

પ્રસ્તાવના

ગુજરાતી ભાષાના વિસ્તારી કોશની હાલ ઘણી આવશ્યકતા છે, એ જરૂર પૂરી પાડવાના પ્રયત્ન રૂપે આ પુસ્તક રચવામાં આબું છે. આ કોશમાં લગભગ ૪૨૦૦૦ શબ્દો છે, અને આ સંખ્યા હાલના વિદ્યમાન કોશો કરતાં વિશેષ છે. દરેક શબ્દ જોડે તેનું વ્યાકરણદૃષ્ટિએ પદ્ધતિ તથા લિંગ દર્શાવ્યાં છે. તે પછી (મુખ્ય મુખ્ય શબ્દોમાં) વ્યુત્પત્તિ દર્શાવી છે. છેવટે શબ્દોના અર્થ અનેક પર્યાય સાથે દર્શાવ્યા છે. શબ્દો પરથી બંધાયેલી કહેવતો અને ઉક્તિઓ પણ ખુલાસા સાથે સ્થળે સ્થળે આપી છે. આ રીતે આ કોશ વિદ્યાર્થીને તેમજ સામાન્ય વાચક વર્ગને ઉપયોગી થઈ પડે તે પ્રકારનો છે.

કોશની બાબતમાં હિન્દુસ્તાનની બીજી ભાષાઓ કરતાં ગુજરાતી ભાષા ઘણી પાછળ છે. અનેક દૃષ્ટિબિન્દુના અને અનેક પદ્ધતિના કોશ રચાય તે પછી વિવિધ દૃષ્ટિબિન્દુઓ અને પદ્ધતિઓમાંથી વિવેક કરી સર્વોચ્ચ દૃષ્ટિબિન્દુઓ અને પદ્ધતિઓનો સમાવેશ કરનારા કોશ રચવાનું કામ હાથમાં લઈ શકાય તેમ છે. એ સંબંધમાં પણ આ કોશની ઉપયોગિતા છે.

જોડણીના પ્રશ્નની વ્યવસ્થા ગુજરાતી ભાષામાં હજી છેવટની થઈ નથી. શાળાખાતાના ગ્રંથોમાં ચાલતી જોડણીને આ કોશમાં અનુસરવામાં આવી છે.

આશા છે કે આ ઉપયોગી પુસ્તકની ગુજરાતની પ્રજા તરફથી તેમજ દેશી રાજ્યરજવાડાઓ તથા સરકારી કેળવણી-ખાતા તરફથી યોગ્ય કહર થશે, અને પુસ્તક વાચકવર્ગ તરફથી સારો સત્કાર પામશે.

અમદાવદ,
તા. ૪ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૨૬. } રમણભાઈ મહીપતરામ નીલકંઠ.

(દ્વાપીરાક્ટ ૨૪૨૮૬.)

છાપનારાઓ:—

- (૧) સ્વરવિભાગ—૪ ૧ થી ૨૮૯ સુધી:—
 “શ્રી સુવર્ણપ્રકાશ પ્રિ. પ્રેસ; અમદાવાદ.
 રા. મુગચંદ્રભાઈ ત્રીકમલાલ.
- (૨) અંગ્રજ વિભાગ—૩ થી છુ-૪. ૧ થી ૪૧૬:—
 “વર્મો” પ્રિ. પ્રેસ; અમદાવાદ.
 રા. ચીમનલાલ હર્ષદાસ મહેતા.
- (૩) અંગ્રજ વિભાગ—૪ થી ૬-૪. ૧ થી ૭૭૨:—
 “શ્રી ભારતવિજય” પ્રિ. પ્રેસ; વડોદરા.
 રા. પરભુલાલ શિવલાલ હંકર.

પ્રસ્તાવના

ગુજરાતી ભાષાના વિસ્તારી કોશની હાલ ઘણી આવશ્યકતા છે, એ જરૂર પૂરી પાડવાના પ્રયત્ન રૂપે આ પુસ્તક રચવામાં આબુ છે. આ કોશમાં લગભગ ૪૨૦૦૦ શબ્દો છે, અને આ સંખ્યા હાલના વિદ્યમાન કોશો કરતાં વિશેષ છે. દરેક શબ્દ જોડે તેનું વ્યાકરણદૃષ્ટિએ પદ્મઝેદ તથા લિંગ દર્શાવ્યાં છે. તે પછી (મુખ્ય મુખ્ય શબ્દોમાં) વ્યુત્પત્તિ દર્શાવી છે. છેવટે શબ્દોના અર્થ અનેક પર્યાય સાથે દર્શાવ્યા છે. શબ્દો પરથી બંધાયેલી કહેવતો અને ઉક્તિઓ પણ ખુલાસા સાથે સ્થળે સ્થળે આપી છે. આ રીતે આ કોશ વિદ્યાર્થીને તેમજ સામાન્ય વાચક વર્ગને ઉપયોગી થઈ પડે તે પ્રકારનો છે.

કોશની બાબતમાં હિન્દુસ્તાનની બીજી ભાષાઓ કરતાં ગુજરાતી ભાષા ઘણી પાછળ છે. અનેક દૃષ્ટિબિન્દુના અને અનેક પદ્ધતિના કોશ રચાય તે પછી વિવિધ દૃષ્ટિબિન્દુઓ અને પદ્ધતિઓમાંથી વિવેક કરી સર્વયોગ્ય દૃષ્ટિબિન્દુઓ અને પદ્ધતિઓનો સમાવેશ કરનારા કોશ રચવાનું કામ હાથમાં લઈ શકાય તેમ છે. એ સંબંધમાં પણ આ કોશની ઉપયોગિતા છે.

જોડણીના પ્રશ્નની વ્યવસ્થા ગુજરાતી ભાષામાં હજી છેવટની થઈ નથી. શાળાખાતાના ગ્રંથોમાં ચાલતી જોડણીને આ કોશમાં અનુસરવામાં આવી છે.

આશા છે કે આ ઉપયોગી પુસ્તકની ગુજરાતની પ્રજા તરફથી તેમજ દેશી રાજ્યરજવાડાઓ તથા સરકારી કેળવણીખાતા તરફથી યોગ્ય કહર થશે, અને પુસ્તક વાચકવર્ગ તરફથી સારો સત્કાર પામશે.

અમદાવદ,
તા. ૪ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૨૬. } રમણભાઈ મહીપતરામ નીલકંઠ.

હાઈસ્કૂલ, ટ્રેનિંગ કોલેજ, વિનયમંદિરમાં
પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે ચલાવવા યોગ્ય
કેટલાંક પુસ્તકો.

કાવ્ય:—

- ૧-૮ નુપુરજંકાર-
(સા. શ્રી નરસિંહરાવ દત્ત)
૦-૫ દલપતસતસહી.
૦-૧૨ રંગાનરિવની | સ્વ. બેટાદ-
૦-૧૨ નિર્જરિણી | દર દત્ત.
૧-૦ સંદેશિકા-(મિ. ખજારદાર દત્ત)

ગદ્ય:—

- ૨-૦ દી. બ. અંબાલાલનાં
ભાષણો અને લેખો
૧-૮ મુખશાન્તિ વિચારણા.
૧-૦ બોસફ મેટેનીના લેખો.

સાહિત્ય-નાટક:—

- ૨-૦ શુદ્ધર સાક્ષર નયંતીઓ
૨-૮ સંવાદમાલા.
૦-૧૨ કલાપી-જ્ઞાન્તાના સંવાદો.
૧-૮ રાધનો ચૈત્રત.
૧-૪ મેવાડ-પતન.
૧-૪ રતનાવલિ નાટિકા.
૦-૧૨ સીતા.

ઇતિહાસ-દેશ-ધર્મ:—

- ૧-૮ અગ્રેજની ઉન્નતિનો
ઇતિહાસ-(નવવશમ દત્ત.
૧-૮ મરાઠી રિવાસત-પૂર્વાર્થ.
૩-૦ દેશ-દર્શન.
૩-૮ હિન્દુ ધર્મની પાઠમાળા
૪-૮ સંક્ષિપ્ત મહાભારત.

ટુંકી વાતો:—

- ૨-૦ કથામંજરી-ભાગ ૧ ભો.
૩-૦ કથામંજરી-ભાગ ૨ ભો.
૨-૦ હાસ્યમંદિર.
૧-૧૨ સંસ્કૃત સાહિત્યની કથાઓ
(મહાશ્વિ કાવિદાસ)

નવલકથાઓ:—

- હુશી કેશવંદ.
૨-૦ ચિપિન.
૦-૮ ઉપાનંદિની-(મો. ખેડન દત્ત)
૦-૮ નીલનેની-(" ")
૦-૧૨ મુક્તદા.

વધુ વિગત માટે લખો:—

જીવનલાલ અમરશી મહેતા; પીરમશરોહ; અમદાવાદ.

પ્રકાશકના બે બોલ.

શ્રી મહાભારતનો સાર અને એક ગૂજરાતી શબ્દકોશ પ્રસિદ્ધ કરવાની મારી ઉમેદ ઘણાં વર્ષોની હતી, અને તે માટે સાધનરૂપ ગૂજરાતી, મરાઠી અને હિંદી ભાષાનાં પુસ્તકો હું મેળવતો રહ્યો હતો. ભાઈ રતિપતિરામે “સંક્ષિપ્ત મહાભારત” તૈયાર કરી આપ્યું અને તે પ્રસિદ્ધ થઈ ગૂજરાતી શબ્દકોનું સન્માન પામતું જાય છે, અને આ શબ્દકોશ પણ પ્રસિદ્ધ થાય છે. આથી મને અત્યંત સંતોષ થાય છે.

આ કોશ તૈયાર કરવાનું કામ મેં ત્રણેક વર્ષ ઉપર હાથમાં લીધું હતું. ગૂજરાતીમાં આ પહેલાં પ્રસિદ્ધ થયેલા તેમજ બીજા ભાષાઓના કોશોની સહાયતા વગર આ કોશ તૈયાર થયો છે. ગૂજરાતી ભાષાના કોશની સ્વતંત્રપણે પ્રથમ રચના કરવાનું માન તો સ્વર્ગસ્થ સા. શ્રી નર્મદાશંકર લાલશંકરનેજ ધટે છે. અત્યાર સુધીમાં કોશ માટે જે જે પ્રયાસો થયા છે તે બધાનો આધારસ્થાન “નર્મદાપ ” જ ધણે અંશે રહેલો છે. એ ન્યાયે આ કોશમાં પણ મારું સ્વતંત્ર કર્તાપણું નહિ જેવું જ છે.

આ કોશ તૈયાર કરવામાં મેં મુખ્ય આધાર શુ. વ. સોસાઘડીએ તૈયાર કરવા ધારેલા બૃહદ્ કોશની મુદ્રકોની લીધેલો હોવાથી મારે સાંથી પ્રથમ અને વિશેષ આભાર માનવંત સોસાઘડીનો માનવાનો છે. તે ઉપરાંત મારા બાળમિત્ર ભાઈ દેવચંદ રામજી ઠક્કરે આમાં કરેલી મદદ માટે તેમનો પણ તેવોજ આભાર માનવાનો છે.

પ્રથમ ‘શાળોપયોગી’ મધ્યમ કદનો કોશ કરવાની મારી યોજના હતી, અને તેની મતદાનની બહેરાત પણ મેં પ્રસિદ્ધ કરી હતી. પરંતુ કામ હાથમાં લીધા પછી સમજાયું કે કદ નાનું કરવા જતાં તેમાં પુરતી હકીકત આપી શકાશે નહિ, અને તેમ ચતાં કોશ છેક સામાન્ય થઈ પડે ને હાઈસ્કૂલ કે કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ માટે તે ઉપયોગી ન રહે. આથી પ્રથમની યોજના બદલીને હાલમાં સ્વરૂપમાં તૈયાર કર્યો છે. આ પૂર્વે પ્રસિદ્ધ થયેલા ગૂજરાતી કોશોમાં ન આવેલા એવા નવા શબ્દો આમાં ઉમેર્યા છે. અર્થોની

મોક્ષાર્થ કરી તે અવસ્થિત ગોઠવ્યા છે, અને જ્યાં બહુ લગાણુ જેવું લાગ્યું ત્યાં ફુંકું કર્યું છે. છતાં મહત્વની રહી મયેલી વિગતો ઉમેરી પણ છે. આ કોશની સંપ્ત્તિઆ ૪૨૦૦૦ લગભગની થવા જાય છે.

આ કોશ ત્રણ છાપખાનામાં સાથેજ છપાવવાની વ્યવસ્થા કરવી પડી તેથી આખા પુસ્તકમાં મથાળાના પાનાં મળેગે મુદ્રી શક્યાં નથી. ત્રણ છાપખાનાનાં મળીને લગભગ ૧૫૦૦ પાના થયાં છે. તેમાં અર્ધ કરતાં વધારે ભાગ વડોદરાના " ભારતવિજય " પ્રેસનો છે, તેમજ છપાઈ પણ ત્રણમાં તેનીજ વધારે સારી છે, એ તો નજરે દેખાઈ જ આવે છે. એ પ્રેસનો બદોબસ્ત મારા સ્નેહી રા. રા. મોહનલાલ ચુનીલાલ કોશરીએ કરાવી આપ્યો નહોત તો આ કોશ-અહીંના છાપખાનાને આધારે રહેવાથી-એ વર્ષે પણ પુરો થાત કે કેમ, તે વિશે મને શંકા રહે છે. આમાં જે કે ખર્ચ વધારે લાગ્યું છે, અને મુજેલી ઘણીજ પડી છે, તેમ છતાં " ભારતવિજય " પ્રેસે જસદીથી મોટા ભાગ છાપી આપ્યો; તેથીજ હું આજે આ કોશ પ્રમિદ્ધ કરી શક્યો છું; અને તે માટે એ પ્રેમના મેનેજર ભાઈ પ્રભુલાલ શિવલાલ હકકરનો આભારી છું. વડોદરામાં છપાવેલા ભાગનાં પુરો તેમજ મેટર તપાસી જઈ સુધારવાનું કામ ભાઈ જગજીવન દયાળજી મોદીએ એક સ્નેહીની ફરજ તરિકે કર્યું છે તે માટે તેમનો તેમજ રા. રા. કોશરી માસ્તરનો અને વખતો વખત ધરતી સલાહ આપવા માટે ભાઈ હીરાલાલ ત્રિ. પારેખનો હું આભાર માનું છું.

આ કોશને ઉપયોગી બનાવવા મારી આવડત-શક્તિ અને સાધનના પ્રમાણમાં મે બનતો પ્રયાસ કર્યો છે. ઝીણામાં ઝીણા-રેખાસ પૈકા-ટાઈપ વાપરીને વધારેમાં વધારે મેટર સમાવી છે અને કીમત પણ દાલની મોંઘવારીના હીસાએ બહુજ સસ્તી રાખી છે. ગુર્જર વાચકો તરફથી ફરી ફર થાય છે એ તો અવિધે જણાશે.

આ કોશમાં જે જે અપૂર્ણતા કે અશુદ્ધિ જણાય તે વિશે સચતા કરવા સૌ વાચકોને હું નમ્ર વિનંતી કરું છું.

અમદાવાદ,
૧-૨-૨૬

જીવનલાલ અમરશી મહેતા.

શ્રીમંત મહારાજ સાહેબ

શ્રી સલાહરાય ગાયકવાડ:-વડોદરા.

અર્પણપત્રિકા.

શ્રીમંત મહારાજ સાહેબશ્રી

સર સયાજીરાવ ગાયકવાડ,

મેનાખામખેલ મમશેરખલાદર: જી. મી. એમ. આઈ.

વડોદરા.

આપ નામદારશ્રીનો રાજ્યાભિષેક ધયાને

પચાસ વર્ષ પુરાં થયાં

એ અપૂર્વ અને અસંખ્ય

ભાંગલ્યમય “ મુવર્ણ મહોત્સવ ” ના સ્મરણાર્થે

આ

“ ગૂજરાતી રાજદાર્યચિંતામણિ ”.

હું

આપ નામદારશ્રીને

અર્પણ કરું છું.

અમરેલી.

તા. ૧૩-૧-૨૬. } આપનો અગ્રજન

જીવનલાલ અમરશી મહેતા.

આ કોપમાં વપરાયેલા હુકા અક્ષરોનો

ખુલાસો.

સં=અનૃત
 મા=પ્રાકૃત
 મ=મગી
 હિં=હિન્દી
 ફા=ફારસી
 હ=હિંદુ
 આ=આરબી
 અં=અંગ્રેજી
 જી=જીએ
 ઉં=ઉપરથી
 પુ=પુલિંગ, નગ્નતિ
 સ્ત્રી=સ્ત્રીલિંગ નારીજાતિ

ન=નપુમકલિંગ
 મં=મર્વનામ
 વિં=વિગેષણ
 અં=અવ્યય
 કિં મં=ક્રિયાપદ મકર્મક
 કિં અં=ક્રિયાપદ અકર્મક
 નાં=નામ
 યં વં=અલુપચન
 ઝેં વં=ઝોટવચન
 કહેં=કહેવત
 પ્રિં પ્રં=ક્રિયામા પ્રયોગ
 રૂં પ્રં=રૂઢિપ્રયોગ

ગુજરાતી શબ્દાર્થ ચિંતામણિ.

અ.

અ, પુ. (સં.) ગુજરાતી

શાખાના મૂળાક્ષરોમાનો પહેલો સ્વર.

(૨) નકાર બતાવનાર ઉપસર્ગ. સ્વરથી શરૂ થતા શબ્દની પૂર્વે 'અ'નું 'અન્' યાવ છે:- અન્+અન્ત=અનન્ત. અન્+કુશ્લ=

અનુશ્લ ગુજરાતીમાં 'અન્' નું 'અણ' યાદ છે અન્ તે વ્યંજનથી શરૂ થતા શબ્દની પૂર્વે પણ આવે છે:- અણગમતું;

અણસમતું. (૩) વિષ્ણુ. (૪) વધારેપટ્ટ

ખાતે છે-અધાર. (૫) કેટલીક વખત

નિર્ણયક હોય છે:- અલોપ; અવરથા.

અઇ, અ. એ; એ; પણ (આમ્ય

પ્રયોગ.)

અઇત, વિ. (આ.) ખરેખર હોય

તેટલું. ઉ. અઇત જમા; અઇત ખરચ.

અઉ, ન. (સં. અદિ. ઉ.) કરડે

એવો થવ. (૨) ઉકારાને ખીરાવવાનું

એક કાષ્ઠનિક સ્વરૂપ. આ 'અ'નો પહેલો

સ્વર્યાર થઈ હાઉ યાવ છે.

અમુણી વિ. (સં. અમુણિન)

નહિ દેવાદા; તેને માથે કરજ ન હોય

તે. [ઉ.) એ; અરે; હે.

આએ, (અયે)અ. (સં. અયિ.

અક, ન. (સં.) દુઃખ; પીડા.

(૧) પાપ. [વિ. કેરાદિત.

અકચ, પુ. (સં.) કેતુ અહ. (૨)

અકચ, વિ. (અન્+કિન્+કર્ત=કુચિત-
ઉપાય. ઉ.) કત વનરતુ; અપગ.

અકકડું, અ. કિ. રૂકડ થતું (૨)
ગર્વ કરવો.

અકડાઅકડો, સ્ત્રી. (અકડ. ઉ.)

ખરાખરી કરવી. તે; સરસાઈ; અડસા-

અડસી. (૨) ગર્વમાં રહેતું તે; ખતરાછ.

અકડાઅકડીનો વખત=કટાકટીનો વખત.

અકડાઅકડી ઉપર આવવું=સરસાઈમાં

ઉતરવું.

અકડાઈ, સ્ત્રી. (અકડ. ઉ.)

મગરખીમા રહેતું તે; ખતરાછ. (૨)

મહ; હુંપદ. (૩) ફાકાઈ-ટાપટીપમા

રહેતું તે. અકડાઈ કરવી=તોરમા રહેતું.

(૨) ખતરાછ કરવી. (૩) લસકામા રહેતું.

અકડાઈ જતું, અ. કિ. સારીથી

અથવા એકને એક સ્થિતિમાં બહુ વાર

રહેવાથી આવવોનું નહ યઈ જતું;

લસાઈ જતું. (૨) અસિમાની યઈ જતું.

અકડાવું, અ. કિ. આવવોના સાંવા

નહ યઈ નવા (૨) નગરણ થતું; લસકામાં

રહેતું; મરણ.

અકતો, અગતો, પુ. (સં. જા+
કૃત=કામ.) કારીગર લોકો છુટી પાળે
છે તે. પાકો, અણોતો. અકતો પાગલો=
કામકાન્ત, બંધ રાખતું, પાકી પાગલી.
અકતો કાંતરું=મીનની મહેનતનો લાભ
લેવો.

અકથનીધ, વિ. (સં.) અ=નહિ+
કથ=કહેવું. ઉ.) નહિ કહેવાજેવું.

અકથિત, વિ. (સં.) નહિ કહેવું.

અકથ્ય, જુઓ અકથનીધ.

અકપટ, ન. (સં.) કપટ નહિ
તે. (૨) વિ. કપટ વગરનું, નિષ્કાલ્પ.

અકબરશાહી, વિ. (આ. અ-
કબર=મહાન. ઉ.) અકબર પાદશાહ
સંબંધી, અકબરી. (૨) ના. ત્રી. અક-
બરનો અમલ. [રત્ના કામનું.

અકબરો, વિ. (આ.) અકબ-
રશાહ, વિ. એક સગવડ બંધ-
વાળું, સીધસીધાબંધ, વગર ફોટો;
જેની ઉપરના બંધ એમને એમ હોય
એવું. આકબંધ રાખવું=અનામત-એમનું
એમ રહેવા દેવું.

અકરણીય, વિ. (સં.) નહિ કરવા
જેવું; અકાર્ણ.

અકરાકેર, પુ. (ફા. અક્રરા
=આકરો+આ. કેહર=નાશ.) નાશ.
(૨) જેને લીધે ત્રાસ ત્રાસ થઈ રહે
એવો ણનાવ; મઝાળ. [દેસુમી.

અકરામ, ન. (આ.) ઇતિહાસ;

અકરાણ, વિ. (સં. આ+ક
રાહ. ઉ.) ભયંકર; કરામત.

અકરાણવિકરાણ, વિ. (સં.)
અત્યંત ભયંકર, બહુ બિચારામણ.

અકરાંતીઆવેડા, પુ. બ. વ.
(સં. અતિ+ક્રમ=ઉત્ક્રાંતિ. ઉ.) અક-
રાંતીઆની માફક કંઈ તે, ખાટાધરાવેડા.

અકરાંતીઉં, વિ. (સં. અતિ+
ક્રમ=ઓળંગવું. ઉ.) ખાવાની હદ
ઉત્ક્રાંતિ નાનાં; બહુ ખાનાં.

અકરુણ, વિ. (સં.) નિર્દય;
કરુણા રહિત.

અકર્ણ, વિ. (સં. અ+કર્ણ=
કાન.) કાન વગરનું; બહેરું.

અકર્ણ્ય, વિ. (સં.) કાનને યોગ્ય
નહિ એવું; નહિ સાંભળવા જેવું.

અકર્તવ્ય, વિ. (સં. અ+કૃ=
કરવું. ઉ. કર્તવ્ય=કરવાયોગ્ય.) નહિ
કરવા જેવું. [તે.

અકર્તા, પુ. (સં.) કરનારો નહિ

અકર્તુમ, અ. (સં. અ+કૃ=
કરવું. ઉ.) ન કરવાને. (આ રુપક એકતો
વપરાતો નથી પાંડુ 'કર્તુમ્ અકર્તુમ્' એમ
સાથે વપરાય છે.)

અકર્મ, ન. (સં.) નહિ કરવા
યાગ્ય; કુકર્મ. (૨) અપરાધ.

અકર્મક, વિ. (સં.) જેને કુર્મ
નથી એવું. [યોગ્ય નહિ એવું.

અકર્મણ્ય, વિ. (સં.) કરવાને

અકર્મી, વિ. (સં.) કર્મ નહિ કરનાર. (૨) અકર્મ-નકાર ક્રમ કરનાર. (૩) ભા. યદીન. (૪) બુદ્ધિહીન.

અકલ, વિ. (સં.) જુઓ અકળ.

અકલંકિત, વિ. (સં.) જેને કશુંક લાગેલું ન હોય એવું; શુદ્ધ; નિર્દોષ.

અકલ્પી, વિ. (ફા.) અકલ્પવાળું; બુદ્ધિશાળી. (૧) સુચવણમાંથી માન શોધી કાઢે એવું; કસળી. (૩) સમજી.

અકલ્પિત, વિ. (સં. અ+કલ્પ=કલ્પવું.) નહિ કલ્પેલું; બોચીવું. (૧) દુષ્ટિમ નહિ તે; અસત. [શુદ્ધ.

અકલ્પમય, વિ. (સં.) નિષ્પાપ;

અકલ્પાણ, ન. (સં.) કલ્યાણ નહિ તે; છુટું; ખોટું. અકલ્યાણ ઇચ્છું = સુ કં તાકું. અકલ્યાણ કરવું = છું કં કરવું.

અકસ, પુ. (ફા.) દેવ; ખાર.

અકસખાર=ખારીવું.

અકસર, અ. (આ. અક્તર=ખસમ કરીને.) ધણું કરીને; ભર ભર. (૧) કદાચ.

અકસીર, વિ. (આ. અક્સીર=શુભ કરે એવું.) આબાદ અસર કરે એવું; શુભકારી; નિષ્ફળ ન થય એવું.

અકસ્માત, અ. (સં.) બોચીવું; અણધાર્યું; અકાચેક. [ભનાવ; હોનારત.

અકસ્માત, પુ. નહિ ધારેલો

અકળ, વિ. (સં. અ+નહિ+

કલ્પ=નણવું. ડિ.) ન જણાય એવું; ગહન; ગૂઢ (૨) પરમાત્મા.

અકળકળા, સ્ત્રી. (સં.) ન કળી શકાય એવી લીલા; માયા; કુદરત.

અકળવિકળ, વિ. આકુળબાકુળ; તણપાપટ થઈ રહેલું.

અકળા, સ્ત્રી. કળા નહિ તે.

અકળામણ, સ્ત્રી. દુઃખ અથવા મુશકેલીમાંથી છટવાને થતી દુઃખણ. (૨) કટાણો. (૩) મહારાટથી થતું દુઃખ.

અકળાવણું, સ. કિં પ્રે. ગભરાવણું; કાચ કરવું.

અકળાવું, અ. કિ. દુઃખ અથવા મુશકેલીમાંથી છટવાને મુકાવું. (૧) કંટાળવું. (૩) દુઃખી થવું.

અકળિત, વિ. (સં. અ+કલ્પ=જણવું.) કડયામાં ન આવે એવું; નહિ ધારેલું એવું. (૨) જેવું માપ ન થાય એવું.

અકંચન, (અકચ-ચન) વિ. (સં. અ+કચન.) ગરીબ.

અકંપિત, (અકંપિત) વિ. (સં. અ+કમ્પ=ધ્રુજવું. ડિ.) નહિ કંપેલું; અડગ.

અકાજ, વિ. (સં. અકાર્ય. ડિ.) નહિ કામવું; નિરર્થક.

અકાજર, વિ. (આ. અકાવિર ડિ.) મોટું બોધવાળું.

અકામ, સ્ત્રી. (સં.) કામનારહિત.

અકામી, વિ. (સં.) જેને કામના નથી એવું. (૨) સયમી.

અકાષ, વિ. (સં.) કાષાર-
હિત; જેને દેહ નથી એવું.

અકાર, વિ. (સં.) આકૃત્ત-
કરુ. ઉ. ૧ 'અ' એવો જે હ્રસ્વાર તે.

(૨) સં. અનલિપ્ત+કાર્ય. ઉ.) અકારણ.

અકારણ, અ. (સં. અનકાર્ય.
ઉ.) વગર કારણ.

અકારણ, અ. (સં. અનકારણ.)
વગર કારણ.

અકારણ, અ. (સં. અનકાર્ય.
ઉ.) અર્થ. અકારણ નહિ પશુ કામગા
નહિ આવતું.

અકારણ, (અકારણ), વિ. (સં.
અકાર+અન્ત.) જેને અને 'અ'
હોય એવું.

અકાર, વિ. અગ્રિય; અલગમતું.

અકાર્ય, વિ. (સં. અનલિ-
પ્ત+કાર્ય=કરવા જેવું.) નહિ કરવા જેવું;
કુર્મ.

અકાર, પુ. (સં. અનલિ-
પ્ત+કાર્ય=કરવા.) યોગ્ય સમય નહિ
તે; કવચત (૨) વિ. કવચતતું.

અકાર, વિ. (સં.) શી. નાનકે
સ્થાપેલા ઉદાસી પંથ.

અકારલક, વિ. (સં.) સ્વાભાવિક
સમયની આગળ પાછળ.

અકારણ, વિ. (સં.) કવચ-
તતું; યથાર્થ કાળનું નહિ એવું.

અકાર, પુ. અકાર.

અકારણ, વિ. (સં. અકાર
+અન-મેઘ. ઉ.) અકારણ ઉત્પન્ન
યએવું.

અકારણ, (અકારણ), વિ.
(સં. અનકારણ.) જેની પાસે કંઈ
પણ ન હોય એવું. (૨) કંઈ.

અકારણ, (અકારણ), વિ.
(સં. અકારણ+કરવું. ઉ.)
કંઈપણ ન હોય એવું; નિર્માણ.
(૨) નિર્દોષ.

અકાર, પુ. (સા.) એક ભાતનો
રંગીન ચળકતો ને લીસો પથરા; રંગિન
ની એક ભાત.

અકારણ, પુ. અકારણે ધગી રતા
રી તેવી વસ્તુઓ બનાવનારો.

અકારણ, સ્ત્રી. (સં.) કાર્તિ
નહિ તે; નિંદા; કલંક; અપરાધ.

અકારણ, વિ. (સં. +કર-
વું.) અકારણે કરવા એવું.

અકારણ, વિ. (સં. અનલિ-
પ્ત+કારણ) કુદેશતા ન હોય એવું;
નિષાલક.

અકાર, ન. સેનું; મુગધું.

અકારણ, વિ. (સં.) નીચા કુળનું.

અકારણતા, -પણ, સ્ત્રી. ક

નહિ તે; હવકાર.

અકારણ, વિ. (સં. અનલિ-
પ્ત+કારણ=હોશિઆર.) આવડત વગરનું
કારણ ન હોય એવું.

અકુશળતા, સ્ત્રી. (સં.) હોશિ-
આરી નહિ તે.

અકુંઠિત, (અકુંઠિત), (મં.)
બુદ્ધ નહિ તે; અટકે નહિ એવું; વીરણ.

અકૂપાર, પુ. સમુદ્ર; દરિયા.

અકૃત, વિ. (સં.) નહિ કરેલું;
ખોદે કરેલું (૧) ન. ખરાબ કામ.

અકૃતજ્ઞ, વિ. (સં.) કરેલા કામને
નહિ જાણનાર ક્ષત્રમ.

અકૃતજ્ઞતા, સ્ત્રી. (સં.) કરેલા
ઉપકારને નહિ જાણવાપણું.

અકૃતાર્થ, વિ. (સં.) અકૃત
અર્થ.) જેણે પોતાનો અર્થ સિદ્ધ
કરેલો નથી એવું; કમનસીબ.

અકૃત્ય, વિ. (સં.) નહિ કરવા
જેવું. (૧) ન. ખરાબ કામ.

અકૃત્રિમ, વિ. (સં.) અનહિ
અકૃત્રિમ=અનાવરી.) અનાવરી નહિ
એવું; સ્વાભાવિક; કુદરતી.

અકૃપા, સ્ત્રી. (સં.) ધતરાજી.

અકૃપાળુ, વિ. (સં.) કૃપાળુ
નહિ તે.

અકેટ-કેટ, વિ. (સં.) દરેક.

અકેટ, ન. (સં.) સોપારીનું ઝાડ;
(૨) સોપારી.

અકોટી, (અકોટી), સ્ત્રી. સ્ત્રીએ ને
કાને પહેરવાનું એક ધરેડું. અકોટા (પુ.).

અકોટિલ્ય, ન. (સં.) અકુટિલતા.

અકૌશલ્ય, ન. (સં.) અકુશળતા;
જેખમરહારી.

અકડ, વિ. (દે. ફકટ. ઉ.)
નહિ વળી જાય એવું. (૨) તોરી. અકડ
ને અકડ રહેતું=રેફમાં રહેલું.

અકડખાજ, પુ. (તફા. વાજ-
સન=રમતું. ઉ. વાજ.) અકડાઈ-
વાળો; ખાંડો; કાંચો. [ચૂકાખેડ.

અકડચકર, અ. નહિ ધારેલું;
અકડમી, વિ. અકડમી; ઠોક.

અકલ, સ્ત્રી. (ફા.) બુદ્ધિ;
સમજણ. (૨) ડહાપણ. અકલનો આગળો
=મૂર્ખ. અકલનો આંધળો=અણસમજ
અકલનો ઉપારો=અકલ વગરનો. અક-
લના કંઠા કરા=એવકુદ્ જાનતું. અકલ
મૂમ થઈ જતી=જક થઈ જતું. અકલનો
ખાં=મૂર્ખનો સરહાર. અકલ ધરેલો મૂકવી
=પારકી અકલે આવતું. અકલનો કુરમન
=અકલનો શત્રુ=મૂર્ખ. અકલનો ખારદાન=
મૂર્ખ. અકલનો સમુદાર=મૂર્ખ. અકલ
ખહેર મારી જતી=બુદ્ધિ નહિ આવવી;
વિશ્વાસથી અથ થઈ કામ કરતું. અકલ
મારી જતી=બુદ્ધિનો ઉપયોગ નહિ થવો.
અકલ અધારે વહેવાઈ છે=ઈશ્વરે મને
તેમ બુદ્ધિ વહેવી છે. અકલ ખડી કે બેરા
=સ્વલતા (ચરીર) ઉપર અકલનો
આધાર નથી. અકલથી પદા તે પિડાનો
=જરા તો અકલ વાપરત.

અકલગરો, (અકલગરો), પુ.
(ફા.) મોટામાં સ્વરવાટ કરે એવું

એક નતની વનસ્પતિનું મૂળિક.

અક્ષરબાજ, વિ.(ફા.) અક્ષ-
રવાળું; તર્ક દર્શનનાર.

અક્ષરમંદ, વિ.(ફા.) અક્ષર
=પુર્ણમંદ=વાળું.) બુદ્ધિવાળું.

અક્ષરવંત-વાન, વિ. બુદ્ધિશાળી.

અક્ષરહોરિઆડી, સી.(ફા.)
બુદ્ધિશીલ; સમજાતું અને ખબરદારી.
આ રાખેનો ખતપતરમાં ઉપયોગ થાય
છે. તેનો એકો અર્થ થાય છે, કે
દસ્તાવેજ કરી આપનારે તે બુદ્ધિપૂર્વક
કરી આપ્યો છે; કાંઈએ ફરેજ દઇને કે
જેમ તેમ સમજાવીને જાણી લીધો નથી.

અક્ષેક-કું, વિ. (સં. ચક્ર
+ચક્ર. ઉ.) એકેએક; પ્રત્યેક. (૨)
એક પછી એક

અક્ષખર્ષ, વિ. (સં. અક્ષયી.
ઉ.) કદિ પણ નાશ પામે નહિ
એવું; અમર.

અક્ષોબર, પુ. (સં.) ખિસ્તી
વર્ષનો દસમો મહીનો.

અક્ષમ, પુ. (સં. અ+ક્રમ
=એક પછી એક આવે એવી જે ગોઠ-
વણ તે.) ક્રમ નહિ તે. (૨) વિ. ક્રમ
રહિત; ધુટુંધરું.

અક્ષર, વિ. (સં) દૂર નહિ
એવું; માવાળું. (૨) પુ. થી દૂરથી
કાંઈ અને બહાર.

અક્ષેધ, પુ. (સં.) ક્રોધ નહિ

તે; ક્રોધ રહિત. [હોય તેવું; સાંત.

અક્ષેધી, વિ. (સં.) ક્રોધ ન

અક્ષ, પુ. (સં.) જેની ચારે
બાજુએ વિદ્યુત કરેલાં હોય એવા લંબ
ચોરસ પાસા. (૧) મધ્યકો. (૩) ધરી.
(૪) ધરીની બન્ને બાજુએ માપ કરવાને
પાડેલા આંકાઓ.

અક્ષણિક, વિ. (સં.) ઘુરત
નારા ચર્ચ બધ નહિ એવું; રિપર.

અક્ષત, પુ. (સં.) વગર ભાગેલા
અનાજના દાણા. ચોખા અને ધાણી
અક્ષત તરીકે વપરાય છે. મંગળ પ્રસન્ને
દેવ અને મોટા માણસને વધાવી લેવામાં
અક્ષતનો ઉપયોગ થાય છે. અક્ષત વા-
ળવા-(દાણા ઉતારવા)=માણસની
પ્રકૃતિ બગડતાં તેને શું થયું છે, તે
બજવાને તેને માથેથી અટક વગેરે
સજાવાર ઉતારવા.

અક્ષત, વિ.(સં.) નહિ ભાગેલું;
અખંડ. (૨) નુકસાન વગરનું.

અક્ષપાદ, પુ.(સં.) ગૌતમ ઋષિ

અક્ષમ, વિ. (સં.) જેનામાં
દામાનો કુલ ન હોય એવું. (૨) અસમર્થ;
અસહનશીલ.

અક્ષમાળા, સી. (સં.) સુદ્રાણી
માળા; જેરખો. (૨) વસિષ્ઠકૃપિનાં
પત્ની અરુન્ધતી.

અક્ષય, વિ.(સં. અ+શ્ચિ=અચ-
=અસાતું=નાશ પામતું. ઉ.) ન શ પામે
નહિ એવું; દંભેશનું.

અક્ષયતૃતીયા, (સં.) અખા-
તીજ. વૈરાખ શુદ ત્રીજ.

અક્ષયધામ, ન. (સં.) નાથ ન
પામે એવું સ્થાન; વૈકુંઠ. (૨) મોક્ષ.

અક્ષયનવમી, સ્ત્રી. (સં.)
અખેનોમ; કાર્તિક શુદ મોમ. સૌમાન્ય-
પાત્રી સ્ત્રીઓ તે દહાડે ભાંગેલી વસ્તુઓ
પાત્રી નથી.

અક્ષયપદ, ન. (સં.) કદી નાથ
પામે એવું સ્થાન. (૨) મોક્ષ.

અક્ષયપાત્ર, ન. (સં.) જેમાંની
સ્તુઓ ખૂટે ન નહિ એવું વાસણ.

અક્ષયવાણી, સ્ત્રી. (સં.) નહિ
પડે એવી વાણી. (૨) સરસ્વતી.

અક્ષયી, વિ. (સં.) નાથ પામે
નહિ તેવું.

અક્ષય્ય, વિ. (સં.) ખૂટે નહિ
એવું; કદી પણ પડે નહિ એવું.

અક્ષર, પુ. (સં. અ+નહિ+ક્ષર્
રજુ. ઉ.) કદી પણ જેનું સ્વરૂપાંતર
નથી એવું; બ્રહ્મ (૨) અમુકજીવ્યાનું
પ્રમુક લેખનાત્મક ચિહ્ન; લખાણ. (૩)
ચત. (૪) કર્મનો લેખ. અક્ષર ઉતા-
વા=મહેણું ટાગવું. અક્ષર પાડવા=લ-
ખાણ કરી આપવું. (૨) કોતરણી અ-
થા ગૂંચણીમાં અક્ષર કાઢવા. અક્ષર
ખાવા=મરોડદાર અક્ષર ચાખ એમ કહેવું.

અક્ષર, વિ. (સં. અ+ક્ષર્=
પડવું. ઉ.) ખરે નહિ એવું. (૨) આપું
પાડું થાય નહિ એવું.

અક્ષરગણિત, ન. (સં. અક્ષર-
+ગણ=ગણવું. ઉ.) આંકડાં નહિ
પરંતુ અક્ષરો માટીને ગણતરી કરવાને
લગતું સાત્ર; ગીતગણિત.

અક્ષરછંદ, પુ. (સં.) અક્ષર-
મેળ વ્રત.

અક્ષરન્યાસ, (અક્ષરવિન્યાસ),
પુ. (સં.) અક્ષર અને અક્ષરોને
લગતી જાતનો નિચાર. [ધામ.

અક્ષરપદ, ન. જુઓ : અક્ષય
અક્ષરપદ્ધતિ, સ્ત્રી. (સં.)
અક્ષરો લખવાની રીત.

અક્ષરબ્રહ્મ, ન. (સં.) ત્રિશ-
લાખાથ પરમ તત્ત્વ. [અક્ષરોનો સમૂહ.

અક્ષરમાળા, સ્ત્રી. (સં.) અ-
ક્ષરવિધા, સ્ત્રી. (સં.) અ-

ક્ષરો સંબંધી જ્ઞાન. (૨) બ્રહ્મવિદ્યા.

અક્ષરવિન્યાસ, પુ. (સં.) શુદ્ધ
લખવાની રીત; ભેગણી. (૨) મરોડખી
સીકું લખવું તે.

અક્ષરશઃ, અ. (સં.) એક પણ
અક્ષર ગટ્ટી નથ નહિ તેમ; સઘણ ન.

અક્ષરશત્રુ, પુ. (સં.) અક્ષરનો
દુરમન; અલણ; નહિ નહાનાર.

અક્ષરતીત, વિ. (સં.) અક્ષર
+અતીત.) અક્ષરથી વધુવાય નહિ
તેવું. (૨) ન. બ્રહ્મ; પરમાત્મા.

અક્ષરી, વિ. (અક્ષર=વર્ણ+ઈ=
વાળું.) અક્ષરવાળું; અક્ષરનું.

અક્ષવિત્તુ પુ. (સં. અક્ષ=પાસા
+વિત્તુ=વળવળું.) પાસાની રમત રમી
નહાતારો; નુઆતો.

અક્ષવિદ્યા, સ્ત્રી. (અક્ષ=પાસા
+વિદ્યા=શાસ્ત્ર.) પાસા નાખવાની
વિદ્યા; ઘનવિદ્યા.

અક્ષવૃત્ત, ન. (સં.) પૃથ્વીની
સપાટી ઉપર મધ્ય ભાગમાં પૂર્વ પશ્ચિમ
દોરેથી લીટાઓ.

અક્ષાંશ, પુ. (સં. અક્ષ+અંશ.)
પૃથ્વીના ગોળાની બરોબર વચ્ચેથી
પૂર્વ પશ્ચિમ ને લીટી કઢાવેલી છે તેને
વિષુવવૃત્ત કહે છે. અને તે વિષુવવૃત્તથી
ઉત્તરે કે દક્ષિણે સરખે અંતરે ને લીટી-
ઓ દોરેલી હોય તે અક્ષાંશ અથવા
અક્ષાંશવૃત્ત કહેવાય છે. એક લીટી મુવ-
બિડુથી બીજા મુવબિડુ સુધી દોરી
તેના ને બરાબ કક્ષામાં આવે છે તે
કક્ષાને અક્ષાંશ કહે છે. વિષુવવૃત્તની ઉત્તર-
નો ૯૦ અને દક્ષિણ તરફના ૯૦ મળીને
૧૮૦ અક્ષાંશ થાય છે. રેખાંશથી ઉચ્ચતા
અંશો-વિભાગો તે અક્ષાંશ.

અક્ષાંશવૃત્ત, ન. (સં.) વિષુવ-
વૃત્તથી દક્ષિણે અને ઉત્તરે પૂર્વથી પશ્ચિમ
ભાગે ને આશી લીટીઓ દોરેલી હોય છે તે.

અક્ષિ, સ્ત્રી. (સં. અક્ષ+ઊ.)
વસ્તુઓને એનારી ઉદ્વિગ્ન; આંખ;
નયન; નેત્ર; સોગવન. બહુમીટ્ટિ અને
અગ્નિથી સમાસમાં અક્ષિનું અર્થ થઈ
ઉપશ; વગેરે.

અક્ષિ, સ્ત્રી. (સં.) એક જાનનું
જાડ; સરખાનું જાડ (અક્ષીર).

અક્ષિકોશ, પુ. (સં.) આંખનો
ગોખણો.

અક્ષુબ્ધ, વિ. (સં.) નહિ ક્ષોભ
પામેલું; અશુભિત; નહિ ઉચ્છવાયેલું;
નહિ ઉગ્રાવાયેલું; નહિ રોળેલું; શાંત.

અક્ષોભ, વિ-સં. ક્ષોભ
વગરનું; શાંત. વિગ્રપદ્ય.

અક્ષોભનીય, વિ. (સં.) ક્ષોભ
કરવાને યોગ્ય નહિ એવું; અક્ષોભ્ય.

અક્ષોહિણી, (અક્ષોણી,) સ્ત્રી.
(સં. અક્ષ=રથ+ઋહ=મધુદાય.) સરકરને
એક ઘોડો ગામ, જેમાં ૨૧૮૭૦ દ્વાપી,
૨૧૮૭૦ રથ, ૧૫૧૧૦ ઘોડા અને
૧૦૯૩૫૦ પાવણ એમકું હોય તે.

અખડ, વિ. (સં. અ+ઘાઘ
ઢ.) નહિ ખાવા યોગ્ય. (૨) ન. (ખાવાને
યોગ્ય નહિ એવું અર્થાત્) માંસ.

અખડ, વિ. (અ+ખડ=ખેડ.) નહિ
ખેડાતું; અવાવર. (૨) ખડ વગરનું.

અખલદહારી, પુ. બ. વ. હામગામ
વગરના દહારી.

અખડઅખડ, વિ. (પ્રા. સ્વર
દિર્ઘ. ઊ.) સરખું નહિ એવું; ઉચ્ચ
નીચું.

અખડાઈ પદ્યું, અ. કિ. કે.
પરગુની રેસ પામવાથી પડી જતું.

અખડાગખડી, વિ. યરખું નહિ
એવું; કંચુંનીચું.

અખડાવું, અ. કિ. અડળાઈ પડતું;
ઢેરો વાગવાથી લંગડાતું.

અખતરું, વિ. નઠારું; ખરાબ.

અખતરો, પુ. (આ. ફલતિ+
આર=શીધ. ઉ.) પ્રયોગ; નવું જાણુ-
વાને તે કંઈક કરી એવું તે; અભાવેય.

અખતર, વિ. મેડું; નઠારું. (૨)
હઠ ઉપરાંત ગમેલું.

અખતરડાણું, વિ. દોઢ ડાણું

અખત્યાર, પુ. (આ.) કામ

કરવાની સત્તા; અધિકાર. (૨) હઠ;
તાબો (૩) ખજ. અખત્યાર લેવો=અમુક
જગતો દુગલો સંભાળી લેવો. અખ-
ત્યાર લઈ લેવો=સત્તા હઠ લેવી.

અખત્યારપત્ર, ન. અધિકાર પત્રક;
સત્તાને લગતો લેખ; સનંદ.

અખત્યારી, સ્ત્રી. (આ.)
અમુક કામ કરવાને મહેલી સત્તા. (૨)
અધિકારીપત્ર. આપઅખત્યારી=પોતાની
માલિકી.

અખખાર. પુ. (આ. સ્વર
તું જ. વ.) વર્તમાન વય; છાપું.

અખખારતવીશ, નવેરા, પુ.
(આ. સ્વરવાર=ખખરો+ફા.
નવિસ્તન=અખનાર. ઉ.) ખખરો
હખનારો. (૨) વર્તમાન પત્રનો અધિપતિ.

અખખ, વિ. (સં. અન્નશમ

ઉ. દે. અન્નશમ.) નહિ ખમી શકે
એવું; અન્નમય; નાનુક.

અખર, સ્ત્રી. પટનર જમીન; ચરો.

(૨) વિ. અસહ્ય; ન સહન થાય એવું.

અખરામણ, ન. દુધ તમાવવાની
ખટારા; મેજવણ.

અખરોટ, ન. (સં. અક્ષોટ,
ઉ) પટ્ટાડી પ્રદેશમાં થતું એક જાતનું
ઝાડ (૨) એક ફળ; અખોડ.

અખડ, વિ. (સં. અ+વણ્ડ
=કકરો.) જેનો ખડ ન હોય એવું; ખાખું.

અખડતા, સ્ત્રી (સં.)
આખાપણું; અખંડપણું.

અખડનીય, વિ. નહિ ભંગાય તેવું;
ખડન કરવાને થોમ નહિ તે.

અખડનીયતા, સ્ત્રી. (સં.)
નહિ ભાગવા કરવા થો પપથું.

અખડપણું, ન. અખડતા; ભાગ
થયેલા ન હોય એવી રીયતિ.

અખડસાલાઅવ, ન. (સં. સુ=
સાર્દ+મમ=નસીખ.) સાર્દ નથીખ;
નહિ વરેલું એવું પતિતું મુખ; હેવાન.

અખડસાલાઅવતી, સ્ત્રી. (મં.)
મુદાગણ; અખડ હેવાતનવાળી; જેનો
વિવાહિત પતિ જ્યવતો હોય એવી સ્ત્રી.
જાણતો અને વડીલો ખરેખરી સ્ત્રીઓને
‘અખડ સાલાઅવતી રહે’ એવી આશીર્વા
આપે છે.

અખાંડનંદ, પુ. (સં. અચ્છાનંદ
+આનંદ) હંમેશનો આનંદ; પરમાનંદ;
મોક્ષ. (૨) સંન્યાસીઓને ધારણ કર-
વાનું એક નામ.

અખરિત, વિ. (સં.) નદિ
ભાગેણું; આખુ; જેમ હોય તેમ રહેવું
અખંતર, ન. ભૂતપ્રેત. (૨) વિ. મૈત્રું.
અખાજ, વિ. (સં. અપ્રાચ.)
નદિ ખાવા જેવું. (૨) જેને ખાવાની
મના હોય તેવું.

અખાડ, પુ. (સં. આપાટ.
ઉ.) અસાડ મહીનો

અખાડા, પુ. બ. વધ્યાન આપણું
નદિ તે; કાંઈ તથા કાંઈ નાંખવું તે.
અખારા કરવા=હડાવવું; નદિ લેખવું.

અખાડો, પુ. (સં. અક્ષ+પાટ.
ઉ.) રમવાની જગા; મલકુરતી કરવાને
ખનાવેલી જગા. (૨) સાનુઓનો આશ્રમ.
(૩) બપુસનીએને એકાદ વધવાની જગા.

અખાત, પુ. (સં. અ=નદિ
+આત=ખેડેલું. ઉ.) કાંઈએ ખેડેલો
નદિ એવો મોટો અને લાંબો ખાટ;
જમીનની અંદર ગયેલો દરિયાનો ફાટો.
(૨) જમીન ખણાઈ જઈ ગયેલું મોટું
તળાવ; ધરો.

અખાતીજ, સ્ત્રી. (સં. અક્ષ-
યતૃતીયા.) વૈશાખ શુદ્ધ ત્રીજ.
ચામડાની અને ખેતીનાં કામકાજની રાત્રિ-
આ નીજ પછી થાય છે. અખાતીજ

પણ દરીઓ તોફાની થેનો હોવાથી
વહાણો ચકાવવાનું બધા કરવામાં આવે છે.

અખાઘ, વિ. (સં. અઘાઘ
=નદિ ખાવા થોઘ) ખાવાને થોઘ
નદિ તેવું; અખાજ.

અખિલ, વિ. (સં.) ખપું; આખું.
અખૂટ, વિ. (અ=નદિ+ખૂટ=ખૂટું-
ઓપું થવું. ઉ.) ખૂટ નદિ એવું, અનંત;
અપાર.

અખોડ, ન. એકાદતનું ફળ; તૈલી
મીઠવાળો એક મુકો મેવો અને તેવું
લાડ. (૨) વિ. ખોડ વગરનું.

અખેપાત્ર, ન. (સં. અક્ષ-
પપાત્ર.) અંદરની વસ્તુ ટંકી ન
ખૂટ એવું વાસણ.

અખોવન, વિ. આખું; નદિ ભાગેણું;
જેવું અને તેવું જ રહેલું. (૨) જેવું એકે
સત્તાન મરી ગયું ન હોય એવી સૌભાગ્ય-
વતી સ્ત્રી.

અખ્યાલું, ન. હરેક શુભ કાર્યને
આરંભ ગોરને તથા વસવાયાંને આપ-
વામાં આવતી બક્ષીસ. વધું કરીને અનાજ,
નાચિયો, સોપારી, કંદ, વચ્ચ, ગોળપાણા,
અને રૂપાનાં ચુ અપાય છે.

અખ્યાત, વિ. (સં.) નદિ
પ્રસિદ્ધ; નદિ નળીતું.

અખ્યાતિ, સ્ત્રી. (સં.) અપ્રીતિ;
અપજરા; નિંદા.

અખ્યાતું, વિ. (સં. અ=નદિ

+ક્ષત=ખડિત. (અક્ષત. (૨) સુખી;
અખડિત. (૩) સુવાંચ; સ્વતંત્ર વ્યયોગનું.

• અગ, પુ. (સં. અન્નમૂ=જનું.
૬.) ગમન ન કરી શકે એવું. (૨) ઝાડ.
(૩) પવેલ.

અગત્ય, વિ. (સં.) પહોંચ્યામાં
યોગ્યું. (૨) વનરપતિ.

અગડ, ના. સોગન; બાધા. (૨)
સામારીનું મેદાન; અખાડો.

અગડધૂત, પુ. મસ્ત; વપસવી;
અવધૂત. (૨) વિ. ખૂબ મોટા પેટવાળું.

અગડખખ, વિ. (અમગસં.
ચિન્મ્ય. ૬.) ગોળમટોળ; જાડું; (શરીરે
જાડું અને બુદ્ધિએ છુટું માણસ.) (૨)

ના. એક જાતના અવધૂત.

અગડખગડમ, અ. નેમતેમ;
ખડીઓ.

અગડ, વિ. મઠ વગરનું; કિલ્લે-
બંધી રહિત.

અગણનીય, વિ. (સં.) નહિ
ગણી શકાય એવું. (૨) નહિ ધ્યાનમાં
લેવા જેવું.

અગણિત, વિ. (સં. અન્નમૂ=જનું.
૬.) અગ્રંથ; જેની સંખ્યા
નક્કી નથી કરી શકાતી એવું.

અગણું, વિ. ત્રીજું; અગ્રંથ મંત્ર.

અગણેતરી, (અગ્ન્યેતરો), પુ.
સં. ૧૮૧૬ની સાલમાં પડેલા મોટા
ફાગ.

અગન, વિ. સં. (અન્નમૂ=જનું.)
જનું. (૨) જરૂર. બુધો
અગત્ય.

અગત્યર, અ. બુધો અગત્યર.

અગતિ, સ્ત્રી. (સં. અગિ=નિહિ
+ગતિ=મુક્તિ. ગતિ નહિ મળવી તે.)
અધમ સ્થિતિમાં જઈ તે.

અગતિઓ, પુ. લીધે અગતિ
ને લડતો એક છવડો.

અગત્ય, સ્ત્રી. જરૂર; વરજ. (૨)
વજન; અલના; પ્રચાલન.

અગત્યનું, વિ. જેના વગર આણે
નહિ એવું.

અગથીઓ, પુ. એક જાતનું ઝાડ
જેનાં ફૂલો ગાદી સામગ્રીમાં આવે છે.

અગડ, ન. (સં.) ઔષધ.

અગડી, અ. (મ.) છેક જ;
ખીલકુલ; વખામ.

અગન, સ્ત્રી. (સં. અગ્નિ. ૬.)
ગરમીની અસર; અગતર; અગન વડની=
અગતર અગવી. (૨) દેવ આવવો;
કોઈ ચડવો.

અગનગારી, સ્ત્રી. આગથી-વરા-
વધી વાલગારી ગારી.

અગમ, (સં. ગમૂ=જનું.)
ન જાણવામાં આવે એવું; અવિધ્યમાં
આવતાં. અગમ વિચારનું=અવિધ્ય
ફેરવું; આવેલી રાખવી.

અગમચેતા, ત્રી જરિ ન કહેડ
 યનાર યનારનો રિચર કુવા
 (૧) (સ સામાનિન=મરિનનુ+
 ચિત્તિ=રિચર) હવે પછી કુચો તેની
 ચેનવણી તેની તે અગમમુદ્ધિ-અગમ
 ચેની વાપર ડી-આગમથી ઉપાડ દેવા

અગમમોદોશ, પુ (અમ=આ
 ધનો+દોશ=અ. ૧) ધાનો આગમે
 ખવ

અગમનિગમ ન મૂતભવિધ (સ
 સ્તુતમા વેદને નિગમ તથા રસને અગમ
 કહે છે અહિ નિગમ તેના અર્થમાં
 નથી અગમ ભવિધ્ય માટે અને નિગમ
 ભૂકાગ માટે વપરાય છે) (૨) આરભ
 અને અતનુ તે

અગમનીય, નિ (સં) નહિ
 તવા ચોચ (૧) નહિ સગ કરના
 ચોચ જુઓ અગમ્ય

અગમપરભ, વિ આગમનુ
 તેમજ પાઠગનું

અમપથ, પુ (સ અગમ્યપથ)
 નહિ જવ ચોગમ ૧ (૧) ચોગમો-
 ન જાણી નાકાન એવો માર્ગ

અગમમુદ્ધિ ત્રી (સ) આ
 ગમથી જુદે નવારી લેવી બનાવ
 બનના પહેલા સમજ જડ

અગમમુદ્ધિ વિ હોનાર વચ્ચેનો
 આગમથી ત્રિવારની રાખાડ અ
 ગમથી મુક્તિ નાચ નર

અગમતાબી, નિ અગમ+
 સ માપ= (ટેનુ.) આગમથી
 ભવિષ્ય બાળનાર

અગમચાલી ત્રી ભવિષ્ય કહેવું
 તે (૧) ન સમજ થાડ એવી વાણી
 (૩) વેદવાળી

અગમો, પુ નહિ ગમતું તે, = (૧)
 ગમો (૨) અભાવ વિરાગ

અગમ્ય વિ (સ અ=નહિ+
 ગમ=જવ) નહિ જવાને ચોગ્ય તેનું ના
 સપના એડ, જેનો સુચ ચો ન દાખ
 નહિ તેડ

અગમ્યતા, ત્રી (સં) ગમ્ય
 પછ નહિ તે જવા એડ નહિ તે (૨)
 ગહનતા દુરિતેલા

અગમ્યાગમન, ન (સ અગ
 મ્યાન્ગમન=જવું તે) નહિ મગ
 કરવા જેવીએ સગ કરવો તે ગાના,
 ગુરુભી અને વરીદ વનની સીમે
 સગ કરવો તે

અગર, ન. (સં ગાગર ઉ)
 એ, ભવનું દંડક અને મુખધીવાડ
 લાકડું

અગર, (અગર) પુ મીડું પંચ
 વાની જમીન મીડાની ખાગ (૨) અ
 લત ખાડ તે

અગર, અ અથવા
 અગરચે, અ (ફા) એ ૩ લો
 અગર લો, અ (ફા.) પખ
 એ નહિ તે, ગાવા તે

અગરજો, પુ. અગરમાંથી બનાવેલો એક મુગધીદાર પદાર્થ; અગર.

અગરખતી, સ્ત્રી, (સં. અગુરુ=મુગધી દ્રવ્ય + ખર્તી=ચાટ.) અગર ચાતે ખીન મુગધીદાર દ્રવ્યો-માથી બતાવેલી જતી-વાટ.

અગરરાજ, પુ. (સં) પર્વતોનો રાજા; હિમાલય.

અગરરાણી, પુ. ભર બાજરીના બીણા સુંઠા.

અગરી, વિ. (અગર+ઈ=વાળી.) અગર વાળી, (૨) અગરીઆની સ્ત્રી.

અગરીઅણુ, (-એણુ), સ્ત્રી, અગરીઆની સ્ત્રી.

અગરીઓ, પુ. મીઠું પકવનાર; અગર રાખનાર.

અગર, ન. (સં.) હસકું મુ. ધીદાર હાકું; ચંદન.

અગર્ગ, વિ. (સં. અન્નહિ + ગર્ગ=અભિમાન) નિરભિમાન, ગર્વ વગરનું; મોહું.

અગાર્હિત, વિ (સં. અન્નહિ + ગર્હિત=નિદાએણું.) નહિ નિદાએણું; ક્ષતમ-

અગદ, સ્ત્રી. બીલીદંડ કે લોખંડીએ રમવાને જમીનમાં જે નાનો ખાડો કરવામાં આવે છે તે; ગખી.

અગવડ, સ્ત્રી. સહેલાઈથી નહિ થઈ શક્યા લેવી સ્થિતિ; અડચણ. (૨) એક રેઝોળે ધન્યું ન માતું તે; ચાકેચ.

અગવાડું, ન. આગવતા સાગતું; આગલું. (૨) મોખરાતું.

અગવાડો, પુ. (સં. અગ્ર+વાહ. હ.) ઘરની આગળનો ભાગ; આગલું. આગલો વાડો. (૨) કંચળીનો ભાગ.

અગવો, પુ. (સં. અગ્રગઃ પ્રા. અગા. હ.) આગળ આગનારો; આગેવાન. (૨) ભોખીઓ.

અગરસય, (અગસ્તિ), ન. (સં.) એક જાણિતું નામ. (૨) એ નામનો એક ઘોડો. (૩) અગ્રથીઆતું ઝાડ.

અગહન, વિ. (સં.) નહિ અહન તે; ચરણ. (૨) આધુ.

અગળ, વિ. (અન્નગતું. હ.) ન મળે એતું; કરક. (૨) અદ્રાવ્ય. (૩) અસુગળ.

અગાઈ, (આનાઈ), સ્ત્રી. લવિષ્ય વાળી; ચેતવણી

અગાઈ, અ. આગળ; આગલા વખતમાં.

અમાઉથી, અ. મુકરર વખતની પહેલાં.

અગાડી-પછાડી, સ્ત્રી. ઘોડાના આગલા અને પાછલા બંને તે. ગજાની રાશ ને અગાડી અને પાછલા પગોની રાશો તે પછાડી.

અમાડી-પછાડી, અ. આગળ અને પાછળ; ચારે તરફ.

અગાત, અ. (સં. ગમ્, ગત અગમો; આદિ.

અમિત્રેતા, પુ. (સં.) ત્રણ
પવિત્ર અગ્નિ. [બાળેતું; દોરેતું.

અમિત્રેત્ર, વિ. (સં.) અમિત્રે

અમિત્રધમની, સ્ત્રી (અમિત્રધમની.

ધમતું=ધર્મ) અમિત્રે ધમવાળી બેંગળી.

અમિત્રદાહ, પુ. (સં.) શબને

અમિત્રે બાળી નાખતું તે; અતિચ રહાર.

અમિત્રિદિવ્ય, ન. (સં.) સત્ય

જોવાને અમિત્રા સ્વરૂપ કરવો તે.

(આગમના સમાપા શુદ્ધેન્દ્રોને તપા-

સવા માટે અમિત્રી તેમજ સત્યની

પરીક્ષા કરવામાં આવતી હતી. તેને અગ્નિ-

દિવ્ય કહેતા.)

આગ્નિદેવ, પુ. (સં.) અગ્નિ

નામનો દેવ. (૨) નાદો અગ્નિ.

અગ્નિતૈત્ત્રી, સ્ત્રી (સં.) ઝટ

સાગની બાં એવા પગાં જેમા ભરેલા

હોય એવું વડાનું. [દિવ્ય.

અગ્નિપરીક્ષા, લુગ્યો અગ્નિ-

અગ્નિપુરુષ, ન. (સં.) અ-

ગ્નિ દેવના માહાત્મ્ય વર્ણન, ૧૩ એક

પુરાણ. અગ્નિએ વચિટ અપિત્ર ચંદ્રાવા-

વેશું માહાત્મ્ય.

અગ્નિપ્રદ, વિ. (સં. અગ્નિ+

પ્રદા=દેવું. ઉ.) અગ્નિ ઉત્પન્ન કરે

એવું; વર્ષા નહ પ્રદિષ્ટ કરનાર આત્મ

અગ્નિપ્રસ્તર, પુ. (સં.)

અગ્નિ ઉત્પન્ન કરનાર પથરું. ચક્રમક;

સૂર્યકાંત.

અગ્નિપ્રાણ, ન. (સં.) અગ્નિ

જેમાંથી ઉત્પન્ન થાય એવું તીર; દવાઈ.

(૨) તરંગોવાળા બનાવેલાં દરિયાઈ;

દરંગોળો;

અગ્નિભૂપુ. (સં.) પ્રાર્થિક સ્વામી.

આગ્નિમાણે, પુ. (સં.) જે પાર-

દર્શક કાચ કે પત્થરમાંથી સૂર્યના નિ-

રણો એક ચક્ર અગ્નિ ઉત્પન્ન કરે છે

ત કાચ અથવા પત્થર; સૂર્યકાંત; આ-

ગ્નિમાણે કાચ.

આગ્નિમાંચ, ન. (સં. અગ્નિ+

મંદ. ઉ.) આગ્નિ-જલકાંતનું મંદ-

પથ; જૂળ નદિ દરવા તે.

આગ્નિમુખ, ન. (સં. અગ્નિ+

મુસ.) આગ્નિ જેમનું મુખ

છ તે; દેવ.

આગ્નિરથ, પુ. (સં.) અગ્નિ-

ના બગવા ચાલતું વાન; આગવાદા.

અગ્નિસાળા, લુગ્યો અગ્નિચૂક

અગ્નિસાળા, સ્ત્રી. (સં.)

અગ્નિની જવાળા; ઝાગ. [નવતો વગ.

આગ્નિદેવ, પુ. (સં.) એક

આગ્નિદેવ, પુ. (સં.) આગ્નિનો

મિત્ર; વાતુ.

આગ્નિસંસ્કાર, પુ. (સં.)

અગ્નિદાહ; સળને અગ્નિથી બાળવાની

ઉશ્કેળી નિમા કરવી તે; અંત્યેષ્ટિ સંસ્કાર.

આગ્નિહોત્ર, પુ. (સં. અગ્નિ+

હુ=હોમનું. ઉ.) પરબ્રહ્મા બ્રાહ્મણે

અમિહોત્રી]

વિવાદના સાક્ષિભૂત. અગ્રિને નિરંતર
જમતો રાખી પત્ની સહેવર્તમાન નિત્ય
તેમાં હોમ કરવા તે.

અમિહોત્રી, પુ. (સં.) વિ-
વાદાગ્રિને સદા સર્વાદા જમતો રાખી
નિરંતર તેમાં હોમ કરનાર મહત્ત્વાધમી
શાસ્ત્રી.

અમન્યસ્ત્ર, ન. (સં. અગ્રિ+
અસ્ત્ર.) જેનું બળ અગ્રિ છે એવાં
દૈત્યનાં હથિયારો; સોષો, બંદૂકો,
હવાઇઓ, વગેરે.

અમ, ન. (સં.) ટોચ; ઊર્ધ્વ
શીલને પેઢી પાતળો ને નાનો તીલો
શ્યામ. (૨) નાતો ને અણીદાર કડો.

અમ, વિ. (સં.) મુખ્ય; આગળ.
(૨) હિતમ; અધિક.

અમગણ્ય, વિ. (સં. અમ+મુખ્ય.
+ ગણ=મણ્યું. ઉ.) પહેલા નંબરનું.
મણતરી કરતાં જેને અમે-પહેલું મણું
પડે તે; અગ્રેસર.

અમગણ્યતા, ઓ. (સં.)
મણતરી કરવામાં પહેલાપહેલું; પ્રતિષ્ઠા.

અમગામી, વિ. (સં. અમ+
ગામિન. ઉ.) આગળ-ગોખરે
ગમન કરનાર; અગ્રેસર.

અમગ્ન, વિ. (સં. અમગ્ન+
જ્વલેલું.) પહેલાં જ્વલેલું; ગોઠું.

અમગ્નમા, પુ. (સં.) પ્રજ્ઞા;
શ્રમપતિ. [જ્વલેલી; ગોઠી જ્વ.

અમગ્ન, ઓ. (સં.) પહેલાં

અમગ્નિ, ઓ. (સં.) મુખ્ય
ભતિ; પ્રજ્વલ. [ધનારો; આગવાન.

અમણી, પુ. (સં.) આગળ
અમધાન્ય, ન. (સં.) પહેલાં
પાકેલું ધાન્ય; મુખ્ય અનાજ; શામાસા-
નો પાક; મધ્ય, હાંચર, વગેરે.

અમપૂગ, ઓ. (સં.) પહેલી
-મુખ્ય પૂલ.

અમસાગ, પુ. (સં.) પહેલો
ભાગ; મુખ્ય ભાગ. (૨) આરંભ; આ-
ગમી ભાગ. (૩) સિખર.

અમવાદી, વિ. (સં.) પહેલો
વાદ ચલાવનાર; બોલવાની રીત આત કરનાર.

અમહ, વિ. (સં.) ૫૨ વગરનું.
(૨) નહિ પરખેલું; સ્થાયી વગરનું; સં-
ન્યાસી; અગ્રચારી.

અમહણીય, વિ. (સં.) નહિ
અહણ કરવા યોગ્ય. [અહિને.

અમહાયણ, પુ. (સં.) માર્ગ-
અમહાર, ન. (સં.) સાહચર્યને

દાન તરીકે આપેલું મામ અથવા ન-
મીન (જેતર).

અમઅધિક, વિ. (સં.) ગાંઠ
વિનાનું આતમસન; તેના મનમાં કચો
વસવસો રહેલો ન હોય એવું.

અમઘિ, વિ. (સં.) નહિ
હોવા યોગ્ય. [હોવા યોગ્યપર્ય.

અમઘિતા, ઓ. (સં.) નહિ
અગ્રિમ, વિ. (સં.) નહિ

આગળ.

અગ્રે, અ આગળ. (૨) છેડે.

અગ્રેસર, વિ. (સં. અગ્ર+સૃ-સર્+જતું. વ.) આગળ જનાર. [મહિમા.

અધ, ન. (સં.) પાપ. (૨)

અધઝોડ, ઝી. (અપરું છે અધ અને ઝોડું છે ઝોડ.) અધરું અને ઝોડરું; ઝાડા લલરી. (૨) ઝાડા લલરીના મળ. (૩) ઝાડા લલરીનું દાદ; કેલેરા.

અધઝોધ, (સં. અધ+ઝોધ=ઢગલો.) પાપનો ઢગલો.

અધટના, ઝી. (સં. અ+ધટના=ગોઠવણ.) સારી ગોઠવણ નહિ તે.

અધટરું, વિ. (અ=નહિ+ધટરું=ચુકત.) અચુક; બેરોબર નહિ તે; શોભે નહિ તેરું; અધટિત.

અધટમાન, વિ. ન બની શકે તેવું.

અધટિત, વિ. (સં.) ધટિત નહિ તે; નહિ શોભવ; બેરવાજબી.

અધટિતધટના, ઝી. (સં.) ન પડી શકાય બની ધટના. (વેદાંતમાં આપાને માટે વપરાય છે.)

અધડ, વિ. નહિ ધડાએકું; અણધરું; અનુભવ રહિત.

અધણ, ન. અધરું; મધોત્સર્ગ થવો. (૨) અપદ્ધાર. નીચાણ જમીન.

અધણખાડ, યુ. અધવા જવાની / અધણસી, વિ. વારંવાર અધવા જનાર; ઝાડાના દરદવાળું (માણસ)

અધન, વિ. ધન વગરનું; ખુસ્તું; નિરંબ. (૧) ધન નહિ તે; પેટું.

અધનાશક, વિ. (સં. અધ=પાપ+નાશક. ઉ) પાપનો નાશ કરનાર; પાપને ધોઈ નાખનાર.

અધનાશન, યુ. પાપનો નાશ કરનાર; પરમેશ્વર.

અધમર્થણ, ન. (સં. અધ+મર્ષણ=સદન કરવું તે.) સર્વ પાપનો નાશ અથવા સદન કરનારા મંત્રનો નામ. (૨) સર્વપાપો ઝેડ નાશમાંથી જળ લઈ બીજે નાકેથી કાઢી નાખવું તે; તોળાઈ કમી.

અધરણી, ઝી. ઝીને પહેલવહેલો મર્મ રહેવો. (૨) પહેલા જર્મામાનનિમિત્તે સાતમે અથવા એકીમે મહિને કરવામાં આવતી ક્રિયા; સીમંત; સીમંતોત્સવન. અધરણી અવસ્થી=વહેતીવાર ઝીનું સ્પર્શ થવું. અધરણી કરવી=અધરણીની ક્રિયા કરવી જાપનું બારમું અને ઝીની અધરણી ફરી ફરીને આરતાં નખી=છંદગીમાં એક જ વાર આવે એવા પ્રસંગો માટે કહેવાય છે.

અધરણીઆત, વિ. ન ઝીને અધરણી આવેલી હોય તે.

અધરાણો, યુ. છુબો અધરાણો.

અધરું, વિ. (સં. અ=નહિ +પ્રાણ=લેવાય તેવું.) ન લેવાય તેરું; કઠિન; ન ફરી શકાય તેવું. અધરું પડવું=કઠણ લાગવું. અધરા સમ જાવા ન બની શકે તેવું પણ હેવું.

અધર્મ, વિ. (સં. ધર્મ=તાપ) તાપ વગરનું; કંઈ.

અધવનું, કિ. સ. અધવાની ફરજ
લાવી. (૨) નેરલુલમથી નાણાં કે
અમુક વસ્તુ કઢાવવી. (૩) હેરાન કરવું.

અધવાટ, સી. પાપનો માર્ગ;
અધવાનો રસ્તો; અપહાર.

અધવાડ, સી. મંદવાડ.
અધવાન, વિ. પાપી.

અધવું, અ. કિ. પેઠામનો કચરો
શરીરની પાછલી વાટે બહાર કાઢવો;
કાઢે જવું; કાઢે ફરવું.

અધહારી, વિ. (સં. અધ+હ
=હારવું. ઇ.) પાપને હરી લેનાર;
પરમેશ્વર.

અધાટ, વિ. (અ=નહિ+ધાટ=પાર.)
જેનો પાર નથી એવું; અપાર. (૨) ધણી-
પણાના હક સાથે; ફૂલ હક સાથે; બી-
નસરતે. ખતપત્તરમાં આ શબ્દ વપરાય
છે. (૩) પુ.શિલાલેખ. જાન આવવા બહી-
સમાં અપાએલી જમીનનો, એક પાથર
ઉપર લેખ કરી, તેની ઉપર સૂર્ય ચંદ્ર
પાઠી તેને જમીનમાં. ધાલવામાં આવતો
તે 'અધાટ' કહેવાતો. અને તે જમીનો
વંશપરંપરા ચલાવવામાં આવતી. (અ-
ધાટીઆ જમીન.)

અધાટીઉં, વિ. અધાટ અપાએલું;
માફીનું; ઇનામી; જાન કે દેવસ્થાન ખાતે
એલું; તમામ હક સાથે વચાએલું. (જેવર
-જમીન.) (૨) સમજણી પગની તમામ
હક લઈ લેવાની જેની પ્રતિ હોય એવું.

અધાડવું, સ. કિ. ગ્રે. અધવા
એસાડું. (૨) કાઢવું.

અધાડો, પુ. જુઓ અધેડો.

અધાણુ, ન. અધવું; અધણ. (૨)
કાઢો. વિ. ગંદકી રહિત; વાસ વગરનું.
અધાણું, વિ. અધવાની હાજતવાળું.

અધાત, વિ. (સં. અ=નહિ
+ધાત=હાનિ.) જેમાં ધાત ન હોય
તેવું; મુશકેલ; વસતું.

અધામણુ, સી. વારંવાર અધવાતું
યાવ તે; કાઢો યથા કરે તે; અતિસાર.
(૨) સેજનું થઈ પડેલું મહેનતનું કામ;
દુઃખ; પીડા.

અધામું, વિ. મુશકેલ; અધરું.

અધાર, (હવાર.) સી. પંખી અને
હવણનો મળ.

અધારે, પુ. મંદવાડ. [અધાડવું.

અધાવડું, સ. કિ. ગ્રે. જુઓ
અધીજવું, સ. કિ. અધવાની કિચા
ઉપર અકુરા ન રહેતાં મરોત્સર્ગ થઈ
જવો. (૨) બી જવું. (૩) લાગણી વાત
કહી દેવી.

અધૂણુ, વિ. (સં) હયા વગરનું.

અધેડો, પુ. જુઓ અધેડો.

અધેડક, સી. જુઓ અધેડો.

અધોર, વિ. (સં.) બહુનીહિની
રીતે. જેના જેવું બીજું નહિ એવું ધોર.
અતિ ધોર; ધણુંજ ખિઆમણુ. (૨)
ફટ. (૩) જાન રહિત. (૪) ન.
પાપ વિ. પાપી. (૫) મહા મુશ-
કેલ. અપોરપંચ=મેલી સાધનાઓ
કરનારા જાતોનો એક મત. અધોર

મંત્ર=મિત્રી સાધના કરવાનો મંત્ર. જંગમી અને બીજા બાપાઓમાં નહિ ધાર એવો અર્થ થાય છે:-તેની અધોરકામિની. અધોર=શીઘ્ર; પ્રિયદર્શન.

અધોરી, વિ. એલી; ગંડું; ઘણું હાન્યાર. (૨) અધોર કર્મ કરનાર.

અધોરી, પુ. અતિ ભયંકર કામ કરનાર અથવા અધોર મંત્રને સાધનાર બાવાઓની એક ભત.

અધોપ, પુ. (સં. છુપ્=મોટેથી બોલવું.) હા હાચારવાળા નહિ એવા અક્ષરો. (૨) વિ. અવાજ વગરનું.

અચક, સ્ત્રી. (અચકવું. ઉ.) કોઈ પણ વસ્તુની ગતિને અટકાવવાને તેની સાથે મૂકવાની જાડ; ડેસ; અટકણ; આગળી; બોલણ.

અચકડું, ન. પૂર્વે અનુભવેલાં મુખ યાદ આવવાથી થતી દુઃખની લાગણી.

અચકમચક, જા. એચીં; એકદમ.

અચકડું, (અચકવું.) અ. કિ.

(સં. આ+ચક=ઠકાવવું. અચકા આ+કુશ=ખેચવું.) કોઈ પણ ક્રિયા કરતાં એકદમ જામ પડવું; અચકું.

અચકામણ, સ્ત્રી. કોઈ પણ કાર્ય કરતાં ખચકું પડે એવી મુશ્કેલી; નડતર; અચકું પડે એવું કારણ.

અચકારો, પુ. ગતિનો એકદમ અટકાવ થવાથી લાગતો ધકો.

અચકાવનાર, વિ. અટકાવનાર.

અચકાવવું, સ. કિ. અટકાવવું.

અચકોમચકો, પુ. આંચકો અને મચકો-લટોકો કરવો; અચક અને મચક; અંગજાંજ અને મુખ મરડવું; બોલવા ચાલવા કે જીત જાવામાં આંચકો ખાઈ મચકો લેવો.

અચતુર, વિ. (સં.) ઝટ ચેતી નવ નહિ તેવું; ચતુર નહિ તે.

અચપચું, વિ. (સં. અદ્ધ=અદ્ધ-અચ+પચ્=પચવું.) અચધું પચવું એવું; અદ્ધચર; મચ્ પાડું. (૨) છે પટ નહિ તેમ છે પાણીનેવું પણ નહિ તેવું.

અચણુચ, અ. એચીં; એકએક.

અચર, વિ. (સં. અ=નહિ+ચર=ચાલવું.) ચાલે-ખસે નહિ તેવું; સ્થિર.

અચરકે, પુ. આંચકો. અચરકો લાગવો=પકો પહેવો.

અચરજ, ન. (સં. આચર્ય નિસ્મય.) નવાઈ; અનુપમી. (૨) નવાઈથી થીન અથવા વાત.

અચરત, ન. આચર્ય; તાલુખી.

અચરત ચવું-પામવું=અચંબો પામવો.

અચરતી, સ્ત્રી. અચંબો; નવાઈ.

અચરપચર, અ. ગમે તેમ; પચે કે ન પચે તેમ.

અચરઅચરેરામ, પુ. પોપટને પહેલપહેલાં બોલાવવાનો એક ઉચ્ચાર.

અચલ, (સં. અ=નહિ+ચલ=ચાલવું.) ચાલે-ખસે નહિ તેવું; સ્થિર; નહ. (૨) પુ. પર્વત.

અચલપદ, ન. (સં.) ન ચલે
એવું પદ; પામપદ; મોક્ષ. [ચળેકું; સિમર.

અચલિત, વિ. (સં.) નહિ

અચળ્યું, વિ. (સં.) અનહિ

+ચલ્યું=ચાલ્યું.) નહિ ચાલેલું એવું;
નહિ ચાલેલું એવું; નહિ કહેલું એવું;
નહિ દોષલેખેલું એવું.

અચળપતિ, પુ. (સં.) અચલ=
પર્વત+પતિ=સ્વામી.) પર્વતોનો પતિ;
હિમાચળ.

અચળા, ઓ. (સં.) પૃથ્વી.

અચચળ, -લ. વિ. (સં. અ
=નહિ+ચંચલ=ચપળ.) અચળ નહિ
તે; નહ; દહ.

અચક, વિ. (સં. અ=નહિ+
ચળ=ક્રમ.) ક્રમ નહિ તેવું; ચાલ.

અચંબો-ચુંબો, પુ. (સં.)
માર્ગચંચ=વિરમણ+મૂ=ધનું.) અતિ
આશ્ચર્ય પમાડે એવો બનાવ; તાબુબી.

અચાનક, અ. એથીવું; એકાએક.
(૨) વિ. અચાનક=પ્રગટ. એની ચેત-
વણી મળી ન હોય તેવું.

અચાર, ન. અચાર્ય. (પારસીઓ
આ રૂપે વાપરે છે.)

અચાલ, ઓ. (સં. અ+ચલ
=ચાલવું.) ન ચાલે એવું; અચલ. (૨)
અચલ.

અચિકિત્સનીય, વિ. (સં. અ
+ચિકિત્સનીય. કિત્સ=મથકું-

પારખવું. ઘ.) ચિકિત્સા કરવા ચેત્ય
નહિ એવું; અચિકિત્સ. (૨) પરખાય
નહિ એવું.

અચિત, વિ. (સં.) ધ્યાન નહિ
રાખનાર.

અચિર, વિ. (સં. અ=નહિ
+ચિર=કાલ.) લાંબી વખતનું નહિ
તેવું; યોગ્ય કાળનું. (૨) અ. હતાવળે.

અચિરઘુતિ, ઓ. (સં. અચિર=
કુંડું+ઘુતિ=તેજ-પ્રકાશ.) કુંડા વખ-
તના તેજવાળો-હીલળો.

અચિંતનીય, વિ. (સં.) ન
ચિંતવો શકાય એવું; કલ્પનામાં આવી
નહિ શકે એવું; અચિંત્ય.

અચિંતિત, વિ. (સં.) નહિ
ચિંતવેલું; એથીવું.

અચિંત્ય, વિ. (સં. અ=નહિ
+ચિત્સ=ચિંતારવું.) વિચાર-નિયંત્રન
ન કરી શકાય તેવું; અચિંતનીય.

અચીતું, [અચિતું], અ. આમ-
જથી નહિ પારેલું હોય તેમ; એકાએક.

અચૂક, વિ. (સં. અ+ચૂક=પ-
ડવું.) ચૂક વગર; નરર. (૨) ઓ. ખચીત.

અચૂકપણું, ન. ચૂક નહિ થવા
પણું; ખચીતપણું.

અચૂકખાણું, ન. જે બાણ ખાલી
ન બચે તે; સમખાણું. [૨] વિ. જેનું
બાણ કદી ખાલી ન થાય એવું.

અચેત, વિ. (સં. અ=નહિ+

ચેતન=જ્ઞાન.) જેને ચેતન-મંદા રહેલી
ન હોય તેવું; બેમાન; છવ વગરનું.

અચેતન, વિ. (સં.) ચેતન્ય-
રહિત; છવ વગરનું; બેમાન.

અચેતના-નતા, સ્ત્રી. (સં.)
સંતા રહિતપણું; બેમાન અવસ્થા; નડના.

અચેષ્ટ, વિ. (સં.) ચેષ્ટા વગરનું;
હાથે થામે કે ખોલે નહિ તેવું.

અચો, પુ. (સં. અ+ચર=
જવું.) વસ્તુઓનો જમાવ થવો તે; ધ-
શવો; કચરાનો જમાવ.

અચોપચો, પુ. કચરાનો ધરાવો
અને સડો; મંદવાડ.

અચરત, [અચત.] અ. એકાએક.
(૨) ઉપાદૃ; અચત. [સાર.

અચ્છા, [અચ્છ], અ. [દિ] બહુ
અચ્છિદ્ર, વિ. (સં. અ+નદિ+
છિદ્ર=કાણું) કાણા વગરનું; આખું.

અચ્છી, અ. કૃત્રિમ છીંકું તે.

અચ્છું, વિ. (સં. અચ્છ.)
સાર; મજેનું (૨) સ્વચ્છ; ચોખ્ખું.

(૩) અ બહુ સાર.

અચ્છેદ વિ. (સં.) અ+છિદ્ર=
ખપનું. ઉ.] જેને છેદ પડેલો ન હોય
[એવું; આખું.

અચ્છેર, ન. અડધો રોત; અડધા
ચેરનું માપ. જુઓ અચ્છેરી.

અચ્છેરી, સ્ત્રી. [અચ્છેરો.] અચ્છે-
માપ; અચ્છેરનું વજન.

અચ્છેરીડ, વિ. અચ્છેર માપ
તેવું; જેનું વજન અથવા માપ અચ્છેર
હોય તેવું.

અચ્છુત, વિ. (સં.) નદિ નાથ
પામે એવું; ન પડે એવું. (૨) પુ. વિષ્ણુ.

અચ્છુતાનંદ, પુ. (સં. અચ્છુત
+આનંદ.) અચ્છુતનો જે આનંદ
તે; જ્ઞાનાનંદ; આત્માનંદ. [નિઃચંક.

અછક, અ. લેતલેતામાં. (૨)
અછકડું, દલકું. જુઓ આછકડું;

અછત, સ્ત્રી. (સં. અ+નદિ+સત્ત
=હોવાપણું.) નદિ હોવાપણું તે; છત
નદિ તે; યોડું હોવું તે; વંગી.

અછતું, વિ. (સં. અ+નદિ+સત્ત
=પ્રગટ, ખુલ્લું.) છતું નદિ તેવું; ઝુમ.

અછત્ર, વિ. (સં. અ+નદિ+છત્ર
=કાંધું.) જત રહિત; કાંધણ વગરનું;
ઉપાદૃ. (૨) જેને માથે વરીલ ન હોય
એવું; અનાથ. (૩) છત્ર આમર રહિત.

અછજડા, પુ. બ. એક જાનો રોત;
જેમાં સરીર ઉપર આછી આછી ફોડીઓ
થઈ આવે છે તે.

અછરતું, વિ. ઉપર અડકેલું; ઊંચું.
(૨) ઉચ્ચાઈ જવું.

અછવાણું, અ. દિ. (સં. છા
=આસપાસ+છદ્=છાવું.) કુરમાઈ
જવું; ઓછું ઉતરવું; ઊંચા પડવાથી વન-
સ્પંતિનો એઈએ તેવો વિગ્રાસ નહિ થવો.

અછાડ, પુ. જુઓ એછાડ.

અછાડપછાડ, સી. અછી તછી
ફેરવવું-પછાડવું તે. (૨) ધોંધવ.

અછાડવું, વિ. (સં. અ=નહિ+છવ્
=દોડવું.) ઠોકેલું નહિ તે; ઉઘાડું.

અછાડવું, સ. કિ. નવું વાસણ
વાપરવા કાઢવું.

અછાડાવું, સ. કિ. વાસણ હવે
નીચું કરી તેમાંની વસ્તુ તળે ઉપર થાય
તેમ કરવું; હલાવવું; ઉથલાવવું.

અછિત્ત, વિ. (સં.) હેઠાથેલું કે
ઠપાથેલું નહિ તે. (૨) અસતત; ચાક;
અખંડિત.

અછિત્તધારા, સી. (સં.) ચાલુ
ને ચાલુ ધારા હોય તે. (૨) મહાદેવ
ઉપર નળનો ચાલુ અભિષેક કરવાનું
નીચેથી ઝીણા માણવાણુ જે પાત્ર તે;
નળાધારી.

અછેદ, વિ. (સં.) નહિ હેઠલ
એવું; ઉઘવાને યોગ નહિ એવું.

અછેાઅછેા વાનાં, ન. બ. વ.
જે સ્થળે તે જમળા ભેર આપવું તે.

અછેાઅછેા વાનાં કરવાં, સ.
કિ. ઘણાં ઘણાં વાનાં કરવાં; જમળાથી
ધણે આદર સહાર આપવો.

અછેાછાંચડા, પુ. બ. વ. જહું
લાગી પ્રતિપાદન કરવું તે.

અછેાડો, પુ. (સં. અ=નહિ+
સૂજ=છેડવું.) જગદ કે ઘોડાને નહિ
છૂટી જાય તેમ બાંધવાનો દોર; રાશ. (૨)
છેડો; ધરીઆળને ખીસામા રાખવા બાં-

ધવામાં આવતો દોરો. (૩) સોના રૂપા-
નો ગળે પહેરવાની સાંકળી. અછેાડાવા
=અછેાડા એટલું છેડું.

અજ, પુ. (સં. અ=નહિ+જ=
જન્મેલ.) નહિ જન્મેલું તે; પરમેશ્વર;
બ્રહ્મા. (૨) રહુરાજનો પુત્ર (૩) ચંદ્ર.
(૪) કમદેવ. (૫) બરો.

અજગર, પુ. (સં. અજ+ગર્હ=
ગળવું. જ.) જહું મોઠા કદના સાપની એક
જાત. (અજગર જહુંજ આળસુ, અકરાં-
વીએ અને ધીમો હોવાથી આળસુ, અ-
કરાંતીઆ અને ધીમા માણુછને તેની જ-
પમા આપાય છે.) અજગરટાંત=આળસુ
થઈને દૈવ ઉપર આધાર રાખીને પડી
રહેવું તે; યોગીજાની એક વ્રતિ.

અજગ્રધા, (મધિ ૧), સી. (સં.)
એક જાતની ઔષધિ, મનદારીંગ.

અજગટા, સી. (સં. અ+જટા=
ફેલાવો.) જેનો ફેલાવો નથી એવી એક
વનસ્પતિ; ભોંયમાંબધી.

અજગરફેર, અ. (ફા. અજ=
ધીનતર્ક-આણુ.) આ તરફથી.

અજગવી, વિ. (આ.) પહેર્યો;
અજગવું

અજગ્ન, વિ. (સં. અ=નહિ+
જન્મ=અવતાર.) જેને જન્મ નથી
તે; ઉદ્ધર. [(૨) સીતા.

અજગ્નમા, સી. (સં.) માયા.

અજપાજપ, પુ. (સં. અજપા

+જપ.) આસપ્રધાસે મૌન સ્ત્રી હંસ-
સમંત્રતું મનમાં ને મનમાં હસવાશય
કર્ષા કરતું તે; આસ છેતાં અને મૂઠતાં
સોડહં સોડહં કરતું તે.

અનળ, વિ. (સા. અજવ=
વિસ્મયકાશ.) આશ્ચર્યકારક; વિચિત્ર;
અમૂલ્ય. અનળ થવું=આશ્ચર્ય પામવું.
અનળ તમાસો=નવાઈ નેવો વિચિત્ર એવ.
અનળ તરેહનું=વિલસણ; અસૂચક.

અનળાએશ, (અનળાસ), સ્ત્રી.
(ફા. અજમુદ્દન=પતન કરવો. ઇ.)
અનળાવી લેવું તે; અનુભવ લેવો તે; તપાસ;
પ્રયાગ. (૧) અડકળ કાઢવી તે; આચરો.

અનળાએશદાર, વિ. (ફા.)
અનળાએશ કરનાર; અડકળ કરનાર;
અનુભવી.

અનળાવણું, સં. કિ. તપાસી લેવું;
પ્રયાગ કરી લેવો. (૨) અડસદો-શમાર
કરવો.

અનળાવું, સં. કિ. તપાસવું.

અનળમીઠ, પુ. (સં.) પ્રાચીન
ભારતના એક પ્રાંતનું નામ; અજમેરની
આસપાસનો પ્રદેશ. [એશ.

અનળમુઠો, પુ. (ફા.) અનળા-

અનળો, (અનળા), પુ. એક ભતનાં
લીપાં અને વાસવાગાં બીજાં. અનળાના
કુલ=અનળામાથી જન્મીએલી એક દલા.

અનળમેદ, સ્ત્રી. (સં. અજમો-
દા.) એક ભતની ઔષધિ; અનળ-
માની ભતનાં બી. તેની ત્રણ ભત છે;

પુચરી અનળા દીવેથી અનળમેદ, કરમાણ
અનળમેદ અને સારી અનળમેદ.

અનળયા, સ્ત્રી. (સં.) ગિતાય
નદિ એવી સ્ત્રી; માયા; દેવી. (૨) એ
ભતની વનરપતિ.

અનળ્ય, વિ. (સં.) નદિ ગિ
તાય એવું; મુચકેલીએ ગિતી શપ્ત એવું
બહુજ બજવાન.

અનળર, વિ. (સં.) ન જરી ભા
એવું; ધસાઈ સીણ ન થાય એવું. (૨)
(અ+જરા=ધડપણ.) પુ. દેવ. (૩) જે
ધડપણ આવતું નથી એવું.

અનળર, સ્ત્રી. (સા. અજર.) આ
નાકાની; વાર; વિધાન.

અનળરઅમર, વિ. (સં. અ=ના
+જૂ=વૃદ્ધ થવું + અ + મૃ = મરવું.)
જૂથું થતું નથી અને જે મરતું પણ ન
એવું; ધસાય કે નાથ પામે નહિ એવું

અનળરામર, વિ. (સં. અજર+અ
મર.) જૂથું ન થાય અને નાથ પા
નહિ એવું; જેને જરા કે મરણ ન
એવું; અવિનાશી.

અનળરાત્રિ, વિ. ધણું મોટું; વિશા
અનળસ, સ્ત્રી. (સા.) આપ
મોત; મોત અનસમંજસ=હેવટની કિ
(૨) (સં.) અનલ(જ), વિ. જળરદિ
નિર્જન.

અનળવાળીયું, સં. કિ. (સં. અ
+જવલ=અગ્નિપ્રગ્લા થવું.) ધસ
વાળું કરવું; હડપવું. (૨) અનળ

કરવું. (૩) શોભાવડું; (૪) (લા.) જવાડું; અકીર્તિ કરવી.

અજવાળી, વિ. અજવાળાવાળી; ચંદનીવાળી.

અજવાળીડું, ન. શુદ્ધ-શુદ્ધપક્ષ; જેમાં પ્રતિદિવસ ચંદની ડળાઓ વધતી જાય છે તે પખવાડીડું; શુદ્ધ પક્ષના દિવસો. (૨) ઘરમાં અજવાળું આવે તે માટે છાપરામાં શમેલું જાળીલું. (૩) વિ. અજવાળું આપનારું.

અજવાળું, ન. (સં. ડઝ્ઝલ = જળનું) પ્રકાશવાળી વસ્તુથી જે ઉભેલ પડે તે; ઉભેલ; તેજ. (૨) શોભા અજવાળું કરવું = (લા.) અકીર્તિ કરવી. અજવાળું નાખવું = કોઈ વસ્તુ કે વાત જણમાં આવે તેમ કરવું. અજવાળું પડવું = અમુક વસ્તુ કે વાત ખુલી થવી. અજવાળું પાડવું = અમુક વાતને જાહેરમાં આણવી; પ્રાંતિ દૂર કરવી. અજવાળામાં મૂકવું = જાહેર કરવું. અજવાળું જેવું = જનમ થવો; ખદાર આવવું. [અકીર્તિ.

અજશ, પુ. (સં.) અપજશ;

અજસ, અ. (સં.) વારંવાર;

હમેશ. (૨) વિ. વિરૂદ્ધ રહિત.

અજહલ્લક્ષણા, સ્ત્રી. (સં. અજ-હલ્ + લક્ષણા.) પ્રકટ અર્થની સાથે તેના સંબંધી બીજા અર્થનો સ્વનિ કરાય તે. અજહલ્લક્ષણી.

અજંપ, પુ. (અ = નહિ + જંપ = ચાંતિ, નિરાંત.) અચાતિ; બેચેનપણું.

અજંચો, પુ. હવ નહિ આવવી તે.

અજ, સ્ત્રી. (સં.) માયા; કુદરત.

(૨) જરી. અજમલચરતન = જરીના જળા આજળનો આચળ. (આ આચળ કંઈ કામના હોતા નથી, તેથી નકામા અને જોખનરૂપ માણસને તેની રૂપમા આપવામાં આવે છે.) [આશ્ચર્યકારક.

અજાએજ, વિ. અજાજ જેવું;

અજાગત, વિ. (સં.) શ્રેષ્ઠ લાગવાથી કે પાણીમાં ડુબવાથી થએલું. (મોત.)

અજાચક, વિ. (સં. અ + યાચક.

હૃ) નહિ માગનાર. અજાચકવૃત્તિ = માગીને શુભચિત્ર નહિ કરવું તે.

અજાડી, સ્ત્રી. હાથીને પાડવા સારી જોડેથી ખાડો-ખાડ.

અજાણુ, વિ. નહિ જાણીવું તે; અજ્ઞસમણું. (૨) અજ્ઞાન, મૂર્ખ.

અજાણુતાં, (અજાણુ), અ. ન જાણતાં; બેસમજથી.

અજાણુયું, વિ. (સં. અ + જ્ઞા = જાણવું. હ.) નહિ જાણવામાં આવેલું.

અજાતરાત્રુ, પુ. (સં. અજાત = નહિ જાણેલ + રાત્રુ = દુશ્મન). જેને કોઈ યતુજ ઉત્પન્ન થયેલો ન હોય એવો સર્વને ત્રિવ અને મિત્ર જેવો માણસ.

(૨) કુધિર.

અજિત, વિ. (સં) (અ + જિત = જિતાયેલું.) જીતાયેલું નહિ એવું.

અજિન, ન. (સં.) હરણનું ચામડું. [ચીરદ

અજિનપગા, ન. સ, ચામા.

અણ્ઠવાસ, પુ. અણ્ઠાં વાસણ;
નમણો કચરો. (૨) નંદી.

અણ્ઠુ, ન. (સં. અણ્ઠ=અમ-
વાં વધેલું.) અમવાના જાણામાં વધેલું
દોષ તે; આસપાસ વેણું દોષ તે. (૨)
વિ. એકું ન્યા પડ્યું હોય તે (નજા.)
(૩) પાણીથી રાંધેલું ધાન.

અણર, સ્ત્રી. પરસાળ; માંડવી;
મરનો અમ્મી જામ

અણરણ, ન. (સં. અન્નજીર્ણ=
પચેલું.) પચેલું નદિ તે; અપચો;
બાદજમી.

અણર્ણ, ન. (સં. અન્ન=નદિ
+ જીર્ણ=છાતું.) છાતું નદિ તે; કાટેલું
કે મસાઈ ગમેલું નદિ તેલું.

અણર્ણાસ, પુ. (સં. અજીર્ણ
+ અંશ=કંઈક ભાગ.) થોડું અણરણ;
સહેલ અપચો.

અણુગતું, વિ. (સં. અયુક્ત.)
થોડા નદિ તેલું; અણુપડતું.

અણેખણી, સ્ત્રી. કાંસા જિંચા
લાવવાની લોહની આંકડીવાળી લાકડી.

અણેગ, પુ. (સં. અનયોગ.)
સારો યોગ ન હોય તે; કસબો; પંચાગમાં
સારો યોગ ન હોય તે.

અળજમ, જુઓ આજમ.

અળજુ, ન. 'જ' સ્વરતું અંતરને
સમાવવામાં આવતું ચિહ્ન.

અળજુકા, સ્ત્રી. (સં.) વેશ્યા.

અણ, વિ. (સં. અન્ન+જ્ઞા=
જાણવું. છ. અજ્ઞ.) નદિ જાણનાર;
સુદ્ધિહીન.

અણાત, વિ. (સં.) જેણે જ્ઞાન
પ્રાપ્ત થયું નથી તે; અભણ.

અણાતયૌરના, સ્ત્રી. (સં.)
જોતાના અન્નમાં વૈવન આપ્યું છે એવો
અતુલ્ય અને નથી એવી નાવિકા; હથેલી
જીવાન સ્ત્રી; મુન્ધા; તેર ચૌદ વર્ષની સ્ત્રી.

અણાતવાસ, પુ. (સં.) ખીળ
કાઠને માલમ પડે નદિ તેમ વાસ કરવા
તે; હાથ રહેતું તે.

અણાન, ન. (સં. અન્નજ્ઞાન)
જ્ઞાન નદિ તે; અભણપણું. (૨) પદાર્થનું
મિશ્રણ દ્વારા અવિદ્યા. (૩) વિ. જેનું
ખાસ જઈ પ્રાણવસ્તુ આવી નથી એવું;
એસમજ.

અણાનજ્ઞાન, પુ. (સં.) અ-
જ્ઞાનપણું; મિશ્રણ જ્ઞાનનો ભાર.

અણાની, વિ. (સં.) નદિ યાની;
અજ્ઞાનવાળું.

અણેય, વિ. (સં.) ન સમભય
તેલું; અડળ.

અણક, સ્ત્રી. (સં.) અણ્=અમણું.
છ.) ગરિનો અટાવ કરનારી સ્ત્રી; અ-
ટણ; કેસ. (૨) અટકવાનું કારણ; નડતર.
(૩) વહેમ. (૪) સુલકમ ઉપરથી કુટુંબ
કે વંશનું ઉપનામ પોતું દોષ તે;
અવકે. (૫) એ નામની નદી.

અટક્યાળું, ન કોઈ માણસ
ચીકાય તેમ કરે તે; અડગ
અટક્યાળું, વિ અડગ કરનાર,
તોફાની, ઉપદ્રવી

અટકડી, સ્ત્રી સરીરની અદરનો
વાયુ થોડો થોડો વારે મોટેથી જલ્દાર
નીચે તે, વાપણી, હેડકી

અટકણું, ન ગતિને અટકાવનાર જે
કંઈ હોય તે, ઠેસ, ચાપ (૨) અટચણ

અટકણું વિ અટકી ભય એવું
અટકણુંદંડું ન આવતાં આવતાં
એકદમ ઠણ રડી ભય એવું દંડું (૨)
વિ અધવચ અટકી ભય એવું, પાર ન
હતારે એવું

અટકણીકિ, જુઓ અટકણું
અટકણું, અ કિ ગતિ કે પ્રવૃત્તિનું
બંધ પડવું, ઠણ રહેવું. (૨) રાહ
જોવા રહેવું, મોજવું, અચકાવું. (૨)
લાગવું

અટકળા, સ્ત્રી (સં ઉત્ત+કલ્=
કળવું, ઉ) કંઈ આવાર ઉપરથી
કળવું તે, આશરો કાઢવો તે, અનુમાન
(૨) કલ્પના, ખ્યાલ (૩) મહાવરો (૪)
તર્ક. અટકળ કરવી=અમુક આધાર ઉપ-
રથી શું પરિણામ આવશે તેનો તર્ક કરવો

અટકળામજા, વિ અટકવું કરનાર,
અનુમાન બાધનાર

અટકળણું. અ કિ અનુમાન
કરવું, સુમર કાઢવો (૨) તર્ક કરવો,
ધારવું, આશરે માનવું પાક અટકળવો

=કેલો પાક ઉતરશે તેનો અ દાન કાઢવો.
અટકામણું, ન અટકવું પડે તે
(૨) અટકવાનું કારણ. (૩) મુશ્કેલી.

અટકામણું, સ્ત્રી અટકવું પડે
એવી સ્થિતિ, મુશ્કેલી, જાણે કાચકી બાણે
તે (૨) જોપી (૩) અટકાવવાનું મૂલ્ય
અટકાર, પુ જુઓ ઓઠકાર

અટકાવ, પુ રોકવું તે (૨)
અવરોધ, નડતર (૩) રજા
અટકાવ આવવો=સ્ત્રીને રજા પ્રાપ્તિ થવી
અટકાવ કરવો=રોકવું અટકાવ પાળવો
=રજા જણાવ ત્યારથી ચાર દિવસ
અવગણ રહેવું અટકાવ થવો=બંધ પડવું.

અટકાવણું, સ કિ અટકે એમ
કરવું, બંધ પાડવું (૨) વાસવું બંધ
કરવું, દીધવું

અટકણું, (અ+મણ,) અ કિ સ્ત્રીને
રજા આવવું, અજણું બેસવું (૨) રોકાવું
અટકી પડવું કિ અમુક કામકાજ
કરતા એકદમ રોકાઈ જવું. (૨) જોડી
યવું (૩) કામકાજ કરવાને અશક્ત થઈ
જવું

અટકીમટકી, સ્ત્રી ઊકરીઓની
એક રમત

અટકીરહેવું કિ અમુક વગર
જોગી થઈ રહેવું

અટકો, પુ એક જાતનો દલકો
સિકો, કાવડીડ, પૈસો અટકાનો થોડો
અણવું

અટકોમટકો, પુ અજલ જ કરીને
ચાલવાની એક વરેહ, લટકોમટકો

અટલુ, ન. (સં. અટ્-ચરણું.)
અમલું; રખડું. (૨) યુધ્ધરૂ.

અટણી, સ્ત્રી. (સં.) ધનુષ્યનો
દોરી ચલાવવાનો કાપો (૨) કામડાનો કડો.

અટનો, ન. (સં.) ફરણું તે;
ફેરણી. (૨) યુધ્ધરૂ.

અટની, વિ. (સં.) અટનનર્થ.
અવાળું.) ફાનાર; યુધ્ધરૂ કરનાર.

અટપટું, વિ. ધુંધલવાળું; ન
સમતલ એવું. (૨) આરા અવળા પટ-
ખાંડાવાળું.

અટપણું, જુઓ આટોપણું.

અટલ, (અટલ) વિ. અત્યંત દો-
શિઆર; પાશ; પ્રવીણ. (૨) અત્યંત
બહુલ; અધિક.

અટવાણું, ન. ખરડું જુવાઈ જવું;
દોરી કે જાગમાં ફસાઈ પડવું.

અટવામણ, ન. (અટવાઈ. ક.)
અટવાઈ જવાય એવું એ તે; ધુંધલવાળું;
અસામાન્ય.

અટવાણું, અ. કિ. ધુટાઈને એક-
રસ થઈ જવું; મળી-સળી જવું; વધવું.

(૨) મનમાં યુગાંત. (૩) કાજર થવું.

આવી, સ્ત્રી. (સં.) વન; આરણ્ય.
આણું, અ. કિ. (સં. અટ્-ચરણું.)
અમલું; ફરણું.

અટળ, વિ. (અનલિ; ટળ-ટળવું.)
ન ટળી શકે એવું; છૂટું ન પડાય-દૂર ન
કરી શકાય તેવું; અનિવાર્ય.

અટંગ, વિ. પાંગળું. (૨) અતલ.
અટા, સ્ત્રી. (સં.) ફોપટ બટાણું.

(૧) મેઘી. (૩) અ. આકું અવળું.

અટાઉ, સ્ત્રી. કમાઈ. અટક-
નો માલ જટાકમાં ભય. (કહે.)

અટાટ, વિ. નમનું; ખાલો. (૨) અ.
ઘોડી રીતે; તદ્દન અન્યથે.

અટાપટા, પ્ર. જ. વ. લાંબા પ-
હોળા અને આડઅવળા લીલા. રંગબેરંગ-
ઓપણું.

અટામણ, ન. કણ આડળી કે
વેલણને ઘોડી ન ભય તે સાડ આડળી
ઉપર તેમજ કણના કણ ઉપર એ ઘોડી
ઘેટ નાખવામાં આવે છે તે; (૧) ઘોડી
ચોક્કસ વસ્તુને સહેલથી ઉપયોગ થાય
તે માટે વપરાતી બોલ વસ્તુ. (૨) (લા)
નમનું ભવું. (૪) ઘોડી વસ્તુની તૈયારી
કરતાં એ સામાન્ય ખર્ચ થાય તે. અ-
ટામણ મેળવીને બોલવું-વધારીને વાત કરવી.

અટાર, સ્ત્રી; ધૂળ; રત્ન.

અટારી, સ્ત્રી. (સં. અટારિકા.)
ખનું; ઝરખો. (મકાનની બીલ કે મધા-
લની બહાર કાઢેલું ખનું.)

અટોર, વિ. ખરડીખોર; અટાચાણું;
અડપણું.

અટારો, પ્ર. જાગો; સરસામાન્ય
જટલો. (જુઓ જાગેરો તટલો સામાન.)

અટાણું, અ. કિ. ધુટાવું; ધળી જવું;
ખરડાઈ જવું; યુગાંત; ભૂકો થઈ સળી
જવું; લોચા જેવું થઈ જવું; રંખાવું. (૨)

વજર કારણે વધારું; ઘુલના ન થાય તેવી
રીતે વપરાઈ; પીકાણું.

અટિ, સ્ત્રી. લાંબીની આસપાસ

મહોરમના વખતમાં દોરી વીંટલામાં આવે છે તે અટિંબર કાચ-સખત બંધન વાળો કાચ.

અટિંબર, પુ. (સં. આનસ્તરુ = જાણ રહેવું. ઇ.) એકું થવું તે; ઠિંબે થવો તે.

અટી, વિ. (સં. અટ=રહેવું.) રખડનાર. (કેટલાક બાવા, શાંત્રિ દિવસ ફરવાનું મત રાખે છે તે.)

અટીએમટીએ, બારીએની એક રમત; અટમીમટમી.

અટુંક, વિ. (અનહિ+કું=ટુંક.) ચારમ વગરનું; ટુંક વગરનું.

અટુંદરુ, ન. (દિ.) સૂતરની આંટીએ બતાવવાનું લાકડાનું એક યંત્ર.

અટુંદરુ, મ. દિ. કંતેલા સૂતરની આંટીએ બતાવવી; આંજળીના ટેરવા ઉપર ચડાવી વિંટાળવું. (૨) આંજળી કરીને બતાવવું.

અટોપડું, જુઓ આટોપડું.

અટ્ટ, પુ. (સં.) ઝડપો. (૨) કિંદા ઉપરનું સૈન્યગૃહ. (૩) મહેલ. (૪) પ્રહાર.

અટ્ટક, જુઓ અટક.

અટ્ટહારી, ન. (અટ્ટ=ગોઠું + હાર = હસવું.) અડખડાટ હસવું તે. (૨) ચંકરનું હસવું તે.

અટ્ટા, પુ. (સં.) ગોઠું આગળ ખાતું; ફરવાને; કહેલી. (૨) ગોઠી ને પહોળી માંડવી; એસરી. અટ્ટા બંધ

કરના=એણું બંધ કરવું; ફરાવવું.

અટ્ટ, વિ. જુઓ આટ.

અટ્ટાઈ, (અટ્ટે-અટ્ટે). સ્ત્રી. નેનોટું આટ દિવસના ઉપવાસ કરવાનું મત.

અટ્ટાણું, વિ. (સં. અટ્ટનવતિ.) નેવું ને આઠની સંખ્યા; ૬૮.

અટ્ટાંચન, વિ. (સં. અટ્ટપંચાશત.) પચાસ ને આઠની સંખ્યા; ૫૮.

અટ્ટાંબીસ, વિ. (સં. અટ્ટચિન્શતિ.) વીસ ને આઠની સંખ્યા; ૨૮.

અટ્ટાંશી, (અટ્ટાંશી), વિ. (સં.) એંશી ને આઠની સંખ્યા; ૮૮. અટ્ટાંશીએ=સંવત ૧૮૮૮ નો ભરપૂર ફાળ.

અટ્ટાંશીઆં, (અટ્ટાંશીયાં.) ન. બ. ૫. સ્ત્રીએને પમે પહેરવાનું ફાળું એક ધરેલું. (૨) એને કાંસીને ટાટ કરેલાં ન હોય તેવાં સાંકળાં.

અટ્ટે, અ. (સં. અટ્ટ. ઉ.) અ. હીંઆં; આ ઠેકાણે જ. અટ્ટે દ્વારાં=પોતાને જવાને રથને નહિ જતાં ને રથને પચાસ કર્યો હોય ત્યાં જ નિર્ધિતપણે પડી રહેવું તે.

અટ્ટે, પુ. આઠની સંખ્યા બતાવનારો પાસો. (૨) બાઇના અંગેએ પ. ટને છેડે નસુ ત્રણ ખાનાં હોય છે તેમાંનું અંકકું એ વચ્ચે પડે તે. (૩) નંચશ તથા બોઇ કાઈ રમતની આઠની સંખ્યા બતાવનારી વસ્તુ. (૪) વિ. રંગો; પક્ષો; લઈ; આગરો; કડક; ઘડાવનારો.

અદ્વૈતેર, જુઓ ઉદ્વૈતેર.

અઠવાડીક, ન. (સં. અષ્ટ + ધાર. ઉપરથી.) સાત દિવસ અને સાત રાતનો એ કાળ તે.

અઠવાડીક, વિ. (સં. અષ્ટવા-રિક. ઉ.) અઠવાડીએ અઠવાડીએ પ્રકટ થતું હોય તેવું; સાપ્તાહિક.

અઠવાડું, ન. (સં. યુત્-રેરવતું. ઉ.) દોરણને વળેલાં છાકડાંનું ચોખ્ખર; આકેલું; ચક્રડી.

અઠાક, સી. નાડી.

અઠાઈ, સી. બુઓ. અઠાઈ.

અઠીંગણ, ન. અઠીંગણાની વસ્તુ; તકીચો.

અઠીંગણું, સ. કિ. સરીરને આ-રામ મળે તેમ ટોડા લઈને બેતણું, ઉભા રહેવું કે સૂવું.

અઠોડી, સી. ગોળની કાઠીમાં બાફેલું બાફુ.

અઠ, સી. આઠાઈ; આસલ; હંદ.

(૨) આઠ. (૩) અ. પાસે; નજીક.

અઠક, સી. અટક; ઉપનામ.

અઠકણ, ન. (અઠવું = ઉભા રહી જવું.) ચાંપ; કેસ. (૨) વિ. અટકી પડે એવું. (પ્રાણી).

અઠકથા, બુઓ આઠકથા; ઉપાયા.

અઠકણું, અ. કિ. ઝાઈ પણ વસ્તુને સ્પર્શ કરવા તે; અડકવું; પ્રેમાપ થવો.

(૨) હાથમાં લેવું-છેડવું. (૩) મારવું.

અઠકાડવું, સ. કિ. અડકે તેમ કરવું; સ્પર્શ કરવો; લગાડવું. (લા.) મારવું.

(૨) બંધ કરવું; વાસડું; ઢાંકવું; દેડું. અઠકામણ, ન. અટકાવ. (૨) સાંકળ; દલાળો.

અઠકાવ, પુ. સીને ઝગડુ આવવો તે.

અઠકાણું, અ. કિ. બંધ થઈ; બંધ કરવું (૨) અઠકાથી અશુદ્ધ થવું.

(૩) સીએને અટકાવ આવવો.

અઠકેલકેલ, પુ. ઉમંગની એક રમત. પોંચા ઉભા રહે તેમ જમીન ઉપર આંગળીઓ ટેકવી, ડાહ્યાં તેની ઉપર ટોચ મારતાં મારતાં પોંચાને ચપટ બે-સારે ઉ અને રમે છે.

અઠમેપડમે, અ. આસપાસ; આગળ પાછળ. અઠમેપડમે ભેડું કે તપાસવું=પોતાની આગળ પાછળની સ્થિતિથી વાહેફાઈ રહેવું; સાવધાન રહેવું.

અઠમ, વિ. ડમે નહિ એવું; હંદ

(૨) નિર્ભય; હીંમતવાન.

અઠચી, સી. હેડી; બોડાચ.

અઠચો, પુ. જોગજ; અડચણ; અડચણી

અઠચણ, સી. હરજા; નડતર; ચોમણ. (૨) ગતરાટ. (૩) વાંધો. (૪) અડચણ. અડચણ આવવો=અડચણ આવવો.

અઠકણું, વિ. અડકવું; અડકવું એવું હોય તેવું.

અઠણ, ન. અટકાવ થાય એવ વસ્તુ. (૨) વિ. અડકે પડનાર. (૩) ચાંપ; ઉભાઓ; કેસ. (૪) ન. આપ લેંછ ના હાથ લેવાયેલા આંગળીઓ મોટો અ વલણ આદિ.

અડતણું, વિ. આડે આવી રહેલું
હોય તે; એક. (૨) ચરણું.

અડતણું, ન. આનામની; કાંઈ.
૨) આશરો; એય. (૩) ખૂણો.

અડતણો, પુ. આશરો; એય. (૨)
સુખાર; અડાળ.

અડતાળીશ, વિ. આળીશ ને આ-
કન સંખ્યા; ૪૮.

અડતાળો, પુ. સંવત ૧૮૪૮ માં
પરિણા મોટા દુકાળ. (૨) એકના લેખ-
ની એક રીતનું નામ. ૪૮ થોડે મહત્ત્વ
સ્થાય તે અડતાળો ડોલ કહેવાય.

અડત્રીશ, વિ. ત્રીશ ને આઠની
સંખ્યા; ૩૮.

અડથણ, વિ. કામ કરવાથી હો
નહિ તેડું; અડતણ; નમરું. (૨) કાવર;
ચડાણેડું.

અડથણો, પુ. મોટો અડથણ; રો-
કાણ. (૨) લીંત; ખૂણો. (૩) ઠોડ વરણ-
ની આડ; કાંસ.

અડક, પુ. (પ્રા. ડહિલો=અ-
ક.) એક ભતરું કોળ; કિલ્લ માન્ય;
મન કરતાં નરા મોટા અને કાળા દાણા-
નું કોળ. અડક મન જાડતા=નમે તેમ
ખવિચાર્યું બોલવું. અડક છાટવા=ખૂન-
પેલ કાઢી મૂકવાં. અડક દેખાડવા=નસાવી
પૂરાની પેરવી કરવી.

અડકાવો, પુ. (દિ.) ખડું તથા
તુવાનો લોટ પાણીમાં બાંધી ઘોડાને
પગાને છે તે. અડકાવો કાડવો=ઢેરાન

કરવો. અડકાવો કાડવો=વગર વિચારે
બોલવું.

અડકાણું, વિ. અડતણું; જેમાં અડ-
કનો ઉપયોગ કસણેલો હોય તેડું.

અડકાણો, પુ. કુંદલાર્થ નરમ
ચર્મ મળી જતું તે. (૨) ખૂન માર પડ-
વાથી હાડકાંપાંસળાં નરમ ચર્મ જવાં તે;
ચકિત ઉપરાત કામ કરવાથી ધાત્રી જતું
તે; સંપૂર્ણ ક્યરાઈ જતું તે. અડકાવો.

અડકીઆલાડું, પુ. અડકના લોઠમાં
વમાણું મેળવીને બનાવેલા લોડું; અડ-
કો પાડ.

અડકીઈ, ન. અડતણું ખોદે.

અડકીઈ, વિ. અડતણું; અડકતાજેડું;
અડકીજો પંચર=તુખરા રંગનો પંચર.

અડકું, વિ. (સં. અર્ક=અડકું.
કપરથી) અડકું.

અડધી, સ્ત્રી. તાંબાનો એક નાનો
ચલણી સિકકો; પાઈ; પૈ. (એક આના-
નો બારમો ભાગ.) પૈને ઠેમણે 'અડધી'
એમ મુલકમ્મ બોલાય છે.

અડધીઈ, ન. ઠોઈ પણ મોટી વ-
સ્તુને અડધી જાન તે. (૨) બહુ મોટું
નહિ તેમ બહુ નાનું પણ નહિ એકું
પણાઈ; જાદી. (૩) મોટી પટ્ટીની ચૂડી-
થી અડધી પટ્ટીની નાનો ચૂડી.

અડધું, વિ. (સં. અર્ક=અડધું.)
એકના બે ભાગ કપાં હોય તેમાનો એ
અંકેક ભાગ તે; એકના બે સરખા ભા-
ગમાંનું પ્રત્યે. અડને મૂકવું=નખવવ

વત્ત દેવું. અડપાખડપા યઈ નવું=કમ-
જામથી ગાંડા યેલા યઈ નવું. અડપે
સુકને કામ કરવું=દુરત કામ કરવું. અડપું
મૂકો આખાને ન ધાવું=જે મજબૂત દોષ
તેમાં સતોષ લેવો. અડપું યઈ નવું=
સુકઈ નવું.

અડપુંપડપું, વિ. લગભગ અડપું.

અડધો, પુ. રૂપીઆથી અડધી કી-
મતને રૂપાનો ચલણી સિકો.

અડધોઅડધ, વિ. બસબસ અડપું;
એકના બે સમાન કામ પાડેલા દોષ તેવું

અડતું, વિ. પાસેનું; નજરનું; અ-
ડીઓપડીતું. [(૨) ખંત; ઉલોમ

અડપ, સ્ત્રી. નિશ્ચય; પકો વિચાર.

અડપલડપ, સ્ત્રી. તાત્કાલિક ચોટ;
નિશ્ચયાત્મક હક્કો.

અડપહું, ન. અટક્યાણું. (૨) વિ.
અટક્યાણું; ઉધાંધણું. અડપતું કરવું=ચી-
ટવવું. (૩) ચાલાક. [હકથી મટવા રહેવું.

અડપતું, અ. કિ. વળચા રહેતું;

અડફટ, સ્ત્રી (સં. આસ્ફાલન.)
ધક્કો; હપટ; આંચકો; અથડામણ. એ-

કના મવાના વેગનો ખીલને સહેજસાજ
ધક્કો લાગે તે. અડફટમાં આવવું=અ-

ણધારો ધક્કો લાગી નવો. (૨) અસર
યઈ નવી. [ઉપલક્.

અડફાઉ, વિ. ફાલવું; અલફાઉ;

અડખડીઉ, ન. લયગીઉ; ગોણું.
અડખડીઉ આવવું=ચકરી આવવો.

અડખડીઉ ખાવું=મૂલ ખાવી

અડખંજ, વિ. મૂખ; અડાણી;
હક્કીલું; હક્કીલે કંઈ અને કરે કંઈ તેવું;
બધ શીકર કે વિચાર શખ્યા વગર કામ
કરે એવું.

અડબોધ, સ્ત્રી. (અટ=ચપટ-સાપું+
બોધ=જૂટ=કાનની નીચલી અણી.) કાન
ઉપરની ચાપટ; તમાચો; અડબોધનો
ઉપારો યોગ્યસંગે જે કાર્ય કરવાનું દોષ
તે તેજ પ્રસંગે કરવું. (૨) તૈવાર દોષ
તો આપીજ દેવું. (૩) વિ. નહિ સમજણું;
બોધ.

અડવડપું, અ. કિ. અટ=આડું+
વગવું=ફરવું-ચાલવું. ઉપરથી.) રખડું.

(૨) ગોણું ખાવું.

અડવાણું, વિ. પગરખાં રહિત;
ઉપાડું. (અડવાણું એટલે જોડા વગરનું
અને અડતું એટલે સજ્જમાર વગરનું)

અડવાળણું, સ. કિ. મેળવવું;
કૂંટવું. (૨) ફોડવું; ચુંધી નાંખવું.

અડવું, વિ. સજ્જમાર રહિત; ઉપાડું.

અડવી, ના. (દિ.) એક ચીકણું
મૂળીઉં. ભુઓ અળવી.

અડણ, અ. કિ. અડતું; રપટું-કે-
રવો. (૨) મંડયા રહેવું; લાગુ પડવું. (૩)

રપટું કીને રહેવું. (૪) અટકવું.

અડવો, પુ. વાણીઓ. (સવાઈમો)
(૨) વિ. બોલો; ખાંધો.

અડસટો, પુ. યમાર; આચરો; અ-
ટકણથી ગણવું તે. (૨) અડસટો કાઢવો=
અંકાજ કરવો.

અડસઠ (અડસેઠ), વિ. (સં. અષ્ટ
=અષ્ટાવશ્વટિ=સાત.) સાઠને અડાઠની
સંખ્યા; ૧૮. અડસેઠ તીર્થ કરવાં =
આર્યાવર્તમાં જે ૧૮ તીર્થનાં સ્થાન ■
યાત્રા કરવી.

અડસર, સ્ત્રી. (ખાડું = લંબાઈની
સમાંતર + સં = સર = મવું.) લંબાઈની
સમાંતર આડું મૂકવામાં આવતું લાકડું;
મોસ. (૨) ધરતી પહોળાઈ જેટલા પર
સાળથી નાનો ખંડ; લંબાઈની સમાંતર
નીચળતી પહોળાઈ.

અડંગો, અડિંગો, પુ. કામ થવા
વગર ઠહું જ નહિ એવો આમક લાઠ
બેસવું તે; ધામો. (૨) કુરુક્ષેત્રમાં એક
તરેહનો પટ્ટાનો ફાવ. અડંગો નાખવો
= ધામો નાખવો. (૩) લાંબવા બેસવું.

અડંબી, સ્ત્રી. મગફળી.

અડા, સ્ત્રી. (અડવું = સ્પર્શ કરવો -
ટેકવું. ૭.) ટેકે આશ્રય.

અડાઅડી, સ્ત્રી. (અડવું = સ્પર્શ
કરવો.) એક ખીલને અડકવું તે. (૨)
સ્પર્શ કરવી. (૩) જોડાવેલ. (૪)
અણીને-ઓપણીનો વખત.

અડાઉ, વિ. આડું = આડે માર્ગે + ડ
= ડોળવું.) વગર વાઢી આડે માર્ગે ગમે
તેમ હોય એવું.

અડાડવું, સ. કિ- અડાડવું: લ-
ખાડવું; સ્પર્શ કરવો. (૨) ઠપકો દેવો;
ધમકાવવું.

અડાણી, વિ. (અ = નહિ + દક્ષ =
દાણું.) નહિ ડાણું; અણસમજી;
હીણું. (૨) (ફા. અ + દાહન = ડાહું.) અ-
સહ્ય; અનાડી; બેરકડું.

અડાણીડું, વિ. ધરાણીડું; ગીરો
મૂકવું (ખેતર).

અડાણો, પુ. એક રાગનું નામ.

અડાળીડું, વિ. ((સં. આ =
અતિ + મિ = ભય લાગવો.) ભય લેપ-
નવે એવું મોટું; જખરું; મગચત. (૨)
જેમાં ખેડ ખાંપણ નીચળે નહિ એવું.

અડારી, અડાળી, સ્ત્રી. ભીંતની
સાથે જે પાડીમાં જડવામાં આવે છે તે.
(૨) પાડીમાંની વધારાની ભીંત.

અડાયાં, બ. બ. પ. રરતામાં,
કે જંગલમાં પડીને સુકાઈ ગયેલા ગાય
બેંસના પોણા. (યાપેલાં નહિ પણ
એની મેલે જ છાણનાં પોચાં સુકાઈ
ઝડને બનેલાં ખાણાં. દોમની ઠેલકીક
કિચાઓમાં જે વપરાય છે.)

અડાર, વિ. (સં. અવટાદશ.
૭.) ફસને આડ; જુઓ અડાર.

અડાણી, સ્ત્રી. દાહડાની યાળી-
કચરોટ.

અડાવવું, સ. કિ. અતિચય ખાવું;
ખાંપીને જમવું. (૨) લગણું ઓઠવી
દેવું. (૩) નીડરપણે (ખેડું) કહેવું. (૪)
દમ ભરાવવો. (૫) અટ દધને ડોકી દેવું.
(૬) સંજ કરવો. (૭) ગમે તે રીતે દા-
ખણ કરી દેવું. (૮) ન કહેવાની વાત
કહી દેવી.

અડાસીઆં, ન. બ. વ. સ્ત્રીઓનું
એક ભતરું પતનું ધરેલું. (અડાસીઆં)

અડાસે, અ. નજીક. (૨) પડાચે.

અડાળપડાળ, ન. છાપરાના મોઝ-
ની બન્ને બાજુના ભાગે; છાપરાના બે
ભાગ. (છાપરાનો આગલો ભાગ તે અ-
ડાળ અને પાછલો ભાગ તે પડાળ)

અડાળી, સ્ત્રી. પછીતરે ડેઝાણે
માત્ર એક જ ભીંત કરીને બનાવેલી છા-
પરી; ધરના આગલા ભાગમાં એક ભીંત
અને ઘોઠલા ઉપર છાપરે નાંખીને બ-
નાવેલી છૂટી ઓશરી. મકાનના આગલા
ભાગની ઓશરી તે અડાળી અને
પાછલા ભાગની તે પડાળી કહેવામાં છે.)

અડી, સ્ત્રી. જેની અંદર ઓઠીને
સાત પાંચેલી દોષ એક એક ઓભર;
એડી. (૨) (હડી) દોષ; હવાવળે દોડી
જવું તે.

અડી, વિ. (અડતું હ.) અડી પ-
ડાય એવી (વેળા); બહુજ અસત્યની.
(૨) (અડી) બે ને અડતું; સા. રમત.

અડીઅડી, સ્ત્રી. છાકરાંની એક

અડાંઅલ, વિ. (અડતું=અડાતું.

હ.) અડી નય એવું; હડીલું. (૨) છાતી-
વાળું. (૩) હોદિઆર; બાહોસ; ખડલલ.
(૪) ધુસણીક.

અડીઉં, ન. જુઓ અડી, એડી.

અડીઉંદડીઉં, ન. છાકરાંની એક
રમત; દડાંનો ઘેડો. [સ્ત્રીઅલ.

અડીએલ, (અડિયેલ), જુઓ અ-

અડીએપટી, સ્ત્રી. અટકી પડા પ

એવો વખત; અરેખરી જરૂરિયાત.

અડીજડીને, અ. મંડ્યા રડીને.

અડીજવું, અ. કિ. દાખલ થઈ.
જવું; ગોઠવાઈ જવું; ધુસી જવું. (૨)
અટકી પડવું. [(૨) એક રમત.

અડીએદડીએ, પુ. હપકાનો ભાર.

અડીદ, વિ. (અ=અદિ+ડીકું) ઢીકું
ન દેખાય તેવું; નિર્મૂળ; જેનું નામ નિશાને
ન રહે એવું. (૨) (અ+ડીક.) નહિ દે-
ખાય એવું કરવું તે. એવું અડીક કરે
એને જે ભેદવું હોય તે આપીને દૂર કર.

અડીદડી, સ્ત્રી. છાકરાંની દડીની
એક રમત.

અડીપડવું, અ. કિ. અટકી પડવું;
રહી જવું. (૨) ધુસી જવું. (૩) લઈ
પડવું; અથડાઈ પડવું.

અડીવેળા, સ્ત્રી. અણીને વખત;
અમુક વગર અટકી પડાય એવો વખત.

અડીસેરી, સ્ત્રી. અડીરોતું માપ
કે વળન.

અડુંકડડુંક, વિ. એક વાર આમ
અને એક વાર તેમ થવું તે; આમ તેમ
અજણું કે ફરવું તે; ફરવું; ઉછળવું.

અડુંકડડુંકીઉં, વિ. અહીંથી તહીં
અને તહીંથી અહીં દોડનારે; ગડબડીરે;
જેવે પક્ષમાં જવું આવવું હોય તેવું. અ-
ડુંકડડુંકીએ=એક વાર આ પક્ષમાં અને
બીજીવાર સામા પક્ષમાં જનાર વધારાનો
ભેર.

અડુંકાટ, હડકાટ, પુ. દોડવાનો ધ-
સારો; હડખપ ધસારો; ધસારો બતાવ-

નારો અવાજ, આપણીઆ કરીને ધસી
જવું અહુકુકુ=સારો કે પ્રભાવ સૂચવ-
નાર એક વચ્ચારણ

અહુસી, સ્ત્રી જુઓ અરહુસી
અહેકહે, અ સરસાર (૨) નિ
શક્તિ સાચવી રાખી હોય તેવું ક્ષાપિ
અહેખહે અ રહ્યુ ખડ્યુ કવચિત્,
અહો (હોહો) પુ ગાડાનો આગરો
લામ, ગાડાની ઉધોના આગલા ઉડાની
નીચે ને પારા જેવું રાખવામા આવે છે તે

અહોઅહ, અ એક બીજાને અડી
રહ્યુ હોય તેમ, લગેનગ, નજીક, ભેડાભેડ
અહોસ, વિ. (સં. અ=નહિ+
દુલ્લ=જુનવું) ન હોને એવું સ્થિત.

અહોથી સ્ત્રી દોર, રાચ, નેત્ર
વગેરેને છેડે ને નાનો લાકડાનો કંઠો-
મેણ બાંધવામા આવે છે તે, માકડી

અહોમપહોસ, પુ (સં. બાવા-
સપ્રતિવાસ. ઉ) ધરની આમખામ
નો ને સબધ તે

અહોસીપહોસી, (આહોસીપાહો
સી), ન (સં. વ્રા=વજ્ર + ઘાસી
=રહેનાર+પ્રતિ=માગે ને ઘાસી=
રહેનાર) પોતાના ધરની આસપાસ
અને સામે ને લોક રહેતા હોય તે

અહોજ વિ (અ=નહિ+દોળ=ઘાટ,
આગર ઉ) દોળ વચરનું જોડોળ

અહોજકાદણુ, ન કર્કષણુ ઘાટ
વગરનો પડાણનો કંઠો, ઉઘાળો
(૨) વિ કથા પછુ કામમા ન આવે
એવું, જેની ઉપરની આડુનિ કે ઘાટ થ

સાઈ ગમેલા હોય એવું [ઓના ધર.

અહો, ન બ વ. મધુરાના ચોખા-

અહો, પુ (દિ) પાલેતા જ-
નાવરેને બેસવાની જગા (૨) મજૂર તથા
ગાડીઓને એકલા ચવાની જગા

અહયુ, વિ અમ્મયુ, કરાં વિના
ચાડે નહિ તેવું, નરનું

અહયુ'અહયુ', અ કવચિત્, ક્ષાપિ.
(૨) વિ લાચુરેટયુ ખૂલેખાયરે કયાય
પડી રહેવું હોય એવું [સપૂર્ણ.

અહલુ, વિ બહુ સારો, આભાહ,
અહલુ વિ પડે લપાહુ

અહળ, વિ ઠળી ભય નહિ એવું,
ખસી પડે નહિ એવું, સગરી

અહળક, વિ. પુખ્ત, બહુ અઠ
ળક ધન=પુખ્ત ધન

અહાર, વિ (સં) દશ ને આઠની
સખ્યા ૧૮ અહાર સાર વનસ્પતિ=
દોરે લાગી વનસ્પતિ (૨ સ સુત
સાદિત્યમા ૧૮ ની સખ્યા બહુ
ઠપણે ૩) હાનના અહારે વાગ

અહેક બાબતમા વાકુ અને ઉલટું બોલ-
નાર (૨) દોરથી બરપૂર [બોલવવા.

અહાવણું, સ કિ દોરોને ચરવા
અહી જુઓ અહી, ૨૧

અહેલવું, અ કિ અડીગવું, આ-
ધાર લેવો, દેખાવે હસા રહેવું કે બેસવું

અહુ, અ. (સ અ-અનૂ=
નારવાચક ઉપસર્ગ.) નિરેડ અને ન-
હાર બગાવનારો સખની પૂર્વે આવ-
નારો ઉપસર્ગ. [અધિકાર.

અણુઅધિકાર, પુ. (સ) નહિ

અણ્વધિકારી, પુ. (સં. અનધિ-
કારિન.) નદિ અધિકારી તે; જેને
સત્તા આપેલી ન હોય તે. (૨) અમુક
કાર્ય કરવાની જેનામાં યોગ્યતા ન હોય તે.

અણ્વઆવૃત્ત, સ્ત્રી. નદિ આવૃત્તવા-
પણું તે. (૨) વિ. કારીગરી નદિ બાલનાર.

અણ્વગિણ, વિ. (અણ્+ગિણ=ગેણું.)
ગેણું નદિ એવું; પૂર્ણ.

અણ્વમ્હણી, વિ. (સં. અનૃણી
ઉપરથી) અણ્-દેવા વગરનું; જેને માથે
હું નદિ એવું.

અણ્વક્રમાઢિ, વિ. હીનક્રમાઢિ; નચર;
ધંધા વગરનું.

અણ્વકસખી, (અણ્વકસખી), વિ.
(અણ્+નદિ+કસખી=કારીગરી વાળું.)
કસખ નદિ બાલનાર; સુક્તિ કે આવડત
વગરનું. [એવું; ઢઠીકું.

અણ્વકલ્યામરૂં, વિ. કલ્યામાં ન હોય
અણ્વકી, સ્ત્રી. અણ્વકી.

અણ્વકૂટ(કાટ), પુ. સં. અગ્ન-
અનાજ+કૂટ=કાઠાર.) રંધિશ્ચ અ-
ગ્નનો દગલો; મદા પ્રસાદી. નવા વર્ષને
દિવસે દેવની આગળ જે મદાપ્રસાદ
ધરવામાં આવે છે તે.

અણ્વખલ, સ્ત્રી. મનમાં કંઈ કંઈ
ખુશ્કા કરતું તે; કંઈ કંઈ ભાગ્ય યથા
કરે તે. (૨) અપ્રીતિ; કંટાળો; નડતર;
આડખીલી.

અણ્વખૂટ, વિ. ખૂટ નદિ એવું;
અસૂચ્ય; બેસમાર. [અખૂટ-

અણ્વખૂટ, વિ. નદિ ખૂટવું;

અણ્વગણ, વિ. સં. અ=નદિ+ગણ=
ગણતું.) અગણિત; ધણું; અસંખ્ય.
[નાપસંદ.

અણ્વગમણું, વિ. નદિ ગમણું તે;
અણ્વગમણું, કિ. (અણ્+નદિ+ગ-
મણું=ગેણું; રચણું) નદિ ગમણું; નદિ
ગેણું.

અણ્વગમો, પુ. નદિ ગમણું તે;
જેન નદિ પડતું તે; મન ખિન્ન રહે
અને જેન પડે નદિ તે. અણ્વગમો ધર્મ
=મનને નદિ ગેણું.

અણ્વગળ, વિ. (સં. અ=નદિ
+ગળ=ગળેણું.) ગળેણું નદિ તે.

અણ્વગાર, વિ.+(સં. અગ્ન=અણ્+
આગાર=ધર.) ધર વગરનું; રખડું.

(૨) પુ. સાધુ; યતિ(૩)યજ્ઞનાર; નિયમ.

અણ્વગોક, (ખ), ન. સ્ત્રી. જોનું એક
મલ; કાર્તિક, આવણ કે શાદરવા મહી-

નામાં કોઈ ખાઈને રહે છે તે મલ.

અણ્વગોખણું, વિ. નદિ ગેણું.

અણ્વધરણું, વિ. (સં. અવદિત.
ઉપરથી.) ધરણું નદિ તેવું; અયોગ્ય.

અણ્વધક, વિ. (અણ્+નદિ+ધ=
ધણેણું.) સારી રીતે ધરેણું નદિ એવું
(ધામણું); રૂઠી રીતે ધરવાણેણું નદિ તેવું
(મનુષ્ય); જંગલી.

અણ્વધસ, વિ. નદિ ધરેણું;
જંગલી. (૨) ખીન અનુભવી; નદિ
ધણેણું.

[વેણું.
અણ્વચાણું, વિ. કાઠએ નદિ વણું.
અણ્વચાલ, સ્ત્રી. અચાલ; અપથી;

(૨) અટકવતો. વખત. [વાલે
અણચાલે, અ. ન. ૧૨૬; વગર
અણચિત, વિ. (સં. જનનિદિ+
ચિત્ત=મન.) ખાન નહિ તેવું; ચિત
નહિ દીધેલું હોય તેવું.
અણચિંતબુ, વિ. (સં. જનનિદિ+
ચિન્ત=ચિન્તકરવો.) એકાએક;
નહિ ધારેલું. [એક.
અણચિંતુ-લું, વિ. એકાએક; એક-
અણચી, સ્ત્રી. વાંકું બોલેલું તે;
વખતો વખતો ખાલી યુક્તિ કરી ને ફરી
નવું તે.
અણુછ, સ્ત્રી. સં. ઘનીચ્છા=
નહિ ઇચ્છા તે.) નાપુરુષ; અસતોષ.
(૨) ખા. (૩) હેવા; દેવ.
અણુછત, જુઓ અછત.
અણુછતુ, વિ. પ્રકટ નહિ તે; છાતું;
દાંકણું; શ્વેત (૨) ન હોતું તે; અછત.
અણુછીડિ, ન. ટુચ્છકાર; અણુગમાના
બોલ તથા ચાળા કરવા તે; છણા. [ચાલે.
અણુછૂટકે, અ. ન. ૧૨૬; વગર
અણુછી, પુ. પડાયો; છાપી.
અણુમાણુ, વિ. (સં. જનનિદિ
+જ્ઞા=મણુવું.) જેને ભણુ નથી
તે; મૂર્ખ. [નહિ તે; અજ્ઞાનતા.
અણુમાણુપણુ, ન. ભણવાપણુ
અણુગુગતુ, વિ. (સં. મયુક્ત ઉ.)
યુક્ત નહિ તે; અયોગ્ય; અધર્મિત.
અણુદેવાએકું, વિ. નહિ દેવાએકું;
દેવ વગરનું. [તેજ વગરનું.
અણુતેરુ, વિ. વગર તેજવેકું;

અણુતોણુ, વિ. (સં. જનનિદિ
+તુલ્ય=તોળવું.) વોલ્યા વગરનું.
અણુદીક-હું, વિ. (સં. અદૃષ્ટ=નહિ
દીઠું.) નહિ દીઠું; કોઈ દુકાડો ન
દીધું હોય તેવું.
અણુદોણું, વિ. દોણા વગરનું.
અણુધારુ, વિ. (સં. જનનિદિ+
ધૃ=ધારવું.) નહિ ધારેલું; એકાએક
જનેલું.
અણુનામી, વિ. નનામી; નામ
વગરનું. (૨) અપ્રસિદ્ધ. (૩) નામ જેને
નથી એવું; ખસ. (૪) ઠાઠી.
અણુમીછણું, વિ. નહિ મીછણું;
નહિ ભણેલું.
અણુમેહ, વિ. નહિ મેહ; અ-
ખંદ; સામેલું નહિ એવું.
અણુમનાવ, પુ. મનાવ નહિ તે;
સલાહ સપ નહિ તે; દીક્ષ જુદાં હોય
તે. (૨) કછયો; શંકા. અણુમનાવ યવો
=નહિ ગોઠવું આવવું.
અણુનુધ, વિ. અજ્ઞાન; નાશન.
અણુબોટ, વિ. = (સં. જનનિદિ
+મુજ્ઞ=અમવું. ઉ. મુક્ત) મોટા વગરનું.
અણુબોલાબુ, વિ. નહિ બોલા-
વેલું; બોલાયા વગરનું; અનામંચિત.
(૨) વગર હેલું; નહિ વતાવું.
અણુબોલ્યું, (વિ. સં. જનનિદિ+
લું. ઉ.) નહિ બોલેલું મુંડું; મૌન.
અણુબોમીઠિ, વિ. બીન માછીતગાર;
અનુચિત.

અણુમનું, વિ. નહિ મનનાણું;
મન વગરનું; મન-પ્રીત-પ્રેમ-અનુરાગ
વગરનું. [અણુમામણું-

અણુમાનીણું, વિ. નહિ માનીણું;

અણુમાપ, વિ. નહિ માપેલું;

માપ થાય નહિ એવું; અમાપ.

અણુમાહીતમાર, વિ. (ફા.)

માહીતી વગરનું; અમારણું. તિ; અજ્ઞાનતા.

અણુમાહીતી, સ્ત્રી. માહીતી નહિ

અણુમિલ, વિ. ન મળે એવું; કિમ્મતી.

અણુમૂલ, (મોલ), વિ. (સં.અ=

નહિ+મૂલ્ય=કિમ્મત.) એવું મૂલ થાય

નહિ એવું; મોંઘું.

અણુરાગ, પુ. (સં) રાગ નહિ

તે; ઐશ્ય નહિ તે; બેભનાવ; અગ્રીતિ.

અણુરૂપ, વિ. રૂપ નહિ તે; જેને

કશું રૂપ કે આકાર નથી એવું; બ્રહ્મ.

અણુસિંગ, 'સં.અ=નહિ+લિંગ

=ચિહ્ન) લિંગ રહિત; શરીર વગરનું.

અણુસિંગી, વિ. વિદેહી; જેને

લિંગ-શરીર નથી તે.

અણુવટ, પુ. સ્ત્રીઓને પરને અં.

ચૂં પહેરવાનું કુશરીજોવાળું રૂપાનું

એક ધરણું [સાથે રહેનાર.

અણુવર, પુ. વર અથવા કન્યાની

અણુવરી, સ્ત્રી. કન્યાની સાથે

જતારી તેની તાળી બેન કે બેનપણી.

અણુવરીઉં, ન. અણુવર તરીકે

વર કે કન્યાની સાથે જતાર.

અણુવાડે, વિ. અભણ; જેને

માહીતી ન હોય તેવું. [અજ્ઞાતી.

અણુવાડેકમાર, વિ. અભણું;

અણુવાડેકમારી, સ્ત્રી. નહિ ના-

ણુવાણું; અભણણું.

અણુવિચારું, વિ. વિચાર કરેલો

હોય નહિ તેવું; આદ્યસિક; જતાવળી.

અણુવિધાસ, પુ. (સં.અ=નહિ+

વિશ્વાસ=ભરોસો.) વિશ્વાસ નહિ

તે; ખાતરી નહિ તે.

અણુવિધ્યું, (સં. અ=નહિ+

વ્યવ્ચ=વીધવું) નહિ વીધેલું; (૨) નાંદ્ર

પથોરાએલું; શિખાદ. (૩) તડું; કોરું;

નહિ વપસાએલું.

અણુશીઉં, ન. આમામાં થઈ

એક નાનું પાતળું ને લાંબું ઇવડું.

અણુસખડી, સ્ત્રી. અણું નહિ તે;

ફરાળ; કાચું કોરું; પાણીથી રાંધેલી ર-

સેઈ સિવાયના ખાવાના પદાર્થો (રાંધેલા

નહિ પણ ધીમાં તળેલા અદ્ધણ પદાર્થો.)

અણુસણ, ન. (સં. અનૂ=નહિ

+અણન=ખાણું=અનણન.) ઉપવાસ

કરવા તે. (૧) વિ. ઉપવાસ કરવાનું મત.

અણુસમજ, સ્ત્રી. (અ=નહિ+

સમ્ ઉપસર્ગ+જ્ઞા=જાણવું) સમજ

નહિ તે.

અણુસમજણું, વિ. નહિ સમજણું;

અજ્ઞાત વગરનું, બાળક એવું. [નાના; બેવકુફ.

અણુસમજણુ, વિ. અણુસમજણું;

અણુસરભ્યું, વિ. (સં. (અ=

નદિ+સૂજ્=મરખનું) નહિ સરખાએલું,
નદિ પેદા થએલું (૨) અણુધાર્વું

અણુમારો, (પુ. આ રૂંશારદ્
=ધસ ૨૦) જરા- આજ ફરવી કાઠને
કંઈ સમજાવતું-ચેતવતું તે, ધસારો, સ કેવ
થી જણાવતું તે

અણુહુંતું, વિ (સં જનુ+મૂ-મ-
ચ્=યતુ-૧૫૩) ન હે થ એવું, અણુ
છતું

અણુવાવું, સ કિ પ્રે માવવું
કાઠની ખાસે લવરાવવું

અણુમા ઓ (સ) શેમગા-
અની આક સિદ્ધિઓમાની એક સિદ્ધિ,
મૂંમ રવરખ લેવાનો રાજી

અણી, ઓ (સ) બાંધી વ
રતુનો બીજો અગ્ર ભાગ, ગ્રાણ ધારવા
ખો છોડો, આર (૨) સકટ કે મુસકેલી-
નો વખત (૩) રોગ સિખર, સૂંઝ,
અગ્ર (૪) મિનારી, અવધિ, અત
અણી ચૂકવવી=મારીક વખતને સલાખી
લેવો અણી સાચવવી=મુસકેલીને વખતે
મજા કરવી

અણીઆણું, વિ અણી કાઢેલી
હોય એવું, અણીદાર

અણીદરો પુ છાકર ની એક રમત
અણીદાર, વિ અણીવાળું

અણીવાણું, વિ અણીદાર, તીક્ષ્ણ
ચાંચવાળું

અણીશુદ્ધ વિ જેની અણી પણ
ખડિ ન થઈ હોય તેવું; અણડ,
આપુ (૨) સદામાત

અણીમુ, ન એક ભાતનું બી. વસાણું.

અણુ, પુ (સં.) રજ, કણ અતિ

અત્ય કણી (૨) એ ભાતનું ધાન્ય, ૧૩

અણુઅણુ વિ અટાણું કપાડું

અણુ છું, ન (સં) અણુથી

પણ નાવું તે બીજામાં બીજો પરમાણુ

અણુજો, જુઓ -ખોજો

અણુતા, ઓ (સ) અણુપણું

(૨) અતિ મૂંમગા

અણુદિન, અ. (સ. જનુદિન

=નિત) ૬ થેય, રોજ રોજ

અણુમાત્ર, વિ (સં) જગા,

કિવિત (૨) થેય (૩) કણ પગ

અણુરેણુ ઓ (સ) અત્યંત

બીજા રજકણે

અણુસમૂહ, પુ (સં) અણુઓનો

સમૂહ પરમાણુઓનો જાથો

અણુજો, પુ કારીગર લોખાને

મમજોને વહિ જવાનો-રતનો દિવસ

અણુદ્રી, ઓ દિવસ પર દિવસ

ઓણુ ઓણુ ખાવાનું જલ (જૈન) (૨)

વિ અનુ ઈરી-નાના-નાનુંક પેટવાળી

અતએવ અ (સ. અત નપય

=ફા) એટના માટે, તેથી

અતટ, વિ (સં અ=નદિ+તટ

=કિનારો) કિનારા વચરતું, જેને યાદ

બાનેલો ન હોય એવું, ખુદ્દું, સપાટ

અતઙાઈ, ઓ (ફતરતવ=પુ-

કાઈ ૯) જુદા, અતઙપણું, અલગ

રહેતું તે (૨) તોય, મગરબી (૩) આઠાઈ

આતરપાત્રું, ન. જોવાવા નદિ રહેતું
તે; જુલા રહેવાપત્રું.

આતકું, વિ. કાંઈની સાથે જોવાય
નદિ એકું; અલગ રહેનારે. (૨) યોગનું
જોવાય નદિ તેજું; વરતું.

આતકથ, વિ. (સં. અ=નદિ+ત-
થ=કથ) જુહું; અસત્ય; અદિન.
(૧) નદિ રૂપતું; નદિ ગમતું.

આતલું, પુ. (સં. અ=નદિ+તલુ=
શરીર.) કમરેવ.

આતપ, વિ. (સં. અ+તપ=તાપ.
તાપ વગરનું; ન તથે એતું [વગરનું; અગમ.]

આતમા, વિ. દરમિય વગરનું; પડવા
આતમી, વિ. વમા રહિત; બેદરકાર;
માન રિનાતું. (૨) બદાઈબોય;
રોખીબોય.

આતરદી, સી. કાનસ; રેતરી. (૨)
(લા.) વિ. કાંઈ નાખનારી; ધમ્માતું જો.
કનારી; ખાતરી.

આતરદો, પુ. ખસ લોહનું બનાવેલું
એક જોળસ; મોટી કાનસ.

આતરંમ, વિ. જેમાં તાત્ર-મોખાં
ન આવતાં હોય એકું; સિય; સહાયકું (૨)
અ. અપદ્મ.

આતરપતરી, અ. જોઈતું; જોઈએ.

આતરાપી, વિ. (સં. અત્ર=અહીં
+અપિ=વળી.) કાંઈએક; ધરતું નદિ
તે; પાત્રું.

આતરે, અ. (સં. અત્ર=અહીં.)
અહીં; આ રૂપને.

આતરિત, (સં. અ+તરિત.)
નદિ તરફ કાઢેતું; અણધારું; જોઈતું.

આતર્ય, વિ. (સં. અ+તર્ય=
તરફ કરવા થોડ.) તક ન થઈ શકે એકું.

આતસ, વિ. (સં. અ+તલ=તા-
લીક) જુઓ અગમ.

આતલમ, વિ. નહાતું; પાસેનું.

આતનસ, સી. (આ. અતલસ
=ડીંગણ.) એક નતનું દેશમાં કાપડ.

આતલરપશી, વિ. (સં. અતલ+
રપશી=અનું.) જેના તળાખાનો
રપશી થઈ શકે નદિ એકું. જેનું માપ
થાય નદિ એકું. (૨) કપાથોડીક; કપાથક.

આતવસ, ન. એક નતનું પદાની
આડ; અવિવિધ.

આતસી, સી. અગસી; અગસીનાં
બી. (૨) રાજનો મેડ.

આતમી, ન. (સં. અતલ.) માત
પાતાગમનું એક. (૨) વિ. હંકું; તમીખા
વચરતું.

આતમી, વિ. (સં. અ=નદિ+તુલ્
=તોળવું.) ન તોળાય કે ન માપ થાય
એકું; અમાપ.

આતમીબળ, વિ. (સં.) જેની
મુલના થાય નદિ એવા અત્યંત બળવાળું;
બહુ જોરાવર. (૨) બહુ મોટું; મારે.

આતમીબાલુ, વિ. બહુ ન મોટું;
વિરમ. (૨) લવ કપનવે એકું મોટું.

આતમે, વિ. અ=નદિ+તંગ=પોતાની
કામીનો પટ્ટો.) તંગ રહિત. (૨) (તંગ
=અડ.) કીકું; પાત્રું.

અત્ર, વિ. (સં. અત્રન્ત્ર= યુક્તિ.) એના વચ્ચે; ત્ર ન હોય તેવું; બેધારે.

અત્રિત, વિ. (સં. અત્રિત= આગમુ.) આગસ વચ્ચે; સાવધાન

અત્ર, અ. (સં. અત્ર) એ માટે; નેધી; આથી કરીને. (૨) આ ઠેક લેધી. (૩) આ વખતથી. (૪) હવે પછી.

અત્રપર, અ. (સં. અત્ર+પર = ખીલું) હવે પછી; આથડે.

અતાઇ, પુ. વિ. (આ. અતા= મ- ક્ષીક+આઈ=વાળો.) બાહોરા ગરેથો; બહુ સરસ માનાર-બલવનાર; વચર શુભ એ પોતાની જોળે માતા બલવવા શીખેલા માણસ.

અતાગ, વિ. એનો પાર ન હોય તેવું; જેને તણીએ બહુ માત્રી હથ અવાર નહિ એવું; કંડાણવાળું.

અતાર, પુ. (આ. અતાર.) સુમંથી વચનારો.

અતાર, વિ. (સં. અતાર=તંત્રુ.) તાંતણા-તાર ન હોય તેવું; એમાંથી તંત્ર નીકળે નહિ તેવું (૨) અ. અતાર.

અતાલીક, પુ. (ડ.) અદબ શીખ- વનાર; શિક્ષક.

અતિ, વિ. (સં. અત્ર=નવું. ઉપરથી) ધણું; વધાર. (૨) અતિધર્મિતા વધાર.

અતિઉણ, (સં. અતિ+ઉણ= ચરમ.) ધણું ઉણું; ઉગળું.

અતિકર, -રા, વિ. બહુ જ કસાયેલું; ઘણેમું. (૨) ચાકુરને ન માને એવો (થોડો).

અતિકાય, વિ. (સં. અતિ+કાય =ચરીર.) મોટા અને ભારે શરીરવાળું; બહુ (માણસ પણ વગેરે).

અતિકણ, પુ. પછું મોટું ઘણું બહુ તે.

અતિકૃશ, વિ. (સં. અતિ+કૃશ= સુકાવું.) બહુ જ દુઝળું; સુખર્ષ બધેકું.

અતિકેસર, પુ. (સં.) એક જા- તનું કાકું કુંલો.

અતિકંમ, (સં. અતિ+કમ= નવું.) ઉત્તમ; હા બહાર નવું તે. (૨) ઉધી; ધસારો.

અતિકંમણ, ન. (સં.) આગળ નીકળી નવું તે; દૂરી નવું તે. (૨) ઉધી; દુઝલો.

અતિકાંત, વિ. (સં.) હા બહાર બધેકું; આવચ વધી ગયેકું; હરવક.

અતિગંડ, પુ. (સં. અતિ+ગણ્ઠ =ખુંધ.) સત્તાશીઘ યોગમાનો છટો થોમ.

અતિગંધ, પુ. (સં. અતિ+ગન્ધ =વાસ-સુગંધી) એમાં દુઝકે બહુ જ સુ- ગંધી દોર તેવું ખુબ; વધાર. (૨) ગંધા. (૩) વિ. બહુ જ વાસવાળું.

અતિગુણ, વિ. (સં. અતિ+ગુણ= જ્ઞાન.) અત્યંત દુર્ગોત. (૨) બહુ જ જ્ઞાનવાળું.

અંતઘણ, વિ. (સં. અંતઘણ=) બહુ જ

અતિચાર, ન.(સં.) એક જાતનું
અતિજગતિ, ઓ (સં.) તેર
અક્ષરનાં જગનો વર્ગ (પિંચજમા).

અતિત, પુ (સં.અતિથિ.ઉ.)
સાધુ; વેરાગી બાવો. (૨) અતિથિ;
યાત્રાજી; પ્રવાસી.

અતિથિ, (સં. અત્તરંદરવું. ૮.
અતિથિ.) ફરતાં ફરતાં આતી ચ
દેલો સિંહ; યાત્રાજી; વટેમાનુ; આગળ
કરી નદિ આવેલો દોષ એવો પરીજો;
મટેમાન.

અતિથિપૂજન, ન.(સં.) અતિ-
થિનો સત્કાર; પરીજાનત.

અતિથિસત્કાર, પુ. (સં) ધર
આગળ આવેલા અતિથિને આદર આપવો
તે; પરીજાનત.

અતિદયાળુ, વિ. (સં) બહુજ
દયાવાળું; મોઢનું જાણણુ દુઃખ ભેઠને
જાણુદુ ધક ધઈ ભપ ભેડું.

અતિદેશ, પુ. (સં.) એક વ-
રુદ્ધનો અર્થ તાણીવુસીને ખીલ વરુદ્ધને
લાગુ પાડવો તે.

અતિપાત, પુ. (સં.) છેક
હવાડા પરી જઈ તે; નાચ ચવો તે. (૨)
અતિક્રમ; હથેલન(૩)અન્યાય; ઉપાત.

અતિપાતક, ન.(સં.)મોટું પાપ.

અતિપાતકી, વિ. (સં.અતિ+
પાતક+ક=નાળો.) જેવો બહુ પાપ
કરેલાં દોષ ભેડું; મહાપાપી.

અતિપ્રિય, વિ.(સં. અતિ+પ્રિય
=નાડાવું) જેની ઉપર અતિ રનેડ દોર
તેવું. (૨) જાવડું; જમડું.

અનિપ્રયજ, વિ.(સં. અતિ+પ્રય
=જોર.) અતિ બગચાન.

અનિપ્રયજા,ઓ.(સં.) એક જા-
તની વનરક્ષિ; નાગજગા; મંગેલી. (૨)
શ્રી રામને વિદ્યાગિત્રે આપેલો એક અ-
રવવિદ્યા.

અતિચૂડા, હના), ઓ. (સં.)
એક જાતનો વેલો;મધુમાધવી નામની વેલ.

અતિરથ, પુ.(સં.) મોટા રથ
માં બેસીને યુદ્ધ કરનાર ચોહો; મોટો
શરસીર.

અતિરથી, વિ. (સં.) મોટી
શરસીર હુકમીનો નાવક; મોટો ચોહો;
મોઘ રથમાં બેસીને યુદ્ધ કરનાર.

અતિરિંકા, વિ. (સં.) ધણું;
બહુજ; અતિ. (૨) અન્ય; ખાતી. (૩)
એક. [સુધતા.

અતિરિક્ષતા, ઓ. સં.) અતિ-

અતિરેક, વિ. (સં.) બહુ; ધણું;
પુષ્કળ. [વાહન.

અતિરોમશ,વિ.(સં.) બહુવાસ-
અતિલાક, ન. બહુજ લાક લાક-
વામાં તે

અતિલેખ, પુ. (સં. અતિ+
લુપ્ત=લેખ કરવો.) બહુજ લેખ
કરવો તે.

અતિવાત, વિ. (સં.) બહુ પવનવાળું. (૨) જેની પ્રકૃતિ બહુજ વાયુવાળી હોય તે.

અતિવાદ, પુ. (સં.) બહુ બોલવું તે; હાંપું ખરે સાર વચર્ત્વ બોલ બોલ કરવું તે. (૨) વિ. બહુ બોલું; વાયાળ.

અતિવાદી, વિ. (સં.) બહુબોલું વાયાળ. (૨) તક્ષારી.

અતિવિખન, ન. એક ભતંગી જૈષ્ઠિ અતિવૃષ્ટિ, સ્ત્રી. (સં.) આત્યંત વરસાદ થવો તે.

અતિવ્યાપ્તિ, સ્ત્રી. (સં.) વધારે બહોળા પ્રદેશને લાગુ પડે એવું કે લક્ષણ તે.

અતિરાય, વિ. (સં. અતિ + શો=વધી જવું. ઉપરથી થય.) ધણુંજ; પુષ્કળ.

અતિશયોક્તિ, સ્ત્રી. (સં.) હોય તેના કરતાં અતિશય વધારીને કહેવું તે. (૨) એક પ્રકારનો અલંકાર.

અતિશાલુ, વિ. (અતિ=ધણું + (મ.) (શાળુ=કાલું.) બહુ કાલું.

અતિશૂદ્ધ, પુ. (સં.) શુદ્ધથી પણ ઉતારવી ભતઃ ભંગી; ચમાર.

અતિશે, વિ. અતિશય; બહુજ.

અતિશ્રમ, પુ. (સં.) બહુ મહેનત.

અતિસાર, પુ. (સં. અતિ=મહત્+સૂ-સર=પ્રવરવું.) બહુજ ઝાડા

થવા કરે એવો રોગ; મારો; સંઘડણી.

અતિસારક, વિ. (સં.) અતિસારનો નાશ કરનારું.

અતિસ્તુતિ, સ્ત્રી. (સં.) અત્યંત વખાણ કરવા તે; ખુશામત.

અતિસ્નેહ, પુ. (સં.) વણે સ્નેહ.

અતિસ્વાર્થ, પુ. (સં.) બહુ સ્વાર્થ; એકલગેટાપગું.

અતિસ્વાધીન, વિ. (સં.) અત્યંત સ્વાર્થ વૃત્તિવાળું; એકલગેટું.

અતિહાસ્ય, વિ. બહુજ હસનારું; મરકારું. (૨) ના. બહુ હસવું તે; અહહાસ્ય.

અતીક્ષ્ણ, વિ. (સં. અ=નહિ +તીક્ષ્ણ=ધારવાળું.) ધાર વગરવું. (૨) તીખા સ્વભાવનું નહિ તે; સૌમ્ય.

અતીત, વિ. (સં. અતિ+ઈત=અએલું ઇ=જવું. ઉપરથી.) પીતી અએલું. (૨) લૂકું પડી અએલું; હમમાંથી નીકળી અએલું.

અતીત, પુ. (સં. અતિયિ.ઉ) એક સાધુ. જુઓ અતિત.

અતીતાણી, સ્ત્રી. વેરાજણ; બાધી; અતીતની સ્ત્રી.

અતીન્દ્રિય, વિ. (સં. અતિ+ઈન્દ્રિય) ઈન્દ્રિયોથી સમભાવ નહિ એવું.

અતીવ, (સં. અતિ+ઈવ.) અતિશય; બહુજ.

અતીશે, જુઓ અતિશય.

અતુલ, વિ. (સં.) જેની તુ-
લના ન થાય એવું; અમાપ.

અતુલિત, જુઓ અતુલ.

અતુલ્ય, વિ. (સં. અ=નહિ
નતુલ્ય=નોળવું.) જેનું તોલ માપ નહિ
એવું; અમાપ; અતુલ્યમ.

અતુલ્ય, વિ. (સં. અ+તુલ્ય=તુલ-
યું) તુલ્ય નહિ એવું; આશ્ચર્ય; સ્તબ્ધ.

અતુલ્ય, વિ. (સં. અ=નહિ+
તુલ્ય=ધરાએલું.) અતંતુલ્ય; જેનું મન
ધરાયું નથી એવું.

અતુલિ, (સં. અ=નહિ+તુલિ
=ધરાવાયેલું.) નહિ ધરાયું તે;
અસંતોષ.

અતોલ, વિ. (સં. અ+તુલ્ય=
તોળવું.) જેનું તોલ ન થાય એવું;
અમાપ.

અતર, (સં. અગ્ર=અહીં. ઉપ-
રથી.) અહીં. 'અતર મતુ' =અહીં મતુ
કરવું. (આ શબ્દ મતુ પતરમાં
વપાયા છે.)

અતર, ન. (આ. ઇત=મુગધી-
ક.) ફૂલ અને વાસવાળાં બીજાં દ્ર-
વ્યોમાંથી કાઢેલું મુગધીદાર સત્ત્વ.

અતરધરી, અ. હમણાં ને હમણાં
જ; અતરધરી.

અતરદાની, સી. (આ.) અ-
તર સમવાતું પાત્ર.

અતરસાહેબ, (રજાવું), અ. આ
ધરીએ; હમણાંજ.

અતરી, વિ. (અતર+ઇ=વાળો)
અતરવાળો; અતર વેચનારો.

અતરીઉં, ન. અતરદાની.

અતરીઓ, પુ. અતર વગેરે તુ-
લધી તેડો અને દ્રવ્યો વેચનારો તે
અતર બનાવનારો; અતરવાળો.

અતારી, જુઓ અતરીઓ.

અત્યગ્નિષ્ટોમ, પુ. (સં. અ-
તિ+અગ્નિષ્ટોમ.) ઘેટો મત્ત; એક
પ્રકારનો ઘેટો માત્ર.

અત્યંત, વિ. (સં. અતિ+અ-
ન્ત=ઢેડો.) જેનો અંત ન હોય
તેવું; અપાર.

અત્યંતાસાવ, પુ. (સં.
અત્યંત+અમાવ.) અત્યંત અમાવ
તે; બીલકલ અમાવ. (ન્યાય શાસ્ત્રમાં
અસાવના જે ચાર લેઈ છે તેમાંનો એક
લેઈ.)

અત્યય, પુ. (સં. અતિ+અય-
=અય) વિનાશ; અતિક્રમ. (૨) દુશ્ચાર.

અત્યલ્પ, વિ. (સં. અતિ+
અલ્પ=થોડું.) જાડુજ થોડું; જરાક;
લગારે.

અતો, સી. (સં.) નાટકની
સાધારણ મોટી જાહેર.

અત્યાગ્રહ, પુ. (સં. અતિ+
આગ્રહ.) જાડુજ આગ્રહ સમવો તે; લઈ.

અત્યાગ્રહી, વિ. (સં.) અતિ-
શે આગ્રહ કરનાર; લઈવું; પોતાના
વિચારને વળગી રહેનાર.

અત્યાચાર, પુ. (સં. અતિ+
આચાર=રીત. આ+ચરૂ=ચાલવું.)
રીતભાત-રિવાજથી ઉલટું ચાલવું તે.
(૨) મારફાડ.

અત્યાચારી, વિ. (સં.) અ-
ત્યાચાર કરનાર.

અત્યાગ્ય, (સં. અ=નહિ +
ત્યાગ્ય=તજવા યોગ્ય.) નહિ તજવા
લાયક.

અત્યારપહેલાં, અ. જે વખતે
વાન કરતા હોય તેની પહેલાં.

અત્યારપછી, અ. હવે પછી; આ-
નપછી.

અત્યારહમી, હમણાં સુધી; આ
પછી સુધી.

અત્યારસુધી, હમણાં સુધી; આજ
સુધી.

અત્યારે, અ. હમણાં; આ વખતે.

અત્યાસક્તિ, સ્ત્રી. સં.) અતિ
+આસક્તિ=શાગ્યા રહેવાપણું. આ+
સજ્જૂ=જવું-વળગવું.) અત્યંત
શાગ્યા રહેવું તે; બહુ પ્રીતિ શાગ્યા કરવી
તે; હંપટા.

આયુક્તિ, સ્ત્રી. (સં.) વધારીને
હોવું તે; અતિશયક્તિ.

આયુક્ત, વિ. (સં. અતિ+
ઉત્કટ=ઉમ્મ.) બહુ ઉમ્મ; તેજસ્વી.

આયુતમ, વિ. (સં. અતિ+ત-
ત્તમ=સારું.) બહુ સારું.

અત્ર, વિ. (સં. શ્વસ=આ. ઉપરથી.)
અહીં; આ ઠેકાણે.

અત્રત્ય, અહીંઆંતું; આ ઠેકાણેનું;
આણી વરફાતું. [યરમ.

અત્રપ, વિ. (સં.) નિર્વંનમ; બે-
અત્રપા, સ્ત્રી. (સં.) બેશરમી;
નિર્વંનમતા.

અત્રસ્ત, વિ. (સં. અ=નહિ. વસ્ત
=મીરણું.) નહિ લડકેતું; અલપ.

અત્રપિ, સં. (સં. અત્ર+અપિ.)
કોઈપણ(ર) અ. તોપણ; તથાપિ.

અત્રિ, પુ. (સં.) સાત ઋષિ-
માંના એક; અનસુયાના પતિ; અત્રિ
સંહિતાના કર્તા. અત્રિસુત=ચંદ્ર.

અત્રુટ, છુટો અત્રુ.

અત્રુપ, વિ. (સં. અ=નહિ+ત્રુપૂ
=સરખાવું) નિર્વંનમ; સરખાવ નહિ તે.

અત્રે, અ. (સં.) અહીંઆં; અત્રે.
આ ઠેકાણે.

અથ, (સં.) આરંભ તેમજ
મંગલ વાચક સબ્દ. (૨) પ્રકરણ, વિકલ્પ
અને પક્ષોત્તર દર્શક સબ્દ.

અથ, અ. (સં.) હવે; પછી.
(૨) તેથી; તેટલા માટે.

અથગતિ, વિ. (સં.) પુરું; સંપૂર્ણ.
અથકિમ, અ. (સં.) તેથી શું;

પછી શું.

અથડવું, અ. કિ. (સં. આ=
સુધી અને સ્થલ-શામ.) રખડવું;

વગર કામે બસકું. (૨) લણું; બોલા
બોલો કરવી.

અથડાઅથડી, સ્ત્રી. સામસામે
અથડાવું તે. (૨) ટોટા થવો તે; બોલાબોલી
થવી તે. [નારું.

અથડાઉ, વિ. રખડાઉ; આથડ-

અથડામણુ, સ્ત્રી. આમતેમ અ-
થડાવું પડે તે; રખડામણુ. (૨) આથડ
વાળી મહેનત. અથડામણુ થવી (પડ-
વી) = આમતેમ ફેરા ખાવાનો કામ થવો.

અથડામણુકુટામણુ, સ્ત્રી. અથ-
ડાવું અને કુટાવું તે; આમ તેમ નવાળી
અને પ્રાણ ફરવાળી મહેનત.

અથડામણી, સ્ત્રી. રખડામણી.

અથડાવરાવણું, સ. કિ. મે. રખ-
ડાવરાવણું.

અથડાવણું, સ. કિ. અથડામ
એમ કરવું; ફેરા ખવરાવવા. (૨) અ-
કાળવું; પહાડવું. (૩) ફેરવડ મહેનત
કરાવવી. (૪) લડાઈ કરાવવી. (૫) બે
માનવું. (૬) વાથડે ચડાવવું; લથલવું.

અથડાણું, અ. કિ. વગરપતે આં-
ડા ખાવા; ફીફાં મારવાં, (૧) અડાણું.
(૩) ફળ વગરના મીઠા ખાવા. (૪)
લડાર થવી. [વગરવું.

અથરપથર, વિ. ટાપડીય ક્ષર્ણ

અથર્વ, પુ. (સં. અથર્વેન.) ચાર
વેદમાંનો ચોથો-છેલ્લો વેદ. (૨) ખાલણ-
નો મોટા પુત્ર. [દેવ; રાંધર.

અથર્વણુ, પુ. (સં.) સિવ; મહા-

અથર્વણુ, (સિ), પુ. અથર્વવેદમાં
કુશળ લાલણ; અથર્વવેદ નામનાર.

અથર્વવેદ, પુ. (સં.) ચારવેદમાં-
નો છેલ્લો અને ચોથો વેદ. [ભલેલો.

અથર્વવેદી, પુ. (સં.) અથર્વવેદ

અથર્વવેદી, વિ. (સં. અથર્વેન)

ચિદુન્નજીવું. વેદિનુન્નજીવનારો.

અથર્વવેદ નામનારો; અથર્વવેદ અણ-

નારો; ને અથર્વવેદનું કામ કરતો હોય

તે. (૧) માયાફાંડીઓ. (૩) ખન; હુમ્મો;

નારિતક.

અથવા, અ. (સં.) કિંવા; વા, કે, વા.

અથવાર, (હથવાર) વિ. (હ-

થવાર. હાથનવાર = વાળી,) એક જ હાથ-

નું સેને ઝોળખામ-પરિચય દોષ એવું.

અથવાણું, અ. કિ. આથો આવવો;

મીઠું ચાલું; મચાલો ચલેલો; ખમીર

આવવું.

અથાડ, (અથાગ), વિ. (સં. સં =

નદિનસ્થળ = ફીફાં) તળાઈ માંડમ

પડે નહિ એવું, એનો ધામ હાથે નહિ એવું.

અથાણું, ન. મચાલામાં આથી રા-

ખેલાં ફળ; (મીઠું મચાલો ચડાવીને

ખગડી બધ નહિ તેમ રાખેલાં કેરી,

લીંણ, ફળ અને કંદ વગેરે.) આથણું;

આથાર. અથાણું ખાડા, ખારા, ટીખા

અને ગળ્યા સ્વાદથી નમણુમાં લહેતી

આથે છે. અથાણું ના સાત પ્રકાર છે.

(૧) મેથીઆં, (૨) જોળીઆં, (૩) જોળ,

(૪) સળીઆં, (૫) હીંગીઆં, (૬) છરી-

આં, અને (૭) બકાણાં. અર્થાવર્તુ બન-
ટયું તેનું વચન બનટયું=નવકલે મળતા
પ્રસંગને તે ન બનતે તેમ સાચવી લેવો

અર્થાવર્તુ, સ. કિ. આથો આવે
તેમ કાવર્તુ.

અર્થાવર્તુ, અ. કિ. અર્થાવાની રિધ-
નિયે પદોંચતું; અર્થાસ્થાને સ્થાયક ચતું.

(૨) અકર્ણાવર્તુ. (૩) એકાક્ષર થઈ નવું.

અથેતિ, વિ. જુઓ અથ ઇતિ.

અર્થોદી, (હથોદી), સી. (સં.

દ્વસ્ત=દાય+દૃત્=દેરવતું. ઉપરથી દૃ-

ત્તિ+દ્વસ્તદૃત્તિ=દાય ચાળવણી)

દાયવતી કામ કરવાની રીત; હાથમાં

કસબ રખી રહેવો તે; કામ કરવાની

રીતી. (૨) રોશનીના ઉજળા રસમાં

આદાના કપાના દારદા પાએલા દોષ તે.

અર્થોદી, (હથોદી), સી. સોની

અને હુદારતું ખાતુ દીપવાર્તુ એક

એકાક્ષર; નાનો હથોડો.

અર્થોદો, (હથોડો), પુ. લાઝાના

દાવાનું લોખંડને દીપવાના ઉપયોગમાં

આવતું સોની ને હુદારતું એક એકાક્ષર.

અદ, અ. (સં. અદ્. ઉ.) અડધી

લાગળતાવનારો ગુજરાતી ઉપસર્ગ:-

અદરોર.

અદક, વિ. (સં. અધિક)

અધિક, વધારે. (૨) અડધું; એકાધ. (૩)

અસમ.

અદકચર, વિ. અડધું કચરાએવું;

ચોડા કરેવું. (૨) ખૂબ મારેવું.

અદકજીવું, વિ. મોટી છતવાળું;
બહુજીવું.

અદકકું, વિ. હોટાણું; અદકકું;
જેઠ બાળુએ દોલથી વગાડે એવું.

અદકપાંચાળું, વિ. ન છરવી શકે
એવું. (હાલમની ભતિને અપાએકું

વિરોધલ.)

અદકબોલું, વિ. બહુબોલું વાતોહું.

(૨) હાથ પડે એવું. [વધારે; પહુ.

અદકું, વિ. (સં. અધિક)

અદકેર, વિ. અધકું; બહુન; પહુ.

(કવિતામાં.)

અદક્ષ, વિ. (સં. અ=નહિ+દક્ષ=

ચતુર.) ચતુર નહિ તે; અકૃતજ્ઞ; અ-

સાધર; પ્રમાણી; મારફલ.

અદજોખું, (ખોખર), વિ. અદ-

કચર; અડધું લાગેવું.

અદજોહું, વિ. અડધું પુહું;

અદરખાહું. [અડધી માટીવાળું.

અદગાશીડું, ન. અડધું ડાણ અને

અદગથ, વિ. (સં. અ=નહિ+દગથ

=ગરબું.) ઘરેલું નહિ એવું; નહિ

બળેવું.

અદત, વિ. (સં. અ=નહિ+દત્ત

=ડીવેલું) નહિ આપેવું.

અદત્તા, સી. (સં.) નહિ દી-

ધેલી એવી કન્યા; જેનો વિવાહ-વાગ્દાન

કરેવું ન દોષ એવી કુંવારી કન્યા. (૨)

દાનમાં અપાએલી ન દોષ એવી (ગાપ

નમીન વગેરે). [

અદન, ન. (સં.

અદના, વિ. (આ. અદના =નાવાયક;નમ્ર.) ગરીબ; નીચી સ્થિતિમાં હોય તે. (૨) નહતું; પાસેનું.

અદપચું, વિ. (અદ+પચ્=ગરીબ.) આપું પચેલું એવું; અદપું કાચા જેવું. (૨) જેમાંનું પાણી સુકાઈ નયું ન હોય તેવું.

અદપઠીઆપી, વિ. (સં. અદ =અપ્રધાનપદ=પોપચાંનગ્રાહી=વાળી.) અ.રથી ઉઘાડી અને અરધી ખીચેલી એવી

અદખ, સ્ત્રી. (આ.) અદચ=વિવેક; મર્યાદા; મક્કાલો; તાળામાં રહેવું તે. 'અદખ વાળી' = જેણે હાથને કોણીથી વાળી એક એકની ઉપર ચઢવવા (૨) 'અદખ રાખવી' =મક્કાલમાં રહેવું.

અદખડ, વિ. (સં. અર્ધવચ્ચ =આપું બાવેલું.) અધુરું; જેમાં તેમ; સંસારી.

અદખસર, વિ.(આ.) વિવેકભર; મર્યાદાવાળી રીતે. અદખ સખ્કને માનમર્તબાસર.

અદસવિધ્ય, ન. (સં. યસ મવિધ્ય. ઉ) નશીળમાં હશે તે ચશે એમ ગાનવું તે; યાનરીળ.

અદલગી, વિ.મોટા ભાગવાળું; ભા.ભાગી.

અદમણ, ન. અડધો મણ; વીરા શેર વગન.

અદમણીઓ, ભુઓ અધમણીઓ.

અદમારુ, ભુઓ અગમારુ.

અદસુડે, વિ. અધુન મરેલા જેવું.

અદય, (સં. અ=નહિ+દયા:

અતુક પા.) દયા રહિત; નિદય; દુર.

અદરસ, પુ.(સં.વાદ્રિક=આકુન રસ=પાણી.) આદાનો રમ.

અદરાવડું. સ. કિ. સમાઈ કરવી લખ કરવાને માટે ગોઠવણ કરવી. (પા રસીઓમા આ રાખ વપરાય છે.) [ધડું.

અદરાડું, અ.કિ.લખ કરવાને કુળ

અદરશ, વિ. (સં.અ= નહિ+ દુચ્=જેવું) નહિ દેખાતું; નહિ જણાતું એવું; ન દેખાય તેવું.

અદરશિન, ન. (સં) દર્શનનોજ અભાવ નમર બદાર જવું તે; દોષ.

અદલ. વિ.(આ.અદલ=ન:નાર. બરીભર; યથાય; અપક્ષપાત; ખરેખર

અદલઈનસાફ, પુ. (આ.અ. દલ+ઈનસાફ=નસફ=નયમાં અ.

હટવું=અધુનધુ કરવું. આ ઉપરથી (ઈન સાફ=જે સરખા ભાગ યાય છે. અર્થાત્ જેણે પક્ષને સતોય મળે છે માટે અફ લઈનસાફ.) ખરેખરો ન્યાય.

અદલનાન્ય, ન. (સં.) જેમાં હલ-પડ ન હોય એવું અનાજ; ધડું; બાજરી; યંત્ર વગેરે(જેમાં યદ્ધ ધાન્ય.)

અદલનોખંટ, પુ. (આ.ખા.) અદલ ઈનસાફ મેળવવા ઉચ્છનારાઓને બોલાવવા માટે સંજોગી ચેતવણી; આમ- તણી ધંટડી.

અદલમદલ, અ. (આ. અદલ્ = ખરોખર + વદલ્ = અદલવું) સરખે સરખાનો ફેરાર કરવો તે.

અદલાખદલો, સી. (આ.) એક વસ્તુ આપીને બીજી વસ્તુ લેવાની ફેરફારી; આપણું બીજાને આપવું અને બીજાનું આપણે લેવું તે.

અદલોખદલો, પુ. (આ.) ફેરફાર; લલટલુલટ; વિનિમય.

અદવાલી, સી. (સં. અર્દ + ઘાલી) અડધા વાણના વજનનું કાટણું.

અદસસતું, (સં. અર્દ + સ્વસ્ = શ્વાસ લેવો. સ્વસિત.) અડધોપાધી શ્વાસ લેવું હોય તેવું. (૨) અડધું પાશું; અપૂર્ણ; અદ્યયરં.

અદળી, વિ. (સં. અ + દલ = ઘાત) પાટલાં વગરનું (૨) જેને કંઈ ન હોય એવું; તડાપ વગરનું. (૩) જેને કાટ-પક ન હોય એવું; જેની કાજ ન પડે એવું (ધાન્ય).

અદંડય, વિ. (સં. અ = નહિ + દપદય = દંડવા યોગ્ય) દંડવાને યોગ્ય નહિ એવું.

અદંત, વિ. (સં. અ = નહિ + દન્ત = દંત) દાંત વગરનું.

અદા (અદાવત) સી. વેર; દ્વેષ; ઝેર. અદાકરવું, કિ. બાજવવું; અમલમાં મૂકવું.

અદાતા, વિ. (સં. અ = નહિ + દા = આપવું. ઉપરથી દાતા) દાતા નહિ તે; કંજુસ, કૃપણ

અદાપ, (-પો), (સં. આતાપ - ઉત્તાર) કુઝ; પીડ.

અદાર, વિ. (સં. અ + શારા = શી.) જેને સી ન હોય તે; કુવારો; વિધુર.

અદાસત, સી. (આ. અદલત્ = ન્યાય કરવો.) જ્યાં આખી ન્યાય હતું - વામાં આવતો હોય તે સ્થળ, ન્યાયમંદિર.

અદાવત, સી. (આ. અદાવત્ = વેર.) વિનો; ઝેર; દુશ્મનાઈ.

અદાવતીકું, વિ. (આ.) અદાવત તાજનાર; વિનાખોર.

અદાલ્લિ, વિ. (સં. અ = નહિ + દહ્ = જગવું) અજાવાને યોગ્ય નહિ એવું.

અદિતિ, સી. (સં.) દક્ષ પ્રજાપતિની કન્યા; કશ્યપની સી અને દેવતાઓની માતા.

અદિતિનંદન, પુ. (સં.) સુન્દેહ.

અદીઓ, પુ. દાનમાં આપેલી વસ્તુ.

અદીક, વિ. નહિ દીકલું; અદ્ય.

અદીન, વિ. (સં. અ = નહિ + દી = ગરીબ) ગરીબ નહિ તે; ચૂકર

અદુકડું, વિ. (સં. બાળ.) લજ્જ નહિ તેમ

એવી વિપતિનું; અસ્થિય; હાથી-ખસી
પડે એવું.

અદુઘાડું, વિ. અડધું ઇપાડું.

અદુડોમદુડો, પુ. હેઠકગની
એક રમત. (આ રમત પાણીમાં રમવામાં
આવે છે.)

અદુદ્ધ, વિ.(સં. અ=નહિ+દુદ્ધ=
નહારે.) નહારે નહિ તે; સારું.

અદુઃખ, ન. (સં.અ=નહિ+દુઃખ
=પીડા) દુઃખનો અભાવ; સુખ.

અદુઃખનવસી, સ્ત્રી. (સં.
અદુઃખ+નવમી=નોમ.) આદરવા શુદ્ધ
નોમનો દિવસ. (એ દિવસે સ્ત્રીએ
એક વ્રત કરે છે. એ વ્રતનું ફળ એવું છે
કે દુઃખ યાવ નહિ.)

અદૂર, વિ.(સં. અ=નહિ+દૂર=
છટે) છટે નહિ તે; પાસે.

અદૂરકશી, વિ. (સં. અદૂર+
કશ્વ=જેવું.) ટુંકી નજરનું; જેની
નજર દૂર પહોંચતી ન હોય તેવું; લાંબો
વિચાર નહિ કરનાર.

અદૂપિત, (સં.અ=નહિ+દૂપિત)
અચોક્ક નહિ એવું; ચોક્ક. (૨) દોષતદિત.

અદૂશી, (-રથ), વિ.(સં. અ=
નહિ+દૂશ=ગંધ.) નહિ દેખાતું; ગુપ્ત.
(૨) જેવા લાગત નહિ તે.

અદૂશ્યપિઘા, સ્ત્રી. (સં.) નહિ
દેખાવાય એવી સીતે રહેવાની કળા; ગુપ્ત
રહેવાની કળા.

અદૃષ્ટ, વિ. (સં. અ=નહિ+દૃશ
=એવું) નહિ જોએવું; દુર્લભ પછી થવાનું
તે. (૨) ભાવિ; કર્મ.

અદૃષ્ટપૂર્વ, વિ. (સં.) આગળ
હી નહિ જોએવું એવું; નહું જ.

અદૃષ્ટમત, પુ. (સં.) ભવિષ્યતઃ
અવિશ્વવાદ; ભાવ્યમાં હશે એવું માનના-
રાઓનો જે મત તે.

અદૃષ્ટવશાત્, (સં.) ભાવ્યમંત્રેજે;
દૈવયોગે.

અદૃષ્ટવાદ, પુ. (સં.) અદૃષ્ટ-ભા-
વિને માનનારાઓનો જે વાદ તે.

અદૃષ્ટવાદી, વિ. (સં.) અદૃષ્ટ-
વાદને માનનારા.

અદૃષ્ટવાન, વિ. (સં. અદૃષ્ટ+
વાન=વાણું) ભાવ્યવાણું.

અદૃષ્ટવિઘ્ના, સ્ત્રી. (સં.) ભાવિ-
વિઘ્ના; ત્થિતિપ. (૨) ભદ્ર.

અદૃષ્ટાર્થ, સ્ત્રી. નહિ દેખી શક્યું
તે; બીજાની સારી સ્થિતિ જોઈતે દેખતી
જે લાગણી યાવ તે; દ્વેષ.

અદૃષ્ટ, વિ. બીજાનું સારું થવું ન
દેખી શકે એવું; ઇર્ષાણુ; દોષની અઘડી
જોઈને બળનાર.

અદૃષ્ટ, વિ. (સં. અ=નહિ+દ્રા=
આપવું.) નહિ આપવા લાયક.

અદૃષ્ટ, વિ. (સં.) અખબીઠિ.

અદો, (સં. ઉત્+દૂ=જવું. ઉ-
દય.) માતાના મંદિરમાં મોટે ઘરે

માતાની જય લાલાતવામાં આવે ॥ તે;
અયથોપ.

અદોભવાની, અ.(સં. ઉદય
+ભવાની=દેવી.) દેવીનો જય; માતા-
ની જ. (૨) હીનરો. 'અદોભવાની મા
ધર્મી ધર્મી' = ખાવાનું આપનાની કીર્તિ
આદા કરવી ને ફરતા ફરું.

અદોપ, વિ. (સં. અ+દોપ. ઉ.)
દોષ રહિત; ખામી રહિત.

અદોપિત, વિ. (સં.) દોપ વ-
ગરનું; ખીનગુનેશ.

અદર, વિ. (સં. અ=નદિ+દૃ
=ગરજ ધર્મ) ને ધારણ ન હોય એવું;
દેશ વગરનું; આવાર વગરનું.

અદરપદર, અ. દેશવગર.

અદ્ભુત, વિ. (સં.) આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન
કરે એવું; અમલકારિ.

અદ્ભુત, ન. (સં.) આશ્ચર્ય; નવાઈ.

અદ્ભુતતા, સ્ત્રી. (સં.) અપૂર્વતા;
નવાઈ.

અદ્ભુતરમ, પુ. (સં.) કાવ્યશાસ્ત્રમાં
કહેલા નવ રસમાંનો એક રસ.

અધ, અ. (સં.) આજ઼હમધું; અસારે

અધતન, પુ. (સં.) ચાલતો કાળ.

(૨) વિ. આગનું.

અધપ્રભાતિ, અ. (સં.) આજ઼પછી.

અધાર્પિ, અ. (સં.) આજ઼સુધી;

હજીવની.

અધાપિપદ્યત, અ. (સં.) આજ઼લગી

અદક, ન. (સં. અદક) આદુ.

અદકરસ, પુ. (સં. અદક=

આદુ+રસ) આદાનો રસ.

અદ્ય, પ. (સં.) દ્યનો અભાવ.
વરહતાએ નહિ એવું.

અદ્રાવ્ય (સં. અ=નદિ+દ્રાવ્ય
=જલ=ગળત.) ન ગળ એવું; જેનો રસ
ચાવ નહિ એવું; દઢ.

અદ્રિ પ. (સં.) પર્વત; ગિગિ; પહાડ.

અદ્રિજ, વિ. (સં.) પર્વતમાં

ચંચળું હોય તે. (૨) ગેર; શિક્ષણ.

અદ્રિજા, પુ. (સં. અદ્રિ=પર્વત
+જન=જનમું) પર્વતની પુત્રી;

પાર્વતી ત્રિગ્વિ.

અદ્રિપતિ, પુ. (સં.) પર્વતનો
પતિ; દિમાલય; ત્રિરિસાજ.

અદ્રિરાજ, પુ. (સં.) પર્વતનો
રાજા; દિમાલય.

અદ્રિસાર, પુ. (સં.) લોડું.
(૨) ચિહ્નરસ. [ત્રિગ્વિ.]

અદ્રિમુતા, સ્ત્રી. (સં.) પાર્વતી;

અદ્રોહ, (સં. અ+દ્રુહ=દ્રોહ
દેશ.) દ્રોહનો અભાવ; જેણે વિશ્વાસ
રાખ્યો હોય તેના વિશ્વાસનો ભંગ નહિ
કરે તે.

અદ્રોહી, વિ. (સં. અ=નદિ+
દ્રોહ=દેહ+દ્રિ=વાળું) દ્રોહ નહિ કરનાર
વિશ્વાસ લેનાર નદિ એવું; ભરોસાપાત્ર.

અદ્ય, વિ. (સં. અ=નદિ+દિઃ. ઉપરથી દ્ય=તે.) જેને બીજાપણું નથી એવું; છવ અને આત્માની એકતા માનનાર. (૨) એક જ; જેની એક ન દેવ એવું.

અદ્યપાદી, વિ. (સં.) વેદાંતી; દેવેશ્વરની આત્માને વાદ કરનારો. (૨) અધિક એક જ દેવને માનનાર.

અદ્યાત્મી, અ. (સં. ચદ્યાત્મકા વ.) જેમ કાંઈ તેમ. (૨) વિ. કરેલું; હોયું.

અદ્વિતીય, વિ. (સં. અ=નદિ + દ્વિતીય=બીજું) જેના જેવું બીજું કંઈ ન હોય તેવું; અનુપમ.

અદ્વેષ, પુ. (સં. અ=નદિ+દેષ =ઈર્ષ્યા) દ્વેષ નહિ તે. (૨) વિ. દ્વેષ વિનારું.

અદ્વૈત, ન. (સં. અ=નદિ+દ્વિ =બે. ઉપરથી દ્વૈત=બેપણું) બેપણું નહિ તે; જેમાં જીવપણું ન હોય તે. (છવ અને શિવ ભેદને છતાં માનવાં તે દ્વૈવ. છવ અને શિવ ભેદ એક જ એમ માનવું તે અદ્વૈવ.)

અદ્વૈતપંથ, પુ. (સં.) અભેદ-માર્ગ; છવ ઈશ્વર જુદા નથી પણ એક જ એવા અભિપ્રાયનો જે પંથ તે.

અદ્વૈતભાવ, પુ. (સં. અદ્વૈત + મૂ ઉપરથી ભાવ) બીજાપણુંનો ગણાવ; લેણુદિ નહિ તે.

અદ્વૈતમત, પુ. (સં.) છવ અને ઈશ્વર જુદા નહિ પણ એક જ છે એવો મત; અભેદ મત.

અદ્વૈતવન, ન. (સં.) પુનરો-ચાથી કાંઈક એક વન; જ્યાં પ્રાણીઓ હળીમળીને રહે તેવું સ્થળ. [મતનો વાદ.

અદ્વૈતવાદ, પુ. (સં.) અદ્વૈત.

અદ્વૈતવાદી, વિ. (સં.) અદ્વૈત-મતનો પક્ષ કરનારો; વેદાંતી; અદ્વ વન બીજું કંઈ નહિ એવું કહેનાર.

અદ્વૈતમુખ, ન. (સં.) જેના જેવું બીજું સુખ નથી એવું પરમ સુખ.

અદ્વૈતાનંદ, પુ. (સં. અદ્વૈત+ આનંદ) જેમાં બીજાપણું નથી એવો પરમાનંદ.

અર્ધ, અ. (સં. અર્ધ ઉ.) અર્ધપણું દેખાડવાનો સુન્વાવી ઉપસર્ગ.

અર્ધ, વિ. (સં. અર્ધ ઉ.) અર્ધું; એકના બે સરખા ભાગોમાંના દરેક એકલું.

અર્ધકચ્છ, વિ. અર્ધું કચ્છ; અર્ધી જાગેડું; બેપણું કરેલું. (૨) પૂરે જોવાએલું, કદેલું કે શીડતું નહિ એવું.

(૩) બીવીવાર વચ્ચનું.

અર્ધકું, વિ. (સં. અધિકા=પણું) વધારે; વધું.

અર્ધદોશ, પુ. (સં. અર્ધ+ કોશ=ગાદિ) અર્ધપી દોશ; અર્ધગાઉ.

અધ્યાયું, વિ. અર્ધું ખવાઈ ગયેલું (૨) ભેગવાળી ધાતુ.

અધ્યોખર્ડ, વિ. અધ્યુ જોખરા
જેતું; અધ્યુ ફેટું-ભાંગેતું. [અદ્વિધાકું.

અધ્યોખર્ડ, વિ. અધ્યુ ખુલ્લું.

અધ્યગજ, વિ. અધ્યા ગજ જેટલું.

અધ્યગજ, વિ. જેનો પતો અધ્યા

ગજનો હોય એવું (કપડું).

અધ્યાગાઉ, વિ. અધ્યા ગાઉ.

અધ્યાગારીઈ, ન. અધ્યા માટી
અને અધ્યુ છાણ હોય એવો લેપ; ભોંયરસો

(૨) વિ. ખખી સાથે તેલું કંકું.

અધ્યોકું, (અધ્યકું), વિ. ડાઘ-
શું થતું; અધ્યુપધ્યુ એક હોય એવું;
પડી ભય એવું.

અધ્યુપીઆતું, વિ. (અધ્યુપીઆ-
તું=વાળું) ધણીપણ વગરનું; નાશર.

અધ્યતમ, વિ. અધ્યા ઉત્તમ.

અધ્યધ, અ. આશ્ચર્ય, અચંબો
અને બહુપણું દર્શાવનારો ઉદ્ગાર;
અચુકપુ.

અધ્યન, વિ. (સં. અનિર્દિત-
ધન=પૈસો) નિર્ધન; પૈસા વગરનું.

અધ્યના, સ્ત્રી. (સં.) ધનવચરની
સ્ત્રી.

અધ્યની, વિ. (સં.) ધનવાળું
નદિ તે; ગરીબ.

અધ્યન્ય, વિ. (સં.) જેને ધન્ય
નથી તે; અજામીડ. (૨) ઉચ્છ; ઉલ્લંક.

અધ્યપયુ, વિ. (સં. અર્ધ+પ-
યુ=પયવું) અધ્યુ પયેલું. (૨) અ-
ધ્યુ પોયું.

અધ્યાપત્રી, સ્ત્રી. અધ્યા પાત્રી.
(૨) વિ. અધ્યા પાત્રી જેટલું.

અધ્યપણ્યુ, વિ. (અર્ધ+પણ્યું)
અધ્યુ બનેલું. (૨) બળિએલ. (૩) ધાર્યા-
થી સુકાઈ ગયેલું.

અધ્યમ, વિ. (સં.) તીવ્ર; હલ-
કું; ઉચ્છ.

અધ્યમણી, -મણીઓ, (-કા), સ્ત્રી.
પુ. અધ્યમણું વળન. અધ્યમણું કાઢવું.

(૨) વિ. અધ્યમણું વળનનો.

અધ્યમણીઈ, વિ. અધ્યમણું સમાપ-
તેલું (પાત્ર-વાસણ); જેનું અધ્યા મણું
વળન હોય તેવું.

અધ્યમતા, સ્ત્રી. (સં.) તીવ્રતા; હલકાઈ.

અધ્યમાધ્યમ, (સં.) અધ્યમના
અધ્યમ; મદાપાપી.

અધ્યમાંગ, ન. (સં.) અધ્યમ
ગણેતું અંગ; કમરની નીચેનો શરીરનો
ભાગ. (૨) પચ.

અધ્યમુક, વિ. યોગીવારમાં મટી
ભય એવું. (૨) કામકાનથી કંટાળી-
યાત્રી ગયેલું.

અધ્યમોદ્ધાર, પુ. (સં. અધ્યમ
+ઉદ્ધાર) નીચેનો ઉદાર થયો તે.
(૨) પાપીનો પણ ઉદાર કરનારો ઉદાર.

અધ્યમોદ્ધારણ, ન. (સં.
અધ્યમ+ઉદ્ધારણ=ઉદારણ)
જો તે.

અધર, પુ. (સં.) મ.

અધર, વિ. અ. (સં. રત્ન
=રેપર+ધૃ=ધરણ કરવું) અધર;
કોઈપણ વસ્તુથી આધાર કે ટેકો ન હોય
એવું; નિરાધાર; છઠ્ઠાં 'અધર ઘડા-
વણુ' = કોઈ ભણે નહિ તેમ ચોરી થેણુ.
(૨) સીધો અવાજ નહિ આપવો. 'અ
ધર ને અધર ચાલવું' = અર્થમાં રહેણું
'અધરને અધર રાખવું' = તાસ આપવો
(૨) લાંબ લડાવનાં. 'અધર માથું રા-
ખવું' = લાંબને અણગમવું નહિ. 'અધર
લઠાણું' = આરાનો લગાવવો. 'છઠ્ઠાં અધર
રહેલો' = ફીકરમાં રહેવું.

અધરકર્ણ, (અધર+કર્ણ), સ. કિ
મેળવવું; જમાવવું.

અધરણ, (આનણ), ન. કોઈ
વસ્તુને બાંધવા કે સંધવા માટે થયું
મૂંઠું પાત્રી.

અધરણ, વિ. રક્ષણ.

અધરરક્તિ, ન. (સં. અધર+
રક્તિ=પાન) નીચો ટોક.

અધરધરણહાર, પુ. (અધર+
આનાધય+ધરણહાર=ધરણ કરનાર)
એને ધરનાર કોઈ ન હોય તેને ધરનાર;
પામેશ્વર.

અધરપદ્મજ, પુ. (સં. અધર
+પદ્મજ=કુપજ) કુપજના જેવો ની-
ચો ટોક.

અધરપાન, (સં. અધર+પા
=પીવું. હ. પાન) યુનન; બચ્ચી.
(નીચલા ટોક દ્વારા પેશરસ પીવો.)

અધરપુટ, પુ. (સં.) રોહની નોડ.

અધરવટ, અ. (અધર=અંત-
રીઆળ+વાટ=માર્ગ) અંતરીઆળ.

અધરસુધા, (સં. અધર+સુધા
=અમૃત) આરામૃત.

અધરસુધાધર, પુ. (સં.) અધ-
રામૃતને લેનાર; આરક.

અધરાત, સ્ત્રી. (સં. અર્ધ+રાત્રિ
=રાત) મધ્યરાત્રિ; મધરાત.

અધરામૃત, ન. (સં) અધર-
માંથી અરવું અમૃત; યુનનરમ.

અધરાયુ, વિ. અર્ધગુણ; યોધી.

અધરીકૃત, વિ. (સં.) તિરકારી
ભરેલું; હલકે પાડેલું.

અધરોષ, પુ. (સં. અધર=ની-
ચો+ઓષ=ટોક) નીચો ટોક.

અધર્મ, પુ. (સં. અ=નહિ
બને ધૃ=ધરવું; ધારણ કરવું ઉપરથી
ધર્મ-કર્તવ્ય.) ધર્મનો અભાવ; અ-
નીતિ. (૨) શ્રુતિ સ્મૃતિમાં દેવેલી અપરા-
ધોથી વિરુદ્ધ ચાલવું તે. અધર્મ બો-
લવું=જુલું બોલવું. અધર્મે ચાલવું=ખોટો
માર્ગે જવું. અધર્મ વત લો=દુરાચાર
ફેલાવો. અધર્મનું લેવું=ખોટી રીતે લેવું.
અધર્મ થવો=ખોટું ચું; તેથી વિરુદ્ધ થવું.

અધર્માચરણ, ન. (અધર્મ+
આચરણ=ચાલવું તે) ધર્મને અનુ-
સર્ય આચરણ નહિ તે.

અધર્માચાર, પુ. (સં. અધર્મ + આચાર = વર્તન) ધર્મપુકા વર્તન નહિ તે.

અધર્માચારી, વિ. (સં. અધર્મ + આચાર + ઇ = વાળો) અધર્મે આચારી; પાપી.

અધર્માત્મા, પુ. (સં. અધર્મ + આત્મા) અધર્મવાળો આત્મા; દુષ્ટાત્મા.

અધર્મિષ્ઠ, વિ. (સં.) અધર્મ જેને બહુ ન પ્રિય હોય એવું; દુષ્ટ.

અધર્મી, વિ. (સં. અધર્મ + ઇ = વાળો) ધર્મવાળો નહિ તે; પાપી.

અધર્મ્ય, વિ. (સં. અધર્મ્ય = અધર્મ) ધર્મને અનુસરતું ન હોય તેવું.

અધર્મું, વિ. અધર્મ.

અધર્મવ્ય, અ. (અર્ધ + વ્ય = અર્ધ.) બરોબર અર્ધે ભાગે ગળેલું હોય તેમ. મધ્યેથી; અંતરીઆત્મ; વચ્ચે. વચ. (૨) પુરં થતાં પહેલાં. અધર્મવ્ય મૂલું = અપુરં ઠાડી દેલું.

અધર્મવ્યવૃત્તિ, વિ. અધર્મવ્યવૃત્તિ; વચ-માંનું; વચ્ચેથી ઠાડી દીધેલું. (૨) અધર્મવ્ય આવી અટકેલું. (૩) ધડ માથા વચરનું.

અધર્મવ્યાજ, અ. અધર્મવચ.

અધર્મવર્ત, વિ. (સં. અર્ધ + વૃત્ત = વહેલું.) અર્ધું વહેલું-ખીણલું; બરાબર પ્રેટ થયેલું નહિ એવું; ઓછી સમજવાળું.

અધર્મવાયો, (સં. અધર્મ = અર્ધ + વૃત્ત = વહેલું = અર્ધ જવું.) વેપારી માલ-ને માટે થાડે માડાં ફેરવનારો. (૨) દોરોનો વેપાર કરનારો.

અધર્મવાર, પુ. અર્ધો વાર. (૨) અર્ધો અર્ધ કરીને આપતું તે.

અધર્મવારું, અ. કિ. પુરં હોય તેમાંથી થોડુંક કાઢી લેવું. (૨) અર્ધ હપત વીંટી નવું. (૪) બીજામાં અર્ધો-અર્ધ ખાલી કરવું.

અધર્મવારીકું, ન. જે કામ અર્ધું કરેલું હોય તે. (૨) જે જગ્યાએ રહેલું તે; અધર્મવારં. (૩) વિ. અર્ધોઅર્ધ કરેલું હોય એવું.

અધર્મવારું, ન. અર્ધો અર્ધ વહે-વાયેલું હોય તે. (૨) જે ડેકાણે વાસ હોય તે. અધર્મવારં કરવું = બોલે થેર કે બીજે જામ અડવો વાસ રાખવો. (૨) અર્ધે ભાગે લાગીઓ રાખવો.

અધર્મવાલી, સી. અર્ધો પાલી; માણનો અર્ધો ભાગ. (૨) અર્ધો વાલ (વજન).

અધર્મવાર્ચ, વિ. અર્ધું વાપરેલું. અધર્મરોર. પુ. અર્ધો રોર; વીસ તોલા. ભાર; અર્ધા રોર વજનનું કાઢવું. (૨) વિ. અર્ધરોર વજનનું.

અધર્મસમૃત્તું (-સરતું), (વિ. સં. અર્ધ + સ્વસિત = આસ લેવું.) મરણતોલ થયું હોય તેવું.

અધર્મકું, વિ. (સં. અર્ધ :

ગુપ્ત=ચુંકું) બરોબર સુઝાએકું નહિ
તેણું; અધકચરે.

અધઃકાય, સી. (સં.) નાળાલી
નીચેનો સરીનો ભાગ.

અધઃપાતન, ન. (સં. અધઃ+
પતન=પડવું) નીચે પડવું, નરકમાં
પડવું.

અધઃપાત, પુ. (સં. અધઃ+
પત=પડવું. ઉપરથી પાત=નીચે પડવું.)
ઉતરી જવું; દલગ પડ જવું; પડી.
(૨) અધોગતિ.

અધઃસયા, સી. (સં. અધઃ+
સી=સાય=સવું ઉપરથી સુચવા)
જમીન ઉપર સવું તે; નીચે સવું તે.

અધાક, વિ. દાબ વગરનું; સ્વતંત્ર.

અધાધધ, સી. અધારે; આધાનં
અધાધુધી. [ધારેધાકે.

અધાધુમ, વિ. નસલાળ; તકનાં

અધાધુધ, સી. અધાધુધી; અં-

ધારે. (૨) મકબલક; અચવરથા.

અધાર્મિક, વિ. (સં. અધાર્-
મિક=ધર્મગણું) ધર્મ વિનાણું;
અધર્મી.

અધાર્મિકતા, સી. (સં.)
ધાર્મિકતા નહિ તે.

અધાર્મિકપણું, ન. (સં.) ધર્મ
હવે આરથા નહિ તે.

અધાંધ, વિ. (સં. અર્ધ+અ-
ન્ધ ઉ.) અર્ધ આંધળું; ડેબે ન
ડેબે એકું; રાજાંધળું.

અધિ, અ. (સં. ઉપસર્ગ)
ઉપર, નીચે, પાસે, ઉલ્લદાર, આગળ,
વચમાં. [ધવું; વિશેષ.

અધિક, વિ. (સં.) વધારે; વ-

અધિકતા, સી. (સં.) અતિ-
સવતા; જદુપણું. (૨) ઉત્તર્ય; એકધર્મ;
જૈરાવ.

અધિકતિથિ, સી. (સં.) વ-
ધારાની તિથિ; એમાં જ સૂર્યોદય થતા
દોષ તે તિથિ.

અધિકપણું, ન. (સં.)
અધિતા; જદુપણું.

અધિકમહાનો, પુ. (સં.) પુ-
રોચતમ મહોરો; સંક્રાંતિ ચંદ્ર મહી-
નો. (ચંદ્રની ગતિને આધારે મહી
કાળમણુનાને સૂર્યની ગતિથી થતી કાળ-
ગણના સાથે ચેળથી લેવાને કાર મહીના
૧૬ દિવસ અને ૪ ધરીને અંતરે એ
અધિ મહીનો લાગેના પડે છે.)

અધિકમાસ, પુ. (સં.) પુ-
રોચતમ મહીનો.

અધિકરણ, ન. (સં. અધિ+કૃ
=કરવું ઉપરથી કરણ) જોની
અંદર એકાદ પદાર્થ રહે અથવા અણુ
ક્રિયા થાય તે. (૨) આકરણમાં રચના બના-
વનારી સતતની વિશક્તિનો અર્થ. (૩)
આધાર; આગ્રહ. (૪) દુઃ; અધિકર.
(૫) પ્રકરણ; વિભાગ.

અધિકરણમંડપ, પુ. (સં.)

ત્યાં સાચની રીતે કાઈ બાબતનું વિવેચન
કંવામાં આવતું હોય તે રચન

અધિકાઈ, સી. અધિકા; ખી
ખી ચી જનું તે

અધિકાધિક, વિ. (સં.) ધનું
ધનું; વધારે વધારે.

અધિકાર, પુ. (સં. અધિ+
કૃ ણિ કાર) રાજકીય કે બીજી
રેલની સત્તા; પદવી. (૨) હક (૩)
ધોમ્મતા; સાચી (૪) શાસન; અમલ.
૫) પ્રકાર.

અધિકારિના, સી. (સં.) અ-
ધિકારીપણ (૨) ધોમ્મતા; સાચી

અધિકારી, વિ. (સં.) અધિ-
રનાનું; હકના; સાચક (૨) સત્તાવાન

અધિકારી, પુ. (સં.) અધિ-
ના એને અપાયેલો હોય તે. (૨) ધણી;
ઘણી.

અધિકારીપણું, ન. અધિક અધિ-
ના ભોગવવાપણું; અધિકારીની એ
ક્રિયા તે.

અધિકાંક, પુ. (સં. અધિક
અંક=અકડો) વધારાવાળો આકડો
ચલિતમાં.)

અધિકાંગ, ન. (સં. અધિક
અંગ=અવયવ) વધારાનો અવયવ;
ઠઠી આચારી વગેરે) (૨) હવલ; જ.
૧૦૨ ઉપર બાધવામાં આવતો પટો.

અધિકૃ, વિ. (સં. અધિક ઉ.)
ધારે.

અધિકૃત, વિ. (સં.) એને અ-
ધિકાર આપવામાં આવેલો હોય તેનું (૨)
અવયવ.

અધિકારતર, વિ. (સં. અધિક
તરતર) ધનું; વિશેષ. (૨) અધિકારક;
વિવક્ષણ. (૩) પુ. એકેએ તેથી વધારે
બાંધી નાખતું તે. (૪) અસાધારણ એ
ગુણધર્મ તે.

અધિગત, વિ. (સં. અધિ+
ગમ્=ગમ્યનું ઉપરથી) ભણી લીધેલું.
(૨) પ્રાપ્ત કરેલું; મેળવેલું.

અધિગમ, પુ. (સં.) પ્રાપ્તિ;
મેળવતું તે. (૨) સંજ્ઞા; સ્વીકાર.

અધિગમ્ય, વિ. (સં.) ભણવા
પામ્ય; પ્રાપ્ત કરવા એનું.

અધિદેવ, પુ. (સં. અધિ=ઉપર
+દેવ) અધિક વસ્તુ કિંવા રથગનો દેવ.

અધિદેવતા, સી. (સં. અધિ
+દેવતા=દેવતા) અધિક રથગ કે
વસ્તુની ખાસ દેવતા-દેવતા તે; અધિદેવી.

અધિદેવતા, ન (સં.) મુખ્યપણી;
પ્રધાનશક્તિ

અધિદેવિક, વિ. તુલ્યો આધિદેવિક.

અધિપ, પુ. (સં. અધિ+પા=
પાળતું કે) પાલક, રક્ષક; રાજા; મુખી.

અધિપતિ, પુ. (સં.) રાજા;
હવેલી; ચાલીક; (૨) નિર્વાહની રીતે પ્રગટ
વડા વર્તમાનપત્ર કે ચોખાનીચળો ચ-
લાવનાર; હવનાર.

અધિપતિપણું, ન. રાત્રિપણું; ઉ-
પરીપણું; માલીપણું; દેખપણું (કપણું).

અધિપપણું, ન. ઉપરીપણું; માલી-
અધિલૈપતિક, જુઓ આધિલૈપતિક.

અધિમાસ, પુ (સં.) જુઓ
અધિમાસ.

અધિમાસ, પુ (સં.) વધારાનું
માસ. (૨) સારી ઉપર જણાઈ આવે
એવા એક જાતનો રોગ; દાઢનો રોગ.

અધિચારી, સ્ત્રી વેઠ. અધિચારી
સારવાં=વેઠ કરવી; નિષ્કૃષ્ટ પ્રયાત કરવો.

અધિચારૂં, ન. લાગે આપવું; દોરને
અમુક વખત સુધી પાળવા આપવું તે.

અધિચો, પુ. જુદીછી.

અધિચોગ, પુ. (સં.) જાણતિપ
જાત્ર પ્રમણે એક યોગ; યોગઉપર યો
ગનું આવવું તે.

અધિરાજ, પુ. (સં.) અધિ+રાજ
=રીપણું-યોગવ.) ચક્રવાઈ રાજ; રાજ-
ધિરાજ; મોટો રાજ.

અધિરાજ્ય, ન. (સં.) મહા-
રાજ્ય; સામ્રાજ્ય.

અધિરૂઢ, વિ. (સં.) અધિ+રૂઢ
=ચઢવું. ઉપરથી રૂઢ. ઉપર ચઢી
મેઢવું; સવારી કરવું.

અધિરોહણ, ન. (સં.) ઉપર
ચઢવું તે; આગળ વધવું તે.

અધિવાસ, પુ. (સં.) અધિ+વસ
(૧) મહા માણસોનું આવે મળીને એ

સ્થળે રહેવું તે; મોટા વાસ. (૨) પહેલ-
વાનાં વસ્ત્રની ઉપર ઓઢવાનું વસ્ત્ર.

અધિવાસન, ન. (સં.) દેવની
પ્રતિષ્ઠા કરવી; માનથી જોવાનીને બેસાર-
વું. (૨) સમિધાદિ સામગ્રીને મંત્રવળથી
પવિત્ર કરવી (૩) સરીરે સુનંધી ચોળ
વસ્ત્ર પહેવાં.

અધિધાતા, પુ. (સં.) અધિ+
ધ્યા=ઉભા રહેવું. ઉ.) આગેવાન;
નિયામક; પ્રમુખ.

અધિવાસર, પુ. (સં.) અધિ+
વાસર=દિવસ) ઉત્તમ દિવસ; ઉત્સવ.

અધિધાત્રી, સ્ત્રી. (સં.) અધિ-
દેવતા; સ્ત્રીપ્રમુખ; સ્ત્રીનિયામક.

અધિધાન, ન. (સં.) રહેવું તે;
રહેવા-હોવાનું ઢેઠાણ. (૨) ઉપરીપણું.
(૩) પ્રભાવ. (૪) મુખ્ય સ્થાન. (દોરની
જોધ એવો જામ થાય કે તે સર્પ છે; તે
ત્યાં સર્પનું અધિધાન દોરની બાધવી.)

અધિધિત, વિ. (સં.) અધિ+ધ્યા
-તિષ્ઠ=ઉભા રહેવું.) મુખ્ય સ્થ-
વેશ; વસેશ; રહેશ; મોખરે બેસાડેશ
અમુક સ્થળ કે વસ્તુ ઉપર નીમેશ.

અધિશ્રી, વિ. (સં.) અધિ+ધ્રુવ
શ્રી=શક્તી-શોભા) અત્યંત શોભા-
વાળું; જલ્દ સંપતિવાળું.

અધીત, વિ. (સં.) અધિ+ઉપર
+દ=જવું) વસેશું; અભ્યાસ કરેશું;
ભણેશું.

અધીન, વિ. (સં.) આધીન;
[મિત્ર; તાબેદાર.

અધીનતા, સ્ત્રી. (સં.) આધી-
ન; તાબેદારી; પરવસતા.

અધીર, વિ. (સં.) અનિહિનધૃ-
તિ; કમરું; ધીરજ વગરનું; આકળું;
[વળું; વિશ્વાસ ન કરે તેવું. (૨) અ-
દારી; અંચળ.

અધીર, સ્ત્રી. (સં.) અલુપિશ્વાસ.
અધીરજ, સ્ત્રી. ધીરજ નહિ તે.

અધીરજતા, સ્ત્રી. (સં.) ધીરજ
; તાબવાપણું.

અધીરતા, સ્ત્રી. (સં.) અધીરાઈ.
અધીરપ, સ્ત્રી. (સં.) અધીરાઈ;

ધીરજ.
અધીરા, સ્ત્રી. (સં.) અધીર

ધીરજવાળી સ્ત્રી; કાળજીવાળી
નાયિકા.

અધીરાઈ, સ્ત્રી. ધીરજ નહિ રહેવી
(૧) પરિણામને માટે કંઈ રહેવી તે.

અધીરાપણું, ન. ધીરજ નહિ રા-
ખણું.

અધીરું, વિ. ધીરજ વગરનું; ધી-
ન તાબે તેવું.

અધીરા, પુ. (સં.) અધિર્નશ
; ઉપરી; મુખ્ય ઉપરી; રાજાધિરાજ.

અધીરવર, પુ. (સં.) અધિ-
રા-અધીર) મોટો હંથર; મહાદેવ.

મહાન રાજા; પાદશાહ; કહેનશાહ.

અધુરું, વિ. અધુરું

અધુરું, અ. પુરુષગત અને

જાતીયનારો ઉદ્દગાર; અધમ્ય.

અધુના, અ. (સં.) હમણાં; કાલ.

અધુરું, વિ. પુરું નહિ થયેલું; અ-
પૂર્ણ; યોધું. અધુરા પુરા કરવા=આપુ-
જના જે સ્વિસે અધુરા હોય તે પુરા
કરવાને માટે જ છડતું. અધુરો ધરો છ;
કમીન=અપૂર્ણ-અધાની હોય તે ઉછર્યા
કરે.

અધુરેજનું, અ. કિ. કમીવાનું વસ્ત્ર.
(૨) ભાગી પડ્યું. (૩) પાર નહિ થયેલું.

અધુતિ, સ્ત્રી. (સં.) અધીરપણું.
અધેડ, વિ. ઉત્તરથી લુલાચેવાળું;

ત્રીસ વર્ષની ઉંમરનું; આધેડ.

અધેય, વિ. (સં.) નહિ પારજી
કરવા યોગ્ય; આરભિવાને યોગ્ય નહિ તે.

અધેલી, સ્ત્રી. અધો રૂપીઓ; આડ
આનાની કિમતો રજાને સિદ્ધો.

અધેલો, પુ. અધો પૈસો.
અધેરું, ન. (સં.) ધૈર્ય-ધીરજ

નહિ તે; તાડીમપણું.

અધેરવાન, સુબો અધેરું

અધો, વિ. (સં.) અધો
નીચું; નચું; ઉત્તર; ઉત્તર

અધોગતિ, સ્ત્રી. અધોગતિ
+ ગતિ) અધોગતિ
રસ તે; અધોગતિ
અધોગતિ

અધોદ, જુઓ આધેડ.

અધોદી, સી. ચેરડીનો ઉપજીને
ઉતારેલો પક્ષ હરેલો નહિ એવો રસ.

અધોદીઉં, ન. ચેરડીના રસથી
બરેલી ઠાઠીમાંથી લે અડધો રસ ઠાઠી
લેવામાં આવે છે તે ક્રિયા.

અધોદ, (દ), વિ. આધેડ.

અધોદું, ન. મુએલુ ઠેર ચમાર
નહિ નય તેના બાલમાં તે તેના મા
સિદ્ધને તે ચામડું આપે છે તે.

અધોદું, વિ. ધોયું ન ધોયું હોય
તે; નહિ ધોએલું; એની એજ ઉતરેલી
નથી એલું (વસ્ત્ર). (૧) ટપું થઈ
મએલું વસ્ત્ર.

અધોદ્ધાર, ન. (સં. અધઃ+
દાર=નારણું) નીચેનો હરવાળો,
અપદારા શુભ.

અધોદદિ, સી. (સં. અધઃ+
દદિ=નજર) નીચે એલું તે; નીચી
નાજર.

અધોધ, વિ. નીચેનીચે; ઉતરતું ઉતરતું.

અધોધિંદુ, ન. (સં. અધઃ+
ધિન્દુ=ટપકું) આપણા માથાની
સીધી ઘીડએ આવતું નીચલે બાજે પ-
ડતું ભિંદુ. (એનાથી ઉઠતું તે
ઘીરોભિંદુ.)

અધોમુખ, ન. (સં.) નીચું
મોં; નમાવેલું મસ્તક.

અધોમુખ, વિ. (સં.) નીચું
મુખ હરેલું હોય એવું.

અધોલોક, પુ. (સં.)

લોક. (૨) ઉતરવા પંડિતના લોકો.

અધોવાયુ, પુ. (સં.) પા

ચરેથી નીકળતો પવન; અપાન.

અધોવાયો, (-વૈઓ), પુ. ૨

વચવા લેવાનો ધંધો કાનાર. (૨)

આલું ફેરવનારો.

અધોળ, વિ. ચેરડા સો

ભાગ નેટકું. (૨) ના. ચેરડા સો

ભાગ; અઢી રૂપીઆભાર.

અધોળી, વિ. અધોળ વળતું

ટકું; અધોળ આપ એટલું પાત્ર.

અધ્યક્ષ, પુ. (સં. અધિ+
=પરી) ઉપરીપણું કરનાર; મ

નિયામક.

અધ્યક્ષર, પુ. (સં. આ

અક્ષર) ઓંકાર; મુખ્ય અક્ષર;

અધ્યક્ષન, ન. (સં. આ

દ=જતું ઉપરથી અવન) ઉ

તે; અવવાસ.

અધ્યસ્ત, વિ. (સં.) અધ્યા

ચારાપિત; અમુક વસ્તુમાં અમુક વાં

અવવાસ કરેલો હોય તે.

અધ્યા, પુ. (સં. અદ

દ.) અધવાસ.

અધ્યાત્મ, ન. (સં. અ

આત્મન=આત્મા) આત્મામાં

વિચારો અને ક્રિયાઓ; જ્ઞાનનાં

તે કંઈ હોય તે.

અધ્યાત્મભોગ, પુ. (સં.) મ-
સ્તિયમાંથી વાળીને પરમાત્મામાં
તપાવી દિયા.

અધ્યાત્મશાસ્ત્ર, ન. (સં.)
તપશ્ચાનનું શાસ્ત્ર-વિધા; જ્ઞાનનું
શ્ર.

અધ્યાત્મિક, વિ. (સં.) આત્મા
પદ; પરમાત્મા સંબંધી.

અધ્યાપક, પુ. (સં.) ગુરુ;
વગેરેનું અધ્યયન કરાવનારો; શિક્ષક.

અધ્યાપન, ન. (સં.) શિક્ષણ
પાડું તે; શિક્ષા.

અધ્યાય, પુ. (સં.) અંકનો
ક ભાગ; પ્રકરણ; પર્વ.

અધ્યાય, પુ. (સં.) અધ્યયન-
પદમાં વસાવેલો મુખ્ય જાણણ. ઉ.)

જીવેદ નજીનારો જાણણ; ગોર. (૧)
રસીઓનો ગોર. (૩) નોતરીઓ.

અધ્યાયક, વિ. (સં.) ઉપરચડેલું;
અધ્યાયોપ, પુ. (સં.) અધિ+
રોપ=ચડાવવું એક વસ્તુના

નો બીજી વસ્તુમાં આરોપ કરવો
અધ્યાસ. (૨) વધા બાસવું તે. (૩)
માળ.

અધ્યાયોપણ, ન. (સં.) એક
વસ્તુના ગુણનું બીજી વસ્તુમાં આરો-
પ કરવું તે.

અધ્યાયોદ્યુક્ત, ન. (સં.) ઉપર
ચડેલું તે. (૧) સવારી કરવી તે.

(૨) ઉત્તરિ.

અધ્યાસ, પુ. (સં.) અધિ+
સકું. ઉ.) નિવાસ; ભાગ (અન્ય
અન્ય ધર્મનું આરોપણ તે અધ્યાસ.)

(૨) સબંધતાવરણિય ઉદા દિવાર. (૩)
નિરવર એક જ રસ્તા કરે વે.

અધ્યાહાર, પુ. (સં.) અવ+હાર
+હ=હરવું. ઉ.) ઉપરથી લેવું તે.

અધ્યાહાર્ય, વિ. (સં.) ઉપરથી
સમગ્ર લેવા નેડું લેવ તે.

અધ્યેતવ્ય, વિ. (સં.) અધ્યયન
કરવા યોગ્ય.

અધ્યો, જુઓ અધ્યાય.

અધ્યકણ, ન. મેળવણ.

અધ્યકવું, સ. કિ. આપાવું; મેળવવું.

અધ્યકાવવું, સ. કિ. મેળવાવવું.

અધ્યજ્ઞ, ન. આંધણ.

અધ્યુવિ, વિ. (સં.) અ+ધ્યુવ=દંડ
-રિય) અનિશ્ચિત; અસ્થિર.

અધ્યુવતા, જો (સં.) અસ્થિરતા.

અધ્યગ, પુ. (સં.) મુસાદર;
વેમાર્ગ.

અધ્યગ, પુ. (સં.) ઘા. (૨) આકાશ.

અધ્યવર્તુ, પુ. (સં.) ધનમાં વ-
સાવેલો ધનુર્વેદ નજીનારો કલિવળ
જાણણ.

અધ્યા, પુ. (સં.) માર્ગ; પંથ.

અધ્યાંત, વિ. (સં.) અ+ધ્યાન્ત=
અંતરે. અધ્યાંત નદિ એવું
અજ્ઞાનાધ્યાન.

અન, અ. (સં.) નહિ, વિના,
વગર, અસાધ્ય, નિષેધ ક્રિયા અલ્પતા
ખતાવનારો ઉપસંગ.

અનકૂટ, જુઓ અલકૂટ.

અનક્ષરે, વિ. (સં. અન+અ-
ક્ષર=વર્ણ) અક્ષરશૂન્ય; મૂર્ખ; ગણણ.

અનગણ, જુઓ અણગણ.

અનગાર, પુ. (સં. અન+આ-
ગાર=ધર) ધર વગરનો હોય તે;
સાકું.

અનમિ, વિ. (સં. અન+અ-
મિ) શ્રોતરમાર્ત કર્મહીન; જેણે અ-
મિહોત્ર લીધો ન હોય તે.

અનઘ, વિ. (સં. અન+અઘ=
પાપ) નિષ્પાપ; પાપ રહિત; સ્વચ્છ.

અનઘક, વિ. નહિ પાડાએકું; નહું.

અનત, વિ. (સં.) નહિ નમેકું;
અણત.

અનથ, વિ. નાથ વગરનું; નહિ
પરોઠાએકું; નિરંકુશ. (૨) વાળી રહિત.

અનઘતન, વિ. (સં. અન+
અઘતન) અવર્તમાન. (૨) ના. અ-
નિયમિત વર્તમાનકાળ.

અનધિકારી, વિ. (સં.) નહિ
અધિકારી.

અનધ્યાય, પુ. (સં. અન+
અધ્યાય-અધ્યયન=અભ્યાસ) વેદનું
અધ્યયન બંધ રાખવું તે; વેદાધ્યયન બંધ
રાખવાનો દિવસ.

અનનાસ, ન. ખાટા અને
સ્વાદનાનું એક ફળ.

અનનુદ્દી, વિ. (સં.
અનુકૂલ=સાવરું) અનુદ્દી
એકું; પ્રવિદ્ધ.

અનન્ય, વિ. (સં. અન
+અન્ય=ત્રીભું) જેના જેવું
નહિ એકું; અપૂર્વ.

અનન્યગતિ, સી. (સં.
ઉપાય ન હોય પણ માત્ર એક
હોય તે. (મુક્તિનો અંતિમ માર્ગ.)

અનન્યતા, સી. (સં.
અન્યતા.) ખીનપણું નહિ તે;
પણું; પરમ ચૈત્ય.

અનન્યપ્રેમ, પુ. (સં.)
જેવો જીએ પ્રેમ નહિ તે.

અનન્યભક્તિ, સી.
બીજા કોઈપર ન હોય એવી ભક્તિ

અનન્યભાવ, પુ. (સં.)
ઉપર જ ભાવ હોય તે.

અનન્યથ, પુ. (સં.)
ઉપરથી અને ઉપરમાન હોય એવે
અર્થોક્કાર. (૧) વિ. અન્યથ (સ
ક્રમ) રહિત.

અનન્વિત, (સં.) જેનો =
બરોબર થઈ શકે નહિ એકું; અર

અનપત્ય, વિ. (સં.
અપત્ય=સંતાન) છોડેલા વં-
શાંગીક.

અનપરાધી, વિ. (સં. અન+પ્રપરાધી=મુતેગાર) અપરાધી નહિ ; નિર્દોષ.

અનપેક્ષા, વિ. (સં. અન+પ્રપેક્ષા) અપેક્ષા રહિત; બેદરકાર.

અનપેક્ષા, સ્ત્રી. (સં. અન+પ્રપેક્ષા=અપેક્ષા) અપેક્ષા નહિ તે; દરકાર.

અનપેક્ષિત, વિ. (સં.) ઇચ્છા રી ન હોય તેવું; અનાયાસે આવી મળેવું.

અનભિજ્ઞ, (સં. અન+અભિજ્ઞા=જાણવું. ટિ.) અજાણ; અકુશળ.

અનભે, વિ નિમિત્ત.

અનભયસ્તા, વિ. (સં.) અભયસ્તા થી ન હોય એવું; મહાવરો ન કરેલો ; ૧૫ એવું.

અનભયાસ, પુ. (અન+અભયાસ) ૧૫૫૫ ન હોય તે; નહિ દેવ પડેલી તે.

અનમ, પુ. પ્રણામ; પરમેશ્વર.

અનમકંથુ, વિ. નહિ ગોઠવું.

અનમનું, વિ. જુઓ અણમનું.

અનમાનીતું, વિ. જુઓ અણમાનીતું.

અનમી, વિ. કોઈને નમે નહિ ; અલભ.

અનમોહ, જુઓ અણમૂહ.

અનમ્, વિ. (સં. અન+નિમ્) પ્ર=નરમ) નરમ નહિ તે; આકરું ; ૧૫૫.

અનય, ન. (સં.) નીતિ નહિ ; અનોનિ. (૨) અધન; દુઃખ; દુર્લાભ.

અનય, વિ. (સં.) નીતિરહિત;

અનય, પુ. (સં. અન+અર્થ) જોડે-કાઢે અર્થ રહેવા તે. (૨) એક કામ કરવું તે. (૩) જીવન (૪) હાનિ; વળન.

અનયકિ, વિ. (સં.) અર્થ નવરત્ન; નકામું; નિરર્થક. (૨) નાનિષાંક.

અનસ, પુ. (સં.) અભિ; દેવ ૧૫; તેમ. (૨) જીરસો (૩) એક કાપેવું પક્ષી (જે જમીન કપા કરી કાપવું નથી) અનસહક, (અ.) હું ખુદ છું એવું માનવું તે.

અનસસ, વિ. (સં. અન+અ-લસ=માળમ) આળસ રહિત; સ્ફૂર્તિવાળું

અનવટ, (અણવટ) ન. સ્ત્રીઓને પગે પડેલાનું રૂપનું એક પરચું.

અનવલ, વિ. (સં.) દોષ વ-જાર્ય; અનિષ્ટિત; મુદ્ધ.

અનવસર, પુ. (સં. અન+અવસર=સમય) કષ્ટભૂત; નહ અ-વસર તે.

અનવરથા, (સં.) નદિ અવરથા
તે; મનની કમમળી હાલત; અસાતિ.

અનશન, ન. (સં. અનૂ+અ-
શન=આપું+ગ્રત) ઉપવાસ કરવાનું વ્રત.

અનચેર, વિ. (સં.) અચી; નિસ.

અનસૂયા, સ્ત્રી. (સં.) કર્દમ
મુનિની કન્યા અને અત્રિ ઋષિની પત્ની.

અનહંક, વિ. જેને હા ન હોય
એવું; અપાર.

અનહંક, પુ. ધરીરમાં ચાહુ રહેના
આંતરધ્વનિ; શાસની ચક્ર હનરમાં
સોદં સોદમ્ એવો જે ચાહુ રચકાર
થયા કરે છે તે.

અનહંકનાક, પુ. શાસોચવાસને લીધે
આંતરમાં જે રચી શ્વેતવા કરે છે તે.

અનહિત, ન. અણહિત; અહિતશ્વ
વિ. (અનૂ+અહિત=અનહિત) અ-
હિત નહિ તે.

અનંક, વિ. (સં. અનૂ+અંક
=આંકડો.) આંકડા વચરનું; પુષ્કળ.

અનંગ, પુ. (સં. અનૂ+અંગ)
કામદેવ. (૨) વિ. જેને અંગ ન હોય તે.

અનંગરંગ, પુ. કામરૂતિ. (૨)
કામચાસ.

અનંગવાન, પુ. (મ.) અંગ-
વાનું નહિ તે; કામદેવ.

અનંગશત્રુ, પુ. (સં.) શિવ;
મહાદેવ.

અનંગજીવિ (અનંગજીવ ઉપશ્ચી) અપાર

અનંત, પુ. (સં.) વિશ્વ; ૨૬;
બ્રહ્મા (૨) એક નામ. (૩) આકાશ. (૪)
આવકોનો ચૌદમો તિર્થંકર.

અનંત, વિ. (મં. અનૂ+અન્ત
=છેડો.) જેનો અંત નથી એવું; અણં.

અનંતકેશિ, વિ. (સં.) શ્વેત;
જેની કાજવાની મણતરી થાય નહિ એવું

અનંતચતુર્દેશી, સ્ત્રી. (સં.)
અનંદચતુર્દેશી; બાદરવા શુદ્ધ ચૌદસ.

(૨) યેવસાપી વચવાનનું એક વ્રત.

અનંતતા, સ્ત્રી. (સં.) અનંતો
પણું; નિત્યતા.

અનંતદેશી, પુ. (સં.) બાદ-
રવા શુદ્ધ ચૌદસને દિવસે લેવામાં આ-
વતો રોડો.

અનંતપાર, વિ. (સં.) પાર
વિનાનું; અમાપ. (૨) બહુ દૂર.

અનંતમૂળી, ન. (સં.) એ
અવની ઐશ્વર્ય; વપ્તસરી.

અનંતર, વિ. (સં.) અન્ત
એતર=છેડું) નહિ છેડું તે; પાસેનું

અનંતર, અ. પછી; ત્યારપછી.

અનંતરાય, વિ. (સં. અન્ત
અંતરાય) અંતરાય વચરનું; ખુશનું;
નહિ વાંધવાળું.

અનંતરાશિ, સ્ત્રી. (સં.) જેમાં
વણાં પદ (સ ખ્યાઓ) હોય છે. (ત્રિરાશિ,
પંચરાશિ ને અનંતરાશિ.)

અનંતવિજય, પુ. (સં.) યુ-
ધિષ્ઠિર રાજતા સંજનું નામ.

અનંતઘન, ન. (સં.) લાંદ-
રનાં સુઃ સૌંદર્યને દિવસે કમળમાં આ-
પણ એક મત.

અનંતરાક્તિ, વિ. (સં.) જેની
રાક્તિ અનંત હોય એવું (પરમેશ્વર)

અનંતશ્રેણિ, -શ્રેણી, ઓ. (સં.)
કેમાં એ પછી એક ચઢતી ઠારતી
સુખ્યાઓની ધણી હારો આવતી હોય
એવી હિસાબ ગણનાની એ રીત;
અનંતાશ્રિ. [(૨) પાર્વતી

અનંતા, ઓ. (સં.) ગંગા.

અનંબ, વિ. (સં. અનુ+અંબ
હ) માતા વગરનું; નમાયું.

અનંભ, વિ. (સં. અનુ+અંભ=
ભગ) પાણી વગરનું, (અશ્લેષ.)

અનંશ, વિ. (સં.) ભાગ
વેનાનું. (૨) વારસાનું અપ્રિયકારી.

અનાક, વિ. (સં.) નાકે વગર-
નું; નિર્ધન. (૨) સ્વર્ગથી હટતો લોક

અનાગત, વિ. (સં.) નહિ
આવેલું. (૨) કલિયુગમાં આવનારું.

અનાગતવિચાર, પુ. (સં.)
કલિયુગના સ્થાંભે માટે આગળથી વિચાર
કરનાર; પાણી પહેલી પાળ જાળનાર.

અનાચાર, પુ. (સં. અનુ+
આચાર) સારો આચાર નહિ તે;
કુચારણું. (૨) પ્રત્યેક; આભાસ

અનાચારી, વિ. અનાચારવાળું;
અધિચારી.

અનાજ, ન. દાણા; કંકડ; ધાન્ય; અન્ન.

અનાડ, પુ. ગુકસાન; ઉપદ્રવ.

અનાડી, વિ. - જંગલી; મૂર્ખ;
ગમાર; જડ [નદિ સમજવું તે.

અનાડીપણું, ન. સમજાવ્યાથી પણ

અનાડીવેડા, પુ. અનાડીપણું.

અનાત્મજ્ઞ, વિ. (સં. અનુ +
આત્મજ્ઞ) પોતાને નહિ જાણનાર.

અનાત્મજ્ઞ, વિ. (સં. અનુ+
આત્મા) આત્માનો અભાવ તે;

અજ્ઞાની માણસ-છવ.

અનાથ, વિ. (સં.) નાથ વગ-
રનું; ગરીબ; નિરાધાર. (૨) દરિદ્રતા; દૈન્ય.

અનાથપણું, ન. દૈન્ય; ગરીબાઈ.

અનાથાસય, ન. (સં. અનાથ
+આલય=રહેઠાણ) અનાથ-નિરાધાર

માણસોને રહેવાનું સ્થાન; અનાયાશ્રમ.

અનાયાશ્રમ, પુ. (સં. અનાથ
+આશ્રમ) અનાથોને રહેવાનું સ્થાન;

અનાયાશ્રમ.

અનાથયુ, વિ. નદિ નાથેનું; નિરંકુશ.

અનાદર, પુ. (સં. અનુ+આ-
દર) આદર ન કરવો તે; તિરસ્કાર.

(૨) અસાધ; અપ્રીતિ.

અનાદિ, વિ. (સં. અનુ+આ-
દિ.) જેનું આદિ કારણ નથી એવું;
સ્વયંભૂ.

અનાદિસિદ્ધ, વિ. (સં.) ધણી
કાળથી ને સિદ્ધ હોય એવું; પરમેશ્વર

અનાદ્યન્ત, વિ. (સં. અન્ +
આદિ+અન્ત) જેનો આરંભ અને
અંત નથી એવું; પ્રણ.

અનાદ્યન્તત્વ, ન. (સં.) આ-
રંભ કે અંત ન હોવાપણું.

અનાધાર, વિ. (સં. અન્+આ-
ધાર=ટકા) આધાર રહિત; ટકા
વગરનું. (૨) ગીતી; લેન.

અનાધ્યાય, ન. (સં.) જે દિવસે
વ્રજામ્બવન ખંધ રહેલું હોય તે દિવસ.

અનામ, વિ. (સં.) નામ રહિત.
(૨) બહુજ સારું; અતિ ઉત્તમ.

અનામ, પુ. (સં.) જેને નામ
(લિંગ કે ચિહ્ન) નથી તે; પરમેશ્વર.

અનામત, વિ. (આ) જેમનું
તેમ શાખી મૂક્યું તે. (૨) સલામત. (૩)
ના. શાપણ. [સિંપણું.

અનામત-મૂકણું, સંભાળી શાખવાને
અનામત-રાખણું, એમણું એમ
રહેવા કહે; શાપણ તરીકે શાખવું.

અનામતી, વિ. અનામત આપેલું
અથવા લીધેલું તે. (૨) ગીતી.

અનામય, વિ. (સં. અન્ +
આમય) તંદુરસ્ત; આરોગ્ય.

અનામિક, વિ. (સં.) નામ
કેવાને યાચ્ય નહિ તે; નનામું. (૨) ના.
અતિ શુદ્ધ.

અનામિકા, સ્ત્રી. (સં.) આંશુ-
કાથી મણતાં ને ચોથી આંજળી તે.

અનામિય, વિ. (સં. અન્ +
આમિય) માંમ રહિત; દુર્બળ. (૨)
લાલ રહિત.

અનામી, પુ. (સં.) જેને નામ
નથી એવું; પરપ્રણ.

અનાયક, વિ. (સં. અ+ના-
યક=નેતા) જેને નિયમમાં રાખનારો
મોઢ નથી તે.

અનાયાસ, પુ. (સં. અન્ +
આયાસ) જેમાં મહેનત ન હોય
તે. (૨) આરામ. (૩) વિ. વગર મહેન-
તનું; સહેલું; સુગમ. [સહન; સહેલથી.

અનાયાસે, અ વગર મહેનતે;
અનાર, ન. (ફા.) દાડમ, (૨)
આતસળાઇમાં લાગતી મોઢી; હવાઈ

અનારકળી, સ્ત્રી. દાડમની કળી.
અનારત, વિ. (સં) નિરંતર;

સતત.

અનારોગ્ય, ન. (સં. અન્ +
આરોગ્ય=તંદુરસ્તી) મંદવાડ; ન-
દુરસ્તી.

અનાર્ય, પુ. (સં. અન્ +
આર્ય) આર્ય નહિ તે; યવન, મુસેમ્મ.

અનાર્યતા, સ્ત્રી. (સં. અન્ +
આર્યતા=આર્યપણું) આર્યપણું નહિ
તે; દુષ્ટતા; નંચણીપણું. (૨) મનુષ્યને ન
ધરે એવી રીતભાવ.

અનાર્થી, ઓ. (સં. અન્ + આર્થ = આર્થ ઓ) આર્થ ઓ નહિ તે; ચવની; દુષ્ટ સ્ત્રી.

અનાસર્ય, વિ. (સં. અન્ + આસર્ય = આજમ) આજસરહિત; ચાલાક

અનાસાપ, પુ. (સં. અન્ + આસાપ = રસ) મૌન; સુર ખરોખર ન હોય તે.

અનાટ્ટત, વિ. (સં. અન્ + આનટ્ટ = ઠાકવું) નહિ ઠાકવું; ઉઘાડું. (૨) અસિન; નિશધાર.

અનાટ્ટિ, ઓ. (સં. અન્ + આ = ધારે + ટ્ટિ = વરસવું) વરસાદ નહિ તે; મુખવું; દુઝમ.

અનાશ્રમી, વિ. (સં. અન્ + આશ્રમ + ઇન્ = નાણું) આશ્રમ વગરનું; ચાર આશ્રમોમાના એકે આશ્રમનું નહિ એવું.

અનાશ્રયી, વિ. (સં. અન્ + આશ્રય = આશરો) અશરો વગરનું.

અનાશ્રિત, વિ. (સં.) જેને આશ્રય ન મળ્યો હોય એવું.

અનાસર, ન. (આ. ઉન્સીર = તારવું બહુવચન.) આસરોના સાસનાં ચાર મુખ્ય વસ્તુ. (આવસ, પાણી, પવન અને પૃથ્વી)

અનાસ્થા, ઓ. (સં. અન્ + આસ્થા = રિશાસ-ત્રદા) આસ્થા નહિ તે.

અનાહૂત, વિ. (સં. અન્ + આ + હન્ = હણવું) નહિ માનેલું; નહિ બોખેલું. (૨) વગર તાડને થતો અવાજ. અનાહૂત ધ્વનિ = શાસોન્નાસથી કંઠમાં જે અવાજ થાય છે તે.

અનાહાર, પુ. (સં. અન્ + આહાર = ખોરાક) ઉપવાસ.

અનાહૂત, (સં. અન્ + આહૂત = બાલાવેલું) નહિ બાલાવેલું. (૨) મુક.

અનિધા, ઓ. (કા.) નિધા નહિ તે અવશ્યા. (૨) વિધાન વગરનું.

અનિચ્છ, વિ. (સં. અન્ + ઇચ્છા = ઇચ્છા) જેને ઇચ્છા નથી તે; બેપરવા.

અનિચ્છપ્રારબ્ધ, ન. (સં.) ઇચ્છા ન હોય તેમ છતાં પ્રારબ્ધ હોય તે; દેવગણી અમુક વસ્તુ મળી આવવી તે.

અનિચ્છા, ઓ. (સં. અન્ + ઇચ્છા) ઇચ્છા નહિ તે.

અનિત્ય વિ. (સં. અન્ + ઇત્ય = ઇત્ય હ.) ઇત્યું નહિ એવું.

અનિત્ય, વિ. (સં. અ + નિત્ય = હ મેસ) નિત્ય નહિ એવું; ક્ષણિ; મિથ્યા; નાશવંત; અશાયિત.

અનિત્યતા, ઓ. (સં. અન્ + નિત્યતા) અનિત્યપણું; ક્ષણિકતા.

અનિદ્ર, વિ. (સં.) ઉંઘ વગરનું; આજસરહિત.

અનિન્દિત, વિ. (સં.) નહિ નિંદાયેલું; વખાણાએલું. આર.

અનિ-ઘ, વિ. (સં.) નિદ્રા
યાત્ર નહિ એવું; નિદ્રાં.

અનિપુણ, વિ. (સં.) નિપુણ
નહિ તેવું; અપુણ્ય; અજ્ઞાન.

અનિમિષ-મેય, વિ. (સં.)
સ્પર્શ રહિત; કપાલી ને કપાલી રહે-
નારી જે આખી રીપતિ તે (૨) જેમની
આંખો પલકાતો મારતી નથી તે અર્થાત્
દેવો (૩) મનુષ્ય. (માણસોની આંખોને
પાંપણ હોતી નથી.)

અનિયત, (સં. અનિનિયમ
=રોકવું. ઈ.) રોકેલું નહિ એવું; અચળ; અ-
સ્થિર. (૨) નિયમ વગરનું. (૩) અનિત્ય.
અનિયમ, પુ. (સં.) નિયમ નહિ
તે; અવ્યવસ્થા.

અનિયમિત, વિ. (સં.) નિયમ
પ્રમાણે નહિ એવું; અવ્યવસ્થિત.

અનિયમિતપણું, ન. નિયમિતપણું
નહિ તે; અવ્યવસ્થિતપણું; અજ્ઞાન;
ગેરરીત. [નિયમે વહેતો પવન.

અનિયમિતપવન, પુ. (સં.) વગર
અનિરુદ્ધ, પુ. શ્રીકૃષ્ણનો પૌત્ર.

અનિષ્ટ, વિ. (સં.) જેનો
નિર્ણય કાએલો નથી એવું. (૨) અપૂર્ણ.

અનિર્ણય, વિ. (સં.) અચળ;
ચાલાક.

અનિર્ણયનીય, વિ. (સં. અનિ-
નિર્ણયન-શીલ્યું ઈ.) ખોલી કે વર્ણવી
નહિ એવું.

અનિર્ણય, વિ. (સં.) અનિ-
ર્ણયનીય; નહિ વર્ણવી શકાય તેવું

અનિર્ણય, પુ. (સં. અનિર્ણ-
ન-શીલ્યું) નિર્ણયનો અભાવ તે;
દેવ; સ્ત્રીભાઈ. (૨) વિ. જોનો નિર્ણય
થઈ શકે નહિ એવું.

અનિર્ણય, પુ. (સં.) પવન; વાયુ.

અનિર્ણયી, સ્ત્રી. પવનની
લહેર; પવનનું નાનું મોજું.

અનિવાર, વિ. (સં. અનિર્ણ-
ન-શીલ્યું) દૂર કરી કિંવા ટાળી
શકાય નહિ એવું. (૨) અતિશય. (૩)
અતિ અચળનું.

અનિવાર્ય, વિ. (સં.) ન ટાળી
શકાય એવું; ન દૂર કરી શકાય તેવું;
જબજબ બારનું.

અનિવૃત્ત, વિ. (સં.) નિવૃત્ત
નહિ તે; છૂટે થયેલું નહિ એવું; ચાલ
રહેલું.

અનિશ્ચિત, વિ. (સં. અનિર્ણ-
ન-શીલ્યું) નહિ નક્કી કરેલું, મોઘમ;
એમનું એમ હોય એવું. [નક્કીપણું તે.

અનિશ્ચિતતા, સ્ત્રી. (સં. નહિ
અનિશ્ચિતપણું, ન. (સં.) અ-
નિશ્ચિતતા; અપ્રચલ્ય. (૨) આનાકાની.

(૩) અંધ.

અનિષ્ટ, વિ. (સં. અનિર્ણ-
ન-શીલ્યું) હાનિ નહિ તે; અશિવ. (૨)
દુર્ભાગ્ય; અશુભાચ; ગુસ્સાળ. (૩) અપ-
રાધ. (૪) દુઃખ.

અનીક, ન. (સં.) સૈન્ય. (૨)

મોક્ષનો આગલો ભાગ. (૩) યુદ્ધ.

અનીક, વિ. (અનર્હ+નીક=ની-

કર્ણ) ધટે નહિ એવું; અપાર.

અનીત, વિ. અનિત્ય; ક્ષણિક. (૨)

અનીતિ. (૩) નહિ લાવેલું તે.

અનીતિ, સ્ત્રી. (સં.) નીતિ

નહિ તે; કુશાયર. (૨) અન્યાયો વર્તન.

(૩) બ્યભિચાર.

અનીતિભર્યું, વિ. અનીતિથી ભ-

રેલું હોય એવું; બ્યભિચારી, અપ્રમાણિક

અનીતિમાન, વિ. (સં.) નીતિ-

વાળું નહિ તે; બ્યભિચારી; જોડે

માર્ગે જનાર.

અનીશ્વર, પુ. (સં) અનુ+ઈ-

શ્વર=પરમેશ્વર) પરમેશ્વર નહિ તે.

(૧) વિ. ઈશ્વર જેવું કંઈ છે નહિ એવું

માનનાર.

અનીશ્વરવાદ, પુ. (સં.) જન-

તામાં ઈશ્વર છે નહિ એવું કહેવું;

નાસ્તિક મત

અનીશ્વરવાદી, વિ. (સં.)

‘ઈશ્વર નથી’ એવો વાદ ચલાવનાર;

નાસ્તિક.

[મળતાં બી.

અનીકું, ન. એક જાનાં અજમાતે

અનુ, અ. (સં. ઉપ.) પછી,

પછવાડે, સાથે, સરખું, ઉપરવું, લાગમા,

દરેક, પાસે, તથા નિયમસર એવા અર્થો

બતાવવા સહજની આગળ જોડાનો સબ્દ.

અનુકરણ, ન. (સં. અનુ+કૃ=

કરવું. ઉપરથી કરણ) એકના જેવું

બીજાએ કરવું તે; નકલ.

અનુકરણભેગ, (યોગ્ય), વિ.

અનુકરણ—નકલ કરવાને સામક હોય એવું.

અનુકરણપાત્ર, વિ. (સં.) અ-

નુકરણ કરવાને યોગ્ય; લખાણો લેવા જેવું.

અનુકરણીય, વિ. (સં.) અનુ-

કરણ કરવાને યોગ્ય; લખાણો લેવા જેવું.

અનુકંપ, પુ. (સં.) મૂળરો.

અનુકંપા, સ્ત્રી. (સં. અનુ+કંપ

=મૂળવું) દયા; અનુમદ.

અનુકંપ્ય, વિ. (સં.) દયા કર-

વા યોગ્ય.

અનુકાર, પુ. (સં.) નકલ કરવી

તે. (૨) ઉકાર રહિત.

અનુકંક્ષા, સ્ત્રી. (સં. અનુ+

કાંક્ષ=તેજવું) ઇચ્છા; આશા.

અનુકૂલ, વિ. (સં.) પસંદ પડતું;

રચતું; મળતું આવતું; અપેક્ષિત આવતું.

અનુકૂલતા, સ્ત્રી. (સં.) અનુકૂ-

ળપણ; સમવડ.

અનુકૂલપતિ—નાયક, પુ (સં.)

બધી રીતે યોગ્ય હોય એવો સ્વામી.

અનુકૂલ, વિ. (સં. અનુ+કૂલ

=કહેવું) કહેવું નહિ એવું. (૨) અપરિત.

(૩) વિરક્ષણ.

અનુક્રમ, પુ. (સં. અનુ+પાછળ

+ક્રમ=જવું) એક પછી એક અ.

નારો સંબંધ; પરંપરા. (૨) શ્રેષ્ઠવશ.

(૩) એ નામનો અલંકાર. (૪) અવસ્થા.

(૫) આચાર. (૬) તપસો.

અનુક્રમણિકા, સ્ત્રી. (સં.)

સંખ્યા; સંખ્યાપત્ર. [પરોપણ.

અનુક્રમણ, અ. (સં.) કલેકશન;

અનુભવ-ગો, પુ. (સં.) (કલ્પ-

વલ્લ=ખાડણીઓ)ખાડણીઓ. (લાક-

રાખાથી રાતરી કાઢેલા.)

અનુપુ, વિ. અસહ્ય પોતાનું દોષ

તેનાથી જુદું; નોપુ=અનુભવ વેશ.

અનુગ, પુ. (સં.) આદર; નોકર;

સેવક; પાછળ પાછળ હાંકનારો.

અનુગમન, ન. (સં.) અનુ+ગમન

=નહું.) પાછળ નહું તે; સ્વામીની પા-

છળ બધી મરહું તે (જુદી ચિત્તામાં બળી

મૂર-તે 'અનુગમન' અને એક જ ચિ-

ત્તામાં પત્રિની સાથે બળી મરે તે 'સહ-

ગમન' કહેવાય છે.)

અનુગામી, વિ. (સં.) પાછળ

પાછળ ચાલનાર. (૨) અમુક માણસની

પ્રમાણે કાંઈ કરનાર. (૩) અમુક માણ-

સની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તનાર. (૪) અનુ-

સરનાર.

અનુમ, વિ. (સં.) અનુ+અમ=

=આ.૩ં) આ.૩ં નહિ તે; ચાંક; સૌમ્ય.

અનુમલ, (સં.) અનુ+મલ=

પહાડું) દવા કરવી; સ્વીકાર; કૃપા. (૨)

વરદાન આપવું; અભય કરવું. (૩) સહાય

(૪) સાથે હોવું-રહેવું. (૫) ખાદ્ય કરવું.

અનુમતી, વિ. (સં.) મહેર-

બાન; જેનો અનુમતિ થયો હોય તે.

અનુમતિ, વિ. (સં.) અનુમતિ

કનાર.

અનુમતિ, વિ. (સં.) દયા કરવા

ભેગ; દાવ પડવા થાય.

અનુચર, પુ. (સં.) અનુ+ચર=

ચાલવું) પાછળ ચાલનાર, નોકર. (૨)

સાથે કરનારો; સહચર-મિત્ર. (૩) ચળી

અનુચરી, સ્ત્રી. (સં.) દાસી.

અનુચારક, પુ. (સં.) સેવા;

હજુરીઓ.

અનુચિત, (સં.) અનુ+અચિત=

થોડા.) થોડા નહિ તે; અપરિવ-

અનુચિન્તન, ન. (સં.) અનુ+

ચિન્તન=વિચારવું) વારંવાર ચિન્તન

કર્ષી કરવું તે; ચળવળ. [તે; નીચું.

અનુચે, વિ. (સં.) ઉચ્ચ નહિ

અનુછ, ન. સીતાકથ.

અનુછડી, સ્ત્રી. (દે.) સીતાકથ.

અનુજ, પુ. (સં.) અનુ=પાછળ

+જન્=અનુ+અનુ) પાછળથી જન્મેલો.

તે; નાનો થાઈ.

અનુજા, સ્ત્રી. (સં.) પાછળથી

જન્મેલી તે; નાનો બેન.

અનુજી, વિ. (સં.) અનુજો-

વિનુ) આદર. (૨) આશ્રિત. (૩)

અર્થી. (૪) અનુચાર.

અનુજા, સ્ત્રી. (સં.) પેરવાનગી

અનુપતિ. (૨) આજ્ઞા. (૩) એક નત-
નો અર્થાદિદાર.

અનુજ્ઞાત, વિ. (સં.) રજા પામેલું.

અનુતાપ, પુ. (સં. અનુ+તપ્
=પશું ઉપશી.) પશ્ચાત્તાપ; છપ બળવા
કરવો તે; શોક.

અનુત્તમ, વિ. (સં.) સઉથી
સામ. (૨) નહિ ઉત્તમ; અધમ.

અનુત્તર, વિ. (સં. અનુ+ત-
ત્તર=અગામ) નિરુત્તર (૨) જવાબ
આપી શકાય નહિ એવું. (૩) જેના
એવું બીલું દોષ નહિ એવું-મુદર.

અનુત્પત્તિ, ઓ. (સં. અનુ+
ઉત્પત્તિ) ઉત્પત્તિ ન હોવી તે.

અનુસાહ, પુ. (સં. અનુ+
ઉત્સાહ=ઉત્તમગ.-દોશ) ઉત્સાહ નહિ
તે; નાશમેલી.

અનુસાહી, વિ. (સં.) ઉત્સાહ
વગરનું; હોંશીકું નહિ એવું.

અનુહક, વિ. (સં. અનુ+હ-
ક=પાણી) પાણી વગરનું. (૨) જેને
શીઠ શાદાંનહિ આપનાર ન હોય એવું.

અનુદર, વિ. (સં. અનુ=અદ્ય
+ ઉદર=પેટ) નાભી-નાના પેટ-
વાળું. (ઓએ અનુદરી કહેવાય છે.)

અનુદાત, વિ. (સં.) નીચે સ્વરે
બોલાતું દોષ એવું. (૧ ઉદાત, ૨ અનુ
દાત અને ૩ રસિત.)

અનુદાર, વિ. (સં. અનુ+ત-

દાર=સખી) ઉદાર ન હોય તેવું;
કંનુસ. (૨) નિમ્નષ્ટ મનનું નહિ એવું.

અનુદારતા, ઓ. (સં.) ઉદાર-
પણું નહિ તે; કંનુસપણું; કપાળતા.

અનુદિત, વિ. (સં. અનુ+
ઉદિત=ઉગેવું) નહિ ઉગેલું.

અનુદિન, અ. (સં.) પ્રતિદિન;
રોજ; રોજ ને રોજ.

અનુદ્ભૂત, વિ. (સં. અનુ+
ઉદ્ભૂત=ઉગેવું) નહિ પૂરી નીકળેલું;
નહિ ઉગેલું.

અનુધમી, વિ. (સં. અનુ+
ઉધમી) ઉધમ વગરનું; નરફ.

અનુધોગી, વિ. (સં. અનુ+
ઉધોગી) ઉધોગ વગરનું, આળસુ.

અનુદ્વેગ, પુ. (સં. અનુ+ઉ-
દ્વેગ) ઉદ્વેગનો અભાવ; નિયંત્રતા.

અનુધાવન, ન. (સં. અનુ+
ધાવ=દોડવું) પાછળ દોડવું તે.

અનુધ્વનિ, પુ. (સં.) રમુકો;
ચક્ષુચક્ર. (રનિ યવા પત્રો તેનો
ઝીલો ઝીલો ને રજાને વધારે છે તે.)

અનુનય, (સં. અનુ+નય=ધર્ષ
જવું) સમજાવું તે; વિનય; કાલાવાલા.

અનુનાસિક, વિ. (સં.) નાક-
માંથી જેમો ઉપ્પાસ થતો દોષ તે; ઠ,
મ, છ, ન, મ.

અનુપ, વિ. (સં.) અનુપમ.

છથી, અવલોકનથી અથવા પરિચય પડ-
શથી ને પોતાને રસતઃ જ્ઞાન થયું હોય
ને; વીતક. (૨) અનુભવ. (૩) ઉપભોગ
(૪) પ્રયોગ.

અનુભવયું, સ. કિ. અનુભવ લેવો;
કામ કરી લેવું; ભોગવવું; સહન કરવું.

અનુભવસિદ્ધ, વિ. પોતાને ને પી
ખાતરી થએલી હોય એવું.

અનુભવી, વિ. જેને અનુભવ થ-
એલો હોય એવું; પાણીએડું; જાણીદાર.

અનુભાવ, પુ. (સં.) પ્રભાવ;
મોટપણ. (૧) સત્તા, વિદ્યા કે પદવીથી
પ્રાપ્ત થએલો અધિકાર. (૩) મુખ, નેત્ર,
શ્વાસ વગેરેથી જણાતો રસનો
આવિર્ભાવ.

અનુભૂત, વિ. (સં.) જેનો
અનુભવ થયો હોય તે; પીતેડું.

અનુભૂત, ન. (સં.) એકના મત
આપે બીજાનું મજબૂત આવેડું મત. (૨)
વિચાર; ડરાવ.

અનુભૂતિ, સ્ત્રી. (સં.) સંમતિ.

અનુભરણ, ન. (સં.) એક
જણની પાછળ બીજાએ મારું તે; અનુ-
ભવન.

અનુમાન, ન. (સં.) અનુમા-
નમાપવું) અમુક વાત કે વસ્તુ ઉપરથી
અમુક આમ હશે એમ વારવી કહવું તે;
અટકળ; આશંકા. (૨) એક અધિકાર.

અનુમિત, વિ. (સં.) અનુમાનથી
નિર્ણય.

અનુમેય, વિ. (સં.) અનુમાન
કરવાને યોગ્ય.

અનુમોદન, ન. (સં.) સંમતિ
આપવી તે; પ્રસન્ન થઈને મત આપવો
તે; મંજૂરી આપવી તે; ઉત્તેજન.

અનુવાચી, વિ. (સં.) અનુ-
વાચક+ચા=નવું. ઉ.) પાછળ પાછળ
જનાર; અનુસારી.

અનુરંકત, વિ. (સં.) જેને
અનુરાગ થયો હોય તે; આસપાસીયું તે.

અનુરંજન, ન. (સં.) રંજન
અનુરાગ, પુ. (સં.) મોહ થવો;
પ્રીતિ; નેહા.

અનુરાગી, વિ. (સં.) જેને
અનુભવ થયો હોય તે; પ્રેમવેડું.

અનુરાધા, સ્ત્રી. (સં.) સત્તાવિશ
નક્ષત્રમાંનું એક નક્ષત્ર.

અનુરૂપ, વિ. (સં.) સરખેસરખું.
(૨) યથાપોમ્ય.

અનુરૂપતા, સ્ત્રી. એકાકારતા.

અનુરોધ, પુ. (સં.) અનુરૂપ
=સેકડું) અટકવ; દસત.

અનુરોધન, ન. (સં.) અટકાવત.

અનુસક્ષીને, અ. વિચાર કરીને;
અમુક વસ્તુને કહેથીને.

અનુલેપ, પુ. (સં.) લેપ છપર
લેપ કરવો તે.

અનુલોમ, વિ. (સં.)
અનુરૂપ. (૨) લક્ષ્ય

કામના પુરુષનાં તેનાથી ઉતરતી કામની
સ્ત્રી સાથે હમ થાય તે.)

અનુભોમજ, વિ. ઉતરતી પર્ણી
સ્ત્રીમાં હંચી વર્ણના પુરુષથી ઉત્પન્ન થએલું.

અનુવર્તન, (સં.) પાછળ જવું
છે; અનુસરણ. [તબેકાર; અનુયાયી.

અનુવર્તી, વિ. (સં.) અધિત;
અનુવાદ, પુ. (સં.) અનુ+વદ્

હરેવાને કરીથી હરેવું તે; ભાષાંતર.

અનુવાદક, વિ ના. (સં.) મોલેલું
બોલી બતાવનાર; ભાષાંતર કરનાર. (ર)

એક જાણના બોલ્યા પછી બોલનાર.

અનુવૃત્તિ, સ્ત્રી. (સં.) અનુ +
વૃત્ત છે.) વારંવાર આવવું તે; (બ્યા.

અમુક સૂત્રને ફરી ફરીને હમણવું તે.)
અધિકાર. (ર) વડિલોના ધંધામાં ને

ધંધામાં આદિવિદ્યા કર્યા કરવી તે.

અનુવેશ, પુ. (સં.) મોટાને
પડતો મૂની નાનાને વિવાહ કરવો તે.

અનુશય, પુ. (સં.) અનુ+શો
ભ.) અતિ દેખાં હાંતું નેર (ર) પચાવો.

અનુશાસન, ન. (સં.) અનુ+શાસ
છ.) અમલ કરવો તે. (ર) આજ્ઞા. (૩)

ઉપદેશ.

અનુશીલન, ન. (સં.) અનુ+
શીલન=અભ્યાસ) ફરીફરીને સેવા
કરવી; એકની એક વસ્તુનો અભ્યાસ
કર્યા કરવો.

અનુશોચન, ન. (સં.) અનુ+શુચ

=યોગ કરવો) વારંવાર યોગ કર્યા કરે
તે. (ર) પથાતાપ.

અનુષંગ, પુ. (સં.) કરણ
(ર) ભાવના. [ભેદભેદ

અનુષંગી, વિ. (સં.) મુગધી;
અનુષ્ટુપ, પુ. (સં.) આઠ આઠ

અક્ષરનાં ચાર ચરણવાળો એક છંદ.

અનુષ્ઠાન, ન. (સં.) અનુ+સ્થા
=કલા રહેવું. ઉપરથી) અમુક બદલી

પૂજા જપ કે કાર્યના કર્યા કરવી તે;
મહાવરો; અભ્યાસ.

અનુષ્ઠુ, (સં.) અનુ+ઉચ્ચ
નહિ થવું; ઠાઠું. (ર) ના. કમળ.

અનુસરણ, ન. (સં.) અનુ+સર
સરવું) અનુસરવું તે; પાછળ જવું તે.

અનુસરણું, સ. ઢિ. પાછળ જવું
અમુકથી મારફત કરવું.

અનુસંધાન, ન. (સં.) અનુ+
સમ્+ધા=ધારણાકરણું) સાધણું; સંબંધ

(ર) ધ્યાન; લક્ષ.

અનુસાર, પુ. (સં.) અનુસરણ
અનુસારી, વિ. (સં.) અનુ-

સરનાર; પાછળ જનાર.

અનુસ્યાર, પુ. (સં.) નાકે ફાંતે
થતો ઉચ્ચાર, એ અક્ષરની ઉપર મીઠું

મૂળને બતાવવામાં આવે છે તે.

અનુહત, વિ. (સં.) અટકે
નહિ એવું; અનહત; અખંડ.

અનૂકું, વિ. નવુંજ; અપૂર્વ.

અનૂદ, વિ. (સં. અનુ+ઉદ=
હું) અવિવાહિત; કુંવારું
અનૂડા, સ્ત્રી. (સં.) કુમારિકા;
વાહિતા.

અનૂપ, વિ. (સં.) લેખવાળું;
પાણી-પણું હોય એકું.

અનૂરી, સ્ત્રી. સીતાકૃષ્ણ.
અનૂરં, ન. સીતાકૃષ્ણ. (૨) અરુણ.
અનૂણી, વિ. (સં.) જેને ઓળખ-
નારી રહેલું તે.

અનૃત, ન. (સં. અનૃ+કૃત=
ક.) ખોટું; શેરવાળાઓ. (૨)
બા. [જોધનાર

અનૃતયાદી, વિ. (સં.) અસત્ય
અનૃશંસ, પુ. (સં.) વૃશંસ
તે.

અને, અ. ને; તથા; વંણી.

અનેક, વિ. (સં. અન્+અક)
નહિ તે; વધારે.

અનેકગુણયુક્ત, વિ. (સં.)
ગુણવાળું.

અનેકગુણસંપન્ન, વિ. (સં.)
ધણા ગુણો પ્રાપ્ત કરેલા છે એકું.
અનેકચર, વિ. (સં.) ધણા-
વારે રહીને ચાલનાર

અનેકતા, સ્ત્રી. (સં.) અનેક-
; બહુપક્વ. (૨) એકતા નહિ તે;
ક. [અનેક પ્રકારે

અનેકધા, અ. (સં.) બહુધા;

અનેકવચન, ન. (સં.) બહુ-
વચન.

અનેકવર્ણસમીકરણ, (સં.
અનેકવર્ણ=ધણા અક્ષર+સમીકર-
ણ=સમાનતા) બીજા ગણિતમાં
હિસાબ ગણવાનો એક પ્રકાર.

અનેકવિધ, અ. (સં.) બહુ
બહુ રીતે; ધણે પ્રકારે

અનેકાર્થ, વિ. (સં. અનેક+
અર્થ) જેના ધણા અર્થ થતા હોય
એકું; અનેક પ્રયોજ્યતાવાળું.

અનેનાસ, જુઓ અનનાસ.

અનેરં, વિ. અન્ય; બીજું. (૨).
અસૌમ્ય; વિચિત્ર.

અનેકથ, ન. (સં. અન્+અ-
કથ) એકતા નહિ તે; જુદાઇ.
(૨) અણખનાવ.

અનેયું, વિ. (અન્યાય ઉપ-
શી) ન્યાયસર નહિ વર્તનારું.

અનેયર્થ, ન. (સં.) અર્થર્થ-
નો અસાધ. (૨) ગરીબાઈ.

અનોખું, વિ. અજાણ એકું (૨)
જુદું નહિ તે.

અનોડી, સ્ત્રી. ગાતારને ખોટો તાલ-
આપતાં વગવા લેવા જે અંગુલો પછા-
ડવા તે; ચાપટ.

અનોપમ, વિ. જુઓ અનુપમ.

અનૌરસ, વિ. (સં. અન્+ઉ-
રસ હ. ઔરસ=જાતીવું) પોતાનો.
પુત્ર નહિ તે. (૧) અપુત્ર.

અનૌરસ, પુ. (સં.) દત્તક.

અન્ન, ન. (સં. અન્ન=ખાતું

૭.) અનાન; ખોરાક. (અન્ન=સર્વિષ્ટ અનાન.) અન્ન તેનું પુણ્ય ને શાપનારિને પ્રમાણે=વરત તેની હોય તેને તેના લાભ; બીજાને તો ખાણી અન્ન. અન્ન આદારે અને ધી અવધારે=મરતું હોય તેમ કાર્ય કરે. અન્ન પારકુ છે, કંઈ પેઠ પારકું છે તેમજ તેનું હોય તોપણ ગળ પ્રમાણે સેવાય. અન્ન તેવા ઓકડાર=એકું કાર્ય તેનું કૃત્ય.

અન્નપ્રેમ, (કાંઈ), જુઓ અણૂટ.

અન્નપ્રેમ, ન. (સં. અન્ન+સપ્ર

૭.) ખાવાનું આપવાનું રવાન; ધર્મશાળા.

અન્નપ્રેમ, ન. (સં. અન્ન+પ્રેમ)

હાથે/પાણી. (૨) નશીબ.

અન્નપ્રેમ, પુ. (સં. અન્ન+પ્રેમ)

તુ=આપનાર) અન્ન આપનાર; રોક; અન્નપ્રેમનું સાધન મેલવી આપનાર.

અન્નપ્રેમ, ન. (સં. અન્ન+પ્રેમ=

આપણું ૭.) અન્નનું કાન કરતું તે.

અન્નપ્રેમ, પુ. (સં.) અન્નનો

દેવ; અન્ન પાતેલ. (અન્ન એક અતિ ઉપયોગી વસ્તુ છે તેથી તેને અન્નપ્રેમ 'અન્નપ્રેમ' કહેવામાં આવે છે.)

અન્નપ્રેમતા, સ્ત્રી. (સં.) અન્નની

અધિદેવતા; અન્નપૂર્ણા.

અન્નપાણી, ન. અન્નપ્રેમ. (૨) ન-

શીળ. (૩) એક એ તેટલું ખાવાપીવાનું ન

તે. અન્નપાણીના ઉપધાર=અધિદેવ.

અન્નપૂર્ણા, સ્ત્રી. (સં. અન્ન+પૂર્ણા=શરતારી) અન્ન-પુરું પાનનારી દેવી.

અન્નપ્રાશન, ન. (સં. અન્ન+પ્રાશન) ખેટલુ; નાનાં ઊંઠારાને પહેલવહેલું અન્ન ખવરાવવાનો ઈશ્વરના (સૌજન્ય સંસ્કરમાનો એક ઈશ્વર.)

અન્નપ્રેમ, વ. (સં.) નશીબ અનેક-સરપુર (યતીર).

અન્નપ્રેમપ્રેમ, પુ. (સં. અન્ન+પ્રેમ=ખાતું અન્નપ્રેમ હોય તેનું+કોઈ=કારણ.) ખાતું અન્નપ્રેમ અનેકો કારણ; યતીર. (પંચીકરણના મત પ્રમાણે આ, નંદમય, વિદ્યાનમય, અનોમય, પ્રાણમય અને અન્નમય કારોથી યતી અનેક છે.)

અન્નપ્રેમ, પુ. (સં. અન્ન+પ્રેમ) અન્નનો લાભી એનો જે પ્રવાહી બને છે તે; અન્નનું સર્વ.

અન્નપ્રેમ, પુ. (સં.) ખાવાનું તથા પહેલવાનું; અન્નપ્રેમ.

અન્નપ્રેમિકાર, પુ. (સં. અન્ન+વિકાર=મગાડ) અપયો; અપયોથી ઉત્પન્ન થયેલો. રોગ.

અન્નપ્રેમજ્ઞાન, ન. (સં.) અન્ન અને ધરતી જે સાધન તે

અન્નપ્રેમ, પુ. (સં. અન્ન+પ્રેમ+જ્ઞાન=આધાર) પેટ; યતીર.

અન્નપ્રેમ, ન. (સં. અન્ન+પ્રેમ+દક ઉપરથી) અન્નપ્રેમ; ખાતું

પીઠે. (૨) સચિત્ત વાચ્ય, અન્યોક્તિ
જેવાંએવર્ણી મરી જઈ; મરણુ મિ
હન જણાવું. (૨) અમુક રચનામાં રહે
સનેા મળ પુરો થવો.

અન્ય વિ. (સં.) બીજું, બુદ્ધ.

અન્યગ્રામી, વિ. (સં.) બીજો
મિલે જનાર; અભિચારી.

અન્યત્ર, અ. જ્યાં તરફ; બીજે
મિલે (૨) સિવાય; નહિતર.

અન્યથા, અ. (સં.) બીજી
તિ. (૨) આડું; ઉલટું.

અન્યસ્તુત, સી. (સં.) અન્ય-
સ્તુત=પાણેહું) કાવચ. (કાવચના
માં નામની સેર છે તેથી તેને અન્ય-
તા કહે છે.)

અન્યા, પુ. અન્યાય. (૨) સ્ત્રી. પર-
તી. (અન્યાસાજમાં સ્ત્રીઓના ગણ એક
: સ્ત્રીયા, અન્યા અને સામાન્યા)

અન્યાય, પુ. (સં.) અન્યાય=
નસાકું) ન્યાય નહિ તે; ગેરન્યાય;
ભીતિ.

અન્યાયી વિ. (સં.) અન્યાય
નાર; અધ્યાત્મિક; અધાર્મિક.

અન્યાસી, સ્ત્રી. જાળવાના લોકોની
મિ. (રીતે, ગમે તે પ્રકારે

અન્યેષ્યે, અ. એક અથવા બીજી
અન્યેષિત, સી. (સં.) અન્ય+
ક્તિ=કહેતી) અન્યને કહેતીને

કેવું તે. (૨) હોય તેથી બુદ્ધ બોલવું તે.

અન્યોન્ય, વિ. (સં.) અન્ય+ન

અન્ય) પરસ્પર; એકમેક. (૨)
એક બીજાને પુરતી કરી આપે એવા
અર્થનો એક અલંકાર.

અન્યોન્યાધ્યાસ, પુ. (સં.)
એક બીજાના ગુણનો એક બીજામાં આ-
રોપ કરવો તે.

અન્યથા, પુ. (સં. અનુ+ઈ
નહ. ઇ.) એક પછી એકના સંબંધ.
(કતી, કર્મ, વિશેષણ અને વિષયકનો
સંબંધ.) (૨) પ્રતિજ્ઞા અને અનુમાનનો
સંબંધ. (૩) વંચ; કુળ; સંતતિ. (૪)
પેલણ; આચાર; હેતુ. (૫) ભાષણ.

અન્યથી, વિ. (સં.) સંબંધ
જતાવનાર. (૧) વંચણ.

અન્યારોહણ, ન. (સં.) પતિની
પાછળ સતી થઈ બળી મરવું તે.

અન્યાસન, ન. (સં.) અનુ+આસ
=મેસવું ઉપરથી આસન) ઉપાસન.
(૨) પરવાનો. (૩) વિદ્યાર્થીઓનું રથાન.

અન્યીક્ષણ, ન. (સં.) અનુ+ઈ-
ક્ષણ=પાસવું) અવલોકન કરવું તે.

અન્યેષ, પુ. (સં.) અનુ+ઈષ
યો. (૨) સાધણ.

અન્યેષણ, ન. (સં.) શીખન;
પડવું (૨) શિક્ષણ. (૩) અગ્રવસ્થાન.

અપ, અ. (સં.) નીચે, દર,
બુદ્ધ અને અનાદર વગેરે અર્થે દેખાડનારો
ઉપસર્ગ. (૨) વિ. હવડ.

અર્પણ, વિ. બહીષ્ણ; સખનથતેવં.

અપકર્મ, વિ.(સં.) નાશક કામ.

અપકર્ષ, પુ. (સં.) અપ+કર્ષ=
ઝેલવું) પાછા ખેંચવું તે; ધર.

અપકાર, ન. (સં.) અપ+કારા
=કારી) પાણીમાંના ઇવ.

અપકાર, ન. (સં.) અપ+કૃ=કરવું
૯) કુલ્લ હપર અવકુલ કરવો તે; ગુક
સાન; દીલ.

અપકારક, વિ. (સં.) અપકાર

અપકીર્તિ, સ્ત્રી. (સં.) અપ+
કીર્તિ) અપયશ; બેઆશર.

અપકૃત, ન. (સં.) ખોડું
કામ; ઘાસાન.

અપકૃષ્ટ, વિ. (સં.) પાછું
ખેંચવું; ઘટતી અચેલું. (૨) પાપ [કાચું.

અપકૃષ્ણ, વિ. (સં.) નહિ પાકેલું;

અપકૃષ્ણતા, સ્ત્રી. (સં.) કચાઈ.

અપક્ષ, વિ. (સં.) પાંખ
વગરનું; જેને કાંઈનો પડે ન હોય તેનું;
સહાય વગરનું. [નહિ તે; સમભાવ.

અપક્ષપાત, પુ. (સં.) પક્ષપાત

અપગા, સ્ત્રી. (સં.) નહિ; સરિતા.

અપઘાત, પુ. (સં.) ક્રોધાત;

અપ્રમાદથી જે અકાળ મરણ થાય તે.

અપચાર, પુ. (સં.) અપ+ચર=
ચાલવું. ૯.) અધાત્ય શીતે ચાલવું તે;
ખાવા પીવામાં પરેશ ન પાળવું તે.

અપચિહ્ન, ન. (સં.) નાશી
ચિહ્ન. (૨) મરણનાં ચિહ્ન; મેલછાનાં
ચિહ્ન.

અપચો, પુ. (સં.)
પચવું) અકાલ. (૨) વેશમાં જે
હોવો તે.

અપચ્છાય, પુ. (સં.) અપ+છાયા,
જેની છાયા ન હોય એવું; દેવ. (૨)
વિ. નાશી છાયાવાળું; બૂડ પ્રેત વગેરે.

અપછર, જુઓ અપ્પર. [હા.

અપજય, પુ. (સં.) પરાજય

અપજર, પુ. (સં.) અપર

યજ) અપયજ. [નાશી.

અપતરીડ, વિ. અપતરવાડું;

અપકોડ, વિ. ખસાળ, ગુસ્સા

વાળું; ઉધું.

અપદ, વિ. (સં.) અપ+પદ=
ચતુર) સમજ વગરનું; અકાળી. [પડી.

અપદ, અ. રોગ; નિલ. (૨) ની

અપદ, સ્ત્રી. અપદી.

અપદ, વિ. (સં.) હાસિઆ
નહિ તે; અચળ નહિ તે. (૨) સહેડું
નહિ તે.

અપદુતા, સ્ત્રી. (સં.) પડતી
ચણાઈ-ચંચળાઈ નહિ તે; કઠિનતા
જોષડપણું.

અપદ, વિ. (સં.) અભય; મુખ

અપદ, વિ. અદુન નાવું;
સમજ નહિ એવું.

અપતિવ્રતા, સ્ત્રી. (સં.) પતિ
વગર નહિ તે; પતિની સેવા નહિ ન.
નારી સ્ત્રી. (૨) બચિયા રણી.

અપતીજ, સી. (સં. અપ-
તીતિ) અવિશ્વાસ; અધીરાઈ.

અપત્ય, ન. (સં. અ=નહિ
+પત્=પડવું. ઉ.) હેઠરું; મંતાન.

અપથ, પુ. (સં. અપથ=
માર્ગ.) કુમાર; નકારે રસ્તો.

અપથગામી, વિ. (સં.) કુમરે
જનાવ; અતીતિને કરે જનાવ.

અપથ્ય, વિ. (સં.) પથ્ય નહિ
તે; રાઈ નહિ તે, રામ ઉપન કરે
અપવા વધારે એવું.

અપદાર્થ, પુ. (સં. અ=નહિ
+પદ=શબ્દ+અર્થ=અર્થ) જેનો કોઈ
અર્થ ન હોય એવું; વસ્તુવાળે કંઈ ન
હોવું તે. (ન્યાયના ૧ દ્રવ્ય, ૨ ગુણ, ૩
કર્મ, ૪ સામાન્ય, ૫ વિશેષ, ૬ સમ-
વાય અને ૭ અભાવ, એ સાત પદાર્થમાં
નહિ એવું)

અપદેશ, પુ. (સં. અપ=નીચે
+દિશ=જેવું ઉપરથી દેશ) બહાનું;
છત; વેશ બદલાવે ગ્રામ સ્થેતું તે. (૧)
હુક્તિ. (૩) ખસાબ દેશ.

અપદ્ધાર, ન. (સં.) પાછળું
પાછળું; ગ્રામ દ્વાર. (૨) મળેલો ઉત્સર્ગ
કેવાનું દાર; ચાડ.

અપદ્યેસ, પુ. (સં.) ઉતરી
પડવું તે; નાચ. [વિદ્યુત્ત યએવું.

અપદ્ય, વિ. (સં.) પડેલું;

અપદ્યશ, (સં. અપ+દ્યશ ઉ.)
પદ્ય ગયેલી-અદ્યુદ્ય વદ્ય ગયેલી બાધા.

અપમાન, ન. (સં. અપ=નીચે+
મન=વિચારવું. ઉપરથી માન) માન
નહિ તે; અનાદર

અપમાર્ગ, પુ. (સં. અપ+
મૃજ્ ઉ.) સાઈ કરવું તે; માગવું તે.
(૨) સં. અપ+માર્ગ. ઉ.) અધમ
માર્ગ; અવળો રસ્તો.

અપમૃત્યુ, ન. (સં. અપ=નહિ+
મૃત્યુ=મરણ) અમરણ મરણ; ક્રમોત્ત.

અપમય, પુ. (સં.) અપમય;
નભિયી [(૨) પાછળું.

અપર, વિ. (સં.) બિન; મીથું.

અપરહિતર, ન. (સં. અપર=
ખીનું+તદર=પેદ) ઓરમાન માતા-
ના પેટનું; ઓરમાણ. [મોઢ ઢાંચે.

અપરેત્ર, અ. (સં.) ખીજે

અપરપાક, પુ. (સં. અપર+
પાક=અભ્યાસ) અધ્યયન ઉપરાંતનું
વાચન.

અપર મા, સી. (સં. અપર
=ખીનું+માતા=મા) ઓરમાન મા;
સાવળી મા.

અપરરાત્ર, સી. (સં.) પાછલી
રાત; મોઢ પતોડીડ.

અપરસ્પરિકા, પુ. (સં.) દિગ્-
વ્યાપી લીટીનું પશ્ચિમ વચ્ચેનું બિંદુ.

અપરંચ, વિ. (સં. અપરચ
=બીજું-વિશેષ) બીજું એ કે; વિશેષ
એ કે (કાળજી પાત્રમાં).

અપરંચાર, વિ. પાત્ર વિનારું; બહુજ.

અપરંજિત, વિ. (સં. અપ
પરાન્તિ=અંતરું) નહિ હારેલું;
અજિત. (૧) વિજીત. (૨) યિત. (૩)
એક અવિત્ત નામ.

અપરંજિતા, સ્ત્રી. (સં.) એક દેવી.

અપરાધ, પુ. (સં. અપ+રાધ
હ.) આશ્ચર્ય ભંજ કરવો તે. (૧) દોષ;
વાંક. (૨) પાપ.

અપરાધણ, સ્ત્રી. અપરાધ કર-
નારી; પાપિણી. [દોષી; પાપી

અપરાધી, વિ. (સં.) ગુનેગાર;

અપરાધીનતા, સ્ત્રી. (સં. અ
પરાધીનતા) પરાધીનતા નહિ
એવી રિયતિ; સ્વાધીનતા. (૨) (સં.
અપર+અધીનતા) બીજાને વશ રહે-
નાપણું; પરાધીનતા.

અપરાહુન, પુ. (સં. અપર=
પાછલો + અહન=દિવસ) પાછલો
પહેર; સાંજનો વખત.

અપરિચિત, પુ. (સં.) પરિ-
ચિત ન હોય તે; અજાણી. (૨) કોઈની
પાસેથી જ્ઞાનમાં કંઈ નહિ થતું તે.

અપરિચિત, વિ. (સં.) નહિ
પરિચિત તે; અજાણ્ય.

અપરિચિત, વિ. (સં.) જેની
જ્ઞાન પહેલા ન હોય એવું.

અપરિમિત, વિ. (સં.) નહિ
પરિમિત; અમાપ.

અપરીક્ષિત, વિ. (સં. અપ
રિન્દ્રિક્ષ=જેવું) નહિ પારખેલું.

અપરીક્ષ, વિ. (સં.) આપણી
દૃષ્ટિ નહિ તેવું; પ્રત્યક્ષ.

અપર્ણ, સ્ત્રી. કિ. વનસ્તું.

અપર્ણસિ, વિ. (સં. અપર્ણ
+પરિ+આપ્=એકું કરવું) અસીમ;
અત્યંત.

અપલક્ષણ, ન. (સં. અપ +
લક્ષણ) સારું લક્ષણ નહિ તે; કુચુંલ.
અપલક્ષણ, વિ. અપલક્ષણી;
કુચુંલો. (૧) અજ્ઞાન.

અપલ્યા, સ્ત્રી. (સં. અપલ
=ખાંસ હ) કુબળી-અચક્ષુ-નિર્માસ
સ્ત્રી. (૨) વંદી-કુબળી.

અપવર્ગ, પુ. (સં. અપ
વૃજ્=અતું. હ) અંત આવી જાય
તે; મુક્તિ; મોક્ષ.

અપવાહ, પુ. (સં.
=ઓચલું-હ.) આંધ્રપટ્ટ ખડન જે
વાજતું તે; રતીઓ; જવાબ. (૨) આ
વચનું તે; નિરા.

અપવાદી, વિ. જોડી રીતે
જણાવનાર (૨) અસાવવાદી.

અપવાસ, પુ. જુઓ ઉપવાસ.

અપવાસણ, જુઓ ઉપવાસણ.

અપવાસી, જુઓ ઉપવાસી.

અપવિત્ર, વિ. (સં. અપવિત્ર-
પૂ=પવિત્ર રહેવું) પવિત્રતા રહિત;
મહિન; દૂરિત.

અપવિત્રતા, સી. (સં.) અશુ-
દ્ધિ; અરવચ્ચતા.

પવિત્રપણું, જુઓ અપવિત્રતા.

અપવિદ્, વિ. (સં.) તજેલું (૨)
૧૬ રહેલું. (૩) વિષેલું

અપવિદ્, પુ. (સં.) કામંજી
તણ રીપેલા અને કામંજી ઉપરથી ઓછો;
ધર્મશાસ્ત્રોમાં જે ખાર બલના પુત્રો
-હેલા છે તેમાંનો એક.

અપવચ્ચય પુ. (સં. અપવચ્ચય=
ખરબ) અચોચ ખરબ.

અપરાખ્દ, પુ. (સં. અપ+
શુદ્ધ=શુદ્ધ) અપક્રંશ. ૨) માળ;
ખપડિત ચખ્ખ.

અપશુકન, પુ. (સં. શુકન=
મેક પખી. આ પ પખીનું સામે આવવું
માર ગણાય છે તે ઉપરથી શુકન ચખ્ખ
એવો છે) અશુભ ચિહ્ન. અપશુકન
શબ્દ=દુષ્કામ કરવા જાયને અશુભ
ચિહ્ન દેખાડવાં. અપશુકન શબ્દ=ખોટાં
ચિહ્ન જણાવા. ખોટી જિહ્વાથી અપ-
શુકનમાંથી પ. શુકન=શુકન જુદાનો સાવ
ખરબ.

અપશુકનિઆળ, વિ. અશુભ
ચિહ્નવાળું; અમંગળ.

અપસંઘ, વિ. (સં.) જમણું.
(૨) ઉલટું. અપસંઘ કારણ=પ્રભે ખસે
જનોઈ હોય તે જમણે ખસે ફેરવવી.
સંઘ-અપસંઘ કરી નાંખવું=ઉલટું સુ-
લટું કરી નાખવું.

અપરમાર, પુ. (સં.) વાપુનો
એક રોગ; તાણનો રોગ.

અપહરણ, ન. (સં. સવન
હ-હર=ઘર્ષ જવું) નસાડી જવું તે;
ચોરી જવું તે.

અપહાર, પુ. અપહરણ; છી-
નવી લેવું તે; લૂંટાવી જવું તે; ખરબ
કરી નાખવું તે

અપહુતિ, સી. (સં. અપ+
હુ=હુપાવવું) જાણીતું હોય તે હુપાવી
ગમવું તે; ચૂંપણી. (૨) આ નામનો
એક અર્થાસ કાર; જેમાં એક વાત હુપા-
વીને જીતીને ધરન કરાય તે.

અપંગ, વિ. એક અથવા વધારે
અંગોથી ખોટ હોય તેવું (ખગની ખોટ-
વાળું તે હુલું, કાનથી ખોટવાળું તે
જહેલું, વગેરે)

અપંગીકૃત, વિ. (સં.) પંચ-
મહાભૂતમાં વહેંચી નાખેલું નહિ એવું;
રમૂલ (સરીરાદિ)

અપંગિત, વિ. (સં.) પંગિત
નહિ તે; નહિ જણેલું; અસલ,

અપંડિતતા, ઓ.(સં.) પંડિત-
પણું નહિ તે.

અપેથ, પુ. (સં.) કુમાર.
(૨) અનંતિ.

અપાકરણ, ન. (સં.) અપ+
કૃ=કરવું. ઉ.) દર કંવું તે; દેવું
આપી દરી દેવું તે.

અપાદય, (સં.) અકુશળતા;
શબ્દ કરવાની અસુરાઈ નહિ તે; નડવા.

અપાતકી, (સં.) અનાદ+પા-
તકી=પાપી) પાપી નહિ તે; નિર્દોષ.

અપાત્ર, વિ. (સં.) પાત્ર નહિ
તે; કપાત્ર; અશ્લીલ.

અપાદાન, (સં.) અપ+આ+
દા=આપવું)પ્રાચીન વિદ્યાક્રિાનું કારણ.

(વ્યાકરણ).

અપાન, (સં.) અપ+અન=કાસ
કેવો) શરીરના નીચલા ભાગમાં રહેલો
વાયુ; પાદ. પુ.(શ્લોક, અપાન, વ્યાન,
ઉદાન અને સમાન.)

અપાપ, વિ. (સં.) પાપ રહિત.

અપામાર્ગે, પુ.(સં.) અધેડા.

અપાય, પુ. (સં.) અપ+ઈ=
લડું. ઉ.) નહીં રહેવું તે; અલોપ. (૨)
પ્રકું પાડું તે. (૩) દુઃખ. (૪) હાનિ;
નાશ. (૫) અનિષ્ટનું કારણ.

અપાપી, વિ. (સં.) અપાપ

અપાપી.

અપાર, વિ. (સં.) અપ+પૂ=

હારું. ઉ.) જેનો પાર ન હોય તેવું; અત્યંત.
અપારદર્શક, વિ. (અ+પારદર્શ-

ક.) જેમાંથી આત્મપાર દેખાય નહિ એવું;
અલિન.

અપાવયું; સ. કિ. ડી. આપે
એમ કરવું.

અપારાદે, (સં.) 'પુ. (સં.)
ઉપાધ્યય ઉપરથી) જેનોપું એક
ધાર્મિક સ્થાન. અપારાદે દીનો=અસહ્ય
અને અસહ્યરિત વાત. (દીવામાં પદ
છરવું) મરે તેથી અપારાદામાં હરી
પણ દીનો કાવામાં આવતો નથી તેપાથી)

અપાંગ, ન. (સં.) આંખનો
ખલો. (૨) તિલક.

અપાંગદર્શન, ન. (સં.) દર્શક;
આંખના એક ખૂણ તારૂંપી એવું તે.

અપાંગનેત્ર, ન. (સં.) અશ્લી-
આળી આંખો. [વશી.

અપિ, અં. (સં.) પાણી; અને;

અપિય, અ. (સં.) વળી; પણ;
એમકે.

અપીલ, ઓ. (અં.) નીચલી
અદાલતના અગ્રણી વકીલ દ્વારા કરીને જિયાત
કરવાની હકથી અદાલતને અરજ કરવી
તે; અરજ. (૨) ખરેખરી બાબત રજૂ
કરી થોડા ઘાગે તેમ કરવાની લોભને
ચિન્તિત કરવી.તે.

અપીલકોર્ટ, ઓ. (અં.) અ-
પીલ ચાંબળનારી અદાલત.

અપુરુષ, વિ. (સં. અ=નહિ +પુરુષ=પુરુષ) પુરુષ ન હોય તે; બાંકું.

અપુત્ર, વિ. (સં. અ=નહિ +પુત્ર=હોત્ર) પુત્રવતરતું; વાંઝાઉ.

અપુષ્પ, વિ. (સં.) જેને ફલ થતાં નથી એવી (વનસ્પતિ).

અપૂજ્ય, વિ. (સં.) પૂજા વિનાતું; પૂજા વિના રહી રહેતું.

અપૂજ્ય, વિ. (સં.) પૂજવાને યોગ્ય નહિ તે.

અપૂર્વ, ન. (સં.) પૂરી; રોટલી; માલપુઓ.

અપૂર્ણ, વિ. (સં.) પૂર્ણ નહિ તે; અધૂરું.

અપૂર્ણકાળ, પુ. (સં.) પૂર્ણકાળ નહિ તે. (આ.)

અપૂર્ણતા, સ્ત્રી. (સં.) અધુરાપણું.

અપૂર્ણબીજ, ન. (સં.) અક્ષર-ગણિતમાં અપૂર્ણ સ્કમ જતાવનાર અક્ષરો.

અપૂર્ણાક, પુ. (સં.) અપૂર્ણ અક્ષરી દિસાળ ગણવાની ગણિતની એક રીત. (૨) પૂર્ણ આંકડો નહિ તે; ૨, ૩, ૪, ૫ વગેરે.

અપૂર્વ, વિ. (સં. અપૂર્વ) પૂર્વે નહિ બનેતું એવું; નવું. (૨) અદ્વિતીય.

અપૂર્વતા, સ્ત્રી. નવીનતા; નવાઈ. (૨) વિચિત્રતા.

અપૂરા, સ્ત્રી યકની નાખતું તે; પાણી જતાવતું તે.

અપૂસાન, ન. (સં.) બે બનને આરંભે અને અંતે એ આચમન કરતું તે.

અપેક્ષા, સ્ત્રી. (સં. અપ+દક્ષ=નેહું વ.) આશા રાખવી તે; આશા; યશ.

અપેક્ષિત, વિ. (સં.) હમીયું રાખતું હોય એવું. નિશ્ચયનું.

અપેક્ષ્ય, વિ. (સં.) અપેક્ષા યોગ્ય.

અપેખ, વિ. ન દેખાય એવું; અજાણું.

અપેટ, (અપટ), અ. નિસ. (૨) કમજબ; ઘેવકડ.

અપેષાસ, પુ. ઉપવાસ.

અપ્રકટ, વિ. (અ=નહિ+પ્ર+કટ=જાણ) છુપ્યું નહિ તે; છાંય.

અપ્રકૃત, વિ. (સં.) આકૃષ્ટ બાળક સાથે જેને સંબંધ ન હોય એવું; અપ્રાસંગિક.

અપ્રગદ્ધ, વિ. (સં.) નમ્ર; સરમાળ. (૨) અપાવરતું. [વાંચીડ.

અપ્રજ, વિ. (સં.) પ્રજા વગરનું;

અપ્રણીત, વિ. (સં.) જેને સંસ્કારો ન કરવામાં આવ્યા હોય એવું.

અપ્રતિમૂલ, વિ. (સં.) પ્રતિમૂલ નહિ તે; અનુકૂલ; અમર્ત.

અપ્રતિષ્ઠ, પુ. (સં.) જેના

એવો બીજો બદ ન દોષ એવો બદ;
અછત થોડો.

અપ્રતિમ, વિ. (સં. અન્નદિ
નમ્પતિ+મા = માપવું ઉ.) નિરુપમ;
અપૂર્વ; સર્વોત્તમ.

અપ્રતિયેધ, પુ. (સં.) જેનો
અટકાવ કરેલો ન દોષ તે.

અપ્રતિષ્ઠા, સ્ત્રી. (સં. અન્નમ્પતિ
નસ્યા = ઉઠા રહેવું) અપમાન;
બેખાબ.

અપ્રતિહુત, વિ. (સં.) નદિ
અટકાવેલું તે; ન અટકાવો અથવા ન
હળી સકાય એવું.

અપ્રતીજ } હું. અપ્રતીતિ.

અપ્રતીત }
અપ્રતીતિ, સ્ત્રી. (સં. અન્ન-
તોતિ=મરોસો) ખાતરી નદિ તે;
અવિશ્વાસ.

અપ્રસક્ત, વિ. (સં.) પ્રયત્ન
નદિ તે; નેરહાજર.

અપ્રત્યય, વિ. (સં.) અવિશ્વાસ;
સંશય.

અપ્રધાન, વિ. (સં. અ + પ્ર +
ધા=મૂકવું. પ્રધાન=મુખ્ય) મૌન;
નરવું નદિ એવું

અપ્રમાણ, વિ. (સં. અન્નપ્ર-
મા=માપવું ઉ.) પ્રમાણ રહિત; અ-
માપ (૨) પુસ્તકાધિકાર; અસત્ય. (૩)
ગાથાસંહિત; સુદા વચન; અમાન્ય;
સા

અપ્રમાણિક, (અપ્રમાણિક),
વિ. (સં.) પ્રમાણિક નદિ તે; જેની
ઉપર વિશ્વાસ રખાય નદિ એવું; જેની
સાથ ન દોષ એવું

અપ્રમાણિકતા, સ્ત્રી. હુમ્મય;
હોવું-દેખાડવું કરી ને કરવું કંઈ તે.

અપ્રમાણિકપણ, ન. અ-
પ્રમાણિકતા.

અપ્રમાદ, પુ. (સં.) પ્રમાદ
નદિ તે. (૨) વિ. આગસંહિત; બૂધ-
ચૂક કરે નદિ એવું; તેજ.

અપ્રમિત, વિ. (સં. અન્ન-
મિત=માપેલું) અમાપ; બેહદ. (૨)
સાબીર નદિ થયેલું

અપ્રમેય, વિ. (સં.) ગાપ નદિ
એવું; અનાય; અપાત્ર.

અપ્રયોજક, વિ. (સં.) પ્રયોજક
નદિ તે; નિષ્ફળ (૨) કાઢ થોળનામાં
કામ નદિ આવે એવું.

અપ્રવાસી, વિ. (સં.) પ્રવાસી
નદિ તે.

અપ્રવાહી, વિ. (સં.) પ્રવાહી
નદિ તે; વદન-હણ.

અપ્રવૃત્ત, વિ. (સં.) પ્રવૃત્ત
થયેલું નદિ તે; મુરત; નિવૃત્ત.

અપ્રસરત, વિ. (સં. અન્નપ્ર-
સંસ્ત=વિખાળવું) નદિ વખણાયેલું;
નિવૃત્ત (૨) વિસ્તારરહિત; બેહદારમાં
થાયેલું નદિ એવું.

અપ્રસન્ન, વિ. (સં.) નાપ્રસન્ન;
દીવગીર. (૨) પ્રતિકૂળ; વિપરીત.

અપ્રસન્નતા, સ્ત્રી. (સં.) ના-
પ્રસન્ન; અવશ્યા; નાપ્રસન્નતા.

અપ્રસાદ, પુ. (સં. અ=નહિ+
પ્ર+સદ્=મેસવું) પ્રસાદ નહિ તે; નાપ્રસાદ.

અપ્રસિદ્ધ, વિ. (સં.) પ્રસિદ્ધ
નહિ તે; અપ્રસિદ્ધ.

અપ્રસરતુત, વિ. (સં. અ=નહિ+
પ્રસરતુત ઉ.) પ્રસરતુત નહિ તે; ચાલુ
પ્રસંગતું નહિ એવું.

અપ્રસરતુતપ્રસાર, સ્ત્રી. (સં.)
અપ્રસરતુત એક અર્થાવધાર.

અપ્રાકૃત, વિ. (સં.) પ્રાકૃત નહિ
તે, વિવક્ષ્ય; સામાન્ય નહિ એવું.

અપ્રાપ્ત, વિ. (સં. અ=નહિ+
પ્ર+પ્રાપ્=મેળવવું) નહિ મળવું.

અપ્રાપ્તકાળ, પુ. (સં.) ક-
વખત. (૨) વિ. મોક્ષમ પહેલાવું; વહેલું

અપ્રાપ્તિ, સ્ત્રી. (સં.) ન આવી
મળવું તે; તુલના; કંઈ પ્રાપ્ત ન થવું તે.

અપ્રાપ્તિપુત્ર, વિ. બુદ્ધિ અ-
પ્રમાણિક.

અપ્રાપ્તપૈવન, વિ. (સં.)
નથી પ્રાપ્ત થએલું પૈવન એને તે; સગીર.

અપ્રાપ્તવ્યવહાર, વિ. (સં.)
એને વ્યવહાર સોપવાનો સમય પ્રાપ્ત
થયો ન હોય એવું; સગીર.

અપ્રાસંગિક, વિ. (સં.) વગર

પ્રસંગતું; અપ્રસિદ્ધ. (૨) જીન નરરતું.
(૩) ન લાગુ પડતું હોય એવું.

અપ્રિય, વિ. (સં. અ=નહિ+
પ્રી=પ્રસન્ન કરવું) પ્રિય નહિ તે;
અલગતું. [પ્રિય લાગતું તે; અમાવ.

અપ્રિયતા, સ્ત્રી. (સં.) નહિ
અપ્રીતિ, સ્ત્રી. (સં.) પ્રીતિ
નહિ તે; કંઠાળો.

અપ્રેમી, વિ. (સં.) પ્રેમ વગર-
તું; નિર્દય.

અપ્રેર, સ્ત્રી. (સં. અપૂ=
જળ તેમાંથી સ્તુ=સદ્=સરવું-તીર-
ળવું ઉપરથી. અપ્રેર સમુદ્ર મંથન
કર્તું ત્યારે સમુદ્રમાંથી નીકળી દેલી) અતિ
રૂપાળી સ્ત્રીઓનો એક વર્ગ.

અપ્રેમાન, પુ. (આ.) અપ્રેમાનિ-
સ્થાનનો વનવી; કાચી.

અપ્રેમાની, વિ. અપ્રેમાનિસ્થાનતું.
અપ્રેર, વિ. નહિ પ્રેરે એવું; મુકરર.

અપ્રેરતપ્રેરી, સ્ત્રી. (પ્રેરત+
તપ્રેર=મેચી લેવું) અહીં તહીં ને
તહીં તહીં એમ લે કંઈ થયું હોય
તે; ફરજહી. (૨) ક્યાપત.

અપ્રેરણ, વિ. (આ.) પ્રીતના
મહાન તત્ત્વવેદના પ્રેરણા નામ ઉપરથી
થએલું વિશેષણ; સર્વોત્તમ.

અપ્રેરણ, વિ. (સં.) નહિ
ફરેવું; નિર્દય.

અક્ષવા, સ્ત્રી. (આ.) ઉડતી
ખૂંટ; લોકમાં કે કાંઈક ચાહેલી વાત;
ગપ.

અક્ષોસ, પુ. (આ. અક્ષોસ
ક.) ચોક્ષ (૧) પરનાવો. (૩) અ. અરે.

અક્ષોસી, સ્ત્રી. (કા.) દીવગીરી;
પથાતાપ.

અક્ષજ, વિ. (સં. જ=નદિ +
ફલ્લ=જળ) નિરર્થક બનું તે; નિષ્ફળ.

અક્ષજી, સ્ત્રી. (સં.) જેને કળ
ચર્ચા ન હોય એવી વનસ્પતિ; કવચ.

અક્ષજાત, પુ. (સં. આ=વિ
અતે સ્ફાલ્લ=અયગ્રવું) અક્ષજાતું તે;
અક્ષજાવાથી તે અવાજ થાય તે.

અક્ષજાતવું, સ. કિ. એક વસ્તુ
ખીજ વસ્તુ સાથે અક્ષજાત તેમ કરવું;
પછાડવું; ઠોડવું.

અક્ષજાતવું, સ. કિ. પછાડવું;
અયગ્રવું.

અક્ષજાતું, અ. કિ. અવાજ
થાય તેવી ગીતેજોઈથી અયગ્રવું; પછાડવું;
ચલાવવું. (૧) લી પડવું.

અક્ષજાકુટ, સ્ત્રી. અક્ષજાતું તે.

અક્ષજાતું, સ. કિ. અવાજ
થાય તેવી રીતે પછાડવું અથવા ફેંકી દેવું.

અક્ષજાતવું, સ. કિ. પછાડાવવું

અક્ષીજ, ન. (આ. આક્ષીજ=
અક્ષીજ) ખસખસતાં લીલાં દોડવાંમા-
ની નીંજતો ઝાલો અને તેથીઓ રસ.

(અક્ષીજ એવી અને કહ્યું દ્રવ્ય છે. એ અક્ષી-
માગથી વિશેષ ખવાય તો મરણ થાય
છે.) અક્ષીજ ખાતું=આપવાન કરવો.

અક્ષીણી, વિ. અક્ષીણના નંધા-
દવાળું. (૧) (લા) મુરઘ; આળસ.

અક્ષીણીઓ, પુ. અક્ષીણનો
ગસની.

અક્ષીમ, લુઓ અક્ષીજ.

અખઓ, પુ. અખાવ.

અખઓરો, પુ. (આ. આખઓ
+દ્વ ૨.) પાંથી વાળુ મહેળા ખોતું પછી
થીનાતું પાત; ટોણી; આપખોરી

અખગરવું, સ. કિ. દોડવું કરવો.

અખગાર, ન. ખાતી વખતે જે
થી પીરસવામાં આવે તે.

અખઘડી, અ. હમણાંને હમ-
ણાં; લાગડોળ.

અખજ, (સં. અજ) . સો
કરોડ જેટલી સંખ્યા.

અખજાગીરી, સ્ત્રી. (આ. અખ
જાગ+ગીરી. ક.) રાત્ર અને ખોટા મા-
લસોને મથે ને મુંદા કિંમતી કવ
ધરસમાં આવે છે તે.

અખજાલી, પુ. (ખા.) મર્યાદા.

અખજુલ, પુ. (આ.) પર-
મેથનો પૂતક.

અખજ, વિ. (સં. જ=નદિ
+ઘન્ય=બાંધવું. ચદ્ધ = બાંધવું.)
બાંધવું નહિ તે; છૂંટ.

અખધૂત, પુ. (સં. અયજ=ધૂ

=ખંખેરી નાખવું.) ઘેરાગી; ઘાવો; સાધુ.
(૨) પોતાના સ્વચ્છંદમાં નિમગ્ન રહેનાર;
મરત.

અમનાસ, ઓ. (કા. અમ-
નાસ ઇ.) તરવારની મૂઠ આગળ અને
અળી આગળ રોના રૂપાની જે મિના-
કરી ખોળી હોય છે તે.

અમનુસપાન, ન. (તેલંગુ)
દીમર; દીમરવો. (એનાં ફગ મીઠા હોય
છે. અમનુસ દવામાં માછી, વાવણ, અને
ખમેદ મહાદનાર છે. એનું લાકડું પણ
વપયોગમાં આવે છે.)

અમરખ, (સં. અમરક)
ચળતી પારીશર ને પાશર્થિક એક ધાતુ.
(અખરખ પોશું, કાશું, પોશું અને
લીલું એમ ચાર ભવનું મળી આવે છે.)

અમર, સ્ત્રી. (કા. અમુ=અમર)
કમર.

અમસંક, (ખ), વિ. (આ.
આપ્સક=વિચરિચિત્ર) ચિત્રવિચિત્ર;
કાવરચીત્ર.

અમસકી, (ખી), વિ. કાગર-
ચીત્ર; પચરંગી. 'અમસખી પોટો' =
પચરંગી પોટો.

અમગ, વિ. (સં.) ગળ રહિત,
ફળ; નળજું.

અમગા, સ્ત્રી. (સં.) જેનામાં
બળ ન હોય તે; નારી.

અમંસ, ન. ગામ.

અમાધ, વિ. (સં.) જેમાં
કશી હરકત આરે તેમ ન હોય એવું.

અમાધક, વિ. (સં.) બાધ કરે
એવું ન હોય તે.

અમાધિત, વિ. (સં.) અકંથ
વચરનું; કસા પણ વાંધા વચરનું; હોય
વચરનું.

અમાન્ધવ, વિ. (સં.) જેને
કંઠનીજો ન હોય તેવું; અકંઠવાયું.

અમાખ, પુ. રીતરિવાજ; કરકરિઆવર.

અમારું, વિ. જેમાં વહાર-
ફરિઆદ ન હોય તેવું; અધાધુંધ.

અમશી, જુઓ અમાશાખ.
અમી, અ. (સં. અપિ ઉપર-
થી) દમણ; હાલ.

અમીર, (લ). ન. (આ.
અમીર=મુગંવ) એક તરેહનો ખુશબો
દાર ગંજો કાળો અથવા સફેદ બસતો
ભૂકો. (અમીર ગુલાલ એ છે શાહો
સાથેજ વપરાય છે)

અમુર, વિ. (સં.) મૂખ;
મૂઠ; અલુસમનું; કમખલ.

અમુલોહખુલો, પુ. પાણીમાં
તરતાં તરતાં ચમકતી ટાંગતી એક
રમત.

અમુલે, પુ. (આમલો=આ-
મુલો) એક જાતી ફરફાસી જ. (અનું
શાક અને અધાડું યાવ છે.)

અમુજ, વિ. (સં. અમુ=અમુ-
જું છે) અલુસમનું; મૂખ; મૂઠ

અખૂં, વિ. લેને કદર ન હોય તે.
અખે, અ. અરે; ઓ. (તિર-
સ્કારથી કાઢીને ડ્રાઈસ કરવો તે.)

અખેતખે, વિ. જેમાં 'અખેતખે'
બોલાય એવી, (દિની ભાષા).

અખોખા, પુ. કન્યાવાળા વર-
વાળાને ત્યા ખાતું અને ખાડ વચ્ચે
ખસાવવાને લઈ ભય છે તે. (૨) અમુક
વસ્તુ જેવી થઈ ન અખે તે; અખખો;
અખખ.

અખોખેપડણું, સ. કિ અ-
ભાવ થવો; અરુચિ યવી; મનથી કઠરી
જતું; અખખે પડતું.

અખોટ, પુ. છાણમાટીથી ર-
ફાઈતી અને જમવાની જગા હોયવી
તે. (૨) જમવાને સારૂ નાહ્યા પછી ન
ખાઈએ એવી ને રિપતિ તે. (૩) નાહ્યા
પછર જ્યાં જવાય કે અડધાવ નહિ એકું
રવળ. (૪) પાતણું પાતણું હોયતું તે.

અખોટીઈ, ન. જમતી વખતે
પહેરવાનું રેશમનું-ગેનનું-ટણનું રસ.

અખોલ, વિ. નહિ બોલતું તે;
ચૂપ રહેતું તે. (૨) બેલાન.

અખોલા, પુ. નહિ બોલતું તે;
રીસાઈને માન મરતું તે; રસલું.

અખોલણું, વિ. નહિ બોલેલું;
નહિ બોલવા જરોજર કરતું તે; બોલીને
ફરી જતું તે. [ગા. દરેક દેવેલી રખા.

અખજ, ન. (સં.) કમળ. (૨)

અખજ, ન. (સં.) વાણું;
વરસાદ. (૨) વર્ષ; (૩) નાનમોવ.

અખજસાર, પુ. (સં.) કપૂર

અખજુર્ગ, પુ. (સં.) મારી

વર પાળી ભરેલું હોય એવો કિસો.

અખિં, પુ. (સં.) સમુદ્ર.

અખિંજા, ઓ. (સં.) સમુદ્રમાંથી

ઉપજત થયેલી-કદમી.

અખખા, ઓ. (સં. અખા-
માના) મા; જા. (૨) ધારી રોષ્ટી;
ધારી ચાદરી

અખખાસાઈ, વિ. જાંણડીઆ.

અખખાસ, પુ. (આ.) સિંદ.

અખખાસી, પુ. (આ.) વાદળી.

કાળો અથવા રાસ પડતો વાદળી રંગ.

અસક, જુઓ કમક.

અસમત, વિ. (સં.) ભક્તિ.

રહિત; ભવન. (૨) નહિ વહે થતું.

અસકિ, ઓ. (સં.) ભક્તિ નહિ તે.

અસકિમાન, વિ. ભક્તિમાન

નહિ તે. [યોગ્ય નહિ તે.

અસક્ષ, વિ. (સં.) ખાવાને

અસક્ષ, વિ. (સં.) નહિ ખાતા

યોગ્ય. (૨) 'ન જાયું' એવી જોને માટે

મળા દરેકો હોય તે.

અસાકેટ, જુઓ આસાકેટ.

અસાકેલો, જુઓ આસાકેલો.

અસાકવા જતું, અ. કિ. અ-

સાકવાનું, જ્યાં મળ્યું થયું હોય ત્યાં જતું.

અભડાએલું, વિ. જેને અ-
ડાઉં ન હોય તેને અડેલું. (૨) અપવિત્ર.

અભડાવણું, સ. કિ. પ્રે. અ-
ભડાય તેમ કરું; અપવિત્ર કરું.

અભડાણું, અ.કિ. સ્નાન કરીને
દુધ થવું પડે એવી સ્થિતિમાં જવું;
અપવિત્ર થવું. (૧) સોજાને જાતુ-જ-
ડાવ આવેલો.

અભણ, વિ. નહિ બહેલું; અક્ષરગ-અ.

અભદ્ર, વિ. (સં.) અશુભ. (૨)
ખરાબ.

અભય, પુ. (સં.) ભય નહિ તે.
(૨) ભય રાખવાનું કારણ ન રહે
એમ કરવું તે; અભયદાન.

અભય, વિ. (સં.) ભય વગરનું.

અભયડિંડિમ, ન. (સં.) સુનેહનો
દંડેત.

અભયદંડ, પુ. (સં.) જેનાથી
ભય રહે નહિ એવો દંડ. (પાંચ દડાંનો
એક દંડ.)

અભયદાન, ન. (સં.) 'ભય
નહિ થાય' એવું જે વચન આપવું તે;
સલામતી બક્ષવી તે.

અભયપત્ર, પુ. (સં.) સલામતી-
ને માટે દસ્તાવેજ કરી આપવો તે.

અભયપદ, ન. (સં.) ભય ન
હોય એવું સ્થાન; મોક્ષ.

અભયંકર, વિ. ભયંકર નહિ
તે; સૈન્ય; રગિઆમણું.

અભયા, સી. (સં.) હરડે.

(૨) એક દેવીનું નામ.

અભયી, વિ. (સં.) જેને
અભય વચન મળેલું હોય તે; દિંમતવાળું.

અભર, વિ. ખાલી. (૨) ખરીમ.

અભરખો, પુ. અભિલાષ; ઉમંગ.

અભરાર્ધ, સી. બીંતની સાથે
સરગામીન મૂકવાને જે પાટીક નડવામાં
આવે છે તે; બાળી (૨) એક નડનો
સોનાનો અરખી સિક્કો.

અભરાભરણ, પુ. (અભર=
ખરીમ+આ+ભરણ=ખરનાર-પોષક) ખરી-
ખરને પાવનાર; પરમેશ્વર.

અભરામ, વિ. (સં. અન્નમ
હ) જેમાં કઈ જમ ન હોય એવું; નિર્જમ.
(અભરામ કુલ ન હાવા=જમવાળી સ્થિ-
તિમાં નહિ જઈ સારી અકલ દોષિ-
આત્મામાં તે લખવ કરી આપેલું છે એટલે
તે દાવો કરવાને થોડા નથી.)

અભરામ કુલ ન હાવા, જેને માટે
કરીને કાઢ પછી સીવનો દાવો લાગુ થાય
નહિ એવું.

અભરામી, વિ. જેમાં કશો
જમ રહેલો ન હોય એવું.

અભરેભરણ, સ. કિ ન ભરાય
તેવું હોય તે પછી ભરવું તે; પુષ્કળ
આપવું તે. (૨) અનાવનું રસણું કરવું.

અભર્ત્કા, સી. (સં.) જેને
ભર્તો નથી તે; વિરવા.

અભવ, પુ. (સં.) મોક્ષ;
મદ્ગતિ. (૨) વિનાશ.

અભ્ય, વિ. (સં.) કવ્ય નાદિ
તે; દનિષ્ઠ.

અભાંગ, પુ. (મ.) મરાઠી
આદિત્યના એક રાગનું નામ. [આજું.

અભાં, વિ. (સં.) નદિ ભાગેશું.

અભાખી, (પો), વિ. (સં.)
નદિ બેઠનાર; મૈત્રવતપાણી.

અભાગણી, વિ. (ઓ.) જેનું
ભાગ્ય સાફ ન હોય એવી સ્ત્રી; મનશીલ.

અભાગી, વિ. (સં.) સારા
ભાગ્યવાળું નાદિ તે.

અભાગીઈ, વિ. દુર્ભાગીઈ.
(૨) દુઃખી, ગરીબ.

અભાગ્ય, ન. (સં.) દુર્ભાગ્ય.

અભાપ, પુ. (સં.) નદિ દોડું
તે. (૨) કાપ જતો રહેવો તે; અશ્વમેધ.

(૩) અક્રિય.

અભાપા, પુ. અપાપ નાદિ તેમ
છડાં પણ વિવિધ વસ્તુઓ ખાવાની જે
કાવનાઓ થઈ તે; અક્ષરણ; દોહદ.

અભાપુ, (અભાવપું) નદિ
ભાવનું તે.

અભાપો, પુ. જુઓ અભાપા.

અભાપણ, ન. (સં.) અન્યાદિ
નિમોઞ્ઞભોજનું જ.) નદિ ભાપણ
કરું તે; જાન.

અભાસ, જુઓ આભાસ.

અભિ, (સં.) ખતિ, સામું; તરફ;
સારે બાજુ; સમુદ્ધ; સાથે; જુડું; નસે;

આગળ; નજીક, વગેરે અર્થે બતાવનારો
વપસાર.

અભિકાંક્ષા, ઓ. (સં.) અભિ
નકાંક્ષ=ઈચ્છનું) ઇચ્છા; અભિલાષા;

સેલ.

અભિકમ, પુ. (સં.) અભિ
નકમ=નવું) આરંભ; અભ્યાસ કરી

તે. (૨) ચલાઈ. [૧:૩૦ તે; સંતાપકારી.

અભિક્ષેપ, પુ. (સં.) પથારી;

અભિગમન, ન. (સં.) અભિ
નમમ=જવું) પાછળ જવું તે; આગળ

વધવું તે; પાસે જવું-સામે જવું તે.

અભિગ્રસ્ત, વિ. (સં.) અભિ
નગ્રસ્ત = ગળવું-પકડવું) ઘેરાએશું;

સપડાઈ.

અભિગ્રહ, પુ. (સં.) ક્રમશે;

ચલાઈ. (૨) ગૌરવ; મહત્તા. (૩) ખાણ

ખાતી તે. (૪) સુધી પહોંચેશું તે; બાળ.

અભિચર, પુ. (સં.) દાસ; સેવા;

ગોકર.

અભિચાર, પુ. (સં.) અભિન
ચર=ચાલવું) હિંસાકર્મ; મારખુખયોગ.

(મારણ, મોહન, રતંભન, વિદેપણ, ક-

ચ્યાલન અને વચીકરણ.)

અભિજન, ન. (સં.) અભિન
જન=જનમવું) પોતાનું માણસ. (૨)

વતન. (૩) વંસ; કુળ.

અભિજ્ઞાત, વિ. (સં.) અભિન
જન=જનમવું) સારી જાતનું; ઉચ્ચ

કુળનું (૨) બેઠ.

અભિજિત, ન. (સં.) જોતિય
કાસ પ્રમાણે એક નક્ષત્ર. (૨) દિવસનું
ગાંધું મુદ્દત.

અભિજ્ઞ, વિ. (સં. અભિ+જ્ઞા
=અણુ) પૂરું જાણનારો; હોશિયાર;
જાણેલ.

અભિજ્ઞાન, ન. (સં.) સ્મૃતિ;
જાણખ. (૨) ચિહ્ન; લક્ષ.

અભિધા, બી. (સં.) નામ,
ન્યાયમતમાં એક શબ્દચિહ્ન.

અભિધાન, ન. (સં.) નામ;
અમુક વસ્તુને ઓળખવા માટે જે સત્તા
હરી હોય તે; અટક.

અભિનય, પુ. (સં. અભિ+નય) જ.
મનનો ભાવ પ્રકટ કરવાનો જે અંગ-
મયોદ્ધે તે, શબ્દકો. (૨) નામકિ હટા; વિવેક.

અભિનંદન, ન. (સં. અભિ+
નંદુ હ.) આનંદ દેખાડવો તે;
ધન્યવાદ.

અભિનય, વિ. (સં.) નવું; તાબું.

અભિનિવિષ્ટ, વિ. (સં., વળગેલું;
મગ્ન. (૨) નિશ્ચયવાળું.

અભિનિવેશ, પુ. (સં. અભિ
+નિ+વેશ હ.) અંદર હેઠા પ્રવેશ
લઈ જવું તે. (૨) આગલ; પછે નિશ્ચય.
(૩) અત્યાપત.

અભિનીત, વિ. (સં.) જેનો
અભિનય કરેલો હોય એવું; 'અભિનય' એવું.
(૨) ખેંચી આણેલું.

અભિનેત્રી, વિ. (સં.) ભાગ-
વવા યોગ્ય; અનુભવ કરવા યોગ્ય.

અભિનેય, વિ. (સં.) ભાગવના
યોગ્ય.

અભિન્ન, વિ. (સં.) ભુલું નહિ તે;
એકલું; સમજાત.

અભિન્નતા, બી. જેમાં ભુલાપણ
ન હોય તે; એકમતિ.

અભિપ્રાય, પુ. (સં. અભિ+પ્ર
+પ્ર હ.) કાષ્ઠપણ આપત, તેની
બધી જાણુઓ ભેદ વિચારીને ધણેવો
નિશ્ચય તે. (૨) મતલબ; ધારણા. (૩)
સલાહ.

અભિપ્રોક્ષણ, ન. (સં. અભિ
+પ્ર+પ્રોક્ષ=પ્રોક્ષ) છોટવું તે. (૨)
મત્ર ભણતાં વળખાને દર્શાવે તે
છોટવું તે. (૩) ભણ વસ્તુને પવિત્ર કરવાને
તેની ઉપર જળ છાંટવું તે.

અભિભવ, પુ. (સં. અભિ
+મૂ - મૂ = મૂલ્ય) હાર; અનાદર;
નિરસાર.

અભિભૂત, વિ. (સં.) હારેલું;
શુભવાદમાં પક્ષ મળેલું. [રૂઢીકારેલું.

અભિમત, વિ. (સં.) માનેલું;

અભિમંત્ર, પુ. (સં.) મસલત
ચલાવતી તે. (૨) મંત્ર ભણીને પવિત્ર
કરવું તે.

અભિમંત્રણ, ન. (સં.) સાથે
જેસીને વિચાર કરવો તે. (૨) સાર.

योद्यावतुं ते. (अथेन. अं.) (३) भं व
अलिने संहार करे ते.

अलिमान, न. (सं. अभि+
मन्. व.) रोतानी मोटापुतुं ने हुं-
पुतुं ते; अहंसार (२) ममत्ता. (३) प्रत्युप

अलिमानी, वि. (सं.) अ-
लिमानवाणुं; अहंकारी. (२) उन्मत्त;
भेद.

अलिभुज, वि. (सं.) साभुं;
सन्भुज. (१) वरक; प्रति.

अलिभुज, वि. (सं. अभि+
युज्=नेडुं) नेडायेतु. (२) सामे
वगायेतु. (३) प्रतिवादी.

अलियोभ, पु. (सं. अभि+
युज्=नेडुं) दुमत्तो; मुहने माटे
योद्यावतुं ते. (१) प्रत्युपाय; पेशवी.

अलिराम, वि. (सं. अभि+
रम्=रमपुं) मनोहर; सुंदर.

अलिरथि, ओ. (सं. अभि
+रथ्=रीथ्=पथेड ५३पुं) व्याप;
धृष्टा. (२) डा. (३) पुष्टी. (४) पार.

अलिइप, वि. (सं.) अनुइप;
भगतभगत.

अलिलपित, वि. (सं.) अल्लेडुं.
(१) शपाथ; पाहेडुं; अलिवापवाणुं.

अलिवाप, लुओ अलिवाप.
अलिवापी, लुओ अलिवापी.

अलिलप, पु. (सं. अभि+

लप्=ल्लुपुं) अंतःकोरुती पद
धृष्टा ते; मनोरथ. (२) वृष्टा; दोर.
(३) डोंस; वृष्टा.

अलिवापी, वि. (सं.) अभि-
वापवाणुं; धृष्टवाणुं. (१) दोसीड.
(३) वृष्टादी.

अलिवायन, न. (सं.) साभुं
वयन आपुतुं ते; डा. उष्टवान.

अलिवादन, न. (सं. अभि-
वन्दु=वडुं) नगावुं; प्रक्षिपत. (२)
आसडा.

अलिवादना, स्त्री. (सं.) वडी
नने परे वागवुं ते; स्मृति.

अलिवाड, पु. (सं.) वडना;
प्रक्षाम. (१) साभुं वागवुं ते. (३)
आतेप.

अलिवादन, न. (सं. अभि
+वन्दु=वडुं. व.) नाम, वडने नम-
सार करे ते.

अलिवाध, वि. (सं. अभि-
वन्दु=नमपुं) प्रक्षाम करवाने योभ;
पुन्य.

अलिपृद्धि, स्त्री. (सं.) वड-
रोतर वडि यवी ते; वडडी; वडडी.

अलिपृथसि, स्त्री. (सं.) सर्वत्र
वागु पडुं ते. (२) विलडोणा अर्थ.

अलिशंका, स्त्री. (सं. अभि
+शक्=शक वर्थ नवे.) शंका; भंशक.

અભિશાપ, પુ. (સં. અભિ+
શાપ=શાપ દેવો) શાપ; ખોટું આગ;
ખારોપ. (૨) શાપ દેનારને સામે શાપ
દે તે. [પેક કરાએલું; સંસ્થાપિત.

અભિધિક્ત, વિ. (સં.) અભિ-

અભિષેક, પુ. (સં. અભિ+
સિષ્ટ=છાંદસું) મંત્ર લક્ષતાં લક્ષતાં
પાણીની ધારા કરવી તે; દેવને અથવા
રાજાને પાણી દ્વય વગેરેથી સ્નાન
કરાવવું તે. શાખ્યાભિષેક=રાજાનાદી ઉપર
સ્થાપન કરવું તે.

અભિષેકપાત્ર, ન. (સં.) અભિ-
ષેક કરવાનું પાત્ર; ઝરી. (૨) વિ. અભિ-
ષેકને થ.અ.

અભિસરણ, ન. (સં. અભિ
+સૃ=સરવું) પાછળ જવું તે; અનુસરવું તે.

અભિસાર, પુ. (સં. અભિ+
સૃ=સરવું) નાયક નાયિકાનું સંકેત
સ્થાન તરફ જવું તે; પ્રિય જનને મળવા
જવું તે.

અભિસારિકા, સ્ત્રી. (સં. અભિ
+સૃ-સર=જવું) કાવ્યશાસ્ત્ર પ્રમાણે
સંકેતાનુસાર નાયકને મળવા જનારી
નાયિકા; પાછળ પાછળ જનારી.

અભિહિત, વિ. (સં.) કહેલું;
વર્ણવેલું.

અલીક, વિ. (સં.) ખીક વચ-
નું. (૨) હામી. [ચાહેલું.

અલીપિસત, વિ. (સં.) ધ્વજિત;

અલીપ્ત, વિ. (સં. અભિ+પ્ત=
પ્રિય) જહુપ્રિય; ચાહેલું; મનમાનવું.

અભુક્ત, વિ. (સં. અ+ભુજ=
ભોજવું. ઉપરથી) નહિ ભોગવેલું; નહિ
ખેટેલું. (૨) ઉપવાસી.

અભુક્તભૂળ, ન (સં.) પંચાંગ
પ્રમાણે આઠ ધર્મો એક કાળ તે.

અભુજ, (અભુજ), વિ. (સં.
બુદ્ધ=જાણવું.ઉ.) અજાણ; અચાની.

અભેદ, પુ. (સં. અ+ભિદ્=
જુદું થવું) જેમાં ભેદ ન હોય તે.
(૨) સમાનતા. [અદ્વૈત.

અભેદ, વિ. (સં) ભેદ વગરનું;
અભેદપણું, ન. જુદા પણું નહિ તે;
એક.

અભેદભાવ, પુ. (સં) બધું
એક જ છે અને કશો ભેદ નથી એવી જે
સમજણ તે.

અભેદવાદ, પુ. (સં.) ભેદ નથી
અને બધું એક જ છે એવો જે મત-પથ
તે; અદ્વૈત માર્ગ.

અભેદવાદી, વિ. (સં.) ભેદ
નથી એવો જેનો મત-સિદ્ધાંત હોય તે;
અદ્વૈત મતનું.

અભેદાન, જુઓ અભયદાન.

અભેદ, વિ. (સં.) ભેદી રાકાય
નહિ એલું; મજબુત.

અભેપદ, જુઓ અભયપદ.

અભેરામ, જુઓ અંજિરામ.

અભેવં, વિ. (સં. અભય
કેપાથી કવિતામાં) અભય.

અભોહ, (ખ-ગ), પુ. પુરૂં હરવું
તે; દુપદના ત્રણ સામઝાનો ઉદ્દેશ. અમ
પુરા કરવો તે. (ર) વિ. જેમાં પોતાએ
ન હોય તે નહર.

અભોહ વાળવો. સ. કિ. ટવિ-
તાની ઉછી દૂધ કવિએ પોતાના નામ
સાથે બનાવવી તે. [ભોગવવા લાગ્ય.

અભોગ્ય, વિ. (સં.) નારી

અભોગ્ય, વિ. (સ્ત્ર.) નારી

ખાવા લાગ્ય.

અભોમ, ઓ. (સં. અ+મૂમિ
હ.) પશ્ચેય; અભયો દેશ. [અભયું

અભોમીઉં, વિ. નારી બોમહિ;

અભોયું, વિ. કમ વગરનું; નિર્ભય.

અભયર્થના, ઓ. (સં. અમિ
નઅર્થે ઉ) વિનાતિ; અરજ; માગણી.

અભયસન, ન. (સં.) અભયાસ.
(ર) ટેવ; મહાવતે.

અભયસત્તું, સ. કિ. અભયાશ
કરવો; શીખવું. (ર) ટેવ પાઠવી.

અભયરત, વિ. (સં.) ભણેલું;
ભણેલું. (ર) જેની ટેવ પડેલી હોય તે.

અભયંગ, પુ. (સં.) ચરીરે
સુખધિનાનું દ્રવ્ય થાયતું તે; અર્ધન.

અભયંગસ્નાન, (સં.) આખે ચરીરે
સુખધી દ્રવ્યો શ્રેણી સ્નાન કરવું તે.

અભયંતર, ન. અંદરનો બે

અવસાય તે (ર) અંતઃકરણ. (ર) ઉદ્ધ.

અભયંતર, વિ. અંદરનું વચનું

અભયાખ્યાન, ન. (સં.) મિત્ર

પત્રક; આરોપ; (ર) તેમનું પાપસાલ

અભયાગત, પુ. (સં. અમિ

આગમુ=આવવું. હિ.) આગમ કરી

નાહ આવેલો જેવો પરીણો; અતિથિ

(ર) અસાધ્ય; ગરીબ. (૩) કાઠ પણ આગલું

અભયાસ, પુ. (સં. અમિ+અસ

=નાખવું) અભયાસ; ભણવું તે; એક

એક કામ પાછળ તે આવડે ' ત્યાં સુધી

ખાળી મચ્યા રહેવું તે. (ર) ટેવ અથવા

મહાવતે પાઠવો તે. (૩) પુનઃકિ.

અભયાસ જોવો-વપાસવો=પરીક્ષા લેવી.

અભયાસન, વિ. (સં.) અભયાસ

કરનારો; વિદ્યાર્થી.

અભયાસપત્રક, ન. (સં.)

અભયાસ બતાવનાર પત્રક કે પાટી

ઉપર ચોટતી ચાલી.

અભયાસત્તું, સ. કિ. અભયાસ

કરવો. (ર) ટેવ પાઠવી. (૩) અપુ

વસ્તુને કે સામને લઈ લઈને ભણવું તે.

અભયાસસારિણી, ઓ. (સં.

અભયાસ+મુ=સદૃ=સદૃષ્ટિ.) અભયાસ

કરવો અને ચોક્કસ રાખવો તે બતાવ

નાર પત્રક.

અભયાસી, વિ. (સં.) અભયાસ

વાળું; વિદ્યાર્થી. (ર) મદેનડ. (૩) ટેવનારું.

અભ્યુદય, ન. (સં. અમિ+ઉદય
=અંદરું) સિંચન; પાણી. તે.

અભ્યુત્થાન, (સં. અભિ+ઉત્ત
+સ્થા=ઉભા થવું.) પરીણાને આદર-
માન આપવાને આરાન ઉપાધી હઠી
હજા થવું તે. (૨) કોઈની સ્પર્શ કરવા
હઠવું તે.

અભ્યુદય, પુ. (સં. અભિ+ઉદય=
અડતી) ઉદય થવે તે; શક્તિ; આખા-
દાની. (૨) શ્રેય; કલ્યાણ.

અભિ, ન (સં.) વાદળું (૨)
આશા. (૩) અપરખ.

અભિક્ત, લુચ્છો અપરખ.

અભિચના, સ્ત્રી. અપ્રીતિ, ઉપેક્ષા;
જેદગારી.

અભિમાતંગ, (સં. અભ્ર+
માતંગ=દાથી) ઇન્દ્રનો દાથી.

અભ્રરંગી, વિ. (સં. અભ્ર+રંગ
+ઈ=વાળું) આકાશના જેવા રંગ-
વાળું; વાદળી.

અમ, (હમ), સ. અમે. (હુંનું
બહુ વચન.) [અમુક.

અમકકું, વિ. (સં. અમુક ઉ.)

અમથું, વિ. (સં. મિથ્યા ઉ.)

અદેહ; અમરવું. (૨) મરત.

અમદાવાદી, વિ. અમદાવાદનું.

અમન, ન. (આ.) એન; આરામ.

અમનચમન, ન. (આ. અમન=
હથેલનું+ચમન = ફૂલવાણી) મોતમજ;
ચેનખાંડ.

અમર, વિ. (સં. અ=નાહિ+મૃ
=મરવું. ઉ.) મરે નહિ એવું; વિરંછવી.
(૨) નિત્ય; સ્થાયી.

અમર, પુ. (મં.) જેને અંબ
માણ નથી તે; દેવ. (૨) એક ભત્રું
સુખંધી દ્રવ્ય. [ન પામે એવી નામના.

અમરકીર્તિ, સ્ત્રી. (સં.) નાશ

અમરદાર, ન. (સં.) દેવદાર;
દેવદારનું ઝાડ.

અમરવત, ન- (સં. અમૃત ઉ.)
અમૃત; સુખા. (૨) વિ. મીઠું.

અમરતા, સ્ત્રી. (સં.) અગરપાણું;
ચિરંજીવી/વું.

અમરત્વ, ન. (મં.) અમર-
પણું. (૨) દેવપણું.

અમરપરો, (સં. અમર+પર
ઉ.) અમરતાનો પદ્ધે; અમર રહેવની
ખાતરી. [દેવપણું.

અમરપણું, ન. અમરતા. (૨)

અમરપતિ, પુ. (મં.) દેવોનો
રાજા; ઇન્દ્ર.

અમરફળી, ન. (સં.) જે ફળ
ખાવાથી માણ યાવ નહિ તે ફળ.

અમરલોક, પુ. (મં.) દેવલોક; સ્વર્ગ.

અમરલોકતા, સ્ત્રી. (સં.) દેવ-
લોકપણું. (૨) સ્વર્ગલોકનું સુખ.

અમરવેલ, (સ્ત્રી), સ્ત્રી. (સં.)
હથેલ લીલી રહેનારી ને વધનારી એક વેલ.

અમરસરિત, સ્ત્રી. (સં.)
આકાશચરંગા; સ્વર્ગચરંગા.

અમરા, સ્ત્રી. (સં.) ગણા;
પ્રો. (૧) હુદીની નાળ.

અમરાઈ, સ્ત્રી. (સં.) આમ્ર+
રાજિ અથવા આમ્ર+આવલિ ઉપ-
રથી અમરાઈ) તથા આળાઓની હારો
ને હારો હોય એવી જગા; આળાવાડીડ.

અમરાપુરી, સ્ત્રી. (સં.) દેવ-
નગરી; ઇન્દ્રની રાજધાની.

અમરાવતી, સ્ત્રી. (સં.) ઇન્દ્ર-
નું રાજધાનીનું નગર; સ્વર્ગની રાજધાની.

અમરાંગના. સ્ત્રી. (સં.) અમર
નંગના=સ્ત્રી) દેવી; દેવસ્ત્રી. (૨)
અમરાંગ.

અમરી, સ્ત્રી. (સં.) દેવાંગના;
જેને મરણ નથી એવી સ્ત્રી.

અમરીશ્ચમરી. સ્ત્રી. સ્ત્રીએ ને
માથે પાલવાનો સોના રૂપાનો ગદ્દો અને
સેને વળગાડેલી ચમરી. શિલિ (૧) ના દેવ

અમર્ય, વિ. (સં.) મરણ

અમર્યાઈ, વિ. (સં.) અનનદિ+
મર્યાદા=૬૬) ૬૬ બહાર ગએલું;
અસંખ્ય; નિર્વિનય.

અમર્યાઈ, સ્ત્રી. (સં.) મર્યાદા
નહિ તે; બેઅડળી.

અમર્ષ, પુ. (સં.) અનનદિ
નમૃત્=સહન કરતું. ઉ. મર્ષ=સહન-
શીલતા) ક્રોધ; અસહિષ્ણુતા. (કાવ્યશા-
સ્ત્ર પ્રમાણે તેવિય વ્યભિચારી બાવો.
૧ એક બાર)

અમર્ષી, વિ. (સં.) અસહન
શીલ; અદેષુ.

અમલ, પુ. (આ.) સત્તા;
દુકમ; અખત્યાર. (૧) રાજ્યરદિવટ (૩)
સુમાર; આશરો. (૪) કેફ; કેરી વસ્ત્ર
અફીણ. અમલ કરવો=કેફ કરવો; મગા
ભોગવવી. અમલમાં મૂકવું=વહીવટમાં
ઉત્તારવું.

અમલજોરી, સ્ત્રી. અમલનું
બળ ચલાવવું તે. (૧) અમલના ભેરનું
અસિમાન.

અમલદાર, પુ. (કા.) અમલવાળો

અમલદારી, સ્ત્રી. (કા.) અમ-
લદાર તરીકે કામ કરવું તે (૨) સત્તા.

અમલધાણી, ૩૬ કરવો તે,
અફીણનો નસબો કાઢી પીવો તે.

અમલી, વિ. કેફ કરનાર;
બધાણી. (૧) સુસ્ત.

અમલો, પુ. (આ.) ઇમારતનું
બધકામ; મેકાબંધી હમલો (૧) અમલ
દારને બેસવાનો જગા.

અમરતું, બુઝો અમથું.

અમળ, વિ. (સં.) નિમળ
(૨) નિષ્કલંક.

અમળતા, સ્ત્રી. (સં.) નિર્મળતા.

અમળતીડ, વિ. મળતીડ
નહિ તે; સામા પડતું; અતુલ; (૨)
સરમાળ.

અમળાટ, બુઝો અવળાટ.

અમળાવણું, જુઓ અંબળાવણું,
 અમળાણું, જુઓ અંબળાણું.
 અમળા વિ. (સં.) અશુભ;
 ખરાબ (૨) અપવિત્ર.
 અમા, સી. ડેશીમા, (માનાયે)
 અમાત્ય, પુ. (સં.) રાજાનો
 મિત્ર; મત્રી; હાથારી.
 અમાનન, જુઓ અનામન.
 અમાનતદારી, સી. પાલક
 પણું; વહીવટપણું. (૨) પ્રામાણિકતા.
 અમાનિયા સી માનીપણું નહિ તે.
 અમાનિત્વ, ન. (સં.) માની-
 પણું નહિ તે; નમ્રતા. [નહિ તે.
 અમાની, વિ. (સં.) માની
 અમાનીતું, વિ. નહિ માનીતું;
 અશુભમતું.
 અમાતુષી, વિ. (સં.) અતુષી
 નહિ તે; દેરા; અસૈદ્ધિક. (૨) નગર;
 રાજાદી. [નાકડુર
 અમાન્ય, વિ. (સં.) નહિ માન્ય;
 અમાન્યતા, સી. નહિ માન્ય
 થતું તે. [માત્ર વચરતું. થતું
 અમાપ, વિ. (સં. અમાપ=માપણું.)
 અમાપ, વિ. (સં.) મપાવ
 નહિ એવું. [અમાવ.
 અમાયા, સી. (સં.) માય નો
 અમારું, (અમારું), (સં. અસ્મદ્
 ૬.) મારું બહુવચન. [નિર્માલ્ય.
 અમાણું, વિ. માત્ર વચરતું;

અમાવાસ્થા, સી. (સં.) જે
 દિવસે ચંદ્ર બીલકુલ દેખાતો નથી તે
 દિવસ; વદ પક્ષનો છેલ્લો દિવસ; અમાસ.
 અમાસ, સી. (સં.) વદ પક્ષનો
 છેલ્લો દિવસ; જે દિવસે ચંદ્ર, બીલકુલ
 દેખાતો નથી તે દિવસ અમાસ ને
 શુક્રવાર=એકે દિવસ નહિ (ન બને એવું
 જતાવવાને આ રીતિપ્રથાગ વપરાય છે.)
 અમિત્ર, વિ. (સં.) મટે નહિ તેવું.
 અમિત, વિ. (સં. અ=નહિ+
 મિત=માપેણું) નહિ માપેણું.
 અમિત્ર, પુ. (સં.) મિત્ર નહિ તે; ઘટ્ટુ;
 દુશ્મન. (૨) વિપત્ત. [નાઈ; વેદ.
 અમિત્રતા, સી. (સં.) દુશ્મ-
 અમિષ, ન. મિષ નહિ તે;
 અનિમિત્ત. (૨) વિ. જેમાં કંઈ તિમિત્ર
 ન હોય તેવું.
 અમી. (સં. અમૃત ઉ.) અમૃત;
 મુખ. (૨) મિહાસ. (૩) દયાશીલતા. (૪)
 મુખની લાલ.
 અમીન, પુ. (આ. અમન ઉ.)
 અમીન=તિથાસુ) પંચનો મુખ્ય મા-
 જીત; લગાડ
 અમીનજર, સી. મીઠી નજર;
 તિથા; મહેરબાની.
 અમીનાત, સી. અમીનપણું.
 (૨) અમીનપણું કરવાનું સાદીબાણું.
 અમીનિધિ, પુ. અમૃતનો રાશિ;
 (૨) ચંદ્રમા.

અમીની, સી. (આ.) અમી-
નાત. (૧) અમીનપણના બાધામાં જે
કંઈ મળતું હોય તે. (૨) ઉમાન.

અમીર, પુ. (આ.) સરદાર;
ઉમારાવ.

અમીરજી, પુ. અમીરનો ઠાકરો.

અમોરવ, પુ. મધુર અવાજ,
અમૃત જેવો મીઠો અવાજ.

અમોરાર્થ, સી. અમીરપણ;
અમીરની સત્તા બોધવો તે.

અમીરાત, સી. અમીરની સત્તા.

(૧) અમીરપણા મીઠું મળતું સાધીઆણું.

અમીરી, સી. અમીરપણ. (૨)

વિ. અમીરના જેવું.

અમુક, વિ. (સં. અદસ્=તે,
પેઠું, ઉપરથી) ફગાણું.

અમુક તમુક, વિ. ફગાણું દીધું.

અમુકત, વિ. (સં.) મુકત નહિ
તે; બદ્ધ-અધાધેયો.

અમુંડણ, સી. (સં. આન્મુહ
=મુંડાણ) કંઈ રહે નહિ એવી રિયતિ;
મુંડવણ; અડળામણ. (૨) આતુરતા. (૩)
આતુની મુશકેલીથી યત્ન નક્કારામણ.

અમુંડાવણું, સ.કિ. પ્રે. નબ-
રાવણું; અડળાવણું. [નબરાણું; અંડળાણું.

અમુંડાણું, અ. કિ. મુંડાણું.

અમૂર્ત, વિ. (સં.) મૂર્તિરહિત.

(૨) આકાશ, કાળ, આત્મા વગેરે.

અમૂર્ત્ય, વિ. (સં. અમૂર્ત્ય છે.)
કિંમતી. (૨) જેની કિંમત ન થાય એવું;
સર્વોત્તમ. [મોંઘું.

અમૂલિક, વિ. કિંમતી; ભાર;

અમૂલ્ય, વિ. (સં. અમૂલ્ય=
કિંમત) જેની કિંમત ન થાય એવું;
બહુલ કિંમતી. [એવું; અમલ.

અમૃત, વિ. (સં.) મરે નહિ

અમૃત, ન. (સં.) જે પીવાથી

મરણ ન થાય એવો રસ; સુધા; પીણ.

(૨) ધરડપણ આવતું અટકવે, આણ-

વને વધારે અને મરેલાને પણ ચાલવન

કરે એવી ઔષધિ. (૩) દેવ; આત્મા.

અમૃત ચોષકીઈ=શુભ સમય અમૃત-

જાતી=જેનાથી મરણ ન થાય એવી વન

રૂપતિ. અમૃતપાક=એક ભતની મિઠાઈ.

(મરાઠીમાં માર.) અમૃતસિદ્ધિધાર=

પચાંચ પ્રમાણે ગણના એક શુભ યોગ.

અમૃતઝરો, પુ. અમૃતનો ઝરો.

અમૃતતા, સી. (સં.) અમરતા.

અમૃતધારો, સી. (સં.) અમૃ-

તની ધારા; અમૃતની ધારા જેવું મીઠું

હોય તે.

અમૃતસતા, (અમૃતચતિકા),

સી. (સં.) અમરવેશ.

અમૃતમય, વિ. અમૃતથી ભરપૂર.

અમૃતસાર, પુ. (સં.) ધી; ધૃત.

અમૃતા, સ્ત્રી. (સં.) ગળો. (૨)
દરડે. (૩) અતિવિધની કળી.

અમે, અ. (સં. અસ્મદ્ ઇ.) હું
બહુવચન. [રિશ્ત્ર.

અમેરિકન, વિ. (અં.) અમે.

અમો, સ અમે.

અમોદ્ય, વિ. (સં. અન્નહિત

મોદ્ય=નિષ્ફળ) નિષ્ફળ જાય નહિ એવું;
રામબાણ; ઇદ્દ ફગ આપનાર.

અમોલપ્ત, જુઓ અમૃત્ય.

અમર, જુઓ અમર તેમજ
અંબર.

અમ્મા, સ્ત્રી. (સં. અંયા ઇ.)
માતા; મા; બા. (૨) ધાવ; ઉછેરનારી.

અમ્મન, ન. જુઓ અમૃત.

અમ્મ, વિ. (સં.) ખાદું.

અમ્મલકેસર, ન. (મં.) ખીખેર.

અમ્મના, સ્ત્રી. (સં.) ખટાશ

અમ્મલપિત, ન. (સં.) ખાદું

ખત. (૨) ઉતરતો એક રેગ, (જેમા
ખાસા એકાદાર આવે છે તે)

અમ્મસાર, પુ. (મં.) લીંચુનો
સાર. (૨) હડત્રાગ.

અમ્મજાન, વિ. (સં.) નહિ
ક્રમાએકું; પ્રકુડ; તેજરવી.

અય, ન. (સં. અય=તોડું)
લોખંડ. (૨) પાસા. (૩) અ. અરે;

અદો; હે; અયિ.

અયણી, (અરણી), સ્ત્રી. એક
નવત્રું જાડ (આનાં સૂકાં લાકડાને ધસ-
વાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે.)

અયત્ન, વિ. (સં.) મત્નનો
અસાધ્ય તે; અનાયાસ. [નહિ તે.

અયથાર્થ, વિ. (સં.) બરોમર

અયન, ન. (સં. ઇન્નયું

ઉપરથી) સૂર્યનો કરવાનો એક તરફનો

સાગ. (બાર મહીનામાં સૂર્ય બાર

રાશિઓમાંથી પસાર થાય છે તેમાં માર,

કુંભ, મીન, મેષ, વશ્ય અને મિથુન

એનું એક પટ્ટ અને કર્ક, વિંહ, કન્યા,

તુલા, વૃશ્ચિક ને ધન એ રાશિઓનું

ખીણું પર. એ બે રાશિપટ્ટમાંથી સૂર્યનું

જે ગમન તે અયોગું અયન.)

અયનમાસ, પુ. (સં.) જેમાં

અયન બદલાય તે મહીનો.

અયનપૃત, ન. (સં.) સૂર્યના

વર્ષિકમાર્ગના બે વિભાગ દર્શાવનારી રેખા.

અયનાંરા, પુ. (સં.) મેહ અયન

અન્નેનું ઠંડું બનવાને પાટણા રિશ્તાન.

અયરકાંત, પુ. (મં.) લોહાને

આકર્ષણ કરવાના ગુરુવાળો પાથન;

લોહકુંબક. [વાયના કરનાર

અયાચક, વિ. (સં.) નહિ

અયાચકકૃત્તિ, સ્ત્રી. (સં.)

જેમાં ચાલતા કરવામાં આવતી નથી

એવી ગુલાન ચલાવવાની રીત.

અયાઝ, -અયાજ, પુ. (ઇ.)

સુલતાન મહમુદના એક દુરરી સુધામ-
તું નામ.

અધ્યાય, સ્ત્રી (યાલ=રેશવાળી)
ચાંદની, સિંદની અને ખીમ નર પશુ
ઓની ધરદન દ્વાર જે વાગ દોષ છે તે;
રેશવાળી.

અધિ, અ. (સં.) અરે; હે.

અધુકત, વિ. (સં. અ=નહિ+યુજ્=
લેણું) લેણું નહિ તે; પડે પડે;
અધુકત; યુક્તિ વગરનું.

અધુતાતા, સ્ત્રી. (સં.) અધુ-
તાતાનું; અનુચિતપણું. [સપ્ત્ય.

અધુત, વિ. (સં.) દર દરની

અથે, અ. (સં.) અરે; હે;
ઓ; અરો. [યોગો.

અયોગોલક પુ (સં.) લેંદનો

અયોગ્ય વિ. (સં.) યોગ્ય નહિ

તે; અધરું; ખાટું ભૂલસરેલું.

અયોગ્યતા, સ્ત્રી. (સં.) લાય-

ક્ય નહિ તે. અનૈયમ. (૨) લક્ષ્મી.

અયોનિજા, સ્ત્રી. (સં.) સીતા.

અયોગ્યસંભવ, વિ. (સં.)

વર્કરવાનમાં ઉપનયન થયેલું નહિ એવું;

નહિ જન્મેલું.

અર, અ. (સં. અરમ્=જલદી)

અર; તર. (૨) અચલ.

અરક, લુઓ અક.

અરકચો, લુઓ અરગલો.

અરકાડવું, સ. કિ. અકાડવું;

વગરનું; રપથ કરેલ.

અરક્ષિત, વિ. (સં.) જે

રક્ષ કરેલું ન હોય એવું; જેની સંભાલ

લેવામાં ન આવતી હોય એવું. (૨)

ખુલ્લું; ઉપાડું.

અરગલો, પુ. ધણી જાતની

સુખથી દ્રવ્યો એમાં કરીને બનાવેલો

ખીજા રંગનો એ સુખથી ભૂકો.

અરધ, લુઓ અધ.

અરધવું, સ. કિ. પૂજવું. જા

પખાળી આફરમાન આપવું.

અરધીકું, ન. જે પાત્રવડે અધ

આપવામાં આવે છે તે.

અરચવું, સ. કિ. (સં. સર્વ=

પૂજવું.) પૂજ કરવી; અર્ચન કરવું.

અરચા, (અર્ચા) સ્ત્રી. કપાળ-

માં જે ચંદન કેસર વગેરેના લેપ મ-

વામાં આવે છે તે; પિપળ.

અરચવું, સ. કિ. પૂજવું;

ખીમને હાથે અરચા થવી.

અરજ, સ્ત્રી. (અમ્ અર્જ=

વિનંતિ) પાતાનાથી મોટાને વિનંતિ

કરવી તે; પ્રાર્થના. (૨) ફરિયાદ. (૩)

અભાવા; હોદ્દા [માગણી કરનાર.

અરજદાર વિ. અ જ કરનાર;

અરજી, સ્ત્રી. જેમાં અરજ

લખી હોય તે માગણ. [અધવચ.

અરજોળ, અ. રખડવું; લખડવું;

અરજોળે, અ. અદર લખડવું હોય

તેમ; અનિમિત્ત; અચોક્કસ.

અરભેળો, પુ. ઝોળખો;
હીઆનું સીધી લીધી ભેવાનું ચંત્ર.

અરડાણું, અ. કિ. આરડણું.
(૨) દુઃખી થવું.

અરડુશી, સ્ત્રી. (મ. અરલસા)
એક ભતની વનસ્પતિ. (એનાં પાન
ભાંતીના અને ફેંસાના સોભા ઉપર થોડ
ફેવાના કામમાં આવે છે.)

અરડુસો, પુ. એક ભાતનું ઝાડ.
અરણુવ, પુ. (સં. અર્ણવ =
સમુદ્ર) હસીઓ.

અરણી, સ્ત્રી. એક ભાતનું ઝાડ.
અરણીમુત, પુ. (સં.) શુક્રેત.
અરણ્ય, ન. (સં.) વન; જંગલ;
વનગર. [થઈ જંગલમાં કરવા તે.

અરણ્યદાન, ન. (સં.) નિર-
અરણ્યવાસ, પુ. (સં.) વન-
વાસ; અરણ્યમાં જઈ રહેવું તે
અરણ્યવાસી, નિ. (સં.) વન-
વાસી. (૨) જંગલી. [અસત્.

અરણિ, સ્ત્રી. (સં.) અપ્રીત;
અરથ, ભુઓ અર્થ.

અરધારત, ભુઓ અર્ધાવ-
અરધી, વિ. (સં. અર્ધિન ઉ.)

અરેવાણું; અરભક. (૨) રમ વાગવું.
અરથે, ભુઓ અર્થે.

અરદાસ, સ્ત્રી. અરમ; પ્રાર્થના.
અરદિબેહસ્ત, પુ. (અંદ) અગ્નિ

દેવતા. (૨) પારસી વર્તમાન કોને મહીનો.

અરધ, વિ. અડધ; અડધું.
અરધાંગ, ન. સ્ત્રી; અર્ધાંગના;
પુત્રનું અડધું અંગ.

અરધી, (અડધી), સ્ત્રી. પાઈ;
એક પૈસાના ત્રીજા ભાગ જેટલી
કિંમતનો જાદુજ નાનો ચલણી સિક્કો.

અરધીઈ, ન. કોઈ પથુ વસ્તુનો
અડધો ભાગ; મોટી વસ્તુનો નાનો ભાગ.
(૨) વિ. નાનું; અડધું.

અરધું, વિ. (સં.) અડધું.
અરધુંપરધું, વિ. અડધું કિંવા
તેથી ઝોણું હોય એવું.

અરપણ, ભુઓ અર્પણ.
અરપણું, સ. કિ. અર્પણ
કર્ત; આપવું. [અર્પણ થવું.

અરપાણું, સ. કિ. અપણું;
અરદંટ, (દંટ), સ્ત્રી. એક
વસ્તુનો બોલ વસ્તુને ધક્કો-આથકો
લાગવો તે.

અરમ, ભુઓ આરમ.
અરખો, વિ. અરખતાન
સખંધા; આતખોનું.

અરખાસમુદ્ર પુ. અરખતાને
અને હિંદુસ્તાનની વચ્ચે આવેલો સમુદ્ર.

અરખમી, સ્ત્રી. એક ભાતનો
કંદ; અગ્નિની ભાતનો કંદ. (૨) વિ.

અરખતાનને લગતું; આરખનું.
અરસક, ન. (સં. અર્મક)

છાકર; જાળક.

અરમાન, સ્ત્રી. કમ્પ્લ; ઉમેદ.
 (૨) (વિ.) આરમાન. [વદાક્ષિતો લક્ષ્યો
 અરમાર, સ્ત્રી. (પો.) લડાઈનાં
 અરમારી, સ્ત્રી. (પોર્ટુ.) મોંત
 માંતું ડબાઈ; વાક. (૨) દર્શનાઈ કાફો.
 અરર, અ. (સં. અરે) બીક,
 ગુરસો અથવા શોભને લીધે એકબેક
 નિહાળતો હાલાર.
 અરસ, વિ. નીરાળી. (૨) મરુ.
 (૩) મૂર્ખ. (૪) અજગર.
 અરવલી, પુ. (સં. અર્ધવા-
 ઘલિ ઉ.) આશુ પક્ષ્ત. [અર્ધવચન.
 અરવાહ, પુ. (આ) આરમાનું
 અરવિંદ, ન. (સં.) કાળું ઢમળ.
 અરવિંદની, સ્ત્રી. (સં.) ડમણી;
 ૧૫૦૦ના સમૂહ. [એવું; કીક.
 અરસ, વિ. જેમાં રસ નહોત્ય
 અરસદરસ, પુ. દર્પણ.
 અરસપરસ, વિ. અન્યેન્ય,
 પરસ્પર. (૧) સામસામ્ય.
 અરસિક, વિ. (સં.) જેને રસ
 ઘાવત્ત યત્રો ન હોય એવું; નિઃસરવ.
 અરસિકતા, સ્ત્રી. (સં.)
 અરસતા.
 અરસો, પુ. (આ. અરસ ઉ.)
 કાળ; અવકાશ; અંતર; દામિયાન. (૨)
 એકવાઈ. [રેખાકૃતિ; કાપ.
 અરખાડ, ન. સળ; જાત;

અરગ, પુ. (સં.) અપ્રીતિ;
 અણનાન. (૨) સામી પ્રીત; ટરો.
 અરગક, વિ. રાજા વખતેનું
 અવ્યવસ્થિત; બદોબસ્તવચરન, અધાકું.
 અરગ્ય, વિ. (સં.) રાજ્ય
 સંઘિત; અધાકું.
 અરડ, વિ. ભુઓ ઠંડાર; ૧૮.
 (૨) કાઠ પક્ષ નવની સાઠ વખતે;
 મુલેકાકું.
 અરડકું, ભુઓ અડકું.
 અરડકું, સ. કિ. અરકાડકું.
 (૧) બરાડા પાડવા દેવા; આપવા દેવું.
 (૩) કમ બિગવો.
 અરક, વિ. (સં.) દશ ને આ-
 કની સંખ્યા; ૧૮. (૨) બાનતકાર.
 અરુઓ, પુ. (કા.) કુંડા.
 પરિવાર ખડો.
 અરમ, વિ. (અન્યાર=દોકડા)
 જેની ઉપર સામ ચડતા ન હોય એવું;
 બીનબાળ. [ઠરીક
 અરિ, પુ. (સ.) દુશ્મન. (૨)
 અરિદમન, પુ. (સં.) શત્રુને
 દમનાર. (૨) મરાકમી. (૩) ચત્રુને
 ખીડવો તે. [નહ; ચત્રતા.
 અરિપાણું, ન. (સં.) દુશ્મના-
 અરિપ, વિ. (સં.) અશુભ;
 અમંજળ. (૨) ન. સંઘ; ઘટાવ. (૩)
 મરણવિદન. (૪) મર; આસવ.
 - અરિહંત, પુ. (સં.) સર્વ. (૨)

એક જોનાયાચી. (૩) વિ. ચતુને હજુનાર.

અરિહા, વિ. ચતુને મારનાર.

(૨) પુ. સૂચ.

આરંદમ, વિ. (સં.) અરિને

હમનાર, જમવત. (૨) પુ. એણે ચતુ-

ઓતું હમન કરેલું હોય એવો વિભેતા

અરીહાં, ન. ણ. વ. (સં.

અરિષ્ટક ઇ.) જેર જેવાં એક

જાતનાં ફળ. (રેશમી વસ્ત્ર અને વાળ

ધોવામાં લોકો તેનો ઉપયોગ કરે છે.)

અરીહી, સ્ત્રી. અરીહીનું ઝાડ.

અરીહું, ન. અરીહીનું ફળ.

અરીહો, પુ. અરીહાંનું ઝાડ.

(૨) તેનું ફળ. [અરેખાઈ.

અરીધ્યા, સ્ત્રી. (સં. રૂપાં ઇ.)

અરીસો, પુ. (કા.) મો

તેવાનો વખતો; આપનો.

અરચિ, સ્ત્રી. (સં. અ=નહિ

+ચ=પસંદ પડતું) અભાવ, અપ્રાપ્તિ.

(૨) એમ ઉપર અભાવ થવો તે.

અરચિકર, વિ. (સં.) રચિ

ઉત્પન્ન કરે એક નહિ તે.

અરચિર, વિ. (સં.) નહિ

ચોસતું; નહિ રૂપાણું. [ચિન્નજું.

અરણ, વિ. (સં.) શીકું લાલ;

અરણ, પુ. (સં.) પ્રભાત;

પ્રાતઃકાળ (૨) સૂર્યના સ્પર્શ.

અરણુતા, સ્ત્રી. (સં.) લાલાચ;

વિંગળાસ.

અરણુ, સ્ત્રી. (સં.) મજાક.

(૨) મણે ઠી. (૩) નસોવર.

અરણુચળ, પુ. (સં. અરુણ

+અચલ) અરણુનો ઉદય થાય છે

તે પર્વત; ઉદયાચળ.

અરણુમા, સ્ત્રી. (સં.) અરણુ-

ની લાલાચ; અરણુપ્રમા.

અરણુદય, (સં. અરુણ +

ઉદય) સૂર્યનો ઉદય થતાં પહેલાં

જે શોભે પ્રકાશ પ્રકાશ નીકળે છે તે.

(૨) પ્રાતઃકાળ.

અરણુતી, સ્ત્રી. (સં.)

સપ્તર્ષિના સાત વારાઓની પાસેનો એક

તેજસ્વી તારો. (૨) વસિષ્ઠ ઋષિનાં પત્ની.

અરણુ, વિ. (સં.) અણુમનનું;

નહિ ચોસતું. [સુંજ.

અરણુ, વિ. (સં.) લાલ. (૨)

અરૂપ વિ. (સં.) રૂપ વિનાનું;

ઈશ્વરનું સ્વરૂપ.

અરૂપી, વિ. (સં.) જોને રૂપ

નથી એવું; નિરાકાર (ઈશ્વર)

અરૂણરૂ, અ. સમક્ષ [આમ.

અરૂં, અ. ઓરૂં; પાસે. (૨)

અરૂંપરૂં, અ. આસપાસ;

આમતેમ

અરે, સ્ત્રી. ચીવટ; કાળજી.

(૨) દુઃખનો ચોખ્ખર; દાવ.

અરે, અ. (સં.) ઓ; હે; રે.

અરેકાર, પુ. (સં.) 'અરે' એવો

દુઃખનો ચોખ્ખર. (૨) . . .

અરેરે, અ. રૈઠક અથવા ભાગને
હાથે યતો વદનાર; હાથઢાલ. (૧) હથા
માણસને ઘોલાવવાનું સંબોધન.

અરેવાળું, વિ. જેને અરે હોય
એવું. (૨) માળવાળું. [વિ. તુરસ્ત

અરેંગ, પુ. રોમ નહિ તે. (૨)

અરેંગિતા, સો. (સં.)
તુરસ્તી. [ન હોય એવું

અરેંગી, વિ. જેને કંઈ રોમ

અરેચક, વિ. (સં. અ=નહિ
નહવું=રોચવું) નીપસંદ; અણ-

ખમ્મ. (૨) અક્રિયો રોમ.

અરેહું, ન. આગલા વર્ષનો
કપાસનો છાંઉરીને શાલતા તેની ઉપર
થએલો કપાસ

અરેહો, પુ. આગના વર્ષના
કપાસના છાંઉપર થએલો નવો કપાસ

અરું, પુ. (સં.) સૂર્ય. (૨)
આરો.

અરું, પુ. (આ. અરું) દેવ-
માંથી યતદ્વારા કાઢેલું પ્રવાહી ચાર,

તેજા; કસ; તાર.

અરુંવિવાહ, પુ. (સં.) ત્રીજી
વાર પરલવા પહેલા આડરીની સાથે લગ્ન

કાવવામાં આવે છે તે.

અરુંસિ, પુ. (સં.) આગણ;
શાળો; કોગળ (અર્થ=આગણી)

અર્થ, ન. (સં.) અર્થસીમા

પાણી લઈ દેવ અથવા પૂજ્યને સમર્પક
કરવાની એક માનસરી રીત.

અર્થપાથ, ન. (સં.) અર્થ
આપી પાદપૂજા કરતું તે; સામા

આપવાની એક માનસરી રીત.

અર્થપ્રદાન, ન. (સં.) અર્થ-
લોમાં નળ લઈ દેવાદિને અર્પણ કરતું તે

અર્થ, વિ. (સં.) અર્થ આ-
પવાને યોગ; પૂજ્ય. [ના રોવા

અર્થક, વિ. (સં.) પૂજા કર-

અર્થન, ન. (સં.) અર્થ

પૂજ્ય વગેરે અર્પણ કરતા તે, રોવા; પૂજ્ય.

અર્થનિર્વાકિત, સો. (સં.)
લક્ષિત નવ પ્રકાર છે તેમાંનો એક

પ્રકાર; સેવા. [રોવા

અર્થના, સો. (સં.) પૂજા;

અર્થનીય, વિ. (સં.) પૂજ્ય;

માન આપવા યોગ.

અર્થ, સો. (સં. અર્થ=પૂજવું)
ચક્ર અને દૂધ વગેરેના પૂજા કરતી તે.

(૨) આગે કપાળે અર્થન લગાડતું તે;
આડ, પિણ

અર્થશુદ્ધિ, સો. (સં.) અપ-
ચિત્ત મૂર્તિને અર્થ જનાવવાનો દિવસ

અર્થ, (ચી), સો. (સં.)
તેલ; જાગા,

અર્થિત, વિ. (સં.) પૂજિત.

અર્થ, વિ. (સં.) પૂજનીય;

માનને યોગ.

અર્થ, સ્ત્રી. (કા.) અરજ; વિનંતિ.

અર્જન, ન. (સં.) અર્જન = રણતુ.

રેણ કરવું) રણતર; કમાઈ. (૨) લાભ; ફાલ. (૩) ઇંદ્ર (૪) મોડ (૫) સુદ દ્યુ કે કરેણું આડ. (૬) ધોળો વણ. (૭) ધાસ. (૮) આનહી (૯) વિ. ધોળું.

અર્જુની, સ્ત્રી. (સં.) ઉવા.

(૨) એક વેદી [હોય તેવું; સરવ અર્જુ, વિ. (કા.) પુષ્કળ મળવું અર્જુવ, પુ. (સં.) સમૃદ્ધ; સાગર, દરિયા.

અર્થ, પુ. (સં.) સમજાવું;

પ્રધાસો, ભાવ; અભિપ્રાય (૨) નારણા. (૩) દ્રવ્ય; ધન. (૪) વિષય; વસ્તુ (૫) સાર; ફળ. (૬) તાર. (આર પુરુષર્થે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ)

અર્થગાંભીર્ય, ન (સં.) ગેમા

અર્થની ગંભીરતા હોય તે.

અર્થગૌરવ, ન. (સં.) શબ્દા-

ર્થની જેમા મુળ દોર તે

અર્થાચુત, ન. (સં.) કાચમા

નાના પ્રમાણના અર્થની જે મુખીઓ તે.

(૨) શબ્દાલંકાર અને અર્થાલંકાર

અર્થાત્, અ. (સં.) અર્થ

પ્રમાણે; એ રીતે; મતલબ એમ .

(૨) ખરેખર. [પૂનરી

અર્થદાસ, પુ. (સં.) પૈસાનો

અર્થપ્રકરણ, ન. (સં.) અર્થ

સંબંધી બાબત; કસસા અને નાણાનો વિષય.

અર્થપ્રાપ્તિ સ્ત્રી. (સં.) ધન

મળવું તે. (૨) કમાઈ; લાભ.

અર્થબુદ્ધિ, સ્ત્રી (સં.) એકતા

અર્થ સ્વરૂપ લક્ષ રહે તે, પાતાને લાભ સાધી લેવાની શક્તિ.

અર્થવાદ, પુ. (સં.) ધન

અને લાભ સંબંધીનો વિચાર.

અર્થવિજ્ઞાન, ન. (સં.) અર્થ

સંબંધી હકું જ્ઞાન. (૨) બુદ્ધિના આડ પ્રકારોમાનો એક પ્રકાર.

અર્થવૃદ્ધિ, સ્ત્રી. (સં.) પૈસા

વધારવો તે.

અર્થબ્યય, પુ. (સં.) મર્થનો

બ્યય કરવો તે, પૈસાની વપરાશ.

અર્થશાસ્ત્ર, ન (સં.) મંપતિ

સંબંધી વિચારવું સાચ.

અર્થશાસ્ત્રી, પુ. (સં.) અર્થ

શાસ્ત્ર જ્ઞાણી.

અર્થસંમેધ, પ. (સં.) ધન

સમરૂં તે (૨) અર્થનો જે સમઢ હોય તે; અગર.

અર્થનિદિ, સ્ત્રી. (સં.) ધારેની

મતલબ પાર પડવી તે.

અર્થાત્, અ. (સં.) એ શરણુ-

સર; તાત્પર્ય; વાસ્તવિક રીતે.

અર્થાલંકાર, પુ (સં.) પ્રબળી

અંદર અર્થવટે કળિત જે રસ આલ- વામાં આવે છે તે.

અર્થાતરોપન્યાસ, પુ. (સં. અર્થ + અંતર + ઉપન્યાસ) પ્રકૃત અર્થને રોકી આપવા અપ્રકૃત અર્થને વચમાં આણવો તે.

અર્થી વિ. (સં.) અવવાળું. મતલબી (૨) યાયક [માટે.

અર્થે, અ. વારતે; કાગ્ગે; સાગ;

અર્થ, વિ. (સં.) આખાના બે સરખા ભાગમાંનું એક તે.

અર્ધગોળી, વિ. અર્ધું જે ગોળ હોય તે. (૨) ગોળાનું અડધીય.

અર્ધચંદ્ર, પુ. (સં.) અડધો ચંદ્રમા. (૨) અડધીય નાળિયેર.

અર્ધચંદ્રાકાર, પુ. (સં.) અર્ધચંદ્રના જેવો આકાર.

અર્ધનાદીનદેયર, પુ. (સં.) અર્ધાગે જેણે પાર્વતીને ધારણ કરેલાં છે એવા મહાદેવજી.

અર્ધનિશા, સી. (સં.) મધરાત.

અર્ધરાત, સી. (સં.) મધરાત; અડધી રાત.

અર્ધવર્ણ, ન. (સં.) અર્ધ ગોળ; અર્ધું કુંડળું.

અર્ધવિરામ, પુ. (સં.) અર્ધા-લુગી અંદર નરા વધારે વિરામ લેવાને જે ચિહ્ન, મૂકવામાં આવે છે તે: (૨).

અર્ધાગ, ન. (સં.) અર્ધઅંગ) અંગનો અડધો ભાગ. (૨) સી (અર્ધા-

ગના). (૩) મિત્ર. (૪) અર્ધું અંગ રહી બચ એવો રોગ; પડાધાત.

અર્ધાંગના, સી. (સં. અર્ધ + અંગના=સી) પરણેલી સી.

અર્ધાંગવાયુ, (સં.) અડધે અંગે થતો વાયુનો રોગ; પડાધાત; હારો.

અર્ધુ, ભુજો અર્ધ.

અર્ધદિવસર્ગ, ન. (સં.) પોપ અથવા મહા મહીનાની અમાસે આવતા એક રોગનું પ્રત.

અર્પણ, ન. (સં. અર્પ=આપણું) આપી દેવું તે; દાન.

અર્પણપત્ર, ન. (સં.) બક્ષીય-પત્ર; આપી દેવાનો લેખ.

અર્પણપત્રિકા, સી. (સં.) અર્પણ પત્રે વસ્તુ અર્પણ કરાવે લેખ.

અર્પણ, સ. કિ. (સં. અર્પ=આપણું) આપી દેવું; ભેટ કરવી.

અર્પિત, વિ. (સં. અર્પ=આપણું) આપેલું; અર્પણ કરેલું; આરોપિત.

અર્પુક, વિ. દસ કરોડની સંખ્યા.

અર્પુદયાત્રા, સી. (સં.) આગ્રુ સર્વત્રી યાત્રા.

અર્પુદાદેવી, સી. (સં.) અર્પાદેવી.

અર્પક, ન. (સં.) બાળક.

અર્પકી, સી. (સં.) બાળકી; દીકરી.

અર્વાચીન, વિ. (સં.) હાલના
નવનું; નવું. (પ્રાચીનથી વલકું.)

અર્શ, પુ. (સં.) હરસ; મસા

અર્હીત, પુ. (સં.) જૈનમતવાદી
પુ. (૨) મોક્ષ પામેલો જીવ.

અર્લક, પુ. (સં.) કપાળ ઉપર
વાડીઆ વાળ; ચોટલો; અંબોડો

અર્લકનંદા, સી. (સં.) મંગા;
ગંગાધી. (અલકપ્રમા.)

અર્લકા, સી. (સં.) કુમેરની
તપાની. (અલકાવતી.)

અર્લકાધિપ, પુ. (સં.) કુમેર.

અર્લકાપુરી, સી. (સં.) વક્ષપુરી.

અર્લકાખ, પુ. (આ. લકખનું
દુષ્કથન=અલકાખ) જુઓ દલકાખ.

અર્લકાવળી, સી. (સં. અલક
આવલિ ઉ.) કપાળ ઉપાના

કાંડીઆ વાળની હાર; શુદ્ધેલી લટોએ
ખૂંટ [શુંદર; લાખ; અંગતો.

અર્લકતા, પુ. (સં.) એક જાતનો

અર્લકતાક, પુ. (સં.) લાક્ષારસ;
મળતો. (અલકના સમયે સ્ત્રીએ પતની

અર્લક્ષ, ન. (સં.) નદિ ઘણ તે.

અર્લક્ષિત, વિ. (સં.) નદિ
લક્ષમાં રહેલું; અનલક્ષમાં અર્લેલું (૨)

અર્લક્ષી, સી. (સં.) નદિ
લક્ષી તે; દેવ; ગંગાજી.

અર્લક્ષ્ય, વિ. (સં.) ૧ જોઈ કે
સમજી શકાય તેવું; અજોયર (૨) અજ.

અર્લખ, પુ. (સં. અલક્ષ્ય ઉ.)
અજ; શિવ

અર્લખત, સી. દેલત; માલ-
મિલત.

અર્લખનિરંજન, પુ. (સં.)
માલથી પર એવો પરમાત્મા.

અર્લખ, વિ. (સં. અ + લખ=

લેટાડું ઉ.) ન્યાસ; જડું.

અર્લગત, (અજગત), વિ. (આ.
અલગત=કુંડાણમા) સ્વધારણ; રહેજ.

(૨) પારોડું; નજીકનું (૩) અમ; નર; નર.

અર્લગાર, સી. (આ. અલગાર=

ગુફાઓ ને ગુફાઓ ઉ.) હાતી હાર.
(૨) પુ. મોલો. (૩) વૈષ્ણવ. [દર.

અર્લગું, વિ. લુહ; મિત્ર. (૨)

અર્લગોખ ન. (આ) રારણ-
કના જેવું અંક વાળું.

અર્લગ્ન, સી. (સં.) અલક્ષી
ઉ.) અજાણ; દેવ; દરિયા.

અર્લગ્ન, અ. (સં. અલક્ષ્ય)
પ્રાપ્ત બહાર; અલક્ષ્ય.

અર્લક, જુઓ અર્લક, અર્લક.
અર્લપત્રું, વિ. આશ્વાપ કરવું.
(૨) અર્લપત્રું. (૩) પુલકું.
અર્લપત્રું, સ. કિ. આશ્વાપત્રું;
પાત્રું. (૨) અર્લપત્રું; દરિયા બહાર
નડું. [(૨) સવાવું.
અર્લપાત્રું, કિ. રામ નીકળેલો.

અક્ષરિકા, જુઓ અક્ષરિકા.

અક્ષરિકા (અક્ષરિકા), અ. (આ.

અક્ષરિકા=અક્ષરિકા) નક્ષા; બેલક; એમન;
દારેતો. [લક્ષ્ય.

અક્ષરિકા, વિ. જુઓ અ.

અક્ષરિકા, વિ. (અક્ષર+મેલ.

ઉ=તેની બેલ-મેલ ન હોય એવું) ઉનમ;
અક્ષરિકા; અક્ષરિકા રૂપાણુ

અક્ષરિકા, વિ. (સં. અક્ષરિકા)

ન મળે એવું. (૨) તેની ઇત દોષ નહિ એવું.

અક્ષરિકા, વિ. (આ. અક્ષર

શા. મરત=અક્ષરિકા) ભેદાર. (૨) ભે-
સમા આવેલું; ઉત્કર્ષાણુ. (૩) ખાધ પી
બેઠી રહી જતું થયેલું.

અક્ષરિકા, અ. (સં) બસ.

અક્ષરિકા, પુ. (સં.) દક્ષિણે

કુતરો. (૨) એક રાત્રી નામ. [મોજી.

અક્ષરિકા, વિ. (સં.) મોઢા વગરનું.

અક્ષરિકા, ન. (આ. અક્ષરિકા=

રંગનું બહુ વચન.) ઠાર વચનની સાથ,
હાજર.

અક્ષરિકા, વિ. (સં.) ધીર; સુરત,

ચાહેલું; વધે થાયેલું હોય એવું

અક્ષરિકામન, ન. (સં.) ધીરી

અને સુરત સાથ.

અક્ષરિકા, અ. કિ. (સં. અ=

નહિ ને લક્ષ=અક્ષરિકા) ઉત્કર્ષ. ઉ.)

અક્ષરિકા; મંદ પડી જતું; યાત્રી જતું.

(૨) ધેનાઈ જતું. [વર્ષ તે; મુજબ

અક્ષરિકા, ન. (સં.) શોભ.

અક્ષરિકા, પુ. (સં.) શોભ

આપનારી વસ્તુ; મુજબ. (૨) શોભા.

(૩) ચમત્કૃતિ.

અક્ષરિકાશાસ્ત્ર, ન. (સં.)

વાણીના અક્ષરિકા સંબંધી જોખાં રિચાર
કરેલા હોય તે.

અક્ષરિકા, વિ. (સં.) અક્ષર

કારવાણું; અક્ષરિકા અક્ષરિકા.

અક્ષરિકા, વિ. (સં.) અક્ષરિકા

રહું; શોભાવેલું.

અક્ષરિકા, અ. ન હોયે વગર

એમ; ઉત્કર્ષ. (૨) ના. બાળ; દાર.

અક્ષરિકા, વિ. (સં.) નહિ

આજેના એક, તોડાય નહિ એવું. [વિન.

અક્ષરિકા, સ્ત્રી. (સં.) સ્ત્રીના

અક્ષરિકા, સ્ત્રી. (આ આ તા=તદ્ધર્મી)

સમૃદ્ધિ. (૨) સુભાગ્ય.

અક્ષરિકા, વિ. અક્ષરિકા; હાથાર;

નજીવું. (૨) અક્ષરિકા-હી.

અક્ષરિકા, વિ. જુઓ. (૨) અક્ષરિકા.

અક્ષરિકા, પુ. (આ. અક્ષરિકા)

ઉ.) જુઓ ઉત્કર્ષ. [બરાબર.

અક્ષરિકા, અ. કિ. જોડનું

અક્ષરિકા-ચક્ર, ન. (સં. અક્ષરિકા

=અક્ષરિકા+ચક્ર=કુંડાળું) અક્ષરિકા

જે ચક્ર કે કુંડાળું તે.

અસાદ, વિ. (આ. અસાદ= ઉત્તરવું.) ગરીબ; નિર્ધન.

અસાપ, પુ. (સં. આ=વધારે+ લપ્+ખોલવું) ગળામાંથી આવું તે; સ્મૃતિગાન.

અસાપચારી, સ્ત્રી. (સં. અ-લાપ+ચાતુરી ઉ.) અસાપરૂપ જે ક્રિયા તે; સળી કરવી તે.

અસાપવું, સ. કિ. આવું; શમ કાઢવો.

અસાખસા, સ્ત્રી. પીડા, ઉપાધિ.

(૨) જૂતપ્રેત; ઝેડઝપટ.

અસ છુ ન. વૃંશકું.

અસાલ, પુ. નદિ (સં.) લાલ; ખેડ; વૃક્ષન. [=ચિદ્રન] નિશાન

અસાયત, ન. (આ. અસાયત અસાયથી જુઓ ઇલાવથી.

(૨) હામરની એક ભત. [નવ.

અસાયથો, પુ. હામરની એક

અસાયકું, જુઓ ઇલાવકું.

અસાયો, પુ. ઝોળાયો.

અસાયો, વિ. આડેસો; હરાયો.

અસાયડાખેર, વિ. સામા માણસને સારું લાગે એવી વાતો કરનાર; મીઠું; પ્રશામવીર.

અસાવડું, ન. સામાને સાડું લાગે એમ બોલવું તે. (૨) સાડું જુડું; ચાલીયુગલી.

અસાવડું, ૧વ. અસાવડું કરનાર; પ્રશામવખેર; મીઠું. (૨) ચાલીયુગલી કરનાર.

અસાવડું, સ. કિ. અપાવડું.

અસાવા, અ. (આ) પ્રિય, અસાવો, પુ. (આ. અસાવ=

કિનારીઓ) મહેરમના દિવસમાં એક ખાટામાં દેવતા સળગાવી તેની આસપાસ મુસલમાનો નાચે છે તે.

અસાહિદું, વિ. (આ. અસાહિદા=જીક) જીક; નોખું; અમન.

અસિ પુ. (સં.) એક જાતની ાળી મોટી માખ; મધમાખ (૨) સમરી.

અસિકુલ, ન. મધમાખીઓનું ટાળું; સમરીઓનું ટાળું.

અસિજહાં, વિ. (આ. આલી = ઉચી નફ. ભડ=૧૬વી) ઘણું મહાન; સભ્ય; વૈભવસંપન્ન.

અસિજહાં, વિ. (અ.) મોટા ઝોડાવાળું; મોટા વૈભવવાળું.

અસિસ. વિ. (સં. અ=નદિ તે સ્થિત=શોષવું) નદિ લયાએલું; અસંગી.

અસિંગી, વિ. (સં.) જેને કંઈ બિદન નથી એવું; નિરેદી. (૨) છવનકેડા.

અસિંદ, પુ. (સં) આગલું.

અલી, સ્ત્રી. (સં.) કપ્પી; સાહેલી; સૈયર; મેનપણી.

અલીક, વિ. (સં.) અપ્રિય; અજખામકું; ખેડું. (૨) દુનિમ.

અલુપ્તું, ન. અલોપ્તું.

અલુપ્તું, ન. બ. વ. લુપ્તવગ-
રનું જોગન કરવાનું પ્રવ. [રાખવું તે.

અલેક, વિ. સુકાનને સીધું.

અલેકગીરનારી, પુ. ખાખા-
બાને. (૨) બિખારી; નિર્ધન. [લખેલું.

અલેખ, વિ. લેખ રહિત; નહિ

અલેખું, વિ. ગણતરી વગરનું.

અલેખેલ, અ. આ દેરે.

અલેચો, પુ. એક જાતનું રેશમો
પદ્મ. [આલેખવું.

અલેટવું, આલેટવું; લેટવું;

અલેટવું, આલેટવું.

અલેલું, ન. નહિ લેલું તે;

અલુપ્તનાવ.

અલેતું, વિ. લેવું; અલુપ્તમળવું.

અલેપ, પુ. લેપ નહિ તે. (૨)

(વિ.) લેપ વગરનું.

અલેસ, વિ. (આ. અલેસ=

અપાર.) હિસાબ વગરનું. (૨) અધેર.

(૩) ઉપર ટપકે. [ટહેનાર; ઉપક્રમી.

અલેસટપુ, વિ. આચારથી

અલેહિરસલામ, અ. (આ.)

માન વાચક સખ્દ (પેશંજર સાહેબને
માટે)=તેમના ઉપર સલામ હોય.

અલેયાંબલેયાં, ન. ઓવારણું.

અલેક, વિ. (સં.) બોધ શકાય

તેણે, અતિ તેજસ્વી. (૨) એવાને

ચાન્ય નહિ એવું; અલુપ્ત.

અલોપ, પુ. (સં. અ+લોપ+અ-
પ્રી) બીલકલ નહિ દેખાતું તે.

અલૌકિક, વિ. (સં. અ+નિ-
+લૌક+એતું ઉ.) અસાધારણ;
અનુભવ જેવું. (૨) સુંદર; મનોહર.

અલ્પ, વિ. (સં.) થોડું. (૨)
નાનું; ઓછું [નાર; મૂર્ખ

અલ્પજ્ઞ, વિ. (સં.) થોડું જાણુ-

અલ્પજ્ઞાન, ન. (સં. જ્ઞા=

જાણવું ઉ) થોડું જ્ઞાન તે; બાળી બુદ્ધિ
અલ્પજ્ઞાની, વિ. (સં. અલ્પ

+જ્ઞા=જાણવું ઉ.) ઓછી સમજનું.
અલ્પપ્રમાણ, ન. થોડું માપ તે.

(૨) (વિ.) નાનું જગ.

અલ્પપ્રાણ, પુ. (સં. અલ્પ=

થોડું+પ્રાણ=વાયુ) જેનો ઉચ્ચાર

કરતા એટલો આસ નોકસે એવા અર્થે
(૨) નમાનું (માણસ). [સમન.

અલ્પશુદ્ધિ, સ્ત્રી. (સં.) થોડી
અલ્પમાપ-પી, વિ. (સં.

અલ્પ+માપ=મેલવું.) થોડામેલું.
અલ્પમતિ, સ્ત્રી. (સં.) થોડી

સમજણ. (૨) ટાંબી બુદ્ધિ પહોંચે નહિ
એવું.

અલ્પવિરામ, ન. (સં.) વાંચતાં
વાંચતાં થોડીવાર અટકવાનું ને ચિહ્ન
હોય ઉ તે.

અદ્યાયુ, વિ. (સં. અલ્પ+
આયુ=અવરદા) હુંકી જીવંતીનું.

અદ્યાયુષ્ય, ન. (સં. અલ્પ+
આયુષ્ય.) હુંકું આયુષ્ય. (૨) વિ. હુંકી
આવરદાનું [શોધાણું; ક્ષીણ ચંદ્રું;

અદ્યાયુ, અ. કિ. ઓહું ચંદ્રું;

અદ્યાયુશન, ન. (સં. અલ્પ+અજન
=ખાણું) થોડું ખાણું તે.

અદ્યાયાર, પુ. (સં. અલ્પ+
આદ્યાર=ખાણું) થોડું ખાણું તે.

અદ્યાયારી, વિ. થોડું ખાનાર;
મિતાદારી.

અદ્યા, અ. સમયમના અથવા
નાના કે ઉત્તરના દરમિયાનના પુરુષને
સંબોધવાનો ઉદ્દેશ; હે; અરે.

અદ્યેતકદલક, વિ. નિરાધાર.
(૨) સ્ત્રી. બાળકોની એક ભત્રીની રમત.

અદ્યા, પ્ર. (આ.) પરમે-
શ્વર; પ્રદા 'અદ્યા એક બ્રહ્મા' =
વિભારીની દૃશ્યમાં આવી અચેત્તુ. મીથા
ચોરે મૂકે અને અદ્યા ચોરે લઈ =
મનુષ્ય થોડું લે છે પણ ઉશ્વર તો
રાખત બદલે લે છે. 'અદ્યાને બનાવે
લેણ, એક અધા ને એક બેણ' = ઉશ્વર
એને નેતું નેહએ તેને તેવું આપે છે.
'અદ્યા યાર હું તો બેણ પાર હું.' =
ઉશ્વર સદાય દોષ તો દુરત કર્મ અથ
છે. (વિરા=ભાલ કરવાનું વદાણ.)

અદ્યાઈ, (હી), વિ. અદ્યા

સંબધી; ઉશ્વરી. (૨) નિષ્પાપ. (૩)
પ્રમાણિકપણે અલભ્ય; મોહું. 'અદ્યાઈ
-હી' અથવા અદ્યાઈ કરખાનું = ઉશ્વર
ઉશ્વરી આરથને આધારે ચાલતું કામ-
કાજ. (લ.) ધર્મ અને વપર નિયમે
પરંતુ પ્રમાણિકપણે ચાલતો વહીવટ.

અદ્યાયોદી, સ્ત્રી. છોકરાના
માવાના પાછલા ભાગમાં ને વાગેને
નાનો ગુચ્છ સમવામાં આવે છે તે.

અદ્યાયો, પુ. ઓળાયો.

અદ્યા, જી. અદ્યાઈ-હી.

અદ્યાઈ, અ. ખાખીવારાઓને
લીજ માગવાનો પેદાર. (૨) પુ.
ખાખીવારો.

અદ્યુક, વિ. દુનીઆરીના અનુ-
ભવ વચ્ચે; અણસમજી (૨) ઉદ્ધત.

અદ્યુકું, વિ. અદ્ય. નું; દુનીઆ-
દારીથી બેજબર.

અદ્ય, અ. ઓહું, નહાઈ, ઉલટું,
અને નિમય, અનાદર, પરિભવ તથા
વ્યાપકતા વગેરે અર્થ દેખાડનારો ઉપસર્ગ.

અવકાળી, સ્ત્રી. (સં.) ઉલટી
કળા; અવચિદ્ધન. (૨) પાંતી. (૩)
તુકસાન. [સાધનબળ.

અવકાળ, સ્ત્રી. (આ.) ઇલાજ;

અવકાશ, પુ. (સં.) અંતર;
માગ (૨) કુરસદ. (૩) વિરામ ચિહ્ન.

અવકાળી, (અવકાશિક), વિ.
કરજતું.

અવકૃપા, સી. (સં.) ધર્તરાજ;
કરી નંનર.

અવક્રિયા, સી (સં.) ઉઘટી
ક્રિયા; ગેરલાભ. (૨) વિનર. (૩) જેમ
કરું નેઈએ તેમ નહિ થવું તે. (૪)
ધાર્યું હોય તેથી ઉઘટું થવું તે.

અવગડ, (અગવડ), સી. સુગમ
નહિ પાડું તે; મુશ્કેલી; અડચણ.

અવગડતા, સી. મુશ્કેલી; સુમ-
મતા નહિ તે; સોઈ નહિ તે; પીડા;
દુશ્વર; પંચાળી; સમવડ નહિ થવી તે.

અવગણ, લુઓ અવગુણ.

અવગણના, સી. (સં. અવ+
ગણ=ગણવું ઉ.) ૦૨૭ ગણવું તે;
લેખવું નહિ તે; અનાદર કરવો તે; નિંદા.

અવગણવું, સ. ક્રિ. ૭૨૭
ગણવું; નહિ લેખવું; અનાદર કરવો.

અવગત, વિ. (સં. અવ+ગમ્=
ગમવું. ઉ.) નહિવું (૨) અવગતીડ
થએલું

અવગતિ, સી (સં. અવ+
ગતિ ઉ.) અધમગતિએ જવું તે.
(૨) પડતી.

અવગતીઉં, ન. જેની અવ-
ગતિ થઈ હોય તે.

અવગાહ, પ્ર (સં.) સ્નાન; નહાવું તે.
(૨) અદર પેસવું તે. (૩) હુણથી.

અવગાહવું, અ. ક્રિ. પાણીમાં
હવેરીને નહાવું. (૨) હુણથી માસી. (૩)
ડાળા નાખવું.

અવગુણ, પ્ર. (સં.) ગુણથી
ઉઘટું તે; દોષ; ગેરલાભ; દુશ્વર; ખોટ.

અવગુણકારક, વિ. (સં.)

અવગુણ કરે એવું.

અવગુણકારી, વિ. (સં.)

અવગુણ કરે એવું. (૨) અપકારી.

અવગુણી, વિ. અવગુણવાળું;

દુર્ગુણી. (૨) ગુણનાગારક. (૩) દુર્ગુણી.

અવગુણીઉં, વિ નકારા ગુણવું;

અતીતિમાન. (૨) ગુણને નહિ નહનાર;

ગુણ ઉપર અવગુણ કરે એવું.

અવગ્રહ, પ્ર. (સં.) અનાવધિ

૨ નમ્રહ. (૩) પ્રતિજ્ઞા. (૪) રચના.

અવગ્રહ, વિ. અવગ્રહ. (૨)

નિમ્રહ. (૩) પ્રતિજ્ઞા. (૪) રચના.

અવગ્રાત પ્ર. (સં. અવ+ગ્રાત=

ગ્રાતવું ઉ.) મારી નાખવું તે (૨) આધાત.

અવધોષણ, સી. (સં. અવ+

ધોષ=અવાગ કરવો.) દાંડી પિટાવવી

તે; નહેગત.

અવચળ, લુઓ અવિચળ.

અવચિહ્નન, ન. (સં.) અણુ

ચલક નિમિત્ત. (૨) અણુકેન.

અવચિહ્નન, વિ. (સં.) છટું

પડી ચલેલું; જેમાં ફરક પડી ચલો હોય

એવું. (૨) મર્ચાદિત.

અવચ્છેદ, પ્ર. (સં.) લુદાપલ્લ;

તક્ષાવત. (૨) સીમા.

અવજર, પ્ર. (સં.) અપજમ

અપકોર્ડ.

અવળોગ, પુ (સં અવ+યાગ)
સારો થાય નહિ તે; પચાંચ પ્રમાણે
અશુભ સમય.

અવણા, ઓ. (સં.) અપમાન.
(૨) આમાનન્દ.

અવટાણું, અટવાણું, અ. કિ.
અંધવાણું; ધાત્રી જડું. (૨) બેગાઈ જડું.
(૩) ચૂંચાણું. (વપરણું.)

અવડ, (અવડ-દવડ) વિ. નાંદ
અવણુ, વિ. (સં. અવર્ણ હ.)

હલેઈ ભતમાં જન્મેણું; હસાઈ; ચદ-
અવતરણુ, ન. (સં.) નીચે

ઉતારણું તે; અવતાર. (૨) ઉતાર. (૩)
ઉતારો; યાંચણ.

અવતરણું, અ. કિ. (સં અવ
નત્તુ=જનમણું. હ.) જનમણું (૨)

જમીન ઉપર ઉતરણું.

અવતસં, ન. પુ. (સં.) જાનણું
પરેણું (૨) અજંગાર; ઘિરોમણિ.

અવતાર, પુ. (સં. અવ+તૃ=

ઉતારણું.) જન્મ; ઉતરણું તે (૨) અક
રૂપ જાડી બીજ રૂપમાં જડું તે. (૩)

જીવન. (૪) પ્રવેશવાના, ઉપક્રમણિકા.

અવતારિક, વિ. અવતાર સંબંધી.

અવતારી, વિ. (સં.) જેમાં
કંઈક (દેવતા) અવતરેણું દોષ એણું; અસા-

ધારણુ. અવતારી નંદણું=જેમાં અવતા-
રનાં ચિત્રો ખોદ્યાં દોષ એવાં નંદણું.

અવદશા, ઓ. (સં.) પડતી;
દુઃશા; વિપત્તિ.

અવદાત, વિ. (સં. અવ+દૈ=

શુદ્ધ કરવું) શુદ્ધ; સ્પષ્ટ; ખુલ્લું. (૨)
ધોણું; નિર્મળ-સુદર.

અવદાન, ન. (સં અવ+દા=

આપણું હ.) અતની આહુતિઓ દેવતાને
એ અપાવ છે તે; ગળણું તે

અવદાણું, પુ. (સં. અવ+દાહ

=મળણું) વિધિ વચ્ચે શબને બાળણું તે.
અવદીચ, પુ. (સં. ઉદ્+અચ્

=જણું. ઉદિચ=ઉતાર અને તે તરફનું
હ. ઔદિચ્ય) શુભચતુર્થા પ્રાણશોની

એ; મોટી ભતિ
અવધ, ઓ. (સં. અવધિ)

હેડા; હેવટ. (૨) સમાધિ (૩) વેળા; મુદત

અવધપુરી, ઓ. (સં.)

અધો વા.
અવધાન, ન. (સં. અવ+ધા

=મૂડણું) હસ; ધ્યાન; એકાગ્રતા. (૨)
સાવધાની; શોકસાઈ (૩) સમાધિ (૪)

માગળ. (૫) પારણા; વધણ. (૬) જોનાની
એક ભતની ધાર્મિક ક્રિયા.

અવધારણુ, ન. (સં.) નિશ્ચય;
કાવ. (૨) અવધાન.

અવધારણા, ઓ. (સં.) નિશ્ચય;
કાવ; મનસુજો. (૨) વપાસ.

અવધારણું, સ. કિ. (સં. અવ

+ધૃ=ધારણુ કરવું) નક્કી કરવું. (૨)

દર રીતે મન ઉપર ચેણું; કસાવણું.

અવધિ, પુ. ઓ. (સં.) સીમા;

ઉવર; સમાપ્તિ (૧) વેળા; ઓડી; મુદત (૩)
ટાય; સિખર (૪) પદાપાદ; હૃદયી
ન્યાદે. (૫) ધોરણ. (૬) આરભ અથવા
અંત. (૭) અ. સુધી, સખી

અવધૂત, લુઓ અવધૂત.

અવધ્ય, વિ. (સં. અ+વચ્ચ=
મારું હ) મારવાને થોડા નહિ એવું
અવનધુ, વિ. (સં. અવ+નયોન)
નયીન. (૨) અભયજ એવું; અર્થાક્ષિ

અવનિ-ની, (સં. અવ + નિ
-નો) પૃથ્વી (૨) જમીન. (૩)
સ સારપ્રપથ. (૪) અવતાર; જન્મ.

અવનિતળ, ન. (સં. અવનિ
નતલ) પૃથ્વીની સપાટી.

અવનિપતિ, પુ. (સં. અવનિ+
પતિ=સ્વામી-રાજા) પૃથ્વીપતિ; મહા-
રાજા.

અવનિપાળ, પુ. (સં. અવનિ+
પાલ=પાળનાર) પૃથ્વીપાળ-રાજા.

અવનીશ, પુ. (સં. અવનિ+
શિશ=ધર્મર) પૃથ્વીનો ધર્મર; રાજા.

અવબોધ, પુ. (સં. અવ+બુધ
=મણવું ઉ.) યાન; પ્રબોધ. (૨)
મણવું તે.

અવબુધ, પુ. (સં. અવ+બુ=
ભરવું હ) સિદ્ધાવધ; યજ્ઞની પૂર્ણાહુતિ.

અવમાન, ન. (સં.) અપમાન;

અવમાનવું, સ. કિ. માન નહિ
આપવું; અવગણના કરવી.

અવવય, પુ. (સં.) આખી
વરતુનો વિલાસ, અંશ (૨) ઉપકરણ.
(૩) મૂળસ્વ (૪) યાતુ.

અવવયવી, વિ. (સં.) અવવવ-
વાયુ; ઘરીરી, અરણી [ખરાગ સમય.

અવયોગ, પુ. (સં.) અવયોગ;
અવર, વિ. (સં. અવર=ખીણ)

અવર (૨) અધમ (૩) પુ. (અ) શ્વાક
અવરજ, ન. (સં.) પાળી

તરબેરું બાળક.

અવરજવર, સી. (આવવું
ઉ. અવર અને તરવું ઉ. જવર) આ-
વન, લીમયાલ.

અવરણ, વિ. (સં. અ+વર્ણ
ઉ.) હૃદયી નવત્રે, ચંદ્ર.

અવરથા, અ. વિ. (સં. છુટા
=ફોપક આમા અ નિરર્થક ઉ) ફોગક
થા. (૨) નછવું; નિરર્થક.

અવરાધ, લુઓ અવરાધ.

અવરાધું, અ. કિ. ઢંકાવું;
છતાવું. (૨) આવરણમાં નવું.

અવરોધ, પુ. (સં. અવ+રુદ્ર=
રોકવું) અડચણ; નકતર (૨) અત-
પુર; જનાનખાવું. [કતાર.

અવરોધક, વિ. (સં.) અવરોધ

અવરોધન, ન. (સં.) અવરોધ
કરો તે; રોકવું તે, પ્રત્યેકોષ. ૮૦૦

અવરોહ, પુ. (સ. અવ+રહ=
જગતું ઉ.) નીચે ઉતરતું; દોઝાવ (૨)
ફાલગો; વડવાઈ (૩) સ્વર્ગ. (૪) ગળો.

અવરોહણ, ન. (સ.) અવ-
તરણ; ઉતરતું તે, દોઝાવ (૨) પલાણ
અવરોહી, વિ. (સ.) ઉતરતું;
નીચે જતું, (૨) લેતે જઈ મૂળ કુટબ
હોય એવું.

અવર્ગી, પુ. (સં.) 'અ' ને લગતા
અપરોનો વર્ગ. (૨) વર્ગનો અસાવ.
અવર્ગી, વિ. (સં.) અવર્ગીતું.
(૨) વર્ગીતું નહિ તે.

અવર્ણ, વિ. (સં.) વર્ણરહિત;
સફા; હજાત (૨) 'અ' આદિ જે અ
ફરો તે. (૩) અપવાદ.

અવર્ણ્ય, વિ. (સં.) વર્ણ
સાધ્ય નહિ એવું.

અવર્ણ, વિ. (સં.) હવડું; દનિષ્ટ.

અવસ, વિ. (ક્ષ) પહેલું મુખ્ય,
સાક્ષ. અવસ આખરે અવસનું અને
અવનું. અવસ કારકન= પહેલો કારકન
અવસ અરહ=પહેલો અરહ.

અવસંઆખર, અ. અથેતિ;
પહેલેથી ઉવડ મુખીવું.

અવસંદાસ, ન. (સં.) અપસંદાસ

અવસંમંજસ, સ્ત્રી (ક્ષ. અવસં+
મંજસ=મંજસી.) પાવનસ્વ, દેવકિયા.

અવસંસાસ, સ્ત્રી. બેસવું વર્ષ;

(૨) આમયું વર્ષ. [મૂ.]

અવસંસિસક, સ્ત્રી. આરંભની
અવસંભ, પુ. (સં.) આશ્રય;
આધાર.

અવસંભન, ન. (સં. અવ+ભં
=ભંકું. ઉ.) આશ્રય, ઓપ. (૨) ટોડા.

અવસંભ, પુ. (સં. અવ+ભિ
=ભિપતું ઉ.) ખસ; હેપ (૨) અહંગર.

અવસંહ, પુ. (સં. અવ+હિ
=આટું) ચાટન. (ચાટવાને યોગ
ઔપ)

અવસંકન, ન. (સં. અવ+
લુક્=લોક=જેવું ઉ.) જેવું તે. (૨)
વપાસવું-પરીક્ષા કરવી તે.

અવસંકનકાન, પુ. (સં.
અવલોકન+કન=કનું ઉ.) તપામ-
પરીક્ષા કરનાર

અવસંકનરશકિત, સ્ત્રી. (સં.)
અવસંકન કરવાનું સામર્થ્ય; લખાણની
પરીક્ષા કરવાની શક્તિમતી

અવસંકનું, સ. કિ. (સ. અવ+
લોક ઉ.) જોવું, ખારીખારીને જોવું.
(૨) ચોટગી કરવા. (૩) શુદ્ધીપત્ર વિવે-
ચન કરવું

અવસ, વિ. (સં.) વસ નહિ તે;
પસંધીન (૨) આપઅખાલા; સ્વર્ગ

અવસંશિષ્ટ, વિ. (સં. અવ+શિષ્ટ
=શિષ્ટું ઉ.) પરીક્ષ; જાયું બાકી રહેલું.

અવશુકન, સ્ત્રી. અવશુકન.

અવશેષ, વિ. (સં.) જાડી;
પહેલું; શેષ.

અવશ્ય, વિ. વશ થાય નહિ
એવું; દહીલું. (૨) અ. જરૂર; અશીત

અવશ્યમેવ, અ. જરૂરજ; નહી

અવસર, પુ. (સં. અવ+સૃ=)
સરણું જ.) પ્રસંગ; વખત; ભાગ.

અવસાત, અ. હમણાં; આ-
ટાણે. (૨) ચોમોટ.

અવસાન, ન. (સં.) મરણને
સમય; અદ. (૨) અટવાવું કે અ-
વિરોધ. (૩) હા. (૪) અપ પડવું તે

અવસય, પુ. સમાપ્તિ; છેડા.
(૨) નિશ્ચય. (૩) શેષ ભાગ

અવસ્તા, બે. (કા.) પારસી
લોકોનું અસહ્ય ધર્મપુસ્તક.

અવસ્થા, સ્ત્રી. (સં. અવ+સ્થા
=ક્રિયા રહેવું) હાલત; દયા; સ્થિતિ.

(૨) આયુષ્યનો અમુક અમુક મુદતના
ભાગ. (ક્રિયા, યોજના અને જગ.) (૩)
વ્યવસ્થા. [સુકામ.

અવસ્થાન, ન. (સં.) રહેઠાણ;

અવસ્થાંતર, ન. (સં. અવ+
સ્થા+અંતર) સ્થિતિનો ફેરફાર થવો
તે; રૂપાંતર.

અવહાર, પુ. (સં.) લગાડવાથી
શી વિશ્રાંતિ લેવી તે. (૨) સંધિનો
સમય.

અવહાસ, ન. (સં. અવ+હસ=)
હસવું વ.) ઉપહાસ; મજાક.

અવહિત, ન. (સં.) ખોટો
દેખાવ. (૨) અવિચારીલાભોભાનોભેદભાવ.

અવળાચળ, વિ. અવળું સવળું;
અર ખોટું. (૨) અ. જેમ જમે તેમ;
હમડમુહડ.

અવળાચકું, ન. અવળું કરવું
તે; અટકાવળું કરવું તે. (૨) અવળું-
ખોટું થાય એવું કામ.

અવળાચકું, વિ. અવળું ચા-
લનાર; અટકાવળું. (૨) અવળું; ખસાળ.

અવળાચકું, ન. સારું કરવા
નહી ખોટું થઈ જવું તે; હલકું થઈ
જવું તે.

અવળાચકી, સ્ત્રી. અવળું
ખાઈવું તે. (૨) અવળું જાણે ને સવળું
થાય એવી વાણી. (૩) જાણના વાણી
(૪) પ્રસંગથી હલકું બોલવું તે.

અવળાસ, સ્ત્રી. અવળું કરવાની
દેવ; આડાઈ. (૨) હલીલાઈ. (૩.) વિપ-
રીત ગુણિ. [ઉપલપાપલ.

અવળાસવળી, અ. હલકામુહડ;

અવળું, વિ. હલકું; વિરલ્લ;
હળું. (સવળું, તેથી હલકું તે અવળું.)

(૨) સમજા નહિ એવું. અવળા કરવાના
વિરલ્લ કરવાના. અવળું કરવું=નુસાના

કરવું. અવળું મેં કર્યું=નિસાડું. આડું-
અવળું=આમતેમ. અવળા પાટા બાંધવા

=હલકે રસ્તે ચલાવવું. અવળા પાટા પ-
ડવા=હલકું થવું અવળો કાવ=હલકું થવું તે.

અવળી પાપડી જામની=દેવાળું કાઠું.
અવળે પાને ચુનો દેવસાવનો=કાઠું કાચું
કરાવડું; સંતાપડું.

અવળી, સ્ત્રી ઘણાં વસાણાં
સાથે ખાંડીને બનાવેલો સુરાવડી માટેનો
કવાય. [રાજધાની; ઉચ્ચવિની.

અવર્તિ, સ્ત્રી. (સં.) માળવાની

અવર્ક, સ્ત્રી. ઉડાડી ખુબર;

અવર; જુવાદ

અવરક, વિ. (વક ચિહ્ન,
મેળ) જેમાં વક ન હોય તે.

અવરચક, વિ. (સં. અ+ચચ્=
બાધવું ઇ.) બાધી રોકે નહિ એવું (૨)
બેભાન; મરવા ખડેડું (૩) અજ્ઞાન; બા-
ળક; પશુ ભેડું.

અવરચી, સ્ત્રી. રેડકી; રમકડું.

અવરચ્ય, વિ (સં.) નહિ બો-
લવા યોગ્ય; કહેવાય નહિ એવું.

અવરજ, પુ. (ફા. આવાઝ=રમકડું)
વનિ; જે કંઈ સંભળાય તે.

અવરજદાર, વિ. (ફા. આવાઝ+
દાર=નાણું) અવાજ યાજ એવું; રમકડા-
વાળું; વાગડું. [નહિ તે; અવરજિત.

અવરજખી, વિ. (ફા.) વાગળી

અવરાત, પુ. અવાજ થરા તે,
બડાર; સમજા.

અવરાજ, વિ (ફા.) અવાજવાળું;
૨) વાગડું; અડખડું.

અવાજો, પુ. (ફા.) અવાજ;
વનિ; રમકડું.

અવાઝ, સ્ત્રી. કુમાર્ગી. (૨) અનીતિ
અવાઝ, વિ. વાગરહિત; મળે
વગરડું; અજુબેડ.

અવાઝું, ન. અડખડું.
અવાઝો, પુ. દેરાને પાણી પાવા
માટેનો ઢોલ; હાડો.

અવાઝ, વિ (અન્નાદયું ઉ.
વાઝ=કાપવાની શક્તિ; કાપ.) કાપવાની
શક્તિ રહિત (૨) ચેરફાવા વાવેરરહિત.

અવાણુ, સ્ત્રી આલવાની રીત.
(૨) જુલ. [પરીક્ષા કરવી; નાણી ભેડું.

અવાણુવું, સ. કિ. આત ભેડી;
અવાર, વિ. (સં. અ+નિવાર્ય
ઇ) ન હર કરી શકાય એવું; અનિવાર્ય.

અવારણોય, વિ. (સં.) વારી
સમય નહિ એવું; નહિ અટકાવાય એવું.

અવારતવાર, અ વારાફરતી;
કાઠ કાઠ વાર. (૨) વખતો વખત.

અવારિત, વિ. (સં.) નહિ વારેલું;
નહિ અટકાવેલું.

અવારો, જુઓ એ વારો.

અવાવર, વિ. (મં. અ+વિ+આ
નચું ઇ.) નહિ વપરાવું; પડી રહેલું.

અવસ, પુ. (સં. આ+ચસ=
વસવું ઇ.) ધાર; જ્ઞાન; મહેલ. અવાસ
બધી અથા ને કામલા રહી ગયા=ધાર
હવું તે જાણું રહુ ને નકારે રહી ગયું.

અવારતન, (સં.) વાસ્તવિક
નદિ એવું; અસત્ય. (૧) અધીચ. [ગિર્યા.

અવાસ્તવિક, વિ (સં.) અસત્ય;

અવાળુ પુ (પ્રા.) અવાળુઓ
વ.) કંઠનળી આસપાસની ગાંઠો. (૧)
દાંતના પાયા. અવાળુ કુલવા=દાંતની
આસપાસનો-ધરાનો ભાગ કુલવા

અવાંતર, વિ. (સં.) અવ+અંતર
અદ્યત્વ; વચ્ચાળેત્વ. (૧) ની બે દર આવી
જતું. (૨) દરે પછીના વિષય સાથે
સંબંધવાળું; આકાર; ઐશ.

અવિકળ, વિ. (સં.) વિકળ-
બાહ્ય થઈ બચેલું નહિ તે. દોષ તે.

અવિકાર, પુ. (સં.) વિકાર ન

અવિકાર, વિ. (સં.) વિકાર
રહિત. (૧) પ્રત્યાય કરે નહિ એવું.

અવિકારી, વિ (સં.) વિકારવાળું
નહિ તે; જે એક ને એક ન સ્વરૂપે
દર્શિત રહેલું હોય તે. (પ્રક.) (૨) એમાં
કંઈ ફેરફાર થતા ન હોય એવું; અવિકૃત

અવિકૃત, વિ (સં.) નહિ વિકૃત
થામેલું એવું; નહિ જમરી ગયેલું.

અવિકૃતિ, સ્ત્રી. વિકૃતિ નહિ હોય
તે. (૧) વિ. એમાં વિકૃતિ થઈ ન હોય
એવું.

અવિકીર્ત, વિ (સં.) રેચેલું નહિ.

અવિગત, વિ. (સં.) અન્નહિ
માત્રું હું. હ. અત. વિગત=અણું.

અણું; નહિ છૂટું પડેલું. (૨) નિવ.

અવિગતા, સ્ત્રી. (સં.) અગણી;

અગણ-ચૈવના.

અવિગ્રહ, પુ. (સં.) વિપ્રદ-
આકાર) નિરાકાર; અસરીત. (૨) વિ.
ચાત; સુલેહવાળું.

અવિગ્રહવાન, વિ. (સં.) સરીત-
વાળુ નહિ તે. (૨) નિરુપદ્રવ; સુલેહવાળું.

અવિચળ, વિ. (સં.) અન્ન-
+ચલ=ચળાવું. હ.) અણે નહિ એવું;
દંડસ્થિત. (૨) ખસે નહિ એવું; સ્થાવર
(૩) કાયમ.

અવિચળતા, સ્ત્રી. (સં.) સ્થિ-
રતા; દંઢતા; મરમપણું.

અવિચાર, પુ. (સં.) અન્નહિ+
ચિન્ચર=ચાલવું હ.) અન્યાય; અવિવેક.

અવિચારી, વિ. (સં.) વિચાર,
વચન; અણસમજ; પ્રમાદી; અવિચેતી
વદ્ધત.

અવિચારીપણું, ન. વિચાર કે
ચિત્તે માત્ર કરવાપણું નહિ તે; ભેદ-
શક્તિ હજીતપણું. (૨) સાદસિતા.

અવિચ્છન્ન, વિ. (સં.) અન્ન-
+ચિદ્ = હેલું છૂટું છૂટું થઈ અણું
નહિ તે; અણ. (૨) ચાલ; અસ્થિતિ
અવિચ્છિન્નતા, સ્ત્રી. (સં.) વિ-
ચ્છિન્નપણું નહિ તે; અણપણું; ચાલ
ને ચાલ રહેવાપણું; ધૃણતા.

અવિચ્છન્નધારા, સ્ત્રી. વગર
વદ્ધને પાણીનો દરોડો મરતી ધારો તે. (૨)
અચિવેક; ધારાવાહી. (૩) ચાલ પ્રવાહ.

અવિરોધ, વિ. (સં. અ+વિ+
હા=અણુવુ ઉ.) અણી શકાય નહિ
એવું; ન સમભય એવું.

અવિધમાન, વિ (સં. અ+
વિદ્=હોવું ઉ.) અવિધમાન;
અપ્રવક્ષ; નહિ કથાત.(૧) સત્તા રહિત,
(૨) ના. અસાધ્ય.

અવિધા, સ્ત્રી (સં.) મિથ્યાતાન;
અજ્ઞાન; માયા; હુ ને મારાપ્દાનો
અધ્યાસ. [વિદ્યતા ન હોય તે.

અવિદ્વાન, વિ. (સં.) જેનામાં
અવિધ, વિ. (સં. અ+વિધ્=

વિધવું, ઉ.) નહિ વર્ધિતું; વેવ રહિત.
(૧) નહિ પસાદાએકું (૩) જેના કાન
વધેલા ન હોય તે; આર્થેતર પ્રભ.
(કાન વિધાવવા એ આર્થ પ્રભાનું એક
સારીરિક ચિહ્ન છે, અને મુગન કાનવળી
એ ઉરવામીખાનું સારીરિક ચિહ્ન છે)

અવિધવા, સ્ત્રી (સં.) વિધવા
નહિ તે; સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી.

અવિવવાનવમ્બી, (નોમ),
સ્ત્રી. પતિને મૃત્યુને મરી ગયેલી સૌભા-
ગ્યવતી સ્ત્રીઓનું આદ્ય કરવાને કારણે
જદ નવમ્બીના દિવસ; ડોશીયાની નોમ.

અવિવાર, અ. નક્કી; ખચીત;
જરૂર. [અવર માનવ.

અવિધારવું, સ. કિ. અણુવું;

અવિદ્યોદાન, સ્ત્રી. (સં.) જેન
પતિનો સંજ યજ્ઞો ન હોય અથા સ્ત્રી.

અવિનય, પુ. (સં.) નહિ વિનય
તે; હિંદતાઈ; અસરતા. (૧) અપમાન.

અવિનયી, વિ. (સં.) જેનામાં
વિનય ન હોય તે; અસભ્ય; હિંદન.

અવિનાશ, વિ. (સં.) જેનો
નાશ થતો નથી એવું; અમા; અક્ષય;
અક્ષર; નિત્ય; ઈશ્વર. (૨) પુ. વિનાશનો
જે અસાધ્ય તે.

અવિનાશી, વિ. (સં.) જેનો નાશ
યાવ નહિ તે; અમાર; અસપ; સદાય
રહે એવું. (૨) ના. જેનો નાશ નથી તે; જમ્.

અવિનાશીપણું, ન. સદા અવત
રહેવાપણું; અમરતા; અક્ષરતા. (૨)
ઈશ્વરતા.

અવિનીત, વિ. (સં. અ+વિનીત
=હોવું ઉ.) અનમ્ર; અવિવહી; હિંદન.
(૨) જગદી.

અવિપક્ષ, વિ. (સં.) સામા
પક્ષ વગરનું (૨) ચતુ વગરનું.

અવિપાક, પુ. (સં.) જેમાં
ખાધેતું પચે નહિ એવો પેટનો રોગ.
(૨) સારો પાક નહિ તે.

અવિભક્ત, (સં.) નહિ વહેં-
ચાએકું; મુઠાચાર.

અવિભાજ્ય, વિ. (સં. અ+
નહિ+વિ+મજ્=ભાવવું. ઉ. વિમાજ્ય
=જામ પાડવા યોગ્ય) જામ પાડવાને
યોગ્ય નહિ એવું; ન ભાગી શકાય તેવું.

અવિભેદ, વિ. (સં.) વગર

શેરું; નદિ શુદ્ધ; એક; આપું. (૨)
એમાં કોઈ મતને; ન હોય એવું.

અવિમલ, વિ. (સં.) વિમલ-
ચોક્કસ નદિ તે. એવું.

અવિરત, અ. (સં.) સતત અટકે;
થાઉ તે થાઉ; હ મેલ; નિરંતર.

અવિરલ, વિ. (સં.) આપું
નહિ એવું; ભરત; અરૂપર.

અવિરલ, વિ. વિરલ નદિ તે;
અનુકૂળ મળવું.

અવિરોધ, પુ. (સં.) વિરોધ
નહિ તે; મેલ; અનુકૂળતા; મૈત્રી. (૨)
વિ. વિરોધ રહિત.

અવિરોધી, વિ. (સં.) નદિ
વિરોધી/રોધી એમાં વિરોધ ન હોય તેવું.

અવિરક્ષિત, વિ. (સં.) નદિ
વિપક્ષિત. (૧) એકવંશ છે એવા વિચાર
ન હોય એવું; પ્રીતિપૂર્ણ.

અવિરક્ષિત, વિ. (સં.) અનદિ
+ વિ + ચક્ષ્ = જાણવું ઉ.) કુંવારું; નદિ
પરોક્ષ.

અવિવેક, પુ. (સં.) અનદિ +
વિ + વિજ્ઞ = પારખવું ઉપરથી (વિવેક
નદિ તે; અસમ્યક્તા; અવિચાર. (૨)
અપમાન સરેશી વાળું.

અવિવેકતા, આ. (સં.) અવિ-
વેકીયવું. [નદિ એવું; અસમ્યક્.

અવિવેકી, સ્ત્રી. (સં.) વિવેકી
અવિશ્રાંત. વિ. (સં.) ચલુ ને

સતત; નદિ થાઉ.

અવિવેસનીય, વિ. (સં.)
વિશ્વાસ કરવાને યોગ્ય નદિ એવું.

અવિવેશન, પુ. (સં.) અલ-
ભરેસો. (૨) ખાતરી ન થવી તે.

અવિવેશી, (સ્ત્રી, વિ. (સં.)
ભરેસા વગરનું (૨) નારિતક; અપ્રમી.

અવિવેશુ, વિ. (સં.) વિશ્વાસ-
વાળુ નદિ તે. (૨) વિશ્વાસ ન રાખે
એવું; અખીરીકું.

અવિવેશ, પુ. (સં.) નદિ વિવેક
તે; વિશ્વાસ. (૨) વિશ્વાસ; આપું.

અવિવેશી, વિ. (સં.) વિવેક
નદિ તે; એ કરવાનું આત્મમાં કહેવું ન
હોય તે. [થવી તે; કુશળ.

અવિવેશી, સ્ત્રી. (સં.) વૃષ્ટિ નદિ
અવેક, પુ. (સં.) અવિવેક ઉ.

અવિવેક, એકવંશી.

અવેક, પુ. (આ. કવચ = મદલો)
નાનું; મિલકત. (૨) માલ સાદે માલ

આપવો હેતુ તે. (૩) નફો; મૂકી.

અવેક, પુ. પ્રતિનિધિ; અમુકને
ખરે શબ્દો નોતર.

અવેરું, પુ. વિવેકથી ઉપયોગ-
કરવો તે. (૨) કાળના શબ્દ તે. (૩)

કાલના કાલ તે. (૪) સમગ્રી લેવું તે (૫)
ખોડું થવું તે.

અવેરું, સ. કિ. સંભાળવું;
સાચવવું. (૨) સમગ્રી પડાવીને કાઢવું;
ધીરભરી ચલાવવું. (૩) કસકસથી ધર
ચલાવવું.

અવેરૂં, અ. કવખને; વખત
વેરખન (૧) વિ. હેથેલું.

અવેર, પુ. (સં. અવયવ ઉ.)
અવયવ. (૨) વ્યવસ્થા.

અવેગા, સ્ત્રી. (સં.) સ્ત્રી.
વેગા; વખત જેવખન; પાગલો પહોર.

અવેળી, સ્ત્રી. મેંદાનો સિરા.
અવ્યકન, વિ. (સં. અ=નહિ

કવચક્ત=રપદ) નહિ વ્યક્ત તે; યુક્ત;
મદસ્થ. (૨) ના. આત્મા; હજી; માયા.
(૩) સંખ્યા; પદ. (૪) વનિ; અવાજ
પ) પ્રકૃતિ; કુશલ. વિ; રવસ્થ.

અવ્યમ, વિ. (સં.) અમ નહિ
અવ્યય, વિ. (સં. અ=નહિ

વ્યય=એણું થતું તે.) જેને લિંગ,
વેશક્તિ કે વચન લાગતાં નથી અને જે
કદા એક રૂપેજ રહે છે તે ચંદ્ર. (૨)
નહિ એણું થનાર; આદિ ને અત રહિલ;
વેગાર વગરનું; અનિવારી; નિત્ય;
ભક્તિ; અમર; પરમાત્મા.

અવ્યર્થજ્ઞાન, પુ. (સં.) એક
નતને સમાસ. (હઠી વિસક્તિવાળા
માનની પછી અવ્યય આવી નામ અને
અવ્યય જોડાઈ નવ તે.)

અવ્યવસ્થા, વિ. (સં.) અવ-
સ્થા રહિત; જેને લાંબુ ક્રમગ્રજ કરવાનું
ન હોય તે; નવર.

અવ્યવસ્થા, સ્ત્રી. (સં.) વ્યવ-
સ્થા નહિ તે; ગેરવ્યવસ્થ.

અવ્યવસ્થિત, વિ. વ્યવસ્થા
વગરનું; ગોટાળીકું; ગોડવણ વગરનું (૨)
ચંચળ.

અવ્યવસ્થિતપણું, ન. વ્યવ-
સ્થા ન હોય એવી હાલત; અકમકસહ-
ન; ગોટાળો.

અવ્યવહાર્ય, વિ. (સં.) જેની
સાથે વ્યવહાર થઈ શકે નહિ એવું.

અવ્યકૃત, વિ. (સં. અ+વિ+
કૃ+કૃ=કરવું ઉ) આકાર નહિ
પામેકું; નહિ પ્રકૃત થએલું; બીજરૂપ;
નગરના કસ્ટરૂપ(વેશન); પ્રમાણ(સંખ્યા).

અવ્યક્રિ, સ્ત્રી. (સં.) મરૂંત
લાગુ ન પડે એવા હોય; અપ્રાપ્તિ.

અવ્યય, ન. (સં) વ્યય નહિ
તે. (૨) વિ. વ્યય વગરનું.

અવ્યેરાર, પુ. મમરાર; ગુંથ-
વણ; સંજમ. (૨) લાગલ; શીમ.

અવ્યેરૂં, વિ. ગહાવરૂં, ગમરાએલું.

અશક, પુ. (કા. ઇસ્ક) ઇસ્ક;
ધ્યાર. અગતનો આર્થો ચાલનાં આય=
ધ્યારને લીધે માણસ હેમન થાય છે
તેમણે સમજવા નથી. (૨) નિઃશક (૩)
અ. અચૂક; વગર શંકે.

અશકર, અ. (કા. આશકર=
દર્શાવવું) ચોક્કસ; સત્ય; શુદ્ધ. (૨)
આનરે; છેલ્લે.

અશકૃત, જાઓ અશુભ.

અશકતા, વિ. (સં.) —

અસ્તિ વચનું; નજીવું. (૨) નાશાયક;
દમ વિનાનું. (૩) માંદું; કુર્જન.

અસક્રિતા, ઓ. (સં.) નજીવાઈ;
અસ્તિ નહિ હોય તે. (૨) નાશાયકી.

અસક્રિત, ઓ. (સં.) અસ્તિ
નહિ તે; નજીવાઈ. (૨) અસ્તિ નહિ તે.

અસક્રિતમાન, વિ. (સં.) અસક્રિત;
કુર્જન. [એવું; અસંભવિત.

અસક્રિય, વિ. (સં.) ન પની શકે

અસક્રિયતા, ઓ. (સં.) નહિ
પની શકાયપણું; અસંભવિતતા; અસ્તિ
નહિ હોવાપણું.

અસક્રિય, વિ. (સં. સ=નહિ+શિસ્તા
રાય) દોષ વચનું; જેને દમ ન
દોષ તેવું.

અસાન, ન. (સં. અસ=ખાવું)

નમક; બોમન; ખોરાક. (૨) અજ.

અસાનિ, ઓ. (સં.) વીજળી.

(૨) વજ. (૩) કા પાયા તે.

અસાયન, ન. (સં.) ઉંચ નહિ
તે; કલત્રો. [આશ્રય વચનું.

અસારક, વિ. (સં.) નિરાધાર;

અસારકશરણ, વિ. (સં.)

અસારકને શરણ આપનાર; પરમેશ્વર.

અસારકી, ઓ. (દ્વ. અસાર=
દસ હ.) મહારનો સોનાનો સિક્કો.

અસારક, વિ. (આ. અસારી=
અસાર, તેનું અકુવચન.) ભય; બોળું;

(૨) હમાનદાર. (૩) ખાનદાર; કુર્જન.
અસારકી, ઓ. ભક્તમનસાઈ;

સાલસાઈ. (૨) હમાનદારી. (૩) સાનેવવદાઈ
અસારીન, વિ. (આ.) વિદ્યે

(અરજરતાની શક-સંવતને મારે આ
શબ્દ વપરાય છે.)

અસારીર, વિ. (સં.) શરીર,
વચનું; કામદેવ. [ધીટ. (૨) કુ. ખી.

અસાર્મ, વિ. (દ્વ.) નિર્જનતા;

અસાર્ક, વિ. (સં.) નિઃશંક;

અમાં શંકાનો અવકાશ ન હોવ તેવું.

અસાર્કય, વિ. (સં.) શંકા

કરવા થોડ નહિ એવું.

અસારક, જુઓ આધાર.

અસારકી, જુઓ આધારી.

અસાત, ઓ. (સં. અ+સામ=ચોન

વડું. ક.) કુ. ખી. અસાંતિ. (૨) ઉદ્દેવ.

અસાતના, ઓ. (સં.) દુઃખ; તાગણી

દુખાવી તે. (૨) અપવિત્રતા.

અસાતા, ઓ. (સં.) નિર્જનિ-

મુખ નહિ તે; વાપો; ચિંતા.

અસાંત, વિ. (સં.) શાંત નહિ

તે; તોશની. [તોશન; બજેડો.

અસાંતતા, ઓ. (સં.) અસાંતિ;

અસાંતિ, ઓ. (સં.) શાંતિ

નહિ તે; બજેડો; બડ; ચિત્તવિરોધ.

અસાંતિકર, વિ. (સં.) અસાંતિ

કરે એવું; તોશન થવું કરે એવું.

અસાંતિકારક, વિ. (સં.) તોશન

કારે એવું; સુદેહનો ભંગ કરાવે એવું.

અશાશ્વત, વિ. (સં.) અનિલ;
અસ્થિત; ચ ચળ. (૨) ક્ષણભયુર;

અશાશ્વતતા, સ્ત્રી. (સં.) અનિ-
સ્થિતા; અસ્થિરતા.

અશાશ્વતપણું, ન. અનિલપણું;
દીપ્તિશાનું ન દોષપણું.

અશાસ્ત્ર, ન. (સં. અ=નહિ+
શાસ્ત્ર=શાસન કરવું.) જે શાસ્ત્ર નથી
તે; નિયમકર ન દોષ તે; શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ તે.

અશાસ્ત્રીય, વિ. (સં.) શાસ્ત્રની
રીતને અનુસારું નહિ એવું.

અશિક્ષિત, વિ. (સં. અ=નહિ+
શિક્ષ=શિક્ષવવું ઉ.) અજ્ઞ; નહિ
જાણેલું. [અનિ. (૩) પવન.

અશિર, પુ. સં. ગમ્ય. (૨)

અશિય (સં.) અશુભ; અમંગળ.
(૨) અયોગ્ય.

અશીલ, વિ. શીય વગરનું. (૨)
નીચ; અકુશીન. (૩) મરીબ; યાંત; યા-
માળ; લાલુ. [અનિ. (૩) પવન.

અશુચિ, વિ. (સં.) અશુદ્ધ;
અશુદ્ધ, વિ. (સં.) અપવિત્ર;
મલિન. (૨) દોષવાળું. (૩) જીલ્લું.

અશુદ્ધતા, સ્ત્રી. (સં.) અપવિત્રતા;
મલિનતા. (૨) બેદરખાંપણ; લેપ.

(૩) અસ્પૃશ્યતા

અશુદ્ધિ, સ્ત્રી (સં.) શુદ્ધિ

નહિ તે; અપવિત્રતા; ભૂલચૂક. (૩)
ચોખવટ નહિ તે.

અશુભ, ન. (સં. અ+શુભ=સુંદર-
મંગળ.) અસ્વસ્થ; નાકારું. (૨) મરણ-
ને લગતું કમ.

અશૂર, (સં.) શૂર નહિ તે; કાચર.

અરોપ, વિ. (સં. અ+શિપૂ=
બાકી રહેવું) રોષ રહિત; સધણું.

અરોણીઓ, પુ. જુઓ અસાળીઓ.

અરોણ, વિ. (કા.) પવિત્ર.

અરોર્ધ, સ્ત્રી (કા.) પવિત્રતા.

અરોઠક, પુ. (સં.) શોઠ નહિ તે;

સુખ; પ્રસાદી. (૨) આસોપાલવવું આડ.
(૩) વિ. શોઠ ટળીને આનંદ થાય એવું.

અરોચ્ય, વિ. (સં. અ+શુચ્ચ=
શોઠ કરવો ઉ. શોચ્ય) શોઠ કરવાને
યોગ્ય નહિ એવું.

અરોચ્ય, ન. (સં. અ+શુચિ ઉ. શોચ)
અપવિત્રતા; અશુદ્ધિ. (૨) યત્ન

અરોચ્ય, ન. (સં. અ=નહિ+
શોચ્ય=જળ) રોષ નહિ તે; કાચરતા.

અરકર, જુઓ અરાકર.

અરમર, પુ. (સં.) પાથર.
(૨) વિ પથરનું.

અરમરી, સ્ત્રી (સં.) પથરી;
મૂત્રાસપ્પમાં થતો એક રે.ન. [નાસ્તિગતા.

અશ્વદા, સ્ત્રી. (સં.) અનાગ્યા;

અશ્વદાણુ, વિ. (સં.) અશ્વ
વગરનું; નાસ્તિક.

અશ્વદ્વાળુતા, ઓ. (સં.) અના-
રયા; નારિનપત્ન્ય.

અશ્વવણીય, વિ. (સં.) સા-
મજવાને થાય નહિ તે

અશ્વાધ્ય, (સં. અ=નદિ+ધ્રુ=
સાં. ણવું ઉ. આધ્ય=સાંભળવા યોગ્ય)
નહિ સામજવા થે અ.

અશ્માંત, વિ. (સં. અ=નદિ+
અન્ન=મહેત લેવી ઉ. આંત) યાદેહું
નહિ એવું. (૧) અ. વચ્ચે વાકે.

અશ્નુ, ન. (સં.) આજમાયી
પાની નીકળવું તે; આંસુ.

અશ્નુત, વિ. (સં. અ=નદિ+
શ્નુ=સાંભળવું ઉ. શ્નુત=સાંભળેહું)
નહિ સાંભળેહું; વેદ નહિ જણેહું. અશ્નુત-
પૂર્વ=અગાળ હોય પણ નહિ સાંભળેહું
દોષ એવું. (૨) જેણે સાંભળેવું દોષ નહિ તે.

અશ્નુધાર, (ધારા), ઓ. (સં.)
અશ્નુ+ધારા=ધાર) આંસુની ધાર.

અશ્નુપાત, પુ. (સં.) અશ્નુ+
પત્ત=પડવું ઉ. પાત) આંસુ પાડતું તે.

અશ્નુસાધ્ય, વિ. (સં.) તારીફ
કરવા લાયક નહિ એવું.

અશ્નુલીલ, વિ. (સં.) અશિષ્ટ;
ચામચ, શરમ આવે એવું (૨) નાચ; જુડું.

અશ્નુલીલતા, ઓ. (સં.) ગ્રામ્યતા;
નિર્વૃત્તપણું. [નિર્વૃત્તપણું; ગ્રામ્યતા.

અશ્નુલીલપણું, ન. બેચરમપણું;
અશ્નુલેપા, ઓ. (સં.) સત્તાવિચ

માનું એક નસન.

અધ, પુ. (સં.) ધોડો. (૨)
પુરુષની એક નદ.

અધિગતિ, ઓ. (સં. અધ્વ+ગતિ
=યાવ) ધોડાની યાવ. (૨) ધોડાની
ચાલના જેવા લગનો એક રાજ.

અધિગંધા, ઓ. (સં.) એક
ભગની વનસ્પતિ; આંતરંધ.

અધિમોન, પુ. (સં. અધ્વ+મોન=
જનું-મરણ) ધોડાના જેવી મરણવાનો
એક રાજસ. (૨) વિષ્ણુ, ભગવાનને
એક અવતાર.

અધિતર, ન. (સં.) ખચ્ચર; રોક.
અધિતરી, ઓ. (સં.) ખચ્ચરી;
રોકડી.

અધિરથ પુ. (સં.) પીપથો.

અધિત્યામા, પુ. (સં.) ક્રોધ-
ચાર્દનો પુત્ર (જે ચિત્તથી મરેલા પે.)

અધિદ્વંદ્વ, ઓ. (સં.) ગોખર.
અધિધાટી, ઓ. (સં.) મટા-

વિચ અક્ષરનું એક વ્રત

અધિપાળ, પુ. (સં. અધ્વ+
પાલ=પાલન કરનાર) ધોડાઓનું

પાલન કરનાર; ખાસકાર.

અધિમંત્ર, પુ. (સં.) જે મંત્રથી
ધોડાએ વચ ચાલ તે મંત્ર.

અધિમેધ, પુ. (સં. અધ્વ+મેધ
=યજ્ઞ) ધોડાને દોમવાનો યજ્ઞ.

અધિમેધી, વિ. (સં.) અધ-
મેધ કરનાર, અધિમેધ યજ્ઞ કરનાર.

અર્થમેવ, અ. (સં. અવશ્યમ્
પદ્મ=ગાંધી)મર, ગાંધી; અસુચ કરીને.

અર્થવાર, પુ. (સં.) પોડેસનાર;
સવાર. [સંબંધી વિદ્યા.

અર્થવિદ્યા, સ્ત્રી. (સં.) ધોડાઓ

અર્થવૈદ્ય, પુ. (સં.) ધોડાનું
દ કરનાર; પદવૈદ્ય.

અર્થશાળા, સ્ત્રી. (સં.) ધોડા
ખવાની તથા કેળવવાની જગ્યા; ધોડાશ.

અર્થ, રૂઢ, વિ. (સં. અશ્વ+
|| રૂઢ=ચક્રેણું) પોડે ચક્રેણું; અમવાર.

અર્થારોહ, (સં. અશ્વ=પોડો
|| રૂઢ=ચક્રેણું ઉ. આરોહ) પોડે

નું તે
અર્થારોહણ, ન લુઓ અર્થારોહ.

અર્થિન, પુ. (સં. આસો મહીનો.

અર્થિની, સ્ત્રી. (સં.) મતાવિશ
ત્રોમાનું પદ્મ નક્ષત્ર. (૨) ધોડી (૩)

ની અ.

અર્થનિકુમાર, પુ (સં.) જે
|| રૂ ઇપાળા દેવો. (એ દેવોના પૈર

|| ઇ) (૨) બહુજ રૂપાળો પુરુષ.
કુશળ વૈદ્ય.

અર્પાડ-ડ, લુઓ આપાડ

અર્પ, વિ. (સં.) આઠ; ૮.

અર્પક, ન. (સં.) આઠનો સમુ-
આઠ કરીની કવિતા. (૨) પ્રમણ.

અર્પકા, ન. (સં.) આઠનો એક

અર્પકોણ, પુ. (સં.) આઠ
પુણ્યો. (૨) વિ. જેને આઠ પુણ્ય

દોર એવું.

અર્પગધ, સ્ત્રી. (સં.) આઠ
જાતનાં સુમધી દ્રવ્યોનું ચૂર્ણ.

અર્પદિક્ષપાળ, પુ. (સં.) આઠ
દિશાઓના આઠ દેવતાઓ: રૂદ્ર, ૨ અગ્નિ;

૩ વાયુ, ૪ નિશ્ચિતિ, ૫ વરુણ, ૬ વાહુ,
૭ કુબેર અને ૮ યિષ્ટ.

અર્પસાતુ, સ્ત્રી. (સં.) આઠ
જાતની ખાદ્યો. (૧ સોડું, ૨ રૂડું, ૩

તાંબું, ૪ સીસું, ૫ કપીર, ૬ જસન, ૭
પાચે અને ૮ લોહ)

અર્પનાયિકા, સ્ત્રી. (સં.) કામ્ય
શાસ્ત્રમાં આઠ નાયિકાઓ કહી છે તે.

(૧ સ્વાધીનપતિ, ૨ ખડિના, ૩ અભિ-
સારિકા, ૪ કલ્પદાંતરિકા, ૫ વિપ્રલબ્ધા,

૬ પ્રોલિખાલકા, ૭ વાસકસજ્જા અને
૮ વિરહોલકા.)

અર્પપદી, સ્ત્રી. (સં.) જેમાં
આઠ પદ હોય એવું ગાન.

અર્પપ્રધ ન, પુ. (સં.) પ્રધાન
મંડળ. (૧ પ્રધાન, ૨ મંત્રી, ૩ સચીવ,

૪ અગ્રણ્ય, ૫ ધર્મશાસ્ત્ર, ૬ ન્યાયશાસ્ત્રી,
૭ વૈદ અને ૮ યોગશાસ્ત્રી)

અર્પભાવ, પુ. (સં.) કામ્યશા-
સ્ત્રમાં કહેલા આઠ ભાવ. (૧ સ્તંભ, ૨

સ્વેદ, ૩ સ્વર-અંગ, ૪ રોમાંચ, ૫ કંપ,
૬ વૈવર્ય, ૭ અશ્રુપાત અને ૮ પ્રવચ)

અપ્રમ, ના. ત્રણ દિવસના સામન
ઉપરાસનું જેતોનું એક વ્રત; આક્રમ.
(૨) વિ. આક્રમું.

અપ્રમપ્રમ, અ. આક્રમવળુ,
જેમ તેમ (૧) અમળદ

અપ્રમહાસિદ્ધિ, સ્ત્રી. (સં.)
અમ પ્રાપ્તી મહા સિદ્ધિઓ. (અભિમા,
મહિમા, ગરિમા, લધિમા, પ્રાપ્તિ, પ્રાકાશ,
દશિત્વ, વશિત્વ) (૨) આનંદ; ઉચ્છિન્ન
પ્રાપ્તિ થવું તે.

અપ્રમી, સ્ત્રી. (સં.) પપ્રમા-
દીઓની આક્રમી તિથિ; આક્રમ.

અપ્રમૂર્તિ, પુ. (સં.) શિવ;
શંકુ; મહાદેવ. [વર્ષની કથા

અપ્રવર્ણ, વિ. (સં) અઠ

અપ્રાક્ષરી, વિ. (સં.) જેમાં
આઠ અક્ષર હોય એવું (અષ્ટાક્ષરીમત્ર
'ત્રીકુળાં શરણં મમ')

અપ્રાદશ, વિ. (સં.) અઠાર, ૧૮.

અપ્રાવક, પુ. (સં.) એ નામનો
મુકામ. (એ આઠે અંગે વાંકા ને કુચકા
હતા તે પરથી પ્રોડખાપણવાળા માણસને
'અપ્રાવક' કહે છે. (૨) વિ. અઠે ઠેકાણે
વાકું હોય એવું.

અપ્રાવિધાની, (અર્થવિધાની),
(સં. અદ્ય+અવધાન=વ્રણ) એકજ

વેળાએ ધણી ગાળતો ઉપર ખ્યાન
આપી શકે એવું. (૨) અટપટી; ચતુર.

અપ્રાપ્ત, અ. કિ. ઇર્ષયવું. (૨)
અર્જવવું; પંચાગવું.

અપ્રમંગળું, ન. પરણતાં આઠ
મંજણકેરા કરવા તે. (શ્રીમાળી બ્રાહ્મણની
જ્ઞાતિમાં આઠ કેરા કરવાનો વહીવટ છે)
પુનર્લગ્ન. [વાકું.

અપ્રાંગ, વિ. (સં.) આઠ અંગ-

અપ્રાંગપ્રણામ, પુ. (સં.) માટે

અમ નપાચીને નમસ્કાર કરવો તે.
(આઠ અંગ-૧ મસ્તક, ૧ આંખ, ૩
છાત્રી, ૪ વાણી, ૫ મન, ૬ પદ,
૭ હાથ અને ૮ શુભલ.)

અપ્રાંગયોગ, પુ. (સં.) આઠે
અમ સહિત જે યોગ તે. (યમ, નિયમ,
આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણ,
ધ્યાન અને સમાધિ)

અપ્રોત્તરશત, વિ. (સં. અદ્ય+
તત્તર=ઉપર+શત=સો) એકમે ને
આઠ. [મિથુન, પુ. છ.

અસક્રમત, સ્ત્રી. (કા.) ગાલ

અસક્રત, વિ. (સં.) જેને ફળની
પ્રત્તિ નથી એવું; નહિ વસ થયેવું.

અસખ, પુ. (સં.) અમિત્ર;
કુરમન (૨) વિ. મિત્ર વખતે (કા. કા. ખ.

અસગું, વિ. પારકું; જેની સાથે
સગાઈના સબંધ ન હોય એવું.

અસગોત્ર, ન. (સં.) સગોત્ર
નહિ તે; જુદું ગોત્ર તે (૨) વિ. સગોત્ર-
નું નહિ તે. [નહિ તે.

અસગોત્રી, વિ. (સં.) સગોત્રી

અસંગત્ય, ન. (સં.) વેદ-
વિરુદ્ધ જે યાત્ર તે.

૨) અસંજન, વિ. સંજન નહિ તે; નિદિ તૈયાર (૨) ન ચાલી શકે એવું.
 (અસંજન, પુ. (સં.) દુર્જન; અસંજન. (૨) વિ. જેનામાં સંજનના ન હોય એવું [નવા નંદિ તે; દુર્જનતા.
 ૩) અસંજનતા, સ્ત્રી (સં.) સંજન- અસંજનપણું, ન. સંજન નહિ તે.
 અસત, વિ. (સં.) જુહું; ખોડું. (૧) અપર્મ; અન્યાયી. (૩) અક્ષ; મિથ્યા. (૪) અક્ષથી ભિન્ન વસ્તુ.
 અસતર, જુઓ અગતર.
 અસતરી, સ્ત્રી (સ્ત્રીનું અપ- જ્ઞારપ.) સ્ત્રી. (૧) ઇશ્વી; કપાને સદા- પૂજાર બનાવવાનું ધોતીનું એ એનાર
 અસતી, સ્ત્રી. (સં.) નકારી; ચાલની સ્ત્રી. [ચાર દિશાઓની હદ.
 અસતુલ, (૧), ન. ખેતરની
 અસતકાર, પુ. (સં.) સત્કાર નહિ કરવો તે. [અનાવ; અસત્રિ
 અસતા, સ્ત્રી. (સં.) મતાનો
 અસતપથ, પુ. (સં.) નકારો- ખોટો માર્ગ; અપર્મનો માર્ગ.
 અસત્ય, ન. (સં.) સત્ય નહિ તે; જુહું. [અસત્યતા.
 અસત્યપણું, ન. જુહું; અસત્યતાની.
 અસત્યવાદી, (સં.) અસત્ય- જુહું-વાદી; જુહું-વાદી. (૨) જુહું-વાદી.
 અસત્યવાદ, (૨) જુહું-વાદી; જુહું-વાદી.

અસદાચાર, પુ. (સં.) દુરા- ચાર; ખરાબ વર્તણૂક
 અસદાચારી, વિ. (સં.) અ- સત્+આચાર+ઈ=વાળું.) સારા આ- ચારવાળું નહિ તે; દુરાચારી.
 અસદગતિ, સ્ત્રી. (સં.) દુર્ગતિ; મરણ પછી ભૂત થવું તે.
 અસદમાન, પુ. (સં.) સદમાન નહિ તે; અણમાન.
 અસદસ, વિ. (સં.) નહિ સદસ તે; બસેબસ મળવું આવે નહિ એવું.
 અસનાઈ, ના. (કા.) દોરની, રનેદ. (૨) અટકાવ; પગવણી.
 અસન્માન, ન. (સં.) અપમાન.
 અસપિંડ, પુ. (સં.) સપિંડ નહિ તે, સાત પેઢી ઉપરાંતનો પુકા. (૨) વિ. સપિંડ ન હોય એવું; પરમેશ્વર.
 અસખાન્ન, પુ. (આ.) મામાન; જન્મ મિલકત. (૨) સાહિત્ય; સામગ્રી (વસ્તુઓ).
 અસલ્ય, વિ. (સં.) અવિવેકી; ખળ; તોછડું; ઉદ્ભવ
 અસલ્યતા, સ્ત્રી. સંખપણું નહિ તે; અવિવેક.
 અસલ્યપણું, ન સંખ્યતા નહિ તે.
 અસમ, વિ. સમ નહિ તે; વિષમ.
 અસમથ, વિ. (સં.) સમથ ન હોય તે.
 અસમંજસ, સ્ત્રી. સમંજસ નહિ તે; ખાળજીવિ. (૨) મૂર્ખાઈ; નાહાની.

અસમજણુ, સ્ત્રી. સમજણુ નહિ
તે; નાદાનિચાન; બાળકજીવિ.

અસમજણુ, વિ. મમજણુવાળું
નહિ તે; મૂર્ખ; નાદાન; બાળકજીવિ.

અણુસમજણુ, વિ. સમજુ નહિ તે.

અસમજણુત, સ્ત્રી સમજણુત નહિ
તે; અણુજનાવ; કુસપ.

અસમજણુતી, સ્ત્રી. સમજદેર;
ગેરસમજણુતી.

અસમજા, સ્ત્રી. (સં.) સમતા
નહિ તે; વિષમતા.

અસમર્થ, વિ. (સં.) નહિ
સમર્થ તે; અશક્ત.

અસમાજુ, વિ. ન મગમ એવું;
છદ્ધાજુ. (૨) દુબીમગને રહી શકે નહિ
એવું; અટક્યાજુ.

અસમજસ, વિ. (સં.) અશ-
ક્તિ; મગર્થ ન હોય તેવું; (૨) સમજમાં
ન હોય તેવું. (૩) ચમર રાતનો ખેટો
હીકરો.

અસમાસ, વિ. (સં) સમાસ
નહિ તે; અધુર; અપૂર્ણ.

અસમાન, ન. (દા. આસ=

ધંટી+માન=જેવું હિ. આસમાન=આ-
કાશ.) આકાશ. જુઓ. આસમાન. વિ.

(સં. અ+હિ+સમાન=સરખું) નહિ
સરખું; બરોબરીનું નહિ એવું; અપૂર્ણ.

અસમાનતા, (સં.) સમાન-
પણું નહિ તે.

અસમાની, વિ. આસમાની;
આકાશના જેવા રંગનું.

અસમાનીસુલતાની, સ્ત્રી. (દા.

આસમાન=આકાશ+સુલતાન=રામ.) દેવ-
દુત્ત અથવા રાજકુળ આકૃત; અનિચાર્ય
આપત્તિ; આકસ્મિક વિપત્તિ.

અસમાવર્ત, પુ. (સં. અ+
સમ્+આ+વૃત્ત=ચળવું. હિ.) ધક્કાચારી;

સમાવર્તન નામનો સંસ્કાર કર્યો ન હોય
એવો.

અસમાહિત, વિ. (સં.) ચિત્તની
એકાગ્રતા ન હોય એવું; સમાધિહિત.

અસર, સ્ત્રી. (આ. અમર)

ભાગણી. (૨) ચણ. (૩) સાંઠે માફું
પરિણામ થવું તે; ફળ. (૪) પાસ બેસવો
તે; મનમાં વાત હોય તે. (૫) હાંસલ
(૬) કાચ.

અસરકારક, વિ. અમર કરે
એવું; રાગણી (૨) ચણાણ. (૩) પ્રબળ.

અસરારે ન. (આ. સર=અ-
નું જ. વ.) ખાનગી વાતચિત.

અસર, વિ. (આ. અર=અ-
=મૂળ. વ.) પહેલું. (૨) જીવું. (૩) ખરું.

(૪) જવા કુળનું. (૫) સારું; ઉત્તમ.

અસડી, વિ. જીવું; પગતની.

અસવર્ણ, વિ. (સં.) સવર્ણ
નહિ તે વિભત્તીય.

અસવાર, પુ. પોડસવાર. (૨)
પાણીની પીઠ ઉપર બેસવું તે.

અસવારી, સ્ત્રી. પ્રાણીની પીઠ ઉપર બેસવું તે; આરોહણ. (૨) બેસનાર. (૩) રસાયો. (૪) ગાદી ઘોડા અને ગેઢર ચાકર સાથે ફરવું તે. (૫) ચડાઈ.

અસહાય, વિ. (સં.) જેને કોઈની સહાય ન હોય એવું; નિષાધાર.

અસહિષ્ણુ, વિ. (સં.) સહન કરી શકે નહિ એવું; અપ્રમ.

અસહ્ય, વિ. (સં.) અનંદિત સહ=સહેવું ઉ.) સહન થાય નહિ એવું; અપ્રમ.

અસંકટ, ન. (સં.) સંકટનો અભાવ. (૨) વિ. સંકટ રહિત.

અસંકલ્પ, પુ. (સં.) સંકલ્પનો અભાવ; અનિશ્ચય. (૨) વિ. સંકલ્પ વિનાનું; નિશ્ચયવાણું નહિ એવું.

અસંક્ષેપ, પુ. (સં.) વિસ્તાર. (૨) વિ. સંક્ષેપ રહિત; વિસ્તારવાળું.

અસંખ્ય, વિ. (સં.) જેની ગણતરી થઈ ન શકે તેવું; અનંત.

અસંજ્ઞા, વિ. (સં.) યંત્રા રહિત.

અસંત, પુ. (સં.) અસાધુ; અસાધન. (૨) વિ. અધર્મો; દુર્જન.

અસંતાપ, પુ. (સં.) સંતાપનો અભાવ; બેફકર.

અસંતુષ્ટ, વિ. (સં.) જેને સંતોષ ન હોય એવું; નાશુચ.

અસંતોષ, પુ. (સં.) સંતોષ નહિ તે; લોભ.

અસંતોષી, વિ. (સં.) સંતોષ વગરનું; લોભી.

અસંપૂર્ણ, વિ. (સં.) સંપૂર્ણ નહિ તે; અધુરું.

અસંપૂર્ણતા, સ્ત્રી. (સં.) સંપૂર્ણતા નહિ તે; બેઅપ.

અસંબંધ, વિ. (સં.) સંબંધ બેસતો ન હોય એવું; વૃદ્ધ.

અસંબંધ, વિ. સંબંધ વગરનું.

અસંભવ, પુ. (સં.) ન બનવા લેખ તે; અશક્યતા.

અસંભવિતા, વિ. (સં.) જેનો સંભવ ન હોય એવું; ન બાની યથાય એવું; અશક્ય.

અસંભાવના, સ્ત્રી. (સં.) અશક્યતા; ઉલટી ભાવના; મનર્થ-બેસવું ન આવવું તે; અચિત્તપણું.

અસંભાવિત, વિ. (સં.) દુર્જન; જેની સાખ-આખર સારી ન હોય એવું.

અસંભાવ્ય, વિ. (સં.) અશક્ય; ન બને તેવું.

અસંભૂત, વિ. (સં.) કદાપિ નહિ થયેલું એવું. [રહિત.

અસંભ્રમ, પુ. (સં.) ગભરાટ

અસંભત, વિ. (સં.) નહિ સંભવ; નાકબુદ્ધ. [નિરાશ એવું; છટું.

અસંયુક્ત, વિ. (સં.) નહિ

અસંયોગ, પુ. (સં.) સંયોગ નહિ તે; વિયોગ. (૨) કુસંય.

અસંશય, પુ. (સં.) નિઃસંશય.

અસંસર્ગ, પુ. સંસર્ગ નહિ તે; સંબંધ પ્રગટ.

અસંસ્કૃત, વિ. (સં.) જોને સંસ્કાર કરેલા ન હોય એવું; અશુદ્ધ. (૨) ન. સંસ્કૃત નહિ તે; પ્રાકૃત.

અસંસ્કૃતસ, વિ. (સં.) મંસ્કૃત નહિ નહિનાર.

અસાક્ષાત, વિ. (સં.) અપ્રાયશ્ચ; ખરેખર નહિ તે.

અસાખ, વિ. સાખ વગરનું.

અસાચ, વિ. સાચું નહિ તે; છુટું.

અસાધવી, સ્ત્રી. (સં.) જેનામાં સાધુતા ન હોય એવી સ્ત્રી.

અસાધારણ, વિ. (સં.) સાધારણ નહિ તે; અદ્યુત્તમ; જનસેષ મળે એવું. [તે; દુષ્ટ.

અસાધુ, વિ. (સં.) સાધુ નહિ

અસાધ્ય, વિ. (સં.) ન સાધી શકાય એવું; ઉપાય લાગુ થઈ શકે નહિ એવું.

અસામણ, સ્ત્રી. આસામણ.

અસામાન્ય, વિ. (સં.) અસાધારણ. વિવાદ.

અસામીયાર, સ્ત્રી. આસા-

અસામ્ય, ન. (સં.) મળતાપણું નહિ તે; નિરાપણું.

અસાર, પુ. (સં.) સાર નહિ તે. (૨) વિ. સાર વગરનું; ખોટું; નિર્માલ્ય.

અસારતા, સ્ત્રી. સારપણું નહિ તે; નિર્માલ્ય.

અસારો, પુ. ઝગ દીધેલો રેશમ-

નો ધાર. અસાર વાટન = રેશમના ધારને વગ છા મુલાવમ બનાવવો. [વિદ્યોદર.

અસાવધ, વિ. (સં.) ગાદિલ;

અસાવધાન, વિ. (સં.) ધાનજી વગરનું. [વિશાળજી.

અસાવધાની, સ્ત્રી. ગદ્ગતી;

અસાવરી, (આશાવરી), સ્ત્રી.

એક સગિધી.

અસાવણું, સ્ત્રી. આસાવણું.

અસાદુર્ય, વિ. (સં.) સદાચ

વગરનું; અનુચિત; નિરાધાર; એકલવાણું.

અસાદ્ય, સ્ત્રી. અસદાય.

અસાપીઓ, પુ. સરસવતી જાતનાં લાલ અને સરેખ ચપટાં લાંબાં ખી.

અસાંપ્રત, વિ. (સં.) સાંપ્રત

નહિ તે.

અસાંસતું, વિ. (સં.) અનશ્વમ્ = શ્વાસ લેવો.) હતાવણું; અસાંસ; ગાલર.

અસિ, પુ. (સં.) તરવાર; ખૂંટ.

અસિત, વિ. (સં.) અસિત = ધોણું) ધોણું નહિ તે; કાચું.

અસિત, સ્ત્રી. (સં.) ગળી. (૨)

મળા કેશરાણી સ્ત્રી. (૩) નાગલ. (૪)

એક અપ્પરા.

અસિદ્ધ, વિ. (સં.) નહિ સિદ્ધ

તે; કાચું; અધૂરું.

અસિધારા, સ્ત્રી. (સં.) તર-
વારની ધાર. અસિધારાએ રહેલું, ચાલ્યું
=મહુ સંસાળથી કામ કર્યું. અસિધારા
મત=જેમાં જરા પણ ચૂક ચલાં તરવારની
માફક કપાઈ જવાય એવું જોખમ હોય તે.
અસિપત્ર, ન. (સં. અસિ=ત-
રવાર અને પત્ર=પાતું) તરવારના
જેવા, વાંક અને તીલા જેને પાન હોય
એવી વનસ્પતિ. (૨) તરવારનું પાતું;
આન. (૩) રોશની. (કાણ કે તેના પાન
તરવારના જેવાં હોય છે.)

અસિલતા, સ્ત્રી. તરવારનું પાતું.

અસીકરમ, (અસિકર્મ), ન.
(સં. અસિ=તરવાર+કર્મ) તરવાર
ચલાવવાનું કામ; ક્ષત્રિવધર્મ.

અસીમ, વિ. (સ) જેની મીમા
ન હોય એવું; અપ્રાપ્ત.

અસીન્ન, વિ. (આ. અસ્ત ઇ.)
વકીલને પોતાનો કેસ સોંપનાર; કુળ
(૨) વિ સાક્ષી; બંધુ; કૃપીન; ખાનદાન
(૩) નબળું; ગરીબ; ચરમાળ.

અસીસું, ન. ઝોશીકું; તકીઓ.

અમુ, પુ. (સં.) પ્રાણ; શ્વાસ.
(૨) છંદગી. (૩) શરીરનાં પાંચ તરંગો.
અમુ, (ઇમુ), વિ (સં. હૃદય
હ) આહું. [તે; અનારોગ્ય; દુઃખ

અમુખ, ન. (મં.) મુખ નહિ
અમુખાકરી, સ્ત્રી. મુખાકારી
નહિ તે; મંદવાહ.

અમુખી, વિ. (સં.) મુખી
નહિ તે; દુઃખી. (૨) માદુ. (૨) નિર્વન.

અમુગમ, વિ. (સં.) મુગમ
નહિ તે; કઠિન.

અમુર, પુ. (સં.) રાક્ષસ; દાનવ.

અમુર, વિ. મોહુ. [મુશ્કી.

અમુરી, વિ. (સં.) આમુરી;

અમુરું, વિ. (સં. અ+સૂર્ય. પ્રા.

અમુર+ઉ=વાળું) મૂરજ વગરનું;
અવારું; મોહુ.

અમુલલ, વિ. (સં.) મુલમ
નહિ તે; દુર્લભ; કમલ [મિત્ર નહિ તે.

અમુહક, પુ. (સં.) શત્રુ;

અમુંદર, વિ. (સં.) મુંદર

નહિ તે; કદરપું; કુખડું.

અમુંદરો, પુ. એક જાતનું ઝાડ.

(તેના પાનની ખીણોમાં વળાય છે.)

અમુક્ષમ, (સં.) મુક્ષમ નહિ
તે; મહુ. (૨) મોહુ; ભાર.

અમૂમ, વિ. લોભી નહિ તે; ઉદાર.

અમૂયા, સ્ત્રી. (મં.) અદે-

ખાઈ; ઇર્ષા.

અસેમસે, અ. કોઈ મિત્ર લઈને.

અસેવ્ય, વિ. (મં.) નહિ

સેવવા લાયક.

અસો, ક્રિ. યત્ર ઘો.

અસો, (શ્લો), પવિત્ર; શુભ;

અંજળ. (પારસી).

અસોષ, (શોષ), વિ. (દા.)
પવિત્ર; પુણ્ય. (૨) દેવતાઈ.

અસૌમ્ય, વિ. (સં.) સૌમ્ય
નહિ તે; ઉચ. (૨) ભયંકર.

અસ્ખલિત, વિ. (સં. અ+
સ્ખલ્=ખરવું-અટકવું. ઉ. સ્ખલિત=
ખરેલું.) વગર ખરેલું; વગર અટકેલું.
(૨) અચળ.

અસ્ત, (સં.) આધમતું તે;
આકાશમાં નહિ દેખાતું તે. (૨) નાશ.
(૩) દંકાઈ જતું તે. અસ્તકાળ-અસ્ત-
સમય=પડતીનો વખત.

અસ્તબ્ધ, વિ. (સં. અ=નહિ+
સ્તમ્=અટકવું ઉ.) નહિ અટકેલું;
નહિ સળગત યથ જએલું; અચળ. (૨)
નહિ ચલિત વએલું; અગત.

અસ્તમાન, વિ. (સં.) આયમેલું.

અસ્તર, ન. (સં. આસ્તરણ
ઉ.) પડ; સારા કપડાની અંદર સાધા-
રણ કપડાતું જે પડ નાખાય છે તે.

અસ્તરી, સ્ત્રી. ઇત્રી.

અસ્તરીઈ, ન. મહેલ.

અસ્તરો, પુ. (કા. ઉસ્તરદન=
મુંડવું-સાદ કરવું. ઉ.) સત્રીયો; અત્રી.

અસ્તંગત, વિ. (સં.) જતું
રહેલું; આધમી જએલું; ઝાંઝું પડી જએલું.

અસ્તાધ, સ્ત્રી. ટેક; હાળ; રાગ.

અસ્તાચળ, પુ. (સં. અસ્ત+
અ+ચલ્=હાલવું ઉ. અચલ) જ્યાં

સુર્યાદિ ગ્રહો અસ્ત પામે છે એવો
હવાએલો એક પર્વત.

અસ્તિ, કિ. (સં.) ત્રિ. પુ. એ.
વ.) છે; (પારસી લેખમાં-હસ્તિ)
(૨) ના. હવાલી.

અસ્તિત્વ, ન. (સં.) હોવા-
પણું; હવાલી.

અસ્તુ, અ. (સં.) મમે. (૨)
હો; બનો; આમીન. (આશીર્વાદની
સૂચના કરનારો વદ્દમાર.)

અસ્તેષ, ન. (સં.) ચોરી નહિ
કરવી તે.

અસ્તોવ્યસ્ત, વિ. વેરાએલું;
અવ્યવસ્થિત; સુધાઈ ગએલું; આમતેમ
ખરેલું; અધિર; હલચલુદટ.

અસ્ત્ર, ન. (સં. અસ્=ફેંકવું
ઉ.) દૂર ફેંકવાનું હથિયાર. (બાણ,
લીર, ચાર.)

અસ્ત્રશસ્ત્ર, ન. (સં.) દૂર
ફેંકવાનાં અને હાથમાં રાખીને લપધો-
અમાં લેવાનાં લડાઈનાં હથિયારો.

અસ્ત્રી, સ્ત્રી. ઇત્રી; અસ્તરી (૨) સ્ત્રી.
અસ્ત્રી, પુ. સત્રીયો.

અસ્થાન, ન (સં.) નહિ સ્થાન
તે; કસથાન. (૨) વિ. સ્થાન વગરનું.

અસ્થાચી, વિ. (સં.) સ્થાપી
નહિ તે; અનિત્ય; ક્ષણભંગુર.

અસ્થિ, ન. (સં.) હાડ; હાડકું.
અસ્થિપિંજર, ન. (સં.) હાડપિંજર.

અસ્થિર, વિ. (સં.) સ્થિર નહિ તે; ડગમગવું. (૨) અનિયમિત.

અસ્થિરતા, સ્ત્રી. (સં.) સ્થિરતા નહિ તે; ચંચળપણું.

અસ્થિરપણું, ન. (સં.) સ્થિરપણું નહિ તે.

અસ્થિસમર્પણ, ન. (સં.) હાડકાં આપી દેવાં તે; હાડકાંને પવિત્ર સ્થળમાં નાખવાં તે. [ડાકો દગલો.

અસ્થિસંચય, પુ. (સં.) હાડકાંને ઘાટવા તે; ચિતા ઠાઠી પાડવી તે.

(૨) ઠાઠી ઠારવી. [અપવિત્ર. અસ્માત, (સં.) નહિ નાહેલું; અસ્તાન, ન. (સં.) નહિ નાહવું તે. (૧) વિ. જેનું રનાન ન આવડું હોય એવું.

અસ્તિનશ્ચ, વિ. (સં.) રનેહ કે ચિકાચ રહિત. (૨) કુમળો નહિ તે; કોર. (૩) અમી વગરનું.

અસ્પર્શ્ય, વિ. (સં.) સ્પર્શ થાય નહિ એવું. (૨) કોરું; અનામત.

અસ્પષ્ટ, વિ. (સં.) સ્પષ્ટ નહિ તે; ખરાબ સમજાય નહિ એવું; ઝાંઝું.

અસ્પષ્ટતા, વિ. (સં.) સ્પષ્ટતા નહિ તે; ગળગળ; ગુંચવણ; ઝાંઝ.

અસ્પૃહ, વિ. (સં.) સ્પૃહા વગરનું; ઇચ્છારહિત.

અસ્પૃહણીય, વિ. (અ=નહિત

સ્પૃહ=આહવું ઉ. સ્પૃહણીય) નહિ આહવા ચોખ્ખ. (૨) ઇચ્છળ.

અસ્ફુટ, વિ. (સં.) અસ્પષ્ટ; નહિ સ્પષ્ટ; ગડગડાયું. (૨) તોલણું.

અસ્ફુટતા, સ્ત્રી. (સં.) અસ્પષ્ટતા; અશુદ્ધિ; ગડગડ.

અસ્માન, ન. અસમાન; આકાશ. અસ્માનીસુલતાની, સ્ત્રી. અસમાનીસુલતાની.

અસ્ત્ર, ન. (સં.) લોહી; રુધિર. (૨) આસુ. (૩) કુણો.

અસ્વચ્ચ, વિ. (સં.) સ્વચ્ચ નહિ તે; મલિત. (૨) ડોળાએડું.

અસ્વચ્ચદ, સ્ત્રી. (સં.) પરાધીન; પરવચ.

અસ્વતંત્ર, વિ. (સં.) સ્વતંત્ર નહિ તે; પરાધીન; પરવચ.

અસ્વતંત્રતા, સ્ત્રી. પરાધીનતા; તાબેદારી; છુટ નહિ તે.

અસ્વતંત્રપણું, ન. પરવચતા; પરાધીનતા.

અસ્વર, પુ. (સં.) સ્વર નહિ તે; બ્યબન અક્ષરો. (૨) વિ. મંદ સ્વરવાદુ.

અસ્વરૂપ, વિ. (સં.) સ્વરૂપ નહિ તેડું; સમાન ગુણ વગરનું (૧) જે સ્વરૂપ નથી એવું (જદા).

અસ્વચ્ચ, વિ. (સં.) સ્વચ્ચ નહિ તે; અસમાન ગુણ વગરનું (૧) જે સ્વચ્ચ નથી એવું (જદા).

અસ્વચ્ચ, વિ. (સં.) સ્વચ્ચ નહિ તે; અસમાન ગુણ વગરનું (૧) જે સ્વચ્ચ નથી એવું (જદા).

અસ્વચ્ચ, વિ. (સં.) સ્વચ્ચ નહિ તે; અસમાન ગુણ વગરનું (૧) જે સ્વચ્ચ નથી એવું (જદા).

યોગ્ય નહિ એવું.

અસ્વસ્થ, વિ. (સં.) સ્વસ્થ નહિ તે; બેચેન; ઠગણા વગરનું.
(૨) અનારોગ્ય.

અસ્વસ્થતા, સ્ત્રી. (સં.) સ્વસ્થતા નહિ તે; નાદુરસ્તી.

અસ્વાર, પુ. (કા. સ્વાર ઉ.) પ્રાણીની પીઠ ઉપર બેઠેલો માણસ; ઘોડેસ્વાર. (૨) ચટોલું; ઉરકેરાએલું. (૩) ચડી બેસેલું; સામા ચલું. (૪) વાહનમાં બેસનાર; ઉતાડ; સિપાઈ.

અસ્વારી, (અસવારી), સ્ત્રી. (કા.) ઘોરા ઉપર બેસીને ફરવું તે. (૨) વરઘોડો; સરપસ; (૩) પ્રવાણ. (૪) ખટલો; રસાલો. (૫) કોઈ પણ વાહનમાં બેસીને જવું તે. (૬) બેસનાર; ઉતાડ. (૭) ઠાકમાઠાપી આગવું જવું તે.

અસ્વાસ્થ્ય, ન. (સં.) સ્વાસ્થ્ય નહિ તે; બેચેની. (૨) અનારોગ્ય.

અસ્વીકાર, પુ. (સં.) કબુલ ન કરવું તે.

અસ્વીકાર્ય, વિ. (સં.) ગ્રહણ કરવા-માન્ય રાખવાને યોગ્ય નહિ એવું.

અહ, પુ. (સં.) દિવસ. (૨) અ. અહહ; અહો.

અહક, પુ. નહિ હક તે. (૨) વિ. જેમાં હક ન હોય તેવું; ગેરવ્યાજબી.

અહત, વિ. (સં.) નહિ હથેલું.
(૨) નહું હુમલું.

અહન, પુ. (સં. અહન=દિવસ.) દિવસ; દહાડો. (૨) વિ. લાનવગરનું.

અહમ, મં. (સં.) હું.

અહમેવ, ના. (સં. અહમ્ + એવ) અહંકાર; અભિમાન.

અહમે, પુ. અજંપો. (૨) બેસ.

અહરણીય, વિ. (સં.) હઈ જવાય નહિ તેવું.

અહરહ, અ. (સં.) હંમેશ; રાતદહાડો; (૨) રોજને રોજ.

અહર્મણ, પુ. (સં.) દિવસનો સમૂહ. (૨) પંચાંગ પ્રમાણે ગ્રહના મધ્ય-ભાગ વગેરે બહુવાનું સાધન.

અહર્નિશ, અ. (સં.) દહાડો રાત; નિત્ય.

અહલ્યા, સ્ત્રી. (સં.) ગૌતમ-ઋષિની સ્ત્રી. (પાંચ મુખ્ય સદીઓમાં અહલ્યા ગણાય.) [દેવોને રાત.

અહલ્યાગર, પુ. (સં.) ઇન્દ્ર;

અહસાન, ન. (આ. અહમાન.

હસન=સાર યથું ઉ.) ઉપકાર; આશાર.

અહસાનમંદ, વિ. ઉપકારવાળું; આશારી. [આહાહા.

અહહ, અ. (સં.) અહોહો;

અહંકાર, પુ. (સં. અહમ્=હું + કૃ=કરવું ઉ.) હુંપદ; અભિમાન; ગર્વ; હુંજ સપથું કરે છે એવી સમજણ.

અહંકારી, વિ. (સં.) અહંકાર-વાળું; અભિમાની.

અહંકૃતિ, ઓ. (સં.) અહંકારઃ
હંપણું.

અહંતા, ઓ. (સં.) હંપણું;
મમત્વ, અસિમાન; આત્મરૂપિ.

અહંપદ, ન. (સં.) હંપણું;
અહંતા.

અહંબુદ્ધિ, ઓ. (સં.) 'આ હું
અને આ માર' એવી બે બુદ્ધિ તે; અવિદ્યા.

અહંભાવ, પુ. (સં.) હંપણું;
અહંતા. [અહંતા.

અહંમતિ, ઓ. (સં.) અવિદ્યા;
અહં, અ. આશ્ચર્ય, ઉત્સાહ,

વિસ્મય અને દુઃખદર્શક ઉદ્ગાર. અહો-
હો; અહોહો.

અહાર, પુ. (સં.) આહાર; ખોરાક.
ખોરાકનો જલથો.

અહાર્ય, વિ. (સં. આનંદ=
હરકું ઉ.) નહિ હર્ષ લેવા યોગ્ય (૨)

ન નિવારી સાગ્ય એવું.

અહિ, પુ. (સં.) સાપ. (૨)
પથિક, મુસાફર. (૩) ખગ; ધુતારો.

અહિત, ન. (સં.) હિત નહિ
તે; નુકસાન (૨) વિ. હિતનું નહિ તે;

હાનિધારક
અહિતકર, વિ. (સં.) હિત નહિ
કરનાર; નુકસાનધારક. (૨) અપર્ય.

અહિપતિ, પુ. (સં.) સાપનો
રાજ; ચેપનાગ. (૨) ખગ; ધુતારો.

અહિરેન, (જી), (સં.) સાપની
ફેણ. (૨) અશીશ.

અહિરિપુ, પુ. (સં.) શ્રીકૃષ્ણ.
(૨) નાળાઓ. (૩) મોર. (૪) ઘરડ.

અહિંકણે, અ. અહીંઆ.
અહિંસક, વિ. (સં.) હિંસા

ન કરતું હોય તે.

અહિંસા, ઓ. (સં.) હિંસા
ન કરતી તે. અહિંસા ધર્મ=રેમા

હિંસાનો ખાસ નિષેધ કરવામાં આવેલો
હોય એવો ધર્મ; તૈન ધર્મ.

અહીર, પુ. આહીર; ભરવાડ.
(૨) વિ. માલ વગરનું

અહીં, અ. આ ઠેકાણે; આ તરફ.
અહીંઆ, અ. આ સ્થાને; આ તરફ.

અહીંતહીં, અ. આમનેમ; આ
ઠેકાણે અને બીજે ઠેકાણે; ત્યાં ને ત્યાં.

અહીંથી, અ. આ ઠેકાણેથી.
અહુણા, અ. (સં.) અહુના. પ્રા.

અહુણા ઉ) હમણાં; હાલ.
અહોડી, પુ. સિંકારી.

અહોતુક, વિ. (સં.) કેટલું વિનાતું.
અહો, અ. આશ્ચર્ય, અને ઉ-

ત્સાહનો ઉદ્ગાર.
અહોનિરા, અ. આખો દહાડો

ને રાત; હંમેશા (૨) વારંવાર
અહોરાત્ર, અ. આખો દહાડો

ને આખી રાત. (૨) આખી રાત. (૩)
હંમેશા. (૪) વારંવાર.

અહોહો, અ. આશ્ચર્ય અને

કાસાદુ બતાવનારો ઉદ્યોગ.

અહીંક, વિ. (સં.)નિર્વજન.

અળાઇ, સ્ત્રી. ભુઓ અળાઇ.

અળખામણું, વિ. (સં. અ+લક્ષ+માન ઉ.) જેની ઉપર લક્ષ ન હોય એવું; અલ્પમત્તું.

અળગું, વિ. ભુકું; છેડું; અ-તકું. અળગુ બેસવું=અટકાવ આવવો.

અળાઇ-શ, સ્ત્રી. અલક્ષ્મી; નિર્ધ-નતા. (૨) કચરોપુંલો; દુબલ.

અળાતી, સ્ત્રી. પોયણાતું ફળ.

અળારો, પુ. (સં. અ+લક્ષક ઉ.) લાખમાંથી બનાવેલો એક ભવનો. લાલ રંગ. (મેંદીની માફક સ્ત્રીઓ પત્ની પતીએ અળતો લગાડે છે)

અળદાવું, અ. કિ. યાકી જ-હું; પિલાવું. [(૨) અટકાણું.

અળપ, વિ. વાતો કરનારું.

અળવી, સ્ત્રી. એક ભતવું કંદ-મૂળ. (એનાં પાન લાલમાં અને ગોઠો શાકમાં વપરાય છે. ભુઓ અળ.)

અળવીતરું, ત્રિ. અટકાણું; અટપડું.

અળસાવું, કિ. ઉ. આગસી જવું; અટકી જવું. (૨) ઉંઘ આવવી.

અળસી, સ્ત્રી. (સં. અતસી ઉ.) એક ભતવું તૈલી બીજ.

અળસીઉં, ન. ચોમાસામાં નળી જેવા ભડા અને લાંબા જંતુઓ

ચાલે છે તે. (એક મોટી વસ્તુ આગળ તેનાજ જેવી પણ બીજી નાની વસ્તુને ટુંચકારના અર્થમાં બતાવતાં કહેવાય છે કે 'ક્યા અળસર, ક્યાં અળસીઉં'?)

અળાઓ-આ, પુ. (સં. મૂછવ) બિલાડીનો ટોપ; કુતરાનો કાન. (ચોમાસામાં જમીન, લાકડું કે બીજી કંઈ વસ્તુને સડો લાગતાં તેની ઉપર એક ભવની દૂધ જેવી જે વનસ્પતિ ચાલે છે તે).

અળાઇ, સ્ત્રી. તાપને લીધે શ-રીરે જે ગીચી ચીજો ફાકીઓ થઇ આવે છે તે.

અળાવો, પુ. ઓળાવો. (૨) ભીંત બરાબર સીધી છે કે નહિ તે જ-વાતું કહીઆવું એભર. [(૨) ઉપમાર.

અળાવો, પુ. ગાળો; ફાંસો. અળુ, ન. (સં. અલુકમ્. (મ) અલુ) અળવી; એક ભતવું કંદમૂળ. (અળુના કંદ ગોળમાં ચાલે છે અને બહાર ફાંફા જેવાં મોટાં પાન ફાંફી નીકળે છે. તેનાં લાલવાં ચાલે છે)

અળુનાં પાન-પાંદડા, ન. અળ-વીનાં પાન.

અળુખડાં, ભુઓ અળાખડાં. અળાખડા, ન. બ. વ. એક ભતવું કંદ. (૨) અળવીની ગોઠો.

અં, અ. એમકે; ઠીક. અં, અ. દુઃખ અને તિરસ્કારમાં

યતો હદમાર. (૨) 'એમાં ઝું ૧' એમ
દર્શાવવાનો હદમાર.

અંઉ, અ. એમકે.

અંક, પુ. (સં.) કોઈ પણ
ભત્તનો અર્થ ખતાવનાર ચિહ્ન, નિધાન
કે આંકો તે. (૨) ગણિતનું સંખ્યાસંકે
ચિહ્ન તે ૧-૨-૩-૪ વગેરે; આંકો. (૩)
નાટકનો ભાગ; ભાગ. (૪) જોવો. (૫)
બાથ; આસિંબન. અંકે કરું=સાતીત
કરું; ખાતરી કરવી.

અંકગણિત, ન. (સં.) અંકન
ગણગણણું ઉ.) આંકડાઓથી ગણ-
તરી કરવાનું શાસ્ત્ર; એ વિદ્યાનું પુસ્તક.

અંકલિપિ, સ્ત્રી. (સં.) આંકડા
લખવાની રીત. (૨) આંક; બીજા. (૩)
આંકની ચોપડી.

અંકાઈ, સ્ત્રી. (સં.) અંકનિશાન
કરું ઉ.) અંકમણી (૨) લીટીઓ દોરા-
મણી, (૩) લીટીઓ દોરવાની રીત.

અંકામણ, ન. (સં.) આંક-
વાની ક્રિયા તે.

અંકામણી, સ્ત્રી. (સં.) આંક-
વાનું મહેનતાણું. (૨) આંકવાની દબલણ.

અંકાવતાર, પુ. (સં.) અંકન
અવતરું ઉ.) નાટકના આગલા પા-
છડા અંકોને લોકનારે જે ભાગ તે;
વિષ્કંભક.

અંકાવનું, સ. ક્રિ. ગુણદોષ
જેવાવવા; કસાવનું; ક્રિયા કરાવવી. (૨)

લીટીઓ દોરાવવી.

અંકાણું, અ. ક્રિ. (સં.) અંક-
વાણ થવું; દોરાવું. (૨) કસાવું.

અંકિત, વિ. (સં.) અંકન. (૨)
જોગવાએવું. (૨) અધીન. (૩) આંકેવું.

અંકી, વિ. (સં.) આંકવાણું;
ભાગવાણું.

અંકુર, પુ. (સં.) કૃષ્ણગો. (૨)
બીજ; મૂળ. (૩) હેટ; મર્મ. (૪) રૂબ.
(૫) હસાહ; હમળકો. (૬) રોમ; રૂબ.

અંકુરિત, વિ. (સં.) અંકુર-
વાણું; જેને કૃષ્ણા કુટ્યા હોય એવું.

અંકુશ, વિ. (સં.) દાંથીને
હાંકવાની આંકડી. (૨) દાળ; લપ.

અંકે, અ. આંકડામાં લખેલી
સંખ્યા અક્ષરમાં લખતી તે. અંકે કર-
વું=નક્કી કરવું. (૨) ખાતરી કરવી.

અંકેડાખંધ, વિ. બરોબર એ-
સવું હોય એવું; કમીખંધ; હારોહાર. (૨)
એક પછી એક સંજંધ એસતો આવે
એવું. (૩) સમગ્ર; પાકું.

અંકેડી, સ્ત્રી. આંકડી; કડી.
(૨) જેને છેડે અંકોડો બેસાડેલા હોય
એવી લાંબી લાકડી. (૩) ગદ (માઝાં
પકડવાની).

અંકેડો, પુ. એકાદી પેઠે વાંકો
વાળેલો ધાતુએ સળિઓ; કડી; મેડી
આંકડી. (૨) પકડ; સાજસી; ચિપીઓ.
(૩) ચાંદીનું ચમકું.

અંકાર, જુઓ અંકુર.

અંકાલ, ન. (સં.) એક જાતનું

ખાદ્ય; એનાં ફળને અંકાલાં કહે છે.

અંકારા, જુઓ અંકુર.

અંગ, ન. (સં.) શરીર; દેહ

(૨) અવયવ. (૩) સંબંધ; નિસબત. (૪)

અંશ; ભાગ. (૫) બાજુ; દિશા. (૬)

વિ. પોતાને લગતું. આ ગ ઉચાર આષ-

વું=જાત ઉપર ધીરવું. અંગ લગતું=નાવ

આવવો. અંગ બાજવું=કગતર ચવી.

અંગ વળવું=શરીર સુધરવું. અંગ ચોર

વું=મામમાં બપીલાઈ કરવી. અંગ વવા-

રવું=માતેલા થવું.

અંગઉદ્ધાર, પુ. (સં.) અંગનો

ઉદ્ધાર કરવો તે; મોક્ષે જવું તે. (૨)

માલ ઉધાર આપવો તે.

અંગઉચાર, વિ. પોતાની જાત-

ઉપર ધેડું તે; બાજુ.

અંગઉમંગ, પુ. (સં.) પોતા-

નો ઉમંગ; મનની ઉલટ.

અંગકંપ, પુ. (સં.) અંગ+કં-

પ=કંપવું) શરીરમાં થયેલા ધ્રુવો

તે; બીજા જવું તે.

અંગકાઠી, સ્ત્રી. (સં.) શરીરનો

વાન-ભાવો.

અંગચપળતા, સ્ત્રી. (સં.) પો-

તાની જાતની ચંચળાઈ; હોસિયારી.

અંગજ, પુ. (સં.) પુત્ર; છોકરો.

અંગરો.

અંગજન, સ્ત્રી. (સં.) પુત્રી; છો-
કરી; દીકરી.

અંગજ્ઞાન, ન. (સં.) શરીર
સંબંધી-જ્ઞાન; પ્રેરણા; સ્વાભાવિક જ્ઞાન.

(૨) સ્પર્શજ્ઞાન.

અંગણ, જુઓ આમણ.

અંગદ, પુ. (સં.) બાજુમધ;

પહોંચી. (૨) વાલિનો પુત્ર.

અંગદવિધિ, સ્ત્રી. (સં.) સમા-

ધાનીને માટે અંગદે રામની વતી રાવણ

આગળ કરેલી વાતચિત.

અંગદશિષ્ટાક, સ્ત્રી. (સં.) અં-

ગદે રાવણની સલામાં જઈ વાપરેલી

ચતુરાઈ. (૨) વિવેક.

અંગના સ્ત્રી. (સં.) સ્ત્રી; જુગન

અને રૂપાળી સ્ત્રી. (૨) પોતાની સ્ત્રી.

અંગનું, વિ. પોતાનું; લગતું;

અંતરનું.

અંગખળી, ન. (સં.) શરીરનું

ખળ; કૌવલ.

અંગભંગ, પુ. (સં.) અંગનું

ભંગી જવું તે. (૨) અંગમરોડ; લઠકું.

અંગમદન, ન. (સં.) શરીર-

નું ચાળાવું તે. (૨) પી.

અંગમહેતત, સ્ત્રી જાતમહેતત.

અંગમોડ, પુ. તવ આરતાં

પહેલાં અંગનું ભાગવું યાદ તે; કગતર.

અંગરક્ષક, પુ. (સં.) અંગનું

રક્ષક કરનાર હનુરીઓ.

અંગરક્ષા, સ્ત્રી. (સં.) અંગનું

રક્ષણ; ઘરીરની રક્ષાળ. (૨) રાખડી.

અંગરખું, (ખો), ન. પુ.
(સં. અંગ+રક્ષ=રક્ષણ કરવું ઉ.)
ગળાપી ધુટણ સુધીનું ઘરીર પહેરવાનું
શરીરનું કસોવાળું વસ્ત્ર; કડીયું.

અંગરંગ, પુ. (સં.) અંગનો
ગંગ, (અંતરનો) કમળકો. (૩) કાંતિ;
પહેરો. [નાહિનો લેપ કરવો તે.

અંગરંગ, પુ. (સં.) શરીરે અંદ-
અંગરંગ, પુ. (સં.) શારી-
રિક વ્યાધિ.

અંગરંગી, વિ. શારીરિક રોગ
વાળો. (૨) જન્મનો રોગી.

અંગવસ્ત્ર, ન. (સં.) ઓઢવાનું
વસ્ત્ર; ઉપરથો (૨) સુલી વખતે ઓઢ-
વાનું વસ્ત્ર. (૩) રાખેલી સ્ત્રી. (મરાઠી)

અંગાઉ, વિ. અંગપ્રાધી;
ખાસ પોતાનું; આગવું. ન. (૨) અંગક ધાર.

અંગાખડું, ન. અંગારા ઉપર
ખડું કરેલું હોય તે; બાઘી; લાખરી.

અંગાર, પુ. (સં.) અગ્નિ, દેવતા.
(૨) બળતો કાચલો. (૩) લાચ; બળતરા

અંગારવું, સ. કિં અંગારા-
વાળું કરવું; પવિત્ર કરવું. (૨) સળગા-
વવું; ચેતાવવું.

અંગારી, સ્ત્રી. નાનો અંગારો;
ચીનગારી (૨) સગડી; બાટી.

અંગારીઉં, વિ. બળી ગયેલું;
અંગારાવાળું.

અંગરસ, પુ. (સં.) ઇજનો પાણી
લેગચા વગરનો શુદ્ધરસ.

અંગારીઉં, ન. અંગારા જેવું;
બળીને ખાખ જેવું થઈ ગયેલું.

અંગારો, પુ. (સં. અંગાર ઉ.)
બળતો કાચલો. (૨) કપૂત. (૩) કમળી
બળેલો જીવારનો લાલો. (૪) બળતરા થવી
તે. કુળમાં અંગારો બિઠયો=કુળમાં કપૂત
નીવડયો. સો મણ ભરમાં એક અંગા-
રો=થણા સારામાં એક નકારો હોય તે.
અંગારા બિઠયો=બળતરા થવી.

અંગી, સ્ત્રી. અંગરખી; બાળ-
કનું વસ્ત્ર. (૨) વિ. પોતાનું સંબંધી;
લાગવું વળગવું.

અંગીઉં, ન. બાળકને પહેર-
વાનું કપડું; કપલો.

અંગીઓ, પુ. ખાંચવગરનો
સ્ત્રીઓનો કપલો; પેટી.

અંગીકાર, પુ. (સં.) પોતાનું
કરવું તે; સ્વીકાર.

અંગીકૃત, વિ. (સં.) સ્વીકારેલું;
માની લીધેલું.

અંગીડી, સ્ત્રી. સગડી; પોંક
પાડવાની જગા. (૨) લાચ; બાળ.

અંગીડું, ભુઓ અંગીડી.

અંગીભૂત, વિ. (સં.) લગતા
માણસોમાંનું; અગવું.

અંગુ, ભુઓ અંગઉધાર.
અંગુચો, (હો), પુ. અંગ લુછ-

વાનો કડકો; રમાલ; દુવાલ. (૨) પંચીડ.

અંશુદાદવ, પુ. કુસ્તીનો એક દાવ.

અંશુઠી, સી. વીંટી. (૨) વાતુ

કે હાથીદાંતની ખોળી. (૩) આગળીના

રક્ષણ માટે પહેરવામાં આવતી ખોળી

અંશુઠીઆં, ન. પગને અંશુઠે

પહેરવાના કરા.

અંશુઠો, પુ. (સં. અશ્વગુહ)

હાથ પગનાં પાંચ પાંચ આંગળામાંનું

પહેલું નહું આંગળું. અંશુઠે કમ્પાડ

ઢેલવું=પેશતે અળગા રહી બીજાની પાસે

કાર્ય કરાવવું. અંશુઠા પકડવા=વાકા વળી

હાથથી પગના અંશુઠા પકડવા. (૨) ચિખા

મણ લેવી. અંશુઠો જતાવલે=નાસીપાસ

થએલાને ચોડવું. (૩) યમ દેવાનું કહેલું.

અંશુઠાનો રાવણ કરવો=રનવું વળ કરવું.

અંશુર, ના. (દા.) લીલી દ્રાક્ષ.

અંશુલ, સી. આંગળી.

અંશુલી, સી. (સં.) આંગળી.

અંશુલ, પુ. (સં.) અંશુડો.

અંશેઠી, સી. દેવતાની યગત્રી;

(૨) આમ; લાવ.

અંશેઠાઅંશેઠ, અ. અંશેઠાંશેઠ;

રેરેરે; શરીરમાં સવંત.

અંશેર, સી. કળકુષ જમીન.

અંધામ, (મો), પુ. (દા.) કામની

ધમાલ. (૨) મસ્તી; તોફાનનો વળત.

અંધેરો, એક જાતનું ઝાડ; અંધેડી.

અંધોળ, ન. અંગ ઉપર પાણી

નાંખી નહાવું તે; સ્નાન.

અંધોળડી, સી. નાની ઉના.

મણી. (અંધોળ કરવાની ઓરડી.) (૨)

નાની તાંબાકુંડી. (૩) ઉઘેચણી. (૪)

વરઘન્યાને સ્નાન કરાવતાં ગાવાનું ગીત.

(૫) વરને સ્નાન કરાવનારી સી.

અંધોળણુ, અ. કિ. નકાવું. (૨)

તરખોળ કરી નાખવું.

અંધોળોઉં, ન. ઉનામણું. (૨)

નાહવા બેસવાનું પાટલા જેવું લાકડું.

(૩) નાહવાનું ચેતીડ. (૪) વિ. અંધો.

ળને લગવું.

અંધોળીઓ, પુ. ઉનામણો.

(૨) સ્નાન કરાવનારો સેવક.

અંધિ, પુ. (સં.) પગ.

અંચ, લુઓ આંચ.

અંચલ, પુ. (સં. અચ્ચ=જવું)

પાલવ; ઊંડો.

અંચળી, પુ. લુઓ અંચલ.

અંચળયો, પુ. (સં. અંચલ

દિ.) અંચળો; રમાલ; (૨) તેજમાં દોરડી

ખોળી સળગાવી દેવી તે. અંચળવો

ઉતારવો=સેંકો ઉતારવો.

અંચળો, પુ. (સં. અંચલ દિ.)

કપડાનો નાનો કડો; દુવાલ.

અંચિત, વિ. (સ. અર્ચ=પૂજવું)

અર્ચિત; પૂજેલું.

અંજન, ન. (સં. અંજ=પ્રગા-

હવું ઇ.) આંજવાનું આપણ; મેરા; મુરખો;

કાળજ.

અંગતશલાકા, સી. (સં.)
અંગતશલાકાની સળી. (૨) મોઢા લગાડનારી
વસ્તુ (૩) નેનાથી ફાળ વસ્ત્ર થાય એવી
વસ્તુ. [ની માતા.

અંગના-ની, સી. (સં.) હનુમાન

અંગનીપુત્ર, પુ. (સં.) હનુમાન.

અંગળા, ન. લેણાદેણી; દાણો
પાણી.

અંગલિ, સી. (સં.) હથેળી-
મુનો ખાડો અને તેમાં માથ એટલું
પાણી; ચાંગણું. (૨) જોળો. (૩) થોડુંક
પાણી માથ એટલું પાત્ર; થોડું પાણી લઈને
અર્ધું અથવા પી નહું તે. અંગલિ
આપવી=અર્ધ આપવો. (૧) આર્ધ સરાવડું.

અંગામ, ન. (ફા.) પરિણામ; છેડો.

અંગાણું, વિ. જુઓ અંગાણું.

અંગાણું, સ. કિ. ખીજની
પાસે અંગન ડરાવડું. (૧) જાંણ પાડડું;
આંછ નાંખડું.

અંગાણું, અ. કિ. (સં. અંગ=
અંગાણું) આપડાએણું થવું (૧) ચરમીંદા
થવું; ઉતારડું; ચકિત થવું; લેવાઈ નહું.

અંગર, ન. (સં.) એક ભાતનું
ફળ; મેવક.

અંગરી, સી. અંગરનું ઝંડ.

અંગરીઆ, વિ. અંગરના
જેવા રંગનું.

અંગુમત, ન. (ફા.) મંડળ;
સમુદાય; પંચ; જમાવ.

અંટવાણું, જુઓ અટવાણું.

અંટસ, પુ. વેરની ઉંડી લાગણી;
કિતો; અણવડ.

અંટવાણું, અ. કિ. ઠેસે ચઢવા
હરવું; જતા આવતાં પગે અથડાવા હરવું.

અંટવાળ, વિ. વચમાં અથડાવા
કરે એવું; આડે આવવું.

અંટવાળ, પુ. વચમાં આવતી
નડતર; ઠંઠેઠો. (૧) માથ ભેંસને ફાટી
વળતે પાછલે પગે ને આંદી મારીને
દોરડું બાંધવામાં આવે છે તે.

અંટવાળે આવણું, કિ. વચમાં
હોવાથી પગે અથડાવું; આડે આવવું.

અંટોળ, વિ. (સં. અટ=રખ.
હવું વ.) રખડવું. (૨) મૂર્ખ; અમથ.
(૩) ધસારી ગયેવું; વાગવું.

અંડ, ન. (સં. અણ્ડ=ઈડું.)
ઈડું. (૨) રૂઝ. (૩) લ'બગોળ આકૃતિ.

અંડકટાણું, પુ. (સં. અણ્ડ+
કટાહ=પેણી) લાંબી પેણી. (૨)
(૩) જલાંડ. (૪) ધસનું કોટણું.

અંડકોરા, પુ. (સં.) રૂપણ. (૨)
બ્રહ્માંડ.

અંડજ, વિ. (સં. અણ્ડ+જ=
જનમેણું) ઇલામાંથી જનમેણું. (૨) ના.
પંખી, માછલાં, સાપ વગેરે. (૩) બ્રહ્મ.

અંડવૃદ્ધિ, સી. (સં.) અંડકોશ
વધીને મોટા થાય એવો રોગ.

અંડલ, વિ. વચર મહેનતનું;

દશમનું. (અંતરંગનું આવણત.) [અવજોડે.
અંતરંગગંડળ, વિ ગાંડુધેનું;
અંડાકાર, પુ. (સં. અણ્ડ=
ધું+આકાર) ઇંડાના જેવો આકાર;
લંબગોળ આકાર. (૨) વિ ઇંડાના જેવા
આકારનું.

અંડાકૃતિ, સ્ત્રી. (સ. અણ્ડ+
આકૃતિ) ઇંડાના જેવી આકૃતિ;
લંબગોળ આકૃતિ. [દૃષ્ય.

અંડુર, ન. સીતાદળ. (૨) અંડ;
અંડાળ, (અદિશ), ભુઓ અદિશ.
અંત, પુ. (સં.) છેવટનો ભાગ;
અણી; ડોહ. (૨) પાસ; આખર; પરિણામ.
(૩) મર્યાદા. (૪) મોલ; કાગ (પ) (અલિપ્ત
પ્રમાણે) શ્રેષ્ઠનું ઉદ્દેશ્ય પદ. અંત કાઢી
નાખવો=વસ્તુનો નાશ થઇ નાથ તેમતેનો
ઉપયોગ કરવો. અંતલેવો=મહુ આમદથી
એકને એક બાબત ઉપર મગ્ન રહેવું.

અંતઃકરણ, ન. (સં. અન્તર=
અંદરનું+ક્ર=કરવું ઉ. કરણ) યાને
ન્દ્રિય; મન. (૨) વિચારનું સ્થાન. અંતઃ
કરણ્યદૃષ્ટિ=મન, શુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહ-
કાર. અંતઃકરણપંચક=અંતઃકરણ, મન,
શુદ્ધિ, ચિત્ત ને અહંકાર.

અંતઃકૃટિલ, વિ. (સં. અન્તર
+કૃટિલ=વાંકું) કુદ અંતરનું; પ્રપંચી;
વેરી. (૧) ના. શંખ.

અંતઃપટ, પુ. (સં. અન્તર=
વચમાં+પટ=વસ્ત્ર) વચમાં જે આકું

કપડું રાખવામાં આવે તે; વચ્ચે પડે.
અંતઃપાત, પુ. (સં. અન્તર+
પાત=પડવું તે.) અંદર પડવું તે. (૨)
પૂર્ણ માદિગી (૩) અમુક વસ્તુ બેઠાને
વાર તેમાં નજર પડેાંથી જતી તે.

અંતઃપાતી, વિ. (સં.) અંદર
ઘૂસનાર; યથાર્થ નજર લેનાર.

અંતઃપુર, ન. (સં.) ધારી
અદ્યનો સ્ત્રીઓના ઉપયોગનો ખડ;
લગાનખાનું.

અંતઃપ્રકૃતિ, સ્ત્રી. (સં.) મૂળ
સ્વભાવ; હૃદયનું વલણ. (૨) ખાનગી
મનસ્વત્ત્વા ભાગ લેનાર પ્રજાજન.

અંતઃશબ્દ, પુ. (સં. અન્તર+
શબ્દ=માણ) અંદરની પીડા; હૃદ-
યનો ખટકો.

અંતક, પુ. (સં. અન્તર=નાશ
+ક્ર=કરનાર ઉ) અંત કરનારો કાળ.
(૨) પાતક; ફાંસી દેનાર.

અંતઃકાળ, પુ. (સં) આ-
ખરનો સમય. (૨) મોત. અંતકાળે આકું
આવશે=સમયોક્તમાં સદાયનારી નીવડશે.

અંતર, ન. (સં. અન્તઃકરણ. ઉ.)
મન; હૃદય; અંતઃકરણ (૨) છવાતમા.
(૩) ઉદ્દે. (૪) ભેદ. (૫) ફેર; ફરક. (૬)
ફેરફાર. (૭) (અલિપ્તમાં) બાકી રહેલી
સંખ્યા.

અંતરંગ, સ્ત્રી. (સં. અન્તર+
ગલ્=મળવું) અંતરંગનું નામે ઉત-

રહું તે; વધરાવળ. [૧મી છાલ.

અંતરછાલ, સ્ત્રી. આડની અંદ-

અંતરજામી, ભુઓ અંતર્યામી.

અંતરજો, વિ. અંતરને - જાણુ-

નાર; અંતરનું.

અંતરપર, પુ. (સં.) અંતર

ખતાવનારે કપડાનો પડદો; અંતરો; ચક.

(૨) ફેટાળ. (૩) ભેદ; જુદાઇ.

અંતરમેળ, પુ. (સં.) અંદર-

ખાનેથી બે જણના મનનું એક્ય હોય તે.

અંતરવારીકિં, ન. શ્રાદ્ધ સરા-

વત્રી વખતે ખમ્બા ઉપર નાખવામાં

આવતો હુમડાનો કડો.

અંતરશનુ, પુ. (સં.) ઢાંડવેરી.

અંદરખાનેથી અત્યંત વેર રાખતો હોય

તેવો દુશ્મન.

અંતરવેલ, સ્ત્રી. (સં.) અમર-

વેલ; આકારવેલ. (આ વેલને જમીનમાં

મૂળ દોડું નથી.)

અંતરશ, સ. અ. (સં. અન્તર-

=અંદર+જશ=ખાવું. ઇ.) જોરાકે

શ્વાસ નળી જઈ નાકવાટે આવી જવો

તે. (૨) એ પ્રમાણે યવાથી થતી વ્યથા.

અંતરસાક્ષી, પુ. (સં.) અંતર

એત સાક્ષી; મનોમન સાક્ષી; અંતઃકલ્પને

ને પ્રાયશ્ચ જણાવું હોય તે.

અંતરરથ, વિ. (સં. અન્તર-

રથા=ઉશા રહેવું) અંદર રહેલું તે.

અંતરંગ, વિ. (સં.) પોતાનું;

નજીકનું સમુ. (૨) જહૂ સંબંધ અને

માથાચાતુ. (૩) વ્યાકરણમાંની એક

પરિચાયાં. (૪) ચટકણ; જુલક. (૫) દંડ નહિ.

અંતરાર્ધ, સ્ત્રી. જુદાઈ; ભેદ.

(૨) છેદું. [નવું.

અંતરાર્ધ જનું, અ. કિ. ઘેરાઈ

અંતરાત્મા, પુ. (સં. અન્તર-

આત્મા) દેહમાં રહેલો આત્મા.

અંતરામણ, સ્ત્રી. અંતરાએલી

હાલત; રોગણ; વિન. (૧) મુશકેલી;

સંકડામણ.

અંતરાય, પુ. (સં.) વધિ; અટ-

કાવ. (૧) જુદાઈ. (૩) અવિશ્વાસ. (૪)

ભેદ. (૫) અંતરો; છેદું.

અંતરાચી, વિ. આડે આવતું;

ખાધારક; વાંધાપડકું. [અટકાવકું.

અંતરાવણું, સ. કિ. રોગાવણું;

અંતરાણું, અ. કિ. ખંધાઈ

જડું; ઘેરાઈ જવું.

અંતરાળી, પુ. વચમાંની જગા;

જાળો; અવગચ. (૧) જુદાઈ.

અંતરન્દ્રિય, સ્ત્રી. (સં. અન્તર-

ન્દ્રિય) અંતઃકરણ; મન; ચિત્ત.

અંતરિઆળી, અ. વચમાં;

અધવચ.

અંતરિક્ષ, ના. (સં.) આકાશ

(૨) અ. ઉચ્ચ; અદ્ધર.

અંતરો, પુ. આંતરો; આડ.
(૨) માગ મૂકવો તે. (૩) લેદ.

અંતર્ગત, વિ. (સં.) અંદર
અંતર્ગત; હૃદયમાં; પોતાનું-પ્રિય.

અંતર્ગૃહ, ન. (સં. અન્તર+
ગૃહ=ઘોરડો.) અંદરનો ઘોરડો;
શીઓને બેસવા તૈયારનો ખંડ.

અંતર્ગોષિ, વિ. સપાટીની અંદર
ગોળાકાર ખાડો પડતો હોય એવું.

અંતર્થક્ષિ, ન. (સં.) પ્રગા-
યક્ષુ; અતઃકરણને ભેઈ શકે એવાં ચક્ષુ.

અંતર્ગમ્ભી, ભુઓ અંતર્ગમ્ભી.

અંતર્ગાનિ, ન. (સં. અન્તર+
ગાન=ગણવું) અંદરનું ગાન-સમજાવ્યું
તે; રવાનાવિક ને જ્ઞાન તે.

અંતર્ગાની, વિ. (સં. અન્તર
+ગાન=ગણવું) આત્માની જ્ઞાનવાણી;
હૃદયના ઉદ્દેશવાણી.

અંતર્દર્શા, ઓ.(સં.) અંદરની
દર્શન.(૨)ન્યોતિષ પ્રમાણે મહા દસામા
આવડી બીજા મહોની દુઃખી વચગાળાની
દશાઓ.

અંતર્દર્શિ, (સં.અન્તર+દર્શ=
બાજવું ઉ.)અંદરનો ને દાહ તે; કોઠાની
ગરમી. (૨) બળાષો; પસ્તાપ.

અંતર્દર્ષિ, ઓ. (સં.) મનની
સમજ,હૃદયથી સમજવું તે (૨)જંઝીતજ્વર.

અંતર્દરિ, ન. (સં.) અંદરનું
બારણું; ધુધું બારણું.

અંતર્ધનિ, ન. (સં. અન્તર+
ધા=ધારણ કરવું ઉ.) અદૃશ્ય રહેવું
-યવું તે. (૨) હવું નહવું યવું તે.

અંતર્ધ્યાનિ, ન. (સં.) અન્તર
+ધ્યૈ=ધ્યાન કરેલું, ઉપરથી.) અંત-
રમાં ધ્યાન કરવું-કરવું તે. (૨)સમાધિ.

અંતર્ગદ્ધિ, અ. (સં. અન્તર
અને ગદ્ધિ=ગદાર) અંદર અને
બહાર હોય તેમ.

અંતર્ભાવ, પુ. (સં. અન્તર
+ભૂ=યવું.ઉપરથી) અંદરનો ભાવ;
મનોભાવ; ઉડો ચાહ. (૨) અંદરનો
સમાવેશ થવો તે.

અંતર્ભૂત, વિ. (સં.) મધ્યે
રહેલું; અંદરથી ઉત્પન્ન થયેલું.

અંતર્ભેદ, પુ. સં. અન્તર+
ભેદ ઉ.) અંતઃકરણનો મર્મ;
રહસ્ય; વિચાર. (૨) અંતરની જુદાઈ.

અંતર્ભેદી, વિ. (સં.) અંતર
શરી નાખે એવું. (૨)અંતરનું ખાનગી
રહસ્ય બહાર લેનાર.

અંતર્ભેદુ, વિ.(સં.) અંતર
નું બહાર; ખાનગી વિચારનું બહાર
નાર. (૨) દ્રોહી.

અંતર્ગમ્ભી, પુ. (સં.અન્તર+
યમ્=જાગવું) અંદરથી શરૂઆત પ્રેર-
નાર; આત્મા; પરાજ્ઞ.

અંતર્કાપિકા, ઓ. (સં. અ-
ન્તર+કાપ=ખોલવું) પંદની અંદર

રહેલો જોઈ; કવિતામાં અચુક પદ્યવિ
પ્રમાણે અક્ષરને ગોઠવવા તે. (અંદર ને
અંદર એ અક્ષરો ગોઠવ્યા હોય તે અ-
તર્વાપિહા અને હીદી કે ચણમાં ખુટી
અક્ષરો ગોઠવ્યા હોય તે અદ્વિર્વાપિકા.)

અંતર્વર્તિ, (તી), વિ. (સં.)
અંતર+ચૂત=ચૂત-હોવું ઉ.) અંતરમાં
પ્રવર્તી, રહેલું તે.

અંતર્વર્ધિષ્ઠ્યુ, વિ. (સં.) પોતાની
અક્ષરથી તરું ઉદ્ભવ કરવાની બેનામાં
શક્તિ હોય એવું (શેરડી, વડ વગેરે.)

અંતર્વાણી, ઓ. (સં.) અંત-
રની વાણી; હૃદયના ઉદ્ભાવ.

અંતર્વૃત્તિ, ઓ. (સં.) અંતરની
ધૃત્તા; હૃદયમાવના.

અંતર્વેદ, પુ. (સં.) ઉપવેદ.

અંતર્વેદી, ઓ. (સં.) મંગા
અને યજુનાની વચ્ચે પ્રવેશ. (૧) કુંડની
અક્ષરનો નાનો કુંડ.

અંતર્વેદ, પુ. (સં.) અંતર+
વેદ) હૃદયને વીંધી નાખવું તે. (૨)
ધરના બાંધણીનો એક દોષ. [હાડવેર.

અંતર્વેર, ન. (સં.) ઈંડું વેર;

અંતર્વેરી, વિ. (સં.) અંતર-
કરણમાં વેર રાખનાર; હૃદયમાં કિત્તો
રાખનાર.

અંતર્હિત, વિ. (સં.) અલોપ
યક એણું; ભ્રમી મળેલું.

અંતર્યંત, વિ. (સં.) અંતર+

યંત=ચાળું) અંતર્યાળું; જેનો નારા
ચલાવો છે એવું.

અંતરેણી, ઓ. (સં.) અંતર+
વેણા=વખત) ઉવટની ધડી; મરણ-
વેણા. (૨) અટકી બેસવાનો વખત

અંતરણ્યા, ઓ. (સં.) છેલી
પધારી; મરણપધારી.

અંતરસકરણ, ન. લુઓ અંતરકરણ.

અંતરથ, વિ. (સં.) અંતર+
થયા=ગિઆ રહેવું.) ઉવટનું; છેડા
ઉપર રહેલું તે. (૨) યુગ; ખાનગી. (૩)
૫, ૨, ૯, ૪, એ અક્ષરો.

અંતરક્ષર, પુ. (સં.) અંતર+
અક્ષર) છેલ્લો અક્ષર. (૨) ૫, ૨, ૯, ૪,
એ અક્ષરો.

અતિક, અ. (સં.) પાસે. (૨)
પુ પાસે રહેનાર; હજુરીયા; પ્રાણરક્ષ.
(૩) વિ. ઉવટનું; પાછળનું.

અતિમ, વિ. અંતે આવેલું;
ઉવટનું; નજીકનું.

અંતીક, વિ. અંતે આવેલું;
(૨) અત્યંત ચીડાએલું; બહુજ આકુળ-
બાકુલ યએલું; ગભરાએલું.

અંતીપંતી, ઓ. છોકરાની
એક ભાતની રમત. [ઉવટ; પરિણામે.

અંતે, અ. (સં.) છેલ્લે; છેડે;

અંત્ય, વિ. (સં.) અંતનું; છેલ્લું.

(૨) અતિ હવડ; છેક છેડામાં છેલ્લું.

(૩) સી. એક સંખ્યાનું નામ. (એકો
અને પદર મીલેવાથી સંખ્યા.)

અંત્યકર્મ, ન. (સં.) છેલ્લી ક્રિયા; દંડનક્રિયા. [ઉપરો સબંધ.

અંત્યક્રિયા, સી. (સં.) જીવો

અંત્યજ, પુ. (સં. અન્ત્યજા હ.) છેલ્લે જનમેલો તે. (૨) દેહ, ચમાર, ભગીઆ વગેરે ભવિના લોકો.

અંત્યજાતિ, સી. (સં.) છેલ્લી ભવિ.

અંત્યાક્ષર, પુ. (સં.) છેલ્લો વધુ.

અંત્યાવસ્થા, સી. (સં. અન્ત્ય + અવસ્થા) છેલ્લી અવસ્થા; જીવનનો છેલ્લો ભાગ.

અંત્યાશ્રમ, પુ. (સં. અન્ત્ય = ઉપવૃત્ત + આ + શ્રમ = વિરામ લેવો. તે ઉપરથી આશ્રમ = અવસ્થા.) ઉપવૃત્તની અવસ્થા; છેલ્લી આશ્રમ; સંન્યાસાશ્રમ.

અંત્યાશ્રમી, વિ. (સં. અન્ત્ય + આશ્રમ + ઇનાણું) છેલ્લા આશ્રમમાં વહેણું; સંન્યાસાશ્રમી. (૨) ના. સંન્યાસી.

અંત્યુ, (અંતીહ), વિ. જન ઉપર આવેલું; મરણીકું.

અંત્યેષ્ટિ, સી. (સં. અન્ત્ય + ઇષ્ટ્ય-જ્ઞ = મહિ આપવો. તે ઉપરથી ઇષ્ટિ = પાગ) મરણ પાછગ કરવામાં આવતી ક્રિયા, ઉત્તરક્રિયા.

અંત્ર, ન. આંતરકું; નાડી.

અંત્રજાગી, સી. આંતરડાંની

ભાગ; આંતરડાંની ગુચવણવાળી દાવા; આંતરડાંનો સમુદાય.

અંત્રસ, (અંત્રાસે), જીવો અંતરમ.

અંત્રો, (અંત્રો-આંત્રો), પુ. આંત્રો. (૨) આદ. (૩) ભિન્નભાવ. (૪) માત્ર; અવકાશ. (૫) પ્રાચીનની શરૂઆતના ભાગ સિવાયનો બીજો ભાગ તે. (પ્રાચીનમાં 'મોસે, અસ્તાઈ ને અંત્રો' એવા ભાગ હોય છે)

અંદર, અ.માં; મહી; માં આવેલું.

અંદરખાને, અ. છુપી રીતે. (૧) ગુપ્ત રહીને. (૩) બહુજ ઉદાહરણમાં ખાનગીમાં; પોતાપોતામાં.

અંદાજ, (જો), પુ. (૧) અંદા. (૨) અમાર; અડસટ્ટો; આશરો. (૨) દહ; પ્રમાણ. (૩) માપ; પરિમાણ.

અંદુક, સી. દાથીને પગે ખાંધવાની સાંકળ.

અંદેશો પુ. (૧) અંદેશક = ભય) સંદેહ; ચિંતા; ધંધા; અણપરીક્ષ; વહેમ.

અંદોલન, ન. જીવો આદોલન.

અંદોળણું, સ. કિ. હીચકો નાંખવો; ખુલાવડું.

અંધ, વિ. (સં.) અધિજી. (૨) અજ્ઞાની. (૩) વિવેકશૂન્ય.

અંધક, વિ. ઝાંખું; ઝગઝગું. (૨) શીકું. (૩) એ નામનો એક દેવ.

અંધકાર, પુ. (સં.) અંધારું;

તિમિર. (૨) અંધાન. (૩) અંધ. (૪) છાનું રાખવું તે; પડો.

અંધકૂપ, પુ. (સં.) પાણી પડે
દેખાય નહિ એવો કુટો કુવો; ન દેખાય
એવો થઈ ગયેલો કુવો; છુપો કુવો.

અંધતા, સ્ત્રી. (સં.) અધિજા-
તું. (૨) અજ્ઞાનતા.

અંધતામિત્ર, ન. (સં.) યમ-
હત્યાનું એક નરક; સૈરવ.

અંધત્વ, ન. (સં.) અધિજા-
તું. (૨) અજ્ઞાન; અવિચાર.

અંધપરેપરા, સ્ત્રી. (સં.)
અંધજાઓની પેઠે ભણા (વિચાર્યા) વિના
ચાલવું તે; અંધજાઓની દ્વાર.

અંધરાણું, અ. કિ. અંધારું
ધાય તેમ વરસાદનું ઝડપું.

અંધાધુધ, (-દ), વિ. અધિજાતે
પુધણું; જેમાં કંઈ રખડ જણાય નહિ
એવું (૨) ગેરજોડાવરવાળું.

અંધાધુધી, (-દી), સ્ત્રી. અ-
જ્ઞાનતા; અભ્યવસ્થા. (૨) આધી.

અંધાપો, પુ. આંખે દેખાય
નહિ એવી રિયતિ; અધિજાપણું.

અંધાર, વિ. જોનાથી અંધકાર
ધાય તેવું. (૨) મુઝ જનાથી દે એવું.

અંધારકોટ, પુ. વરસાદ ચડ-
નાથી થઈ રહેલું અંધારું; ઘોરભો; ઘણું
અંધારું હોય તે.

અંધારકોટી, સ્ત્રી. જેમાં અં-

ધારું હોય એવી એરડી; અનવાળા વગ-
રની એરડી; પ્રાચલ.

અંધારપટો, પુ. અંધોની આંખે
ખાંધવાનો પટો; અંધારી. (૨) આંખે
પાટો ખોલી રમવાની એક રમત.

અંધારપિછોડી, સ્ત્રી. પોતાને
ખીજી કાઢી દેખી શકે નહિ એવું આંધવાનું
વસ્ત્ર. (૨) જે આંધવાથી આંધારનાર
સિવાય ખીજી કંઈ જ નહિ તે; અંધારી.
અંધારપિછોડો આંધારોનાં કંઈ મૂકે નહિ
એવે રસ્તે ચડાવવું.

અંધારણું, અ. કિ. અંધકાર
ધાય એવું થડું; વાદળોથી આભાસનું ધણણું.

અંધારાં, ન. આંખે કુંડાળાં
વળવાં; તમ્ભા; ફેર; ચક્રર.

અંધારી, વિ. અવકાશવાળી;
વદ પક્ષી. (૨) આંધળી.

અંધારી, સ્ત્રી. જેનાથી અંધારું
કાપ્ય તેવી દહિનું સોધન કરનારી વસ્તુ
(ગાદા બગદ તેમજ ચિના આદિ
પ્રાણીઓની આંખોએ જાંધવામાં આવ-
તી આંખકાંછરીઓ.) (૨) સોનીનું એક
ઓભર. (૩) સુરખી; મોદિની. અંધારી
નાખવી=માત્ર ધોરનેજ લુએ એમ કરવું.

અંધારીકું, ન. જે પક્ષમાં
ચંદ્રમા પ્રતિ દિવસ મોડો મોડો જવનો
ભય છે તે પળવાળીકું; વડ; કૃષ્ણપત્ત.
(૨) જોનાથી અંધારું ધાય તે.

અંધારીકું-અજ્ઞાતીકું, ન.
છાંતોની એક ભવની રમત; ૧૮૩૭માં

‘અંધારું’, ન. (સં. અંધકાર ઉ.)
 તિમિર; અજવાળું નહિ ને; કાળપ. (૧)
 અજ્ઞાન. (૩) અંધેર; ગેરબ દોષસ્ત, અં-
 ધારે મુદાતું=મહિતી વગર અંધારું. (૨)
 વગર સમગ્ર મહેનત કરવી. સો મણ તેલે
 અંધારું=સાધન હોવા છતાં પણ કાર્ય ન
 થતું (૨) ગેરબ દોષસ્ત અંધારે અકલ
 વહેંચાઈ=પાત્રાપાત્ર એવા વનર થએલું
 કામ. અંધારે પણ ગોળ તો ગળ્યો જ
 હાગે=ખરું હોય તે તો કોઈ પણ રથને
 ખરજ છે.

અંધારું ધોર, ન. બહુજ અંધારું.
 (૧) બીલકુલ વ્યવસ્થા ન હોય તે; છેલ્લ
 ગેરબ દોષસ્ત.

અંધી, (અંધી), સ્ત્રી. અંધારી;
 આંધળી. (૨) અંધારૂં ઘણું જ એવો પવ-
 નનો વરોળો. [અજ્ઞાની

અંધુ, વિ. આંધળું. (૨)

અંધેમૂલ, વિ. કમઅક્રમ; મૂંઝ.

અંધેર, ન. અંધારું. (૨) ગેર-
 બ દોષસ્ત.

અંધેર, વિ. અંધારાવાળું. (૨)
 નર્મ કરી જ દોષસ્ત હોય નહિ એવું;
 અજાનક; અવ્યવસ્થિત.

અંધેરી, સ્ત્રી. (અંધેર ઉ.)
 અંધારાવાળી. (૨) જ્યાં અવ્યવસ્થા અને
 ગેરબ દોષસ્ત હોય એવી સ્થિતિવાળી.

અંધો, વિ. આંધળો. (૨)
 માત્ર એક બક્ષવાળો. (૩) મોટી ખરેખર;
 આંધળોમાંથી થયેલો.

અંધ્યારુ, (અંધાર), પુ. (સં.)
 અધ્ધર્યુ ઉ.) ગેર; પુરોહિત. (૨)
 (પારસીઓનો) મોવેદ. (૩) ગુરુ, મહેતાઈ.

અંબ, ન. (સં. અમ્બુ=પાણી.)
 પાણી. (૨) મા; બા. (૩) દેવી.

અંબર, વિ. (મ આંબર=ખાદું)
 ખાદું; ખાદ્યવાળું.

અંબર, ન. (સં.) ખાદ્ય
 ખજાન. (૨) કસબી છદ્દાદાર રેશમનું =
 હુજ મુલાયમ વસ્ત્ર. (૨) એક જાતના રે-
 શમીદાર રેશમનું જહુજ મુલાયમ વસ્ત્ર
 (૩) એક જાતનું સુગંધીદાર દ્રવ્ય.

અંબરીષ, પુ. એ નામનો એ
 બક્ષાસાન. (૧) વિષ્ણુ. (૩) શિવ. (૪) યજ્ઞ
 (૫) શેઠવાળું ક્ષાત્રું. (૬) પરતાવો.

અંબરુ, પુ. (સં.) ખાલિયુધ
 વાણીજ્યને પેટ થયેલો પુત્ર. (૨) રે
 નામનો એક દેસ. (૩) માવત.

અંબળાવડું, સ. કિ. વગ દે-
 શવો. (૨) ચોળાવડું.

અંબળાવડું, અ. કિ. તળ ખા-
 વો. (૨) પેટમાં વાધુનું ધોળાવડું; ધુંધું
 (૩) રીસમાં રહેલું; આનાકાનીએ કાર્ય કરતું

અંબા, સ્ત્રી. (સં.) મા; માતા.
 (૨) દેવી. (૩) અંબાઈ.

અંબાઈ, સ્ત્રી. (સં.) આણુમાં
 અંબાઈનીનું ધામ છે તેનો અધિષ્ઠાતા દેવી.

અંબાડાં, ન. બ. વ. એક
 જાતનાં ખાદ્ય દ્રવ્ય.

અંબાડી, સ્ત્રી. હાથી ઉપર
 ૫૧ માટે બનાવેલી બેઠક; હોદ્દા.
 બાદીએ બેસી છાણ વીણાય નહિ=
 ૧ સ્થાન ઉપર હોદ્દાએ તેવું કાજ થાય.
 અંબાડીડિ, ન. છાણનો ઢગલો;
 ડું.

અંબાડો, પુ. ભીંડીની ભતનો
 હાડ અને તેનાં બેઠા; ચણ.

અંબાર, પુ. ઢગ; ઢગલો.

અંબાલિકા, સ્ત્રી. (સં.) પાંડુ
 ની માતા.

અંબાલિકેય, પુ. (સં.) પાંડુગમ.

અંબાવણું, સ. કિ. ગ્રે. ખટાય
 કરવું.

અંબાણું, અ. કિ. ખટાસની
 કર ધવી. (૨) ઢીલા પડી જવું.

અંબિકા, સ્ત્રી. (સં.) અંબામાતા;
 ૧. (૨) ધૃતશાસ્ત્ર સભની મા.

અંબિકેય, પુ. (સં.) ગણપતિ.
) ધૃતશાસ્ત્ર.

અંબુ, ન. (સં.) જળ; પાણી.

અંબુજ, ન. (સં.) અંબુ+જા=

નમવું; યવું.) કમળ. (૨) પાણીમાં
 ૧ વનસ્પતિ અને મજ્જા વગેરે. (૩) વંદ.

અંબુદ, પુ. (સં.) અંબુ+દા=આ-
 ડું) પાણી આપનાર; વરસાદ; મેષ.

અંબુવર, પુ. (સં.) અંબુ+વર=

૧૨ણ કરવું. ડું.) જળને ધારણ કર-
 ૧; મેષ; વરસાદ.

અંબુધિ, (સં.) સમુદ્ર; સાગર.

અંબુનિધિ, પુ. (સં.) અંબુ +
 નિધિ=ભંડાર) જળનો ભંડાર; સમુદ્ર.

અંબુરુદ્ધ, ન. (સં.) કમળ; પાણીમાં
 વતનન થએલું હોય તે.

અંબુવાહ, પુ. (સં.) અંબુ+
 વહ=રહેવું. અંબુને વહેનારો તે.) મેષ;
 વરસાદ.

અંબેમાત્રી બે, સ્ત્રી. દેવી-
 ભક્તોનો માતાના મંદિરમાં જતાં આવતાં
 થતો નયધોષ.

અંબોડી, સ્ત્રી. નાનો અંબોડો.

અંબોડો, પુ. સ્ત્રીઓના માથાના
 વાળ રંધીને વાગવામાં આવતી માંક; કેશ-
 પાસ; ચોટલો. અંબોડો વાળવો=વાળ
 હોળીને આવવા.

અંબોરડો પુ. અંબોડો; ચો-
 ટલો; વણી. (૧વિતામા)

અંબોળવું, અ. કિ. ખાટું બના-
 વવું. (૨) ઉમેરવું; વધારવું.

અંબોળીડિ, સુઆ આંબોળાઉ.

અંભ, ન. (સં.) પાણી; જળ.

અંબોજ, ન. (સં.) અંદ્ર;
 કારસપક્ષી. (૨) કચ્છ.

અંબોજિની, સ્ત્રી. (સં.) કમલિની.

અંબોધર, પુ. (સં.) મેષ; વરસાદ.

અંબોધિ, પુ. (સં.) સમુદ્ર.

અંબોનિધિ, પુ. (સં.) સમુદ્ર;
 સાગર; દરીયા. [પાવણું

અંબોરુદ્ધ, ન. (સં.) કમળ;

આંશાં, અ. ગ્રામ-વાહરડાંનું જે બેઠવું તે.

આંશા, પુ. (સં.) ભાગ. (૨)

કળા; અક્ષર; ભેદ (૩) આખા ગોળાને ૩૬૦ મેં ભાગ તે. (૪) અપૂર્ણકમા લીધી વપરનો આંક (૫) સચિયકનો ૨૦ મેં ભાગ.

[ભાગીઓ.

આંશકા, વિ. ભાગ પાડનાર;

આંશાવતાર, પુ. (સં.) જેમાં સોડો પ્રત્યક્ષ દોષ એવો અવતાર.

આંશી, વિ. (સં.) અંશવાળું; (૨) ભાગીડું.

આંશુ. ન. (સં.) કિરણ; કદ.

આંશુમાન, પુ. (સં.) સૂર્ય; સુરજ.

આંશુમાસી, પુ. (સં.) સૂર્ય; કિરણની માળાવાળો.

આંહુ, અ. દુઃખનો, ક્રોધનો, અને રીસનો દર્શનાર.

આ

આ, પુ. (સં. આ) સુજડાની મૂળાંશોમત્રો બીજે સ્વર. (૨) અલ્પતા, વિરુદ્ધ, પાસેપણું, ક્યારેક વચેરે દેખા-રનારો વપરાય. (૩) અલ્પવાળા પાતુ-ઓની આસજ આવડાં 'આ' મૂળથી વધેલો અર્થ બતાવે છે:~અમ્=મણું. તેનું અપયમ્=આવડું.

આ, સં. (સં. અયમ્ ઉં)

અમુકને દેખાડનારો જે સબ્દ તે. નહમ્ તે; બીજું કોઈ પણ નહિ પરંતુ અમુક જો જ તે. (૨) (વિં) પાસેનું.

આઈ, સ્ત્રી. (સં. આર્યા અરે મં આઈ=મા, વા.) માતા; જનની. (૨) દેવી. (૩) સં. આ. (પારસીયે 'આ' ને બદલે આઈ-અય બોલે છે. (૪) નામકરણ પ્રત્યય:-યોઃ=યોઃસાહ.

આઈશ, સ્ત્રી. (સં. આર્યા સામુ; બાઈશ. (વહુએ સામુને માં વાપરવાડો માનભર્યો સબ્દ.)

આઈતવાર, પુ. (સં. આદિત્ય =રવિ+વાર=રવિસહિ.) આઈતવાર રવિવાર. [વગર મહેનતે મળેલું

આઈતું, વિ. તૈયાર થએલું. (૨

આઈન, પુ. (શં) કાપડો ખાસ. (૨) આઈર્ષ; કર્પણ. (૩) સુંદર સુરોચિત.

આઈને અકુબરી, સ્ત્રી. (શં આઈન-ઈ-અકુબરી) અકુબર બાદ ચાહના ધારા અને નિયમો વચેરેનો રાજ નીતિને લખતો અણુલક્ષણે બતાવેલો મ આઈસ, પુ. (અં) ખરકા હિમ; અતિથય કંડકથી અથવા કૃત્રિમ રીતે બનાવેલું પાણી.

આઈસક્રીમ, નં. (અં) ખરકા ક્રીમી કંડકથી દુધનો જમાવેલો અથવા ગેવાના રસનો એક ખાવાલાયક કંડો પદાર્થ આદિ, (હાઉ), પુ. કરડે એવો

અર્થો. જુઓ, 'આર્થ'. (૨) વિશેષજ્ઞ
કરનારો પ્રત્યક્ષ.

આર્થિક, જુઓ આર્થ.

આર્થિકતા, (અર્થવત), સ્ત્રી.
(સં. આર્થ=વિત્ત) પેદાશ; કમાઈ;
આવક

આર્ક, પુ. (સં. અર્ક) આકાશ.

આર્કએકલી, (આકાશી), સ્ત્રી.
એક જાતની રમત. ('એનરેન' ને મળતી.)

આર્કી, સ્ત્રી. એકજાતનો છોડ.

આર્કા કરતાં એનો છોડ કંઈક નાજુક અને
નાનો હોય છે. આર્કી પરણાવવાની જીજ્ઞાસા
વારનું લક્ષ્ય કરનારાઓને પ્રથમ આર્કીની
સાથે લગ્ન કરાવવાનો હિંદુઓમાં રિવાજ છે.
(એમ કહેવાય છે કે, ત્રીજી સ્ત્રીથી એક વર્ષ
નથી પરંતુ ચોથીથી એક વર્ષ છે: 'ચોથી
ચો પૂરે'. તેથી ત્રીજાં લગ્ન આર્કી સાથેનું
અને ચોથું પેટી ત્રીજાવારની કન્યા સાથેનું
મણાવાને આ લક્ષ્યવિધિ કરાવવામાં આવે છે)

આર્કીકર્ત, ન. આર્કીકર્તૃ: દુર.

(૨) આર્કીકર્તૃ દ્વય એકજાત કરવાનું સીંગલ.

(૩) વિ. આર્કીકર્તૃ; આર્કીકર્તૃ લક્ષ્ય.

આર્કીકર્તૃ, પુ. (સં. અર્ક) એક

જાતનો મોટાં પહોળાં પાનનો છોડવો. (એના

પાન, ડાળો ને ફૂલ તોડતા દુધનીકળે છે.

તેને લંબગોળ રૂપ થાય છે અને તે ફાટતાં

તેમાંથી બીની સાથે લાગેલું પલ્લનું સુવાળું

દવામાં લેડે છે. એ દારૂ કહેવામાં

આવે છે) આર્કીકર્તૃ વાવવા=કેડેડાણે વેર

કરવું. આર્કીકર્તૃના દુરની માફક લાડી નવું=

કયા લેખમાં નહિ મળતાં નામ પામવું.

આર્કી, પુ. (સં.) ખાડો;

ખાણ. (૨) નાલો; સમુદાય; સમૂહ.

આર્કીકર્તૃ, ન. (સં.) ખનિજ.

આર્કીકર્તૃ, ન. (સં.) ખાડો પાડીને

બિલાવવું તે.

આર્કી, વિ. અરમ સ્વભાવનું;

આર્કી. (૨) જીવાણુ, અર્ધી. (૩) મોડું.

(૪) જરડા; લીધ. (૫) વધારે લેણું.

આર્કી પાર્વ=જારે પડવું.

આર્કીકર્તૃ, અ. કાન સુધી.

આર્કીકર્તૃ, પુ. ખેંચ; તાણું; આર્ક-

ર્કી (૨) જીવકર્તૃ; જીવાર. (૩) ધનુષ્યનો

અર્થાસ કરવો તે. (૪) કસોડી.

આર્કીકર્તૃ, વિ. (સં.) ખેંચાણ

કર્તૃ. (૨) મોઢક; લોભાવે તેવું.

આર્કીકર્તૃ, ન. (સં. આ+કર્પ=

ખેંચવું-સાચવું. જ.) ખેંચાણ. (૨)

સકાચ. (૩) ખેંચવાની શક્તિ. (૪)

મોઢક મુલ; વધીરણ. (૫) ફરેલ વસ્તુમાં

ખેંચવાનો તથા ખેંચવાનો ધર્મ રહેલો

છે તે. (જાના પાંચ લોક છે: ૧ ગુરુત્વા-

ર્કી, ૨ સ્નેહાર્કી, ૩ રસાયનાર્કી, ૪

લોહદ્યુબકાર્કી, અને વિદ્યુતાર્કી).

આર્કીકર્તૃશક્તિ, સ્ત્રી. (સં.)

ખેંચવાની શક્તિ; કોષપલ્લવસ્તુને પોતાની

પાસે ખેંચી લેવાનું બળ

આર્કીકર્તૃ, સ્ત્રી. (સં.) અકાશી;

આર્કીકર્તૃ લાકી.

આકર્ષણું, સ. કિ. ખેંચવું. (૨)
લલચાવવું; ખેડ લેખલવેલો. [લલચાવું.
આકર્ષણું, સ. કિ. ખેંચાવું;
આકર્ષિત, વિ. (સં.) ખેંચેતું.
(૧) સંકેત્યાએલું (૩) લલચાએલું; ખેડ
પામેલું;

આકર્ષણ, ન. (સં. આ+કર્ષ
લેખાવું, લખવું) ઉચ્છા કરવો. (૨)
લખવું, કળી નહીં.

આકર્ષણશક્તિ, સ્ત્રી. (સં.)
કેાઈ પદ્ય વસ્તુને ખાંધવાની શક્તિ; સંપ-
દન શક્તિ.

આકર્ષિત, વિ. (સં. નહિ લલિત
તે અકલિત અને તેથી લલકરે તે.) જાણ્યેલું;
કળવામાં આવેલું. (૧) કંપ્યેલું. (૩)
અંદર આવી ગયેલું.

આકર્ષ્ય, અ. એકે કરમ મુખી.
(ધારા યુગ મળીને એકે કરમ યાગ છે.)

આકર્ષ, પુ. (સં.) કસોટી; નિકમ.

આકર્ષણાકર્ષ, ન. આ કે ગમે
તે; કાચું કોરું.

આકર્ષિમક, વિ. (સં.) અચા-
નક; એકાએક. (૨) એકીએક; અલુધાવું.

આકર્ણચિકુળ, વિ. (સં. આકુલ
કપાકુલ ઉ.) આકર્ણ; ગુરુસાથી
તપી ગયેલું (૨) લાવર; ગમગમ્યેલું.
(૩) તલપાપડ પડ રહેલું.

આકર્ણાશ, સ્ત્રી. આકર્ણાપણું.
(૧) ગમરાટ. (૩) અંધીચણ.

આકર્ણ; વિ. ગરમ સ્વભાવનું;
ગુરુસે થઈ નમ્ય એવું. (૧) અંધીર; કળા-
વશું. (૩) ગમગમ્યેલું. [(૨) સંપર્ષ.
આકર્ષ, વિ. (સં.) ગળા મુખી.
આકર્ષપત, (આકર્ષિત), વિ
(સં.) કાંપડું; ડુબડું.

આકર્ષોડી, (આકર્ષેડી), સ્ત્રી.
આકર્ણનું આકાશીકં કે કાંચું.

આકાર, પુ. (સં. આ+કાર=કરવું
ઉ.) અયુક અયુક મર્યાદાથી બનેલું સ્વરૂપ;
આકૃતિ. (૨) વર્તુલાર્થે આકૃતિ (ભૂમિ-
તિમાં); રેખાસ્વરૂપ. (૩) શુભાશ. (૪) કમલ;
નિસાની. (૫) જગમગધીનો દાર.

આકારણી, સ્ત્રી. (સં.) વસ્તુની
કિમત જાંઘવી તે; આંકણી; મોજણી
જગમગધી. (૨) આંક પાડવાનું પતરણું.

આકારણું, સ. કિ. (સં. આ+કાર=
કરવું ઉ.) દર કરાવવો; આંક લખવેલ.
(૨) નિસાની કરવી. (૩) નામે લખવું.

આકારણ, ન. (સં. આ+કારણ=
પ્રગર્ભણું ઉ.) આસ; બીજ (૨) પાલાણ;
ખાલી જગા. આકારણ મરી આવવું=ક-
પસ લપર કુ. ખ પડવો. આકારણ
પાલાણ એક કરવાં=અત્યંત થમ લેવો.
આકારણપાલાણ એક કરવાં=ગંભીર ગુલ-
લેવો. આકારણ લેવું આવવું=અશક્ય કાર્
સિદ્ધ થવું. આકારણનાં તોણ માયવા=
અસક્ય વસ્તુ આવવી. આકારણ કુમુભ=
મિત્રવા વાત. આકારણમાં અડવું=મદુ ઉંચું

યહું. આકાશ સાથે વાતો કરવી=અહું
હયું યહું. (૨) મોટી મોટી આકાશો
રાખવી. આકાશમાં ઘડવું=કુદાવું.
આકાશમાં ચડાવવું=રખાણીને કુદાવવું.
આકાશમાં ચંદ્રવો બાંધવો=મોટી કીર્તિ
મેળવવી.

આકાશકંઠા, સ્ત્રી. (સં.) આ-
કાશકંઠ; કિતિજ ઉપર દેખાતી ગોબાહિ.

આકાશગમન, ન. (સં.) આકા-
શમાં જવું તે. (૨) આકાશમાં બિડવું-
ફાવું તે.

આકાશગંગા, સ્ત્રી. (સં.) રાત્રે
આકાશમાં બીણી કીણી અનેક ચાંદર-
ણીઓથી ભરપૂર જે લાગે અને ચળ-
કતો નદી જેવો પટ દેખાય છે તે; સ્વર્ગ-
સંજિતા.

આકાશગામી, વિ (સં. ગમ્=
જરું. આકાશમાં જવાને સક્તિમાન હોય તેવું.

આકાશચંદ્રી, સ્ત્રી. જહું હંમે
ચંદ્રવાથી નાની ચકલી જેવો લાગતો
ખેલા. (૨) બહુજ હંચા માંડવા ઉપર
ચંદ્રવાની એક રમત. (૩) ચકલી જેવી લાગતી
શીષ હરકોઈ વસ્તુ.

આકાશદીપ, (દીવો), પુ. (સં.)
આકાશમાં જંગમમે લટકાવેલો દીવો.

આકાશપંથ, પુ. (સં.) મગનમાર્ગ.

આકાશભાષણ, ન. (સં.) ઈ
ચરને ઉદ્દેશને હથે ભેષ જે લાપણ
કરવામાં આવે તે. [જનનચંડળ.

આકાશમંડળ, ન. (સં.)

આકાશમાર્ગ, પુ. (સં.)
સ્વર્ગમાં જવાનો માર્ગ.

આકાશમુનિ, પુ. કોટ. (૨)
હયું ને હંચું મુજ રાખી તપ તપનાર

આકાશધાન, ન. (સં.) વિમાન;
આકાશમાં અદ્ધર ગાંધી રાકે એવું વાહન.

આકાશવદ્દી, સ્ત્રી. (સં.)
અમરવેલ. (અક ઉપર પીળા તુભા-
વાળી પાન વમરની એક વેલ ધાવ છે તે.)

આકાશવાણી, સ્ત્રી. (સં.) આ-
કાશમાંથી નેવાણી સમગ્રાય તે; દેવવાણી

આકાશવાસી, વિ. (મં.+આ-
કાશ+વસ=રહેવું હં વાસિન)

આકાશમાં રહેનાર; દેવકોટ.

આકાશવૃત્તિ, સ્ત્રી. (સં.) ટૂંવ
વૃત્તિ, જેનો આકાશ ઉપર આધાર છે

એવી વૃત્તિ (૨) નિયમિત કે મોઝમ
આવડ ન હોય તે. (૩) રિ. વરસાદના ધવા

ઉપર જેના છવનનો આધાર દોષ એવું
(૪) ઈશ્વર ને કંઈ મેળવી આપે તેના

આધાર ઉપર આલંકિત ચેષ્ટાવનાર.

આકાશવેલ, સ્ત્રી. અમરવેલ.
આકાશસ્થ, વિ. (સં.) આકા-
શમાં રહેલું.

આકાશસ્ફટિક, પુ. (સં.) કરા.
આકાશી, વિ. (સં.) આકાશનું.

(૨) આકાશમાં રહેનાર.
આકાશીઆ, વિ. ધડની એક

અંત. (૨) પાણ પાણ વમરનું ચમેલું અત

આકાશીય, વિ. આકાશઉપર
આધાર રાખનાર; વસાહ ઉપર નેના
પાત્રે આધાર દેખ એવું.

આકાંક્ષા, (આકાંક્ષા), સ્ત્રી.
(સં. આ+કાન્+શ્=ક્રીડ+કર્તૃ) ક્રીડા;
મરહ. (૨) આશા; ઉમેદ

આકાંક્ષિત, વિ. (સં.) ક્રીડિત;
નેની આકાંક્ષા દેખ તે.

આકીન, ન. (આ. ચકીન ઉ.)
વિશાસ; ભરોસો; આસ્થા; ભાવ.

આકીનદાર, વિ. (આં કાં
દાર=વાળું) આકીનવાળું; વિશ્વાસુ.

(૨) આસ્થાવાન; ભાવિક [આમ; ભરેલું.
આકીર્ણ, વિ. (સં) સંકુલ. (૨)

આકુત, ન. (સં. આકુત=અ-
ભિપ્રાય) અભિપ્રાય. (૨) ખબર. (૩) વિ.
રૂઢ; અતિશય ભડું (માણસ).

આકુતી, સ્ત્રી. (આં યાકુત=
માલેક ઉ.) નેમાં યાકુત-માલેકનો ઉપયોગ
કરાયેલો દેખ એવી બગ આપનારી વસ્તુ.

આકુળ, વિ. (સં. આકુલ ઉ.)
અભરાયેલું. (૨) આતુર; કૌતુક. (૩)
પ્રેરિત. [અભરાયેલું.

આકુળવ્યાકુળ, વિ. (સં.) ખુબ
આકુલ, ન. (સં.) એકાકી
નવું તે; સંકાપ.

આકુંઠિત, વિ. (સં.) નેનું ગળું
બધા પડે એવું છે એવું; વાહવિવાહમાં

દારી એવું. (૨) મૈત્ર્ય; લગ્નવત. (૩)
વસાઈ એવું; પાર વચરતું.

આકૃતિ, સ્ત્રી. (સં. આ+કૃ=કરતું
ઉ.) આકાર; ઘાટ. (૨) મુર્તિ; ચેરા.
(૩) અમુક નાનો રેખાકાર. (ભૂમિતિમાં)

આકૃષ્ટ, વિ. (સં.) ખેંચેલું.

આકૃષ્ટ, સ્ત્રી. (આં) અત્ત;
છડા. (૨) ભાવિ. (યોગ; ખાસ; નિયમ.

આકટ, (એકટ), પુ. (અં) કા-
આકટિંગ, વિ. (અં. એક્ટિંગ)

શેરો વખત કાઢને ઠેકણે કામ કરનારા
શેરી મુલત માટે; કામચલાઉ.

આક્રમ, પુ. (સં.) પરાક્રમ. (૨)
અટું. (૩) પગથ્થ. (૪) આમદ. (૫)
બાલિ. (૬) ચેરણસર ચાલવાનો માર્ગ.

આક્રમણ, ન. (સં.) પકાઈ, સવારી;
ઉપર થઈ નડું તે. (૨) પરાક્રમ.

આક્રંદ, ન. (સં. આ+ક્રન્દ=
રોડું ઉ.) વિલાપ; રોડુંતે. (૨) બહા
ભેત્તી જમ પાડીને રડવું તે; કળાણ.

આક્રાંત, વિ. (સં.) આક્રમણ
કરાયેલું. (૧) ઘેરવું. (૩) વચ કરાયેલું.

આક્રોશ પુ. (સં.) આલેપ
ચાપ. (૨) નિંદા; ચાલ. (૩) હપકો.

આક્રિસ, વિ. (સં. આ+ક્રિષ્=
નાખવું ઉ.) નાખેલું; ફેકેલું; અડચણ
કરેલું.

આલેપ, પુ. (સં.) અધ્યા રહેવું
તે; અધ્યાસ. (૨) ખેંચવું તે. (૩) વાંધો
બતાવી કુમરો કરવો તે.

આક્ષેપક, પુ. (સં.) આક્ષેપ કરનાર. (૧) મચ્છી રહેનાર; દુમલો કરનાર; અપવાદ દેનાર.

આકિસજન, પુ. (અં. ઓકિસ-જન) પ્રાણવાયુ; જેનાવડે પ્રાણીઓ જીવે છે તે હવા.

આખડણું, અ.કિ. ઠોકર ખાવી; ઠેસ વાગવી; પડી જવું. (૨) ઠોકરો ખાતા હોડવું. (૩) અચડાઈ પડવું. (૪) કુર્ચો કરવું (૫) લમણું; લગડવું.

આખડી, સ્ત્રી. આનતા; બાધા. આખડીઉં, ન. ઠોકર ખાઇને પડી જવું ને.

આખડીપડવું, અ. કિ. ઠોકર ખાઇને પડવું. (૨) ધધામા તુડસ ન પામી પાછા પડવું. (૩) લક્ષી પડવું.

આખર, સ્ત્રી. (આ. આખર=અત) છેડો; સમાપ્તિ. (૨) મરણસમય. (૩) અ. છેલ્લો; છેવટે.

આખરમોસમ, સ્ત્રી. મોસમનો પાછલો ભાગ. (૨) આખર સમ. (૩) છદ્મીનો છેવટનો ભાગ.

આખરણું, સ. કિ. મેળવવું.

આખરસાલ, સ્ત્રી. સાલની અખર. (૨) મરણનો વખત.

આખરે, અ. અતે; છેવટે. (૨) નહિ ચાલે; નર પડવે; નિરુપાયે.

આખલીઉં, ન. નાનો આખલો; નાનો બળદ.

આખલો, પુ. (સં. અ=નહિ +

ક્ષત=કપાએણું ઉ.) સાંઠ; ગોધો; જેને ખસી ન ક્ષેપ દોષ એવો વાહરો-બળદ.

આખણું, સ. કિ. (આખ્યાન કરવું ઉ.) કહેવું. [વાની નગા.

આખળી, સ્ત્રી. પત્થર ધડ-

આખળીઓ, પુ. આડણી;

જેની ઉપર રોટલી વણવામાં આવે છે તે.

આખા, પુ. નહિ ભાગેલા દાણા.

(૨) માથેથી દાણા ઉતારવા તે.

આખાખાઉ, વિ. લોનીઓ;

એકદમ ધણું ખાવાની લાલચ રાખનાર.

(૨) આગસુ.

આખાખાચો, ઉપલો શબ્દ જુઓ.

આખાડ, પુ. (સં. આવાહ)

જુઓ અસાડ. [ધુતારો.

આખાડજૂતિ, પુ. ધર્મદોંગી;

આખાડો, પુ. મોટો ખાડો. (૨)

અખાડો. (૩) વિ. અસાડ મહિનાનો.

આખીઉં, ન. આમડાની પખા-

લું ઉપર મોડું.

આખું, વિ. (સં. અક્ષત ઉપરથી)

તેણેકું નહિ એવું; સજન; સધળું; પૂર્ણ;

પુર. આખા હાડકાનું=આગસુ. આખી

અણીએ=વજર હરાતે. આખો દહાડો

નાચો ફરે ને તાહલી વેળાએ પડો ધરે=

અચત્વની વાળતને લેખવે નહિ અને

નજીવી વાળત ઉપર બહુ થવાન આપે.

આખો વાહરો ખાતો=એકદમ પુણ્યની

ઉચ્છા નવી. આખું ઠોળું, સામાન ન

નયન=પ્રકાશી બાજત બુદ્ધિ અનુભવમાં નયન
નહિ. આખી રાત્રી દળીને કહ્યોમાં
વાળું=કુંગર ખોલી ઉઠત કહવા એવું કહ્યું.
આખી રાત્રી રાત્રી વારે એક રોડી ખોલી
અનુભવો ખોલી આડંબર કહ્યો.

આખું, પુ. ઉદર.

આખું કણી, સી. ઉદરીકું.

આખું, પુ. (આ. આખું
અહેતાણ) મહેતાણ; ઉરતાણ;
શિખવનાર. (૧) કામ કાવું નહિ અને
ખાવાને તૈયાર એવો એ માણસ તે.

આખું પાખું, વિ. આખું હોય
તેવું; અપકાર. [નહિ અંગઅણું.

આખું ભાંગું, વિ. અંધકાર;

આખે, પુ. (સં.) શિકાર.

આખેટક, પુ. (સં.) શિકારી.

(૨) પારખી. (૩) કુવરો.

આખેપ, પુ. મહાવરો; ટેવ.

આખેર, સી. આખર. (૨) અ.
ઉવટે; અંતે. [કરીને.

આખોઘડી, વિ. વારંવાર; ફરી

આખ્યા, સી. (સં.) અગ્રિહિ;

ખ્યાતિ. (૨) કુલુર્મ ઠપપી પડેલું
મામ; અવરત. (૩) લોકવાચક; અધ્યાત્મ.

આખ્યાત, વિ. (સં.) કહેલું.

આખ્યાન, ન. (સં. આનંદ્યા
=કહેલું. ઉં.) યા; વખાણ; વર્ણન; હેનાવ.

આખ્યાયક, પુ. (સં.) કહેનાર.

(૨) દૂત. (૩) વ્યાસ; આખ્યાન કરનાર.

આખ્યાયિકા, સી. (સં.) કથા;
વાતો (૨) કવિતાઓ એક રાત્ર. (૩)
વંશાવળીવર્ણન.

આગ, સી. (સં. અગ્નિ ઉ.)

અગ્નિ. (૨) લાવ (૩) અરમી. (૪) અગ્ન-
તરા. (૫) આવેશ. (૬) ક્રોધ; દ્રેવ. (૭)

આગ. (૮) રોડાની. આગ કહવી=આગ
કાઠી નીકળવી. (૨) કાઠવા કોરી અગ્ન-
તરા થવી. (૩) રીસ થડવી. (૪) પાણી

ફરડું; વર્ષા નહું. આગ કાઠવી=ક્રોધ
કરવો. (૨) દ્રેવથી જળી નહું. આગ

જળવી=જળતા થવી. (૨) દેવતા સમ-
તરો. આગ મૂકવી=અગ્નિ સંસ્કાર કરવો.

(૨) નિરોધતા બતાવવી. (૩) ચિકારી
કાઠું. આગ લગાડવી=આખી મૂકવું.

(૨) કલ્પના કરાવવો. આંગ લાગવી=
લાય થવી. (૨) અહેખાઈ આવવી. (૩)

રીસ થડવી. (૪) અણીની વેળા આવવી.
(૫) ક્રોધન થાવડું થઈ નહું, કિંવા

ઉગરી નહું. આગ વાસવી=સખત વડકો
પડવો. (૨) ક્રોધથી આંખિ લાલધૂમ થઈ

જવી. (૩) અહેખાણ આવવી. કહે આગ
લાગે ત્યારે કુનો ખોલવનો=વખત થીની

અથા પછી કાવું કરવું.

આગ, પુ. (સં. આગમન ઉ.)

આવડું તે. (૨) આવવા જવાનો વહેવાર.

આગપ, અ. આગળ; પાસે.

આગમી, સી. આગથી
પાણીની વચળ થઈ તેને એરે ચાલતી
ગાઠી; રેસગાઠી; અગ્નિરથ.

આગત, વિ. (સં. આનગમ્ = જનું. ૬) આવેલું (૨) મેળવેલું. (૩) ભણેલું.

આગતસ્વાગત, ન. (સં.)

૧૨ આવતા પરીણાને આવકાર આપવો અને તેની સારી રીતે બરદાસ કરવો તે; પરીણાયાહરી

આગતસ્વાગતા, સ્ત્રી. (સં.)

પરીણાયાહરી; અતિથિસત્કાર; સરસરા.

આગાદાન, ન. (આગ+પ્રા.

દાન) દેવતાનું વાસણ; આગીર્તિ. (૨) (સં. દાન=પુણ્ય ઉ.) પુણ્યાર્થે અગ્નિસંસ્કાર કરવો તે.

આગબોટ, સ્ત્રી. (આગ=અગ્નિ

+અ. બોટ=હોડી.) વરાળને ભેદે પાણીમાં ચાલનાર વહાણ. (રૂઢીબર.)

આગમ, પુ. (સં.) શાસ્ત્ર. (૨)

સામવેદ. (૩) સ્મૃતિઓ. (૪) મંત્રશાસ્ત્ર. (૫) આરભ. (૬) આવડું તે (૭) પ્રજાવાર્મા મુકાય એવો લેખ.

આગમચ-જ, અ. આગમથી;

પહેલેથી; અગાઉથી.

આગમણ, સ્ત્રી. ચૂસાનો આ-

નહો બાગ. (૨) રક્તિ; તાકાવ.

આગમન, ન. (સં.) આવડું

તે. (જમનથી ઉલટું.) [વેદ.

આગમનિગમ, ન. (સં.) શાસ્ત્રો;

આગમનિર્ગમ, પુ. (સં.)

આવક અને અંત; કાર્ષ અને કારણ.

(૨) આવડું અને જડું તે

આગમરહિત, વિ. લેખવિનાનું.

(૨) જેને શાસ્ત્ર નથી એડું.

આગમપુ, અ. કિ. મરણીઆ

ચડું; મોટું સમ્પ્રદાય ખેડડું; આદરડું.

આગમાપાથી, વિ. (સં.) આવે

તે ભવ એડું; ઉત્પત્તિપાથ ને નાશ પામે એડું.

આગમાણું, ન. ઘાળ અને જાત.

આગમું, જુઓ આગવું.

આગરણ, સ્ત્રી. કોડ; હુહારની.

ચૂધ. (૨) ખલાસણ. (ખલાસી કામની સ્ત્રી.)

આગરણું, સ. કિ. સમાન

અ તરે દોરીઓ પાવરરી; ચારના ભારના બધ બાધવા.

આગરં, ન. સુખમાંથી દુર્ગંધ

નીકળવા કરવી તે. (૨) આગીતા ભેડું લાકડું

આગરો, પુ. તંગીનો વખત.

આગણું, વિ. (સં. અમતઃ

ઉ.) પહેલાંનું (૨) મુખ્ય; બહાર પડ્યું

આગવું, વિ. (સં. અમ ઉ.)

જેમાં બીજવો જાગવાન ન હોય એડું;

પોતાનું; ખાસ.

આગવો, પુ. (સં. અમતઃ ઉ.

પ્રા० સમ્પ્રદાય ઉ. આગેવાન નેતા.

(૨) માર્ગ જતાંવારો.

આગરદ, પુ. (અં.) ખિરતી

વર્ષનો આદ્યો મહીનો. (તેના દિ. ૩૧

હેય છે.)

આગળ, અ. અએલા વખતમાં;
અગાઉ. (૧) પહેલેથી (૩) પાસે; કને. (૪)
સામે. (૫) પ્રથમ; બહાર; મુખી તરીકે.
આગળ દોરવું=સાદસ કરવું. આગળ ધવું
=મૂકીને જવું. આગળ આવવું=પ્રસિદ્ધ થવું.

આગળપોછળી, અ. અગળ
અને ૧૭વાડે; બધી બાજુએ; આસપાસ.
(૨) ત્યાં અને આવતા કાળ પ્રમાણે. (૩)
લાગતુંવળગતું હોય તે પ્રમાણે.

આગળી, સી. બારણું ઉઘાડ-
વાની ઉઘાળી. (૨) મલમ ચોપડેલી પટ્ટી.

આગળીઓ, પુ. ઉઘાળો;
આગળો.

આગળું, વિ. ચક્રિઆતું; ઐષ.

આગળો, પુ. આગળીઓ;
ઉઘાળો.

આગાંદુક, વિ. (સં. જાનમ્ ઉ.)
આવી ચડેલું; આવડું જડું હોય એવું (૧)
નાં. આવી ચડેલું માણસ; અતિથિ.

આગા, પુ. (ફા. આગા=ગૃહ-
સ્થ) ગૃહસ્થ; શેઠ. [ધમ ગર.

આગાખાન, પુ. ખોળાઓના

આગાખાની, સી. આગાખાનનો

ધર્મ માનનાર. (૨) જગદ્ગની. (૩)
એક જાતનું કુલેવર મુલાયમ કીલું સુવ-
રાઉ કપડું. [આવવાનું હોય તે.

આગામિક, વિ. જે (માણસ)
આગામી, વિ. (સં.) હવે
પછી આવનાર. (૨) અવિધ્યમાં આવનાર.

આગાર, પુ. (સં.) મહેલ;
મકાન. (૨) રહેવાની જગા. (૩) દુકા;
મેકાપણું.

આગાહી, સી. (ફા.) અવિધ્ય-
વાણી. (૨) ધારણા.

આગીઆખડક, પુ. જળતા
પદાર્થ; જ્વાળામુખી પર્વતો.

આગીઉં, ન. આગ રાખવાનું
વાસણ; આગદાન. (૨) વિ. ગરમ બિજ-
નું; આકરં.

આગીઓ, પુ ખલોત; એમા-
સાના કિવસેમાં થતો ઊડતો છીડો.
(૨) જેને સ્પર્શ થતાં આગ બળે એવો
છેલ (૩) જેનાથી આગ પ્રકટે એવો એક વીર-
વૈતાલ. (૪) એક જાતની બહુજ ધોળી
ભર. (૫) ભરને થતો એક જાતનો વાગ.

આગીદુગી, સી. (મ.) ખોટ-
ખાંપણ; ભૂલચૂક.

આગુવો, પુ. આગેગાન; અગ્રે-
સર. (૨) રસ્તો કેખાડનાર; ભોમીઓ.

આગે, અ. અગાઉ; અસલના
વખતમાં. (૨) પાસે. (૩) પહેલાં તો.

આગેતર, વિ. પહેલાં વાવેલું;
આગતર; આગળું.

આગેવાન, વિ. આગળ પડનાર;
અગ્રેસર; (૨) સરદાર; નેતા. [તિ.

આગેવાની, સી. આગળ પડવું

આગોતર, વિ. (સં. અમત્તર
ઉ.) પહેલાંનું; સરઆવડું.

આગોળીજો, પુ. અંમરખાનો
આગેયો તથા પાછડો જાગ. [સંવંધી.
આએય, વિ. (સં.) અમિતેણુ
આગેયોત્ર, ન. (સં.) અમિ-
તેજોનો જાંયોત્ર થાય છે એવાં હથિ-
આરો; દાકોળો.

આમહુ, પુ. (સં.) મનમાં
આમ્યું તે કરતુંજ એવી રીતિ; હક. (૨)
અતિશય કાલાવાલા કરવા તે. (૩) અવ-
રથવા. (૪) કૃપાં.

આમહી, વિ. અમહવાળુ;
આમહ કરનાર. (૨) મમતી; અગીઅલ.
આમહું, વિ. આધું; દૂર; છેડે.
(૩) અ. સહે-ગાને. (કેવેજા ખતાવનાં
વપરાય છે.)

આઘાત, પુ. (સં. આનહન=
હજુતું. ક.) સબંધ થાય એમ અફળાવું
તે; કટકો; અપાટો. (૨) અવગ્રહ. (૩)
વધ. (૪) પ્રહાર; અટકો.

આધુંડો, પુ. છે.કરાઓની એક
અતની રમત.

આધું, વિ. (સં અન્નગ્રાહ=લેવાયું
તેવું ક.) ન લેવાય એવું; છેડે હોય તેવું.
આધું એટલું=લાજ કાઢવી. આધું કરું
=વાસતું; તણ દેવું. આધા નહને પાછા
પડવું=મહુ મહેનત કરીને ચાકી નહું.
આધું પાડું કરું=અંજાડું; જીવડું. (૨)
ચારીયુગલી કરવી. આધું પાડું એવું
ચારે તરફનો વિચાર કરીને વર્તવું. આધું

રહેવું=સંવંધ નહિ રાખવો. આધું બે-
સત્તું=સીએ રજરજલા થવું. (૨) ધંધા-
માંથી નીકળી જવું. [ભમતું; ફૂજતું.
આધૂર્ણ, વિ. (સં.) ફરતું;
આધૂર્ણમાન, વિ. (સં.) પક્કર-
ચક્કર ફરતું; હાલતું; સમાવી નાખેલું.

આગે, અ. દૂર; છેડે; વેગપે.
આધેડું, વિ. આધું; દૂરતું.
આચકુંડું, સ. કિ. (સં. સાન-
કુચ=એંચવું ક.) આંચકો મારીને
લઈ લેવું; એંચવું. (૨) માથે લેવું.

આચકી, સી. તાણુ આપવી
તે; તાણ; એંચ; વાઈ આવવી તે. (૨)
હલકો-ધીપો થકો.

આચકીલેવું, સં. કિ. બળથી
પડાવી લેવું; થકો મારીને લઈ લેવું;
કુંટળી લેવું.

આચકો, પુ. કાંઈ અતના બ-
બનો થકો લાનરીથી પડવા જેવું થવું તે;
થકો; હડસેલો. (૨) પાછા પાડવું તે. (૩)
ખાટ; વુકતાન. (૪) કાસકો. (૫) હેલો;
ચોત. આચકો ખાવો=ખમચાવું; અટકવું.

આચમન, ન. (સં. માનન્નમ=
પીવું. ક.) તમણી હથેળીમાં થોડું પાણી
લઈ પીનવું તે. આચમન મૂકવું=નિયમ
કરવો. (૨) કાનમાં આપી દેવું. (૩)
તણ દેવું. [લેવાય એવી ચમચો.

આચમની, સી. થોડું પાણી
આચરકુચર, (આચલકુચર),

વિ. પરચરણ ખાવાનું-સરસામાન વગેરે; શયનકાર.

આચરણ, ન. (સં. આ+ચર=જતું ઉ.) વર્તણૂક; આચ; રીતસાત. (૨) રચિત; દર્શણ. (૩) જ્યવદાર; રીત

આચરણ, સ. કિ. (સ. આ+ચર=જતું ઉ.) વર્તવું; પાળવું; નિયમિત રીતે અધિક કર્યા હયે જવું.

આચાર, પુ. (સ.) રીતસાત.

આચારજ, પુ. (સં. આચાર્ય) આચાર્ય; મુખ્ય શિક્ષાત્મક (૨) જાણણી એક નામ

આચારજી, પુ. (સં.) માનવતો આચાર્ય; વડો ધર્મોપદેશક; વડો શિક્ષક.

આચારજીવ, વિ. (સં. જીવ=પડવું ઉ. જીવ=પાડેણું) આચારથી બંધ થયેલું; શિક્ષ સંપ્રદાયની નિરુદ્ધ વર્તનાર; પવિત્ર થયેલું.

આચારવિચાર, પુ. (સં. આ+ચર અને વિ+ચર=ચાલવું. ઉ.) ધરી-રથી ક્રિયા કરવી તે અ.ચાર અને મનથી વર્તન કરવું તે વિચાર; સાચ પ્રમાણે વર્તવું તે; રીતસાત; વિવેક; રાજ્ય-પરપરા.

આચારી, (સ. આચાર+ઈ=વાણું) આચાર પાળનાર.

આચાર્ય, પુ. (સં. આ+ચર=જતું ઉ.) ધર્મ-સંપ્રદાય પ્રવર્તક; અધિક મત અ.વાવનાર. (૨) વેદ-ધર્મશાસ્ત્ર વગેરે અ.વાવનાર. (૩) શિક્ષક. (૪) કર્મ કરાવનાર. (૫) વિદ્વાન; શ્રાધ કરનાર.

આચાર્યદિન, ન. (સં. આ+ચર=જતું ઉ.) દાંડણ; ચ દરવો; હાથ; ચાલ, વસ વગેરે. (૨) સંવાદવું તે.

આચાર્યદિત, વિ. (સં.) ઠંડાએણું.

આછ, સ્ત્રી. છાશનું પાણી. (૨) ખોટ.

આછકડાઈ, સ્ત્રી. (છાવું=છલકાઈ જતું) ઘોઠાઈ જતાવળી તે; હલકાઈ જતું તે; હલકાઈ; અવિવેક.

આછુંબદામી, વિ. ખુશ્તું બદામી.

આછુંભુરું, વિ. સહેજ ભુરું.

આછેરું, વિ. આછું. [એવું.

આછોતરું, વિ. ધણુંજ આછું હોય

આજ, અ. (સં. અજ ઉ. પ્રા.

અજજ=આજ) જે દિવસને વિષે બોલવા કે લખવામા આવતું હોય તેજ દિવસ. આજનાકાલ=યોગ્ય વખતમાં. આજનાકાલ કરવી=સમય કરવું; ઉઠાવવું. આજની ધરી=આ પ્રસંગ. આજની ધરી કાલનો દહાડો=મધ્ય તે અધુ, આરવાનુંજ નહિ.

આજકાલ, અ. દમણી. (૨) યોગ્ય વખતમાં. આજકાલનો ભોગી ને ધુંટણ સામીજડા=વસ્તુ નાની અને ડોળ-દમામ બહુ.

આજકાલનું, વિ. યોગ્ય વખતે ઉપરનું; નવુંજ થયેલું; દમણીનું; અર્વાચીન. (૨) નાનું. (૩) અલ્પમત્ત.

આજન્મ, અ. (સં. આ=આ. રંભયો+જન્મ=જન્મમત્ત ઉપરથી જન્મ) જન્મથી માંડીને મરણ પર્યંત.

આજન્માંત, અ. જન્મથી મા-
દને મરણ સુધી; આખા જીવનપર્યંત.
આજપછી, અ. હવે પછી.
આજપર્યંત, અ. આજ લગી.
આજમ, વિ. (ઓ. આજમ)
માનવંદ; મોટું.

આજલગી, અ. આજ સુધી.
આજસુધી, અ. આજલગી.
આજદ, વિ. (ફા. આસાદ)
છુટું; અંકુશહિત. [તુભાદ.
આજાનખાદુ, ભુઓ આજન-
આજાતુ, વિ. દીંચણ સુધીતું.
આજાતુખાદુ, વિ. (સં. આ+
જાતુ=દીંચણ) જેના હાથ દીંચણે
અંતે એવા લાખા હોય તે (હિંદુ તરફ
લાઅરાળી મણાય છે.) (૨) યુધિષ્ઠિ.

આજરે, પુ. (ફા. આસાર=રોગ)
રોગ; વિનાર. (૨) ઉપદ્રવ.

આજારી, વિ. (ફા.) માંદું. (૨)
અનુરાગપીડિત. (૩) દુઃખી.

આજીજી, ઓ. (આ.) આજિજી
નિરાધાર) કાલાવાલા; કાકુલ્લી; વિન વિ.

આજીવિકા, ઓ. (સં.) ભરણ
પોષણ યાવ એવી વૃત્તિ; ગુજરાન.

આજીકું, વિ. આજનું. [યોગેર.

આજીખાજી, અ. આસપાસ;

આજીખાજીએ, અ. ચારે તરફ;
આસપાસ; સપાળે. (૨) કોરે; છેડે. આ-

જીખાજીએ એઈને કામ કરવું=ખધી તરફની
સ્થિતિનો વિચાર કરીને વર્તવું.

આજે, અ. (સં. અઘ ઊ.)
આજ; ચાલતે સમયે; હમણા.

આજો, પુ. (સં. આર્ય ઊ.)
માનો બાપ; કાકો. [ઔપચિ-દવા.

આજોકાજો, પુ. એક જાતની

આજોપડવો, પુ. માના બાપનું
શ્રાદ્ધ કરવાનો આસો સુદ એકમનો દિવસ.

આજા, (સં. આ+જા=અજીવું
ઊ.) આરેય; હુકમ; ફરમાન; પરવાનગી.

આજા માગવી-દેવી=રત્ન દેવી. આજા
પાળવી-માનવી=તાબે રહેવું. [શાંકિત.

આજાકારી, વિ. તાબેદાર; આ-
આજાય, ન. (સં.) ધી; તૂપ.

આજાધારક, વિ. (સં. આજા+ધૃ
=ધારણ કરવું) આજાને ધારણ કરનાર.

આજાનુયાયી, વિ. (સં. આ+
જા+અનુ+યા=પાછળ જવું) આરા

પ્રમાણે કરનાર; આજાને અનુસરનાર.

આજાનુસારી, વિ. (આજા+અ-
નુ+સર=પાછળ જવું) આજાને અનુ-
સરનાર. [આપનાર.

આજાપક, વિ. (સં.) આરા

આજાપત્ર, ન. (સં.) કરવાનો;
સનદ. [ફરમાન.

આજાપેન, પુ. (સં.) હુકમ;
આજાપાલક, વિ. (સં.) આરા
પાળનાર; તાબેદાર.

આચાર્યભંગ, પુ. (સં.) આચાર્ય
તોડવી તે; નહિ માનવું તે.

આચાર્યવર્તી, વિ. (સં.) આચાર્ય
પ્રમાણે વર્તવાર.

આચાર્યકિત, વિ. (સં. આચાર્ય+
કૃતિ) આચાર્ય અકિત થયેલું;
આચાર્યને આધીન [સુખમાન

આચાર્ય, ઓ. ઇળ; હરકત;

આચો, પુ. વિશ્વાસ; શ્રદ્ધા. (૨)

હિમત. [મોખામો.

આચ, ઓ. છાણાની ઝોડવણી.

આચપણું, સ. કિ. મોકલવું;
પતાવવું. (૨) એકું કરી લેવું; સમેટી લેવું.

આચલામાં, અ. (સં. અવર્ત-
પ્રતાવત્ હપરથી) વિસ્તાર, જાણી,
મુક્ત, લાજુ કુંક, એકું થઈ વગેરે રીતે
હાં દર્શાવનારો અવ્યય.

આચલું, વિ. અમુક પરિમાણ;
અમુક સંખ્યા કે અમુક મર્યાદા એટલું.

આચલુંબહું, વિ. હાં ઉપરાંત;
બહુ વધારે.

આચણું, અ. કિ. ઠંઠણું પદાર્થનું
પાણીની સાથે લળી જવું; મળવું; એકસ થવું

આચાપાટા, પુ. એકે જાતની
રમત. (૧) ચીંપા.

આચાપાણી, (આટોપાણી), નં.
આછવિશ્વ; ખોરા, રોજ; કમાણી. (૨)
નશીબ; ભાગ્ય

આચાર, ઓ. રેતી; વેળુ.

આચાણૂ, ન. ધૂળધાણી; નકામું
જવું તે.

આટીઆંપાટીઆં, ન. આટી-
આ=હાટીઆં અને પાટીઆં=પાટલા.
'આટીઆંપાટીઆં કરવા' = ખાવાનું વધેલું
દોષ તે ઠાકી દેવું અને પાટલા વગેરે
સાફમુક કરીને પરાસવું. (૨) વડોલ
વરફ જમાવી એક રમત; સુરપાગી.

આટીઉં, ન. ધંટીમાંથી લોટ
વાળી લેવાનો કકડો.

આટો, પુ. અનાજને દળવાથી
જે ઝીણું બૂકા થાય છે તે; લોટ. (૧) હુંદો;
ધાણ. આટો વાપરવો = જમણું કરવું. આ-
ટોપાણી = ખોરાક, આછવિશ્વ (૨) ભાવિ;
નશીબ. આટાલણું = નકામું; અર્થ નહું
તે. આટો હરવો = ખરાબ થવું; પાપમાલ
થવું. 'આટો માલવો' = કામ કરાવી કરાવીને
થકવી નાખવું. આટોકૂટા કરવો = ઠેકાણે
કરવું; પુર કરવું; જુદાર કરવો. આટો
નકમી જવો = ધાણ વળી જવો. (૨)
અવ્યય મહેનત પડવી. [જામડો.

આટોપ, પુ. (સં.) આટુંબર;

આટોપણું, સ. કિ. સંકેતવું.

(૨) બધ કરવું (૩) પુર કરવું.

આઠ, વિ. (સં. અષ્ટ ઉ.) ચાર.
ને ચાર; ટ. આઠ વાર ને નવ તહેવાર =
મોજામજામાજ આનંદ માનનારાઓને
મોટે આ મહેવત કહેવાય છે (૨) જાન ઉપ-
રાંત કામ કરનાર. આઠે જ એ = સંપૂર્ણ;
પુરેપુર. આઠેચાઠે કમેલ = મધી રીતે રાજ

અને કંઠસાહી. આહિ, પહોર અને બગીચે
ધરી=દરદ મેરા. [અહ્યું.]

આહ્યાની, વિ. આહ્યાજાણ;

આહો, પુ. આહોનો આહો.

આહ્યું, ન. વળ દેશનું એક

આહ્ય. [પ્રવાસીઆની આહ્યો તિથિ.

આહમ. સી. (સં. અષ્ટમી ઉ.)

આહમું, વિ. (સં. અષ્ટમ ઉ.)

આહમોનંબર; આહની સંજ્યા દેખાહનારં.

આહરો, (મો), અહ વાર સો

સો દોર એવી રકમ; ૮૦૦.

આહી, સી. છાહરાની એક

રમત; આહ્યું હુમખું; આહ સેરનું શીખાનું

એક ધરેયું.

આહીઉં, વિ. હુમખું; હમ; પકડું.

આહું, ન. અહું; આહોનો ગડીઓ.

આહોઅંગે, અ. સર્વરીતે; અં.

તઃકરણી. [આહ્યાહને કહે.

આહોઅહો, અ. અહમે આહમે;

આહોક, વિ. આહની લગભગ;

આહ લગી. [૨) નેમ; બારે માસ.

આહોમ, અ. આજો દહાડો.

આહોપહોર, અ. (સં. અષ્ટમ

અષ્ટ ઉ.) હંમેશ; સતદિવસ.

આહમ, (અહમ), સી. પખરા-

શીખાની આહમી તિથિ. [આહ્યું વર્ષ તે.

આહો, પુ. સંવત્સરનું દરેક

આહો, સી. કસુસલા ખંખે-

રીને એકી કરેલી જીવાર:

આહોહય, વિ. વ્યાપક; આન-
ગ્રેહ કરેલું.

આહ, સી. જુદી પાડનારી

વસ્તુ; પ્રતિબંધ; અકાર; અટકાવ. (૧)

વચમાં પડી રજા કરતું તે; આપ. (૩)

હક; આહા. (૪) આહું તિલક કરતું

તે; પિયળ.

આહ, પુ. કપાસ પીસાવવાનું

કારખાનું.

આહકતરણું, વિ તાન અહું

નહિ પાંડુ વાકું થતું નહું હોય તેવું.

(૨) પરાક્ષ; બીજ રીતે.

આહકતર, વિ. (મં. છન્ન=

કાતરતું ઉઠ) આહું કાપતું તે, કાઢતું નવું તે.

આહકથા, સી. એક મુખ્ય

કથા ચાત્રી હોય તેમાં દહાડાં વરીકે

બીજ કથા આવે તે.

આહકાટ, (આટકાટ), ન. ગમે તે

કાંઈ ભવનું લાકડું; સાગ નહિ પાંડુ

બીજું લાકડું.

આહખરય, ન. નિત્યના ચાહુ

ખરચની ઉપરાંત બીજું ને કંઈ ખરચ

આવી પડે તે. [અટકાવ. (૨) આમળી.

આહખીડ, (લી), સી. હરકત;

આહગીરો, ના. ભેતે ત્યાં વસ્તુ

ગીરો હોય તેણે તે વસ્તુ કાઢ બીજને

ત્યાં ગીરો મૂકી તે.

આહધરેણે, અ. જુઓ આહ

આડધોડો, પુ. નાની જાતનો
ધોરો; ટકું. (૨) રોઝ. [પાટલી.

આડણી, સ્ત્રી. રોટલી વણવાની

આડત, સ્ત્રી. જીભની વતી ધંધો

કરવા બરદ કરેલા ધોરણે મળતી રકમ;
હકસાઈ; દલાલી. (૨) હકસાઈથી કામ
કામ કરવું તે.

આડતાળો પુ જવાળના આંકડા
મેળવવા તે. (૨) અડતાળીસો તેલ.

આડતીઆ, પુ. વેપ રીની વતી
આડતથી કામ કરનાર; દલાલ; પ્રતિનિધિ.

આડતીસ, (ત્રિશ), વિ. ત્રિશ ને
આડ; ૩૮. [ત્રાંસું હેલિએલું; આડું અવળું.

આડત્રાસું, વિ. આડું અને
આડદાવેલું, પુ સામે દાવે;

હલો દાવો.

આડપાડો, પુ. આડું કપડું
રાખવું તે; પટંતર; અંતરપટ. (૨) વિનય;

લાજ. [ખાનુ કપર.
આડપાસું, અ. એક ખાનુએ;

આડફેટ, સ્ત્રી. હડસેલો; ધકકો.
(૨) સહેજ હડસેલો વાગવો તે.

આડફેટું, વિ. માર્ગની ખહાર;
હથે રસ્તે.

આડખંધ, પુ. લાકડાનો કદોરો.
આડલીંત, સ્ત્રી. વયમાંની

લીંત; ખાસણની સામે ને લીંત બરેલી
હોય તે.
આડલીંતીઉં, ન. લીંતની બેડેનું
તપશીલીક; કાકા; જાંડાર.

આડર, પુ. (અ.) હુકમ; વરધી.
(૨) જરવાનગી; રત્ન. (૩) સર્વદ; પર-

વાનો. (૪) ન્યવસ્થા; મોડવણ; રચના.

આડરસ્તો, પુ. વયમાં થઈને
જવાનો માર્ગ.

આડરું, જુઓ આડરું.

આડસર, સ્ત્રી. પાણી અટકા-
વવાની લીંત-પાળ. (૨) મોમ; આડી

પાટડી. [બીજ સાથે.
આડસાલો, અ. એક મૂકીને

આડસોડીઉં, ન. છાતીની આડે
ને આડવું તે; એક ખમો ટંકાય અને

એક લથડો રહે એમ ને વચ્ચે આડવું તે.
(૨) જીભની સાથે અંદરના ભાગમાં રાખીને

આડવાનું કપડું; પિગાડી; ચાંદર.
આડંબર, પુ. ટોંગ; ખનાવટી

મોટાલ. (૨) વિસ્તાર; ઘેરાવો; કુલાવો.
આડંબરી, વિ. (સં.) ટોળ-ખોટો

ટોળાવ કરનાર. (૨) અહંકારી.
આડા, પુ. આમલ; હક; આડાઈ.

આડાઅવળા; જુઓ આડું-
અવળું.

આડાઈ, સ્ત્રી. આડું પકડવાની-
હક કરવાની દેવ; જીદ; નક. (૨) વાંઝ-

પણું. (૩) વિરુદ્ધતા.
આડખીલી, સ્ત્રી. નડતર; હરકત.

આડાખોલું, વિ. વાંઝાખોલું;
વિરુદ્ધ બાવનાર. [જીદી.
આડામોઈ, વિ. હડીલું; આમલ;

આડી, સી. આડે મૂકવાની વસ્તુ;
છાપરાનું વચ્ચું આડસરથી પાવળુ લાકડું
(૨) હઠ; સીમા. (૩) કુતલીમાને એક
દાવ. (૪) આખડી; બાધા. (૫) હઠ; બક
આડીઆકરસણ, ન. એક
અવની વનસ્પતિ.

આડીઆણ, સી. અટકાવ
કરવાના સેમ, પ્રવિષ્ઠા; સોજનપૂર્વક આજ્ઞા.
આડીઉં, ન. જાકડાં વહેરવાનું
કરવત, ફાતાવાડું, લોડાનું પતર.

આડીટર, પુ. (અ.) કિસાન
વપાસનાર. (૨) કાશજનાર, શોતા.

આડીતર, સી. ખાડી પાર
ફટરવાને દોડીમા બેસવું તે.

આડીસાપા, સી. ઉત્તરી વાણી;
આકુ ખોલવું તે. (૨) અટપટી લાવા

આડીઆ, પુ. (બ. વ.) આક
કરનારા

આડીલીટી, સી. ઉત્તરી નહિ
એવી લીટી; પહોળાખે એકનારી લીટી.

આડીવાટ, સી. આડે રસ્તો;
ન નવાધ તેવો માર્ગ (૨) વચલો માર્ગ.

આડી વાટની મૂળ=કાઠ નહિ.

અડીવાડી, સી. વંચશરિવાર;
કુંડમકળીવો, રિસ્તાર.

આડું, વિ ઉભું નહિ તે. (૨)
ચીકું નહિ તેવું, વાકું વળેલું. (૩) વચમા
પહેલું. (૪) હરીકું, જાકી. (૫) વાંધા-

મુલ માર્ગ કસવું હોય તેને વાટવું. આડે
હાથેખોટે માર્ગે. આડો અરળો હાથ
મારવો=ખોટો માર્ગે ખીસું ભરવું. આડો
આક વાળવો=હઠ વાળવી; તોળા કરાવવી;
ગળજ કરવો. આડી દોટે ખાડું=અપમા-
નિક રીતે ધરભર્યું નવું.

આડું, ન. ત્રયમા પહેલું હોય
તે; અલગમર્મ હોય તે. (૨) રીસ થોડે
મેલું કમ (૩) વારાનું એક લાકડું.

આડુંઅવળું, વિ. આડું અને
ઉલું. (૨) વધુવધ, ખર્ચખોડું. (૩) ખોડું.

(૪) અ. ચારે વરફ (૫) બધી રીતે.

આડુંઉભું, વિ. હાંબાંએ અને
પહોળાંએ હોય તેવું.

આડુંતેડું, વિ. માંકુંચુંકું, આડું
અવળું; ઉંચકુંચુંકું; અમે તેમ.

આડુંફાટવું, અ. કિ. આડું
નવું; આડે માર્ગે ઉતરી પડવું (૨)
ઓચીત કરી નવું.

આડે, અ. વચમાં; સામે, વાંકે.

આડેઆવળું, અ. કિ. નાડું;
હરકત કરવી. (૨) સંકટમા સદાય પડું;
મીઠો નવું (૩) વચમાં પડવું; અટકાવવું.

આડેદહાડે, અ. અમુક દિવસ
સિવાયના નીચાં કાઠ દિવસે, અમે તે દિવસે.

આડો, પુ. હઠ; અદ. [તોળા.

આડોઆંક, સીમા; અવધિ;
આડોખોખો, પુ. અડધો ખોખો.

આડોદહોડો, પુ. અમુક પ્રસંગ
નહિ એવો દહોડો, સાધારણ વખત.

આડોલેવો, અ. કિ. છદ કરવી;
આરાધ કરવી. (૨) રસલું લેવું

અ ડાશપાડાશ, વિ. આસપાસ
રહેનાર, આગળ પાછળનું

આડોશીપાડોશી, (સી), વિ.
(ના.) આસપાસ રહેનારા

આઠ, પુ. (સં. આઠક ઇ.)
ઠમ; ઠમસો. (૨) પુંછ.

આઠક, ન. એક ગ્રામ. (૨)
સી. ટુવેર. [નહું. (૨) રખડું; ભટકું.

આઠણું, અ. કિ. ઢેરનું ચરવા
આઠીઓ, પુ. (સં. આઠ

ઇ.) આઠ કરનારો; રંગી વખાર રાખનારો
વેપારી (૨) ગાવાળીઓ

આઠય, વિ. (સં.) પૂર્ણ; ભરેલું.
આણ, સી. (સં. આજ્ઞા ઇ)

આણ; હુકમ. (૨) ટટોરો. (૩) સમ;
સોગમ; પ્રવિણ. (આણને લગતી પ્રતિ-

જ્ઞાના દૈવ્ય દેવ કે રાજને વચમાં આણ-
વામાં આવે છે.) (૪) (સં. અન્ય

ઇ) બીજું. [હુકમ.
આણદાણ, સી. સત્તા; અધિકાર;

આણપાણ, પુ. આનાપાણના
દિસાબ.

આણવું, સ કિ. (સં. આનની
=લાવવું, આણવું) ભલે જઈને લાવવું;

૧૫વું; ઉત્પન્ન કરવું.

આણુંદ, પુ. જુઓ આનંદ.

આણુંદકંઠણ, ન. અનંતરોરો;

અનંત ચતુર્દશીને દિવસે બાવવાનું
આવતો દોરો. [અનંતરોરો.

આણુંદોરો, પુ. જુઓ

અણુંદી, વિ. (સં. આનન્દ

ઇ.) આનંદી. [કાળી ઠે; એકું કરવું તે.

આણાઆણ, સી. લાવગ

આણી, વિ. (સં. પશ્ચમ ઇ)

આવી (રીતે); આ (પ્રમાણે). (આણી-
એણી ધેર.) [આણીગમ; આ તરફ.

આણીકાર, અ. આ પાણ;

આણીગમ, અ. આ તરફ;

આણીકાર. [આણીગમ.
આણીતરફ, અ. આ પાણ;

આણીતીર, અ. આ દાંડ;

આ તરફ. [આ ગમ. (૨) અહીં.
આણીપાસ, અ. આ પાણ;

આણીગમ, અ. આ તરફ;

આણી પાણએ.
આણું, ન. (સં. આસંવ્રણ

ઇ) તેહું; વહુને તેહી લાવવી તે, સાસરે

રહેવા જવું તે; કરીઆવર. દહાણાનું

આણું=પહેદીન વાર દહાણું લઈ શીનું

સાસરે જવું તે; દહાણું. આણા મુખથી

આણું=વળાવવું; રત્ન આપવી.

આણોતાણો પુ. વાણેત શો;

સાગમાના લોકા અને આડા તાંતળા.

આતતાયી, વિ. (સં.) ૨૬૧

અપરાધી; ઘોર કર્મ કરનાર. (૧) આગ લગાડનાર, ૨ ઝો દેનાર, ૩ હથિયારવાળો, ૪ ધાડપાડુ, ૫ ખેતર લઈ લેનાર અને ૬ સ્ત્રીદરણ કરનાર.)

આતપ, પુ. (સં. આનતપ્=તાપ) તડકો; તાપ; ગરમી. (૨) પ્રકાશ; અન્યાય.

આતપત્ર, ન. (સં.) છત્રી; છતર.

આતમ, (સં. આત્મા ઉપરથી) આત્મા; ચૈતન્ય. (૨) છવ. (૩) અંતઃકરણ.

આતપીણ, ન. (સં. આનતપ્=વૃક્ષ કરકું ઇ.) ખુશ કરકું; પ્રસન્ન કાંઈ; વૃક્ષ કરકું. (૨) ધરાય તેમ કરકું. (૩) જલસને દિવસે લીપકું.

આતનાર, પુ. (સં. આવિત્યવાર ઇ.) રવિવાર. 'આતનારે' શરૂ થો ને મંગળવારે રાંડ્યો' = અનિશ્ચિત વિચારનું ને માણસ હોય તેને માટે આ કહેવત છે.

આતસ, પુ. (ફા.) અગ્નિ; દેવતા; આગ. (૨) અગન; લાવ; બળવશ. (૩) ક્રોધ; ગુસ્સો.

આતસખડેરામ, ન. (ફા. આતસ+ખડેરામ-પેગ ખર.) ખાસીઓના પવિત્ર અગ્નિનું ગૃહ.

આતસખાણ, સી. (ફા.) ફાડવાના ઘરની વિવિધ બનાવટો, ઘરખર્ચ

આતસી, વિ. (ફા.) આતસ-વાણું; ગરમ; બાળે તેવું. (૨) નહક;

લીપું; કોમી.

આતંક, પુ. (સં.) રોગ; ન્યાયિ.

આતંકનિબ્રહ્મ, વિ. (સં. આતંક = રોગ + નિનબ્રહ્મ = ૫૬૩૩૦ ઉં) રોગને અટકાવનાર; રોગનો નાશ કરનાર.

આતાણ, પુ. દાદો; નાનો; બાપ.

(૨) બાપ (આતો). [મામ; બકારો.

આતાપ, પુ. તડકો; તાપ. (૨)

આતિથ્ય, ન. (સં.) અતિથિની સેવા; પરોપકાર; આગતાસ્વાગતા.

આતીપોતી, સી. પુંછ; મૂડી; થાપણ. (ચોટી પુંછ હોય અને ધણી બતાવે ત્યારે કહેવાય છે કે:-આતીપોતી અને ધર્મ હ ચોટી.)

આતુર, વિ. (સં.) અધીરું; હતાવળું. (૨) એસમા આવેલું. (૩) માંડું; અસ્વસ્થ. (૪) હોંસીકું; આરામથી

આતુરતા, સી. (સં.) ઓત્સુક્ય; હોંસ. (૨) હતાવળ; ગામશાપકું. (૩) અવિશય ઇચ્છા. (૪) તૈયારી.

આતુરપણું, ન. જુઓ આતુરતા.

આતુરસંન્યાસ, પુ. (સં.) મરતી વળતે ને સંન્યાસ લેવામાં આવે છે તે, એકદમ ને સંન્યાસ લેવામાં આવે તે.

આતુરી, સી. (સં.) આતુરતા.

(૨) વિ. અધીરી, હતાવળી.

આતો, વિ. (ના.) લાડકો;

અતિશય. (લડમાં ખુરને આતો ! એવું સંબોધન થાય છે.) (૨) બાપ.

આત્મ, વિ. (સં. આત્મનુ= આત્મા) પોતાનું; સ્વહીય. (૨) (ના.) આત્મા; છવ.

આત્મક, વિ. (સં.) અમુક વસ્તુનો આત્મા; તેના વાળું. (ત્રિગુણાત્મક=ત્રણ ગુણ જેમાં રહેલા દોષ એવું.)

આત્મગતિ, ઓ. મરણ પછી આત્માની જે ગતિ થતી હોય તે; પોતાની ગતિ-શક્તિ.

આત્મઘાત, ઓ. (સં. આત્મ+હનુ. ઉ. ઘાત=હણવું ઉ.) પોતાને હાથે પોતાનો છવ પ્રાણી નાખવો તે; આત્મહત્યા; આપઘાત.

આત્મઘાતક, વિ. પોતાનો આત્મા હાલી નાખનાર; આપઘાત કરનાર; પોતે પોતાને હણનાર.

આત્મઘાતકી, વિ. પોતાને હણનાર; આત્મઘાત કરનાર.

આત્મઘાતી, વિ. (સં.) આપઘાતી; પોતે પોતાને હણનાર. [હાદીઓ.

આત્મધોષ, પુ. (સં.) કાગડો;

આત્મજ, પુ. (સં. આત્મ+જનુ= જન્મ મળું ઉ.) આત્મામાથી ઉત્પન્ન થએલો તે; પુત્ર. (૨) કમદેવ.

આત્મજન, ન. (સં.) પોતાનું માણસ; નજીકનાં સગાં, અંગન માણસો. (૨) હજુરીયાં (૩) પ્રિયજન; સ્વજન.

આત્મજા, ઓ. (સં.) પુત્રી; દીકરી. (૨) શુદ્ધિ.

આત્મજ્ઞાન, ન. (સં.) આત્મ

+જ્ઞા=જાણવું ઉ.) આત્મા સંબંધી જ્ઞાન; વસ્તુજ્ઞાન; ક્રમજ્ઞાન.

આત્મજ્ઞાની, વિ. (સં.) જેને આત્માનું જ્ઞાન થયું હોય એવું; બ્રહ્મજ્ઞાની.

આત્મતત્ત્વ, ન. (સં.) આત્માનું જે વસ્તુ તે; આત્મારૂપ પરમપદાર્થ.

આત્મતત્ત્વત્રિધા, ઓ. (સં.) આત્મા સંબંધી જ્ઞાન; ક્રમજ્ઞાન; વેદાંતજ્ઞાન. [પોતાપરકું

આત્મતા, ઓ. (સં.) સ્વરૂપતા;

આત્મતુષ્ટિ, ઓ. (સં.) આત્મસંતોષ; પોતે પોતાની મેળે સંતુષ્ટ થયું તે.

આત્મત્યાગ, પુ. (સં.) આત્માનો ત્યાગ કરવો તે; આત્માને છોડી દેવો તે.

આત્મત્યાગી, વિ. (સં.) આત્માનો ત્યાગ કરનાર.

આત્મદર્શન, ન. (સં.) આત્માનું દર્શન કરવું તે; બ્રહ્મસાક્ષાત્કાર થવો તે.

આત્મદર્શી, વિ. (સં.) બ્રહ્મજિજ્ઞાસુ; પ્રમુક્ષુ; આત્માને જોનાર.

આત્મદાન, ન. (સં.) પરોપકારને અર્થે પોતાના આત્માનું પણ દાન કરી દેવું તે. [પોતાને છેડ દેવો તે.

આત્મદ્રોહ, પુ. (સં.) પોતે આત્મદ્રોહી, વિ. (સં.) પોતાને દ્રોહ દેનાર; પોતાનો ઘાત.

આત્મધન, ન. (સં.) આત્મા એજ જેનું ધન છે એવો માણસ; પોતાના

આત્માનેજ સર્વરૂપ માનનાર. (૨) પુત્ર.

આત્મનિવેદન, ન. (સં.) પોતે
અને પોતાનું સર્વ ઈશ્વરને અર્પણ કરવા
જેવી અપૂર્વ શક્તિ. (૨) આત્મામાં તથા
અહ રહેલું તે.

આત્મનિવેદી, વિ. (સં.) જેણે
આત્માનું નિવેદન કરેલું હોય એવું; સૂચ-
કેહાત્મક અભિમાનનો જેણે પરિત્યાગ
કરેલો હોય એવો. (૨) પોતાને હાથે
શાધીને જ્ઞાનનાર.

આત્મનિષ્ઠ, વિ. (સ. આત્મ
નિષ્ઠા=શક્તિભાવ-અક્ષા) આત્મા-
માં તથા; પ્રશનિક.

આત્મનિષ્ઠ, સ્ત્રી. (સં.) પોતે
જ પોતાની નિષ્ઠા કરતી તે.

આત્મનેપદ, ન. (સં.) સંસ્કૃત
ધાતુના બે પ્રકાર છે તેમાંનો એક.

આત્મનેપદી, વિ. (સં.) આત્મને-
પદને લગતું. (ધાતુઓ)

આત્મપ્રતીતિ, સ્ત્રી. (સં.) પો-
તાના આત્માની જે ખાતરી તે; આત્મ-
નિષ્ઠા. (૨) જેને આત્માનો સાક્ષાત્કાર
ચળેલો હોય તે.

આત્મખળી, ન. (સં.) પોતાનું
સ્વતંત્ર બળ; માનસિકબળ; હૃદયબળ.

આત્મખંડુ, પુ. (સં.) આત્માનો
ખંડુ તે. (૨) આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામાં
જે સહાય કરનાર હોય તે.

આત્મખુદ્ધિ, સ્ત્રી. (સં.) મારા-

પદ્ધતિ; પોતાપદ્ધતિ. (૨) એકલપેટાઈ;
સ્વાર્થમતિ.

આત્મખોધ, પુ. (સં. આત્મ-
મુઘ=ચોક્ષ્=અણબુ) આત્મગાન;
સ્વપ્રજ્ઞાન; પ્રશ્નબોધ.

આત્મભાવ, પુ. (સં.) હૃપદ;
અભિમાન. (૨) પોતાનું રક્ષણ તથા
ઉત્તરિની ધરણ.

આત્મભૂત, પુ. (સં.) આત્માથી
ચળેલું; પુત્ર; સંતાન. (૨) મમદેવ; મહન.

આત્મભરક્ષા, સ્ત્રી. (સં.) પોતાનું
રક્ષણ કરવું તે; આત્માને હરેત રીતે
સાચવેલો તે.

આત્મભરામ, પુ. (સં.) આત્મા
એજ સમ એમ જેણે માનેલું છે એવો
શાળી. (૨) આત્મામાંજ રમણ કરનાર તે.

આત્મભવત, વિ. (સં.) આત્મા
જેવું; પોતાના જેવું.

આત્મવિચાર, પુ. (સં.) આત્મા
શું છે તેના બંધી જે વિચારતે, પ્રશ્નવિચાર.

આત્મવિદ્યા, સ્ત્રી. (સં.) પોતે
પોતાને જાણવાની વિદ્યા; પ્રશ્નવિદ્યા; વેદાંત.

આત્મવિસર્જન, ન. (સં.) હું
કંઈજ નથી એમ માનવું તે; સ્વાર્થનો
ત્યાગ કરવો તે.

આત્મવેગી, વિ. આત્માના
જેવા વેગવાળું; પોતાની પ્રેમે હાલકું
આત્મવું.

આત્મવેતા, પુ. (સં.)

ચિદ્=જણવું ઉ.) આત્માને જણનાર; પ્રકાશવેતા; જ્ઞાની; મુખ્ય.

આત્મશક્તિ, સ્ત્રી. (સં.) પોતાની જે શક્તિ તે; આત્મબળ.

આત્મશુદ્ધિ, સ્ત્રી. (સં.) આત્માને શુદ્ધ કરવો તે; મન શુદ્ધ કરવું તે.

આત્મસ્થાવા, સ્ત્રી. (સં.) પોતા પોતાનાં વખાણ કરવાં તે; આત્માભિમાન; કૃષ્ણ મંત્રી તે.

આત્મસ્થાવી, વિ. (સં.) પોતાનાં વખાણ કરનાર; પોતાની કૃષ્ણ હાંકનાર; જયહિમાર.

આત્મસમર્પણ, ન. (સં.) આત્મનિવેદન; આત્માને અર્થે આત્માને અર્પણ કરવો તે. [પોતાથી સંપૂર્ણ રહેવું તે.

આત્મસંતોષ, પુ. (સં.) પોતા આત્મસંતોષ, પુ. (સં.) આત્માને વશ રાખવો તે, ઇદ્રિયનિગ્રહ; સંતોષ.

આત્મસંયમન, ન. (સં.) આત્માને વશમાં રાખવો તે; ઇદ્રિયનિગ્રહ; સંતોષ. [પોતાનું રક્ષણ કરવું તે.

આત્મસંરક્ષણ, ન. (સં.) આત્મસંરક્ષણ, ન. (સં.) આત્માસંરક્ષણ, ન. (સં.) આત્માનસાધુ=પુરૂ કરવું ઉ.) પરમાત્માને પ્રાપ્તિ દવાના જે ઉપાય તે. (૧) પુણ્યજન.

આત્મસુખ, (સં.) આત્માનું જે પરમ સુખ તે.

આત્મસ્તુતિ, સ્ત્રી. (સં.) આત્મસ્તુતિ=વખાણ કરવાં ઉ.) પોતા

પોતાનાં વખાણ કરવાં તે.

આત્મહૃત્યા, સ્ત્રી. (સં.) આત્મહન=મારી નાખવું ઉ. હત્યા) આપવાત.

આત્મહૃત્યાદ, વિ. પોતાને ધન કરનાર. (૨) દુષ્ટ; પાપી

આત્મહૃદી, પુ. (સં.) હનુ=હરવું ઉ.) આપવાત કરનાર

આત્મહિત, ન. (સં.) પોતાનું જે હિત તે; પોતાનું સારું કરવું તે; સાર્થ.

આત્મા, પુ. (સં.) આત્મનુ=આત્મ) બ્રહ્મ; પરમાત્મા; જીવાત્મા. (૨) પ્રાણ; ચૈતન્ય; સ્વભાવ; પ્રકૃતિ; અંતઃકરણ; જીર્ણ.

આત્માનંદ, પુ. (સં.) આત્મનિવલનથી જે આનંદ ઉત્પન્ન થાય છે તે; પરમાનંદ; પ્રજ્ઞાનંદ.

આત્માનાત્મવિચાર, પુ. (સં.) 'આત્મા' અને 'અનાત્મા' સંબંધી તત્ત્વવિચારનિત્યાનિત્ય શું તત્ત્વજ્ઞાની વિચાર.

આત્માનાત્મવિવેક, પુ. (સં.) આત્મા શું અને અનાત્મા શું તેનો વિચારપુરઃસર નિર્ણય કરવો તે

આત્માનુભવ, પુ. (સં.) આત્માનુભવ=અનુભવ) આત્માનો અનુભવ; આત્મસાક્ષીકાર.

આત્મારામ, પુ. (સં.) આત્મા+આરામ=વિરામ) આત્મા; પરમાત્મા. (૨) જીવન્મુક્ત યોગી; આત્મામાંજ આ-

નંદ લેનાર.

આત્માર્પણ, ન. (સં. આત્મા + અર્પ=આપવું ઇ.) આત્મા અર્પણ
કરી દેવો તે; આત્મવિસર્જન

આત્માવલોકન, ન. (સં. આ-
ત્મા + અવ+લોક=જોવું ઇ.) આત્માનું
અવલોકન; આત્મદર્શન; જ્ઞાનસાક્ષીકાર.

આત્મિક, (આત્મીય), વિ. (સં.)
આત્માસંબધી. (૨) પોતાનું. (૩) અત-
લગતું; નજીકનું.

આત્મીય, વિ. (સં.) આ-
ત્માનું. (૨) પોતાનું; અંબવ; ખાસ.

આત્મોદય, પુ. (સં. આત્મા +
ઉદય) પોતાની અડતી કરવી તે;
આત્માનો ઉદય.

આત્મોદ્ભવ, વિ. (સં. આત્મા
+ ઉદ્+ભવ=ઉત્પન્નથવું) આત્મામાંથી
ઉત્પન્ન થએલું; પોતાનું. (૨) પુ. કામદેવ.
(૩) પૂત. (૪) સંકેત. [(૨) સુદિ

આત્મોદ્ભવા, સ્ત્રી. (સં.) પુત્રી.

આત્યંતિક, વિ. (સં.) છેક છેલ્લું;
આખરાનું (૨) તમામ (૩) આખું; સર્વજ.

આત્યંતિકપ્રલય, પુ. (સં.)
પુરેપુરો પ્રલય-નાશ થવો તે; સર્વાશય.

આત્યંતિકી, વિ. (સં.) છેલ્લામાં
છેલ્લું.

આર્થ, સ્ત્રી. (સં. અર્થ=પસો
૬૦) પુ'છ; ધન; હોસત.

આર્થિક, સ્ત્રી. અર્થકામણી; રખ-
ડપટી.

આર્થિક્યું, અ. કિ. (સં. અર્થ=
કરવું ઇ.) રખડવું; લટકવું; રચવું.

આર્થિકીઆં, ન. બ. વ. કીરી;
અચકચા કરવું તે. (૨) મોખાં; લયકીઆં.

આર્થિક્યું, ન. અર્થાત્મ. (૨) આ-
યવાની ક્રિયા (રીત).

આર્થમણ, સ્ત્રી. (સં. અસ્તમાન
૬.) સુર્વ, ચંદ્ર, શ્રદ્ધા વગેરે આપમે છ
તે (દિશા); પશ્ચિમ દિશા.

આર્થમણી, વિ. (સં. અસ્તમાન
૬૦) પશ્ચિમ; પશ્ચિમ તરફની.

આર્થમણ્યું, વિ. પશ્ચિમ તરફનું;
આગમણી દિશાનું. [ઉત્તર. પડવું.

આર્થમણ્યું, વિ. અમરત પામણું;
આર્થમણ્યું, અ. કિ. અસ્ત પા-

મણું; ક્ષિતિજમા અદરશ થવું; નાશ પામણું.

આર્થર, પુ. (સં. આસ્તરણ)
નીચે પાથરવાનું ભૂકું આસ્તરણ; ઢાળી;
પટેલી; ચાદર. (૨) ધાસનો ધાર.

આર્થરણ, ન. (સં. આસ્તરણ)
પાથરવાની ચાદર; ઓછાડ. (૨) પથારી.

આર્થરણ્યું, સ. કિ. (સં. આસ્ત્ર=
પાથરવું) પાથરણું; બિલાવણું. (૨) ગોઠ-
વણું; અંછ બનાવવી. [ભજનનો પ્રસાદ.

આર્થર્ષણ, પુ. (સં.) અર્થર્ષવેદ
આર્થર્ષુ. સ. કિ. અર્થાય તેમ

કરવું; મથાલો ચડે તેમ કરવું. (૨) ખ.
ખીર ચણવણું; ખટાણ આવે તેમ કરવું.

(૩) શુંભળાવી નાખવું; રચવું.

આથીપોથી, વિ. પેસેટક અને પોપણે હાપૂર આથી=પુંછવાળી અને પોથી=હમદેલતે પોપાએથી એવી.

આથી, પુ. (પ્રા. જ્ઞાસત્ય) અનાજ અને વસાણને પાણીમા પલાળી શખવાં તેમાં ખટાસે ઉત્પત્ત ધર્મ કીજી આળ્યા જેવી રિયતિ થાય તે; ખમીર ચડવું તે. આથો નાખવો=સોટને પાણીમાં મેળવી તેમાં ખટાસોને જોસ આવવા નાખી મૂકવો. આથો આવવો=ખમીર ચડવું.
(૨) મીઠું ચડી નહું.

આઈ, વિ. (સં. આદિ ઉં) પહેલાંનું; અસલનું; મૂળનું. [હલે મુધી.

આઈઆંત, અ. પહેલેથી તેછેક

આઈત, સ્ત્રી. (આ.) ટેવ; અજ્ઞાસ; મદાવરો. (૨) રવભાવ; ખાસી-અવ; તળીઅવ.

આઈમ, પુ. (આ.) પુરુષ; વૃદ્ધ માણસ. (૨) માણસનવ. [માણસ નવ.

આઈમળત, સ્ત્રી. (આ.)

આઈમળનેકોરડો, પુ. છોકરાંની એક રમત; દમગોલીલો.

આઈમિઅત, સ્ત્રી. (આ.) માણસાઈ; ઈનસાનિઅત. (૨) મુળનડા; અલમનસાઈ. (૩) સજ્જતા; વિવેક.

આઈમી, પુ. (ફાં) માણસ; અપુષ્પ; નન (૨) પુરુષ; નર.

આઈર, પુ. (સં. આનદ=માન

આપવું ઉ.) સન્માન; આભર. (૨) આરંભ.

(૩) વિવેક. (૪) ભારના; ભાવ; પ્રીતિ. આઈરણી, સ્ત્રી. આઈરની નિ-સાની; આઈરનો રવીકાર. આઈરણી ચકાવવી=કન્યાને હજારાં ઘરેણાં ચકાવવાં.

આઈરણીય, વિ. (સં.) માન આપવા ચે.અ. (૨) ઇચ્છવા થાય.

આઈરણુદિ, સ્ત્રી સન્માન આપવાની રીતિ; વિવેકપુદિ. (૨) ભાવ.

આઈરભાવ, પુ. (સં.) સન્માન આપવાની ધામણી; પ્રેમભાવ.

આઈરમાન, ન. (સં.) આવ-કાર; અતિશય પ્રેમ ભરેલી સરસતા.

આઈરણું, સ. કિ. ચર કરવું; આરંભ કરવો. (૨) આવકાર આપવો. (૩) વિશ્વ કરવો. (૪) રવીકારવું.

આઈરસાઈર, પુ. (સં.) આઈ-રપૂર્વક સત્કાર કરવો તે; પદોણાનવ.

આઈરસિ, પુ. (સં.) દર્પણ; આસો. (૨) નમૂનો. (૩) દીકા; ભાખ.

આઈવેર, ન. (સં. આદિ + વૈર ઉ.) સ્વાભાવિક વેર; પાકી દુ-રમનાવટ; મૂળથી જ અણનાવ દોષતે.

આઈાન, ન. (સં.) લેવું; ચ-લણ કરવું. (૨) પડવું. (૩) રોગ પાર-ખવો; નિદાન. [પવું અને લેવું; લેણલેણ.

આઈાનપ્રદાન, ન. (સં.) આ-આઈાપાક, પુ. (આદુ+સં. પચ્

=રોધવું ઉ. પાક) આદુનો મુરખો;

આદુનો એમાં વિશેષ જાગ હોય એવો
પાક. (૨) માર.

આદાન, પુ. (આ.) સુખતા;
વિવેક; અદબ. (૨) સૌભાગ્ય.

આદામુળી, ઓ. આદાનો
નાનાં ને કુમળાં મૂળ; આદાની ઝીણી-
ઝીણી ઓરીઓ. [પેદાસ; વધારો.

આદાય, પુ. (સં.) લાભ; નેદો;

આદારીશી, ઓ. (સં.) અર્ચન-
શિર્ષભરતક હે.) અડધું માથું ફે-
ખવાનો શેગ; માથાની એક બાજુમાં
ફૂપડું તે.

આદિ, પુ. (સં.) મૂળ; ખીજ;
મૂળતરવ. (૨) કારણ; આરંભ. (૩) સ-
મૂહ્ય ને પહેલું હોય તે. (૪) જલ.

આદિ, વિ. (સં.) આરંભવું;
પૂર્વત. (૨) મુખ્ય. (૩) અ. વગેરે.

આદિમત, પુ. (સં.) આરંભ
અને સમાપ્તિ. (૨) પહેલું ને છેલ્લું.

આદિક, વિ. (સં.) અમુક
અમુક; એ અને બીજા વગેરે. [પહેલો કવિ.

આદિકવિ, પુ. (સં.) વાસ્તીકિ;

આદિકારણ, ન. (સં.) મૂળ

કારણ; મૂળખીજ. (૨) પ્રભેશર.

આદિકાવ્ય, ન. (સં.) પહેલું

કાવ્ય; રામાયણ.

આદિગ્રંથ, પુ. (સં.) પહેલું

પુસ્તક. (વેદ.) (૨) શીખ લેણાં વર્ગ-

પુસ્તક; ગ્રંથસાહેબ.

આદિત, લુઓ આદિસ.

આદિતવાર, લુઓ આદિતવાર.

આદિતાસ, પુ (સં.) પહેલો

તાળ.

આદિત્ય, પુ. (સં. અદિતિ=
દેવમાતા ॥) અદિતિને યજ્ઞેલા બાર પુત્રો.
(૨) સૂર્ય. (૩) બાળી સપ્તાનો સંકેત.

આદિત્યવાર, પુ. (સં.) રવિવાર.

આદિદેવ, પુ. (સં.) પહેલો દેવ;

બ્રહ્મ. [ત્રણસ; દિગ્વિશયપુ.

આદિદેવ, પુ. (સં.) પહેલો

આદિનાથ, પુ. પહેલો નૈનાથાર્ય.

આદિનારાયણ, પુ. (સં.) આદિ

=પહેલાં+નાર=જળ+અચળ=રચળ.)
જળમાં રોપનાય ઉપર પોઢેલા વિષ્ણુ
અવતાર. [૫૬; અગત્યનું સ્થાન.

આદિપદ, ન. (સં.) પહેલું

આદિપુરુષ, (સં.) પરમેશ્વર.

આદિમ, વિ. (સં.) પહેલું;

પ્રારંભવું.

આદિમાયા, ઓ. (સં.) બ્રહ્મની
ને સક્રિયી આ સ્વપ્નો પ્રપંચ રચાશે
હો તે; પ્રકૃતિ. (૨) દેવી.

આદિસાધને, અ. અમુકને પ્ર-
થમ ગણીને. [૫૬; પ્રસાદ

આદિવર્ણ, પુ. (સં.) પહેલો

આદિશક્તિ, ઓ. (સં.) પહેલું

બળ; આદ્યશક્તિ; દેવી. (૨) માયા.

આદીધર, પુ. (સં.) જેન

ધર્મના પહેલા આચાર્ય.

આદુ, ન. (સં. આદ્રિક) સીધી

ચૂંક. (તેમાં તિખાચને ગુણ રહેલો છે. એવીધી દોષ ત્યારે આદુ કહેવાય છે, અને સુધાતા ચૂંક કહેવાય છે.) આદુની ચૂંક થઈ નથી=મદુ કતરી નહું. આદુ ખાઈને મંદુનું=મર બાપીને કામ હવે નહું.

આદિ, વિ. વગેરે. (૨) (અ.) નોખા.

આદેશ, પુ. (સં.) કુકમ; કરમાન.

(૨) શુભાશુભ કૃતિ થઈ તે. (૩) ફેરફાર.

આદેશક, પુ. (સં.) આદા

કરનાર. (૨) સુખ; સેનાધિપતિ (૩) વિ. હમદાવાળું; શેહે પટે તેડું

આદૌ, અ. (સં.) પહેલાં; પૂર્વે.

આદ્ય, વિ. (સં.) પહેલાંનું; પ્રથમનું.

આદ્યશક્તિ, સ્ત્રી. સર્વની પ-

હેલાંની શક્તિ; પ્રકૃતિ; માયા. (૨) દેવી.

આદ્યક, પુ. (સં.) પહેલો

આંક. (૨) ત્રિશયિનું પહેલું પદ.

આદ્યંત, અ. પહેલેથી હેલા

સુધી. (૨) ના. આરંભ ને અંત.

આધિ, વિ. (સં. અર્ધ=અડધું)

અડધું; અર્ધ.

આધિભુ, ન. આધરણ; અનાજને

ખાઈવા માટે પાણીને ગરમ કરવામાં

આપે છે તે. (૨) (સં. આનૃ

=પારણ કરવું) સારી રીતે ધારણ કરવું

તે. (૩) ધારણ કરનાર.

આધન, ન. (સં. આનૃ+ધા=મૂકવું.) કાંઈ પણ વસ્તુનું કાંઈ કાંઈ મૂકવું તે; ધારણ. (૨) અનિદોષમાં પ્રથમ કાવાનું કર્મ. (જે લોકકાને ધસીને અનિ ઉત્પન્ન કરવાનું કર્મ તે.)

આધરણ, ન. જુઓ આધણ.

આધાપલીતું, વિ. અડધું થેલા જેવું.

આધાર, પુ. (સં. આનૃ+ધૃ=ધા-

રણ કરવું) ટેકા; મદદ. (૨) સાબીલી;

પુરવો; પ્રમાણ. (૩) સાતમી વિભક્તિનો

અર્થ (વ્યાકરણમાં). (૪) બાંધ; પાણી

સેકવાની મેદી પાળ. [ટેકાવાળું.

આધારી, વિ. આધારવાળું;

આધારીશી, સ્ત્રી. (સં. અર્ધ

=અરધું+શિષ્ય=માધું ઉ.) માધાના

અર્ધા ભાગમાં દુખાવો યાય તે.

આધિ, પુ. (સં. આનૃ+ધૈ=

વિચાર કરવો.) અતની પીડા; થિંતા.

આધિક, પુ. ભૂત-પ્રેત કાઢનારો

જીવો. [યજ્ઞતા. (૨) ઉમેરણ; વધારો.

આધિક્ય ન. અધિકપણું; અતિ-

આધિદૈવિક, વિ. (સં.) અધિ-

દેવાને લગતું. (૨). ઇદ્રિયથી ચમત્ક.

(૩) ભૂતપ્રેત પિચાય સંબંધી.

આધિપત્ય, ન. (સં.) અધિ-

પતિપણું; ધણીપણું; એશ્વર્ય.

આધિભૌતિક, વિ (સં.). પંચ-

મહાભૂતોથી અર્થાત્ મનુષ્ય, પશુ, પંખી

અને સ્થાવરાદિકથી ઉત્પન્ન થએલું હોય એવું; શારીરિક પીડા.

આધિઆધિ, પુ. (સં. આધિ= માનસિક પીડા અને વિન્યાધિ= વ્યાધિ=શારીરિક પીડા) મન અને શરીરની પીડાઓ

આધીન, (સં. અધીન) તાબેદાર; તાબે (અધીન ઉપરથી જાણી રીતે અધીન એમ સ્થાપ્ય છે.) [પરત્રત્ત્વ.

આધીનપણું; ન. તાબેદારી;

આધુનિક, વિ. (સં. અધુના= નવમણી) હમણાંનું; આ યાગ્ય.

આધે, ભુજો આધું.

આધેખંધાવણું, સ. કિ. ડિમ. તનો અધો ભાગ આપણે એવી બાલીએ દોરને ઉઠેલા આપણું. [સમજી; ઠરેઠ.

આધેડ, વિ. પ્રૌઢ વયનું. (૨).

આધ્યાત્મિક, વિ. (સં.) આત્મા સ્વભાવી. (દુઃખ તથા અવતાં છે; અરિ-દૈવિક, આધિભૌતિક અને આધ્યાત્મિક). (૧) આત્મતત્ત્વવિષયક.

આધિકાર, ન. ભુજો આધરણ.

આધિકણું, મેળવણું.

આનં, વિ. (સં. અન્ય=પ્રીત્યું. ઉં) અન્ય; પ્રીત્યું. [નમારું.

આનંદ, પુ. (સં.) દોષ; મૃદંગ;

આનંદ, ન. (સં.) મોડું મુખ.

આનંદ, પુ. (સં. આનન્દ= સુખી થવું) હર્ષ; હરખ; ખુશો.

આનંદકંદ, ન. (સં.) આનન્દ+કન્દ=મૂળ) આનંદનું મૂળ.

(૨) જલ; ઈશ્વર.

આનંદકારી, વિ. (સં. આનંદ+કૃ=કરવું ઉં) આનંદ કરનાર.

આનંદધન, વિ. આનંદથી ભરપૂર. (૨) જલ; પરમાત્મા. [શાંતિ.

આનંદભેરવી, ઓ. (સં.) એક

આનંદમય, વિ. (સં.) આનંદથી ભરપૂર.

આનંદમયકોશ, પુ. (સં.) આનંદને અનુસંધાનથી શરીરમાંનું તરારપ.

આનંદકણું, અ. કિ. ખુશી થવું; અનંદ પામવો.

આનંદવૃત્તિ, ઓ. (સં.) આનન્દ+વૃત્ત=હોવું ઉં વૃત્તિ) ખુશાલી થવું; આનંદમાં રહેવું.

આનંદ, ઓ. (સં.) બાંગ.

આનંદાશુ, ન. (સં. આનંદ+શુ) હરખના અર્થમાં; આનંદથી અપોષમાં અમી વાપસ થાય છે તે.

આનંદિત, વિ. અનંદ પામેલું.

આનંદી, વિ. (સં.) આનંદવાળું; ખુશિબલ. (૨) આનંદ કરનાર.

આનંદાકાની, ઓ. હાં ના; ઢ્યુ-પણું ક્યાં ક્યાં છે.

આનંદયાં, ન. કોટની પગથોડે જાણે છે પુતળાં.

આની, ઓ. ૩

જમો ભાગ; એક આત્માનો સિદ્ધો. (૨)
સોજમો ભાગ.

આનો, પ્ર. રૂપીઆનો મો-
જમો ભાગ. (૨) કોઈ પણ પૂર્ણાકનો
સોજમો ભાગ.

આનંદોલન, ન (સં.) આમ
તેમ બુદ્ધ, રોદધ, દાસ્યા કરું તે (૨)
હિલચાલ.

આપ, સ. (સં.આત્મન આ
ત્મા ઉ. પ્રા. આપ્તા ઉ. પ્ર. આપ.)
પોતે; ખુદ; ભલે (૨) (માનાયે) વમે
(૩) પોતાપણું; અહંતા આપ મુખા
વિના રૂચે ન જવાવ=પોતાની ભલ
વજર ખીલથી કામ ન થાય. આપ સ-
માન બળ નહિ ને મેધ સમાન જળ
નહિ=ખીલના નહિ પાત્ર પોતાના બળ-
થી જ કાર્ય થઈ શકે. આપ મુખા પછી
કુળ જઈ કુનીઆ=પોતે પોતાનું કરવું;
ખીલની દરકાર ન કરવી. આપ મુખી
તો જગ મુખી=પોતાના પ્રમાણે જ બંધું
લાગે. આપ ભલે તો જગ ભલે=આ-
પણે જેમ વર્તીએ તેમ કુનીઆ આ
પણી સાથે વર્તે. આપ ઘેર દીકરી, તે
પર ઘેર નહું=સમદષ્ટિ રાખવી. આપ
આપણી સમાધીઓ, એ મેરી ફોરતા
હું=સહજે પોત પોતાનું સંભાળવું. આપ
જતાય, કંઈ જગ જતાય=બધાને સરખી
રીતે વસ ન કરાય આપથી ઉતરતી સગા
આપની=માણસ પોતાની ભલને બચાવે.
આપવીતી સહ ભલે; પાવીતી કોઈ ના

ભલે=સા પોત પોતાનું દુઃખ રહે; પારકા-
નું દુઃખ કોઈના ધ્યાનમાં આવતું નથી.

આપ, ન. (સં. અમ્=જળ)
પાણી; જળ.

આપ, વિ. પોતાનું; પોતીકું; સંબંધી.
આપઆપત્યાર, વિ. જેની

ઉપર ખીલ કે ઇનો અપત્યાર ન દોષ એકું.
આપઅપત્યારી, સી.

રવસતા; રવવંતતા.
આપઆપણું, પોતપોતાનું.

આપઆપમાં, અ. પોત-
પોતામાં; અંદર અંદર.

આપકરમી, વિ. પોતાના કર્મને
હથે રખનાર; રવપરાકર્મી

આપખુદી, સી. (દા. ખુદ=
પોતે. ઉ.) પોતાની મરજ પ્રમાણે જ

ચાલવું તે; સ્વેચ્છાચાર.
આપખુદી, સી. પોતાની

જગ; પોતાની મરજ.
આપગા, સી. (સં.) નદી; સરિતા.

આપધાત, સી. (સં.) પોતે-
પોતાનો પ્રાણ કાઢી નાખવો તે; આત્મધાત.

આપજાતીઉં, વિ. આપધાત
કરે એકું. (૨) અતિ સાદસિહ; બહુ જ
આકર્ષ; અવિચારી.

આપણ, ન. (સં.) ચીકું; બગર.
આપણા, સ. (આત્મા ઉ. પ્રા.

આપ્તા તેની ઉ. પ્ર. આપણા.) આ-
પણું નું બહુવચન. (૨) પોતે અને પોતા

ને લગતા બીજાઓ. આપણું ધર : અ-
હી દેખાય=પોતાનું મુખદુઃખ મન-
બંધને સહન ન થાય, પાછાને નહાય નહિ.

આપણે, સ. હું અને તમે; પોતે
અને પોતાના લગતા વળગતાઓ.

આપત, સ્ત્રી. (સં. આ + પત્ =
પડવું હ.) આપતિ; વિપતિ. (૨) મુશ-
કેલી. (૩) આપવડ; કષ્ટ.

આપતકાળ, પુ. (સં.) અણી-તેકલ;
કુખનો વખત; શુ ચલણનો વખત.

આપતિ, સ્ત્રી. (સં.) વિપતિ;
કુખ. (૨) મુશકેલી; મોટું કુખ;
આપણે કષ્ટ. [છેલ્લું; સંતાન.

આપત્ય, ન. (સં. અપત્ય=ઓકરું)
આપણા, સ્ત્રી. (સં.) આપતિ.

(૨) કુખ. (૩) મુશકેલી.

આપદર્શિ, સ્ત્રી. (સં.) સ્વાર્થ-
બુદ્ધિ; પોતાના જ યેષની જિતિ.

આપદર્શિ, પુ. (સં.) આપતિના
કાલનું કર્તવ્ય. [તે; દેનાર.

આપનાર, વિ. આપણું હોય

આપના, વિ. (સં.) પ્રાપ્ત થ-
વેલું ધરાવેલું. (૨) જેને માથે મોટું સ-

હર આવી પડ્યું હોય તે. [જીવલેલી.

આપનાસત્તા, સ્ત્રી. (સં.) મ-
આપણા, સ્ત્રી. (સં. આપત્ +

જ્ઞાન ઉં) પોતાની સ્થિતિનું જ્ઞાન.
(૨) સતેવ. (૩) વિષય સમાધાન.

ચલ ઉં) પોતાનું જોર; જાનીની
દિ મત.

આપબુદ્ધિ, સ્ત્રી. (સં.) આપઅ-
લ્લહ; પોતાની સમજ. (૨) સ્વાર્થબુદ્ધિ.

આપમતલબી, વિ. પોતાનો જ
કાયદો જોવાનું સ્વાર્થ.

આપમતીઉં, વિ. (સં.) પો-
તાનું ન ખરું માનવાર; મતગીરુ; દુરા-

શક્તિ. (૨) પોતાના ધાર્ષ પ્રમાણે ન
કરનાર; ટકીવું.

આપમુખત્યાર, વિ. પોતાની
મરજ પ્રમાણે કરવાને સત્તાવાળું; સ્વ-

તંત્ર. (૨) જેની ઉપર કોઈનો હાથ કે
દેખરેખ ન હોય તેવું.

આપમુખત્યારી, સ્ત્રી. પોતા-
ની મરજમાં આવે તેમ કરવાની સ્વ-

તંત્ર સત્તા.

આપણે, સ્ત્રી. આપણું અને
લેવું; ધીરધાર; લેણદેણ.

આપવખાણ, ન. પોતેજ પો-
તાના કુલ માથા તે; સ્થાપા. (૨) પત-

રાજ. (૩) બાળ. [ખોટી મોઝાઈ.

આપવડાર્શિ, સ્ત્રી. પોતાની

આપણું, સં. કિ. (ક્રમ=જવું
પ્રેરક અર્થ=આપણું હ.) પોતાનું કંઈ

પણ બીજાને મળે તેમ કરવું; અર્પણ;
દેવું. આપણે તેવું પામાણે=જેવું કર્મ

કરીએ તેવું ફળ મળે. આપણે માત્ર, તેની

પણ, પછી નહિ. આપવાનાં કાટલાં
જુદાં ને લેવાનાં જુદાં=કેટલાં એક અને
કરતું બીજું. આપે તો કીકરા, અને ન
આપે તો મૂળગા મલે=આપણેમાં અલિલેક
રાખવો તે. [પોતામાં; અંદર અંદર.

આપસઆપસમાં, અ. પોત-
આપસમાન, વિ. પોતાના જેવું.
આપસ્વાર્થ, પુ. પોતાનો
= સ્વાર્થ તે; એકલપેટાપણું.

આપસ્વાર્થી, વિ. (સં.) આપ
મતલબી; એકલપેટું. [ભાણ્યાપણાહેન.

આપા, પુ (મ. અપ્પા=આપ)

આપાપર, અ. પોતાનું અને
પારકું; માર્ગનારં.

આપુ, ન. આપ; પોતાપણું.

આપુશાહ, પુ. સાહુકાર; જેવું
પતાની આપનાર.

આપુરુછા, સ્ત્રી. (સં.) વાત-
ચીત; ખબર પૂછવી; તે. (૨) પરવાનગી.
(૩) પરપૂછ.

આપેક્ષા, સ્ત્રી. (સં. અપેક્ષા)
હુમ્મી; વાંચના. (૨) ગરબ; મતલબ.

આપી, પુ. બાપો; બાપ; પિતા.

આપેઆપ, અ. પોતાની મેળે;
કરતી રીતે. [ખદ.

આપોઆપ, પોતે જ; જાતે;

આપોપુ, ન. પોતાપણું; આપ-

પણું. (૨) ટક; પણ. (૩) વળત; પોત.

આપોપુ, અ. એની મેળે; પો-

તાની મેળે.

આપોદાણુ, (અપોદણુ), ન.
જમતા પહેલાં પાણીનું ને આચમન
કરવામાં આવે છે તે.

આસ, વિ. (સં.) મેળવેલું.

(૨) વિશ્વાસમાં લીધેલું; પોતાનું માનેડું;
સ્વમીચ. [માણસો; વિશ્વાસુ માણસો.

આસજન, ન. (સં.) પોતાની

આસવર્ગ, પુ. (સં.) પોતાનું

મરણ; વિશ્વાસુ મંડળ.

આસા, સ્ત્રી. (સં.) જટી.

આસિ, સ્ત્રી. (સં.) મામ; પ્રાપ્તિ;

મળડું તે. (૨) સંબંધ; જોડાણ.

આફણી, સ્ત્રી. આપતિ. (૨) ફિયુ.

આફણીઓ, અ. પોતાની મેળે;

એની મેળે. (૨) નકામું. (૩) આ-
ચીતું-એકદમ.

આફત, સ્ત્રી. (આ. આફત

તેમજ સં. આપત્ત ઉપરથી) આ-

પતિ; વિપતિ; પીડા; મુશ્કેલી. (૨) આ-

રોપ આવવો. (૩) વચમાંથી વાંધો ઉ-

ભો થવો. (આફતો બે જાતની છે: આ-

સમાની અને સુલતાની. ધરતીકંપ, આગ

વગેરે આસમાની અને હડાઇ, જીવમ

વગેરે સુલતાની આફતો કહેવાય છે.)

આફતાખ, પુ. (ફા. આફતાખ

હવે) સૂર્ય; સૂરજ. (૨) તાપ; વાકો.

(૩) તેજ.

આફતાખગીરી, સ્ત્રી. (ફા.)

છત્રી; છત્ર.

આફઝું, (-ફું), અ. અમથું.

(૨) એની મેળે; પોતાની મેળે.

આફરેણું, અ. કિ. પેટ ચડવું;

આફરો ચડવો. [રૂઢી જણું; આફરો ચડવો.

આફરીજણું, અ. કિ. રોગથી

આફરીન, સી. (ફા. આફરિન

ફ.) વખાણ; ચાખાચી. (૨) અ. ધન્ય-

ધન્ય; ચાખાચ. (૩) કુરમાન. [રૂઢવું.

આફરું, ન. પતનનું ઉપર ચડવું;

આફરો, પુ. પરનથી પેટનું ઢમ-

ઢોલ યજ જણું; મીઝો ચડવો. (૨) કાઠ

પણ બાળતના અતિદયથી ઢમઢોલ યજ જણું

આફલાતુન, વિ. (પેટો) નામના

નામાંકિત જ્ઞાની ઉપરથી) સહુથી સરસ

આફળણું, અ. કિ. અથડાવું;

-પઠાણું. (૨) વાગણું; પઠાણું. (૩) નિ-

શ્વજ જણું.

આફિઝેવિટ, સી. (અં.) સરકાર-

માં સોમન ઉપર પ્રતિજ્ઞા કરવી તે; કષ્ટદાવ.

આફિસ, સી. (અં.) કામ કર-

વાનું ઠેઠાણું; કચેરી. (૨) પેટી; દુકાન.

(૩) કામ; અધિકાર; દરજ્જો. [વાની મેળે.

આફુરું, અ. એની મેળે; પે-

આફુસ, ન. (પોર્ટુગીઝ) આં-

વાની એક જાત. (પોર્ટુગીઝો આફુસો-નામનો વહાણવદી અમેરિકા તરફ-

થી આવાની ક્ષમ હિંદુસ્તાનમાં લાવ્યો

હતો તેની ફેરીઓ.)

આફિકન, વિ. (અં.) આફ્રિકન;

આફિકને લગતું.

આફ્રિકા, પુ. એશિયા અને

યુરોપની દક્ષિણે આવેલો એક ખંડ.

આફ્રીટી, વિ. (અં.) સરહદ

ઉપર રહેતા લોકોનો એ નામનો સમૂહ.

આખ, ન. (ફા. આખ=પાણી.

સં. અખ=પાણી ઉ.) પાણી; જળ.

(૨) પાણીથી સિંચાતો દેશ. (પાખ)

દોઆખ=એ પાણી-નદીઓ વચ્ચે આવેલો

પ્રદેશ. (૩) તેજ; કાંતિ. (૪) ધાર;

તિખાચ. (૫) મૂલ; માલ; દમ.

આખકડુખક, પુ. ગીલીફંડાની

રમતનો એક છત્ર.

આખકારી, વિ. (ફા. આખ=

જળ+કાર=કરનાર ઉ.) કેરી ચીળે

ઉપર સરકાર તરફથી લેવાતો કર. (૨)

તિરચીનું કામ.

આખખોરી, સી. (આ. આખ

=પાણી+ખુર્દન=પીણું ઉ.) ખોર) પાણી

પીવાનું પહોળા મોનું નાનું પાત્ર.

આખખોરો, પુ. (ફા.) પાણી

પીવાનો નાનો લોટો.

આખદા, સી. જુઓ આપદા.

આખદાગીરી, સી. મોટું અને

સુંદર છત્ર. [જસ્વી. (૨) મૂલ્યવાન.

આખદાર, વિ. પાણીદાર; તે-

આખદ, વિ. (સં.) ખાધેલું.

(૨) સજ્જત.

આખરૂ, સી. (ફા. આખ=જળ

+૨=ચેહેરો ઉં) સારાપણની છાપ;
પ્રતિષ્ઠા. (૨) પ્રામાણિક વ્યવહાર માટે
પટેલી સાખ. (૩) સાવાસી; વારીફ;
કીર્તિ. આખર ઉપર જવું=પ્રતિષ્ઠા સંજ
કરવી. આખર ઉપર વાચ નાખવો=
આખર લેવી. આખરના કાંકરા કરવા=
અપહીતિ કરવી.

આખરફાર, વિ. (ફા.) આખર-
વાણું; નામાકિ. (૨) સાહુકારીવાણું.

આખરફાત, વિ. (ફા.) અનપત;
પ્રતિષ્ઠાપત.

આખરધ, પુ. (સં.) દહબધન; પ્રેમ.

આખાદ, વિ. (ફા.) ભરેલું;
વરેલું; બહોળા વેપારવાણું. (૨) ખેડા-
એલું; ફળવંત. (૩) ગુખી. (૪) જયવંત.
(૫) સ્વામત. (૬) ખુલ્લુમા. (૭) અ-
તિશય. (૮) ચૂક રહિત. (૯) કાયમ;
દરેશ. [બાદપણું; ચણી દશા.

આખાદાની, સી. (ફા.) આ-

આખાદી, સી. (ફા.) આખાદાની.

આખાળવૃદ્ધ, અ. બાળકથી
માંડીને ધરણ સુધી.

આખુ, પુ. (સં. અર્બુદ ઉ.)
સુજરાતને ઉત્તર આવેલો મોટો પર્વત.

આખુવો, પુ. એક જાતનો વેલો.
(૨) એ વેસાનાં ફળ.

આખેહુયાત, પુ. (ફા. આખ=
પાણી કે દવાત=છંદગી) છંદગી હંવા-
વનાઈ પાણી.

આખેહુખ, વિ. (ફા. આખ+
હ=પેહું. ઉં) અસહ દોષ તેહું.

આખેહુવા, સી. (ફા. આખ+હવા
=પવન) પાણી અને હવા. (૨) દેશપ્રતિ.
(૩) કંઠી; સૈત્ય.

આસ, ન. આસાસ; ગમન. આ-
સના વારા ઉતારવા=ગમન કરવો; અસ-
હ્યને સહ્ય કરવા બેઠલો પરિશ્રમ લેવો.
આસના વારા દેખાડવા=બહુ પરિશ્રમ
આપવો. આસની સાથે બાથ ધીડવી=શક્તિ
ઉપરાંત કામ કરવા જતું; મોટાની સાથે
હડતું. (૨) વાણ; મેધ; વરસાદ. આસ
ફાટે ત્યાં થીજતું ન દેવાય=ઉપાય ન થઈ
શકે એવું કામ. આસ ઉડળમાં હેતું=મોટી
બાથ લાગવી. આસ ને જમીન એક થવી
=બહુ મોટો બનાવ બનવો. આસ જમી-
નનો ફેર-અંતર=એક બીજાથી બહુ જ
લિંગ-ભૂતું તે. આસ વડી પડતું=મોટી
આફત આવી પડવી. આસ ફાટવું=ધણી
વરત આપવી. આસના વારા ઉતા-
રવા=બહુ જોર કરવું.

આસડછેટ, સી. અશુદ્ધ થવું-
અસડતું તે; અપવિત્રતા.

આસડવાજવું, અ. કિ. મેરણ
પામેલાની પાછળ રમવાનમાં જતું.

આસડવું, અ. કિ. અડવું; અપ-
વિત્ર થવું. આસડવું અસડાવે અને વઠ-
લું વઠાવે=માણસ એવું દોષ તેવું બીજા-
ને કરા મધે.

આસરણ, ન. (સં. આમરણ)

અવકાર; આભૂષણ. (૨) વસ; ધરણી.

આભણું, ન. આભ; આકાશ; વાદળ. (૨) ચાટણું. (૩) ચાટણને એક આભો.

આભા; સ્ત્રી. (સં. આ=પુષ્કળ +ભા=ચળકવું, પ્રકાશવું) કાંતિ; તેજ. (૨) મુંદરા.

આભાર, પુ. (સં. આ+નમ્=ભરવું) પાડ; ઉપકાર. (૨) ઓશી-આમ; એકસાન. [ભાર જવાવનારે.

આભારદર્શક, વિ. (સં.) આ-આભારસૂચક, વિ. (સં.) આ-ભાર થયો એમ દેખાડનાર.

આભારી, વિ. (સં. આ+નમ્=ભરવું ઉં. આમાર+દ્=વાળું) જેની ઉપર ઉપકાર થયેલો હોય તે. (૨) પ્રેમા ઉપકારને સમજનાર, દુઃખી. (૩) એર્થોજન.

આભાસાહ, પુ. મોટો લાભ દર્શવે તે. (૨) કાષ્ઠતિક મોઝાઈ. (અંજણનાં જળ જેવો અર્થ જતાવે છે.)

આભાવ, પુ. (સં.) વહેમ; સં-દેહ; ચંકા. (૨) વિતર્ક; કલ્પના; ભ્રમ.

આભાસ, પુ. (સં. આ+ભાસ=દેખાવું) જે વસ્તુનું સરખું દેખાવું તે. હાંખો નહીં પ્રકાશ; ડાળ; દેખાવ.

આભીર, પુ. (સં.) આહીર; ભરવાડ; રખારી. [વાહણ.

આભીરી; સ્ત્રી. આહિરણી; ભર-

આભું, વિ. ચકિત, દિંગ, વિ-રમણ પામેલું; ખાવડું.

આભૂષણ, ન. (સં. આ+મૂર=સુગારવું ઉં) અવકાર; શોભા.

આભોષક, પુ. (સં.) વાળી લેવું તે; માંડવાળ. (૨) કમલ; ભોજવડો.

આભોગ, પુ. (સં. આ+મુજ્=ભોગવું) માણવું તે; ભોગવું તે; સંગ; ઉપભોગ. (૨) કુપદ સંગતો ત્રીજો ભાગ. (૩) સાધની ફેલ

આભ્યંતર, વિ. (સં. અભિન-અન્તર=માં) અંદરના ભાગોમાંનું. (૨) અતઃકરણ. (૩) ન. અંદરનો ઓરડો.

આમ, વિ. (આ. આમ=માધાનરણ) સાધારણ; સાધારણિક. (૨) ન. સાધારણ લોકો તે દિવાને આમ=સાધારણ લોકોને ભાવાનુ-સાધારણિક-દિવાન ખાતું.

આમ, પુ. (સં. આમ=શયોમળ) આંતરકામાંનો અપરિપક્વ કચરો; તળસ. (૨) અવિસાર જેવો રોગ; મરડો, (૩) વિ. કાચું; અપકવ.

આમ, અ. આ પ્રમાણે. (૨) આ તરફ (૩) અહીંયાં.

આમચું, ન. હામી કેરીનાં મુક-વેલાં ચીરીઆ. (૨) કાઠ પલ ખાટા ફળનું સૂકવેલું ઝાડું; કામમ.

આમચૂર, ન. (સં. આમચૂર્ણ ઉં) કેરીનો ચૂર; પુરો. [પુરો.

આમકુદો, પુ. કેરીનો તાળે લીધો.

આમજ, અ. એમજ; એમ રીતે.

આમટ, વિ. ખાટું; ખટાચનાળું.

આમટી, સ્ત્રી. આંબલીના પા-
ણીની કદી. (૨) ખાટી દાળ.

આમણ, ન. જેમાં આમ રહે
છે તે આંતરડું; પેઢીમાંનું આંતરડું. (૨)
પૈડાને ઘસતો એક શાગ. [દબાઈ નળેલું.

આમણદુમણું, વિ. આજારથી
આમણરામણ, અ. એક
ખીનને; અરસપરસ; અન્યોન્ય; સામસામા-

આમતેમ, અ. અહીંતહીં;
નધાં ત્યાં. [(૨) આગમન.

આમદ, સ્ત્રી. આવડ; પેદાશ.
આમદાની, (આવદાની), સ્ત્રી.

(૧) આમદન=આવડું) આવડ; પેદાશ.
(૨) આવડું તે. (૩) આબાદી.

આમનસામન, અ. સામસામું;
આપસઆપસમાં.

આમાતિસાર, પુ. (સં.આમ+
અતિસાર) મરડો; મેંઘદણી.

આમાત્ય, પુ. દિવાન; કારકારી.

આમાજ, ન. (સં. આમ=શયું
+અજ) કાચું અનાજ.

આમિલ, પુ. (અ.) હાકેમ;
અમલ કરનાર; અમલદાર.

આમન્યા, સ્ત્રી. મર્યાદા; માન.
(૨) વિવેક. (૩) આજ્ઞા.

આમય, પુ. (સં.) રોગ; વ્યાધિ.

આમરણાંત, અ. (સં.) મરણ
પતાવણી; આખો જન્મપો. [રસ.

આમરસ, પુ. (સં.) આંખાનો

આમરસીઆ, વિ. ફેરીના રસ
જેવા રંગનું.

આમલ(ળ)સારો ગંધક, પુ.
એક ભવનો શુદ્ધ કરેલો ગંધક.

આમલી, (સં. આમ્લિકા)
આંબલી; જે નામનું ઝાડ અને તેનાં ફળ.

આમવાયુ, પુ. (સં.) અપચાને
લીધે યત્રો એક રોગ.

આમસરા, સ્ત્રી. મહોલો.

આમળવું, સ. કિ. વળ દેવો;
વાંકું વાળવું. (૨) મચરડું. (૩) ચોળડું;
મસળડું.

આમળીઉં, ન. વળ દીધેલું

આમળું, ન. જુઓ આ

આમળો, પુ. (આંખળો)

વળવાળો આંટો. (૨) ગાંઠ; અદે

દેવ; અભિમાન; મરડાદ. કહેવું દોરડ

પણ આમળો ન મૂકે=માણસ મં

પણ પોતાનું અભિમાન ન મૂકે.

આમંત્રણ, ન. (સં. આનં

વિચાર કરવો-તેડવું) નિમંત્રણ

નોતરું. (૨) જોવાવડું તે. (૩) તેડું. [નો

આમંત્રણું, સ. કિ. જોલ

આમિય, ન. (સં.) માંસ.

અલ. (૩) ધાંચ. (૪) લોલ.

આમીન, અરતુ; લખ

ની અંતે ઘણાંતો આદિવાસીઓ

આમુખિક, વિ. (સં.)

લોક સંબધી. [આ રીતે પણ.

આમે, અ. કોઈ પણ રીતે;

આમેજ, વિ. (ક્ષ.) સામેઘ;

બેળવેલું. [વાચ. (૨) હર્ષ; ખુશી.

આમેદ, પુ. (સં.) સુખધ; સુ-

આમ્રાય, પુ. (સં.) વેદ; શ્રુતિ.

(૨) સંપ્રદાય; ઉપદેશ. (૩) શંક; રીતલાલ

આમ્રે, પુ. (સં.) અભો. (૨) સદાકાર.

આમ્રમંજરી, સ્ત્રી. (સં.)

આંખાની ફૂલવાળી-મોજાએલી અળી.

આરેલ, વિ. ખાટું; ખટાશ પડતું.

આય, સ્ત્રી. શક્તિ; સામર્થ્ય.

આય તેની વાચ=એનામાં સક્તિ તે છતે.

(૨) (સં. આનંદ=જવું ઉં.)

આવક; લાભ; પ્રાપ્તિ. (૩) નાજવ.

(જનનખાનાનો) [છોડો.

આયખું, ન. આયુષ્ય. (૨)

આયકું, પુ. મોનાળીઓ.

આયકું, ન. હોરોતું ચરવા જવું તે.

આયતન, ન. (સં. આનયત=

આધાર રાખનાર) દેવસ્થાન. (૨)

આયમ; રૂપાન.

આયતું, વિ. (સં. ચત્=ચાલ

કરના ઉં અચત્નતઃ) વગર મહેનતે

મળેલું; તૈયાર. આપતા પર રાખતું=તૈયાર

મળેલું હોય તેને કરાવી મૂકવું.

આયદો, પુ. ખીજા ભાગીદારને

આપવાનો ભાગ.

આયના, સ્ત્રી. (સં. આજ્ઞા ઉં)

આસ્ય; આમન્વા. (૨) માન; અભ્યસ; વિવેક.

આયનો, પુ. (ક્ષ. આર્ષન=

દર્શણ) આરસો; વખતો.

આયપત, સ્ત્રી. (સં. આય+પત્

ઉં) આવક; કમાઈ; આવદાની.

આયપતવેરો, પુ. આવક-કમાણી

ઉપરનો કર.

આયંદે, આયંદા, અ. (ક્ષ.

આમદન=આવડું) હવે પછી. (૨)

આજરે [મટિ રાજવામાં આવતી બાઈ.

આયા, સ્ત્રી. છોકરાને સંભાળવા

આયાત, સ્ત્રી (સં. આનયક

+ચા=જવું, આવડું) માલતું આવડું તે;

આજ. (૨) વિ. આવડું. [ઉપ જવું તે.

આયાન, ન. (સં.) આગમન;

આયામ, પુ. (સં.) દીર્ઘતા;

લંબાઈ.

આયાસ, પુ. (સં. આનયસ=

મહેનત કરતી ઉં) મહેનત; શ્રમ (૨)

મુસીબત; દુઃખ. (૩) યાક

આયાસી, વિ. (સં.) મહેનત;

હલોળી. (૨) મુશ્કેલ. (૩) યાકું.

આયુ, ન. (સં.) જન્મથી

મરણ સુધીનો વખત; આયુષ્ય.

આયુક, ન. (સં. આનયુક=

લડતું) હથિયાર; અસ્ત્રશસ્ત્ર. (૨) મુશ્કે

સાહિત્ય. (ઉત્તરના જાતનાં આયુષ્ય ક:

ચક, ત્રિશુલ, ધનુષ્ય, બાણ, વજ્ર, કૈ-

વાણ, દુર્દંડ, કોકબાણ, કૃશી, કટાર,

હરા, બરહી, હાદ, વરવાત, ગદા, સાંગ,
તોમર, ખામ, બુરાંડી; ખાંટ, ખંબર,
જંભુર, હાદ, જંત, અંકુશ, લાલો,
હળ, મૂશળ, ખાંડુ, જરબક, જાંભળ,
જરહ, ગુમ્મી, ગુરંજ, પદા, ચિસ્તોલ.)
આયુષ્ય હાડવાંવાતપ્રસ્થ થવું; હાર
હયુલ કરવી; નાસીપાસ થવું.

આયુરારોગ્ય, ન. (સં. આયુઃ
નસારોગ્ય) આયુષ્ય ને આરોગ્ય.

આયુર્વેદ, પુ. (સં) આર્યોનું
વૈદિક શાસ્ત્ર. [વેદને લગતું.

આયુર્વેદિક, વિ. (સં.) આયુ-
આયુશી, ન. (સં.) આયુષ્ય;

આવરણ. [વાણ; પ્રણ લખનાર
આયુષ્માન, વિ. (સં.) આયુષ્ય-

આયુષ્ય, ન. (સં.) આવરણ.
આયુષ્યદોરી, સ્ત્રી. (સં.) જીવ-

નદોરી; જેની ઉપર આયુષ્યનો આધાર
હોય તે. [આયુષ્યની હદ.

આયુષ્યમયાર્દા, સ્ત્રી. (સં.)
આર, સ્ત્રી. (સં. આનન્દ=

નવું) અણી; સેવ; અંકુશ. [કાંલ.
આર, પ. પાણીનું વહન. (૨) બેળ;

આરક્ત, વિ. (સં. આ=સહેજ
નરક્ત=લાલ) સહેજ રાતું; લાલાશ પડતું.

આરક્તતા, ન. રતાશ; લાલાશ.
આરગણ, ન. ગોચાનું એક

ઓબર; આર.

આરગન, ન. (સં.) યુરોપ
તરફનું એક નવતું વાણ.

આરચા, સ્ત્રી. (સં. અર્ચ=પૂ-
જવું ઉંઠ અર્ચા) પૂજા. (૨) આડ;

પિથળ.

આરમ, સ્ત્રી. (સં. આર્યો
ઉંઠ) સમારી; સસારનો ત્યાગ કરી

વિશાળી થએલી જૈન સંઘી સ્ત્રી.
આરણ, સ્ત્રી. (શ. આર્જ=

આચા ઉંઠ) આચા; હંમ્મ. (૨) અધીરાઈ.
(૩) કાળજી; ચિંતા.

આરણ્યમંદ, વિ. (શ.) અ. યા-
વાણ. (૨) આર. (૩) કાળજીવાણ.

આરકણ, અ. કિ. (સં. અર્ચ+
રદ=આવું) ખેંચીને અવાજ કાઢવો.

(૨) મોટા અને ભસૂરા અવાજ કરવે.
આરણ્યકારણ, ન. બાનું; મિષ;

નિમિત્ત. (૨) કાળજી; અચાકસ.
આરત, સ્ત્રી. હોંસ; હંમ્મ. (૨)

ઘોરીઓ; કાડ; વિ. ખીટી. (૨) નરણ;
ન ચાલે એવું.

આરતી, સ્ત્રી. (સં. આર્તિ=

પીડા) કુન્ન; પીડા; સંકટ. (૨) પૂજની
સમાપ્તિ પછી કપૂરનો દિવો દેવની સામે

રાખી ઉતારવો તે. (૩) જેમાં કપૂરનો
કડો સજ્જાવવામાં આવે તે પાત.

(૪) આરતી ઉતારવાં ને ગાયન ગાવામાં
આવે છે તે

આરતીઈ, વિ. કુન્ન; પીડિત.

(૨) આરતવાણું; અરબ. (૩) આરતીનું પાત.

આરથી, પુ.કુંભચગનો નીચલો
ભાગ. (૨) રક્ષણ. [પાર; ઠેક; સળવ.
આરપાર, અ. આ પારથી પેલે-
આરખ, પુ.(આ. અરખ)અરખ
સ્થાનનો વતની. આરખની યોગી=ખડુ
સખત હેખરેખ.

આરખી, વિ. અરખસ્તાનું; તેને
ભજવું. (૨) સરસ; ઉત્તમ.

આરખ્ય, ન. કર્મનો એક પ્રકાર;
જેનું તરતજ ફળ મળે એવું કર્મ. (૨)
વિ. આરંભેકું; શરૂ કરેકું

આરખમ્મી, જુઓ આરખી.

આરભટ્ટી, સ્ત્રી. જેમાં રૌદ્ર,
ભયાનક અને બીસાસ રસ આગવા હોય
એવી વાણી.

આરંભ, પુ. (સં. આનરમ્=
શરૂ કરવું ઉ.) શરૂઆત; પહેલ. (૨)
મંડાણ કરવું તે. (૩) મૂળ. [માડવું.

આરંભાણું સ. કિ. શરૂ કરવું;
આરંભશૂર, વિ. આરંભે ઉત્સા-
હવાળું અને પછી નરમ પડી નવ એવું.
આરંભાવણું સ. કિ. પ્રે. શરૂ
કરાવવું.

આરવા, પુ. (આ. રહ=મન.
તેનું જ. વ. આરવાહ) અતઃકરણ; મન.

આરવે, પુ. ધણું જમ્યા પછી
જે અજામણ થાય તે.

આરસપહાણુ, પુ. (સં. આ-

રશ પાષાણ ઉ.) લીસો, ચળકતો
અને મુંદર પાવર; સંગેમરમર.

આરસખંધી, સ્ત્રી. આરસ જ-
ડેલા હોય એવી નખીન.

આરસી, સ્ત્રી. (સં. આદર્શ
ઉં પ્રા. આયરીસો) દર્પણ;
ચાલકું. કહેઆંકડાને દ્વાય આરસી=આક-
કાક જતાવવાને આમ કહેવાય છે.

આરસીગરા, પુ. (હા આ-
રસી+ગર=મનાવનાર) ખરીસા બનાવનારા

આરસીછદસો, પુ. મુખ જો-
વાનો આરસી નડેલી હોય એવી વીંટી.

આરસીજાખાં, વીંટી; વીંટણાઓ.

આરસો, પુ. તખનો; અરીસો.
(૨) ગ્રામ હાથ ચીરેકું ચિત્ર; છબી.

આરાધક, વિ. (સં. આનરાધ
=પ્રસન્ન કરવું ઉં) આરાધના કર-
નાર; ભક્ત; પૂજારી. [તે. (૨) ભક્તિ.

આરાધન, ન. (સં.) આરાધવું
આરાધના, સ્ત્રી. (સં.) આરા-

ધનાની ક્રિયા. (૨) ભક્તિ.

આરાધણું, સ. કિ. (સં. આન-
રાધ=ખુશ કરવું ઉ.) પ્રસન્ન થાય
તેમ કરવું; સ્તુતિ-સેવા-પૂજા કરવી;
ભજવું. [નાર સ્ત્રી.

આરાધિકા, સ્ત્રી. આરાધન કર-

આરાધ્ય, વિ. (સં.) આરાધ-
વાને યોગ્ય; પૂજ્ય.

આરામ, પુ. (સં. આનરમ્=

રમણું ૭૦) વિશ્રામ; વિશ્રામો (૨) ચાંદિ;
દુઃખમુક્તિ. (૩) બાગ; જળીચો.

આરામપુરશી, સ્ત્રી. વિશ્રાંતિથી
બેસી શકાય એવી પુરશી.

આરામગાહું, સ્ત્રી. પરમ આરામ
હાંમેસ માટે આરામ હોવા જણું તે;
સ્વર્ગે જણું તે. [સાચવનાર.

આરામિક, પુ. માળી; બાગ
આરામિક, ન. (સં. એરોમિક)
એક જાતનું કંઈ ને તેનો બૂકો.

આરાવારા, પુ. પૂર્વજીવ્યાના
દિવસ; આજના દિવસો.

આરામુરી, સ્ત્રી. અંબામાતા.
આરાસ્તગી, સ્ત્રી. (કા. આરા-
સ્તન=રોજાવણું) શણગાર; તજવીજ;
ચીજના. [કરેલું; શણગારેલું.

આરાસ્તે, વિ. (કા) તૈયાર
આરી, સ્ત્રી. કરવતી. (૨) મોતીનું
ઓળસ. [હાથ; હાથકં.

આરીકું, ન. ચીજકું. (૨) વિ.
આરીકારી, સ્ત્રી. ચતુરાઈ; ચપ-
લતા. (૨) સેવા કરવી. (૩) ઉરગાદી;
કાવપેચ.

આરક, વિ. (સં. આનરુહ=ચડવું
૭૦) ચડેલું; બેઠેલું.

આરેઆપણું, કિનારે આવીપહોં-
ચણું. (૨) પૂરેં યવા આવણું. આરે આવેલું
વટાણું બૂડણું=તૈયાર થયેલું કામ જગડણું.
(૩) પશુમાદાઓને ગર્ભ ધાણું કરવાનાં

વિદ્વન દેખાવાં.

આરેકું, વિ. (સં. આ=મહુજ
+રુહ=રોણું ૭૦ અરુદિત ૭.) બહુ.
જ રોનારું. [પુરું યવા આવેલું

આરેતારે, અ. પાકવા આવેલું;
આરે, પુ. (સં. આનરુહ=જણું.
૭૦ આર=છેડે-અંત) કિનારો; ઓ-
વારો; તીર. (૨) છેડો; અંત. (૩) પૈકાની
નાણાથી પરિઘ લગીનો કકડો. (૪) છાણનો
લગાળો. (૫) માર્ગ.

આરોગણું, સ. કિ. જમણું; ખાણું.
(૨) (વિરસાર-અભાવ-રીસમાં) કાંસીને
ખાઈ; કોઈને મૂકીને ખાઈ.

આરેઅ, ન. (સં.) તંદુરસ્તી;
સુખાકારી.

આરેઅત્થ, સ્ત્રી. સુખાકારી.
આરેઅરક્ષક, વિ. આરેઅણું
રક્ષણ કરે એવું; તંદુરસ્તી સાચવનારું.
આરેઅરક્ષણ, ન. તંદુરસ્તીની
સાચવણી. [રોગ સંજંથી જાન.

આરેઅવિદ્યા, સ્ત્રી. (સં.) આ-
આરેઅશાળી, સ્ત્રી. (સં.)
આરેઅ માટે જ્યાં ઉપાયો થતા હોય
એવું સ્થાન; દવાખાનું [અશાળા.

આરેઅસય, ન. (સં.) આરો-
આરેતારો, પુ. એક જાતનું ધાસ.

આરોપ પુ. (સં. આનરુહ=
ચડવું ૭.) જનામાં જે ન હોય તેનામાં
તે છે એમ કહેવું તે. (૨) આજ; દોષ

(૩) ઠપકા દેવા તે.

આરોપણું, ન. (સં.) આરોપણું;

(૨) ઊભું કરવું. (૩) પહેરાવવું.

આરોપણું, સ. ક્રિ. ચડાવવું.

(૨) પહેરાવવું. [વરાવવું; પહેરાવવું.

આરોપાવણું, સ. ક્રિ. પ્રે. ચડા-

આરોપી, વિ. (સં.) આરોપ-

વાણું; તહેમતવાર; શુનેહવાર.

આરોહ, પુ. (સં.) ચડવું. (૨)

ચડાવ. (૩) રાગ બેંચવા તે.

આરોહણ, ન. (સં.) આનંદરૂ-

ચડવું ઉઠવું ચડવું તે. (૨) ઉપર બેસવું તે.

(૩) સવારી કરવી તે. (૪) ઉત્તરિ.

આરોહણું, અ. ક્રિ. ચડવું. (૨)

સવાર ચડ બેસવું.

આર્જવ, ન. (સં.) ઋજુ=સરલ

ઉ.) સરલતા; સીધાપણું. (૨) કાલાવાલા;

વિનવણી. (૩) ખુશામત.

આર્ટિકલ, પુ. (અ.) વર્તમાન-

પત્રોમાં આવતું લખાણ. (૨) સામાન્ય

નામની આગળ આવતો પ્રત્યય.

આર્તિ, વિ. (સં.) પીડિત. (૨)

ગમરાએલું. [વિ. ઋતુ સંબંધી.

આર્તવ, ન. (સં.) રજ. (૨)

આર્તિ, સ્ત્રી. (સં.) દુઃખ; પીડા.

આર્તિહર, વિ. (સં.) પીડા

હરનાર. [રાજનાર.

આર્તિહારક, વિ. (સં.) દુઃખને

આર્દ્ર, વિ. (સં.) ભીનું; બેજ-

વાણું. (૨) લીધું; નરમ. (૨) મૃદુ; ક્રોધજ-

આર્દ્રકં, ન. (સં.) આદુ.

આર્દ્રતા, સ્ત્રી. (સં.) શિનાશ.

(૨) કામળતા. (૩) અનુકંપા. (૪) નરમાય.

આર્દ્રા, સ્ત્રી. (સં.) સત્તાવિરા-

નક્ષત્રમાંનું એક ગ્રામાસામાં આવતું નક્ષત્ર.

આર્થ, પુ. (સં.) અસક્તના મુધ-

રેલા લોકો; ઉંચા કુળનો મુધરેલો માણસ.

(૨) વિ. ઉંચા કુળનું; ખાનદાન.

આર્થવ, ન. (સં.) આર્થપણું;

કુલીનતા; ખાનશાની.

આર્થધર્મ, પુ. (સં.) અસક્તના

મુધરેલા લોકોનો ધર્મ; ખાલધર્મ.

આર્થપુત્ર, (સં.) પતિ; સ્વામી.

(પ્રાચીન કાળમાં આર્થ સ્ત્રીઓ પોતાના

પતિ માટે આ સબંધ વાપરતી.)

આર્થભાષા, સ્ત્રી. (સં.) આર્થ-

લોકોની ભાષા; સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત.

આર્થસમાજ, પુ. (સં.) વેદને

જ મુખ્ય મણી તે પ્રમાણે વર્તવું એવા

અભિપ્રાયવાળું સ્વામીશ્રી દ્વારાં રચા-

વેલું ધર્મમંડળ. [સાસુ.

આર્થા, સ્ત્રી. કુલીન સ્ત્રી. (૨)

આર્થાગીતિ, સ્ત્રી. (સં.) એક

નવતું વૃત્ત; રાગ

આર્થાવર્ત, પુ. (સં.) આર્થ+આન-

વૃત્ત=કરવું ઉ. આવર્ત=ધેરેલું; કુંડાળું)

આર્થ લોકોએ રોકેલો દેસ; ઉત્તર દિશા-

સ્થાન; સતતજંડ.

આલિ, ન. એક જાતનું ઝાડ. (૨)

હડતાલ. (૩) દેવ; આદ્ય.

આલિક્ષિત, વિ. ચિદ્નયી દેખા-
રહું; રેખાવાળું; રેખાવું.

આલખીપાલખી, સ્ત્રી. છોક-
રાંની એક રમત. [ખોચક; થેંચ

આલિણ, ન. એક જાતનો લેપ;

આલિપાકો, પુ. (સં.) એક જા-
તનું ચામચીત ઠપકું.

આલિપાલિ, સ્ત્રી ચાકરી; સેવા.
(૨) છોકરાંની માવજત. (૩) સરભરા;
સારવાર.

આલિએલિ, સ્ત્રી. (અ. આલવેતનું
અપભ્રંશ રૂપ) ઘોડીદારો રાતને વખતે
હાકો હાકો જે બૂમ પાડે છે તે.

આલિમ, સ્ત્રી. (આ. આલમ
ઉં) દુનીયા; જગત (૨) લોક; માણસ નવ.

આલિમદુનીયા, સ્ત્રી (આ.)
બધું જગત; વિશ્વ; પૃથ્વી; માણસનવ.

આલિમતુર, પુ. (આ.) પ્રકાશ-
વાળો પ્રદેશ.

આલિય, ન. (સં. આ+લી=નવું
ઉં) ધર; રહેવાની જગા.

આલિવાલિ, પુ. (સં.) કપારો.

આલિવું, જુઓ આપવું.

આલિરય, ન. (સં. આ+લસ=ચળ
કરવો ઉં) આળસ; મંદતા.

આલિંબ, પુ. (સં. આ+લમ્બ=

ટંગાવું) આધાર; ટંક; આશ્રય. (૨) ધારણ.

આલિંબન, ન. (સં.) આશ્રય;
સહાય; રસ ઉત્પન્ન કરનારી મૂળ વસ્તુ.

આલિંબવું, અ. કિ. પકડવું;
આધાર લેવો. (૨) પહોંચવું. (૩) ટંગાવું.

આલાપ, પુ. (સં. આ+લપ્=

ખોલવું ઉં) રાગ ખેસાડવાને રાગ કાઢવો
તે. (૨) વાતચિત. (૩) સ્તુતિનું ગાન.

(૪) બકવાદ (૫) દોષ; આક્ષેપ. [જાવું.
આલાપવું, સ.કિ. રાગ કાઢવો;

આલામત, સ્ત્રી. (આ.) નિશાની; ચિહ્ન.
આલાલીહું, વિ. (આહું=તાળું

+લીહું=માનું) લીડુંધકું.

આલિંગન, ન. (સં. આ+લિંગ્

=નવું) ભેટવું; બાવમાં લેવું.
આલિંગમંત્રી, પુ. નાયબ દિવાન.

આલિંગવું, સ. કિ. ભેટવું; બાથ

લરવી; છાતી સરસું ચાંપવું.
આલી, સ્ત્રી. (સં.) સાહેલો; સૈયર.

આલીગાર, વિ. અટક્યાળું.
આલોજનાબ, વિ. (આ. આલી

=ઉંચું. નનાબ=ચેરી) ઉંચી પહોળાણ.
આલીનાહું, (જ હાં), વિ. (કા.

આલીનાંહું=અભ) ધણું મોટું; સલાહ-
દાર; ભત્ર્ય.

આલીહજરત, વિ. (આ. આલી

+હજરત=ધણું માનનીય) મોટી કીલિ-
વાણું.

આલીશાન, વિ. (આ.) ઉત્તમ

પ્રતિષ્ઠાવાળું. (૨) લગ્ન; અતિ વિચાર.

આહુ, ન. ખેડો આરોપ; અપ-
વાદ. (૨) એક કળ; જરૂર.

આહુખુખાર, ન. (કા.) એક
જાતનું સૂકું ફળ. [નાખવા તે.

આહુચન, ન. માથાના કેશ ચૂંટી
આલે, વિ. નજીકનું. (૨) વધારે

પ્રિય. (૩) સાર; શ્રેષ્ઠ.

આલેખ, પુ. (સં.) લખાણ; ખત.
(૨) લખી આપેલું તે. (૩) પટ્ટો; સનદ.

(૪) ચિત્ર; સિક્કો.

આલેખન, ન. (સં.) લખાણ
કરવું તે; સનદ-પટ્ટો કરવો તે. (૨)

ચિત્ર; ચીતરવું તે. (૩) ચપરેખા કરવી
તે. (૪) ખોતરવું-ખેડવું તે.

આલેખની, (આલેખિની). સ્ત્રી.
(સં.) કલમ. (૨) ચીતરવાની પીછી.

(૩) લખવાની પદ્ધતિ. (૪) ટાંકણું.

આલેખણ, સ. ક્રિ. (સં. આન-
લિપ્ત=લખવું ઉઠ) લખવું. (૨)

ચીતરવું. (૩) ખોતરવું. (૪) ચણકારવું.

આલેખ્ય, વિ. (સં.) આલેખવા
લાગ્ય.

આલેપ, પુ. (સં. આનલિપ્ત=
લખવું) લેપ કરવો; ચોપણ. (૨) ચોપણ.

આલોક, પુ. (સં. આનલુક=
જોવું ઉઠ) દેખાવ; દર્શન; વિચાર.

આલોકન, ન. (સં.) જોવું; ધારી
ધારીને જોવું (૨) લખાણ. (૩) દેખરેખ

રાખવી.

આલોકણ, સ. ક્રિ. જોવું, લખાણ.

આલોચ, (સં. આનલોચ=જોવું)

જોવું; વિચારવું. (૨) દેખાવ; દર્શન.
(૩) વિવેચન; વિચાર.

આલોચન, ન. જોવું; વિચારવું;
દેખાવ. (૨) વિવેચન. (૩) માની દેવું;

કણુલ કરવું.

આલોચણ, સ. ક્રિ. વિચારવું;
મનન કરવું.

આલોપાલો, પુ. ઝાંડનાં નાનાં
ખોટાં પાન; વનસ્પતિ (૨) ખેરાક.

આલોચણ, ન. (પ્રા. જૈન)
આલોચન; કણુલ. (જૈન ધર્મમાં એક

જોવા વિચાર) કે સાધુ વગેરેએ ચુકની

આવળ પોતાનાં કર્મ કણુલ કરી મારી

માનવી. આ વિચારનું નામ 'આલોચણ'
કહેવાય છે.)

આવ, સ્ત્રી. (સં. યા=આવવું
ઉઠ) આવક; આગ. [લેખન; પેદાશ.

આવક, સ્ત્રી. આવવું તે. (૨)

આવકચિદ્ધી, સ્ત્રી. આવનારા
માલની ચિદ્ધી; જરૂરી. (૨) રસીદ, પાવતી.

આવકજાવક, સ્ત્રી. આવવું જવું
તે. (૨) આવતા અને જતાની નોંધ.

આવકાર, પુ. (સં.) આવનારને
માન આપવું તે; સન્માન કરવું તે.

આવકારી, પુ. જુઓ આવકાર.
આવચીઆવચી, સ્ત્રી. એક

જાતની વનસ્પતિ અને તેનાં બી; તક
મરીમાં.

આવળ, (આવળવ), ઓ.
આવળું અને જવું; અવળવર. (૨) આ-
ચાતનિકાસ.

આવડવું, અ. કિ. (સં. આન-
વૃત્ત=વતંવું ઉ.) નીવડવું; ચવુ
(૨) ફેરવડું.

આવડ, ઓ. આવડત. (૨)
જ્ઞાન. (૩) ધુક્તિ; કળા.

આવડત, ઓ. આવડ. (૨)
કળા. (૩) ચતુરાઈ. (૪) જ્ઞાન, સમજણ.

આવડનેવડ, ઓ. કામ કરવાની
રીત; કરકસર.

આવડવું, અ. કિ. (સં. આન-
વૃત્ત=ફેરવડું. પ્રા. આચદિમં) ધર્મ
પણ કાર્ય કેમ કરાય છે તેજરોખર અણવું;
કરતા ફાવડું. કહેવું આવડે નહિ થે થને
ચાંપવા પેશ=જેટલું આવડે એટલું જ હઠા-
પણ કરવું. આવડે એટલું જોણીએ નહિ
અને ભાવે તેટલું ખાઈએ નહિ=ફેરક વરણ
કે વાત વિવેકસર અને પ્રમાણસરકાવી
લેઈએ.

આવડું, વિ. (સં. ષ્તાવત્
હ૦) આટલું; અમુકના જેવડું.

આવડું, વિ. હવે પછી ચવાનું.

આવડાની, (આમડાની),
આવડ; પેદાશ; કમાઈ; હપત. [મરડું.

આવડનજાવડ, જનમવું અને

આવરફૂટે, પુ. (સં. આયુષ્ય+
કુંઠ=શુદ્ધ ચવું) લાગી તૂટી જવું.
(૨) આવરદાનો અંત.

આવરણ, ન. (સં.) ઢાંકણ; આ-
ચાહ. (૨) ઢાલ. (૩) અદ્વાનનું પડ.

રપાવરદા, પુ. (સં. આયુષ્ય+
દા=આપવું ઉ.) આયુષ્ય; જીવન-
સમય.

આવરવું, અ. કિ. (સં. આન-
વૃત્ત=જવું) આપવું; ફેલાવું.

આવરેજ, પુ. (અં. એવરેજ)
સરાસરી; આસરો; અંદાજ. (૨) કાળો;
લાજે પડતું આવડું દોષ તે.

આવરે, પુ. (કા. આવદન=
લાવડું હ૦) રોકક મેળ તથા જર્મી-
ખર્ચો રકમોની નોંધેને લગતો ચાપડો.
(૨) જલ્દી ખાવાની ભાવના.

આવર્ત, ન. (સં. આનવૃત્ત=
ફેરવડું) કંડાણું; ચક્રાવો; આટો.

આવર્તન, ન. (સં.) ફેરવડું;
ચક્રાવો. (૨) વારંવાર ફેરવડું; ફેરફારી.

આવર્તવું, અ. કિ. ફેરી વળવું;
ઢાંકવું; ઘેરી લેવું. સ. કિ. ખાપમાં લેવું;
લેટવું; આલિંગન કરવું.

આવર્તીક, પુ. (સં. આવર્તન-
અંક) વારંવાર આવતો આકાશ.

આવલ, ન. તાણું પીંજેલું કે
આવલી, ઓ (સં.) પંક્તિ;
ઓળ; શ્રેણી.

આવહા, ન. કાસ અને તેને
શબ્દો સરસામન.

આવહું, અ. કિ. (સં. આ+
આવહું ઉં) એમાં ચતુઃ અ-
નહું; પાછા ફરું. (૨) ફરું (૩) ન-
હાવું; હાવું. 'આવી મળવું' = સદાચ-
સમાન થવું.

આવરેય, સ્ત્રી. જુઓ અવરેય.

આવરેયક, વિ. (સં.) જરૂરનું.

આવરેયકતા, સ્ત્રી. જરૂરીયાત;

અમતા; અપ.

આવસથ, ન. (સં. આ+વસ=
વહેવું ઉં) ઘર, નિવાસસ્થાન. (૨)
ધર્મ યાત્રા; ઉત્તરેય મુકામ. (૩) અતિ-
હોત સાળા.

આવસથ, પુ. (સં.) અતિ-
હોતનો અતિ; દૈવીએ સપેશો અતિ.

આવહું, વિ. (સં. આ+વહ=
વહેવું) ઘડ નહું; વહન નહું.

આવહુંનપત્ર, ન. એ લાવવાનું
આદાપત્ર; સમન્સ.

આવળ, સ્ત્રી. એક નાનો છોક-
(તેની છાત્ર આમણ કેળવવામાં લાગે છે.)

આવળીઓ, પુ. ઓરીઓ;
મતની ઈચ્છા; ભાવ.

આવાગમન, ન. આવવું અને
જવું. (૨) નજાંવર. [પરી.

આવાર, અ. આ વખતે; આ

આવાસ, પુ. (સં. આ+વસ=

વહેવું) મુકામ; નિવાસ. (૨) ધર; મકિર.

આવાહન, ન. (સં. આ+વહ=

વહ નહું) આમંત્રણ; બાધારું. (૨)

મંત્રથી દેવાદિનું મૂર્તિ પગેરમાં આવવું.

આવિર્ભાવ, પુ. (સં.) રૂપ

દેખાવું; ઉત્પત્ત થવું; ફરી નીકળવું.

આવિર્ભૂત, વિ. (સં.) પ્રગટ;

દેખાઇ આવવું; જવું; મુક્તવું.

આવિર્ભૂત, ન. (સં. સાધિદ

+ભૂ=કરવું. કિ. કરણ) ખુલા થવું;

પ્રાગભ્ય; પ્રકાશ. [પ્રાગ્ધિત; દેખાડેલું.

આવિષ્કૃત, વિ. (સં.) પ્રગટિત;

આવિષ્ક, વિ. (સં. આ+વિષ્ક=

વેસવું ઉં) પેડું, દાખલ થયેલું; વળગેલું.

આવું, વિ. (સં. વસાવત્ ઉં)

આ પ્રમાણેવું; આ પ્રમાણનું.

આવૃત્ત, વિ. (સં.) પેરાએલું;

દક્ષિ.

આવૃત્તિ, સ્ત્રી. (સં.) બીજવાર

થવું તે; ફરી ફરીને એની એલ ક્રિયા

જ્યા કરવી તે.

આવેગ, પુ. (સં. આ+વહ=

વિજ્ઞ=જુલ થવું ઉં વેગ) ખળ;

ભર (૨) ભરસો આવવો (૩) મોઢ; ઘરસો.

આવેશ, પુ. (સં. આ+વિશ્ક=

વેસવું ઉં) ભરસો; ઘરસો. (૨) ઉ-

મળા. (૩) મોઢ; ઘપ. (૪) લહેર.

આવેશી, વિ. આવેશવાળું;

આવૃત્ત. (૨) કોથી; ઘરસાબાર.

આવેશિત, વિ. (સં.) વીંટાએલું;
ઘસાએલું.

આશ, સી. (સં. આશા ઉં)

આશા; ઇચ્છા; કામના; જાવ

આશક, પુ. (આ. આશિક્=
પ્રેમી) પ્રેમી; આસક્ત થએલ, અનુરાગી.

આશકમાશુક, ન. જ. વ.

(કા. માશુક=પ્રેમવાળી સી.)
અન્યોન્ય પ્રત્યે અનુરાગી સીપુરુષ.

આશકા, સી. દેવને ઉતારેલી

આશીનો રૂપરૂં કરેલો તે. [ખુલ્લું.

આશકાર, વિ. (કા.) રૂપરૂં;

આશકારા, વિ. (કા.) જગ-

નહોર; પ્રખ્યાત પ્રીતિ; સ્તિ.

આશકી, સી. પારી; પ્રેમ;

આશના, સી. (કા.) સખી;

સાહેલી. [ધારી.

આશનાઈ, સી. અનુગમ; પ્રીતિ;

આશય, પુ. (સં. આનશી=

પરહું) હેતુ; ઉદ્દેશ; અભિપ્રાય; મનસુખો.

આશરવાદ, જુઓ આશીર્વાદ

આશરણ, કિ. આશ્રય લેખને

કરવું; આશ્રય લેવો.

આશરાગતીઈ, ન. આશ્રયે

આવીને રહેલું.

આશરાપડતું, વિ. અટકળ પડતું.

આશરે, અ. આશરા પ્રમાણે;

લગભગ; સુમારે, અટકળે.

આશરો, પુ. (સં. આશ્રય ઉં)
આશ્રય. (ર) સુમાર; અડતરો.

આશક, પુ. આંચકો; આશંક.

(ર) ઓછું આશુરું તે; યરમારું તે.

આશકા, સી. (સં. આન-
શકુ=વહેમ પડવો) શંકા; વહેમ.

આશકિત, વિ. (સં.) શંકાવાળું.

આશા, સી. (સં.) ઇચ્છા; ઉ-

મેદ. 'આશા આપવી' = મદદાપ માવડું

કહેવું. 'આશાભર્યું' = જેને ઘણી ઇચ્છા

પુરી કરવાની રહેલી છે એવું; જીવાન.

આશા, જુઓ આપાદ.

આશાપુરી, સી. આશા પૂર-

નારી એક દેવી. [વધન; આશાદોરી.

આશાખંધ, પુ. (સં.) આશાનું

આશાખંધી, વિ. આશાના

ખંધનવાળી; સમર્થા સી.

આશાભંગ, પુ. આશા વૂટી

જવી તે; નિસાર થવું તે.

આશાયુક્ત, વિ. (સં.) આશાવાળું

આશાવરી, પુ. એક રાગનું નામ.

આશાવંત, વિ. (સં.) આશાભર્યું.

આશાવાળું, વિ. આશાવંત

આશાયુક્ત.

આશિષ, સી. (સં. આનશાન્

=ઈચ્છું ઉ.) આશા પાર પડે એવું વચન;

આશીર્વાદ.

આશી, સી. (સં. આનશુ=

મારી નામનું છે) સર્પની કાઠ; જીવલેણ
કે. (૨) એક ભતની ઔષધિ.

આશીનીશી, અ. સતોષપૂર્વક.

આશીર્વાચન, ન. (સં.) આ-
શીર્વાદ; આશિષ.

આશીર્વાદ, પુ. (સં.) આશિષ

આશીર્વાદામક, વિ. જેમાં
આશીર્વાદ હોય એવું; આશિષવાળું.

આશીર્વાદાર્થ, આશીર્વા. ને માટે.

આશુ વિ. ઉતાવળું; રીત; શીઘ્ર

આશુચ, ન. (સં.) અનિશ્ચય
=શુદ્ધ) સૂત્રવાળું; અશુદ્ધ; અસ્વચ્છ.

આશુતોષ, પુ. (સં.) આશુ=

જલદી+તોષ=તુષ્ટિ-આનંદ આપનાર)

મહાદેવ; યાગર; સિવ.

આશીય, ન. (સં.) અશોય,

સૂતક; અસ્વચ્છપણું; અપવિત્રતા.

આશ્વર્ય, ન. (સં.) આનંદ

=ચાલવું-વર્તવું) વિરમણ; નવાઈ.

આશ્વર્યકારક, વિ. (સં.) વિ-

રમણ ઉપભવે એવું; નવાઈ પમાડનાર;

અજાણ.

આશ્વર્યજનક, વિ. (સં.)

આશ્વર્ય ઉત્પન્ન કરે એવું; અવાઈ ઉપભવનાર.

આશમ, પુ. (સં.) પાત્ર; પદાર્થ.

આશમરિક, વિ. (સં.) પ-

ત્રાણ. (૨) ન. મૂત્રચ્છ; પથરીનો રોગ.

(૩) પથરીના રોગવાળો દર્દી.

-આશમ, પુ. (સં.) વિરામ

લેવાનું સ્થાન; ઋષિજો અને સાધુસંત

વગેરેને રહેવાનું સ્થાન; વાઠી, ઉપવન.

(૨) શુદ્ધજીવનનાં કર્તવ્યોને માટે છંદ-

ગીતા જે ચાર ભાગ પાડવામાં આવેલા

છે તેમાંના દરેક ભાગ. (જલચર્યાશ્રમ,

શુદ્ધસ્થાશ્રમ, વાનસ્થાશ્રમ અને સં-

ન્યાસાશ્રમ. [૫૪માં રહેનાર.

આશમવાસી, વિ. તથાવનવાસી;

આશમસ્થાન, ન. (સં.) રહે-

વાનું ઠેકાણું. (૨) આશ્રમ મળે એવું સ્થાન.

આશમિક, વિ. (સં.) આશ્રમ-

ધર્મ પાળનાર; આશ્રમમાં જઈ રહેલું.

આશમી, વિ. (સં.) આશ્રમ-

વાળું, આશ્રમમાં રહેનાર.

આશ્રિત, વિ. (સં.) આશ્રમે પડેલું;

આશ્રયથી આજીવિકા ચાલતી હોય એવું;

આશ્રિત, વિ. (સં.) મેટાએલું;

હાથે ચંપે એવું.

આશ્લેષ, પુ. (સં.) આશ્રિત;

ભેડું; છાતી સાથે ચંપેલું.

-આશાસ, પુ. (સં.) નિવૃત્તિ;

(૨) અસવદાન; સાંત્વન.

આશાસક, વિ. (સં.) આશાસન

કર્તા; સાંત્વન દેનાર; અસવદાન આપનાર.

આશાસના, ન. સ્ત્રી. (સં.)

સાંત્વન; ધીરજ આપતી.

આશાસનું, સ. કિ. આશાસન

આપતું; ધીરજ આપતી; સાંત પાડતું;

આશા-અભય આપવા. (૨) આજતા-
સ્વાગતા કરવી; બરદાસ લેવી.

આશ્વિન, પુ. જેની પૂર્ણિમાએ
અશ્વિની નક્ષત્ર આવતું હોય એવા મહીનો;
વિક્રમ સંવત્સરના બાર માસમાંનો છેલ્લો
મહીનો. [નવમો મહીનો.

આપાદ, પુ. (સં.) વિક્રમ સંવત્સરનો
આપાદી, વિ. (સં.) આપાદ
મહીનાની (પૂર્ણિમા).

આસ, જુઓ આશા.
આસકા, સ્ત્રી. દેવને ચક્રાવેડી
વસ્ત્રનો કાંઈક લાગ ચરીરને લગાડે તે.

આસકિત, વિ. (સં.) અનુરક્ત;
મેહિત. [અતિશય પ્રીતિ.

આસકિત, સ્ત્રી. (સં.) અનુરાગ;
આસન, ન. (સં.) બેસવાનું

કેદાલું. (૨) બેસવા, લલા રહેવા અને
સૂવાની અમુક પ્રકારની રીત. (૩) ચોપડી
અથવા પત્રકનું ખાનું. (૪) ચાંદા ઉપર
માખીનું બેસવું. (આસન) (૫) એક
ઔષધિ. (અંશમંધા-આસંધ) (૬)
અમુક એક જગા. (૭) જે વસ્તુની ઉપર
બેસાવું હોય તે વસ્તુ.

આસનકેદ, સ્ત્રી. જે કેદમાં મ-
નુરી કરવાની નહિ તેવી કેદ.

આસનવિધિ, પુ. (સં.) આસન
કરવાની રીત.

આસનાવાસના, સ્ત્રી. દિવાસા-
થી પીરમ આપી સમજાવવું; સંતવન.

આસની, સ્ત્રી. છેક નાનું આ-
સનીઈ.

આસનીઈ, ન. ઊન, દર્બ કે
ઝાડની છાલ વગેરેનું બેઠલું; આસન કા-
વાની વસ્તુ. [સમીપ.

આસત્ર, અ. (સં.) પાસે; નજીક;
આસત્રકાળ, પુ. (સં.) છેલ્લો
સમય; માણસમય. [બાહ્ય.

આસપાસ, અ. ચોતરફ; ચારે
આસમાન, (આસમાન), ન.
(શ.) આકાશ; ગગન.

આસમાની, વિ આસમાનનું.
(૨) આસમાન સંબંધી. આસમાની
આફત=દેવકોપ; કુદરતી સંકટ. આસમાની
કિતાબ=દેવી ચોપડી. (૩) આકાશના જેવા
રંગનું.

આસરડવું, (આસૈડવું), (સં.
આ=ધર્ણ+સૂ=સર=સરવું ઉ૦) અ-
વાજ થાય એમ ખાવું; અકરાંતીઆ થઈને
હાલ ઉપરાંત ખાવું. (૨) હસરડવું.

આસવ, પુ. (સં. આ=ખૂન+
સૂ=સત્વ કાઢવું) સરવ; અર્ધ. (૨)
જાળેલો દારૂ. [લાગેલું હોય એવું.

આસવતું, વિ. કામ; કામમાં
આસંગ, પુ. (સં.) અતિમંત્ર;
પાછળ ને પાછળ લાગ્યા રહેવું; મંડળ
રહેવું. (૨) સમાગમ; સંબોગ.

આસજો, પુ. (સં. જ્ઞાસંગ
હ૦) પ્રીતિથી લાગ્યા ને લાગ્યા રહેવું;
પ્રેમપરચય.

અસત્રો, (આસોદરો), પુ. એક
જાતનું ઘડ. (આ ઝાડનાં પાંદડાં પીવાની
બીજોત્રો બનાવવાના કામમાં આવે છે.)

આસંધ, સ્ત્રી. એક જાતની
વનસ્પતિ; અશ્વમેધા. (સં.)

આસાએરા, સ્ત્રી (ફા) વિશ્વતિ;
વિરામ. [આસાર.

આસાન, ન. (ફા) એકઠાન;

આસાની, સ્ત્રી. (ફા) સહેલાઈ.

આસામી, (આશામી), પુ.
(ફા.) સખસ; અમુક માણસ. (૨)
દેશધર. (૩) પૈસાદાર. (૪) પુરુષ; માણસ
(સામાન્ય).

આસામીવાર, અ. દરેક આ-
સામીનું.

આસાર, પુ. (સં.) કાળોઝ,
(રેશમ કે સુતરનો.) (૨) ડાહો.

આસીક, પુ. (અં. અંમીક હિં)
તેજા. (૨) વિ. ખાટું; આશ્વ.

આસીરિઅન, વિ. આસિરિ-
યાનું. (૨) આસિરિયાનું રહેવાસી.

આસીસ્ટન્ટ, પુ. (અં.) મદદ-
નીય; હાથ નીચેનો માણસ; સહાયક. (૨)
વિ. મદદ કરનાર; સહાય આપનાર.

આસુર, વિ. (સં. અ=નહિત
સુર=દેવ) અસુરનું. (૨) જંગલી;
મનુષ્યને નહિ ચોલે એવું.

આસુરવિવાહ, પુ. (સં.)
જંગલી વિવાહ. ધર્મચાલકારોએ બાહ

જાતના વિવાહ કહેવા છે તેમાંના એક
વિવાહ. (એમાં કન્યાને બળાકારે કપાડી
લઈ જઈ લગ્ન કરવામાં આવે છે.)

આસુરી, વિ. (સં.) અસુર
સંબંધી; રાક્ષસી; તોમસી; કોપી. આ-
સુરી કપાલ=જંગલી કપાલ; જાહેરું.

આસેસર, પુ. (અં.) ન્યાયમાં
સલાહકાર-મદદગાર; પંચ.

આસો, પુ. (સં. આશ્વિન
હિં) વિક્રમ સવત્સરનો છેલ્લો મહીનો.

આસોપાત્રવ, પુ. (સં. અશોક
હિં) આંખના જેવું મોઢું ઢાક; અશોક.

આસોદં, સ્ત્રી. એક જાતની
ઝીણરિ; અશ્વમેધા; આસંધ.

આસોદરો, પુ. (સં. અદમતક
હિં) આસત્રો; આસિદ્રો.

આસ્ટ્રંદ, પુ. (સં.) એક જાતનો
કદ. (૨) તિરસ્કર. (૩) હથી; ધસારો.

આસ્ટ્રેલીયન, વિ. આસ્ટ્રેલી-
યાનું.

આસ્ટ્રેલીઆ, પુ. દિગ્દુરતાન
અને ચીનની દક્ષિણે આવેલા એક મોટો
ખંડ. (એ પાંચમો ખંડ ગણાય છે.)

આસ્ટર, ન. (સં.) ઢાંકણ;
ખામણ.

આસ્ટરણ, ન. (સં. આ+સૂ=
પાયરનું) પાયરનું. (૨) ઢાંકણ. (૩)
ચાદર. (૪) ઝોડવાનું.

આસ્તા, ભુઓ આરથ.

આરથા, સ્ત્રી. (સં. આ+સ્થા
હા રહેવું) મદ્ધા; ભાવ; વિચાર.
(૨) પ્રેમથી વળગી રહેવું તે; આસક્તિ.
(૩) મૂઠી; પુંઠ.

આસ્થાવાળું, વિ. જેને આરથા
હોય તે; શ્રદ્ધાવાળું.

આસ્તિક, વિ. (સં. અસ્+હે વુ)
જાતનો નિયતાઈથી જે એમ માનનાર.

આસ્તિકતા, સ્ત્રી. આસ્તિકપણું
આસ્તિકપણું, ન. આસ્તિક્ય.

આસ્તિક્ય, ન. (સં.) આ-
સ્તિકપણું.

આરેતે, (કા. આરેરે ઉઠ)
હળવે; ધીમે. [વાળું; બાવિક.

આરેથિક, વિ. (સં.) આરથા
આરેપદ, ન. (સં.) જગા;

ટેકાણું (૧) પાણી, એકો (૨) વિ. ઉપભવનાર.

આરેદાસન, ન. (સં. આ+
સ્પાદ=હાલવું) અથડામણ; અફળાટ.

આરેદાસન, ન. (સં. આ+સ્પુટ=

ફૂટવું) મોટા ધડાગ સાથે ફૂટી જવું.
(૨) લડાકો. (૩) પ્રગટ કરવું; જહેર કરવું.

(૪) ફેરવું. [અહેસા.

આરેય, ન (સં.) મુખ; મોં;
આરેવાદ, પુ. (સં. આ+સ્વાદ=

ચાખવું ઉઠ) ચાખવું; રસ લેવો; રચિ;
સ્વાદ. (૨) (ખાધાનો) ગળકો.

આસ્વાદક, વિ. (સં.) રસ
લેનાર; ચાખનાર.

આહન, સ્ત્રી. એક જાતની ઔષધી.

આહર, અ. આખરે; છેલ્લે; છેવટે.

આહવ, ન. (સં.) રણક્ષેત્ર.

આહવનીય, વિ. (સં.) હોમ-
વાને યોગ્ય. (૨) હોમનો અગ્નિ.

આહા, અ. આશ્ચર્ય; દુઃખ વગરે
દેખાડનારો ઉદ્ગાર

આહાર, પુ. (સં. આ+હ=

હરવું, લઈ જવું ઉઠ) ભોજન (૨) ખા-
રાનો અમુક ભાગે ખાવાનું ભાગ.

આહરવિહાર, પુ. (સં.) ખાવું
પીવું; હરવું કરવું વગેરે. (૨) ખાવાપીવા

અને રહેવાની પદ્ધતિ.

આહારી, (સં.) આહાર કરનાર;
અસરાંતીઉ; બહુ ખાનાર. [ને યોગ્ય.

આહાર્ય, વિ. (સં.) આહાર-
આહાહા, અ. હર્ષ અને શોભાની

લાગણી સાથે વિસ્મય દેખાડનારો ઉદ્ગાર.

આહીર, પુ. (સં. આમીર ઉઠ)

ભરવાડ; મોવાળીખાની એક જાત.

આહીરડી, સ્ત્રી. આહીરની સ્ત્રી;
ભરવાણ; મોવાણી.

આહુતિ, સ્ત્રી. (સં. આ + હુ

હોમવું ઉઠ) અગ્નિમાં હોમવાની વસ્તુ-
આહુતિ આપવી=હોમ આપવો.

આહુડી, પુ. (સં. આસ્ત=

ચિત્તર ઉઠ) ચિત્તરી; મૂંઝવા કરનાર;

પારખી. (૨) લીલડી; પારખીની સ્ત્રી.

આહેરડી, લીલની સ્ત્રી. (૨)

આહીરડી; શરવાડણ. [આલેલી જમીન.

આહોડ, સી. વાવેતરમાં પ્રથમજ

આહુનિક, ન. (સં. અહન= દિવસ૦) નિત્યકર્મ; ધર્મ સંબધીનું નિત્યનું કર્મ.

આહુલાદ, પુ. (સં. આલ્હાદ= ખુશી થવું) આનંદ; મોજમજ; કહોલ.

આહુલાદક, વિ. આનંદકારક; રમણીય. [હિત; પ્રસન્ન.

આહુલાદિત, વિ. (સં.) આનં-

આળ, ન. (સં. આ=ધાતું+લગ્= લગાડવું) ૦ ગ્રાં અલગમ) ખોટો આરોપ. (૨) તદ્દોમત; બદો; દોષ. (૩) બહાનું; આહું. (૪) વિ. વાળું; ભરેલું; (હોહીઆળ.)

આળપ'પાળ, ન. શૂર પ્રેતાદિ. (૨) આશ્વાસન. (૩) વિ. મિથ્યા; ફેામક; કાપુંગેકું.

આળસ, સી. (સં. આલસ્ય) ઉદ્યોગ કરવાનું મન ન થવું તે; સુરતી. આળસ ખાંવી=મગાસાં ખાવાં. આળસ મરડવી=હાથ લાંબા કરી ચરીર અરોડવું.

આળસવું, અ. કિ. આળસી જવું; મંદપડી જવું (૨) અટકવું; જવું રહેવું.

આળસાઇ, સી. આળમપાણું.

આળસાણું, અ. કિ. આળસી જવું; મંદપડી જવું. (૨) ધીરં પાડી દેવું; મુલતવી રાખવું.

આળસીજવું, અટકવું; મંદ પડવું.

આળસુ, વિ. આગસથી ભરેલું; મંદ. (૨) ધીરં; ધીમું.

આળસુપણું, ન. આળસાઇ; મંદતા.

આળાણુંબો, પુ. સંસારની આસા વૃથા.

આળી, સી. સોનીની ઓટલી.

આળીઓ, પુ. કુરોં; જમીનમાં પડેલી જાણેલ; પાડો.

આળીગાળું, વિ. અટક્યાળું.

આળું, વિ. (સં આર્દ્ર=લીટું ૦) જીનું; લીટું. (૨) ગદમદ પક મળેલું. (૩) વાળું (૧વાળું, સુખાળું.) આળું ઓટલું=બદનામી લેવી, ફેાત થવું.

આળે, અ. લપ (દિવિતામાં.)

આળોટણુ, ન. આળોટવું તે.

આળોટણું, અ. કિ. લોટવું; પથારીમાં સુતે સુતે લોટવું. આળોટી લોકવું=દુઃખ સહન કરી થેવું; મંદવાક પળી સાત થક લોકવું.

આળોવણુ, ન. (જૈન) પાપના પ્રકાશન માટે કરવાનું એક મત; સમાવત.

આં, અ. ઓ, વાર; પછા. (હુમારનો હદમાર.) (૨) લથે; ઠીક; હો. (ઉતેજક હદમાર.)

આંઈસ. પુ. (અં.) અઢી તે; લા નેટલું અગ્રેજ વર્ગન.

આંક, પુ. (સં. અન્ક=ચિહ્ન કરવું ૦) સંખ્યાની નિંદાની; આંકો. (૨) સંખ્યાના. જડીયા. (૩) સાવ. (૪)

દહ; સીમા. (૫) મૂલ. (૬) નિશાની; ચિહ્ન. (૭) નામ પાડવું તે. (૮) અડ-સદો; અંદાજ. (૯) પરી; આંસ. (૧૦) વાળાની ઝીણા વેઠવાળી ચાળણી.

આંકચાળણી, સ્ત્રી. ઝીણાં છિદ્ર-વાળી ચાળણી. (૨) આંક ચાળવાની રીત; અપાઠા; અંકગણિત.

આંકડી, સ્ત્રી. છેડેથી વાળે. ધાતુનો રાળોઆ; કડી; સાંકળ. (૨) જાત-રહામાં યતી પીડા; ચૂક (૩) તાણ; ખેંચ. (૪) અપ્રમો.

આંકડો, પુ. (સં.) સંખ્યા-વાચક ચિહ્ન; ૧-૨-૩. (૨) કીમત માંડવી તે (૩) લેણદેણ સંબંધી ગણિતસાધન. (૪) છેડેથી વળેલું હોય તે. (૫) તોર; ગર્વ. (૬) અપતા વાંચતાં આવડવું તે. (૭) ડાંખ; ચટકો.

આંકણ, સ્ત્રી. આંકવાની રીત. (૨) ખજામાંનું સાફ સાફ અનાજ એક કોરે કરવું તે.

આંકણી, સ્ત્રી. લીટીઓ દોરવાની નાની લાકડી અથવા ધાતુની પટ્ટી. (૨) આંકવાની રીત. (૩) આખ્યાનનું કંઈ. (૪) નમાખ ધી. (૫) કસોટી.

આંકણું, ન. આંકવાનું હથિયાર.

આંકણું, સ. કિ. લીટીઓ દોરવી. (૨) કીમત કરવી. (૩) અડગણું (૪) કસ કાઢવો.

આંક; ચિહ્ન; સળ; વળ. (૨) દહ; છેડો. (૩) ધોરણ; નિયમ. [છાતીનાં દાઠાં.

આંકોરીઆં, ન. પાંસળાં;

આંખ, સ્ત્રી. (સં. સક્ષિ ઉ.)

લેવાની ઇદ્રિય; નેત્ર. (૨) લેવાની શક્તિ; નજર. (૩) નિધા; પ્રેમદષ્ટિ. (૪) રૂખ-રેખ; વપાસ. (૫) વેઠ; છિદ્ર; કાણું. (૬) ઉપાદક માઠ. (સેરડીની આંખ).

આંખ હથાડવી=ચિહ્નવણું; અનુભવ મળ્યાથી નજર ચલું; સમજ પડવી; આંખ હથાડીને લેવું=પ્રતિપુર; સર વિચાર કરવો.

આંખ ઠંચી કરવી=ચઢી આવવું. (૨)

આંખ હથાડી રવારૂ થવું. આંખે

અંધારાં આવવાં=તેજથી અંધારાં નહીં.

આંખે અંધારી બાંધવી=વચ કરી લેવું.

આંખમાં આંખળીએ ધાલવી=છેતરવું.

આંખમાં કમળો દોવો=અદેખાઈ યતી.

આંખ કાઢવી=અમાવવું; બીવડાવવું.

આંખ જોયવી=પાસે વાચવું. (૨) આલ-રતા રાખવી. આંખમાં ખૂંચવું=અદેખાઈ

આવવી; ખટકયા કરવું. આંખે ચઢવું=

ધ્યાન જોયવું; અદેખાઈના કારણરૂપ

યવું. આંખમાં ચકલી રમવી=ચંચળતા

જણાઈ આવવી. આંખ ચોરવી=કોઈ ન

દેખે તેમ કાવું કરવું. આંખ ચોગવી=

રોઈને રહેવું. આંખ ઠરવી=તુલિ યતી.

આંખ દલાવી (આંખ મીચારી)=મરણ

પાવું. આંખમાં મૂળ નાખવી=મૂલ ખર-સાવવી. આંખ નીકળી પડવું=તલિ દેખી

ખમાવું. આંખને નમે તે મોને ભાવે=માત્ર

આંકો, પુ. (સં. અંક ઉ.)

શુભ નહિ પરંતુ દેખાવ પણ દેવોન
 નેષએ. આંખનો પાટો=અતિ અગ્રિય.
 આંખની કીકી=અત્યંત પ્રિય. આંખ
 ફરવી=શુભાશુભ ચિહ્ન જણાવું. આંખ
 ફરવી=શુરસે યતું; શુર ચડતું; અરણ વખતે
 આખતું કરાવું તે. આંખ ફેરવી=જલ્દુ અમ
 લીધેલો રોય એમ દેખાડું આંખ
 ભરાવી=આંસુ ઢાળવાં; રોવું; દીલ્લીર
 ચલું. આંખ ભરવી=દીકા દીકીને લેવું
 ને મોઢ લપટ કરવો. આંખ મારવી=
 કટાક્ષ કરવો. આંખમાં મીઠું પડવું=
 અદેખાઈને કીડો હાલી બિડવો. આંખ
 મળવી=ઉપ આવવી. (૨) નેરુંદ થવો.
 આંખ મેળવવી=પ્રત્યક્ષ મળવું. આંખ-
 માં તતડીઆં પડવા=મહુજ હુર્વા થવી.
 આંખ મીચાવી=મરણ ચલું આંખ
 મીચાને તામ કરવું=કંઈ પણ લેવા
 વિચાર્યા વગર સાદસ કરવું. આંખ
 આડા કાન કરવા=સાંભળ્યું ન સાંભળ્યું
 દરવું. આંખમાં કનિશ્વર હોવો=દેવ ને
 હેર હોવું. આંખો બોચીએ જવી=ઉદ્ધત
 -મનર થઈ જવું. આંખ ફાટવી=એકદમ
 જુરસો આવવો. ફાટી આંખે ફરવું=
 મદોન્મત થઈ જવું.

આંખચાંદલો, પુ. રૂડે અવસરે
 સીચોને કપાળે અને ગાથે ટીપકી વચેરે
 ચોક્તામાં આવે છે તે. [તામાં].

આંખડણી, સી. આંખ. (કવિ

આંખડી, સી. આંખ. (કવિતામાં)

આંખનીઆડ, સી. મિલકી

દંડની રમતમાંનો એક દાવ.

આંખફટકમણી, સી. એક
 નવની વેલી અને તેનાં રૂળ

આંખમચકારો, પુ. આંખનો
 રપંદ; આંખ લથડે અને બધ ધાય એટલો
 વખત; આંખથી સંજ્ઞા કરવી તે.

આંખમિચામણી, સી. એક
 નવની ઊંડરાંની રમત. (૨) આંખ
 આડા કાન કરવા તે. (૩) કસારત કરવી તે.

આંખીઆં, ન. મૂંઝાં; બેશુદ્ધિ.
 (૨) જળકળીઆં.

આંગ, ન. (સં. લંગ ઉ૦)
 અંગ; ફેદ. આંગ પર આપવું=સાતમાં
 કંઈ રાખ્યા વગર નાણું ધીરવું. આંગ-
 પર આવવું=શરીર પર હુમલો કરવો.

આંગડ, સી. હાગીના; નગદી;
 રૂપીઆ વગેરે લેખમ.

આંગડી, સી. નાનાં ઊંડરાંની
 અંગરખી; અમલું.

આંગડીઓ, પુ; કીમતી અવેજ
 લઈ જનારો માણસ; લેખમ લઈ જનાર.
 વિ. (૨) વિશ્વાસુ નોકર.

આંગણુ, ન. (સં. અંગણ ઉ૦)
 જુઓ આંગણું.

આંગણું, ન. (સં. અંગણ ઉ૦)
 પર આજળની પુઠો જગા; ફળદં.

આંગણુલું (સં.) આંગણું (કવિ-
 તામાં વાસાય છે.) [બહાનની છુટી જગા.

આંગણીકું, (સં.) ધરના

આંગણું, ન. નાની બાળકનું અણલું.

આંગણી, ન. (સં. અંગુલી છં.)

આંગણી (૨) આંગણીના એટલું માપ.

(૩) વેપારીઓમાં ફરતી રૂબા જતા વવાની સંજ્ઞા. આંગણવા=આંગળ માપનું.

આંગણતોડો, પુ. પણીમાં રહેનારો એક નાતનો છવડો.

આંગણી, સ્ત્રી. (સં. અંગુલી છં.)

દામ પગના પંત આંગળના છુટાછુટા અવયવ પાંચ આંગળીઓમાંની વણનાં જોતા નામ છે: અંગુઠો, વચ્ચેની આંગળી અને ટચલી આંગળી. આંગળી કરવી=લગાઈ કરાવવી; નિંદા કરવી.

આંગણીઆત, વિ. નાંતરાની સ્ત્રીના આગલા ધણીથી મળેલું છાતરું.

આંગણું, ન. આંગળી.

આંગિરસ, પુ. (સં.) અંગિ રસનો પુત્ર; એક ઋષિ.

આંગી, સ્ત્રી. રંગ રંગનાં ધાતુના પાનાં લગાડીને ગોળાકાર જેવો પાટ ફેરો હોય તે; જહુચશાહ અને અંભાલ માંવાના ગોળની આકૃતિઓ તે (૨) વાને પહેરાવવાનું એક વસ્ત્ર.

આંગિણ, ન. અધોગ સ્નાન; નાહવું તે.

આંગ્ય, (સં. અગ્નિ છં.) સળ-

જતા દેવતાનો સજ્જત ગરભીવાળો વાગ; સખત તાપ. (૨) જનું કાણું. (૩) ધમધી આપવી. (૪) દરકત; ભય; બીક. (૫) ભાસકો; કમામ.

આંગ્યકી, સ્ત્રી. શરીર અને

નારીઓનું એવાઈ; તાણ. (૨) હેડી.

આંગ્યકીઆવવી, તણાઈ જવું;

એવાઈ જવું; તાણ આવવી. (૨) દરાત આવવી. [આટ; યરમાડું.

આંગ્યકીખાવી, અટકવું; ખમ-

આંગ્યકો, (આચકો), (મ. આચકા) ધકો; હડસેડો. (૨) અટકવું; ખમચાવું; યારમાડું. (૩) ખોટાનું કાન.

આંગ્યણ, ભુજો આંગળ.

આંગ્યણી, (સ્ત્રી), વારંવાર

નિરર્થક સંબંધને કોઈવા કરવાની ટેવ તે.

(૨) (ચાલતમાં) અસ્વાઈ; ટેક; મોરો

આંગ્યણી, ન. (સં. અચલ=

છેડો, અતભાગ, પાલવ.) માદા જે અવયવ થઈ બચ્ચાને પ્રવસાઈ છે તે અવયવ; માન્ય સ્વત. આંગળ કરવો=આંગળમાંથી દૂધનું ટપકી જવું. આંગળ આવવો=આંગળમાં એક નાતનો રોગ થવો આંગળ ઉઠી જવો=દૂધ આવવું બંધ થવું.

આંગ્યણવાળું, વિ. જેને આંગળ હોય એવું. [આંગ.

આંગ, સ્ત્રી. (આંગની) છારી;

આંગજી, ન. (સં. અંજન) ઉંઠો

અંજન; કાબળ; સુરમો; આંગવાનું. (૨) છેવરપીંદી. [ઉપરની ફાદી.

આંગજીલી, સ્ત્રી. આંગની પાંપણ

આંગજનેવ, પુ. (સં.) હનુમાં

નછ; અંજનીને પુત્ર.

આંગજવું, સ કિ. (અંજ=

લગાડવું) અંજન કરવું. (૨) ઉતરવું; (૩) ભોજવી નાંખવું. (૪) ઓંખું પાડવું; છાકરી નાંખવું; સ્વાપીન કરી લેવું. (૫) (૫) બૂલયાપ દેવી. (૬) નબર સુખ-વધી આંખ્યું ખમે પણ દેખવું ન ખમે = ઉતરીને લઈ ભર તે સહેવાય, પણ હાથે કરીને અપાય નહિ. કાળી ચોદશનાં આંખ્યાં તે કોઈથી ન ભર જાંખ્યાં = એ એકવાર ઉતરાય છે તે ફરી ઉતરાતાં નથી.

આંતરું, ન. જીવારમાં ચતો એક જાતનો રોગ; અંગારો.

આંટ, (સં. આનંવર્ત = ફરવું ઉં) ગાંઠ; ગૂંચ (૨) રાખ; આજર; વઠ. (૩) ટેવ; હથોડી (૪) સુક્તિ; ઝીણવટ. (૫) પદ્ધતિ; રીત. (૬) ક્ષમ પકડવાનો ત્રણ આંજળીઓનો ભાગ. (૭) અપગતા; હોશિઆરી.

આંટણુ, ન. (સં. આનંવર્ત ફરવું ઉં) ચામડી ઉપરના ધસાસનું ચિહ્ન.

આંટણું, સ. કિ. ધારવું; તાકવું; નિશાન માંડવું (૨) અ. કિ. ટપી જવું; એક થવું.

આંટી, સ્ત્રી. ગૂંચ; વળની ગાંઠ. (૨) ગડી. (૩) સુવરનો ફાળકો. (૪) વધિ. દ્વેષ; અદાવત; મનમાં પડેલી ગાંઠ. (૫) સુક્તિ; પ્રયત્ન. (૬) ફાસો; પેય. (૭) કોપડો.

આંટીધુટી, સ્ત્રી. પેય; જાણ; ગૂંચવણ. (૨) મુશકેલી; સકચો.

આંટીફાંટી, સ્ત્રી. છાકાંતી એક રમત. [અમનો દાવ.

આંટોટપો, પુ. રમતમાં અ-આંટો, (સં. આનંવર્ત ઉં) ફેર; ચક્રાનો; પેય; વજ. (૨) વેર; કિનો; અદાવત. (૩) ફરી આવવું તે; ફેરો. આંટોફેરો, પુ. જઈ આવવું તે; જતા આવતા રહેવું તે.

આંટોફેરોઆયો, જતા આવતા રહેવું; કામકાજ કરતા રહેવું.

આંટોમારવો, ચક્રર લઈ આવવું; સહેત જઈ આવવું; ખાતમી મેળવવા જવું. [રૂપણ; ગોળી.

આંડ, પુ. (સં. અણડ ઉં)

આંતર, ત્રિ. (સં. અન્તર ઉં) અંદરનું.

આંતરરાગ, પુ. (સં. આન્તર+રાગ=પ્રેમ) અંતરનો પ્રેમ; મનનો હમજોગ; સ્થાવ.

આંતરડી, સ્ત્રી. નાનું આંતરડું. (૨) લાગણીવાળી નારી (૩) અંતઃકરણ; કાળજી; આંતરડી બાળી = રિત-વર્તુ; પીડાવવું.

આંતરડું, ન. (સં. અન્તર ઉં) પેટમાંનું અન્તરસને પચાવી મળતે બહાર કાઢનારું વળના જેવું મોટું નાડીઓનું સુગમું. આંતરડાં હંચાં આવવાં = પછી મહેનત પડવી. આંતરડાળી સગાઈ = સહોદરા.

આંતરણું, સ. કિ. પાટો ભરવો;

અતર કરવો. (૨) ઘેરી લેવું, રોકવું (૩)

અટકાવવું (૪) નિરુપામ બનાવવું

આંતરસેવો, પુ. અદરવું

રૂપણ, કપડાને અદરથી જે દોરો કરી દેવામાં આવે છે તે

આંતરી, સી ખેસ, કોર, છેડો,

પાલવ (૨) બે ધોતીઆની વચ્ચે રાખેલી

નખા (૩) ગરમ કપડામાં પડતી છવાત

આંતરે, અ એક મુખીને બીજી

આંતરો, પુ પડો, અંતરપટ

(૧) જુદું પારવાળી નિયાળી (૩) બેઠ,

જુલાઈ (૪) છેડું, અતર (૫) ફરક,

ગાળો, અવગણ (૬) મુખદનો ટક

આંતો, પુ. બે દોરને /સ ચે

વણેલા હોય તેમાં અંતરે ત્રીજો દોર સાથે

વણવાનો હોય ત્યારે ખેલા બે દોરને

દેવળદો પડે છે આ પહેલા બે દોરને

‘આંતો’ કરેવામાં આવે છે

આંદોલન, ન (સં) આમ

તેમ હાલવ (૨) લોકમાં લગ્નરણી ગ

લાવવી, દિલ્લયાલ મરી લોકોના મન

ચલિત કરવા, ફૂલરો, ખજલજાટ (૩)

અનુસંધાન

આંધળીઈ, ન. આંધળા જેવા

થઈને કાંઈ કંઈ, આંખોમાંથી ને પાણી, સાદસ

આંધળીખિસ્કોલી, સી. એક

નવની રમત, દહીનો ઘોરો

આંધળીચાકણ, સી. બે મુખનો

સાપ (આ સાપ આંધળો હોય છે અને

બેઠ મો તરફ આવે છે)

આંધળીપીપળી, સી છાકરાની

એક રમત

આંધળું, વિ. (સં. અન્ધ હ)

નહિ દેખત, અધ (૨) અજ્ઞાન, અસજ્ઞ

આંધળીને પાથરતા વડાણ વડાય=અન્ધ-

ણ્યા માણસથી ઝટ લઈને કામ લઈ

નહિ આંધળી લેંસે મોઢવું દીકું=લાળી

નજર ન હોય, તેને ભોમ ભેગે અજ્ઞાન વ-

સ્તુ હાય આવી તોતેનો ન કપડોગ ત્યાં

કરે આંધળા ચોરે ચાકરડું દીકું=ખોટો

ખોટું, અધેમપ આંધળામાં માણે રાજ-

આં=જનક ગામમાં ચોરો પ્રવાન આ

ધળો ફળે કે ગાય=જેને લાળી સૂત્ર ન

હોય તે એક ન કામ કરે આંધળાના

હાથમાં આરસી=જેને તેને કપડોગ નથી

તેને તે વસ્તુ નકામી છે આંધળાની પાપ

ને અણના રખોપ=નિર્બળનો આશય

આંધળાનો આખ=અર્થ ત અમત્યની વસ્તુ

આંધળાઆ કરવા=વા હોમ કરીને ફરી

પડવું આંધળું કીંત=વિચારવહિત આ-

ધળો ધ ધો=તેણે તોટો સમભવ નહિ તેજ

ગમ આંધળું ગુમડું=મો કે છિદ્ર વગર

નું ગડ

આંધળોપોટો, પુ છાકરાની

એક રમત આંધળો લોટવો (૨) નજર ન થી.

આંધી, સી. વટોગાઓ, વાવા-

એકડું.

આંધ, જુઓ હાં.

આંખ, પુ. આમ, અંખ (૨) આંખો.

આંખટ, વિ ખાટું; ખટાશદાર.

આંખફળ, ન કરી, આમાંનું ફળ.

આંખરસ, પુ. કેરીનો રસ.

આંખલી, સ્ત્રી. (સં. આમ્લિકા

૩૦) આમલી; એક જાતનું ઝાડ અને તેનાં ફળ. આંખલી પીપળી રમાડવી=મમાવડું. આંખલીનો ખંધ=કંજીસ. આંખલીના પાનમાં મુછન=રહેવા દેડાજી ૧૨; ચાહ્યો ન.

આંખલીઓ, પુ. (કવિતામાં વપરાતું આંખાનું લક્ષિતરૂપ) આંખો. (૨) આંખલીનો કળીયો; કચુકો.

આંખડું, અ. કિ. (અંખાનું જુઓ.) પહોંચવું; અડવું. (૨) અંખાવું. ૩) હાથ હાંખો કરવો; વિસ્તારવું. સ. ક. અટકવું. [અંખક.

આંખળસારો, વિ. શુદ્ધ નિર્મળ આંખળું, ન. (સં. આમ્લક) એક જાતનું ખાંડું ફળ; આમળું.

આંખા, પુ. (સં. મામ્ર ૬૦) માંખાનાં ઝાડ. (ખ. વ.) (૧) કેરીઓ.

આંખાગાળો, પુ. કેરીગાળો.

આંખામોર, પુ આંખાનું ફલ. ૨) ડાંગરની એક ઉત્તમ જાત.

આંખામોરી, સ્ત્રી. એક ખટ. ધુરી હળદરના જેવી ગાંઠ (અથાણું યાવછે.)

આંખાવાડી, સ્ત્રી. અમરાઈ; માંખાનું વન.

આંખાવાડીઉં, ન. આંખાનો માત્ર; આમરાઈ.

આંખાસાખ, સ્ત્રી. આંખાની

ડાળી ઉપરનું ખાકવા માટેલી અને એની મેળેજ ખરી પડેલી કેરી.

આંખાહળદર, (સં. મામ્ર ૬૦) એક જાતનો પીળા રંગનો કંદ; હળદરથી કંઈક મોટા ગાંઠી-આવાળો અને આંખાના જેવી વાસવાળો કંદ.

આંખેલ, ન. આમળ. (૨) એક વખત અહુણું લોળન નમવાનું આવકોનું મલ.

આંખો, પુ. (સં. મામ્ર ૬૦ પ્રા. અંચો) એક જાતનું ઝાડ. (આંખાનું ઝાડ મોટું યાવ છે. વસંત ઋતુ બેસતાં તેને પૂલ આવે છે તેને મહોર મહે છે. તેનાં ફળ જેવી કહેવાય છે.) આંખો મો. રવો=આંખાને પૂલ આવવાં. આંખા ખોડી નાંખવા=થાય તે કરી લેવું. આંખો લેવો=ફરતો લખરડો ઝીંપી લેવો. આંખાની ઝાડી ને રાંવનારી ઝાડી=સોંધું તે મોંધું ન. આંખે મોર, કસાલે લેખું અને જલે દહારે કંઈ ના લેખું=નિષ્ફળ પ્રયત્ન.

આંખોષ, સ્ત્રી. ફુંદીની નીચે રહેલી રંગોળી ગાંઠ; પેચોરી. આંખોષ ખસવી=રંગો ખસવી. આંખોષ કાવવી=રંગો જોળાવી અંત્રગાંઠને ફુંદીની નીચે લાવવી.

આંખોસાં, ન. સૂકાં આણુ; સૂકી દ્રાક્ષ. [સૂકી રાખેલી ચીરી. આંખોળીઉં, ન. કાચી કેરીની આંખોઈ, સ્ત્રી. જુઓ આંખોષ.

આસિ, ન. (સં. અંશ ઉ.)
પરિવર્તનની પસાર થતી ઘટી. (૨) થી.

આસિ, ન. (સં. અશુ ઉ.)
એક દર્શની લાગણી થતાં પાણી આવે
છે તે; અશુ.

આસિડાં, ન. બ. વ. આસિ; અશુ.

આસિડાં, ઓ. કરવું કે ન
કરવું એવી મટમાં; હા ના; આનાકાની.

ઇ.

ઇ, ઓ. (સં. હ) યુજસતી
વ્યાપાના મૂળાકરોમાંનો ત્રીજો ૨૧૧. (૩)
નારીલતિને પ્રયથ. (૩) વાટું જાથવા
પણું-જાથું બતાવનારો પ્રાગ્ધ.

ઇ, વિ. (સં. હવમ્ ઉ) આ;
એ. (ઇ વાત. મહિં)

ઇએળ, સ્ત્રી. લાથો ખાતલો
ને લીસો છવો; ખીલો. [જમલો છાડ.

ઇકડ, ઇકડે, ઇકડ, સ્ત્રી. એક

ઇક-ધુમળ, ન. (અ.) મગરનાં
છાંદે તથા નાનાં જમ્વાને ખાધ જમ્વારે
એક ઇલખિયત પ્રાણી.

ઇકખાલ, ન. (આ. કખૂલ-તે
આગળ આંધો ઉ) ઇકખાલ-આચ)
નરીબ; સદ્ગાચ; આખાણી; કિરમત.

ઇકરાર, પુ. (આ. કરર-તેણે
આરામ કર્યા ઉ, ઇકાર) જેવું હોય
તેવું ખરેખર કહેવું. ઇતાર કરવો=હા
પાડવી. (૨) પ્રતિજ્ઞા ઉપર કબુલ કરેલો

મગકર; લુખની; કબુલાત.

ઇકરારનામું, ન. (આ.) પ્રતિજ્ઞા
ઉપર જે મગકર લખાવેલો હોય તે;
કબુલાતનામું.

ઇકાર, પુ. (સં. હ+ક=કરવું
ઉ. કાર) ઇ વાચક જે ઉચ્ચારે.

ઇકારાંત, વિ. (સં. હકાર+
અંત) જેને છેડે ઇકાર હોય એવું.

ઇકાતરી, સ્ત્રી. એક આકિનું નામ

ઇકાતરો, પુ. સંવત ૧૮૭૧ ના

વર્ષમાં પડેલો દુઅળ.

ઇકાતરે, વિ. સિનેર ને એક; ઇ;

ઇકકડ, વિ. જેનામાં જ્વાળા

અંશ ન હોય એવું; લાગણી રહિત, નિર્વં.

ઇફ્ફિટ, સ્ત્રી. (અ.) નૈસર્ગિક

જ્વાળા; ખરેખરો ઇનસાફ આપવો તે.

ઇફ્ફ, સ્ત્રી. (સં.) શેરડી; ઉસં.

ઇફ્ફકાંડ, (ઇફ્ફકાપ) પુ. (સં.

ફફ્ફ+કાળ=આગ.) શેરડીનો સડો;

શેરડીના સાંકળી જે માંડ વચ્ચેનો ને લાગે.

ઇફ્ફકડ, પુ. (સં.) શેરડીનો સડો.

ઇફ્ફુરસ, પુ. (સં.) શેરડીને

પીલતિ તેમાંથી કાઢેલો રસ.

ઇખતલાફ, પુ. (આ. એખલ;

લાવ ઉ) એકું કરવું તે. (૨) મિત્રતા;

સંબંધ. (૩) જે જાણની વચ્ચે ને સારો

સંબંધ હોય તે; એખલાય.

ઇખતલાફ, પુ. (આ. એખ-
તલાફ ઉ) વિરુદ્ધતા. (૨) સિત્તપણું. (૩)

દેવ; ધર્મ, અદેખાધ.

અપતેઆર, પુ. (આ.) અપ-
તીયાર. [સ્વભાવ.

અપલાસ, પુ. (કા.) ગુણ; સારો
અપલાસ, (અપલાસ), પુ.
(આ.) અતિશય મેળાપ; ધણી રોરતી;
ધરોજો.

અપિયાર, (અપસાર), પુ.
(આ.) અપર=એ પસદ કરું છોય તે)
સત્તા; અધિકાર; હક.

અપતેસાર, પુ. (આ.) અપર=
એકમ કંઈ થયું હુંકં કરવું તે; સહેપ;
કુદો સાર.

અપલાસ, પુ. (આ.) અપલસ=ચો-
કાનું હવે ૭૦ મિતલા; પ્યાર (૨)
અતિશય મેળાપ; ધણીન પ્રીતિવાળો
સંજોધ. (૩) ખરો-નિખાલસ રનેહ.
(અપલાસ, અપલાસ.) [રમત

અગલીલીગલી, ઝાકસની એક
અગલીલી, ઓ. ઝાકસની એક
રમત.

અગલું, સ. કિ. (સં. હ=ખાવું
તેમજ નાંખવું ૭૦) ખૂબ ખાવું. (૨)
નાંખવું, ફેકવું. (રમતમાં) કોણ પહેલો
ધરે છે. (૩) ઝાકાવવું; હોમી દેવું
અગલું, વિ. (સં. હપ-હચ્છ=હ-
અગલું ૭.) અગલાર.

અગલુંપાણી, ઓ. (સં. અવિ-
ચિત્ત=અચુટ નધારા=ધાર ૭૦

અપખંસ) ચાલુ ને ચાલુ ધારા પડતી
રહે તે. (૨) સંકરને અસિરેક કરવાનું
એક પાત્ર.

અગલું, સ. કિ. (સં. હચ્છ=
અગલું) અગલું કરવી; ચાલવું. (૨) આશા
રાખવી; ઉમેદ જામવી. (૩) માગવું (૪) ગમવું.

અગલું, ઓ. (સં. હચ્છ=અ-
અગલું ૭.) કામના; વાસના; મરણ; કુશી;
રવિ. (૨) અભિલાષ; લાલ.

અગલાયાર, પુ. (સં. હચ્છા+
આચાર=વર્તન) અગલ પ્રમાણે વ-
ર્તવું તે. [વર્તનાર; સ્વચંદી.

અગલાયારી, વિ. મરણ પ્રમાણે
અગલાયારી, અ. મરણ મુજબ.
અગલાયાર, વિ. અગલાયારી.

(૨) આશાલક્ષ; વાસનાવાળું.
અગલાપુરવું, વિ. અગલામાં આવે
તેલું; નેહાએ તેલું; રચિ પ્રમાણે. (૨)
પુષ્કળ. [અગલાથી.

અગલાપુર:સર, અ. (સં.)
અગલાપૂર્વક; અ. (સં.) અગલા-
સહિત; હાંસમેર.

અગલાદંડ, ન. (સં.) અગલાદંડ
ફંગ; અગલા પ્રમાણે મળવું તે. (૨)
નિરાશિમાં ચોથી હાંડ સમજ.

અગલામળ, ન (સં.) અગલામળ
મળિ; અગલા પાર પાસે.
અગલાસોજન.
અગલું નમદ; એ નમદ.

ખવરાવવું તે; સાવર્ણ ભોજન.

કચ્છાવર, પુ. (સં.) કચ્છા પ્રમાણેના ચૂદી અટલો વર. (કચ્છાએ પસંદ કરેલો વર 'કચ્છાવર' કહેવાતો).

કચ્છાશક્તિ, સ્ત્રી. ભાવનામળ; હૃદયમળ; સંકલ્પમળ.

કચ્છાંક, પુ. (સં. દુષ્ટાંક) ૩૦) કચ્છાંકો આંકો; જે આંકડાની મારફતે જવાબ કાઢાય છે તે. [પારેહું.

કચ્છાંક, વિ. (સં.) કચ્છાંક; કચ્છા, વિ. કચ્છાવાળું; કચ્છાનાર; અભિલાષી. [પારેહું; કમના કરેહું.

કચ્છાંક, વિ. (સં.) કચ્છાંક; કચ્છાંક, ભુઓ કચ્છાંક.

કચ્છાત, સ્ત્રી. (આ. કચ્છાત = આખર હ) આખર; જાન; પ્રતિષ્ઠા; મોક્ષો. (૨) નામ; ખ્યાલિ; નામના. કચ્છાતના કાકા થવાનું આખર કુમારની. કચ્છાત લેવી = જાતકાર કરવો.

કચ્છાતઆસાર, વિ. (આ. કચ્છાત અસારું જાહેરવેન. માનવાચક રાહ.) આખરદાર; પ્રતિષ્ઠા (માનમાં સખવાનો રાહ.)

કચ્છાતદાર, વિ. (આ. કચ્છાત + દાર. દાર = વાળું) આખરવાળું; નામી-યું; સંસવિત.

કચ્છાત, ન. (આ. કચ્છાત = આ-મંત્રણ) આમંત્રણ; નેતરું.

કચ્છાતકરણ, સં. કિ. આમંત્રણ

કરણ. (૨) માનસેર બોલાવવું.

કચ્છાસ, સ્ત્રી. (આ. કચ્છાસ = તે બોલે છે.) એકલા થવું તે; બેઠા.

કચ્છાસનિશાન, (આ.) મળ-સદ. (સામ તો અને નવાબોને પત્ર લખતા માન્યરે કચ્છાસનિશાન એમ લખાવ છે)

કચ્છા, સ્ત્રી. (આ. કચ્છા = પીડા) કચ્છા હાનિ (૧) કુઝ; પીડા; નેતર. (૩) કુરતા કરવી તે.

કચ્છાકૃત, સ્ત્રી. (આ. કચ્છા = નેતરે લેયે છે.) વધારો; કમેરો. (૨) સમાસ. જે કચ્છાને લેડવા તે. (૩) કચ્છા વિભાજિ કચ્છા ગામ = કચ્છામર્મા અપાએહું ગામ કચ્છાકૃત = નજરાણને લખવું ખાતું

કચ્છાર, સ્ત્રી. (દ્વ.) સુરવાળ; પા-ચન્દ્રો; ચારણો; લેયો.

કચ્છારદાર, પુ. (આ. કચ્છાર = ગુસ્સાનું બરણું છે. કચ્છાર તેને (દ્વ.) જ પ્રત્યે લાગતાં કચ્છારદાર તેનું કચ્છાર) નેતરે કચ્છાર રાખેલો હોય તે. (૨) વિ કચ્છારવાળું; પટે રાખનાર; સનંદી.

કચ્છારદારી, સ્ત્રી. (આ. કચ્છાર-દારનો ધંધો. (૨) કચ્છારદારપણું.

કચ્છારઅંધ, પુ. ચોરણાની નાની કમરપટો.

કચ્છારણું, અ. કિ. (આ. કચ્છા = હાનિ, પીડા, કુઝ ૩૦) કીલચીર થવું કુઝ કરવું; સંતાપ કરવો. (૨) અર્પણ કરવું

કચ્છારે, અ. કચ્છારાધી; ઉધડ રીને.

કચ્છારેદાર, ભુઓ કચ્છારદાર.

ઇજારેરાખવું, સ. કિ. અમુક
અરતોએ કોઇ કામ માથે લેવું; કંટાળે
રાખવો; ઉપર લેવું (૨), એકઠાથ કરી લેવું.

ઇજારો, (આ. ઇજારે-નુકસાન
કરી દેવું વ.) કોઇ જમીન અથવા હક
પૈસા આપી અમુક મુદત સુધી બોંધવા-
નો કાર કરવા તે.

ઇજારા, ભુઓ ઇજારા.

ઇજારાવણું, સ. કિ. પ્રે. દીનર્થ
અથવા કરે એમ કરવું.

ઇજારાવું, અ. કિ. મનમાં ખાધા
કાંઈ; મુંઝવું.

ઇજારા, કિ. જાહેર કરવું.

ઇજારાખાવું, વિ. (અ.) ઇજારા-
ખીવું; ઇજારાને લખવું.

ઇજારાલિખ, વિ. (અ.) વાંકું;
રૂપાન ખેંચે એવું.

ઇજી, અ. દોરતી તોડવી તે; કટી.

ઇજોતેર, વિ. ધિનેર અને આઠે; ૬૮

ઇજુયાસી, વિ. અજુબાસી;

એંથી ને આઠ; ૮૮.

ઇજરોએગઠ, પુ. ઇજરનો ગઠ;

ઇજરો સહેલથી ન જીવી શકાય એવા કિંમતી
(૨) વિ. મુશ્કેલ (કામ).

ઇજા, સી. (સં.) પાનને જા

આવ કરવાનો એક નામી. (ઇજા, પિંજલા
અને સુસુણા એ ત્રણ મોટી નાલોઓ
દ્વારા સરીરમાં પવન ફેરવે માનવમાં
આવે છે) ;

ઇજીપીડી, સી. (સં. હતિ=આ-
હત+પીડા=દુઃખ હૃં) નજર ન લાગે
તે માટે વાક-આને માથેથી ગોગળો
ઘસારીને ફેંકી દેવામાં આવે છે તે.

ઇજું, વિ. (સં. હોત હૃં) નાહું;
જાંઠું. [આગળ.

ઇલ, અહીં આં; અણી તરફ;

ઇતમાર, પુ. (આ. અમર=વિ-
શ્વાસ રાખ્યા વ. અબનિમાર) હસેસો;
વિશ્વાસ; શ્રદ્ધા; ખારી.

ઇતમારી, વિ. (આ. ઇતિ-
આ+ઇ=વિશ્વાસ) વિશ્વાસ; સરોસાહાર.
(૨) પ્રમાણિક; સાચું.

ઇતમામ, પુ. (આ. તમમ=ને
અણુ હર્ષ હૃં ઇતમામ) મનુષ્યનો
ધોળકા પ્રમાણેનું બધું; રસાયો; ખડકો;
અસમામ. (૨) વિ. સંપૂર્ણ.

ઇતર, વિ. (સં. હતર હૃં) બી-
જાં. (૨) જાંઠું; મું. (૩) ત્રાહિવ.

ઇતરડી, ઇતડી, સી. દોરના
સરીર ઉપર થતો એક જાંઠ. (૨) અવરડી.

ઇતરત, અ. (સં.) બીજેથી;
અલગ રીતે. [વપારે પડવું કરવું તે.

ઇતરામ, સી. આણુ રીતરિવાજથી

ઇતરાજ, વિ. (આ. અરજ=

વચ્ચે પડ્યો હૃં) ગુસ્સે થયેલું; નાજા.
ઇતરાજકરવું, કિ. નાખુદ કરવું;
ગુસ્સે કરવું.

ઇતરાજી, સી. (આ. અરજ=

વચ્ચે પડ્યો હૃં) નાખુદ; અવધા; ગુસ્સો.

ઇતરાવવું, અ. કિ. કૂલ દેખા-
ડવી; મોઢાઇ બતાવવી.

ઇતરેતર, વિ (સં.) એક બીજાનું;
અન્યોન્યનું, (૨) અ. પરપર; અન્યોન્ય.

ઇતલાખ, વિ. (અ. ઇતલાખ
ઉ.) જુદું; છૂટું. (આ શબ્દ ફોજના
સિપાઇઓને લાગે છે:-ઇતલાખ સિપાઇ
અને સરલમ સિપાઇ.) [આમતેમ

ઇતરતત, (સં.) અહીંતહીં;

ઇતિ, અ. (સં. इदम्=આ ઉ-
પરથી) સમાપ્તિ સ્થિતિ રાખે.

ઇતિકર્ત્તવ્ય, અ. (સં.) કર્ત્તવ્ય
પુરું કર્યું એમ.

ઇતિકર્ત્તવ્યતા, સ્ત્રી. કરવા યોગ્ય
હોય તે કર્યું એવું બતાવવાપણું. [સ યોગ્ય.

ઇતિદાક, પુ. (આ.) બનાવ;

ઇતિમાદ, પુ. (આ. અમદ=
યાંસણે ઉ.) વિશ્વાસ; ખાતરી; ભરોસો.

ઇતિવૃત્ત, ન. (સં. इति=આવું+
वृत्त) જેવી રીતે બન્યું હોય તેવી
હકીકત; ઇતિહાસ.

ઇતિશ્રી, સ્ત્રી. (સં. इति+श्री
ઉ.) સમાપ્તિસ્થિતિ સ્થિત.

ઇતિહાસ, પુ. (સં. इति=આ
પ્રમાણે+ह=ખરેખર+अस् ઉ. आस=
હવું તે.) ગતકાળમાં ખરેખર આ પ્ર-
માણે બન્યું હવું એમ દેખાડનારું લખાણ;
રાજ્ય, દેશ, પ્રજા, વ્યક્તિ કે વસ્તુને
લગતી ખરી હકીકતનું પુસ્તક.

ઇતિહાસકાર, વિ (સં. इति
हास+क=કરવું ઉ. कार) ઇતિહાસ
બનાવનાર; ઇતિહાસ લખનાર.

ઇતિહાસરૂપ, વિ. (સં.) ઇતિ-
હાસના આકારમાં હોય તેવું. ઇતિહાસ જેવું.

ઇતિહાસિક લુઓ ઐતિહાસિક.

ઇતું, વિ. એવું; જેવું; આવું.
(એક જનાવર ઇતું તે પુછે પાણી પીશે)

ઇત્યંભૂત, વિ (સં. इत्यम्=એ
પ્રકારે+भू=થવું ઉ.) આ પ્રમાણે
થએલું એવું.

ઇત્યર્થ, પુ. (સં. इति=આ
પ્રમાણેનો+अर्थ=અર્થ) એ પ્રમાણે-
નો અર્થ; મતલબ; હેતુ.

ઇત્યલમ્, અ. (સં. इति+अलम्
=અલ) બહુ થયું; બસ છે.

ઇત્યાદિ, (સં. इति+आदि ઉ.)
આ પ્રમાણે બીજા પણ; વગેરે.

ઇત્યાદિક, વિ. એ પ્રમાણે બીજા
પણ; વગેરે વગેરે.

ઇથર, પુ. (અ.) હવામાંનો અતિ
સૂક્ષ્મ પદાર્થ. [ખાવાનો પદાર્થ.

ઇદડા, ન. ઢોઢગાં, એક જાતનો
ઇદમ્, સ. (સં. इदम्=આ.)
આ; એ.

ઇદમતૃતીયમ્, ન. ઇતિંગ;
નવોળ બનાવ; વિખરીત બનાવ.

ઇદર, અ. (સં. इतः ઉ. हि.
उदर=इधर.) અહીંઆ; બીજી તરફ.

ઇનકાર, (ઇન્કર), પુ. (આ. નકાર=ના પાડી ઉઠ)ના પાડવી તે; નિવેંડ.

ઇનકારિઆત, સ્ત્રી. (આ.) ના માર નહું તે; ના પાડવી તે.

ઇનસાફીઆત, (આ.) જેમ મુલક ખુદાની મરજ હોય તેમ;ઈશ્વરેઆ.

ઇનસાન, (ઇન્સાન), (આ. નિસ=પ્રેમ કાવો ઉઠ) માણસ; આદમી; મનુષ્ય નત

ઇનસાનિયત,ન.(આ.)માણસાઈ.

ઇનસાફ, પુ. (આ. નસાફ=તે વચમાં અટકાવો ઉઠ) સત્ય હોય તે કહેવું તે; ન્યાય; વચર પક્ષપાતે ધોગ્ય થાય તેમ કરવું તે (૨) આદર આપવો.

ઇનસાફદાર, પુ. (ન. ઇન-સાફવાળો-ઇનસાફ આપનાર; ન્યાયાધીશ.

ઇનસાફી, વિ. ઇનમાફવાળું; ન્યાયી. [રીત, (૨) કચેરી; અદાલત.

ઇનસાફી, સ્ત્રી. ઇનસાફ કરવ ની

ઇનામ, ન (આ. નઅમ=મન રાજ કરે એવું) ખુશી થઈને મળે કહ આપવું તે; ભક્ષીસ; પ્રતિભાવિક. (૨) સાબાસી.

ઇનામઇમદત, ન. અપાર્થ ગ. એવા ઇનામમા વધારો કરી આપવો તે.

ઇનામચિટ્ટી, સ્ત્રી. ઇનામની સનંદ તે.

ઇનામચોથાઈ, સ્ત્રી. ઇનામ તરીકે ચાલતી નમીનના ઉત્પત્તમાયી જે ચોથો સાગ સરનાર લે તે.

ઇનામદાર, પુ. (આ.ઇન્આમ+દાર) જે ઇનામ મળેલું હોય તે; ઇનામો ભોગવટો કરનાર.

ઇનામદારી, સ્ત્રી. ઇનામદારનો જે ઓહો, ઢક કે પહરી તે.

ઇનામપદ્દા, પુ. (ફા.) ઇનામી વસ્તુના ભોગવટા ભાગ કરી આપેલો પદ્દો.

ઇનામપત્ર, ન. ઇનામને લગતું લખણ; ભક્ષીસનામું.

ઇનામફૂઝગી, સ્ત્રી. ઇનામી નમીન ઉપર સરકારમા જે સરવાનું કાઢવેલું હોય તે; ઇનામસલામી.

ઇનામી, વિ. ઇનામ તરીકે અપાયેલું તે. (સાત જાતની ઇનામી નમીન ચાલે છે: સમકીય, જવહનામ, દેવસાન,વનજનામ, પરમજા વતનદારી, સરાર ઉપયોગી, અને ગામનોકરિઆત)

ઇનાયત, સ્ત્રી. (આ. અના=ઈશારો કરો ઉઠ ઇનાયત=મહેરમાની) ફા. (૨) પ્રસન્નતાની નિશાની તરીકે જે કંઈ ભક્ષીસ કરેલું હોય તે; અર્પણ.

ઇન્સેક્ટર, પુ. (અં.) તપાસ રાખનાર.

ઇફા, અ. (ઇ=આ+પાસ=માણ) આ માણ; આણી તાર; આણીમેર.

(૨) અહીં; અહીંઆં.

ઇબ્લીસ, વિ. નકારો-કથઆ-જોર (નિયાળો).

ઇમાદત, સ્ત્રી. (આ. અબ્દ ઉ.) સ્તુતિ; પ્રાર્થના; પૂજા; સમન; બંદગી.

ધ્યારત, સ્ત્રી. (આ. અગર ઉ૦)
અથવા યોગદાની દત્ત; રચના.

દ્વલ, પુ. (મં. રૂમ) દ્વાલી;
ધાપીનું બન્ધ.

દ્વમસો, લુઓ અમસો

દ્વમાન, ન. (અ. અમન=િ
દ્વિય ધર્મો ઉ૦) સત્યનિષ્ઠા, ભાવ, વિ
ધાસ, આરથા (૨) પ્રર્મ. (૩) પ્રમા
સાપદ, નેત્રી

દ્વમાનતમાર, પુ. (ભા) સાચો
વધાસ, પ્રમણિકાણનો વરોસો.

દ્વમાનવાર, વિ. ઇમાનથી વડે-
નાર સ્વાચના, પ્રમાણિક, વિશ્વાસુ

દ્વમાનદારી, સ્ત્રી. સનિગ્રા; પ્ર
માણિકતા [ઉત્તર રહેનાર, સાચુ

દ્વમાની, વિ ઇમાનવાણુ; ઇમાન

દ્વમાની, સ્ત્રી. માયરદ, પ્રમાણિકતા

દ્વમાગ પુ. (આ. ઇમામ ઉ૦)

ધર્મિક કામોનો આગેવાન, કાલ, મુશા.

દ્વમ મહુસેન, પુ. (આ) દ્વજ-
રત મહામહા સાહેબના હોદ્દિવ. (એ
દેવદાના રક્ષમા રાહીક થયું)

દ્વમાનદાંડગો, પુ. ધર્મનું મહાનું
હકી હુકમચાર કરનાર. (૨) ધર્મની દર-
કાર નહિ રાખના પાપર્મ કરનાર.

ધ્યારત, સ્ત્રી (આ. અગર=તે
વરયો ઉ૦) મકાન, ઘર; હવેલી; કિલ્લો.
(૨) શુભિ; વદમીર ઇમારત બાધવી=
બનાવટ કરવી, કામનો વાધ કરવો.

ધ્યારતી, વિ. ઇમારતના કામ-
માં આવે એટ (૨) ઇમારતને લગત.

ધ્યારતુન, (આ. મકાન=નેરો
તપ રચુ ઉ૦) પરીયા; તપાસ.

ધ્યત, વિ, જોટવું; એટવું.

ધ્યગ, સ્ત્રી. એક જાતનો લીસો
ને લ મો નનો છવડો, ડીડો.

ધ્યા, અ. ગા; અથના.

ધ્યાન, યાદ.

ધરસા, સ્ત્રી. (સં. રૂપર્ક ઉ.)

અગ્રાજ, મતગર

ધરાક, પુ. (આ.) દરીઆકાંડોનો
મુલ; (છટ્ટર અને મુલેગિસ નદીઓના
કિનારાપરનો મુલ)

ધરાદો, પુ. (આ. રઉ=પાંચું,
સબધ ક્યો ઉ૦) મનની ધારણા,
ઉદ્દેશ [ઇમાન સબધી

ધરાની, વિ (કા.) ધરાનવું;

ધસકામ, પુ. (આ. લકખ=તેરો
ખિતાબ આપ્યો તેનું બહુવચન=ખદુ
કામ) ખિતાબ, નાનમરેલી પદવી

ધસમ, (ધમ), પુ. (આ.
ધસમ=વિગ્રા) હરકોઈ વિદ્યા; શાસ્ર,
કળા (૨) મેવી વિદ્યા; બદુ. (૩) ઉ-
પય; વજનીજ. [ભણનાર.

ધસમખાજ, વિ. (કા.) ધસમ

ધસમી, (ધસી), વિ (કા.)

ધસમ ભણનાર, કાળેલ; હોશિયાર. (૨)
શુભા (૩) કળાચાન, વિદ્વાનસપત્ન.

ઇસા, ઓ. (સં. ફલ્ગુનું ઉં)

૫૨૦. (૨) ચાપ. (૩) વાણી.

ઇસા, અ. (આ. ઇસાલી=હે

મારા ઇશ્વર હ.) હે પ્રભુ, એવો હજાર કરવો તે. ઇસા ઇસા પે.કારવી=અરે ઇશ્વર, અરે ઇશ્વર, એમ પોકારતું; ત્રાહિત્રાહિ કરતું. [તાબાનું.

ઇસાકેદાર, વિ. (કા.) પ્રતિક;

ઇસાકો, પુ. (આ. અસક=વગ-

ચું ૬૦ ઇસાક) પ્રાંત; સુલક; સુલો

ઇસાખો, પુ. (આ. અસક=વગ-
ચું ૬. અસાખો) સંબંધ; લાગણી
વગમતું. (૨) કવો; ધણીપણું; હક.

ઇસાજ, પુ. (આ. અસજ=જ-
ચું ૬૦) ઉપાય; તજવીજ; ધુલિ. (૨)
ઓસડ; ઉપચાર.

ઇસાજી, વિ.ઇસાજનાળું; ઇસાજ
જાણનાર; ઉપાય કરનાર. (૨)વૈર; દુશ્મન.

ઇસાયયી, સી. એલયી.

ઇસાયયો, પુ. એક જાતની
સંગર. (૨) એક જાતનું કપડું.

ઇસાયડું, (અસાયડું), વિ.પ્રકું;
અસજ. (૨) એક જાતનું ખાસ

ઇસાવૃત્ત, ન. (સં.) પ્રાચીન
આર્ય ભૂગોળ પ્રમાણે એક એટલો ખંડ.

ઇસાહી, વિ.(આ.)પૂજ્ય;વંદનીય

ઇસી, સી. હોકરાની એક રમત

ઇસિફ્રિક રેસિઆંદ, પુ. (અં.)
ચીજીની મારફતે સદેશ મોકલવાનું

ધંચ; તાર.

ઇસેફ્રિકિસિટિ, સી. (અં.)ચીજીનાં;
વિદ્યુતચક્રિ. (૨)ચીજીને લગતું વિજ્ઞાન.

ઇસેફ્રોપેટિંગ, ન (અં.)વિદ્યુત
સજિની મદદથી ચિત્રોની છાપવાને યોગ્ય
તખતીઓ બનાવતો તે.

ઇદિનમાસ, સી. (આ. લમમ=

અરબ કી ૬૦) અરબ; વિનંતિ.

ઇચ, સી. (હિબ્રુ પ્રમાણે જન્મ
આપનારી) આદિ સ્ત્રી; આદિ માતા.
(ખ્રિસ્તી ધર્મના મત પ્રમાણે 'ઇદન'ના
ભાગમાં ઇશ્વરે તેને 'આદમ' સાથે
મેળવેલી હતી.) [જન્મ; જન્મ.

ઇચ, અ. (સં.) એજ પ્રમાણે;

ઇચનિંગપાર્ટી, સી. (અં.)
સાંભળી-જાણના વખતની ભૂકડ; સાંજનો
મેળાવો.

ઇશક, પુ. (આ.ઇશક=અ હતું હિ.)
હદથી વધારે પ્રીતિ-પ્રશા. (૨) સી. પુ-
રવરે પ્રેમ.

ઇશકમાજ, વિ ઇશકમાં એક-
ના; રતિચોર.

ઇશકમાજી, સી. ઇશકમાજ;
કામચલા; પ્રેમાસજિ.

ઇશકી, વિ. ઇશકી; શોખી.
(૨) સૌંદર્યભેગી; હેલ. (૩) પ્રેમી; આસ-
જિવાણું; કામચલું.

ઇશકેમમાજી, પુ. (આ.)ખ્રિસ્તપ્યાર.

ઇશકેરકીર્તી, પુ. (આ.)ખરા પ્યાર

ઇશ્વર, (આ. શ્વર=જાહેર
ઉ. ઇશ્વર) જાહેરનાથું.

ઇશ્વર, (ઇશ્વર), સી. (આ.
અર=આવળ મૂક્યું ઉ.) સ્વા; ઇશ્વરો;
કેત. (૨) ઇશ્વર; નિશાનો; સજ્જા;
સૂચના. ઇશ્વર વિદ્યા=કર્મણી.

ઇશ્વરો, પુ. ઇશ્વર; સ્વા;
ઇશ્વરો; સ્વેત. (૨) કુંઘલમાં જણા-
તું તે; સૂચના.

ઇશ્વ, (અ.) ઉદ્ભવ; કુલ્લો;
વિદ્યામ. (૨) કુદો; વક્ષર ચલાવવાનાં
રણો. (૩) સંતાન; પ્રભ.

ઇશ્વ, પ્ર. (સં.) ગાથ; સર; તીર.

ઇશ્વ, વિ. (સં. ક્ષ્વ=કચ્છું ઉ.)

ઇશ્વ; ધારણ; વદાણ.

ઇશ્વેય, પુ. (સં.) પ્રિય દેવ;
ની ઉપર આસ્થા બેઠી હોય તે દેવ.
૨) કુળદેવ.

ઇશ્વમિત્ર, પુ. (સં.) પ્રિય મિત્ર.

ઇશ્વ, સી. પ્રિય સી. (૨) ખી-
યાનું યાદ.

ઇશ્વપતિ, સી. (સં. ક્ષ્વ+આ-
પતિ) કચ્છેણ પ્રાપ્ત થવું તે.

ઇશ્વ, સી. (સં. યગર્મા જલિ-
ન, આપવાની એક રીત) એક જવનો
મ. (૨) અભિધાયા.

ઇશ્વકામત, સી. (આ. કામ=
મો રહો ઉ. ઇશ્વકામત) પુષ્પ;
વેલકત.

ઇશ્વેય, (ઇશ્વેય), (આ.

સલહ=મળતું આન્યું ઉ. ઇશ્વેય)

શિ પ્રમાણે બોલવું તે; વિવેક.
ઇશ્વગોળ, (ઇશ્વગોળ), (કા)
અસ્પર્શ. અસ્પર્શ=ગોળ અને ગુલ=કાન
ઉ. ટાંટી ઉ.

ઇશ્વ, પુ. (આ. ઇશ્વ=નામ
ઉ.) માણસ; બાળિ.

ઇશ્વનાર, અ. માણસદીક; નામનાર.

ઇશ્વની, વિ. ઇશ્વ સંબંધી; ઇ-
સુનો સંવત્સર.

ઇશ્વ, વિ. ઇશ્વપેશનરના ધર્મનું.

ઇશ્વપેશનર, પુ. (સૂર્યાની જા-
વાના ઇશ્વ ઉ. અરબીમાં ઇશ્વ થયું.)
ગોટા પેશનર.

ઇશ્વરત, જુઓ ઇશ્વરત.

ઇશ્વરો, જુઓ ઇશ્વરો.

ઇશ્વ, વિ. એવી; આવી.

ઇશ્વો, વિ. આવો; આના જોગો.

ઇશ્વોટો, પુ. લાટકાની નીસર-
ણીનો લાજો ધારો.

ઇશ્વર, (રૂ), પુ. (અ.) પેઝ.

(૨) ચાંપ; ઘણ. 'ઇશ્વર ફેરવો'=
ફેરવવું. (૨) વિચાર ફેરવો. [નિષ્કલ.

ઇશ્વકામત, સી. (આ.) પુંડ;

ઇશ્વકામરો, પુ. (મૂળ ક્રેય ઉ.

અ.) ખાનાં ખાનાં વાળી લખવાની પેટી.

ઇશ્વલ, સી. (અ. રૂફ) નિશાળ.

ઇશ્વ, જુઓ ઇશ્વર.

ઇશ્વર, વિ. ના. એપ્રિલ માં-

સમાં આવતા ખ્રિસ્તીઓના તહેવાર; શુક્ર
હાઇડેના તહેવાર.

ઈસ્લામી, સ્ત્રી. (અ. 'રોપ =
બધ કરતું હ.) બાણો બંધ કરવાની
કડી; ચાંડી; ચાંપ.

ઈસ્લેટ, સ્ત્રી. (અ. એસેટ)
સ્થાવર મિલકત; ધર જમીન વગેરે.
(૨) વતન; ભગીર. [મોહું.

ઈસ્લોકીંગ, પુ. (અ. સ્લોકિંગ)

ઈસ્તંબુલ, ન. (તુર્કી) યુરો-
પીય તુર્કિસ્તાનનું મુખ્ય શહેર-કોન્સ્ટા-
ન્ટીનોપોલિસ

ઈસ્તંબુલી, વિ. ઇસ્તંબુલનું.

ઈસ્તિકબાસ, (આ. કથન =
સામા જતું હ.) સામા તેડવા અથવા
મળવા જતું તે.

ઈસ્તિલાહ, ન. (આ. સમૃદ્ધ =
મળતું આપું હૅ) રૂઢિ પ્રમાણે બોલતું
તે; વિવેકસર ભાષણ કરતું તે.

ઈસ્તેહાર, ભુઓ ઇસ્તેદાર.

ઈસ્ત્રી, સ્ત્રી. ધોળીનું એક ઓ-
નર. (સફાઈ માટે કપડાં ઉપર ફેરવ-
વામા આવે છે.) 'ઈસ્ત્રી કરવી' = સ્વચ્છ
નાખતું; સફાઈમંત્ર કરતું.

ઈસ્તિપતાલ, સ્ત્રી. (અ. હોસ્પિ-
ટલ) જ્યાં દરદીને દવા મળે, સૈન્યની
ચિકિત્સા યાચ અને સારવાર કરવામાં
આવે તે જગા. [રોગ ધર્મ માનનાર.

ઈસ્તાયલ, વિ. હસા પેગમ-

ઈસ્લામ, પુ. (આ. સત્તમ =
નિર્ણય થવો હૅ) મુસલમાની ધર્મ.

ઈસ્લામી, વિ. ઇસ્લામ ધર્મનું;
મુસલમાની. (૨) ના. મુસલમાન.

ઈસ્ત્રીસન, (આ. સિન = દાંત.
હૅ ૦ વર્ષ) દુનિયા ઇસા પેગંબર સાહેબના
સંબંધથી અષ્ટાદશ વર્ષ. [આ જન્મમાં.

ઈહ, અ. (સં.) આ પૃથ્વીમાં;

ઈહલોક, પુ. (સં.) આ લોક.

ઈહકો, પુ. અહિંસા; અપ; તાસ.

ઈહાં, અ. અહીંયાં; અત્ર; આ
ઠેકાણે. [મની નાહી.

ઈગિળા, સ્ત્રી. (સં.) એ ના-

ઈગાર, પુ. (કા.) અગ્નિ; દે-
વતા; અમારો. (૨) અતિશય બળદશા
થવી તે; લાય; આગ.

ઈગિત, ન. (સં. હિંદુ = જતું હૅ)
મતમાં યતા વિચારોનું યરીર હાર જ-
ણવું ચિહ્ન; નિશાની. (૨) સંકેત.
(૩) સેના.

ઈગિતશ, વિ. (સં. હિંદુત+જ્ઞા
= અણવું હ.) મનુષ્યના ચલનવલન
ઉપરથી તેના મનનો હાર સમજનાર.

ઈગુદી, સ્ત્રી. (સં.) ઇગોરો.

ઈગોરી, સ્ત્રી. જેને ઇગોરાં
નામનાં ફળ યાચ છે તે કાચ; ઇગુદી.

ઈગોર, ન ઇગોરીનું ફળ.
(આ ફળો ઘીઉણા અને તેલીયાં દોષ
છે. તેનું તેલ ધા રૂ.

ઈગ્રેજ, પુ (અં. ઇગ્રિજમેન ઉ.)

ઈગ્રાડનો વતની

ઈગ્રેજ, વિ. (અં. ઇગ્રિજ)

ઈગ્રેજનું (૨) અગ્રેજની ભાષા

ઈગ્રેજ, ન. (અં) ઇગ્રેજ

લોકનો દેશ, ઇગ્રાડ, વિલાવન

ઈગ્રિજ, વિ (અ) ઇગ્રેજ,

અગ્રેજનું (૨)(૧) અગ્રેજ લોકની ભાષા

ઈગ્ર પુ (અં) ઇગ્રનો પારમો ભાગ

ઈગ્રવુ, જુઓ ઇગ્રવું

ઈગ્રીડ, વિ ઇગ્રન, એક

ઈગ્રના માપનું [૫૨ ૭૦] ઇગ્રપરાશી

ઈગ્રનેર, પુ (અ) એનજનિ-

ઈગ્રનેરખાતુ, ન (અ) એનજન

યતી અ ડ) બાધકામેને લગતા કામે

કરનાર ખાતુ, ઇગ્રકાગાન્ય કામકામને

લગત ખાતુ.

ઈગ્રનેરી, વિ (અ) એનજન-

નિરીજ ૭૦) યાત્રિક, સિદ્ધી

ઈગ્રવુ, ૨ કિ અર્ધજુ કરવું.

આપી દેવ (૨) સરકાર (૩) બલિ

થેક કરવો (૪) પ્રસન્ન કરવું (૫) બલવ.

ઈગ્રવવુ; સ. કિ. ગ્રે અર્ધજુ

કરાવવું, સરકાર કરાવવો, પ્રતિષ્ઠા કરાવવી,

ઉભવવું

ઈટ, સ્ત્રી (સં. ઇટિક ઉ)

માટીનું લબચારક પહેલું ચોસનું '૪

ત્યાર કરતા ઈટ કુળી' = માણસોની કડ

કાંઈ સરખાવવાને વપરાય છે ઈટ પદને,

કક પચર પદને ૧ = કકલ હાથના મ

સુસને અસર થા નદિ

ઈટખ ધી, વિ ઇટથી બાવેલું

ઈટવાડો, પુ ઇટો પડવવાની

લટ્ટી પાકેલી ઇટોનો ઇગ્રો.

ઈટાળો, પુ ઇટનો કકડો, ગેડુ

(૨) ઇટો બનાવવાનું ઓળખ, 'ઈટ

બાના દેવને ખાસદાની પૂજા' — 'ઈટ

બાના દેવને કપાસીઆની આખો' =

જેટલો દોષ તેને તેટલો આપવું જોઈએ

ઈટરી, વિ ઇટથી બાવેલું.

ઈટર, વિ. ઇટથી બાવેલું.

ઈટો જે ઇટો, સ્ત્રી. એક જાતની

ઝાંઝાની રમત. [૩૧ની રમત

ઈટાલાવ, પુ ઇટાની એક જા.

ઈટાળો, સ્ત્રી. (સં અળદ+આ

વલિ ઉં) ઇટા લઈને જનારી

ઠીકીજોની દાર

ઈટિઅન. વિ (અં) ઇટિઅન.

નર્ત (૨) ઇટિઅનનો વતની

ઈટીઆ. પુ (અં) ઇટિઅન.

ઈટ, ન. (સં અળદ=ઈટ)

અર્ધપર ૩૬૬ વાજો લબગોળ પદાર્થ,

જેટું (તે પાકતા તેમાથી બન્યું બહાર

નીચે છે) [૩૬૬ની માત્રાણીનું ૫૪૬

ઈટંટ, ન. (અ.) અગ્રાવની વ.

ઈટાણી, સ્ત્રી ઉદાહરો

ઈટડી, સ્ત્રી એક નાનું જીવકુ.

(તે દોરોને જુની થેડે વળે છે)

ઇતિખાખ, (ઇતેખાખ), પુ.
(આ. નખખ-ચૂંકયું. ઉ. ઇતિખાખ.)
કુંડામાં મગજબ; વાળખ; ગ્રામ. [૨]
વિષયવાર લેવાલ. [૩] ખરી નાલ.

ઇતિખર, વિ (આ.) અંદીર.

ઇતિખરી, ઓ (આ.) આપુરતા.

ઇતિખમ, પુ. (આ. નકમ=
બામર પાપયું ઉ. ઇતિખમ) બદો-
બસ; વ્યવસ્થા. [વાસાવેલી

ઇતેખરી, ઓ (આ.) આપુરતા;

ઇંદરખ, પુ. કુંડામાં નામનાં કં.
ભાં બીઆં.

ઇંદિરા, ઓ. (સં. इन्द्र=ખડુ
મેટા થયું ઉંદિરા) લક્ષ્મી; ઓ.

ઇંદિરાવર, પુ. (સં. इन्द्र+
વર=સ્વામી ઉ.) વિષય; નારાયણ.

ઇંદોવર, ન. (સં. इन्द्रोवर)
મથુ ઇમળ.

ઇંદુ, પુ. (સં. इन्दु=ખીના થયું
ઉ.) અદમા; ચાલે; દાવિ. [૨] એ.
ની સંજા.

ઇંદુકંડા, ઓ. (સં.) અંદ્રકંડા.

ઇંદુકંડા, ઓ. (સં.) રાત; રાત્રિ.
(૨) રેડિયો નકમ. (૩) લગદર.

ઇંદુમંડળ, ન. (સં.) અંદ્રમંડળ;
અંદ્રમાં અને તેને લગતા વાસાઓનો સમૂહ.

ઇંદુમુખી, વિ. (સં. इन्दु=
અંદ્ર + મુખ=માંદ્ર=શળી) અંદ્રની
લેવા મુદ્ર મુખવાળી.

ઇંદુમૌલી, પુ. (સં.) મહાદેવ; ચંકર.

ઇંદુપદ્મી, ઓ. (સં.) સોમવટી.

ઇંદુવાર, પુ. (સં.) સોમવાર.

ઇંદુમત, ન. (સં.) ચંદ્રપદ્મ.

ઇંદુચેખર, પુ. (સં.) મહાદેવ; ચંકર.

ઇંદુર, પુ. (સં.) ઉંદર.

ઇંદ્ર પુ (સં. इन्द्र=અતિ મેટા

થયું ઉ. इन्द्र=ખડુજ મેટા) દેવોનો
રાજ; સ્વર્ગનો અધિપતિ. (૨) રાજ.

ઇંદ્રગેશ, પુ. (સં.) વરસા

યવા પછી જે સવા રવનાં મુદ્રે થય
વાલ છે તે; ગામવાલ.

ઇંદ્રચાપ, ન. (સં. इन्द्र+चाप
=ચાપ) ચેષ્ઠવદ્ય; મંદ્ર. (સાધા
શ્ચ યોગે 'અંદ્ર વદ્યયો' એમ કહે છે.

ઇંદ્રભાસિક, વિ. (સં.) ભ્રાંતિ
કાવનાર; માધિક. (૨) ખરે નહિ તે
બનાવતી. (૩) પ્રાચીનિક.

ઇંદ્રબાળ, ઓ. (સં.) અમ કરા
ખનારી ખંતરિયા; ભદુ; માધ. (૨) હાથ
ચાલાતી. (૩) મારતર; કપરભળ.

ઇંદ્રવલુધ્ય, ન. (સં.) રેષ્ઠવલુધ્ય

ઇંદ્રનીલ, વિ. (સં.) આસમાની
રંગનું. (૨) ના નીલમ; પાનું; શનિ.

ઇંદ્રનેત્ર, વિ. (સં.) હળદર (૨)
ઇંદ્રની આજ લેવું.

ઇંદ્રપુરી, ઓ. (સં.) ઇંદ્રની
રાખવાની; અસાવતી. (૨) મુદ્ર રવન

વાળું આધારમ.

ઉદ્દેશીક, પુ. (સં.) રંગી; ઉદ્દેશી દેવનાઓનો પ્રદેશ.

ઉદ્દેશી, પુ. (સં.) અગિયાર અક્ષરનો એક હંદ.

ઉદ્દેશી, સ્ત્રી જોડણ ગાય.

ઉદ્દેશી, પુ. (સં.) બાર અક્ષરનો એક હંદ.

ઉદ્દેશીય, (ઉદ્દેશીય), ન. સુવર્ણના ભેગા સુદર પીળા રંગનું એક રંગ. (આ રંગ બહારથી અતિ સુંદર લાગે છે. આ રંગથી એવું કહેવાય છે કે કોઈ તેને પાંચ પદ્મો નથી તેથી ઉપરની સફાઈ, શોભા અને દાપટીય વાળાને એવી ઉપમા અપાય છે.)

ઉદ્દેશીય, પુ. (સં.) ત્રેવિસ અક્ષરનો એક હંદ.

ઉદ્દેશી, પુ. (સં.) જ્યન્ત.(-) અર્થ. (૧) સાદરું જાદુ, (૨) વાળી (વાતર).

ઉદ્દેશી, સ્ત્રી. (સં.) ઉદ્દેશી સ્ત્રી. (૧) મોટી કલાયથી. (૨) અતિ સુંદર અને પુષ્કળ વૈભવવાળી સ્ત્રી.

ઉદ્દેશી, ન. (સં.) ઉદ્દેશી હથિયાર; વજ્ર.

ઉદ્દેશી, (સં. હન્દ+આસ= એસતું હ. આસન) ઉદ્દેશી સ્થાન. (૨) ઉદ્દેશી સ્થાન.

ઉદ્દેશી, (સં.) વિષયગ્રાહક અવ-

સ્થ. (ઉદ્દેશીના બે પ્રકાર છે: ૧ ક્રમે નિદ્રિયો અને ૨ સદેશીયો. ક્રમે નિદ્રિયોમાં ૧ વાદ ૨ દક્ષ ૩ પાદ ૪ અપદાર અને ૫ અપરચ. અને સદેશીયોમાં ૧ વાદ ૨ અપરચ ૩ દક્ષ ૪ અપદાર અને ૫ અપરચ સમાવેશ થાય છે.)

ઉદ્દેશીય, વિ. (સં.) ઉદ્દેશીયો જણાય એવું.

ઉદ્દેશીય, વિ. (સં.) ઉદ્દેશીયો જણાય તેવું મુદ્ધ. [અપરચ.

ઉદ્દેશીય, પુ. (સં.) ઉદ્દેશીયો.

ઉદ્દેશીય, વિ. (સં. હન્દિય +જન્ય) ઉદ્દેશીય ઉત્પન્ન થએલું.

ઉદ્દેશીય, વિ. (સં. હન્દિય +જિ=જન્યું હ.) ઉદ્દેશીયો જન્યું.

ઉદ્દેશીય, ન. (સં.) ઉદ્દેશીયો જાત થતો જાય.

ઉદ્દેશીય, પુ. (સં. હન્દિય +નિ+અહ=પાડવું) ઉદ્દેશીયો કળને સખ ૧ તે સંયમ.

ઉદ્દેશીય, પુ. (સં. હન્દિય +અહ=અહવું હ. વોધ=ગાન) ઉદ્દેશીયો ગાયત્રી સવું જાત.

ઉદ્દેશીય, પુ. (સં. હન્દિય +સ+અમ=અમમાં રાખવું. સંયમ=સખ) ઉદ્દેશીયો અમમાં રાખતો તે.

ઉદ્દેશીય, વિ. (સં. હન્દિય +અતિ+હ=અતિ. હ. હત=પાયેલું) ઉદ્દેશીયો ન પહોંચી ગયા એવું (અપર.)

ઈદ્રી, ઓ. ઇદ્રિય. (૨) પુર-
પની મનને દિય. [એમ કરવું તે.

ઈદ્રીજીવસામ, પુ. જહુ મૂલ યાય
ઈંધણ, ન. (સં. ઇન્ધ્ર=અગ્નિ
૧.) બાળવાના લાક્ષણ.

ઈંધણધોરી, વિ. (સં. ઇંધન ઉ.
મા. ઇંધણ=બાળવાના લાક્ષણ અને ઘૃ=
ચારણ કરવું ઉ. ધોરી=વહેનાર=
મળદીઓ) મૂર્ખ; બાર વહેનાર (૨)
કીણુમાફ.

ઈંધણું, ન. બાળવાનું લાક્ષણ.
ઈંધન, ન. (સં. ઇન્ધ્ર=અગ્નિ) બાળવાનો લાક્ષણ; કાઠી.

ઈ.

ઈ, ઓ. (સં. ઈ) ગુજરાતી
મૂળાક્ષરોમોનો મોથો રસ (૨) લક્ષ્મી;
૫ પતિ.

ઈકિ, ૨, પુ. ઈનો ઉચ્ચાર.

ઈક્ષિક, વિ. (સં. ઈક્ષ=જેવું ઉ.)
તેનાર, અવલોકનાર. (૨) ચોક્કસી કરનાર.

ઈક્ષણ, ન. (સં. ઈક્ષ=જેવું ઉ.)
જેવું; દર્શન; અવલોકન (૨) નેત્ર; આજ.
(૩) દેખાવ. (૪) વપાસ કાચી

ઈક્ષિત, વિ (સં) જોયેલું, અવ-
ગ્રાહ્યું (૨) અનુભવેલું. (૩) વપાસેલું.

ઈકા, ઓ. (સં.) સ્તુતિ; પ્રાર્થના.

ઈતિ, ઓ. (સં) આપતિ,
સંકટ.

ઈદિ, ઓ. (ઈ.) ઈશ્વામોઓનો
એ મોટો તહેવાર.

ઈદિગાહુ ઈંતો નિમાળ પદ-
વાની જગા.

ઈદશ, વિ. (સં. ઈદક્ષ ઉ.) ખાતું;
આત્મા જેવું.

ઈનમીન, વિ. (સં. મા=માપવું
ઉ. મિત) પરિમિત; થોડું.

ઈસા, ઓ. (સં. ઈવ્=ઈશ્વર
ઉ.) ખાતેય; ઇશ્વા (૨) અસા; અસિધાય.

ઈચ્ચિત વિ. (સં. ઈવ્=ઈશ્વર
(૩) ઈશ્વર; વાચક (૨) મેળવેલું. (૩)
મનનમય; લાવડ

ઈચ્ચુ, વિ. (સં.) ઇચ્છાવાળું.

ઈર્ષા, ઓ. (સં.) ખીજાનું સાદું
નદિ દેખી રાખવું તે; મત્સર; અદેખાઈ.
(૨) ખીજાથી ચડિઆતા થવાની લાગણી.

ઈર્ષાએર. વિ. અંદેખું; ઝેરીલું;
ઇર્ષાવાળું. [અંદેખું.

ઈર્ષી, વિ. (સં.) ઈર્ષાવાળું;
ઈર્ષ્યા, જુઓ ઇર્ષ્યા.

ઈર્ષ્યાળુ, વિ (સં) અંદેખું;
ઝેરીલું

ઈસિ, સો. (સં.) કટ ૨. (૨)
નાની ગદના આકારનો એક સોટો (ઈલિખા).

ઈશ, પુ. (સં.) મરાદેર, શિર.
સંકર. (૨) રવ મિ; ધણી (૩)
(૪) રામ.

ઈશાન, સ્ત્રી. (સં. દૈશ=દિશ.)
ઉત્તરપૂર્વ વચ્ચેની દિશા. (૨) મહાદેવ;
રાહ. [પૂર્વ વચ્ચેનો ખુણો.

ઈશાનકોણ, સ્ત્રી. (સં.) ઉત્તર
ઈશાનખુણો, . પુ. ઉત્તરપૂર્વ
વચ્ચેનો ખુણો.

ઈશાની, વિ. (સં. વેશાની
ઉ.) ઈશાન બહાની. (૨) દુર્ગા; પાર્વતી; દેવી.

ઈશ્વર, પુ. (સં. દૈશ્વ=સત્તા
ચક્ષાવવી, અને ચર=ઉત્તમ ઉ)
જગતમાં જે સર્વોપરિ સત્તા ઉ તે;
પરમેશ્વર. (૨) મહાદેવ; શિવ. (૩) સ્વામી;
રોક. (૪) રાજા. ઈશ્વર ઉપર ચિદ્રી=દૈવા-
ધીનતા. ઈશ્વર માથે રાજવો=ઈશ્વરથી
હરીને પ્રમાણિકપણે ચાલવું. ઈશ્વરને
વચમાં રાખીને=પ્રતિજ્ઞા ઉપર. ઈશ્વરના
ધરનું=મોહનું; નિખાલસ. ઈશ્વરને ખેળે
=નિહાર રહીને-ઈશ્વરદત્ત=જન્મથી મળેલું;
કુદરતી. ઈશ્વરપ્રીત્યર્થ=નિખામ ઈશ્વરા-
ર્પણ કર્મ કરવાં તે. ઈશ્વરના ધરના
ખેલ=કુદરતી બતાવો.

ઈશ્વરઈશ્વરી, સ્ત્રી. (સં.) પરમે-
શ્વરની ભરણ; સદન કરવું અને મન
વાળવું તે. [મેશ્વરની દયા.

ઈશ્વરકરુણા, સ્ત્રી. (સં.) પર-

ઈશ્વરકર્તૃત્વ, ન. (સં.) ઈશ્વરનું
કર્તાપણું. [શ્વરની મહેરબાની.

ઈશ્વરકૃપા, સ્ત્રી. (સં.) પરમે-

ઈશ્વરતા, સ્ત્રી. (સં.) પરમેશ્વર-

પત્નિ; મોટાઈ.

ઈશ્વરનોડાસ, પુ. ઈશ્વરે જે
ઉદારતા આપણી હોય તે; પરોપકારી
પરમેશ્વરનો કાકા.

ઈશ્વરપ્રેરણા, સ્ત્રી. (સં.) પર
મેશ્વર વરફાવું ચાલના; આંતરજ્ઞાન. [પ્રાર્થ-

ઈશ્વરસ્તુતિ, સ્ત્રી. (સં.) પ્રભુ

ઈશ્વરી, સ્ત્રી. (સં.) આદિમાયા

દેવી. (૨) વિ. ઈશ્વર સંબંધી; ઈશ્વાર

ઈશ્વરીપુરુષ, પુ. (સં.) ઈશ્વરના

અંશવાળો પુરુષ તે. (૨) ભોળો; નિખા

લસ. [જાતની વિચિત્ર રચના; કુદરત

ઈશ્વરીમાયા, સ્ત્રી. (સં.) જા

ઈશ્વરેશ્વરી, સ્ત્રી. (સં.) ઈશ્વાર

ની કૃપા; પ્રભુને જે ગમે તે ખરું ચેરી

અર્થ. [ઉ.) કૃપા

ઈશ્વર, સ્ત્રી. (સં. દૈશ્વ=ઈશ્વરનું

ઈશ્વર. વિ. (સં.) અર્થ; થોડું;

સહેજ. [માદાનું એક લાંબું લાકડું.

ઈશ્વા, ન. (સં.) હજી અથવા

ઈશ્વાદંત, પુ. (સં.) લાંબા દાંત-

વાળો હાથી.

ઈશ્મ, પુ. (સં.) વસંત ઋતુ.

ઈસ, સ્ત્રી. ખાટકાનું તેની લં-

બાઈનું લાકડું.

ઈસેસ, પુ. સાલેડા નામના ઝાં-

ડનો કુંદર. (ધૂપના કામમાં આવે છે

તેમજ દવા તીકે વપરાય છે.)

ઈહા, સ્ત્રી. (સં. દૈશ્વ=ઈશ્વરનું

૩) ઈન્હા. (૨) આશા; ઉમેદ (૩) ઈશ્વર.
ઈહામૃગ, પુ. (સં.) નટનો
એક ભેદ. (૨) મૂન જેવી અદભુત નાવિ-
નાને ઈન્હાનારો નામક.

ઉ.

ઉ, ન. (સં. ડ) ગુજરાતી
મૂળાક્ષરોમાનો પાંચમો સ્વર.

ઉકટો, પુ. (સં. અંજ=આંખવું
ઉ.) દુઃખની આંખ ઉપર ચોપડવાનો લેપ

ઉકડો, પુ. (પ્રા. ડકાડા ઉ.)
વરસે છે; આખા વરસને માટે ઉચક લે-
વાની રીત.

ઉકરડી, સ્ત્રી. (સં. ઉત્કર ઉ.)
ક્યારાની ઠરણી; નાનો ઉકરો. (૨) મ-
લિન દેવતા. (દમ્બાદિ પ્રસંગે તેનું સ્થા-
પન કરે તેને ઉકરડી નેતાવની અગર
ઉકરડી કહે છે.)

ઉકરડો, પુ. (સં. ઉત્કર. પ્રા.
ડકરો=ઉકરડો) ક્યરો નાખરાથી
થયેલો દગલો. (૨) ચંદુ સ્થાન. ઉકરડો
કરવો=કામદાનને અપવા દેવાને વધવા હેતું

ઉકસ, ન. (સં) સાધન. (૨)
દેહ; શરીર.

ઉકસવું, અ. કિ. (સં. ઉત્+કલ્
=નણવું.) વંચાવું; બેસવું. (૨) ચૂંટ પા-
ડવી; ખૂટવું. (૩) ખુદહું થવું; ચૂંચનીક-
ળવી. (૪) આગળ નજર પહોંચવી; આવડવું.

ઉકળવું, અ. કિ. (સં. ઉત્+

કલ્=ઉકળવું ઉ.) પ્રવાહીનું ગરમી-
થી ઉકળવું. (૨) હુકળવું; ગુસ્સે પડેને
મોટવી બેઠવું. (૩) સાડાં ઠાવું; કલપાણ
કરવું.

ઉકળાટ, પુ. ગરમીને ક્ષીધે થતી
અકળામણ; ધામ; બકારો; કઠારો. (૨)
ગુસ્સાથી જે વતાપ થાય તે. (૩) કોપ;
ગુસ્સો. (૪) ચિંતા; ક્ષીકર.

ઉકળાવવું, સ. કિ. પ્રે. ઉકળે
એમ કાવવું. [સાચ પાકેનો સમય.

ઉકાળ, પુ. (સુકાળ ઉપરથી)
ઉકાળવું, સ. કિ. ઉકળે એમ

કરવું. ઉકળવું. [એમ કરાવવું.

ઉકાળાવવું, - સ. કિ. ઉકળે

ઉકાળો, પુ. (સં.) વનસ્પતિ-
દ્રવ્યોને ક્વાથ; કાવો. (૨) ઉકળાટ; ધામ;
બકારો. (૩) કોપ કે ગુસ્સાથી છવને

જે ધમધમક થાય તે; ચિતાપી કે ક્યેસથી
લાલીનું વળી જવું તે.

ઉકાંચળી, વિ. સ્ત્રી. (સં. ડ-
સ્કંચુકા ઉ.) કાંચળી પહેરી ન હોય

એવી સ્ત્રી.

ઉકાંટો, પુ. (સં. ઉત્+કંટક=

સેમાંચ) ઉકાળો; બોકરી. (૨) અ-
ભાવ. [તેવો કિનારો.

ઉકાંટો, પુ. વપરાને ન હોય
ઉકેલ, પુ. (સં. ઉત્+કલ ઉ.)
ચૂંક; સમજ; આવક; નિશાબ.

ઉકેલવું, સ. કિ. (સં. ઉત્+

કલ્પ=મણિયું ઉ.) વાંચયું. (૨) વરતુને છુટી કરવી. (૩) ચૂંચ કાઢવી. (૪) પૂરું કરવું; નિઃશ્વ લાવવો. (૫) એની એ વાત કરવી. (૬) ઠરા ઉત્તરવું. (૭) સમજવું; અર્થ કહેવો. (૮) શુભાસો કરવો. (૯) વળ કાઢવો; ઉમેડવું.

ઉકેલાયું, અ. કિ. (સં. ઉત્ક્રી-
લિતં. પ્રા. ઠકીલિતં ઉ.) શુભો
કેલવું.

ઉકેલી નાખવું, સ. કિ. છોડી
નાખવું; છૂટું કરવું. (૨) પૂરું કરી ના-
ખવું; નિઃશ્વ લાવવો. (૩) વળ ઉતારવો.

ઉક્ત, વિ. (સં. વચ્=ખોલવું
ઉ. કહેવું) બોલેલું; આમજ બધાવેલું

ઉક્તિ, સી. (સં. વચ્=ખો-
લવું) વચન; કથન; અ. વચ્. (૨) સચ્-
કિતક વચન. (૩) સચિ આપેલી જમીન.

ઉખડ, (ઝખડ), વિ. (સં. ઠપર
ઉ.) ખારાકવાળી જમીન

ઉખડવું, અ. કિ. (સં. ઉત્ત-
સ્થન=ખોલવું ઉ. પ્રા. ઉક્ષોઢિયમ્
= ખોલવું.) છૂટું પડી જવું. (૨) જડ-
મૂળથી નીચી જવું; નાશ પામવું. (૩)
વહી જવું; વંદી જવું.

ઉખડામણ, ન. (સં.) ઉખાડ-
વાનું મહેનતાણું તે. [સાટવાળી જમીન.

ઉખડી, (ઝખડી), વિ. (સં.) ખા-
ડવું.

ઉખડેલું, વિ. છૂટું પડેલું. (૨)
વટેલું; બેઠું.

ઉખડ, સી. નવાઈ; આશ્ચર્ય.

ઉખર, (ઝખર), વિ. (સં. ઠ-
પર ઉ.) કારવાળું; જેમાં ખારાક
કેવ એક. (૨) પડવર; ઉખડ.

ઉખળ, પુ. (સં. ઠલૂલ=ખાંડ-
લીઓ ઉ.) ખાંડલીઓ. (૨) પહેલવ-
હેલી જમીન ખેડવી તે. (૩) નાનું મૂળજ
સામેલું. (૪) ચોખાખા ગાડાના એ ખાન-
જના બળદોનું પૂંસરું.

ઉખળવું, અ. કિ. વળ નીકળવો.

ઉખળી, સી. (સં.) લાંઘાની
ખાંડણી.

ઉખળું, ન. સામેલું. (૧) ખાંડણી.
(૩) વિ. વધે નાનું જવાં વધારે કંચ
વધેલું.

ઉખળો, પુ. (સં.) ખાંડણીઓ.
(૨) વિ. વવના પ્રમાણમાં બહુ ન ઉચી
વધી ગથેલો.

ઉખાણું, (ઝખાણું), ન. (સં.
ઠપ+આરુયાન ઉ.) લોકમાં ચાકી
નાળી પણ નહેર વાત; કહેવત. (૨) સખે
રથા; કાચડો.

ઉખાડ, પુ. (સં. ઉત્તયાત-
ઉખાડેલું ઉ.) ઉખડી ગમેલું તે; પોપડો.
(૨) ખાચે; કોતર.

ઉખાડવું, સ. કિ. ઉખડે એમ
કાઢવું. (૨) જડમૂળથી કાઢી નાખવું.

ઉખાણો, પુ. (સં. ઠપ+આરુયા-
ન ઉ. પ્રા. ઉત્થાણો) ઉપાખ્યાન.

(૧) ઇર્ષા; ઉદાહરણ; અદેવત. (૩) (મં
ત્ત+સન=ખોડવું ઉ) ઉખાડગનું
ભાગ; તાવેથો.

ઉખેડ, પુ. ઉખાડ; ઉખેડવું તે.

(૨) વિ. નદિ ખેડવું; અણખેડ; ઉખડ.

ઉખેડવું, સ. કિ. (સ. ઉત્ત+
લન=ખોડવું ઉ.) ઉખેડે એમ કરવું;
ખાડવું. (૨) પાપમાલ કરવું

ઉખેળવું, જુઓ ઉકેલવું.

ઉખેળાવવું, સ. કિ. ઉખડાવવું.

ઉખમ, પુ. (સ. ઉદ્ગમ ઉ)

મૂળ; ઉત્પત્તિસ્થાન; જન્મ; સંસ્માર.

(૨) ઉપ.

ઉખમણ, જુઓ ઉખમણું

ઉખમણી, વિ. જુઓ ઉખમણું.

ઉખમણું, વિ. પૂર્વ તરફનું; પૂર્વનું.

ઉખર, સી. (ઉખરવું ઉ.) ખ-

ચત; ખચાવ.

ઉખરવું, અ. કિ. (મં. ઉદ્ગમ

-ગિરુ=મળનાં (ખાતી) રહી જવું.

ઉ.) બધી જવું; રહી જવું. (૨) ઉપર

રહેવું. (૩) વધવું, બાધી નીકળવું.

ઉખવું, (ઉખવું), અ. કિ. (મં.

ઉદ્ગમ ઉ. ઉદ્ગમનું પ્રા. સ્વગત ઉ.)

ફૂટી નીકળવું; બહાર નીકળવું. (૨) ઉદ્ગમ

ચલો; ઉખાડવું. (૩) ઉદ્ગમવડું; ઉત્પન્ન

થવું. (૪) સંકળ થવું; હસ્તલ થવું.

ઉખાડવું, સ. કિ. (જો એમ

કરવું; ઉપવડું.

ઉખામવું, સ. કિ. (સં. ઉદ્ગ+
મમ=જવું ઉ.) મં મે કરવું;
બાજે તેમ કરવું; ઉખાડવું.

ઉખાર, પુ. (ઉખરવું ઉ.)

ખચાવ; ખચત (૨) ફાપો; લાભ.

ઉખારવું, સ. કિ. વધારવું.

(૨) મરણના દુઃખમાંથી બચાવી લેવું;

રક્ષણ કરવું. [ઉપવડું

ઉખારાવવું, મ. કિ. પ્રે. ઉગરે તેમ

ઉખારેપડવું, અ. કિ. બચવું;

વચવું; જમે રહેવું.

ઉખારે, પુ. બચાવ; બચત. (૨)

વધારો; લાભ; ફાપો.

ઉખાવરાવવું, સ. કિ. દિ. પ્રે.

કોઈની મારફત થયે તેમ કાવવું.

ઉખ, (સં) કમું; આકર્ષ; જતા;

મામ; લાભસી; કોધી. (૩) ફર; બધું કર.

(૪) જબજર; મોકું.

ઉખતા, સી. (સં.) કરના.

ઉખમંધા, સી. (મં.) લીંગ. (૨)

એક ભતની બહુ વાસવાળી વસ્ત્રપતિ.

ઉધડવું, અ. કિ. (મં. ઉદ્ગ+
ઘટ=ખુલવું) ખુલવું; ઉધાડું થવું.

(૨) વેરાઈ જવું; ઉતરી જવું. (૩) પ્રકટ

થવું (૪) ખીલવું. (૫) કષ્ટપાલ થવું. (૬)

સમજ પડવી 'ઓં ઉધડવું'=નિર્મય થવું

જોલવા માંડવું; સામા થવું. (૨) રૂચિ

થવી; 'નસીબ-માગ ઉધડવું'=નસીબ

પડવી વગેરે એવર્ષ મળવાં.

ઉધકું, (ઉધકું), વિ. ખુલ્લું.

ઉધરાણી, સી. (સં. ડદ્+ગૃહ=લેવું) નાણાની માગણી કરવી; લેવું; એકકું કરવાનું કામ 'ઉધરાણી પાધરાણી' = એકું વસુલ કરવાનું કામકાજ.

ઉધરાણું, ન. ધણા માણસો પાસેથી ઉધરાવીને એકું કરવું તે; ધીપ, રૂઠ.

ઉધરાત, સી. ઉધરાવવાનો ક્રિયા; વસુલતા; કર, સાથ, મહેસુલ.

ઉધરાતદાર, પુ. ઉધરાવનાર; સરકારી લેવું એકું કરનાર.

ઉધરાવવું, સ. ક્રિ. (સં. ડદ્+ગૃહ=લેવું) એકું કરવું. (૨) માગી માગીને એકું કરવું.

ઉધરાણો, ભુઓ ઓધરાણો.

ઉધલવું, વિ. ઇશકારી જવું; જહાર નીકળી પડવું. (૨) પાણીમાં ઘોડે ચડવું.

ઉધલવું, અ. ક્રિ. ઇશકારવું; ઉશકારી જવું. (૨) પરજીવાને માટે ઘોડે ચડવું.

ઉધસાવવું, સ. ક્રિ. ઇશકારવું. (૨) ઘોડે ચડાવવું.

ઉધલાવો, પુ. ઉધાળો; આનંદનો હલારો. (૨) વરને ઘોડે ચડાવવાનો સમારંભ.

ઉધાડ, પુ. (સં. ડદ્+ઘટ્=ઉધ-ડવું. ડ૦) ઉઠી જવું તે; ખુલા વડખવાળા દિવસો; નિખાલસપણું. (૨) ઉત્થ; લાસ; ફાયદો.

ઉધાડખાડું, ન. ખુલ્લો માર્ગ; નાસી છુટવાનો રસ્તો. (૨) વિ. ખુલ્લું;

વગર ઢોંઢું.

ઉધાડવું, સ. ક્રિ. (સં. ડદ્+ઘટ્=ખુલ્લું કરવું.) ખોલવું. (૨) નદોમાં અલવડવું. (૩) ડાહ્યા કરવું. (૪) સમજાવવું; ખરી વાત જણાવવી.

ઉધાડું, વિ. ખુલ્લું; પ્રકટ; નાનું. (૨) નહિ દોષકું; જેનું રક્તલ કંઈ ન હોય એવું. ઉધાડું કરવું=ફેલેલું કરવું. 'ઉધાડું કરેલું' = વગર યામે ખર્ચ કરેલું. ઉધાડું માથું = વગર સ્નાનનું; બેચારનું. ઉધાડું બાલકું = ખુંકું-અસંખ્ય બાલકું. ઉધારો હાથ = ખુલ્લી સહાયતા.

ઉધારેઓક, ભુઓ ઉધારેઓમે.

ઉધારેઓમે, અ. ખુશી રીતે; પ્રાટપણે. [ઉધકું.

ઉચક, વિ. (સં. ડચ્ચ ઉ.)

ઉચકવું, ભુઓ ઉચકવું.

ઉચકામણ, (ઉચકામણ), ન. ઉચકાવાનું મહેનતાણું.

ઉચકાવવું, (ઉચકાવવું), સ. ક્રિ. પે. ઉપકાવવું; લેવાવવું.

ઉચકીલેવું, (ઉચકી લેવું), સ. ક્રિ. ઉપાડી લેવું; ઉચકાવવું. (૨) મર્દ કરવી; અનુપોદન આપવું.

ઉચકી, સી. વાધણી; હેડકી.

ઉચકું, વિ. ઉચ્છીનું. (૨) નાશ; દેવાળીફ.

ઉચકો, પુ. એકસામટું આપી દેવું; ખલો; બાંધી રામ આપી દેવી.

ઉચ્ચો, પુ. (સં. ઉત્ત્વજ્ઞુ) ઉચ્ચો; છઠી ગથેણા માણસ.

ઉચ્ચણુ, સ. કિ. (સં. ઉદ્ધ+ છુટું કરીને ગોઠવવું) છુટું કરીને રીતસર ગોઠવવું; રસમ વુ. [બોલવું.

ઉચ્ચરણુ, સ. કિ. ઉચ્ચાર કરવો; ઉચ્ચલખાંગડી, સી. ટાંગાણી; ૫ હાથ પકડી જપાડી લેવું.

ઉચ્ચલણુ, સ. કિ. (સં. ઉદ્ધ+ લ્=ખમવું) ઉપાડવું; ઉચ્ચલણુ. ૧) વાસ બદલવો; ઉચ્ચાણો લઈને જતા હેવું.

ઉચ્ચલોઉચ્ચલ, (-ડી), સી. ઉચ્ચલ-યડી; હાથોહાથ વરતુ જપાડી લેવી તે. ૧) હોડાદોડી; ખજાનગાઠ.

ઉચ્ચલણવું, સ. કિ. ગ્રે. ઉચ્ચલે ૧મ ડરવું-ઉચ્ચાળા બસાવવા.

ઉચ્ચવણુ, અ. કિ. આપણું; ૧મું.

ઉચ્ચણું, (ઉચ્ચી જણું), અ. કિ. ૧ નહિ અ.પડ. (૨) મળવું હોય તે પિંચવું.

ઉચ્ચાટ, પુ. સં. ઉદ્ધ+ચિત્ત= ચુંચિત્ત તે. ઉચુંચિત્ત વહા કરવું તે; પંતા; ક્ષીર. (૨) અધીર; મનરાટ.

ઉચ્ચાટીઉ, વિ. ઉચાટ કરનાર; અધીર; ઉતાવળીડ.

ઉચ્ચાપત, સી. (સં. ઉદ્ધ+ચિ.ટ.)

પાસડી મીલકત જોળવી લેવી તે. (૨) વિ. ઉઠાવી લીધેવું.

ઉચ્ચારણુ, (ઉચ્ચારણુ), સ. કિ. બોલવું.

ઉચ્ચાગણુ, સ. કિ. (સં. ઉદ્ધ+ ચલ ઉ.) ઊઘાડવું; તળાવનું; ખસી કરાવવું. [લગતો સરસામાન.

ઉચ્ચાણો, પુ. ધરખરી; કરને ઉચિત, વિ (સં.) ચોખ્ખ; ધટિન.

ઉચ્ચીજણુ અ. કિ. (સં. ઉચ્ચ= ઉચ્ચેન્ચા=જણું-પડી જણું.) ફર હડી જણું.

ઉચ્ચેણુ, (ઉચ્ચેણુ), સ. કિ. (સં. ઉત્ત્વજ્ઞુ=જાણવું) ઉપાડવું; જાડની હલ ચીસવી.

ઉચ્ચેણ, (ઉચ્ચેય), પુ. (સં. ઉત્ત્વ+જ્ઞચલ=જેડે) પાલવ; ઉપલો પાલવ. (૨) કંઠીનો જેડો.

ઉચ્ચેણણુ, સ. કિ. (આખ.) ઉચ્ચેણું; થોડે થોડે કાંઠે નાખવું.

ઉચ્ચ, વિ (સં.) ઉચું; મે.કું; પ્રેક; જતમ; એક.

ઉચ્ચક, જુઓ ઉચક-ઉચકો.

ઉચ્ચતા, સી. (સં.) ઉચાપણું; ચોપાઈ.

ઉચ્ચાટ, જુઓ ઉચાટ.

- ઉચ્ચાટન, ન. (સં. ઉત્ત્વ+જ્ઞા મારવું હ.) મનુષ્યની ઉપર ડાંગવાનો એક અભિચાર.

૨ જાણુ અને ૩ ઉચ્ચારન.)

ઉચ્ચાર, પુ. (સં.) અવાજ કરવા તે. (૨) બોલવાની દ્રવ્ય; અવાજ. (૩) મળ.

ઉચ્ચારણ, પુ. (સં.) કથન; બોલવું. (૨) જે કંઈ ઉચ્ચારેલું હોય તે. (૩) બોલવાની રીત.

ઉચ્ચારણ, ન. (સં. ઉત્+ચલ્ =તવું ઉ.) ઉચું કરવું તે. (૨) કંપ, ધ્રુવરે.

ઉચ્ચારણ, સ. ક્રિ. (સં. ઉત્+ચર્=બોલવું) ઉચ્ચાર કરવો; બોલવું.

ઉચ્ચિત્ર, (ઉચ્ચિત્ર), વિ. (સં. શિષ્ટ=આકી રહેવું ઉ. શિષ્ટ=આકી રહેલું ઉત્+શિષ્ટ=જાહેર.) જાહેર; જાહેરતાં વધેલું (૨) બે યજ્ઞેલું. (૩) ના. જાહેર.

ઉચ્ચૈઃશ્રવા, પુ. દેવનાર્થ ધોળો; સુવર્ણમય અથવા (સપ્તધ્વનિ કરતાં જે ચોદ રાત્રી નીચળા તેમાંનું એક રાત્રી)

ઉચ્છલ, ન. ઝાલવું; ઝાલવું.

ઉચ્છિન્ન, વિ. (સં. ઉત્+છિદ્ =તોડું ઉ.) ઉખરેલું; તોડી નાખેલું; નિર્મૂળ કરેલું.

ઉચ્છિન્ન, ન. (સં. ઉત્+શિલીન્ન=હલકી જાતની વનસ્પતિ.) બિલાડીના ટોપ; કુશાનો કાન.

ઉચ્છિષ્ટ, વિ. (સં. ઉત્+શિષ્ટ =જાહેર. શિષ્ટ=અવધું ઉ.) જાહેર;

જાહેરતાં જાહેરતાં બોલેલું. (૨) યજ્ઞેલું ઉપરથી ઉતારેલું.

ઉચ્છૃષ્ણ, વિ. (સં. ઉત્+હાર ને ઘૂંચલા=સાદી) ઉદ્ધૃત; રખેલું; લગભગઅનુ; બેધરમ.

ઉચ્છૃષ્ણતા, સ્ત્રી. (સં. ઉત્+ઘૂંચલા=ઉચ્છૃષ્ણલ ઉ.) ઉદ્ધૃત; બેધરમાઈ. (૨) સાદસ.

ઉચ્છેદ, પુ. (સં. ઉત્+છિદ્ કાપવું ઉ.) નાશ; નિર્ધન; જડમૂળથી ઉખાડી નાખવું.

ઉચ્છેદક, વિ. (સં. ઉત્+છિદ્ ઉ.) નાશ કરનાર; જડમૂળથી ઉખાડી નાખે એવું.

ઉચ્છેદન, ન. (સં. ઉત્+છિદ્ ઉ.) નાશ; જડમૂળમાંથી ઉખાડી નાખવું.

ઉચ્છેદણ, સ. ક્રિ. (સં. ઉત્+છિદ્ ઉચ્છે) જડમૂળથી કાપી નાખવું; નાશ નિવાર ન રહે એમ કહી નાખવું.

ઉચ્છેદીકૃ, ન. (સં.) નિર્વેશ માણસની મીલકત. (૨) વિ. નાશકરૂપ નાશીઆણું.

ઉચ્છોષણ, ન. (સં. ઉત્+શુષ્ણ =સૂકાવું. ઉ.) સૂકાવું; ખેંચાઈ જવું. (૨) સૂકાવી નાખનાર; ખેંચી લેનાર.

ઉચ્છૌસ, પુ. (સં. ઉત્+શ્વસ =શ્વાસ લેવો ઉ.) શ્વાસ લેવો; શ્વાસ લેવાવું. (૨) આશા; હઠગ; ખારણ (૩) પ્રકરણ; કાંટ.

ઉછરભાવ, પુ. વૃદ્ધિભાવ; ઉછ-
રાવનું ઉત્પદ બળ.

ઉછરણું, અ. ક્રિ. (સં. उत्तर +
श्रि=વધવું. ચડવું ઉ.) વધવું; મોટું
થવું. (૧) બેઠવું; વધવું. (૩) નીકળી આવવું.

ઉછરેણું, વિ. મોટું થયેણું.
'ઉછરેણું પાછું પોતું' થયેણું-જાળમરણના
અથવાથી મુકત થયેણું.

ઉછરંગ, પુ. (સં. उत्साह અને
राम ઉ.) ઉત્સવનો આનંદ; ઉમંગ;
હરખનો હજાળો. [હર્ષધણું.

ઉછરંગી, વિ. ઉછરંગવાળું;
ઉછળણું, અ. ક્રિ. (સં. उत् +
+ शल=ઉછળવું) જોરથી ઉંચું થવું;
સામે ફેરવું (૨) હજાળા મારવા. (૩)
ફેફાળે ચાલવું. (૪) હલંગ માતી. (૫)
જોરથી ધોલવું. 'ઉછળી ભાગવું'=વમર
વચાણું સાદસ કરવું. (૬) હજાળું;
ખડખડ થવું. (૭) ચાલવું; પ્રવર્તવું. (૮)
મોંઘું થક નવું. (૯) ખરચવું-વાપરવું

ઉછળામણી, સ્ત્રી. લીલામ;
હરણ. (૨) હજાળી નાખવું; પૈસા વેરી
નાખવા. (૩) રમવા; હરીફાઈ.

ઉછંગ, પુ (સં. उत्संग. ઉ.)
ખેળો. [આંગવું.

ઉછંગી, વિ. ઉછંગનું; ખેળાનું;
ઉછળણી, સ્ત્રી. ઉછળામણી.

ઉછળનાર, વિ. હરણ કરનાર.

ઉછળણું, સ. ક્રિ. ઉંચે ફેંકવું.

(૧) તળે હપર કરવું. (૩) હજાળી ફેંકવું.

(૪) ખરચવું; વાપરવું. [હરાવવું.

ઉછળાણું, ક્રિ. પ્રે ઉછળે એમ

ઉછળીઆં, ન. ઉછળે એમ
કરવું તે. (૨) ખરચાઈ કરવું તે.

ઉછળીઆદાવ, પુ. ગીલી-
દંડાની રમતનો એક દાવ.

ઉછળો, પુ. (સં. उत् + शल=
ઉછળવું ઉ.) ફેફાડ; હલંગ. (૨) આવેરા;
હુમલો. (૩) હજાળો; ખડખડી. 'ઉછળો
મારવો'=રોગનું ફરી પ્રકટ થવું.

ઉછાંછણું, વિ. (સં. उच्छृं-
खल ઉ.) ઉદ્ધત; અવિચારી. (૨)
હાજરા પેઠું. (૩) સાદસિડ.

ઉછીતું, વિ. (સં. उत् + श्रि ઉ.)

उच्छ्रित=ઉછી કરેણું) ટુંકે વાયકે
મેળવેણું. 'ઉછીનાની મા મોઠું'=ઉછીતું લેવું
પટે એનું કંઈ સુધરે નહિ.

ઉછીનું, સ્ત્રી. ઉછીતું.

ઉછેડણું, સ્ત્રી. ઉચ્છેડણું.

ઉછેડીકું, સ્ત્રી. ઉચ્છેડીકું.

ઉછેડીઆ, પુ. જેવું કોઈ વાલી
વારસ ન હોય તે. (૨) એક સાખારણ માળ.

ઉછેર, પુ. ઉછેરણું; મોટું કરવું
તે. (૨) વિ. ઉછેરવું; મોટું કાચેવું.

ઉછેરણું, સ. ક્રિ. (સં. उत् +
श्रि=વધવું-ચડવું ઉ) મોટું કરવું.
(૨) સંવર્ધન કરવું. (૩) જળવડું.

ઉછેરાવનાર, ન. મોટું કરનાર.

ઉછેરાવણું, સ કિ. મોટું કરાવણું.

ઉછેરાણું, અ. કિ. એની મેળે મોટું થવું.

ઉજડ, વિ. (સં. उत्+जल= હિમી અમેલા નળવાણ) નિર્જળ; નિર્જલ; ચૂન્ય. (જડ પાન વગરનું તે વેશન અને છવંત પ્રાણી વગરનું તે ઉજડ). 'ઉજડ ખખ' = વરતી વગરનું ને રૂઝું. (૨) રેતીનું રણ હોય તેવું. 'ઉજડ થવું' = વરતી વગરનું થવું; એકાનમેકાન થઈ જવું. 'ઉજડ ગામમાં એરડો પ્રધાન' = નર્મ સાચાં ઘાયલ માણસો ન હોય ત્યાં નિર્જલ-ખૂર્ખ માણસો પૂન્ય છે.

ઉજડનોમ, સી. અસાડ મુંદ નોમ; બાળી નોમ.

ઉજડું, (ઉજડું-જું.) ન. ઝીં-વજું; વાંપું અળવાણું. (૨) પ્રજાત.

ઉજમ, પુ. (સં. उत्+यम् = વધવું-ચડવું. ઉદયમ ઉ.) હોસભર્યો ઉદયમ. (૧) હર્ષ; આનંદ. (૩) મનની પ્રુધાણી.

ઉજમણી, (ઉજમળ), સી. ઉજમણી; મીઠાળાની. (૨) પ્રતાપિને ઉજમવાની ક્રિયા. [કચું તે.

ઉજમણું, ન. મતનું ઉઘાપન

ઉજમાણું, અ. કિ. હરખે બરાણું; આનંદભરે તૈયાર થઈ જવું.

ઉજમાણું, વિ. ઉઘાણી; કામ ઝડપથી કરી લેનાર. (૨) ઉજમવાણું; હોંસીલું. (૩) સાવું; ઉત્તમ.

ઉજર, ન. (આ.) ખાનું.

ઉજરડું, ન. (સં. उत्+जल = મળવું-પ્રકાશવું ઉ. અજવાણું; અજગ્રેણ.

ઉજમણી, સી. પ્રતિઘાપનની ક્રિયા; ઘોડા પછી વાત યયાયોગ્ય રીતે પાત ઉઘાપાનો કાર્પકમ.

ઉજમણું, ન. ભુઓ ઉજમણું.

ઉજણું, સ. કિ. ઠોડવું.

ઉજળાઈ, સી. ઉજળી દાહત; સ્વચ્છતા. (૨) ખાનસાની.

ઉજળાઈ, પુ. ચકચકાટ; ચળકાટ. (૧) પૈસે ટકે સુખીપણું.

ઉજળામણું, સી. ઉજ્જવળતા; ચળકાટ. (૨) બલકો. (૩) સ્વચ્છતા; સફાઈ (૪) પૈસે ટકે સુખીપણાનો દેખાવ.

ઉજળાશી, સી. ચળકાટ; તેજ.

ઉજળું, વિ. (સં. उत्+जल = ચળવણું, પ્રકાશવું. ઉજ્જવળ ઉ.) સફેદ; ધોણું. (૨) ચળકવું; ચકચકવું. (૩) ખૂબ સાફ કરેલું; સ્વચ્છ; નિર્મળ. (૪) રીતભાતે મુગડ. (૫) ટાપડીપીડ. (૬) મુખી; પૈસાવાળું. ઉજળે હાથે રહેવું = નિષ્કલંક રહેવું.

ઉજાગર, વિ. (ઉજળું ઉ.) ચકચકિ; અજવાળનાર. (૨) મુંદર.

ઉજાગરો, પુ (સં. उत्+जागृ = જાગવું ઉ.) જાગવું તે; જાગરણ; ઉંધ વિનાની દાહત. (૧) ચિંતા. (૩) અજ.

ઉગડ, સી. ઉગડપણું; પાપ-આધી; નાચ.

ઉત્કલ, વિ. ઉત્કલ કરનાર;
નાથ કરનાર; નક્કાં પચવાનું; અપચુકનીકં.

ઉત્કલ, સ. કિ. ઉત્કલ કરવું;
પાપમાલ કરવું.

ઉત્કલી, સ્ત્રી. ઇન્દ્રિયોત્તમનો
મેળવડો; નક્કાં; મિત્રમાની. [અનવાળું.

ઉત્કર, વિ. ઉત્કળ; સાઈ. (૨). ન.)
ઉત્કરો, પુ. અનવાળું.

ઉત્કલ, અ. કિ. ઉત્કલ; ઉત્કલ
દોષીય બનાવું; ઉત્કલમાં આવવું.

ઉત્કલ, સ. કિ. (સં. ઉત્કલ
કલ્પ=પણવું ઉ.) અનવાળવું;
ચોલાવડું. (૨) પ્રતિષ્ઠા વધારવી. (૩)
દલપાણું કરવું. (૪) સ્વચ્છિત કરવું.

ઉત્કલ, પુ. થોડું થોડું અનવાળું
શાંખા પ્રકાર. [કંઈક અનવાળું.

ઉત્કલ, પુ. કાંખા પ્રકાર;

ઉત્કલ, પુ. તેજ; ચક્રચક્ર.
(૨) વિદ્યોત્તમ પદ રહે એવું; દેવિષ્ણુ.

ઉત્કલ, ન. સ્ત્રી. (સં. ઉત્કલ-
યિની ઉ.) માનવાનું રાજનગર-
ઉત્કલ, ઉત્કલયિની.

ઉત્કલ, વિ. (સં. ઉત્કલ
કલ્પ=પણવું ઉ.) ઉત્કલ; પ્રક. ચિત્ત;
તેજસ્વી (૨) પૈસા હો સુખી. (૩)
ખાતશન; ગુણવાળું; પ્રતિષ્ઠાવાળું.

ઉત્કલ, સ્ત્રી. (સં.) ઉત્કલ-
પણું. (૨) ચક્રચક્ર. (૩) બજામાં
પણું. [મે એક હંદ.

ઉત્કલ, પુ. બાર અથવા

ઉત્કલ, જુઓ ઉત્કલ.

ઉત્કલી, વિ. તરારી; આમલો.

ઉત્કલ, સ. કિ. ધમરડીને
ઉત્કલ; ઉત્કલ; નખથી તરવા કે
કાચને કાઢી નાખવી.

ઉત્કલ, અ. કિ. ઉત્કલ;

ઉત્કલ, પુ. સગીર ઉત્કલ નખ,
કાચ વગેરે પસાવવાને કાચે ને લીસોડો
પડે તે; કાચ; કાચો. [કિંકા કરનાર.

ઉત્કલ, વિ. ઉત્કલવાની

ઉત્કલ, સ. કિ. નખ કાઢીને
ઉત્કલ; ઉત્કલ; નેચો ખાણવું; કાચ-
વાળા દુધિયારથી ધમરડીને કાચી નાખવું.

ઉત્કલ, જુઓ ઉત્કલ.

ઉત્કલ, સ્ત્રી (આ. ઉત્કલ=ઉ-
ત્કલ ઉ.) નેચી સામી વાતો કરવી
તે; મમત; આમલ.

ઉત્કલ, ન. (સં.) કાસ, પાંદડાં વગેરે.

ઉત્કલ, (ઉત્કલ), સ. કિ. (સં.
ઉત્કલ ઉ.) સાઈ કરવું; માનવું.
ઉત્કલ, સ્ત્રી. ઉત્કલવાની મહુરી.

ઉત્કલ, ન. (સં. ઉત્કલ-
કલ્પ=પણવું ઉ.) ઉત્કલવાની મહુરી.

ઉત્કલ, ન. (સં.) ઉત્કલ+તરંગ=કહેર)
કલ્પના; જુઓ. (૧) અત્કલ; અનુમાન. (૩)
આવાર વખર વાંધેલું અનુમાન. (૪) અત્કલ.

ઉત્કલ, ન. (સં.) કુંપડું.

ઉત્કલ, (ઉત્કલ), ન. કીરે ચેક
જવાળા પ્રયત્નોથી આનેની નેચી.

ઉટપલું, (-પલું), જુઓ ઉપટલું.

ઉટપાવું, અ. કિ. એળાવું;

એપાડાવું. [જપી.

ઉટંગી, વિ. ઉટંગ કરનાર. (૨)

ઉટાંકવું, સ. કિ. (ટાંક=પૈસો)

તોળવું; વળત કરવું.

ઉટાંકો, પુ. (સં.) આસરે
આંધવો તે; અંદાજ; અડસટો.

ઉટાંગ, ન. (સં. उत्तरंग ઉ.)
આધાર વગરની વાત; યદ્ભૂજ વગરની
ગરબ. (૨) કલ્પના; અટાળ; શુભાર.

ઉટાંદીઓ, પુ. મોટી ઉધરસ.

ઉટાકુટો પુ. કુશા; અનાજને
ખાંડવા પછી બાકી રહેલાં ફોતરાં વગેરે.

ઉઠ, વિ. સામનજી. (ઉઠવસનો)

ઉઠતાંબેસતાં, અ. વારેધડીએ.

ઉઠમેઠ, સી. વારેવારે ઉઠવું અને
વારેવારે બેસવું તે. (૨) અજાણ. (૩) સને-
પાન. (૪) વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષા કરવાની
એક રીત. (૫) તાલીમ-કસરતમાં એક
કરવાની એક રીત. [રાખ્ડ.

ઉઠમેશ, (ઉઠમેસ), જુઓ ઉપમેશ

ઉઠમણ, ન. (સં. उत्पन्ना=

ઉભા થવું. ઉત્પાન ઉ.) બેસણું;
માણસ મરી ગયું હોય ત્યાં ખીજાં માણ-
સોનું શોકનિમિત્તે આવવું. (૨) પાયરણ.

ઉઠવણું, જુઓ ઉઠમણ.

ઉઠવું, અ. કિ. (સં. उत्पन्न
સ્યા ઉપરથી) ઉભું થવું. (૨)

ભગવું; શુદ્ધિમાં આવવું; સાવધ થવું.

(૩) નીકળવું; પેદા થવું. (૪) ડાઘ પલ્લ

કામ કરવાની તૈયારી કરવી. (૫) કામ

જામ કરવું. (૬) એકએક થઈ આવવું.

(૭) નીવડવું. (૮) નવું; ઉત્તરી નવું.

(૯) મનુષ્યી બચવું. (૧૦) પડતી દશા

આવવી. (૧૧) છાડી દેવું. (૧૨) વહી

નવું; જગડી નવું. (૧૩) ખીકવું.

ઉઠવેઠ, સી. ઉઠવા વગેરેની

મહેનત. (૨) સંભાળ લેતાં ને ડુઝે પડે તે.

ઉઠાઉ, વિ. ઉઠાવી લઇ જનાર;

કુપા રીતે ઉઠાવી લે એવું.

ઉઠાઉગીર, વિ. ઉઠાવવાનાથું;

ધુતાર; ચાર. (૨) ઉઠાવી નવાને માટે

નળીવું થએલું.

ઉઠાડવું, સ. કિ. ઉઠે તેમ કરવું.

(૨) ભમત કરવું. (૩) ખીજવું. (૪)

કાઠી મૂકવું. (૫) ડાડાવડું.

ઉઠામણું, જુઓ ઉઠમણું.

ઉઠાવ, પુ. જપ; ઉપાડ. (૨)

ચડાવ; ચડાઈ. (૩) કઈ. (૪) ચડાવો.

(૫) દૂધવું; દૂધવું. (૬) બગાવડ. (૭)

(૮) દેખાવ. [ચડાઈ.

ઉઠાવણી, સી. ઉચરણી. (૨)

ઉઠાવણું, જુઓ ઉઠમણું.

ઉઠાવદાર, વિ. ભભાજાવે;

અસરકારક. (૨) ડહાલો કરનાર; કલ્પના-
ઓ ચલાવનાર.

ઉઠાવવું, સ. કિ. ઉચકવું; ઉપા-

ડું. (૨) ચોરડું. (૩) (પુષ્કળ) જમડું.
(૪) ચલાવટું; ઉછું કરડું. (૫) જમાન-
વડું. (૬) કરડું; બબવડું. (૭) માથે લઈ લેડું.
ઉદાપો, પુ. કંપના; મનની
બનાવટ.

ઉદાં, ન. સાડાનણના આંક;
ઉદાંતા મદાખા.

ઉદાંતરી, (ઉડાંતરી), સી. ઉડું.
(૧) બીજે મુકામે જવ ને ઉપડું. (૩)
ત્યાગ કરવો. [વાળડું.

ઉડકડું, સ. કિ. માંજડું; અજ-
ઉડકાનડું, સ. કિ. પ્રે. અજ-
વાળાવડું.

ઉડગણ, પુ. (સં. ઉડુ=તારા
નગણ=સમૂહ ઉ.) તારાઓનો સમૂહ;
નમનગણ (૨) પરિવાર; મંડળ.

ઉડણ, વિ. (સં. ઉદ્યન=
હોડું ડ.) હોડે તેડું; ઉડવાની શક્તિવાળું.

ઉડણધો, સી. કાડીકાના વર્ગડું
એક નાનું જંમણી પ્રાણી; ચંદનધો.

ઉડણુચોડો, પુ. હવામાં અદર
હોડે એવો ધોરો; બહુજ અપજ અને હડ-
પથી ચાલનારો ધોડો. (૧) તાંત્રિક ધોડો;
હડણપાવડી.

ઉડણુદંડ, પુ. ઉડવાની શક્તિ-
વાળો તાંત્રિક દંડ. [એવો દાવ.

ઉડણુદાન, પુ. અદરથી લેવાય
ઉડણુશેહ, (-મહે), ભુઓ ઉડાન

ઉડતાળીશ, વિ. ચાળીશ ને આઠ.

ઉડતું, વિ. હોડે તેડું. (૨)

આધાર વગરનું; ખોટું. (૩) અસ્થિર;
ચલિત. (૪) બહુજ ચતુર.

ઉડદ, પુ. અડદ; મગથી જરાક.
ચોથ દાણાનું કોળ.

ઉડળંગ, વિ. (દિ) કહીએ
કંઈ અને કરે કંઈ એવું; ચરોલા મનડું;
મનસ્વી. (૨) પોતાનાજ વિચારમાં લીન.

ઉડમુડ, વિ. ઉધું ધાલીને પોતાનું
કામજી ર્થે ભય એવું; એક ઇદ્રિયના
જ્ઞાનવાળું.

ઉડડું, અ. કિ (સં. ઉદ્+હો=
હડડું.) હવામાં અદર રહી એક ઠંડાણેથી
બીજે ઠંડાણે જડું. (૨) હમણી વસ્તુનું
હવામાં ફરફરડું. (૩) હવામાં ઉડું
કાપડ. (૪) બેરથી ચાલડું; હોડડું. (૫)
હજગડું. (૬) નાસી જડું. (૭) માથે
આલેલી વાત બોલી કાઢી. (૮) ફૂંદથી
કે શૂરથી કામ કરડું. (૯) ધસારો કરવો.
(૧૦) શીકું જડડું; જતા રહેડું. (૧૧)
વપસાર-બપો જડડું. 'હોડી બહા' = બહુ-
ધારી આકૃત.

ઉડાઉ, વિ. (સં. ઉદ્યન=
હોડું ડ.) જરવાળ; ખરાબ માગે
ધન ઉડાઉ દેવાર. (૨) ખુશી દાવડું.

ઉડાઉડ, સી. દોડાદોડ. (૨)
અજવરવા. [અજવરવા.

ઉડાઉડી, સી. અંધાધુંધી;

ઉડાઉપણું, ન. ખરયાળપણું;
અવિવેકે ખરચ કરી નાખવાનો સ્વભાવ.

ઉડાડણું, જુઓ ઉડાવણું.

ઉડાણુ, (સં.) ઉડવાની રીત.

(૨) ઉડતું હોય એવી ઝડપે ચાલનાર.

ઉડાન, ન. (સં. ઉડ્યન ઉ.)

ઉડવાની રીત; ઉડતું તે. (૨) વિ. ઝડપી;
ઉતાવળીક.

ઉડાનઘોડો, પુ. ઉડતો હોય

એમ ઉતાવળો ચાલનાર ઘોડો; પવનવેગી
ઘોડો. (૨) વિ. ઉતાવળે હીંકનાર.

ઉડાનશેલુ, સ્ત્રી. સેતરંગની

રમતનો એક ફાવ. [એમ કાવસાવડું.

ઉડાવરાવડું, સ. કિ. પ્રે. ઉડાવે

ઉડાવણું, સ. કિ. ઉડે તેમ

કરતું. (૧) બામતેમ લખાવડું. (૩) ચાપરી
નાખડું. (૪) સાસી પેટે ખાડું. (૫)

ચત્રાવડું. (૬) મશરી કરવી. (૭) ફેલાવડું.

ઉડુ, પુ. (સં.) નસત; તારા; અડ.

ઉડુપત, પુ. (સં.) ચંદ્રમા.

ઉડુરાજ, પુ. (સં.) ઉડુગણેતો

સ્વામી; ચંદ્ર.

ઉડેલ, વિ. જેના વિચાર વારંવારે

ફૂંધા કરતા હોય એવું. (૧) કાટેકું (૩) નકારું.

ઉડેલું, વિ. કાટેકું; અસ્થિર

મનનું. (૨) ઉલ્લે એકું.

ઉડણુ, ન. ઉડાણી; માયાને બાર

લાગે નહિ તે માટે છુટકારે એળવી યજ્ઞ

માયાની ઉપર મુકવામાં આવે છે તે.

ઉડરણી, સ્ત્રી નાનું ગૂંથેલું
ઉડણું; ઉડાણું; ઉડેલું; ઉડાણી.

ઉડાણી, સ્ત્રી. ઉડરણી, બાર માથે
લેવાં પહેવાં વાસ અથવા છુટકારો માથે
મૂકવાનો બી ટોચા; કાટેણી; ઉડાણું; ઉડાણી.

ઉડુપ, સ્ત્રી. (સં. કન=એણું

ઉ.) બાળાપણું; બોલ; બાકી. [ઉડુપ.

ઉડુમ, સ્ત્રી. બાળાપણું; પદ;

ઉડાપણું, ન. બિનતા; બાળાપણું.

ઉડુરાશ, સ્ત્રી. ઉડુપ.

ઉડું, ન. (સં. કન=એણું

ઉ.) બાળું. (૧) વાંધા; વાંઠ. (૩) વિ. પૂર્ણ

નહિ થરાએલું એવું; અપૂર્ણ.

ઉત્, અ. (સં.) ઉત્તું;

ઉત્ત; બહાર.

ઉત્કંટો, પુ. (સં. ઉત્કંટક)

ઉત્ત્રા માંડવાળો એક જાતનો ષાડ; કાંઠા-
સેજીઓ.

ઉતડણું, સ. કિ. (સં. ઉડ્+

તદ્=મારણું, ચીરણું. ઉ. કિવા

ઉડ્+ત્=ચાલ લેણું, ખેંચી લેણું ઉ.)

જેરથી ઉખાડી-ખેંચી-તોડી લેણું; ઉતર-

ણું. (૨) ઉડેલણું.

ઉતપત, વિ. (સં. ઉડ્+પત્ત=

બહાર આવડું; જાનમડું. ઉ.) જાનમેડું;

પેદા થએલું.

ઉતપતણું, અ. કિ. (સં. ઉડ્+

પત્ત=બહાર જવું) બહાર નીકળી

પડણું; જવું.

ઉત્તરચંડ, સ્ત્રી. વારંવાર ચડવું
ઉત્તરવું તે. (૨) બહુ પાતળું; ભારે હલકું.

ઉત્તરડ, સ્ત્રી. (ઉત્તરતી ઉત્તરતી
= નાની નાની થતી જતી અને ચડતી
તે.) એક પડી એક નાનાં નાનાં વાસણની
ગોઠારણ.

ઉત્તરડધુ, સ. કિ. (સં. ઉદ્ધન-
ત્તુ = ધર્મ લેવું, ખેંચી-ઉખાડી-ઉકેલી
લે.) ઉકેલવું; ઉખેડવું.

ઉત્તરડાવધુ, સ. કિ. ગ્રે. ઉત્તરડે
એમ કાવડું; ખેંચી નખાવડું.

ઉત્તરડાવું, અ. કિ. ચીરાવું;
ફાટવું (૨) ઉકેલી જવું.

ઉત્તરડીઉં, ન. ઉત્તરડ કરવાનું
વાસણ (૨) છુઆર (૩) રિ ઉત્તરડ
સંખધીનું.

ઉત્તરડી નાખવું, સ. કિ. તોડી
-ખરી નાખવું. (૨) ઉકેલી નાખવું.

ઉત્તરણ, (ઉત્તરાણ), ન. સ્ત્રી.
ઉત્તાર; ઉત્તરવા દોળ, વવાળો માર્ગ; ઢોળાવ
ઉત્તરવાનું ને તે. (૨) પાર; ઉત્તાર. (૩)
એક જાતનો વેલો.

ઉત્તરતી, વિ. પડતી. () નમણી
હાલત. (૩) મૂળ સંખ્યામાં એકી થતી
એવી. (૪) ઘડપણવાળી (ઉચ્ચાર).

ઉત્તરતીલાંજણી, સ્ત્રી. ભારે
કિમતની સંખ્યાને એકી કિમતની સં-
ખ્યાનું રૂપ આપવાની રીત.

ઉત્તરતીચેલી, સ્ત્રી. જે હારમાં

એક પછી એક ઉત્તરતી સંખ્યાની રકમો
મૂકાય છે તે. (વહિવટની એક રીત.)

ઉત્તરવું, વિ. ઘટવું; ઓછું થવું.
(૨) નીચાણ તરફ જવું. (૩) અરત
તરફ-ખરિણામ તરફ જવું. (૪) હલકું;
નરસું; નકારું.

ઉત્તરવું, અ. કિ. (સં. ઉદ્ધન-
= મહાર-પાર જવું. ૭.) ઉપર ધડને જવું;
પાર જવું. (૨) ઉપરથી નીચે જવું (૩)
કમી થવું. (૪) મુકામ કરવો. (૫) શુદ્ધ
વગેરેનું કમી થઈ જવું. (૬) બસામી થવું.
(૭) ઉત્પત્ત થવું. (૮) સમ ન થવું. (૯)
ઘડાવું. (બાહમાં.) (૧૦) ચીતરાવું. (૧૧)
ખવરી જવું. (૧૨) અધિવ, ધર્મ જવું.
(૧૩) તૈયાર થવું.

ઉત્તરાણ, સ્ત્રી. (સં. ઉત્તર +
સયન ઉ.) ઉત્તરાયણ; મહરસંક્રાંતિ;
સૂર્યનું ઉત્તર વરફવા શરિયકમાં જવું.
(૨) મહરસંક્રાંતિને દિવસે પાગવામાં
આરવો તહેવાર. (૩) ન. ઉત્તાર.

ઉત્તરાણું, વિ. (સં. ઉત્તરત્તઃ
હ.) ઉત્તર તરફનું. [એમ કાવડું.

ઉત્તરાવરાવધુ, સ. કિ. ઉત્તારે

ઉત્તરાવધુ, સ. કિ. ઉત્તરે એમ
કાવડું. (૨) નીચે ઉત્તારવું. (૩) ચીત-
રાવડું. (૪) લાટ કરાવવો. (૫) પાર
કઠાવવી. (૬) નકલ કરાવવી. (૭) મુંઠા-
વડું. (૮) ઘડાડવું. (૯) મનમાં ઠસાવડું.
પાણી ઉત્તરાવડું = ઘણો ગ્રમ આપવો;
પ્રત્યવડું. (૨) આછછ કરાવવી.

ઉત્તરાયુ', કિ. ઉત્તરે એમ કુરવું.
ઉત્તરી, સ્ત્રી. ગળામાં પહેરેલી
સોનાની સાંજી-કંઠી.

ઉત્તરીઆયુ', કિ. પરંપરાએ
પેઠા યજ્ઞ; નીડળી. આયુ; જનમયુ.

ઉત્તરીજયુ', કિ. બગડી જયુ;
રુથાદહીન યજ્ઞ. (૨) ખસી જયુ. (૩)
શીકું પડી જયુ.

ઉત્તરીપડયુ', અ. કિ. ગુસ્સે યજ્ઞ;
તપી જયુ. (૨) હથાળે દરવી.

ઉત્તરેડ, ભુખે ઉત્તરડ.

ઉત્તરેહુ', વિ. નીચે આવેહુ. (૨)
બોળંગી યજ્ઞ. (૩) રથાનબ્રહ્મ યજ્ઞ. (૪)
ખરાબ યજ્ઞ. (૫) અગ્નિય યજ્ઞ. (૬)
તૈયાર યજ્ઞ. [જયુ; હવીજયુ

ઉતયુ', અ. કિ. વાંકુંચુંકું થઈ

ઉતયુ', વિ. (સં. ઉત્તર=ઉત્તર+તલ=

તળી) હાથરા તળીઆવાણું; કાઠર;
હાથડું. [હથુ' હ.) હથુ; હથુ; હથુ.

ઉતંગ, વિ. (સં. ઉત્તર+ંગ=

ઉતાપ, પુ. (સં. ઉત્તાપ હ.)

તાપ; ધામ. (૨) ચિંતા. (૩) સંતાપ;
ખીરા. (૪) ક્ષાપો; બળાપો.

ઉતાપો, પુ. (સં. ઉત્તાપ હ.)

ધામ; તાપ. (૨) ચિંતા. (૩) સંતાપ.
(૪) ક્ષાપો.

ઉતાર, પુ. (સં. ઉદ્ધત્ હ.)

પાણીનું બેરી જયુ; ઓટ. (૨) પ્રતિક્રિયા.
(૩) માથેથી ઉતારેહુ તે. (૪) ઉતારવાનું

શાકું. (૫) દરદ વગેરેનો બોલો ઓટા પથ
માંડવો તે. (૬) હલકટ; જેનું કોઈ નામ
ન હે એનું-અત્રગ.

ઉતારણ, ન. ઉતારવું તે. (૨) ઉતાર-
રવાની મજુરી. (૩) વિ. ઉતારનાર.

ઉતારત, ઉધારત, (સં.) ઉધાર-
દારણ; હાખણ તરીકે.

ઉતારવું, સ. કિ. પાર લઈ જયુ.
(૨) નીચે આણવું. (૩) નકલ કરવી.
(૪) ઘાટ માંડવો. (૫) મુંગાવું. (૬) માથે
ફેરવી લઈ લેવું. (૭) નીચે ખૂડવું (૮)
ઓઢું કરવું. (૯) અચર કમી કરવી. (૧૦)
અમુક માથે કરવું. [એમ કથાવડ.

ઉતારાવણું, સ. કિ. ગ્રે. ઉતારે

ઉતારીપાડવું, સ. કિ. તોડી
પાડવું. (૨) વળન થટાડી લેવું. (૩) પાપથી
ઉતારવી.

ઉતારીલેણું, સ. કિ. લઈ લેવું;
મદી લેવું. (૨) લુટી લેવું. (૩) પૂર્વ ક્ષી
લેવું. (૪) ચીણી લેવું. [બેસનાર.

ઉતાડ, વિ. ઉતારનાર; મુસાફર;

ઉતારેહુ', વિ. નીચે આણવું; પાર
લઈ જવાયેહુ; અમુક ઘાટ કરાવેહુ; નીચે
મૂકેહુ. [નકલ; પ્રતિક્રિયા.

ઉતારો, પુ. ટુકામ; પડાવ;

ઉતાવળ, સ્ત્રી. (સં. ઉત્તાલ=

મુદ્દન. હ.) તપા; અટક કરવું તે.
ઉતાવળીકું, વિ. ઉતાવળે કામ
કરનાર; કોઈ પણ કામમાં નામમા વખત

ન નવા દે એવું. (૨) આદર; આચાર; પાવન.

ઉત્તાવળ; વિ. ઉત્તાવળવાળું; અધીર. (૨) ચટપટીલ; વહેલુંવહેલું.

ઉત્તેડપું; ભુઓ ઉત્તેડપું; ઉત્તેડપું. ઉત્તેડ, વિ. (સં. ઉત્+કટ=

આચરણ) તીવ્ર; ઉચ્ચ. (૨) વિષમ. (૩) પ્રમથ.

ઉત્તર્ક, પુ. (સં. ઉત્+કર્વ) અતિશય. (૨) શક્તિ; ઉદય; ચઢી; ખાખાહી.

[એકું; ઉત્તર્કશક્તિ ઉત્તર્ક, વિ. (સં.) ઉત્તર્ક કરે

ઉત્તલ, પુ. એક દેશ. (ઓઢીઅ.) ઉત્તંઠા, સી. (સં.) આતિશય

ક્રોધ; આદરતા; અધીસાહ. ઉત્તંઠિત, વિ. (સં.) અતિ આ-

દર; અતિશય ઈશ્વરવાળું; હોશભર્યું. ઉત્તંઠિતા, સી. (સં.) ઉત્તંઠા-

રાખી સી; પતિને માટે આત્યંત આદર એવી નાવિમા; અધીરી.

ઉત્તંપ, પુ. (સં. ઉત્+કમ્પ) મૂનરી; ઉત્તાવળ. [મનવાળી.

ઉત્તં, સી. (સં.) ઉત્તં આ ઉત્તંપ, વિ. (સં.) ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ; સારું.

ઉત્તંમ, પુ. (સં.) ઉત્તમો કંમ; રૂપ નહું; રૂઢી નહું; ઉચ્ચ રીત; નિશ્ચયનું ઉત્તમન. [ઉત્તંમન.

ઉત્તંમણ, ન. (સં.) અનિકંમણ; ઉત્તંત, વિ. (સં. ઉત્+કમ્પ=

નહું. ઉ.) ઉપર ચઢને ગએલું; યોગની ગએલું. ઉત્તંતિ, સી. પ્રકટીકરણ; વિશ્લેષ.

ઉત્તેપણ, ન. (સં. ઉત્+ક્ષિપ્= નાખવું ઉ.) નાખવું; ફેંકવું; ઉખાડી ના-

ખવું. (૨) ઉચ્ચવું. (૩) મોટા વીંઝેલો. ઉત્તખાત, વિ. (સં. ઉત્+ખન=

ખોડવું ઉ.) ખોડેલું; ઉખાડેલું; ઉધા- પેલું. (૨) વિદારિત.

ઉત્તમ, વિ. (સં.) સકુથી ચડીઆવું. ઉત્તમગતિ, સી. (સં.) મુખા

પછી સારી ગતિએ નહું તે; મુક્તિ. ઉત્તમતા, સી. (સં.) સકુથી

સારાણું. ઉત્તમપદ, (સં.) શ્રેષ્ઠ સ્થાન; ઉચ્ચવર્ગ. (૨) સ્વર્ગ. (૩) મોક્ષ; મુક્તિ.

ઉત્તમપુરુષ, પુ. (સં.) પુરુષોમાં માં સ્વારામાં સારો પુરુષ તે. (૨) (બા- કરણમાં) પહેલો પુરુષ.

ઉત્તમશોક, વિ. (સં. ઉત્તમ+ શ્લોક=કીર્તિ) સારામાં સારી ખ્યાતિ- વાળું; મુવિખ્યાવ.

ઉત્તમા, સી. (સં. ઉત્+તમ +આ) બહુજ સારી સી; કામ્ય- યાત્રમાં વર્ણવેલી નાવિમાઓમાંની

સરસ નાવિમા; પ્રતિફલ પતિ વર પલ્લ દિગ્ગરિણી રહેનારી સી.

ઉત્તમાંગ, ન. (સં. ઉત્તમ+ અંગ ઉ.) ઉત્તમ અંગ; અસ્તક. (૨) ધન. [ઉત્તમ; સારમાં સરસ.

ઉત્તમોત્તમ, વિ. (સં.) વર્ણજ

ઉત્તર, સ્ત્રી. (સં. ઉત્તરા ઉ.)
સૂર્યની સામે-પૂર્વ દિશાએ મુખ કરીને
ઠેસા રહેતાં યાજ્ઞ દ્વાય વરફ જે બાળુ
રહે છે તે; ઉત્તર દિશા.

ઉત્તર, પુ. ન. (સં.) કાઈ કંઈ
પૂછ તેને સામું જે કંઈ કહેવામાં આવે
તે; જવાબ; પુરાવામાં જે કંઈ કહેવું તે.
(૩) સખા; વચન; વાક્ય. (૪) (અભિત-
ત્રેયીમાં) જે સંખ્યાનું વચમાં અંતર

ઉત્તર, પુ. વિરાટ રાજાનો પુત્ર

ઉત્તર, વિ. (સં.) આગલું; જાડીનું.

ઉત્તરઅક્ષાંશ, પુ. (સં. ઉત્તરન
અક્ષાંશ) વિષુવવૃત્તની ઉપર-
ના અક્ષાંશ. [પાછલો ભાગ, ઉપસંહાર.

ઉત્તરકથા, સ્ત્રી. (સં.) કથાનો

ઉત્તરકાળ, પુ. (સં.) આવતો
વખત. (૨) છંદોનો પાછલો ભાગ.

ઉત્તરકુરુ, પુ. (સં.) જંબુદ્વીપ-
માંનો એક દેશ. [ઉત્તરનો દેશ.

ઉત્તરકોશલ, પુ. (સં.) અયોધ્યાની

ઉત્તરકિંદ્યા, સ્ત્રી. (સં.) મરણ્ય
પછી જે ક્રિયાઓ કરવામાં આવે છે તે;
અંતિમ ક્રિયા; દાહો.

ઉત્તરદિશા, સ્ત્રી. (સં.) જુએઉત્તર

ઉત્તરધ્રુવ, પુ. (સં.) પૃથ્વીના
આંધનો ઉત્તર તરફનો છેડો. (૨) પૃથ્વીની
ઉત્તર દિશાએ આકાશમાં સ્થિત દેખાતો
તારો.

ઉત્તરધ્રુવપ્રદેશ, પુ. (સં.) પૃથ્વી

ની ધરીના ઉત્તર તરફના છેડા નજીકનો પ્રદેશ

ઉત્તરપક્ષ, પુ. (સં.) જ્યાં-
યસ; પ્રતિવહીનો પક્ષ; ઉત્તર કે નિર્ણય
આપનારનો પક્ષ (૨) જવાબ. [વચ.

ઉત્તરપદ, ન. (સં.) પાછલું

ઉત્તરપૂર્વ, સ્ત્રી. (સં.) દેવ વગેરે
ની ઉઘી પૂર્વ.

ઉત્તરભાગ, પુ. (સં.) પાછળનો-
છેડનો ભાગ.

ઉત્તરમીમાંસા, સ્ત્રી. (સં.)
મીમાંસા શાસ્ત્રનો પાછલો ભાગ; વેદાન્ત.
(મીમાંસા શાસ્ત્રના બે ભાગ છે: પૂર્વ
મીમાંસા અને ઉત્તરમીમાંસા)

ઉત્તરરાગિણી, સ્ત્રી. (સં.) પછી
રાતે આવતો રાગ.

ઉત્તરરાત્ર, સ્ત્રી. (સં.) મધ્ય-
રાત્રી તે સવાર સુધીનો વખત; પા
છી રાત્ર.

ઉત્તરરામચરિત, ન. (સં.) કવિ
જર ભવમુતિ પ્રણીત એક દક્ષિણરામચરિત
સંસ્કૃત નાટક. (એમાં રામના ઉત્તર
ચરિતની વાત છે) [મધ્યવ

ઉત્તરવય, સ્ત્રી. (સં.) વૃદ્ધાવસ્થા;

ઉત્તરવયસ્ક, વિ. (સં.) વૃદ્ધ; વૃદ્ધ.

ઉત્તરવ્યવસ્થાપત્ર, ન. (સં.)

મરણ પછી પોતાનો મીલકતની વ્યવસ્થા
કરવા સંબંધીનું લખાણ; વીર; વસિ
યતનામું. [થી કામ આવે એવું સાધન

ઉત્તરસાધન, ન. (સં.) પાછળ

ઉત્તરા, ઓ. (સં.) વિસદનો
રી; અભિમન્યુની ઓ. (૨) એ નામનું
પ્ર. (૩) ઉત્તર દિશા.

ઉત્તરાકાંડગુની, ઓ. (સં.)
વાવિરા નક્ષત્રોમાંનું બરખું નક્ષત્ર.

ઉત્તરાધિકાર, પુ. (સં.) ઉત્તર+
ધિ+ક્ર=કરવું ઉ.) પાછળથી મગ-
ના દહ; અરિષ્ટમાં એ અધિકાર મગ-
ના હોય તે. [અધિકારી; વારસ.

ઉત્તરાધિકારી, પુ. (સં.) પછીનો
ઉત્તરાભાદ્રપદા, ઓ. (સં.)
રક્ષાંશ નક્ષત્ર

ઉત્તરાભિમુખ, અ. (સં.) ઉત્તર
ફરે મોઢે; ઉત્તર તરફ મુખ રહે તેમ
) વિ. ઉત્તર તરફ જવું બાણ્ય પાડવું
ય એવું (મકાન)

ઉત્તરાયણ, ન. (સં.) ઉત્તર+
યન ઉ.) ઉત્તર તરફ ચાલવું જવું.
) મકાસક્રાંતિ. (૩) વાયુનું ઉત્તર
ફરેવું.

ઉત્તરાધે, ન. (સં.) ઉત્તર+અર્ધ ઉ.
શો અથવા પાછલો ભાગ (૨) પૃથ્વી.
ઉત્તર દિશા તરફનો ભાગ.

ઉત્તરાલંકાર, પુ. (સં.) પ્રશ્ન-
તરમાં કર્કશ વધારે કહેવું તે; સાધ્યનો
ક અલંકાર.

ઉત્તરાપાઠા, ઓ. (સં.) એક નક્ષત્ર.

ઉત્તરીય, ન. (સં.) ઉપરજ;
અવજ; ઉપરથી (ઓઢણી).

ઉત્તરોત્તર, (સં.) ક્રમાનુસાર;
એ એની પછી વધતાં વધતાં; આગળ
આગળ.

ઉત્તાન, વિ. (સં.) ઉદ્+ત્તાન=
એવવું. ઉ.) આકાશ તરફ મોં રાખવું.
એવું; ચતું. [મતુનો પોત્ર; દુરજનો બાપ.

ઉત્તાનપાદ, પુ. (સં.) રત્નાપદ્મ-
ઉત્તીર્ણ, વિ. (સં.) ઉદ્+ત્તાન=
તરવું.) મરી પાસે ઉતરેલું; પસાર થઈ ગયેલું.

ઉત્તંગ, વિ. (સં.) ઉત્+અર્પ+ત
+ત્તંગ=ઉચ્ચું) ઉચ્ચ; બારે; ભરાઉ;
ભડું ને ઉચું. [ભાગપત્રું

ઉત્તંગતા, ઓ. (સં.) ઉચ્ચતા;
ઉત્તેજક, વિ. (સં.) ઉત્તેજન-
કારક. (૨) ઉત્સાહ ઉત્તેજન કરે એવું.
(૩) કદીપક

ઉત્તેજન, ન. (સં.) ઉદ્+તેજ
ઉ) ઉત્સાહ; હેંચ. (૨) ઉત્તેજી, પુષ્ટિ.
ઉત્તેજવું, સ. ક્રિ. ઉત્તેજન આ-
પડું; ઉત્તેજવું; દૂધાવડું.

ઉત્તેજિત, વિ. ઉત્સાહિત; ઉત્તે-
જેલું; ચલાવેલું (૨) ટેકા કે આશ્રય આપેલું.

ઉત્થાન, ન. (સં.) ઉદ્+સ્થા=
ઉભા થવું ઉ.) ઉભા થવું. (૨) ઠાવ. (૩)
ઉઠવ. (૪) ઉત્સાહ. (૫) ટેકા (૬) મારણ

ઉત્થાપક, વિ. (સં.) ઉદ્+સ્થા
ઉ.) ઉપલાઈ નાખનાર; ઉભાકનાર. (૨)
ઉત્થાપન કરનાર; ઉથું કરનાર.

ઉત્થાપન ન. (સં.) ઉદ્+સ્થા

ક.) ઉત્થાપનું; ઉત્થાપનું; ઉત્થાપનું નામનું
(૨) સામ ઉત્થાપનું.

ઉત્થાપનું, સ. કિ. (સં. ઉત્ + પત્ +
સ્થા) ઉત્થાપનું; જગાડનું. (૨) ઉત્થા-
પનું; ઉત્થાપી નામનું.

ઉત્પતિ, સી. (સં. ઉત્ + પત્ +
ક) ઉત્પત્તિ યતું; પેદાશ યતું; ઉદ્ભવ; જન્મ-
(૨) બહાર આવતું; ઉત્પત્તિ, પેદાશ.

ઉત્પત્તિશાસ્ત્ર, ન. (સં.) ઉત્પત્તિ
ક્રમ ને ક્રમી રીતે થાય છે તેને લક્ષણવિજ્ઞાન.

ઉત્પત્તિસ્થાન, ન. (સં.) ઉત્પત્તિ
થવાનું સ્થાન; જન્મસ્થાન. (૨) પેદાશનું
સ્થાન.

ઉત્પત્તિ, વિ. (સં. ઉત્ + પત્ +
ભવેતું; જન્મેતું. (૨) ન. પેદાશ; નફા;
ફાયદો. (૩) નીપજ; પાત; મહેસુલ. (૪)
આવક; કમાઈ.

ઉત્પત્તિલક્ષી, વિ. (સં.) ઉત્પત્તિ
થતું હોય તેટલું ખાતર રહેનાર; રથ ને
ખાતર એવી સ્થિતિનું; ગરીબ.

ઉત્પત્તિવિનાશી, વિ. (સં. ઉત્પ-
ત્તિ + વિનાશ) ઉત્પત્તિ થતાંવેતજ
નાશ પામનાર; ક્ષયમંથર. [કમન; પદ.

ઉત્પત્તિ, ન. (સં. ઉત્પત્તિ)

ઉત્પત્તિલક્ષી, સી. (સં. ઉત્પ-
ત્તિ + લક્ષ + ઈ = રાણી) કમળના જેવી
આભેલાળી (સી); કમલાળી.

ઉત્પત્તિ, પુ. [સં. ઉત્ + પત્ +
પત્તું. ઉ.) એવીનું આવી પડનાર; દુઃખ;

સંકટ. (૨) તોફાન; ભંડ. (૩) ધાંપા
(૪) અમંગલ.

ઉત્પત્તિલક્ષી, વિ. ઉત્પત્તિ કરે એવું
તોફાની. (૨) મરણીય. (૩) અપ-
શુભિચાર. (૪) નાંખીને ભણે નહિ એવું

ઉત્પત્તિ, વિ. (સં.) ઉત્પત્તિ
કરનાર; પેદા કરનાર. (૨) ઉત્પા.

ઉત્પત્તિ, ન. [સં. ઉત્ + પત્ +
ઉત્પત્તિ યતું ઉ) ઉત્પત્તિ કરતું; પેદા
(૨) રથ.

ઉત્પત્તિ, [સં. ઉત્ + પત્ +
પત્તું ઉ.) પોતા કરવી; રખવા; ઉત્તિ
શક; આચારકસી.

ઉત્પત્તિ, સી. (સં. ઉત્ + પત્ +
ઈક્ષ્ = ભવેતું ઉ.) સરખામણી; ઉપમા
સાધન.

ઉત્પત્તિ, વિ. (સં. ઉત્ + પત્ +
ઈક્ષ્ = ભવેતું ઉ.) ઉત્પત્તિ કરાએલું.

ઉત્પત્તિ, પુ. (સં.) ખોળો; આં.
(૨) તથેથી; કષ્ટ; પાર્થ સાત.

ઉત્પત્તિ, પુ. ન. (સં. ઉત્ +
પત્ + તત્ત્વ દેવું; ત્યાગ; દાન. (૨) આપે
દેવું; નિવેદન.

ઉત્પત્તિ, ન. (સં.) સાત; ડ.
અર્પણ; દાન. (૨) જ માસે જ
આવતી એક વૈદિક ક્રિયા.

ઉત્પત્તિ, પુ. (સં.) ગામ જ.
નીને મેળ કરવી; આનંદનો મેળ.
ઓછવ.

ઉત્સારક, પુ. (સં. ઉદ્ + સ્ =
કરવું ઉ.) ખસેડનાર; દૂર કાઢનાર.
૨) પુ. દ્વારપાળ.

ઉત્સાહ, પુ. (સં. ઉદ્ + સહ =
કરવો ઉ.) કામ કરવાનો ઉમંગ;
શક્તિ. (૨) આનંદ; હર્ષ. (૩) વીર-
સૂત્રો એક સ્થાપી ભાવ.

ઉત્સાહભંગ, પુ. (સં) મનો-
ભંગ; નાહીમત થવું; નાશમેલી.

ઉત્સાહવંત-બાળું, વિ. હો-
વાળું; -ઉમંગી.

ઉત્સાહી, વિ. ઉત્સાહવાળું.

ઉત્સુક, વિ. (સં. ઉત્સુક ઉ.)
અધીર; ઉતાવળું; આગ્રહ (૨) દોષી-
ક; ઉમંગી. [અધીરામ.

ઉત્સુકતા, સ્ત્રી. (સં.) આગ્રહતા;

ઉથમીજીવું, ન. જીવનનો એક ભાગ.

ઉથલપાથલ, સ્ત્રી (મા. હે. ઉત્થ-
લ્લમ્. ઉ.) તળે ઉપર થઈ જવું;
ફેરફાર; પરિવર્તન.

ઉથલવું, અ. ક્રિ. (સં. ઉદ્ +
સ્થલ્ = યગવું - કરવું. ઉ.) ઉથલી પડવું;
ફેરવું પાડવું; પાછું પડવું.

ઉથલાવવું, સ. ક્રિ. ફેરવવું.
(૨) અડવું. [ઉથલાવે જવું.

ઉથલીપડવું, અ. ક્રિ. ગળાડી જવું;

ઉથલો, પુ. આરંભ કે ઉપસ-
વારની ક્ષી. (૨) ફરીને મહેવાડ થઈ આ-

વવો. (૩) સાથે જવાળ આપવો. (૪)
ઉથલવીને જવાળ દેવો. [મારતી.

ઉથાપ, સ્ત્રી. ઉથલો; સામી યાપ

ઉથાપન, ન. (સં.) મુઓઉથાપન.

ઉથાપવું, સ. ક્રિ. ઉથાપી ના-
ખવું. (૨) અગ્રહ કરવો. (૩) સામા થવું.

ઉથામવું, સ. ક્રિ. ઉથલાવવું;
ઉથામવું. (૨) મિથ્યા મહેનત કરવી. (૩)

ઉથામવું. એમ કરવું.

ઉથામાવવું, સ. ક્રિ. પ્રે. ઉથામે

ઉથેવો, પુ. ધરના અપરાધોનું કારણ.

ઉથો, પુ. કહોવાણું; સળો; સડો.

ઉદ્, અ. (એક ઉપસર્ગ) ઉપર,

બુદ્, નકાર.

ઉદ્, ન. (સં. ઉદક ઉ.) ઉદા;
પાણી. [અ'બુ; નીર.

ઉદક, ન. (સં.) પાણી; જળ;

ઉદકોદર, ન. (સં. ઉદક + ઉ-
દર = પેટ) પાણીથી ભરાઈ ગયેલું
પેટ; જનોદર.

ઉદમ, વિ. (સં. ઉદ્ + અમ =
અણી) ઉચી અણીવાળું. (૨) ઉંચું; ઉભેલું.
(૩) આગળ વધેલું; રક્ત.

ઉદધિ, પુ. (સં.) દરીઓ; સમુદ્ર.

ઉદધાન, ન. (સં.) પાણી પીવાનું
સ્થાન; હવારો. (૨) ધરમ.

ઉદ્યુત્તી, સ્ત્રી. અગ્રઅત્તી; મૂંઝવણી.

ઉદ્યુદો, પુ. (સં. ઉદ્ + યુદ્ =

દ્વ=પરપોટો) શુદ્ધ; પરપોટો.

ઉદય, પુ (સં. ઉદ+દ્વ=પુ) બ્રહ્મ; ઉદય ચક્ર. (૨) ચક્રી; આવિર્ભાવ; ઉદ્ભવ; જન્મ.

ઉદયકાળ, પુ (સં) ચક્રીનો સમય; શ્રેય થવાનો વખત. (૨) આબાદીનો વખત. (૩) જીવવાનો વખત.

ઉદયગિરિ, પુ. (સં. ઉદય+ગિરિ=પર્વત) નાંથી ઉદય થાય છે તે પર્વત; પૂર્વદિશામાં આવેલો ક્ષિપ્ર પર્વત.

ઉદયન, પુ. પાંડવ વંશનો એક રાજા. (૧) સિદ્ધરાજનો મુખ્ય પ્રધાન.

ઉદયાચલ, પુ. (સં. ઉદય અને અ=નદિ + ચલ=હાવવું ઉ.) ઉદયગિરિ; પૂર્વ દિશામાં ક્ષપ્તએકા એક પર્વત.

ઉદયાસ્ત, પુ. (સં. ઉદય + અસ્ત ઉ) ઉદય અને અસ્ત થવો તે; ચક્રીપડતી.

ઉદર, ન. (સં.) પેટ; હોજરી. (૨) જઠરાયુષ. (૩) ગર્ભાયુષ (૪) ઉત્પત્તિસ્થાન. (૫) મંથનમાત્ર. (૬) પોષણ. (૭) આલેખિકા.

ઉદરમંથી, સ્ત્રી. (સં.) શુદ્ધ-રોગ; પેટમાં જાંઠ યાવ એવો રોગ. [વાળી સ્ત્રી]

ઉદરણી, સ્ત્રી. સગર્ભા સ્ત્રી; ગર્ભવતી

ઉદરત્રાણ, ન. [સં. ઉદર+ત્રા=રક્ષણ કરવું.] પેટરક્ષક; ગર્ભરક્ષક, ગર્ભરક્ષકો.

ઉદરનિર્વાહ, પુ. (સં. ઉદર અને નિઃ+વહ=પ્રગટી કરવો ઉ.) ઉદરનો નિર્વાહ કરવો તે; ભાણપોષણ

ઉદરપોષણ, ન. (સં. ઉદર+પુષ્=પોષણ કરવું ઉ.) ભાણપોષણ; ઉદરનિર્વાહ.

ઉદરભરિ, વિ. (સં. ઉદર અને ભર=ભરવું ઉ.) પેટભર; પેટાનું જ પેટ ભરનાર.

ઉદરવો, પુ. ચિત; પીઠ; કાગડ.

ઉદવસ્ત, વિ. ઉજડ; પાપમાસ.

ઉદંબર, પુ. (સં. ઉદુન્બર ઉ.) ઊંચરો; ઉમાનું ગાડ. (૨) એક નાના પ્રાણી.

ઉદાત્ત, વિ. (સં. ઉદ્ + આ + ટા ઉ.) આપણે લેવે ઉદાર મનનું; મોડાના મનવાળું; નિખાલસ. (૨) ઉચ્ચ સ્વર કરવો તે; ઉચ્ચસ્વર. [વાયુ.]

ઉદાત્ત, પુ. (સં.) ધરીરમાંનો એક ઉદાર, વિ. (સં. ઉદ્ + ઋ=ઉંચે જવું ઉ.) દાનત્યાગચીસ સ્વભાવનું; પ્રાણીમાત્ર પ્રતિ કિતપ્રુદિવાળું; દાતા; પરોપકારી. [ઉદારચીવત્.]

ઉદારતા, સ્ત્રી. (સં.) ઉદારપણું.

ઉદારત્વ, ન (સં.) ઉદારપણું; ઉદારતા

ઉદારધી (સં.) ઉદાર પ્રુદિવાળું; ઘટગાટથી વર્તનાર. [ભક્ષક]

ઉદાદય, ન. ઘટાટોપ; ખાલી

ઉદાવજ, પુ. મગમૂવ - અંવ
જવાનો રોગ. (૨) પાણીનું વમન.

ઉદાંવત્, (સં. ઉદ્+આ+વર્ત=
ફરવું. ઉ.) ગોળાનો રોગ; મગ, મૂવ અને
ચપુ રોગોનું નામ એવો રોગ.

ઉદારા, વિ. (સં. ઉદ્+અસ્=
હોવું ઉ.) ગમગીન; ચોખ્ખો. (૨) ના-
ખરા; ડુઃખી. (૩) રવાળી.

ઉદાસી, સ્ત્રી. દીક્ષગીરી; અદ-
રોગ; ચોખ્ખો. (૨) નાનકડો એકધર્મપંથ
અથવા તે પંથનો માણસ.

ઉદાસીન, વિ. (સં. ઉદ્+અસ્
ઉ.) લાગણીઓ નહોતે હોય દોષી હોય
એક; વીતરાગ; વૈરાગી. (૨) ના. એક
ધર્મ-પંથ [સીનપદ્યં.

ઉદાસીનતા, સ્ત્રી. (સં.) ઉદા-
ઉદાસીનપણું, ન. (સં.) ઉદા-
સીનતા.

ઉદાહરણ, ન. (સં. ઉદ્+આ
નુદ્+હવું ઉ.) દર્શાવ; પ્રમાણ; દા-
ખલો. ઉદાહરણ એવું=દિશા લેવી, ચીજનું.
૨) દર્શાવ લેવું.

ઉદિત, વિ. (સં. ઉદ્+હ=જવું
) ઊગેલું; ઉદય પામેલું. (૨) ખીલેલું;
લેલું. (૩) નમત થયેલું. (૪) જાણેલું.

ઉદીચી, સ્ત્રી. (સં. ઉદ્+અવ્=
જવું ઉ.) ઉતર દિશા.

ઉદુખર, (સં.) ઉગરો. (૨) નપુસક.
૩) એથી રતિનું એક વચન. (૪) જાણ-

લોની એક નામ. [જમવું તે.

ઉદે, પુ. (સં. ઉદય ઉ.)

ઉદેતી, વિ. (સં. ઉદય ઉ.) ને
તિથિમાં મૂર્ધનો ઉદય થતો હોય તે તિથિ;
ઉદયરાત્રી. [(૨મ).]

ઉદો, વિ. ખુલ્લો આસમાની

ઉદો-ઉદો, અ. (સં. ઉદય=
એક-ઉદય ઉ.) ઉદય, ઉદય હો ! (ઉદો
ઉદો મા નમઃ ભૈ)

ઉદ્ગત, વિ. (સં. ઉદ્+ગમ્)
ઉગર ગયેલું; ઉદિત; બહાર નીકળેલું.
(૨) ઉગર.

ઉદ્ગતિ, સ્ત્રી. (સં) ઉદ્ગમન;
ઉગર થવું. (૨) ઉદય (૩) ઉત્પત્તિ.

ઉદ્ગમ, પુ. (સં. ઉદ્+ગમ્=
જમવું.) ઉદય. (૨) ઉગરવું; ધાવ આવવો.
(૩) પેદા થવું; આવિર્ભાવ. (૪) પ્રસ્થાન;
બહાર જવું.

ઉદ્ગાતા, પુ. (સં.) સામવેદ
જણનારો બ્રાહ્મણ. (૨) પંક્તિમાં સામવેદનો
આચાર્ય.

ઉદ્ગાર, પુ. (સં. ઉદ્+ગૃ=ગરવું
ઉ.) અચાનક બહાર નીકળવું; ઉપ્ધાર.
(૨) ઉદ્ગમન.

ઉદ્ગીત, વિ. (સં.) ઉદયથી ગા-
એલું; મોટીથી જાણેલું. [પ્રચર.

ઉદ્ગીથ. પુ. (સં.) સામવેદનો

ઉદ્ગાટ, પુ. (સં. ઉદ્+ઘટ્=ઉ
ઘડવું, ખુલ્લું મૂકવું ઉ.) ખુલાસો. (૨) ચોક્ક-

ઉદ્ઘાટન, ન. (સં. ઉદ્+ઘટ્=ઉઘટ્ ઉ.) પુષ્ટું કરવું; ખુલાસો કરવો. (૨) રેંઠ ધરિદ્રાર્થ. (૩) ચોક. (૪) ઉઘાટવાનું ચોભર.

ઉદ્ઘાત, (સં. ઉદ્+ઘન=મારવું ઉ.) આરંભ. (૨) પુસ્તકમાં ભાગપાડવો તે. (૩) પુદ્ગલ. (૪) વિ. ઉચ્ચ.

ઉદ્ઘોષ, પુ. (સં. ઉદ્+ઘોષ=જાહેરું, અવાજ કરવો ઉ.) મોટો ઠંચો અવાજ; પોતાર. (૨) ઢંઢેરો.

ઉદ્ઘોષણ, સી. (સં.) જૂમ; પોતાર. (૨) લોકો ભણે તેમ જહેર કરવું તે; ઢંઢેરો.

ઉદ્દામ, વિ. (સં. ઉત્+દામ=ખંધન) ખંધન રહિત; ઉચ્છૃંખળ. (૨) આશુ; ઉચ્ચ; ગરમ.

ઉદ્દામપક્ષ, (સં.) આગળ પાતા વિચાર ધરાવનારો રાજદ્વારી પક્ષ. [કાદર.

ઉદ્દાસ, પુ. (સં.) રાતા ખડ. (૨)

ઉદ્દાસક, પુ. (સં.) અરણી ઋષિ નો પુત્ર; ધૌન્યનો શિષ્ય અને મોટો આત્મજ્ઞાની ઋષિ.

ઉદ્દિષ્ટ, (સં. ઉદ્+દિશ્=દેખા-રહું-ખતાવું ઉ.) ખતાવેલું; ધારેલું (૨) ઇચ્છેલું (૩) ન. ખતાવેલું રૂપ.

ઉદ્દીપન, ન. (સં. ઉદ્+દીપ્=પ્રકાશવું. ઉ.) પુષ્કળ પ્રકાશવું; ખીલવું-શુદ્ધિગત થવું. (૨) પ્રજ્વલનમાન. (૩) ઉત્તેજનાર. (૪) કાંચશાસ્ત્રમાં એક વિશાલ.

ઉદ્દેશ, પુ. (સં. ઉદ્+દિશ્ ઉ.) મુખ્ય ધારણા; હેતુ; મૂળ; કથ્ય; કારણ; અભિપ્રાય. (૨) ખતાવવું. (૩) દર્શીત (૪) પ્રદેશ.

ઉદ્દેશક, વિ. (સં.) ઉદ્દેશ સંબંધી; ઉદ્દેશને દર્શાવનાર.

ઉદ્દેશ્ય, વિ. (સં.) ઇચ્છા કરવા યાગ્ય હોય એવું; ઉદ્દેશોલ્લેખ હોય એવું. (૨) ધારેલું; વિચારેલું; હેતુ-ગતલભનાયું; પ્રધાન.

ઉદ્દત, વિ. (સં. ઉદ્+ઘન=મારવું ઉ. હત) અવિર્નત; ઉન્નત થઈ વર્તનાર (૨) અંચલી; ઉચ્છાલિત. (૩) પોતાર.

ઉદ્દતપણું, ન. ઉદ્દતાઈ; ઉચ્છૃંખલપણું; અવિનય; તોછલાઈ [વર્તન.

ઉદ્દતવેડા, પુ. ઉદ્દતાઈના જેવું.

ઉદ્દતાઈ, સી. ઉદ્દતપણું.

ઉદ્દરણ, ન. 'સં. ઉદ્+રઘ્=હર=ઉંચળી લેવું-ઉપાડી લેવું ઉ.) ઉદ્ધર લેવું; ઉપાડી લેવું; બહાર કાઢવું; ઠાકવું [૨] મુક્તિ; છુટકારો. [૩] નિરાકાર.

ઉદ્દરણું, સ. ક. (સં. ઉદ્+રઘ્=ઉંચળાવું-બહાર નીકળી આવવું.) બહાર ઉસ આવવું; છૂટવું. [૨] બ. કિ. મુક્તિ મળવી; તરો પાર ઉતરવું.

ઉદ્ધવ, પુ. શ્રીકૃષ્ણનો ૧૨મિત્ર અને યાદવોમાંનો અગ્રેસર.

ઉદ્ધાર, પુ. (સં. ઉદ્+ધૃ=ઉપર ધરી રાખવું. ઉ.) મુક્તિ; મોક્ષ; છુટકારો.

ઉદ્ધારક, વિ. (સં.) ઉદ્ધાર કરનાર; કુટુંબનો અધ્યક્ષ.

ઉદ્ધારકારક, વિ. (સં.) ઉદ્ધાર+કૃ=કરવું ઉ.) ઉદ્ધાર કરાવે એવું

ઉદ્ધારણ, ન. (સં.) ઉદ્ધાર.(ર) ઉદ્ધારક.

ઉદ્ધારણુદાર જુઓ ઉદ્ધારક ઉદ્ધારનાર, વિ. (સં.) ઉદ્ધાર કરનાર. [૨] કલ્યાણ કરનાર [૩] નારનાર.

ઉદ્ધારણું, ન. કં. (સં) ઉદ્ધ+ધ્રુ=કાંચે ધરી રાખવું. ઉ.) ઉંચું કરવું; માડવું; બહાર માડવું; ઘાસવું. (૧) જવાબવું.

(૩) સારી રિયતિમાં લઈ જવું

ઉદ્ધૃસ્ત, વિ (સં. ઉદ્ધ+ધ્રુસ્ત=નાશ કરવો ઉ.) ઉજડ; ખાલખાલ થયેલું.

ઉદ્ધૃસ્ય, પુ (સં. ઉદ્ધ+મદ્ ઉ.) મોટા થોડો. (૧) વિ. મુખ્ય; આગેવાન

(૩) મહારાજ

ઉદ્ધૃસ્ય, પુ. (સં. ઉદ્ધ+મૂ=કે-પત્ર થવું ઉ.) જન્મ. (૨) બહાર નીકળવું. (૩) શુદ્ધ થવું.

ઉદ્ધૃસ્યવિત, ન. (સં.) વેતન મેળવેલું; પેશ કરેલું. (૧) કાલપનિક; ઉપજતી કાંડેલું.

ઉદ્ધૃસ્યજ, વિ. (સં. ઉદ્ધ+મિદ્=કૂટી નીકળવું અને જન્મ=જનમવું. ઉ) કુટી નીકળનાર; બાળક.

ઉદ્ધૃસ્યજવિધા, સ્ત્રી. (સં.) વનસ્પતિચાત્ર, વનસ્પતિ સજા થી વિમુક્ત.

ઉદ્ધૃસ્ય, પુ. (સં. ઉદ્ધ+યમ્=ઉપાડી લે -જલ કરવો) કાંઈ પણ કામમાં લાગવું; ઉદ્યોગ; કામ. (૨) મહેનત; વનનીજ (૩) વૃત્તિ

ઉદ્ધમન, વિ. (સં.) ઉદ્ધમ-વાગ્ ઉગ્રોતી; કામધંધાવાગ્. (૧) મહેનત.

ઉદ્ધમી, વિ. (સં.) ઉદ્યોગી. (૨) મહેનત

ઉદ્ધાન, ન. (સં. ઉદ્ધ+યા+અન ઉ) ભાગ; વાડી.

ઉદ્ધાપન, ન. (સં. ઉદ્ધ+પ્રે. ચાપ્ મોહવવું ઉ.) ધર્મકર્મની સમાપ્ત કરવી.

ઉદ્ધુકન વિ (સં. ઉદ્ધ+યુજ્=તૈલ ર વડ) ઉદ્યોગમાં લાગેલું હોય ખેડ; તૈયાર થયેલું હોય એવું.

ઉદ્યોગ, પુ. (સં. ઉદ્ધ+યુજ્=મડવું ઉ) કામ પાડવું મડવું ઉદ્યમ; ધંડો (૧) કામ (૩) મહેનત.

ઉદ્યોગશાળા, સ્ત્રી. (સં.) બધા ઉગ્રોતો સિનવાડવામાં આવતા હોય તે ઠેગણ; કલ્યાણ.

ઉદ્યોગી, વિ. (સં.) ઉદ્યોગી ઉદ્યોગ કરનાર; ધ્યાન રાખીને કામ કરે જનાર. (૨) મહેનત; નવરં બેસી રહે નહિ એવું.

ઉદ્યોગક, વિ. (સં.) પ્રયોગક; સારી વાતના કરનાર.

ઉદ્યોત, પુ. (સં. ઉદ્ધ+યુત=

પ્રકાશનું-અગત્યનું. ઉ.) પ્રકાશ; અગત્યનું.

(૨) આગ્રહ (૩) પ્રકરણ.

ઉદ્ભવન, ન. (સં. ઉદ્+વૃત્=ઉદ્ભવનું. ઉ.) ઉદ્ભવો. (૨) વિલેપન. (૩) ચેરવર્તણું.

ઉદ્ભવ, પુ. (સં. ઉદ્+વહ=વર્ધનું. ઉ.) વિવાહ. (૨) આગ્રહમાંના સાત વાણમાંનો એક. (૨) પુત્ર.

ઉદ્ભવ, પુ. (સં. ઉદ્+વહ=વર્ધનું. ઉ.) વિવાહ; પરણવું.

ઉદ્ભવન, ન. (સં.) વિવાહ; લગ્ન. (૨) વિવાહની ક્રિયા.

ઉદ્ભવનો, સ્ત્રી. (સં.) કોડી.

ઉદ્ભવ, વિ. (સં. ઉદ્+વિજ્ઞ=હરી જવું, બીજું, ઉ.) બીજું; ચિંતાનું; જ્યાં મનવાળું.

ઉદ્ભવ, પુ. (સં. ઉદ્+વિજ્ઞ=સપ લાગવો, બીજું.) ઉદ્ભવ; સપ; સોક. (૨) ચિંતા. (૩) સોક.

ઉદ્ભ, સ્ત્રી. (સં. વહ નું ઉદ્ભ. ઉ.) પૈર્ણની ધરી અને ધ્રુવની વચ્ચેનાં લાંબાં લાકડાં; ઉડીડ. [પ્રીતિઓ; ઉપેક્ષ.

ઉદ્ભ, સ્ત્રી. સગો કરનારી ધોળી

ઉદ્ભ, વિ. (સં. ઉદ્+વૃત્ ઉ.) એમને એમ લેવું-માણવું તે; ઉપક; સામટું; જ્યાંજ્યાં.

ઉદ્ભવનું, અ. કિ. (ઉર+વહનું=વિભવન થવું.) છાતીનું ધનધન થવું; ઉડાવું જોડી ચાલવું; ધ્રુવનું ચોંટવું; ગર્જના કરી લેવા થવું.

ઉદ્ભવિ, વિ. ઉપક કામ કરનાર. (૨) કાળજી વગરનું. (૩) જાણવું; કામ આપીને કરાવેલું.

ઉદ્ભવ, વિ. ઉપક; સામટું.

ઉદ્ભવલેખનું, સ. કિ. ઉપક લેખનું; આખો જત્યો અમુક એક રકમથી લઈ લેવો. (૨) ઘડપણની નાખવું; સખત કપડો આપવો; ધમકાવવું.

ઉદ્ભવાત, પુ. (સં. ઉન્માદ ઉ.) તોફાન; મસ્તી. [ઉદ્ભવનું.

ઉદ્ભવનું, કિ. જોડમાં જોડાવવું;

ઉદ્ભવનું, વિ. ઉપાર થવું (૨) ઉછાતું; મોટું થવું.

ઉદ્ભવનું, અ. કિ. (સં. ઉદ્+વૃ. ઉ.) નામે થવું. (૨) ઉછાતું; મોટા થવું.

ઉદ્ભવસ, સ્ત્રી. (સં. ઉદ્+વસ=સીંધી નાખવું-ફેંટી દેવું. ઉ.) કાંસરું તે; કં. ઉરસ ખાતી=કાંસરું; ખોખારું.

ઉદ્ભવનું, સ. કિ. પ્રે. નામે લખાવવું; ખાતે મંગાવવું.

ઉદ્ભવો, પુ. મનમાં જે ઉચાટ રહે તે; અમુક વર્તણૂક સુધી રહેલી ક્ષેત્ર તે; અસ્વાસ્થ્ય.

ઉદ્ભવનું, અ. કિ. (સં. ઉદ્+વહ=ખેડવું-જવું. ઉ.) નાળી જવું; છટ્ટી જવું. (૨) ચાળો લોડવી.

ઉદ્ભવેલું, વિ. ઉપાધથી ખરાબ થયેલું; સડી ગયેલું.

ઉપાન, ન. (સં. ઉદ્+વૃ ઉ.)

હથે ચડતું; જોડેથી ઉપડીને હથે જતું.
(૨) આંસ; કમ. (૩) ઉત્તરસની કમ ચ-
ડતી. (૪) મોડી જરતી.

ઉત્તાનપટ્ટી, સ્ત્રી. ઉત્તાનને બે-
સાડનાસં એ પથાની પટ્ટી (૨) તેરની
સંજ્ઞાનો સંકેત.

ઉત્તાનપાયા, વિ. ત્રણ પાપાતું;
ઓગ્રી અક્ષરતું; માથે જેડું.

ઉત્તામો, પુ. (સં. ઉદ્દમ્પટ્ટ)
ઉત્તામયથાનો પદ્મ-મનને ઉત્તરેરુ તે; પ્રાસ.
ઉત્તામો કર્ત્ત્વો=તાર વાર વાળ કર્ત્ત્વો કરત્ત્વો.

ઉત્તાર, વિ. (સં. ઉદ્દમ્પટ્ટ)
અદ્ધર રાખતું તે; જેની પદાવટ કરી ન
હોય એવું. (૨) ઉત્તરનું આપેલું; જમે
નહિ થયેલું. ઉત્તાર લેવું=પોતાની સાખ
ઉપર લેવું. 'ઉત્તાર આપવું'=પીરવું.

ઉત્તારપાસુ, ન. ઉધારે લખ-
વાની ચોપડાની બાજુ. (ચોપડાનો જે
બાજુ હોય તેને ત્યાં આવે તે ગધું જમે
બાજુએ અને જલ્દ તે બધું ઉત્તાર પાસે
લખાય છે.) (૨) પીરવું જે કદ હોય તે.

ઉત્તારવું, મ. કિ. ઉત્તાર બાજુએ
લખવું; નામે ચડાવવું.

ઉત્તારીઓ, વિ. ઉધારે લેનાર.
(૨) ઉપરનું; ઉત્તાર આપવાનું.

ઉત્તારો, પુ. (સં. ઉદ્દમ્પટ્ટ)
બાજી રહેવા દેડું તે. (૧) વાજતો. (૩)
સાંસા; ખેડ.

ઉત્તેષ, સ્ત્રી. (સં. ઉદ્દમ્પટ્ટ =

ઉપર જેથી કાઢતું) એક નતની ધોળી
કીડીઓ. [એક છંદ.

ઉધોરછંદ, પુ. ચૌદ માત્રાનો
ઉધ્ધરજોડો, વિ. કેકાણા વગરનો.
ઉન, સ્ત્રી. (સં. ઠુર્ણ હ.)

ઉધાના નિમાળા; ઉન.

ઉનન, વિ. ઓગણીય.
ઉનડ, વિ. રખડતું; રજગતું.
(૨) આજસુ. (૩) હુમ્મું.

ઉનમ, સ્ત્રી. (સં. ઠુર્ણ=ઓહું
હ) ઓહ; ઉણપ. (૧) હીણપન; લાંછન.
ઉનવા, પુ. મુતરતાં લાય બળે
એવા રેલ. [બળવા કાઢું.

ઉનવાતું, સ. કિ. મનમાં
ઉનાખદાણા, એક નતની બૌધ્ધિ.
ઉનામણીઉં, ન. પાણી ઉતું
મૂકવાનું વાજસુ. [કરવાનો ધંધો.

ઉનામણીઓ, પુ. પાણી ઉતું
ઉનામણું, ન. પાણી ગરમ કર-
વાને માટે વપરાતું નાતું પાત્ર; દેગડી.

ઉનામણો, જુઓ! ઉનામણીઓ.
ઉનાવું, જુઓ! ધરતીનું.

ઉનાળો, પુ. (સં. ઉગ્ગકાલ
હ.) ગરમીની મોસમ; નિદાધ. (વરસની
ત્રણ મોસમો જણાય છે: ૧ ઉનાળો, ૨
ચોમાસું અને ૩ શિયાળો. ફાગણથી
જે ઉનાળો, અસાડથી આસો ચોમાસું
અને કાર્તિકથી મહા શિયાળો.)

ઉનવાળ, પુ. આજરોની એક
નવ. (મૂળ ઉનાળા રહેવાથી.)

ઉત્તર, વિ. (સં. ઉદ્+નમ્=ઉચું
ચું; ઉપચું. ઉ.) સીધું; ઉચું; ઉચું.
(૨) યાત્રા; ઉચું.

ઉત્તરિ, સ્ત્રી (સં. ઉદ્+નમ્ ઉ.)
અભિવૃદ્ધિ; આગામી; અગામી. (૨) મોટા.
ઉત્તરિકારક, વિ. (સં.) ઉત્તરિ
કરે એવું.

ઉત્તર, વિ. (સં. ઉદ્+મદ્)
ગાંડું; જાન વચરવું. (૧) કંઈ કરવાથી
જાન ભૂલી ગયેલું; છાકું; વચરવું. (૩)
કાંઈને પત કરે નહિ એવું. (૪) અચિનથી;
અદાદારી. (૫) ઉદ્ધવ.

ઉત્તરવાયુ, પુ. (સં.) મનુષ્યને
ગાંડું કરી નાખે એવા એક જાતનો વાત-
રોગ; મોઢ.

ઉત્તરાર્ધ, સ્ત્રી. ઉત્તરપાણું;
ઘેલણ. (૨) ઉદ્ધતાઈ; ઉદ્ધવપણું. (૩) મદ; છાકું.

ઉત્તર, ન. અભાવ; અપ્રીતિ.

ઉત્તરી, સ્ત્રી. (સં.) ચિત્તની
એક અવસ્થા; યોગીની એક જાણપરાયણ
અવસ્થા. (અગત, સ્વપ્ન, સુષુપ્તિ, તૃપ્તિ
અને ઉત્તરી એ પાંચ અવસ્થાઓ છે.)

ઉત્તરું, વિ. (ઉત્તર, ઉત્તરી,
ઉત્તરી.) ઉચા મનવાળું; અપ્રસન્ન

ઉત્તારી, પુ. (સં. ઉત્+ઉત્ક્રે-
ન્માર્ગ=રસ્તો ઉ.) ઉત્ક્રે રસ્તો; કુમાર્મ.

ઉત્તાર, પુ. (સં. ઉદ્+મદ્ ઉ.)
ઘેલણ; ચિત્તભ્રમ. (૨) તોર; અદાદાર.
(૩) ઘેલણ ઉત્પન્ન કરનારો એક રોગ.

ઉત્તાર, ન. (સં. ઉદ્+મોલ્
=આંખ ઉધણી ઉ.) આંખો ઉધણી
જામત થવું. (૨) ખીલવું; મુક્ત થવું.

ઉત્તારિત, વિ. (સં. ઉદ્+
મોલ્=ઉધણું ઉ.) ઉધણું. (૨)
ખીલેલું; ખુલ્લું થયેલું.

ઉત્તર, વિ. (સં. ઉદ્+મુલ્
ઉ.) ઉધણું; પ્રતિદેશ. (૨) ઇતરજા;
અપ્રસન્ન. (૩) આગુર; ઇત્તર. (૪)
તપ્પર; તૈયાર.

ઉત્તરજા, ન. (સં. ઉદ્+મૂલ્=ઉખાડી
નાખવું.) મૂળમાંથી ઉખાડી નાખવું તે.

ઉત્તર, વિ. (સં. ઉદ્+મા-
તોળવું) માપસરે થોડા; વળન કરવા લાપક.

ઉત્તર, પુ. (સં. ઉદ્+મિષ
ઉ.) આંખની જે ઉચાડવાય તે; પથારી.

ઉપ, અ. (સં.) પાસે, ઉપર, ઓર્થ
વચેર અર્થે ભાવનારો ઉપસર્ગ.

ઉપઆનો, પુ. એક આનાનો
સોજમો ભાગ.

ઉપકરણ, ન. (સં. ઉપ+કર-
કરવું) જોઈતાં સાધન; સામગ્રી; સાધિયો;
હથિયાર. [ઉપાનું માર્ગ કહેવું]

ઉપકરણું, ક્રિ. ઉપકાર કરવો;

ઉપકળા, સ્ત્રી. (સં.) ઉતરતી
કળા; નાની કળા.

ઉપક્રંઠ, પુ. (સં.) ગામ અથવા
સહેરની નજીબો જાગ; પરવાડ. (૨)
મથું. (૩) લગેટી.

ઉપકાર, પુ. (સં. ઉપ + કૃ
ક.) બંધાવી પ્રત્યા વગર કાર્ય કરી
આપવું તે; કોઈનું કાર્ય કરવું તે.

ઉપકારક, વિ. (સં.) ઉપકાર
કરે એવું; ઉપકાર રૂપ થઈ પડે એવું;
કલ્યાણકર. (૨) ઉપકાર કરનાર; ઉપકારી.

ઉપકારી, વિ. (સં.) ઉપકાર
કરે એવું. (૨) ઉપકાર જેની ઉપર થયો
હોય એવું. (૩) ઉપકારી.

ઉપકાર્ય, વિ. ઉપકારને લાયક.
(૧) ઉપકાર કરવા જેવું. [એકીમત.

ઉપકૃત, વિ. (સં.) આભારી;
ઉપકૃતિ, ઓ. (સં.) ઉપકાર;
શુભ; પાડ. (૨) કલ્યાણ કરવા જેવી કૃતિ.

ઉપક્રમ, પુ. (સં. ઉપ + ક્રમ =
આસરું હ) મંડાણ; આરંભ. (૨)
ઉદ્યોગ; પ્રધાન.

ઉપક્રમણિકા, ઓ. (સં.)
મંથનો મુખબંધ; પ્રવેશવાના. (૨) વિવેચ-
ના વિષય. [આરંભ કરવા લાયક.

ઉપક્રમણીય, વિ. (સં.)
ઉપક્રમેશ, પુ. (સં.) નિંદા.
(૨) કપકા. [નવું. (૨) ઉદ્ભવતી ચિતિ.

ઉપગતિ, ઓ. (સં.) નજીક
ઉપગમન, ન. (સં. ઉપ + ગમ
= નજીક હ.) મળવું (૨) જાન. (૩) સ્વીકાર

ઉપગીતિ, ઓ. (સં.) આર્થ
અને ગીતિને મળતો એક છંદ.

ઉપગુરુ, પુ. (સં.) ઉપશિક્ષક.

ઉપગ્રહ, પુ. (સં.) મુખ્ય ગ્રહથી
ઉત્પન્ન ગ્રહ; ચંદ્ર, વારા પગેરે. -

ઉપચક્ર, ન. (સં.) નાનું ચાક.
ઉપચક્ષુ, ન. (સં.) ચરમા.

ઉપચય, પુ. (સં. ઉપ + ચિ =
= ચૂંટવું) વધારો; ઉચાઈ; લાભ. (૨)
દેખો. (૩) લગ્નકુંડળીમાંનાં ૩, ૬, ૧૦
અને ૧૨ માં રચનો.

ઉપચરણ, ન. (સં.) વધારવાનું
પદ; ગૌણપદ. (૨) ગૌણ આચરણ.

ઉપચાર, પુ. (મ.) ઉપાય;
સારવાર; ચાકી. (૨) તબીબી; કિયા.
(૩) સંસાર; માર્ગન. (૪) સાધન;
સામગ્રી. (૫) ઉપમા; પદ.

ઉપચારક, પુ. (સં.) ચિકિત્સા;
ઉપચાર કરનાર. (૨) સેવક; તત્ત.

ઉપચારિકા, ઓ. (સં.) દસી;
સારવાર કરનારી ઓ. [સાધનો હોય તે.

ઉપછટ, (ઉપછન) ઓ. પુગળ
ઉપજ, ઓ. (સં. ઉદ્ + પદ્ =

ઉત્પન્ન હ.) ઉત્પન્ન થવું તે; પેદાશ. (૨)
જન્મ; નોકા; નીપજ.

ઉપજનીપજ, ઓ. (સં. ઉ-
ત્પન્ન અને નિરુપજ હ.) ઉત્પન્ન અને
વધવું; આવક; પેદાશ.

ઉપજતું, અ. કિ. (સં. ઉપ +
જન્ હ.) ઉત્પન્ન થવું; મળવું. (૨)
જળ ચાલવું; કુંડળી થવું (૩) નીકળવું; નીવડવું.

ઉપજવેરો, પુ. ઉપજ ઉપર જે

૧૧ દેવામાં આવતો હોય તે; આયજ્ઞવેરો.

ઉપગતિ, પુ. (સં.) અગિયાર અંકરનો એક અંકરમિત છંદ.

ઉપગવણું, સ. કિ. (સં.) ઉપગન કરવું. (૨) ઉપગવું; ઉપગ કરવું.

ઉપગિહુવા, સ્ત્રી. (સં.) નાની છબ.

ઉપગવક, વિ. (સં.) ધાર્મની પાછળ ભેળી આગવિકા ચાલતી હોય તેવું; આશ્રિત; સેવા. [આગવિકા.

ઉપગવન, ન. (સં.) ગુજરાન;

ઉપગરિકા, સ્ત્રી. (સં.) આગવિકા.

ઉપગવી, વિ. ભુઓ ઉપગા

ઉપગા, સ્ત્રી. (સં.) ઉપદેશ

વગર પ્રાપ્ત થએલું જ્ઞાન; પ્રેરણાનું જ્ઞાન.

ઉપગાન, ન. (સં.) ગૌણજ્ઞાન.

(૨) સંસારજ્ઞાન. [ચોગવાનું દ્રવ્ય; પીઠી.

ઉપગણું, ન. નક્ષત્રા પહેલાં ચરીરે

ઉપગણું, અ. કિ. (સં. ઉત્ત+

પદ્=ઉડી જવું.) ઉપગાનું; ઉડી જવું.

ઉપગામણી, સ્ત્રી. કન્યાનાં

સગાને સંબંધપર વેવાઈની આગળ વાચ-

વામાં આવે છે તે.

ઉપગડું, અ. કિ. (સં. ઉત્ત+

પત્ ઉ.) બહાર નીકળવું; કુટવું;

ઉપગડું. (૨) આગળ વધવું. (૩) પાચ-

માલ થઈ જવું. હાથ ઉપગડવો=ખરડવું.

પગ ઉપગવા=ઉઠાવવા આણવું. ઉપગી

જવું=ચાલી જવું; મરી જવું.

ઉપગાઈ, સ્ત્રી. ઉપગામણી.

ઉપગામણ, ન. ઉપગવાની મંજુરી.

ઉપગામણી, સ્ત્રી. ઉપગામણ.

ઉપગાવનાર, વિ. ઉપગારી છંદ

જનાર. (૨) ઉપગવાની ફરજ પાડનાર.

ઉપગાવણું, સ. કિ. પ્રે. ઉપગા

તેમ કાવણું; ઉપગાવણું.

ઉપગણું, વિ. (સં. ઉપગિયત

ઉ.) ઉપગ થએલું; અમરિમાં આવેલું.

ઉપગણનાર, વિ. ઉપગણનારી

ક્રિયા કરનાર; ચાલકનાર.

ઉપગણવું, સ. કિ. (સં. ઉપગ+

પુ=ચોક્કસ કરવું. ઉ.) અન જાતે

પવનની સામી કુદે ઉડાડવું; પવન

નાખીને ચાલવું કરવું; ચાલકવું. [કાવણું.

ઉપગણવણું, સ. કિ. પ્રે. ઉપગણ એમ

ઉપણીઆં, ન. ઉપગણવાનાં સાધન.

ઉપગા, પુ. (સં. ઉપ+નાવું+

તટ=કિનારો) ઓછા વાપરવાળા

કિનારો; કિનારા નાછતી જગાં.

ઉપગાથ, પુ. (સં. ઉપ+તપ્=

તપવું. ઉત્તાપ ઉ.) ઉતાપો; સંતાપ.

ઉપગંશ, પુ. (સં. ઉપ+ગંશ=

કરકડું ઉ.) કરકડું; કંપ. (૨) માંડીનો રોજ

ઉપગાન, ન. (સં. ઉપ+ગા=

આપવું ઉ.) મોટા જાનની પાછળ જે

કંઈ ચોક્કસ જાન આપવું તે. (૨) કાંઈ

રસપત (૩) નજરણું.

ઉપદિષ્ટ, વિ. (સં. ઉપ+દિષ્ટ=

ઉપદેય કરે. ઉ.) ઉપદેયેઈ. (૨) નેને
આજ્ઞા થયેથી છે એવું.

ઉપદેવતા, સી. (સં.) નાના
દેવ; ઉત્તરા દેવ. (૧) વગેરે.)

ઉપદેશ, (સં. ઉપ+દિશ્=ચીખ-
વું ઉ.) બોધ; શિક્ષણ; સમજણ. (૨)
સલાહ; સૂચના. (૩) ચેતવણી; દીક્ષા.

ઉપદેશક, (સં.) ઉપદેશ કર-
નાર, શુભ.

ઉપદેશકારક, વિ. (સં. ઉપદેશ
+ કર્તૃ=કરવું ઉ.) ઉપદેશ કરે એવું;
નેમાથી ઉપદેય મળે એવું.

ઉપદેશવું, ક્રિ. ઉપદેશ કરવો;
સલાહ આપવી, પ્રેરવું; ચેતવણી આપવી;
શિક્ષામણ દેવી. [શુભ.

ઉપદેષ્ટા, પુ. (સં.) ઉપદેશકર્તા;

ઉપદ્રવ, પુ. (સં. ઉપ+દ્રુ=
ખોડવું ઉ.) ખીણ; ડુંખ; ઇંબ. (૨)
સંતાપ; ઉપાધિ; ત્રાસ. (૩) આપણ.

ઉપદ્રવકારક, વિ. (સં. ઉપદ્રવ
+ કર્તૃ=કરવું ઉ. કારક) ઉપદ્રવ કરે એવું.

ઉપદ્રવી, વિ. (સં. ઉપદ્રવ+ઈ)
ઉપદ્રવવાળું.

ઉપદ્વીપ, પુ. (સં.) નાનો બેટ.
(૨) બેટ નહું. [ગોણધમ. (૨) પાખંડ.

ઉપદર્શ, પુ. (સં.) ઉતરતો-

ઉપનાણ, સી. (સં.) ઉતરતી
ધાત; બેલ ધાત; ધાતના નહું. (૨)
મિત્ર ધાત. (સાવ ઉપધાતુએ કહેવાય

૨: ૧. માણિક. ૨ મોઝાપુપ, ૩ અણક,
૪ નિર્દોશન, ૫ મનઃસિદ્ધ, ૬ હડતાળ
મને ૭ સ્થાનન.)

ઉપધાન, ન. (સં. ઉપ+ધાન
મૂલું ઉ.) ઓળખ; તપાસ.

ઉપધાન્ય, ન. (સં.) ખાધાન્ય;
હલકી નવનું અનાજ.

ઉપધારણુ, સી. (સં. ઉપ+
ધૃ=ધરવું ઉ.) ચિત્તને સ્થિર કરવાનો
એક મૌનિક પ્રકાર.

ઉપનયન, ન. (સં. ઉપ+ની=
બધ નહું ઉ.) નવોઈ થવું; ઉપવૃત્ત સંસ્કાર;
સોળ સંસ્કારમાંનો એક સંસ્કાર (૧)
નવોઈ ઉપવૃત્ત (નનમડું; અસ્તરવું.

ઉપનયું, અ. ક્રિ. ઉપનય થવું;

ઉપનામ, ન (સં.) ડુંકું નામ;
અણ. (૨) લાડકું નામ.

ઉપનાયક, પુ. (સં.) વાર્તા,
નાટક વગેરેમાં મુખ્ય પાત્ર પછીનું બીજું
પાત્ર હોય તે. (૨) ઉપપતિ

ઉપનિષત, ન. (સં. ઉપ+નિ+
સદ્=બેસવું ઉ.) વેદોને લગતાં બુદ્ધ
બુદ્ધ કેટલાંક પુસ્તક (ઉપનિષદો લગભગ
૧૦૮ ઉપનાય છે.)

ઉપનેત્ર, (સં.) ચરમા, ઉપયમુ.

ઉપન્યાસ, પુ (સં. ઉપ+નિ+
+અસ્=ચૂકવું ઉ.) આપવું તે. બહાર
પાઠવું તે. (૨) બ્યાન; પ્રસ્તાવના; વિધાન.

ઉપપતિ, પુ (સં.) ૬
(૨) યાજ્ઞ; આચાર.

ઉપપત્તિ, ઓ. (ઉપ+પદ્= અણુતું ઉ.) અપાણો આપણા; સ નતિ મેળવવી. (૧) દેવ. (૩) ઉપાધ. (૪) સિદ્ધિ (૫) પુરાણ. [હરોડી

ઉપપત્તિ, ઓ. (સં.) સખ (૨) ઉપપદ, ન. (સં.) ઉત્પત્તિ પદ. (૨) નાનું પદ. (૩) સમાસનું પદેલું પદ ઉપપત્ત, વિ. (સં.) (મદ; રૂનિત. ઉપપાતક, ન. (સં.) ઉત્પત્તિ પાપ. ઉપપાદન, ન. (સં.) ઉપ+પદ્= ઉ. (૧) ઉત્પત્તિ કાચેલું હોય તે. (૨) ખાતરી કરી આપવી તે. (૩) સપાદન.

ઉપપુર, ન. (સં.) પદ; નગરની નજીક ને વાસ હોય તે.

ઉપપુરાણ, ન. (સં.) નાનું પુરાણ.

ઉપપ્રદાન, ન. (સં.) ભેટ; નજરાણો. (૨) વધારામાં આપતું તે; લાંચ.

ઉપરેલવ, ન. (સં.) ઉપ+પ્લુ= ઓળી નાખવું, છુમકો કરવો. ઉપદ્રવ, (૨) જીવન. (૩) આક્રમણ. (૪) અડધું થતું તે

ઉપરેલવકારક, વિ. ઉપરેલવ કરે એવું; નાચકાર; પાવમાલી કરે એવું

ઉપરેલવી, (સં.) ઉપદ્રવવાળું; ઉત્પાત કરે એવું.

ઉપસોકતા, પુ. (સં.) ઉપ+મુજ્= ભોગવડું ઉ.) સોકતા; સોજવટો કરનાર; માનીક. (૨) વારસ.

ઉપસોગ, પુ. (સં.) ઉપ+મુજ્= ભોગવડું ઉ.) ભોગવટો. (૧) અનુભવ (૩) સુખ લેવું.

ઉપમદ્, પુ. (સં.) ઉપ+મદ્= મારી ન ખતું ઉ.) નાશ; વિનાશ.

ઉપમદ્ક, વિ. નાશ કરનાર; વિનાશક.

ઉપમા ઓ. (સં.) ઉપ+મા= સરખાવડું ઉ.) સરખામણી. (૨) મળવાપડુ ઉપમા દેવી=સ્તુતિ કરવી. ઉપમા લેવી=માન લેવું. (૨) કાષ્ઠો લેવો.

ઉપમાતા, ઓ. (સં.) ધાવ. બોરમાન મા.

ઉપમાન, ન. (સં.) ઉપ+મા= સરખાવડું ઉ.) એની સાથે ઉપમા કરવાની હોય તે; સરખાવવા યોગ્ય.

ઉપમિતિ, ઓ. (સં.) ઉપ+મા= સરખાવડું ઉ.) સરખામણી.

ઉપમેદ, વિ. (સં.) ઉપમાને યોગ્ય; સરખાવવા યોગ્ય.

ઉપયુક્ત, વિ. (સં.) ઉપ+યુજ્= જોડતું ઉ.) બરાબર જોડાયેલું; યોગ્ય. (૨) ઉપયોગી. (૩) જાપએસડું

ઉપયોગ, પુ. (સં.) ઉપ+યુજ્= જોડતું ઉ.) કાઈ પણ વસ્તુને યોગ્ય કામમા લેવી તે (૨) કામ. (૩) જરૂરિયાત

ઉપયોગિતા, ઓ. (સં.) પ્રયોજન; ઉપયોગપત્તું (૨) જરૂર; અવશ્ય.

ઉપયોગી, વિ. (સં.) ઉપયોગનું (૧) અવશ્યનું. (૩) લાભદાયક.

ઉપર, અ. પર; ઉપર. (૨) ટેડી પસ, વધારે. (૩) પછી. (૪) આગળ.

૧-(૫). ઉપાશુ; મહ. 'ઉપર આશ
નીચે ધરતી=નિરાધાર; નિરાશ્રિત. 'ઉપા
શુ' = અશયન. 'ઉપર ચઢને કુર્ચ' = અન-
શ્ચના કરીને કુર્ચ. 'ઉપર નીચે ચર્ચ' =
પીર શ્રવણ કરું. (૧) આકાશ ચર્ચ.
ઉપર પથ મુકવો = ન લેખવર્ચ. 'ઉપર
હીને' = પોતાની દેખરેખવર્ચ. 'ઉપર હાથ
ખર્ચો' = સત્તા ચલાવવી. 'ઉપરનું ઉપર
ખર્ચુ' = નીચું પડવા ન રેવું. (૨)
પાતાનો કાકો ખર્ચો કરો. (૩)
પાનશન યવા ન રેવું.

ઉપરઉપરથી, અ. ઉપરચોડીઈ.

૨) સહેન; થોડું; જાણ.

ઉપરક્ષક, પુ. (સં. ઉપ+રક્ષ=
પાલન કરવું ઇ.) હજીરીઓ; મુખ્ય રક્ષક-
તા હાથ નીચેનો માણસ.

ઉપરચોડીઈ, વિ. ઉપરચોડીઈ;
રહું તેવું; થોડું.

ઉપરછલું, વિ. ઉપરચોડીઈ.

ઉપરટપકે, અ. ઉપરઉપરથી.

(૨) અક્ષર શાખીને; આધારે.

ઉપરણી, ઓ. (સં. ઉત્તરીય
ઇ.) એટણી; ઉપર એટવાનું વસ્ત્ર.

ઉપરણું-ણા, ન પુ. ખેસ; પિછાડી;
અંશવસ્ત્ર.

ઉપરતિ, ઓ. (સં. ઉપ+રમ્=
રમવું ઇ.) વિરતિ; નિરાશ; વૈરાગ્ય. (૨)
ચાંતિ. (૩) નિવારણ.

ઉપરદાળ, ન. (સં. ઉપરિ=

ઉપરનો નદલ=આમ ઇ.) ધમલો;
અમીન ઉપર કરેલું વાંધામ. (૨) પડવાર.

ઉપરવટ, વિ. (સં. ઉપરિ=
ઉપર+વટ=જેવું) ઉત્તમ; ચડિઆવું.
(૨) અ. ઉપર ચઢને; ન ગણ્યકારતા;
મરજી ઉપરાંત. (૩) પોતાને ખીળ
કરતાં વધારે ડાહ્યા માનવું તે.

ઉપરવટો, પુ. ખમ-ખતો;
વાટચનો પાથર.

ઉપરવાડ, ઓ. ધર, કૃષીક
અથવા ગામની નજીકનો ભાગ.
(ઉપ+પરવાડ. ઉપ=નાની-નજીકની અને
પરવાડ=પાળ-વાસ-કૃષીક) નજીકનો વાસ.

ઉપરવાડીઓ, પુ. ઉપરવાડેરહે-
નારો; પરામા-જવારના વાસમાં કે ખાસ-
પાસના ગામમાં રહેનારો; આશ્રિત.

ઉપરવાડે, અ. પાછલે બારણે;
પાછાંરેથી; હાથે ઉપર ચઢીને.

ઉપરવાસ, પુ. (સં. ઉપરિ=ઉ-
પર+વસ=રહેવું ઇ.) ઉપર રહેવું તે;
મેટ રહેવાનું સખરું તે.

ઉપરવાસીઓ પુ (સં. ઉપ=
નજીકનો+વસ=રહેવું ઇ. વાસ=વસ-
વાટ) ગામની જવાર નેનો વસવાટ હોય
તે. (૨) અંત્યજ; અગ્ની; ચાંડાળ; શૂદ્ર.

ઉપરવાસો, જુઓ ઉપરવાસ.

ઉપરાઉપરી, અ. (સં. ઉપરિ+
ઉપરિ ઇ.) વારંવાર; એક પછી એક;
લાગલાગત.

ઉપરાજાપરી, (ઉપરાયાપરી),

અ. એક એકની ઉપર; એક પછી એક.

ઉપરાજવું, અ. ક્રિ. પેદા કરવું.

ઉપરાજી, ન. પક્ષ લેવો; તરફદારી; પક્ષ; સહાય.

ઉપરામ, પુ. (સં. ઉપ+રમ્ = અટકવું) નિવૃત્તિ; વિરામ. (૨) અટકવું. (૩) સંન્યાસ. (૪). શાંત પડી જવું તે; મોક્ષ; મૃત્યુ.

ઉપરામણી, સ્ત્રી. જે વસ્તુની કિંમતમાનો વધારો. [કુમા.

ઉપરાણું, ન. પક્ષ; સહાય; મદદ;

ઉપરાંદું, (ઉપરાંદું), વિ. આડેડું. (૨) બાહ્ય વસ્તુ (૩) ભય.

ઉપરાંત, અ. (સં. ઉપરિ+અંત ઉ.) વધારે. (૨) સિવાય; વળી; બીજું. (૩). પછી.

ઉપરી, વિ. ઉપરનું; હરોડાઈકામ ઉપર જે નિયુક્ત થએલું હોય તે; તપાસ રાખનાર; મુખી.

ઉપરીપણું, ન. વડાપણું; ઉપર ફેરવેજ રાખવાપણું; ઉપરી તરીકેની સત્તા.

ઉપરે, (ઉપરે), વિ. પાસાબેર; ઉપર.

ઉપરોધ, પુ. (સં. ઉપ+રધ્ = અટકાવવું ઉ.) અટકાવ; રોકાણ. (૨) આવરણ (૩) ઘેરો. (૪) પીડા; દુઃખ.

ઉપરોધકારક, વિ. અટકાવકારક; આડે આવે એવું. (૨). પીડકારક.

ઉપરોધી, વિ. અડચણ કરનાર;

રોકાણ કરનાર. (૨) પીડકારક.

ઉપલ, પુ. (સં.) પત્થર. (૨)

કાંકરો; પત્થરનો કડડો. (૩). રત્ન.

ઉપલક, વિ. (સં. ઉપ+લક =

લાલ રહેવું ઉ.) ઉપર ઉપરનું; ફાલડું. (૨) ચોપડામાં નહિ નોંધેલું એવું. (૩) અધિક. (૪) ઉપરચોટીકું. [ઉપરચોટીકું.

ઉપલકીઉં, વિ. ઉપર ઉપરનું;

ઉપલકીઓ, વિ. ઉપરઉપરથી કામ કરવાની ટેવવાળો. (૨) ઉપરઉપરથી ઉડાવનાર. (૩) બોલા શાનવાળો.

ઉપલક્ષણ, ન. (સં. ઉપ+લક્ષ =

ચિહ્ન કરવું ઉ.) નોંધલક્ષણ; ઇશાનક (૨) લક્ષણ; એક ભવનો અર્થકાર.

ઉપલક્ષ્ય, વિ. થોડા ઉપરથી પ્રાપ્ત સમન્વય એવું. (૨) ન. આશ્રય; અરણ્યન.

ઉપલગ, સ્ત્રી. ઉપલક.

ઉપલખ, વિ. (સં. ઉપ+લખ = મેળવવું ઉ.) મેળવવું; મળેલું.

ઉપલખિ, સ્ત્રી. (સં.) ઘાન; સ્મૃતિ; મતિ. (૨) લાભ; પ્રાપ્તિ.

ઉપલખ્ય, વિ. (સં. ઉપ+લખ = મેળવવું ઉ.) મેળવવા થાય. (૨) બહુવાચીય. [વનસ્પતિ.

ઉપલસરી, સ્ત્રી. એક ભાતની

ઉપલાણ, વિ. ઉપરનું; ઉંચું.

ઉપલાણું, વિ. સ્ત્રી. ઉપરાણું.

ઉપલ્ય, વિ. ઉપરનું; આગળનું.

ઉપદ્યો, વિ. ઉપરનો. (૨) પર-
શર.

ઉપસારો, અ. ઉપરના ભાગે.
ઉપલી, સ્ત્રી. જમીનમાં ઘેરેલી
માંડણી. [એક રેખ.

ઉપલીઉં, ન. ઉડાડીઆને મળના
ઉપડું, વિ. ઉપડું.

ઉપસેટ, સ્ત્રી. એક જાતની ઔ-
ધી.-(એને છુટો કપડાને લપડી લાગે નહિ
મટિલેવામાં આવે છે. સુત્રંધી તેલમાં
છ તે વપરાય છે).

ઉપસેપ, પુ. (સં.) સાધારણ
પ કાચો તે. (૨) લીંપણ.

ઉપવન, ન. (સં.) માગ; બગીચો;
હી. (૨) આરામ.

ઉપવર્ણન, ન (સં. ઉપ+વર્ણ=
ર્ણવું ઉ.) સાધારણ વર્ણન કરવું.

ઉપવસ, ન. (સં.) ખતેનાખ-
તું વસ; ખેસ; દુપટ્ટો.

ઉપવાત, પુ (સં.) વાયુ; પવન.

ઉપવાસ, પુ. (સં. ઉપ+વસ=
વસા રહેવું.) અપવાસ; આપા વચન અલા-
વું તે. (૨) પ્રા; નિવસ; વપોષણ.

ઉપવાસી, વિ. ઉપવાસવાળું.

ઉપવિદ્યા, સ્ત્રી. (સં. ઉપ+વિદ્ય=
વિદ્યુતં ઉ.) ગૌણ વિદ્યા; મોટી શૈક્ષણિક
દેવાય છે તેનાથી ઉત્પત્તી વિદ્યા.

ઉપવીત, ન. (ઉપ+વે+વણવું. ઉ.
તિત=વણવું.) જનોઈ.

ઉપવેદ, પુ. (સં. ઉપ+વેદ=
અષ્ટમં ઉ.) ગૌણવેદ. (આયુર્વેદ, ધનુ-
ર્વેદ વગેરે.)

ઉપશમ, પુ. (સં. ઉપ+શમ=
શાંત પડવું. ઉ.) શાંત પડવું; વિરામ
લેવા. (૨) શાંતિ. [શાંતિ; વિરામ; વૈરાગ્ય

ઉપશમન, ન. (સં.) શાંત પડવું તે;
ઉપશમણું, અ. કિ. ઠંડા પડવું;
શાંત પડવું; વિરામવું. (૨) પ્રવૃત્તિમાંથી
નીકળી જવું. (૩) ઉડરી જવું.

ઉપશાખા, સ્ત્રી. (સં.) નાની
શાખા. (૨) ગૌણ પાંદડું. (૩) લાખાનું
ખાતું. (૪) ઊડવું મૂળ.

ઉપશાસ્ત્ર, ન. (સં. ઉપ+શાસ્ત્ર=
અમલ કરવા ઉ) ઉપવિદ્યા; ગૌણ શાસ્ત્ર;
નાનું શાસ્ત્ર. [શાંત પડવું; ઠંડા પડી જવું.

ઉપશાંતિ, સ્ત્રી. (સં.) પાછળથી

ઉપશિક્ષક, પુ. (સં. ઉપ+શિક્ષ=
શિક્ષવણું ઉ.) લાખાનો શિક્ષક; વડા મહે-
લાજનો મહાવીર. ઉપશિક્ષિકા=સ્ત્રી-
શિક્ષક.

ઉપસર્ગ, (સં. ઉપ+સર્જ=સર્જ-
વું ઉ.) સંસ્કૃત ધાતુઓની આગળ
જોડાનારો અર્થ. (૨) દુઃખ. (૩) અપ-
શુભ. (૪) એક જાતનો રોગ (સંસ્કૃતમાં
પ્ર, પરા, અપ, સમ્, નિ, અથ,
અનુ; નિર્, દુર્, વિ, અધિ, સુ,
ઉત્, પરિ, પ્રતિ, અભિ, અતિ,
અપિ, ઉપ અને આ એ ઉપસર્ગો છે.
ધાતુના અર્થમાં ઉપસર્ગ ધાતુનાં ફેરફાર
વદ્ અથ છે.)

ઉપસર્ગ, અ. કિ. (સં. ઉપ+
સર્ગ=વધવું-કૃત્વું ઉ.) કૃત્વું; ઉચુ
યત્; ઉપસર્ગ. (૨) ઉપસર્ગ (૩) સુખવું.
(૪) ભાગવું; વધવું; ચડવું

ઉપસંહાર, પુ. (સં. ઉપ+સં+હૃ=
એકત્વું કરવું. ઉ.) અંત; શેષ; એકત્રી-
કરણ. (૨) દુઃકામાં-સંકેપમાં આટોપવું;
સાતારા. [મુખનો અખાન.

ઉપસાગર, પુ. (સં.) ધરાગા
ઉપસાહ, પુ. ઉપસથ. (૨)
સોલો. (૩) કુલાલો.

ઉપસાવડું, સ. કિ. ઉપસે
એમ કરવું; કુલાવડું.

ઉપસાધું, અ. કિ. ઉપસવું;
રૂઠવું; સુખવું.

ઉપસકર, પુ. (સં. ઉપ+કર=
કરવું ઉ.) સમગ્રી; સાહિત્ય (૨) ધરખટથો.
ઉપસ્રી, સ્ત્રી. ર. ખેલી ઓ.

ઉપસથ, ન. (સં.) પુરુષની
શુભેન્દ્રિય

ઉપસથાન, ન. (સં. ઉપ+સ્થા=
લક્ષા રહેવું ઉ.) હાથ ઉપા રાખી દેવની
સન્મુખ ભાગ રહેવું અને સ્પૃતિ કરવી તે

ઉપસ્થિત, વિ. (સં.) આવેલ;
નજીક લગેલું; પ્રાપ્ત થયેલું; આવી પડેલું.
(૨) મોટે દેવ તેલું. [નવુ.

ઉપહસનીય, વિ. (સં.) હમવા
ઉપહાર, પુ. ૧ સં. ઉપ+હૃ=
અર્પવું ઉ.) પૂજનો સરખામાન. (૨)
બક્ષીય. (૩) કિંમત; લવાજમ.

ઉપહાસ, ન. (સં. ઉપ+હસ=
હસવું.) નસરી. (૨) મસરીમાં ઉડારવું તે.

ઉપહાસ્ય, ન. દસી કાઢવા જેવું.

ઉપજી, ન. ખાટલાની પદો-
ખાઈએ રહેનારું લાકડું. (લંબાઈએ રહે-
નારાં લાકડાં ઇસો કહેવાય છે અને પદોખા-
ઈએ રહેનારાં લાકડાં ઉપજાં કહેવાય છે.)

ઉપંગ, ન. (સં.) એક ભત્રીજાવાલ.

ઉપાકર્મ, ન. (સં. ઉપ+આ+
કૃ=કરવું ઉ.) ઉપકારણ; વેદાભ્યાસ-
નો આરંભ કરતાં પહેલાં કરાવી એક
કથા. (૨) જનોઈ પહેર્યા પછી કરાવતું
એક કર્મ.

ઉપાખ્યાન, ન. (સં. ઉપ+આ+
ચ્યા=કહેવું ઉ.) આખ્યાન; કથા;
નાટી વાર્તા. (૩) આકથા. (૪) મહેરૂં.

ઉપાડ, પુ. ખપ; ઉઠાવ. (૨)
ચડવી. (૩) સોબે. (૪) ઉન્માદ. (૫)
સરખાત. (૬) મહેનત; પ્રયાસ. (૭)
નાણાં ઉપાડવાં. (૮) ઉપરોચ. (૯) ધરાકી;
માગણી.

ઉપાડવું, સ. કિ. (સં. ઉપ+વૃ+પત્=
ઉઠે નવું ઉ.) ઉચકવું; ઉઠાવવું. (૨)
મૂજમાથી ઉખેડવું. (૩) ખસેડવું. (૪)
મચે લેવું. (૫) નાણાં મૂકેલાં દોષ તપાસી
લઈ લેવાં. (૭) ચલાવવું.

ઉપાડીજવું, અ. કિ. લઈ નવું.
(૨) ઉઠાવી નવું. (૩) ચોરી નવું. (૪)
ચલાવી લઈ નવું.

ઉપાડો, પુ. કાંટા વગેરેનો આરો.

ઉપાદાન, (સં.) અંગીકાર. (૨)
પાસેનું કારણ

ઉપાધિ, સ્ત્રી. (સં.) પીડા. (૨)
જાનન; ધિના (૩) કપનામ; પદ્મી; ખિતાબ.

ઉપાધ્યાય, પુ. (સં.) વેદ ભણા
વનારો શુભ, પ્રગોષ્ઠિત; ગ્રામ. (૨)
અધ્યાપક; મહેતાજી 'ધરના ઉપાધ્યાય' થાટે, ને ઉપાધ્યાયન આટો' = પોતાને માટે
ન હોય ત્યાં ખીલને શું આપવું ?

ઉપાધ્યાય, જુઓ ઉપાધ્યાય

ઉપાન, (ઉપાનહ) ન. (સં. ઉપ+
આ+નહ ઉ.) જોડ; પશરખા, આમડ.

ઉપાય, પુ. (સં.) દુઃખમાંથી
છુટવાને ને કંઈ કરવું તે; કસામ; શુભિ
(૨) સાધન; રસ્તો. (૩) ચિકિત્સા; ઉપ
ચાર. (સામ, દામ, ભેદ અને દંડ એ
ચાર ઉપાય કહેવાય છે.)

ઉપારંભ, પુ. (સં. ઉપ+આરંભ=
શરૂઆત) આરંભ; શરૂઆત.

ઉપાર્જન, ન. (સં. ઉપ+અર્જ=
રળવું ઉ.) કમાઈ. (૨) લાભ. (૩)
સંત્રાસ; સંચય.

ઉપાર્જના, સ્ત્રી. (સં.) કમાણીને
માટે ને સેવા કરવી તે; આકરી. (૨)
મહાવાદા. (૩) કમાણી; રળાવ

ઉપાર્જિત, વિ. (સં. ઉપ+અર્જ=
રળવું ઉ.) કમાઈ (૨) લાભ. (૩)
સંત્રાસ; સંચય.

ઉપાસંહ, ન. (સં. ઉપ+આ+
લમ્ ઉ.) ઉપકા; મહેલું

ઉપાવધુ, મ કિ પેદા કરવું.

ઉપાધુ, મ કિ જનાવધુ; પે ૧ કરવું.

ઉપારાણ ન. ઉપર. મન; ઉત્તે-
જન; ઉશ્કરણો. (૩) અપાદરો (૨) આપરો.

ઉપાશ્રય, પુ. (સં. ઉપ+આશ્રય

ઉપાશ્રિત, વિ. (સં. આશ્રિત;
આશ્રિત લેનાર.

ઉપાસક, વિ. (સં.) ઉપામના
કરનાર; સેવા કરનાર. (૨) ના. ક. મળ સાધક.

ઉપાસના, ન. (સં. ઉપ+આસ=
બેસવું ઉ.) ઉપાસના કરવી તે; સેવા.
(૨) ચર્યાત કરાવવી; ભગવત કરાવવી.
(૩) તીર કે કાનો અવવાસ કરવો.

ઉપાસના, સ્ત્રી. (સં. ઉપ+
આસ=બેસવું વ.) દેવનું સેવન કરવું;
પૂજન; આરાધના. (ઉપાસનાના ત્રણ પ્રકાર
છે. ૧ આરાધના, ૨ કર્મોપાસના,
અને ૩ જ્ઞાનોપાસના.) [ઉપાસના.

ઉપાસરો, જુઓ અપાસરો;

ઉપાસધુ, મ. કિ. આરાધવું; સેવવું.

ઉપાસંગ, પુ. (સં. ઉપ+આ+
સંગ=એકઠું કરવું ઉ.) ભાગો.

ઉપાસિત, વિ. ઉપાસના કરાએલું.

ઉપાસી, વિ. ઉપાસના કરનાર;
ભક્ત (૨) ઉપાસી. [પૂજ્ય.

ઉપાસ્થ, વિ. (સં) આરાધ્ય;

ઉપાંગ, ન. (સં. આંગ)
ઉપાંગ અંગ; વધારો; પા

ઉપાંગસંહિત, ન. (સં.) એક જાત-
નું પ્રત.

ઉપાંત, અ. (સં. ઉપ+પાસેનું
અને અંત=છેડો) નિકટ; પાસે; યમીપ.

ઉપાંત્ય, વિ. (સં. ઉપ+અન્ત્ય
જ.) ઉદ્ધવાની પદ્ધતિ.

ઉપેક્ષક, વિ. (સં.) ઉપેક્ષ કરનાર.

ઉપેક્ષણ, ન. (સં.) આપ આપ
જાન કરવા તે; ઉપેક્ષા કરવી તે.

ઉપેક્ષા, સ્ત્રી. (સં. ઉપ+ઈસુ=
આતમા ના લેવું.) આતમા ન લેવું તે;
અણકાવું, નહિ તે; બેરમારી.

ઉપેન્દ્ર, પુ. (સં.) વિષ્ણુ ભગવાન.

ઉપેન્દ્રવત્, પુ. (સં.) અગ્નિ-
આર અક્ષરનો એક અણુભેગ છંદ.

ઉપેય, વિ. (સં.) ઉપાય કરવા
ચોખ્ખ. (૨) સાધવા લાયક.

ઉપોઠ, (સં. ઉપ+ઠઠ=ઠઠાવું.
જ.) પાસેથી. (૨) પાસેનું. [સ્પતિ.

ઉપોત્તિ, સ્ત્રી. એક જાતની વન-

ઉપોદ્ધા, સ્ત્રી. એક જાતની વનસ્પતિ.

ઉપોદ્ધિકા, સ્ત્રી. પોથી. (૨) પોઈ.

ઉપોદ્ધાત, પુ. (સં. ઉપ+ઉદ્ધ+
જન=ભારવું ઉ.) ઉપક્રમ; શરૂઆત;

આરંભ; પ્રસ્તાવના. (૨) વાદનો વિષય;
પૂર્વ પક્ષ.

ઉપોપલુ, (સં.) જૂખ્યાં રહેવું તે.

ઉદ્ગરાટ, પુ. (ગુ.) મગફળી.

ઉદ્ગરાટ; અ. પાષાભેર. (૨)
બલગુ; ઉધું. [કૌશલ.

ઉદ્ગરાંટુ, અ. કિ. ફેલવું; પાનું.

ઉદ્ગરાંટીડું, ન. લખેલા કાગળ-
ની સામી જાત.

ઉદ્ગર, વિ. પાપાભેર જીમું; બાકું
ભજું. (૨) ઉલટું. (૩) એક. (૪) ઉપાદા;

ઉદગરું. (૫) ઉલટું.

ઉદ્ગરાંટ, સ્ત્રી. મમત; આતમ'તાવા.
ઉદ્ગણો, પુ. ઉમરો; ભેમ, ઉદ્ગાન.

ઉદ્ગાન, ન. ઉમરો; આરેસ; ઉદ્ગણે.
ઉદ્ગાંત, ભુઓ ઉદ્ગાં.

ઉદ્ગાં, સ્ત્રી. ઉદ્ગાંપણું. (૨)
અદ્ગાર. (૩) ખાલી માંડ કરવો.

ઉદ્ગ, સ્ત્રી. કુંગ.

ઉદ્ગ, (-કા), સ્ત્રી. પુ. (સં. ઉદ્ગ+
યમ=કેલવી થવી ઉ.) ગદારી; ઉત્ત. બે;

ઓગારી.
ઉદ્ગ, વિ. (મ) ઉમાઈ અમેકું;
ઉદ્ગણું. (૨) બેઈ. (૩) ઉત્તરી અમેકું.

(૪) અમેકું. [વગરો તે.
ઉદ્ગણા, ન. ઉમાઈ જવું તે; ઉદ્ગ
ઉદ્ગું, વિ. ઉત્તરી અમેકું;

અગરો અમેકું. (૨) વાણી.
ઉદ્ગીઈ, ન. ઉધીઈ.

ઉદ્ગણું, અ. કિ. કુગાણું; સડી
જવું. (૨) બેઈ થઈ જવું.

ઉદ્ગા, પુ. ઉદ્ગો વગ.

ઉમળગું, અ. કિ. વળ ઉતરી
જવો (૨) કોહણ; રોગનું ફરી થઈ આવવું.

ઉમળેક, જુઓ ઉપક્રક.

ઉમાડીઆં, ન. ઉંઝાડીઈ; લોકકું
સજાની હાથમાં રાખવું તે.

ઉમાણ, ન. (સં. ઉત્ત+વાળ=
નિધાન હ.) ખેતરની હદ બતાવવાને
કરેલો ઘસો ટકરો; ખાણ. (૨) ઉન્માર્ગ.

ઉમાન, વિ. જાતીવાળું. (૨) નિર્મય.

ઉમાળું, ન. ગુમકું.

ઉમાળો, પુ. જાણુ નો ગોઠવણુ.

(૧) એક હાથમાં માથ એટલું વાસ.

(૩) એક જણથી ઉપાડી સકાય તેટલો
સારો. (૪) ધણી વસ્તુઓનો નહીંમાં
વારતો નહો. (૫) ઉમરો. (૬) કોહા; ચર્ચા.

ઉમેતર, ન. ઉનાળામાં કુવાનું
પાણી પાછ કરેલો પાક. (૨) લમમાં
આવેલા પોરણાઓને રાત આપવી તે.

ઉમેર, ઓ. હળમાં મારવામાં
આવતી ફરમા.

ઉમેતો, પુ. ઉમેતો; ઝાડે ફર-
વાની હાલત યાવ તે; ચૂંક.

ઉમેળવું, અ. કિ. ઉમેળવું; ચાલેલું
કમેડી નાખવું. (૨) તાજું કરવું. (૩)
વળ ઉખળે એમ કરવું.

ઉભટ, વિ. જરાક ઝિજ્ઞાં હોય તેવું.

ઉભડ, પુ. મનુર, ઉપડીઓ; સડીઓ.

ઉભડું, વિ. કાયમ; સ્થાયી.

ઉભણી, ઓ. ધરની ઉંચાઈ. (૨)

ધરની એસણી.

ઉભય, સ. (સં.) બેઉ; બન્ને.

ઉભયચર, વિ. (સં. ઉભય અને
ચર=ચાલવું ઉ.) બેઉમાં ફરનાઈ અને
રહેનાર.

ઉભયતઃ, અ. બંને બાજુએથી.

ઉભયતાં, વિ. બન્ને બાજુએ.

ઉભયથા, અ. બેઉ રીતે.

ઉભયપક્ષ, પુ. (સં.) બેઉ પક્ષ.

ઉભયત્રીક, પુ. (સં) આપોક
અને પરપોક એમ બેક થોક.

ઉભયવિદ્ય, વિ. (સં.) બેઉ પ્રકાર-
નું. (૨) આમ ને તેમ બોલનાર. (૩)
દોંગી; દંજી.

ઉભયાન્નયી, વિ. (સં.) બે પદ
અથવા બે વાક્યને ભેડનાર. (અન્યથ.)

ઉભયાન્વિત, વિ. (સં.) બે તરફ-
થી ભેડાએલું.

ઉભયાર્થ, વિ. (સં. ઉભય+અર્થ
હ.) બે અર્પવાળું; અસ્પષ્ટ. (૧) બેક
રીતે કામ લાગે એવું.

ઉભયાસંકાર, પુ. (સં.) જેમાં
સંકલ્પકાર તેમજ અર્થકાર બેક આ-
વતા હોય એવો અલંકાર.

ઉભરણુ, ન. ઉભરાવું. (૨) ભેંસ
ચડવો. (૩) આવો આવવો.

ઉભરણી, જુઓ ઉમથી.

ઉભરામણુ, ન. ઉમરો. (૨)
ઉમરાઈને બહાર નીકળી ગયું હોય તે.

ઉભરાવું, અ. ક્રિ. ઉભરાઈ જવું; જોસ થી આવવો. (૨) ઉમળવું. (૩) ન સમાવું.

ઉભરો, પુ. ઉભરાવું. (૨) જુસ્સો. 'ઉભરો બેસવો' = યાત્રા થવું. 'ઉભરો માંડવો' = મનની લાગણીનો જોસ બહાર માંડવો.

ઉભવું, અ. ક્રિ. ઉભા રહેવું.

ઉભળાવું, અ. ક્રિ. ફરીને પાછું થવું; અંદરથી બહાર આવવું; ઉમળવું.

ઉભળાવવું, સ. ક્રિ. પ્રે. ઉમળો એમ કરવું.

ઉભાઉભ, અ. તૈયાર ને તૈયાર રહેવું તે; ખડે પગે રહેવું તે; તત્પર ને તત્પર. (૨) ઉભાઉભાં; ઝટપટ.

ઉભાર, પુ. બહારનો દમામ; ઢોંગ.

ઉભારહેવું, અ. ક્રિ. ઉમળવું.

ઉભારીઓ, સ્ત્રી. લાખ લાખ વગરની પોલી કુખરીઓ.

ઉભાળ, વિ. ઉભેડું; ઉભું હોય તેવું. (૨) ઢાળ પડવું. [એકમ.

ઉભાંઉભાં, અ. તુરતાતુરત;

ઉભીરાસ, સ્ત્રી. વગર વહેંચે ચાખેલા પાક.

ઉભુંરહેવું, જુઓ ઉમળવું.

ઉભેડું, વિ. ઉભું હોય એવું.

ઉભેતાં, બન્ને બાલુ.

ઉભેળવું, ક્રિ. ઉમેળવું; ખીજવાર અનાજ આપવું. (૨) કરક કરવી. (૩)

વણેડું ઉમેળવું. (૪) દગાઈ ગમેલી વાગે લાઈ કરી. (૫) ભેળવવું. [એકી ડાંગ.

ઉભેળો, પુ. કરક; અડધી ખંડ.

ઉમરવું, અ. ક્રિ. ફગવું; ઉતરવું.

ઉમડધુમડ, વિ. ધુમટ જેવું.

જવાઈ રહેવું.

ઉમડીઉ, ઉંધાઉ.

ઉમણ, વિ. બૂલ વગરનું.

ઉમડું, વિ. ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ.

ઉમયા, જુઓ ઉમા; પાર્વતી.

ઉમર, સ્ત્રી. વય, (૨) ઉંમરો

(આડ). (૩) પાતો ઉંમરો. [હોંસ.

ઉમરખ, પુ. અમરખ-અભિલાષ;

ઉમરડાં, ન. ઉંમરાનાં ફળ.

ઉમરડો, પુ. ઉંમરો (વૃક્ષ)

ઉમરાવ, પુ. (આ. ઉમરા

ક.) અમીર; શ્રીમંત.

ઉમરાવભટ્ટો, પુ. (આ. ઉમરાવ

ભટ્ટ-અમરો ક.) અમીરભટ્ટો; શ્રી

માલુસ; શ્રીમંતરો કુંવર.

ઉમરો, પુ. ઉંમરાનું ઝાડ.

ઉમલવું, અ. ક્રિ. (સં. સદ્-

મીલ્-મળવું ઉ.) ઉપડવું. (૨) બો

થવો. (૩) (કળાચૂનાતું) પીરળવું.

ઉમલેટીઆ, પુ. ચૂંટીઓ;

ચામડીઓ.

ઉમસ, સ્ત્રી. મૂર્છા; વાઈ; ઉધડી.

ઉમળકો, પુ. પ્રેમનો ઉમરો;

ઉમંગ, પુ. (સં.) આનંદ; હર્ષ; ખુશી. (૨) હોસ (૩) ઇચ્છા.

ઉમંગવું, અ. ક્રિ. આનંદવું; ખુશી થવું. (૨) ઉત્સાહ થવું. [આનંદી.

ઉમંગી, વિ. ઉવંચળું; હોસી;

ઉમા, સ્ત્રી. દિમાનયતી પુત્રી; શિવજીની પત્ની; જગદેશ્વર. (૨) કીર્તિ. (૩) કાંતિ. [ભાષ્ય.] ઉભાલીલ.

ઉમડીઉં, પુ. (મં. રહમુક=મળવું

ઉમ મહેદર ન. મરી મએલાની પાછળ સ્ત્રી પુરુષના એકાને એ હુકમ વગેરે કામમાં આપર માં આવે છે તે.

ઉમાભાલેધરી, વિ. મંચા-મની; બેચેની.

ઉમાર્ગ, પુ. અવગો માર્ગ; મનીતિનો માર્ગ.

ઉમાસી, વિ. ઉદાર દિલવું; અરયાળ. (૨) હોસી; ઉમંગી.

ઉમેદ, સ્ત્રી. (ફા.) બાધ્ય; હચ્છા; હોસ (૨) હોસો.

ઉમેદવાર, વિ. (ફા.) હચ્છા-વાળું; આઠાએ કામગીર કરવાર.

ઉમેદવારી, સ્ત્રી. ઉમેદવાર તરીકે મામ હાવું; આઠામાં કામ કરવું.

ઉમેરણ, ન. ઉમેરો; વધારો. (૨) મેળવણ.

ઉમેરણી; સ્ત્રી. વધારો. (૨) મેળવણી. (૩) ચક્રવો; વરણી.

ઉમેરનાર, ના. ઉમેરો કરનાર.

વિ. ઉમેરનાર; વધાવનાર.

ઉમેરવું, સ. ક્રિ. (સં. ઉત્તર મોલ=વાતું ઉ.) વધારવું; મેળવવું. (૨) વરણવું.

ઉમેરવવું, મ. ક્રિ. પે. વધારાવવું; મેળવવું (૨) વરણવું. અઘાવવું.

ઉમેરો, પુ. વધારો. (૨) મેળવણી.

ઉર, ન. (સં. ઉરસ્ ઉ.) હૃદય; છાતી (૨) ધ્યાન. (૩) મન. (૪) મળવું.

ઉરમ, પુ. (સં.) સાગ; સર્પ. (૨) એક જાનો કોયો. [રાગ; રોપનામ.

ઉરમપતિ, પુ. (સં.) નાર.

ઉરમ, પુ. (સં. ઉરસ્+જન=જનમવું ઉ.) ઉત્પન્ન થએલું. (૨) છાતી; સ્તન. (૩) કમરો; પ્રેમ.

ઉરમવું, અ. ક્રિ. મુંચવવું; મુઠાવું.

ઉરણીઉ, વિ. મુઠાવણીમણ.

(૨) જાણવું.

ઉરડ, (ઉરડું), વિ. હિંદી અને ફારસી ભાષાના મિશ્રણાળી ભાષા.

ઉરડે, (ઉરડે), અ. (આ. ઉરડે) અથવા; અગર. (૨) જીને નામે; અથવા તે.

ઉરમંડળ, ન. (સં.) હૃદયમંડળ.

ઉરમાળ, સ્ત્રી. (સં.) છાતી ઉપર લટકતી માળા; હાર.

ઉરરાગ, પુ. (સં.) હૃદયનો પ્રેમ.

ઉરવર, ન. એક જાતનું ફળ; કમળાકાંડી.

ઉચ્ચકી, ઓ. પેટ ઉપર ને
પાસા પડે છે તે; ત્રિચકી. (૨) નાણીથી
ઉપર જતી બહુજા ઓણા રવાની ઘાસ.

ઉચ્ચા, પુ. જાદનામ; ગીખત.

ઉચ્ચ, વિ. (સં. ઔરસ ઉ)
ઉચ્ચી જમન થયેલું તે; પરણેલી સ્ત્રીથી
જમન થયેલો ઠાકરો. [જાતી.

ઉચ્ચથળ, ન. (સં.) વચ્ચથળ;

ઉચ્ચ, ન. (સં.) જાતીનું રસથુ
કરનાર.

ઉચ્ચાર, પુ. (સં.) ઉચ્ચાળ;
બખતર (૨) રિ. આપત મિત્ર.

ઉચ્ચારનાર, ના. ઉચ્ચારી દેનાર.

ઉચ્ચારણ, ન. કિ. ઉચ્ચ એમ કરવું;
ચચાચવું (પતન). (૨) ખરથી નાખવું.
(૩) ઉચ્ચારવું. (૪) ઉચ્ચારી દેવું. (૫)
જુમ કાવું. (૬) ચાપીને ખાઈ જવું.
(૭) ખચોપ કરવું. (૮) પાથમાથ કરવું.
(૯) ખસોડવું.

ઉચ્ચારણાંગ, ન. (અ.) માણસને
બહુજા મળતી આવતી વાનરની એક જાત
(તેઓ હાથમાં લાકડી લઈ માણસની માફક
ટકાર ઉભા થઈ ચાલે છે અને ધરદા
માણસને બહુજા મળતા દેખાય છે.
રવણાએ યાજ્ઞ અને મૌલનાસાર હોય છે.)

ઉચ્ચ, વિ. મોટું. (૨) વિચાળ.
(૩) પથ. (૪) ઉચ્ચ.

ઉચ્ચાર, અ. (શ. રંગર. રંગો
+ જ=સુધી. ઉ.) સામે જગાં; હાજર હતાં;
સમુખ; સમક્ષ.

ઉચ્ચાર, ન. (સં. ઔરસ+જન=
જનમથુ. ઉ.) રંગ.

ઉચ્ચ, ન. (આ.) ઉપનામ.

ઉચ્ચાર, સ્ત્રી. (સં) કાકડી.

ઉચ્ચાર, સ્ત્રી. (સં.) પૃથ્વી. (૨)
જાનનો મધ્ય ભાગ. [રિ.

ઉચ્ચ, સ્ત્રી. ઓળ; છલ ઉપરનો

ઉચ્ચ, સ્ત્રી. વમન; ઉચ્ચી. (૨)

ઉચ્ચીનો ઉચ્ચો.

ઉચ્ચકું, (ઉચ્ચકું), ન. (સં. ઉચ્ચકા
=અમિ વાસવો તે.) ઓર્થોતા ગતરા.
‘ઉચ્ચકું’પાત્રું=અસાદને નાસલામથઈ રહેલો

ઉચ્ચકો, પુ. ના(જા)એરના કાચકા-
નો વચર સામેલો અને એક જ કાલા-
વાળો ગોળો; ડાચો.

ઉચ્ચક, સ્ત્રી. હોસ. (૨) ઉમેદ.
(૩) ઉચ્ચ (૪) ઉચ્ચકાવું; પાછા ફરવું.

ઉચ્ચકપાલટ, જુઓ ઉચ્ચકપાલટ.

ઉચ્ચકોર, વિ. ઉચ્ચકમરું. (૨)

અ. ઉચ્ચકી.

ઉચ્ચકપું, અ. કિ. ઉચ્ચકથી કરવું;
ઉચ્ચકોર પ્રસવું. (૨) સામા પડું. (૩)
મંદી પડવું.

ઉચ્ચકસવાલ, પુ. સામે સવાલ.
‘ઉચ્ચક તપાસ’=ભાગના વકીલની તપાસથી

ઉચ્ચકસુકટ, વિ. અવળું સવળું;
આમતેમ, દોષી. (૨) ઉચ્ચકવું; આકુ અવળું

ઉચ્ચકપણું, સ. કિ. ફેરવવું;
ઉચ્ચકવું; પાસું જાલી નાખવું. (૨)

ધસારો કાવવો.

ઉત્તરી, ઓ. વમન; ઓ. ૧૨ી.

ઉત્તરું, વિ. આવળું; ઉંધું. (૨)

વિરુદ્ધ આહુ. (૩) જુલું. (૪) સામું.

(૫) સામા પતનું. [દેસ્વી

ઉત્તરું, સી. (આ.) મોહનત;

ઉત્તરું, યા. કિ. કમી થતું; પૂરી

જતું; પૂરું થઈ જતું; જમ પડતું

ઉત્તરું, યા. કિ. (સં. ઉત્તર

સૂત્ર=આનં. પું-૨ મતું. ૬.) વેદાસનાં

આવળું; દરખાત. (૨) ખીલવું (૩)

દહેરે થતું. (૪) હાસાસથી ઉપસાવું. (૫)

મળ કાપી. (૬) પ્રગટવું.

ઉત્તરું, યા. કિ. એક બાળુએ

૧મી જઈ (૨) ઉપસવું. (૩) ઉજાવું.

(૪) હાંસલો પસવું. (૫) જતું રહેવું.

ઉત્તરું, સ. કિ. (સં. ઉત્તર

જંઘ=ઓળ જતું ઉ.) ઓળંગવું; ઉપ

ધને જતું; પાર ઉતરી જતું; ઉઘડી

તું. (૨) અનાદર કરવો.

ઉત્તરું, વિ. ઉત્તરી જતું હોય એવું.

ઉત્તરો, પુ. ઓળાવો.

ઉત્તરો, વિ. ઉત્તરું; એક

સંજ્ઞા વળતથી નમી પડતું હોય તેવું

ઉત્તરું, સ. કિ. ઉલ્લે એમ

તું; એકાદ બાળુએ સળી-ઢળી-નમી નથ

મ કરતું. (૨) બંધ કરતું; કાઢી નખવું.

ઉત્તરું, સી. જે વાંક

જા આવી બારણાને ઉઠાવે ઉઠાવવડે.

ઉત્તરો, પુ. ઉ. નળો. (૨)

સીઓતું એક બલતું ધરતું. (૩) કાઢી

નાખવું તે; સમાપ્તિ.

ઉત્તરો, પુ. બારણાં બંધ

સાખવાનો આગળો. (૨) વલત; ઉપલો.

(૩) ઉઠાવો.

ઉત્તરો, પુ. અંધકમ.

ઉત્તરું, સી. ઉંધું વળી જતું.

ઉત્તરું, સી. મથું જમીન

ઉપર સળી પથ હોય કસી ઉઠાવજી જતું

તે. (૨) વિરુદ્ધ બા હુએ ફરી જતું તે.

ઉત્તરું, પુ. (સં. હુડા; રાત્રિને

વખતે બહાર નીકળવારે અને વિવસે કાઢી

બખોલમા બરાબ રહેનાર એક પંખી.

ઉત્તરું, પુ. હુડાનો કાઢો;

રમાલ; છત.

ઉત્તરું, સી. પુ. ગોળા-

માંથી જે પાતવડે પાણી લેવામાં

આવે છે તે. [પાણી બહાર ફેંકી દેવું.

ઉત્તરું, સ. કિ. થોડે થોડે

ઉત્તરું, પુ. ચંદરવો; છત.

ઉત્તરું, વિ. ઉંચું વરગાના

વલતવાળું; ઉંચું.

ઉત્તરું, સી. (સં.) ઉંચાઈ;

આગ્રસમાંથી અગ્નિ વરસવો તે. (૨)

આગ્રસનો અગ્નિ.

ઉત્તરું, પુ. આગ્રસમાંથી

અગ્નિ પડવો તે. (૨) મોટો ઉત્પાત

મહા અનર્થ.

ઉદ્દામુખ, ન. (સં.) જાણા-
યુખી પર્વતનું મુખ. (૨) ઉવાદીઆનો
બળતો છેડો. [દાનાઓ.

ઉદમા, પુ. (આ.) નિહાનો;
ઉશ્વર, જુઓ ઉશ્વર.

ઉદ્દામન, ન. (સં. ઉત્તમનું
= જોળ મનું ઇ.) દૂધી નવું; ઉપાચર્યને
નવું. (૨) આનાદર કરવો. (૩) વિરૂદ્ધ
નવું. (૪) અપરાધ.

ઉદ્દાણ, વિ. ઉદ્દાણી જાય એવું;
નમેણું. (૨) ના. ગાડાં ઉદ્દાણી જાય એવો દોળાવ.

ઉદ્દાવનાર, ના. લાડ લડાવનાર;
આનંદમાં રાખનાર. (૨) હુલાવનાર.

ઉદ્દાવનું, સ. કિ. હુલાવનું;
લાડાડામાં રાખવું. (૨) હાથમાં રાખીને
હુલાવવું. [(૧) પ્રકારકું. (૩) ખીસવું.

ઉદ્દાસનું, અ. કિ. હરખાપું.

ઉદ્દાસી, વિ. (સં.) આનંદી;
હરખામિલું. (૨) ખીસવું.

ઉદ્દાણ, વિ. ઉદ્દાણી જાય એવું;
નખી જાય તેવું. [ખૂટી નવું.

ઉદ્દોજવું, અ. કિ. બંધ પાડવું;

ઉદ્દૂ, વિ. મૂર્ખ; ગમાર. (૨)
નાંડા નેવું; અણસમજી.

ઉદ્દેખ, પુ. લેખ. (૨) વર્ણન.
(૩) લખા. (૪) એક જાતનો અલંકાર.

(૫) પ્રમાણ; પ્રસંગ; નિયમ.

ઉદ્દેખવું, સ. કિ. લખવું.
(૧) જાતવું. (૩) લખાણ કરવું (૪) ખનન કરવું.

ઉદ્દેહાવનું, સ. કિ. ખુશીમાં
રાખવું; હાથવડું. (૨) હુલાવવું.

ઉવટ, સ્ત્રી. આપડા. (૨)
દેશનમતિ.

ઉવટણ, ન. (સં. ઉત્તમનું
ફેરવવું ઇ.) યરીરે ચાળવતો 'સુખ'થી
પદાર્થ. (૨) સુખથી પદાર્થ યરીરે ચાળવો.
(૩) ઉત્કલના કામમાં આવતી 'વસ્તુ'.

ઉવટણો, જુઓ ઉપરવટણો;
બત્તો. [વાતની જમીનમાં ઘડવું નવું.

ઉવટ, સ્ત્રી. 'કુમાર'; ૨૨૫

ઉવરો, પુ. ઓવારો; આંધિયોપાં

ઉવેખ, પુ. ઉપેક્ષા; અનાદર.

ઉવેખનાર, વિ. ઉપેક્ષા કરનાર;
આંખ આઘાત કરી જનાર.

ઉવેખવું, સ. કિ. (સં. ઉત્તમ
દ્વિપ્ર=વિકારવું-ઉપેક્ષા કરવી.)

ઉપેક્ષા કરવી; હાકાર ન રાખવી. (૧)
ઉપાડવું. (૩) હલકું મણવું. (૪) સાંખવું.

(૫) હલકું મણવું. [એમ મણવું.

ઉવેખાવવું, સ. કિ. પ્રે. ઉવેખે
ઉશાના, પુ. હાંચુનો પુત્ર; મોટો

આદિ ઇવિ. (૨) એક વૃક્ષનાં રાજાં
ઉશાપ, સાખને બદલવો તે.

ઉશાંઈ, ન. દાતકું.

ઉશીકું, ન. ઓશીકું; તકાએક
ઉશાનર, પુ. એક પૌરાણિક

રાજા; સિવિ રાજાનો પિતા.

ઉશીર, પુ. (સં.) એક જાતનું
સુગંધીદાર. શાંસ. [નાળયુ.

ઉશેટયું, સ. કિ.) ફેંકયું;

ઉશટાવયું, સ. કિ. પ્રે. ઉશે

એમ કાવયું.

ઉશકેરણી, બી. કાષ્ઠની સામે
કોષ હાવવાનું યાજ એવી ચીજવણી;
ઉત્તેજન; ચકાવયું.

ઉશકેરનાર, વિ. ચકાવનાર;
શીખવનાર; ઉત્તેજન આપનાર; સામે
વવાની સલાહ આપનાર.

ઉશકેરયું, મ. કિ. કોષને ચકા
વાવયું; ઉત્તેજન આપયું; શીખવણી
કરી. (૨) જગાવયું; ચકાવી ચકાવું.

ઉશકેગવયું, સ. કિ. પ્રે. ઉશકે
રાખ તેમ કરવું.

ઉશદાસ, પુ. શુભરાત્રીના નંદ
પાન રાખના જમાણ. ઉશદાસે મોઝા મોઝા
પુણ્ય કર્મો કરી પોતાનું નામ ધર્મોત્તમા
તરીકે જાળવી મુકયું હતું. નાસિકા અને
કાશ્મીરના તેનાં પુત્રકર્મોની વિગતો
આપેલી છે. તે બદ્ધ મોઝા હાલથી
દેનો. [ઉચ્છ્રિય.

ઉશાસ, પુ. (સં.) ઉશો, આસ;

ઉચ્છ્રાણ, પુ. (સં. ઉચ્છ્ર-
શાંયુ, ગંગયું, તેજસ્વી થવું છે.)
પ્રસાદનો સમય, સુધોદયનો સમય.

ઉશા, બી. (સં.) પ્રસાદ;
મગસયું. (૨) ખારી જમીન; ઉખર લોંબ.

(૩) ગણ, સધ્યાગ્રજ. (૪) ઓખા;
ખાણાસુરની પુત્રી.

ઉષ્ટ, ન. (સં.) બાટ.

ઉષ્ટિકા, બી. (સં.) બાટડી.

ઉષ્ણ, વિ. (સં.) ઉત્ત્: ગરમ.

ઉષ્ણકર્મિષ્ઠ, પુ. (સં. ઉષ્ણ+
કર્મિષ્ઠ ઉ.) વિપુલવૃત્તથી રહો. અંશ
ઉપરનો અને રજા અંશ નીચેનો પહેરા.
(આ કર્મિષ્ઠમાં જેટલો વાપ પડે છે તેટલો
પૃથ્વીના બીજ લાગેમાં પડેનો નથી.)

ઉષ્ણતા, બી. (સં.) ગરમી;
વાપ. (૨) અગન; જાગવા.

ઉષ્ણતાનયન, ન. (સં. ઉષ્ણતા
+નાનનો=યન જવુ. ઉ.) ગરમીને
હથ જનાર. (૨) ગરમીને હાવવાની ક્રિયા.

ઉષ્ણતામાપક, વિ. (સં.) ઉ-
ષ્ણતાનું માપ કરનાર; ગરમી માપનાર.

ઉષ્ણતાવાહક, વિ. (સં. ઉષ્ણતા
+વહ=વહ જવું-વહેવું, ઉ.) ગરમીને
હથ જનાર. [નાશ થવ.

ઉષ્ણમાનયન, ન. ગરમી માપ-

ઉષ્ણાણું, વિ. ગરમીવાણું; ગરમ.

ઉષ્ણાંશ, પુ. (સં. ઉષ્ણ+
અંશ=કરવ ઉ.) મુશ્કે; જેનાં ગરમ
રિણો છે એવું.

ઉષ્ણોદક ન. (સં. ઉષ્ણ+ઉદક
=હણી) ગરમ પાણી.

ઉસ, પુ. ખરાપણાને લીધે

જાતીન ઉપર ખરનું પાનણું પટ જામી આવે છે તે. (સાક્ષી તેને હુલસાં પાવામાં વાપરે છે.) (૨) ચેરકી.

ઉસટ, વિ. ચટ (સિટ) નું નદિ હું; વાટાઓનો જે જંગ-સેટ કરવામાં આવે છે તેમાંનું નદિ એવું.

ઉસપણું, સ. કિ. દોડીમાંથી થી ઉલેચણું. (૨) ખાલી કરણ. (૩) ન મલેવું.

ઉસરડણું, સં. કિ. ભેટું કરણું; કું કરણું. (૧) એકું કરી નાખણું.) ઉલેચણું. (૪) મલેવું નાખણું.

ઉસરડાવણું, સ. કિ. પ્રે. ઉ-એમ કરાવણું; ભેટું કરાવણું. (૧) ચારણું. (૩) વાળી જાડી નખાવણું.

ઉસરણું, ન. એકું થણું. (૨) ડો. (૩) ઉમેરણું.

ઉસર-પાટો પુ. પાવનાનો; નાશ.

ઉસરણું, અ. કિ. નાશ થવો.) એકું થવું. (૩) ટળવું; જલ મલેવું.

ઉસરી-ખેડ, પુ. જાડુલી એકું; પાડીએ.

ઉસારણું, સ. કિ. ઉપાડણું.

ઉસેડણું, સ. કિ. બુઓ ઉસરડણું

ઉસેવણું, ન. પેના અથવા રંજ-જાળાઓનું પાણી.

ઉસેવણું, અ. કિ. સુતર અથવા ને ઉપજાઓમાં બોળી રાખવા (૨) આપવો; ધોવું.

ઉસતવર, વિ (ફા.) જો-વર. (૨) વાટા ફરે નદિ એવું; દડ. (૩) જાતીવાણું. [(૨) દડા.

ઉસતવારી, સી. (ફા.) મરુમુતી.

ઉસતાદ, (ફા.) મદતાઈ. શાખ-વનાર. (૨) વિ. કામેલ; પડોચું.

ઉસતાદી, સી. મહે-ગિરી. (૨) મહેલવત; કુશળતા (૩) પક્ષાપ; જાડોથી (૪) યુક્ત.

ઉણખળો, પુ. (સં. ઉલ્લખલ) ખાંસીએ.

ઉખ, સી. ધમ્મ.

ઉંગણ, ન. (સં. સંજન ઉ.)

ઉજળું. (૨) ખરી ઉપર તેલ થી ચડું.

ઉચકણું, વિ. બહેરું; થેકું માંમ-જવા વળું. [મરું.

ઉચકણું, સ. કિ. નાચેય ઉચું

ઉચકામણું-ણી, ન. સી. ઉચ-કવાળી મલુરી.

ઉચકામણી, સી. ઉપકામણી.

ઉચકીવણું, ઉપકામણીને લખવું.

ઉચણું, ન. (સં. અજ્ઞ= આંખું

ઉ.) ઉજળું; ઉજવાના સાધન (૨) ઉજલી

નાખણી. (૩) ઉજલીની વસ્ત્ર. [વાતી રીત.

ઉજણી, અ. ઉજળું તે; ઉજળ

ઉજણું, સ. કિ (સં. અજ્ઞ= આં-

ખું ચાપણું) તેલ આંખું. (૨) મંજ-સાધી વા નાખવો.

ઉજાવણું, સ. કિ. પ્રે. ફાળી

પાસે જનવાની ક્રિયા કરાવશે; મંત્રાવર્ત.
(૨) ચોષ્ટ ચોપડાવર્ત.

ઉદાંતીઓ, પુ. નાનાં ઉદ્ધરને
થતાં મોટી ઉદ્ધરસરો મેળ.

ઉડાળ, ઓ. (સં. હટ્ટોન=દવામાં
ચારાવો મારવો.) એક દાવની બાપ

ઉડાળુડાળ, ન એજોરિંગાગો
વાળવો (૨) મમે તેમ જોડવું. (૩) ચેટમાં
મોળા વળવા; ચૂક આવવી. (૪) વિ.
ઉડુંચવું; ઉડુંકું સુધકું.

ઉડાઈ, ઓ. ઉડાચ.

ઉડાસુ, નં ઉડાપવું; ઉડાર.

ઉડું, પિં અમુક સપાટીથી જે
નીચું જતરવું તે. (૨) લાણ; આકું; ધર્મ
જ અંદર. (૩) અમાધ; વેંભીક; ખરન
પમાય તેવું. (૪) માફું. (૫) ન સમજાય
તેવું. ઉડા ઉડરવું=વિષયની અંદર અંદર
વિચાર કરવા જવું. (૬) ભેખમમાં જવું.
ઉડાં મૂળ નામવાન્કિયાર થવું; મળતું થવું.

ઉડા, અ. ઓચ; આ વર્ષે.

ઉડર, પુ. મુખ.

ઉડરકણી, ઓ. ઉડર પાડવાનું
પાંજરું; ઉડરીડ.

ઉડરકણીઉં, ન. ઉડરીઉં.

ઉડરકરણી, ઓ. (સં.) ઉડરના

ગત જેવાં પાંડ્યાવાળી એક વનસ્પતિ.

ઉડરડી, ઓ. ઉડરની માદા. (૨)

ઉડરની એક નાના કદની જાત.

ઉડરડો, પુ. મોટા ઉડર

ઉડરવાઈ, ઓ. ઉડર પાડવાનું
પાંજરું. [જેવા એક રોમ.

ઉડરી, ઓ. માથામાં થતો લુખસ

ઉડરીઉં, ન ઉડરવ ઈ. (૨) ઉડ-
રનું ઈ.

ઉધખોલીઉં, વિ. ઉધું કામ કર-
નાર; અમરમી આકમી.

ઉધણવું, અ. કિ. ઉપવું.

ઉધાંવળું, વિ. ઝાંખું; નિસ્તેજ.

(૨) કુળી નજરનું. (૩) મૂખ (૪) ઉડ ઈ.

ઉધીઉં, (ઉરિયું), ન. પાપકી
વગેરે માટલામાં ધાધી બાંધી તે.

ઉધીપુતળીનું, વિ. જેની કાકી-
માં સામો વસ્તુનું ઉધું પ્રતિજિમ પાડે
હોય એવું.

ઉખર, પુ. (સં. હટ્ટમ્યર ૩.) ઉખ-
સનું ઝાડ. (૨) બારણાની બે સામે વચ્ચેનું
જમીન સાથે બેસાડેલું લાકડું. (૩) આંગણું.

ઉખરો, ઓ. ઉખરાનું ઝાડ. (૨)
બારણાખમાંનું મોટા ઉખરાથી નાનું એક
લાકડું. [૬૪: ૫૩૨.

ઉખરું, ન. ઉખાંકું; ઉખરડાનું

ઉખરો, પુ. લુખો ઉખરડો.

ઉખાડીઉં, ન. બગતું લાકડું.

ઉખો, અ. ધડ જળ વગેરે ધાન્ય-

ના દાણા જેની અંદર પાપ છે તે કુંડી.

ઉરું, ન. કામ ખેંચનારા બળ-

સોને ઉડરવાનો દાગ પાતો ખારો.

ઉહા, અ. દૂધણાનો એક ઉદ-

સાર. (૨) એક.

ઉદ્ધારો, મુ. નિસાસો. (૨) કાચ
હાથ; અરેરે (૩) હા કહેવો. (૪) વાગમાં
પોતાનું પાન છે એમ જણાવવો એ અં. ૮૧
ઉચ્ચાર. (૫) રવાણામનને એક ઉદ્ધાર
(૬) દુષ્ટાસરનો એક ઉદ્ધાર. [ઉદ્ધ.
ઉંડું, અં. ૧૪; ગાદ. (૨) ૭૬,

ઉ.

ઉ, પુ. (સં. ઝ) યુજાતી
મૂળાકરમાનો કદો સ્વા.

ઉખર, વિ. (સં. ઝવર) ખારી;
ખાતવાળી તપીત.

ઉઘડવું, અ. કિ. (સં. ઝડ)
ઝડુ=ઘડવું-ઝડખું, ઉ. (૬૨૪), ઘડતા,
ઘડખાતા અને ઘોડાના મઠાર નીકળવું;
પોરે થઈ પડવા નવું. (૧) ઘડવું.
ઉઘડાવવું, સ. કિ. પ્રે. ઊપસે
એમ કહવું. [મઠ લઈ આવે તે.

ઉઘડાવો, પ્ર. વરને ખઠાવવા

ઊંચીજવું, હા દેવો અટકવું.

ઊં (વ. સ. ડાનણ.

ઊંડું, જુઓ ઉંડું.

ઊંડેડ, સો માથાકુટ; ઝહેનત.

(૨) ચાકરી; સારવાર

ઊંડાડવું, સ. કિ. જમત કઢવું.

ઊંડાં. ત. ખ. એકથા સો સુધીના

વાદાજવના ગુણધારના ગરીબા.

ઊંડા, (૧. (સં.) ઉડું; ઉડેડું.

(૨) ઉડવાનું (૩) આમણમાં ચાકનાર.

(૪) જેના પટે કડખ તે.

ઊંડાણો, સી. ચંદનપેટ [ગિત.

ઊંડાણો, પ્ર. ઉડો લાગે એવો

ઊંડારોમ, પ્ર. એક ઉપરથી

ઉડેને જાનને પ. ૫ એવો આપિ.

ઊંડુ, જુઓ ઉંડુ.

ઊં, ૧૫. (સં.) પડેડું.

ઊં, સી. (સં.) પડેડી.

ઊંડનાર વિ ઊંડવાનું કામ

કાનાર; ઘણવાનું કામ કરનાર.

ઊંડુ, સી. ઓછ; ઘટ.

ઊંડમ, સી. ઉંડુ; ઓખાપણું.

ઊંડુ, સ. કિ. (ઝડ=ઊંડું

ઉપરથી ઊંડા.) વધારામાં જે વાણા-

મણુ ગૂંધે તથા હાથ તે મેળવી દેવાનું.

ઊંડાશ, સી. ઓછપ; ઘટ.

ઊં, વિ. (સં. ઝડ) ઓછ.

(૨) અપ્ર. [વગેરેના ચરીર ઉપરના વાળ.

ઊં, સી. (સં.) બહાર પેદા

ઊં, સી. (સં.) સાથળ; તંબ.

ઊંડતંબ, પ્ર. (સં.) એક માત્રનો

વાધુને દોષ; જાણવું સહી નવું.

ઊંડું, ન. (સં.) તંબ; જળ.

ઊંડનાથ, પ્ર. (સં.) કમળાઓ.

ઊંડાં, પ્ર. (સં.) કોળીઓ.

ઊંડ, અ. (સં.) ઉમે; ઉપર.

ઉર્ધ્વપુ. ન. (સં.) જીવંતિવં.

ઉર્ધ્વરેતા, પુ. (સં.) જિતેન્દ્રિય.

(૨) મંદોદેવ. (૩) લીંમંપિત્રમંદ.

ઉર્ધ્વ, અ. (સં.) તરંગ; મોંમી.

(૨) એકએક ઇચ્છા યદ્ય આલે તેજમગ્ન.

ઉર્ધ્વપાંહ, પુ. (સં.) સામસામે

વાદવિવાદ કરવો તે; વાદ.

ઉર્ધ્વ, અ. (સં) ર્ધ્વ=સુવું-ઉર્ધ્વ

પતું. ઉ. પ્રા. સુવદ્દ તેર્વ દે. સવદ્.

મમકાલથી યાથી જઈ આપો મીવાને

ખારામ લેવો તે; નિદ્રા. (૨) અસાન. (૩)

જ ધારી. (૪) આગસ (૫) જ્યાં ઉર્ધ્વમાં

સ્થિતું=અર્ધસ'કર્મી' કરવું. (૨) અર્ધેલમાં

નહું; નિર્ધેક નહું. ઉર્ધ્વ ન' જુએ

સંધરો અને ધ્રુવ ન જુએ ઓખરો=

અમરને વખતે સંધરે બાહુ'લેવાઈ' નથી.

જો વેધાને જોમગરા=ધ્રુવ ગુર્મીથી દુઃખ

કાલે વારી લે ? ઉર્ધ્વતાનો પર્વો ને જન

તાની' પાંડી=સાવેધાનીનાં ફળ સંતાં.

ઉર્ધ્વલુરોગ, પુ. આક્રિંક્રમાં થનો

એક અર્ધેલ રોગ. (અ) રાગમાં બોલસને

કરમી જલ આવે છે; અને કેટલાક દિવસ

સુધી ઉર્ધ્વમાં ને જલમાં પડી રહ્યા પછી

મરણ થાય છે)

ઉર્ધ્વલુરો, વિ. બહુ જીવનાર;

સદેહમાં ધી જલ એટલે (૨) સુસ્ત; આગસ

ઉર્ધ્વપુ; અ. કિ. નિદ્રા કરેલી. (૨)

આગસમાં પડી રહેતું, અંજાનમાં રહ્યો કરે.

ઉર્ધ્વાકુ, સં. કિ. પ્રે. જીવે એમ

કરતું. (૨) પેટું મૂકું; સાંત પાડી દેતું.

ઉર્ધ્વાગુ, વિ. બહુ જીવનાર.

ઉર્ધ્વેટ, વિ. જીવનારું, જીવે

જાગેકુ.

ઉર્ધ્વ, વિ. (સં. જન=જોડું).

ઓ. (૨) જાગી. 'ઉર્ધ્વ પડતું'=બોલુપાડું.

ઉર્ધ્વ, ન. (સં. ઉર્ધ્વે) ઉર્ધ્વ

ને જોખનું એક ભારંભરસરી પ્રાણી (રેતીમાં

પ્રસારી કરવામાં તે બહુ ઉર્ધ્વમાં છે.)

ઉર્ધ્વકટો, પુ. એક મતિની વન

સ્થિતિ.

ઉર્ધ્વકટી, સ્ત્રી. ઉર્ધ્વકટી માંદો; સોંઠણો.

(૨) રોનાનું એક ઓતર.

ઉર્ધ્વકટો, પુ. નર ઉર્ધ્વ. (૨) ગામનો

હડો. (૩) જેન (માલ હપાડવાનો સંધી). (૪)

હંથો માલસ. (૫) હંથો ને લંબા યાલસો.

ઉર્ધ્વવેદ પુ. લેલાગુ વેદ.

ઉર્ધ્વવેદ, ન. અંનાડી'દવા.

'ઉર્ધ્વકટી' ન. જોખમી છંદ.

ઉર્ધ્વકટી, વિ. જી. જ્યાં જ્યાં.

(૨) જુજ; સુસ્ત માલસ.

ઉર્ધ્વ, અ. દુઃખ, ગર્વ. અને

અહ કરનો એક હટ્ટગાર; જીઓ' હદ.

ઉર્ધ્વ, અ. નકારમૂલક ઉર્ધ્વગાર.

ના. (૨) અભિમાન. (૩) હડીવાઈ.

જુઓ હદ.

નં.

નં. (સં. ક્ર) ગુજરાતી ભાષાના

મૂળાક્ષરમાનો લાગ્યો ૨૧૧.

પાઠ, ઓ (સં., વેદ; ઋગ્વે. (૦) ઋગ્વે.
ઋગ્વે.

ઋકાર, પુ. (સં.) ઋ અક્ષર;
ઋગ્વે. ઉચ્ચાર.

ઋક્ષ, પુ. (સં.) રીંછ. (૨)
નક્ષત્ર; વાસો.

ઋક્ષરાજ, પુ. (સં.) રીંછનો
રાજા; ઋષુવાન. (૨) ઋક્ષોનો રાજા; અંદ્ર.

ઋષી, લુ. ઋ. ઋષિ.

ઋગ્વેદ, પુ. સં. આર્યોના ચાર
વેદોમાંનો પહેલો વેદ.

ઋગ્વેદસંહિતા, ઓ. (સં.)
ઋગ્વેદનો એકસો મંત્રભાગ.

ઋગ્વેદી, વિ. (સં.) ઋગ્વેદ
લક્ષણ; ઋગ્વેદનો અભ્યાસી. (૨) જેને
ઋગ્વેદની રીતિએ સંસાર કરવામાં આ
વતા હોય તે.

ઋગ્વેદ, ઓ. (સં. ઋગ્વે. ઉ.)
ઋગ્વેદના મંત્રની ક્રમ-પદ.

ઋગ્વેદ, વિ. (સં.) કરમ; સંપૂર્ણ.
(૨) ઋગ્વેદ; નરમ.

ઋગ્વેદતા, ઓ. (સં.) કરમતા.
(૨) ઋગ્વેદતા; નરમતા.

ઋગ્વે. ન. સં. દેવ (૨) બં-
ધન. ઋગ્વેદમાં પ્રથમ પ્રકારનું નામ
હયંકાર: (૧) દેવકાર, (૨) નરિકાર અને
(૩) વિદ્યકાર (૪) જાદુ કરવાનો આંગ્રો
અને જાદુ ચિહ્ન.

ઋગ્વેદ, વિ. (સં.) કરમથી

પદ ઋગ્વે. [માંથી પદ] માં તે.

ઋગ્વેદ, ઓ. (સં.) દેવ.

ઋગ્વેદ, પુ. (સં.) ઋગ્વેદ

અનુવચ્ચ ઉ.) કરમનું નામ; દેવ.

દેવને સમર્થ. [વાગુ.

ઋગ્વે. વિ. (સં.) દેવ દાર: કરમ

ઋગ્વે. ન. (સં.) સમ; માયું.

(૨) ઋગ્વે. (ઋગ્વે. ૨૫ આવકું તે.

ઋગ્વે. પુ. સં.) ઋગ્વે. (૨)

ઋગ્વે. પુ. (સં.) ઋગ્વે. (૨)

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋગ્વે. ન. (સં.) ઋગ્વે.

ઋતિવજ, પુ. (સં. ઋતિવજ
) પુરોહિત; આચાર્ય.

ઋદ્ધિ, સ્ત્રી. (સં.) સિદ્ધિ.

૧) હક્ષ્મી. (૩) આળાદી; વિદ્ધિવિદ્ધિ.

ઋપભ, પુ. (સં.) એ.ધા. ૨)

૧) ઋતિ. (૩) આદિ ઈવ. (૪) વિ. અતિ

તમ. (૫) સાત સૂરમાંનો બીજો સૂર.

ઋપિ, પુ. (સં.) સંસારથી

જામત; જાની; આચાર્ય; તપસ્વી.

ઋપિકુમાર, પુ. (સં. ઋપનોપુત્ર.

ઋપિકુળ, ન. ઋપિઓનો સમુ

દાય (૨)ભમાં અતિ ઉત્તમ જ્ઞાન આપવામાં

આવડે એવી એક પ્રાચીન મળની સંસ્થા.

ઋપપત્ની, સ્ત્રી. (સં.) ઋ-

પિની સ્ત્રી. [ભાદરવા મુદ્દ પાંચમ.

ઋપિપત્નિ, સ્ત્રી. (સં.)

એ.

એ, પુ. (સં. ઇ) ગુજરાતી

મૂળાક્ષરોમાંના આઠમો સ્વર.

એ અ. અરે; એ; હે.

એ, સ. (સં. ઇદમ્=આ ઉ.)

આ. (૧) તે. (૩) પેઠું

એઉ, સ. એઓ (માનાયેં.)

એઓ, સ. 'એ'નું બહુવચન;

એઉ. (૨) પેલા.

એક, વિ. (સં.) પહેલો અંક.

(૨) મુખ્ય. (૩) અમુક. (૪) સરખું.

(૫) આદરે.

એકએક, વિ. દરએક; એક
પછી એક.

એકકેરે, અ. એકબાલુએ, એકગમ.

એકચક્રે, અ. એકજ નાના

હાથમાં બધી સત્તા હોય તેમ.

એકચિત્ત, ન. (સં.) જ્ઞાન;

લક્ષ. (૨) વિ. એનું મન એકજ બાબત-

માં લાગેલું હોય એવું.

એકછત્રે, (સં. ઇક + છત્ર=

અમલ. ઉ.) પક્ષા મોટા પ્રદેશ ઉપર

એકજ બસનું રાજ્ય હોય તેમ.

એકજ, વિ. માત્ર એક.

એકજણ, ન. (સં. ઇક+જન=

માણસ ઉ.) એક માણસ; અમુ. એકજણ.

એકજથે અ. (સં. ઇક+જથ=

રાજુ. ઉ.) એક સાથે; એક ઠાણે;

અમુ. આમુ.

એકકું, વિ. (સં. ઇક+કુ=

લણું રહેલું. ઉ.) એકત્ર કરેલું; ભેડું. એકકું

કરવું=સંપ-મેળ કરાવવો. એકકું ચલું=

મળી નવું; એક ચલું.

એકડેએક, પુ. એકથી તે સે

લથી ભાલવા-લખવાનો એક આંક. (૨)

એક સંજ્ઞા. એકડેએકથી = પહેલેથી;

આરંભથી.

એકડો, પુ. એકનું જે ચિહ્ન

તે; આંકડો. એકડો કરવો=સહી કરવી.

(૨) કમ્પ્યુટર આપવી. એકડો લેવો=કમ્પ્યુ-

વસ્તુ વચાનું બધું નામું
એકતરસી, વિ. નામું; એક
પદનું એ નામું.

એકતા, સ્ત્રી. સં. એકપદ.

એકતાઈ, વિ. એકતાવ્યથા;

સખ્ય એક તારું

એકતારો, પુ. જેને એક તાર

દોષ એવું વાછત; વજ્રો

એકતાલ, પુ. (સં.) જેમાં એ-
ક તાલ આવે એવા વાજ (૨) વાજન-
માં તાલ દેવાનો એ એક. (૩) એકથ

એકતાળી, વિ. (સં.) ચાળીસ ને
એક; ૪૧.

એકતાળો, પુ. જેમાં મથળા
ઓતાળોય શેર યાવ એવા જેમ (૨)
કોઈ પદ સેવાના ૪૧ મી સારે પડેલા કુખ.

એકત્ર, વિ. (સ. પક+ત્ર)
અમેલું; એક. (૨) મેં વેલું. ૩) સરથ.

એકત્રતા, સ્ત્રી. એકત્રપદ્ય;
એક; સપ

એકત્રીસ, વિ. ત્રીસ ને એક; ૪૧.

એકત્ર, ન. (સં.) એકપદ્ય.

(૨) સંપ. (૫) મળવાપદ્ય; એક.

એકધંભુ, વિ. એક ય સારા
વાળું; એકધાનના ઉપર નામિલું

એકદમ, અ. (શ. અ-નદમ=
પાંચ દ.) વાળડોળ, વાળવાળડ;
જુરસામે.

એકદણ, વિ. (સં. પક+દણ=

પાંદડું) એક પાંદડી. (૨) જગતનાં
એકદળીયાં, વિ. એકદળી-
વાળા. (૨) એક પાંદડીવાળા

એકદડ, પ (સં.) એક આ-
ધાર; એક તારૂંની એકપણી મારી

એકદત, (સં.) ગણપતિ. (૨)
એક દત્તવાળો બાપી.

એકદંડીઈ, વિ. (સં. પક+દણ=

લાકડી-રત્ન) એક ચાલવાવાળું. (મોડા
એક ચાલુદા હપર મોડા કસો, તેમ

અસલના રાજાએ અણમાની પી, તણીએ
અને કુંવારી કન્યાએને પહેરામાં રાખ્યા)

(૨) મરણ થતા પહેલાંનો શ્વાસ (એ
દંડીઓ જે સ).

એકદા અ. (સં.) એક વખત.

(૨) કા (૫) (૩) પૂર્વ.

એકદાણીઈ, ન. એકસરખા
દાણવાળું પહેલું; મંગળદ્રવ.

એકદોલ ન. એકમન. [એકતા.

એકદોલી, સ્ત્રી. સંપ; મનની

એકદાઈ, સ્ત્રી (સં. પક+ગણ=

મમ+દણિ=ન-ર-આરાધ) જેમનો
એક સરખા હેઠ હોય તે; એકતમ

(૨) કાલ્ય.

એકદેશ, પુ. (સં.) એકત્ર હેઠ
હોય તે (૨) એકતરસીપદ્ય. (૩) આજી

વરડોળે અથડ એક ભાગ.

એકદેરી વિ. (સં.) એકત્ર દેસલું

(૨) એક બાહુડું (૩) અધુર.

એકધા, ન. (સં.) એક પ્રકાર.

એકા રીતે.

એકધારી, વિ. (સં. પક્ક+ધારા=અર્થ) 'સરખી ધારવાળું.'

એકધારું, વિ. (સં.) સરખું; એકસરખું.

એકનજરે, સી. મરખી નજરે; એક વિચાર (૨) એક હેતુ દોષ તે (૩) [નજ મળવી તે.]

એકનસીડું, વિ. હડીયું; અમરી

એકનિષ્ઠ, વિ. (સં. પક્ક+નિષ્ઠા ૧.) એકા નિષ્ઠાવાળું. (૨) વિષયસુઃ પ્રમાણિક.

એકનિષ્ઠા, સી. (સં. પક્ક+નિષ્ઠા=૬ રહેલું. ઉ.) એકનીજ ઉપર જ વિશ્વાસ તે; પ્રમાણિતા.

એકનુંએક, વિ. તેનું તેજ; એકજ.

એકપક્ષી, વિ. (સં. પક્ક+પક્ષ=ખાતુ+ધ=વાળું) એક ખાતુનું.

એકપણું, ન. એકતા. (૨) સામાપયું.

એકમારગી, અ. એક રીતે; એક દેખે. (૨) એક વખત.

એકેસાતું, વિ. એકજ ભાવનું.

એકસુક્રામત, ન. દિવમત્રા એકજવાર ખાવાનું મત. [(૩) પહેલું.

એકમ, સી. પડવો (૨) એક

એકમગ, અ. એક બાબત; એક તરફ

એકમજાદી, વિ. એક મજા

લાનું; એકમાણ્યું. [એકસિધ.

એકમન, વિ. (સં.) એક વિચાર;

એકમતીઉ, વિ. એક અમુક મતે પક્કનારું; હકીકું.

એકમન, વિ. (સં.) એકનીજ; સંપીલું.

એકમાત્રા, સી. (સં.) એક પાણુ- (૨) જ એક; જા.

એકમાર્ગી, વિ. (સં.) એકજ માર્ગનું; સીધે રસ્તે જતાં.

એકચેક, અ. એકબીજાને; પ-રસ્પર. (૨) વિ. એની અંદર બીજું

સગી વડું દોષ એકું; એકસ.

એકમેર, અ. એક તરફ; એક પડખે.

એકર, પુ. (અ.) જમીનનું અથવા ચોરસ માપ. (૪૮૪૦ ચોરસ વાર.)

એકરસ, વિ. (સં.) એકપણું થઈ શકું દોષ એકું; મળી બનેલું. (૨) બરોબર મળી-મળી બનેલું (૩) ગુલતાન.

એકરગી, વિ. એક રંગનું. (૨) એક ભત્તા સ્વભાવનું. (૩) એકજ ભત્તા વિચારવાળું.

એકરાસ, લુખો ધારાર.

એકરાસ, સી. એક ખીજાને મળવાપણું દોષ તે; સમગુણા; સંપ.

એકરૂપ, વિ. એક સરખું દોષ તેકું; એકસ.

એકસ, વિ. એકલું.

એકલક્ષી, વિ. એકજ લક્ષ્યાણુ.

એલકું, વિ. એકનું; માથ વચરનું.

એકલકોકલ, વિ. એકનું; સોના

ચગરનું; છડું.

એકલરેટું, વિ. માત્ર પોતાનુંજ

ચેટ ભાવનું સમજવું હોય એવું; સ્વ. ચીં.

એકલમલ, વિ. એકલકોકલ;

કવચિત્, કોઈક. (૨) જવલે મળી આવે

એવું. (૧) એકા. (૪) એકવાર્થી.

એકલવાઈ સી. સોનાનું એક

આલસ. [પુત્ર પરિવાર વગરનું.

એકલવાયું, વિ. એકનું; આ

એકલું, વિ. જીલું કોઈ સા-

થમાં ન હોય તેવું. (૨) માત્ર પોતેજ;

ફક્ત; કેવળ. [સમથ.

એકવખન, જ. એકવાગ; એક

એકવચું, વિ. એકીવારે; નામદું.

(૨) એકવારે; એકબાજુએ.

એકવચની, વિ. એકવચનવાળું.

એક વાર બેસે તે પ્રમાણે કરે એવું;

પ્રમાણિત. [નબળું.

એકવડીઈ, વિ. નાળુકળીયાનું;

એકવડું, વિ. પાતળું; નાળુક

આંધાન. (૨) એકપડવાળું.

એકવર્ણસમીકરણ, ન. બીજ

ચણિતાને સમીકરણમાં આવે એક

અન્યકત પદ હોય તે.

એકવાર એક વખત; એકદા.

એકવાર્ણીઈ, વિ. એક વખતનું.

(૨) ના. એકવાર ખંડાએથી ડાખ.

એકવિચાર, પુ. (સં.) મગા

આવવું તે.

એકવીસ, વિ. વીસ ને એક; ૨૧.

એકસદ, એક આપો જાણો.

(૨) વિ. એક જવાબનું.

એકસકં, વિ. સાક ને એક; ૧૧.

એકસપપુ, (સં.) એક જીભની

સાથે મળી જવું તે; એકમેકવા મળી તે.

એકસંખી, સી. એકમંપપનું;

જુલાઈ નહિ તે (૨) એકમતવા યદ્ય જડું તે.

એકસાન, વિ. એકજગ.

એકસેટ, (-ડ) વિ. સાક ને

એક; ૧૧.

એકસેટું, વિ. એક સેરવાળું.

એકસેડું, વિ. સો; ૧૦૦.

એકસેટું, વિ. એક જગના

હાથથી યથેચું; એક જગના હાથમાં

હોય એવું. [એક યથેચું હોય તે; ૩૬.

એકંદર, વિ. બધું મળીને જે

એકાએક, આથીવું એકદમ.

એકાકાર વિ. (સં. યક+આકાર)

એક સરળ આકારનું; સેગમેન્ટ; એકાકી.

(૨) ના. સગ આકાર યદ્ય જડું તે.

એકાક રતા. (એ. આકારપણું),

એકજ આકાર હોય એવું હોવાપણું; સમતા.

એકાકી, વિ. (સં.) એકલું; સાંધ

વચરનું. (૨) એકલું; એકદમ. (૩) અ-

સદાપ; નિસાધાર.

એકાક્ષી, પુ. (સં.) કાનડો.

(૧) એક આંખવાળું.

એકાક્ષરી, વિ. (સં.) જોડા
એક જ અક્ષર હોય એવું. (એકાક્ષરી મંત્રઃ
કૃષ્ણકાર.)

એકામ્ર, વિ. (સં.) પદ્મ+અમ્ર=
અમ્રી; (બિંદુ ઉ.) એક વસ્તુ ઉપર લા-
ગેલું; એકપાત, લલિત. [હીનતા; અકંચાન.

એકામતા, સ્ત્રી. (સં.) ત-

એકાચર, પુ. (સં.) પદ્મ+આ+
અચર=આસનું-રત્નું ઉ.) અકેન્દ્રની
ચીવસાતનું.

એકાક વિ. (સં.) પદ્મ+આકિ=
પદ્મું ઉ.) એક કું; એક જ (૧) કવચિત્;
કોઈએક.

એકાદશ વિ. (સં.) પદ્મ અને
દશ=દશ) આગમ્યારૂઢિને એક; ૧૧.

એકાદશા, ન. (સં.) પદ્મ+દશ
+અહ= પદ્માદશાહ= અગિઆરમે
દિવસ) અગિઆરમું, અગિઆરમે દિવસ.

એકાદશી, સ્ત્રી. (સં.) બિંદુ
અહિનાની અગિઆરમી નિધિ.

એકાદુ, વિ. કોઈ એક અથવા
એ. (૧) કવચિત એક.

એકાનએક, અ. એકીએક; એકદમ

એકાવન, વિ. પચાસ ને એક, ૫૧.

એકાવળહાર, પુ. (સં.) પદ્મ+આ-
ચલિ=સેર) એક સેરની માળા.

• એકાવળી, સ્ત્રી. (સં.) પદ્મ+આ-

ચલિ=સેર) એક સેરની કંઠી. (૨)

અક અર્થાત્ કાર.

એકાશી, વિ. (સં.) પદ્માશોતિ
ઉ.) અંશી ને એક; ૮૧. (૨) ધણાય;
અનેક. ('તારા એના એકાશી મલો'.)

એકાસુધ, અ. એકએક; દરેક;
બધું.

એકિ, વિ. (સં.) એક અંકવાળું.

એકાંગ, વિ. (સં.) હીનગંગ;
અષંગ.

એકાંત, સ્ત્રી. (સં.) પદ્મ+અંત=
ઉડો) જગ કેઈની અવજાર ન હોય
એવી જગા; ખાતરી જગા; નિશ્ચિતનું
દેશવું. (૨) ખાતરી બેઠક.

એકાંતગં, ન. (સં.) પદ્મ+અંતગ
=ઉડું.) એક એક દિવસને અંતરે સોળન
જાત તે; એક ભતનું મત.

એકાંતરીઓ, વિ. એક એક
દિવસને અંતરે આવડો દોષ તેવો (૫૫).

એકાંતરે, અ. એક એક દિવ-
સને અંતરે

એકાંતવાસ, પુ. (સં.) પદ્મ+આ-
સ=વસનું. ઉ.) વાસ કરેલું તે.)

એકાંતમા રહેલું ને; ૭૫ રહેલું તે.

એકાંતવાસી, વિ. એકાંતમાં રહેનાર.

એકી, સ્ત્રી. (સં.) પદ્મ ઉ.)

એકપદ્મ; સપ. (૨) સપ્તમાને બેએ

જાનતા બાકી કંઈ પડે તે. (૩)

પિથાળ જગ જવાનો સંકેત. (એક

આગળી જતાવરી તે.)

એકીકરણ, ન. (સં.કૃ=કરણું
ઉ. કરણ) એકવચનું.

એકીએકી, સ્ત્રી. વસ્તુની સં-
ખ્યા એકી છે કે બેકી છે તે અટકાવથી
કહેવાની એક રમત. (નવા પરણેલાં લે-
ણીને આ રમત રમાડવામા આવે છે.)

એકીવારે, અ. એકદમ; સામુદય;
એકી વખતે.

એકેએક, વિ. જોડતાં હોય તે-
ટલાં; હોય તેટલા સંખ્યાનાં. (૨) અ. દરેક;
એકે બાકી ન રહે તેમ.

એકેક, અ. એક પછી એક એમ.
(૧) વિ. એકેએકેએક. (૨) છટું:અલન.

એકેકું, વિ. એક એક હોય
એકું. (૧) અં. પછી એક.

એકેદ્રિય, વિ. (સં. યક+દ્રિ-
ચ=દાનઘટિત) એક ઇન્દ્રિયવાળું.

એકેક, અ. એક પછી એક. (૨)
પ્રત્યેક. (૩) એકેક. [એક પછી

એકેક, પુ. એકનો બડીઓ. (૨)

એકેકર, વિ. (સં. યક+કર=કર
પેટ-કુખ-ગર્ભાશય. ઉ.) એક પેટનાં;
એક માતના (ગર્ભાં).

એકો, વિ. અમુક એકજ હોય
એકું; સર્વોપરિ; સદુષી સારસ; બદુષ
કુલજ. (૨) એકજ; કેવળ. (૩) રમવાનાં
ખાનામાંનું એકની સંજ્ઞાનું ચાતું. (૪) એક
અથવા એકાદો. હોય એવી ચાલી. (૫)
એકમ; એકાંપી.

એકરો, પુ. એક માતનું ઓ-
પમ. (૨) ક્યારાપું અ જવો માલ.

એકજન, અ. (અ.) એક પ્ર
માણે; સદર. [પ્રતિનિધિ. (૨) મુનિમ.

એકજંટ, પુ. (અ.) આડાંડીઓ;

એકજુદેશનલ, વિ. (અં.)
કેવળશુદ્ધિ લભત

એકજામાટે, અ. ઉપર હકું તે
પ્રમાણે લક્ષીત છે વાસ્તે, તે લક્ષી.

એકજામાં, અં એ વખતે,
વાસ્તવ.

એકજું, વિ. (સં. યક+જન ઉ.)
આંદજું; યોજું; જવાક.

એકજી, અ. ફલાણાનો અર્થ
આ છે એમ જણાવનારો યજ્ઞ. (૨)
એ ઉપરથી; એટલા માટે. (૩) પછી; ત્યારે.

એકં, સ્ત્રી. એકવાડ; ક્યારો. (૨)
વિ. અરાત; નિંદા. (૩) છંડામણ.

(૪) કાલો આપે એકું માલસ.

એકવાડ, પુ. (સં. ઉચ્છિષ્ટ ઉ.)
એકવાડો; ખાવા પીરાણી ને જંદવાડ

મથા હોય તે. (૧) ક્યારોપું ને; અસ્વપત્ની.
(૪) વિ. ઉચ્છ.

એકું, ન. (સં. ઉચ્છિષ્ટ ઉ.)
જમતાં પચેલું અન્ન (૨) રાધેલું અન્ન

(૩) વિ. જોડે, રાધેલું-ઝાંડેલું અન્ન લાઈ
હોય એકું; અડું.

એકુંભું, ન. અપવિત્ર અને
જંડું થયેલું હોય એકું ને તે. (૨) જાડેલું.

એડવર્સ, સ. કિ. અગ્રવી રેતું;
ઠાઠાડું; ધુસાડું.

એટી, સી. બીણું; એની ઉપર
ખાકાર ખાદેલા હોય એવું સોળીનું એક
સોળર. (૨) એટાનો પાની આગળનો
દેશ. (૩) પાનીની અણી.

એતદેશી, વિ. (સં. યત્ત+
દેશ+ઈ ઉ) એ દેશને લગતું.

એથી, અ. કે તે લીધે; એ કા-
ણે તેથી

એટી, વિ. (આ. અટી=એ
હાથની અડબ.) આગસુ; મદ (૨) ધીર.
૩) બસની. (૪) મદું. (૫) નિકલબી.

એટીખાનું, ન. આગસુ અને
ઈંદી હાલવ; ત્યાં કચરોપુને પડયો હોય
અને થાકપું ન દેખાઈ હોય એવું રયાન

એન, સી. (આ. એન=આંખ)
ખાખશ; અણીનો વખત. (૨) નાક;
પાસા (૩) સાખ; નટ. (૪) ટેક. એન
સાચવની અણીનો વખત સંભાળી લેવો.
(૨) ટેક શખેલો.

એન, એક જાતનું લાકડું.

એન, વિ. નકી; ખરું; આખાદ.
(૨) સુંદર. (૩) જમીનનું જ ખાસ.

એનઉપજ, સી. જમીનના પાક-
ની જે ઉપજ તે જ; મહેસુલ

એનકરજ, ન. અસલ રેતું.

એનખશ્ય, ન. જમીન પાછળ
જેવું ખરય; ખાસ ખરય.

એનધેન, સી. (આ. એન=
આખ. એન=વાદ્ય ઉ) એટાની એ
રમત. [લર ચોમાસું.

એનચોમાસું, ન. જમેનુ ચોમાસું;
એનજમા, સી. જમીનના કર-
માથી જે ઉપજ આવી હોય તે.

એનજમીન, સી. વાવેતરવાળી
જમીન. (પડતર નહિ તેની.)

એનબુવાની, સી. ખરી ભુ-
વાની; ભરવૌવન.

એનવાવેતર, ન. એન ઉપજ
યાવ એવું વાવેતર.

એના, વિ. સુંદર; સરખ.

એમિલ, પુ. (અં.) ખીસ્તી
સ વત્સરનો ઓથો મહીનો.

એમ, સી. (આ. એમ=પોર.)
ખાટ; ખામી; લાચન્ય આળ.

એમદાર, વિ. (આ.) દોષવાળું;
ખાડવાળું; લાચનવાળું.

એમખાલ, વિ. લાંછનવાળું;
દોષવાળું (૨) અશુભધારક. [એ રીતે.

એમ, અ. (સં. યથમ ઉ.)
એમાન, ન. (સ. આમાન=ઠાયું

અન) મરતા મનુષ્ય પાસે કાચા
અનનું જે હાલ અપારતું તે.

એરગેરીઅ જમીન, સી. સર-
કાર માલિકીની નહિ એવી જમીન; ઇનામી.

એરણુ, સી. લુહાર અને સે-
નીએ જે લોખંડના મટા ઉપર ધાવે

કહે છે તે. 'એરંડની ચોરી ને સોયનો
'સમ' = રમરસીલાવાળી શિશુ; અધોગ્ય
ન્યાય. [મૂળ.

એરંડમૂળ, ન. (સં.) એરંડાનાં

એરંડી, સી. એરંડાનું નાનું

રૂપ-નામે ઠાઠ. (૨) એરંડાનાં બીજ;
દિવેલી. [દિવેલી.

એરંડીઉં, ન. એરંડાનું તેલ;

એરંડા, પુ. (સં. વરણ્ડ =
એરંડાનો ઠાઠ) એક તૈલોત્પાદક ઠાઠવો.

'એરંડા ઉગે ત્યથી પોલો' = નમ્રથીજ
દોષવાળું દોષ તે દોષવાળું ન રહે. 'હમડ
જામમાં એરંડા પરધાન.' = અ્યાં કુચળ
માણસો ન દોષ ત્યા મૂર્ખ માણસો પૂનમ.

એરા, સી. પદક; ચાંચ. (૨)

કળાને

એરા, પુ. રાપ. [જવર.

એરા, પુ. હવાડો. (૨) અવર-

એરાએરા, પુ. સોના રૂપાનો

કળાર.

એલકાળ, પુ. ખિતાજ; પલકાળ.

એલચી, (એળચી), સી. (સં.

પલ્લા) ઈલાયચી.

એલચીદાડો, પુ. જેમાં ઈલાય-
ચીના દાણા ગોઠરાએલા દોષ છે એવા
પાતળો પોપટો.

એલફેલ, વિ. (બા. દિઅલ =

કામ વ.) ગમેતેમ; વગર વિચારતું, અ-

સભ્ય.

[કરવા તે.

એલફેલ, ન. અસભ્ય ચેતનાળા

એલળપું, અ. દિ. વરણ્ડોનું

બીનું યવું; એમયવું; પાણી યવું.

એલાલના, સી. (સં.) ઈલાલ-

ચીની વલ.

એલીવાર, અ. એણ; આ સ.દ.

એલો, પુ. આંચડો; હેલો; ધડો.

એલોળેલો, પુ. છાકરાઓની

એક રમત.

એવ, અ. નિશ્ચય; નામી.

એવદું, વિ (સં. વસાવત છે.)

એના નેવડું; એવું. (૨) એકું બધું

એવણું, સ. એ; તે. [મહાવરો

એવા, હેવા), પુ. ટેવ; અભ્યાસ,

એવાતણું (હેવાતણું), ન. સ્ત્રી

પતિ દેશવ દોષ એવી હાલત; હાશાક

એવાન, પુ. (દા.) મદેલ.

એવામાં, અ. એટલામાં; એ

દરમિયાન. [નેડું; કાપું

એધું, વિ. એ રીતનું. (૨) એના

એરા, સી. (આ. એરા) મેળ

મળ. [મળ; એકવિશત

એસઆરામ, પુ. (આ.) એસ

એશિયા, પુ. પૃથ્વીના પૂર્વ

ગોળાર્ધમાંનો એક મોટો ખંડ. [સમું

એશિયાટીક, વિ. એશિયા

એસણું, ન. સોનીની નાની સપાં

એસતેકબાલ, પુ. ન. (આ

દક્ષિણાધ. વ.) સામ્યે નહું તે; પદે

કાને આદરસહકારથી તેથી લાવવા સામાન્યું તે.

એસિડ, પુ. (અ.) ખટાશ.

એસ્કવાયર, પુ. (અ.) એક માનવતો ખિતાબ; મોઢા માણસના નાની સાથે એકવાને એક માનવત સહ.

એસ્ટીમેન્ટ, ન. (અ.) અટકળ; અભિમાયેશ. (૨) ગણતરી. (૩) કિમત; ખાકણી.

એહ, સ. એ; તે. (કવિતામાં).

એહમક, વિ. (આ. અહમક.) ગેવકુદ.

એહરવુ, સ. કિ (સં. અપ+ચુ= સાવું) પાણું ઢઢવુ; ઉતારવું; બોસારવું.

એહવાસ, પુ (આ. અહવાસ) હીસત; વર્ણન. (૨) હાલત. (૩) આખ્યાન.

એહસાન, ન. (આ. હસાન) કપકાર. (૨) મહેરબાની. [કપકારી.

એહસાનમંદ, વિ. આભારી;

એળ, સ્ત્રી. છાળ.

એળવવું, સ. કિ. એએકને કાવવું આવે તેમ કરવું; સ્નેહ કરાવવો; દેવવવું. (૨) દેવ પાડવી; કેળવવું.

એળવણી, સ્ત્રી. જાળવણી; દેળવણી; મુપરત.

એળીઓ, પુ. (સં. વલય) કુવારનો સુવેણા રસ. (એ બે અર્થોમાં છે: ૧ સાદો એળીઓ અને બીજો સીકો-

તરો એળીઓ.) [ચહેરામાં, થોડા પ્રમાણે.

એળે, અ. ફેગટ; નકામું. (૨)

એ, અ. હાં પછી; હેં. (ફરીને

સાંભળવા માટે કાવામાં આવવો અવાજ)

(૨) ધમકી આપવાનો અવાજ, (૩)

અગિ આશ્ચર્ય-એક બતાવનારો ઉદ્ગાર.

એ'અમએ'આ, સ્ત્રી. ખેંચા-

ખેચી (૨) ફેકફેકી. (૩) હોંસાનુંશી.

એ'અવુ', સ. કિ. નાખવું; ફેકવું.

(૨) ખેચવું; વાણવું. (૩) હીચાખાવા.

એ'આતાણું, વિ. ત્રાંસી નગરવાણું.

એટ, સ્ત્રી. આંટ; ટેક. (૨)

સાહુકારી. (૩) મમત.

એટાળ, વિ. હડીલું. (૨) છટો

વાણ. [(૨) મમતીલું.

એટી, વિ. એટવાણું; ટેકી.

એટી, વિ. (સં.) આડ દસ-

કની સંખ્યા; ૮૦.

એ.

એ, સ્ત્રી. (સં. યં) ગુગળાતી

લાવવા મૂળકારોમાંનો નવમો આદર.

(૨) એ; પહે.

એઆમ, એઆમ, પુ. (આ.

યામ=દિવસનું બહુવચન.) વખત; વિવસ.

(૨) દવા; મોસમ.

એકાર, પુ (સં.) 'અ' અક્ષર

અને 'એ' એવો ૨ અક્ષર તે.

એકારાંત, વિ. (સં. પેકારાન્ત અન્ત ઉ.) જેને અંતે એકાર

આવેલો દોષ એવું પા.

ઔક્રાંતિક, વિ. (સં.) એકાંત-
નું; માત્ર પોતાનેજ લગતું.

ઔકથ, ન. (સં.) એકપણું. (૨)
સંપ; ધણાએ એક વિચારના જુલું તે.

ઔચિત્ક, વિ. (સં.) ઇચ્છાતું;
આપણીનું. [હજી માને નહિ એવું.

ઔઠ, વિ. આહું; ઠાઈનું પથુ
ઔતરેય, વિ. (સં.) ઈતર

નામના વૈદિક ઋષિનું. (૨) ઋગ્વેદનો એક
ભાગ; એ નામનું એક ઉપનિષદ.

ઔતિહાસિક, વિ. (સં.) ઇતિ+
હ+અસ્=હોતુ ઉં.) ઇતિહાસને લગતું.

ઔયાશી, વિ. (આ.) એજ.
આરામ ભોળવનાર.

ઔથો, વિ. આ; પેલું.
ઔરાવણ, પુ. (સં.) ઔરાવત

હાથી. (૨) એ નામનો એક સર્પ.
ઔરાવત, (સં.) ઇન્દ્રનો મોટો

તે ધોળો હાથી. (૨) ઇન્દ્રધનુષ્ય.
ઔરાની, વિ. (સં.) ઇરાન-

નો હયાન સંબંધી.
ઔધ્ય, (સં.) વિભૂતિ;

આજાદી. (૨) મોટાઈ; મુખવૈભવ.
ઔધ્યશાળી, વિ. (સં.) ધન,

મુખ, વૈભવ અને મોટાઈવાળું.
ઔદ્યુષ્મિક, વિ. (સં.) આ-

લોક અને પાલોક સંબંધી. (૨) અહીંનું

અને તહીનું. [આ દુનીયાનું.

ઔદિક, વિ. (સં.) આ કાળનું;
ઔદ્યોતિક, વિ. (સં.) મા-

યાથી. (૨) ચમત્કારી જેવું કરનાર; માયા
કરનાર. [એનું અર્થ થઈ શકે એવું.

ઔદ્રિયક, વિ. (સં.) ઇદ્રિયથી
ઔદ્રી, સી. (સં.) ઇન્દ્રાણી. (૨)

પૂર્વ દિશા.
ઓ.

ઓ, પુ. (સં. ઓ) શુભરશ્મી
ભાષાના મૂળાક્ષરોમાંનો દ્વિતીય અક્ષર.

(૨) અ. અરે; હે. (૩) પછે; પેલી બાજુ.
(૪) સ. આ; પેલું; તે; એ

ઓઘઘાઈ, (રોષિયાં) અ. પેટ
ભરાવાનો સભોષભવન ઉદ્ભવાર. ઓઘઘાઈ

કરવું=મટ કરી જવું; ઉથાપવું કરવું. (૨)
પચાની પાડવું.

ઓક, ન. (સં. ઓક્સ=ધર
ઉં) ધર; વડન; શહેરાણ. (૨) (ઓ

ક) સી. ઉઘરી; વમન. (૩) પુ. ધુરંપમાં
થઈ એક મળતું મોટું જાડ.

ઓકણું, સ. કિ. આધેણું પાડું
કહેવું; વમન કરવું. (૨) લીધેણું પાડું

આપવું. (૩) જે કંઈ સામયું દોષ તે
કરી દેવું.

ઓકળી, સી. (સં.) ઉત્કલિકા
ઉં) લીંપણની પાંસળાઓના જેવી ભાવ;

ઉઘેરીમાં. [અને 'ઓ' એવો ઉચ્ચાર.
ઓકાર, પુ. (સં.) 'ઓ' અક્ષર

ઓકારાંત, વિ. (સં. ઓકાર+
અન્ત ઉ.) જેને છેડે ઓકાર હોય એવું.

ઓકારી, સી. વમન; ઉચ્ચી.

(૨) વમનનો ઉચ્ચનો.

ઓકારો, પુ. ઉચ્ચનો; બકારો.

(૨) વમન કરતાં યતો અવાજ.

ઓકાવણું, સ. કિ. ઓઠે

મેમ કરવું, ડાવવું. (૨) બોલી કે એમ
શું. [ઘેલું મુખમાંથી પાછું નીકળવું

ઓકાણું, કિ. ઉચ્ચી સ્ત્રી; આ-

ઓકસફડી, ન. (અ.) ઇ-

શાંડનું (વઘાપાઠ માટે પ્રખ્યાત યજ્ઞેલું
એક શાંડું સહેર.

ઓકિસજન, પુ. [અ.] પ્રજા.

તાયુ; જેનાથી પ્રાણીમાત્રનું જીવન પોષાય
તે વયુ.

ઓખડ, ન. ઔષધ; દવા.

ઓખણું, અ. કિ. (સં. ઉત્ત

+જન=ખેડવું ઉં) ખેતરવું; પળ-
ણું. (૨) ઝીલત કરવી; દોષ કે ખોટો

દેવી; વગેરેવડું. પત્તર ઓખણવી=હેરાન
ધી કરવું. પેઠી ઓખણવી=માણસ અને

તેના વંશને વગેરેવા. [નાખવું; પળવવું.

ઓખણાવણું, કિ. ખેતરી

ઓખદ, ન. જુઓ ઓસડ.

ઓખદાઓ, ન. દવાઓ.

ઓખર, ન. (સં. કુખર=ખાર-

સળી નમીન. ઉં) વરક; મંદવાડ.

ઓખરવાડો, પુ. ઉકરડો; મંદવાડ

ઓખરણું, અ. કિ. ઓખર

કરવું; મળ વગેરે કરવો ખારો. [(દોર)..

ઓખરી, વિ. ઓખર કરનારું

ઓખા, સી. (સં. ઉપા ઉં)

બાણામુરની પુત્રી, અનિરુદ્ધની સ્ત્રી.

ઓખાઈ, પુ. દેશી બેઠાની એક માત.

ઓખામંડળ, ન. સોરકનો એક
પ્રાંત.

ઓખાણું, ન. (સં. ઉપાસ્યાન

ઉં) ઉપાણું; હાથવત. (૨) સરસવા;
સેવક.

ઓખાત, ઓખાદ, સી. (આ.)

નજી; અનુદર; વાકડ. (૧) વિસાવ; કાચના-
ત; માલ; મામલત. [ઉં. (૨) એકું કરવું.

ઓખાણું, સ. કિ. ઉં. લણું; ઉંજો-

ઓખાંગણું, અ. કિ. આખ-

લાણું બસાવવું.

ઓખી, સી. (ઓખા ઉપરથી)

ઓખામંડળ; ઓખામંડળનો એક
અસત્રી સિંહો (ઓખાઈ.)

ઓગટ, (ઓગર), ન. દોરને

ખાતાં વધેલું ધાસ. [જે ધાસ તે.

ઓગઠ, ન. દોરને ખાતાં વધેલું

એ ગણુચાળીશ, વિ. (સં.

પક્ષેન ચતુર્વારિશત ઉં) ચાળીશ-
માં એક ઓણું, ત્રીસ ને નવ;

ઓગણત્રીશ, વિ. .

નવિશત ઉં) ૨

ਦੀਸ਼ ਨੇ ਨਵ; ੨੬.

आगेषुध्यास, वि. (सं. प.
केतन पंचाशत् ७०) ध्यासमा
अथ ध्यासः आशीश ने नवः ४८.

આગણ્યપદાથો, પુ. આમ, પ્રથમ
આગણ્યસાહ. વિ (સં ઘકો-
નનપદિ) સાદમાં એક આછો;
પદાસ તે નવ; પદ.

ଭୋଗଣୀ, ପୁ. (ସ. ଉତ୍ତ +
 ଗର୍ଭଗର୍ଭ) ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ଅଭ୍ୟାସ
 ଶାସ୍ତ୍ରୀ, ଗାୟକ, ଯୋଗ.

આગણીમાં, ન. (ખ. વ.)
જીમ્ના કાનનું એક ધરણું.

ઝાગણીશ, (સં. પક્ષના +
 વિશતિ ઉં) વીસમાં એક કમ;
 દસ ને નવ; ૧૯. ઝાગણીશ = ઝાગણીશનો
 અગ્રણી.

આગરાજી, જુઓ આધગણ.

જોગલો, પુ. રાધવાના પાત્ર-
માનું ચોક્કસ તરફ નહિ ચરેલું જ્ઞાનાત્મ.

योगेश्वर, पु. (अं.) श्रीश्री
वर्धने, व्यासभा महीना: ।

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ अ. कि. (सं. अथ
 नृसिंहाय नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥
 प्रसादी यत्तु; पीनयत्तु, (२) अथवा; अ-
 कात्तु (३) इत्यादि; अथवा; अथवा; अथवा.

ઓગળાવણું, સ. કિ. પ્રે. ઓ-
ગળે છેમ કાવણું; ધીમળાવણું.

આગાન, પુ. મેજુ; તરંગ;
છાજ; લહરી.

આગાળ, પુ. (સં. અવગત્ત-
૩, ૫૦) અમુક વસ્તુને આવવાથી
તે વસ્તુ અને લાભને જ એક રસ થાય છે તે.

એનાથબું, સ. કિ. ગાગરું;
એકરસ યાવ એમ બાબું, (૨) દયાની ભ-
સર ઉપલવવી.

આગાખાનપુ, સ. કિ. ૩
આગાખાને એમ ૧૨૫૫.

એાધ, પુ. હમલો. (૨) પાણી-
ના લેખ; પ્રવાહ. (૩) પુષ્પવાનો લેખ

ઓધડ, વિ. (અણુધડ ઉં)
અસર વચરતું; ઉદાસીન. ઓધડનાથ=
સમગળ વચરતું.

આવશ્ય; વિ. આપરાણાવાળું;
ગંદું; કોઈ પ્રવાહીના રેસાથી ઘણું ખોટું
હોય એવું.

આધારણી, યુ. પ્રવાહી નરમ
પદાર્થ પીરસવાની દુનું હાંસની કદી.
(૨) આગળના વેશના કાથ.

આધરી, સ્ત્રી. કપડાને છેડે પુટા
રહેલા વાંતણા; આંતરી; ઝૂલ.

આચલો, પુ. (આલ ઉ.)
અંજ; દગ; અનાજના ઊંડાને કાપી તથા
પુજા પાંધીને જનાવેલો દગલો; આપો;
પાસની મજ. [એક નદી]

આવવતી, સી. કુરુક્ષેત્રમાંની
 ઓઘાત્રુ, કિ. મહારાણ. (૨)
 ખોડાણ. (૩) ઓઘાત્રુ ઠરીકે ગોડરાણ.
 ખડાણ.

ઓધાસ, જુઓ ઓગઠ.

ઓધો, (સં.) ગંજી. (૨) બેનના

દેરાની સાવરણી. (૩) ઓધવા વચનના
એમને એમ ક્રમક્રમતા રાખેલા વાળનો
જાથો. ઓધો બાળવો=એક સાચવો;
ઓપાણું ઠરાકું પાડવું. ઓધા ભેગી
કંડળ=ખેરાની સાથે નાનું.

ઓધોડોધો, પુ. એક માતની
જાણાએની રમત.

ઓચર, (વાહિચર), (અં. વા-
હચર.) જોનાથી કંઈ સામીત ચાવ એવું
વખાણ; પાત્રી; દસ્તાવેજ.

ઓચરવું, કિ. (સં. ઉત્ત+ચર
ઓચવું. ઉં) ઉચરવું; ઓચવું; અવાજ
કાઢવો. [(અ એજ વાહિચરનું બહુવચન.)

ઓચરીઆં, જુઓ ઓચર.

ઓચિંતું, (સં. અ+ચિત્=
જાણવું ઉં) અજાણિયું; અચાનક.

ઓચ્છવ, (સં. ઉત્સવ ઉં)
શોધી ખુલાવી; આનંદ-મનજનો દિવસ;
સારું ઠાવું. [કમીપણું; ધટ; કચર.

ઓછ, સી. (ઓછું ઉપરથી.)

ઓછપ, સી. ઓછાપણું; ધટ.

ઓછંગ, પુ. (સં. ઉત્સંગ=
ઓળો) ઓળો; એક; અંક.

ઓછાડ, (સં. આનંદદૂ=દાંડવું
ઉં) દાંડવા-પાથવાનું વચ; ચાદર.

ઓછાડવું, સ. કિ. (સં. આન-
દદૂ=દાંડવું ઉં) દાંડવું; ઓછાડવું;

પાથવું. (૨) ઠાવું.

ઓછાપણું, ન. જુઓ ઓછપ.

ઓછાથો, પુ. (સં. અઘ+છાયા
ઉં) છાયાડો; પડછાયો. (૨) આથંકા; લાજ

ઓછાવું, અ. કિ. ઓછું થવું;
હલકું થવું. (૨) સકાચાવું; ચરમાવું.

ઓછારા, સી. ઓછપ.

ઓછીઆં, ન. લાડ, અછો-
અછો વાના. [સંભાળ.

ઓછીઓ, પુ ઓછાથો. (૨)

ઓછું, વિ. અમુક પ્રમાણની
બરાબર નહિ તે; થોડું; કમ; ઊણું.
(૨) હલકું. (૩) બાજી; અપુરું; ઉત્તરવું.
ઓછું આવવું=આગમના થઈ નવું. ઓછું
થવું=માથા થઈ. ઓછું પડવું=પડાવવું;
રિસાવું. ઓછું પાત્ર=હલકા કાગળ.

ઓજ, ન (સં ઓજસ=તેજ,
બળ.) ચેતન; શક્તિપ્રભાવ.

ઓજાર, ન. (આ. વિગર=હથિ-
આરનું બ વ. અહુતર ઉં) હારીગરી
કરવાનું સાધન; રાત્ર. (બમાવના-લગા-
ઇનાં સાધન તે હથિઆર અને અમુક
કાર્ય કરવાના સાધન તે ઓતર.)

ઓળો, પુ. માટીના ધાટ બના-
વનાર; કુંભાર.

ઓછ, સી. કુંભારજી.

ઓઝડ, સી. ઝપટમાં આવી
જડ. (૨) પડછાયો; અછર.

ઓઝડવા, પુ. ઝપટનો પવન.

(૨) ભૂતના જેવી અસર સ્વી તે.

ઓઝણું, ન. પહેરામણી; દાસ્યો;
સીધન; કિઆવર.

ઓઝપણું, અ. કિ. સરમાણું.

ઓઝમ, પુ. ભૂત પ્રેતનો ભય.

ઓઝમ, પુ. ઝાણો; ઓળો.

ઓઝરી, જુઓ હોળરી.

ઓઝરીઉં, ન. એક જાતનું
રેશમી કપડું.

ઓઝરું, ન. પેટ; અનાસય.

ઓઝલ, સી. સીઓની મર્યાદા
સરવાય તે માટે રાખવામાં આવતો
અંતરાય; જનાનો; જનાનખાતું; અંતઃપુર.

ઓઝપો, પુ. ચરમ હાગતી
તે; મહાજો. (૨) અજ પો. ઓઝલ પડે.
સી પુકપની બેઠક જુદી પાડનારો પડદો.

ઓઝલ પાળનાર=અંતઃપુરમાં રહેનાર.

ઓઝા, ના. એક અટક; ઉપનામ.

ઓઝાં, પુ. ઝાંયો; ઇશિડો.

ઓઝો, પુ. બેળો; બાર.

ઓઝ, પુ. ઓઝું વરસવું તે;
હરીમાના સરતાએ ચડેલા પાણીનું ઉતરી
જવું તે. (૨) પડે; અંતઃગય.

ઓઝકાર, જુઓ ઓઝકાર.

ઓઝણુ, ન. ઓઝવાની કિયા.

ઓઝણી, સી. ઓઝવાની રીત.

(૨) ઓઝણ. (૩) ઓઝવાની મજરી.

ઓઝલી, સી. નાનો ઓઝલો.

ઓઝલો, પુ. (સં. આસ્યજી

ઉઠ) મકાનના આગલા સાગ આગળ કોરો
ઓઝલો; ઓઝ. ઓઝલે બેસવું=ધરનાર
જુગારવાં. (૨) નિર્દેશન થવું. ઓઝલ
ભાવવા=કાન બંધેરી દોષનું ભર ભય.
વળું. ઓઝલો થતી નાખવો=ખૂબ ખુશ
મત કરવી. ઓઝલો બેસવો=દુઃસામ
થવું. ઓઝલો વળવો=ધુરં થવું; ભયનું.

ઓઝનાર, વિ. ઓઝવાનું કામ
કરનાર.

ઓઝવું, સ. કિ.(સં. આનવૃત્ત
=ફેરવવું. ઉઠ) કપડાની મિતારી વાજ
અદર સીવવું (૨) મેળ ખવરાવવે.

ઓઝાઈ, સી. ઓઝણી. (૨)
ઓઝમણ.

ઓઝામણી, સી. ઓઝવાની
ઓઝાવણું, સ. કિ. પ્રે. ઓઝ
એમ કાવવું. (૨) પાણીની સાથે ઓઝ
કાવવું.

ઓઝી, સી. હાજર અથવા
ધોળીયાની કમર આવળતી બાણનું
પક-વળ-તે. ઓઝીમાં ધાણવું=મો
પહેરેલા વસ્ત્રના પડમાં ધાણવું. (૨) જાણે
લઈ લેવું; વાળે કરવું. ઓઝીમાંનો હારો
ને મુઠીમાંનો જીતે=તરવ આપી દેનાર
કાચે અને અસુર કરનારે હારો. [મૂર્ખ.

ઓઝીવાર-ળ, વિ. ખડખેણું;

ઓઝો, પુ. ઓઝલો.

ઓઝ, પુ. (સં. ઓઝ) મોડાની

ફાડને ઢાંકનાર ઉપરની અને નીચેની ચામડીની એ બીજી પરીઓ; હોઠ; ઓઠ. ઓઠ બહાર તે કોઠ બહાર=મોઢામાંથી નીકળ્યું તે બહાર થાય જ. ઓઠ ઉચ્ચવા=બોલવા માંડવું; સાચું બોલવા માંડવું. ઓઠ કરડવા=પરવાનો કરવો. ઓઠ પીસવા=કોથ કરવો. [ધુસારનાર.

ઓઠવનાર, વિ. અઠાવી દેનાર;

ઓઠવવું, સ. કિ. (સં. અઘન

સ્થા=મૂકવું ઉં) અડારી રેવું; ઝાંઝી

રેવું. (૨) બદલે મૂકવું (૩) ચાંપીને ખાતું.

ઓઠવાણું, અ. કિ. ધુસી જવું;

દાખલ થવું.

ઓઠંગણું, જુઓ અડીંગણું.

ઓઠંગીઉં, જુઓ અડીંગણું.

ઓઠીંગણું, ન. અ. દીમવાની વસ્તુ;

તણીઓ; ટંકા.

ઓઠું, ન (સં. અઘન+સ્વ=ડાંકવું.

ઉં અત્યારો) અધારે અને એકાંત

તેવું રહેવું હોય તેવી જગા; પરદાવાળી

જગા (૨) છાયા (૩) રાધા. (૪) બાતું

(૫) નમ્રતા; બીજી. (૬) મૂર્ખ; નામકું

દરજે ચાકવેલું માણસ; પુલકું. (૭)

અને નહિ તેવું.

ઓઠ, સી. નવાણુ બોદનાર અને

માદીનાં ધર બાધનારની એક ભદ. (૨)

પવન અટકાવવાનો પડો. (૩) બોધા

આગળનો ભાગ. (ઓઠવ.) (૪) વિ.

(કા. ઓર=તરેલવાર. ઉ) વિચિત્ર; અબ-

ચળી બરેલું.

ઓઠકાર, પુ. (સં. ડદ્ગાર ઉ.)

મોં વાટે અનાજ સાથે વાયુનું બહાર નીકળવું; પેટ ભરાયાની-ધરાયાની નિશાની, અન્ન તેવો ઓઠકાર=કરીએ તેવું પામીએ.

ઓઠણુ, સી. ઓઠની સી.

ઓઠણું, અ. કિ. ધારણ કરવું;

અંકું. (૨) રજી કરવું. (૩) ખાગવું; રોકવું.

(૪) કપડાંથી સરીરદાણું [મદદ આપે એવું.

ઓઠામણુ, વિ. સહાયક; દાતાર;

ઓઠાણું, અ. કિ. ખેંચાવું;

કેંકવું.

ઓઠો, પુ. પશુઓને ઓઠાડવાનું

વસ્ત્ર; ઓઠો. (૨) કર ઉધારાવવાને રસ્તા

ઉપર રાખવામા આવેલું યાત્રું; ચાજી.

(૩) કરચણને બાળી મૂકે એવો દક્ષિણનો પવન.

ઓઠું, (ઓઠું), વિ. ઓથે ધર-

વાને હાથ આવે એવું; નમાઈ; નેત્રે કંઈ

ગતાગમ ન હોય એવું. (૨) નાં અવેછ;

પુલકું. (૩) ચાકીઓ.

ઓઠ, સી. વસણ; વૃત્તિ; શીલ.

ઓઠણુ, ન. (એ ઢવં ઉં) ઓ-

ઢવાનું વસ્ત્ર; ઓઠણી [ઢરાનું વસ્ત્ર; ઉપરણી.

ઓઠણી, સી. ઠોકરીઓને ઓ-

ઓઠણું, ન. ઓઠવાનું વસ્ત્ર;

ઉતરીય; ઓઠણી.

ઓઠણું, સ. કિ. (સં. ઉત્તરીય=

ઉપર ઓઠવાનું વસ્ત્ર. ઉ) માયું ઢાં

(૨) જોખમ લેવું; વહેરવું. માથે ઓદવું=
લાજ કાઢવી. (૨) જોખમ લઈ લેવું;
રેવાણું કાઢવું. [ટાંકણ.

ઓદાડ, પુ. ઓદો. (૨) ઓજાડ;
ઓદાડવું, સ. કિ. પ્રે. ઓદે
એન કરવું. (૨) જોખમ નાખવું. (૩)
પાલખાલ પાલ તેમ કરવું; રેવાણું કાઢ-
વું. (૪) વળગાડી રેવું.

ઓદો, પુ. ઓદણ: ઓદવાનું
વસ્ત્ર. (૧) ઢાંકણ; આશ્ચર્ય.

ઓણ, (ઓણ), અ. (સં.
અણુના ઉં) આણુ સાધર્મ. (૨)
વર્તમાન કાળમાં.

ઓણકું, (ઓણકું), વિ. આ
સાધનું; કાલનું; વર્તમાન સમયનું.

ઓતણી, સ્ત્રી. ધાતુ ગળી તેનો
ધાટ કરવાની ક્રિયા. (૨) ધાતુ માળ-
વાનું અને રસ કાઢવાનું પાત્ર. (૩) ધાતુ-
ના રસનાં બીજાં પાડવાની રીત. (૪)
ધાતુ માળવાની કઠોરી (૫) ભરવર કામ.

ઓતપ્રોત, વિ (સં. આનય=
વણવું. ઉં. ઓત=વણવું+મ+ક્રત=
આગળ વણવું.) વચના વાણાવાણી માફક
સર્વ રૂઢિએ વ્યાપી રહેલું; સર્વત્ર ભરેલું.

ઓતમ, જુઓ ઉતમ.

ઓતરંગ, પુ. (સં. ઉત્ત=ઉચું+
અંગ=ભાગ ઉં) ગારસાખના ચોક-
કાનું ઉચ્છલ લાકડું.

ઓતરાવું, -ફું, વિ. ઉતરતરવું.

ઓતણું, સ. કિ. ધાતુને ઓતણી
કાચી; ધાતુના રસનો ધાટ કરવો; ધાતુને
ભરવર કામ કરવું. [(૨) જુમ થવું.

ઓતણવું, સ. કિ. બૂલી જવું.
ઓતાર, વિ. (સં. ઉદ્ અને
આદુ) અડી બાજુનું; આડેફેડું.

ઓતાર, પુ. (સં. અવતાર
ઉં) ઉતાર. (૨) વરચરાટ. (બધું)
રેવનું મનુષ્યના સરીસમાં આવતું અને
મનુષ્યને મુલરો છુટવો તે.)

ઓતારી, પુ. ઓતવાતુ કામ
કાનાર; કંસારો; ઉતાર.

ઓતીઆરી, પુ. મો અથવા
આશ્રમનો ઉપરી; મહાંત.

ઓતર, જુઓ ઉતર.

ઓતારી, અ. ઓદો. પાલ રે.
(આચર્ય વરીકે ઉત્તેજન આપવાયે
ઉદ્ગાર.)

ઓત્તે, અ. પલે; બીજે ઠેકાણે.

ઓથ, સ્ત્રી. આશરો; સરસ્વ-
(૨) મદક; સદાય.

ઓથમીજર, ન. ઊંટીઉં જર.

ઓથરવું, અ કિ. ભયંકરરવમ
આવડું; આક્રમથી ચલાવણ જવું.

ઓથાર, પુ. (સં. આક્રાન્ત.
પ્રા. ઓથારિયો ઉં) રવમમાં
પડેલી આક્રમથી ચલાવણ જવું તે; ભયંકર
રવ અને લીધે જગી ઉઠવું તે.

ઓથું, જુઓ ઓદું.

ઓધો, પુ. (ઓથ ઉઠ) આ-
થય; સરથ; સદાય; ટોઠા. (૨) ઇ.ધે.
ઓદન, પુ. (સં.) રંધિયા
ખાના; સાંપ.

ઓદર, ભુઓ ઉદર.
ઓદા, સ્ત્રી. આપદા; અડચણ.
૧) માદાના ચીલામાં પોદા ખાઇ.
ઓદારપુ, સ. કિ. (સં. અ-
નન્દ-દાર=ચીરવું. ઉઠ) વિદારવું;
રિરું; ફાટવું. (૨) ખેડવું. [ખત; ઉદિચ્ય.
ઓદીચ, ના. પાછાણોની એક
ઓદાવાળું, વિ. (કા.) જેને
પોદો હોય તેવું દિય તે; અમદદર.
ઓદેદાર, ના. જેને ઓદો
ઓદેદારી, સ્ત્રી. (કા.) ઓદે-
રપણું.

ઓદો, પુ. અધિકાર; પદવી;
પત્તો. (૨) અંખાકી; હાથી ઉપર
સેસવાની ઠોરાવાળી ખેઠક.

ઓધ, સ્ત્રી. વંશ; કુળ; કુટુંબ
પરપા. (૨) વંશો. ઓધે ઉતરવું=
ઠાકસં અને તેનાં છોકરાં અને તેનાં છોક-
રાંમાં પરપરાએ ચાલ્યું જવું. [ઉછણું.

ઓધરપુ, ભુઓ ઉદરવું. (૨)
ઓધવાડો, પુ. કુટુંબ; વંશ;
કુટુંબપરપરા. [મળવું.

ઓધવું, અ. કિ. મમવું; મન
ઓધાન, ન. (સં. આ + ધા

પડવું ઉ.) નર્મ રહેવો.

ઓધાર, ભુઓ ઉદાર.

ઓધારવું, પુ. (સં. અથધિ
ઉઠ) લાભ; વખત; તક.

ઓધીઓ, સ. કિ. ખમે લેવું;
મદદ કરવી; ટોઠા દેવો.

ઓનાળીવું, સ. કિ. દાણાને
પાણીમાં તરતા રાખીને ધોવા.

ઓપ, પુ. (સં. અપ્=પાણી)
ઝગઝાટ; ચકચકાટ; (૨) સફાઈ; શોભા.

ઓપટી, સ્ત્રી. (સં. આપસિ
ઉઠ) જરૂર; અત્ય. (૨) અણીનો વખત;
મુસોદી. (૩) અટકાવ; અટકોનો સમય.
ઓપટીનો વખત=અણીનો વખત. ઓપ-
ટી સાચવવી=અણીને વખતે મદદ કરવી.
ઓપટીનો માણસ=અણીને સમયે મામ
આવે એવો માણસ.

ઓપણી, સ્ત્રી. ઓપ અડાવ-
વાની રીત (૨) ઓપ ચડાવવાનું ઓખર.

ઓપતું, વિ. શોભતું; ઝગઝગાટ.

ઓપદાર, વિ. ચકચકાટવાળું.

ઓપવાળું, વિ. ઓપદાર;

ઝગઝગાટવાળું.

ઓપવું, સ. કિ. મંત્ર અથવા
ધસીને તેજદાર બનાવવું. (૨) અ. કિ.
શોભવું; ખલવું.

ઓપાવવું, સ. કિ. પ્રે. ઓપે
એમ કરાવવું. (૨) શોભાવવું.

ઓડિસ, સ્ત્રી. (અ.) કચેરી;

કાર્યાદય. (૨) કામગીરી (૩) ઓછો; પહોળી. [ઉડતો જાય.

ઓખલો, પુ. થોળીઓ, મૂંછના ઓખળાઈ, ન. જગાસું; આ-ગમથી મુખ વિશાસીને શ્વાસ લેવા-મૂંઢવો તે.

ઓખાળ-જો, જુઓ ઉગાજો. ઓખા, સી. પીડ; મુશોલી. (૨) સાદા; કાંસ. (૩) વંચી; વાછ. (૪) ઉપાધિ.

ઓખામણ-છી, સી. પંચાતી; અટપટ; ગપાધિકારક પીડા; હેરાનગલી. ઓખાવડું, સ. કિ. પ્રે. ઓ-ખાય એમ કાવું.

ઓખાડું, સ. કિ. સંકટમાંથી છુટા થવાને આમતેજ વલખાં મારવાં; ગાપાં ખાવાં; પીડાવું. (પાતે બંતે વેસી સ્ત્રીપેલી પીડાથી છુટવાને કાંફાં મારવાં.)

ઓખ; પુ. (સં. ક.) વેદનો પહેલો અને પવિત્ર ઉચ્ચાર; પ્રણવ.

ઓખ, અ. આશ્રય અને શીક બતાવવાનો હકમાર.

ઓખઓખરે, અ. દુઃખ અને હરી પીડાનો પોકાર; હાથ દાખ રે; અરરર.

ઓખણું, (ઓરણું), ન. ઓરવા નટવું તે; ચાંચડું, (૨) જે કંઈ ઓરવાનું હોય તે.

ઓર, સી. દેખાદેખી; ચડસા-ચડસી. (૨) (ઓર) ગર્ભરક્ત આવરણ.

(૩) તરફ જાણ. (૪) કરીને પાત્રાં નજીવી તે.

ઓર, (ઓર), વિ. બીજું; અ.વ. (૨) વળી. (૩) સામું. (૪) જુડું; વિચિત્ર. [ખોલી; કાઢી.

ઓરહી, સી. નાનો ઓરો,

ઓરડો, પુ. ધરમનિ ખંડ. (૨) મક્કનનો કાંઈ પણ ખંડ. (૩) નાનો; અંવાપુર. (૪) સંદાર; સંપત્તિ ઓરડો કરવો=કમરે આવેલાં વસ્ત્રોને સાથે રાખવાં. ઓરડે અનવાણું=પૈસા ટકા હોવો તે. (૨) સંપત્તિ ટોલી તે. ઓરડે બેસવું=વિધવા થવું. ઓરો રવાવો=નિર્વેશ થવો.

ઓરણી, સી. ખેતરમાં અનાજ વાવવું. (૨) જેમાં વાવવાનું નાખવામાં આવે છે તે વાવળ ઉપરનું ચાકું. (૩) ગાસની અંદર જે ફરડો ફાવે તે. (૪) ખા ખા કરવું તે.

ઓરણું, ન. જે કંઈ ઓરવાનું હોય તે. (૨) ખાતક; ખાવાનું. (૩) ચાકું. (૪) ઓરવાનું કામ.

ઓરત, સી. (આ. અવરત ૬૦) સી; જાણી. (૨) વહુ; પ્રણીઆણી.

ઓરતો, પુ. (સં. આરત્ત=પ્રા. આરત્તો=અનુરક્તિ=આવ.) સાંદ; હોસ; હડાવો. (૨) ઉમેદ; ઓરીઓ; અભિલાષ. ઓરતો રહી નવો=મનની કાંચાઓ મનમાં જ રહી નવી.

ઝેરમાઈ, વિ. (સં. અપર+
તા ડિ૦) અપર માતાનું; બુદ્ધિ
માતાનું; સાવકું.

ઝેરમાન, વિ. ઝેરમાઈ; સાવકું.
ઝેરમાયું, વિ. અપરમાતાવાળું.
ઝેરમું, ન. ત્રણધારી લાપસી;
નડા થોડો બનાવેલો કસાર.

ઝેરવણું, સ. કિ. છુટું છુટું
કરીને મુખવણું. (૨) પાણીથી ભીંજવણું.

ઝેરવું, સ. કિ. —માં નાખવું;
દોરો કરવો; ધારા પાડવી; જમીનમાં
ખી પેરવાં. [ઇંચરવાળી જગા; ગોઠી.

ઝેરવો, પુ. બંદરમાં વહાણે
ઝેરસ, પુ. (કા.) મુસલમાનોને
મેળો; ધર્મને દુર્ગતા રચણની વાર્ષિક
આદનો દિવા તહેવારના ઉત્સવનો મેળાવડો.

ઝેરસડી, સ્ત્રી. નાનો ઝેરસીઓ.
ઝેરસીઓ, પુ. ચંદન ધસાય
એવો પાયાનો ગોળ ને બરચટ કડો.
ઝેરસીઆ નેવું સાદું=આગળ પાછળ
કંઈ વાહીવિરતાર ન હોય એવું. ઝેરસીઆ
નેવું કપાળ=દુર્ભાગ્યસૂચક.

ઝેરગો, પુ. કુસ્તીનો એક
કાવ. (૨) તરંગ; શુદ્ધી.

ઝેરાડણું, સ. કિ. ઉપર નાખવું;
ઢાંકવું; એવી રીતે. સાલ ઝેરાડવી=બહીસ
આપવી; સારી જગા આપવી; વારસ કરવો.

ઝેરી, સ્ત્રી. એક જાનનો ઉ-
ડતો વાવ. (એમાં નનાં બાળકના સરીર

ઉપર ઝીલીઝીલી ફેલીઓ થઈ આવે છે.)

ઝેરીઓ (ઝોરીઓ), પુ-
અભિલાષ; લહાવો. (૨) આશા; ઉમેદ.
(૩) મંદા ઉપરનો કુવો. ઝેરીઓ વીતવો
=સાવના પૂરી થવી. [યઝમાં.

ઝેરું, (ઝેરું), પાસે; નજીક;
ઝેરે, અ. અરે, અરેરે, એવો
ડુંખોદગાર.

ઝોલ, સ્ત્રી. નાગરનો વર માથે
ને પટકો બાધે છે તે; ઉલ.

ઝોલતો, પુ. (સં. અલ્પકલ
હ૦) અળતો.

ઝોલા, પુ. આળું ચામડું; ખાલ.

ઝોલાણુ, ન. કાસ ખેંચતા
બળદોને ઉતારવાને બનાવેલો લાળબંધ
ખાડો. (૨) ઝોલાઈ નહું તે.

ઝોલાઈ, (ઝોલાઈ), સ્ત્રી. (કા.)
વંચ; કુળ. (૨) વસાવળી; વર્ગ; વર્ણ;
જાત. [મંદપ.

ઝોલાહો, પુ. ઊંચાવાળી જગા;

ઝોલાં, ન. કરા; હીમ.

ઝોલિયો, પુ. (આ.) મહાત્મા
પુરુષ; પીર લોક.

ઝોલીઉં, (ઝોલીઉં), વિ.
જાળીલું; એને રામદેષ ન હોય એવું;
નહિ પહોંચેલું. (૨) ઉદાર; નિખાલસ.

ઝોલુદોલું, (ઝોલુદોલું), વિ.
ઝોલીઉં અને દોલતવાળું; ભોળું અને
ઉદાર; નિષ્કપટી. [આવાડમાં.)

ઝોલ્યું, સ. પેલું; તે. (કાકિ-

ઓવારણાં, ન. દુઃખણાં લેવાં;
દૃષ્ટાણુ દૃષ્ટું; વિનય અને રોદ દેખા-
ડવાનો. એક ચાલ. ઓવારણાં લેવા=
પોતાના પ્રિયજનને કંઈ અનિષ્ટ ન થાય માટે
તેના માથા ઉપરથી હાથ ઉતારી પોતાને
હમણે ટપાક ફેડવા તે.

ઓવારણું, (ઓવારણું), સ.
કિ. ઉતારણું, વાળણું; ઓવારણા લેવા.
(૨) સુતરને કાળકા ઉપર ઉતારણું. (૩)
અર્પણું. [ઘાટ.

ઓવારો, (ઓવારો), પુ. કિનારો;
ઓવી, સ્ત્રી. (સં.) દક્ષણી
સાપામાં વિશેષ કરીને વપરાતો એક શાગ
ઓશાસો, પુ. છાતી ફટવી તે.
(૨) રસોઈ કરી આપવી તે.

ઓશાંક, (-કા), જુઓ આશંકા.
ઓશાંકણું, સ. કિ. (સં.) આ
શંકા ઉં) શરમાણું. (૨) અંખાણું;
પાછા પડણું.

ઓશાંકાણું, (ઓશંકાણું), અ.
કિ. શરમાણું; લજવાણું. (૨) સહ-
ચાણું; પાછા પડણું (૩) અથ લાગવો. *

ઓશિઆણ, સ્ત્રી. (સં.) આશ્રય
ઉં) વસ રહીને વર્તવાપણું; ગરજ;
અધીનતા.

ઓશિઆણું, વિ. ઓશિંગણું;
આશ્રયવસ (૨) રજાએણું, ઉપકરણ
આવેણું. (૩) શરમાણું; અંખુ.

ઓશિંગણ, વિ. ઉપકૃત; આ-

ભારી; ઝળી.

ઓશીકું, ન. (સં.) ઉત્તમી-
ર્ષમ ઉં] મુર્તા માથું ઉંચું રાખ-
વાનો જે વજાઓ તે; ઉપધાન. (૧) માથા
જાળીની દિશા

ઓશીજળું, વિ. અરુચિ;
અવ્યવસ્થિત; ટવનું ભરાઈ રહે એવું
ઓષ, પુ. (સં.) ઓઠ; દોઢ; અધ;
ઓષય, વિ. (સં.) ઓઠખાની.
ઓસ, પુ. ઝાઝળ; દાર. (૨)
અજવા; મૃગજળ.

ઓસડ, ન (સં.) ઔષધ ઉં)
ઔષધ; દવા. (૨) ઉપાધ; ઉદાહરણ; ઓસડ
કરવું=અસજ કાઢવું. ઓસડવેસડ=દવાદાર
ઓસડીઆં, ન. દવાઓ; ઔષ-
ધિઓ. [(૨) રત્નો ઉગારો

ઓસણી, સ્ત્રી. ઓસવવાતું કામ.
ઓસરવું, અ. કિ. (સં.) અપ-
નસુ=પાછા હડવું ઉં) પાછા હડવું,
અકાચાણું. (૨) ઓછું થવું; ઘટવું; ઉત-
રવું. (૩) શરમાણું; આરા કાઢવું. (૪)
દુર્બળ થઈ જવું; મુડાણું.

ઓસરી, (ઓસરી), સ્ત્રી.
(સં.) અપનસુ=સરવું. ઉં) બરતો
જવા લાગના છાપરાવાળી છુદી જવા.

ઓસવણું, સ. કિ. (સં.) ઉ-
જળી છુ. ઉં) ઉઝાળીને નિતારી
લેવું; બોસાય એમ કરવું; બોસાવવું.

ઓસવાણું, અ. કિ. સંક્રાન્તિ.

સોસાણું; કુર્બાન થવું (૨) યજ્ઞ; બ્રહ્મ-
રંધાણ બહું. (૩) ધટ્ટું; બોધે યવું;
ચરમાણ. [આની એક ભટ.

ઓસવાળ, ના. ગ્રાવક વાણી-

ઓસણું, અ. કિ. વરાળનું ઓસ
ધણ પાણીમાં પરિણામે પામવું. (૨)
નીચાળવું; ગળવું; ટપાવું.

ઓસંગ, પુ. ઝોઝો.

ઓસાદ, પુ. (અ.) ધણા ઘણ.

ઓસાણ, ન. હાંમત; બેવડું. (૨)
હોંસ. (૩) નિશાન.

ઓસામણ, ન. અનાજ ચડી
ચંચા પણ વધારાનું જે પાણી કાઢી
હાંધું હોય તે. (૨) હાળડું પાણી.

ઓસાર, પુ. (સં. આનસુ સ-
થું હું) લીંતની પહોળાઈ; ભડાઈ.
(૨) ભાઈ; આશ્રય; સહાય. (૩) ઝોડ;
ચતરી નવું.

ઓસાવણું, સ. કિ. પાણીમાં
અનાજ ચડાવ્યા પણ વધારાનું પાણી
કાઢી નાખવું; નીચાળવું (૨) રધાવું.

ઓહીઓ, પુ. હાનરડું.

ઓહો, અ. આશ્ચર્ય, આનંદ
અને ચકિત્પણનો ઉદ્ગાર; અહો; ઓ-
હોહો. (૨) એમાં શું થઈ ગયું એવા
અર્થમાં વપરાય છે.

ઓહોહો, અ. બહુજ આશ્ચર્ય
અને ચકિત્ત આનંદ બતાવનારો ઉદ્-
ગાર; અપ્રધા.

ઓળ, સી. (સં. આવલી હું)
હાસ્ય પંક્તિ; હાથી. (૨) ઘેરો; વર્ષ.
(૩) ભાડું.

ઓળખ, સી. (સં. અવનલક્ષ
ભણવાનું ચિહ્ન; ઓળખાણ. (૨) ચપટું.
(૩) જેવા વડે અમુક 'અમ' ઓ' એવું
સમભવ તે સંબધ.

ઓળખપાળખ, સી. ઓળ-
ખાણ પાળખાણ

ઓળખવું, સ. કિ. (સં. અવન-
લક્ષ અમુકને ખાતરીથી ભણવું;
પિછાણવું (૨) પરખી કાઢવું (૩) તોણું કાઢવું.

ઓળખાણ, સી. ન. પિછાન;
ઝાવખ; સંબધ. (૨) પારખ; ભણ;
સમજ. (૩) પરિચય. (૪) ખાતરી;
ભખીનખીરી.

ઓળખાવણું, સ. કિ. પ્રે. ઓ-
ળખે એમ કાવણું; ભણીવું કાવું; સંબધ
સમભવનો. (૨) પરખાવણું; ખાતરી કરાવખી.

ઓળખાણું, અ. કિ. ભણીતા
થવું. (૨) નામ કાઢવું; કીર્તિ પામખી.
(૩) ઓળખાણ પડવું.

ઓળખીતું, વિ. ઓળખાણ-
વાણું; ભણીવું. ઓળખીતા 'સિપાઈ
હેડમાં પાણે-ઓળખાણવાળો હોય તે
વધારે રવડે. [દુપા; આસીય.

ઓળખ, સી. ફેરા ખાવા. (૨)

ઓળખવું, અ. કિ. ફેરા ચારી
થવડે. [ઓળખાણની સી

ઓળખાણી, સી. ચંડાળણી;

ઝોળગાણો, પુ. અંતિ સદ્ગતી
એક જાત, (તેમાનો ને નર તે);
ચંડાળ; કાંઠીઓ.

ઝોળાવણું, સ. કિ. છુપાવીને
વપયોગમાં લેવું; ઉગ્રવણું; ઉગ્રાવણું.
(૨) ખાઈ નાખવું; ખુમાવણું. (૩) છુપાવણું.

ઝોળણું, સ. કિ. કાંઠાકી વડે
વાળને છુટાછુટા કરવા વધા સમારવા.

ઝોળવો, પુ. (સં. આલય ઉં)
ધર; મકાન.

ઝોળંગણું, સ. કિ. (સં. ઉત્ત-
લંચ=ઉપર ચઢીને જવું. ઉં) ઉછ-
પણું; ચલે પાર જવું. (૨) ફરી જવું.
(૩) તોડવું; અવગણના કરવી. (૪) પસાર
કરી જવું. [એમ કરવું; ફેલાવવું

ઝોળંગાવણું, સ. કિ. પ્રે. ઝોળંગે
ઝોળંગો-(ઓ), પુ. ચલેલી
જાત સીધી છે કે નહિ તે જોવાનું કદી-
આનું એક એ'નર.

ઝોળંગો, (ઝોળંગો), પુ.
(સં. ઉપાલંભ ઉં) મગફળીમાં
ચાલવું. (૧) ઢળકા; ફરિયાદ. (૩) પડકાર થોડા.
ઝોળો; આભાસ. [(૧) ચોકસા પોષટા.

ઝોળા, પુ. કીલા ચણના પોષટા.
ઝોળાઝોળ, અ. દારૂબધ;

ઢારોઢાર. (૨) એક વાળ એક; ઝોળબંધ.
ઝોળાણી, સી. કાંઠાકી.

ઝોળામણાં, ન. ઝોવારણાં.
(૨) મનામણાં.

ઝોળાણો, (ઝોળીયો); અમુક
હદેખાડનારી વાંકી લીટી.

ઝોળાવણું, સ. કિ. છુપાવું
સંવર્ધ રહેવું; ઓઠે ભરાઈ રહેવું. (૨)
બીજાની પાસે વાળ સરખા કરાવવા.

ઝોળાંસણું, સ. કિ. જરા ભાર
હઈ ચરીરે તેલ લગાડવું; મદન કરવું;
માલેસ કરવું. (૨) ખુશામત કરવી.

ઝોળીઆ, પુ. વાઘ; કાકર.

ઝોળીઆપટ્ટી, સી દાદા ઉપર
વિદાળવામાં આવતી પટ્ટી.

ઝોળીઉં, ન. (સં. આવલી
ઉં) ભુંચણીવું. (૨) લાંબા કાળને
ઝોળ વિંકાણેલો દોષ તે. (૩) ઘીપણું.

ઝોળેછાળે, અ. સુપરે નેટાપલે;
નમ શવે તેમ; ખૂન.

ઝોળો, પુ. જાણો; પડજાણો
(૨) આશય. (૩) રક્ષણ. ઝોળો પાલે=
ભથ્થાની ખરાબ અસર થતી. ઝોલો
લગવો=જાંવડે પણ ન જવું.

ઝોંકાર, પુ. (સં.) 'ઝાંમ' એવો
અક્ષર અને તેનો ઉચ્ચાર; પ્રણવ.

ઝોંકારેશ્વર, (સં.) નર્મદાના,
મૂળ જાગળ આપેલું એક મહાદેવનું ધામ.

ઝોં.

ઝોં, પુ. (સં.) ગુજરાતી ભાષાનો
મૂળાક્ષરોમાંનો અજિઆરખો રવર. (૨) ન-
ત્વજનું; ત્વડું (૩) આઉં; બાઉં; પડું-
ઝોના આંચળ અને તેને લગતો નેમાં
દૂધ રહે છે તે માંસમય અવસ્થા. (૪)

કં.

કં, પુ. [સં.] ગુજરાતી લાપાના
જાણેશમાંનો પહેલો કંકડોની વ્યંજન.
૧) વિષય. (૨) અગ્નિ. (૩) સૂર્ય.

કં, [સં. કુનો અપભ્રંશ]
બહુની આગળ આવતાં નહાડ, અથોગ્ય,
ગેરે અર્થે બતાવે છે :- કંપત, કંમત.
૧) મહુની પાછળ આવતા નાનું, કનિષ્ઠ,
હંકું, સરખું અને કરનાર, એવો
૧ર્થ બતાવે છે :- બાળક, હંકક. દેવેક

કંકડો, પુ. [સં. કંકડું=કંકડો
કરવો] આખાનો ભાગ; કંકડો: કરવ.
૩૦ પ્ર૦ (૧) કંકડેબચકે=ચોડેચોડે. (૨)
કંકડેકંકડે=ચોડેચોડે; ધીરે . ધીરે. (૩)
કંકડેકંકડો=કમાર ભગાર. ૪) કંકડોકંકડો,
કંકડો નેટલુંજ (૫) કંકડોકાર=કંકડોની
ચણ કાર નેટલું. કિ. પ્ર કંકડેકંકડો
ચણ જતું=માંચીને ગુદો ચણ જતું
કંકડુલુડું, લુઓ દલખડું.
કંકડુલુડું, લુઓ દલખડું.
કંકડુલુડો, પુ. કંકડુ. (૬) કંપ.

કકકા, પુ. કાઈપણ બાબતની
વર્ણનાગતી અક્ષરો. (૨) કકાર. (૩)
કિં ૫૦ (૧) કકેથી માંડવું=પહેલેથી
સાર કરવું. (૨) કકો કાઢવો=લખતાં વાં-
ચતાં આવડવું. (૩) કકો ધૂંટવો=લખતાં
સીખવું. (૪) કકો ખરો કરવો=ચોવાનું
કથન મનાવવાનો આમલ રાખવો. (૫)
કકો ભણવો=જોધ લેવો. કહે (૧)
કકાને કૂદી મારે એવું=નિરક્ષર. (૨)
કકા કેરું નામે ન લણે, ને હું મેટી
પડિત=મૂળતત્ત્વનું એ જ્ઞાન હોય નહિ અને
પુરો હોંસીયાર ગણવાનો ડોગ કરે.

કક્ષ, સ્ત્રી. [સં. કક્ષા] કાખ;
બગલ. (૨) કંદોરો. (૩) બાળુ; તરફ.
કક્ષા, સ્ત્રી. [સં.] મહેને કર-
વાનો આકાશ પર કહેલો માગ. (૨)
કાખ; બગલ. કક્ષારી=કક્ષાના અંશ.

કક્ષાપટ, ન. [સં.] લંગોટ.

કખ, સ્ત્રી. [સં. કક્ષા] બગ-
લમાં થતો એક રોગ. (૨) તણખું.

કખમાકડી, સ્ત્રી. ધાસ ઉપર
થઈ એક જાતનું છવડું.

કખાય, પુ. [સં. કખાય]
લકાળો; લાટો. (૨) લગવો રંગ. (૩)
વિં ૩૨; કસાણું. (૪) સારા પીનારા
પડતા રંગનું.

કગરવું, જુઓ કગરવું.

કગરસ, સ્ત્રી. ધાતુને હાલતાં ખરેલી
ઝીણી રંગ; કગસ.

કગરાવવું, જુઓ કગરાવવું.

કગમ, અ. કંઈપણ; કમુએ. (૨)

કદી; દલાપએ.

કદા, પુ. [સં. કુન્ધા]
નકરો ધા; ન રહે એવો ધા. (૨) જ
યાગ્ય ઠકાણે થયેલો ધા. (૩) ક્વેળાનો
ધા. (૪) અંતરાય.

કચ, પુ. [સં.] માથાના વાળ;
ચાટલો. (૨) દેવોના ગુરુપાદસ્પતિનો પુત્ર.

કચ, (કચ) સ્ત્રી. [સં. કચ્
= જોલવું] બકબકટ; કકટ. (૨) ત-
સાર; કચ્ચો. કહે. કચનું મોં કાળું=
તકસાર કરવી તે સાઈ નહિ. (૩) કડ.

કચકચ, સ્ત્રી. જોલજોલ કરવું તે
કકટ. (૨) તકસાર; પંચાત. (૩) અ
કચકચ એવો અવાજ થાય એમ.

કચકચડું, કિ. અ. [સં. કચ્
= જોલવું] જોલ જોલ કરવું. (૨) 'કચ
કચ' એવો અવાજ થવો.

કચકચાટ, પુ. કચકચ ક્યાં કરું.
(૨) બકબકટ.

કચકચાટ, અ. કચકચ થાય એમ
તાણીને. (૨) વિ. સગળડ.

કચકચાવવું, કિ. સ. કચકચ
થાય એમ કરવું. (૨) જોરથી જેથીને
ખાંધવું; દબાવવું (૩) હલાવવું. (૪)
હેરાન કરવું.

કચકચીઈ, વિ. કચકચ ક્યાં કરે
એવું; તકસારી. (૨) કદીડું.

કચકડું, [સં. કચ્છપ] કચ-

(૨) મમસાટ. (૩) મન દુખાવું; મુંઝવણ.

(૪) વચમાં ધૂમવું તે.

કચ્છપાવણું, કિ. પ્રે. દીક્ષદુખવણું.

કચ્છવાણું, પ્રિ. અ. મન દુખાવું;

દીક્ષગીર મણું. [સેજવાણું.

કચ્છવું, વિ. સફાઈ વગરનું; ભેજ-

કચ્છાકચ્છ, અ. કચ્છકચ્છ કપાય તેમ

કચ્છાટ, પુ. કચ્છવાટ (૨) કચ્છકચ્છ.

(૩) જાદ. (૪) વિ. ટકીલું.

કચ્છાદીકિં, કચ્છવાદીકિં, વિ. કચ્છવાટ-
વાણું. (૨) કચ્છકચ્છ કરનાર. (૩) જાદી.

કચ્છાકચ્છ, પુ. ભયંકર સ્વપ્ન. (૨)
આધાર.

કચ્છાકચ્છ, સ્ત્રી. નકારી રીતભાત; કટ્ટવ.

કચ્છાકચ્છ, અ. ન જાહેર; નિરુપાયે.

કચ્છાકચ્છ, (કચ્છાકચ્છ), કચ્છાવણું. (૨)
કચ્છર.

કચ્છિઆગ, ન. ભીટ; ગરદી.

કચ્છિઆગ, વિ. કચ્છું હોય એવું;
આગપૂણું.

કચ્છિઆગ, પુ. નાની છટો.

કચ્છિવું, વિ. સુશાધ ગયેલું; ભેજ
રેળ. (૨) મુંડું.

કચ્છાઉં, વિ. કચ્છકચ્છ કરનાર. (૨)
ટકીલું; જાદી.

કચ્છુકા, પુ. આંખથીનો કળીઆ.

કચ્છુકા પીસે તેવ ના નીકળે-એમાં
ને ન હોય તેમાંથી તે ભેજવવાની મહે
નત કરવી તે કૌશલ.

કચ્છુક-કચ્છુક, અ. હાંચકાના મુલ-
વાળી ચતો અવાજ; ચાવતાં ચતો અવાજ.

કચ્છુકો, પુ. (કચ્છુકચ્છુક થાય તે
વખતથી) હાંચકા; મુલો.

કચ્છુમણ, જુઓ કચ્છુમર.

કચ્છુરે, પુ. એક નતની ડેરી વ-
નરપતિ; ડેરકચ્છોલું.

કચ્છુંદણું, કિ. સ. પાણીમાં ઢા-
વણું. (૨) કચ્છણું; મુંદણું.

કચ્છુ હી નાખણું, કિ. સ. મુંધી
નાખણું; જાખાણું.

કચ્છુજર, સ્ત્રી. પાતળી, નાની આં
ખીથી ચીરીઆ; છુંદો.

કચ્છેરી, સ્ત્રી. [હિં.] અમ-
દારને કામ કરવાણું ટેકાણું. (૨) ધ
માનો બેઠકનો ખડ; દિવાનખાણું વિ
પ્ર. કચ્છેરીએ ચટણું = કચ્છિયાદ કરવું
કહે. કચ્છેરીમા કચ્છેરે-અર્થાં આજના
બેઠકએ ત્યાં અર્થાદ.

કચ્છેરી, સ્ત્રી. મશાલાદાર પૂર
ભરીને તળી કહેલી ખારી પરી; ધાર

કચ્છોલકું, ન. જુઓ કચ્છાણું. (

વિતામા)

કચ્છોલકું-જુ, ન તેણે પૂરેલ કાકડ
તું નાણું સુદર ખાણું. (૨) કંકાવડી
કચ્છર, અ. ખૂબ કચ્છાકચ્છને વ
દાઈ ગયેલું હોય તે. (૨) સ્ત્રી. જામ
ચતી એક વનરપતિ.

કચ્છરધાણું, (કચ્છરપાણું),
નિનાસ; પાચખાલો. કિ. પ્ર. કચ્છરધા
મઈ જણું=સાવ નાસ યદ જવો.

કચ્છા, વિ. [હિં.] કચ્છું; અ.

શબ. (૨) પાકું-છેવટનું નહિ એવું.
:-કચ્છાઈ બાર.

કચ્છાઈ, સ્ત્રી. કાચાપાણું; કચાસ.

કચ્છાઈબચાઈ, ન. (બ. વ) ઠાકરાં
ઠેપાં.

કચ્છુ, ન કાચીનું બી; કાચકું;
કાંકચીઓ. (૨) વિ. [હિં.] કાચું;
અનુભવ વગરનું.

કચ્છ, પુ. [સં.] કમરે પડે-
રયા કપડાની પાટથીને પાઝા બોમવી
તે; કઠોરો; લગોટ. (૨) સરહદ ઉપરનો
નીચરો પ્રદેશ; મિથ અને કઠિ-
આવાડ વચ્ચે આવેલો એક નાનો પ્રાંત.
(૩) કાચમો.

કચ્છપ, પુ. [સં.] કાચમો. (૨)
અક' કાટવાનું એક વાન. (કાચમા જેની
આકૃતિનું હોવાથી.)

કચ્છપી, સ્ત્રી. [સં.] કાચમી;
કાચમાની માદા.

કચ્છાવતાર, પુ. [સં.] ઇશ્વરના
દશ અવતારોમાનો એક અવતાર.

કચ્છી, વિ કચ્છનું; કચ્છમા રહે-
નાર અને કચ્છમાં બનેલું હોય એવું

કચ્છે, પુ. [સં. કચ્છ] કાજડો
મારવાનું કપડું; લગોટ. (૨) કજોટો.

કચ્છુ, કિં સઠ કઠોરો ચારવો;
કાઝી વાગવી.

કઠોટી, સ્ત્રી. [સં. કચ્છ]
લગોટી. (૨) વૃષણ અને તેને લગતું
આંતરકું.

કઠોટીબંધ, વિ. કાઝી. વાળનાર;
પુરુષ વર્ગ. (કઠોટીબંધ નોતરાં એમ
કહેવાય છે.) (૨) જેની કઠોટી છુતી ન
હોય એવું; અલચારી.

કઠોટો, પુ. [સં. કચ્છ] ક-
ઠો; કચ્છ. (૨) કચ્છમાં આવી જતો
ગરીરનો વાગ.

કઠોર, ન નકાર ઠાકર કહે-
છોર કઠોર થાય પણ માળાપ કમાળાપ
ન થાય=ઠેકર કહાપિ પોતાની કચ્છ બૂચે
પણ માળાપ એવાં થતાં નથી

કઠોર, સ્ત્રી મોગદાંતી રમતની
એ રીત. (૨) કરામત; યુક્તિ.

કઠોરી, સ્ત્રી. [સં. કઠ્ઠાલી]
બેધક પારાનું ભથ્થણ [કપિંબધ.

કઠોરો, પુ એ જાતનું પંખી;

કઠોરણું, ન એ જાખા પડી જતું;
રાખથી ઢંકાડુ; કરી જડું. (૨) સોન-
માની રમતમા પડેવરહેણું જીન બંધાણું.
કઠોરણું-જડું, કિં આં બળી-
બળીને જાંખા પડી જડું; કરી જડું.

કઠો, સ્ત્રી. [અ. કસા] આ-
રો; હાણ. (૨) મોત; મૃત્યુ.

કઠો, સ્ત્રી. [સં. કલો] હિક-
મત; યુક્તિ.

કચ્છાન, અ. દેવચોને.

કચ્છાઈ, -વિ. દેવાધીન.

કચ્છાન, વિ. [સં. કુ+જાત]
નીચ તુષમનું; નકારા ગુણું; હાંધી વરણું.

કટિસૂત્ર, ન. [સં.] કંઠેરો; ક-
મરે બાંધવાનો દોરો.

કટિસ્ત્રના, ન. [સં.] કમર
અને તેની નીચેના બાજનું અર્ધસ્થાન
કટ્ટ, વિ. [મં.] કટવાણવાણું;
કટવું. (૧) નહિ રહે એવું (૨) તીવ્ર
કટુત્વ=ગૂઠ, મરી અને પીપર

કટુક, વિ. સહેજ કટવું. (૨) સ
હેજ તીવ્ર.

કટુતા, સ્ત્રી [મં.] કટવાણ. (૨)
વિભાગ (૩) હેર; ખાર.

કટુતાઈ, સ્ત્રી કટવાણ (૧) ખાર.

કટુપત્ર, ન. [મં.] પીતપાપડો.

કટકેળી, ન. [મં.] કટવું કળી;
ઘટ્ટવાણવું. (૨) હેરી નાળિયેર. (૩)
કાંચાએ (૪) કારેલું.

કટકેરો, પુ. ઘટ્ટો; ગોખ; કિનાર.

કટોરી, સ્ત્રી. [મં. કંઠાગ]

પટ્ટીવાળી છાતરી વાટખી; ખ્યાતી. (૨)
પાતળા પતરાની બનાવેલી નાની ટીકડી.
(૩) સીના કાપડાનું એક ત્રાણું.

કટારો, પુ. [મં. કંઠારા]
પટ્ટીવાણું ને પડેલા મોતું પાત્ર; વા-
ટો; ખ્યાયો.

કટ્ટી, સ્ત્રી મિત્રતા-તોડી નાખતો;
હુડી. કિ. પ. કટ્ટી કરતી=હુડા પડી
જવું (નાનાં ઊંડાં પોતાના ટોળામાંથી
કેળાડ, જે છે તેની સાથે કટ્ટા કે
ટોડું. (૨) એક જુદું છે.)

કટ્ટ, વસ્તુઓનું

કટ્ટ, વિ. ઘાતું જ આકરું; પડું; પડે-
પડું. (૨) ખારીલું; સખત.

કટ્ટ, સ્ત્રી. [મં. કટ=સાદી]
સાદી (૨) ઉક્ષાટ; ધામ; કઠારો (૩)
એક પ્રકાર. (૪) એ નામનું ઉપનિષદ.

કટણુ, વિ. [સં. કટિન] જે
મંઝાવ નહિ એવું; સખત; ખૂંચે એવું.
(૨) સમનય-કસાય નહિ એવું; અરર.
(૩) ઉપાય ચાલે નહિ એવું. કિ. પ્ર.
(૧) કટણુ કરવું=અસર થાય નહિ એવું
કરવું (૨) કટણુ થવું=નિર્દય થવું; કઈ
અસર થાખતી નહિ.

કટણુઈ, સ્ત્રી સખતાઈ (૨)
સખીનપણું (૩) મુશકેલી. (૪) નિર્દયતા
(૫) આકસપણું. (૬) ગાળણ-ઈ.

કટણુશ, સ્ત્રી. કટણુપણું.

કટરોઈ, સ્ત્રી. અકુળામણ;
મુંઝવણ.

કટલો, પુ. તુડી તુડી પળીક ન-
વળી વસ્તુઓનો સમુદાય; પરખટો.

કટણું, કિં ૦ અં ૦ [મં. કટ-
કુખમાં રહેવું.] ગરબો કુખી થડ;
બેચેની રહેતી; ચેટમાંનો ભાર નડતો (૧)
કઠારો લાવતો. (૩) કટણુ લાગવું; ખૂંચું

કટવો, પુ. તેવ ધી વગેરે ભરવાનો
માદીનો ઘડો. (૧) કુચાની અદર નખાતો
કટરો. (૩) વિગડે એવો (જોડો)

ક-કામ, ન. [મં. કુ+સ્થાન]
ખરાણ સ્થાન; અપવિત્ર-અસ્વચ્છ જગા.
(૨) સરીરનો દેખાડાય નહિ એવો બાવ.

કહે. કહામ ગુમહું ને સસરો વેદ=
ઉપાય કરાય નહિ એવી મુશ્કેલી.

કહારો, પુ. [સં. કઠ=કુખયું]
અંદરથી થતી અકળામણ; બહારો થતો
તો; ઉકળાટ; ધામ.

કઠિઆરણુ. (કઠિઆરણુ), સ્ત્રી.
[સં. કાષ્ઠિક=નાકડાં કાપીને વેચ-
નાર] કઠિઆરાની સ્ત્રી. (૨) લાકડાં કા-
પીને વેચવાનો ધંધો કરનારી સ્ત્રી

કઠિઆરી, સ્ત્રી. લાકડા વેચવાનો
ધંધો કરનારી સ્ત્રી; કઠિઆરાની સ્ત્રી (૨)
કઠિઆરાપાનુ. (૩) બાળવાના લાકડા-
ની ગાડી.

કઠિઆરો, પુ. [સં. કાષ્ઠિક]
બાળવાનાં લાકડાં વેચવાના ધંધો કરનાર.

કઠિન, વિ [સં.] કઠણુ; સખત;
મજબુત.

કઠિનતા, સ્ત્રી. [સં.] કઠણુપણું.
કઠીઓ, પુ. એક બલનો યુનોસિકો.
કે-કેકાણું, ન ખરાબ જગા; અ-
ચાપ સ્થાન. (૨) ગુપ્ત સ્થાન

કઠેરો, (કોરો), પુ ઉચી કિનાર
ઉપરથી પડી ન જવાય તે મટિ કઠેલી
આડ; કોરો. (૨) ગોખ; કોરો; છત્ર
(૩) ખડેરો.

કઠેરો, પુ. કઠેરો.

કઠોડી, સ્ત્રી. નાનું કઠોડું.

કઠોડું, ન મગાલો લરવાનું લાકડાનું
ખાનાવાળું લાકડું. [(૨) કોરો; ગોખ.
કઠોડો, પુ. વહાણનો પાછલો ભાગ.

કઠોદર, ન. [સં. કાટ+ઉદર]
એક બલનો પેટનો ભાગ.

કઠોર, વિ. [સં.] બહુજ કઠણુ
હોય એવું; જરાય અસર ન થાય એવું.
(૨) કઠોર. કઠણું લાગે એવું.

કઠોરતા, સ્ત્રી. કઠોરપણું; નિર્દયતા.

કઠોરપણું, ન. કઠોરતા.

કઠોરાઈ, સ્ત્રી. કઠોરતા.

કઠોળ, ન એની જે ફાટ થતી હોય
એવું અનાજ. (મગ, મહં, ટુવેર, ચણા,
વાણ વગેરે.)

કઠ, સ્ત્રી કમર. (૨) એકવાર
ખરેલી ડાંગર; કરડ. (૩) ગણીને અપાતી
વસ્તુ ઉપર એકે એકવારો અપાય છે તે.

કઠ, અ એવો અવાજ.

કઠક, વિ [સં. કઠ] આકેરું:
ગરમ; સખત. (૨) કઠણુ; ખરડ. (૩)
કાણું; અપરિપક્વ. (૪) કોરું; ખાડી; તિ-
ર્ધન; ભૂખયુ. કઠક બગાળી=કેક ખાડી
યથ ગયું હોય તે.

કઠક, સ્ત્રી. કાલનું ધરણું; કઠી; વાળી.

(૨) તખતી (લાકડાની ખારીની)

કઠકક, અ. (અણ) એવો અવાજ.

(૨) કઠકકાટ.

કઠકકટું, (કઠકટું), થણુંજ તપી
અણું; ઉકળવ. (૨) ખડખડ; ઇસીવાળું
(અગરમ). (૩) આકર; મુલ્લે એવું.

કઠકકટું, (કઠકટું), કઠકક એવો અ-
વાજ થવો; અત્યંત ગરમ થવું. (૨)
મુજવું; હાલવું. (૩) ખડખડવું. (૪)
સંકોચાઈ જવું.

કડકડાટ, (કડકાટ), પુ. કડકડવું તે;
કડકડ એવો અવાજ.

કડકડાટ, અ. અટક્યા વગર; એક
સરખી રીતે; સપાટાબંધ. [રહેવું તે.

કડકડાટી, સ્ત્રી. કડકડ એમ યઈ
કડકડાવવું, કિ. સ ઉઠાણવું;

ખૂબ ઊંડું કરવું. (૨) મુળવડું; ખડખ-
ડાવડું; પીસવું; કચરડવું.

કડકડિત, વિ. અતિ ગરમ; કડક.
(૨) સરાખબંધ; કઢી કરેલું.

કડકડીને, અ. ધણાજ એસમાં;
ધસારાબંધ. (૨) કડકડ ધડને.

કડકડું, વિ. કરકંઈ.

કડકડ-મંગાળી, વિ. બપોરમાં રહે-
નાર, પણ ખાલી ખીસાવું; આડંબરી.

કડકા, પુ. (બ. વ.) પાણી ઉઠ-
વતાં ભેસના જે ઉઠાણ આવે છે તે.

કડકી, સ્ત્રી. નાનો કડકો; કચ્ચ.
કડકીજી, ન. પુરુષને કાને પહેર-
વાનો મોતીનો મોટો વાળો.

કડકો, પુ. આખી વસ્તુમાંથી જુદો
પડેલો ભાગ; કબો. (૨) બચકું; કોળીઓ.

કહેવું કડકે કડકે બિસ્મિલા=ઠાકરે ઠાકરે
અધરણી=દર વખતે ધસારે. (૩) વિ.
ખાલી બપકાવાળો.

કડકોચલી, સ્ત્રી. કરચલી.
કડખા, સ્ત્રી એક રાત્રેણી.

કડચ, સ્ત્રી. કરચ; કકલી.
કડચલી, સ્ત્રી. કરચલી

કડચલો, પુ. પાણીમાં ઘટું ધણા
ભાં એક નાનું પ્રાણી; કરચલો.

કડછી, સ્ત્રી. [સં. કંઘો]
નાની વાડકી જેવા ચાટાવું ને લાંબા

હાથાવું એક વાસણ.

કડછો, વિ. [દે. કઢચ્છ-
કઢુચ્છઓ] મોટી કડછી.

કડ-કડ, અ. કાડ-ધર વગેરેના પક-
વાથી થતો એવો અવાજ. (૨) ઉપસાડપરી
ગળનાઓ ચવી તે.

કડજ, સ્ત્રી. કઢણ; ખટકની કોર.
(૨) ટેવ; આદત. (૩) પાણીના કોસની

ગાળ કાંબી. [(૩) ખડતલ.
કડતલ, સ્ત્રી. કરતાલ. (૨) કુચલી.

કડતણું, ન. કપાસની સાડીઓનું
ચૂંચેવું પડ. (કાઠી.)

કડદો, પુ. [સં. કટ+દાય=

ભાગ] ઘટાડો; ઘટઆપવી તે. (૨) ભેજ.
કિ. પ્ર. કડદો ઉતારવો=ભેલ કાઢી નાં-
ખવો. (૨) કડદો કરવો=કાટવું કાઢવું.

કડપ, (કરપ), પુ. [અ. કરવ=

દાબ.] વજન; ભારભોજ.

કડપણું, ન. ઊડને કાપી કાપીને
ખેતરમાં થોડે થોડે છેડે દગલા કરવા તે.

(૨) સંધેશ અન્નનો વાસણને વળગેલો
પોપડો.

કડખ, ન. [દે. કઢખો]
ભર બાજરીના મુકા સાંકા. (૨) કરચ;

હાક. [માંથી ઊગનાર.
કડરુહ, વિ. સાંધામાંથી-ગાંઠ-
કડલી, સ્ત્રી. નાનાં ઠાકરાંના હાથનું
ધરણું. કલ્લી. [સિલ્લિયા અને કડવા]
કડવા, પુ. કણખાંની એક જાત.

કડવાટ, પુ. [સં. કટુ+વૃત્તિ]

કડવારા; કટુતા. (૨) મનની અપ્રિય લાગણી; દ્વેષ.

કડવાટપું, ના. ધા. કડવું થાય એમ કરવું; કડવું ઓસડ આપવું.

કડવારા, સ્ત્રી. કઠક કડવો સ્વાદ તે; કટુતા. [વેષ; મનો.

કડવી, સ્ત્રી. એક જાતની કડવી

કડવું, ન. [સં. કટ] એકજ રાગના ઠાંબની કેટલીક ક્ષીઓનો સમુચ્ચય.

કડવું, ન. [સં. કટુ] કટુ સ્વાદવાળું. (૨) પસંદ પડે નહિ એવું; અપ્રિય. રૂ. પ્ર. કડવું ભેર=અત્યંત કડવું. કડવી છશ = અપ્રિય વાણી બોલવાની ટેવ. કડવું ઓસડ=હિતકર પરંતુ કડવું લાગે એવું. કડવી આંખ= ખારીલી નજર.

કડવું, કિ. જુઓ કરડવું.

કડવો, જુઓ કરવો.

કડસસો, પુ. મોટી ભીંતને લગતી નાની ભીંત ચણીને બનાવેલું જડારીક; પરભીંતીક.

કડા, સ્ત્રી. (પુ) એક જાતની ડાંગર. (૩) કડાઈ (મોટી). (૨) ચોખા.

કડાડ, સ્ત્રી. [સં. કટાહ] પેણી; તાવડી; કડાઈ. કિ. પ્ર. કડાઈ ચડાવવી=મિષ્ટ લોખંડ બનાવવું.

કડાક, અ. (કડ અથવા કટ ઉપર-થી) એવો એક અવાજ. (૨) ઉપરા-ઉપરી એવો અવાજ થાય તેમ.

કડાકડ, અ. કડકડ એમ ઉપરા-ઉપરી અવાજ થતા હોય તેમ. (૨) સ્ત્રી. આસામરી; લડાલડી.

કડાકડી, સ્ત્રી. સામસામી ધડા-ધડી; ધમાધમી; લડાલડી. (૨) હરિફાઈ; દુરમનાઈ. (૩) નંદારડો ઉપવાસ; લાં-પણ રૂ. પ્ર. કડાકડીનો વખત=અણીનો વખત. [મહેનત; પીડા; પંચાતી.

કડાકુટ, સ્ત્રી. બહુ માથાફોડની કડાકુટીક, વિ. કડાકુટ કરાવે એવું; માથાફોડીક (માથુસ).

કડાકુટો, પુ. કડાકુટ; માથાફોડ.

કડાકો, પુ. [સં. કટુ+આંગવું. ઉ. અટ.] મોટો અવાજ થવો તે. કિ. પ્ર. કડાક ફોડવા=આંગને અથરા આંગળીને વાળીને 'કટ' એવો અવાજ થાય એમ કરવું. કડાકા થવા=ભેરથી ગળનાં એ થવી. (૨) લાધણે થવી. કડાકા કરવા =લાંધણે કરવી.

કડાકુડ, અ. [સં. કટ=અ-તિશય+ચુચ્=કડવું] ખૂબ બાઝેલું હોય તેમ. (૨) વિ. સેબસેબ થઈ ગયું હોય એમ બાઝેલું.

કડાખીડ, અ. અડાખીડ; ધમ-ધોધાર; સમ્મનડ.

કડાખીન, સ્ત્રી. [અં. કાખિન ઉ.] થોડેસવાસની નાની અને હુંડી ખંડક.

કડાણું, ન. [મં. કટાદ]

કડવાનું નાનું વાસણ; પેણી; કઠાઈ.

કડાર, વિ. [મં.] માંજડે. (૨)

અહંકારી.

કડાણું, ફિ. અ ચિરાણું; જિનંતુ

કડાસન, ન. (સં. કટ+આસન)

ફર્માનું આસનીડ.

કડિતુલ, પુ. [મં.] ખડખડ.

કડી, સ્ત્રી. [મં. કટક=કડું]

ધાતુના સળીઆનો ગ્રાણ આકાર; નાનું

કડું. (૨) આકાશી આંકડી. (૩) બેડી

(૪) કવિતાનું પદ્ય ચરણ. (૫) ગ્રાણ;

કાર ૩. પ્ર કડીતો=મજાત; અકો-

રાણન. (૨) કડીબધન્યયાનુક્રમ

કડીઅણ, (કટિયણ), સ્ત્રી. કડી-

આની સ્ત્રી.

કડીઆ-કડામ, ન. કડીઆએ કરવાનું

કામ. [રમના એક પ્રકાર.

કડીઆ-કોટ, પુ. મોઢકંઠાની

કડીઆ, પુ. [વે. કટકસાં]

ચણવાનું કામ કરનારો માણસ. (૨) ચણવા

નું કામ કરનારો માણસોની એક નામ.

કડીબધ, વિ. હારણધ; કડીઆ

જોડાયેલી હોય તેવું.

કડીતોડ, વિ. કડીઆ જોડાયેલી

હોય તેને તોડી નાખે તેવું. (૨) રહે

રહેમ દાખલ હોય તેવો (દિસાળ). (૩)

બાર મહેનત.

કડું, ન. [મં. કટ] ઈશ્વરના

આડની સુધા ડાંખણીઆ. (૨) વિ. કડું.

કડુચું, વિ. [મં. કટુક]

સહેજ કડવું. (૨) કસાણું; બેસ્વા

કડુખલો, પુ. [મં. કટ+

ચલ=નાજી] નાની સાકડી અને

બાણની જગા; ખુલો.

કડું, ન. [મં. કટક]

ધાતુના સળીઆને ગ્રાણ વાળીને બનાવેલો

આકાર; મોટી કડી. (૨) હાથને કોરે

તથા જાવડે પહેરવાનો અહંકાર.

કડે, અ. પાસે; કને; બેડે.

કડેકાદ, અ. કડકાદ; વગર મટ-

કવે; બેધકટ. [સારી રીતે,

કડેધડે, અ. ધમધોકારે બહુ

કડો, પુ. [મં. કુટજ]

કુંગરી લાગમાં થઈ એક યાદ; ઉદે-

બળનું યાદ.

કડોકર, પુ. ફેવતા પાડવાનું થકમક

અને ખુંજની રસીવાણું એક કાળક.

કડોણ, વિ. બેટાણ; બાંધણ.

(૨) કડવું.

કડણ, સ્ત્રી. [મં. કટ]

ઉશા ઢોળાવવાળા ખડકની માર. (૨)

[મં. કઠિન] ઉગે અને સીધો

ઢોળાવ. (૩) આમડાના કાસનું ચકર.

(૪) છોટા અકોટો હોય એવી સાકડી;

પાંચી. (૫) ન. (કડવું=કડાણું)

દાણનું (કડેણું) પાણી. (૬) વિ. કડાણ

કરવાનો એનો સ્વભાવ હોય એવું
(માણસ) .

કઠકું, કિ. સ. [સં. કચ્ચ]
ખૂબ ઉડાણવું. કઠિએવ=કઠેલું કઠાપો
કરવો=ગુસ્સાથી હોટીને તપાવી નાખવું.

કઠંગ, પુ. કુચાલ; ગેરવર્તણૂક.
કઠંગું, વિ. હંમવગરનું; વિવક્ષણ.
(૨) આઠ અવજી; નિયમસર નહિ એવું;
તરેહવાર.

કઠા, સ્ત્રી. કઠાઈ; મોટા પેણા.

કઠાઈ, સ્ત્રી. [સં. કટાહ]
તળવાનું વાસણ; પેણી. કિ. પ્ર. કઠાઈ
ચડાવવી=ગોળમંજળનું સોજાન કરવું.

કઠાપો, પુ. ગુસ્સો આણી હોટી
તપાવવું; શોક; કલેસ. (૧) પામ;
બકારો. (૩) કટી.

કઠામ, ન ઘોડા અને બળદ
પણોટવાનું શાકડાનું ચોકડું.

કઠાયું, ન મોગી કટાઈ; પેણી.

કઠાઈ, ન કોટીજ; ટોર બાંધવાનું
નાનું ધર.

કઠારો, પુ. ઉચક વરદ હેવી દેવી
તે; ઉધડ હજારો.

કઠાવણું, કિ. પ્રે. ઉડાણવણું.
(૨) કટાપો કરાવવો; ચીડવણું. (૩)
કાટવા લાગવું. (૪) રબ અપાવવી.

કઠાળ, વિ. ખસાળ ઢાળવાળું.

કઠિયલ, વિ. કઠેલું; બહુ ઉડાણીને
ધાટું કરેલું.

કટી, સ્ત્રી. [સં. કચ્ચ=
ઉડાણવું] ચણાનો ઘોટો લોટ અને
મથાસો ભેળવી કઠેલી ઘાસ. [ઉડાળો.

કઠો, પુ. કઠાપો; કપોર. (૨) કવાય;

કણ, પુ. [સં. કણ]
અનાજ; દાળો. (૨) કરચ; રા. (૩)
ટપકું; ટીપું. (૪) આંટણ; બળી; સળ.
(૫) માંતરો; સિખર. (૬) ભાગ; તરેહ.
(૭) અભ્યાસતરે બિજાન આપવું તે.
કઠે- કણનું મળું=ઘોટામાંથી ધણું
ગળવું. કીડીને કણ અને હાથીને
મણ=એને જેટલું જોઈએ તેને તેટલું
મળવું તે.

કગડ, સ્ત્રી. [સં. કણિક] બિરુ
તરીકે આપનાનું અન્ન (૨) ભેળભેળ
અન્ન. કિ. પ્ર. કણક આપવી=ભિક્ષા
આપવી. (૨) કણક કાઢવી=ભિખારીનો
ભાગ કાઢવો (૩) બચિરો હોટ; કલેક.
કણ- ક પચી=ખાવેલા આટાને ખૂબ કમણોટ,
ચુંદવો. કણક ખાધેલા અને કણની કસરવાં
ગુણ દે=એ એને તળવાથી ફાયદો થાય છે.
(૧) કણકમાં પાણી પડ્યું તે પડ્યું =
થયું તે નહિ થયું થવાનું નહિ.

કણકણ, સ્ત્રી. [સં. કણ=
રેણું] કણકણાટ. (૨) અ. (અનુ)
દુઃખ અથવા અસંતોષને લીધે ગળામાંથી
નીકળતો અસ્પષ્ટ અવાજ.

કણકણવું, કિ. અ. [સં. કણ]
દુઃખ અથવા અસંતોષને લીધે ગળામાંથી

અસ્પષ્ટ અવાજ કરવો; ઝીણું ઝીણું રેણું.

કણ્ઠકણા, સી. (પુ.) રોમાંચ સાથે શરીરમાં કંપારી આવવી તે; કમકમાડી. (૨) કંઠાળો.

કણ્ઠકણાટ, પુ. કણ્ઠકણુ તે; કણ્ઠકણ એવો અવાજ. (૨) કંઠાળો; કમકમાટ.

કણ્ઠકણાવણું, કિ. ગ્રે. કણ્ઠકણે . કણ્ઠકણી, સી. કંપારી; ધુભરી. (૨) કંઠાળાની લાગણી.

કણ્ઠકણો, પુ. ધુભરો; કંપ. કણ્ઠકી, સી. બાંધી ગએલા ચોખાનો ભૂકો. રૂ. પ્ર કણ્ઠકી તડબાવવી=કણ્ઠકીની ઘેરા કરવી.

કણ્ઠક, સી. મળોત્સર્ગને માટે આંતર્યાને ભેર આવણું તે; કરાંચ.

કણ્ઠકી, સી. [સં. કરંજ] એક ભતનું ઝાંડ. (કણ્ઠકા નામના તેલી ખીઆં થાય છે.)

કણ્ઠકીડ, ન. કણ્ઠકીનાં ખીઆંનું તેલ. (આ તેલ દીવે બાળવાના અને છવાત મારવાના કામમાં આવે છે.)

કણ્ઠકાર, વિ. દાણાદાર.

કણ્ઠકીઓ, પુ. સ્ત્રીઓને હાથે પહેરવાનું એક પરણું.

કણ્ઠકીઠ, સી. જે ઠંડાણે અનાજ વેગાતું હોય તે જગા; દાણાજાનર.

કણ્ઠમણ, કણ્ઠમેણ, સી. કણ્ઠખીની સી. કણ્ઠખી, પુ. ખેતી કરનાર માણસ;

એકલ. (૨) ખેતી કરનારા માણસોની નાત; પાટીદાર. (૩) તાબેદાર તોફાર; ગુલામ. કહેવું કણ્ઠખીની મત કહે તે બહે બહે ને બૂહે. (૨) કણ્ઠખી કાલકે ડાહ્યો. (૩) કણ્ઠખીનું મેં કુવાડે ચીરેલું. (૪) “કણ્ઠખી પાછળ કરેડ, કણ્ઠખી કાઈ પાછળ નહિ; પણ ખાટલે મોટી ખોડ કે ઉર્લુંનું એસડ નહિ.” (૫) કણ્ઠખીને કુળો, એક મુળો ને ખીતે લમેલ. (૬) કણ્ઠખી બગડ્યાં કુડવે (કણ્ઠખીના પ્રણ બાજ છે. ૧ લેક્યા, ૨ કુડવા (કડવા) અને ૩ આંજણા.)

કણ્ઠમણુવું, કિ. અ. નાપ્રગ થડું; કણ્ઠકણુવું.

કણ્ઠમણાટ, પુ. કણ્ઠકણાટ; ન. ખુશી.

કણ્ઠલાલ, સી. ધંટી. (૨) પાણીના વમળ.

કણ્ઠવટ, ન. [સં. કળ+વૃત્તિ] માખીને આણેલું લુદી જુદી ભતનું સેગલેળ થઈ ગએલું અનાજ; કણ્ઠકી.

કણ્ઠવટીડું, ન. કણે કણે કરીને એકલું કરેલું અન્ન. [તિલુંક.

કણ્ઠવટીડું, વિ. માખી ખાનાર

કણ્ઠવાર, ન. [સં. કર્ણિકાર] કરેલું; એક ભતનું ફૂલઝાંડ.

કણ્ઠવું, કિ. અ. [સં. કળ્-અન્વક્ત અવાજ કરવો.] દુઃખના ભરેલી ધિષ્ટિ ગળામાંથી અન્વક્ત અવાજ નીકળવો. (૨) હાણે હાણે વીણવું. (૩) કિ. સ. વીણી ખાવું.

કણસ, ન. [સં. કણિશ]
 કણ બરેલો ડોડો; કણસણું. [લંબી.
 કણસણું, ન. અનાનસું કુંકું;
 કણરાઈ, પુ. [સં. કણ+
 સદૃશ] કળીદાર લાકુનો એક
 પ્રકાર; મોતીચૂર.

કણસું, ન. [સં. કણિશ]
 કણસણું.

કણ્યા, પુ. (કણેનું જ. વ.)
 સાપોલીઆં; સાપનાં નાનાં બચ્ચાં. (૨)
 અંકોડા; મણકા.

કણ્યા, સ્ત્રી. તીખી લીંડીપીપર.
 (૨) છો. (૩) બારીક બાળ. (૪) એક
 નવની માખી. [પેઢી,

કણ્યાદીન-૨, ન. [સં.] દીવાળીનો

કણાદ, પુ. [સં.] વૈશેષિક
 ન્યાયશાસ્ત્ર બતાવનાર એક મોટા જાદુ.
 (૨) સોની.

કણાયતું, વિ. [સં. કણ+
 આયત] કામના બદલામાં જેને
 પેટીકં મળવું હોય તેવું.

કણિક, પુ. [સં.] કણસણું.
 (૨) ઝીણો દણો. (૩) કણક (૪)
 સિંધુક. [ઝીણો દણો. (૨) આંટણ.

કણિકા, સ્ત્રી. [સં.] ઝીણામાં

કણી, સ્ત્રી. [સં.] બદુજ
 બારીક કણ; ઝીણી કરવ. (૨) તેલ
 ધીમાં વગ્યા પછી વળાએ જે ઝીણી
 બુધી પડી રહે છે તે. (૩) આંટણ; કપાશ.

કણીઈ, વિ. કણચણનાઈ. (૨) કાંકરી-
 વાણું. (૩) ન. આંટણું; ગોંટણું.

કણીઓ, પુ. કણ-દાણા વેચ-
 વાનો ધંધો કરનારો માણસ; કણીઓ.
 કહે. (૧) કણીઆના સાપથી કંઈ વર-
 સાદ આટકે? (૨) કણીઓ સદાય ર-
 ણીઓ, કવચિત્ત્વ કાંકણીઓ. (કાંક-
 ણીઓ=કાંકાવાળો અર્થાત્ ધનાઢય.)

કણું, ન. આંખમાં પડેલું કસ્તર.

કણેક, સ્ત્રી. જુઓ કણક.

કણેતું, ન. અલવેતન. (૨) પેટીકં.

કણુર, પુ. [સં. કણિકાર]
 એક ભતનું ફૂલચડ; કરેણ.

કણો, પુ. [સં. કણ] યોડા
 દિવસનું જન્મેલું પાવણું સાપોલીકં. (૨)
 ફેટો; મોખાઈ. [કુંભળીનાં બી.

કણોજી, સ્ત્રી. (નં) કાંદાનાં-

કણોવું, જુઓ કણેવું.

કણવ, પુ. [સં.] એ નામના
 એક ધુનિ. [નો કાપ.

કત, સ્ત્રી. [અ. કત] કથમ-

કતક, ન. [સં.] એક ભતનું

ઝાડ અને તેનું ફળ; નિમળી. (જે
 કહેવાય છે કે નિમળીનો મૂળ ખરો
 નાખતાં કચરો વગેરે વગેરે ને
 તે ચેડખું થઈ બધે છે.)

કતકું, ન. કાચું
 કાંકરી; કાંકરી.

કતરણી, સ્ત્રી. [સં. કર્તની]

(૨) મતરાં કાપવાની મોટી કાતર.

કતરજોડ, વિ. વજબું છટે નહિ એવું; હકીલું (૨) કંઠજો આપે એવું.

કતરવેધીડે, વિ. વગીડે; વા કરનાર. [પચાતનામું.

કનખા, પુ. [અ.] કનકનામું;

કતરાવું, વિ. કતરાવ એમ આહું જઈ; નિર્ધર

કતરાવું, કિ. અ. [સં. કત]

કપાવું; કપાધને જીલું પડવું. (૨) આહું જઈ.

કતરાંશ, પુ. વિરુદ્ધતા; આડાપાટું.

કતરેહ, પુ. અલુખનાવ; ખટખટ.

કતરો, સ્ત્રી. [અ. કતલ]

નિર્ધર રીતે કાપી નાખવું તે; કાપાકાપી; ખુનખ. રૂ. મ. કતરની તત્ત્વ=અન્ય ત ધમાલનો વખત. (૨) કનકે આમ= રેવતને કતલ કરવી તે.

કતરાની રાત, સ્ત્રી. તાણુન કાઢવાની આમળી. રાત. (હજારતઅસીના દરત ને હસેન નામે જે હીરાઓ કતલ થઈ ગયા હતા, તેમની વર્ણની રાત.)

કતાર, સ્ત્રી. [અ. કિતાર]

કતન; કાપાકાપી. (૨) [અ. કિતાર]

જોડાજોડ-ચાલુ ને ચાલુ હોવું તે; પરંપરા.

કનાલ, પુ. [આ. કિતાલ.]

કતલ કરનાર માણસ. (૨) લડાઈ.

કનાળ, વિ. [સં. કુનતાલ]

ખેતાલ. (૨) સ્ત્રી. રડારોજ; કથેસ; અંદોસોસ.

કતોદય, પુ. [સં. કૃત+ઉદય]

કરવા કરના કૃષ્ણો હૃદય; હિસમત.

કતોદીઓ, પુ. વ્યારો.

કતા, સ્ત્રી. [સં. કર્પદિકા.

પ્રા. કતા] હીરાનો ગોળ કહે.

કતા, પુ. [અ. કત]

બંધ અક્ષર આને એવા કાપની કથમ; જિનો.

કથડ, વિ. [સં.] કથા કહેનાર;

પુરાણી. (૨) બહેર બાપજી કરનાર; (૩)

હાજરાવ કરો દેખાડીને નાચનાર અને ગાનાર. (૪) ન. કહેવત.

કથણી, સ્ત્રી. [સં. કથ=

કહેવું.] કથા કહેવાની-વાત કરાની પદ્ધતિ; કહેણી.

કથન, ન. [સં.] કથા કે વાત

કહેવી તે. (૨) કહેવું; ખોલ; વચન

(૩) વિવેચન; નિરખણ; બ્યાખ્યાન. (૪)

કહેણી; કહેવત.

કથનાવળી, સ્ત્રી. [સં. કથન+

આવળી] કહેવત સંગ્રહ. (૨)

વાર્તાઓનો સંગ્રહ.

કથની, સ્ત્રી. [સં. કથ]

કથવું તે; બોલવું તે; (૨) કથા વાર્તા

વગેરે કહેવાની રીત. (૩) કુશળી; નિંદા.

કથનીય, વિ. [સં.] કથા-
કહેવાને યોગ્ય [જતાવનાર.

કથનાર, વિ. કથા કે વાત કહી

કથરેલ, સ્ત્રી. [સં. કાષ્ઠિક]

સાકડાનું અથવા ધાતેનું હથા કાંઠાવાળું
ગોળ અને છાછરે વાસણ. કહેવું મન
ચમ્પા તો કથરેલમાં ગગા=મન એ સુધ
હોય તો પછી ધરનું પાણીએ ગંગાનળ
જેવું નાણું.

કથડું, કિ. સ. [સં. કથ=
કહેવું] કથા કે વાત કહેવી; જાપણ
કરવું (૨) વિવેચન કરવું; ટીકા કરવી.

કથળીયું, કિ. સ. [સં. કુ+
સ્થા=ઉભા રહેવું] વસ્તુનું બગડવું;
ચુંપાઈ જવું. (૨) સ્થાનબદ્ધ થવું;
ઉતરી જવું.

કથા, સ્ત્રી. [સં.] હટ્ટીકા; વાર્તા;
કહાણી; ઐતિહાસિક અથવા કલ્પિત
વર્ણન; વર્ણન. કહેવું (૧) કથા એ તો
વૃથા ને ગીતા એ તો છતાં વાર્તાઓથી
મોક્ષ મળે નહિ; જ્ઞાનથીજ મોક્ષ મળે.

કથાનક, ન. [સં.] મોટી કથા-
માંનું એકાદ આખ્યાન. (૨) નાની વાર્તા;
આટકથા.

કથાનક, ન. [સં. કુ+સ્થા-
નક] પોતાને યોગ્ય નહિ એવું
સ્થાન; કઠામ. [મુખ્ય પાત્ર.

કથાનાયક, પુ. [સં.] કથાનું

કથાનુસંધાન, ન. [સં.] કથાનો
પ્રવાહ વૃદ્ધી ન જવ એવા જે તેનો
ચાલુ સંબંધ તે. (૨) મોટી કથામાંની
આટકથા.

કથા-પીઠ, ન. [સં.] કથાનો
પહેલો પ્રસ્તાવ; પ્રસ્તાવના.

કથા-પ્રબંધ, પુ. [સં.] કથાનું
સંવિધાન; કથાની રચના.

કથા-પ્રસંગ, પુ. [સં.] કથાને
માટે અનુકૂળ મમય.

કથા-સહ, પુ. [સં.] કથાવૃત્તિ-
વાળો બ્રાહ્મણ; પુરાણી; વ્યાસ.

કથા-મુખ, ન. [સં.] કથાની,
સરખાતનું લખાણ; ઉપોદ્યાત; પ્રસ્તાવ.

કથામૃત, [સં. કથા+અમૃત
કથાની આનંદદાયક લહેજત; વાર્તાસ.

કથાચોગ, પુ. [સં.] કથાને માટે
પ્રાપ્ત થયેલો પ્રસંગ. [સરખાત.

કથારેલ, પુ. [સં.] કથાની

કથા-શરીર, ન. [સં.] કથાની
બનાવટ-રચના; કથાનો અત્યંતનો ભાગ.

કથાણવું, કિ. સ. કથને એમ
કરવું બનાવવું.

કથાંતર, ન. [સં.] મુખ્ય વાર્તા
મૂળને વેગળ જવું રહેવું તે; (૨) કહેવાનું
હોય તે પડવું મૂકી ન કહેવાનું હોય
તે કહેવું તે. [વર્ણવે

કથિત, . સં.] કહેવું;

કથિત-પાઠ, પુ. [નં.] વસ્તુ
પ્રત્યક્ષ રાખી મોઢેથી તેને લગતી હકીકત
શીખવતી તે; વાંચનદારા નહિ પણ વસ્તુ
દેખારી મોઢેથી સિદ્ધિ આપતું તે.

કથીર, ન. [મ. કયીર]
કલાઈ અને સીસના લેળસેળવાળી એક
ધાતુ. (૨) તુચ્છ વસ્તુ; હલકી ચીજ.
(આ ધાતુ ઝટ પીગળી નવ ને ઠણી
પડી નય એવી હોય છે.)

કથીરી, સ્ત્રી. પશુઓના વાળમાં
પડતું એક ભતનું સ્વેદન છવડું.

કથીરો, પુ. મોટી કથીરી.
કથેલું, વિ. કહેલું; કથિત.
કથોલ, જુઓ કથોલું.

ક-થોલું, વિ. [સં. કુ+ચલ]
અગવડ ભરેલું; ચોખ્ખું સ્થાન હપરનું
નહિ બેસું.

કથ્ય, વિ. [સં.] કથવાને યોગ્ય.

કઠ, ન. [અ. કઠ્ઠ=૬] લંબાઈ,
પહોળાઈ, ઢંચાઈ અને જડાઈ વગેરેથી
જે ઘેરાવ બનતો હોય તે; વિસ્તાર.
(૨) ઢંચાઈ. (૩) ભારખોળ; વજન. (૪)
સાદુ રેરામી પોત.

કઠખલાઈ, સ્ત્રી. લુચ્ચાઈ; બખીલાઈ.

કઠખલીડું, વિ. લુચ્ચું; ધૂર્ત.

કઠખોળ, સ્ત્રી. નિંદા. (૨) વિ.
નિંદક. [કે રેરામનો દોરો.

કઠડો, પુ. કઠોરો; કમરનો સુતર

કઠન, ન. [સં.] કતલ; હિંસા.
(૨) પાપ.

કઠનચુત, કામના વધ કરનાર સિવને
પુત.

કઠમ, ન. [અ. કદમ] જે
પગલાંની વચમાંનું અંતર; પગલું (૨)
આઘવાળી રીત, રૂ. ૩૦ પ્ર૦ કઠમ-વા=૧૪-
લાને અંતરે; આશરે અઢી ફૂટને છેડે.
(૩) કઠંગનું ઝાટ.

કઠમ-નિવાજ, વિ. [અ. કદમ
+ફા. નિવાજ] મહેરખાન; કૃપાળુ.
કઠમ-માલ, વિ. મોટાં અને લાંબાં
પગલાંવાળું.

કઠમ-ખોસ, વિ. [અ. કદમ
+ફા. વોસીદન=ચુંબન કરવું.] પગને
ચુંબન કરનાર; માનીતો સેવક.

કઠમ-ખોસી, સ્ત્રી. [ફા.
મોટા માથુસને માત આપતાં તેને પગે
ચુંબન કરવું તે; પાદચુંબન.

કઠમી, વિ. [ફા.] આગકા
જમાનાનું; પ્રાચીન, (૨) પારસીઓના
જે વિભાગોમાંનો એક:-એક કઠમી અને
ખીલે શહેનશાહી. ગરીબો ને પહેલા
આબ્યા તે કઠમી કહેવાયા અને રાજા
વંશીઓ ને પછી આબ્યા, તે શહેન-
શાહી કહેવાયા.

કઠર, સ્ત્રી. [અ. કદર]
સમજને કિમત કરવી તે; બચ. (૨)
દયા; દિલસોજ.

કઠરજ, વિ. [સં. કદર્ય]
કંજસ; કૃપાળુ.

કદરદાન, વિ. [અ. કદર. ફા. દાનિસ્તન=નણુવું] ખૂણ બાણે
[૧] એવું; કામની પિછાન કરે એવું; ખૂણી
સમજનાર. (૨) ના. પ્રમાણમાં બદલો
આપે એવું. [બુઝાવું.]

કદરવું, કિ. અ. કદર કરવી. (૨)

કદરી, વિ. [સં. કદર્ય.]
કેળસ; કપણ.

કદરૂપું, વિ. [સં. કુ ને કદાણે
વપરાતો કદ=ખરાખ એવું દેખાડ-
નારો અવ્યય + રૂપ] નહિ રૂપાણું;
બદસ્તુરત.

કદવા, સ્ત્રી. [ફા. દુઆ]
અંતઃકરણથી પુરું ઇચ્છવું તે; ચાપ.
કદવાન, વિ. મોટી આપૃતિવાળું;
કદવું, નહું અને દેખાવે દમામદાર હોય
એવું (માણસ).

કદશના, સ્ત્રી. [સં. કદ+
અશના] કોઈ સું કરે છે અને સું નહિ
કરે સખંધી કંઈ ધ્યાન ન રાખવું નહિ તે.
કદહારો, પુ. દમોસમ. કદે
કદહારે કદારાં=જે ન હોય તેથી એ તે
પાય ત્યારે વિરમયથી આમ કહેવાય છે.
(૨) દુઃખનો સમય.

કદળી, સ્ત્રી. [સં. કદલી]
કેળ; જેને કેળાં થાય છે તે. (૨) એક
તાર ફેલે છે. એને જી નથી હોતું પણ
તેના મૂળમાંથી જીભ ફેલાતા ફેલી નવા

કોડ લેવાન થાય છે. એના પૈસાનાં
દોરડાં વોરે થાય છે.)

કદળી-નાળ, પુ. કેળના ચડની
અંદરનો મુંવાલો સોટો.

કદળી-પુષ્પ, ન. કેળતું ફૂલ.

કદળી ફળ, ન. કેળું.

કદળીવન, ન. કેળોનું વન.

કદળી-સ્તંભ, પુ. [સં. ક-
વલી+સ્તંભ] કેળનો થાંભલો; કેળતું
યડ. (ઉત્સવ અને શુભ અવસરમાં કેળોનો
મંડપ કરવાનો સિવાજ છે.)

કદંબ, ન. [સં.] એક જાતનું
મોટું ફૂલગાડ. (એમાંસાની રાશઆતમાં
મેઘમર્જન થતાં એના ફૂલની કળીઓ
ફુટે છે.) [સમયે; કદાચ.

કદા, અ. [સં.] ક્યારે; કોઈ

કદાગરે, પુ. અંદસ; અદાવત (૨)
કદાઓ.

કદાચ, અ. [સં. કદાચિત્]
કોઈકવાર; કદાપિ.

કદાચિત્, અ. [સં.] કોઈ
વખતે; કદાચ (૨) જો એમ બને-હોય તો.

કદાપિ, અ. [સં.] કદી
પણ; કોઈ વખતેજ; આસ્મિક રીતે.

કદાપિ, અ. [સં.] કોઈ વાર;
કદાચ.

કદાવર, વિ. [અ. કદ. ફા.
આવર્દન] ઉંચા જાડા અને ભવ્ય
દેખાવવાળું; બહારમાન.

ક્રી, અ. [મં. કદાપિ] ક્રોધ
ક્રોધો; ક્રોધકવાર.

ક્રીક, અ. ક્રોધક વાર; જવલ્યે.

ક્રીમ, વિ. [અ.] જુના જમા-
નાનું; પુરાણું

ક્રીમક્રી, અ. ક્રોધ ક્રોધવાર; કવચિત.

ક્રીર, વિ. (અ.) સંક્રાંતવાળું.

ક્રુ, સ્ત્રી. (ક્રી.) ક્રી, નર્ષ.

ક્રુર, સ્ત્રી. (અ.) અભિનતા.

ક્રુદ્, સ્ત્રી. [સં. ક્રુદ્વિ]
સ્વાર્થવાળી નજર; અહનજર. (૨) અવકૃષ્ટા.

ક્રુદ્, પુ. ક્રુદ્, ગોળ, બડોને મળ-
તુલ લાકડાનો કકડો; બગો; ઉપરવડો.
(૨) ધોડો. (૩) પુરુષનો ગુપ્ત અવધવ. ક્રુદ્માં
ક્રુદ્ બોરનો = મમ બગાડવું; ક્રુદ્ માણસી.
(૪) [કા. કદ્] ક્રોધોળુ.

ક્રુદ્ ન, ન. [સં. ક્રુ ક્રિસિત
+ ધાન્ય] ક્રુદ્ધી જાતનું અનાજ;
અગળ ધાન. (ક્રોધા બંદી, કાગ વગેરે)
(૨) અધ્યાન; અગડી જએલું ધાન, ક્રુદ્
ક્રુદ્ધાનને ક્રુદ્ધીને ખાવું = ક્રુદ્ધી જાતની
વસ્તુ હોય તેને પંજુ સારી રીતે ક્રુદ્-
ધીને વાપરી હોય તો ઠીક લાગે.

ક્રુદ્ધા, (ક્રુદ્ધી), વિ. ખૂબ
ધોવાથી પશુ સાફ ન થાય તેવું.

ક્રુદ્ધા, વિ. ખૂબ ધોતાં પશુ
ન થાય એવું (કપડો)

ક્રુદ્, ન. [સં.] સોડું. (૨)
ધન; દોષ. (૩) ધરુર. ક્રુદ્ધો ક્રુદ્ધો
ક્રુદ્ધ અને ક્રુદ્ધો ક્રુદ્ધો = ક્રુદ્ધો ગુણી અને
ક્રુદ્ધો ક્રુદ્ધી ?

ક્રુદ્-ક્રુદ્, ન. ક્રાંતનું ધરણ. (૨)
ધરુગનું રૂલ.

ક્રુદ્ધી, સ્ત્રી. નાનો ક્રુદ્ધો.

ક્રુદ્ધો, પુ. પાતમા અને ક્રુદ્ધો
ક્રુદ્ધોના બનાવેલો ક્રુદ્ધોમાં ક્રુદ્ધો એવો
આકાર; પતંગ

ક્રુદ્ધો, પુ. જુઓ ક્રુદ્ધો.

ક્રુદ્ધર, સ્ત્રી. ક્રુદ્ધિ.

ક્રુદ્ધત, સ્ત્રી. ક્રુદ્ધત, (૨) ક્રુદ્ધ
ક્રુદ્ધુ, ક્રિ. સ ક્રુદ્ધ ક્રુદ્ધો ક્રુદ્ધ
ક્રુદ્ધી; ક્રુદ્ધ દેવું. [ક્રુદ્ધત-
ક્રુદ્ધી; ક્રુદ્ધ દેવું.]

ક્રુદ્ધા, પુ. પાતમા; ક્રુદ્ધ. (૨)

ક્રુદ્ધ, ન. ક્રીડાના ક્રાંતનું ધરણ.

ક્રુદ્ધાર, સ્ત્રી. [મ. ક્રુદ્ધાર]
પચાત; લક્ષ. (૨) ક્રુદ્ધાર; ક્રાંત

ક્રુદ્ધર, જુઓ ક્રુદ્ધર

ક્રુદ્ધા, સ્ત્રી. [અ. ક્રુદ્ધા]
જોડો એવડો ક્રુદ્ધોનો પડો.

ક્રુદ્ધર, ન. વાંસ અથવા ધા-
સની ચીથળી ગુણ. (૨) ચિત્ત લોખ-
કમા દાખડો. (૩) પડો.

ક્રુદ્ધ, વિ. [સં.] નાનું;
ક્રુદ્ધ; ક્રુદ્ધ. (ક્રુદ્ધ, મધ્યમ અને
ક્રુદ્ધ, એમ મુક્કબલો કરતાં બોલાય છે.)

ક્રુદ્ધ-પદ-પ [સં] નાનો-

કનિષ્ઠિકા, સ્ત્રી. [સં.] સૌથી નાની-ચૂચકી આગળી. (૨) વિ. નાનકડી (બેન).

કન્ની, અ. [સં. કિન્ન. પ્રા. કિન્ણો] કે નહિ. (પ્રશાર્થમાં વપરાય છે.)

કન્નીનિકા, સ્ત્રી. [સં.] કાકી; આંખની પુતળી.

કને, અ. નહક; પાસે. (૨) તામે; કળને.

કનેરી, સ્ત્રી. માંદા માણસને મટિ ચાખાની બનાવેલી કાંઈ. (૨) કિનારી; કાર. (૩) કાંગરી.

કનેરા, સ્ત્રી. [સં.] વેશ્યા. (૨) હાપણી. (૩) ખારીખૂરી. (૪) એક બતનું નાનું પંખી.

કનેયો, પુ. [સં. કમનોય. પ્રા. 'કમણિસો=રૂપાણો] રૂપાણો; મુંદર. (આ શબ્દ બાબુમુકુદ શ્રીકૃષ્ણને મટિ રૂદ યચ્છે છે.) [ભાગ; ખૂટ.

કનેચાં, ન. (બ વ.) કાનનો નીચલો

કન્નાં, ન. કનકવા અથવા પતંગની કમાન બાંધવાની દોરી.

કન્ની, સ્ત્રી. પતંગને નીચલે ખુણે ને પુછકી બાંધવામાં આવે છે તે. (૨) પતંગ; નાનો કનકવો.

કન્યકા, સ્ત્રી. [સં.] નાની અને કુંવારી છોકરી. (જેવું કન્યા કન્યાં સહેજ નાની ઉમરની.)

કન્યા, સ્ત્રી. [સં.] કુંવારી છોકરી. (૨) પુત્રી; દીકરી. (૩) બાર સસિમાંની છઠ્ઠી સસિ. (૪) દેવી; દુર્ગા; પાર્વતી. (૫) મોટી ઇલાયચી. (૬) પતંગને ને દોરી બાંધવામાં આવે છે તે.

કન્યા-કલક, ન. [સં.] કન્યાને કુંવારી અવસ્થામાં લાગેલું લાંછન.

કન્યા-કાળી, પુ. [સં.] કન્યાને પરણી દેવાનો સમય; સ્ત્રીવ આવવાનો કાળ.

કન્યાકુબ્જ, પુ. (સ્ત્રી.) કનોત્ર પ્રાંત. કન્યાકુમારી, સ્ત્રી. હિંદુસ્તાનની એક દક્ષિણે આવેલી જાતિ.

કન્યાપ્રણય, ન. [સં.] કન્યાનું પ્રણય કરવું તે; લગ્ન.

કન્યાગમ, વિ. [સં.] કન્યાને લાગે ગયેલું; કન્યાને કાનમાં અપાયેલું. (૨) કન્યાસસિમાં ગયેલ (મઢ).

કન્યાચુડી, સ્ત્રી. પરણતી વખતે કન્યાને પહેરાવવાની ચુડી.

કન્યાકાન, ન. [સં.] કુંવારી છોકરીનાં યોગ્ય વરની સાથે લગ્ન કરી અપવાં તે.

કન્યાદોષ, પુ. [સં.] કન્યામાંથી ને કંઈ ખોટાંપણ હોય તે.

કન્યાધન, ન. [સં.] કન્યા રૂપી ધન. (૨) કન્યાને આપેલું ધન.

કન્યાપતિ, પુ. [સં.] કન્યાનો વર; જમાઈ.

કન્યાપુત્ર, પુ. [સં.] કન્યાને
યએલો છોકરો; કાનીવ. (૨) દોહિત્ર.

કન્યારાત્ર, ન. [સં.] કન્યા-
રૂપી રાત્ર.

કન્યારાશિ, સ્ત્રી. [સં.] બાર
રાશિઓમાની એક 'કન્યા' નામે રાશિ તે.
કન્યારાશી, પુ બાયલો; સ્ત્રીના
જેવા શુભવાળો પુરુષ

કન્યાવિકૃત, પુ. [સં.] કન્યાના
બદલામાં વરની પાસેથી બદલો લેવો તે.

કન્યાશાળા, સ્ત્રી. [સં.] છોક-
રીઓ માટેની ખાસ નિશાળ.

કન્યાહરણ, ન. [સં.] બળ-
જેરીથી કન્યાને ઉપાડીને લઈ જવો તે.

કન્યાશુ, ન નદી અથવા તળાવના
સુકા પાનમાં ખોદેલો મોટો ખોડો. (૨)
વિ. કન્યાવાશુ.

કપ, પુ. અગ્નિનો તણસો ઝીલવાનું
દોરડું; જામગરી; ક્ષ. (૨) [સં.] ખાલો
કપચી, સ્ત્રી. પત્થરનો ભૂકો; કાંકરો

કપટ, ન. [સં.] 'કહેવું' એક
અને કરવું બીજું, એવો જે વ્યવહાર તે;
સુઆધ (૨) ટોંગ. કહેવું કપટ ત્યાં અપટ-
છળનું પરિણામ નાસ.

કપટકળા, સ્ત્રી. [સં. કપટન-
કલા] કપટ કરવાની આવડત.

કપટ-કોટ, પુ. ખોટો પડદો; બનાવટ.
કપટખોર, વિ. (ક્ષ.) કપટવાળું.

કપટનિંદા, સ્ત્રી. [સં.] કપટને
છેતરવા માટે દોષની નિંદા કરવી તે

કપટખાજ, વિ. કપટ કરનાર.
કપટખાજ, સ્ત્રી. દગલખાજ; ધૂર્લ.

કપટભાવ, પુ. [સં.] દેખા-
ડવાનો જે ભાવ તે; ઉપરથી પ્રેમ દેખાડી
અંદરથી છેડ દેવાની ભાવના.

કપટરૂપ, વિ. બનાવટી; દુષ્ટિમ,
છેતરવાને બનાવેલું.

કપટવિદ્યા, સ્ત્રી. [સં.] કપટ
કમ કરવું તેની આવડત; છત્રવિદ્યા.

કપટવેશ, પુ. [સં.] દુષ્ટિમ
રૂપ ધારણ કરવું તે.

કપટી, વિ. કપટથી ભરેલું.
કપટાર-જા, લુચો કમકાળ.

કપટ-છાણ, વિ. કપટમાં રીંધી
લઈ છાણ માટીથી લીધેલું. (૨) કપટથી
છણેલું-ચાણેલું.

કપટું, ન. [સં. કપટ] કે
રેસમ, જિન અથવા રાણ વગેરેનાં વડે
જોને વણીને બનાવેલો ઘાટો. (૨) કપડું
વસ્ત્ર. (૨) (જ. વ. કપડાં.) પોશાક
કહેવું જાણે કપડે કાપ લાગે-આવડ
હોય તેને બીવાનું.

કપડમટી, સ્ત્રી. જોસડને બટ્ટીમાં
પકવવા આરે બાલુથી કપડાંમાં બધ કરી
માટી ચોપડે છે તે.

કપતાન, પુ. [અં.] કપ્તાન
વહાણ કે આગજોટ ઉપરના બવાસીઓનો

ઉપરી; ટંડેશ. (૨) લક્ષ્મીની પલટણનો

ઉપરી. (૩) આગેવાન.

કપરધુળી, ન. રેશમીલુચડું; ગાજ.

કપરું. વિ. કાઠથી ગાંજુનંતપ નહિ
એલું; આકરું. (૨) અધરું; મુશ્કેલ.

કપરોડ, સ્ત્રી. ખાડાની અથવા કુવાની
અંદરનું બાહું પોલાણ; બખોલ.

કપરિંકા, સ્ત્રી. [સં.] કોડી;
ઉક હાથથી કિમ્મતનો સિક્કો; દમ્બી.

કપાઈ મરણું, કિ. અ. કપાઈને મરી
જવું. (૨) માંદો માંદો ટંડો કરીને પાથમાલ
થઈ જવું. [બારણું. (૨) દખાટ.

કપાટ, ન. [સં.] કમાડ;

કપાણ, ન. તડકાની ઝાળ; લ.

ક-પાતર, વિ. [સં. કુ+પાત્ર]

થોડા પાત્ર નહિ એવું; ખરાબ. (૨) લડકણું

કપાલ, ન. [સં.] આમણું
હાડકું; ખોપરી. (૨) ઠીંગ.

કપાલી, વિ. [સં.] ખોપરી-
ઓની માળા પહેરનાર (૨) પુ. શિવ;
સંહર. (૩) અધોરી બાવાઓનો એક વર્ગ.

કપાવણું, કિ. પ્રે. કાંપી નખાવણું.
(૨) જુડું પડાવણું; બાલક કરાવણું.

કપાણું, કિ. છેલણું; વડાણું (૨) અંદર
અંદર અહેખાઈથી, મારામારી કરવી.

કપાસ, પુ. [સં. કાર્પાસ]
એને રૂ થાય છે તે જોડ. (૨) બી સાથેનું
એ રૂ તે. (૩) કપાશીઓ.

કપાશી, સ્ત્રી. ચામડીમાં પહેલી
ગાંઠ; આંટણું.

કપાશીઆ, પુ. (બ. વ.) રેનાં
બીઆં; કપાસ. (૨) વિ. જ્યાં કપાસનો
પાક થતો હોય એવું ગામ-ખેતર વગેરે.
કહે૦ (૧) કપાશી દે કપાશી, વેપાર કરને
વપાશી, નહિ તે હાથ રહેશે ઉપાશી.
અર્થાત્ કપાસનો વેપાર પોતાનું શત્રુ
ભેદને કરવો. (૨) કપાશીએ કંઈ કાઢી
ફટિ નહિ-નજવા વધારાથી અકસ્માત્
થાય નહિ.

કપાળ, ન. [સં. કપાલ]
જમરોની ઉપરનો અને માથાના વાળની
નીચેનો મોઢાનો લાથ; લાલ; લલાટ.
(૧) ખોપરી. (૩) લાગ્ય; નશીબ. (૪)
મસ્તક; મગજ. (૫) કંઈ નહિ; ધૂળ.
કિ. પ્ર કપાળ કૂટણું=માથાકુટ કરવી;
ખલાતાપ કરવો. કપાળ કૂટણું=મોઢું ઢુઢ
આવી પડવું કપાળમાં ચાંદો કરવો-
કંઈ નહિ આવવું. કપાળે ચાંદણું=પનારે
પડવું કપાળે રેલા ઉતરવા=મહેનત પડવી.
કપાળે લખેલું=નિર્મિત. કપાળે હાથ
દેવો=માથેને દોષ દેવો. કપાળે લખાવી
લાવણું=સુભાગ્ય લઈ આવવું. રૂ. પ્ર. કપા-
ળમા ડામ=તિરસ્કારમાં કંઈ પગ નહિ
આવવું. કપાળે કાજ=તેઆજર થવી.
મોઢું કપાળ=સુભાગ્ય. કપાળે તેજ=સુ-
ભાગ્યસુચક પ્રમાણ. કહે૦ કપાળનું દીલું થાય,
પૂઠે ન થાય=જે જ્યાં થવું હોય ત્યાં
થાય. કપાળ પ્રમાણે દીલું-જેવા દેવ
તેવી પૂજા. કોડીઆ નેટણું કપાળ=જોણું
ભાગ્ય. કપાળે કપાળે જુદી મતિ=માણસે
માણસે જુદા જુદા અભિપ્રાય.

કપાળ-કુટ, સ્ત્રી. માથાફાટ; મગજ-
મારી. એક તરફની મદનત.

કપાળકુટીલ, વિ. કપાળ કુટાને એવું.

(૨) માથું કુટી મગજોથી મદનતવાળું.

કપિ, પુ. [સં.] વાનર.

કપિતાન, વિ. પાંદરાએતું; તોફાની.

કપિદમ્બ, વિ. [સં.] જેની

મ્બલમાં કપિ વાનરનું ચિહ્ન છે તે (અણુ'ન).

કપિમુખ, વિ. [સં.] કપિના

જેવા મોનું.

કપિલ, વિ. [સં.] શુભરૂ;

ભદ્રામી રંગનું. (૨) પુ. સાંખ્યસાસ્ત્રના

કર્તા-એક ક્ષત્રિ.

કપિલા, સ્ત્રી. [સં.] તદ્દન

બદામી રંગની અથવા તદ્દન એક રંગની

ગાય. (૨) દસ પ્રભવતિની એક કન્યા.

(૩) એક જાતની ઔષધિ. કહેવું કપિલા

છક બાર વારસે એક વાર આવે=તારો

પ્રસંગ લાગે વખતે આવે.

કપિલાન્યધી, સ્ત્રી. [સં.]

સાદરનો મહીનો, વદપક્ષ, છકનો દહાડો,

હસ્ત નક્ષત્ર, વ્યતિપાત અને મંગળવાર,

એ હ વાનાંતા યોગવાળો એ દિવસ તે.

(આવે યોગલગ્નમળવાર વારસે આવે છે.)

કપિજલ, ન. [સં.] એક

જાતનું પંખી; તેવર.

કપીલો, પુ. એક જાતની વનસ્પતિ.

કપુર, ન. [સં.] સ્ફર્પર] એક

જાતની આદનો પોળો. કહેવું, બાળામાલી

અને અત્યંત સુગંધીદાર પુદ્ગલ. કહેવું

કપુરનું વેતર=મેટાં લાગ ન મળે, ૧૩

મદનત તો ન જાય. કપુરથી દંડ

દાંડ ન પડે=સારથી નકારીછાન વાય.

કપુર-સમ્બલી, સ્ત્રી. એક જાતનું

સુગંધીલાર દ્રવ્ય.

કપુર-ચીની, સ્ત્રી. એક જાતની વન-

સ્પતિ. (૨) ચિનાઈ સાર.

કપુરતેલ, ન. કપુરનું તેલ.

કપુરી, વિ. કપુરના એવું; ઘેરું.

(૨) પાનનો એક પ્રકાર.

કપુરીઆં, ન. (બ. વ.) નાનું

વેલનાં પાનની એક જાત. (૨) કાંચી

કેરીનાં લાંબાં ચારીઆં.

કપુત, પુ. [સં.] કુ+પુત]

ફળને લાંબા લગાડે એવો ઠાકરી.

કપેચુ, વિ. અટપડું; કઠણ; મુશકેલ.

કપેચાં, કપેચા, ન. (બ. વ.) એક

જાતનું વસાણું.

કપોટી, સ્ત્રી. પાતળું અને પૂરીત

લંચું ધણેલું પદ. (૨) છાલ; છોતરું.

કપોટું, ન. જુઓ કપોટી.

કપોત, પુ. [સં.] કપુતરની

જાતનું એક પંખી; હોલો.

કપોતક, પુ. [સં.] નાનો હોલો.

(૨) સુત્રો. (૩) માછવાર.

કપોતરું, ન. [સં.] કુ+પોત]

નકામી છાલ; હોટું. (૨) ચાલચું. (૩)

મગજાઈ. [કપોતિની.

કપોતી, સ્ત્રી. [સં.] હોલી;

કપોળ, પુ. [સં. કપોલ]

અર્થ. (૧) વાણીઆની એક જાત.

કપોળ-કલ્પિત, વિ. કલ્પિત; જના-
વડી; જેને પ્રમાણ ન હોય એવું.

કપોળ, ન. કપળ; વજ્ર.

કપર, વિ. કપર; વસરું; અધરું.

(૧) ના. નદીના કિનારાની ભેખડ.

કપા, પુ. (બ. વ) કાપણા; ચેલા.

(૨) કુલ્લી.

કપી, સ્ત્રી. [સં. કૃપી] શીશી,
કુલ્લી. (૨) ગરગડી. (૩) ડામળી; ધીંગડી.

કપો, પુ. [સં. કૃષ] શીસો.
(૧) સહેલથી ભાર લેવાય એવી યાંત્રિક
ધનાવટ.

કંદ, પુ. [સં.] શરીરમાંના
તથા રસમાંના એક રસ. (૧) છાતી અને
ગળાને રૂંધી નાખનારો એક રોગ; બલ્બમ;
ગળદો. (૨) ઉપરસ. (૪) ચક્રમકના
તથા ખીલવાની જામગીરી; કપ.

કંદ-જવર, પુ. [સં.] કંદોપને
લીધે ઉપત્ત થયેલો તાવ.

કંદન, ન. [અ.] રાખને ઓઢાડ-
વાનું છુમકું. (૧) રાખ મૂકવાની પેટી.
કહેવું કંદનકુંડ મથો ને મેખમાર આલ્યો =
વધારે નકારો આલ્યો.

કંદની, સ્ત્રી. [અ.] કુંડી બાંધવું
લાંબું પહેરણ. કિ. પ્ર કંદની પહેરવી =
સાધુ યઈ જવું.

કંદલાત, સ્ત્રી. લાંબો ચુનાનો લેપ
લગાડવો તે; ઇ. (૨) મસમત.

કંદા, વિ. [અ.] નાખુશ; ઇતરાજ.

કંદાત, સ્ત્રી. [સં. કંપારત]

ગુસ્તાન. (૨) ટચ.

કંદાડું, વિ. [સં. કુન્દાડું]

રીવસર ન હોય એવું; અધરું. (૧) કલોશું.

કંદારત, (અ. ફા.) ઢાંકનાર; અપ-
સાધમાંથી છૂટવાને માટે જે પુરુષ કરવામાં
આવે છે તે.

કંદોદર, ન. [સં.] કંદોપને

લીધે થતો પેટનો એક રોગ.

કળજ, વિ. [અ. કળ્પ]

તાળામાં હોય એવું; બંધાએલું; રોકાએલું.
કહેવું કળજ રાખ તો મુલક ટેંટે = રાખને
હાથમાં લઈ લીધાતો પ્રતનો રો હિસાબ ?

કળજગીરે, વિ. ખીલકતનો કળજો
આપીને તે ઉપર બાંધે તાણાં લેવાં તે.

કળજલ, પુ. કળજો; હવાલો.

કળજિઆલ, સ્ત્રી. રોકાણ; બંધન;

અટકવ. (૨) અવરોધ; બંધકોશ.

કળજે કરણ, કિ. સ. તાળામાં લેવું;

બંધનમાં રાખવું; દાખમાં રાખવું.

કળજે-હાર, વિ. જેની પાસે-કળજો

હોય તે; ભોક્તા.

કળજે રાખણ, કિ. સ. તાળે રાખવું;

અટકાવી રાખવું; દુશ્મમાં રહે એમ કરવું.

કળજો, પુ. [અ.] કોષ પથ્થુ

વસ્તુનું સ્વાધીનતામાં હોવું તે; હવાલો;

તાબો. (૧) બાંધ વગરનું બદન.

કળક, વિ. મૂર્ખ; ગામડીક. (૧)

નાનું ટંકું; બંધારીક.

કબડડું, સ. કિ. હેરાન કરવું.

કબડાવું, કિ. અ. હેરાન થવું

કબર, સી. [અ. કબર]

મુઠડું દાદીને તેની ઉપર કરેલું ચણતર કામ; ધોર; હંછરો.

કબર-રેતાન, ન. [અ + ફા. સ્તાન] બધાં મુઠડાં દટાતાં હોય તે જગા; સમસાન. કિ. પ્ર. કબર ખોદવી = પોતાનો નારા થાય એમ કરવું. કહેવું મુઆ પહેલાં કબર = આગળથી અમંજન ધારવું.

કબરી, સી. [સં.] ચોટલો; વેશી.

કબલ, (અ.) પ્રયત્ન; પહેલાં.

કબલ, ન. [સં.] માથા વગરનું શરીર; પ્ર. (૧) રાહ. (૨) પુ. એક રાક્ષસ.

કબાલ, સી. [સં. કુ + અ.

વાલ્તન] કામનું બમડી જવું તે; સારું કરવા નતાં. એકું થઈ જવું તે. (૨) મૂખાઈ. કિ. પ્ર. કબાલ કરવી = મૂખાઈવું કામ કરવું. કબાલ રાક્ષસી = રાક્ષસ થાય એવું સૂઝવું.

કબાર, ન. [સં. કપાટ. ઓ.

કપાટ. ઓ.] ઉભા ધાટની ખાનાવાળી પેટી; કપાટ.

કબાડ, [સં. કુન્નવૃત્ત] ખરાબ

વરદવાર; કાટ વગરનું; નકાર. (૧) પુ. ધાસનો ભર; અંજ. (૩) કબારતી લાકડું.

કબાડકે, સી. [સં. કુન્નવૃત્ત +

] વૈતરું; વગર સમજે મહેનત તે.

કબાડી, સી. નકારી રીતવાલે ચાલવું તે; ગેરવર્તણૂક. (૧) પુ. કબિ-આર. (૩) વિ. કબાડાં કરનાર; ખરાબ રીતવાળા રાખનાર.

કબાડીકું, વિ. કબાડી કરનાર; કુશાંતી

કબાડું, ન. [સં. કુન્નવૃત્ત] સારું ન કહેવાય એવું વર્તન; કુકર્મ. (૧) અનીચિતું કામ; બ્યભિચાર.

કબાઈ, ગુજો. કવાળ.

કબાખચીની, સી. [ફા.] એક ભાટની વનસ્પતિનાં બી.

કબાલો, પુ. [અ. કવાલ] અણક વચ્ચે આપવા દેવાનો કરાર; કાફ.

કબી, (કબી), અ. [ફા.] કબી; કાઠવાર.

કબીર, પુ. [અ. કવીર] પંજાબ તરફનો એક મેદા; બાતમી અને સુધારક કવિ. કબીર વડનર્મદાથી તીર ઉપરનો એક ધણો વરસનો બડો મોટો અને જોવાલોગ વડ.

કબીરપંથ, પુ. કબીર એકા ઉપર હિંદુમુસલમાન સૌ ભાઈ છે એવો અર્થને અનુસરતો કબીર સ્વામીનો ધર્મમાર્ગ.

કબીરપંથી, વિ. કબીરના મતને માનનાર.

કબીરો, પુ. કબીરપંથીઓનું પહેલા મોંનું બિલાપાન; કટારો. (૨) (અ.) મોટો અપરાધ.

કબીલદાર, વિ. [અ. કબી-
લહ+ફા. દાર] કબીલાવાળો; શુદ્ધ-
સ્થ; કુટુંબી

કબીલો, પુ. [અ. કબીલહ્]
બૌરાં છાકરાં વંશરેનો સમૂહ; પરિવાર.
(૨) શુદ્ધસ્થ પુરુષને જે બંધનું હોય તે બધું.

કબુ, અ. [ફા.] કદી; કોઈવાર.

કબુતર, ન એક બતનું પુખી; પાસ-
વત. (માણસો તેને પાળે છે હડપથી
લાંબે મુખી ઊડનારા કબુતર ' ઘસદીઆં
કબુતર ' કહેવાય છે) ફ. પ્ર. કબુતરખતું =
મેલી, ગંદી અને ગડબડાટવાળી ગીચ જામ.

કબુતરી, સ્ત્રી કબુતરની માદા (૨)
કબુતરની માફક શરીરને ગોળ દેહ જેવું
હરી નાખનારી નંદી

કબુદિ, જુઓ કુબુદિ.

કબુદિડ, વિ. અવળી મતિનું

કબુલ, વિ. [અ. કબૂલ]
ખાતરીથી હા કહેલી હોય એવું; નિશ્ચય;
માન્ય.

કબુલણી, કબુલાત

કબુલત, કબુલાત

કબુલવું, કિ સ કબુલાત આપવી;
માન્ય રાખવું; વચન આપવું (૨) કોઈની
તરફથી માથે લેવું.

કબુલાત, સ્ત્રી. [અ. કબૂલ]
ખાતરીથી કહેવું; અથવા સખી આપવું
તે; કરાર; સ્વીકાર. કિ. પ્ર. કબુલાત
લેવી=ખાતરી કરી લેવી. કબુલાત માગવી=
ખાતરી માગવી.

કબુલાતનામું, ન. કબુલ છે, એવું
મોઢેથી અથવા લખાણથી નક્કી કરી લેવું
તે; કરારનામું.

કબુલાવવું, કિ સ. કબુલ કરાવવું;
મનાવવું. (૨) પોતે નહિ તો પોતાનો
જમીન આમ કરશે, એવું સામાને ખા-
તરીથી કહેવરાવવું

કબેદું, ન કચરાની પાકી ઠાઠી
અથવા માટલાની મોટી ભટ્ટી ને બેઠાળ
ઠીળ (૨) ભડું પહોણું ને મોટું નળાઉં;
મોસારીટ. (૩) બ્યંગ. ભડું મોટું માણસ.

કબોલ, પુ. કુવચક; આળ (૨)
મેણું; ટાણો.

કભા, પુ. [અ. કેઘા] વરને
પહેરવાનો ભમે; વાપો.

કભાય, પુ. [અ. કેઘા] ભમે;
(૨) મોઢો. (૩) બાંધ

કભારબ, સ્ત્રી. [સં. કુ+માર્યા]
કુશલણી સ્ત્રી.

કભાય, પુ. [સં. કુ+માય]
અપ્રીતિ; કંટાળો; તિરસ્કાર.

કભી, અ. કદી; કદાપિ.

કમ, વિ. [ફા. ઉપસર્ગ],
એણું; એકું. (૨) હીણું, ખરાબ.

કમ-અકલ, વિ. [ફા.] એાછી
બુદ્ધિનું; મૂર્ખ.

કમ-અમલ, વિ. કમબલ; રાખે-
લીના પેટનું. [તે.

કમ-આવડ, સ્ત્રી એાછી આવડત

ક્રમ-કદર, વિ. [ફા. કમ અને
સં. કદર] કાંઈના કામની જેને
આજી કિમ્મત હોય તે; કદર વગરનું.
ક્રમક્રમવું, ક્રિ. અ. [સં.
કમ્પ ઉ૦] યરથરવું; ક્રૂણવું; રા-
માંચ અનુભવવો. (૨) ત્રાસવું; કંઠાળો
ખાવો.

ક્રમક્રમાટ, પુ. [સં. કમ્પ]
યરથરાટ; ક્રૂણરો. (૨) ત્રાસ; કંઠાળો.
ક્રમક્રમાટી, સ્ત્રી. ક્રૂણરી; કંપારી.
(૨) સૂગ.

ક્રમક્રમી, સ્ત્રી. કંપારી; ક્રૂણરી; સૂગ.
ક્રમ-કૌપત, વિ. આહું કૌપત હોય
એવું; અરાક્ત; નબળું.

ક્રમ-કૌપતી, સ્ત્રી. અરાક્તિ; નબળાઈ.
ક્રમખરચાળ, વિ. આજી ખરચવાળું.

ક્રમખો, પુ. [ફા. કમ્સાવ]
સ્ત્રીઆનું છાતીએ પહેરવાનું વસ્ત્ર; કંચુકી;
કાંચળી; ચોળી. [હોવો તે.

ક્રમખોરાક, પુ. આજો ખોરાક
ક્રમખોરાકી, સ્ત્રી. પૂરતો ખોરાક
નહિ મળવો તે; તંગી.

ક્રમચી, સ્ત્રી [તુ. કમ્ચી =
ચાણકની દોરી.] કોરડો; ચાણક.

ક્રમજખાન, સ્ત્રી. [ફા. કમ +
જવાન] ખુંડી ખોલી; અપરાધ;
ગાળ. (૨) વિ. તોતળું; થોડાબોહું.

ક્રમજરે, અ. [ફા. કમ +
સુજરા] ગરજાદ; એજે; નિરર્થક.

ક્રમજાત, વિ. [ફા. કમજાદ]
હલકી જાતિનું; વર્ણસંકર; હરામી.

ક્રમજાદે, અ. કમીનસ્તી; આહુંવનું.

ક્રમજુસ્ત, વિ. [ફા. કમ
અ. જુશ = ઘિકળવું] જેનામાં જુસ્સો
ન હોય એવું; અરાક્ત. (૨) કાવર;
હીચકાર.

ક્રમજોર, વિ. નબળું; ક્રમતાકાત.

ક્રમજોરી, સ્ત્રી. નબળાઈ; અરાક્તિ.

ક્રમઠ, પુ. [સં.] કાચખો. (૨) વાંસ.

ક્રમઠાણ, નં. મોટો ખટથો; ર-
સાથો. (૨) અમલદારનાં સાધરોનો
મોટો જથ્થો.

ક્રમઠાણો, પુ. સુતારના અથવા ક-
ડીઆના કામથી ચારી રીતે માહીવગાર
હોય એવો માણસ.

ક્રમડી, સ્ત્રી. [સં.] કાચખી.

ક્રમજીવું, અ. ક્રિ. [સં. કુ +
મન] કચવાવું; અસંતોષ બતાવવો;
કણકણવું.

ક્રમજીવર, વિ. [ફા.] ક્રમતી;
આહું; નબળું. (આ શબ્દ 'ક્રમ' ફારસી
અને તર સંસ્કૃત દુષ્ણતાત્મક પ્રત્યયથી
બનેલો છે.)

ક્રમજીવર, વિ. બહુજ ક્રમ-આહું.
(૨) ગરીબ; રાંક. (૩) દુષ્ઠ.

ક્રમતાકાત, વિ. [ફા.] જેનામાં
આજી રાક્તિ હોય તેવું.

ક્રમતાકાતી, સ્ત્રી. [ફા.] અરાક્તિ.

ક્રમતી, વિ. [ફા.] ઓછું; થોડું.
ક્રમન, પુ ક્રમદેવ; આસોપાલવ.
) વિ. ખૂબસુરત.

ક્ર-મન, ન. [સં. ક્રુ+મનસ્] ખુશી, અભાવ, અપ્રીતિ, વિ. ક્રમન-
અદિ ગમવું; મન વગરનું.

ક્રમ-નજર, (ફા. અ.) અવકાશ.

ક્રમ-નરીખ, ન. [ફા.] ઓછું
ગ્ય; દુર્ભાગ્ય. (૨) વિ ઓછા ભા-
નું; અકર્મી. [ભાગ્યતા

ક્રમ-નરીખી, સ્ત્રી. [ફા.] દુ-

ક્રમનીય, વિ. [સં.] ચલાવા-
યવા યોગ્ય. (૨) સુદર; મજેનું

ક્રમનીયતા, સ્ત્રી [સં.] સુન્દરતા,
નોહરતા. [પાક ઉતરવો તે.

ક્રમ-પાક, પુ. [ફા.] ઓછો

ક્રમપેશ, વિ. [ફા.] ઓછુવડુ-

ક્રમખખત, વિ. [ફા.] લુચ્ચું;

તં. (૨) દુર્ભાગી; ક્રમનગીળ.

ક્રમખખતી, સ્ત્રી [ફા.] કુદૈવ;
દૈરા; વિપત્તિ. (૨) ધર્મતા.

ક્રમર, (ફા) ક્રેડ. (૨) ક્રઈ પણ
સ્તુનો વચણો ભાગ.

ક્રમર-કસ, વિ. [ફા.] ક્રમર
તનાર; ભેરનું કામ કરનાર.

ક્રમરખ, ન. એક નવનું કાંડ અને
નું ફળ. (આ ફળ નાનું અને ખટમધુર
જ છે.)

ક્રમરપટ્ટી, સ્ત્રી. ક્રમરે બાધવાની,
પટ્ટી. (૨) ક્રઈ પણ ચીજનો વચણો પટો.

ક્રમરપટો, પુ ક્રમરે બાધવાનો લાંબો
અને પાતળો પટકા; ક્રમરખંધ; કંદોરો,
મેખલા. (૨) ક્રઈ પણ ગોળ અથવા
લંબાકૃતિની વચ્ચેનો પટ્ટી જેવો ભાગ.

ક્રમરખંધ, પુ. ક્રમરપટો; કંદોરો-
(૨) વિ. સગળ; તૈયાર.

ક્રમરીક, ન. કપડાની એક નવ.

ક્રમચજ, વિ. ક્રમભાંગનમેલું; જઘા.

ક્રમક્રમ, સ્ત્રી. [સં.] ક્રમગ-
માંથી ઉત્પન્ન થએલી-લક્ષ્મી

ક્રમલા, સ્ત્રી. [સં.] લક્ષ્મી. (૨)
સુંદર સ્ત્રી.

ક્રમલાકર, ન. [સં.] ક્રમજોનો
ચમુદાય. (૨) જેમા ધણું ક્રમજો થતાં
હોય એવું તથાવ.

ક્રમલાપતિ, પુ. [સં.] લક્ષ્મી-
પતિ; વિષ્ણુ.

ક્રમલિની, સ્ત્રી. [સં.] જેને
ક્રમજ થાય તે વેવ. (આ વેલના
પુખ્ત જે ભેદ છે એક વેલના ફૂલ દિવસે
સૂવને જોઈ ખીલે છે અને સૂઈ આય-
મતાં ખીડાઈ ભય છે; ખીછ વેલનાં ફૂલ
રાતે ચંદ્રમાને જોઈ ખીલે છે અને દહાડે
ખીડાઈ ભય છે. પહેલી ક્રમલિની અને
ખીછ પોયણી કહેવાય છે.)

ક્રમલોદ્ભવ, ન. ક્રમજોનું ફૂલ

ક્રમલોદ્ભવ, પુ. [સં.] ક્રમજ-
માં ઉત્પન્ન થી થએલા-જઘા.

ક્રમવર્ણ, કિ. સ. ચામડાને સારું
અને સુંવાળું થાય તેમ કરતું કેળવણું.

ક્રમ-સમજ, સ્ત્રી. જોખી અકલ.
(૨) વિ. જોખી સમજવું.

ક્રમસુખાંત, (ફા.) જોખું જોષનાર.

ક્રમળ, ન. [સં. કમલ]
પાણીમાં થતી એક ફૂલવેણું સર્વવિકાસી
ફૂલ; પદ્મ.

ક્રમળકાકડી, સ્ત્રી. કાળા કાકડુ
પડતું એરંડીના જેવડું એક ફળ; ક્રમળના
ટોરામાંનું બી.

ક્રમળ-કોશિકા, પુ. [સં.] ક્રમળ-
ફૂલનો ટોરો.

ક્રમળતંતુ, પુ. [સં.] ક્રમળ-
ફૂલની અંદરના રેસા.

ક્રમળનાળ, સ્ત્રી. [સં. કમલ
નનાળ] ક્રમળની લાંબી દાંડી.

ક્રમળપૂલ, સ્ત્રી. [સં.] ક્રમળ
ચડાવીને પૂલન કરવું તે. (૨) મસ્તક
કાપીને દેવને ચડાવવું તે. પ્ર. ક્રમળપૂલ
કરવીન્મસ્તક કાપીને અર્પણ કરવું.

ક્રમળભૂ, તિ. ક્રમળમાંથી ઉત્પન્ન
થએલું; બ્રહ્મા.

ક્રમળ-મુખી, વિ. સ્ત્રી. ક્રમળના
જેવા મુખવાળી. (૨) ન. સરજફલ.

ક્રમળ-મુદ્રા, સ્ત્રી. [સં.] ક્રમળ-
ના આકારે હાથનાં આંગળાને વાળવાં તે.

ક્રમળ-લોચની, વિ. (સ્ત્રી.) ક્રમળના
જેવાં લોચનવાળી.

ક્રમળ-વદના, વિ. (સ્ત્રી.) ક્રમળના
જેવા મુખવાળી.

ક્રમળાસન, પુ. [સં. કમલ+
આસન] ક્રમળ જેવું આસન કે
જેવા; બ્રહ્મા.

ક્રમળી, સ્ત્રી. પિત્તાશયના વિહારને
એક રોગ; ક્રમળો.

ક્રમળો, પુ. પિત્તાના વિહારથી હાથ
ચડે એક રોગ. કહે. ક્રમળાવાળો બધું
પીછું દેખે=જેને જેવી અસર થઈ હોય
તેને બધુંય તેના જેવું લાગાય. (૨) સ્ત્રી.
આંખમાં ક્રમળો હોયિની આંખમાં
વિહાર થે.

ક્રમંડળ, ન. [સં. કમંડલુ]
કડવા નાળિયેરનું બનાવેલું પાણીપાત્ર.
(૨) સ્ત્રી રીતે ધાર પાડી ગામલ જેવું
ક્રમંડલના ધારનું ધાતુપાત્ર.

ક્રમંડળી, ન. [સં. કમંડલુ]
કડવા નાળિયેરના જોખાનું બનાવેલું
પાણીપાત્ર; ક્રમંડળ.

ક્રમા, સ્ત્રી. [સં.] શિલા; ખુબ્ખુરતી.

ક્રમાઈ, સ્ત્રી. ક્રમાઈ તે; ક્રમાઈ.
(૨) લામ; નફો; સિયદો. કહે. (૧) ક્રમાઈ
કેલીની ને ખરચ લાખોનું=અર્થાત્ દીવા-
ળાની નિશાની. (૨) ક્રમાઈના કાપળા
ને દીવાસળીના ટોપલા-એમ વધારે ક્રમાઈ
તેમ તેનો વધારે ખુમારો. (૩) ક્રમાઈની
ક્રમાઈ નદિ અને ધણીની નવરાઈ નદિ=
ખાણી ધામધુમ. કરવી તે.

ક્રમાઉ, વિ. ક્રમાનાર; ક્રમાઈ કરનાર. કહે૦ (૧) ક્રમાઉ દીકરો વધારો લાગે=જેનાથી લાભ હોય તે પ્રિય લાગે. (૨) ક્રમાઉ દીકરો દેશાવરકરે અને છીલુ-ક્રમાઉ, તે મોજો કરે=જેને ક્રમાવાની ખત છે તે સુખે રહી શક્યું નથી અને જેને પ્રારક્ષ પેટ ઉપર જીવન ગાળ્યું છે તેને હંમેસા મન સહે છે.

ક્રમાચણ, સ્ત્રી. [સં. કામચારી] અનીતિએ આલનારી સ્ત્રી; વેશ્યા.

ક્રમાડ, ન. [સં. કપાટ] આશય; હાંધણું. કહે૦ (૧) પગે ક્રમાડ વાસવાં=નહેરમાં નહિ આવતાં અંદર-ખાને રહીને કાપ કરવું. (૨) ક્રમાડ કરવાં ઉલાળો ભારે=ખાર હાથનું ચીસકું ને સોજા હાથનું બી.

ક્રમાડું, ન. કપાસબોમાં પાણી વાળવાનું કામ કરનાર.

ક્રમાણી, સ્ત્રી. ક્રમાઈ; રજતર. (૨) નફો; લાભ; ફાયદો. (૩) સંવય; સંગ્રહ.

ક્રમાન, સ્ત્રી. [ફા. કોષ] રિયતિસ્થાપક ચીજનું કામકું; ધનુષ્ય. (૨) ચણતરમાંનો અથવા લાકડાનો બનાવેલો અર્ધગોળાકાર મહેસજ. (૩) મેઘધનુષ્ય. (૪) ઠળ. (૫) ઘડિઆળ વગેરેમાં જે રિયતિસ્થાપક પોલાદનું જુલું રાખવામાં આવે તે. [રાજદાર.

ક્રમાનદાર, વિ. ક્રમાનવાણું; મહે-

ક્રમાનાર, પુ. રજનાર.

ક્રમાઈ, વિ. [અ. કમાલ] સંપૂર્ણ; આશુ. (૨) મુંદર; ઉત્કૃષ્ટ. રૂ. મ. ક્રમાઈજેળ=પુરેપુરી ખોડ. ક્રમાઈ આકાર=અમીનનો પુરો ધારો. 'ક્રમાઈ-દર=પુરેપુરો'દર. કહે૦ ક્રમાઈપુત્ર ક્રાઈનો નહિ=નહારો ઊકરો, ક્રાઈનો-પોતાનાનો પણ નહિ.

ક્રમાવણું, (ક્રમાવરાવણું), કિ. પ્રે. રજાવણું; કોષ ક્રમાય તેમ કરવું. (૨) કિ. સ. પકવણું; મુંવાળું અને સારું કરવું.

ક્રમાણું, કિ. સ. મેળવણું; પેદા કરવું; રજવું. (૨) ઉલ્લમ કરવો. (૩) સંગ્રહ કરવો. કહે૦ 'ક્રમાવે ટોપીવાળા અને ઉડાવે ધોતીવાળા.

ક્રમાળીઓ, પુ. પુસ્તકવર્ધિત માણસ; નવુંસક. (૨) પુસ્તકના કેળાવતી સ્ત્રી.

ક્રમિટી, સ્ત્રી. [અં.] અમુક કામ કરવાની ઇચ્છવાળી મંડળી; સમિતિ.

ક્રમિશન, ન. [અં.] ભાળવણી, (૨) અખત્યારનામું; સનદ. (૩) અખત્યાર; અધિકાર. (૪) જે પુરોષને અખત્યાર હોય તે પુરોષનું મંડળ. (૫) કોષ અખત્યની ભાળતની તપાસ કરવાને નિમાજેલી મંડળી. (૬) દક્કસાઇ; આડત.

ક્રમિશનર, પુ. [અં.] કામ કરવાની સત્તાવાળો પુરુષ; મુખત્યાર; મોટા સરકારી ખાતાનો ઉપરી અધિકારી.

ક્રમી, વિ. [ફા.] કમ; ઓછું, (૨) ઊછું; અધુરું.

ક્રમી-અસ્તી, અ. [ફા.]
 બાહ્યવત્; યોદ્ધાણું. (૨) ના. વધધટ.
 ક્રમીટ-કરણું, કિ. સ. [અં.
 કમિટ ઇ.] હવાલે કરવું; ઇનસાફ માટે
 ઉપલા ન્યાયાધીશ તરફ મોકલવું.

ક્રમીન, વિ. [ફા.] મેલા મનનું;
 કપડી. [બોધપણું.

ક્રમીના, સ્ત્રી. [ફા.] ક્રમીપણું;

ક્રમીનો, વિ. (ના.) કંગાલ; ગરીબ.

ક્રમીસ, (અ) પહેરણ.

ક્રમીસ ન. [સં. ક્રમમુહર્ત]
 સાંકે મુહૂર્ત નહિ તે; અયોગ્ય સમય.

ક્રમીસતાં, ન. (બ. વ.) મંત્રણ કાંઈ
 ન થાય એવા દિવસો.

ક્રમીજ, વિ. ક્રમને એળ લગાડનાર.

ક્રમીત, ન. [સં. ક્રમમૃત્યુ]
 કુદરતી રીતે નહિ થયેલું એવું મરણ;
 અવાધાવિક મરણ [સાહસિક.

ક્રમીતીડું, વિ. ક્રમોત્તે મરી ગયેલું;

ક્રમીટ, સ્ત્રી. એક ભત્રીની ડાંગર.
 (ક્રમોદની ધણી ભત્રી છે. સુખનેલ,
 પંખાળી, તણ પાંખડી વગેરે.)

ક્રમીટરો, પુ. ક્રમોદથી ઉતરતી
 ભત્રીની ડાંગર.

ક્રમીટીઆ, વિ. એમાં ક્રમોદ પા-
 કતી હોય એવી નમીન-યાં સ્વારણ.

ક્રમીસમ, સ્ત્રી. [સં. ક્રમ અં.
 નમ] કોઈ પાક અથવા વસ્તુને

ક્રમીસ, સ્ત્રી. [ફા.] શરીરનો
 વચગાળો ભાગ; કટિ; કેટ; કમર. કિં ૩૦
 ક્રમીસ તોડવી=ભટ્ટ મહેનત લેવી. ક્રમીસ
 બાંધવી=કોઈપણ કામ કરવાને તત્પર થવું.

ક્રમીડો, પુ. પતંગને ચોંટાડેલી વાં-
 સની સળી. (૨) સોના રૂપાનો બે તણ
 આઠાનો કરોડ. (૩) સુવાવડીને પાવાનો
 એક ભત્રીયો ક્વાચ.

ક્રમી, સં. [સં. કિમ્] કોણ;
 શું ન. ક્રમી. પુ. ક્રમો અને સ્ત્રી. ક્રમી; કઈ.

ક્રમ, પુ. [સં.] હાથ. (૨) સંદ.
 (૩) કિરણ. (૪) વેશ; નકાત. (૫)
 બેની સંજ્ઞા. (૬) કરનાર, એવો અર્થ
 બતાવનારો પ્રત્યય. ક્રમો કર કરનાર
 ભથ પરંતુ કર ન ભથ=પેટેયું લાકડું
 નીકળે નહિ (૭) [સ.] રહેનાર એનો
 અર્થ પણ ગાય છે. (પુણેશ, યાજ્ઞિક)

ક્રમકટી, સ્ત્રી. શબને ઉંચકી લઈ
 જવાની ઠાકડી; નનામી.

ક્રમકટ, અ. એવો થતો અવાજ.

ક્રમકટું, વિ. લકળવું.

ક્રમકટણું, કિં અં 'કડક' એમ
 બોલવું; બાંધવું હોય એમ થવું; નમકું.
 (૨) અત્યંત હતું થઈ લકળવું.

ક્રમકડાટ, પુ. એવો અવાજ, (૨)
 અ. એકદમ; સડસડાટ; સપાંચાળંધ.

ક્રમકટોળ, ન. ધરચૂરણ ભટકું

કરકર, સ્ત્રી. [સં. કર્કર] ઝીણી
કંકરી; કરગર. (૨) અદેખાઈ; ઇર્ષ્યા.
(૩) અ. કોઈ વસ્તુ કષ્ટતાં થતો એવા
અવાજ.

કર-કરીઆવર, પુ. કન્યાને સાસરે
ગાવતી વખતે જે કંઈ આવડું પડે
તે; પહેરામણી: રીત

કરકર, વિ. [સં. કર્કર]
હી ઝીણી કંકરી લામતી હોય તેવું;
કં. (૨) તીવ્ર; આક્રમ સ્વભાવનું.

કર-કમલ, પુ. [સં.] હસનકમળ.

કર-કલશ, પુ. [સં.] ખોખો; અંગલી.

કરકસર, સ્ત્રી. [સં. કર+કર્] ધ
ખેલાને વાવરવું તે; સંભાળીને
રર નેટુંજ ખરચ કરવું તે.

કરકસરીઈ, વિ. કરકસરીથી ખરચ
લાવાણું.

કરકાટક, ન. વર્તુલ કાટવાનું ચોતર.

કરકાંટીઈ, વિ. મુઝાએલા સરીરનું

કરકેચલી, સ્ત્રી. કરચલી.

કરકેલણ, કિ. સ. ધીમે ધીમે
સાવરી ખાવું. [વેલી અંગલી.

કર-કેશ, પુ. હાથ બેડીને બના-

કરકેસર, સ્ત્રી. કરકસર.

કરખ, ન. [સં. કર્ખ] તાણુ;
રાટેલી. (૨) દુઃખ; શોક.

કરમર, સ્ત્રી. કરકર. (૨) અદેખાઈ.

કરમરણું, કિ. અ. કાચાબોલા કરવા;
ચાલજી કરવી. (૨) દયા માગવી; માફી
માગવી. (૩) અર્થાંત દૈન્યપૂર્વક ચાવવું.

કરમરણ, પુ. કરમરણું તે; કાલાવાલા.

કરમસ, સ્ત્રી. રમ; કરમર.

કર-અહ, પુ. [સં.] કન્યાનો
હાથ પકડવો તે; પાણિમહણ; લગ્ન. (૨)
આશ્રય આપવો તે.

કરચાહી, વિ. હાથ ઝાલનાર; પતિ.

કરચ, સ્ત્રી. [સં. કર્ત] નાનો
કડો, કોર.

કરચહી, સ્ત્રી. કરચોહી; વળીકં.
(૨) કરચાની માદા.

કરચણું, ન. ચાણીમાં થઈ એક
બહુપણું જળચર; કરચણો

કરચાવડું, કિ. સં ખીજવડું;
ચોડવડું. (૨) ઉપર ઉપરથી કાપી નખાવડું

કરચો, પુ. ખુપરો; ગરબો (૨)
અભણ ગામડીઓ માણસ હાં છલુખી.

કરચોહી, સ્ત્રી. કરચહી; વળીકં.

કરચ, ન. [કા. કર્જન] કોઈ
પાસેથી બાળે લીધેલું નાણું; દેવું.

કરચદાર, [કા.] દેવાદાર; અમૂળી.

કરજાઈ, વિ. જેને માથે કરમ હોય
એવું. (૨) કરજે લીધેલું.

કરજાળી, સ્ત્રી. કામળ પાડવાનું
કોટીકં. (૨) ચીમની; ધૂમાડીકં.

કરજી, વિ. કરજદાર; દેવાદાર.

કરક, (કંડ), સ્ત્રી. એકવાર ખાંડેલી
દાંખર. (૨) ચુકાની બજેલી માટી.
(૩) દંખ.

કરકકણાપણું, ન. કરકવાની ટેવ.
(૨) કુરકવાની આદત.

કરકલ્પ, વિ કરવાની દેવવાળી
કલેં કાલુ થોડું ને કરકલ્પ=અપવદ-
ણું ને આકર.

કરક-પાંચમ, શ્રી આવણ સુદ
પાંચમનો દિવસ (તે દિવસે શ્રીએ
કરકની ખીચડી ખાધને એક મલ કરે છે)

કરકલ્પ, કિ. સ. [સં. કર્ત]
અથકુ ભરત; હસત (૧) હખત (૩)
ખૂચત

કરકાગી, શ્રી મર્મવચન; વિપરીત
અર્થમાં કઈ કહેવું તે; વ્યોજિત. (૧)
અકટાર; ઉણદ

કરકાપાટી, શ્રી સોનીનું એક ઓભર.

કરકાવણું, કિ પ્રે કરે એમ કરવું;
કરકવાને ઉકીરતે; હસાવવું

કરકી-નગર, શ્રી. કામા વગરની
નગર; અવસરી નગર; અવકાષા (૧)
નગર લાગતી તે (બિરાગા એવા વદેમ છે
કે એક માણસની ખીલ માણસ ઉપર
સ્નેહ અથવા દ્વેષથી નગર લાગે છે)

કરકું, વિ. [સં. કપાય]
સહેજ કહવું; એત્યાદ. (૨) [સં.
કૂર. મા. કુરકો.] કર; નિર્દય.
(૩) [સં. કહ.] આકર; કહક.
(૪) શ્રીએના કાનનું એક ધરણું

કરકો, પુ. [સં. કાટક]
સોનાદાની આંખણીએ પહેરવાની વજ-
દાર વીટી. (૨) સોનીનું એક ઓભર.

કરકુ, ન. [સં.] જેનાવી
અમુક ક્રિયા થાય તે; કારણ; નિમિત્ત
(૧) સાધન; ઉદ્દિષ્ટ (૩) કામનો અમુ-
ખાત (પચાસમા) (૪) કરવું તે; કર્મ
(૫) કરતુ તે એવું દેખાડનારો એક પ્ર-
ત્યય (એકીકરણ)

કરકુલ, ન કાનના ધાતુનું એ
વાળું; વર્ણક.

કરકુલી, શ્રી. કામ; ક્રિયા; વર્ણ-
(૧) ગુણ; ધ્યાનવા. (૩) ભટ્ટ. (૪) કટી-
આનું એક ઓભર; થાપી (૫) જેનું
નિરોધ મૂળ ન નીકળી શકે એવી કમ
(અસ્થિતમા) કલેં જેવી કરકુલી તેવી પણ
ઉવરણી=જેવું કર્મ તેવું તેવું કળ

કરકુલીકા, શ્રી કૃષ્ણની અદરેસામાં
જેમા બી થાય છે તે.

કરકીય, [સં.] કરવા યોગ
અવરય કરવા જેવું.

કરેલ, આ. [સં. કુન્નપ્રત્યુ]
કમોસમ [હથેલી]

કરેલ, પુ. [સં.] હાથનો પત્ર,
કરેલ-લિક્ષા, શ્રી. [સં.]
હાથમાં માથ તેટલીજ લિક્ષા લેવી, જે
એ એક મલ તે.

કરેલવી, શ્રી. હથેળી.

કરેલાલ, ન. [સં.] હાથનો
તાલ આપવા તે (૨) ગાયનમાં તર
આપવાને માટે વગાડવાનું એક વાદ્ય,
કોરીઆં.

કરેણુ, ન. [સં. કુ=કરવું]
કર્મ; કરણ. (૨) કમોસમ

કરતુક, ન. કર્મ; કામ (૨) વર્ત-
ણક; આચરણ. (નકારાં)

કરેન્ધારસ, પુ. [મં.] મંત્ર
બહીને કરાદિ વિશાળ ઉપર જુદા જુદા
દેવનું સ્થાપન કરતું તે

કરપ, પુ. દાખ; અકુસ; રૂઆળ.
(૨) ભાર; બોજ; વજન.

કરપટ્ટ, ન. કરપટ્ટીનું રૂળ (આ
રૂળ ધોળાં ત્રણ ખુણીયાં ચપટાને ગોળ
થાય છે. તે અપાણના કામમાં આવે છે)

કરપટ્ટ, ન. જે હાથમાં રહે એમ
કરતું તે; હાથ. [આગ્રાહી]

કર-પટ્ટા, સ્ત્રી. [મં.] હાથ-

કરપટ્ટ, પુ. [સં.] પંજો;
પેજો (૨) હાથ રૂપી પટ્ટવ.

કરપટ્ટવી, સ્ત્રી. [સં.] હાથના
ચાળાપી વિચાર જણાવવાની વિદ્યા.

કરપાતું, કિ. અ. [સં. કૃપ]]
ખરપાતું; ખરી પડતું; મોટે થોડે કષ્ટજનું.

કર-પીડન, ન. [મં.] પાણી-
મહાણ; હાલ.

કરપીણ, વિ. [મં. કૃપણ]]
કંજસ. (૨) કૂર; નિર્ધન.

કરપુટ, પુ. [મં.] જે હાથના
પંજાએ એકા કરવાથી બનતો ભાગ;
પસથી; બોજો. [બાધેલા માળે]

કરપો, પુ. જાણીએને હાથવા મોટે
કરબડી, સ્ત્રી. ગ્રાહીએને ચણ ના-
ખવાનું રીંકું. (૨) સીંત ઉપરની પરવડી.

કરખાલ, પુ. નખ (૨) તલવાર.
કરબોડ, ન. દલમે કરવાનું બંદું રાકું.

કરભ, પુ. [મં.] નાનો-
જીવાન-હાથી (૨) ગ્રાહીથી દાંડા લગીને
હાથનો ભાગ (કંડ).

કરભાગ, પુ. [સં.] રીયત પા-
સેથી રાત્ર જે બાજ થે છે તે; ચાપ.

કરભી, સ્ત્રી. હાથથી. (૨) ગરબી.

કરભીર, પુ. સિંહ; વનરાજ; કેસરી.

કરભૂપણ, ન. [સં. કર+મૂ-
પણ] હાથનું ધોળું. (૨) દાન. (૩) પંતિ.

કરભોડ, સ્ત્રી. [સં. કર+મ+
ઉટ] હાથીની ચૂંટના જેવા ઉડ-
વાળી સ્ત્રી

કરમ, ન. [સં. કર્મ] કામ.
(૨) નશીબ; વ્યથ. (૩) કપાળ. (૪)
ચાતકી-નિદ્ય કર્મ. (૫) જે 'કરમની'
(કરમની) રસ્તો માપવાની લાકડી. (૬)
[મં. કૃમિ] પેટમાં જે જીવ થાય
છે તે; કરમીઆ. [કદાહી-
કરમકયા, સ્ત્રી. વીતક વાત; કરમ-
કરમ-કુદ, સ્ત્રી. ખોટી માળાદોડ.
(૨) સિંહ. (૩). એકની એક બાળ-
વાનું પિંજન

કરમજ, જુઓ કિરમજ.

કરમજુ, કિ. અ. કચરાતું; અ-
સતીપથી તળગણતું [વચસાય; ઉગ્રોએં.

કરમજુક, સ્ત્રી. [મ. કર્મણુક]

કરમદી, સ્ત્રી. એક જાતનું કંચડ

કરમદું, ન. કરમદીનું કું. (આ કું નાનું અને આદું થાય છે. કેટલાક લોક એનું અગાણું કરે છે.)

કરમઅખમેશ, સ્ત્રી. [પા.] બાઅશાળીપણું. (૧) સખાવત. (૩) રહેમિઅત; ક્ષમા.

કરમચેશ, પુ. માયાવેશ; જાણ્યા વેશ. (૨) નરીખમાં લખાએલી વેશ.

કરમખો, પુ. ધી ગાળમાં ચાળેલો ખાજવીનો લોહ; કુલેટ (૨) કરમો; દહીંઆત.

કરમાણી-અજમો, પુ. એક જાતનું કડવું વસાણું.

કરમાધરમી, અ. જેવાં કર્મ અને જેવો ધર્મ હોય તે પ્રમાણે.

કરમાવણું, કિ. પ્રે. કરમાય તેવું કરવું; ચીમળાવણું.

કરમાણું, કિ. અ. [સં. ક્રમ] વિલાડું. (૨) ખિડાડું; બંધ થવું. (૩) જતરી જવું; ઢી-૧ થવું. (૪) મુકાડું.

કર-માળા, સ્ત્રી. [સં. કર + માળા] જપમાળા; ખેરખો. (૨) લાયની આંગળાએને માળા બનાવવી તે.

કરમી, [સં. કર્મ + ઈ] કર્મવાળો; ગાઅશાળી; ચિસદાર.

કરમીઓ, પુ. [સં. કર્મ] પેટમાં થતા જંત; કરમ.

કરમો, પુ. દહીં, છંદ અને મીઠું નાખેલા કાતનું માતાને ધરવાનું નૈવેદ્ય.

કરમોહ, પુ. કરમોહાડું તે; લવઃ કિ. પ્ર કરમોહ ખાવી=લવઠાઈ કરવું.

કરમોહડું, કિ. સ. લવઠાઈ તેમ કરવું. (૨) મસળડું; ભેશું કરવું; ચેળડું.

કરમોહાણું, કિ. અ. મરડાડું; લવઠાડું.

કરમોહીઓ, પુ. પશુએને ધનો એક રોગ.

કરમોવણું, કિ. સ. લોહને મેલે (૨) ચેળડું; બંધાય તેમ કરવું.

કરમોણું, કિ. સ. લોહને લીંબવો.

કરલ, ન. [સં.] કોરીનું ઝાડ. (૨) ચીકણા કઠણ માટી.

કરવણ, પુ. દુંકા નાગચા વાળો લાંબાનો લેટો; કરવો.

કરવત, [સં. કર + વત્ર] લાકડાને વહેરવાનું હાતાદાંતાવાણું એક જોખર કિં પ્ર કરવત મુકાવણું=અશ્વિત વણ ખામવાને કરવતે વહેરાઈ મરણ પામવું. (આગલા જમાનામાં કાશીમાં કુલક લોકો કરવત મૂકવાનો ધર્મો અશ્વત્થા) કહેવું કાશીનું કરવત આડુંએ વહેરે તે અવણુંએ વહેરે=હોડિયાર માણસ મોટું પામી જાય છે.

કરવતી, સ્ત્રી. નાનું કરવત. (૨) સોનીનું એક જોખર. (૩) એક જાતની વોરામાટી.

કરવતીઓ, પુ. વહેરણીઓ. (૨) વિ. કરવતવાળો.

કરવતી કોર, સી. 'કરવતના જેવા
દાંતા દાંતાવાળી કોર; કાંચરીવાળી કોર.
કરવતી-દાવ, પુ કુરતીનો એક દાવ.
કરવડું, વિ. ઓછા પાકવાણું. (વર્ષ)
કરવાણ, સી. [સં. કરવા-
લિકા] તલવાર.

કરવીર, પુ. [સં.] એક જાનનું
ફૂલજાડ. (૨) ફરેણું ફલ.

કરવું, કિ. સ. [સં. કૃ.] મહે-
નત લેવી; પ્રવૃત્તિ ચલાવવી, પાર પાડવું;
ખાતપાડવું. (૨) નવું બનાવવું. (૩) આપ
વું. (૪) પાડવું. (૫) રાખવું. (૬) બાંધવું;
પાખવું. આ ક્રિયાપદ જુદા જુદા રાખ્દો
સાથે જોડાઈને જુદા જુદા અર્થમાં પ્ર-
યોગ થાય છે. :-મન કરવું, સોજન કરવું, પત
કરવું, દિત કરવું, ગયન કરવું, વગેરે.
૩૦ પ્ર૦ અઠોમઠો કરવું=ચાલી બરખાસ
કરવી. કહેવું કરીએ તેવું જામીએ=એવાં
કર્મ તેવું કૃષ્ણ. કરવા હો તે કરો ને
ગરાની દોહી બરો=કરવાનું હોય તેજ
કરવું અને બીજામાં માથું મારવું નહિ.

કરવું-કારવવું, કિ. અ. કારખાર
કરવો. (૨) કરવા ન કરવાનું નક્કી કરીને
વર્તવું. (૩) આપવું મેલવું. ૩૦ પ્ર૦ કર-
તા કારવવા=કૃષ્ણ મુખત્યાર. કરું કારવું
=કરેલું ને કારવેલું.

કરવો, પુ. નાખવાવાળો લોચો.

કરશણ, ન. [સં. કર્ણ] મોલ;
વારતર. (૨) ખેતી. (૩) કણસણ.

કરશણી, પુ. [સં. કર્ણ] ખેડુત; ખેડનાર.

કરસલી, સી. [સં. કલસ] નાનો લોટા; કળસડી.
કરસક, પુ. [અ.] ચાલીના ખડા
આમાં નાખવાનો હુઓ.

કરમપુટ, ન. [સં. કર + સં-
પુટ] હાથના ખેલ પંજાને બોલ્યા; તે.

કરંજ, ન. [સં.] એક જાનનું
નમું જાડ.

કરંજો, પુ. [ફા.] કુરારો; કુવા-
રાની બહેર જગા. (કારંજ.)

કરંકક, પુ. [સં.] કરંજીઓ; ધાસ
અથવા વાંસનો બનાવેલો કબો.

કરંડીઓ, પુ. [સં. કરંડકો] ધાસ
અથવા વાંસની ધીધાને મુથીને
બનાવેલી પેટી; કંડીઓ.

કરંદો, પુ. કરંડીનો; કંડીઓ.

કરો, પુ. [સં. કરવા] બર-
કના કકડા; બરકના કાકરા. કિં ૩૦
કરા પડવા=બરક જેવા નાંખવાનો વરસાદ
વરસવો.

કરાઈ, પુ. વહેરણીઓ; કરવનીઓ.
(૨) કોરા

કરાણી, સી. [સં. કરા] ગરીર પહેરવાના કાપડામાં ખાવ આ-
ખ નાખવાનો તણખુણીઓ કકડો.

કરાડ, સી. [સં. કરાલ] ખરક; કંડા ખાડા કપરની કબી

(૨) પર્વત કાદીને બનેલી ખેા; કાદ.
(૩) ઉચું શિખર; ટકરી; બેખટ. (૪)
કિનારો; કોતરની હબી બાબુ

કરાડી, સ્ત્રી. પર્વતમાં પત્થર કાદ-
વાથી પડેલી સાકડી અને હડી કાદ (૨)
નદીમાં બહુ પાણી રહેલું હોય તેવી
જગા; ધરો. (૩) રોનીનું એક ઓળર
કરાડીઓ, જુઓ કરાળીઓ.

કરાટો, પુ. ખડક; કરાટ; બેખટ;
હવો કિનારો; કાઈ હડી કાદ (૨) જેની
ઉપર વહેરવાતું લાકડું, આડુ નાખેલું
હોય છે તે લાકડું.

કરાળી, પુ. વહાણમાં દેખરેખ રા-
ખવાને નિમાએલો માણસ; વહાણનો
કારકુન અથવા બંડારી.

કરામણ, ન. [સં. કૃ] કરવાનું
મહેનતાણું. (૨) કરવાપણું; કરવાની
ખુબી. (૩) યુક્તિ; કારાલ્ય. (૪) છદ્ધિ.
(૫) ચાતુર્ય. (૬) કળા. (૭) મોહિની.

કરામણી, સ્ત્રી. જુઓ કરામણ.

કરામત, સ્ત્રી. [અ. કરમાત્]
લીકમત. (૨) કળા; કિયબ. (૩) બના-
વટ. (૪) ચતુરાઈ. (૫) બહુઈ તદખીર.

કરામતી, ત્રિ. કરામતવાળું. (૨)
ચતુર. (૩) મધ્યમી.

કરાવ, પુ. [અ.] સારું; સરત;
કરાવ. (૨) કમુલાત. (૩) આરામ. (૪)
નિરાંત; નચિંતતા. કરાવે=કરા થણ બધ
વગર. કરાર વળવો=શાંતિ-નિરાંત થવી.

કરાવ-દાદ, સ્ત્રી. મુલેદની અમ.
(૨) નચિંતતાને માટે માગણી કરવી તે;
બન્ને પક્ષોએ મળીને કરેલી માગણી.

કરાવ-નામું, ન. [અ. ફા.
નામહ.] સરતવાળું લખત. (૨) મું-
ધિપત્ર. (૩) કરાવપત્ર. [પત્ર.

કરાવ-પત્ર, ન. કરારનામું. (૨) કરાવ-
કરાવણું, કિ. સ. સારું કરવું; સ-
રત કરવી; કરાવ કરવો.

કરાવે, અ. બેલાયક; ખુશીથી.

કરાલ. વિ. [સં.] ભયંકર; બિ-
આમણું. (૨) ઉચ્ચ; તીવ્ર. (૩) ઉચ્ચ.

કરાલિની, સ્ત્રી. [સં.] ભયં-
કર દેખાવની સ્ત્રી. (૨) એક ભયંકર
પૌરાણિક દેવી.

કરાવણું, કિ. ગ્રે. કરે એમ કરું
બીબની ખાસેથી કામ લેવું. (૨) બના-
વરાવણું. (૩) વવરાવણું. (કરવું ની માફક
કરાવણું પણ ધણી રાખેલોની સાથે તેમાં
વિવિધ અર્થમાં પ્રવર્તે છે.)

કરાવી-લેણું, કિ. બનાવરાવણું; બના-
વરાવણું; અમલ ચલાવવો; જુલમ કરવો
કરાવું, કિ. ચણું; બનણું; ઉપજવું.

કરાળ, વિ. [સં. કરાલ]
ભયંકર. (૨) પ્રચંડ. (૩) કરતૂરી મૃત
(૪) સ્ત્રી. કાળી તુળસી. (૫) કાળી ચાંપણી
માટી વાળી જમીન.

કરાળીઓ, [સં. કુલાલ]
માટીનાં વાસણ વેચનાર.

કરાંજ, સ્ત્રી. મળ બહાર કાઢવાને
આંતરડામાં આવતી આંકડી.

કરાંજધુ, કિ. અ. મહોત્સર્ગ માટે
જેર કરતું. (૨) કોષ કરીને જોરથી જોષતું

કરાંડી, સ્ત્રી. સુકી ડાંખળી; સુકાઈ
ખોલા હોડવા.

કરાંકું, ન. સુકું ડાંખળું.

કરાંશી, સ્ત્રી. સુતારનું એક લખિઆર.

કરિણી, સ્ત્રી. [સં.] હાથણી;
પ્રાચીની માલ

કરી, પુ. [સં. કરિન્.] હાથી.

કરી, સ્ત્રી. પથ્થ; પાટેલ. (૨)
પણોલો. કિ. પ્ર. કરી પાળવી=વૈદે જેમ
હુ હોય તેમ ખાનપાન સમજું. (૨)
૨દી પાળવી. [(૨) ગાંધીપાળું.

કરીઆણું, ન. (ખ. વ) વસાણું.

કરીઆણું, ન. એક ન્હાતી કડવી
નરપતિ. (તાવની દવા તરીકે વપરાય છે.)

કરીઆવર, પુ રીત; એકરીને
પાસે વળાવની વખતે > કંઈ આપતું
હો તે. (કરકરિઆવર)

કરીને, અ. થી; યજ્ઞ; લીવે. (૨)
હો. (૩) ધારીને; વિચારીને; અનુમાનીને.

કરીમ, વિ [અ.] મહેરબાન;
દાર; દાતાર. (પરમેશ્વર.)

કરીર, પુ. [સં.] ડાંખળી
ખાંખીવાળી પણ માન વચરની એક
નરપતિ, જેને કરદાં યાચ હો તે; કરદા.

કરેણુ, વિ. [સં.] દયાભરેણું;
દયા ઉપજાવે એણું. (૨) દયાણુ. (૩)
હીન; મરીન; કંગાધ.

કરેણુ, સ્ત્રી. [સં.] મનને
ચઢમઢ કરી નાખે એવી સાગણી; દયા; ધૃણા.

કરેણુકર, વિ. [સં.] કરણના
આકર.] કરણના ભંગાર. (૨) કરણા
કરનાર.

કરેણુતમ, વિ. [સં.] કરણા-
થી ભરપુર; દયાવાળું.

કરેણુનિધિ, પુ. [સં.] કરણા
+ નિધિ.] કરણના ભંગાર; કરણા-
સિંધુ [યોગ્ય.

કરેણુપાત્ર, વિ. [સં.] દયાને

કરેણુમય, વિ [સં.] કરેણુ-
સુકા; દયાથી ભરપુર.

કરેણુરસ, પુ [સં.] દયાની
લાગણી ઉત્પન્ન થાય એવા રસ. (શુભા-
રાદિ આક રસમાનો ત્રીજો રસ)

કરેણુર્ધ્વ, [સં.] દયાથી ગઃ-
મઢ થઈ જએણું; કરેણુથી ભીનું.

કરેણુવતી, વિ. [સં.] કરેણુ-
વાળી; દયાવાળી (સ્ત્રી)

કરેણુવંત, વિ. [સં.] દયા-
વંત; દયાણુ

કરેણુ-સાગર, પુ. [સં.] કરે-
ણુસિંધુ. [સાગર.

કરેણુસિંધુ, પુ. [સં.] કરેણુ-

કરણાણુ, વિ. [સં.] દયાણુ;
રૂપાવંત.

કરૂપ, વિ. [સં. કુપરૂપ]
બદ્ધસુરત; કદાપુ; બેડાળ.

કરૂપુ, વિ. રૂપવચરનું; બદ્ધસુરત.

કરૂપરૂ, અ. અભાવ અથવા વિર-
સારથી કદંક કરતું તે-લોડા અને
કરૂપ કરી મૂકે.

કરેકું, ન. ઠારનું વિઆયા પછીનું
તારતનું રૂપ. (૨) ધીમાંની ઊસ.

કરેહી, સી. મુઠી સોડીઓ; કાંઠી.

કરેકું, ન. વાંકું; આકું.

કરેકું, વિ. [સં. કપાય]
બદ્ધસ્વાદ; ખરાબ લાગે એવું; આકરૂ.

કરેડો, પુ. રેડીઆનો બોલો યાંબલો.

કરેણુ, ન. એક બતનું ફૂલઝાડ
અને ફૂલ.

કરેણું, ન. (બ. વ.) કરેણનાં ફૂલ.

કરેણી, પુ. [સં. કર્ણિકાર]
કરવીર નામનું ફૂલઝાડ; કર્ણિકાર.

કરેપ, પુ. કંક બતનું ચિનાઈ વણા-
ટનું રેસમી કપડું; જેના વણાટ હીરા-
કણીની બાતનો હોય છે.

કરેળી, (કરેલી) સી. [સં.
કરાલ] મોટેથી ચીચિઆરીઓ
પાકીને રડાડાળ કરવી તે; કીકિઆરી.
(૨) કોપ; વાસ.

કરેયાં, ન. (બ. વ.) છાપરાની
અને બાજુએ દાગ પડતું ચણન, ચણ-
વામાં આવે છે તે.

કરો, પુ. [સં. કર] મશતની
બાજુની દિવાલ. કહે પડે કરો તો
હતરે બરો=ધરનાં બીજાં બધાં સમાર-
કામ કરતાં કરાનું સમારકામ બદ્ધ ખર-
ચાળ થઈ પડે છે બારે.

કરોચ, પુ. [સં. કૌચ] હંસ.
(૨) બગરૂં. (૩) વિતર. (૪), કરો.

કરોટી, સી. [સં.] ખોપરી.

કરોક, સી. શરીરની બાજુ; પકડ.

કરોહી, સી. પાશ્વભાગ. (૨) બાધા;

નિયમ; વ્રત.

કરોકું, ન. રીત; રિવાજ; નિયમ

કરોડ, સી. [સં. કૌટિ]

સો લાખ એટલી સંખ્યા; ૧૦૦૦૦૦૦.
(૨) વાંસો; ખરડો. (૩) ખરડાનું ડાકું
દાડકું.

કરોડ-પતિ, પુ. કરોડની સંખ્યાએ
ચણાવી મીઠકતનો માલીક.

કરોડ-રતનુ, સી. કરોડના મલ-
કાને સંકલિત રાખનારી નાકી નાકી.

કરોડાધિપતિ, જુઓ કરોડપતિ.

કરોચસ, સી. કોપલ.

કરોળીઓ, પુ. મુખની લાવના
વંતુઓની નજ બાંધનાર એક કપડું
છવડું; ડાહ્યાનામ. (૨) ચેરા અને શરીર
ઉપરની પાતળી ત્વચા ઉતરી જઈ પડતો
દાઘ. (આ એક બતનો રેસ કહેવાય છે)

કરૂં, પુ. [સં.] કરચીઓ;
એકડો. (૨) કચબાના આકારનું લાકડું
જુમણું. (૪) વોરો. (૫) કાંટો.

કર્કટ, પુ. [સં.] કરચલો.
(૨) એક રાશિનું નામ (૩) ખીલી.

કર્કટી, સ્ત્રી. કરચલી. (૨) નનામી.
(૩) કાકી. [ખટખચકુ.

કર્કર, વિ. [મં.] આકરં;

કર્કવૃત્ત, [સં.] કર્કરાશિનો માર્ગ.

કર્કશ, વિ. [મં.] આકરં;
કઠોર; સખત (૨) કડવાઓ

કર્કશા, વિ. સ્ત્રી) ખરાબ; લાડ-
કણી ને નકોર સ્ત્રી.

કર્કન્ધુ, ન. [મં.] એક જાનનું
ચાકળ; કંકોડા [સર્પ.

કર્કર્કિ, પુ. [મં.] કર્કરાશિનો

કર્કર્કિક, પુ. [સં.] નાગની
એક જાત; આઠ મુખ્ય નાગોમાંનો એક
મોટો નામ.

કર્ણ, પુ. [મં.] સાંભળવાની
ઇન્દ્રિય; ઘન. (૨) કાઠખુલ્લ ત્રિકોણની
કાઠખુલ્લો કરનારી ત્રિ બાજુઓને જોડ-
નારી લીટી (૩) સુકન. (વડાણુદ.) (૪)
કુતીનો પુત્ર. (તે એક મોટો જાનવીર
ગણાય છે.)

કર્ણકઠોર, વિ. [મં.] જાનને
સાંભળતાં સખત થાને એવું; અપ્રિય.

કર્ણચંદ્ર, પુ. [સં.] જાન
વીધવા તે. (૨) જાન કાપવા તે.

કર્ણધાર, વિ. [મં.] કર્ણમધ્ય

વડાણુદ સુકન ધરનાર; વડાણુને ચ-
લાવનાર.

કર્ણુવિશાય, પુ. [મં.] એક
જાતનું-કલ્પિત જૂત. (એમ વહેવાય છે
કે જેણે આ વિશાય સાંધે હોય તેને
તે મામગણાટા જાનમાં કહી જાય છે.)
(૨) અર્ધવા; લોકવાયકા.

કર્ણુદૂલ, ન. સ્ત્રીઓને કાને પહે-
રવાનું એક ધરણું.

કર્ણુરેખા, સ્ત્રી. કાઠખુલ્લાની સા-
મેની લીટી; મુખ્ય લીટી.

કર્ણુલીટી, સ્ત્રી. કર્ણુરેખા.

કર્ણુવેધ, પુ. જાન વીધવા તે. (૨)
જાનમાં પાડેલું ત્રિદ્ર.

કર્ણુમૂળ, ન. [સં.] કર્ણમૂળ
જાનનું શૂન; જાનમાં સણકા મારે અથવા
એક રોગ. (૨) જાનને સાંભળતું ન ગમે
એવું એ તે.

કર્ણુકર્ણિ, અ. જાનોજાન. (એક
જણ જીભને કહે, જીભને ત્રીભને કહે
અને ત્રીભને ચોથાને કહે એમ.)

કર્ણુર્કટ, ન. જાનના આકારનું એક
વાચન. (૨) એક વેશે.

કર્ણુર્કટક, પુ. એ નામનો એકદેશ.

કર્ણુર્કટની, વિ. કર્ણુર્કટનું. (૨) સ્ત્રી.
કર્ણુર્કટ દેશની સ્ત્રી.

કર્ણિકા, સ્ત્રી. [સં.] કળી.
(૨) હાથીની સંદની અણી. (૩) વચલી
આંગળી. (૪) લેખણ.

કર્ણિકાર, પુ. [સં.] કરેણુ.

કર્ણુન્દ્રિય, સ્ત્રી. [સં.] સાંભ-

ળવાનો અવયવ; કાન.

કર્તરિપ્રયોગ, પુ. [સં.] જે પ્રયોગમાં કર્તાનાં લિંગવચનનો સંજ્ઞક ક્રિયાપદ સાથે રહેતો હોય તે. (૧) અકર્મકર્તરિ, ૨ સકર્મકર્તરિ, અને ૩ ભાવકર્તરિ.)

કર્તરી, સ્ત્રી. કાતર.

કર્તવ્ય, ન. [સં.] કર્મ; કામ.

(૨) ધર્મ; કર્મ. (૩) વર્તન; આચાર. (૪) વિ. અવરથ કરવાલાયક.

કર્તવ્યતા, સ્ત્રી. કરવાપણું; ધર્મ; કર્મ. [વ્યતા; કર્મ.

કર્તવ્યપણું. ન. કરવાપણું; કર્તવ્યપરાયણ, વિ. [સં.] પોતાની ફરજને વળગી રહેનાર.

કર્તવ્યપરાયણતા, સ્ત્રી. [સં.] કર્તવ્યનિષ્ઠતા; પોતાને જે કર્મ કરવા યોગ્ય હોય તેને યોગ્યથી વળગી રહેવાપણું

કર્તા, [સં.] કરનાર; બનાવનાર. (૨) પુ. સ્વામી; માલિક. (૩) આદિપુરુષ (૪) ક્રિયાનાયક. (૫) પરમેશ્વર.

કર્તાર, પુ. કર્તા; કરનાર; બનાવનાર.

કર્તાહર્તા, પુ. હવન કરી નહિ તેમજ નાશ કરી નહિ એવા જે તે. (પરમેશ્વર) (૨) કરવા ન કરવાનું જેની મનસફી ઉપર હોય તે. (૩) મુખ્ય કારભારી.

કર્તૃત્વ, [સં.] કરવાપણું. (૨) કર્તાપણું. (૩) શુભરા.

કર્તૃવાચ્ય, વિ. [સં.] કર્તા પ્રમાણે જેને નિતિવચન લાગતાં હોય એવું. (ક્રિયાપદ. વાક્ય)

કર્તૃવશક્તિ, સ્ત્રી. [સં.] ઉત્પાદક બળ; શુભરા.

કર્તૃક, ન. કર્મ; કામ. (૨) પ્રપચ; જટપટ. (૩) પાપ; નકારો કામ.

કર્દમ, પુ. [સં.] કાદવ; કીચડ; ગારો. (૨) એક નષિ તેગમ એક પ્રત્યતિનું નામ.

કર્પટ, ન. [સં.] કાપલા; કહેડો; ચીપડું. (૨) કપડું.

કર્પર, ન. [સં.] લીકર. (૨) ભાગેતું માટીનું વાસણ. (૩) માખાનાં હાલકાની ખોપરી.

કર્પરી, સ્ત્રી. લીકરી; કસેડી. (૨) ખાપરીઈ. [(૨) કના ઠાં.

કર્પાસ, પુ. [સં.] કપાસ;

કર્ણુર, ન. [સં.] કર્ણુર; એક કાંડો ઘોળો, સુમધીદાર, જવાબામાલી રસ

કર્ણુરજૌર, વિ. [સં.] કર્ણુરનો જેવું ગાઢ; મ્બેતવણું. (૨) મહોદેવ.

કર્ણુર, વિ. [સં.] કાચરમીતરું; એક જે રંજના મિશ્રણનાળું. (૨) ખાખી રંગનું.

કર્મ, ન. [મં.] ક્રિયા; વ્યાપાર.
 (૨) કામ; કાર્ય. (૩) પ્રવૃત્તિ; ધર્મ.
 (૪) ધર્મનાં ક્રિયાભાસો (યજ્ઞાદિ). (૫)
 ભાવિ (૬) સંસ્કાર. (૭) વર્તણૂક. (૮)
 નશારાં કામ. (૯)(બા) જેની ઉપર ક્રિયા
 થતી હોય તે કહે. કર્મ કહણુ ને
 કાયા સુવાળી. કર્મ કઠિઆસાનું ને દેહ
 રાતનો. કર્મ કરે તે કાઈ ના કરે. કર્મ
 ના કાઠાં તો કાનાં એવાં એકાં. કર્મ-
 ધર્મમાં કાઠનો ભાગ નથી. કર્મ વિતાની
 એની કરે તો બળદ મરે કે મુકવાણું
 પડે કર્મ વિતાના કરાણીબા ને જાને
 કોની જા. કર્મમાં નહિ એરડીકં તો
 થી ક્યાંથી ખાઈ.

કર્મક, વિ [મં.] કર્મ કરનાર.
 (૨) જેમાં કર્મ હોય એકું, (સકર્મક
 ક્રિયાપદ.) [પુ મચ્છર.
 કર્મકર, વિ કામ કરનાર (૨)
 કર્મકર, પુ હુવાર (૨) બળદીબા.
 (૩) એગાર.

કર્મકાંડ, પુ. [સં.] વેદમાં ચાર
 વર્ણની પ્રાન્તે અવસ્થ કરવાનાં એ કાર્યો
 ગણાવાં છે તે ભાગ.

કર્મકુટ, સ્ત્રી. હંમેશની કંટાળારૂપ
 થઈ પડેલી એકની એક બાળત.

કર્મગતિ, સ્ત્રી [મં.] મચિ-
 તોતુ પરિણામી ફળ; નશીબ

કર્મ-ચંડાળી, પુ. [મં.] કર્મથી
 ચંડાળ જેવો હોય તે; દુષ્ટ; અધર્મી.

કર્મજ, વિ. [સં.] કર્મથી
 ઉત્પન્ન થએલું.

કર્મક, વિ. [મં.] કર્મકાંડી;
 વેદવિદિત કર્મ કરનાર; કર્મક્રાંત.

કર્મણિદ્વિતીયા, સ્ત્રી. [સં.]
 કર્મ અર્થે ને બીજી, વિતક્તિનો પ્રયોગ
 થાય છે તે.

કર્મણિપ્રયોગ, પુ. [સં.] કર્મ
 પ્રમાણે જેમાં ક્રિયાપદ ભવિષ્યન સેતું
 હોય એવો પ્રયોગ

કર્મણિવાચ્ય, વિ. [મં.] કર્મ
 પ્રમાણે ભવિષ્યન રોનાડ. (ક્રિયાપદ).

કર્મનિષ્ઠ, વિ. [સં.] કર્મ ઉપર
 આસ્થાવાળું; કર્મરત.

કર્મનિષ્ઠા, સ્ત્રી. [સં.] કર્મ ઉપર
 પૂર્ણ શ્રદ્ધા હોવી તે; નશીબ ઉપરનો
 વિશ્વાસ [આર્પણ દરી દેવાં તે.

કર્મન્યાસ, પુ. [સં.] કર્મ ધ્વંસરતે
 કર્મચારા, પુ. [સં.] કર્મધન;
 કર્મની ભળ. [પરિણામ.

કર્મદેશ, નં [સં.] કામગું
 કર્મગંધ, પુ. [મં.] કર્મધન;

(૨) કર્મની બેઠી [વર્ત; ભરતખંડ.
 કર્મભૂમિ, સ્ત્રી [સં.] આર્યા-
 કર્મભ્રમ, વિ. [સં.] કર્મથી
 વિચુપ્ત થઈ ગએલું.

કર્મમાર્ગ, પુ. [સં.] કર્મકાંડ;
 કર્મ કરવાથી નિઃશ્ચેયસ પ્રાપ્ત થાય છે
 એવું માનનારો માર્ગ.

કર્મયોગ, પુ. [સં.] કર્મ સાધવાં
તે. (૨) બનાવ; બાંધબેઠ

કર્મરી, સ્ત્રી. એક ભત્રીજી વનસ્પતિ;
વંશલોચન.

કર્મરેખા, સ્ત્રી. [સં.] કર્મ મતિ;
કર્મનો આલેખ. (૨) હાથપગમાંની
એક અમુક લીટી.

કર્મવાદ, પુ. [સં.] કર્મને
લગતો વાદ. (૨) દેવવાદ.

કર્મવાદી, વિ. [સં.] કર્મને
માનનાર. (૨) નશીબકપર આધારશાખનાર.

કર્મવિપાક, પુ. [સં.] કર્મનું
પાકવું; કર્મનું ફળ. (૨) કેવાં કેવાં કર્મે
કેવા કેવા જન્મ થાય છે તે બતાવનારું
પુસ્તક.

કર્મસંગ, પુ. [સં.] કર્મ
રુપે સંબંધ; કર્મના ફળની આસાતે.

કર્મસંલોગ, પુ. [સં.] નશીબનો
યોગ. (૨) બનાવ. [ત્યાગ.

કર્મસંન્યાસ, પુ. [સં.] કર્મનો

કર્મસંન્યાસી, પુ. [સં.] જેણે
કર્મનો ત્યાગ કરેલો હોય એવો સંન્યાસી.

કર્મસાક્ષી, વિ. [સં.] કર્મને
ભેનાર. (૨) કર્મના પરિપાકનો અનુભવ
લેનાર. (નવ કર્મસાક્ષી છે:—પૂરવી, જળ,
તેજ, વાયુ અને આકાશ જે પાંચ બૂનો
તથા સૂર્ય, ચંદ્ર, ચંદ્ર અને કાળ.)

કર્મસાધન, ન. [સં.] કર્મનુષ્ઠાન.

કર્મસિદ્ધિ, સ્ત્રી. [સં.] કર્મનું
ફળ પ્રાપ્ત થવું તે.

કર્મસ્થાન, ન. [સં.] કર્મ
કરવાનું ઠેકાણું. (૨) દેહ; શરીર. (૩)
સંસાર; જગત. (૪) ન્યોતિષમાં લક્ષણ
દર્શનું સ્થાન.

કર્મહીણ, વિ. [સં. કર્મહીન]
કર્મભ્રષ્ટ; કર્મરહિત. (૨) બેનશીબ.

કર્મહીણ, વિ. નિર્ભાગી; અમાર્ગી.

કર્મતીત, વિ. [સં. કર્મ+
તીત] કર્મથી પર; કર્મથી વધુ
ન પડેલો વળાય એવું

કર્મધર્મ, અ. કર્મ અને ધર્મને
અનુસરતી રીતે.

કર્મધીન, વિ. [સં.] કર્મવશ;
દેવાધીન.

કર્મનુસાર, અ. [સં. કર્મ+
નુનુસારવું] કર્મ પ્રમાણે; જેમ
બાંધેલો તેમ. (૨) જેવાં કર્મે કર્યાં
હોય તે પ્રમાણે.

કર્મનુસારી, વિ. [સં.] કર્મને
અનુસરવું.

કર્મોત્તર, ન. [સં.] સંસ્કારરહિ
ક્રિયા. (૨) ક્રિયાની અંદર જે વિરામ
લેવાય છે તે.

કર્મિષ્ઠ, વિ. કર્મ કરવા ઉપર જે
પ્રીતિ હોય એવું. (૨) કામ કરવામાં કુશળ.

કર્મી, વિ. [સં.] કર્મવાળો;
જેનાં મુદ્દત ફળ્યાં હોય એવો; ધનાઢ્ય;

વૈભવી. (૨) ઉદ્યોગી. કહેવું કર્મનો મંદ-
વાદ અને અકર્મીનું છિન્નાશુ કદી જાનાં
રહેતો. કર્મી આયને રૂપાળી બુધે મેર

કર્મેન્દ્રિય, સ્ત્રી. [સં. કર્મ+
ઇન્દ્રિય] કાર્ય કરનારા અવયવો.
(ઇન્દ્રિયો અગિયાર છે. પાંચ કર્મેન્દ્રિયો,
અને પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો મન, વાક, પાણિ,
પાદ, પાપુ અને ઉપરચ, એ પાંચ કર્મે-
ન્દ્રિયો કહેવાય છે.)

કર્પ, પુ. [સં.] એક પ્રાચીન
વજન (તોલો)

કર્પક, પુ. [સં. કૃપ્=એકતુ]
એકતુ; કૃષિકાર.

કપણ, ન. [સં.] ખેતી; ખેડ
(૨) ખેત; તાણ. (૧) વૃક્ષ; કરણ.

કલ, સ્ત્રી. [સં.] પક્ષીનું ઝીણું અને
મધુરું શુંભરત; હંસનાં બચ્ચાનો કલરવ.

કલકલ, નુબો કલકલ
કલકલ, સ્ત્રી. [સં.] શુંભરવ.
(૨) સપૂર્ણ ખીલી રહેતું તે. (૩)
કલગાટ; ઘોંપાટ.

કલકલવું, નુબો કલકલવું.
કલકલિટ, પુ. [સં. કલકલ.
ઉ. અનુ.] ઘોંપાટ.

કલકલાણ, ન. ઘોંપાટ. (૨) રણ-
રોળ. (૩) કંકાસ અને રણપીટ.

કલકી, નુબો કલિક.

કલકલણ, ન. [સં. કુલકલણ]
અપલકલણ; દુરાચાર. (૨) ખરાબ ચિહ્ન.

કલકલણ, વિ. નહારા લક્ષણવાળું;
દુરાચારી. (૨) અભાગીઈ. (૩) જેનામાં
સારા લક્ષણ ન હોય એવું.

કલખાપરી, સ્ત્રી [સં. કલ+
સપર] યુક્તિથી પકવેલી એક જા-
તની ચોથી માટી

કલગી, સ્ત્રી. [કા.] જરીના
રેસાંઓનું ઘાણું; મંજરી (૨) ફૂલનો
ગોટા. (૩) દેવીગીતની એક તરેહ.

કલગીદાર, વિ. કલગીવાળું; ઊગા-
વાળું.

કલગેર, (કલમર), સ્ત્રી. હંચા રેસા-
મનું એક કપડું; બાંધણીની સાડી.

કલત્ર, ન. [સં.] સ્ત્રી; પત્ની; વહુ.
કલહાર, વિ. કળાવળું; કળાથી
જનાવેલું (૨) ચિત્રેશ રાખ્યોનો સિક્કો;
રૂપીઓ. [જગા.

કલણ, ન. કીચડ-ગાગથી બરપુર
કલતર, ન. કલન (૨) અજમારા;
પાકનો અડસટો કલવો તે. (૩) કોસ
દેશવાનાં સાધન (૪) કળતર; પીડા.

કલથી, સ્ત્રી. [સં. કુલિન્ય]
એક જાતનું દિલ્લ ધાન્ય; હલકામાં
હલકું કોળ.

કલના, સ્ત્રી. [સં. કલ્=મણિવું]
અટકળ; અડસટો. (૧) વૃક્ષનાં પિંધાન.

કલપ, [અ.] વાળ વાળા કર-
વાનો એક જાતનો રંગ; કા

કલપવું, કિ. સ.
કરવો. (૨) કિ. અ.

કલિદે, પુ. [મં. કલક] વાગને
રંગ આપવાનો એક ખરડ.

કલમલ, સ્ત્રી. જોલ જોલ કરવું તે;
અનેક અવાજોનો સેજભેજ; પોંધાટ. (૨)
ન સમન્વય તેણું હતાવણું જોલણું તે.

કલમલસાદ, પુ. રોપાટ; ગટખડાટ.
(૨) જુદી જુદી ભતના અવાજોવાળો પોંધાટ.

કલમ, સ્ત્રી. [મં. કલમઃ અ.
કલમ.] લેખણ. (૨) લાપા, (૩)
ચીતરવાની કળા; પીંછી. (૪) પર્વ; કાંડ;
અથવા અમુક લખાણમાંની જુદી જુદી
સરતોમાંની કોઈ પણ એક. (૫) કાંડની
હાળને કલમની માફક કાપી ઉગાડવી તે.
કિ. પ્ર. કલમ કપાળી=ખરતરફ થવું. કહે-
કલમ કહી ને ખરછી=મુસદ્દી લખાણ
લખવાની આવડ, રસોઈની આવડત અને
સુધની આવડત. કલમ, કહી ને ખરછી
તો નાગરની.

કલમ-કશા, વિ. [અ. કલમ.
ફા. કશીદન.] સારી રીતે કલમ
ચલાવી લખનાર; છટાદાર અને મુસદ્દી
લખાણ કરનાર.

કલમ-કસાઈ, પુ. [ફા.] કલ-
મથી કસાઈના જેવું કમ કરનાર.

કલમ-તરાશ, વિ. (ના.) [ફા.
તરાશીદન.] કલમ ધડનાર. (૨)
કલમ ધડવાની છરી.

કલમ-દાન, ન. [ફા. દાન=
સ્થાન; જે.] કલમો લખવાની જુગળી
પેટી.

કલમખંડી, સ્ત્રી. [ફા.] કલમ-
વાર લખાણ; મુદાસર લખાણ. (૨) કલ-
મવારી કથુલાત (૩) સરકાર અને જમી-
નદારની વચ્ચે થએલી કથુલાત. (૪)
જમીનની કલમવાર તપસીસનું પત્ર.
(૫) જપતીદારે દેણદારની મીઠાળની
તપસીસ લઈ ચાલી કરવી તે.

કલમખંડી-ચેરો, પુ. જેહુનો પાસેથી
એક સરખી રીતે જે કર લેવાતો ડોલને.
કલમી, સ્ત્રી. વદાણની કાડી; નાચો
સડ. (૨) વિ. કલમ કરીને ઉગાડવું. (જા.)

કલમો, પુ. [અ. કલમ=
જોલણું.] કુરાનની કડી; ખંડ. (૨)
વચન; ઉપદેશ વચન. (૩) કુરાન;
આજ્ઞા. કિ. પ્ર. કલમા પદવા=મુસલ-
માની ધર્મ સ્વીકારવો.

કલરવ, પુ. [મં.] પ'ખીઓનો
મધુર ગવાજ.

કલવાર, સ્ત્રી. દુધાઆ સોપારી
કલણું, ન. [મં. કવલ]
જુઓ કલવો. (૨) કળણું.

કલવો, પુ. [મં. કવલ.]
પરણવા નતા વરને કન્યાના બાપને લાંથી
પહેલું વહેલું જે ખાવાનું મોકલવામાં આવે
છે તે; મંજળ કવલ.

કલશ, જુઓ કળશ.

કલહ, પુ. [મં.] જે જણે
સામસામી તકસર કરવી તે; વિવાદ. (૨)
વિમહ; ચુધ; લડાઈ.

કલહપ્રિય, પુ. [મં.] નારદ,
ન્યાં ત્યાંસ્યાંબુઠાં કરીલકાઈ કસવનાર.

કલહસં, પુ. [મં.] નાનો-
હંસ; કાલું કાલું બોલતું હંસતું બન્ધુ.

કલહાંતરિતા, સ્ત્રી. [મં.]
કલહ કરી પતિ ઉપર રિસાએલી નાચિકા;
કસલું લઈ બેઠેલી સ્ત્રી. [દોષ

કલંકે, ન. [સં.] લાંછન; ડાઘ;

કલંકી, વિ. કલંકવાળું. (૨) પ.
કલંકવાળો-ચંદ્રમા.

કલંક, જુઓ કલાંક.

કલંકર, પુ. [સં.] મદારી;
ચાલી; પારખી. (૨) વણસંકર માણસ.

કલંધર, પુ. વિ. [સં. કલંકન
ધર] કલંકને ધારણ કરનાર (ચંદ્ર).
(૨) જેને ઘાન ચરમ નો ઢોધ એવો
ઉપજીવ્ય માણસ.

કલા, સ્ત્રી. [સં.] ચંદ્રનો
સોળમો ભાગ (૨) કાળમાન (૩) સ્ત્રી-
રત્ન. (૪) હુન્નર; કસબ; કલા.

કલાધૃ, સ્ત્રી. ધોળી અને ઝટકોમળી
નય એવી એક દલગી ધાતુ; ખંચ. કિ.
પ્ર. કલાઈ કરાવવી=માથુ મુંડાવવું.

કલાઈસિપેતો, પુ. કલાઈ બાળીને
કરેલી ધોળા રાખ.

કલાડ, પુ. [અં.] અડી ઘડી
જેટલો વખત; અવર. ના. કિ.

કલાકેલિ, પુ. [સં.] ક્ષીમદેવ.
(૨) વિ. વિલાસી.

કલાકેલિ, સ્ત્રી. [સં.] યુક્તિ-
વાળી રમત; ગમત.

ક-લાગુ, વિ. [કુ+લાગ.]
લાગ વગરનું; કથોલું.

કલાદ, પુ. [સં.] સોની; હેમકૂટ.

કલાંધર, પુ. [સં. કલા+ધૃ=
ધરણ.] કળાએને ધારણ કરનાર-ચંદ્રમા.

કલાનીંધ, પુ. [સં.] ચંદ્ર; ચંદ્રમા.

કલાપ, પુ. [સં.] સમૃદ્ધ; જલ્દો.
(૨) મોરનાં પીછાનો જલ્દો. (૩) પરણું.
(૪) ધર; મિયાન.

કલાપી, પુ. [સં.] કલાપ-
વાળો-મોર.

કલાપીટ, સ્ત્રી. કલ્પણ કરવું અને
પીટવું-તે; રસિશ. (૨) ધોંધાટ; ધાંધલ.

કલાવૈલ, ન. સ્ત્રીઓના કાનનું એક
ધન્યું.

કલાયુત, (કલાગત), પુ. [ફા.
કલાયત્ન=સોનાનો તાર.] કસબ;
રેશમના દોસ સાથે પહેલેલો સોના
રૂપનો તાર.

કલાબો, પુ. ખાંચનો કાપ.

કલામ, સ્ત્રી. [અ.] લાપાં;
જાલી. (૨) લખાણ; વાઙ્મયના. (૩)
કરો; પદ; વિભાગ.

કલાએશરીફ, નં. ફોરન.

કલાર, ન. એક જલની વનસ્પતિ;
કોલી.

કલારસ, પુ. કળા ઉપરનો પ્રેમ;
કળાનો આસ્વાદ.

કલ્પાલ, પુ. [મ. કલ્યા=મ-
દિરા અને પાલ=રાખનાર.] દાર
ખનાવી વેચનાર.

કલ્પાલખાતું, ન પીકું; દાર વેચ-
વાતું કેસાણું. (૧) વ્યસનીએને લેના
ચવાની જગા. (૩) તોફાન, મસ્તી કરીને તે
કલ્પાલણુ, સ્ત્રી. કલ્પાલની સ્ત્રી.

કલ્પાલી, સ્ત્રી. દાર ગળવા વેચ-
વાનો ધંધો.

કલ્પાવતી, વિ. [સં.] કળા-
વાળા; કાંતિવાળા. (સ્ત્રી.) ૨) જેને
કળાઓ આવડતી હોય તે (સ્ત્રી.) (૩)
ગુંબજગંધર્વની વીણા.

કલ્પાવણું, કિ. સ. [સં. કલ-
કલ્પ=ચડાવણું.] ચડાવણું; પટા-
વણું; વખાણ કરીને ખોલાવણું; યુક્તિથી
કલ્પાવણું. કરનારી સ્ત્રી.

કલ્પાવતી, સ્ત્રી. નાચ અને ગાન
કલ્પાસ, વૃદ્ધા કલ્પાસ.

કલ્પાંકલ્પાં, અ. ખીલેલું હોય તેમ.
કલ્પાંકી, સ્ત્રી. શરીરની પાંચળી.

કલિ, પુ. [સં.] ખોટાઈ;
નકાઈ. (૨) કલહ; કંદાસ. (૩) જન્મતા
આયુષ્યનો શોષ અને છેલ્લો ભાગ; એક
યુગ. (૪) પાપશુદ્ધિ.

કલિઆર, (કલિઆર), હરણના
ટાળાનો વરો નર.

કલિકા, સ્ત્રી. [સં.] કુલવાની
તૈયારી ઉપર આવેલું કૂલ; કળા.

કલિત, વિ. [સં. કલ્પ=મ-
ખનું] નાણામાં આવેલું.

કલિયુગ, પુ. [મ.] ચાર યુગ-
માંનો છેલ્લો યુગ. (મહા ભારત અને
મનુસ્મૃતિ પ્રમાણે ૧૦૦૦-૧૨૦૦ વર્ષનો
અને પૌરાણિક રીતે ૪૩૨૦૦૦ વર્ષનો
કલિયુગ ગણાય છે.)

કલિમલ, પુ. [મં.] કલિયુ-
ગની ખરાબ અસર. (૨) અપરાધ; પાપ;
અસદ્ વાસના.

કલિંગકુંડ, (કલિંગકુંડ), તામુચ;
આરીઆંતી બંતનું મિષ્ટ પાણીથી કરપૂર
એક મોટું કુંડ.

કલિંગ-દેશ, પુ. [સં.] કલિયુ-
ગિંદુસ્તાનમાં આવેલો એક દેશ.

કલિંગકંઠ્યા, સ્ત્રી. [સં.] યમુના
નદીનું એક નામ; કાલિંદી

કલુપ, ન. [સં.] મલિનતા;
અપવિત્રતા. (૨) પાપ. (૩) વિ મેકું;
મંદું. (૪) પાપી.

કલુપિત, વિ. [સં.] મલિન;
અપવિત્ર. (૨) પાપી. (૩) મેકું; મંદું.
(૪) કચવાએલું; રિસાએલું;

કલુષી, વિ. પાપી. (૨) સ્ત્રી.
ભેંસ; મલિની.

કલેકટર, પુ. [અ.] જિલ્લાનો મ-
હેસુલી અમલદાર; એકડું કરનાર.

કલેજી, ન. કાળજી. (૨) મન;
અંતઃકરણ.

કલેડી, (કલેડી), સ્ત્રી નાનું કલેડું.
(૨) ઠીખ. (૩) વેતર ન યયું હોય તેવી
ગાય-ભેંસ.

કલેદું, ન. માટીની ઠીંગ; માટીની
 (દોડી. કલેદું કલેદા વગર શું આજ ર-
 'હેરો=અમુક વસ્તુ નહિ હોય તો શું કામ
 'અટકી પડશે ? કહી નહિ. (૨) સ્વસ્તુ
 બાગે તે કલેદાંબને વહુ બાગે તે ઠીકરો=
 'મોટું' માણસ કરે તે સારું અને નાણું
 'માણસ કરે તે ...' [સં. ૬૧]
 'કલેદાંબ' (આ કોડી. [સં. ૬૧]
 ૬. (૧) તરીકે ચલણમાં પુણી. (૩)
 ૬. (૧) તરીકે ચલણમાં પુણી. (૩)
 કલેદાંબ, જુઓ - 'સં. ૬૧'
 કલે, જુઓ કલ્યાણ.

કલેગરે, પુ. વાસણેને કલાઈકનારો.
 કલે-સપેતો, પુ. કલાઈને બાળીને
 નાવેલી ખાખ.

કલોડું, ન. કલોડું; રાડું.
 કલોડી, સ્ત્રી. વાછડી; નાની માથ.
 કલ્ક, પુ. [સં.] પાપ. (૨)
 મ. (૩) કાનનો મેલ (૪) વાટીને બ-
 વિદો લોહો. (૫) કાલ; કીચડ.

કલિક, પુ. [સં.] વિધ્યુને
 ધમો અવતાર.

કલપ, પુ. [સં.] જગતની
 પતિથી માંડીને તેનો નાશ થાય ત્યાં
 ગાનો કાળ. (૨) રૂઢિ; સીતલાલ. (૩)
 સન; અમલ. (૪) વેદનાં જે છ અંગ
 હાય છે તેમાંનું એક. (૫) ધર્મકાર્યનો
 વિધ.

કલપક, વિ. [સં.] કલપના
 સ્નાર; સોપક. (૨) પુ. નિધ; આચાર.

કલપતરુ, ન. [સં.] જે જોઈએ
 તે આંખનાં એક કલપનિક દેવદરુ. (૨)
 એમાંથી મનોવાંચિત મળે તેવી કાઈ
 પણ વસ્તુ

કલપદુમ, જુઓ કલપતરુ.

કલપના, સ્ત્રી. [સં.] રચના.
 (૨) તક; દુરંગ. (૩) અનુમાન; અટ-
 કળ. (૪) યુક્તિ; કળા.

કલપના-બળ, ન. [સં.] નવી
 બનાવટ કરવાનું સામર્થ્ય.

કલપનારાકિત, સ્ત્રી. [સં.]
 કલપના કરવાનું બળ.

કલપનાસૃષ્ટિ, સ્ત્રી. [સં.]
 કલપનાથી કરેલી બનાવટ; તક-તરંગના
 થોડા [કરવા જેવું.

કલપનીય, વિ. [સં.] કલપના
 કલપસતા, સ્ત્રી. [સં. કલ્પ-
 લતિકા] મનોવાંચિત પુરું પાડ-
 નારી સ્વર્ગની એક લતા.

કલપવું, કિ. સ. [સં. કલ્પ]
 મનમાં વિચારથી રચવું; તક કરવો. (૨)
 અનુમાનવું. (૩) માનવું.

કલ્પવૃક્ષ, જુઓ કલપતરુ.

કલ્પસૂત્ર, ન. [સં.] કર્મ-
 કાંડને લગતા નિયમોનું સૂત્ર.

કલ્યાણવર્તુ, કિ. પ્રે. ટળવળાવતું;
 કાળજી બાળવું (૨) કુખી કરવું; સેવ-
 સવતું; અંતર દાઝે એમ કરવું. (૩)
 સસવતું; હસત કરાવવું.

કલ્પાંત, પુ. [મં.] કલ્પનો
છેડા; મહા પ્રલયનો કાળ. (૨) ન. અ-
ત્યંત સંયુક્ત-લક્ષણવું તે.

કલ્પિત, વિ. [સં.] કલ્પેલું;
કૃત્રિમ.

કલ્પેલું, વિ. કલ્પિત.

કલ્પમય, ન. [સ.] પાપ. (૨)
લાંચન; હાથ. (૩) દોષ; અપરાધ (૪)
મહિનદા.

કલ્પે-શરીર, ન. કુસન.

કલ્પ્યાણ, ન. [સ.] ક્રિય; હિત.
(૨) મંગળ; શ્રેય. (૩) એક સંબોધક રામ.
(૪) વિ. સાધ; લક્ષ. રૂ. મ. કલ્પ્યાણ-
મસ્તૃ=સાઈ થાઓ.

કલ્પ્યાણ કરણું, કિ સ સાઈ કરણું.
(૨) ઉદ્ધાર કરવો; તારવું.

કલ્પ્યાણકર્તા, વિ. [સં.] ક્રિય
કરનાર (૨) તારણ કરનાર; ઉદ્ધારનાર

કલ્પ્યાણકારી, વિ શુભકારી; મંગ-
ળકારી. (૨) તારણ-ઉદ્ધારણ કરે એવું.

કલ્પ્યાણી, સ્ત્રી. [સં.] કલ્પ્યાણ
કરનારી; શુભકારિણી. રૂ. મ. બાઈ-
કલ્પ્યાણી=સ્ત્રી જેમ કહે તેમ કરનાર;
બાવલો માણસ. કિ. મ બાઈ કલ્પ્યાણી
કરણું=આજીજી કરવી. (૨) જાણ માગવી.
બાઈકલ્પ્યાણીપણું=દૈન્ય દેખાડવું તે.

કલ્પા, પુ. (હિં.) ગાલ ઉપરના વાળ.

કલ્પાઈ, (કલ્પી-કલ્પે) સ્ત્રી. કપડાની
પાટલી અથવા ધડી કરવી તે.

કલ્પી, સ્ત્રી. છાત્રાને હાથને કાટે પ-
હેરવાનું પાટણું સોના રૂપાનું કડું. (૨)
કપડાંની કરેલી પાટલી. કલ્પી કરવી=
કપડાની ધડી કરવી.

કલ્પું, ન. [સં. કટક=કડું
ક.] સ્ત્રીઓને પગે પહેરવાનું રૂપાનું કડું;
કલ્પું

કલ્પી, પુ. ^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૯} ^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨} ^{૨૩} ^{૨૪} ^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૭} ^{૨૮} ^{૨૯} ^{૩૦} ^{૩૧} ^{૩૨} ^{૩૩} ^{૩૪} ^{૩૫} ^{૩૬} ^{૩૭} ^{૩૮} ^{૩૯} ^{૪૦} ^{૪૧} ^{૪૨} ^{૪૩} ^{૪૪} ^{૪૫} ^{૪૬} ^{૪૭} ^{૪૮} ^{૪૯} ^{૫૦} ^{૫૧} ^{૫૨} ^{૫૩} ^{૫૪} ^{૫૫} ^{૫૬} ^{૫૭} ^{૫૮} ^{૫૯} ^{૬૦} ^{૬૧} ^{૬૨} ^{૬૩} ^{૬૪} ^{૬૫} ^{૬૬} ^{૬૭} ^{૬૮} ^{૬૯} ^{૭૦} ^{૭૧} ^{૭૨} ^{૭૩} ^{૭૪} ^{૭૫} ^{૭૬} ^{૭૭} ^{૭૮} ^{૭૯} ^{૮૦} ^{૮૧} ^{૮૨} ^{૮૩} ^{૮૪} ^{૮૫} ^{૮૬} ^{૮૭} ^{૮૮} ^{૮૯} ^{૯૦} ^{૯૧} ^{૯૨} ^{૯૩} ^{૯૪} ^{૯૫} ^{૯૬} ^{૯૭} ^{૯૮} ^{૯૯} ^{૧૦૦}
કાળાઓ. (૨) કાલિગડું, ૧૫૫૫-
મૂળો કલ્પોઈ મિથ પાળુકલ્પા વાળવો=
બાળકનો ન ન યથા પછી પેટનો ભેરવી
કલ્પો કરવો.

કલ્પોલ, પુ. [સં.] આનંદથી
ઉભરાવું; પ્રસન્નતામાં હસવું ખેલવું (૨)
મેલો વરગ; લહેર.

કલ્પુકાર, ન. [સં.] એક સં-
મધી ફલ.

કવ, અ. (સં. કવ.) કવારે,
કવે હહાડે.

કવખત, પુ. કવેળા; વખત જે
વખત. (૨) કાચને થોડા સમય નહિતે

કવણું, વિ. વગ વગરનું; સારી વગ
ન હોય એવું. (૨) કલોણું; કલોઈ

કવચ, ન. [સં.] અરતસરતથી
સારીરનું રક્ષણ કરનાર અભેદ પહેરણ.
બખતર. (૨) મુઠકાટ ન લાગે તે ખે
મંત્રોથી સારીરનું રક્ષણ કરવું તે.

કવચન, ન. [સં. કુ+વચન]
કવેલું; કવોલ. (૨) ન કહેવાય તેવા
વેલું કહેવાં તે. (૩) આગ.

કવચું-ચાં ન કીચનાં બી; કીચાં.
(કીચ નામની વેલ વાડામાં એવી મેળેલ
ઠાળી નીકળે છે. એને આમલીતા જેવા
સાંતરા થાય છે. એ કાવરાની કંવાડી સ-
રીરને લાગી હોય તો અત્યંત ચેળ આવે છે.)

કવચક, સ્ત્રી. મહેનત; અમ. (૨)
અતુકાળ.

કવડી, સ્ત્રી. દાડી; જલચર નંદુ-
ઓની છાંયો. (આ દાડીઓ પૂર્વે હલકા
સિંહા તરીકે ચલણમાં ચાલતી) (૨)
મોઢાંડાની રમત.

કવણ, સ્ત્રી. [સં. કઃ-કિમ્]
કામ; ક્યું; કું

કવન, ન. [સં. કઃ-કહેતું]
કવણું; કવિતા કરવી; કવિતા.

કવની, પુ. કવિ; વણન કરનાર
(૨) ભાટ. (૩) કહેવાની રીત. (૪) કહેવી.

કવર, ન. [અં.] પરખીડીકું.
(૨) ઠાંકણ; ઓઝાડ. (૩) પાકું (૪)
મીઠું; લવણ.

કવરક, પુ. [સં.] કેદી; ખંદીવાન.

કવરધું, વિ. ચેરવાળખી; ઓઢું;
અયોગ્ય; સખત; કડકું.

કવરવણું, કિ. પ્રે. કાવર કરણું;
હેમન કરણું; સતાવણું. (૨) કવિલા કસખવી

કવરી, સ્ત્રી. સીઓના મોટલાની લટ.

ક-વરા, પુ. અણધારતો વચ્ચે-ખચ.

ક-વર્ગ, પુ. [સં.] 'ક' સ્થા-
નના જે પાંચ અક્ષરો તે; કં ખ ગ્ ધ્ ર્

કવણું, સ્ત્રી. [સં. કુ+વર્ણ=
ભવિ.] કુભવિ; હલકી ભવ. (૨) વ્ય-

જન અક્ષરોમાંના કં ખ ગ્ ધ્ ર્ એ
પાંચ અક્ષર

કવણ, પુ. [સં.] એક વાર મોં
ભરાય મોટલો જલો; કોળીઓ.

કવણાં, ન. (ખ. વ.) નળીઓ;
નળીઓની ઘસિ (૨) મોઢારીઓ.

કવણું, કિ. સ. [સં. કણ]
વણુંવણું; કવિતા કરવી.

ક-વરા, વિ. [સં. કુ+વરા]
પ્રાધીન; વાળેદાર (૨) શ્રી. આપડી; જલર.

ક-વા, પુ. [કુ+વાયુ] વહાણ
હંકારવાને અનુકૂળ પવન નહિ તે; પ્રતિ-
કૂળ પવન (૨) પ્રતિકૂળતા. (૩) અકલિત.
(૪) દોષ; ખગાડ (૪) પ્રતિકૂળ વાતાવરણ.

ક-વાટ, [સં. કુ+વર્ત્તમ]
નકારો રસ્તો (૨) વિપરીત રીતભાત;
અનાનિતો માર્ગ.

ક-વાણું, [સં. કુ+વાણું=વરણ-
ચીત.] જેમા કંઈકે નકારો વરણ હોય
એકું (૨) લાગત; ઓડ.

કવાણ, પુ. [કા.] માસની
એક બનાવટ

કવાણત, સ્ત્રી. [અ. કવાણત્]
સેનિક શિક્ષણ; યુદ્ધને લગતા નિયમોઈ
શિક્ષણ (૨) સુસ્તિ

કવાણતી, વિ. [અ.] કવાણત
પામેલું; લગાવ-કળવણીવાણ; સુશિક્ષિત.

ક-વાયુ, ન. [સં. કુ+વાયુ]
કવા; વહાણને પ્રતિકૂળ પવન. (૨) ક-

વખત. (૩) વિ. પ્રતિજ્ઞા; ઉચ્છૃં. કહે-
સગાથે હીરા ને કપાથે કાંકરા

કપારી, સ્ત્રી. અપકીર્તિ; બેચાળપદ.

કપાલ, [અ.] રાગ તાણીને
માનાર; ગવેયો (૨) તાણીને ગાવાનો
એક રાગ

કપાલી, વિ તાણીને ગાવાનું (અયન)

કપાણું, કિ અ ગવાણું, કવિતા
કરાવી. (૨) વગોવાણું; નિંદાણું. (૩)
ગગડી જાણું; લયજાણું; કથણી જાણું. (૪)
બેચી જાણું; દૂધ દેણ બાંધ વણ.

ક-વાસ, પુ. [સં. કુ+વાસ]

કુત્યાન-કઠામ (૨) નકારી વાસ (૩)
જવ મધ અને મીઠાની મેળવણીનું પેથ
કવિ, પુ. [સં.] કવિતા કરનાર.
(૨) પદિત; વિદ્વાન. (૩) પદ્ય (૪) વિ.
બાણું, સાણું કહે- જ્યાં ન પદોંચિ સવિ
ત્યાં પદોંચિ કવિ.

કવિજન, પુ. [સં.] કવિઓ.

કવિત, ન. એક રાગ-છાંદનું નામ;
મનહરજી. (બાદ લોકોમાં કવનો બહુ મેટિ
બાગે ' કવિત 'માં લખાએલાં હોય છે)

કવિતા, સ્ત્રી. [સં.] કવિનું

તે કથન-સ્વન-તો; કાવ્ય; પદ્યબેધ;
અતૌકિક વાણીની રચના.

કવિતાઈ, સ્ત્રી કવિતા કરવાપણું;
કવિપણું. (૨) વિ કવિ સંબંધી;
કવિતા સંબંધી.

કવિતા-શક્તિ, સ્ત્રી. [સં.]

કવિતા બનાવવાનું સામર્થ્ય.

કવિત્વ, [સં.] કવિતા બના-
વવાની શક્તિ.

ક-વિદ્યા, સ્ત્રી. [સં. કુ+વિદ્યા]

જ્ઞાનનો દુરુપયોગ; હુમ્યાઈ (૨) ટંક-
વિદ્યા; મંત્રવિદ્યા; મેલીવિદ્યા.

કવિરાજ, પુ. [સં. કવિ+

રાજન] આરો કવિ; ઉત્તમ કવિ.

કવિચર, પુ. [સં. કવિ+ચર]

કવિઓમાં શ્રેષ્ઠ ઉત્તમ કવિ.

કવોચર, પુ. [સં. કવિ+

ઈશ્વર] કવિઓમાં સર્વોપરી; ઉત્તમ
કવિ. [સર્વોત્તમ કવિ.

કર્વીદ્ર, પુ. [સં. કવિ+દ્ર]

ક-વેણુ, ન. નકાર વચન; અપ-
શબ્દ; આળ

ક-વેળા, સ્ત્રી કવખત; અશોચ

વખત (૨) ક-રત; ક-મોક્ષમ (૩) અગુણ
સમય

કવ્ય, ન. [સં.] પિતૃઓને

આપવાનું અન્ન; પિતૃઓ નિમિત્ત કે
બ્રહ્મલોભન વગેરે કરવામાં આવે છે તે
(દેવતાઓને આપવાનું તે કવ્ય અને
પિતૃઓને આપવાનું તે કવ્ય)

કરા, સ્ત્રી. [સં.] કોસનું ઘેરું-

વસ્ત્ર (૨) હળની કસ

કરાણું, ન. કમરણું

કરાલી, સ્ત્રી. [સં. કલશ]

નાનો લેટિ; કળસલી.

કરણો, પુ. કંડાણો

કશું, વિ. [સં. કશન] કાષ્ઠ;
કાષ્ઠ; કાષ્ઠપા. (૨) કા (૩) કા; કા
નતનું [જોડી રોષા

ક-રોષા, સી. નહિ રોષા તે;
ક-રોષાવિતું, વિ. નહિ રોષાવં;
ગણપટનું. [(૨) નોહ

કરમસ, ન. [સં.] પાપ; દુઃખ.
કશિયત, અ. [મં.] કાષ્ઠએક;
કાષ્ઠપા. [રોષા. (૨) કેસર.

કશિમર, પુ. [મં.] કાશીર
કશ્યપ, પુ. [સં.] કાશ્યપો. (૨)
એક કાશિ; બ્રહ્માના પુત્ર મરીચિનો પુત્ર;
હિતિ એને અહિતિનો પતિ તથા દેવ
એને દાનવો બેકનો પિતા.

કપાય, પુ. [સં.] વનસ્પતિ
દ્રવ્યોનો ઉત્કળો; કાઠો (૨) ગેર નેવો
ભગવો રંગ (૩) પાપ (૪) કહુવો સ્વાદ.
(૫) તરંગ. (૬) વિ. મેલું; મલિન. (૭)
રંગિલું; ભગતું.

કપાયિત, વિ. [સં.] રંગિલું.
(૨) કસાણું; કાઠણું. (૩) મેલું થએલું
(૪) રિસાએલું; દુભાએલું

કષ્ટ, ન. [સં.] દુઃખ; પીડા.
(૨) સહ; મુશ્કેલી. (૩) શ્રમ; મહેનત.
કિ. પ્ર. - કષ્ટ કરતું=ઉપવાસ વગેરેથી
શરીરે દુઃખ સહન કરતું. (૨) કંઠાસ
કરવો. (૩) મહા કષ્ટ રહેવું. ૩ પ્ર.
કાયાકષ્ટ=રહેતું દુઃખ કષ્ટસાધ્ય=દુઃખે
કરીને પ્રાપ્ત થાય એવું.

કષ્ટ-કારક, વિ. [સં.] કષ્ટ
આપે એવું; કષ્ટ-કારક એવું. (૨) મુશ્કેલી;
દુઃખસાધ્ય

કષ્ટકાળ, પુ. [સં.] 'પીડાનો'
સમય; આપત્તિમય. (૨) મુશ્કેલીનો વખત.
કષ્ટદાયક, વિ. [સં.] દુઃખ
દેનાર; મહેનત આપે એવું.

કષ્ટનપ્રાપ્ત, ન. [સં. કષ્ટ+
નપ્ત+અપ્તક] કષ્ટને તપ્ત કરનાર
આફ કડીઓનું સ્નેહન-કામ.

કષ્ટાણું, કિ. અ. (ના. પા) પ્રસવ
સમયે પીડાવું

કષ્ટિત, વિ. [સં.] દુઃખી;
પીડિત (૨) નેમાં મુશ્કેલી પડી હોય
એવું (૩) શ્રમથી પ્રાપ્ત થએલું

કષ્ટી, સી. પીડા; મુશ્કેલી; તરડી.
(૨) કષ્ટકારકતા. (૩) વિ. દુઃખી; પીડિત.
(૪) ભલે દુઃખ વેડનાર.

કસ, પુ. [મં. કપ્] કમેડી
ઉપરથી નક્કી કરેલો સોના રૂપાનો આંક;
ચરીસણ (૨) સાર; તત્ત્વ, સત્ત્વ (૩)
ભર; બળ (૪) કાપડો; લાઝ; માથ.
(૫) કપડાને બાંધવાની નાની દોરડી.

કસકસતું, વિ. [સં. ક્રપ્]
ખેચાણ; તણાવ, તગ, સત્ત્વજડ, (૨)
પરાણે બસબર થવું, કહક આણું મહેલું
હોય એવું

કસકસતું, કિ. અ. [મં. ક્રપ્]
તણાવું, ખેચાવું, સત્ત્વજડ થવું. (૨)
પરાણે બસબર આપસર થવું.

કસકસાવવું, કિ. પ્ર. તાણવું; ખેંચવું; ભેરથી બાંધવું. (૨) પસાણે બસે-બર થાય એમ કરવું (૩) તાવવું; પરીક્ષા કરી બેવી.

કસકસીને, (કસીકસીને) અ ખેંચીને; તાણીને; ભેર કરીને. (૨) તા-વીને; પરીક્ષા કરીને (૩) પસાણે બસેબર થાય એવી રીતે.

કસકડીઓ, પુ. એકના સવાયા કરનાર કસડો, પુ. કંઠોરો; કમરબાંધ.

કસણ, ન. [સં. કર્ણ] કસોડી.

કસણવું, કિ. સ. [સં. કૃષ્] ભેરથી મસળવું; ઝુંદવું; કળવવું. (૨) ભેરું કરવું; ચાળવું.

કસણાએણું, વિ. ઝુંદાએણું; એ-વાએણું; મિશ્ર થએણું.

કસણાવવું, કિ. ચ ચાળાવવું; ઝુંદાવવું.

કસણી, સ્ત્રી. [સં. કૃષ્] કસોડી; દુઃખ. (૨) વાંસળી; પૈસા ભર-વાની લાંબી કાપળી.

કસણું, જુઓ કણસું
કસેણું, વિ. પસાણે બસેબર થવું; તણાવું; ખેંચાવું. (૨) ચોણું રહેવું.

કસડ, સ્ત્રી. [અ.] ધારણા; હેણું; આશય.

કસદાર, વિ. કસવાણું; સરવવાણું. (૨) ચોકણું. (૩) રસાળ. (૪) ચંચળ; (૫) ધનવાન; પૈસાવાળું.

કસવાણું, વિ. જુઓ કસદાર.

કસખ, પુ. [અ.] રેશમન તાંતણા સાથે વણેલા સોનારપાના વા (૨) ધંધો; રાજગાર (૩) હુન્નર; કળા કારીગરી. (૪) હુશ્યાઈ; અનીતિનું કામ

કસખ-ચોર, પુ. ધંધામાં કામ કરનાર. (૨) ચોરાની અંબડત કુપ રાખનાર.

કસખ-ચોરી, સ્ત્રી. ધંધાની આવડતથી લાભ કાઢી લેવાની કળા; કસખ ચોરખણું.

કસખણ, સ્ત્રી. અનીતિને માટે આંછવિછ કરનારી સ્ત્રી; વેશ્યા. (૨) કસખ નાણુનારી સ્ત્રી; આવડવાળી સ્ત્રી.

કસખી, વિ. હુતરકળા નાણુનારી હોસિઆર (૨) કસખ ભરેણું.

કસખ, પુ. [અ. કસમ] સમ; સોગમ.

કસમજ, સ્ત્રી. કમ-સમજણ; યોગી સમજ; અણસમજ.

કસમનામું, ન. [પં.] સોગમ ઉપર લખાવેલું લખાણ.

કસમો, પુ. [સં. કુન્સમય] ક-વખત; નહીસે સમો.

કસમોડા, પુ. [બ. વ.] અંચ મરોડાવાના ઉકાંટા આવવા તે; આંકડે આવવા તે; કંધારી. (૨) વેળા આવવી તે

કસમોડાણું, કિ. અ. કસમોડ આવવા; આંકડી આવવી; અંચ તણાવું (૨) વચકાવું.

કસર, સ્ત્રી. [અ.] કંચારા; અપૂર્ણતા (૨) ઘટ; ખોટ. (૩) ખામી; ખોટ. (૪) કંબુસાઈ; કૃપણતા (૫) ગુસ્સાન. (૬) સુનો; ભૂલ. કિ. પ્ર. કસર કરવી = સલાખીને વાપરવું કસર આપવી = વટનો બ્રહ્મો આપવો. કસર રાખવી = કંઈક ન્યૂનતા રાખવી. કસર રહેવી = સહેજ ક્યારા રહેવી.

કસરત, સ્ત્રી. [અ.] શરીર કસવાની ક્રિયા; વ્યાયામ; તાલીમ. (૨) અભ્યાસ; મહાવર. (૩) શારીરિક ચક્ષન-વચનના ખેલ

કસરત-ખાખ, વિ. કસરત કરનાર; નિયમિત રીતે શરીરને કસનાર.

કસરત-શાખી, સ્ત્રી. કસરત કરવાનું કાણું; અખાડો; અંજમહેનતની રમતો કરવાની જગા.

કસરતી, વિ. કસરતખાખ; કસવા-ખેલું; કસાએકું.

કસરીડ, વિ. કસર કરનાર; કંબુસ. (૨) સલાખી રાખાખીને વાવરનાર

કસરી, સુખ કલસરી

કસવાડ, ન. ધાણીની અદરનું ખાંડવાણું ચોકું

કસવાડો, પુ. હળના જુદા જુદા ભાગોમાંના એક ભાગ; ફાયર

કસવાણ, સ્ત્રી. શરીરની અનાદેઅ સ્થિતિ; મંદવાડ.

કસણું, કિ. સ. [સં. કૃષ્] દંપતી ભેડું; કસોટી કરી લેવી. (૨)

ખેંચવું; તાણવું. (૩) રંગડવું; ઘસવું. (૪) ખેંચવું (૫) મહેનત આપવી (૬) હાળવું; પીણવું; ખેંચ હેરાન કરવું. (૭) અનમાવવું (૮) કિ. અ. ઘડવું. કિ. પ્ર. શરીર કસવું = શરીરને મહેનત આપવી. ૩૦ પ્ર. કસીને કામ લેવું = સખતાઈથી કામ લેવું. કસીને કામ પાડવું = અનુભવ લીધા પછી કામ પાડવું. કમર કસવી = તૈયાર થવું. કહેવું સોનું બેઠાએ કસી ને માણસ ભેઠાએ વસી = કસવાથી સોનાની અને સાથે રહેવાથી માણસની વસીલા થાય.

કસાધ, પુ. [અ.] પશુઓને ખારી તેનું માંસ વેચવાનો ધંધો કરનાર; ખાટકી (૨) ખુની માણસ (૩) વિ. દૂર; નિર્દય; થાવકી કહેવું કસાધને ઘેર કલોલ ને ધમી વગરે દોલ = પાપી મોજ કરે છે અને ધમી રખડી પડે છે (૨) કસાધને ઘેર કુશળ ને ધમીને ઘેર ધાડ = કસાધનું સાથે થાય છે ને ધમીનું જુરૂં થાય છે. કસાધને ઘેરથી ગાય છોડાવવી. કસાધવાડે જવું અને હાડમાંની આમડછેટ કેમ પાલવે ?

કસાધ-વાડો, પુ. કસાધ મહોલો; ખાટકીવાડો. (૨) મંદુરવાન; નડારી જગ્યા.

કસાકસ, સુખ કસાકસી.

કસાકસી, સ્ત્રી. ખેંચાખેંચી; હવિફાઈ; ચડસાચડસી.

કસાણું, વિ. [સં. કપાય] અસ્વાદ; અપાચ; બ્રહ્મજેલું

કસાણું, વિ. કસવું; ખેંચાવું; ખાણું.

કસાવવું, કિ. સ. કસોટી કરાવવી;
કસ કરાવવો; પરખાવવું.

કસાવું, કિ. અ. કસાએલા થવું;
પલોટાવું; અનુભવ મેળવવો.

કસાંજણ, ન. [સં. કાસ્ય+
જંજન] કાંસાના પાત્રમાં ઘૂટીને
બનાવેલું એક ભત્તું આંખોનું ઔષધ.

કસીદા, કરાદિ, પુ. [અ.
કસીદન=ખેચવું] જરીનું ભરતક્રમ;
રેશમ સાથે વણેલા સોના રૂપાના તારનું
ભરત. (૨) ઈંટ અથવા નળીઆનો ઝોગળી
જવાપી બનેલો કસિ.

ક-સુક, સી. ખોટી અથવા ઝોઝી
સુકે બનાવડ. (૨) ખોટી સમજણ.

ક-સુતર, વિ. [સં. કુ+ સુતર]
મુસકેલ; અપકે; વસણું. (૨) બમણું;
ખરાબ થએલું. (૩) સુતર-સીધું નહિ
એવું; આડું; વાંકું. [મુસકેલ

ક-સુતર, વિ. ક-સુતર; અર્થ;
ક-સુર, સી. [અ.] ચૂક; બૂલ;
ખામી. (૨) તકસીર; ગુનો; વાંક.

ક-સુવાવડ, ગર્ભનું તેના નિશ્ચત
કાળ પહેલાં સ્ત્રી નું તે. (૨) અધુરે
માસે ગર્ભ ગળવાથી લુકસાત થવું તે.

કસુંબલ, (કસુંબલ), વિ. કસુંબાના
રંગનું; લાલ.

કસુંબી, સી. [સં. કુસુંમ]
એનાં ફૂલમાંથી રાતો રંગ નીકળે છે
એવી એક વનસ્પતિ; તેના છાંદ અને
ફૂલ. (૨) વિ. કસુંબી રંગનું; લાલ.

કસુંબો, પુ. કસુંબોનો છાંદ. (૨)
કસુંબીનાં ફૂલો ફૂલ. (૩) એ ફૂલો
લાલ રંગ. (૪) કસુંબી રંગનું સીંચેને
પહેરવાનું લુગડું; સાલુ. (૫) અધીસે
ચાણીમાં ઘૂટીને બનાવેલો ઘાટો રસ
કિ. પ્ર. કસુંબો પીવો=મુલેહ કરી
સંપડે; ફરીને મિત્રતા કરી.

કસોજ, વિ. (કુ+સાજ) કસુંબી,
બગીચું; ખરાબ થએલું.

કસોજી, વિ. નહિ સોજું; થોડું
નહિ એવું; અસ્વચ્છ; અશુદ્ધ. (૨) કસુંબો;
આકર.

કસોજણ, ન. ગંદકામણ; કસોજો

કસોટી, સી. પરીક્ષા; તપાસ;
અનુભવ. (૨) સોનાનો કસ ભેવાની
પથરી. (૩) કસ કાઢવાની રીત. કિ.
પ્ર. કસોટી કરવી = તપાસી એવું; અનુ-
ભવ લેવો. કસોટીમાં લેવું=સખવાઈથી
કામ લેવું. (૨) પરીક્ષામાં આણુડ.

કસેતર, ન. તણખનું; રમ; કમળ;
ગંદવાડ. (૨) કંસારા લોહા સાંધવાના
વાસણને એ લેપ કરે છે તે.

કસેતો, સી. [પા.] પારસીઓનું
બનોઈ. [પારસી સી પુરુષો કમરે
કસેતી ચાહે છે.] કિ. પ્ર. કસેતી કરવી=
અપવિત્ર થવાય એવું કાચું કચું પછી
લાલ મોઢું ઘોઈ કસેતીને છોડી ધર્મનાં
અમુક વચનો બાધી તેને ફરીને કમરે બાંધવી.
કસેતૂરિકા, સી. [સં.] કસેતરી.

કસ્તૂરી, સ્ત્રી. [સં.] નરમનની
કુંડીમાંથી મળતું એક અત્યંત સુગંધીદાર
દાળા ભુરા રંગનું દ્રવ્ય; મૃગમદ.
(કસ્તૂરીની વાસ વિશ વર્ષ સુધી જતી
નથી. તે શુભ્રા અતિ ગરમ ગણાય છે)

કસ્તૂરી-મૃગ, પુ. [સં.] જેની
કુંડીમાંથી કસ્તૂરી નીકળે છે તે મૃગ.

કસ્તૂરીઓન્માંદ, પુ. કસ્તૂરીના
જેવી વાસવાળી એક વનસ્પતિ.

કસ્તૂરીપત્ર, સ્ત્રી કસ્તૂરીની સ્ત્રી
(૨) નકારી સ્ત્રી.

કસ્તૂરી, પુ. કસ્તૂરીના ધણી;
તાલુકદાર; ગરાશીઓ.

કસ્તૂરી, પુ. [અ. કસ્તૂરી]
રાહોથી નાતું અને ગામડાથી મોટું ગામ.
(૨) તાલુકા કહેવું કસ્તૂરી કહેવું ન છેડીએ
જ્યાં જેવું તેર હોય ત્યાં તેને છેડીએ નહિ

કહુલાર, ન. [સં.] એક જાતનું
પ્રાણી કમળ. (૨) એક જાતનું ફૂલગાદ.

કહાકણ, જુઓ કાકણ

કહાણી, સ્ત્રી. [સં. કય]
દંતકથા; કથા; બહુ જાણીતી વાત. (૨)
અદ્ભુત વાત. (૩) કહેણી; કહેવત. (૪)
લોકાપવાદ.

કહાર, પુ. પાલખી વગેરે ઉપાડનાર લોઈ
કહાવણ, કિ. પ્રે. કહેવરાવણ;
સદેશો મોકલવો. (૨) હુકમ કરાવવો.

કહી-જતાવણ, કિ. પ્રે. કહી દેખા-
વણ; મેણું મારવું; પોતે કહેણી ઉપકાર
માટે અભિમાનથી કહેવું.

કહી, અ. ક્યાંક; કોઈ કોણે.

કહી-કહી, અ. કોઈ કોઈ કોણે;

ક્યાંક ક્યાંક.

કહેણ, ન. [સં. કયન]

સદેશો; કહેવરાવણ તે. (૨) હુકમ;
આજ્ઞા. (૩) વેણ; વચન. (૪) તેહ; નેતરં.

કહેણી, સ્ત્રી. કહેવત. (૨) કહેવાની
રીત (૩) વાર્તા; કથા. (૪) લોકાપ-
વાદ; દોષ.

કહેતી, સ્ત્રી કહેવું તે; કહેવત. (૨)
વાર્તા; કથા. (૩) લોકાપવાદ.

કહેવત, સ્ત્રી. કહેણી; ઉક્તિ;
લોકાક્તિ; નીતિવચન; ઉપાલો. (૨)
ઉદાહરણ; સમરથા. (૩) કહેવું; આજ.

કહેવત-સંગ્રહ, પુ. [સં. કય
અને સંગ્રહ] કહેવતોનો એકઠો
કુચ્છો જથ્થો. [જનતા.

કહેવરામણ, ન. દોષ; ખોટાંપણ;
કહેવરાવણ, કિ. પ્રે. સદેશો મોક-
લાવવો; ખીન માણસ મારફત જણાવવું.
કહેવાણું, વિ. કહેવાયોગ્ય, જણાવવા
લાયક.

કહેવાણું, કિ. અ. ખોટાણું. (૨)
જાણણું; જાહેર વણ (૩) લોકાપવાદ આપવો.

કહેણું, કિ. મ. [સં. કય]
જાણણું; જણાવણ; કથણું. (૨) જાણણી
જણાવણ. (૩) સમજવણ. (૪) શિખામણ
દેવી. (૫) ઉપકાર દેવો. (૬) આજ્ઞા કરવી.
(૭) જમવા તેહણું. કહેવું
કહેવણું જુદું

કિંમત નહિ. કિ. મ. કળી જનું=સમજ
જનું. (૨) કાદવમાં ઉતરી પડ્યું.

કળશ, પુ. [સં. કલશ]

પાણી ભરવાનું ધાતુનું નાનું પાત્ર. (૨)
કુમ્ભકની ટોચ.

કળશી, સ્ત્રી. સોળ મણનું વજન.

કળશીઓ, પુ. [સં. કલશ]

કળસ; લોટો. કિ. મ. કળશીએ જનું=
ઝડે ફરવા જનું કળશીઓ થવો=ઝડે
થવો. કળશીઆણું=કાલેસા; કામળીઈ.

કળહીણ, વિ. [સં. કલાહીન]

કળા વગરનું; નિસ્તેજ. (૨) આકલ
વગરનું.

કળા, સ્ત્રી. [સં. કલા]

શુદ્ધિ; ચાતુર્ય. (૨) કુળર; આવડ. (૩)
ચંદ્રની પૂજીકળામાંનો પ્રત્યેક સોળમો
ભાગ. (૪) તર્કશુદ્ધિ; તદ્દનીર. (૫)
કાળનું અમુક માપ. (આઠ સેકંડ)
(૬) અંચનો સાકમો ભાગ. (૭) સોળ
એવી સકેતની સંખ્યા. (૮) માત્રા. (૯)
કાંતિ; તેજ. (૧૦) નાનો ભાગ; અંશ.
(૧૧) વિદ્યા; કારીગરી.

કળાકર, પુ. મોર. કિ. મ. કળા
કરવી=ચોમા બનાવવી. કળા પરી=મોરે
પોતાનાં પીઠાં પડોળાં કર્યા.

કળાકૌશલ્ય, ન. કુતરની હોસિઆ-
રી; કળાઓ કરવાની ચતુરતા. (૨) ઉઘોજ
કુળર, સંબંધી નિપુણતા.

કળાણ, ન. પોચા, આરાવાળી
ભાગ; કળણ. (૨) વિ. કીચડમાં ઉતરી
પડાય એવું.

કળાનિધિ, પુ. [સં.] ચંદ્રમા

કળાપો, પુ. આકંઠ; રડાણ

(૨) કલાપો.

કળાયલ, વિ. કળાવાણું; એલેકળા
પ્રસારેલી હોય એવું; બામકાદાર; પ્રકાશ
(૨) કલગીદાર.

કળાયણું, સ. કિ. કલાવડું; લલાવડું.

કળાવંત, વિ. [સં. કલાવંત]

કળા-કાંતિવાણું. (૨) જેને કળાઓ આવ-
ડતી હોય તેવું; કારીગર. (૩) માનર,
આઈ બળવી બાણનાર.

કળાવંતણી, સ્ત્રી. નાચનાત કી-
નારી સ્ત્રી; ચીવ વૃત્ત અને ગાવા બન-
વા ઉપર આજીવિકા કરનારી સ્ત્રી.

કળાવંતી, સ્ત્રી. કળાવંતણી.

કળાવાત, વિ. કળાવાણું; કુળની;
કાલેસ.

કળાહીણ, વિ. જેને કળાનું જ્ઞાન
ન હોય એવું; અકુશળ. [કલ

કળાહોળ, પુ. રોર; ઘોંધાઠ; કાલા-

કળિત, જુઓ કલિત.

કલિંગડું, ન. તરણ.

કળી, સ્ત્રી. [સં. કલિકા]

અણીવાળી લંબગ્રાણ આકૃતિ. (૨) વજ્ર
ખીલેલું ફૂલ; કલિંગ. (૩) ચણાના લોટની
ચુંદી; રોવ. (૪) કપડાનો ત્રિડાણામર
કડકો. (૫) કલિયુગ. કિ. મ. કળી ખીલવી=
આનંદમાં મગ્ન થઈ જનું. (૨) ચીવતમાં
આવવું. ડોટો. (૩) વિ. કળવાન.

કળીઓ, પુ. બી; કળીઓ. (૨)

કળીયુનો, પુ ધોળા પત્થરની રાખ;
વધારે શુદ્ધ કરેલો યુનો.

કળી-જડુ, કિ. અ. [સં. કલ્]
જડી જડુ; સમજ જડુ. (૨) પોથી
જમીનમાં ઉતરી પડતું. (૩) માંસના
દોઢાઓમાં પીડા થવી.

કળીભુજ, પુ ભુજો કલિયુગ.

કળુકું, વિ માસવાળું; કળી જવાય
એતું.

કળિષળો, અ. યુક્તિથી; વદનીશથી.

કળો, પુ. [સં. કલહ] કલહ;
કલેશ; કલપો. (૨) ગુનાંત; કલ્લો;
વૌંટ; આવેશ.

કળોદી, સ્ત્રી. એક જાતની રેતી.
(એ રોમવાળી ઉજળી યાચ છે અને
સાથીઆ પૂરવાના કામમાં આવે છે.)

કળોદું, ભુજો કરોદું.

કળોડી, ભુજો કળોડી

કળોક, (કરોક), ન. પાસું; પડપું.

કંઈ, વિ. [સં. કિચિત્]]

ચોક્ક; જરા; લગાર (૨) અમુક (૩)
કશું. (૪) કોઈ; કોઈ એક. (૫) અ. ક્યાં;
કહો. (પ્રત્યક્ષ અને વિરમય દેખાડવા
માટે વપરાય છે.)

કંઈએક, વિ. કેટલાએક; ઘણાક.

(૨) ચોક્ક-એક; લગારેક.

કંઈક, વિ. ચોક્ક; જરાક. (૨)

અ. કહોંક; ક્યાંક.

કંઈકંઈ, સ. શું શું; કશુંક કશુંક (૨)

અ. કહોં કહોં; કોઈ કોઈ કેમકે.

કંઈ નહિ, અ. જરાએ નહિ; ચોક્ક નહિ. (૨) કીકર નહિ; હરો; હોય

કંઈપણ અ. જરાક; લગારેક. (૨)
કશું પણ.

કંઈથી, અ. કંઈપણ; લગારે; જરાએ

કંક, પુ. [સં.] એક જાતનું

પંખી; જમણું (૨) પંખીનાં પીર્ણલગા-

ડેવાં તીર (૩) એ નામધારી પ્રાણી;

વિરાટના દરબારમાં ગ્રહ રહેતાં યુધિષ્ઠિરે

ધારણ કરેલું નામ.

કંકણ, ન. [સં.] સ્ત્રીઓને

છાથે પહેરવાનું કાચનું કડું; બંગડી. (૨)

સોનાની અથવા બીજી ધાતુની બંગડી;

કડું. ૩૦ ૫૦ કંકણદોરોન્નૈવાદિક વિ;

ધનમાં મીઠગ ને દોરો (૨) તેને લગતી

કિયા.

કંકણાકાર, વિ. [સં. કંકણ+

આકાર] કંકણના જેવા આકારનું;

બંગડી જેવું વચમાંથી પોહું ગોળ;

વર્ણલાકાર.

કંકણાકૃતિ, સ્ત્રી. [સં. કંકણ+

આકૃતિ] કંકણના જેવી આકૃતિ;

વર્ણલ.

કંકણી, સ્ત્રી. [સં. કંકણી]

કાંચવાળી સોનાની બંગડી; કાંકણી.

(૨) કુવરીઓવાળો કંદોરો (૩) કંપારી;

કમકમી.

કંકર, પુ. [સં. કંકર] કંકરો.

(૨) કણ; દોલો.

કંઠીવાળો, જુઓ કંઠવાળો.

કંઠુડીઆ, બાળખે રમવાની
નાની ઢોલી.

કંઠુ, ન. ખરેકું; દોરવિઆયા પછીનું
જહું ચીકણું કૃષ (૨) વિ. આકરું;
કંઠકું; કિમ

કંઠેવાળો, પુ. રાધવાના વાસણને
બહારની બાજુએ માટીનો ખરડ કરવા તે

કંઠેમરી, સ્ત્રી. કંઠી; ડોકમાં પહેરવાનું
સોનાનું ધરણું (કાઠી) (૨) કંઠાસેજીઓ.

કંઠોડીકું, ન. કચરો પુને નાખ-
વાનો ખટો; ઉકરડાનો ખટો.

કંઠોલી, સ્ત્રી. જેને કંઠાલાં ધાય
છે તે વેલ. [સાકરજળ.

કંઠોણું, ન. કંઠાકું; કંઠાવાળું એક
કંઠ, પુ. [સં.] ગળું; ખટ;

ડોક. (૧) મોઢાની ખારી, તેની તળેની
અને તેની આસપાસનો નળાકાર ભાગ;

વાંટી (૩) જેમાંથી અવાજ નીકળે છે
ને અવયવ. (૪) સાક; તાગ, ધાટો. (૫)

કિનારો; કાંઠો. (૬) ધડા-લોચ બગેરેના
માં આગળનો ભાગ કહે. કંઠે કાટા

પડવા=કંઠ મુકાઈ 'જવો. કંઠે કરવું=

મોઢે કરવું. કંઠે પ્રાણ આવવો=ખુદ
પુરાકેલ પડવું; મરવા જેવું લાગવું. કિ

૮ કંઠ ખુલવો=ખુદ સારો સ્વર નીક-
વો. કંઠે શોષ પડવો=વરસ બહુજ

લાગવી. કંઠે કારાવો=આફનદ થઈ જવું.
કંઠનીલક, પુ. [સં.] મથાલ;

મોટો દીવો.

કંઠપાશ, પુ. [સં.] મળે કાંસો
ગળાનો પટો. (૨) ટ્રેડી કરવી

કંઠમણિ, પુ. [સં.] કંઠીમતિ
મોટો હાસિ. (૨) અત્યંત પ્રિયજન. (૩)
હરડીઓ. [મધુરતા

કંઠમાધુર્ય, ન. [સં.] અવાજનું
કંઠમાળ, સ્ત્રી મગાની આમણક

મડમુમડ થઈ આવે એવો એક દોષ.

કંઠસૂત્ર, ન. [સં.] કંઠી, ગ-
ળાનું ધરણું. (૨) મંગળસૂત્ર. (૩) પુ

બાલાણ, સત્રિય ને વૈરય (જેને કંઠે સૂત્ર
(જનોઈ) હોય તે)

કંઠસ્થ, વિ. [સં.] મોઢે; કંઠામ.

કંઠસ્થાની, વિ. [સં.] કંઠ-
માંથી બોલાવું. (અ, ક ખ ગ

૮ અને)

કંઠસ્નાન, ન. [સં.] કંઠની
નીચેના ભાગથી નહાવું તે (૨) શિરમોદ,

ગળું કાપી નાખવું તે.

કંઠામ, અ. [સં.] કળ્પ+અમ]

મોઢે. (૨) ન. ગળાનો અથવા જીભનો
આગલો ભાગ.

કંઠાભરણ, ન. [સં.] કંઠ +
આમરણ] ગળાનું ધરણું; હાર; છોડો

કંઠાર, પુ. ફરીઆકિનારો.
કંઠાલ, ન. [સં.] સરણ. (૨)
લડાઈ; યુદ્ધ (૩) કંઠલ.

(૧) કંઠાવરોધ, પુ. [સં.] ગળું
જંધ થઈ જવું તે; આસ યુગ્માવો તે.

કંઠાવરોધી, વિ. કંઠને સન્નિધ
રી નાખે એવું; શુગળાવી નાખનાર.

કંઠાળ, સ્ત્રી. ઘોરા અથવા ગવેડા
પર માલ લાદવાની ગુણ; કોથળો.

કંઠી, સ્ત્રી. ડોકનું ધરણું; હાર.(૨)વા-
મેંદ નિશાન.કિ.પ્ર કંઠી આંધવી=પોતાના
હાતનું કરી લેવું; શિષ્ય કરવો કંઠીબંધા=
પ્રેમી; સેવકો. (૩) સમાસના ઉત્તરપદ
રીકે આવતાં કંઠવાણી:-કિન્નરકંઠી;
કિલકંઠી. [ઉત્તરતાં વસતું લાગે એવું.

કંઠીડું, વિ. ગળું પકડે એવું; ગળે
કંઠો, પુ. હાર, હીરા અથવા મોટાં
તીનો હાર

કંઠય, વિ. [સં.] કંઠને લગતું;
કંઠાંથી જોનો ઉચ્ચાર થતો હોય એવું.

કંડ, પુ. [સં. કુંડ] કંડ;
પોડો. (૨) કુવો અણવાની વાંકી ઇંટ.

કંડી, પુ. વાટી; સાપ પાળનાર.

કંડીઓ, પુ. [સં. કરંડક]
સિંહ અથવા નેતર કે ધાસનો બનાવેલો
ખટો; કરંડીઓ. (૨) વટુંલના ભાગ
પર એવી ઇંટાએ બાધેલો (કુવો).

કંડીલ, ન. [આ. કંદીલ]
નસ; દીવો કરવાનો કમરનો ખાલો; હાંડી.
કંડીલીડું, ન. દીવાદાંડી; દીવાને
વન લાગે નહિ તેમ રાખવાને બનાવેલું
શીત્ર વાસણ.

કંડુ, સ્ત્રી. [સં.] ચેળ; ખજવાળ.

કંડુધન, ન. ખજવાળ. (૨) ખજ-
વાળું તે: [ધતિ; સ્વામી.

કંત, પુ. [સં. કાન્ત] કંથ;

કંતરાણુ, ન. [પા. કંતાન]
રાણું કપડું; રાણીડું.

કંતરેહ, પુ. અણબનાવ; કુસંધ.

કંતાઈ, સ્ત્રી. કંતામણ; કંતવાનું
મહેનતાણું. (૨) કંતવાપણું; કંતવાની
રીત.

કંતાઈ-મણેનું, ક. વિ. કંતામણેનું;
દુર્જન; સુનાઈ મણેનું; નજરિત.

કંતાઈ-જવું, કિ. અ. દુર્જન થઈ
જવું; સેમથી નંખાઈ જવું, હાવહવાવ
થઈ જવું; ધસાઈ જવું.

કંતાએણું, વિ. કંતવામાં આવેલું.
(૨) બળદીલ થઈ મણેનું; ધસાઈ મણેનું.

કંતાણુ, ન. રાણીડું; રાણના રેસા-
માંથી બનાવેલું કપડું. (આસાંગે આ
બલના કપડાને ધવિત્ર ગણે છે.)

કંતાન, ન. [પા.] રાણીડું. (૨)
ચીનનું એક મોટું ખંદર. [નતાણું.

કંતામણ, ન. કંતાઈ, કંતવાનું મહે-

કંતાવણું, કિ. શ્રી. કંતિ એમ કરા-
વણું; ૨, ચણ, રેસા કે બિનમાંથી તાર
કંઠાવવા

કંતાણું, કિ. અ. તાર નીકળવા;
લાગેલો ચલો. (૨) સુકાઈ જવું; ધસાઈ
જવું (૩) હેરાન થવું; ખીડાવું.

કંથ, પુ. [સં.] વર; નાથ; કાંન;
ધતિ. (૨) પ્રિય; વલ્લભ કંઠે રમતો
જોઈને આવીએ અને કંથ જોઈને મહાધીએ-
જેમ યદગ્ર લોચ તેમ કરીએ. [રાંચ છે].

કંથડો, પુ. ધતિ. (વહાલપમાં વપ-

કંથવો, પુ. સાધુ; બાવો. (૨) અત્યંત ગરીબ-નિર્ધન માણસ. (૩) ચામાચામાં થતું એક છલું છવડું.

કંથા, સ્ત્રી. [સં.] જીર્ણ-કાંટયું વૃદ્ધ્યું વસ્ત્ર.

કંથાર, જુઓ કંથર

કંથારાં, (બ. વ) કંથરનાં બી.

કંથારી, સ્ત્રી. [સં.] કંથાર; નીચ્છુ કાંટાવાળો એક જમડી છાંડ.

કંથર, સ્ત્રી. કાંટાવાળી ગાય ઠાળી-ઓવાળું એક જમડી ઝાંડ. (બહુ સારી જાતનું મધ કંથરનાં જાળામાં થાય છે.) કહેવું કંથરમાં કોઈ દાઢ પાડે નહિ= વરામાને કાઢ છેડે નહિ.

કંદ, (કન્દ), ન. [સં.] જેમાં ખાવા જેવો ગર હોય એવું મૂળાંડ. (શકરીયાં, સૂરણ, રતાણ, બાજર, બટાકા વગેરે.) (૨) સમાસના ઉત્તર પદ તરીકે મૂળ કારણ-આનકંદ; સુખકંદ.

કંદરા, સ્ત્રી. [સં.] ગુફા; ખો.

કંદર્પ, પુ. [સં.] કામદેવ; મદન.

કંદીલ, જુઓ કંદીલ.

કંદુલ, પુ. [સં.] દડો; દડી.
(૨) ગોળો; લાકડું.

કંદોલ, પુ. મિઠાઈ બનાવનાર તથા વેચનાર; ઢલવાળ. (૨) જે જાતનો માખુસ; સુખડીઓ.

કંદોલાજંધ, વિ. કંદોરો બાંધનાર.

કંધ નોતરાં=પુરુષોને - નોતરાં

(ત્રીજાને નહિ). (૨) કમરપુર ઉપાધીની દિવાલની બાંધણી.

કંદોરી, સ્ત્રી. કમરની દોરી; નાનો કંદોરો. (૨) ચિહ્ન; આંકો; રેખા. (૩) મજલા મજલાની ઉપાધિએ દિવાલની ઉભી સપાટીની બહાર પડતી ઉટની ને ધાર કાઢવામાં આવે છે તે; ભીંતની કિનારી.

કંદોરો, પુ. કમરે બાંધવાનો દોરો; કમરપટ્ટો; કમરે પહેરવાનું સોના રૂપાનું ધરણું. (૨) આંકો; લીટા; ચિહ્ન (૩) ભીંતની બહાર નીકળતી ધાર; કિનારી.

કંદ્રપ, પુ. [સં. કન્દર્પ] કામદેવ.

કંધ, સ્ત્રી. [સં. સ્કંધ] કાંધ; ખાંધ. (૨) નાગરમેાધ.

કંધરા, સ્ત્રી. ડાક; બાચી; શ્રીવા.

કંધોડું, ન. ટાર લાડે રાખડું તે.

કંધોલ, સ્ત્રી. [સં. સ્કંધ] ગરદન; ખાંધ. કહેવું છેકડે કંધોલ અને આખા આમમાં રોપ્યું=નજીકની વસ્તુને દૂર રોપ્યો.

કંપ, પુ. [સં.] ધ્રુમરો; કંપારો.

કંપન, ન. [સં.] ધ્રુજવું તે;

કંપ; ધરધસ. (૨) વિ. ધ્રુજવનાર; ડગમગાવનાર.

કંપની, (કંપની), સ્ત્રી. ટાળી; મંડળ; લોકસમૂહ. (૨) પેઢી; લાગી-દારો મેળવોને મોટું કાર્ય કરવાને બાંધેલું મંડળ. (૪) રાજ્ય કરનારી મંડળી. (૫) સોજલ; સંગ; સહવાસ.

કંપની-સરકાર, સી રાજ અમલ
ચલાવનારી મંડળી-ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની.
(સને ૧૮૫૮ થલેલાં આ કંપની દિંદનો
રાજકારનાર ચલાવતી હતી.)

કંપ વા, પુ. શરીરનો અચૂક ભાગ-
કંપા કરે એવો એક ભાગનો વાધુનો
રોગ; કંપવાયુ; લકવો.

કંપવાયુ, જુઓ કંપવા.

કંપવું, કિ. અ. ધૂળવું; કંપવું;
ચરધરવું. (૨) ખીવું; ડરવું.

કંપાઉંડ, વિ. (અ.) મિત્ર; યજ્ઞવાલાનું
અનેહું. (૨) ન. ધરની આસપાસ ભળી
કરીને આંતરી લીધેલી છટી જગા; ચોમાન.

કંપાજી, ન. કાંટો; મોટી વસ્તુ
જેખવાનો હોડાનો કાંટો.

કંપાણી, વિ. કંપાણવાળો; તોણાટ.
(૨) પુ. તોળવા જેખવાનો ધધો કરનાર
વણિકોની એક અટક, ભાગ.

કંપાયમાન, વિ. [સં.] ધૂળવું;
ચરધર વળું; અસ્થિર; ચલિત.

કંપારો, સી. ધૂળરી. (૨) અગ્રીતિ;
અભાવ; કમકમાટી. [તિરસ્કાર.

કંપારો, પુ. ધૂળતો; થરેલા. (૨)
કંપાવવું, કિ. ગ્રે. ધૂળવળું; હલા-

વળું; ચળાવવું. (૨) ખીવરાવવું.

કંપાસ, પુ. કાંટો. (૨) હોઠાચંન.
(૩) વર્તળ દોરવાનું ચંન; કકંટ. (૨)

માપ લેવાનું કાંટાવાળું એક ચંન.
કંપિત, વિ. ધૂળવેળું; હલાવળું. (૨)

ધૂળવું હોય એવું.

કંપુ, ન. રોજની દુકાડી. (૨) જાવણી;
પડાચ; મુકામ.

કંખણી, સી. [સં.] કામળી.
(૨) મોદલી; માથ બળદની મરદન નીચે
જે ભડી ચામડી લગડ છે તે.

કંખા, સી. [સં. કમ્પી]
વાંસની ચીપ; સુતાર હોડો વાંસની
ચીપનો જે ગજ સખે છે તે.

કંજી, ન. રાંજની બંગલો. (૨) પુ.
રાંજ (૩) ફરા લાખની સંખ્યા.

કંજુકંઠી, સી. [સં.] રાંખના
જેવા રૂપાળા કંઠવાળી સી. (રાંખને
નજી આવતી હોય છે, તેવી કંઠ ઉપર
લવવાની સુંદર આવલીવાળી.)

કંજુઝાંવા, સી. [સં.] રાંખના
જેવા નજાવાળી.

કંજુજ, પુ. રાખ

કંજી, વિ. ચાર સ્વભાવવું.

કંજોઈ, સી. એક ભાગવું અડધું.
(એના ડાબીઓ સીધી ને સોડી નેવી
ધાય છે, અને તે હાથ તરીકે તેમજ
ટોપશીઓ બનાવવામાં વપરાય છે.)

કંસ, પુ. હજસેતનો પુત્ર, મધુરાનો
રાજા, અને જીહ્વુએ મામો.

કંસાર, પુ. ઘઉંના હોડાને ગોળના
પાણીમાં બારીને બનાવેલો ખાવાનો પદાર્થ.

કંસારણ, સી. કંસારાની સી.
(૨) એક ભાગવું છવડું.

કંસારો, પુ. ઘાઉંના ઘાટ ધડવાનો
ને વેચવાનો ધધો કરનાર માણસ, અને
તે ભાગને પ્રત્યેક પુરુષ.

કા, વિ. [સં.] કુલિત: નકારે;
દુષ્ટ. રૂ. પ્ર. કા ગતિ=શી મગદ્ગર. 'કા-
કપા=શી વાત.

કાઈ, સ્ત્રી. [સં. કાચ] સરીર.
દેહ. (૨) આવરણ; અડતા. (૩) વિ કાચર
'કાઈ જવું', કિ અ કાચર યક જવું;
કૌટાણું [મોટી કડાઈ.

કાઈલા, સ્ત્રી. શેરડીનો રસ કાઢવાની
કાઉકાઉ, અ. (અનુ) કાગડાની
વાણી જેવું ઉચ્ચારણ (૨) ખરાબ કામ
કરનાર પ્રતિ લોકોનો તિરસ્કાર થવો તે.

કાઉસગ, ન. [સં. કાયોત્સર્ગ]
• કાય-દેહનો ઉત્સર્ગ તે; જનધર્મનો એક
સ્થાપિયોગ.

કાઉ, પુ કાગડો.

કાઉવાઉ, અ. સમન્વય નહિ તેમ
ધણી જણુ ખોલે તે

કાક, પુ. [સં.] કાગડો; વામન.
(૨) નળની ચકલી.

કાકચાં, જુઓ કાચાં.

કાકચી, જુઓ કાચી.

કાકડ, ન. [સં. કર્કટ]
કાકડી; ચીલડું. (૨) એક જાતનાં કાકડી
જેવાં ફળ. [રમતનું નામ.

કાકડ-કુંભો, પુ. છેડાઓની એક
કાકડાશી, સ્ત્રી. એક જાતની
ઓષધિ.

કાકડી, સ્ત્રી. [સં. કર્કટી]

નાનાં અને કુમળાં આરિયાંની એક જાત
(૨) કપડાની બનાવેલી જાડી દિવેટ

કાકડીડિ, ન. એક જાતનું ફેશમ

કાકડો, પુ મોટી કાકડી; ચિંપરાને
વળ દીધેલો જાડો અને લાંબો વાટો
(૨) ગળાની બારીની આસપાસનો કાકડ
જેવો અવયવ; ચોરીઆ. (૩) કાચુ
નાળિયેર કિ પ્ર કાકડા. કરાવવા=
ચોરીઆ દબાવરાવવા. કાકડા મળી જવા=
ચોરીઆ સૂકવા. કાકડા ફાકવા=ખળતા
કાકડાને મોંમાં ધાલવા. કાકડા ઉતારવા=
માથા ઉપર ખળતા કાકડા ફેરવવા.

કાકડાલીય, વિ. [સં.] અણુ-
ધાર્યું; ઓચિંતું; કાગડો તાડ ઉપર બેસતા
અણુધારી તેજ વખતે તેની ટાળ દૂદી
પડે તેમ (એક બનાવ બન્યા પછી કંઈ
પણ પ્રયત્ન વગર તરતજ ખીળ બનાવતું
ખળવું, તેને સંસ્કૃતમાં 'કાકડાલીય ન્યાય'
કહે છે. 'તાડતું પડતું ને ડોશીનું મરડું'
એમ પણ કહેવાય છે.)

કાકડદિ, સ્ત્રી. [સં.] કાગડાના
જેવી નજર; હિદયોધક દિષ્ટિ; અંચળ
તેમજ સ્વાર્થસરી નજર; નકારી નજર.

કાકડવજ, પુ. [સં.] વડવા-
નજ; સમુદ્રમાંની ખરમી. [ઓષધિ.

કાકડાચા, સ્ત્રી. નરોત્તર, એક

કાકપક્ષ, પુ. [સં.] કાન ઉપર-
ના વાળના શુન્ક.

કાકપત્ર, ન. [સં.] કાકપત્રના
પત્રના આકારની નિશાની; લંચપદ.

કાકપદ, ન. [સં.] કાકપત્ર.

કાકપુટ, પુ. કોયલ.

કાકમ, પુ. મહુડાનો ઝાળ. (આ
ગ્રામ ગદાક બતાવવામા વપરાય છે.)
(૨) વિ. હલકા લોહ.

કાકર, પુ. [સં. કાંકર] તીણો
હાથો; હાથો (કરવતનો) (૨) ચામડામાં
પડેલો ચીરો. (૩) કાંટો. (૪) કાંકરો.
(૫) કળિયો. [દાંતાઓની ધાર.

કાકરડી, સ્ત્રી. ઝીણા ઝીણા પત્તા

કાકરણી, સ્ત્રી. રેતરડી; કાનસ;
અતરડી.

કાકરણું, કિ. સ. કરવતનો કાકરને
તીણા બતાવવા. (૨) હરકેરણું; ઉત્તેજન
આપણું; મમતનો વળ બદાવવો. (૩)
ખેતરી ખેતરીને ધારે ધારે લઈ લેવું.

કાકરીઆ-કુંડાર, પુ. જેને માથે
મળેની કલગી હોય એવું એક પંખી

કાકલી, વિ. કામળ. (૧) દંયામણું.

કાકલીઆ, પુ. રાતળા; બગીચા-
કાકા. તુલો કાકાબળીઆ.

કાકલુદી, સ્ત્રી. આજીજ; કાવાવાવા.

કાકલુદીવેડા, પુ. આજીજ કસ-
વાની ટેવ.

કાકવંજા, સ્ત્રી. જેને એકા છાક
ચુ હોય એવી સ્ત્રી. (૨) એકત્વાર
રૂનાર વતરપતિ; કેળ.

કાકવી, સ્ત્રી. ગોળની રસી.

કાકા, પુ. લુલો કાકો. (૨) કાગડો-
ની વાણીનું અનુકરણાત્મક રૂપ. ર. પ્ર.
કાકા કહીને જાન મારીને.

કાકા-કીઆ, પુ. (મતાય બાપામાં
'કાકા-કીઆ' શબ્દ છે, તે ઉપરથી.)
માથે કલગીવાળો એક ભત્રીયો - પોપટ.
(મરાઠાના યુવકો અને આફ્રિકાના પૂર્વ
કાંઠાના જંગલોમાં આ પંખી વાય છે.
જંગલનાં પ્રાણીઓની બાકીઓનું તે
બહુજ સારું અનુકરણ કરે છે. તે માણસની
બાવા શીખી તે પ્રમાણે પણ બોલે છે)

કાકાજી, પુ. વહુવરનો કાકો; સસ-
રાનો નાનો ભાઈ.

કાકાપુરી, વિ. માલ વગરનું; નિર-
ર્થક; ન ચાવી શકે એવું (૨) ના રાખનું
છાકર; ગુલામ.

કાકામળીઆ, પુ. શીતળા; એક
ભત્રીયો નેપી અને હલકા વાવનો રોગ.

કાકાબાસી, હલકું મોલી.

કાકીની, સ્ત્રી. [સં.] કાંડી;
જેને ધુરીઆ બાવેલી હોય એવી કાંકણી.

કાકી, સ્ત્રી. કાંઠાની સ્ત્રી.

કાકીજી, સ્ત્રી. વરના કે વહુના
કાંઠાની સ્ત્રી.

કાકીસાનુ, સ્ત્રી. કાકીજી.

કાકું, પુ. કાકા; ચં
(કાકાને બોલાવવાનું એ-

કાચળી, સ્ત્રી. કાચળાની માદા.
(૨) ગળાની બારીના સોજાનો રોગ.

કાચળો, પુ. [સં. કચ્છપ] કૂમર; અત્યંત કઠણ હપસેલી પીઠવાળું એક જળચર.

કાચર, સ્ત્રી. કઠરી; કચર
કાચરકુચર, (કાચરકુચર), અં
પરચૂરણ, પંચરાઈ; બાચુંટણું; નકામું

કાચરી, સ્ત્રી. ફળની ચીરીઓ કરી
સુકવેલી કઠીઓ; સાકની સુકવણી

કાચ-લવણ, ન. [સં.] કાચ
બનાવવાની રેતી ઓગાળવાનો ખાર;
બંગડીખાર.

કાચલી, સ્ત્રી. નાજીએરનું બાજેનું
ઝાટણું; ઝાટપણુ ફળનું ઝાટણું. (૨)
વાટકી જેવો કોપરાનો અર્થો ગોળો. (૩)
સાકની સુકવણી (૪) બિંદાપાત્ર.

કાચણું, ન. મીઠા કાઢી લીધા પછી
રહેલું ફળનું અધગોળ કઠણુ ઊઠું. (૨)
ઠીકું; ઠીખ.

કાચડી, સ્ત્રી કાકીડા-કાચડાની માદા.

કાચડો, પુ કાકીડા; સરડો.

કાચિડો, પુ. બુઓ કાચડો.

કાચી-દેદ, સ્ત્રી. નજરકેદ; કેસ
વાતતા સુધી ભપતામાં રાખવું તે.

કાચી-જપતી, સ્ત્રી. પાકી જપતી
કરતા પહેલાં માલને કબજે રાખવો તે.

કાચી-જમાળાંદી, સ્ત્રી. [ફા.]
અરસદેલી જમાળાંદી; જમીનમહેસુલ
ને લેવાનું સરકારે કરાવેલું દોષ તે.

કાચી-નોંધ, સ્ત્રી. ખરડો; ઉપરટપડે
લખી રાખેલું.

કાચી-બુટ્ટી, સ્ત્રી. અણસમભું;
બોળું. (આ રાજ્ય વ્યંજમાં વપરાય છે.
અમુક જણ કંઈ કાચી-બુટ્ટી નથી, અર્થાત્
નિર્માલ્ય કે નિસ્તત્વ નથી.)

કાચી-બુદ્ધિ, સ્ત્રી. પાકી સમજ
નહિ તે; નાદાની; ઊકરવાદી. [મુદત.

કાચી-મુદત, સ્ત્રી. નકી નહિ કરેલી

કાચું, વિ. પાકું નહિ તેવું; કીકું;

કલક; પૂર નહિ થએલું એવું; ઉપરચીકીડ,

અદક; હમેશાનું નહિ એવું; તાનું; નાદાન.

કિ. પ્ર. કાચું કાચવું=ચોગ્ય સમય આગ્યા

પહેલાં ખરી વાત જહેર કરી દેવી. રૂ.

પ્ર. કાચો કળીલો=નાનાં નાનાં ઊકરાં-

વાળું કુટુંબ. કાચે તાંતણે બધાવું=તાંબે

રહી ચર્તવું. કાચા કાનનું=સાંભળે તે

માને એવું બોળું. કાચું સોનું=બહુજ ઉત્તમ.

(૨) કળકુપ; રસાળ. કહેવું કાચે ઘર

પાણી વરવું=મિથ્યા પ્રયત્ન કરવો. (૨)

સાકડાની તરવારે મલીનો ખાયો.

કાચું-કુંવારું, વિ. કમરે નાનું અને
વળી અવિવાહિત. (૨) નાનાં બાળકોવાળું
(કુટુંબ).

કાચું-કોરું, વિ. કાચું-નાદ રાંધેલું,
અને ભૂખ; ધાણીચણા વગેરે પરચૂરણ
ખાવાનું.

કાચું-દવાયું, વિ. કાચું અને ઝાળ
લાગી દોષ એવું; બચુંજબું; કાચુ પણ
નહિ તેમ બળી ગયેલું પણ નહિ એવું.

કાચું-પાકું, વિ. કંઈક કાચું અને કંઈક પાકું એવું.

કાચું-પેાચું, વિ. કામજ; નળજ; ભોળું; અકુશળ; પાકું અને પહેચેલું નહિ એવું.

કાછ, પુ. [સં. કચ્છ] કાછડો; કચ્છ. [પુલિનની જમીન.

કાછઈ, સ્ત્રી. બાકું; નદીના

કાછડી, સ્ત્રી. [સં. કચ્છ] ધોતીકે પહેરવું તે. કિ. પ્ર. કાછડી છૂટી જવી=મથ લાગવો, રૂ. પ્ર. કાછડી-ખટો=તફાવો; વ્યભિચારી.

કાછડો, પુ. [સં. કચ્છ] ધોતીઆની આગલી પાટલીને જે પગ વચ્ચેથી પાછળ ખોસવી તે.

કાછર, ન. એક જાતનું છુટું માસ.

કાછિઆણું, સ્ત્રી. કાછિયાની સ્ત્રી.

કાછિયો, પુ. શાક વેચવાનો ધંધો કરનાર; જે નાતનો એકાદો પુરુષ.

કાછો, પુ. [સં. કચ્છ] કાછડો; કચ્છ.

કાછોદી, સ્ત્રી. છૂટીની નીચેનો કાછથી જેને બીડી લેવામાં આવે છે તે બાગ. જુઓ કંઠોડી.

કાછોડો, જુઓ કાછડો.

કાજ, અ. માટે; સાગ; વાસ્તે. (૨)

ન. [સં. કાર્ય] કાર્ય, કામ.

કાજકાર, વિ. [સં. કાર્યકર્તા] કામ કરનાર; કામ કરે એવો કાએલ; લાચક.

કાજગર, વિ. તરુણ; જુવાન. (૨)

જાદુજ વહાલું; અતિપ્રિય. (૩) લાડકું;

માનીવું. (૪) સુકુમાર; નાનુકું.

કાજળી, ન. [સં. કાજલ]

મેરા; હીવા ઉપરની કાળી રજ; મશી.

કાજળની કાટલી=લાંછન લાગે એવું ઠેકાણું.

કાજળકંડુ, ન. સ્ત્રીઓના શણગારની વસ્તુઓ.

કાજળવું, કિ. અ. કાજળી જવું; અમિ રાખથી છવાતાં ઓલવાઈ જવું; ઠરી જવું.

કાજળી, સ્ત્રી. મેરા; મશી; કાજળ.

(૨) રાખનું પડ. (૩) ફળકળાદિ જમડી

જતાં જે ફૂલ આવે છે તે. (૪) સ્ત્રીઓનું એક વસ્ત્ર.

કાજ, [સં. કાર્ય] કામકાજ

કરવાની રીત. (૨) કામ; કાર્ય; કૃત્ય.

કાજગર, વિ. કામગર; લાલકારક.

કાજ પુ. [આ. કાઝી] કાજો

ચૂકવનાર; કુશળ પ્રમાણે ઇનસાફ કરનારો

અમલદાર; મુસલમાન ન્યાયાધીશ. (૨)

વિદ્વાન; પડિત. રૂં પ્રં. કાજની કુતરી=

મોડાની નાની વસ્તુ પણ મોટી. કિ. પ્ર.

કાજ વિના હવાલ ન થાય=તીર્થેજ

મુશય. કહેવું કાજ તો કહેનેકા, કરનેકા

નહિ=પાસે જાણે મોટો લાડવો.

કાજુ, પુ. એક જાતનું તૈયી ફળ.

(કાજુ ધોળા મીઠા અને તેલીયા મીઠાના

થાય છે) (૨) વિ. સાફ; ખાસ; ઠીક (કાજુ)

કાજે, અ. માટે; સાગ; વાસ્તે; અર્થ.

કાજે, પુ. કચરો; પુત્રો.

કાઝગી, સ્ત્રી લગામ રેન
કાટ, પુ નાતુઓનો વિ તર, મેન
(૨) ઇમારતી લાકડા (૩) નાસ, ઘાણુ
કાટકો, પુ મોટો અવાજ, બારે
મર્તના

કાટકોણુ, (નાટખુણુ), એ આડી
સીધી લીટીને બીજી બરોબર ઠબી
સીધી લીટીથી કાપતા જે નેવુ અશનો
ખુણુ થાય છે તે (૨) કાટખુણુ બરોબર
છે કે નહિ તે તપાસવાનું કહિયા-સુતાર
નું એક એનાર

કાટખુણુ, જુઓ કાટખણુ
કાટખુણુ ઓખુણુ, પુ ચારે સરખા
ખુણુવાળો ચારસ ખડ

કાટખુણુત્રિકોણુ, પુ જેમા એક
કાટખુણુ હોય તેવો ત્રિકોણુ

કાટખીટિયા, પુ ઇમારતી લા
કડાનો વેપાર કરનાર

કાટરડો, પુ પ્રવાહી વસ્તુનો મેલ
કચરો (૨) કટાઇને અથવા બીજી રીતે
બગાડીને ખરાબ થઈ ગયેલો માલ

કાટલાં, ન (ખ વ.) અમુક અ
મુક વજનના તોલા, વજન કાટલાદાર=

લાંટુ કરનાર એણું આપનાર

કાટલિયા, જુઓ કાચડીઓ

કાટલુ, ન જોખ, વજન (૨) ટીપી
નાખડ તે (૩) કાસ, બચા, પાપ (૪)
ફાંસ કાઢી નાખવી તે, સફતર ખાયમાલ
કરડ તે રૂ મ છાંયેડ કાટલુ-સારે કે
ખેજે નામે પ્રસિદ્ધ થયેડું કિ મ
'વ કાટલુ=જવળી મારી નાખડ

કાટલુ, કિ મ [મં કર્ત]

કાપડ, વાઢન (૨) તરડુ, વેતરડુ (૩)
કરડુ [એ, ઠાઢવો

કાટવો, પુ એસકમા વપરાતો
કાટાંગાટ, સ્ત્રી [સં] ૧૫૧

કાપ, ક્તન (૨) અટસ, અદાવન

કાટોટો, પુ કચરો પ્રવાહી નીત

રીને નીચે ઠરેલો મેલ [સરાવનાર

કાટ્ટી, પુ કાચડિયા, અગિયારમું

કાકં, પુ કાકડો (૨) કાઠી, લાકડા

(૩) કાઠ (ઈમારતી લાકડા) (૪) વિ

પૂત, પહોચેલો

કાકડી, સ્ત્રી જનાવરની પીઠ ઉપર

રાખવામા આવતી લાકડાની બેસણી, ૧૬

કાકડું, જુઓ કાકડો

કાકડો, પુ [સ્ત. કાઠ] કડે-

ચવાણુ લાકડાનું બેસણુ જાડે ક્યાં

ઢંકા, ત્યારે માણસે ક્યાં કાકડા-આડે

લાકડે આડો વેદ=આપણે જેવું કરીએ

તેવું સામે માણસ પણ કરે

કાકલો, પુ કન્યાને આપવાનું ધરણ

કાકા, પુ લાલ થઈની એક નાત.

કાકા-કલી, સ્ત્રી કાકડાઉપર નાખ

વાની ગોદડી અથવા ઢળી

કાકાણું, વિ કાકાવાળું કદાવર
જાધાવાળું (માણસ)

કાઠિઆવાડ, ન કચડુ રણ,

અત્તી સમુદ્ર અને ખલાતના અખાતની

વચ્ચે આવેલો દ્વીપકલ્પ-સોરઠ પ્રાંત

કાઠીઆવાડી, વિ. કાઠિઆવાડનું;
કાઠિઆવાડ સંગ્રહી. [કઠિનતા.

કાઠિન્ય, ન. [સં.] કઠણાઈ;

કાઠી, પુ. કાઠિઆવાડના અસલ
વતનીઓની એક જાત. (૨) સ્ત્રી.
[સં. કાઠ] બાળવાનાં લાકડાં.
કહેવું આંખાની કાઠી ને રાંધનારી નાઠી.
(૩) જમીનનું એક માપ. (૩૫ મુઠી-
૧૧૧ ફીટનું) (૪) લાકડી; વાસ; સ્તંભ.
(૫) કલેવર; અંગૂઠાધારણ.

કાઠીઓ, પુ. ગાડનું ખોખું.

કાઠું, ન. સારીર બંધારણ; બાધિ;
કલેવર; સારીર. (૨) હવાલાનું લાકડાનું
ખોખું. (૩) ઢોલનો લાકડાનો નળો. (૪)
કાઠડો. (૫) વિ. હીણું; ખરાબ; નકાર;
કડક; આકર; મિલજ; કંજીસ; દુષણ;
લવરદ.

કાઠણું, કિ. સ. ખેલવું; બહાર
લાવવું. (૨) ખસેડવું; ફર કરવું. (૩)
હાખવું; ચીતરવું. (૪) નિશીબી છેવું;
ધુટવું; ગાળવું. (૫) કાંતવું. (૬) વણવું.
(૭) પ્રસિદ્ધ થવું. (૮) અંદાજ ઉપજાવવો.
(૯) ઉપાડવું. (૧૦) સાધવું. (૧૧) નિ-
ર્મમવું; વિલંબ કરવો. (૧૨) ઉપજાવવું;
બનાવવું. (૧૩) સહેવું. (૧૪) ગણવું.
(૧૫) નસાડી જવું. (૧૬) સ્થાપવું. (૧૭)
ધાટો ખાડવો.

કાઠી-નાખણું, કિ. સ. ફેંકી દેવું;
રદ કરવું; અયોગ્ય કરાવવું; નાષસંદ કરવું.

કાઠી-મુકણું, કિ. સ. રત્ન આપવી;
નદિ રાખવું. (૨) ઉતારવું; હાંકી કાઢવું;
ફર કરવું. (૩) તૈયાર કરી રાખવું; રોધી
મૂકવું. [ઉકાળો; કાવો.

કાઠો, પુ. [સં. ક્ષયાય]

કાઠ, પુ. પુરુષનો ગુપ્ત અવયવ.

કાણુ, સ્ત્રી. માણસના મરણ પછી
રોડું, ફટકું અને ચોરક કરવો તે. કિ. પ્ર.
કાણુ જવું=તેવા ફટવા જવું. કાણુ માંડવી=
સ્નેહી સગાં ને નાતીલાંને એકઠાં કરી
ચોરક કરવો. (૨) બીલે કાણ ખેંદનો બનાવ.

કાણુ-મોઠકણુ, સ્ત્રી. રડારોળ.

કાણિઆત, વિ. કાણુ કરનાર.
ચોરક દર્શાવનાર.

કાણિઆં, વિ. (બ. વ.) કાણે આવેલાં
કાણુ, ન. ચાર; વેઠ; છિદ્ર; ફર
(૨) ફાર; બારણું; મોં; નાકું; વસ્તો
વિ. (૩) છિદ્રવાળું; જોમાં ભેદ-કુસો
ઢોય એવું (ધર કે કુટુંબ); એક આંખવાળું

કાત, ન. પેટની નીચેનો ભાગ. (૨)
આવ; તાકાદ; સગા.

કાતડી, સ્ત્રી. ચામડી; ત્વચા.

કાતર, સ્ત્રી. [સં. કર્તૈની]
કાપવાનું બે ધાંખીઆવાળું બોત્તર. (૨)
કાતરાવું વાંકું કરવા જવું તે. કિ. પ્ર
કાતર ફેરવવી-મૂકવી=કાપી નાખવું
ખરાબ કરવું. (૨) રદ બાતલ કરવું. (૩)
નુકસાન કરવું. (૪) કમી કરવું (૫) દગો
દેવો. (૬) ઉધું ખણવું.

કાતર, વિ. [સં.] બીટણ;
કાચર. (૨) અધીર. (૩) દુખી.

કાતરણી, સ્ત્રી. કાતરણી; ધાતુનાં
પતરાં કાપવાની મોટી કાતર. (૨) કાપણી.
(૩) કાપવાની રીત.

કાતરતા, સ્ત્રી. [સં.] બીકણુ-
પણું; કાપરતા. (૨) બાપલા-દિવ્યકાપણું.

કાતરણું, કિ. સ. કાતરથી કાપવું;
વેતરણું. (૨) કમી કરવું. (૩) ખોતરવું;
ખણવું. (૪) કરીને ખાવું. (૫) રિચાર
કરીને વર્તવું. (૬) ઘસારું ખોલવું.

કાતરા, પુ. (બ. વ.) વાંકી ને
ચપટી રાંગો. (૨) અર્ધ વર્તુલાકાર કંઠા.
(૩) કાપા; આંકા; સિસોટા. (૪) હમતા
અનાજના અંકુરો ખાઈ જનારાં એક
જાતનાં છવડાં. (૫) કૂટારાં ગોળાકાર ફેરે
એવી આતસખાજ.

કાતરી, સ્ત્રી. પાતળી ગોળ પતરી.

કાતરીડું, ન. ધરનો છેક ઉપરનો
ચોટી ઉંચાઈવાળો મેડો. (૨) બેડે બાજુ
ધાર કાઢેલું લાકડાનું હથિયાર. (૩)
(પારસી મુજરાતીમાં) બેજું; મગજ.
(૪) મુડીઓની વચ્ચે પહેરવાનું ઠંકણ.
(૫) કદાશ.

કાતરી-ખાણું, ખોતરીને ખાણું;
કરડીને ખાણું. (૨) કાપી નાખણું.

કાતરેલું, વિ. કાણાં પારેલું; કરડેલું.

કાતરો, આમણીનું વાંકું ફેરું; બીજી
પણ કોઈ વનસ્પતિનું અર્ધ ગોળાકાર ફેર.

કાતલ, (અ.) કાતિલ; કતલ કરનાર.

સ્ત્રી. અંધવા; ખોટી ખબર; ગપ.

કાતળી, સ્ત્રી. પાતળી ગોળ
ચીરી. (૨) વાંસ અથવા શેરડીની બે
આંઠોની વચ્ચેનો ભાગ.

કાતળું, ન. જાડું ગાળનું; જાડી
ચીરી. (૨) મોટા બેટાળ કંકડો.

કાતી, સ્ત્રી. કાપવાનો દાંત; રાક્ષસી.
(૨) કાપવાનું લીણું ને આકું હથિયાર;
વાંસી; કાતું; ગ્રેડી છરી. (૩) દુષ્ટ વૃત્તિ.

કાતું, ન. કાપવાનું હથિયાર; છરા
જેવું જાડું સારી ધારવાળું નહિ એવું
હથિયાર. (૨) કાતી; કાંતી. (૩) ધાર
વગરની છરી.

કાત્યાયન, પુ. એક ઋષિ; વરુચિ;
મેદિરવૈયાકણ્ણી અને ધર્મશાસ્ત્ર બનાવનાર.

કાત્યાયની, સ્ત્રી. દેવી-દુર્ગા.
કાત્યાયની પ્રત઼દેવીનું એક પ્રત. (૨)
યાજ્ઞવલ્કયની સંસારબંધારકુશળ સ્ત્રી.
(૩) આયેડ ઉમરની ભગવાં વસ્ત્ર પહેર-
નારી વિધવા.

કાથ, ન. સરવ; નૂર. (૨) દંવત.
કાથા-કુખડા પુ. (બ. વ.) કુચલી;
સાચાં જુડાં.

કાથાગોળી, સ્ત્રી. મરાઠો નાખીને
બનાવેલી કાથાની ગોળીઓ.

કાથારોરી, સ્ત્રી. નાળિયેરનાં ડોડાં
કાથરીને બનાવેલી દોરી.

કાથી, સ્ત્રી. નાળિયેરનાં ડોડાંની દોરી.

કાથીડું, વિ. કાથાના રંગનું.

કાથો, પુ. ખેરની છાલનું કાઢેલું સત્ત.

(એ ડંટો અને પા રૂઝવનારો છે તથા

પાનમાં ખાવાના કામમાં આવે છે.) (૨)
નાનિએરનાં છોડાંનારેસાની બનાવેલીદોરી.
કાદર, (અ. કાદર) સંપ્રિવાળો.

કાદવ, પુ. [સં. કર્દમ] કીચડ;
ગારે; પંક. કાદવ કુંકેવા=અપજસનું
કામ કરવું. કાદવ કુંકેવા=વગર લાજનો
વેપાર કરવો. [ગારે.

કાદવકીચડ, પુ. ૫૪; કચરોપુત્રે;
કાદમ, પુ. બાળકંસ. (૨) બાળક-
પક્ષી (૩) બાણ.

કાદંબર, સ્ત્રી. દહીંની તર.

કાદંબરી, સ્ત્રી. [સં.] કાકિલા,
(૨) મેના. (૩) મહાકવિ બાણમંદ બ-
નાવેલી એક અત્યંત સંસ્કૃત વાર્તા.

કાદંબિની, સ્ત્રી. [સં.] મેઘ-
માળા; ધનપટા.

કાન, પુ. [સં. કર્ણ] કર્ણ;
અવધુ; આંત્ર; સાંભળવાની દ્રવિય. (૨)
નાકું; કાણું. (૩) લક્ષ; ધ્યાન. (૪)
સુકાન(વહાણુ)(૫) અણી; ટોચ. કિ. પ્ર.
કાન તમે કાઢી નાખવું=નદિ ગણકારવું.
કાનપર દાંધ મુકવા=અભણપણ બતાવવું.
કાન કુંકવા=કેપદેરા કરવો (૨) ઠરકેરવું.
કાનમાં કુક મારવી=ચિતાવી દેવું. કાન
ભરવા=ભંભેરવું. કાન પકડવો=કબૂલ કરવું.
કાન મરડવા=કપડો દેવો. કાન કાપવા=
છેતરવું. કાન દેવા=ધ્યાનથી સાંભળવું. કાન
કુંકાવવા=તરપર થવું. કાન કરડવા=ઝાની
છતી વાટો કરવી. કાનમાંથી કીટા ખરેવા=
બહુ નકારી કે અચ્છેલ જાણ સાંભળવામાં

આવવી. કાનની ખૂટ પકડવી=કબૂલ કરવું.
કાન ધરાણે મુકવા=ભણી બેઠને વાત ન
સાંભળવી. કાનમાં એ રેડવું=કેઠને કો-
ઈની ઉપર દ્રેષ કરાવવો. કાને નાખવું=
જણાવવું. કાનનું કાચું=ભોંણું.

કાનકોચીઓ, પુ. કાન વીંધનારો.
કાનકેરણી, સ્ત્રી. કાનખોતરણી.
કાન-ખજુરો, પુ એક લાંબા ધણા
પત્રવાળો છવટો. [વાગોળ.

કાન-ચીમડીઉં, ન. ચામાચીમડીઉં,
કાન-ચીમોરી, સ્ત્રી. વાગોળ.

કાન-છેરીઆં, ન. (બ. વ.) કાન
ઉપરના વાળના મુચ્છા. [ટોપી.

કાન-ટોપી, સ્ત્રી. કાન ઢંકાય એવી
કાનડી, સ્ત્રી. દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના
કાનકા પ્રદેશમાં બોલાતી એક ભાષા.

કાનકું, પુ. વણકરવું એક જોભર.
કાનડો, પુ. એક રાગ.
કાન-હાંકણી, સ્ત્રી. કાનટોપી.

કાનન, ન. [સં.] વન; અરણ્ય.
કાન-પટી, સ્ત્રી. કાનનો નીચલો ભાગ.
કાન-પટો, પુ. કાને બાંધવાનો પટા.

કાન-ફટો, પુ. કાનને વિંધી તેમાં
મોહું કુંડળ પહેરનારી સાધુની એક ભવ;
ગરબપથના વેરાચીઓ.

કાન-મુચ્છીઉં, વિ. ચાડીઉં; ચૂન
ખોર (૨) કાન ભંભેરનાકું.
કાનમ, સ્ત્રી. દાણા જમીન;
અને નમ્દાની વચ્ચેનો

કામકળા, સ્ત્રી. કામદેવની દળા.
(૨) રતિ. (૩) કામ દરવાની આવડત.

કામકાજ, ન. નાનું મોટું કાજ પણ
કામ; ધંધો; રોજગાર.

કામકેલિ, સ્ત્રી. [મં.] રતિરમત.

કામકિડા, સ્ત્રી. [મં.] પુરુષ-
નું કામપ્રસંગથી રમવું તે. (૨) પિ-
ગળનો એક છદ.

કામગ, વિ. પોતાની હચા પ્રમાણે.

કામગરૂં, વિ. કામવાણું; કામમાં
મગ્નું રહેનાર.

કામગીરી, સ્ત્રી. ફરજ; ધર્મ. (૨)
નોકરી ચાકરી. (૩) સત્તા; અધિકાર.

કામચલાડિ, વિ. કામ ચલાવી શકે
એટલું. (૨) અમુકની ચેરદાઢરીમાં તેનું
કામ ચલાવવા માટે રાખેલું; અવેછ.

કામચારી, વિ. [સં. કામ+ચર.]
પોતાની મરજી પ્રમાણે ચાલનાર.

કામચોર, પુ. [સં. કૃ=કરવું
ચુર=ચોર] કામનો ચોર; પોતાને
સોંપાયેલી ફરજનું બરેબર મામ નહિ
કરનાર. (૨) કસબચોર.

કામજોગ, વિ. કામ જોડેલું; કામ પુરવું.

કામજવર, પુ. [મં.] કામ-
વિકારના આવેશને લીધે, જે, જેવની
ઉત્પન્ન થાય છે તે; કામખીડા.

કામલ, પુ. [સં.] કામજોગ.

કામડી, સ્ત્રી. નાનું કામડું. (૨)
કામડી રાખનાર લડવૈયા.

કામડીઓ, પુ. કામડીવાળો;
ધનુધારી. [ધનુપ.

કામડું, ન. વાંસનું કે કવાનું હથિયાર;
કામડકોટીડું, ન. કામડાં બાંધીને
બનાવેલું ધર.

કામડી, સ્ત્રી. પાતળા કાયા વાંસની
સોટી; વાંસની ચીપ.

કામડું, ન. વળી શકે એવા પાતળો
કાચો વાંસ; વાંસનો કકટો અથવા ચીપ.

કામણ ન મોઢ પમાડે એવું જે
હંધ તે; વચ્ચકરણ. વિધા, ક્રિ. પ્ર.
કામણ કરવું=મોહિત કરી લોજવવું.

કામણગારૂં, વિ. મોઢ ઉપનમે એવું;
વસ કરે એવું. (૨) મુંઢર; કપાળું.

કામણ દુમણ, ન. મોઢ ઉપન-
વનારી અને વસ કરનારી તાંત્રિક ક્રિયાઓ.

કામણ-દુમણિયું, વિ. જેને કા-
મણદુમણ દરતાં આવડતું હોય એવું.

કામતાઇ, સ્ત્રી. [સં.] વપયા-
સક્રિ; લોચાસક્રિ.

કામત્વ, ન. [સં.] કામપણું.

કામદા વિ. [સં.] મનકામના
આપનાર. (૨) પુ ઇશ્વર. (૩) કીર્તિક
સ્વામી.

કામદશા, સ્ત્રી. [સં.] કામને
લીધે થએલી હાલત; ચિંતા, સ્મૃતિ, ગુણ
હચન, હદેજ, પ્રવાય, ઉન્માદ, રોગ, જડતા
અને મરણ, એ દસ-દશાઓ કહેલી છે.

કામદા, વિ. [સં.] ઇચ્છા
પુરો પાડનાર. (૨) કામદેહ. (૩) નાગરવેલ.

કામદાની, (કા.) એક પ્રકારનું સુમરૂ.
 કામદાર વિ. કારભારી, (૨) કામ
 કરનાર; દિવાન.
 કામદારી, સ્ત્રી. કામદારણી.
 કામદુધા, સ્ત્રી. કામધેનુ.
 કામદુર્ગા, જુઓ કામધેનુ
 કામદત્તી, સ્ત્રી. મદનદત્તી; કાચલ.
 કામદંત્રિ, સ્ત્રી. [સં.] કામની.
 ઇચ્છાવાળી નસર.

કામદેવ, પુ. [સં.] કામભોગ
 ની ઇચ્છાનો જે કલ્પિત દેવ તે; મદન.
 કામધંધો, પુ. કામ અને ધંધો;
 વેપારશોભનાર.

કામધેનુ, સ્ત્રી. [સં.] મન-
 ભના પૂર્ણ કરનારી એક સ્વર્ગીય ગાય.

કામના, સ્ત્રી. [સં.] કમ્બજ;
 મલિલાય. (૨) લાવ. (૩) પ્રીતિ; ઉમેદ;
 ાસના.

કામની, જુઓ કામિની

કામખાણુ, ન. [સં.] કામ-
 વતું બાણ. (કામનાં પાંચ બાણ મણુ-
 લાં છે: ૧ અરવિંદ, ૨ અરોહ, ૩
 વામ, ૪ નવમહિકા, અને ૫ નીલો-
 પલ. (૨) નેત્ર કદામ્.

કામભાવ, પુ. [સં.] કામની
 ૭ ઇચ્છા-અભિલાષ તે.

કામરૂપ, વિ. [સં.] કમ્બજમાં
 માલે એવું રૂપ કરનાર. (૨) મુંદરી; મોહક.

કામસેટ, એક નાનકું ડાનું કપડું.

કામવત્તી, વિ. [સં.] જેને
 કામભાવના હોય એવી સ્ત્રી.

કામ-વાસના, સ્ત્રી. [સં.]
 કામનો અભિલાષ; વિષયેચ્છા.

કામ-વિકાર, પુ. [સં.] વિ-
 પયાભિલાષને લીધે મનુષ્યના મનમાં ફેર-
 ફાર થવો તે. [વધકું તે.

કામવૃદ્ધિ, સ્ત્રી. [સં.] કામનું

કામ-સર, જુઓ કામખાણુ.

કામ-ચાત્ર, ન. [સં.] સ્ત્રી-
 પુરુષના સંયોગની બાબતને જેમાં સ્ત્રી-
 લુપ્તથી વિચાર કરેલો હોય તે, (મધ્ય-
 પ્રસ્તક); કાકાસાસ; ચાનમરંગ.

કામર, પુ. ગોળનો મેઘ, શેરડીના
 રસનો કચરો. [કામને અંગે

કામસર, અ. કામને મરિ. (૧

કામચૂર, ન. [સં.] કામ
 ભોગવિલાસની રીતિઓનું જેમાં સહે
 વર્ણન આપેલું છે એનું એક વાચાલ
 બનાવેલું સંસ્કૃત પુસ્તક.

કામહીણ, વિ. [સં.] નપુસક
 હીનરો. (૨) લાવનારહિત, અસકત.

કામળ, પુ. જુઓ કામળી.

કામળી, સ્ત્રી કાળળી.

કામળીએ, પુ. કામળીના જેવ
 રૂપનાં વાળો ચામાસામાં ધતો એક છવરો.

કામળો, પુ. [સં.] કમ્બલ
 મોટી કામળી. (૨) કામળીઓ છવરો.

કામા, સ્ત્રી. [સં.] મુંદરી; સ્ત્રી

કામા, પુ. ઢંગ. (૨) [અં.]
અલ્પવિરામ.

કામાક્ષી, સ્ત્રી. [સં. જ્ઞેતી
આંખોમા કામ હોય એવી સ્ત્રી (૨)
એક તાંત્રિકદેવી

કામાગ્નિ, [સં. કામ+અગ્નિ]
ઈશનો તાપ; કામવાસનાનો તાપ

કામાદી, પુ. દુષ્ખાલુના જેવી અને
મહેનત મજૂરી કરનાર લોકોની એક
જાત; એ જાતનો પુરુષ.

કામાતુર, વિ. [સં.] ધેસકના
આવેગવાળું, કામવિશે આતુર. [અગ્નિ.

કામાનલ, પુ. [સં.] કામનો.

કામાર્થ, વિ. કામકાળ કર્યા કર-
નાર; ઉદ્યોગી. [ચાકરડી.

કામારી, વિ. કામકાળ કરનારી સ્ત્રી;

કામાવેશ, પુ. [સં. કામ+
આવેશ] કામનો જુરસો.

કામાસન, ન. [સં.] કામ
દબાય એવું આસન.

કામાસ્ર, ન. [સં. કામ+
અસ્ર] કામદેવનું ફેંકવાનું હથિયાર.

કામાંધ, વિ. [સં. કામ+અંધ]
કામ વ્યાપવાથી સાચસારવિચાર ગુમાવી
મેહેલું; કામમુગ્ધ. [મુંદર સ્ત્રી

કામિની, સ્ત્રી. [સં.] સ્ત્રી;

કામી, વિ. જેને કામની બહુ જ
ચાહેતી હોય એવું.

કામુક, વિ. [સં.] ઇચ્છા રા-
ખનાર. (૨) કામી; વિધથી; લંપટ

કામુકા, સ્ત્રી. [સં.] જેનામાં
બહુ કામ વૃત્તિ હોય એવી સ્ત્રી; વિકાસિની
કામું, ન કામ; કાર્ય. (૨) વ્યા-
પાર; ક્રિયા. [ઇચ્છાવાળું.

કામેચ્છુ, વિ. [સં.] કામની
કામેટી, સ્ત્રી. [અ.] મંદળી.

(૨) પરીક્ષા; તપાસ.

કામેચ્છર, પુ. [સં.] શિવ;
ચંકર; મહાદેવ. [દુર્ભરિવી

કામેચ્છરી, સ્ત્રી. [સં.] પાર્વતી;

કામો, પુ. કામ; મોટું કામ; પરક્રમ

કામોદય, પુ. [સં.] કામનો
ઉદય થવો તે; જીવાળી.

કામોરો, પુ. કામકાળ કરનાર.

કામ્ય, વિ. [સં.] ઇચ્છાવાળું;
લાલની ઇચ્છાવાળું. (૨) કર્તવ્યમર્મ.

(૩) મુંદર. [ઇચ્છાવાળાં કર્મો.

કામ્યકર્મ, ન. [સં.] ફળની

કામ્યતા, સ્ત્રી. [સં.] મુંદરતા.

કામ્યશ્રાદ્ધ, [સં.] જેમાં અ-
મુક ઇચ્છા-ફળ રહેલું હોય એવું શ્રાદ્ધ.

કાચ, સ્ત્રી. કાચા; સારીર; ક્લેવર.

કાચકષ્ટ, ન. દેહનું દુઃખ; સારીરની
ખાટા. (૨) દેહને તપ ત્રત વગેરેથી કમવો

તે. (૩) સારીરિક ક્રમ.

કાચચિંતિતા, સ્ત્રી. સારીરનો રોગ
મટાંકવાની પરીક્ષા; સારવાર.

કાંચડીઓ, પુ. અગિઆરમું સરા-
વનારો શાહજી.

કાચકું, ન. અગિઆરમાનું શાહ.
(એ ક્રિયા નિમિત્ત જે શાહ, અતઘન
બસિ વગેરે થાય તે કાચકું.) (૨) અગિઆ-
રમાની શાહ બ્રહ્મભોજન ઇત્યાદિ ક્રિયાઓ.

કાચદાસર, વિ. કાચદાસમાળેદોષજેલું.
કાચદેસર, અ. કાચદાની રીતે.

કાચદો, પુ. કાચરખ્ખુ ભતનો બધ-
દાર સારી રીતે જાણવાને માટે કરેલા
નિયમો; ધારો; કાણુન; કુદમ. (૨) યોગના
આકાશ સાથે સંબંધ રાખતી દોરી.

કાચનાત, સ્ત્રી. [સ.] સક્રિય;
બળ. (૨) માણ; વિસ્તાર ગુર.

કાચકળ, ન મોપારી જેવડું ઔ-
પધિના કામમાં આવડું એ- કળ.

કાચકળી, સ્ત્રી. કાચકળું આટ.

કાચમ, વિ. [સ.] હમેશનું;
નિત્ય; સ્થિર; મંજુર; મુદર. કિંમ ૫૦
કાચમ કરડું=મહાત કરડું. કાચમ રાખડું=
મંજુર રાખડું. (૨) રહેવા દેડું.

કાચમ-ખરડો, પુ. લગાડીની એક
નેધિયોષી; કાચમની વિભલ્લાણું લખાણ.

કાચમદાયમ, વિ. હમેશનું; નિત્યનું.

કાચર, વિ. [સં. કાચર] યાત્રી અથવા કં-
ટાણી ગમેલું; દેરાન. (૨) નાહિમત;
લીચકાણું; દરજી. [જળા.

કાચરતા, સ્ત્રી. લીચકાણણું; નિર્ભ-
કાચરણું, ન. લીચકાણણું.

કાચ-રોગ, પુ. સારીરિક વ્યાધિ.
કાચકી, વિ. સેત્રથી કાચર થઈ
ગમેલું; માંડું.

કાચરથ, પુ. હિંદુઓની એક નાત.
(૨) કાચકીનું કામ કરનારી એક નાત.

કાચા, સ્ત્રી. [સ.] સારીર. (૨)
ભનનેદ્રિય. કહે- માયાને બધ છે, કંઈ
કાચાને બધ છે ?=દેહ નિર્ભય છે, માન
તેને માયા વાગેલી ટોચ તો તે હરાઈ
જવાનો લાગ રહે છે.

કાચાકટ્ટ, ન. [સં.] દેહકટ્ટ.
કાચાકટ્ટી, સ્ત્રી. સારીરને કટ આપણું
તે; મત, તપ, ઇત્યાદિક. (૨) પીડા.

કાચાકુટી, સ્ત્રી. એક ભતની વન-
સ્પર્શિત કાચાકુટીનું તેલ=સારીરમાં થતી
જ્વળત હાલ ચોળવાનું તેલ.

કાચિક, વિ. [સં.] સારીરિક;
સારીર સંબંધી. (કાચિક, વાચિક અને
માનસિક.)

કાર, અ. કર્તૃત્વ વાચક પ્રત્યય:-
વિગ્રહાર, (૨) અક્ષર-હચ્ચાર વાચક પ્ર-
ત્યય:-કાર. (૩) 'પાણ' દેખાડનાર
પ્રત્યય:-મહાકાર. (૪) પુ. હૃદયમ; હૃદયમ;
ધર્મ. (૫) સાખ; આંર; આગર. (૬)
માન; પ્રતિષ્ઠા. (૭) ખાર; જોગ; વજવ.
(૮) નિશ્ચય. (૯) ચલ. (૧૦) ક્રિયા.
(૧૧) સંબંધ. (૧૨) ફેરાર. (૧૩) ભાઈ;
પાણથી કચકનાર.

કારક, પુ. [સં.] ક્રિયા પ્રયો-
જક. (વ્યાકરણમાં); વિનિમિત્તેનાં તુલ

કારાગાર, ન. [સં. કારા+ આગાર] બંદીખાનું; કેદખાનું.

કારાગૃહ, ન. [સં.] બંદીખાનું; ઘર; જેલ.

કારાખારા, પુ. (બ. વ.) બુદ્ધિ પુરઃસર કાઢના કામમા દોષ કાઢવો તે; ખોટું બોલવું તે. (૨) ચુથાચુથ

કારિકા, સ્ત્રી. [સં.] જેમાં સમ- બધા આપી હોય કે ખુવાસો કર્યો હોય એવું ગદ્ય કે પદ્યમય લખાણ; દીન.

કારિયેરી, સ્ત્રી બેબોલી; બોલવું કંઈ અને કરવું કંઈ એવી વર્તણૂક.

કારી, વિ. [સં. કૃ=કરવું] બિપરથી] કરનાર, કરે એવું, એવો અર્થદર્શક પ્રત્યય:-ગુણકારી, મંગળ-કારી. (૨) [ફા.] ઉકું; જખરં.

કારીગર, પુ. [ફા.] કારીગરી કરનાર; (૨) હુન્નરી; કસબી; કમકાર (૩) આરંઝીણું અને નાનુક કામ કરનાર; હોંશીયાર.

કારીગરી, સ્ત્રી. કારીગરીનું જે કામ તે; કળાનું-નાનુક ને મુંદર કામ તે; કસમત; કબા; કસબ; ચતુરાઈ; ઉસ્તાદી.

કારીખારી, સ્ત્રી. સાદું ખાટું કહીને દોષ કાઢવા તે.

કારેણિક, વિ. [મં.] દંવાણુ; કમળાવાણું. (૨) કરણા બત્તું (૩) દવાબ્જનક. [દવા.

કારેણિકતા, સ્ત્રી. [મં.] કરણા;

કારેણ્ય, ન. [સં.] કરણોના ભાવ; કરણા; દવા.

કારે, ન. ભક્તી અને દલકી કારી-ગરીનાં કામ ઉપર આગવિકા ચલાવનારી એક ભત :-નાસ્તાર [તે વેલ.

કારેલી, સ્ત્રી. જેને કારેલાં ધાય છે

કારેણું, ન. એક ભતતું કઠવાસ-વાણું રાકવું ફળ. (૨) શિંગ; દુરુચવસ્ત્ર; (વિરરકરમાં).

કારેખાર, સ્ત્રી. કારખાર. વહીવટ.

કારેખારી-મંડળ-ખી, સ્ત્રી. બધ-વસ્થાપક સભા. (૨) અમલ ચલાવનારા મંત્રીઓની મંડળી.

કારક, ન. [અં.] પતું. (૨) જાડા કામગનો કકરો. (૩) ૩ પિંજવાનું યંત્ર.

કારકર, પુ. ૩ પિંજનાર; પિંજરો; (૨) પતાં જેલનાર.

કાર્તવીર્ય, પુ. [મં.] મહિમ્મતિના રાજ કૃતવીર્યના પુત્ર સહસ્રાશુન.

કાર્તીતિક, પુ. [સં.] જ્યોતિષ્યનો પંથો કરનાર; જ્યોતિષી.

કાર્તિક, પુ. [સં.] વિક્રમ સંવતનો પહેલો માસ; કારતક.

કાર્તિકેય, પુ. [સં.] શિવ-પાર્વતીનો પુત્ર; કાર્તિકસ્વામી. (જે મહા બ્રહ્માન અને સદા બ્રહ્મચારી હતા તેથી લગાઈના દેવ ગણાય છે.)

કાર્પટ, ન. [મં.] કળાટ.

(૨) કાપલો; છલું વસ્ત્ર. (૩) વિ. કંગાલ; દીન; ગરીબ. [યાત્રાણુ (૨) કંગાલ. કાર્પટિક, પુ. [સં.] સાધુ; કાર્પટ્ય, ન. [સં.] કૃષણતા; દૈન્ય [(૨) રત્ન વસ્ત્ર. કાર્પસ, પુ. [સં.] કપાસ; ૨. કાર્પાસી, સ્ત્રી. [સં.] કપામ. (૨) કપાસનો ઠાંડ. કાર્પન, પુ. [અં.] ગુદ્ધ કાપલો; બળી બળીને રહેકુ તત્વ. કાર્પોનિક, વિ. [અં.] કાર્પનનું. કાર્મુ-, ન. [સં.] ધનુષ્ય. (૨) વાંસ; વંશ. (૩) ધનરાશિ. કાર્ય, ન. [સં.] કામ, કાજ; વ્યાપાર; હેતુ; પ્રયોજન. કાર્ય-કારણ, ન. [સં.] કાર્યનું ને મૂળ તે. (૨) નૈમિત્તિક હેતુ; આસય કાર્યકૃશળ, વિ. [સં.] કાર્ય કરવામાં હોંસિઆર; કારીગર. કાર્યક્રમ, પુ. [સં.] કાર્ય કરવાની અનુક્રમવાર ગોઠવણ; કામ કરવાની નક્કી કરેલી યાદી. [વ્યવસ્થા. કાર્યજાર, પુ. કારમાર; વહીવટ; કાર્યશક્તિ, સ્ત્રી. [સં.] કામ કરવાની શક્તિ. [કરી-સાધી-લેનાર કાર્ય-સાધક, વિ. [સં.] કામ કાર્યસિદ્ધિ, સ્ત્રી. [સં.] કાર્ય-સફળતા; વિજય; ફેરફાર. કાલ, પુ. [સં.] સમય; વખત.

(૨) મૃત્યુ; નાશ. (૩) મોસમ; ઋતુ. કાલ-(દય), સ્ત્રી. જે દિવસે વાત કરતા હોજએ તેની પહેલાંનો અથવા પછીનો દિવસ. (૨) હમણાં; થોડા વખત ઉપર. કાલકલાઈ, સ્ત્રી. નાનપણ; બચપણ. કાલકૂટ, ન. [સં.] ખનિજ ઝેર. (૨) કાચકર નામના વૃક્ષના છુંદરનું ઝેર. (૩) અરીણ. (૪) બહુ જ કારી ઝેર; હવાઈય. [કાલો તે. (૨) સલાટ. કાલ-ક્રમણ, ન. [સં.] વખત. કાલ-ખંડ, પુ. [સં.] ચક્રત; જમણા પાસામાં રહેલો એક અવયવ. કાલન્યક, ન. [સં.] કાળશી વક્ર; મોટી આકૃત. કાલજ્ઞ, વિ. [સં.] કાળને બહુનાર; બેસી. (૨) વખત તોડ વિચારીને કામ કરનાર. કાલ-વર્મ, પુ. [સં.] મૃત્યુ; અવસાન, (૨) સમય પ્રમાણે થતું તે. (૩) ઋતુ, મોસમ. કાલનેમિ-(મી), પુ. [સં.] દિવસવંસિપુત્રો પુત્ર. કાલણુત, ન. ભેટના નમુનાનું પત્રના આકારનું લાકડાનું મોતીનું હથિયાર. (૨) (કા) હાડપિંજર. કાલવર્ણ, કિ. સ મેળવી દેતું; મેળવતું; પુંદ્રું. કાલરાત્રિ, સ્ત્રી. [સં.] ઉલ્લી ચંદ્ર અમાસની રાત

કાવ્યશાસ્ત્ર, ન. [સં.] જેમાં
કાવ્યતા ગુણદોષનું નિરૂપણ કરેલું હોય
તે; જેમાં કવિતા, તેના રસ, અલંકાર,
ગુણ, દોષ વગેરેની મીમાંસા કરેલી હોય તે
કાશી, પુ. [સં. કુશ] એક
નવતનું પાતળી સળીઓનું માસ. (કાશના
પાતળા સાંકા બરડા પણ ગળ્યા અને
રસવાળા હોય છે)

કાશી, સ્ત્રી. પીડા; આડખીલી; નરતર.

કહેલું કાશગર્ભ.

કાશલ, -કાસળ, ન. [સં. ક-
શ્મલ=પાપ] પીડા; કાંસ; સાસ;
નરતર; આડખીલી. કિં ૩૦ કાશલ
કાંકરું=મારી નખાવતું.

કાશ'ડી, સ્ત્રી. અચુક ધાટનું પાણીનું
માત્ર. (બનારસ-નાસિકની બનાવટનો
પટ્ટીવાળો બેઠા ધાટનો લોટો) કાસન્ડી
=મોટા પેટાનો પટ્ટીવાળો લોટો

કાશ્મીર, પુ. [સં.] પંજાબ-
ની ઉત્તરે આવેલો રમણીય પહાડી પ્રદેશ.

કાશ્મીરી, સ્ત્રી. એક નવતનું બિનતું
કપડું; (૨) વિ. કાશ્મીરનું.

કાશ્યપ, પુ. [સં.] એક
વૈદિક ઋષિ. (૨) એ ઋષિથી આસેલું ગાત્ર.

કાશ્યપી, પુ. [સં.] ગરુડ.
(૨) અરણ્ય.

કાશ્યપી, સ્ત્રી. [સં.] પૃથિવી;
ધરા. (૨) પ્રજા. (૩) કાશ્યપની સ્ત્રી

કાપાય, વિ. [સં.] રંગીત.
(૨) બગવું; ભુખરું. (૩) કાપણું; ખેતવાદ.

કાષ્ટ, ન. [સં.] લાકડું; કાંડી.
(૨) વનસ્પતિ. (૩) બગતણ; ઇંધણું.

કાષ્ટધંટા, સ્ત્રી. લાકડાની ધંટરી;
પશુઓને ગળે બાધવાનો રેશ. (આથી
ઢોર ઉતાવળું ચાલી કે દોડી શકતું નથી)

કાષ્ટમય, વિ તદન લાકડાનું; લાક-
ડાથી બરપુર. (૨) લાકડાં જેવું. (લા.)
સુકું; પાતળું (૩) કઠણુ; મળખુત. (૪)
નિર્દય; અસર શક્તિ.

કાષ્ટમૈત્ર, ન. [સં.] લાકડું
બોલતું નથી તેમ બીજાકુલ બોલતું નહિતે.
કાષ્ટવત્, વિ. [સં.] લાકડા જેવું.

કાષ્ટા, સ્ત્રી. [સં.] દશા;
સ્થિતિ. (૨) સીમા. પસકાષ્ટા=અતિશય-
વાળી હદ; આડો આંક.

કાષ્ટૌષધિ, સ્ત્રી. [સં. કાષ્ટ+
ઔષધિ] વનસ્પતિની દવા; માત્ર
વનસ્પતિમાંથી બનાવેલું ઓસડ.

કાસ, પુ. [સં.] ઉધરસનો
રોગ; ખાસી.

કાસકંદ, ન. તાતરીમાંનું એક શહેર.
(૨) કાસ રોગ ઉપર ઔષધ તરીકે વપ-
રાતું એક નવતનું મૂળીક.

કાસદું, સુખો કાચકું.

કાસદ, પુ. [અ.] મંદેશવાહક;
કાગળ પત્ર લાવનાર લઈ જનાર; ખેપીઓ.

કાસલીડં, ન. કાસદું; કાસદનું કામ.
(૨) વિ. ગરુડ તરીકે કામ કરનાર.

કાસદું, ન. કાસદનું કામ; કાગળ
સંદેશ વગેરે લાવવા લઈ જવાનું કામ.

કાસની, સ્ત્રી એક વનસ્પતિ-
ઔષધિ.

કાસર, પુ. [સં.] પાકો.

કાસરી, સ્ત્રી. [સં.] બેંસ.

કાસવલ્લ, પુ. દમ; શાસ.

કાસલ-ળ, બુઓ કાસલ

કાસંદ્રી, સ્ત્રી. પડધીવાળો લેટો.
બુઓ કાસંદ્રી.

કાસંદ્રો, પુ. એક જાતનો છાંડ;
કાસંદ્રો. [સરોવર.

કાસાર, ન. [સં.] તળાવ;

કાસીઉં, ન. [સં. કાઝ]

એક જાતનું પાસ.

કાસી-દોરીઓ, પુ એક જાતનું
સુતરાઉ કાપડ.

કાસુંદરો, પુ. એક જાતનો છાંડવો.

કાહળી, ન. [સં.] એક જાતનું
વાહન; ચીની. (૨) રણચીકું; તલકું.

કાહિલો, વિ. [ફા.] કાપધી;
માંડું; (૨) ચામડીની બળતરા.

કાળ, પુ. [સં. કાલ]
સમય; વખત; વેળા (વ્યાકરણ પ્ર.)
જૂતકાળ, વર્તમાનકાળ, ભવિષ્યકાળ. (૨)
મૃત્યુ; નાશ. (૩) ચમ અથવા ચમનો
ફલ. (૪) કુકાળ (૫) કુર્દશા; આકલ
(૬) હારકશક્તિ; શિવ; સંકર. કિં ૩૦ પ્ર૦
કાળ આવવો=ક્રોધ થકો=ચુરસે થવું.
કાળ સમાવવો=ક્રોધ મારવો. કાળ
થવો=મરણ થવું. કાળ પડવો=કાળ

પડવો. ૩૦ પ્ર. કન્યાકાળ=કુમારિકાને
પરણવાનો સમય. કાળ ખૂટવો=આ-
શુધ્ય આવી રહેવું. કાળનું મોં બાળનું=
ક્રોધ ન કરવો. કાળ શોકને ખાય=
કુખનું ઓસક દહાડા. કાળ જય ને
કહાણી રહે=કાળ તો ચાલ્યો જય છે
પણ કંઈ જાણ નથી. કાળ પડે ત્યારે
કાંઈ મોં જ=જ્યારે વસ્તુની તંગી હોય
ત્યારે માલ વગરની વસ્તુ પણ મેંધી.
થઈ પડે છે.

કાળ-કરણ, વિ. [સં.] કાળના
જેવું લયંકર. (૨) પુ લયંકર કાળ-મૃત્યુ.

કાળકા, સ્ત્રી. [સં. કાલિકા]
એક દેવી; કાળી. (જુનરાતમાં પાવાગઢ
ઉપર એ દેવી છે તે મેટી કાળકા માતા
કહેવાય છે)

કાળકૂટ, ન. [સં.] કારી ઝેર;
હળાહળ. (૨) અફીણ. (૩) વજનાગ.

કાળકંમળ, ન. [સં.] વખત;
કાંડવો તે.

કાળકોષ, પુ. [સં. કાલ+
ક્ષિ=ક્ષય=ઓપું થવું.] નિરર્થક
કાળ ગાળવો તે; વિવેક; વાર. ..

કાળગતિ, સ્ત્રી. [સં.] દેવ;
લાલી; સમયનું બદલાઈ જવું તે.

કાળચક્ર, ન. [સં.] કાળનું
ફરવું તે. (૨) ફેરફાર; કાળના વહનમાં
એ સારી માડી રીધતિ
નાશ; આકલ

નદી નાખ્યુ હોય નો તે વોળા મરી
હોનાય ૩) [મુખી નજો હરણ

કાળિયાગ, પુ હરણના મેળાનો

કાળી, શ્રી [સં કાલી-
કાલિકા] એક દેવી, કાળના કાળી
માતા (પાવાગઢ ઉપરના દેવી)

કાળીકા, ન કાળી કી, કીકીઆની
કી (૧) અક્ષી (૩) રિ કાળુ,
કાળ રમતુ (૪) તમાકુની એ નવ

કાળીઓ-મરમ, પુ એ ભત્તુ
ચોટ ચોટ [કાળીકા

કાળી-કાળી, શ્રી કીકીઆની કી,
કાળી-ગાંઠી, શ્રી કીકીઆની ગાંઠી
પહેનાયું એ ધન્ય.

કાળી-ચોટી, શ્રી આનો વહિ
ચોટી, ન ચોટી

કાળીજરી શ્રી એ ભત્તુના કાળી
કીકી અને કાળી

કાળી કીકી, શ્રી ભત્તુના, કાળી
કાળી કાળી, શ્રી કાળી કાળી કાળી

કાળી કાળી, શ્રી [સં કાળી-
કાળી] એનાથી ચામડીની મપાળી
કાળી થઈ ભય એની દાહ

કાળી-નાગ, પુ કાળી નાગ
કાળી સાપ, એ નાગ (ચમુનાના એ
ધન્ય રહેના નાગ)

કાળી-પરજ, શ્રી આનાય લોચની
એ ભત્તુ, કાળી

કાળી-સુકાળી, શ્રી એ ભત્તુની
ગની ઓષધિ

કાળી-રાત, શ્રી કાળી ચોટી
(૨) અધારી રાત (૩) વહિ પગની
આડમની રાત

કાળી-ગાળી, શ્રી માલપુવા (માલુ
એકો તેને કાળી રાત હો ૩)

કાળુ, વિ [સં. કાલ=કાળ]
કાળુ ગામ (૨) નકાલ, કાળુ કિ પ્ર
કાળુ નરુ=અસી નરુ, કાળુ ર
કાળુ મળી નાગલુ=અનુલુ કાળુ એવાળી
નાગલુ-તેવા સ્વભાવની શ્રી

કાળુ-ખરો, કાળુ એ ભત્તુની
વનસ્પતિ

કાળુ-પાણી, ન સમુદ્ર (૨) દરીઆ
પાણી કિ પ્ર કાળા પાણીએ નરુ=
સમુદ્ર પાર નરુ (૨) કાળા પાણી કપર
થઈને કાળુ મળાપાણી એળગવા-વાળી
સ ૨ રવી, દરીઆ પારના દેશોમાળુ

કાળો-કેર, પુ ગામદાય બનાવ,
કાળો કુવમ, મહાભય રબનાવ, મહાર

કાળો-કેર, પુ ગામદાય અત્યંત
અભય બનાવ (૩) દેવપ, ભુવમ
(૩) ભય ર અને ગાસદાય બનાવ

કાળો-એર, પુ અધારી રાતે ચોટી
ચોટી અરુણ-પ્રસિદ્ધ ચોર, પાન તરે ર
કાળોતરી, શ્રી કાળા મરણી ખબર
વખેલી હોય એવા કાળા કાળોતરીએ
=અશુભ સમાચાર લઈ જનાર ખેપીએ

કાળો-નામ, પુ તરત મરણ થા
એવા આ કાળોતરી સાપ (૨) કાળો
કાળો-નામ, પુ એક ભત્તુના ગળા
મળીઆ (એક ઓષધિ)

કાળો-સાલેમ, પુ. એક નતની પોષ્ટિક ઓષધિ.

કાળો-સોમલ, પુ. એક નતનું ખનિજ ઝેર. (સોમલ યોગો, લાલ અને કાળો એમ ત્રણ નતનો યાવ છે)

કાં, અ. [સં. કિમ્] કાંઈ સાથે વાત કરવાની રાજઆત કરવાનો ઉદ્દેશ; (૧) શા સાદ; કેમ

કાંઈ, સ. [સં. કિમ્-કિંચિત્] કંઈ; કંઈક. (૨) વિ. બરોબર નહિ જોએલું, નભેલું કે સાંભળેલું એવું ર. પ્ર.

કાંઈનું કાંઈ પછી જનું=જાતસુષ્ટ પછી જનું. કાંઈ-એક, જુનો કાંઈક

કાંઈક, વિ. (સ.) કંઈક; થોડું થણું; એકાદ.

કાંઈકાંઈ, સ. બરોબર સમજાય નહિ એવું થણું; કંઈ કંઈ. ઉંઝ કાળજમાં કાંઈ કાંઈ યાવ છે. (૨) વિ. જરા; લગાર; થોડુંથોડું.

કાંઈ, અ. [સં. કિમ્] શા માટે; શા માટે; કેમ.

કાંક, સ. વિ. કાંકએક; કંઈક.

કાંકડ, ન. એક નતનું ફળ.

કાંકડું, ન. [સં. કાંક] એક અણુ જ ભુખાણવું પાળી.

કાંકણ, ન. કંકણ; હાથનું કડું.

કાંકણ-દોરા, પુ. (જ વ.) કાંકણ અને દોરા; કંવાને પહેરાવેલાં કાંકણ અને વરને બાંધેલા મંદિળ દોરા તે. વિવાહદક્ષિનાં ચિન્હ. (લગ્નવિધિ પુરા

યતાં મણપતિ આગળ એ છોડી નાખવામાં આવે છે) કાંકણદોરા છટવા=વિવાહિક સમારંભ પુરો થવો.

કાંકણી, સ્ત્રી. [સં. કાંકણ]

કાંકણી; કાંકણવાળું વસ્ત્ર.

કાંકરી, સ્ત્રી. [સં. કાંકર]

નાનો કાંકરો; મરડાઓ; ઝીંગો કણ; પત્થરનો નાનો કાળો. કિ. પ્ર. કાંકરી

મારવી=ખરે વખતે હામ કરવું. કહે

કાંકરી ધડો ફોડે=નાની વસ્તુથી પાણી મોહું હામ થઈ જાય.

કાંકરી-ચાળો, પુ. ઘરતી; અડપણું; અડક્યાળું. કાંકરીચાળો કરવો=ચામાને ઉશ્કેરણી ધાય એવું કરવું.

કાંકરી-લાવ, પુ. કાંકરાઓની એક રમત; સોમયાને ઠેકાણે કાંકરીઓ મૂકીને રમાતી એક રમત.

કાંકરેટ, સ્ત્રી. (ન.) [સં.] સુનો,

કાંકરા, રોડા પહેરેનો ધર. કિ. પ્ર. કાંકરેટ કરવી=રોડો, પત્થર કે કાંકરા સાથે સુનો મેળવી તેને રીપીને બેસાડવું;

થર કરવો.

કાંકરો, પુ. [સં. કાંકર]

પત્થરનો નાનો ગોળ કડકો; ગાંઘડો. (૨) કાંસ; અડચણ; કંટક; નડતર. (૩)

સંક; વહેન; ખટકો. (૪) ખીલ. (૫) પેન. કિ. પ્ર. કાંકરો કાઢી નાખવો=નહિ

મણુકારવું; કાંકરેટ; નિરુપયોગી ગણી કહેવું. આખરના કાંકરા કરવા=સાખ

ગુમાવવી; વફર થવાવો. કાનમાં કાંકરા

અણીદાર અકોટો. (૭) અણી. (૮) પાંકી અણીદાર આંકી. (૯) એથી; રાંકું; અકુરા. (૧૦) ખીલો. (૧૧) વાને એવું વાંકું હાડકું. (૧૨) પોડાના તમને ખીલો. (૧૩) ગળ. (૧૪) અટકલું; ઠેસ. (૧૫) દરકત; નડતર. (૧૬) હા; દરા. (૧૭) પીડા, મુગદેલી. (૧૮) વહેમ; રાંદા. (૧૯) રીસ; કિન્નો. (૨૦) પાણી; મૂંડ; તેજ. (૨૧) ટક; મમત. (૨૨) બુરસો કિંમ પ્ર૦ કાંટો કાંઠો=નડતર મંદાદવી કાંટો વાગવો=અંતરમા સાથે એવું થવું. કાંઠે કાંટા પડવા=ચોષ પડવો. કાંટા વાવવા=વેર કરવું. (૨) પોતાનો માર્ગ મુશકેલ થાય એવી રીતે વર્તવું.

કાંઠસો, સ્ત્રી. નાનો કાંટો.

કાંઠેલી, સ્ત્રી. [મં. કંઠ]

કાંઠે-ગળાની આસપાસનો વર્તુલાકાર ભાગ (૨) ગળાની આસપાસનો ગ્રોળ આકાર (૩) સાળનું કંપકું; વાણનો તાર તાણના તારમાં નાખવાનું મોઢ જેવું એભાર. (૪) હાંસડી; ગળાનું એક ભવનું ધરણું. (૫) વસંત; સગપણ યથા પછી કન્યાને જે ધરણું આપવામાં આવે છે તે. (૬) કિનારો; તીર.

કાંઠો, પુ. [સં. કંઠ] કિનારો; તીર; આવારો; ધાર. (૨) ગોં આગળનો ભાગ. (૩) અંત; છેડો. (૪) હાંસડી; કાંઠસો.

કાંડ, પુ. [સં. કાણ્ડ] ગ્રન્થનો ભાગ; પ્રકરણ. (૨) કાવળી. (૩) ન. સૈન્ય.

કાંડણી-ની, સ્ત્રી. એક વનસ્પતિ. કાંડણું, કિંમ સ૦ સતાવણું; દુઃખ જેવું. કાંડાખળીડો, વિ. જેના કાંડામાં બહુ બળ હોય તેવું.

કાંડપૃષ્ઠ, પુ. [સં.] મૈત્રિક. (૨) વેશ્યાપતિ. (૩) દત્તક પુત્ર.

કાંડા-વઢોટ, સ્ત્રી. ખાલી છકર. (૨) ચડસાચડસી. (૩) કાંડાખળી અજમાય છેવાની મરદાનગીની રમત.

કાંડી, [સં. કાણ્ડ] પંગની ઉપરનો કાંડાનો ભાગ; કાંટું. (૧) (મ.) દીવાસળી; દીવાસળીની પેટી. (૩) વિ. બળવાન કાંડાવાળું.

કાંડીઈ, ન. સ્ત્રીએને કાંઠે પહેરવાનું એક ધરણું.

કાંડું, ન. [સં. કાણ્ડ] કાણીની નીચેનો હાથનો ભાગ. કિંમ પ્ર૦ કાંડું ચાલવું=અશ્રમ આપવો. (૨) છાંદશીક્ષ્ણ નિભાવી લેવાનું માથે લેવું. (૩) મુદામાલ સાથે પકડવું. કાંડું કાપી આપવું=મદી કરી આપવી. [ડવાની એક રીત.

કાંણું-ટોડી, સ્ત્રી. બાળકને રમા.

કાંણું, ન. ખારો; દર; પોલ; રાસ; છિદ્ર; વેદ; બાકું; ગાખડું. (૨) જોષ ખોટ. (૩) કાર; બારણું.

કાંણું, વિ. કાંણાવાળું; છિદ્રવાળું (૨) જેમાં વસ્તુનો કે વાતનો ટકાવ નાય એવું. (૩) જેની એક આંખ ફરે ગઈ હોય એવું. (૪) આંખની ખોટવાળું કહેવું કાંણાને કાંણું ન કહેવાય=અપ્રિય ભાવણું કરવું નહિ.

કાંત, પુ. [સં. કાન્ત] શ્રીકૃષ્ણ.

(૨) ચંદ્ર. (૩) પતિ; સ્વામી. (૪) ન. કંઠ ખંડ લોહ. (૫) વિ. સુંદર; શ્યામ (૬) રેંદીઆની તરાક. [કાંતવાની આવડત]

કાંતણી, સ્ત્રી. કાંતવાની રીત. (૨)

કાંતણું, ન. કાંતવાપણું. (૨) ૭

કાંતવાનું હોય તે. (૩) કાંતવાનું કામ. (૪) સાંજગર; લંબાઆ કરવું તે. (૫) વચ્ચે કાંતપડી, ન. મોર.

કાંત-પાપાણ, પુ. [સં.] ચંદ્ર મકનો પત્થર. (૨) લોહસુંબક. (૩) એક ભવનું લોહ. [ચુંબક.

કાંત-લોહ, ન. [સં.] લોહ-કાંતવું, સં. કિં. વચ્ચે ઘડે તાર કાઢવો. (૨) ત્રિણાશયી-સ્ત્રકસરથી કામ કરવું-લેવું. (૩) ચુંથવું. કિં. પ્રં. બીજા કાંતવું=બારીકથી કામ લેવું.

કાંતા, સ્ત્રી. [સં.] સુંદર સ્ત્રી.

કાંતાર, ન. [સં.] વન; મોટું વન.

કાંતિ, સ્ત્રી. [સં. કાન્તિ] દીપ્તિ; શોભા; હાથી.

કાંતિદાયક, વિ. [સં.] શોભા આપે એક; પ્રત્યક્ષ દેનાર.

કાંતિનગરી, સ્ત્રી. મોડપુરી.

કાંતિમતી, વિ. શોભાવાળી; સુંદર.

કાંતિવાન, વિ. તેજશ્વર; શોભાવાળું.

કાંતિ-લોહ, ન. [સં. કાન્ત-લોહ] ક્ષાત્ર, ચાવેલાં લોહના પતરાં. (૨) લોહસુંબક.

કાંતો, ઝ. અગર; વા; અધવા.

કાંદડું, ન. રેંદીઆની તરાકના જે છેડા જેમાં સ્તેરે તે; ચમરણું.

કાંદો, પુ. [સં. કન્દ] કે-અગ્ર; આજ; હરકોઈ વસ્તુપતિના મૂળની ગાંઠ. (૨) મૂલ; યડ ને તેના ઉપરની ઘોડી લીલી-પાંદડી. (૩) કાંધો; લામ; નફો.

કાંધ, સ્ત્રી. [સં. સ્કંધ] ખાંધ; ખજા (૨) ગળું; ટાક. (૩) કુંસરાનું આંટણું.

કાંધણી, સ્ત્રી. કુંસરી.

કાંધા-ખણ, ન. અમુક મુલતે કકડે કકડે અમુક રક્ત બરવાનું વખત.

કાંધીઓ, પુ. [સં. સ્કંધકા] ખજા ઉપર બાર ઉપાડનાર. (૨) મજૂર; મૂઠડું જીવનાર. (૩) બગદ. (૪) નાણાંની ધીરધાર કરનાર. (૫) ચણવનાર; ફોતેબક. કિં. પ્ર. કાંધ આપવી મૂઠડું ઉપાડવામાં મદદ કરવી; સદાય થવું. કાંધીઆ કરવા=જો માણસો સમ-સાન ગયા હોય તેમને જખાડવા.

કાંધું, ન. આખી રકમના નફી કરેલા બાગેમનિ અકકોડા બાગ; દપતો.

કાંધેજળીઓ, વિ. ખડ બળવાન; મજશુલ.

કાંધેલી, સ્ત્રી. કુંસરી; ખાંધ.

પ્ર. કાંધાં પાંચસં=વપતે દપતે ના લેવાદેવાનો ધધો.

કાંધિ-વર્ણીઓ, પુ. કાણુઓ દેખાડે સખનાર.

કાંધિ-વાળીઓ, પુ. કાંધિ હવાકી
લે એવા મોટા એકરો. (૨) વિ. ધુર-
ધર; પરનો ખોતે હવાકી લે એવા ઠા-
કરો કે માણસ.

કાંપ, પુ. [સં. કંપ] કંપારો;
કુળ. (૨) ચીકણો કાદવ. (૩) સ્ત્રીઓને
કાનની છુટીએ પહેરવાનું ધરણું (૩)
[અં.] ઊવણી.

કાંપણું, કિ. અ. [સં. કંપ]
ધરધર થતું; ડગમગતું; ઢાલણું; ધૂનણું.
(૨) ટકી જતું. [તેટસો જત્યો.

કાંપિ, પુ. ઉડળ; ઉડળમાં માથ
કાંખ, સ્ત્રી. [સ. કંવા];
કામકામનો ગળ; આંકણી.

કાંખડી, સ્ત્રી. કામડી, નાનું કામકું.
કાંખસેટ, સ્ત્રી. નિનનું ઉઠું કપડું.
(૨) વાંસની ચીપ. (૩) અરણી અથવા

કાંસકો, પુ. મોટી કાંસકી. [ગાઝ
કાંસીલોડા, ન. (ખ. વ.) કાંસાન
કાંસ, પુ. [સં. કૃષ્] પાણીને
દૂર લઈ જવાને જાનાનેલી નહેર.

કાંસણું, (કાંસીઉ), કાંસાનું કડાક
જેવું વાસણું; વાંસણું.

કાંસણું, કિ. અ. [સં. કાસ]
કાંસણું; ઉધરસ ખાવી.

કાંસાકુટ, સ્ત્રી. વાસણોનો ભાગેલો
જત્યો; અંગાર; કાંસાનાં ભાખ્યાંદૂરયાં
વાસણ. (૨) કાંસાના વાસણોનો ખડખડાટ.

કાંસાં, જુએ કાંસીનેડાં.

કાંસીઓ, પુ. કાંસાનો વારકો.

કાંચું, ન. [સં. કાંચ]
તાંબા અને કસ્ટાઈની મેળવણીની બનેલી
એક ઉપધાતુ. (આમાં જરૂરનો પણ કંઈક
ભાગ હોવ છે તાંબાની માફક તેને કાટ
લાગતો નથી પણ તે લગતો લેવાથી જ

કિટ-ખાણું, વિ. લઘુ લાગેલું; સડી
ખેલું.

કિટલી, સ્ત્રી. [કં.] ચાંદાની

કિટાણું, અ. કિ કટાણું. (૨) બ-
પણું. (૩) ખેલવાદ થવું.

કિટોડો, કોટરડો, પુ. ધી તેલ
ખગેમાનો નીચે નમેલો મેલો પદાર્થ;
ડીકું. (૨) ધાતુ ગળતા તેમાં નિકળતા
ખરાનો ગળો; કોટો.

કિટ્ટ, પુ. [સં.] કચરો; કાટ.

કિતથ, પુ. [સં.] કમારો; કપડી;

કુતારો. (૨) જુમારી; પંચક; ખજ.

કિતાબ, પુ. (ફા.) ગ્રંથ; આપડી;

પુસ્તક. (૩) [અ ખિતાબ] ઈતકાબ;
પદવી. [કાનવ; પુસ્તકોની કુશન.

કિતાબ-ખાણું, ન. (આ.) પુસ્ત

કિતો, પુ. (આ.) પડોળા નડા

કાપની કલમ; ખરડો; દોપિસ્તા. (૨)

ખંડ; કકડો. (૩) નકલે નકલ; સદર.

કિન્હલોડ, અ. કપાદે; કપે દલોડે.

કિનરી, (કિનરી), સ્ત્રી નાનીસાગંજી.

કિનાર, સ્ત્રી (ફા.) કેર; ધાર.

કિનારી, સ્ત્રી (ફા.) કિનાર; કેર; ધાર

કિન્હરગાદી, ન. (કં.)

ખાસ-વાડી. (૨) 'તથા ચારેક વર્ષનાં

ખાગડો માટેના શિક્ષણની એક પદ્ધતિ.

કિન્હર, પુ. (સં.) ગાવાળજવવાનો

ધધા કરનારી એક ભતિ અને તેના

લોક; સ્વર્ગના ગાયક.

કિન્હરી, સ્ત્રી [સં.] કિન્હરી સ્ત્રી

(૨) મધુર કંઠવાળી ગાનારી. (૩) સા-

રંગીના જેવું નાનું પંતુવાદ્ય.

કિન્હરેશ, પુ. [સં.] કિન્હરેશ

સાળ; કુમેર.

કિન્હાબોર, વિ. (ફા.) કિન્હા-

વાણું; ઝેરીનું અંટસં તાખે એવું.

કિન્હો, પુ. (ફા.) ક્રેપ; ખાર;

ઝેર; અંટસ.

કિન્હાયત, સ્ત્રી (ફા.) લાભ; નેદા.

(૨) વિં સમૃદ્ધ; સોંધું. [સોંધું,

કિન્હાયતી, વિ. (ફા.) લાંબાપોષ;

કિન્હત, વિ. [સં.] કેલું; કેવડું; કેવું.

કિયું, અ. વિ. [સં. કિમ્]

કયું; કોણ.

કિરડોલ, વિ. [મ] ફટક; પરચુરણ

કિરણ, ન. [સં.] રશ્મિ; કર; તે-

જસ્વી પલ્લવમાંથી સીવી લીટીએ નિક-

ળતી રેખાઓ. (૨) આભા; ન્યોતિ; પ્રકાશ.

કિરણમાલી, પુ. [સં.] ચર્ચ.

કિરણસેખર-રૂપા, સ્ત્રી. [સં.]

તેજની ધાથ લઈ છબી ઉતારવાની કલા;

દોટોઆદી.

કિરત, સ્ત્રી. શ્રીતિ; યરા [દયા.

કિરપા, સ્ત્રી. [સં કૃપા] કૃપા;

કિરમાણી, પુ. અજમે, એક ન-

તનો અજમે. [એક-ભત; શીલ; કાળી.

કિરત, પુ. [સં.] નંગડી લોડોની

કિરતાણુનીય, ન. મહાકવિ બારવી

ફત એક લાભ.

કિરતાસિન, પુ. ગરુડપક્ષી.

કિરતિની, સ્ત્રી. જટામાસી.

- કિરાતી, શ્રી. [સં.] વીણકી; કાળણ.
 (૨) અનાય' શ્રી. (૩) દુર્ગા.
 કિરાયાદાર, વિ. બાટે રહેનાર.
 કિરાય, ન. [સં.] ધર, જમીન
 અથવા બીજા કોઈપણ વસ્તુનું ભાડું.
 કિરિ, પુ. [સં.] હુકમ; ખુદ.
 કિરિઆણું, જુઓ બીઆણું.
 કિરીટ, પુ. [સં.] ગુપ્ત; તાજ.
 કિરીટી, વિ. [સં.] મુગટવાણ.
 (૨) તેને માથે મુકુટ ધરાતો હોય તે.
 (૩) રાજા. (૪) અનુન.
 કિરે, અ. [અનુ.] એક પંખીનો ઉચ્ચાર.
 કિરે, વિ. [મ.] ગીચ; ભરચક;
 નિખિલ (વન). (૨) વાંસની ઝાડીવાળું
 (વન). (૩) પંખીનો શુંભરવ.
 કિલ, અ. [સં.] નિશ્ચય; નક્કી.
 કિલકાર, પુ. [સં.] પંખીઓના
 આનંદનો કલબહાર્થ. (૨) આનંદના
 ઉપરાસર અવાજ કરવા તે.
 કિલકારી, શ્રી. આનંદના ઉપરાસી
 અવાજ કરવા તે. (૨) મસ્કરી.
 કિલકિલાટ, પુ. [સં.] કિલકિલ
 અવાજ. (૨) ખુશાલીનો ઉમરો.
 કિલકિલાવડું, ય. કિ. 'કિલકિલ'
 કરે એમ કરવું. (૨) ખુશ કરવું; હસા-
 વડું; ખિલાવડું.
 કિલકિચિત, ન. [સં.] સંગાર
 લાવની એક તરેહ.
 કિલવો, પુ. કિલીદાર.
 કિલાવો, પુ. મહાવતને ચડવા
 માંદ લાગીને મળે લીધાઈ રાખેલું દોરડું.

- કિલી, શ્રી. કુંચી; ચાવી.
 કિલ્લું, ન. અનાજમાં પડે એક
 ભાતનું નાનું છપકું; ધનેકું.
 કિલ્લેદાર, પુ. [સં.] કિલાનો ઉ-
 પરી અમલદાર. (૨) વિ. કિલાવાળું.
 કિલ્લેજાદી, શ્રી. કિલ્લાનું બાંધકામ.
 કિલ્લો, પુ. [ફા.] કોટ; તટ.
 બંધી; મદ; કુમ.
 કિલિવય, (કિલિમય), ન. [સં.]
 પાપ; મળ; અપરાધ.
 કિસાર, વિ. [સં.] ઉમર લાવક
 ન મરેલું બાળક; સગીર.
 કિસારી, શ્રી. [સં.] કમારી;
 પચા; વઠણ ઉમરની શ્રી.
 કિસત, શ્રી. [ફા.] ખેડ; ખેતી.
 (૨) જમીન ઉપરનું સરકારી ભાડું;
 મહેસુલ. (૩) હાર; પરાંત/ય; ચોદ.
 કિચ્કિધ, અ. પુ. એ નામનો એક
 દેવ; એક પદાર.
 કિચ્કિધ, શ્રી. [સં.] સમાધિમાં
 વધુવેલા પાતરોગમ્યની સાધાની.
 કિસ, વિ. [સં. કોદશ] થું;
 કંઈ લેખામાં નહિ એવું; ઉચ્છ. (૨) કેડ;
 કેટલું. (૩) કાણુ; કયું. (જુની શુભરા-
 તીમાં કિસુન્કેડું)
 કિસમ, શ્રી. [ફા.] ભત; રીત;
 પ્રકાર; ઢળ; વણ.
 કિસમિસ, (ખીસમીસ), ખી વગરની
 નાની દ્રાક્ષ.
 કિસલય, ન. [સં.] નવાં અને
 કુમળાં પાનવાળી ડાળખી; કુંપલ (૨) કુમળું

નરું તાલું પાંદડું.
કિસ્ત, સી. જુઓ કિસ્ત.
કિસ્તી, સી. હોડી.
કિસ્મત, સી. કસમત; વેર્યા.

(૨) કસમી સી.

કિસ્મત, સી. [અ. કિસ્મત]
ભાગ્ય; નસીબ

કિસ્સો, પુ. [ફા.] કહાણી; અફ-
જુત કથા. (૨) કલિપતકથા. (૩) યુક્તિ
હીકમત. કિં પ્ર. કિસ્સો કરવો=યુક્તિ
કરવી; (૨) તરકટ કરવું.

કિંકર, પુ. [સં.] કાસ; ચાકર; નોકર.

કિંકરી, સી. [સં.] કાસી; ચાકરસી.

કિંકિણી, સી. [સં.] કાંકણી; કાં-
ચરાવાળું ધરણું. (૨) કુષરીઆવાળો
કંદોરો. (૩) નાની ઘંટડી.

કિંકિશત, [સં.] કરામ; પુખ્તવજ.
(૨) અરોક. (૩) કામદેવ.

કિંગલાણ, ન. અત્યંત હરખાઈ
જતું તે. [અતિ આનંદમાં આવતું.

કિંગલાણ, અ. કિ. મલકાઈ જતું;

કિંચન, અ. [સં.] કંઈપણ;
જરાપણ.

કિંચિત, અ. [સં.] જરા; લગભગ.

કિંજલક, ન. [સં.] મકરંદ;
કેસર. [તોપણ; વચાપિ.

કિંતુ, અ. [સં.] પરંતુ.

કિપુરુષ, પુ. [સં.] કિન્નર.

(૨) તુચ્છ-સાધારણ માણસ.

કિંબહુનાં, અ. [સં.] વિશેષ
શું ? એટલું બ.

કિંમત, જુઓ કીમત.

કિંવદંતી, સી. [સં.] લોટ.

વાયક; અર્થવા.

કિંવા, અ. [સં.] વા; અર્થવા.

કિંચુક, પુ. [સં.] ખાખરો.

કી, વિ. કથી.

કીકરો, પુ. કાંકણ; પાથર ઘડવાનું.

કોબર; વીંધણું; ફરસી. (૨) મહેમાન;

પરોળો. (૩) કાંકરો; મરડિયો.

કીકિઆણ, ન. કકળાણ; ચીસો.

પાડવી તે. (૨) કલ્યાંત.

કીકિઆરી, સી. તીણી જૂમ;

ચાસ; રાત; મહા કુખની ચીસ.

કીકી, સી. [સં. કનીનિકા]

આંખની અંદરની ગોળ કીપકી; રતન;

(૨) નાની છાંસી.

કીકો, પુ. નાનો છાંસો. (૨) લાકડો

છાંસો. (૩) અણુસમળ બાળક.

કીચ, પુ. કીચડ.

કીચક, પુ. [સં.] પોલો વાંસ.

(૨) વિસાટ રાખવો સાજો.

કોચક, પુ. કાલ્પ; કચરો.

કીચુકો, પુ. આમલીનો કળીઓ.

કીચુકો, પુ. ગોળ ફરતું નાતું ચક્રોળ.

કીલે, કિ. [સં. ક્રિયતામ]

કરતું. (કવિતામાં) કીલ્લે=કરીએ. (૨)

કહેવું.

કીટ, પુ. [સં.] મેલ; કચરો.

(૨) કાટ. (૩) કીડો. અવજંતુ; હધર્ષ.

કીટ, અ. તૈયાર; પાકે; મોટે. (૨)

વિ. પૂરેપૂરે લણકાર; હોસિયાર; નિષ્ણાત.

કીટી, સ્ત્રી. કપાસને લાગેલી પાંદડી;

કસાર.

કીટીઉં, વિ. કીટીવાળું (૩) (૨)

કાશવાળુ (ધી)

કીડું, ન. કીમાનો કચરો અને છાશ.

(૨) વિ. કાટવાળું.

કીટો, પુ. માકીનો અત્યંત ગરમીને લીધે બનેલો ગઠો. (૨) તાપથી ગળે ૧ ધાતુનો વિકાર. (૩) આઠોવાળાં લાક્ષણ; ચેદા (૪) બનાદ

કીડ સ્ત્રી. [સં. કીટ=કીટો હ.] કીટા; અવજંતુ; હધર્ષ; સોડા. (૨) કીડાનો ઉપદ્રવ; દાદર, ઉદરી વગેરે. (૩) મળ; અંતરવાળ.

કીડખડું, વિ. કીડથી ખજાજેલું

કીડી, સ્ત્રી. [સં. કીટિકા] એક પાતુંજ નાનું અવજંતુ.

કીડિઆરું, ન. કીડીઓનું દર. (૨) કીડીઓનું હમરણ. કિ. પ્ર. કીડિઆરું પૂરતું=કીડીઓના દર આગળસોટ નાખવો.

કીડિઆનેર, સ્ત્રી. કીડીઆની આવલી-કંઠી (સધવા હીંદુ સ્ત્રીનું કંઠા-બરણ છે.)

કીડીઉં, ન. દોરમાં ચડેલાય કોવો માચનો નાનો ગોળ દાણો.

કીડી-કચરો, પુ. કીડી અને કીડીથી પણ નાનું એક અવજંતુ.

કીડીમંકેડી, સ્ત્રી. કીડી અને તેના નેવાં ઝીણા અવજંતુ.

કીડામારી, સ્ત્રી. જે ખાવાથી પેટ-માના નાના નાના જંતુઓનો નાશ થાય એવી એક કડવી વનસ્પતિ.

કીડા, પુ. [સં. કીટ] જે વાજનારો અવજંતુ.

કીડુ, કસું કિંવાપદનું ભૂતકાળનું રૂપ; ક્યું (૨) કહેવુંનું ભૂતકાળનું રૂપ; કહ્યું.

કીનઆમ, પુ. રેશમ ઉપર કસાબની સાત પડેલું બહુ કપડું.

કીમત, સ્ત્રી. [ફા. કિમત] ઉપ-યોગિતાની ગોચરતા; દ્રવ્યતા; કલે; મૂલ્ય.

કીમતવાર, અ. કીમત પ્રમાણે; કીમત સાથે.

કીમતી, વિ. કીમતવાળું; મોંઘું. (૨) અગત્યનું; દુર્લભ.

કોમીઆગર, પુ. [ફા.] કી-મીઓ લણનાર; કળાબાજ. (૨) પુતારો

કોમીઓ, પુ. [ફા.] હસડી ધાતુને કીમતી ધાતુ બનાવવાની શુભ કળા. (૨) કલ્પ; યુક્તિ. (૩) જેમાંથી સારો લાભ મળે એવો ધર્મ.

કીર, પુ. [મં.] પોપટ; શુદ્ધ.

કીરતન, ન. જુઓ કીર્તન.

કીરતનીઆં, ન. (ખ. વ.) કીરતનમાં વચાટવાનાં કાંસાનાં ઝાંઝ. (૨) કીર્તનનું બહુવચન.

કીરતાર, પુ. પરમેશ્વર; ક્ષર્તા.

કીરમજ, સ્ત્રી. [સં. કૃમિજ]

કૃમિમાંથી ઉત્પન્ન થતી એક વસ્તુ. (૨) (આ. કેરમિજ.) કૃમિ અથવા એક જાતની કીડાનાં બોખાંમાંથી રંગ બને છે તે કીરમજ કહેવાય છે. તે રંગ અને દવા તરીકે વપરાય છે. [લાલધેરં.

કીરમજ, વિ. કીરમજતા રંગનું

કીર્તન, ન. [સં.] યરોગાન;

શુભાન.

કીર્તિ, સ્ત્રી. [સં.] સારા ગુણ

અને વર્તનની વાહવાહ બોલાવી તે; ખ્યાતિ; આખર.

કીર્તિમાન, વિ. [સં.] કીર્તિવાળું.

કીર્તિવંત, વિ. [સં.] કીર્તિ-

માન; કીર્તિવાળું.

કીર્તિસ્તંભ, પુ. [સં.] મોટા

વિજયની યાદગીરી રહેવાને બધાવેલો મિનારો.

કીલ, પુ. મળ; ક્યરો (૨) મળી.

કીલકારી, સ્ત્રી મલકાર; ખુશીનું

દસનું. કિ. મ. કીલકારીઓ કરવી=મળક રંગે દસનું.

કીલી, સ્ત્રી. (સં. કિલ્લક=

ખાણો હ.) કંથી (૨) ત્રિજેરી. (૩) કીકી (અણસમજી નાની બાળની)

કીકીદાર, પુ. ત્રિજેરીવાલો; સિ-

લક રાખનાર.

કીશ, પુ (સં.) વાંદરો.

કીશપર્ણ, પુ. (સં.). અધેડો.

કીહારે, અ. ક્યારે; કયે વખતે.

કીહં, અ. ક્યાં; કયે ઠેકાણે.

કુ, અ. (ઉપસર્ગ) સં.] શબ્દની

આગળ બોડતાં નકાર. ઉત્કુ, એવો અર્થ દર્શાવે છે. ગુજરાતીમાં 'કુ'નો 'ક' થાય છે.

કુઈ, સ્ત્રી. નાનો કુવો.

કુક, ન. (અત) કુકડાનું બોલણું.

કુકડભાગે, અ. નીમે બામે.

કુકડાં, ન. (પ.વ.) [સં. કુકકુટ]

કુકટો કુકડી અને તેનાં બધ્યાંકધ્યાં; મરખાં.

કુકડી, સ્ત્રી કુકડાની માતા; મરખી.

કુકડો, પુ. [સં કુકકુટ]મરખો.

કુકર, જુઓ કુતરો.

કુકરે, પુ. (અં.) નવી રચના-

વાળો એક જાતનો સુલો.

કુકરી, (કુકંગ) સ્ત્રી. ધસીને ગોળ

બનાવેલી કીકાની કુકરી. (૨) હળને એક અવયવ; ફાયર. [હાલકું; હરડિયા.

કુકરે, પુ. હાલીની નીચેનું ગળામાંનું

કુકર્મ, ન. [સં. કુ-નીચ-કર્મ]

નકાર-નીચ કર્મ; પાપ.

કુકર્મી, વિ. નકારે કામ કરનાર; પાપી.

કુકંદપના, સ્ત્રી. [સં.] નકારી

કંદપના; ખરાબ વિચાર.

કુકંવો, પુ. મરનારને નામે પુત્રપત્નું

રહતું. [(લા.) રૂપિયો; સિકકો.

કુકો, પુ. કીકરીનો ગોળ કકડો. (૨)

કુક્ષિ, સ્ત્રી. [સં.] કુંખ; પેટ.

(૨) મર્મસ્થાન.

કુગતિ, સ્ત્રી. [સં.] અસદ્ગતિ, અવદશા.

કુઆમ, ન. [સં.] નકાર્થ ગામ
કુચ, પુ. [સં.] રતન; ચાન.
(અં.) (૨) લશ્કરી ઢળની ચાત. (૩) મજલ; મુકામ. [નાનો કુચડો

કુચડી, સ્ત્રી નાના વાળની પીછી,
કુચડો, પુ. ભીંડી કે મુંજના રેસાને
જુડીની માફક બાંધીને બનાવેલી ધોળવા-
ની પીછી. (૨) વાસણ માંજવાનો ખાખ-
રાના લાકડાનો ફંદીકો. (૩) ભોટવો; ચંપુ.

કુચાલ, સ્ત્રી. ગેરવર્તણૂક; ખરાબ
ચાલચલગત. (૨) ખોટી રીત; નકારી ગતિ.

કુચેષ્ટા, સ્ત્રી. અષ્ટિત મરકરી કરવી
તે; અયોગ્ય ચાળા કરવા તે.

કુચો, પુ. [સં. કૂચ] કુચડો.
(૨) સત્તવ વગરનું (૩) નિંદા કથા
કરવી તે. (૪) છુટો. (૫) ખોણ.

કુછ, [હિં.] જરા; કંઈ; લગીરેક.
કુછંદ, પુ. નકારી-ખરાબ લત;
વ્યસન; નકારો નાક.

કુછંદાઈ, સ્ત્રી. ખોટી લત; ગેરવર્તણૂક.
કુછંદી, વિ. ખરાબ લતવાળું; વ્યસ-
ની; લંપટ.

કુળો, પુ. ચંપુ; ભોટવો.

કુળોગ, પુ. [સં. કુયોગ]
સારો ચોગ નહિ તે; ચોગ્ય મમલ નહિ તે.

કુટ, સ્ત્રી. ભાંજનક, પંચાતી. (૨)
કુટણી. (૩) ભંજાર.

કુ, ન. હટો; અનીતિના

લમ માટે સ્ત્રી યુરુષોને એટકા કરવાનું
સ્થાન.

કુટણું, ન. રાજ્યા. (૨) કડાકટ
કુટણી, સ્ત્રી. ભટવાઈ કરનારી સ્ત્રી;
કુટી. [(૩) વિ. કુટણી કરનાર.

કુટણું, ન. કુટવું તે. (૨) ભડવાઈ.
કુટણો, પુ. ભડવો
કુટંબ, જુઓ કુટંબ.

કુટાકુટ, સ્ત્રી. ઉપરા ઉપરી કુટવું
તે. (૨) ધમાચડી; ગટબડ. (૩) ઉપરા-
ઉપરી ધળધળ મારકું તે.

કુટારો, પુ. ખટખટારો; કંટાળો
ઉપજાવે એવું એ કંઈ તે.

કુટણું, અ. હિં. અપડાવું; ટિચાવું.
(૨) આમતેમ પડાવું; અડવાવું.

કુટિલ, વિ. [સં.] વાંકું;
આહું. (૨) કપટી; ખળ. (૩) નહિ માને
તેવું; આહું.

કુટિલતા, સ્ત્રી. [સં.] કુટિલપણું.

કુટી, સ્ત્રી. કુપટી; પહુંશાળા. (૨)
એક ભલનું કંદ.

કુટુંબ, ન. [સં.] વંશ; કુળ;
પરિવાર: એક બાપના પરિવાર; ગોત્ર.

કુટુંબપરિવાર, પુ. છાકરાંનાં છા-
કરાં વગેરે એક કુટુંબનાં માણસોનો સમુદાય.

કુટુંબી, વિ. એક કુટુંબનું; જેને કુટુંબ
છે એવું; શુદ્ધસ્થ; વ્યવસ્થાળ.

કુટેલ, વિ. કુટાએલું; અનુભવી;
હોંસિમાર. [હસણું.

કુટેય, સ્ત્રી. ખરાબ આદત; અપ-

કુટો, પુ. બૂકો; જેર; કુટો; કુટ-
બર; બંગાર; કકરેકકડા. [કેકાણું.

કુટામ, ન. [કુ+સ્થાન] નકારે

કુટારે, પુ. [સં.] લાકડાં ડાપવા-
નું ઉપિઆર; કુંવારો. [છબ; કપટ; દગો.

કુડ, ન. ઉતરવાની છુપી ઇચ્છા;

કુડતું, ન. કુરતું, પહેરણ; બદન.

કુડંતર, પુ. જીતનો આંતરો.

કુડાપાકું, વિ. વાંધાવચંકાવાળું.

કુડાચો, જુઓ કડાચો.

કુડું, વિ. કુંડું. (૨) વાંકું; કુંડપાણું.

કુડું, જુઓ કુંડું.

કુડ્ય, જુઓ કોણ.

કુટરાની દોષી, દોષ, સી. (પુ.)
ચામાસામાં બેલવાળી જમીનમાં જે કૂમ
ફટી નીકળે છે તે. (એને ખિલાડીનો
દોષ અથવા કુટરાનો કાન પણ કહે છે.)

કુટારી, સી. કુટરાની માદા. (૨)
વિ. બદ્ધ બંધક કરનારી સી.

કુટારો, પુ. [સં. કુકુર] ચાન.
(૨) માસની વાંકા કાંટાવાળી માંજલ.
કહેવું કુટરાની પાંખડી સો વર્ષ ભોંચમાં
સામે તોય વાંકાને વાંકી=સ્વભાવ કઠી
પણ બદલાતો નથી.

કુટુહલ, ન. [સં.] અમુક
વસ્તુ ભણવા જોવાની આતુરતા; ઉત્કંઠા.
(૨) નવાઈ. [ખાંચા.

કુટી, સી. [દિ.] કુટારી. (૨)

કુટો, પુ. [દિ.] કુટારો.

કુસિત, વિ. [સં] તુચ્છ; ધિ-
ક્ષારવા ભેગ; અધમ; મેલું.

કુથલી, સી. [સં. કથન-ની]
ચાલું; ચર્ચા; ધીમ.

કુથ, સી. લાથી ઉપર નાખવાની મુથ.

કુથલો, જુઓ કુથો.

કુથો, પુ. ધણી માયાકુટ કરવી પડે
એવું કામકાજ. (૨) નાની મોટી પલ્લી
બાબતોનો સમુદાય. (૩) યૌવ. (૪) કુથો.

કુટકારો, પુ. કુટો; કુથમ.

કુટકું, ન. લાકડાનો ફરતો; પડણું; બધું.

કુટકો, પુ. ઇલાં; ઠંકડો; ભુસકો.

કુટરત, સી. [ફા.] પાંચેમરની
સરખતા માયા. (૨) ભતિસ્વભાવ; ખા-
સિયવ. (૩) રીત. (૪) ઉધરી રાત્રિ.

કુટરતી, વિ. કુટરતાનું; સ્વાભાવિક; સદાજ.

કુટાકુટ, સી. ચારંચાર કુટકા મારવા
તે; બદ્ધ આતુરતા; ધમાધ.

કુટાવડું, સ. કિ. દેહાવડું. (૨)
ખીજવડું; ઇપકો દેવો. (૩) અડાવડું
ખીજવડું.

કુટાળી, જુઓ કુટાળી.

કુટાળીઆં, બવાઈઆંએને અપાતું
બોલેતું બેઠન. [ખરાબ દાખલ.

કુટણિ, [સં.] ખોટી નજર;

કુધારો, પુ. ખરાબ રીત; સાદો
ન ગણાય એવો વહીવટ.

કુંવાન્ય, ન. [સં.] હણકું
અનાજ; ખરાબ ચર્ચાએકું ધાન્ય.

કુનારી, સ્ત્રી. [સં.] નારી
સ્ત્રી; કુમારન.

કુનેહ, સ્ત્રી. યુક્તિ; લીકમત. (૨)
ચતુરાઈ; હોંશયારી.

કુપથ, પુ. [સં.] નારો માર્ગ;
અનીતિનો માર્ગ.

કુપથ્ય, ન. [સં.] ન ખાવાનું
ખાતું તે. (૨) વિ. આરોગ્ય; માફક ન
આવે એવું.

કુપેત્ર, વિ. [સં.] અયોગ્ય.
(૨) ખરાબ; કુદ્દ; નાલાયક

કુપેત્ર, પુ. [સં.] નારો
છોકરો; કપૂત.

કુપ્પી, સ્ત્રી. નાની ગાયી; કુલ્લી.
કુપ્પો, પુ મોટા થીસો; કુલ્લો.

કુદર, જુઓ કદર.
કુદરાત, ન. [આ] તોફાન; ધવિંબ.

(૨) આળ; અપવાદ; વરકટ.
કુમલ, જુઓ કુખલ.

કુમકું, વિ. [સં. કુદ્દ]
કદરપું; ખદસુરત. (૨) ખુલું; ખેલણ
અંગરાણું.

કુમ્મી, સ્ત્રી. [અં.] કુમ્મીજ; કુમ્મી.
કુમ્મુલિ, સ્ત્રી. [મ.] નારી

ખુદિ; ખદદાનત; હુઆઈ.
કુમેર, પુ ધનનું રક્ષણ કરનારો

દેવ; ધનને ભંડો.

કુમો, પુ. ધારણું હુંમહું. (૨) યુનો
અને છટો વગરનો થર (૩) એ ધરને
લાકડાની ખેસણીવાળું બોતલ.

કુખેધ, પુ. [સં.] ખોરી સલાહ;
ખોટા કપરેશ. [ખોડવાળું.

કુખજ, વિ. [સં.] ખુંધવાળું;
કુખલ, સ્ત્રી. ખુંધી. (૨) ૩૫ વિના

ની અને ખોડવાળી સ્ત્રી. (૩) કંસની
એક દાસી.

કુલા, સ્ત્રી. [સં.] પૂત્રીની છાતી.
કુલાંદ, ન. [સં.] તરકટ; જુઠાણું.

કુલાંદી, વિ. તરકટી; જુઠાણું હુલું
કરનાર; પ્રપંચી.

કુભારલ, (કુમારલ), સ્ત્રી.
[સં કુમાર્યા] ખરાબ સ્વભાવની

સ્ત્રી કંઈસા; કંકાસણી સ્ત્રી.
કુભાવ, પુ. [સં.] નારો ભાવ;

કુભાવ; અગ્રીતિ. [બેખન.
કુભોજન, ન. [સં.] ખરાબ

કુમક, સ્ત્રી. (ક.) મદદ.
કુમકુમ, ન. [સં. કુકુમ]

કંકુ [(૨) વિ. મૂખ; કુદ
કુમતિ, સ્ત્રી. [સં.] કુશુદિ.

કુમળાણું, અ. દિ. કરમાણું; ચીમ-
ળાણું; સુકાંડું

કુમળાશ, સ્ત્રી. કુમળાપણું; નરમાશ
કુમળું, વિ. [સં. કોમલ]

કુમળ; સુકમાર; નરમ; કુણું; તાણું;
પોણું; નાણું; કચ્છ.

કુમાર, પુ. પાંચ વર્ષ વગીનો બાળક;
રાજપુત. (૨) વરણ (૩) કાર્તિકસ્વામી.

કુમારપાળ, પુ. એ નામનો એક

રાજા. (૨) વિ. કુમારોને 'સંભાળનાર; કુંવારાઓને 'પાળનાર. [એક સંદેહ ઇત્ય.]

કુમારસંલપ, ન. કવિ કવિતાસહુ

કુમારિકા, [સં.] કુંવારી

કન્યા; (૨) કુંવરી.

કુમાર્ગી, પુ. [સ.] ખરાબ

રસ્તો. (૨) ખખટ ધર્મ.

કુમારવિસદાર, [સં.] પુ. તાલુકાનો અધિકારી; મામલતદાર.

કુમારા, સ્ત્રી. [આ.] કપડાંની સંકાલ નરમાશ (૨) વધારવા; મુદ્રેખવા.

કુમારાદાર, વિ કુમારાવાળું.

કુમારદાર, પુ. અધિકારી; કુમારવિસદાર [કુછંદી મિત્ર

કુમિત્ર, પુ. [સં.] નડારો-

કુમુંદ, ન. [સં.] રાત્રિવિકાસી દૂધ; શેષણું; કુમુંદિનીનું દૂધ.

કુમુંદનાથ, પુ. [સં.] ચંદ્રમા.

કુમુંદિની, સ્ત્રી. [સં.] પોપણી.

કુમુંદ, [સં.] ક્ષેત્ર; નહિ

'સારો થોમ તે (૨) ખરાબ વખત.

કુર, સ્ત્રી. ઢઢી; જલણું.

કુરકુર, [સ.] કુતકુત]

કુતરાનાં ભોળાં; તેમને બોલાવવાનો સાંકેત અવાજ. (૨) હાંપડે થોડે થોડે કરતું તે.

કુરકુરીડ, ન. કુતરાનું બચ્ચું; ભોળીનું.

કુરગોડી, સ્ત્રી. ભોલસાઓની એક રમવા

કુરવની, સ્ત્રી. પદમની ઉપર નાંખવામાં આવતું બળીદાર કપડું; મન્નમદાની. [કરવી તે. (કુર્નિસ)]

કુરનીચ, (કુરનસ) અદભુત સલામ

કુરળાન, વિ (આ) અમુક ઉપર

ગાંઢીયું; દિદા; ખુશ; મુગ્ધ; પારી જતું

તે. (૨) ન. ભોમ, બલિ. [(દિદા)]

કુરર, સ્ત્રી. એક ભવનું પંખી;

કુરલ, સ્ત્રી ફેરાની લટ.

કુરંગ, પુ. [સં.] હરણ; મૃગ.

કુરંગનયના=કુરંગના જેવી (ચંચળ)

આખોવાળી, સ્ત્રી કુરંગણી=કુરંગની માદા.

કુરંગ, ન. [આ.], ધીરહામીઓનો

પવિત્ર ધર્મગ્રંથ; કુરંગે રારીક.

કુરીઓ, પુ. જુવારનો ભાગ. (૨) જુવારનો પોક.

કુરુ પુ પાંડવ કારવનો મૂળ પુરુષ.

કુરુક્ષેત્ર, ન. પાણીપતનું મેદાન

ન્યાં પાડવ કારવોનું મુદ્ધ થયું ઉઘું તે.

(૨) ક્ષેત્રનું સ્થળ. [બદ્ધુરત.

કુરુપ, વિ. [સં.] કદરૂપ; વરતું;

કુરુપતા, (કરુપતા), નહિ રૂપાળા-

પણું; બદ્ધુરતી. [કદ, ને તેનું દૂલ.

કુરુમકે, ન. [સં.] એક જાતનું

કુરુરી, સ્ત્રી. [સં.] એક જાતની

પંખીની માદા. (જાનો સ્વર બહુ વીણો

હોય છે.)

કુવંકુલા, વિ. [આ] તમામ સર્વ

સજા સમેત. (૨) એક

ભાવ ન હોય તેવું;

કુલદક્ષણ, ન. [સં.] અપલક્ષણ;
 કુલદક્ષણ, વિ. અપલક્ષણ; ખરાબ
 કુલદક્ષણ, પુ. [સં.] વડિલ;
 કુલદક્ષણ, (૨) કુલદક્ષણ પુરોહિત.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. ખરાબ ચાલની સ્ત્રી.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. સોનું રૂપું ગાળવાનું
 માટીનું પાત્ર; માટીનું તાનું પાત્ર.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. કુલદક્ષણ.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી [સં.] કુળને શોભાવે
 એવી વસ્તુ. [અનુભવ દર્શકાર.
 કુલદક્ષણ, ન. [સં.] વળ; ઈન્દ્રિય
 કુલદક્ષણ, ન. (ખ. વ.) દમન.
 કુલદક્ષણ, (કાલદક્ષણ) પુ. (કા.) જમીન-
 નો દરીઆમાં લંબાઈ ગયેલો ખાગ;
 ભૂશિરની જમીન.
 કુલદક્ષણ, પુ. [સં.] કુલદક્ષણ.
 (૨) કલદક્ષણ.
 કુલદક્ષણ, વિ. [સં.] કુળવાન;
 આખરદક્ષણ ધરનું; ખાનદાન.
 કુલદક્ષણતા, સ્ત્રી. [સં.] કુળ-
 વાનપણું; ખાનદાની.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. [આ.] તમામ; સમગ્ર.
 કુલદક્ષણ, કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. એક કે ખાંડમાં
 પાણી સાથે ચોળેલો લોટ.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. ચામડાનું ધી તેલ
 ભરવાનું પાત્ર; કુલદક્ષણ.
 કુલદક્ષણ, ન. મોટી કુલદક્ષણ; કુલદક્ષણ.
 કુલદક્ષણ, પુ. ગાંડની બાજુનો અવધવ;

કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. કોવચ, કોચ.
 કુલદક્ષણ, ન. [સં.] નકારે
 વેણ; અપલક્ષણ.
 કુલદક્ષણ, વિ. નકારે બોલનાર.
 કુલદક્ષણ, ન. કોવચ.
 કુલદક્ષણ, ન. [સં.] કાળું કમળ.
 કુલદક્ષણ, ન. નકારે વચન; ખરાબ વેણ.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. કલદક્ષણ.
 કુલદક્ષણ, પુ. વડાણના મોટા
 સડનો યાંત્રો.
 કુલદક્ષણ, પુ. [સં.] કુલદક્ષણ
 કાલદક્ષણમાં કાપવાનું લોહનું બોલર.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. ખરાબ વાસ; કુલદક્ષણ;
 બદબો.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. [સં.] નકારી
 દમન; કુલદક્ષણ બાવના.
 કુલદક્ષણ, ન. કુલદક્ષણ; કુલદક્ષણ વચન.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. કંદકો.
 કુલદક્ષણ, સ્ત્રી. [સં.] નકારી
 ઈન્દ્રિય; બોલી વચન.
 કુલદક્ષણ, ન. કુલદક્ષણની જમીન.
 કુલદક્ષણ, પુ. [સં.] તળીએથી
 પાણી આવે એટલો ઉંડો ગોળ બોલીને
 બાંધેલો ખાલ; કુલદક્ષણ (૨) વડાણના વચન
 સડનો યાંત્રો.
 કુલદક્ષણ, પુ. [સં.] એક જાતનું
 ધાસ; ધાસ; દમન. (એ પવિત્ર ગણાય છે.)
 કુલદક્ષણ, પુ. (ખ. વ.) કોલદક્ષણ
 બોલી. પુલ.

કુશકી, સ્ત્રી. ગંગરનાં ફેલરાનો ખારીક
ભુકા; બહુ ઝીણી રજ; ચુલી. [સુખી.

કુશદી, વિ. [સં.] આનાદ;

કુશળ, વિ. [સં. કુશલ]

પુણ્ય; ક્ષેમ. (૨) આરોગ્ય. (૩) હોશિઆર.

કુશળતા, સ્ત્રી. [સં.] કુશળ-
પણું; સુખપતા; આરોગ્ય. (૨) હોશિ-
આરી; આવડત.

કુશળજ્ઞેમ, વિ. [સં.] સુખી
અને આરોગ્ય.

કુશામયુદ્ધિ, સ્ત્રી. [સં. કુશ+
અમ+યુદ્ધિ] કુશની અધીના જેવી
ઝીણી યુદ્ધિ; તીક્ષ્ણ યુદ્ધિ.

કુશાદા, (દે), વિ. સામ; હામકાદાર;
વિશાળ; સગવડવાળું.

કુશીલ, ન. [સં.] ગેરવર્તણૂક;
ખરાબ રીતમાત્ર. [ખેલાડી.

કુશીલવ, પુ. [સં.] નાટકનો

કુશીલતા, સ્ત્રી. [સં.] ગેર-
વર્તણૂકપણું.

કુષ, [સં.] એક જાતનો ત્વ-
ચાનો રોગ; કોદ. (૨) પોવાદ.

કુષી, વિ. કોદવાળું.

કુસંગ, પુ. [સં. કુ+સંગ]
નહારી સોબત.

કુસંગત-તિ, સ્ત્રી. [સં.] સારી
સંગતિ નહિ તે; નહારી દોસ્તી.

કુસંગી, વિ. ખરાબ સોબતવાળું.

કુસંપ, પુ. [સં.] સંપ નદિ
તે; અણુબનાવ. (૨) નહારી બાબતમાંસંપ.

કુસંખી, વિ. સંપ નદિ સખનાર;
અતલું સ્થેલું હોય એવું; [સારાફી.

કુસીદમ, ન. [સં.] વ્યાજવટું;

કુસુમ, ન. [સં.] ફલ; પુષ્પ;
સુમન. [નિર્મુખાણુએ એવા દેવ; હામદેવ.

કુસુમખાણુ, પુ. [સં.] ફલ

કુસુમાકર, પુ. [સં. કુસુમ+
આકર] ફલનો સમૂહ અંચાં હોય

તે જગા: બાગ. [ભરેલો ખોખો.

કુસુમાંજલિ, પુ. [સં.] ફલથી

કુસુમાયુધ, પુ. [સં.] ફલ
જેવું આયુધ ■ એવા દેવ; હામદેવ

કુસુમિત, વિ. ફૂલેલું; પુષ્પિત; ફૂલવાળું.

કુસુંખી, સ્ત્રી. એક જાતની લાલ
રંગ આપનારી તૈલી વનસ્પતિ; કસુંખી;

કસુંખી (૨) વિ. લાલ રંગનું

કુસ્તી, સ્ત્રી. [સં.] કસરતની એક
તરિક્ક; બાથબાથા; ચીત કરતું તે. (૨)

લકાઈ (૨) (લો.) ખૂણ મહેનત લેવી.

કુસ્તીબાજ, વિ. કુસ્તી બાજુનાર;

મજબુત સારીરતું.

કુસ્તીબાજી, સ્ત્રી, કુસ્તીની રમત.

કુસ્ત્રમ, [સં.] નહારું સ્વપ્ન.

કુસ્ત્રભાવ, પુ. [સં.] નહારો
સ્વભાવ. [બખોલ.

કુંદર, ન. [સં.] યુધ; દર;

કુદાડી, સ્રી. લાકડાં ચીરવાનું લો-
દાનું દધિઆર; નાનો કુદારો.

કુદારો, પુ. [સં. કુટાર]
લાકડાં કાપવાનું દધિઆર; પરશુ. કદે-
પગ હપર કુદારો મારવો=પોતેજ પોતાનો
નાશ થાય એવું કરવું.

કુદુ, અ. કાયલના રાગનું અનુકરણ
કુળ, ન. [સં. કુલ] વંશ;
વેલો; પરંપરા; જોશાદ; ગોત્ર.

કુળાક્ષય, પુ. [સં.] કુળનો નાશ.
કુળતારક, વિ. કુળને તારનાર.
કુળદીપક, પુ. [સં.] કુળને
દીપાવનાર.

કુળદેવી, સ્રી. કુળની હરદેવતા.
કુળલક્ષણ, ન. કુળનું ભૂલણ.
કુળલક્ષમણ, વિ. કુળને લખવે
એવું; કુળને એમ લગાડે એવું.

કુળવધૂ, સ્રી. જુઓ કુવવધૂ.
કુળવંત, વિ. [સં.] ખાનદાન;
કુળવાન.

કુળવાન, વિ. [સં.] કુળવંત.
કુળદીન, -ણ, વિ. [સં.] નીચા
કુળનું; કમત.

કુળાચાર, પુ. [સં. કુલ+
આચાર] કુળનો આચાર; કુદેજ
પરંપરાની રીતભાન.

કુળાભિમાન, ન. [સં. કુલ+
ભિમાન] કુળની મમતા.

કુક, અ. કુકરાના અવાજનું અનુકરણ.

કુખ, સ્રી. [સં. કુક્ષિ] પેટની
જો જાણુની જગોડ. (૨) દોળરી; પેટ.
(૩) ગર્ભાગર. ૨. પ્ર કુખે યમ દેવો=
પ્રજોત્પત્તિ ન થાય એમ કરવું. કુખ
માંડવી=કુખે સતાવ થવાં.

કુખીઓ, પુ. નાની બાંધનો કબજો.
કુચ સ્રી [સં.] કુશમ ઉઠાવી
અગળ થાયવું. પુ. (૨) ભેટવો; કુન્ને.

કુજન, ન. [સં.] પંખીઓનું
ઝીણું ઝીણું બોલવું; ગુંગન.

કુટપ્રશ્ન, પુ. [સં.] અધરો
સવાલ; પ્રશ્નો.

કુટસંક્રાન્તિ, સ્રી. [સં.] અર્ધી
રાત મથા પછી ચૂર્ણનું સંક્રમણ થાય તે.

કુટણું, દિ. સ. [સં. કુટ્ણ]
ખાંડવું; છત્વું. (૨) પીટવું; દીપવું. (=)
ટાંચવું; અક્ષાણવું. (૪) મારવું; આપટવું.
છાતી પીટવી. (૬) સખત શિક્ષા કરવી.

કુટરથ, પુ. [સં. કૂટ+સ્થા=]
ઢામ રહેવું. સિખરની માફક જે નિર્વિહાર
રહે તે.] પરમાત્મા; આત્મા.

કુડ, ન. દરો; છગ; કપટ. (૨)
મનમાં જે મેલ, આંદી દોષ તે.

કુદ્, અ. દિ. [સં. કુર્દ]
લિછણવું; કેલવું. (૨) ઉચ્ચની નીચે પડવું;
જુસકો મારવો. (૩) લિલ્લંધવું; બોળંગવું.
(૪) જોર કરવું; ૫ રાજ કરવી (૫)
પોતાના ગળ કરતાં વધારે કરવું.

કુંઝર-ઝાર, જુઓ કુંવાર.

કુંઝાર, જુઓ કુંવાર.

કુંઝણી, વિ. [મ.] કાંઝણુ.

કુંઝણીકેળાં, ન. (બ. વ.) કાંઝણુ-

માં થતા કેળાંની એક ભાગ.

કુંઝરી, સી. કુંઝરીદાંવ.

કુંઝરી, જુઓ કાંઝરી.

કુંઝાપણું, વિ. [સં. કુંકુમ+પદ]

કુંકુનાં પગલાંવાળું; મંગલકરક પગલાંવાળું.

કુંઝાવટો, સી. જુઓ કંઝવટી.

કુંઝાવટો, પુ. પૂલની સામગ્રી સં-
બંધનું પાત્ર; કોરોડ.

કુંઝાવરણું, વિ. [સ. કુંકુમ+
વર્ણ] કુંકુના જેવા રંગનું; રાતું.

કુંઝેમ, ન. [સં] હળદર અને
પાસાની મેળવણીથી બનાવેલું રાતા
મનું ચૂણું; કંઝે.

કુંઝરી, જુઓ કાંઝરી.

કુંઝડી, સી. ખીખી.

કુંઝડી, સી. [સં. કંચુલિકા]

ની છાકગીએને માથે બોટવાની એ
મનુષ્યે સ્ત્રીવેશી કાચળી.

કુંઝવાતું, અ. કિ. સંકોચાતું; ક-
વાણું; અનાસાની કરચી.

કુંઝી, સી. તાણું કે કળ હવાટવાનું
સોલર; ચાતી; દિલી. (૨) હીકમત;
કેપાય; રસ્નો. (૩) [સં. કૂર્વક]
હાથી; ખીખી. (૪) એક; સ્વસ્થ.

કુંઝો, પુ. મોટી કુંચી. (૨) કુંચોડ.

કુંજ, સી. [સં. કુઞ] ઝાડની
ગીચ ધત્ત; લતામંડપ.

કુંજકુટીર, ન. [સં.] લતાગૃહ.

કુંજડી, સી. લીલાં ઝાડવા અને

વેલીઓથી બનેલી ધત્તાવાળા માર્ગો. (૨)

વૃદ્ધાવનનું એક માટું વન. (૩) સાંકડો

અને છાયાવાળો ગીચ વનમાર્ગ. (૪)

ઝાંઝારીમા ઝડતાર એક પક્ષી. (૫) વિ.

બહુ બોલનારી સ્ત્રી.

કુંજડો, પુ. સાદલાજી અથવા
કૂંસપાન વેચનાર. [માંડવો.

કુંજલખન, ન. [સં.] વેશનો-

કુંજર, પુ. [સં] હાથી; મોટાહાથી.

કુંજર પીપર=મોટી પીપર (૨) એક

ભતની ઔષધિ. [માં એક યોગ.

કુંજરછાચ, પુ. [સં.] નયોતિપ-

કુંજરાએણું, વિ. ટાંધી કે બીજી

કેઈ અકચણથી પુરતી રીતે નરિવધવા

પામેણું એવું. (૨) દભાઈ રહેવું; બલિયેલ.

કુંજરાણું, અ. કિ. નાદિ વધણું;

સંપૂર્ણ નાદિ ખીણું. (૨) અંતરમાં

બળવું; ડંડી ખીજથી ચરેલે ચહેરે રહેવું.

કુંજચિહારી, પુ. [સં.] કૃષ્ણ. [વર.

કુંજસદન, ન. [સં.] વૃક્ષવેલીઓનું

કુંજર, વિ. ધત્તાદાન; સંપૂર્ણ ખીણું.

કુંજો, પુ. ખાણી બરવાનું સાંકડા

મોઢનું વાણુ; બોટવો; ચંણુ; શિશાઈ.

કુંજો, પુ. કુંજરાએણો માણુમ.

કુંઝિત, વિ. [સં.] શુકું; ખાંડું.

(૨) અન્ધી મએણું; કંધાએણું

૧. કૃતમં, વિ. [સં.] કરેલા ઉપ-
કારને નહિ બાણનાર; નિમઃકરમ.

૨. કૃતમંતા, જી. [સં.] નિમઃકરમી.

૩. કૃતમી, વિ. [સં.] કરેલા ઉપ-
કારને બૂલી બધ અપકાર કરનાર; હરામી.

કૃતમ, વિ. [સં. કૃત+મ]
 કરેલું બાણનાર; ઉપકારી; નિમઃકરવાલ.

કૃતમતા, જી. [સં.] કરેલા
ઉપકારને બાણવાપર્ય; બક્ષિ; વફાદારી.

કૃતમી, વિ. 'કૃતમ'

કૃતયુગ, પુ. [સં.] સત્ય યુગ;
મીતિ-ધર્મનો નર્મીનો; સત્યવાદી કાળ.

૪. કૃતાપરાધ, વિ. [સં. કૃત+
અપરાધ] ગુન્હેગાર; તસ્તીરવાર.

કૃતાર્થ, વિ. [સં. કૃત+અર્થ]
 તરી પાર હતરેલું; કૃતકૃત્ય; સફળ.

૫. કૃતાર્થતા, જી. [સં.] કૃતાર્થ-
મય; સિદ્ધિ; સાધ્ય.

૬. કૃતાર્થી, વિ. કૃતાર્થ.

૭. કૃતાંજલિ, વિ. [સં. કૃત+
અંજલિ] જેણે જે હાથ બેડીને
અંજલિ કરેલી છે એવું.

૮. કૃતાંત, પુ. [સં. કૃત+અંત]
 કાળ; નારા. [(૨) સાહિત્યનું કામ.

૯. કૃતિ, જી. [સં.] કાર્ય; ક્રિયા.

૧૦. કૃતિકા, જી. [સં.] એક નાટ્ય.

૧૧. કૃત્ય, ન. [સં.] કાર્ય; કામ.
(૨) કરેલો સિદ્ધાંત. (ભૂમતિ.)

કૃત્યા, જી. [સં.] એક દેવતા;
જેનાથી નારા પ્રવર્તે એવી તાંત્રિક દેવી.

(૨) મેલણી, બેચલી. (૩) કંઠાયણી સી.

કૃત્રિમ, વિ. [સં.] બનાવટી;
અસલ નહિ એવું. [સ્વના.

કૃત્રિમતા, જી. [સં.] બનાવટ;
કૃત્રિમી, વિ. બનાવટનું; (૨) લેઈ-
લેવું; વેચવારી. [અસંપૂર્ણ રૂપ.

કૃદંત, ન. [સં.] ક્રિયાપદનું
કૃપણ, પુ. [સં.] અતિ લોભી;
કંબુસ; બખીલ.

કૃપણુના, જી. [સં.] કંબુસાઈ.

કૃપા, જી. [સં.] માયા;
કમ્પા; મહેરબાની. (૨) પ્રસાદ.

કૃપણુ, પુ. [સં.] બકમ; તરવાર.

કૃપાદૃષ્ટિ, જી. [સં.] દયાની
નજર; નિષા. [મેઠી કૃપા કરનાર.

કૃપાનાથ, પુ. [સં.] પરમેશ્વર;
કૃ નિધાન, વિ. પુ. [સં.]

કૃપાનો લંકાર; પરમેશ્વર.

કૃપાનિધિ, પુ. [સં.] કૃપાનો
લંકાર; પરમેશ્વર.

કૃપાપાત્ર, વિ. [સં.] કરણી
કરવા બેગ. (૨) જે કંઈ કૃપાને પાત્ર
થઈ હોય તે. [મહેરબાન.

કૃપાવંત, વિ. [સં.] દયાળુ;
કૃપાવિંધ, પુ. [સં.] કૃપાનો
સાગર, પરમેશ્વર.

કૃપાળ, વિ. [સં.] દયાળ; કરણી.

કૃપાળુ, વિ. [સં.] કૃપાથી ભરેલું.
 કૃમિ, પુ. [સં.] પેદમાં-ગાં-
 તરંમાં ને લાંબા છવ થાય છે તે;
 કરમીયાં. [નાશ કરે એવું જોયું;
 કૃમિમ્ર, વિ. [સં.] કરમીયાનો.
 કૃશ, વિ. [સં.] દુર્બળ; મુકું.
 (૧) પાતણું; નાનુંક; અલ્પ.
 કૃશતા, સ્ત્રી. [સં.] દુર્બળતા;
 પાતળાપણું.
 કૃશાનુ, પુ. [સં.] અગ્નિદેવતા.
 કૃશાંગી, સ્ત્રી. [સં.] કૃશાન્ધગા
 નાનુંક શરીરવાળી સ્ત્રી; દુબળા સ્ત્રી.
 કૃષિ, સ્ત્રી. [સં.] ખેતી.
 કૃષિકર્મ, ન. [સં.] ખેતીનું કામ.
 કૃષિકાર, વિ. [સં.] ખેતી કર-
 નાર, પુ. ખેડત.
 કૃષીવલ, પુ. [સં.] ખેડત.
 કૃષ્ણ, પુ. ઈશ્વરના દસ અવતારો-
 માનો એક અવતાર. (૨) વિ. કાળું.
 કૃષ્ણચરિત્ર, મ. [સં.] શ્રી
 કૃષ્ણના જીવનની કીર્તિ. (૨) કાળા-
 ખોટાં કર્મો.
 કૃષ્ણતા, સ્ત્રી. [સં.] કાળાશ.
 કૃષ્ણતુળશી, સ્ત્રી. [સં.] કાળાં
 પાનવાળી તુળશી.
 કૃષ્ણદેહ, પુ. [સં.] લામરો.
 કૃષ્ણપદ્મ, પુ. [સં.] જેમાં
 દિવસે દિવસે ચન્દ્રમા મોટા થવે તે
 પંખરાગીઠ; વદિ પંખરાગીઠ; અધારીક.

કૃષ્ણશુભ, વિ. કાળું મોં. પુ. (૨)
 કાળા મોં વાળો પાંદડો. (૩) જે નામનો
 એક દેવ;
 કૃષ્ણસવલ, ન. [સં.] મેચળ.
 કૃષ્ણવદની, સ્ત્રી. કાળી તુળસી.
 કૃષ્ણમૃગી, સ્ત્રી. બેસ.
 કૃષ્ણસાર, પુ. [સં.] કાળિઆર
 મુગ; હાથુ [કૌપદી.
 કૃષ્ણ, સ્ત્રી. [સં.] ગળી. (૩)
 કૃષ્ણાજીત, ન. કાળું મૂન.
 કૃષ્ણાર્પણ, ન. [સં.] ઈશ્વરને
 બેઠ અપરું તે (૨) પનઃસ્વાર્થે દાન.
 ૨૦ પ્ર૦ કૃષ્ણાર્પણ કરવું-ધર્માદા કરવું.
 કૃસર, (કૃસરાંત), પુ. [સં.]
 ખીચોડ; ખીચી.
 કે, જ ને વાક્યને સાંધનારો અ-
 વ્યય. (જે બીજા સજ્જનો સાથે આવીને
 ને વાક્યને બેઠે છે) (૨) અથવા. (૩)
 બેઠો. (૪) પ્રથમ પૂજ્યાર્થા તે વાક્યને
 છેડે આવે છે. :તમે આવો છો કે?
 કેઈ, જુઓ કથી.
 કેદય, પુ. [સં.] જે નામનો
 દેગ અને તેનો રાત.
 કેકરુ, વિ. [સં.] ત્રાંમું; આકું.
 કેસાસી-ત્રાંમું નેનારી સ્ત્રી.
 કેદા, સ્ત્રી. [સં.] મોરની વાણી.
 કેદ-૧૨. [(૨) ચોપાટ.
 કેદાણ, પુ. [સં.] ચોરો; તુરંગ.
 કેદિ, પુ. [સં.] ચોર; મયૂર.
 કેકુન્દ, [સં.] ખરેખરો ન્યાયી.

કેરી, વિ. [સં.] કેડ કરનાર; બચતની.
(૨) જેમાં કેડો અણુ હોય એવું.

કેળીન, સ્ત્રી. [અં.] વહાણ
(સ્ત્રીમર)ના કિનારેએને રહેવાની જાણી;
નાની એરડી. (૨) મુખડી.

કેમ, અ. [સં. કિમ] શા માટે;
શે કાળે, શા વાસ્તે. (૨) ક્યા રીતે;
કેવી તરેહથી. (૩) શું; શું છે. (૪) કેવું;
કેવી રીતતું; કયમ. કેમે કરતાં=ગમે તે રીતે

કેમકે, અ. કારણ કે; સળજ કે.

કેમજે, જુઓ કેમકે.

કેમરે, અ. અરે; શા માટે.

કેયૂર, પુ. [સં.] બાળુખંધ; બેરખો.

કેર, ન. [સં. કરીર] કેરડાનાં
નાનાં ફળ (એ કેરાં અથવા કેરડાં કહે
વાય છે ને અથાણા તરીકે વપરાય છે.)

કેરખી, સ્ત્રી. કાંચરી. (૨) સોનાની
ગાંજ દીપકાઓની ઢાલ.

કેરડો, પુ. [સં. કરીર]
ઝીણા કાંડાવાળી યજીવાણું બાટ.

કેરખો, પુ. એક ભતનો નાચ. (૨)
કેરખાના નાચમાં ગવાતાં ગાયનો. (૩)
એ ગાયનો એ રાગમાં ગવાય છે તે રાગ.

કેરી, સ્ત્રી. આંખાતું ફળ; આંખા.
(૨) છઠ્ઠી વિસકિતનો નારી ભતિનો
પ્રત્યય.

કેરીગાળો, પુ. કેરીની મોસમ.

કેડું, પ્ર. કવિતામાં વપરાતો છઠ્ઠી
વિભક્તિનો નાન્યતર ભતિનો પ્રત્યય.

કેલ, પુ. સુનાનો ખારો; ડોલ. (૨)

મળજુત બમી બચ એવી કોઈ પણ બ-
નાવટ. કિ પ્ર. કેલીયાયા નાંખવા=મળ-
જુત કામ કરવું. (૩) અથાણાનો મસાલો.

કેલપડી, સ્ત્રી. અગિયાર; એ સં-
ખ્યાનો વેપારી સંકેત. [લીલા.

કેલિ, સ્ત્રી. [સં.] રમત; ખેલ;

કેલિકલહ, પુ. [સં.] કામ-
કલહ; કીડા કરતાં વચ્ચેનો કલ્પઓ; રસણું.

કેલિમુખ, ન. [સં.] પરિહાસ.

(૨) વિલાસ.

કેલિશાયન, ન. [સં.] પદ્મંગ.

કેલો, વિ. વેપારીઓનો ઝાનો
સંકેત સળક.

કેવડીડું, વિ. કેવડું ઉપરથી કવિ-
તામાં વપરાતો સળક. (૨) કેવડાની
સુગંધવાણું.

કેવડીઓ-કાથો, પુ. બહુ શુદ્ધ
કરેલો કાથો; કેવડાની સુગંધવાળો કાથો.

કેવડું, વિ. [સં. કિયત]
કેટલું; શા માપતું. (એ બાણુવાના પ્રકારમાં
વપરાય છે.) (૨) કેટલા વરસતું.

કેવડો, પુ. એક ભતની વનસ્પતિ.
(તિમાંથી તીવ્ર સુગંધીદાર માંજડો ફૂટે છે.)

કેવલી, વિ. કેવળ-મોક્ષ જ્ઞાનવાણું;
જ્ઞાની. (૨) એકમાર્ગી.

કેવળ, વિ. [સં. કેવલ]
જેમાં બીજું જણેનું ન હોય તેવું; એકજ;
શુદ્ધ; નિર્મળ (૨) એકલું; એક અમુક-
જ; નરકમ; માન; ફળ.

કેવળધામ, ન. [સં.] જ્યાં

દેવ નથી પણ માત્ર બ્રહ્મ છે એવું સ્થાન;
પરમધામ; ચોદાધામ.

કેવળપ્રયોગી અભ્યય, પુ. ઉદ-
ગાર, બતાવનારો અભ્યય:-હાય હાય;
ઓ; અરે; ધિક; છટ.

કેવારે, અ. કયી વખતે; કયાન.

કેશુ, વિ. કઈ જાતનું; કયા પ્રકારનું;
સા સ્વરૂપનું, વગેરે જાણવાને પ્રશ્ન પછ-
વામાં વપરાય છે.

કેળ, પુ. [સં.] વાળ; નિમાળ.
(૨) ચોટલો.

કેળકુટ્યાપ. પુ. [સં.] વાળનો
સાથે બાંધેલો અબોડો; વેલી.

કેળાળ, પુ. [સં.] સ્ત્રીના
માથાના હાંબા વાળનો ગુચ્છ; વેણી; ચોટલો.

કેશાળ. પુ. [સં.] પ્રભુ. (૨)
વિષ્ણુ. શ્રી કૃષ્ણ. (૩) પાણીમાં રહેલું
મડદું.

કેશવાળી, સ્ત્રી. સિંહ, ઘેરા વગેરે
પ્રાણીની ગરકન ઉપરના વાળ; થાળ.

કેશાકર્ષણ, ન. [સં. કેશ+
આકર્ષણ] વળના જેવી ઝીણી
નળીઓમાંથી પ્રવાહી પદાર્થનું બેંચાણું.

કેશિની, સ્ત્રી. સુંદર કેશવાળી સ્ત્રી.
(૨) જટામાસી.

કેસ, પુ. [અં.] મુકરચ્છો; તપા-
સવાની કોઈ એક બાબત; કામ; જનાવ
(૨) નહું થયું તે. (૩) વિગતપત્ર; પાનું;
ફારમ.

કેસર, ન. [સં.] એક જાતની

વનસ્પતિના ફૂલના સુગંધીદાર રેસા. (૨)
કોઈપણ ફૂલની અંદરના રેસા.

કેસરપરપુ, વિ. બટકણ; રિસાળ;
બહાવર; બોળીડ.

કેસરી, વિ. કેસરના રંગનું; કંઈક
લાલાગ પડ્યું પીળું, ર. પ્ર. કેસરી ભાત=
જેમાં કેસર નાખેલું હોય એવો ભાત. (૨)
(લા) માદ; મુકીનો માર.

કેસરી, પુ. [સં.] મિંહ; વન-
રાજ; મૃગરાજ.

કેસરીડ, વિ. કેસરના રંગનું જેમાં
કેસર બળેલું હોય એવું. (૨) રંગીયું;
આનંદી; હસાહસી બહેનું.

કેસરીઆં, ન. (બ. વ.) મરણના
નિશ્ચય કાર્ય કરવાને તત્પર થયું તે. ર. પ્ર.
કેસરીજા કરવાં.

કેસવાઈ, જુઓ કેશવાળી.
કેમુ, ન કેમુડાં.

કેમુડાં, ન. (બ. પ્ર.) [સં.
કિંમુક] ખાખરાનાં ફૂલ. (આ
ફૂલ લાલ હોય છે અને તેને પાણીમાં
હાલવતાં પાણીનો રંગ કેસરી લાલ થાય છે.)

કેમુડી, સ્ત્રી. કેમુડાં હાલોને બના-
વેલું પાણી. (૨) ખાખરો.

કેળ, સ્ત્રી. [સં. કદલી]
કેળાં આપનાર વૃક્ષ. (કેળનું થડ 'સુંદર
દેખાય છે. નાણુસદ બતાવવામાં કેળની
હથમા લેવાય છે. ર. પ્ર. કેળના મર્થ
જેની=ધણી મુકુમાર (સ્ત્રી).

કેળવણી, સ્ત્રી. કેળવડું; કેળવવાની

રીત; ગિફ્ત; સંસ્કાર; તાલીમ (૨)
વિદ્યા; જ્ઞાન; ભણતર

કેળવણીખાતું, ન શિક્ષણ ચ-
ત્રાવનારી સંસ્થા; વિદ્યાખાતું

કેળવણું, સ. કિ. કેળવણી એમ
કરવું; ગિફ્ત આપવું; માટીત કરવું;
પલોટવું; ખીલવવું; વધારવું; જ્ઞાન આપવું;
ભણાવવું; શીખવવું; તાલીમ આપવી; કહેરવું

કેળવાતું, અ. કિ. કેળવણી લેવી.

કેળિયું, ન. કપાશીયા વગેરે બેળ-
વાતું શણગારું બળકું.

કેળું, ન કેળવું કળ. (૨) 'લઘ-
નહિ' એવા લુપ્તકારમાં પણ બેલાય
છે. (૩) આશ્વિત અર્ધમાં અસભ્ય સોડ
વાપરે છે. ૧. મ ધીકેમાં ધર્મ=સારા
લાભ મળે. [વચસો ભાગ

કેંદ્ર, ન. [સં.] મધ્યગિંદ્ર;

કેદેથી, સ્ત્રી. રામ દશરથની સ્ત્રી.

કેતવ, ન [સં.] કપટ; ઇશ; ઢોંગ.

કેરવ, ન. [સં.] ચંદને બોધ

ખીલનાઈ કમળ; કુમુદ.

કેવિણ્ણી, સ્ત્રી. [સં.] કુમુદિની;
ચોયખી. (૨) તથાવથી. (એમાં ચોયણાં
થતા હોય એવી વધાવણી)

કૈલાસ, પુ. [સં.] કૈલસ=
સ્ફટિક] હિમાલયનું એક ગિરિ; મહા
દેવનું અને કુબેરનું ઘામ. [દેવ; કુબેર

કૈલાસપતિ, પુ. [સં.] મહા-

કૈલાસવાસ. પુ. કૈલાસમાં વાસ
થો તે; અર્થાત્ મરણ.

કૈલાસવાસી, વિ. [સં.] કૈલા-
સમાં જઈ વસેલું; મરણ પછી કૈલાસને
પ્રાપ્ત થયેલું; મરણ પામેલું.

કૈવર્ત, પુ. આહી. [બ્રહ્મપ્રાપ્તિ.

કૈવલ્ય, ન. [સં.] મુક્તિ;

કૈરાટી, સ્ત્રી. [સં.] નાટક-

ની ચાર વૃત્તિઓમાંની એક વૃત્તિ. (૨)
રૂંગાર, હાસ્ય અને કમ્પ્લાયુક્ત વાણી.

કૈરાર, ન. [સં.] લુવાની;

લાગવ. (૫૨૨ વર્ષની અદાની અવસ્થા)

કૈસરેહિંદ, પુ. [અં.] કેસર=

સહેનસાહ] હિંદુસ્થાનનો મહારાજ.

(૨) નહેર એવા અનવનારાઓને સરકાર
તરફથી આપવામાં આવતો એક માન-
દર્શક સોનાનો કે ચાંદીનો ચાંદ.

કૈ, અ. કયાં; કહીં (૨) કોઈ કોઈ-
વાર. (૩) કોઈ મકારે; કંઈ પણ.

કૈંક, વિ. કોઈએક; કેટલાક; ધણાક.

(૨) કંઈએક; નસાક, થેહું. અ. (૩)
કયાંક; એકાદ કેકાળે. [કોઈ.

કૈ, અ. [સં. કઃ] કોણ. (૨)

કૈક, સ. [સં. કૌપિ] ગમે

તે; એ તે; ગમે તે એક; એકાડું; કમિત્.

કૈકએક, વિ. ગમે તે એક. (૨)

કૈકુક; થેહુંકે.

કૈકીકાળે, અ. ધમે વખતે; કવચિત્;
કેહાંકેહો; હંદી. (૨) ધણેકાળે, એકાદવાર.

કૈકીકૈર્ક, કૈકૈક; એકાદ; ધણામાંથી

એકાદ. [વાતું કાઢું.

કૈકીતો, (કૌંચતો), લાઘાં લાપ-

કોચુનું, સ. કિ. આરપાર કાણું
પાટનું. (૨) ખાતર પાટનું. (૩) વિધનું;
ભોક્તું; ચારનું. (૪) કાણું પટે તેમ
ખોતરી ખાનું. (૫) વારંવાર ટોકનું.

કોચુ, [કોચું], વિ. સુઘઘ્ન
કરચલી પડી ગઈ હોય એવું. (૨) રસઃસ
નહિ ભરાતાં એમનું એમ રહી ગયેલું.

કોલગરી, વિ. માત્રેકઠારી-આસો
મહિનાની પુનેમ.

કોટ, પુ. [સં. કોટ] શહેરની
આસપાસ બાંધેલી હવા ને મજબુત
દીવાલ; બૃહદ્રચના; કિલ્લેખંધી. (૨)
વંટો; લીંવનો પાંટો. (૩) કોટની અંદર-
નો જે ભાગ તે.

કોટ, [કોટ] ડગલો.

કોટ, (કોટ), સી. ડોક; મળું.
(૨) કોટ વળગતું તે; કોટી; આલિંગન.
કોટડી, સી. જોરડી; ખોલી (૨)
કોરામહ; નાની અને સાંકડી બાંધવાચી

કોટડું, ન. કોટડી; જોરડી; માટીની
લીંતોતું અને માળ વગરનું નાનું ઘર.
(૨) માટીની અથવા કોટની નાની બીંદ; નાનો નીચો કોટ (૩) કાપડે પડી ગયા
પછી ઉપી રહેલી બીંદ.

કોટડું, (કોચડું), ન. જેની અં-
દરથી ગરમ કાંઈ લીધેલો હોય એવું સુંકું
કાચડું; ઇંડું.

કોટવાળ, પુ. મામનો બદોળસ્ત
અને સંભાળ સમયાર અગવહાર.

કોટવાળી, સી. કોટવાળનું કામ.

કોટાકોટ, વિ. કંરોડોની સંખ્યાનું.
(કોટાનકોટ) (૨) કોટની લગભગ.

કોટિ, [સં. કોટિ] સો લાખ
જેટલી સંખ્યા; કરોડ. કોટિધા=અને-
સીતે. (૨) ધનુષ્યની પશુછેના છેડો. (૩)
વહારનો મુદો; દલીલ. (૪) પ્રકાર; પંક્તિ.

કોટિધ્વજ, વિ. કંરોડોનો ચાકુકાર.

કોટી, સી. કોટિ વળગતું તે; આ-
લિંગન. કિ. પ્ર. કોટી કરચી=ગળે બાંધીને
સેતું. (૨) સ્નેહથી ગળે વળગી પડતું.

કોટિયું, ન. નાનીકોટી; મહોવા; પનાઈ

કોટોકોટ, બુધે કોટાકોટ.

કોટયાવધિ, [સં. કોટિ +
અવધિ] કંરોડોની મોલકતવાળો; જેની
કરોડથી ગણતરી થતી હોય એવું.

કોઠ, (કોઠ), ન. કોઠી નામના
ગડનું કુળ. (૨) જેના શરીર ઉપર કોઠના
જેવાં ધાળાં હોય એવા સાપ.

કોઠમહી, સી. આમાસામાં લોંબ
ઉપર થતો એક કડવો વેલો.

કોઠલી, સી. નાની કોઠી. (૨) નાનો
કોઠલો. (૩) નાનો કોઠાર.

કોઠલો, પુ. માટીનો પટારો જેવો
બનાવેલો ઘાટ. (આમકાના લોક આમાં
દહીં કુધ વગેરે રાખે છે) (૨) કોઠાર; અંદાર.

કોઠાર, પુ. [સં. કોટાગાર]
અનાજ ભરી રાખવાનો ઓરડો અથવા
ચોટી કોઠલો; અનાજની વખાર. (૨)
કંડાર; ખજાનો.

કોઠારી, પુ. કોઠારનો ઉપરી; કં-

કોક, વિ. જુઓ કોઈએક.

કોક, પુ. [સં.] ચક્રવાક; હોલો.

(૨) રતિશાસ્ત્ર બનાવનાર એક વિદ્વાન.

કોક, ન. રતિશાસ્ત્ર; કામવિદ્યા.

કોકડી, સ્ત્રી. કાચા સુતરની ગુંથળી;

દરી. (૨)કચલી; ૫૮.(૩)સુકવેણી રાજ્ય.

કોકડું, ન. રેંટીયા ઉપર કાનેલા

સુતરની લાંબી દરી. (૨) કચ્છાએલી

સ્થિતિ. (૩) ગુંચવાઈ ગયેલું કામકાજ

(૪) દુધના ફોદા થવા.

કોકનદ, ન. [સં.]સોનું. (૨)કચ્છ.

કોકમાણુ, ન. કામદેવનું બાણ.

કોકમ, ન (બ. ય.) એક ખટારા

વાળી ફળની છાલ. (કોકમ દાળ શાકમાં

આમલીની માફક ખટારાને માટે નખાય છે.

કોકરવરાજું, વિ. [વે. કુરુ-

માણમ્ ઉ.] ચોડુંધાણું ઉનું; ફુંકાણું;

કોકીકું. (કોકરવાણું એમ પણ કહેવાય છે.)

કોકરડું, ન. કાનના વચલા

વેદમાં પહેરવાનું ડુંધ.

કોકરડું, સ. કિ. ખોતરડું; પીર

પીર ખણડું-ફોસલાવીને ફોલી ખાડું.

(૨) છોતરડું.

કોકરું, ન. બડરીનું બચ્ચું.[બડવેલ.

કોકલાલી, સ્ત્રી. બડવાઈ કોકલાલ=

કોકશાસ્ત્ર, ન કામશાસ્ત્ર; રતિવિદ્યા.

કોકા, પુ. સારાં ને કીમતી કપડાં;

બામા.

કોકા, સ્ત્રી. ગુંબન; બચી.

કોકિલ, પુ. [સં.] કોયલ. (વ-

સંતમાં પંચમસાને ગાનારું એક પંખી.)

કોકિલા, સ્ત્રી. [સં.] કોયલ;

(કોકિલા કાગડીના માળામાં જઈ ઈડાં

મૂકે છે. કાગડી તેને સેવી બચ્ચાં હછેરે

છે. જ્યારે તેજી બોલવા માંડે છે ત્યારે

તે પેતાનાં નહિ, એનું સમજાવવાથી તે-

મને મારી કાઢે છે. આ ઉપરથી કોયલ

પરબૂતા-બીજથી ચોનાયેલી કહેવાય છે.)

કોકી, સ્ત્રી. ચકલી; ચક્લી. (કોક-

શાને રમવાને બનાવેલી ચક્લી.)

કોકીરાઈ, ન. કામકાની પશુકતા

બેડખાનું તરફનાગણ. ૨)કોકમાંનાંબાકાં.

કોકેડો, પુ. [અં.] નાજિએરીની

નવડું એક ઝાડ અને તેનાં બિયાં. (૨)

કોકાના બીજના બુકાને ઉકાળો.

કોચખિચું, ન. અડા ને ઉલડીને

શામ; કોચરા; વિશ્વચિકા.

કોગળો, પુ. [સં.] કયલ]

મોડું બસાય એટલું પ્રવાહી તે. (૩)

મોઢામાં પાણી ભરી તેને પાણું કાઢી ના-

ખડું તે. કિ. પ્ર. કોમળા કરવા=મોં સાફકરું.

કોચ, પુ. [અં.] ટેકીને ખેસાય

એવું આસન; ચંચ; તકીઆવાળી ખાટ.

કોચમેન, (કોચમેન), પુ. [અં.]

ગાદી હાંકનાર; ગાડીવાન.

કોચરું, વિ. કોચાઈ ગયેલું; ખવાઈ

ગયેલું; કાણુંગાણું; ઘણું જીનું

કોચલું, ન. ફળની ઉપરનું કંણ

છાડું; કંણ ચાક ગયેલું ફળ. (૨) સડો-

ચાઈ ગયેલું હોય એવું.

કોચવું, સ. કિ. આરપાર કાણું
પાટવું. (૨) ખાતર પાટવું. (૩) વિધેવું;
લોકવું; ચારવું. (૪) કાણું થડે તેમ
ખાતરી ખાવું. (૫) વારંવાર ટોકવું.

કોચું, [કોચું], વિ. સુલ્લધન
કરચલી પડી ગઈ હોય એવું. (૨) રચન્સ
નહિ ભરાતાં એમનું એમ રહી ગયેવું.

કોઠામરી, વિ. માણેકઠારી-આસો
મહિનાની પુનેમ.

કોટ, પુ. [સં. કોટ] શહેરની
આસપાસ બાંધેલી હવા ને અનુસુત
દીવાલ; વ્યૂહરચના; દિલ્લેખધી. (૨)
વંડો; ભીંતનો વાગો. (૩) કોટની અંદર-
નો ને બાગ તે.

કોટ, [અં.] ડગલો.

કોટ, (કોટય), સી. ડોક; મથું.
(૨) કોટ વળગવું તે; કોટી; આલિંગન.

કોટડી, સી. ચોરડી; ખાલી (૨)
કાસમઢ; નાની અને સાંકડી બાંધિઆરતખા

કોટડું, ન. કોટડી; ચોરડી; માટીની
લીંતોનું અને માથે વગરનું નાનું ઘર.
(૨) માટીની અથવા ઈટની નાની ભીંત;
નાનો નીચો કોટ. (૩) ધ્રુપદે પડી ગયા
પછી હવે રહેલી ભીંત.

કોટડું, (કોચવું), ન. જેની અં-
દરથી મરમ દાટી લીધેલો હોય એવું સુંદ્ર
કાચવું; ઇંદું.

કોટવાળ, પુ. આમનો બદોળસ્ત
અને સંભાળ રાખનાર અમલદાર.

કોટવાળી, સી. કોટવાળનું કામ.

કોટાકોટ, વિ. કોરોડોની સંખ્યાનું.
(કોટાનકોટ) (૨) કોટની લગોલગ.

કોટિ, [મં. કોટિ] સો લાખ
જેટલી સંખ્યા; કરોડ. કોટિધા=અનેક
રીતે. (૨) ધનુષ્યની પાણુનો છેડો. (૩)
તકારનો મુદો; દલીલ (૪) પ્રકાર; પંક્તિ.

કોટિધ્વજ, વિ. કોરોડોનો સાલુકાર.

કોટી, સી. કોટિ વળગવું તે; આ-
લિંગન. કિ. મ. ડ્રમી કરવી=ગળે બાંજીને
સેવું. (૨) સ્નેહથી મળે વળગી પડવું.

કોટિયું, ન. નાનીકોટી; મઢવો; પનાઈ.

કોટેકોટ, જુએ કોટાકોટ.

કોટયાવધિ, [સં. કોટિ +
અવધિ] કોરોડોની મીલકતવાળો; જેની
કોરોડોથી ગણતરી થતી હોય એવું.

કોઠ, (કોઠ), ન. કોઠી નામના
ઝાડનું ફળ. (૨) જેના શરીર ઉપર કોઠના
જેવાં ધાળાં હોય એવો સાપ.

કોઠમડી, સી. ચોમાસામાં ભાંય
ઉપર થતો એક કઢવો વેલો.

કોઠલી, સી. નાની કોઠી. (૨) નાનો
કોઠલો. (૩) નાનો કોઠાર.

કોઠલો, પુ. માટીનો પટારો જેવો
બનાવેલો ઘાટ (જામડાના લોક આમાં
દહીં દૂધ વગેરે સળે છે) (૨) કોઠાર; ભંડાર.

કોઠાર, પુ. [સં. કોટાગાર]
અનાજ ભરી રાખવાનો ચોરડો અથવા
મેટો કોઠલો; અનાજની વખાર. (૨)
ભંડાર; ખાનગો.

કોઠારી, પુ. કોઠારનો ઉપરી; ભં-

કારી. (૨) ધરમતુ કામની વ્યવસ્થા કરનાર.

કોઠારીકું, ન. જુઓ કોઠાર.

કોઠી, સ્ત્રી. માટીનો થવો નગામર એક ધાટ. (૨) વખાર; વેપારની પેટી; દુકાન. (૩) થાણું; ચોખી. (૪) ખાળકુંડી.

કોઠી, (કોઠી), સ્ત્રી કોઠનું ગાઠ

કોઠીમકું, કોઠમકીનું કમ (૨) ચીમ-ડાની એક જાત

કોઠું, ન. જાળ; ફંસો. (૨) સામે ધણી ઉતરાય તેવો પ્રયય. (૩) બનાવટી ધાટ. કોઠુ કરતું-કોઠારતું=ચુનિથી ધાટ ધટવો-કામ સાધવું.

કોઠો, પુ. બાંધેલો મોટો કુવો; કોટ કે કીલ્લાનો પુરજ. (૨) કેટલાંક કુંડાળાની અંદરનું વચકું કુંડાણું. (૩) ખાતું; આસન. (૪) સારીર; ક્ષેત્ર. (૫) અંગરખાનો છાતીની આસપાસનો ભાગ. (૬) પેટમાંના પાચન કરનારા અવયવોનો સમૂહ (૭) દોર પુરવાનો ડબો. (૮) સહેર સુધરાઇ ખાઈ અને તેની ઓલિસ; મ્યુનિસિપાલિટી (૯) મન; અંતઃકરણ.

કોઠ, પુ. (બ. વ.) આનંદ અને હોંસાથી કોઈ કાર્ય કરવાની ઉત્કેહ અને ભાવના; હોંસ; ભાવ; ઉત્સાહ.

કોઠ, (કોઠ), સ્ત્રી. કારીગર લોકને કામકામ કરવાની જગ્યા. (૨) દોર બાંધવાની ગમાણવાળી જગ્યા

કોટો, (કોટ), પુ. મોટી કોટ; મૂલીના આકારનો રાખ; મોટી પેથદાર ળીપ. (૨) વિ. મૂર્ખ.

કોઠામણું, વિ. દેખાવડું; રૂપાણું.

(૨) વરણાંચીકું; યજ્ઞીપવાણું. (૩) કોઠીકું.

કોઠીકું, ન. માટી કે ધાતુનું દીવો કરવાનું; નાનું પાત; નાનું શકેલું. (૨) વિ. કોઠીકું. (૩) કોઠીકું. (૪) કોઠી જેવું. (૫) ચણપણવાણું. ર. પ્ર. કોઠીઆ જેવું કપાળ=દુર્ભાગી માણસ માટે વપરાય છે.

કોઠી, સ્ત્રી. દરિયાઇ જવડાનું નાનું કોટનું. (આગળ કેટલેક કેમણે હલકા ચલણ તરીકે કોઠી વપરાતી, છતાં તે તુરંચ ચલણ હતું તેથી કહેલી થઈ કે ' કોઠીની કીમત છે ૧. કોઠી નર=કોઠીના જેવા ભરાડ દાખાની એક જાતની નર.

કોઠી, સ્ત્રી. ચિરાની સંજ્ઞા.

કોઠીકું, વિ. હોંસીકું; ઉમંગી. (૨) યજ્ઞીપીકું; રૂપાણું. (૩) કોઠના રોગવાણું.

કોઠું, વિ. માત્ર વગરનું હોય એવું; એકું; રીતભાતની સમજ વગરનું; વાંધા-જોરીકું; અવિવેજી.

કોટો, પુ. મોટી કોઠી. (૨) કુકાડો.

કોઠ, [સં. કુટ] એક જાતનો લથાનો રોગ. (આ રોગથી મામડી ઉપર બોળાં કળાં ધાળાં પડી જાય છે ને હાથપગનાં આંગળાં મળતાં જાય છે.)

કોઠીકું, વિ. કોઠના રોગવાણું [જગ્યા.

કોઠાણું, ન. કોઠીકું; દોર બાંધવાની

કોણ, [મ. ક.] પ્રસારે વપરાઈ સર્વનામ; ક્વણ; ક્યું.

કોણ, [સં.] ખુણો; ખાંચો, વાંક.

કોણી, (કોણી), સી. ન્યાંધી હાય
વળે છે તે હાડકાવાળો હાયનો વચલોભાગ.

કોતક, જુઓ કોતક.

કોતર, ન. [મં. કોટર]
પર્વતમાનો ઉંડાણ ભાગ; મોટી મોટી
ખાઈઓ; હડા ખાડાખાઈઓ.

કોતરકામ, ન નકરી; વસ્તુને
કોતરીને તેમાં વેધ, ખુદો, ઝાડપાન વગેરે
ખાડવાં તે

કોતરકું, ન. નાનું કોતર; ખડુ
ઉંડી ન હોય તેવી ખાઈ

કોતરણી, સી કોતરણું તે; કોતર-
વાનું કામ; કોતરવાની ઠબઠબ; નકરી.
(૨) કોતરણી કરવાનું ઓભર. (૩) કોતર-
ણી કરવાનું મહેનતાણુ

કોતરણું, સ. કિ. [સં. કૃત્ત-
પોતરણું] અંદરથી ખણી કાઢવું; ખોતરવું.
(૨) આકાર પાડવો; નકરીવું કામ કરવું
કોતરાણું, અ કિ. આગેઆપ
અંદરથી ખખાઈ જવું; કોરાણું

કોતરીખાણું, સ. કિ. સામાને સ-
મજાણું પડે નહિ તેમ ધીરે ધીરે યુક્તિ-
થી ખાણું. [હાર

કોતલ, સી સણુમરેલા ઘોડાની

કોતાર્ધ, સી [કિ] ખોટ; ઓછાપણું;

ઠાચ; કસર.

કોતાર, પુ આવત; હાથી દોડનાર
કોતુક, જુઓ કોતુક.

કોથમીર, સી. ઘણાના લીલા છાટ.

કોથળી, સી ખલેચી; ઘેવી; નાનો

કોથળો. (૨) એક હબરની સહા. (૩)
વૃષણ.

કોથળીઆંધ, સી મહેસુલની રક-
મની દર હબર ૩.ની ચેત્રીએ જમીન-
દારોને મળેલો વગ્રવ

કોથળો, પુ ચેલો, મોટી કાચળી (૨)
ખરીઓ. કિ પ્ર. કાપળો કરવો=કાચળામાં
માવ લગી વેચવાનો ધંધો કરવો

કોટડું, ન. [મં.] ધનુષ્ય; ચાપ;
કામડું. [જાતનું ખડધાન્ય

કોટરા, પુ. [મં. કોટ્રવ] એક
કોટરી. સી. કોટરાને લરડતાં તે-

આંધી રાઈ લેવા ઝીણા અને ધોળા જે
ણું નીકળે છે તે; કોટરાના ઓખા

કોટાળી, સી. [સં. કૂદાલ]
જમીન ખોદવાનું ઓભર

કોટાળો, પુ. મોટી કોટાળી.

કોટી, અ કોઈ દિવસ; નઈવાર. (૨)
ના ધરતી ભેગ [કસ્ટર

કોડું, ન વરતી ભેંસ; ડોણું (૨)
કોન, જુઓ કાણું

કોનસેલ, સી. [અં.] જુદા
જુદા જાનના પ્રતિનિધિઓની સભા;
મહાસભા.

કોનસેલ, [અં.] સલાહ; મ-
સલત; મંત્ર. (૨) સલાહકાર; મત્રી;
વકીલ; એલચી. (૩) કાચદા સંબંધી
અભિપ્રાય આપનાર; બેરિસ્ટર. કોન્સે-
લર=મત્રી; અગ્રાત્ય.

કોનરટેબલ, પુ. [અં.] પોલિસ

ખાતાનો અમલદાર; જમાદાર.

કોનક્રી, ન. સ્તાણ; સકરકંદ.

કોનુ, સ. કોણું.

કોપ, [સં.] કોપ; ક્રોધ; ગુસ્સો;

પતરાણ; ખજ. (૨) નારાકારક આદત;

ખોદું કુખ; મજબ

કોપડી, સી. હપરનું પાતણું ષડ.

કોપરબરાસ, ન. [અં.] તાંગા-

પિત્તળના મિશ્રણથી બનાવેલી એક મિશ્ર

ધાતુ. (૨) (બં.) વિ. માલ વગરનું;

તકલાદી; ખોદું. (૩) વર્ણસંકર.

કોપરાપાક, પુ. કોપરાના ખમ્બુની

બનાવેલી એક મિઠાઈ. (૨) (બં.) માર.

કોપરી, સી. ખોપરી.

કોપરીડું, ન. કોણી; ખુણીડું.

કોપરું, ન. નાબિજેરની અદરનો

ગર; ટાપક. [કોપરાનું તેલ.

કોપરેલ, ન. કોપરામાંથી કાઢેલું તેલ;

કોપરું, અ. કિ કોંપાચમાન થવું.

કોપાયમાન, વિ. [મં.] ગુસ્સે

થયેલું; કોપેલું.

કોબાવાળી, વિ કુબો કરનારી સી.

કોબીજ, સી. [અં.] એક જાતની

કુમળાંપાંદડાંના ગોટાવાળી શાકની વનસ્પતિ.

કોબો, પુ. યાપ દેવી તે. (૨) યાપ

બેસાડવાનું કામ. (૩) યાપ બેસાડવાનું

ગોળરી જેવું લાકડું.

કોમ, સી. [આ.] અમુક જાત,

નાત, કે ધમને લઈ બોળખાતો સોઠસમૂહ.

કોમળ, વિ. [સં.] કુમળું; સુંક-

આર; નાનુક. (૨) સુંવાળું. (૩) પોચું;

નરમ; ટીકું. (૪) દવાણું; સફળાવવાણું.

કોમળતા, સી. [સં.] કુમળાપણું.

(૨) નરમાય. [નાનુકાઈ.

કોમળતાઈ, સી. સુંકુમારતા. (૨)

કોચરો, પુ. ધણી માયાકૃત પછી

બેસે એવું એ કંઈ તે; શૂંચ; ઝટ ન

હકલે એવા પ્રશ. (૨) શૂંચવણ.

કોચલ, સી. [સં. કોચિલા]

કોચિલા. કાચલાના જેવું એક પક્ષી. (૨)

કોંતનું એક જાતનું રમકડું.

કોચલડી, સી. કોચલ (કવિતામાં).

કોચલી, સી. ગાનો એક રોગ.

કોચલું, વિ. ગોચલું; સંદેશ

સાથે જોડાઈને વપરાય છે. :-કાળ-જડાની કોર.)

કોરડું, વિ. અસર; લાગણી વગરનું.

કોરડ, (કોર્ટ), સ્ત્રી. [કોર્ટ] ઇન-સાઈની અદાલત; ન્યાયાધીશી; કચેરી.

કોરડાદાવ, પુ. છાકરાઓની એક રમત.

કોરડું, વિ. લાનું નહિ તે; કાં; સુકું; ગાંઠકું. (૨) વરસાદ વગરનું. :-કોરડું વરસ.

કોરડો, પુ. ચાતુક. (૨) અમલ; હોર; સત્તા. કિ. પ્ર. કોરડો ફાટવો = ત્રાસ. વતવિા. [પાર; છોડા.

કોરડી, સ્ત્રી. કોર; બાજુ; કિનારી; કોરડી, ન. ધણતું વાળાછોટું; આંધી. (૨) અંત; છોડા; સીમા.

કોરડીઓ, સ્ત્રી. કોરીને કચેરી બોલવો. (૨) પુ. કોરવાનું કામ કરનારો.

કોરડી, સ્ત્રી. કોરડું તે; કોરવાનું કામ; કોરીગરી (૨) કોરવાની મજૂરી. (૩) કોરવાની લઘોડી. (૪) કોરવાનું બોલાર.

કોરડું, ન. કોળાનો છછો ભુકો.

કોરડવું, વિ. એક બાજુએથી વાંકું; એક તરફથી ઢળવું હોય એવું

કોરવાળુ, વિ. કોરું પડતું હોય એવું; બિનાસા વિનાનું; સુકવણ.

કોરડું, કિ. અ. અદરથી ખોતરીને કાઢવું; કાણું પાડવું; ચારડું-વીંધવું.

કોરડી, સ્ત્રી. કોરવાનું બોલાર.

કોરડું, વિ. કોરું; ચોપક. [કોરડી.

કોરડી, ન. કોરવાળું; સુકવણ. (૨)

કોરારી, પુ. બહુ ઝેરી સાપની એક જાત.

કોરું, વિ. બીનું નહિ એવું; સુકું. (૨) હુકું; એકું. (૩) નહિ વપરાયેલું; નવું. (૪) અવગ; નિર્લેપ. કોરું હુમલું = કંઈ પણ આગ વગર. ૩. પ્ર. કોરુંમોઢું = બીલકલ કોં.

કોરી, સ્ત્રી. કાંઈક માઠિયાવાડમાં પૂરું ચાલતો - ચારેક આંખની કિંમતનો રૂ-પાનો સિક્કો.

કોરે, અ. બાજુએ; કિનારે. (૨) તરફ. કિ. પ્ર. કોરે જેસવું = અટકવ આવવો.

કોલ, પુ. [અ.] વચન; કસુલાત; પલ. (૨) બંદરમાં આવતાં જતાં વહા-લુની નોંધ.

કોલ, પુ. કોલ; સુનાની મેળવણીને કારો. (૨) શિખાળ; કોલકું. (૩) સોરડી પાલવાનું ચંચ; ચીચાડો.

કોલકરાર, પુ. [ક.] એક બીલએ સમજાવીથી કરાર કરવા તે; સધિ; વલનામું; કળાલો.

કોલતાર, પુ. [ક.] કેટલાંક દ્રવ્યો બાજતાં તેમાંથી નીકળતો એક જાતનો પ્રવાહી પદાર્થ; સુતો. (૨) કોલસામાંથી કાઢેલો સુતો; પ્રવાહી ડામર.

કોલન, ન. [ક.] વાંચનમાં અ-મુક સખો પછી અમુક વખત અટકવાને માટે મૂકવામાં આવતું આડું (૧) ચિહ્ન; અર્થવિરામ. [કોલમ.

કોલમ, સ્ત્રી. કાંચરની એક જાત;

કોલમ, ન. [અં.] આગ; દારૂ.
(૨) વિભાગ; ખાતું; આસન; કોઠો.

કોલસો, પુ. લાકડાનો અથવા ખીલ
કાઈ વસ્તુનો અડધો બનેલો; ભાગ; આ-
લવાયલો અંગારો; કોયલો. [ભંડાર.

કોલાહલ, પુ. [સં.] ધોંધાધાં; આર-
કોલો, સ્ત્રી. [સં. કપીલા ઉ.]

ગોરી ગાય.

કોલુ, ન. શેરડીને ખાલીને રસ કા
ટવાનું યંત્ર; ચીચોડો.

કોલેરા, ન. વાદી ને હલકીના એક
અવસ્થા રોગ; ડાંગળીડ.

કોલો, પુ. બુરીઓ પુખ્ત.

કોલો, પુ. ખુણા; બે દિવાલોની
આસમાનવાને લીધે ખંડો ખુણો; ખાંચો

કોવાડ, પુ. રંતે આધારે કોસનું
ધંડું રહે છે તે કાઠડું (૨) વિ. નણી
બુદ્ધિનો અને મારફતની હીમાયત કરનારો
માણસ.

કોવાડી, જુઓ કુઢાડી.

કોવારો, જુઓ કુઢારો.

કોવાણુ, ન. સડતું કે કુખાતું;
અગરવું.

કોવિદ, પુ. [સં.] પેંડિત; વિ-
દ્વાન; જ્ઞાની. [અગરવું.

કોવું, અ. કિ. વિહિત થવી; સડવું;

કોરા, સ્ત્રી. [સં. કુશી] ખાંડવા
અથવા આડપાતું એક રસ આવીશાણું
લાંબું બોભર. (૨) હળપુણી નરાજ.

કોશ, (કાપ), પુ. [સં.] ભંડાર;

ખબનો. (૨) કોઠો; શરીરનો અંદર
હવાયેલા જુદા જુદા વિભાગોમાંનો અ-
કોશ વિભાગ. (અત્રમય કોરા; પ્રાણમય
કોસ.) (૩) સંબોધના સંપ્રદનું પુસ્તક.

કોશકાર, વિ. કોશ બનાવનાર.

કોશરીડ વિ. અખીલ; કંજુસ;
અકસરીડ

કોશાગાર, પુ. [સં. કોશ+
આગાર] ભંડાર; ખબનો.

કોશાધિકારી, પુ. [સં. કોશ+
અધિકાર+ઈ] ખબનાનો ઉપરી
અમલદાર; ખબનચી.

કોશાધ્યક્ષ, પુ. [સં. કોશ+
અધ્યક્ષ] કોશનો વડો અમલદાર;
ખબનચી. [વચમાંની કાયર.

કોશીઆળો, પુ. કોરા અને હળની

કોશીઓ, પુ. કુવેલી; કોસ હાંકના-
ર (૨) એક ભવનું પંખી.

કોશીશ, સ્ત્રી. [કિ.] યાત્રા; ઉપાય;
મયામ; ઉદ્યોગ.

કોશોદો, પુ. રેશમના કીડા પોતાના
મેમાંથી વાંતણે કાઢી બે કોકડું
પોતાના શરીર ઉપર બનાવે છે તે.

કોષ, પુ. [સં.] ભંડાર; ખબનો.
(૨) સંપદ.

કોષ, સ્ત્રી. [સં.] એક ભતની
વનસ્પતિ.

કોશક, ન. કોઠો; તોલ, માપ, ભરત
વગેરેના પરિમાણનો સંબંધ દર્શક કોઠો.

કોસ, પુ. દોઢ જે મેલન માપનું
નામ; ગાઢ. (૨) કુવામાંથી પાણી ખેંચ-
વાનું ચામડા કે લોઢાનું બનાવેલું સાધન.

કોસણ, સ્ત્રી. પાસણાએ; કૃષ

કોસખી, સ્ત્રી. એક ભતની વનસ્પતિ.

કોસીશુ, ન કિશોની અંદરથી બં-
દુક કે તોપ મારવા માટે કીણામાં રાખ-
વામાં આવતું બાકું.

કોઠણ, ન. ચીકણાપણું; દોઢઠકાપણું.

કોઠીનુર, પુ [ફ. કોઠનુર]

તેલનો અંબાર; અર્થ ત તેજસ્વી. (૨)
હિંદનો એક બહુમૂલ્ય હીરા (આ હીરા હાલ
શ્રિદિરાતાનમા જાણેલો છે)

કોળ, પુ. મેટા ને ભડો ઉંદર.

કઠરો ઉંદર કોળ થાય=ઉંદરને બગ આવે
ત્યારે તે કોળ જેવો થઈ જાય છે.

કોળા, સ્ત્રી. કોળી ભતની સ્ત્રી

કોળવાઈ, સ્ત્રી. કોળ પકડવાનું પાખર

કોળી, પુ અનાય લોકોની એક ભત;

લીન; કાકરોડો.

કોળી, (કોળી), સ્ત્રી હાથની મુઠીમાં
લેવાય તેટલું; કલ્દો.

કોળું, ન [સ. કુમાળ]

કોપણું; સાકરકોણું. (૨) કોણું.

કોવો, પુ પોપટની ભતનું એક
પંખી; કાકાદીવા. (૨) કામડો

કોતક, નુએ કોતક.

કોતુક, ન. [સં.] આચર; નવાઈ;
અભયની; તાનુની; ટિંબળ; જમત.

કોતુલ, ન [સં.] આતુરતા;
કોતેભરી; કોતુક.

કોપીન, ન [સં.] સંન્યાસીની
લગાડીનું લુગડું. [પ્રપચ.

કોપાલ, ન. [સં.] તરકટ; કાવતરું;

કોમા ન. [સં.] બચપણ;
નાનપણ; બાલ્ય. [મારબાવ.

કોમાવ, ન [સં.] કુમારપણું; ક

કોસુની, સ્ત્રી. [સં.] ચાંદની; ચંદ્ર-
માનું અભણું- (૨) સંસ્કૃત વ્યાકરણનો
એક ગ્રંથ.

કોરવ, પુ. [સં.] કુરવરાના ચાલવો

કોવચ, સ્ત્રી. એક ભતનું વસાણું.

કોવત, [આ.] રાત્રિ; બગ. (૨)
મળજીતી [હીતગારી.

કોરાકચ, ન. [સં.] કુગળતા; મા-

કોંસ, પુ લખાણમાં વપરાઈ એક
ચિહ્ન; [] () (૨) (અ) કમાન.

કોરાકયા, સ્ત્રી દરાવળની સ્ત્રી અને
શ્રીરામચંદ્રની માતા.

કોરાક, પુ. વિશ્વામિત્ર (૨) ઉદ્ધ

કાસ્તુભ, પુ [સં] પૌરાણિક ખ્યા-
તિનો એક મહિ.

કયમ, અ. [સં. કિમ] કેમ;
રામોટ (૧) વિ. કેવું.

કયાડો, પુ. ચોટની એક ભત.

કયામત, (કિઆમત), સ્ત્રી. [આ.]
ઉવટના ન્યાયનો દિવસ. મુસલમાની
ધર્મની માન્યતા પ્રમાણે આ દિવસે દરેક
મનુષ્યને મુદા હશેલો ઈસાફ આવે. છે.

ક્યારો, પુ. [સં. વેદાર
જેમાં પાણી બનાવ-સ્વી મઠે એવું ખેતર;
ક્યારીની જમીનનું ખેતર ક્યારી-પાણી
રહે એવું નાનું ખેતર. (૨) પાણબાંધીને
બનાવેલો જમીનો કુકો; ક્યારો.
ક્યારી, સ્ત્રી બાદી પાણ બાંધીને
પાણી ભરાઈ રહે અવી બનાવેલી જમીન.
(૨) નાનો ક્યારો.

ક્યારે, અ. [સં. કદા] ક્યે
વખતે; કે વારે, કદા. (૨) કોઈ કોઈ
વખત; કોઈ વાર

ક્યારો, પુ. [સં. વેદાર]
વનસ્પતિને પાણી મળે તે માટે તેની
આસપાસ જમીન બાદીને કે પાણબાંધી-
ને બનાવેલો ખાડો.

ક્યાસ, પુ. [આ.] કસોડી; અનુ
માન; અલ્પ (૨) તોલ; ઘણના; પાસણ.
(૩) વિચાર

ક્યાં, અ. [સં. કુચ-વચ] ક્યે
કેમણે; ક્યાં જાણે; ક્યાં.

ક્યાંઈ-ચ, કાઈપણ કોણે; ક્યાંય;
ક્યાંયે પણ.

કણ, પુ. [સં.] થક-ચાક. સે
થક કરનાર ઇન્દ્ર યાચ ■ તેથી ઇન્દ્ર
'શવકણ' કહેવાય છે. (૨)

કણુચ્છદ, પુ. [સં.] જૈન.

કં, પુ. [સં. ક્રમ=જવું]
એક પછી એક આવે એવી વસ્તુરચના;
દાર; કોઠવણ; વ્યવસ્થા; રીત (૨) પારો;
વિન્યાસ; આલ.

કંભળ, પુ. [સં. ક્રમ=જવું]
જવું તે; ગમન; આટો ફેરવું તે. (૨)
અગ્નિશક્તિ; વધ ધી.

કંભળંગ, પુ. [સં. ક્રમ=જવું]
ભાગવ. ઉ. મહાગા] વ્યવસ્થાનું તુટી જવું

કંભનાર, અ. [સં.] વ્યવસ્થાનું
સાર; એક પછી એક; અનુક્રમ પ્રમાણે

કંઘ, પુ. [સં. ક્રી=વેચાણ લેવું]
ખરીદી કરવી તે.

કંઠિ કંઘ, પુ. [સં.] લેવું
અને વેચવું; લેવેલનો ધંધો.

કાંતિ, (કાન્તિ), સ્ત્રી. [સં. ક્રમ=જવું]
અકાંધી બીજમાં જવું; ઉપલ-
બાધવ; ફેરફાર, પરિવર્તન.

કાંતિવૃત્ત, (કાન્તિવૃત્ત), ન. [સં.]
મુખ ફેરવતો કેળાય છે તે માર્ગ.

કિકેટ, સ્ત્રી. [કં] ગેડીદહાની
અથવા એક રમત.

ક્રિયામાણ, ન. [સં.] ક્રિયા-
કર્મ; સરસ્થરવિધિ. (૨) વિ. કરાવ;
થણ; બનવ.

ક્રિયા, સ્ત્રી. [સં. કૃ=કરવું]
જે કંઈ કરાવું હોય તે; કર્મ. (૨) સં-
સ્કારવિધિ; ક્રિયામાણ. (૩) બનાવવું;
અમુક કામ કરવાની રીત; કૃતિ.

ક્રિયાપદ, ન. [સં.] વ્યાકરણમાં
ક્રિયા બતાવનાર પદ.

ક્રિયાબ્રહ્મ, વિ. [સં.] કરવાનું

युक्तं; ले. कृ. करं नद्ये ते नदि
करवायी पठेत्-आह येषु.

क्रियाविशेषण्यु, न. [सं.] क्रि-
यापत्ता विशेषणं तस्मिन् वपरातो सन्द-
हि । शक्ति, श्री. [सं.] कार्य-
करानु गण.

क्रियाअर्थ, पु. क्रियानो कर्ता.
क्रियायन, वि. प्रिस्ती; कार्यरतना
धर्मे माननार; विद्याभी.

क्रीडा, ओ. [सं.] रमत गमत.
क्रीडा, श्री. [सं.] धर्मे आटे
सदाह (२) अतन्मने जेगमथी अक वात
भाज्ज ताव्या रडेवुं ते.

कुर, वि. [सं.] निर्दय; घातशी;
दया विनानु.

कुर-पणु, श्री. [सं.] नि-
र्दयता; घातशीपणु.

कुर, वि. [सं.] छादि करोड;
सो बापनी सभा

कुर, पु. [सं.] कृष्ण = शुभे
यवुं] शुभे; शय; काप.

कुर, जि. पु [सं.] मोधशी अमि;
शुरसानो आवस; मोधनो शुभे.

कुराधमान, वि. [सं.] शुभे
अनेवु; रोने वराअनेवु.

कुरावेश, पु. [सं.] मोध-
सावेदा] शुरसानो आवेय; मोधनो
विजयो ते.

कुरी, वि. [सं.] मोधवायु;
रीसाणवु.

कुर, पु. [सं.] काटपुल्ल वि-
ग्रह. (२) प्रिस्तीजानु धार्मिक विद्वन्.

कुर, न. [सं.] अक मतनु
पंजी, जमनु. (२) अक मतना घोगा दंस
डिअणु, वि. [सं.] क्रिश्ण-
दुःख करुं] श्वेता पडे अनेवु; कल्लु-
सदेने न सममक अनेवु; सरण नदि ते.

कुलीण, वि. [सं.] नपुंसक;
निःसत्व.

कुलेश, पु. [सं.] क्रिश्ण दुःख-
दंस; पीडा. (२) कल्लो; कवद.

कुलेशो, वि. [सं.] कुलेश
कुनार.

कुवयित, अ. [सं.] कदाय;
कदापि; कदी.

कुवाय, पु. [सं.] कवय] कु-
शलो; कटो.

कुवनिन, (कुर्निर्भन), न. [सं.]
अक वनरभितुं अर्धत कडुं तार कटा-
रना मटे वपराव सत्व.

कुवीन, श्री. [अ.] शम्पी;
शन्नी श्री.

६१

कुल, श्री. [सं.] योडाभां
योडा वपराव गानु नाम; पण्णी पुण्ण
कुलो वपरा; सेकने दं भाग.

ક્ષાંતિ, (ક્ષાન્તિ), સ્ત્રી. [સં.]

સમા; સહિષ્ણતા; તિતિક્ષા.

ક્ષિતિ, ઓ. [સં.] પૃથ્વી; ભૂમિ.

ક્ષિતિજ, સ્ત્રી. [સં.] દષ્ટિ-

મર્યાદાની હદ; સીમા.

ક્ષિતિવર, પુ. [સં.] શેષનામ.

[પૃથ્વીને ધારણ કરનાર.] (૨) પર્વત

(૩) કાચબો.

ક્ષિતિપાળ, પુ. [સં.] ક્ષિતિન

ગ્રહ=પાલન કરવું] પૃથ્વીનો પાળ-

નાર; રાજા.

ક્ષિપ્ત, [સં.] નાખેલું; ફેંકેલું;

[ધારેલું (૨) પદસ્રષ્ટ; નિહિત.

ક્ષિપ્ત, અ. [સં.] જલદી;

તરત; શીઘ્ર.

ક્ષીણ, વિ. [સં.] ઘસાઈ ગ-

યેલું; સુકાયેલું; નબળું.

ક્ષીણના, સ્ત્રી. [સં.] કૃશતા;

કૃર્જિતા.

ક્ષીર, સ્ત્રી. [સં.] દૂધ. (૨)

[ધમાતની જેમ ખાવાની વસ્તુ; ખીર.

(૩) પાણી. (૪) કાકામાથી નીકળતો

ધના જેવો ધોળો રસ.

ક્ષુદ્ર, વિ. [સં.] ઊંચ; હલકું;

માલ વગરનું. [હલકાઈ.

ક્ષુદ્રના, સ્ત્રી. [સં.] ઊંચતા;

ક્ષુધા, સ્ત્રી. [સં.] શૂન્ય. (૨)

લાલમા. [ભુખ્યું થયેલું.

ક્ષુધાતુર, વિ. [સં.] ખૂબ

ક્ષુધાતું, વિ. ભૂખથી પીડાવું.

ક્ષુભિત, વિ. [સં.] ક્ષોભ

પામેલું; ચરમામેલું. (૨) ડાળું.

ક્ષુર, પુ. [સં.] ચત્રો. (૨) ખરી.

ક્ષુલ્લેહ, વિ. [સં.] થોડું. (૨)

હલકું; નજીવું. સાધારણ.

ક્ષેત્ર, ના. [સં.] ખેતર. (૨)

પવિત્ર સ્થળ; ધર્મ. (૩) સારીર. (૪)

સ્થાન; પા.

ક્ષેત્રજ પુ. [સં.] સ્ત્રીને તેના પ-

તિની આસપાસી ખીલ પુરવદ્ધારા થયેલો

છાકરો

ક્ષેત્રજ્ઞ, વિ. [સં.] ક્ષેત્રને જાણુ

નાર આત્મા; જ્ઞાની.

ક્ષેત્રપાળ, પુ. [સં.] ક્ષેત્રનું રક્ષણ

કરનાર; ખેડુત (૨) સ્વામી; રાજા.

ક્ષેત્રકળા, ના. [સં.] જમીનની લં-

ખાઈ પહોવાઈનું માપ, ચોરસમાપ, વિસ્તાર.

ક્ષેપ, પુ. [સં.] ક્ષિપ્ત=નાખવું]

ગાળવું; ગુમાવવું.

ક્ષેપક, પુ. [સં.] કથેરો; વધારો.

ક્ષેપણ, ના. [સં.] અપવાદ.

ક્ષેપણિ, સ્ત્રી. હલેલું (૨) માછલાં

પકડવાની જગ.

ક્ષેત્રપતિ, પુ. [સં.] ખેડુત (૨) જીવ.

ક્ષેમ, [મં.] સુસ્થિતિ; આરામ;

કલ્યાણ, એવ.

ક્ષેમંકર, વિ. [સં.] કલ્યાણકારક.

ક્ષોણિ-શ્લો, સ્ત્રી. [સં.] પૃથ્વી, ભૂમિ.

દક્ષિણગુરુ, વિ. [સં. ક્ષણ+
મઙ્ગ=ભાંગવું.] દક્ષિણવારમાં ભાંગી.

જયનાશ પામે એવું.

દક્ષિણ, વિ. [સં.] દક્ષિણ
પક્ષ, ટકે નહિ એવું.

દક્ષ, સી. દક્ષ

ક્ષત, પુ. સં. | નાનો બેઠ;
શા; જપ્તમ. (૨) વિ. પચાએવું; જપ્તમી.

ક્ષતિ, સી. [સં.] ક્ષય; હાનિ.
(૨) ભાજન.

ક્ષત્ર, ન. [સં.] ક્ષત્રિય.

ક્ષત્રાણી, સી. ક્ષત્રિયાણી.

ક્ષત્રિય, પુ. [સં.] ચાર વર્ણ-
માંની પ્રથમ રક્ષણ કરનારી એક જાત; રજ-
પુત્ર (આર્યોએ પ્રભને ચાર મુખ્ય વર્ણમાં
નહેથી નાંખી હતી : બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય,
વૈશ્ય અને શૂદ્ર.)

ક્ષત્રિયાણી, સી. ક્ષત્રિયની સી.
(૨) બહાદુર સી.

ક્ષત્રી, પુ. ક્ષત્રિય.

ક્ષપણ, પુ. [સં.] ત્યાગી;
ઉપવાસ કરનાર; અમલ. (૨) વિ. નિ-
હિન. ક્ષપણકે=શુદ્ધ; બોધસાધુ.

ક્ષપા, સી. [સં.] રાત્રિ; રાત.
ક્ષપાકર=ચંદ્રમા. ક્ષપાચર=ચંદ્ર. (૨)
રાક્ષસ; નિશાચર.

ક્ષમ, નં વિ. [સં.] ચથાર્ય;
હક્ક; યોગ્ય (૨) સમર્થ; રાક્ષ: (બા-
રાબદ્ધ સીકરે કોબ્ડેની પિણી 'જેડાર', એ,
જેમકે તપક્ષમન્તપ કરવાને શક્તિમાન.

ક્ષમતા, સી. [સં.] યોગ્યતા;
સામર્થ્ય.

ક્ષમા, સી. [સં.] માફી.

ક્ષમાક્ષમણ, પુ. [સં.] પાંચે
અંગવડે નમસ્કાર કરવા; ક્ષમા માગવી

ક્ષમાવાન, વિ. [સં.] માફકરનાર;

ક્ષમાશીલ, વિ. [સં.] ક્ષમા
રાખનાર; ક્ષમાવાન.

ક્ષય, પુ. [સં.] ધસાઇ જવું-
જાણ્યું થઈ જવું તે; ધરાડા. (૨) નાશ

(૩) જેનાથી શરીર ધસાઇ ધસાઇને આ-
ખરે મરણ થાય એવો રોગ.

ક્ષયરોગ, પુ. જુઓ ક્ષય.

ક્ષયવૃદ્ધિ, સી. [સં.] ધદ
અને વધવું.

ક્ષયી, વિ. ક્ષયવાળું; નાશવંત.

ક્ષયોપશમ, પુ. [સં.] નાશ

ક્ષર, વિ. [સં.] વિનાશ પામે
એવું; નાશવંત. [ક્ષત્રિયવદ્.

ક્ષત્ર, ન. [સં.] ક્ષત્રિયનું;

ક્ષાત્રકર્મ, ન. [સં.] ક્ષત્રિય-
નું કર્મ. [તરવ; ક્ષવણ.

ક્ષાર, પુ. [સં.] આરાશવાળું

ક્ષારભૂમિ, સી. [સં.] આ-
રાશવાળી જમીન; કુણાવાળી જમીન.

ક્ષાલન, ન. [સં. ક્ષાલ=ધોવું]

ધોવું તે; પ્રક્ષાલન. ક્ષાલિત=ધોઈએલું,
ક્ષાંત, (ક્ષાન્ત), વિ. [સં., ક્ષમ]

ક્ષમાવાળું; સહનશીલ.

ક્ષાંતિ, (ક્ષાન્તિ), સ્ત્રી. [સં.]
 મા; સહિષ્ણુતા; તિવિક્ષા.
 ક્ષિતિ, સ્ત્રી. [સં.] પૃથ્વી; ભૂમિ.
 ક્ષિતિજ, સ્ત્રી. [સં.] દષ્ટિ-
 મર્યાદાની હદ; સીમા.
 ક્ષિતિચર, પુ. [સં.] શેષનામ.
 પૃથ્વીને ધારણ કરનાર. (૨) પર્વત
 કે કાચભા.
 ક્ષિતિપાળ, પુ. [સં.] ક્ષિતિ+
 પાળ=પાલન કરવું] પૃથ્વીનો પાળ-
 નાર; રાજા.
 ક્ષિપ્ત, [સં.] નાખેલું; ફેંકેલું;
 પાડેલું. (૨) પદ્મજ; નિહિત
 ક્ષિપ્ર, અ. [સં.] જલદી;
 ઝડપ; શીઘ્ર.
 ક્ષીણ, વિ. [સં.] ઘસાઈ ગ-
 એલું; સુકાએલું; નબળું.
 ક્ષીણતા, સ્ત્રી. [સં.] કૃશતા;
 નબળતા.
 ક્ષીર, સ્ત્રી. [સં.] દૂધ. (૨)
 પ્રભાવની એક ખાવાની વસ્તુ; ખીર.
 (૩) પાણી. (૪) આડમાંથી નીકળતો
 ધના જેવો ધોળો રસ.
 ક્ષુદ્ર, વિ. [સં.] ટુચ્છ; હલકું;
 માત્ર વગરનું. [હલકાઇ.
 ક્ષુદ્રતા, સ્ત્રી. [સં.] ટુચ્છતા;
 ક્ષુધા, સ્ત્રી. [સં.] ભૂખ. (૨)
 તણસા. [ભુખવું+યણવું.
 ક્ષુધાતુર, વિ. [સં.] ખડ

ધુધાવ, વિ. સખ્યા પીકાવ.
 ક્ષુલિત, વિ. [સં.] ક્ષોભ
 પામેલું; ઘરમાએલું. (૨) ડાળું.
 ક્ષુર, પુ. [સં.] અજો. (૨) ખરી.
 ક્ષુલ્લેહ, વિ. [સં.] થોડું. (૨)
 હલકું; નજીવું. સાધારણ.
 ક્ષેત્ર, ન. [સં.] ખેતર. (૨)
 ખલિત સ્થળ; ભાગ. (૩) સરીર. (૪)
 સ્થાન; પાત.
 ક્ષેત્રજ પુ. [સં.], સ્ત્રી, તેના પ-
 તિની આજ્ઞાથી બીજા, પુરુષદ્વારા યથેચ્છા
 બેઠેલો.
 ક્ષેત્રજ્ઞ, વિ. [સં.] ક્ષેત્રને જાણુ-
 નાર આત્મા; જ્ઞાની.
 ક્ષેત્રપાળ, પુ. [સં.] ક્ષેત્રનું રક્ષણ
 કરનાર; ખેડૂત. (૨) સ્વામી; રાજા.
 ક્ષેત્રફળ, ન. [સં.] જમીનની લા-
 ખાઈ પહોળાઈનું માપ; ચોરસમાપ; વિસ્તાર.
 ક્ષેપ, પુ. [સં.] ક્ષિપ્તનાખવું]
 ગાળવું; ગુમાવવું.
 ક્ષેપક, પુ. [સં.] ઉમેરો; વધારો.
 ક્ષેપણ, ન. [સં.] અપમાદ.
 ક્ષેપણિ, સ્ત્રી. હલેલું. (૨) માછલાં
 પકડવાની જાળ.
 ક્ષેત્રપતિ, પુ. [સં.] ખેડૂત (૨) જવ.
 ક્ષેમ, [સં.] સુસ્થિતિ; આરામ્ય;
 કલ્યાણ; એવ.
 ક્ષેમકર, વિ. [સં.] હલવાલું કરક.
 ક્ષોણિ-ણી, સ્ત્રી. [સં.] પૃથ્વી, ભૂમિ.

શોભ, પુ. [સં.] દળાણ. (૨) ઉદ્દેવ.
(૩) વ્યવસ્થા; ચરવિગલ.
દ્વીર, નં. [સં.] ઉત્તમત; મુડન.
દ્વા, સ્ત્રી. [સં.] પૃષ્ઠી; દેશ.
દ્વાપ, પુ [સં.] સભ

ખ

ખ, પુ [સં.] શુભરાત્રી સા-
ધાતા વ્યવસ્થાપના બીજે અક્ષર. (૨)
રહેલું. (૩) ન આકાર; ખાલી જગ્યા.
(૪) મીઠું; શસ્ત્ર (કવિત્વમાં મીઠાના
સંદેહ તરીકે ખ વપરાય છે. દ્વાના અપ-
ક્ષેપ તરીકે શુભરાત્રીમાં ખ વપરાય છે.
દ્વા=ખમા વળી ય ને ઢેકાણે ખ
અને ખ ને ઢેકાણે ય બોલાય છે:—અભિ
લાપ=અભિલાખ, વિષે=વિખે.

ખઠ, પુ [સં] ક્ષય. ક્ષમ.
ખકાર, પુ. [સં.] ખ એવા
ઉચ્ચાર તેમજ અક્ષરે તે.
ખકબો, પુ. ખકાર
ખખ, વિ ખખખખી ગયેલું, ટાંકું.
(૨) ના ખવાડ વંદા ઘસાદીને અક્ષરથી
પોલુ થઈ ગયેલું; ખોખું.
ખખડખજ, વિ મનખુલ ખાંધાનું
ખખડખું, ન્તુ ખડખડખું
ખખડાટ, ન્તુ. ખડખડાટ.
ખખરખખર, વિ વિખરડ ગયેલું.
ખખોળીખી થઈ ગયેલું, ઢાંકણું.

ખખરડું, કિ અ. લાગણું, મનમાં
ખંચણું (૨) સાવણું. (૩) ખરખર એમ
બોલણું.

ખખરો, ન્તુ ખરખરી.
ખખરો, ન્તુ ખખરો.
ખખળણું, ન્તુ ખખખળણું.
ખખારો, ન્તુ ખોખારો.

ખગ, પુ [સં.] પક્ષી; પંખી.
(૨) ગ્રહ; વાસ; નક્ષત્ર (૩) નવની
સંખ્યાને સંકેત.

ખગપતિ, પુ. [સં.] પક્ષીઓના
સ્વામી; ગરુડ.

ખગવાહનું, પુ. [સં.] ખમ
એનું વાહન છે એવા વિધ્ય.

ખચાકાર, વિ [સં] ખમ+આકાર]
ટચર ટચર ભેયા કરે એવું, આણું, અ-
કિ (૨) ગોળમયોગ; મુદર.

ખમાસન, પુ. [સં.] ઉદયાચલ
પર્વત. (૨) વિધ્ય.

ખગેશ, પુ. [સં.] ખગોતો
ઈશ્વર; ગરુડ. [ઈશ્વર; ગરુડ.

ખગેંદ્ર, પુ. [સં.] ખગોતો
ખગોળ, ન. [સં. સ્વગોળ].

આકારમંડલ.

ખગોળવિદ્યા, સ્ત્રી. [સં.]

ખગોળ સંબંધી જ્ઞાન આપનાર પુસ્તક;
જ્યોતિષશાસ્ત્ર

ખગોળવેતા, પુ. [સં.] ખ-
ગોળવિદ્યા નિષ્ણંત; જ્યોતિષી.

અગોળશાસ્ત્ર, ન. [સં.] ખ.
ગોળવિદ્યા; ગોળતિથિ.

અગોળશાસ્ત્રી, પુ. [સં.] ખ.
ગોળવિદ્યાને અભ્યાસી; ગોળતિથી
ખગ્ગા, પુ. [હિ.] ખગ્ગ-યંખી.
ખગ્રાસ, પુ. [સં.] આકાશનો

ધરાવો. (૨) એક ગોળાકારથી ખીજું
ગોળાકાર દંકાતાં ધરાવેલો ભાગ. આકા-
શમાં બે મહો સીધી લીટીમાં આવતાં
એકની છયાથી ખીજી મહ આજો દંકાય
છે તે; એવું મહલુ. (ખગ્ર સ જોરલે
આખા ગોળાકારનું દંકાઈ જવું. પૃથ્વી
ચંદ્ર કરતાં મોટી હોવાથી પૃથ્વીની છયા
પદ્મ જ્યારે ચંદ્રનું પૃથ્વી મહલુ થાય છે
ત્યારે ચંદ્રનું ખગ્રાસ મહલુ થયું કહેવાય છે.
તેજ પ્રમાણે સૂર્ય માટે પણ)

ખચ, ૧ ખચ, ૨ ખચ, ૩ ખચ, ૪ ખચ, ૫ ખચ, ૬ ખચ, ૭ ખચ, ૮ ખચ, ૯ ખચ, ૧૦ ખચ, ૧૧ ખચ, ૧૨ ખચ, ૧૩ ખચ, ૧૪ ખચ, ૧૫ ખચ, ૧૬ ખચ, ૧૭ ખચ, ૧૮ ખચ, ૧૯ ખચ, ૨૦ ખચ, ૨૧ ખચ, ૨૨ ખચ, ૨૩ ખચ, ૨૪ ખચ, ૨૫ ખચ, ૨૬ ખચ, ૨૭ ખચ, ૨૮ ખચ, ૨૯ ખચ, ૩૦ ખચ, ૩૧ ખચ, ૩૨ ખચ, ૩૩ ખચ, ૩૪ ખચ, ૩૫ ખચ, ૩૬ ખચ, ૩૭ ખચ, ૩૮ ખચ, ૩૯ ખચ, ૪૦ ખચ, ૪૧ ખચ, ૪૨ ખચ, ૪૩ ખચ, ૪૪ ખચ, ૪૫ ખચ, ૪૬ ખચ, ૪૭ ખચ, ૪૮ ખચ, ૪૯ ખચ, ૫૦ ખચ, ૫૧ ખચ, ૫૨ ખચ, ૫૩ ખચ, ૫૪ ખચ, ૫૫ ખચ, ૫૬ ખચ, ૫૭ ખચ, ૫૮ ખચ, ૫૯ ખચ, ૬૦ ખચ, ૬૧ ખચ, ૬૨ ખચ, ૬૩ ખચ, ૬૪ ખચ, ૬૫ ખચ, ૬૬ ખચ, ૬૭ ખચ, ૬૮ ખચ, ૬૯ ખચ, ૭૦ ખચ, ૭૧ ખચ, ૭૨ ખચ, ૭૩ ખચ, ૭૪ ખચ, ૭૫ ખચ, ૭૬ ખચ, ૭૭ ખચ, ૭૮ ખચ, ૭૯ ખચ, ૮૦ ખચ, ૮૧ ખચ, ૮૨ ખચ, ૮૩ ખચ, ૮૪ ખચ, ૮૫ ખચ, ૮૬ ખચ, ૮૭ ખચ, ૮૮ ખચ, ૮૯ ખચ, ૯૦ ખચ, ૯૧ ખચ, ૯૨ ખચ, ૯૩ ખચ, ૯૪ ખચ, ૯૫ ખચ, ૯૬ ખચ, ૯૭ ખચ, ૯૮ ખચ, ૯૯ ખચ, ૧૦૦ ખચ.

ખચકાવું, કિ. અ. ખચકાવું; ખ-
ચકાવું; એકદમ અટકી જવું. (૨) કિ.
અ. ખચ એવો અવાજ થાય તેમ થોચવું.

ખચકો, પુ. (ખચ ક.મી) સવાળી ક-
પર પડેલો નાનો ખાટો (૨) અટકાવ;
અંતરાય.

ખચખચવું, કિ. અ. ખીંચી ખીંચ
જરાવું; ખિડાવું. [કાય ૩ મ કરવું; હલાવવું.

ખચખચાવવું, કિ. સ. ખચખચ
ખચરી, સી ખચચરની માદા.

ખચરું, નિ. ખરબ; માફું. હૃ (૨)
મારું અથવા રાતરે ખ. ખજી અથવા.
(૩) નિર્માત્ર પોદું; ખચર જેવું.

ખચાખચ, અ. ખચ ખચ એમ.
(૨) ખીંચીખીંચ સંજ્ઞાસંજ્ઞ.

ખચાખચી, સી. લીલાલીટ; ખી-
રતી. (૧) અ. નંકી; નંકર.

ખચિત, વિ. [સં.] નંકું; મંદેકું;
સંબંધ કરવું (૨) સંબંધસંબંધ રહેલું; વ્યક્ત.

ખચીત, અ. નંકી; નંકર, ચોન્સ;
ખરખર.

ખચીતાઈ, સી નખીપણું.

ખચુકખચુક, અ. હંચું નીચું થવું
અને ટકમજવું હોય તેમ; ટચુકટચુક
(ઘોડા ગધેડાની કે ગાડાની ખરાબ ચાલ-
ને માટે આમ બોલાય છે.)

ખચોખચ, ન. ખચખચ, એવો
અવાજ નીકળે તે; જયોત્સવ (૧) ખીંચા-
ખીંચ; સંબંધસંબંધ.

ખચચર, ન. [ફા.] ધોડીને ચેટ,
મધેડાથી ઉત્પન્ન થયેલું માલી. (૨)
હલકી ભતનું જતાવર.

ખચચાણ, નુઓ ખચચળ.

ખચાચી, પુ. [ફા.] સહા-
નેહ] ખચનાનો ઉપની, તિજોરડ;
બંડાગી; જમદાર.

ખચાચી પુ [આ.] પેમો; ધન;
દોડત. (૨) ધન મૂંવાની જગા; બંડાર.
(૩) અંડોળી; ૨૦ પ્ર. અફતમે ખ-
ચને=ખર્પ; જેમકે કિ. પ્ર. ખચને
પડવું=ખર્પ જવું.

ખચાચી, પુ [ફા.] દિવાર, ભેર-
વાની ખાલ, અથવા ખાકું-ન કું-પર.

ખજનો, પુ. દરીયાનું પાણી બરી મીઠું
પકવવાનો ખાડો; ક્યારેયો.

ખજુર, ન. [સં. खजुर]
ખૂબ પાકીને ગમેલી ખાજેક.

ખજુરી, સ્ત્રી. ખજુરનું ઝાડ. (૨)
હણસલામાંથી હડતી એણ; એની અસર
થી આવતી એળ; ખુબસી. ખજુરી
લાત=ખજુરીનાં પાકડાં જેવી લાત. (કિટ-
લાક લોકો કેદીપીણ તરીકે ખજુરીનો રસ
તાડી પીએ છે. લાડીને તરકે રાખી મૂ-
ક્યાથી સરકો બને છે. બંગાળા તરક
ખજુરીના રસનો ગોળ અને સાકર બને છે.)

ખજુરું, ન. ખજુરીની જાતનું નાનું
ઝાડ. (તેમાંથી પણ લાકી કાઢવામાં
આવે છે.)

ખટ, વિ. [સં. पट] છ; ૧.
(૨) પુ. સવારમાં મવાતા એક રાત્રનું નામ.

ખટક, સ્ત્રી. [સં. क्षत्] ખ-
ટકવું તે; ખૂંચવું તે; નાખુશી; નહિ
વમતું થવાથી થતી લાગણી. (૨) રહી
રહીને ખૂંચવું તે; સણકો. (૩) આનક; ફીકર.

ખટકખટક, અ. ખટખટ એમ થવું
તે. (૨) વારંવાર મનમાં ખૂંચ્યા કરવું;
લાગણી થયા કરવી તે.

ખટકરમ, ન. [સં. पटकर्म]
ચર્ચન, ચાચન, અધ્યયન, અધ્યાપન,
દાન અને પ્રતિમદ, એ ધ્યાનશુને અવસ્થા
કરવાનાં ૭ કર્મ. (૨) સવારનું નિત્ય
કર્મ. (૩) આવરચક કર્મ.

ખટકણ, કિ. અ. કાંકરીની માફક

ખૂંચવું; અંદરથી લાગવું; કરવું. (૨) ચિંતા
થયા કરવી; પશ્ચાત્તાપ થવે.

ખટકે, પુ. [સ. क्षत्] ઝા-
ડો લાગવો તે; સણકો લાગવો તે;
ખૂંચવું તે. (૨) અટચણ; હરકત; નડ-
તર. (૩) ચાનક; કાળજી. (૪) વહેમ;
ચક; ચંદા.

ખટખટ, સ્ત્રી. જે વસ્તુએ અંક-
ળાવાથી થતો અવાજ. (૨) હરકત; ન-
ડવર. (૩) કલિયો; થંચાતી. (૪) નકામું
ખોલ્યા કરવું તે; કટકટ.

ખટખટારો, પુ. ખટખટ થવું તે;
ખડખડાટ; પંચાતી; તકરાર.

ખટચકું, ન. [સં. पटचक्र]
ચામરાસ પ્રમાણે સરીરમાંનાં ૭ ચક્ર:
(૧) મુર્ધચક્ર, (૨) કંઠચક્ર, (૩) અના-
હતચક્ર, (૪) મણિપૂરચક્ર; (૫) હિંચક્ર.
અને (૬) આધારચક્ર.

ખટકરન, ન. [સં. पटक-
शन] હિંદુઓના તત્ત્વજ્ઞાન સં-
બંધી જુદા જુદા એ ૭ મત તે: સાં-
ખ્ય, યોગ, ન્યાય, વૈશેષિક; મીમાંસા
અને વેદાંત.

ખટખટ, સ્ત્રી. યુક્તિમયુક્તિથી કાષ્ટ
સાધી લેવાની લજ્જા. (૨) બંબળ;
પંચાતી; કડાકટ, મહેનત. (૩) દાવપેચ-
ની વળ; યુક્તિમયુક્તિ. (૪) તકરાર.

ખટખટણું, કિ. અ. ખટખટણું; અ-
ચકાણું. (૨) ખટખટ થવી; યુક્તિમયુક્તિ
લાગવી. (૩) ખૂંચવાણું.

ખટપટી, વિ. ખટપટ કરે એવું.

ખટપટીડું, વિ. જેને ખટપટ કરવી મમતી હોય એવું; કાસ્તાની; વરકરી; પ્રયત્ની. (૨) જેમાં ખટપટ કરવી પડે એવું.

ખટપટ, પુ. [સં.] જેને છ પદ હોય એવું પ્રાણી: બમરો; મધમાખ વગેરે.

ખટખાડી, સ્ત્રી. મહેસુલમાંની જે ખાડી વસુલ આવે એવી ન હોય તે ખાડી.

ખટમહુરું, વિ. કંઈક ખટું અને કંઈક મીઠું એવા સ્વાદવાળું.

ખટમસ, પુ. [સં.] છૂટ્તું મસ] ખાટલાનો છવ; માંકડ.

ખટમાસી, વિ. [સં. પળમાસી] છ માસે પાકે એવો પાક.

ખટમીઠું, વિ. જુઓ ખટમહું

ખટરત, પુ. [સં.] છ સ્વાદ.

: ખટો, ખારો, દરવો, દરો, ટીંગા અને મીઠો. ખટરત ભોજન-એમાં હમી રસના સ્વાદ હોય એવું જમણું.

ખટરાગ, પુ. [સં. પટ્ટરાગ]

ગાવાનો મુખ્ય ■ રાગ: કૈરવ, માલગીર, દિગોળ, મીરાગ, કંદાર અને મધાર. (૨) કનિયો; અણબનાવ. (૩) ખટપટ; જંજાળ.

ખટરાગી, વિ. જંજાળી; સંસારની માયામાં લપટાયેલું. (૨) મનિયાખોર; ખટપટ કરે એવું.

ખટલો, પુ. છવનના બ્યવહાર માટે નેઈવું તમામ; સ્ત્રી. નોકર, દોર અને સરસામાન વગેરે સર્વ. (૨) મુસાફરી વખતે મોટા માણસની સાથે રહેતી સર્વ

ધરવખરી. (૩) કુટુંબ દખીલો. (૪) (મં-સી પ્રમાણે) મુકરદમો; કેસ; ફરિયાદ.

ખટવણું, કિ. સ. ખાટું કરવું; ખ-યસ ચડાવવી. (૨) રજાવવું; કમાવડાવવું.

ખટવું, કિ. સ. ખાટું.

ખટરાસ, ન. [સં.] આર્યો-ના વરવણનના છ રાસ: છ ફરિયાદ મનો: સાંખ્યરાસ, યોગરાસ, ન્યાય-રાસ, પૂર્વ મીમાંસારાસ અને ઉત્તર મીમાંસારાસ.

ખટાઈ, સ્ત્રી. ખટરા; ખટો રસ.

ખટાઈપેદાર, સ્ત્રી. દરાવાં દોરોની દરરાખમાંની જે પેદાર થાય તે.

ખટાખટ, સ્ત્રી. ખટખટ થવું તે. (૨) વારે વારે ખટખટ થાય તે.

ખટાટોપ, પુ. [સં.] . ધણો મોટો કૃત્રિમ દેખાવ કરવો તે; ફેલ; મિમામ-સર્પો ખાલી દેખાવ; આડંબર.

ખટાપટી, સ્ત્રી. ખટખટ થવું તે- (૨) ખટપટ.

ખટારો, પુ. બાર બરવાતું ગાડું. (૨) ધરવખરીનો જુનો સરસામાન. (૩) જંજાળ; ખટપટ (૪) જડજડાટ; ખટખટારો.

ખટાવણું, કિ. સ. ખટાટ ચડાવવી. (૨) ફરિયાદ દાખવી આપવો; રજાવવું.

ખટાવું, કિ. અ. ખટારો ગડવી. (૨) ફરિયાદ થવો; કમાવું.

ખટારો, સ્ત્રી. ખટો સ્વાદ; ખટાઈ. ખટુંમટું, વિ. ચોટુંક ખટું.

ખટું, વિ. [દિ.] ખાટું. કિ.

પ્ર. મન ખડું થઈ જવું=સ્નેહભાવ દોષ
તેમાં બચાવ થવો.

ખડ, ન. પાસ; ચારા; લીલી ચાર.
(૨) વિ. મોટું; જીવું; ટકાયો ટકા.
=ખડ મોખો.

ખડક, પુ. [સં. રૂપક]
સંમુદ્રમાંની અણીદાર દુર્ગરી; શિખર;
ખંડો. [મુઠ્ઠી ચીતેનો જલો; મંજ.

ખડકલો, પુ. દમલો; ઉપરાઉપર
ખડકણું, કિ. સ. એક એકની ઉપર
ગોઠવણું; દમલો સરખો કરવો.

ખડકી, સ્ત્રી. [દે. સદયી]
ધરની આમલી ટેલી. (૨) દેલવાંક ધરની
આમળ બાધિની ટેલી; દેવડી. (૩) ચેરી;
ચોટા ધરનો જલો. (૪) મધાનનું આમળું
મોટું બારણું.

ખડકું, ન. પાથરનો કે લાંકડાનો
લુખડો શિવામાં વપરાતો નાનો કકટો.

ખડખડ, સ્ત્રી. ખડખડાટ (૨) મો-
ટી હસવાથી થતો અવાજ; અટલાસ્ય.
(૩) તકરર; ઉપધિ; પીટા; ટકટક; પંચાતી.

ખડખડખડખડ, સ્ત્રી. ખડખડ; વિ-
દખના; પંચાતી.

ખડખડણું, કિ. સ. અણખણું;
ખડખડાટ થવો; જાણું.

ખડખડાટ, પુ. ખડખડ એવો અ-
વાજ. (૨) અ. ખડખડ યાવ એમ.

ખડખડીટ, વિ. ખડખડ યાવ,
એણું વાગવું (૨) મુકું, નાળીયેર. ખડ-
ખડીયું, ખડખડું=સમ પ્રધા ઉપરથી
રખસદ મળવી તે.

ખડમ, જી. ખડમ.

ખડમું, ન. એક નવનું દિસકંખાણી.

ખડમણી, પુ. મોટા દૂધનો પા-
રસ થવો. [જીવને લાગ ન કરે એવું.

ખડણુ, વિ. દસમ દાડકું; નણી

ખડતાલ, વિ. દુઃખ સંદન કરી
રાકે એવું; ધડધણું; રાંડું; મહેનત.

ખડતાણી, સ્ત્રી. [સં. પદ્મ-
તાલ] તાળ; જેમાં છ તાલ

આવતા હોય એવો રાવ. (૨) લાત;
પાદ. (૩) કરતાલ.

ખડનાળણું, કિ. સ. [સં.
સ્વરનાટ] ગધેડા પાસે ખોદારી

નાખણું. (૨) જડમૂળથી ઉખાડી નાખણું.
ખડનાં, ન. ચીજના લોચા. (૨)

ખિટ્ટ; દોષ.
ખડધાન, ન. એની મેલે ઉગીને

ચણું હવડીનતણું પાસે સામી; મણકી વગેરે.
ખડધામણી, સ્ત્રી. એક લાતની

વનસ્પતિ; મોટી ધામણી.
ખડદા-ખાચેણું, વિ. ખાચેણું; કીડ

લાચેણું; ચોદાચેણું; ખાડું; ગેબાચેણું. (૨)
ખરડાચેણું; મેણું.

ખડધાલ, જીવો ખડદા-ખાચેણું.
ખડચણું, કિ. સ. ખેતરમાંનું ધાસ

મૂળભાષી ઉખાડી લેણું; ખાતરીને અણીલેણું.
ખડપુ, ન. ઉખાડી લેવાનું આભર;

ખરપટ્ટી.
ખડપેઠા, પુ. મોટી ખરપટ્ટી.

ખડખચું, વિ. ખરખચું; કસરું;
ખડાખેવાણું.

અડખડાટ, પુ. ધોખડાટ; ગડખડ
અડખાદાર, વિ. બંધાયેલું, સારી
ચેઠે નમી અથેલું. (૧) રા. ૧૧/૧૩

અડખુચ, ન. [સં. સર્વજ્ઞ]
તરખુચ, કવિ. અડખું.

અડખુચી, સ્ત્રી અડખુચની ચેલ
અડખુચું, ન. તરખુચ, તરખુચ

અડખું, ન. નમી અથેલા પ્રવાહીનો
સોચો; બંધાયેલા દહાનો સોદો, ઢેકું, દંડખ

અડખડ, સ્ત્રી ગડખડ; ખડખડાટ;
ધાધલ (૨) મનિયા; ગાવાળોલી.

અડખડલું, કિ. અ. અડખડ યવી;
ખડખોઅને અડખાડું. (૨) તકસાર યવી.

અડખડાડ, પુ. ગડખડાટ; ધાધલ.
(૨) ખખડાટ.

અડખામી, લુઆ ખલી.
ખડખાંડડી, સ્ત્રી. [સં. સહન

મર્કટી] હીવા ધાસમા ચણ એક છવડ.
અડખોસાળો, ન. બાપનું અથવા

માનું મોસાળ.
અડખું, કિ. અ. ખડખું, ઉતરી નવું,

સરી જવું, અખડાટું
અડખેવાણું, સ્ત્રી હીકરી કે હીક

રાની વડમાનું (તિજ પ્રમાણે અડખેવાણ)
અડશિંગી, ન. બહુ લાખી સિંગા-

વાણું એક ગાંડ. [વાણની વાળખા
અડસલ, પુ. મકાનનો ધથે; દિ

અડમૂનીઓ, પુ. એક ભવની
વનરપતિ, પીતપાંડો.

અડંગ, (અડિંગ), અ. ધાતુમાથી
નીકળતો એવો અવાજ.

[અડા, પુ. ભેડાનો, માની આગળનો
બાગ; મનેલ કિંમત અડા ચડાવવા=પગ-

માથો નીકળી નીકળવું તેમ જોડા; પહે-
સ્વા. (૨) મરદાનમીનું કામ, રસ્વાને, વ-

તર, ચણ. ભેરથી ચાલવા, માડવું (૨)
ચાખડી, પ. વડી. [(૨) રાંઠવા.

અડાઈ, પુ. સ્ત્રી, પાડી, નાની ભેંસ.
અડાઉ, ન. ધાવડી, ચાખડા, (૨)

છુક, ધાસ. [હુડી.
અડાઉતાર, વિ. તરત મુદતની

ખડાખડ, અ. રહી રહીને ખડખડ
ખડખડ યાવ તેમ.

ખડાખાટ, ન. અધુખનાવ.
ખડાખાસડું, લુઆ ખડાસડું.

ખડ રેડકું, ન. [સં. પટન
અટક] છ અટકવાળો માગ. (૨)

અધુખનાવ; વિરોધ; સામી પ્રીત.
અડિયાખડખડ, સ્ત્રી ખળખળી

અથેલું હોય એવું ન તે; છલું; ખડેટ
(૨) જાળજ; કટકટ. (૩) વિ. સખજ-

ડખજ. [લુવાન ભેંસ
અડિયું, લુ. ખરડેયું (૨)

અડિયો, પુ. સાદી રાખવાનું નાનું
પાત્ર; દોત (૨) દીવો -રવાનો નાનો

ડનો (૩) બેચાર ખ નાવાળી ખથેચી;
ઝોળી; ઝાચળો ખવતો, તરવેર. (૪) બે

વર્ષ ખુલતો ખજે ભેરવવાનો દાયળો
અડિયોખાર, પુ. ટાંકુખાર.

અડિયોવાર, પુ. ધોળા ચડાપડા-
વાળો નાનો વાવ.

ખડી, ઓ. [સં. સટિકા]
 ધોળા માડી. (૨) 'વગર વિઆયેલી ભેંસ.
 ખડું, વિ. ઢબું; ટ્યાર. (૨) તાપર;
 તેવાર. કિ. પ્ર. ખડું કરવું=રબુ કરવું.

ખડેઘાટ, વિ. ટ્યાર; અઘડ. (૨)
 અં તાપર. [રીતે; ભદેર રીતે.
 ખડેચોક, (છેચોક), અ. ખુદી
 ખડેલોર, અ. ભભેગભે; તાખડતોળ.
 ખડેલું, વિ. ખરીને પડી ગયેલું;
 ભાંગીને પડી ગયેલું. (૨) અટકી ગયેલું;
 મુક્તવી; પરેલું. (૩) નાં ફળવાને લાયક
 થયેલી ખાડી.

ખડો, પુ. ખસો. (૨) કુદડોં કહુવર
 વગેરેને રાખવાનું પાત્ર.

ખડૂગ, ન. [સં.] તરવાર;
 સમયોર. (૨) ગેડાનું શિંગડું. (૩) ગેડો.

ખડમખાન, ન. ગેડાના શિંગડાનું
 બનાવેલું વામણ.

ખણ, સી. [સં. સ્વન], ખ-
 ણન; એળ. (૨) [સં. ક્ષણ] ચાર
 સેકંડ જેટલો કાળ; ફણ. (૩) કપાટ કે
 ટેલણનું ખાતું.

ખણુકો, પુ. ધાતુનો અવાજ; રણુકો
 (૨) ખટકો; ખાચિંતી વેદના.

ખણુખણુ, અ. ધાતુમાંથી નીકળતો
 અવાજ; ખણુખણુટ. [ખડખડવું.

ખણુખણુવું, કિ. અ. મામણું;
 ખણુખણુટ, પુ. ધાતુનો અવાજ;
 ખડુ એવો અવાજ.

ખણુખણુયાં, ન. કાંસી જેવું. (૨)
 ખડખડે અથવા આકરી પૂરીએ, ધાપડ વગેરે.
 ખણુખણું, વિ. ખૂબ રોગાયેલું;
 ખડખડે એવું થઈ ગયેલું.

ખણુખોત, (ખણુખોદ), સી.
 બારીક તપાસ; ખણુખોતર.

ખણુખોતર, સી. [સં. સ્વન=

ખણુવું] ખણુવું અને ખોતરવું તે; ખણુખોદ.
 ખણુન, સી. ખંજવાળ; એળ.

ખણુવું, કિ. સ. [સં. સ્વન]
 ઉખારવું; ખોતરવું. (૨) વહારવું. (૩)
 ખોદવું. (૪) ચીમડી લાગવી.

ખણુચ, સી. ખુનસ; ખાર; છિદ્ર
 સોધવાં તે. કિ. પ્ર. ખણુચે બરાડું=ખાર
 રાખવો. (૨) ખંત; મળછ. (૩) વહેમ;
 સંસય. (૪) ટેવ; અસ્ત (૫) હાનવ.

ખણુચાણું, કિ. અં વહેમાણું. (૨)
 હાનવ થયો.

ખણિક, નુખો ફણિક.

ખણ, ન. [સં. ક્ષણ] પળનો
 સાકમો લાગ; ફણ ખણ માત્ર=તાર-
 વાર. ખણુ ખણુ=ફણે ફણ; વારંવાર.

ખત, ન. [ઓ.] લેખ; દસ્તાવેજ;
 લખાણ. કિ. પ્ર. ખત કરવું=સાદું લખી
 આપવું. [લખતાં કાચનીઆં.

ખતપતર, ન. કરાર અને તેને
 ખતમ, વિ. ખલાસ; સમાપ્ત. (૨)

પુઝ (૩) સી. [ઓ.] આખર; છેડો.
 કિ. પ્ર. ખતમ કરવું=પુરું કરવું. ખતમ
 થવું=ખંત ગાવી જવો.

અતરવટ, સી. [સં. ક્ષત્રિય + વ્રત] કાઈ પહેલો ભોગે કાંઈ પુર કરવાની વ્રતિ. (૨) ક્ષત્રિય ધર્મ; ક્ષત્રિયની સાખ.

અતરી, પુ. [સં. ક્ષત્રિય] ક્ષત્રિય; અસલી હિંદુઓની ચાર ભતિ માંની એક ભતિ. (૨) અતરી; હાલ કાપર રંગવાનો ધંધો કરનારી એક ભતિ.

અતરો, પુ. [જ.] વહેમ; સહેલ; વાણી. કિ. પ્ર. અતરો મુઠાડવો = વહેમ ઢાળવો.

અતવણી, સી. સોનમેળમાંથી જેને તેને ખાતે રકમો ઉતારવાં તે; અતવણું તે.

અતવણું, કિ. સ. સોનમેળમાં લુદે લુદે ખાતે લખાયેલી રકમોને જે તે ખાતે ઈ જાણી. [તુકશાન.

અત્તા, પુ. ઠોઠર; ચાપ; પ્રહાર;

અતો, પુ. કામળો; ધામળો.

અદખદ, અ. ભડો પ્રવાલી ઉડગતાં કિંગોતો અવાજ; અદખદડું.

અદખદલું, વિ. તાડું; પલું મરમ; રદખદ જિવો અવાજ કરવું.

અદખદલું, કિ. અ. હાથે. અદે કમ ઉડતું.

અદડલું, કિ. સ. દોડાવું; લગડાવવું ૨) મહેનત આપવી; ખરેડવું. [અલ.

અદડામલું, સી. દોડાલેઈ; અયડા-

અદડુકઅદડુક, અ. ખડુકખડુક; ખડુખડુક. (૨) ચોડી મથેડાંની ટુકડી દોડના મુકરણ રૂપ.

અદખદ, અ. તાલેકપર મંત્ર અને સારું હોય તેમ. (૨) વિ. ખૂબ. સડી. મથેડું; જેમાં કીડી ઉભાસા હોય એકું.

અદખદલું, કિ. અ. તાલે કપર, યડું; સડલું; કીડાઓનું ઉભરાણું.

અદર, સી. [હિ.] ખાદી.

અદડું, કિ. અ. ખાડળ દોડલું.

અદિર, પુ. [સં.] ખેર. (૨)

ખંદ. (૩) ચંદ્ર.

અદિરપત્રિકા, સી. [સં.]

રીસામણીનો વેસો.

અદિરિકા-અદિરી, સી. [સ.]

રીસામણીનો વેસો. [સાર; કાથા.

અદિરસાર, પુ. [સં.] ખિર-

અદડલું, કિ. સ. વારંવાર દોડા-

વડું; ફેરા ખવડાવવા. (૧) મહેનત કરા-

વવી (૩) કાઢી ખૂડવું.

અદડ, વિ. ધિડું; અદડું; ભડું; ધટ.

અઘોત, પુ. [સં.] ચોમાસામાં

ઉત્પત્ત થતો ઇવડો; આગિયો; પતંગિયો.

(૨) તારા, મૂંચલ, વગેરે.

અધ્યા, સી. [સં.] કુધાં]

ખાંવાની વીમ લાગણી; બંખતું નેર.

(૨) ખાધામળો. [(૨) ખંત; લાગણી.

ખનખન, સી. ચંકા; ઢાંચત; ખલસ.

ખનિર, વિ. [સં.] જામીન

જાતોને તેમાંથી રદિયું; ખાલમાંથી

ઉત્પન્ન થયેલું.

ખનિર, પુ. [સં.] માટી

ખાદવાનું જોખર; પાંવડો; કાંદાજો

અની, સી. [સં. જમીનની.]
અંદર પડેલો ખાડો; ખાણ.

અપ; પુ. [સં. ક્ષિ-ક્ષણ]
જરૂર; માગતી અપત; વપસાય; ઉપ
ધામ. (૨) તંગી; ખોટ. (૩) ડેરાડ; ઉઘાવ
(૪) કામ. કિ પ્ર અપ આવવું=આવા
જવું; વણમાં પડવું. અપ લાગવું=લામ
આવવું. અપ લમવો=માગવી પવી.

અપભેગુ, વિ. અપ નેટવું; બેઠેલો
તેજી. [ઉપધામ; જરૂર; માગવી.]

અપત, સી. વેચાણ; ઉઘાવ; વપસાય;
અપતું, વિ. વેચાયા કરતું હોય
એવું (૨) જરૂર નેટવું; બેઠેલું; પટવું.
(૩) લમવું; ઉપધામમાં આવે તેવું. (૪)
વેવહારમાં આવવું.

અપરડો, પુ. વાંસની ચોંચાની સા-
દી; (૨) પડો. (૩) અપેડો.

અપરેલ, વિ. આપો નાખી નળિયાં
અડાવેલું (છાપું).

અપવું, કિ. અ. [સં. ક્ષણ]
અપ થવો; વેચાણ; વકરો થવો. (૨)
અપચાઈ જવું; વપસાણું; કામમાં આવવું
(૩) ગણાણું; લખાણું. (૪) કામ આવવું
(૫) ઇચ્છા હોવી. (૬) લડાઈમાં મરણ
થવું.

અપાટ, સી. વાંસની ચીપ; કામડું;
લાટલાની ચીપ. (૨) એક જાતનું ડાંડ.

અપાટીડ, ન. અપાટ; કામડું; ચીપ
અપાટણું, કિ. સ. અપાવણું; વે-
ચણું. (૨) વાપરણું.

અપી જવું, કિ. અ. ગેચાઈ જવું.
(૨) વાપરણું જવું (૩) માયા જવું.
અપુકલી, સી. બુંપણું. (૨) વિ.
સુકાર્ય ગયેલી; નાજુક.

અપુખ, ન. [સં.] આકાશકુંભે;
એક મિથ્યા દર્પનાનો પદાર્થ.

અપુસણું, કિ. સ. ખાણું. (૨)
જાણવું (૨) મંડવું; પાછળ લાગવું.

અપેડી, સી. ઉમતા ઠાડ ખાઈ
જનારું એક ટવડું. (૨) પાપોડો.

અપેડો, જુલો અપરેડો.
અપેડી, સી. કાંઈ પણ વસ્તુનું

ઉપસી આવેલું પાતણું. (૨) રાહડા
ઉપરનો માંડે; કંપોડી. (૩) એક જાતની

પ્રવાહી પદાર્થ ઉપર જમેલી તર.
અપેડું, સિંગડું; પડ; પાતણું ઠાડું.

અપર, ન. [સં. અપર]
સેરી નાળિયેરનું શીખ માગવાનું પાત્ર;

લિહાપાત્ર. (૨) નારાકારક પાત્ર; માતાનું
અપર. કિ. પ્ર. અપરમાં લેવું=મારી

નાજવા મદિ પોતાના કબજામાં લેવું.
(૩) નારાકારક ને કંઈ તે.

અપ્રગી, સી. [ફા.] ઇતરાજ;
અવજા. [ચિદાથેવું.]

અપ્રા, વિ. [ફા.] ઇતરાજ;
અમકમણું, કિ. સ. ચોરી દુપીવી

લાઈ લેવું; ઉગાપડ કરવું.
અપ્રકર, વિ. [ફા.] ઘણી

જાળોની માર્દાવી ધચનનાર; હોસિ-
આર; કાબેલ. (૨) સાવધ; ચોકસ;
સાવચેત. (૩) અ. સાવધાન; જાગરૂક.

ખમડદારી, સ્ત્રી. સંવધાની; સા-
વચેલી. (૨) કાબેજિયત. (૩) સંવર્ણ.

ખમર, સ્ત્રી. [અ.] નેલું; લકી-
કત; બીના; મમાચાર. (૨) સરેયો; ક-
હેલું. (૩) ઘેરતી વાત; અરવા. (૪) છુપી
લકીકત. (૫) ખાન; લક્ષ (૬) ચેતવણી;
ભાંડેર કરવું તે. (૭) જ્ઞાન; માહિતી
કિ. પ્ર. ખમર લેના=અંટસ રાખી વેર
લેવું; મારવું.

ખમરઅંતર; સ્ત્રી. શારીરિક આ-
રોગ્ય સંબંધી ધડપૂઠકરવી તે; ખરદાસ
(૨) નવાનુનીના સમચાર.

ખમરદાર, જુઓ ખમડદાર
ખમરદારી, જુઓ. ખમડદારી.

ખમ ખમ, સ્ત્રી. ધાધલ; ગોંધળ.
ખખુતર, જુઓ કજીતર.

ખખુતરી, સ્ત્રી કજીતરી. (૨) નરડી
ખખુ કું, જુઓ ખપુસડું.

ખખોચિયું, જુઓ ખખોચિયું
ખખળવું, કિ. અ. ખજખજવું;

જુબ્ધ થવું. [પાચલ
ખખળાટ. પુ. ખખસળાટ; ઉચલ-

ખખો, પુ [સં. સ્કન્ધ. પ્રા.
સ્તવ્યો] ઠાંધ; ખાંધ; કિ. પ. ખખો

ચડાવવો=આનાદાની કરવી. ખખો ઠો-
કવો=ડુંતળન આપવું ખખો દેવો=મદદ

કરવી. ખખે હાથ મૂકવો=સોચન ખાવા;
ખાત્રી આપવી.

ખમ, સ્ત્રી. (સં. હમ) ખા-; હાથ
નો ચાપો.-ખમ ઠોકવી (કુસ્તીમાં).

(૨) યોગ્ય. ભારેખમ=વજનદાર.

ખમખમ, અ. ધાતુના પાત્રમાંથી
ચલો અવાજ. (તેવું અનુકરણાત્મક હં-
ચારણ.)

ખમખમતું, કિ. અ. વાગતું; ખંડ-
ખડતું; છતીનું ભરતું જતું (૨) શરીરમાં
લાવની-કમમ્મી આવવી.

ખમખમાટ, પુ. ખમખમ ખેલો
તરેદનો અવાજ. [ખચખાડું.

ખમચાડું, કિ. અ. અંટકી જતું;
ખમચું, ન. હચુંબર; છું ન. ખમચું

ઢોંઢા=ખમચું નાખીનેબન વેલો ઢોંઢાં.
ખમચું, કિ. સ. ધીલુંવું; હચું=

બર કરવી.

ખમચી, સ્ત્રી. ખમચુવાતું કીભર.
ખમતખામચું, ન. નવે અમલે

ધથેલા દોષ માટે માફી માગવી તે.
ખમચ, ન. (સં. રત્ન=આકાશ+

મધ્ય) આકાશમાતું; માપાવતું.મધ્યખંડ.
ખમખું, કિ. સ. [સં. હમ]

સદન કરવું; સાખડું ધોતડું; વેઠડું;
લવાડડું; ચીલડું. (૨) ભોગવડું; અનુભવડું.

ખમા, અ. [સં. હેમ] આ-
સિય અને વહાલમથો વહમાર (૨)

સ્ત્રી [સં. હમા] દરમુજદ; કામા.
(૩) સજુરી; ધીરજ.

ખમાચ, પુ. એક રામ. આ રામ
ધોતેલાગે મત્રે ગવાય છે) ખમાચી.

ખમાવડું, કિ. સ. હાંમ માગવી;
માફી માગવી ચન્નસણ ઉતર્યા પછી નેન

સ્ત્રીપુત્રો એઞીબને ત્યાં નંદ બાર

મહીનાનું બોલ્યુંથાલ્યું માફ કરવાની વિનંતિ કરે તે 'ખમાવવું' કહેવાય છે.)

ખમીખાવું, કિ. અ અપરાધ સાંખી રતી માફી આપવી; સદન કરવું સાંખવું.

ખમીર, ન [ઝ] વસ્તુમા વિ-ક્રિયા થઇ તેની ઉપર અપરાધવાળુ ઉસ-રણ આવવુ તે; આધો. (૧) કૂમ; ફીલ્-ચટ્ટુ' તે. (૩) સદનશક્તિ; ખળ, પાણી (૪) કુળની મોટાઇ.

ખમીરી, વિ. ખમીરવાળું; દમદાર.

ખમીસ, ન [ઝ] પુરુષને પહે-રવાનું કંઈવાળુ ખુલ્લું બદન.

ખચ, જુઓ દાચ [મૂર્ખ; ઠોઠ.

ખર, પુ. [સં.] ગધેરા (૨) વિ

ખરકલો, જુઓ ખટકલો

ખરખડિયું, (ખટખડિયું), વિ. ખટખટ ખટખટ થાય એવું. (૨) ના સુકું નાળિયેર (૩) કેળાં કે બટિયાની પાતળી પત્રીને મરાલો ચઢાવી તેલમાં તળેલી ખાવાની એક વાની

ખરખમર, સ્ત્રી [અ.] સરસમા-ચાર; કંઈ પણ હાકીકત કે ખાતમી.

ખરખર, સ્ત્રી. ખરીને પડેલી રજ. (૨) મનમા ખટક્યા કરે એવી ખાખત. (૩) ગળામાનો કંઈ; ખરખરી (૪) અ એક પળી એક ખરણ હોઈ તેમ.

ખરખરવું, કિ. અ. ગરવું; ખર-ખર પડવું. (૨) ગળામાં કંઈ જોતવો; ખરખરી બાજવી. (૩) ખળખળવું અને ટપ્પું થઇ જવું.

ખરખરાવત, સ્ત્રી. પરચરણ ખરચ. (૨) ઘટ; આધ; વૃક્ષાન.

ખરખરી, સ્ત્રી. ગળામાં જોતવો કંઈ સસણી. (૨) ચટપટી; કાળજી,

ખરખરો, પુ. સમદુઃખતા બ-તાવવી તે; ચોક્ક દેખાડવો તે; દિલાસો આપવો તે. (૨) રાફ; અટ્ટેરો.

ખરખલો, પુ. ખટકલો; હમ, રાશિ. (૨) ઉતરડ.

ખરચ, ન. [ફા.] 'ખરચવું' તે; વાપરવું તે. (૨) લાભત; કિંમત (૩) જેમાં ખરચ થાય એવું લાભ; નાત, વરો; જમણવાર કિ. પ્ર. ખરચ થીવું= ખરચ થાય તે મનરે આપવું. ખરચ ખાવું= કાળને ખરચે બેઠા બેઠા વખત ગુમાવવો
ખરચખુટણું, ન ફાલણ ખરચ (૨) વરો; જમણવાર.

ખરચવું, કિ. સ. વાપરવું; બ્યય કરવો; ખુટવાડવું. (૨) ગાળવું; ચુંતરવું (૩) કિંમત આપવી

ખરચાઉ, વિ. ખરચ કરે એવું; લાવવું છુટું; ખરચાળ (૨) ખરચ લાગે એવું (૩) ખપણ; ખૂટવું, જોઈ થાય એવું.

ખરચાળ, વિ. જેને લાગે વધારે ખરચ થઈ હોય એવું (માણસ) (૨) જેની ખાણ વધારે ખરચ કરવું પડે એવું (લાભ) (૩) કિંમતી

ખરચાણું, વિ જુઓ ખરચાળ
ખરચો, સ્ત્રી ખરચવાને માટે ને-ઈતી (૨) આજીવિકાનું સાધન; ખાવાનું.

ખરચી-પાણી=ખરચખુંટણ; કહે. ખરચી ખૂટી ને માયા વૃદ્ધી.

ખરચુ, ન. ઝાડો; ખરચુનો રોગ. કિ. પ્ર. ખરચુ જતું=ઝાડે જતું.

ખરચો, પુ. ભોંજને ચોંટી રહેલું ઊડતું હુંકું; હવમત કરતાં રહી અધેશો વાળનો કોટો; કોંટો; કણ્થો.

ખરજ, સ્ત્રી. ખંજવાળ આવે એવો ચામડીનો એક રોગ. (૨) ખંજવાળ; ખ-જળ; એળ. (૩) પુ. આયનમાં પહેલો અને છેલ્લો નીચો સ્વર.

ખરજલું, ન. ચામડીનો એક રોગ.

ખરડ, પુ. નડા રમડાનો સારીર ઉપર કરાનો લેપ. (૨) ઝાડનાં ખરજલડાં સુકાં નાનાં ઊડાં. (૩) લગાવની માટીની પોપડી.

ખરડલું, કિ. પ્ર. નકું પ્રવાહી સમા-ડલું; ચોપડલું. (૨) ખરાખ કરલું. (૩) સંડોવલું.

ખરડાલું, કિ. અ. લડાલું; બજ-લું. (૨) સંડોવાલું. [વર્.]

ખરડિયું, ન. મુકવાલું; દુકાળ લેતું

ખરડો, પુ. અક્ષરોનું વક્ષસ્ત્ર સિખ-વાડવાને બનાવેલી પાટી; દોપિસ્તા. (૨) કાયદાનો કે લખાણનો મુસદ્દો. (૩) ચાટી.

ખરપડી, સ્ત્રી. ખરપી

ખરપડો, પુ. મોટી ખરપી.

ખરપડું, કિ. સ. ડખાડડું; ખર-પાપી ખખી લેવું.

ખરપી, સ્ત્રી. જુઓ ખરપડી.

ખરપો, પુ. સપાટી ઉપરથી ડખા-

ડવાનું એભર; ખરપટો. (૨) મોચીનું ચાચડાં ઉપરડવાનું એભર. (૩) ખેડત; કણખી; કમચકલ; મામડીઓ.

ખરખચડું, વિ. સપાટી ઉપર હાથ ફેરવતાં લાગે એવું (ખરખચડું).

ખરખચી, સ્ત્રી. આદત; ટેવ.

ખરખંજરી, સ્ત્રી. [સં.] અગરો.

ખરયાન, ન. ગવેડો ભેટેલું વાહન.

ખરલ, પુ. ખલ; દવા હુંકવાનો લંબગ્રોળ આકાર; આંડખીઓ. કિ. પ્ર. ખગલ કરતું=હુંકવું.

ખરપ, જુઓ ખર્વ.

ખરવાડ, સ્ત્રી. [સં. સલ=ખજું +વાટ=વાડો] ખજાં ફરવાની જગ્યા; ખજાવાડ. (૨) આમલીનાં મુકાં મુકાં ઊડાં; ખરવડ.

ખરવા, પુ. ટોરને પગે ધતો એક નાતનો ધીરોગ.

ખરવાણ, વિ. [સં. ક્ષમા+વાન]

મજાણુત; સહનગીલ.

ખરવું, કિ. અ. છડું પડવું; ફર વડું; ઉવલી પડવું.

ખરસટ, વિ. સુંવાળું નહિ તે; ખરખચડું; ખરસડ; ખરડ. (૨) તકલાલી.

ખરસડું, ન. ધાસ; ખડ.

ખરસાંડી, (ખરસાંધી), સ્ત્રી. પાંદડાં વગરની પાતળી લીલી લીલી ડાંખજાઓ-વાળું એક જામડી ઝાડ. (વાટે થાય છે.)

ખરાખર, અ. આખર; હલ ઉપરાંત; (૨) વિ. ખરેખર.

ખરાખરી, સ્ત્રી. ખરેખર કરાવતું તે;

પુરવાર; સાબીતી. (૨) અણીની જોવા;
(૩) સત્યતા; ખરાપણું.

ખરાખત, સ્ત્રી. માલ કપર પરચુરણ
તે સાગત કે ખર્ચ થાને તે

ખરાહ, સ્ત્રી ખોટ; ઘસારા (૨)
જેર; છુટા; ગર

ખરાહ, પુ. સંયોગ
ખરાહી, પુ. સંયોગી; સંયોગ ઉપર

કામ કરનાર માણસ. (૨) એ જાતનો
ધંધા કરનારી કામ. [વાજપીયલુ

ખરાપણું, ન. સત્ય; સમ્યાઈ;
ખરાખ, વિ. [અ.] સાત નહિ તે;

ખુંડું. (૧) ઉલટું. કિ. પ્ર. ખરાખ કરવું=
તુલના કરવું પાચમાલ કરવું.

ખરાખખરેત, નિ. અત્યંત ખરાખ
યઈ જવું તે; સુધારી ન મોકે એટલું

ખગડી જવું તે. (૧) પાચમાલ.
ખરા ખચોર, પુ. ખરેખરા ખચોર;

ખરાખર માથે સુરજ આવેલો હોય તે
સમય. (૨) ખરેખરી ચડતી દગા; જીવની.

ખરાખી, સ્ત્રી. ખરાખ જવું તે;
ખોટું યવું તે; નેખમ (૨) પાચમાલી;

અવનતિ; દુઃખ. [હાલતવાણું.
ખરાખેહાલ, વિ. ધણીજ ખરાખ

ખરાખો, પુ. પાણીથી ટંકાયેલો ખટક.
(૨) ખેડવાને થોળ નહિ એવી જમીન;

પાક ન ચાય તેવી જમીન.
ખરાખોટું, વિ. સત્યવાદી; વગર

કરે (ખરેખરે) કંઈ દેનાર.
ખરાવાહ, સ્ત્રી. જીવો ખજાવાહ.
ખરાવાદી, વિ. [સં.] સાચું જો-

લનાર. (૨) પ્રમાણિક; પોતાને જે સત
થાને તેજ પ્રમાણે વર્તનાર.

ખરી, સ્ત્રી. [સં. સુર] ચોપગ
પ્રાણીઓના ધગના નખની કાક.

ખરીઓ, પુ. ઓઠાઓની એક રમત
ખરીતો, પુ. [ફા. ગરોતેહ]

સરકારી લખડાજનાં કાગળોમાંનો લખેટો
(૨) લેખી હુકમ.

ખરીદ, સ્ત્રી. [ફા.] ખરીદીનું
કામ; ખરીદી. (૨) વિ. કિંમત આપીને

લેધેલું. ખરીદ બાવ=ખરીદીને: બાવ.
ખરીદદાર, વિ. ખરીદી કરનાર

વેચાણ લેનાર.
ખરીદલું, કિ. સ. કિંમત આપીને

લેવું; વેચાણ લેવું; સોદો કરવો
ખરીદી, સ્ત્રી. જીવો ખરીદ.

ખરીદીઓ, વિ. ખરીદીનું કામ કરનાર.
ખરીપટીવેરો, પુ. ગામને કરજ-

માંથી મુક્ત કરવાને લેવાતો કર.
ખરીફ, સ્ત્રી. [અ.] ચોમાસામાં

થતો પાક; ચોમાસુ પાકની ઉત્પાદન (૨) વિ.
વરસાદના પાણીએ પાકેલું; ચોમાસે થઈ

હોય એવું.
ખરું, વિ. સત્ય; સિદ્ધ; શુદ્ધ; અ-

મર. (૨) વધારે રોકાયેલું. (૩) આડું
કંડક; તીખું. કિ. પ્ર. ખરું કરવું=પાકું

કરવું. સાચું કરાવવું.
ખરું, અ. હા; હીક; વાર.

ખરે, અ. સાચે; નક્કી; ખરેખર.
ખરેખર, અ. સાચેસાચું; ખચીત.

ખરેખરે, વિ. સાચેસચું; અનુવિમ.

૨) કમોડી યાચ એવું; મુશ્કેલ.

ખરેખાત, અ. ખચીત; નક્કી; નિ-
વિવાદ. (૨) વિ. ખરેખરે; અનુવિમ.

ખરેલી, સ્ત્રી. મુકાદ્દનેદારી મચેલી નખીન.

ખરેલી, સ્ત્રી. ગરમગી; ગરેલી.

ખરેરી, સ્ત્રી. શ્વાસ લેતાં પડતી
અટચણ, (૨) ગજામાં બાંહેણો મળ
અથવા કંદ. (૩) નાનો ખરેરો.

ખરેરો, પુ. ઘોડાનું શરીર સાદું કર-
વાનો હાંતાવાળો હાંસકો. (૨) કાષાની મું-
થળીનો ખરેરો. ખરેરો કરવો=શરીરને
ધસી મસળીને સાદું કરવું. (વિશેષે ક્ષીને
ગોડા માટે વપરાય છે.) (૨) હજકો માર
નારવો.

ખરેટો, પુ. ટાંગો; બોવતાળો. (૨)
સાસણને ચાટેલા પાપડા.

ખરેલી, સ્ત્રી. નાનો ખરેટો.

ખરેહું, ન. ગાય કે બેંસ વિઆયા
પણી પહેલ વહેલું કાઢેલું દૂધ. (આ દૂધની
બળી યાય છે.) (૨) વાંકું પડતું તે; વાધો.

ખરેખર, જુઓ ખરેખર; ખરેખર.

ખરુડું, ન. [સં. સજી] ચળ;
ખરજ. (૨) ખરજવું.

ખરુર, ન. [સં.] ખરુરીનાં
પાંદાં ફળ; ખરુર. (૨) ખરુરી.

ખર્વ, ન. [સં.] હવર કરેલ જેટલી
સંખ્યા; ૧૦૦૦,૦૦,૦૦,૦૦૦. (૨) વિ.
કિમણું.

ખર્વટ, ન. [સં.] પર્વતની તળેલી-
તું ગામ. (૨) સીમારે આવેલું શહેર.

ખડ, પુ. [મં. ચલ્લ] જુઓ.

ખરત. [ખજ.

ખલ, વિ. [સં.] શક; પાકું; ધૂર્લ;

ખલક, સ્ત્રી. [મં.] દુનિયા; વિશ્વ.

(૨) માણસ નવ; સંસાર.

ખલકખેલ, પુ. દુનીયાની રમત.

(૨) સંસારના ખેલ. [મેરો વાટવો.

ખલતો, પુ. ખાનાંનાળી કોથળી;

ખલમત, સ્ત્રી. છુપી મસલત; મંત્ર.

(૨) આનંદ; મોજ.

ખલખલો, પુ. [મં. ચલ્લ-
વર્તી] ઉપરવટણો; દસ્તો. [ખલેલ.

ખલલ, સ્ત્રી. [મં.] હરકત; અટચણ;

ખલવાં, ન. લાજવાં.

ખલવું, કિ. સ. ધુટવું; બારીક

વાટવું. (૨) ચોખવું; લગવું.

ખલાસ, વિ. સમાસ; ધર રહેવું તે.

ખલાસ, પુ. છાપરાં સંચારવાનો

ધધિ કરનાર; તેમજ તે ધધિ કરનારી
ચેક કામ.

ખલાસણ, સ્ત્રી. ખલાસીની 'સ્ત્રી.

ખલાસી, પુ. [ફા. ચલાસી]

વદાણ ઉપર કામ કરનાર; વદાણવરી;

ખારવો. [ખરેવું; ખરી પડેલું.

ખલિત, વિ. [સં. સરલ]

ખલિતો, પુ. [અ. ચલિતા-

કોથળા-પરખીડિયું.] કોથળી; પંખીડિયું.

ખલી, [સં.] જુઓ ખળી.

ખલીફ, પુ. [અ.] મુસલમાની

ધર્મનો વડો ગુરુ; ઇસ્લામ ધર્મનું રક્ષણ

કરનાર; ખલીફા.

ખલીકાના, સ્ત્રી. [ખ.] ખલીકના
ઓદ્ધાતું કામ; ખલીક તરીકેની સત્તા.
ખલુ, અ. [સં.] નક્કી; જરૂર.
ખલુલો, પુ. એકસઓની એકરમત.
ખલેચી, સ્ત્રી. ખાનાં અને પદ-
વાળી કાચળી.

ખલેડી-રી, નુ. ખાસકોલી.
ખલેલ, સ્ત્રી. [ખ.] અલગલગ; દરકત.
ખસો, પુ. ભેડો કે ભેડાનું ચામડું.
ખવડાવડું, કિ. અ. જમાડડું;
અનાજ મોંઘામાં આપડું. (૨) ખોરાક
આપવો; (૩) પોષણ કરવું. (૪) ભૂતથી
ખાઈ જાય તેમ આપડું. (૫) લાંચ
આપવી; અડકડું.

ખચળાડું, કિ. અ. [મં. શ્રુમ્]
આજોડડું. (૨) ખણું; વસડું. (૩)
દાલડું; ખજાજી ઠાડું; ગુરુમાં આપડું.
ખવાઈ જવું, કિ. અ. અનણ્યતાં
ખવાડું. (૨) નાશ પામવું; ઉચાપત થઈ
જવું; થઈ જવું. (૩) સડીને ખગડી જવું.

ખવડાડું, કિ. સ. જુઓ ખવડાવડું.
ખવામ, પુ. [અ. રોપ્]
અવામ; સોણું.

ખવાડું, કિ. અ. ખાઈ સડવું. (૨)
હીણ થઈ જવું. (૩) દુરુપયોગ થવો.

ખવાસ, પુ. [અ.] ધર્મ કિંવા
મુલ્ય; સ્વાભાવ; પ્રકૃતિ; ખાસિયત. (૨)
ખલુચર; હાલુચિયો; હાસ. (૩) રાજાડી
નેવડોની એક વાત.

ખવાસણ, સ્ત્રી. ખવાસની સ્ત્રી.
ખવાસી, સ્ત્રી. પરિચારિકા; હાસી.

ખવાસ, પુ. [અ.] ભૂત; પિતા.
(૨) નિયામણો માણસ; રાક્ષસ.

ખશિયાણું, વિ. ભોંટું પડી ગયું.
ચરમાઈ ગયેલું; માનભંગ થયેલું; શ્રીકં
ખટ્ટ, વિ. [મં. કટ્ટ] દુઃખ
થયેલું. (૨) રાક્ષિંદું; લીકું; ભોં
ખવાલું.

ખટપડડું, કિ. અ. માનભંગ થ
ખસ, સ્ત્રી. [મં. સમ] એ
એપી તપચારોગ; ખુબલી.

ખસ, સ્ત્રી. લીસલુ નામની વનરા
નિનાં મુઠાંધીદાર મુઠિયાં; વાળો. (તે
ટકીઓ અને પંખા વગેરે બને છે. અ
તે ઉપર ઉતાવાળમાં ખાલી છાંટવાથી મુઠાં
સાથે ડંડક આવે છે.) [ધસરો

ખસડો, પુ. ખાંચો; ખચડો. (૧)

ખસખસ, સ્ત્રી. [મં. રસસસ]
એક વનસ્પતિ રોપો. (૨) એ રોપા
ખી. (એનાં જિંડવાંનાં વસડું અડીલું
છે. તેનાં મુઠાં જિંડવાં પોસના ઉપ
કહેવાય છે, ને તે માંદા માણસને ઘે
કરવાના હાથમાં આવે છે.)

ખસખસિયું, વિ. ખસખસનાએ
રંગનું. (૨) ખસખસના દાણા જેવું ઝીલું.
ખસડકસડ, વિ. ધસડાડું હોય એવું
તણાડું; ભોંય ઉપર રોળાડું જવું. (૨)
અ. ભેભેમ; રંગદળડ.

ખસડું, વિ. આડું; દૂર; વેગળું
કિ. પ્ર. ખસડું કરવું=મનથી. ઉતારી
નાખવું. જસડું મૂકવું=આડું પાડું કરવું.
ખસજો, પુ. ખુસજો; મુંગધી; વાસ

અસંગોષ્ઠ, સ્ત્રી. [અ.] સુગંધા; અધ-
અસમ, પુ. [અ.] ખાવિંદ; ધણી.
) રીતખાત; રૂઢિ.

અસર, પુ. આકો; કાપો. [અસરકો.
અસરકો, પુ. આકો; (૨) ઉત્તરકો
અસરકુ, કિ. સ. ખેતરમાં ક્યારા
કવા; વહેંચવું. (૨) ચિત્રની હદ દોરવી.
અસરિયો, પુ. સુગારું ઝીણું
રવાળું એક હથિયાર.

અસરો, પુ. આકો; લીંટો; કારો.
) નિરાની. [સ્વભાવ (૨) આદત-ટક.
અસલત, સ્ત્રી [અ.] ખાસિયત;
અસલી, સ્ત્રી જુએ અસલી. (૨)
૧. જુએ ખસિયુ.

અસંકુ, ન. પાસ; પરસનું (૨) કસ્તર
અસનું, કિ. અ. [સં. કુળ]
૧. આધા જનું; મરકનું. (૨) કંસા-
થી નીકળી જવું (૩) ઠેકાણે નહિ
કેવું. (૪) કંડી જવું. (૫) લપસી જવું.
અસિયું, વિ. અસવાળું. (૨) અસ-
સના રંગનું.

અસી, (ખાસી), વિ. બેના રૂપથી
૧. નાખેલ; હોય એવું. (યોગ્ય-
જાદ વગેરે). ખસી કરવી=રૂપથી કાપી
ખાવા. (૨) નામદ બનાવવું.

અમુસ, અ. [અ. યસસ]
૧. ર; નક્કી; ખચીત.

અમુસન, અ. જરૂર; નક્કી
અસેકવું, કિ. સ. એક ઠેકાણેથી
નીકળે ઠેકાણે ધઈ મૂકવું; ફર કરવું.

અસોટી, સ્ત્રી. હમરે પહેરેલા કપડા-
ની યોડ; યોટી.

અસોટો, હમરની યોટીએ; કડો.
અસોરકુ, જી. અસોરકુ.

અસ્ત, (સ્તા), વિ. [અ.
સ્સ્તા] ભાંગેલું. (૨) અ. છેકળ;
તદન. ખરાખસ્ત=એક પાયમાલ.

અળ, વિ. [સં. ગ્વલ] ધૂતી;
શક; હુચ્ચું; કપડી. [ખડખડનું.
અળકવું, કિ. અ. અણખણવું;
અળકો, પુ. ભેરભેર વહી જતો
પાણીનો નલો. (૨) પાણીનો મોટો મોનો.
(૩) નલો; અળકો.

અળખળ, સ્ત્રી. પાણીના વહનથી
થતો અવાજ; અળખળાટ. (૨) અ.
અટક્યા વગર વહેલું હોય તેમ.

અળખળનું, વિ. છેકળનું; ધણું
ચરમ. (પાણી-પ્રવાહી)

અળખળનું, કિ. અ. ધણું છેકળનું.
(૨) હલું થઈ જવું.

અળખળાટ, પુ. અળખળ બેસી
ને અવાજ તે; અળખળ; સડસડાટ.

અળખા, સ્ત્રી. [સં.] અળખણું;
પૂર્વતા; દોંગાઈ. [હુચ્ચાઈ.

અળખણું, ન. પૂર્વપણું; દોંગાઈ;
અળખળ, સ્ત્રી. અળખળનું ને;

હાલવું; ઉચલપાલવ; દોડધામ.

અળખળનું, કિ. અ. ઉચલપાલવ
થઈ જવું; દોડન થવું. (૨) અમરાઈ છેકળું.

અળખળાટ, પુ. વ્યાકળતા; ઉદ્વેગ;
ઉચલપાલવ; અમરાઈ.

ખંભરી, સ્ત્રી. ખંભરી.

ખંભેળાવું, ક્રિ. અ. ખમ્ભેળું; વહુરવું.

ખંડ, પુ. [સં. સ્વણ્ડ] ભાગ:

કંડો; અંશ. (૨) પ્રકરણ; ખાખ. (૩)

ગ્રામી થાય એટલો કપડાનો કંડો; દેનો.

ખંડ ખાતું; ભાગ. (૪) ધરનો અમુક

માત્ર; જારોડો. (૫) પૃથ્વીનો મેટો ભાગ,

એગિયા વગેરે. (૭) વિ. નાતું;

ખપૂણું. (ખંડકાળ.)

ખંડણી, સ્ત્રી. મોટું રાજ્ય નાના

રાજ્ય પાસેથી હિરસો લે તે; ચોથ.

ખંડન, ન. [સં.] ભાંગવું; તોડી

પાડવું; હરાવવું. ઉત્થાપન; સંહિષ્ણ.

ખંડનીય, વિ. [સં.] ખંડન કરવા

ગેરું; તોડી-હરાડાવી નાખવા જેવું.

ખંડપરશુ, પુ. [સં.] સિવ; રાંધર;

(ત્રણ ખંડ વાળો પરશુ ધારણ કરનાર.)

ખંડવું, ક્રિ. સ. કિંમત હરાવવી;

ખાંકવું. (૨) ઉચક હરાવવું. (૩) અમુક

દેવા જેટ કિંમતે આપવું-લેવું.

ખંડાખંડી, સ્ત્રી. પીઝાળીટ; ચી-

રદી; કચરાકચરી.

ખંડાવવું, ક્રિ. સ. કાંઈ ખાંડે તેમ

કરવું; કચરાવવું; છાંડાં ઉખેડાવવાં.

ખંડાવું, ક્રિ. અ. કચરાવું; છુટકો

થવો; ભાગી જવું. (૨) પીડાવું; શીડાવું.

(૩) નુકસાન પામવું. [વૂંટેલું; ખાંડું.

ખંડિત, વિ. [સં.] બાગેલું;

ખંડિતા, સ્ત્રી. [સં.] જેની

કાગળી દુખાયેલી હોય એવી; ચોતાના

મુખમાં બીજાએ ભાગ પડાવ્યાથી રિસા-

યેલી નાચિડા; જેનો પતિ શોક્યને ઘેર

જઈ આવ્યો હોય ને તેથી દુઃખી થઈ

હોય એવી નાચિડા:-(કાવ્યસાસ્રપ્રમાણે.)

ખંડિયું, વિ. ખંડણી આપણું હોય

એવું; વાળેદાર રાજ્ય.

ખંડિયેર, ન. [સં. સ્વણિટ]]

પડી ગયેલી ઈમારતોનાં અવશેષ; જુનાં,

પડી ગયેલાં મકાન વગેરે; ખંડેર.

ખંડી, વિ. રહેવાસી (વનખંડી).

ખંડીઆપવું, ક્રિ. અ. એછી કિ-

મ્મતે આપવું. (૨) દેવા જેટ અમુક

કિંમત હરાવીને વસ્તુ આપવી; પંતાવવું.

ખંડીરાખવું, ક્રિ. સ. માથની ઉચક

કિંમત હરાવીને લહેણા જેટ રાખી લેવું.

ખંડીવાળવું, ક્રિ. સ. ખંડી આપવું;

માંડી વાળવું. (૨) દેવું લહેણું અમુક

માથની ઉચક કિંમતે પતાવી દેવું.

ખંડીલેવું, જુ. ખંડી રાખવું.

ખંડું, વિ. ભાગેલું; વૂંટેલું; ખાંડું.

ખંડેર, ન. ખંડિયેર; ભાગી વૂડી

ઈમારતની નિશાનીઓવાળી જગા.

ખંત, સ્ત્રી. લાગ્યા રહેવું; મચ્ચારહેવું.

(૨) કાળજી; આનંદ. (૩) છીટ; ચીટ.

ખંતી, વિ. (ખંતમ્-વાળું) ખં-

તીલું; આનંદદાર; કાળજી રાખનાર.

ખંતીલું, વિ. આનંદદાર; ખંતવાળું.

ખંતેપડવું, ક્રિ. અ. પછવાડે

લાગવું; ફેડા લેવો. (૨) આનંદ રાખવી.

(૩) ભૂલ ખેડવા કરવી.

ખંદાર્ધ-ખંદુ. જુ. ખંધાર્ધ-ખંધુ.

ખંધાર્ધ, સ્ત્રી. હુધાર્ધ; દોંગાધ.

ખળતું, કિ. અ. ઘેઘતું; બધે ધડતું;
અટકતું. (૨) ખેળ ચડાવવી. (૩) ધુંટવું.
ખળાવતું, કિ. પ્રે. અચડાવરાવતું;
પોસાવતું. (૨) ખેળ ચડાવરાવવી. (૩)
ધુંટાવતું.

ખળાવાડ, સ્ત્રી. ખળાં કરવાની જગા.

ખળી, સ્ત્રી. [સં. ચલિનો]

ખળું; અનાજ સાફ કરી લેવાની જગા.
(૨) ઠોળની દાળ કરવાની જગા.

ખળું, ન. ગમના ચાકરના વાડામાં
ફણસમાંથી અનાજ સાફ કરવાની જગા;
ખળી. (૨) ખળામાંથી દાનમાં જે અ-
નાજ અપાય છે તે. કિ. પ્ર. ખળાં માનવા-
ખળાંમાંથી અનાજની માગણી કરવી.

ખંખ, વિ. ખાલી; પોણ; ખખ,
ખોખા જેવું. (૨) પુ. બદલો લાગવો
તે; ખંગ.

ખંખરોટતું, (ખાંખરોટતું), કિ.
સ. જરા જરા ઘેપતું.

ખંખાવતું, કિ. સ. ઘેઈ ના-
ખતું; ખંખાળતું. [હણાટ.

ખંખાર, પુ. ખોંખારો. (૨) હણ-
ખંખારતું, કિ. અ. ખોંખારતું.
(૧) હણહણતું.

ખંખારો, પુ. ખોંખારો. ખોંખારતું.

ખંખાળતું, કિ. સ. [સં.
જાત્ન=ધોતું] પાણીમાં મગમગાવીને
ધોતું.

ખંખેરતું, કિ. સ. [સં. ક્ષર]
ઝાટકતું; હવાની ચૂકતું; ઝાપટતું. (૨)
ઝપકો દેવો; ધમકાવતું.

ખંખેરતું, કિ. સ. ખોંખેરતું; ખ-
ખેરતું; સંકોરતું. (૨) વેરી નાખતું;
(૩) ખોંખેરતું-ધસતું.

ખંખોળતું, કિ. સ. ખુણે ખોચે
સોધતું; ઢોળતું; ખાંખાખોળા કરવા. (૨)
હણ પાણીમાં ઝાપડીને ધોતું.

ખંખોળા, ન. ખાંખાખોળા કરવા
તે; સોધતું તે; કંઈ મારવાં તે

ખંખોળિયાં, ન. માથા ઉપર ખૂળ
પાણી ફેડીને નહાતું.

ખંગ, પુ. ટપલો; રાસિ. (૨)
બદલો. (૩) બંત. (૪) વિ. હુંકું; હંમદું.

ખંગાળતું, કિ. સ. ઢોળવા કરવા;
ખંખાળતું.

ખંચાતું, કિ. અ. અચકાતું; ખમ-
ચાતું. (૨) સરમને લીધે અટકી જતું;
હણ રહેતું.

ખંજ, વિ. [સં.] લંગડું; ખોડું.

ખંજત, ન. [સં.] એક જાતનું
પંખી; લીલાળીનો ઘોડો. (ખંજતની
અંચળતા ઉપરથી સ્ત્રીઓની આંખને એની
ઉપમા આપવામાં આવે છે.) (૨) હસતાં
હસતાં ગાલમાં જે ખાંડો પડે છે તે.

ખંજર, ન. [સં.] બન્ને તરફ ખાત-
વાળું સીધું કાંટાના જેવું હથિયાર.

ખંજરી, સ્ત્રી. ધુધરીઓવાળી નોની
નગારી. [ગાળ્યા કરે એવો રોગ; હુમલો.

ખંજવાળ, સ્ત્રી; ખાજુજ; (૨) ખાજુજ

ખંજવાળતું, કિ. અ. [સં.
જાત] નખથી ખાજુતું; વણુરતું.

ખંજાણંદ, પુ. એક માત્રાગેળ છંદ.

ખંભરી, સ્ત્રી. ખંભરી.

ખંભેપાણુ, કિ. અ. ખણુ; વહુણુ.

ખંડ, પુ. [સં. સણ્ડ] ભાગ; કંડો; અંશ. (૨) પ્રકરણ; ભાગ (૩) યોગી ધાય એટલે કપડાનો કંડો; રેતો (૪) ખાનું; બાજ. (૫) પરનો અમુક ભાગ. ઓરડો. (૬) પૃથ્વીનો મોટો ભાગ, ભૂમિયા વગેરે. (૭) વિ. નાનું; મધૂલું. (ખંડકાવ્ય)

ખંડભી, સ્ત્રી. મોટું રાજ્ય નાના રાજ્ય પાસેથી હિસ્સો લે તે; ગૃથ.

ખંડન, ન [સં] ભાંગવું; તોડી શકવું; હાથવું. ઉત્ખાનન; સંધિયો.

ખંડનીય, વિ. [સં.] ખંડન કરવા લું; તોડી-કાઢવાની નાખવા જેવું.

ખંડપરણ, પુ. [સં] સિંચ; સંકર; ત્રણ ખંડ વાળો પરણ ધારણ કરનાર.

ખંડણું, કિ. સ. કિંમત કરાવવી; માંડવું. (૨) હચક કરાવવું. (૩) અમુક વા જેટ કિંમતે આપવું-લેવું.

ખંડાખંડી, સ્ત્રી. બીડાબીડ; ગી-દી; હચગાચરી.

ખંડાપણું, કિ. સ. કાંઈ ખાટે તેમ રહું; હચરાવવું; છાંયે હજેલાવવાં.

ખંડાણું, કિ. અ. હચરાવવું; ભુકો રો; ભાગી જવું (૨) પીડાવું; લીડાવું.

(૩) તુકસાન પામવું. [વટેણું; ખાંડું.

ખંડિત, વિ [સં] વ્યાગેડું;

ખંડિતા, સ્ત્રી. [સં] ભેળી યાગળી દુખાવેલી દેવ્ય એવી; પોતાના પુત્રમાં બીજાએ ભાગ પડવાથી રિમા-

યેલી નાચિત્ત; એનો પતિ શોક્યને ધેર બઈ આવ્યો હોય ને તેથી દુઃખી થઈ હોય એવી નાચિત્ત:- (કાવ્યશાસ્ત્રપ્રમાણે.)

ખંડિયું, વિ. ખંડણી આપણું હોય એવું; તાજેદાર રાજ્ય.

ખંડિયેર, ન. [સં, ચણિહત] પડી ગયેલી ઈમારતોનાં અવશેષ; જુના પડી ગયેલાં મકાન વગેરે; ખંડેર.

ખંડી, વિ રહેવાસી (વનખંડી).

ખંડીઆપણું, કિ. અ. એાળી કિ. અમતે આપવું (૨) દેવા જેટ અમુક કિંમત કરાવીને વસ્તુ આપવી; પતાવણું.

ખંડીરાખણું, કિ. સ. માલની હચક કિંમત કરાવીને લહેણ જેટ રાખી લેવું.

ખંડીવાળણું, કિ. સ. ખંડી આપવું; માત્રી વાળવું. (૨) દેવું લહેણું અમુક માલની હચક કિંમતે પતાવી દેવું.

ખંડીલેણું, જુન ખંડી રાખવું.

ખંડું, વિ. બાગેડું; વટેણું; ખાંડું.

ખંડેર, ન. ખંડિયેર; બાગી વૂડી ઈમારતની નિરાશનીએવાળી જગા.

ખંત, સ્ત્રી. લાગવા રહેવું; મચ્ચારહેવું.

(૨) કાળજી; ચાનક. (૩) ખીટ; ચીટ.

ખંતી, વિ. (ખંતમ્-વાણું) ખંતીયું; ચાનકદાર; કાળજી રાખનાર.

ખંતીયું, વિ. ચાનકદાર; ખંતવાણું.

ખંતેપણું, કિ. અ. પડવાટે લાગવું; કડો લેવો. (૨) ચાનક રાખવી. (૩) ભૂવ ખેંચવા કરવી.

ખંધાર્ધ-ખંદુ નુ. ખંધાધ-ખંધું. ખંધાર્ધ, સ્ત્રી. હુચાર્ધ; દોંતાઈ.

ખંધુ, વિ. [દે. સંધો]
ખંધાઈ કરનાર; પહેચેયું.

ખંધોલેલ, પુ. [સં. સ્કન્ધ=ખળો] ખળો; ખાંધ.

ખંખાલી-ળી, સ્ત્રી. ખેડુતનું ખોળર
ખંખ, પુ. [સં. સ્તમ્ભ] યાંચો. (લાતનું રહેવાસી.

ખંભાલી, વિ. ખંખાતનું. (૧) ખંખ-
ખંભો, પુ. ૦ ખભો; સ્કંધ; ખાંધ.

ખા, અ. ૦ લેતો નહ; (ટોલો મારવા-
માં આ શબ્દ વપરાય છે.)

ખાઈ, સ્ત્રી. [સં. સનિ
ખોડીને ખતાવેલી હડી ખાડ; ખાણ. (૨)
ગરની બહાર ખોડેલી ખોડી. (૩) પાણી
વહેવડાવી દેવાને કહેલી હડી નીક. (૪)
[સં. શ્વાદ=ખાતુ પરથી. ખાવાનું;
ખાવાની વસ્તુ. (૨) ખાંધી ખોરાકી
મળતી હોય તે સ્થાન. (૩) સુખશનું
સથન; આજીવિકા. કહેવું-આઈ વડાલી
કે ખાઈ.

ખાઈકી, સ્ત્રી. ખાવાનું; ખોરાકી.
(૨) કાંચે રસપત લેવી તે; કિ. પ્ર. ખા
ખી કરવી=કુપી રીતે કંઈ કંઈ કાઢી ખાતું.

ખાઈજીવું, કિ. સ. [સં. શ્વાદ]
ખાતું; જમવું. (૧) કોઈનું કંઈ લઈ લેને
શબ્દ નહિ આપવું. (૩) સપડાવવું. (૪)
નહિ કરવી. (૫) નિરુત્તર રહેવું;
ખામોશ ખાવી. (૬) ઉચાપત કરવું. (૭)
પરં મૂકી દેવું. (૮) છાઈ જવું.

ખાઈજીવું, કિ. સ. ચાખવું; સ્વાદ
લેવો; પરીક્ષા કરવી.

ખાઈખીલેવું, કિ. સ. લોગવીલેવું;
મોજ કરી લેવી (૨) લેવાર થવું. પર-
વારવું; અનુસાવ કરી લેવો.

ખાઈ, વિ. ખાનાર; સડન કરનાર.
(૨) ખાવાની લગુલાવાળું. (૩) ન. ખાવાનું.

ખાઈકડ, ~ખાઈકડ, વિ. ખાખા કરે
એવું; જેનું મન હંમેશા ખાવા ઉપર જ
રહેવું હોય એવું; ખાઈકડ; અકરાંતિયું.

ખાઈખાઈ, અ. અત્યંત ખાઈકડા-
યણાનો વલોપાત. કિ. પ્ર. ખાઈ ખાઈ
કરવું=અત્યંત જીખાળવાયણું બતાવવું.

ખાઈવર, વિ. ખાતાં ધરાય નહિ
એવું; અકરાંતિયું. (૨) કાંચિયું.

ખાઈખામ, વિ. ખાવાને ચોખ્ખ;
ખાઈકી કરે એવું. [ધંધા; હેતુ.

ખાંખેરા, સ્ત્રી. [ફા.] મરજી;
ખાંક, સ્ત્રી. [ફા.] રાખ; ધા-

તુની લસમ; રસપત. (૨) નામ; પાંચમાઠી
ખાંકમાર, વિ. [ફા. શ્વાદ=

સાર=સરખું] ખાખ જેવું; નરમ;
ચરીખ; લાળેદાર. (૨) ચામર; અધમ;
નીચું.

ખાંકાળ, પુ. [અ.] મોટો ઉપર
અધિકારી; રામ્ત. [લગતું; પાદશાહી.

ખાંકાનો, વિ. [ફા.] રાખનો
ખાંકી, વિ. [ફા.] ખાંકનાં

રંગનું; મેલખાઈ રંગનું.

ખાખ, સ્ત્રી. [ફા.] લસમ;

ખોડી. (૨) ખારેલી ખાતું. કિ. પ્ર.
ખાખ વયું=અત્યંત અદેખાણી બની જતું.

ખાખટી, સી. નાની કેતોઓ; મરવા.

ખાખર, પુ. [સં. સ્વદિર] એક
જાતનું ઝાડ; ખાખરો; પલાશ. (આ
ઝાડનાં પાંદડાનાં પડિયા પતરાળાં બને
છે. એનાં ફૂલ કેસુડાં કઢેવાય છે. તે
પોષકની માંચ તેમાં લાઘુ રંગનાં હોય
છે) ૩. પ્ર. ખાખરની ખીસકોલી=
હજકા સ્થાનમાં રહેનાર.

ખાખરી, સી. ખાખરી; રોકેલી
ઝેરકી. (૨) તમાકુનાં મુકાઈ મચેલાં
કુમળાં પાંદડાં.

ખાખરો, પુ. [સં. સ્વદિર]
પલાશ; ખાખર. (૨) અંગારા ઉપર રોકાને
બનાવેલો ધડનો રોટલો. [ખચીત

ખાખસુસ, અ ખસુસ; જરૂર;

ખાખાલીખી, વિ ખૂબધાણી;
અધાધિયું; ઊભાખિત. (૨) દુઃખી; હેરાન.

ખાખી, વિ. ખાખવાણું; રાખોડી
તેના રંગનું. (૨) દોરકું; ખાલી. ખાખી
ખાલો=સરીરે ખાખ ચોળનાર ખાલો;
વેરાળી. ખાખી પલટણુ=ખાખી રંગનો
ફરવેશ પહેરનાર સિપાઈએની કુટ્ટી.

ખાખીઝંગાળી, પુ. ખાલી ખી-
સાનો ફકટ માણસ; ખાલી લલકો દેખા-
તનારો; હાંટ.

ખાખર, પુ. ઝાડી લોકોની એક જાત.

ખાખ, ન. [સં. સ્વાર્થ] ખાચની
ચીમ; બડા. (૨) ખુલ્લી; ખરબ.

ખાખલી, સી. એની અંદર ખાલી
જગ્યા હોય એવી નાની કુંડાળી; જળી-
દાર, વસ્તુ. [દાર ચકરકું; કુંડાળું.

ખાખજું, ન. અંદરથી ખાલી જળી-
ખાખવણી, સી. ખંજવાળ; ખુલ્લી.

(૨) જે સરીરે અડવાથી ખંજવાળ લાગે
તેવી એક વનસ્પતિ.

ખાખ્ખું, ન. [સં.] એક જાતનું
પક્ષ્વાજ; પુષ્કળ મોલું નાખીને પણાં
પડવાળી બનાવેલી પૂરી.

ખાટ, સી. [સં. સ્વદ્વા] હોંચ-
કાનું પાટીડ; ઉપરખાટ. (૨) ખાટવાળું;
ફાયરો; લામ.

ખાટકી, પુ. [સં. આંલેટ
અથવા સ્વયિક=મારનાર] પશુઓને
મારી તેના માંસનો વેપાર કરનાર; કંસાઈ.
(૨) વિ નિર્દય; કૂર.

ખાટકીવાડો, પુ. જ્યાં ખાટકીઓ
રહેતા હોય તે મહોલો. (૨) જ્યાં
પ્રાણીઓ મરતાં હોય અને માંસ વે-
ચાઈ હોય તે જાતો. (૩) મંદવાડવાળી
જગ્યા. (૪) દૂરતા ચાલતી હોય તે જગ્યા.

ખાટલી, સી. નાનો ખાટલો;
માંચો. (૨) કરકડી; નનામી.

ખાટલો, પુ. સુવા બેસવાનું ચાર
પાયાવાળું લંબચોરસ ચામડું; ચારપાઈ;
માંચો; પલંગ. (૨) મંદવાટ. ૧૬. પ્ર.
ખાટલે પડવું=માંદા થવું. ખાટલો આ-
વેષ=સુવાવટ-આવડો. ૨. પ્ર. ખાટલો-
વરા=કોઠીને દરી ફરી શકે નહિ એવું.

ખાટું, કિ. સ. ફાવદો મેળવતો; કમાવું. (૨) ફાવડું; પાર પડવું.

ખાટિયું, વિ. ખટાસવાળું. (૨) ન. ટોઈ ખટારાદાર વેચ; કદી.

ખાંટુવડું, ન. લગ્નમુહૂર્તના આગલ; દિવસનું જમણું.

ખાટું, વિ. સ્વાદે ખટાગવાળું. (૨) કચપાણેલું; દિલ્હીનાર મંચડું; આસા-ભંગ. કિ. પ્ર. ખાટું થઈ જવું=મનથી ઉતરી જવું; સ્નેહમાં વિરોધ પડવો. ખાટુંમાણું થવું=જમણી જવું. ખાટુંખટસ-ખાટું ચૈટ=ખટુજ ખાટું. (૩) લગ્નનો આગલો દિવસ. (ખાટાંની ન્યાત)

ખાટોડી, સ્ત્રી. એક જાતની ખાટી ખાણ. [ખાટું; કોતર.

ખાડ, પુ. [મં. સ્વાત] ખાડો:

ખાડી, સ્ત્રી. [મં. સ્વાત] સાંભો અને સાંકડો પાણીનો વહેણો; દરિયાઈ ભરતીઓટનાં પાણી આવે એવી નદી; નદીનું મુખ; સૂકી નદી. (૨) નાનો અને સાંકડો; અખાટ.

ખાડું, ન. લેંસોનું ટોળું.

ખારો, પુ. [મં. સ્વાત] જમીનમાં થોડાક ઉડાણવાળો પાત્ર; ખાશુ કોતર. (૨) વુકસાની; ખોટ.

ખાણ, સ્ત્રી. [મં. સ્વાતી] જમીનમાં ખોદેલો ઉડો ખાડો. (૨) ખારમાં પડેલો ખાડો. (૩) અનાજ ભરી મૂકવાને જમીનમાં કરી મૂકેલો પાકો. જેમાં અમુક વસ્તુનો જાણો

ભરેલો હોય તે. (૫) ઉત્પત્તિ-સ્થાન; યોગિ. (૬) દોરને ખાવાનું મોટું. [પત્થર.

ખાણુડી, સ્ત્રી. એક જાતનો પડેલો ખાણું, ન. સવાલ જવાળ થતા હોય એવી ગાયનાંની કડીઆં ખોલવી તે; ચખોલ; ઉખાણા.

ખાણિયું, ન. ખાંડમિયું. (૨) ટોળું. (૩) વિ. ખાણુ ખાધેલા દોરનું દાણાસર ધી.

ખાળી, સ્ત્રી. [મં. સ્વાતી] ખાણુ; ખારો. (૨) બંડાર.

ખાણું, ન. [મં. સ્વાત] ખાવાનું; જમણું; બોજન. (૨) ખાવાનાં દ્રવ્યો; ખોરાક. (૩) મરણ પાછળ ખાવા-પીવાનો જે શોક પાળવામાં આવે છે તે. કિ. પ્ર. ખાણું આણું=માનમાં બોજન. કચાવડું. (૪) ખાણું.

ખાત, વિ. [સં.] ખોદેલું; ખોળેલું. (૨) મકાન વગેરેનો પારો ખોદવાની ક્રિયા.

ખાતમુરત, ન. [મં. સ્વાત-મુહૂર્ત] ખાંધકામનો પાયો નાખવાની ક્રિયા કરવી તે; પહેલ વહેણું ખોદકામ કરવાનો શુભ અવસર.

ખાતર, ન. ઘાસ, છાણ વગેરે કચરાનો સડી ગયેલો જથ્થો; જમીનને કસદાર કરે એવાં વાવેતર કરતા પહેલાં જમીનમાં નાખવાનાં દ્રવ્યો. (૨) કસ; તરવ. (૩) ચોરી; છૂટ. કિ. પ્ર. ખાતર ખાડું=ચોરી કરવાને ભિંતમાં ખાડું પારડું. કહેવ ખાતર ઉપર દિવેલ=દાણ્યા ઉપર ઠામ.

ખાતર, સ્ત્રી. [ઝ.] સરહરા; બરદાસ. (૨) ખસ; તરફદારી. (૩) અ. વારતે; કાઝે; મટિ.

ખાતરજમા, સ્ત્રી. સાખીત કરી ખતાવવું તે; સાખીની. (૨) મનનું સમાધાન કરવું તે.

ખાતરણી, સ્ત્રી. ગણ ઉપર ફરવી ત્રણે બાજુએ આડસ તરીકે નખાતી પાંખરી.

ખાતરદારી, સ્ત્રી. તરફદારી. (૨) સરમ. (૩) બરદાસ; આકરી.

ખાતરનિશા, સ્ત્રી. [+ ફા. નિશા = નક્કી] મંપૂર્ણ ખાતરી કરવી તે.

ખાતરપટો, (પાડું), પુ. ખાતર પાડનારો; ત્રાર.

ખાતરપુજો, પુ. 'વાસીદું' તથા કચરો.

ખાતરબરદાસ, સ્ત્રી. આમતાસ્વાનતા; સરહરા.

ખાતરહુ, કિ. સ. જમીનમાં ખાતર નાખવું. (૨) ખાજ દેવી; બાંટવું.

ખાતરિયું, ન. ભીંત કાચવાનું મારવું એમનું; મણેશીઓ.

ખાતરિયો, પુ. ભૂત પ્રેત કાઢવાની તાંત્રિક વિદ્યા નહનાર માણસ.

ખાતરી, સ્ત્રી. [ફા. खातर] પરીજ; બરોસો. (૨) નિશ્ચય; નક્કી. (૩) સાખીતી; પ્રમાણ (૪) વતુદરની એક નવ (ખતરી).

ખાતરીદાર, વિ. જેને મટિ ખાતરી હોય એવું; વિશ્વાસનું; ખાતરી લાવકનું. (૨) ખાતરી આપનાર; પ્રમાણભૂત; વિશ્વાસપાત્ર.

ખાતરખંધી, સ્ત્રી. અમુક જમીનની આટલી મહેસુલ લેવી, એવી વસુલાતી ખાતાની જે જોડવણુ તે.

ખાતાખાડી, સ્ત્રી. જમે ઉધાર થતાં ખાતામાં જે બાકી રહેલું હોય તે.

ખાતાપહી, સ્ત્રી. જુદાં જુદાં નામનાં ખાતાં પાકીને જેની તેની રકમ જમા ઉધાર લખવા માટેનો ચાપટો.

ખાતાપાર, અ. ખાતાડીક.

ખાતાંપીતાં, અ. ગુજરાત ચલાવતાં ખાતું; ન. લેણદેણનો હિસાબ.

ચાપટામાં અમુકના નામે જે જમે ઉધાર લખાય છે તે. (૨) પ્રકરણ; કામ; વિષય. (૩) કામકાજની જુરી જુરી જોડવણુ; કામકાજની વહેચણીમાંનું દરેક અંગ.

ખાતુંપત્ર, ન. લેણદેણનો હિસાબ.

(૨) લેણદેણને લગતું લખાણ.

ખાતુંપીતું, વિ. જેને ખાવાપીવાની ચિંતા ન હોય એવું; સાધનસંપન્ન.

ખાદન, ન. [મં. खाद्] ખોરાક; ખાવાનું. [ખાતરેણું.

ખાદિત, વિ. [મં.] આપેણું.

ખાહી, સ્ત્રી. સુતરવું કપડું; હાથે કાંતેલું અને હાથે વણેલું કપડું; પાણકોરું.

ખાધ, [મં. खाद्] ખાવાને યોગ્ય. (૨) ન. ખાવાનું.

ખાધું, સ્ત્રી. [સં. खाद्] આહાર. (૨) ખાવાની વસ્તુ. (૩) ખોટ; નુકસાન. (૪) ખોટ; ખામી.

ખાધરો, પુ. ખટખટરો. (૨) ખટો.

આધાગળો, પુ. સાંસ સાંસ ખાવાનો
જાવ. (૨) ખાકધસવેડાં. (૩) જમણ-
વારના દિવસો.

આધેલપીધેલ, વિ. નહું; માટેહું;
આરોગ્ય. ખાવાપીવાનું સારી રીતે મળ-
વાથી તંદુરસ્ત રહેનાર.

ખાન, પુ. [ફા.] રાખ; મોટો
માણસ, ખાં. (૨) મુસલમાન કામના
મોઢા માણસને મળેલો ઇલકાળ.

ખાનખાનાન, [ફા.] મોગલ
ખાદશાહોના વખતમાં સેનાપતિએને
અપાતો ખિતાબ.

ખાનગી, વિ. [ફા.] છુપું;
મનમાં રાખવાનું. (૨) એકાંત (સ્થળ).
(૩) પોતાની માલીકીનું; પોતાના એક્લાનું.

ખાનદાન, વિ. [ફા.] ખાનખાન
અને પુત્રપદાન વગેરેમાં જેનો નહેવાર
સારો હોય એવું; કુળવાન; સારા ઉંચા
ગીલનું. (૨) ન. મરિતગિલત; કુલીન વંશમાં
જન્મેલું. [નવા; ખાનદાનપણું.

ખાનદાની, સ્ત્રી. [ફા.] કુલી-
ખાનખાન, ન. ખાવાપીવાની વસ્તુ-
એ, સામગ્રી. (૨) ખાવાપીવાની રીત.

ખાનસમાન, પુ. ઘરનો સરખારી.
ખાનાઈ, સ્ત્રી. ખાનપણું; ખાન
તંત્રીની સત્તા.

ખાનામીદ, પુ. ગુલામનો છાક્રો.

ખાનાખાદ, પુ. આશીર્વાદ.

ખાનું, [ફા.] ખંડ; વિભાગ;
ન (૨) મંદાર; સંગ્રહ. (૩) ધર.

(૪) કોઠો; આસન. ખાને આખાદ=ખા-
વામાં ને પીવામાં સુખી.

ખાપ, સ્ત્રી. [સં. લપેર] બહુજ
સફાઈદાર ને ચકચકતી પતરી; અત્યંત
સ્વચ્છ વસ્તુ; અળસખનું ચાટણું. (૨) મોટું
તેવાનો કાચ; ચાટણું; આરસી. ખાપનું
ભરત=અળસખ અથવા કાચની નાની ગોળ
કકડીઓ મૂકીને ભરાતું ભરત.

ખાપડું, ન. [સં. લપેર]
માટીના વાસણોના ભાગેલો કકડો; ઠીકં.

ખાપણું, (ખાંપણું), ન. શબ ઉપર
નાખવાનું કપડું. (૨) ન્યૂનતા; અપૂર્ણતા.
(૩) કલંક.

ખાપરિયું, ન. એક ભતનું ઔપધ.
(૨) આંખમાં ભરવામાં આવતું જસતનું
ભરણ.

ખાપરી, સ્ત્રી. લિંઠની પાપડી; ઘુંઘું.
ખાપરોકોડિયો, પુ. એક એકથી
ગાંધ્યાભય નહિ એવા બે ધૂતોમિતો મત્યેક.
ખાપરોમવેરી, પુ. બહુજ પહોંચેલો
ને પકો ધૂર્વ; મદા કમ.

ખાપણું, કિ. સ. ઢગલામાંથી પાવ-
ડા વડે મોટું ચોટું કાપણું, લેખવણું.

ખાખડું, ન. નાનું ખાખોચિયું.

ખાખોચિયું, ન. પાણીનો નાનો ખાડો.

ખામ, પુ. સ્તંભ; ધાંભલો. (૨)
ખમો. [સદનશીલતા.

ખામચી, સ્ત્રી. ખામોશી; ધીરજ;

ખામણિયું, ન. કોસનો ચામડાનો
દોર; વસ્ત.

આમણું, ન. પાણીનું વાસણ મૂંઝવા સાર કરેલો નાનો ખાડો. (૨) નાનાં ખાડને ફરતો જે ઘાઉણ કચાચે કરવામાં આવે છે તે; આલવાલ

આમણો, પુ. ખનું; ખંડ. (૨) નનો ઠિંગણો માણસ. (૩) ભંડો.

આમી, સ્ત્રી. [ફા.] ઝોઝપણું; અપૂર્ણતા; ન્યૂનતા. (૨) ભૂલ; દોષ. (૩) કંઈક. (૪) ખોટું; યટ.

આમુખા, અ. [ફા. સ્વાહ-મસ્તાહ] અમુમ, મુદામ; શુદ્ધિપુર:-સર. (૨) નક્કી; અદેખર.

આમોશ, સ્ત્રી. [ફા.] ખમી નહું તે; સહનશીલતા; સહુરી.

આમોશી, સ્ત્રી. સાંખી રહેવાનો શુભ; સહનશીલતા; સહુરી.

આયકી-ખાઈકી, સ્ત્રી. નરવાળખી રીતે ખાવું તે; લાચ ફરવતરેષે જે કંઈ મેળવવું તે; (૨) વડાવ: દલાલી. (૩) પેઢાસ; મળતર.

ખાર, પુ. [મં. કાર] ખારો પદાર્થ. (મીઠું, સિંધવ વગેરે) (૨) દૂધ; વેર; અદાવત. (૩) દંખ્યાં; અદેખાઈ.

ખારટ, વિ. ખાટ; ખારટ; ચોડી ખારારાવાળું.

ખારપાટ, પુ. ખારાવાળો જમીન. (૨) મીઠું પાડવું હોય તે જગા

ખારપાટિયું, વિ. ખારને લીધે અળનારું; દંખ્યાંથી જેનું સરીર બેવાઈ નહતું હોય એવું.

ખારણુંજાણું, ન. મુખ મુધારવાનું તે; મોં સાફ કરવાને ખાવાનું તે.

ખારવણ, સ્ત્રી. ખારવાની સ્ત્રી.

ખારવું, ન. ખેળિયું; ખેડવાનું રજિત કપડું.

ખારખો, પુ. એક ભતના લોહ; વઢાણ ખેડનારી ભતિમાંની એક; વઢાણવટી. (૨) ઘાવરાં ચાળનારો; તે ભતનો માણસ. (૩) વિ. ખારારાવાળો (ખાળ).

ખારાટ, પુ. ખારાપણું; ખારારા.

ખારાશ, સ્ત્રી. ખારાપણું.

ખારિયાં, ન. ચીલડાને મીઠું ચડાવી રાખી મૂકેલા કંડા. (૨) ભૂખે મરવું તે; ભૂખે સમાવું.

ખારિયું, વિ. ખારીકું; ઝેરીયું. (૨) જીવ ખારિયાં.

ખારી, સ્ત્રી. એક ભતની ખારા રવાની ભાત; વનસ્પતિ વિરોધ. (૨) એક અમુક વજનનું તોલ. (૩) વિ. ખારીકું. ખારીકું, વિ. ખારવાળું; દંખીકું.

ખારીવલા, સ્ત્રી. એક ભતનું પંખી ખારવી, સ્ત્રી. વિધવા સ્ત્રીને પકડવાનો સાધો.

ખાણું, વિ. એમાં ખારાદા હોય તેવું. (૨) અગ્રિય; અળખામણું. (૩) ખારવાળું; દંખ્યાણું; ખાડખાડે હસ અથવા ખાડખાડે દવ=અહુજ ખાડું.

ખારેક, સ્ત્રી. [સં. સર્જુર] ખજુરીનું સુકું ફળ.

ખારેકપાક, પુ. ખારેકને ખાંસને બનાવેલો પાક.

આધાગણો, પુ. સારં સારં આધાગે
આવ. (૨) આધાગેસારે. (૩) આધા-
વારના દિવસો.

આધેલપીપેલ, વિ બહુ; માટેકું;
આરોગ્ય. આધાપીવાનું સારી રીતે મળ-
નાથી તંદુરસ્ત રહેનાર.

આન, પુ. [ફા.] રાખ; મોટો
માણસ, ખાં. (૨) મુસલમાન કામના
મોટા માણસને મળેલો ઇલકાળ.

આનઆનાન, [ફા.] મોઝલ
બાદશાહેના વખતમાં સેનાપતિએને
અપાતો ખિતાબ

આનગી, વિ. [ફા.] છુપું;
મનમાં રાખવાનું. (૨) એકાંત (સ્થળ).
(૩) પોતાની માલીફીનું; પોતાના એક્લાનું.

આનદાન, વિ. [ફા.] આનપાન
અને પુણ્યદાન વગેરેમાં એનો વહેવાર
સારો હોય એવું; કુળવાન; સારા કથા
ગીથનું. (૨) ન. પ્રતિષ્ઠિત; કુલીન વંશમાં
જન્મેનું. [નતા; આનદાનપણું.

આનદાની, સ્ત્રી. [ફા.] કુલી-

આનપાન, ન. આવાપીવાની વસ્તુ-
ઓ, સામગ્રી. (૨) આવાપીવાની રીત.

આનસમાન, પુ. પરનો કારભારી.

આનાઈ, સ્ત્રી. આનપણું; આન
તંત્રીકેની સગા

આનામીદ, પુ. ગુલામનો છાકરો.

આનાબાદ, પુ. આરથીર્વાદ.

આનું, [ફા.] ખંડે; વિભાગ;
ન. (૨) સંદાર; સંજ્ઞા. (૩) પર-

(૨) કોઠો; આસન. આને આબાદ=આ-
વામાં ને પીવામાં સુખી.

આપ, સ્ત્રી. [સં. સર્વર] બહુજ
સફાઈદાર ને ચક્રચક્રી પતરી; અત્યંત
સ્વચ્છ વસ્તુ; અળસનું ચાટણું. (૨) મોટું
લેવાનો કાચ; ચાટણું; આરસી. આપનું
બરત=અળસ અથવા કાચની નાની ગોળ
કંકડીઓ મૂકીને બરાટું બરત.

આપહું, ન. [સં. સર્વર]
માટીના વાસણનો ભાગેલો કંકડો; ઠીકફે.

આપણું, (ખાંપણું), ન. રાખ કપર
નાખવાનું કપડું. (૨) ન્યૂતતા; અપૂર્ણતા.
(૩) કતંદ.

આપરિયું, ન. એક ભતનું ઔષધ.
(૨) આંખમાં બરવામાં આવતું ભસતનું
બરણ.

આપરી, સ્ત્રી. લિંટની પોપડી; શુંશું.

આપરોડોડિયો, પુ. એક એકથી
માંત્યાભવ નહિ એવા બે પૂતોભિના પ્રત્યેક.

આપરોઝબેરી, પુ. બહુજ પહેચિલો
ને પકો પૂર્ત; મહા ડગ.

આપવું, કિ. સ. ઢગલામાંથી પાવ-
ડા વડે થોડું થોડું કાપવું, ભેળવવું.

આખડું, ન. નાનું આખોચિયું.

આખોચિયું; ન. પાણીને નાનો ખાડો.

આમ, પુ. સ્તંભ; યાંભલો. (૨)
ખમો. [સદનશીલતા.

આમચી, સ્ત્રી. આમોરડી; ધીરજ;

આમણિયું, ન. કોસનો ચામડાનો
દોર; વસ્ત.

ખામણું, ન. ઘણીનું ઘસણ મૂકવા સાર કરેલો નાનો ખાડો. (૨) નાનાં ઝાડને ફરતો જે છછરે ક્યારે કરવામાં આવે છે તે; આસવાસ.

ખામણો, પુ. ખાનું; ખડ. (૨) નાનો હિંગણો માણસ. (૩) બડો.

ખામી, સ્ત્રી. [ફા.] ઓછ-પણું; અપૂર્ણતા; ન્યૂનતા (૨) ભૂલ; દોષ. (૩) કલંક. (૪) ખોટ; ઘટ.

ખામુખા, અ. [ફા. શાહ-મલાહ] ખમુસ; મુઠામ; શુદ્ધિપુર-સર. (૨) નક્કી; અરેખર.

ખામોશ, સ્ત્રી. [ફા.] ખમી જડું તે; સહનરીક્ષતા; સજુરી.

ખામોશી, સ્ત્રી. સાખી રહેવાનો શુભ; સહનશીલતા; સજુરી.

ખાયડી-ખાઈડી, સ્ત્રી. ગરવાળખી રીતે ખાવું તે; કાચ કરાવવશ્યે જે કંઈ મેળવવું તે; (૨) વડાજ; દલાલી. (૩) પેદારા; મજતર.

ખાર, પુ. [સં. ક્ષાર] ખારે પદાર્થ. (મીઠું, સિંધવ વગેરે.) (૨) કંપ; વેર; અદાવત. (૩) દંબ્યાં; અદેખાઈ.

ખારટ, વિ. ખાટ; ખારાટ; થોડી ખારાસવાણું.

ખારપાટ, પુ. ખારાવાળો નખીન. (૨) મીઠું પાકતું હોય તે જ્યાં.

ખારંખારિયું, વિ. ખારને લીધે જળતાકે દંબ્યાંથી જેનું સસીર ઉવાઈ જતું હોય-જેટું.

ખારણુંજણું, ન. મુખ મુધારવાનું તે; મોં સાર કરવાને આવતું તે.

ખારવણું, સ્ત્રી. ખારવાની સ્ત્રી.

ખારણું, ન. ખોળિયું; ગોઠાણું રંજિત કપડું.

ખારવો, પુ. એક જાતના લોક; વઢાણું જેટલારી જાતિમાંની એક; વઢાણુવટી. (૨) ઠાપરાં ચાળનારો; તે જાતનો માણસ. (૩) વિ. ખારાસવાળો (ગોળ).

ખારાટ, પુ. ખારાપણું; ખારાસ. ખારાશ, સ્ત્રી. ખારાપણું.

ખારિયાં, ન. ચીમડાને મીઠું ચરાવી રાખી મૂકેલા કકડા (૨) ભૂખે મરવું તે; ભૂખે સૂઝાવું.

ખારિયું, વિ. ખારીકું; ઘેરીકું (૨) જુલુ ખારિયાં.

ખારી, સ્ત્રી. એક જાતની ખારા સ્વાદની બાજ; વનસ્પતિ વિરોધ. (૨) એક અમુક વળનનું તોલ. (૩) વિ. ખારીકું.

ખારીકું, વિ. ખારવાણું; કંધીકું.

ખારીવલા, સ્ત્રી. એક જાતનું પંખી.

ખારપી, સ્ત્રી. વિધવા સ્ત્રીને પહે-સ્વાનો સાડલો.

ખારું, વિ. જેમા ખારાસહોય તેવું. (૨) અગ્રિય; અજખામણું. (૩) ખારવાણું; કંધ્યાણું; ખાટખાટ ઉસ અથવા ખારખાર દવચ્ચણુજ ખાટ.

ખારેક, સ્ત્રી. [સં. ચર્ચુર] ખાનુરીનું મુકું ફળ.

ખારેકપાક, પુ. ખારેકાને ખાંડને જાતાવેલો પાક.

આરેકીબોર, ન. અરેકના જેવાં
મીઠાં ને મીઠાં બોર. [રિયો બોર.

બોરે, પુ. [મં. જ્ઞાન] પાપ-

બોરે, વિ. કારવાળી જમીન;
બોરી જમીન [માગરવાળી જમીન

બોરેપાટ, પુ એક સ્મત. (૨)

બોલ, બો. [મં. ચમલ્લ]

બામરી; તથા (૨) ગ્રામ; બોલ; પઃ

બાલરી, સ્ત્રી. તથા; બાલ; બામરી

બાલપા, પુ. [મં. ચમલ્લ+પૂ=

સાફ કરવું] જનાવરોનાં ચામડા સાફ
કરનારો; ચમાર. [કાલવવું.

બાલવવું, કિ. સ. બાલી કરવું;

બાલસા, વિ. [અ. ચાલસાદ]

પોતાની સત્તાનું; એક બાલિના તાળાનું;
આમનું. (૨) ચરકારી; બિનિય સરકારના
વહીવટનું. (૩) શિખની પ્રતિસત્તાથી કમા
યેલેલા રાજ્યને અને લોકને 'બાલસા'
કહેતા. બાલસા=શીખોના શુકની પોતાની
બાલ મીલકત.

બાલિક, બાલિક, પુ. પેદા કરનાર.

બાલી, સ્ત્રી. બજારવાળી; બજારમી.

કિ. પ્ર. હાથે પને બાલી ચડતી.

બાલી, વિ. [અ.] જ્યાં કંઈ

ન હોય તેવું; બરેનું ન હોય એવું; કાનું;
(૨) નકામું; બ્યર્થ. (૩) માત્ર; ફક્ત.
(૪) પેસા વગરનું. [કાનુંકમ.

બાલીબજાર, અ. હદવ બાલી;

બાલીપટ્ટું, કિ. અ. કાંઈ ન

થવું. (૨) પુરાવા વગર રહેવું.

(૩) નબળા પડી જવું. [બ્યર્થ.

બાલીખીલી, અ. અમરું; નકામું;

બાલું, ન. [મં. ચમલ્લ] લે-

કનું કપડું આનદું. (૨) ચમવાની

આજના તત્ત્વો વચ્ચે રાખવામાં આવતું

બટ (૩) અનાજ ઉપર ઠાંકવાનું ધાત.

(૪) વાચેતર કયાં વિના એક ચામાસું

પડતું રહેવા લીધેનું બેતર. [ખુકું.

બાલેશ, વિ. [અ.] સાફ;

બાલે, વિ. [સં. ચાલ્લ=

બાલું] બાલવું; બા બા કરતું હોય એવું.

બાલે, પુ. જુઓ બાલે.

બા, બાવાનું; બાવાની સ્ત્રી. (૨)

બોરાક; બાનપાન.

બાલે, પુ. [અ.] બંધર;

સરસાર; રોક. (૨) ધણી; પતિ; વર;

રસમી.

બાલું, કિ. સ. બહાનું કરવું; ન-

મનું; ચમનું. (૨) સહેલું; વેલું. (૩)

વાપરવું; બોચરવું. (૪) લાગવું; ખરચ

પડવું. (૫) કિયા કરવી. (૬) ચોરી છ-

પીધી લેવું. કિ. પ્ર. પેસા બાવા=લાલ

લેવી. તરફ બાલો=સુકાવું. થાક બાલો=

આરામ લેવો. વધામણી બાવી=આનંદ-

ની વાત જણાવવી. બાલ બગાડવું=

વરોબર બદલો નહિ આપવો. બાલને

બાલવું=નીમકદરામ થવું. બાવા બાલું=

બચકર થાવું. બાલ લેવું=બદલામાં

નાણાં લેવાં. બાઈ જતું=મોલિયાં કરવું.

બાલથી લેવું=પરવારવું. બાલોપીતો=

સારી સ્થિતિવાળો. ખાઈથીને મંડવું = ખંતથી કામ કરવું. સાથે ખાવું = આડો વ્યવહાર રાખવો. [એક ધાસ.

ખાવો, પુ. ધણું ઉડાં મૂળવાળું

ખાસ, વિ. [અ.] અંગતું; પોતાનુંજ.

(૨) બહુજ ભરી; આવરથક.

ખાસગત, વિ. [અ.] પોતાનુંજ. (૨) ખાનગી.

ખાસગી, જુ. ખાસગત.

ખાસડકુટો, પુ. ખાસડાં ખાધા કરે એવો માણસ. (૨) કંટાળા ભરેલું કામ.

ખાસડાંખોર, વિ. ખાસડાં ખાનાર.

ખાસડાંખાજી, સ્ત્રી. એકબીજા ઉપર

ખાસડાં નાંખીને મમ્મત કરવી તે; ગદ્ગદ મસ્તી. (૨) અસભ્ય લડાઈ લડવી તે; લડાઈ.

ખાસડિયાંકેળાં, ન. કેળાંની એક જાત. (એની વચમાં કાળો રેસો હોય છે)

ખાસડું, ન. પગરખું; જુનો ભોટો.

ખાસદાર, પુ. સાથે રહેનારો માણસ; પરિચારક; ઘોડાને સંભાળનાર.

ખાસદોરત, પુ. બહુજ પ્રીતિવાળો મિત્ર; ખાનગી મિત્ર.

ખાસજરદાર, પુ. સરદારનાં હથિયાર લઈ સાથે ફરનાર.

ખાસાનુંબીડું, ન. વૈષ્ણવોના મંદિરોમાં મહારાજને અને ઠાકોરજીને માટે જે ખાસ પાનનાં બીટાં જનાવવામાં આવે છે તે.

ખાસિયત, સ્ત્રી [અ.] સ્વ-ભાવ; પ્રકૃતિ (માણસની). (૨) ગુણ;

ધર્મ; અસર; (પદાર્થની) ટેવ; આદત; સ્વભાવ.

ખાસી, વિ. વપણ રહિત. (બળદ અને ઘોડો જેના વપણ કાપી નાખેલા હોય તે ખાસી કહેવાય છે). (૨) ખસી.

ખાસું, વિ. [અ.] સારું; રેંદું.

ખાસું, અ. વાહવાડ; સાકું; એટ.

(૨) શાખાયા; સલે.

ખાગ, પુ. [સં. ક્ષાલ્ = ધોતું]

પાણીની નીક; મોરી. જેને એક છેટે પાણી જવાની નળી મૂકેલી હોય એવી ચોક્કસી. (૨) જેમાં ધરતું મંદું પાણી એકંદું થતું હોય એવો નાનો ખારો;

(ખાળકુંડી). (૩) ચામડી; ધાત કિ. ય. ખાળે જતું = પિસાળ કરવા જતું.

ખાળકુંડો, પુ. ખાળતું માંણી જવાને જમીનમાં કરેલો ઉડો ખાડો.

(૨) સંડાસતો કુંડો.

ખાળકુંડી, સ્ત્રી. ખાળને છેડે પાણીમાંનો કચરો કરી રહેવા બનાવેલી કુંડી.

ખાળણું, કિ. સ. બંધ પડાવણું; અટકાવણું; રોકણું.

ખાળું, ન. જમીનગીરી; બાંધધરી.

ખાળો, પુ. રોકાણ; અટકાવ. (૨) વાર; વિવંન. (૩) બંદર; મુકામ; વિસામો.

(૪) વિ. ખાળનાર; રોકનાર.

ખાં, પુ. [ફા.] મુસલમાન ગૃહસ્થો અને અમીરોને બોલાવવાનો આનવાચક શબ્દ; સરદાર. (૨) ખૂબી

ચિહાનનાર; કદર ભુજનાર; ઉસ્તાદ.

ખાંખડિયું, ન. કાંસો; હથરસ.
 ખાંખણું, ન. ચોળવાનું એક એસડ.
 ખાંખત, સ્ત્રી. ચાનક; ધ્યાન; કાવચ;
 ખતથી કામ કરવાની ટપ. (૨) છીડ; ચટ.
 ખાંખતી, વિ. ખંટીયું; મહેનત; જે
 કંઈ હોય તે સાચવી રાખવાની ખંતવાળું.
 ખાંખરોદયું, કિ. સ. ઘસીને ચા-
 પડયું; જરા જરા લનાડયું.
 ખાંખાખોળા, પુ. બધે ઠેકાણે ઉધું
 નીચું કરીને ખોળવું તે.
 ખાંખારણું, કિ. અ. ખાંખારણું;
 ખાંખારો કરવો. (૨) ઘોડાનું બોલવું.
 ખાંખારો, પુ. જી. ખાંખારો.
 ખાંખાં, ન. બ. વ. ફાંફાં
 ખાંખડ, પુ. સામેલો બેડોજ કકડો
 (૨) પીગળી ગયેલી ઉટનો કકડો.
 ખાંખડી, સ્ત્રી. નાનો ગાંખડો.
 ખાંખડો, પુ. [સં. ક્ષદ્=ખરડું]
 ખરી ગયેલો કકડો; કાંકરો; (૨) રાંખણા.
 સ્ત્રીપ વગેરેના કકડા કે કાંકરા.
 ખાંખુ, પુ. ભણમેદ; મળતિયો.
 (૨) ખાંખું.
 ખાંચ, સ્ત્રી. ખાંચો; ખોલ; ખો-
 ભણ. (૧) સાંકડ; ગુંચવણ (૩) ખોટ;
 સુક્ષાત. (૪) જમે ઉધારનો વાલો નહિ
 મળવા તે: વધવટ.

ભણનાકું; ઝીણી નજરનું. (૨) ગૂચવણ-
 વાળું. (૩) ઉચુંનીચું.

ખાંચખુંચીયું, વિ. ખાંચાખુંચી-
 વાળું. (૨) અધ; અટપટ.

ખાંચડ, સ્ત્રી. કડાનું એક તરફની
 ઉડી જગા. [ખાંચું કડાવડું.

ખાંચણું, કિ. સ. ખેંચી રાખવું;

ખાંચાખુંચી, સ્ત્રી. નાના મોટા
 ખાંચાવાળી સ્થિતિ; ખુખાખોચરા; ઉચું-
 નીચું. [વાળું.

ખાંચાળું, વિ. ખાંચાવાળું; વાંધા-
 ખાંચો, પુ. ખાંચો અથવા વાંક.

(૨) સાંડો રસ્તો; રસ્તાનો ફાંટો; નાનો
 મહોલો કે પાવ. (૩) ખુણો (૪) વાંધો;
 દરકત. (૫) અટકાવ; બંધી.

ખાંજણ, સ્ત્રી. દરિયાનું પાણી ભરાઈ
 રહેતું હોય એવી જગા.

ખાંજરું, ન. ખુણાનું ઠેકાણું; ખુણો.
 (૨) વાપર વગરની જમ્યા. (૩) કુખીનું
 સ્થાન; કુટણખાનું; ઢંકો.

ખાંડ સ્ત્રી. [સં. ગ્વણ્ટ]
 મળપણવાળા રસની ખનાવેલી રેતી જેવી
 સફેદ વસ્તુ. કિ. પ્ર. ખાંડ પીરસવી=ખીંદું
 બોલવું. ખાંડ ખાળી=ખ. મારવી.

કુકુટ, પુ. અકળા-

લાડાનું ખાંડવાનું ખાડાવાણું ગચિયું;
ખાંડવાનો ગોળ ખાડો.

ખાંડણી, સ્ત્રી. ખાંડવાનું નાનું પાત્ર.

ખાંડણું, ન. ખાંડવાની વસ્તુ; ખાં-
ડવાનું. (૨) ખાંડવાની દિશા.

ખાંડવ, ન. [સં.] કુરુક્ષેત્ર
આગળનું એક વન, જે અનુભવે બાણ્યું
હતું તે.

ખાંડયું, કિ. સ. ક્યારનું; કંટકું;
લાંગડું. (૨) આધાત દરેક; ધા-લકડા
મારવા. (૩) અકબાવડું; રથડડું.

ખાંડિયું, ન. નાની ભેંસ.

ખાંડી, સ્ત્રી. વિરા મણનું માપ.

ખાંડિખંધ, વિ. પુષ્કળ; જ્યાખંધ.
(૨) અ. બાધે જતી.

ખાંડું, વિ. [સં. સ્વણિત]
બાગેશું; વૃદ્ધેશું.

ખાંડું, ન. [સં. સ્વર્ગ]
એક તરફ ધારવાળી તરવાર.

ખાંધ, સ્ત્રી. [સં. સ્કંધ]
ગરદન. (૨) ખુદ. કિ. પ્ર. ખાંધ દેવી=
ટેકો કરવો; મદદ આપવી.

ખાંધિયો, પુ. ઉચ્ચનાર; ટેકો
આપનાર; મડદું ઉચ્ચનાર. (૨) ખુશા-
મતિયો. (૩) મદદગાર.

ખાંધી, પુ. ખાંધવાનો (બગદ)

ખાંધું, (કાંધું), ન. કંડે કંડે નાણાં
ધરવાની ગોળવણી; હફતો.

ખાંપણ, સ્ત્રી. ખામી; ખોટું. (૨)
મડદા ઉપર ઓટાડવાનું કપડું; કંદન.

ખાંપણું, કિ. સ. પાંચડાથી આમ-
તેમ ફેરવડું; ઉપર ચડાવડું. (૨) સોરડું;
ખાંપા કાઢી નાંખવા.

ખાંપો, પુ. સપાટીની ઉપર રહી
મથેલા કચરો; ગરબે; ખુંપો.

ખાંસ, પુ. [સં. સ્તમ્ભ]
યાંજલો; થંભ.

ખાંસી, સ્ત્રી. મરી ગયેલા બહુતા
માણસના સ્મરણથી જે સ્તંભ હોયો કરવા-
માં આવે છે તે; પાણિયો. (૨) ખોશણ.

ખાંમી, જી. ખામી.

ખાંચણિયો, પુ. જી. ખાંચણિયો.

ખાંચણી, સ્ત્રી. જી. ખાંચણી.

ખાંસડું, કિ. અ. ઉધરસ ખાવી;
કાંસડું. [વપણ કાપવા તે; ખસી.

ખાંસી, સ્ત્રી. ઉધરસ; કાંસો. (૨)
ખિચખિચ, અ. ભરથક; સજડા-

સજડી; ગીચ; ચિત્તર.

ખિચગાદણું, ન. સેરસામાન લાવ-
વાનું માડું; ખડરો; ધીરું અને હેલા
ખાતું આવડું માડું. (૨) વિ. ધીમું
કામ કરનાર (માણસ).

ખિચાખિચ, અ. ભરથક.

ખિચોખિચ, અ. એક બીજા સાથે
બચરડાઇ સ્વેત હોય તેમ. (૨) વિ. ગીચ;
ચિત્તર; અટોચટ.

ખિજગાદણું, જી. ખિચગાદણું.

ખિજડો, પુ. [સં. સ્વદિર]
એક ભતનું કાંસાવાળું માડું; સમડો.

ખિનાખ, પુ. (અ.) ઉપનામ;
પદવી; ઉપકાળ; ઉપાધિ.

ખિદમત, જુ ખીજમત

ખિન, વિ [સ સિદ્] મ-

નોમ ગયેતુ, દીલગિર, નાસીપાસ હુ ખા

ખિનતા, સ્ત્રી [સ સિદ્]

નાસીપાસી, નાહમેદી, રોક દીલગિરી

ખિમણુ, ન સગીનાઓમા નચ બે

સાદનાતુ ખાતુ (૨) વાળીમા જડેલો લીસે

ખિમા, જુ કમા

ખિયાલી, વિ ખીલેલુ, મત (૨)

ખ્યાલી તરગી

ખિલ્લેડોડી સ્ત્રી જુ ખીસગલી

ખિલ્લત, જુ ખિલ્લત

ખિયવત, ન (જ) ખાનગી

સનાહ ગુપ મસનત

ખિલાવટ, સ્ત્રી પ્રકુલ કાંડ તે,

જળબોને સરસ બનાવવુ તે

ખિલાડી, જુ ખેલાડી

ખિલાવણુ, કિ સ ખીલે એમ

નરવુ, કુલાવણુ, ચઢાવણુ ગમ્મત ગ્વી

રમાડડ, ઉત્તેજન આપણુ

ખિયોડી, જુ ખીસકે લી

ખિયોણુ, ન રમકેહુ

ખિટલત, સ્ત્રી પ્રસન્નતા ખતાવવાને

જે ચોપાક આપવો તે, સરચાવ, પહેરા-

મારી (આમા કપડા, ધરેણા અને હથિ

યારનો સમ વેશ યાચ છે)

ખિસમિસ, સ્ત્રી (ફા વિ

શમિસ) હનિશ વગરની મુઠ્ઠી પ્રાણ

ખિસણુ, જુ ખસણુ

ખિટલિયાણુ, વિ વાકણિયુ, આ-

કદીવાણુ (ખિટલીયાળા વાળ)

ખિડ, જુ ખીણુ

ખીખી, અ દાત દેખાય તેમ

ઉતાવળા હસતુ તે, ખડખડ (૨) મળ

રીને હસણુ તે

ખીચ, વિ ગીચ, ભરચ

ખીચડિયુ, વિ રોળભેળિયુ, પચ

રાક (૨) ખીચડી ખાઈને પડી રહેનાક

ગરીબ

ખીચડી, સ્ત્રી એ હુ વરેતુ જુદી

જુદી બતલુ અન્ન, મિથણ, રોળભેળ

(૧) જીકઠા લા દાળચોખા (૩) સીધુ

(૪) ખાવાને એક પદાર્થ કિ પ્ર ખી-

ચગે ખાવીન્ન આ પડયા રહેણુ

ખીચડે, ન ખીચડીનુ હસણુ રૂપ

હસમ ખેરાક (૨) ખેરાન સીધુ કહેવ

ગાંતુ ખીચડ ખાણુ ને ગાડાની માથે જણુ

ખીચડે, પ્ર ખીચડીનુ માથે રૂપ

ચોખા અને મરનો અથવા આખા પડે

હાળનો ખાવાનો એક પદાર્થ (૨) ગોઠાળો,

અ બજોટો કિ પ્ર ખીચડો કરવો-

રોળભેળ રી દેણુ, ગોઠાળો કરવો

ખીચી, સ્ત્રી ખીચડીનુ ખાળકની

ભાણાનુ કાણુ રૂપ (૨) પાપડ સાથે લાલને

ખા વો તે

ખીજ, સ્ત્રી ચિદાહ જવાની ખાસિ-

ચત, ખીજવાઈ જવાનુ જે કંઈ કારણ

હોય તે, ચીટ, રીસ

ખીજમત, સ્ત્રી સરભરા, સેવા,

હાજરી, વહેનાત

ખીજમતદાર, પુ સેવક; હજુરિયા; તહેનાત હાવનાર; ખુશામતીયા.

ખીજમતદારી, સ્ત્રી. આડરી; પરિચર્યાની ખુશામત.

ખીજવણું, કિ. સ. ચીડવણું; શરસે કરવું; કરસેવું; પનવણું.

ખીજવાણું, કિ. અ. ચિડાણું; શરસે થવું. [ચિડાણું.

ખીજણું, કિ. અ. વડવું; લડવું; ખીટલિયાણું, વિ. અણીદાર ગર-

જવાણું; વિંધી નાંખે એવું.

ખીટી, સ્ત્રી. સરસામાન ભેરવજાસાટ સિંતમાં જે નાના દુહા ખીલાઓ ધાવવામાં આવે છે તે; ખીલી; આકડા. કહે- ખીટીએ પોતિયું=જેમાં જવાબદારી નહિ તે. કિ. પ્ર. ખીટીએ મૂકવું=જે મૂકવું.

ખીટો, પુ ટોટીને તખીનમાં પાસવાતો માપવાજો ખીલો; છુટક મેખ.

ખીડકી, જુ. ખડકી.

ખીજુ, સ્ત્રી. જે કંઠા ભાગ વચ્ચેનો પ્રદેશ; ટેકરીઓની વચ્ચે આવેલો સાંકડો રસ્તો, કાતર.

ખીજો, પુ. [અ.] છુંદો: ત્રીણી-ત્રીણી કરચો કરવું માંસ.

ખીર, સ્ત્રી. [સં. ક્ષીર] ભાવને પાણીમાં બાંધ્યા પછી તેમાં થોડું

દૂધ અને ગજામણ તાખી હાલણીને બનાવેલો ખાવાનો ચણચ. (૨) જેમાં સુખ્ય દૂધ હોય એવું જોખન. (૩) દૂધ. (૪) નિઃસ્પાર.

ખીરું, ન. ખીર જેવો બંધે પ્રવાહી

રમડો; વેમણ; બંધેખી બનાવવાને તૈયાર કરેલો આથો. (૨) તુરત વીધાએલો ઢોરવું

દૂધ. (૩) બહુજ કુમળી એક બતની કાકડી.

ખીરિદડું, ન. [સં. ક્ષીર+ઉદક] દૂધના જેવું થોડું ઘોળું પાણી; પવિત્ર થોડું જળ. (૨) પુ. ન્હાવાને ભેગાં

કરેલાં દૂધ પાણી. (૩) ન. સ્ત્રીઓને 'પ' હેરવાનું એક વસ્ત્ર.

ખીલ, પુ. [સં. ક્ષીલ] આંખનાં ચોપવામાં જે નાના ગઢા થાય છે તે; મસા. (૨) માણસ જીવાનીમાં

આવતાં તેના ચોટાના ભાગ ઉપર જે નાની નાની કોશીઓ થઈ આવે છે તે.

ખીલજોડીલો, પુ. છાંદરાંની એકરમત.

ખીલટો, પુ. [સં. ક્ષીલ] ધંટીનું કપડું પટ જેની આસપાસ ફેરે છે તે ખીલો. (૨) ધંટીના નીચલા પડની

વચ્ચે રહેતો લાકડાનો અણીદાર કંકડો.

ખીલદટો, પુ. છાંદરાંની એક રમત.

ખીલમાંકડી, સ્ત્રી. ખીલટો ને માંકડી.

ખીલવટ, સ્ત્રી. ખીલવણી; વિહસ; ખિટણ. (૨) પુ. જે કપડામાં ચડાવો કરેલો હોય તે.

ખીલવટો, પુ. ખીલવનાર.

ખીલવણી, સ્ત્રી. ખિલાવવું તે; સોનાવવું તે. (૨) ચંદવણી; ઉરફેણી.

ખીલવણું, કિ. સ. ખીલે તેમ કરવું. (૨) દેખતીને વધારે સારું બનાવવું (૩) ચડાવવું; ઉરફેવું; કુલાવવું. (૩) ખીલવું.

ખીલવું, કિ. અ. ફાલવું; ફાલવું.

(૨) શોભતું; દીપતું; બહાર આવતું. (૩) ખુશમાં આવતું. (૪) વિજરતું; ફાટતું. (૫) બખીયા દઈને સીવતું.

ખીલાપાટી, સી. લોખંડમાં પેચ પાડવાનું એવર તે.

ખીલારખું, વિ. ખીલે ખાંચું રહે-નારું (ટોર). (૨) ખીલા સરખું: ખીલાના ધાતનું. (૩) હપસેલો કે ખગેલો આસર ખીલી, સી નાનો ખીલો; ચૂક. (૨) ટાંકણી. ૩ મ ખીલી ડોકવી=પાકું કરતું; હરકત નાંખવી.

ખીલીખટકો, પુ. ખીલી ખૂંચવા જેવી પીડા; હરકત; નડતર (૨) નુકરાન; લેવા દેવા.

ખીલીપક્ષિયારાં, ન. ખીલીવાળાં બરડવાં; કદતાં સાંઝાનાં ખીલીવાળાં મોઢિયાં.

ખીલો, પુ. [સ. કીલ] એક તરફ અણી અને ખીજ તરફ માથું હોય એવો લાકડા કે લોહનો નાનો મેટો કકરો. (૨) ટોરને બાંધવા માટે બખીનમાં બોલેલી લાકડાની એખ. કહેવોટોરખીલાને ભેદે ફે. કિ. પ્ર. ખીલે નહીં કરતું. ખીલે ડોકવો=સ્થિરતાથી થઈને પડતું.

ખીસર, પુ. સંક્રાંતિ.

ખીસકેલી, સી. હંદર જેવા દેખાવતું એક નાનું પ્રાણી; ખિસ્કેલી.

ખીસાકાતડ, વિ. ખીસું કાતરનાર; છાપી રીતે ચોરી કરનાર. (૨) ના. સારા દેખાવનો ચોર.

ખીસાખરચ, ન. વાપરવા સાડ

ખીસામાં રાખવાનું નાણું; હાથખરચી. ખીસાખાલી, વિ. ભિખારી; ગરીબ. ખીસિયાણું, જી. ખસિયાણું.

ખીમું, ન. (પા. ચસિહ) ગજતું: ચુંબું. ૩. પ્ર. ખીસાખાલી=ગરીબ ખીસામત=લાંચિયો. ખીસાનું તર=પૈસાદાર.

ખુઆર, જી. ખુવાર.

ખુજલી, સી. ખણજ; ઘેળ; ખંજ. વાળ (૨) એક ભતનો લવચાદોર; ખરજ; ખસ, દાદર, ખરજતું, વગેરે. (૩) જે નાથી ખંજવાળ આવે એવી રત્નેદી.

ખુટકે, પુ. જોડ; ધડ; જોડ; ખૂટ; કસર. [(૨) આખલો; ગોધો.

ખુટકો, પુ. ધનધમતો અંગારો; સાવો. ખુટાડતું, કિ. સ. જોડું કરતું; ધરાડતું. (૨) ફેડતું; ફિટાડતું.

ખુટેલ, વિ. જેની પાસેથી ધન ખૂટી ગયું હોય એવું; કંગાલ. (૨) વચનભંગ; દેવા-બિયું. (૩) ફેડતું; સામા પક્ષમાં મળી ગયેલું. ખુડ, ન. ધાણું; અગાસી.

ખુણ, સી. [સ. શુણ] નિ-શાની; વિહન. (૨) ખુણ; કિશા.

ખુણિયાણું, વિ. ખુણવાણું; જેને ખુણ હોય એવું.

ખુણો, પુ. કાણ; ખાણો.

ખુત, સી. અડચણ; હરકત.

ખુખો(આ.)મુસતમાની ધર્મક્રિયા

ખુદ, સ. (પા.) પોતે; જાતે: જેને હૃદયેથી બોલાવું હોય તે પોતે જ. (૨) વિ. અસલ; મૂળજેવું હોય તેવું; શુદ્ધ.

ખુદા, પુ. [ફા.] પરમેશ્વર; પ્રભુ.

ખુદાઈ, વિ. [ફા.] ખુદા સંબંધી; ખુદાનું (૨) કુદરતી; દેવી. (૩) પવિત્ર; પાક (૪) છબ્બપટ રહિત; સાદુ.

ખુદાતાલા, પુ. [ફા.] પરમેશ્વર; પરવરદિમાર; પ્રભુ.

ખુદાપરસ્ત, વિ. [ફા.] પ્રભુ-પરાયણ; ખુદાને માનનાર; આસ્તિક.

ખુદાવંત, વિ. [ફા.] ખુદા સમાન; ઈશ્વરતુલ્ય. (મોટાપણુ દેખાડનાર વિશેષણ; શાનશાહી કે માલિકીને માટે વપરાતું સંજોગબળ.)

ખુન, જુ ખૂન.

ખુનકી, સ્ત્રી. [ફા.] લહેર; ઘેન ભરેલું આગમ.

ખુનખાર, વિ. [ફા.] લોહી રેડાય એવું; લોહીની છાંખો દેડે એવું, માણુદારક; અતિ ધાનકી.

ખુનરેશ, સ્ત્રી. [ફા.] કનક; કાપાકાપી; જેમાં ખુનની-લોહીની નીકા વહે એવી મારામારી અને કાપાકાપી તે.

ખુનામરહી, સ્ત્રી. ખુનરેશ; કાપાકાપી.

ખુની, વિ. [ફા.] ખૂન કરનાર; ધાતકી; જેની આખોમાં ખૂનનો જુરસો હોય તેવું; મારી નાંખે કે છવ લે એવું.

ખુનસ, સ્ત્રી. ખૂન કસાવે એવી હેરી લાગણી; વેરઝેર; કિન્નો; ખાર.

ખુનસી, વિ. ખુનસવાણું; કિત્તવાણું; ખારીલું; હેરીલું.

ખુખ, વિ. ઘણું; પુખ્ત.

ખુખમુરત, વિ. [ફા.] સારા ચહેરાવાળું; દેખાવડું, રૂપાળું; ફૂટકું; સુંદર. [૩૫: સુંદરતા. (૦) શોભા.

ખુખમુરતી, સ્ત્રી. [ફા.] રૂબ-રૂબાફાડ, ન. ગીયો દેવી ખાનાર એક પખી.

ખુખી, સ્ત્રી. [ફા.] અંદર જોડોચારો શુષ્ક; રહસ્ય (૨) મજા; લહે-નવ. (૩) યુક્તિ; ચતુરાઈ. (૪) નેકી.

ખુખીદાર, વિ. ખુખીવાળું; ચમત્કારિક. ખુમચો, પુ. છાછરી ધાળી; ટાઠ; વાસક. (૨) લેટની વસ્તુ.

ખુમારી, સ્ત્રી. [ફા.] અદત્તા; નર્ (૨) કે. [બસક; કુમારા.

ખુમાશ, સ્ત્રી. [ફા.] રંગતી

ખુર, ન. [મ. શુર] ખરી; ઢોરના પગનો નખ. ડાખલો

ખુરચન, ન બહેા; ખરોટી. (૦) કચુખર; કાચુકોર ખાવાનું.

ખુરદો, (ખુડો), પુ. [ફા.] કિંમતી સિસને વસાથી કવરતી કિમતનું નાણુ લેતું તે; ચરચુરલ (૦) બંગાર (૩) હડાલી પુક કરતું તે.

ખુરદો કરવેલ, વેચી નાખતું. (૨) નકી નાખતું. (૩) બાંધી દેલી નાખતું.

ખુરજું, ન. એક ભતની મિઠાઈ.

ખુરસી, સ્ત્રી. [ફા.] પીઠે અડેલીને બેસાય એવી એડવાળી માંચી.

પુરસ્કૃં, ન. માધીનું બેસણું; આટલી.
પુરસ્કૃં, પુ. [ફા.] સૂચનાગ્ર-
થણ; સૂચન.

પુરસ્કાની, વિ. પુરસ્કાનનું; પુ-
રસ્કાની અર્થભેદન તરફથી આવતા
બેઠાં ભતના ખીન.

પુરસ્કૃં, વિ. દીવ, બદર પદ્મ,
પદોણ રહેણ દોષ એવું (૨) સાંભળુ,
સાંભળાવું; ખતલ

પુરસ્કૃં, કિ. અ. ઠપકુ, માંદણ
થવું; ખસી જવું (૨) મોખવું; ખીસવું;
દીપવું

પુરુષામા, પુ. [ફા.] બેઠા જ-
ખાયો તે; સ્થાન સમભાઈ જવું તે; સ્થ-
પતા; સમભાઈ (૩) નિકાલ; નિષ્કાલ;
રતો (૪) ધર; મોઢાગ

પુરુષુ, વિ. વધાઈ; માંદણ; સ્પષ્ટ;
બદર. (૨) નિર્માણ (૩) સાં સમભાઈ
અને સભાગાય એવું (૪) નહિ વગરેવું
(૫) નહિ પેટ; હરકતું; અપૂર્ણ (૬)
નાર્ણ. (૭) નિષ્કાલ; ભાઈ; વધન.

પુરુષામ, પુ. [ફા. અર્થ] નર્ણ.

પુરુષાર, વિ. [ફા.] અત્યંત
હુખી; હેરાન; પાયમાલ; બેનર

પુરુષારી, સ્ત્રી. [ફા.] પાય-
માલી; બેનરી. (૨) નાચ; કાચ

પુરુશ, વિ. [ફા.] આનંદમાં
હોય એવું; આરોગ્ય. [ઉપરનો રસ્તો

પુરુશી, સ્ત્રી. [ફા.] બેનરી

પુરુષાખર, સ્ત્રી. [ફા.] મંગળ

સમાચાર; સારા સમાચાર; વધામણી.

પુરુશભા, વિ. [ફા.] પુરુ-
શને એવું; આનંદદાયક; મુંદર; મજેવું.

પુરુષાખતી, સ્ત્રી. [ફા.] પુ-
ગાની સામે પુરુશ બતાવવી તે; દાસ્ય-
વિનોદ. (૨) સારી વધામણી કહેનારને
કઈ બક્ષીસ આપવી તે. (૩) ઉનાન;
પુરુશી થવાથી જે કઈ આપવું તે.

પુરુષાખે, સ્ત્રી. [ફા. અર્થ] પુરુ-
શમંથ; વાસના; પરિભળ

પુરુષાખે, સ્ત્રી. [ફા.] મુગંધ.

પુરુષાખે, વિ. [ફા.] મુ-
ગંધિત; મુગંધીકર

પુરુશમિજા, વિ. [ફા.] પુરુ-
શને એવા સ્વભાવનું; આનંદી; રંગીલું

પુરુશ, સ્ત્રી. સીબલી

પુરુશમત, સ્ત્રી. [ફા.] બદુર
વખાણવું તે; લાછ લા કરવું તે; હાથપા.

પુરુશમતખે, વિ. પુરુશમત કરનાર.

પુરુશમતિય, વિ. પુરુશમત કરનાર;
ખરાખોગનો તોય ન કરતાં લાછ લા
કર્તા કરનાર

પુરુશલ, વિ. [ફા.] પુરુ-
શાવતમાં હોય એવું; ખુશી; મુખી. (૨)

આરોગ્ય, તંદુરસ્ત [(૨) દરાણતા.

પુરુશલી, સ્ત્રી પુરુશી બરેલી સ્થિતિ.

પુરુશી, સ્ત્રી. [ફા.] હાઈ; રા-
જ્યો (૨) મરજ; બાલ કિ. પ્ર. પુરુશી
કરવું=રીઝવવું. (૩) વિ આરોગ્ય; તંદુરસ્ત.

પુરુશો, વિ. જેને મૂંઝા ઉગી ન
હોય એવો પુરુષ; બદમૂંઝા.

પ્રસિયો, વિ. ખસી કરેલો; વપલુ વિનાનો.

ખુખારણું, કિ. અ. ખોખારણું. (૨) ચોતાની હાલરીસૂચક અવાજ કરવો. (૩) થોડાનું ઢલુઢલુવું.

ખુખારો, પુ. ખોખારો. (૨) ઢલુઢલુપાટ.

ખુચ, સ્ત્રી. સપાટીમાં પડેલો ખાટો; ખુગો. (૧) ચૂલ; ચૂક; ખોટ. (૩) અદા વત; હેર. (૪) બારીકો. (૫) ચૂંચવણ.

ખુચખાંચ, સ્ત્રી. ખાટોખેચો. (૨) ભૂલચૂક; ખોટખાંપણ.

ખુચણું, કિ. અ. [સં. છુદ્ધ] ચામડીને ભોંકાયા કરવું તે; ધોંચાણું; ખટકણું. (૨) દુઃખણું. (૩) દુઃખ ચલા કરવું; મનમાં લાગ્યા કરવું. (૪) કળી રહેવું; ખટકણું; અસંતોષ રહેવો.

ખુચાવણું, કિ. સ. ખેંચીને લઈ લેવું; ખુંદાંચી લેવું; દરી લેવું; તાણી લેવું.

ખુંદ, પુ. હાનું નિશાન. (૨) અ. બરોબર; માપસર.

ખુંટડી, સ્ત્રી. પગનું ઠેસણું

ખુંટડું, ન. ખુંટવાનું ઓળર; ચાપિયો. (૨) ખુંટવાનું કામ. [ખીમટો.

ખુંટણ, ન. ખુંટવાની ક્રિયા. (૨)

ખુંટણું, કિ. સ. [સં. કૃષ્] મૂળમાંથી ખેંચી નાખવું; વીણીવીણીને નિર્મૂળ કરવું; નિર્હંત કાઢવું. (૨) વાળ ચૂંટવું; વિણવું; વિખેવું. [કંકડો.

ખુંટાઉં, ન. ખેંચણું; અળતા લાકડાનો

ખુંટિયો, પુ. બાજમર; નહુચર. (૨) સાંઠ; આખસો.

ખુંટી, સ્ત્રી. ખીટી; મેખ; કપડાં લેસ્વવાનો ખીલો. (૨) ખુગો (કપાળની જે બાજુએ ખુણા દેડાળ્યા હોય તે). (૩) અંજરખાની કળી.

ખુંડું, ન. હુંડું; કરચો; ખરચો.

ખુંટો, પુ. ખીલો; મેખ; માયાવાલો આછીદાર કંકો. (૩) ગરબો; હુંડું. (૩) બંદરમાં લંચરતાં વડાણો ઉપર લેવાતો કર.

ખુંદણું, ન. ફૂંદતાં ફૂંદતાં ફરવું તે; ધમ્માચકડી. ખુંદણા ખમવાં=જે જે દુઃખ પડે તે સહન કરવું.

ખુંદણું, કિ. સ. ઉભે ઉભે ચાંપણું; ગુદણું (૨) ફૂંદતાં ફૂંદતાં ગાણું. (૩) હેસાન કરવું; પાનવણું; નરમ કરવું.

ખુંદાખુંદ, સ્ત્રી. ગુંદાખુંદ; કચરા-કચરી. (૨) કુંદાકુંદ; ધમાધમી.

ખુંદારણું, કિ. સ. ગુંદાવણું. (૨) હમચો લેવરાવણી. [ખારણી.

ખુંદાળણું, કિ. અ. ખાઈપીને મોત

ખુંધ, સ્ત્રી. [સં. સ્કન્ધ] ખસા આગળ થીકપર જે ટેકાનીકળેલો હોય તે.

ખુંધું, વિ. ખુંધવાણું; બરડેથી વળી ગયેલું. [પેસી જવું.

ખુંતણું, કિ. અ. કાઢવમાં કતરી પડવું;

ખુંપ, પુ. પસણવા જતા વરનો ચહેરો ઢંકાય તેમ તેના માયાપર નાખવામાં આવતા ફૂલના દાર વગેરે.

ખુંપડી, સ્ત્રી. નાનો છત્રી.

ખુંપડો, પુ. મોટી છત્રી; છત્ર; ટોપ.

ખેડક, પુ. ખેડવાનો જે હક તે.
ખેડાણુ, વિ. ખેડેલું; ખેડાણ હોય
એવું. (૨) ન. ખેડાટી હોય એવી જે જમીન
તે. (૩) ખેડવાનો જે લલોચ તે.

ખેડુ, પુ. ખેડુત. [ખેતીકાર.

ખેડુત, પુ. ખેડનો ધધો કરનાર;

ખેટો, પુ. ખેજો; ખેડ કરનાર.

ખેત, ન. [સં. ક્ષેત્ર] ખેતર.

ખેતર, ન. [સં. ક્ષેત્ર] ખેડીને

વાવવા માટે સારું કરેલો જમીન. (૨) જે
જ્યોત્ષ્ણી રણાણ હોય તે; ધધો. (૩)
અપકાર; માત્ર. (૪) શરીર; કાર્યવિભાર.

ખેતરપંડી, જુ. ઉતરપંડી.

ખેતરપાળ, પુ. ખેતરનું સંરક્ષણ
કરનારો દેવ; ગ્રામદેવતા.

ખેતરપા, વિ. એક ખેતરનો માપ
જેટલું અંતર હોય તેટલું [કસાવણું.

ખેતરણું, કિ સ. ઉતરણું; કાણું;

ખેતરધી, સ્ત્રી. ઘણું ખેતર એક
ખીનની સાથે જમતાં હોય તે બધી જમીન;
પાટી.

ખેતરાઉ, વિ. ખેતર સુબધી. (૨)

ખેતરની વચ્ચેથી નીકળતો માર્ગ.

ખેતરામણુ, જુ. છેતરામણુ.

ખેતરાં, ન. બ. વ. નાનાં નાના ખેતરો.

ખેતી, સ્ત્રી. [સં. કૃષિ] ખેડ-

વાનું કામ. (૨) વેપાર. (૩) ખંતથી
મહેનત લેવી તે. [ખેડું; ખેડુત.

ખેતીકાર, પુ. [સં. કૃષિકાર]

ખેતીવાડી, સ્ત્રી. [સં. ક્ષેત્ર

વાટિકા] અનાજનાં ખેતર ને

ફોનો વાડી. (૨) જમીન ખેડવાનો ધધો.

(૩) ખેતીનો લલોચ; ખેડુતનો ધધો.

ખેદ, પુ. [સં. શિદ્ ઓ.]

મનમાં તે દુઃખ થાય તે; શોક. કિ. પ્ર.

ખેદ કરવો; ખેદ પામવો. [કરેલું.

ખેદચક્ર, વિ. ખેદવાણું; દુઃખથી

ખેદન, ન [સં.] ખેદ કરવો તે.

ખેદના, સ્ત્રી. ખેદ; દુઃખ; પીડા.

ખેદાનમેદાન, વિ. અણાધને મેદાન
જેટું યદ્ય મથેલું; ઉપજી મથેલું; છેક
પાવમાત મથેલું એવું.

ખેદીવ, પુ. ખીસરના રાજકર્તાનું
માનસુચક ઉપનામ.

ખેદો, (કેટો), પુ. પૂઠ પકડવી તે;
પાછળ પડવું તે; ખેધો.

ખેન, ન. [સં. શિદ્] નડતર;
આટ. (૨) વેન; હક. (૩) કંઠાણો; મુ-

સીબત. ખેનખાટલો=ખેલું ખેન. (૪)
સુપનો રોગ.

ખેપ, પુ. સ્ત્રી. [સં. ક્ષિપ્
હ.) રોઈ દૂરની જગ્યાએ જઈને આવવું

તે; નાંટો; ફેરો. (૨) લાખી મુસાફરી.

(૩) વેપારી વસ્તુનું એક દેશથી ખીરે
દેશ આવવું જવું તે. (૪) એક એકવારી;

લપટો; વારો. (૫) પગપાડે લાગવું તે;
મહેનત; અભ્યાસ; ચાલક. (૬) ખેપી-

આનું મહેનતાણું.

ખેપટ, સ્ત્રી ૨૦; કચરો.

ખેપન, ન. [સં ક્ષેપન]
કાઢવું-જાખવું તે.

ખુપરો, પુ. ખરચો; દાંતો. (૨)
કપડામાં પડેલી ફાટ કે ચીરો.

ખુપવું, કિ. અ. અંદર હેંટું. પેસવું;
ખોહાવું; વિંધાવું. (૨) અંદર હિતરી ચાંટી
જવું; કળીજવું. (૩) રિયર થવું; પરી
સત્તા જમાવવી.

ખુપાવવું, વિ. સ ખુપે એમ કરવું;
પેસાડવું. (૨) -માં-અંદર પાછી રેવું;
થાપવું.

ખૂટ, સ્ત્રી. ધટ, ખુટકો; કસર.

ખૂટવું, કિ. અ. [સં. કુંઠ=
ગટકવું.] કોણ થવું; ધટવું. (૨) બધું
ખસાસ થઈ જવું; આવી રહેવું.

ખૂજો, પુ. [સં. કોણ] બે
દિશાની લીટીએ ન્યાં મળતી હોય તે
જગા; ખાંચો; પ્રાંત; અણી. (૨) ખારો;
ખાણ.

ખૂન, ન. [ફા.] મારી નાંખવું
તે; ધાત; દડા. (૨) લોહી. (૩) હવ
લેવા જેવા યુનો. (૪) જેર; જીરસો.

ખૂપવું, કિ. અ. પેસવું; ઘાબલ થવું;
અંદર જવું. (૨) જમાવવું.

ખૂખ, વિ. [ફા.] ધણું; પુષ્ટગ.
(૨) સરસ; મુંદર.

ખૂંચ, જી. ખુંચ.

ખૂંચવું, જી. ખુંચવું.

ખૂંટ, પુ. જમીનની. અમુક બદ
દેખાડવાને દોટલો પાત્ર. (૨) વિ. પૂરે-
પૂરું; માપસર; ખરેખર [નાર; ચાયમાલી.

ખૂંટ [સં. ક્ષય] ક્ષય;

ખેચર, ન. [સં. ચે+ચર]

આકાશમાં ગતિ કરનાર; હવામાં ફર-
નાર. (૨) ન. આકાશમાં ફરનાર પ્રાણી;
પક્ષી. (૩) ચંદ્ર તારા વગેરે ચદ. (૪)
દેવ. (૫) ભૂતપ્રેતાદિ.

ખેચરી, સ્ત્રી. બેનામાં આકાશમાં
ફરવાની સજ્જિ હોય એવી સ્ત્રી; દેવી;
નૈમણી. (૨) સમજી. (૩) હવામાં ગતિ
કરવાની વિદ્યા. (૪) એક ભતની થોમમુદ્રા.

ખેટ, ન. નાનું ગામડું. (૨) શિકારી
(આખેટ).

ખેટક, ન. વ્યસન; વળગાડ; વહેમ.
(૨) પુ. શિકારી (આખેટક). (૩) ન.

નાનું ગામડું. [ના. શિકારી. (૩) ખેટન
ખેટકી, વિ. શિકાર કરનાર (૨)

ખેટલી, સ્ત્રી. આખેલા વાળ વચ્ચેની
ખાલી લીટી; સેંથી.

ખેડું, ન. છેડું.

ખેટે, અ. વેચવો; ઉઠે; આપે; ફર.

ખેડ, સ્ત્રી. ખેતરને વાવવા વગેરેની
ક્રિયા; ખેડવું તે; ખેતી કરવી તે. (૨) ગામ.
(૩) કાંઠાવાળો એક રોપો. [ક્રિયા તે.

ખેડણ, (ખેડણ), ન. ખેડવાની તે
ખેડણહાર, વિ. ખેડનાર. (૨)

મહેનત લેનાર; કાર્ય કરનાર. (૨) ન.
નાયક; મુકાની; નાવિક.

ખેડતર, વિ. ખેડાય એવી જમીન.

ખેડવું, કિ. સ. [સં. કૃષ]
વાવવા મારે જમીનને સરખી કરવી;
મુધારવું. (૨) ફળવું. (૩) સફરો કરવી.
(૪) વેપાર કરવો; મહેનત લેવી.

ખેડક, પુ. ખેડવાનો જે દક તે.
ખેડણ, વિ. ખેડકું; ખેડણ હોય
એવું. (૨) ન. ખેડણી હોય એવી તે જમીન
તે. (૩) ખેડવાનો જે ઇછોગ તે.

ખેડ, પુ. ખેડવ. [ખેતીકાર.

ખેડવ, પુ. ખેડનો ધધો કરનાર;

ખેડો, પુ. ખેડો; ખેડ કરનાર.

ખેત, ન. [સં. ક્ષેત્ર] ખેતર.

ખેતર, ન. [સં. ક્ષેત્ર] ખેડીને

વાવવા માટે સારું ક્ષેત્રી જમીન. (૨) જે
ઉછોગથી રળાવું હોય તે; ધધો. (૩)
અવકાર; મારગ. (૪) સમીર; કાર્યવિચાર.

ખેતરખંડી, જુ. ઉતરખંડી.

ખેતરખાજ, પુ. ખેતરનું સરસણ

કરનારો દેવ; પ્રામદેવતા.

ખેતરયા, વિ. એક ખેતરના માપ

જેટલું અંતર હોય તેટલું. [ફસાવણું.

ખેતરવું, કિ સ. ઉતરવું; કમવું;

ખેતરાર્ધ, સ્ત્રી. ધણી ખેતર એક

ખીજની સાથે ધમત્તા હોય તે બધી જમીન;
પાટી.

ખેતરાઉ, વિ. ખેતર સંબધી. (૨)

ખેતરાની વચ્ચેથી નીકળતો માર્ગ.

ખેતરામણ, જુ. ઉતરામણ.

ખેતરાં, ન. જ. વ. નાનાં નાનાં ખેતરો.

ખેતી, સ્ત્રી. [સં. કૃષિ] ખેડ-

વાનું કામ. (૨) રેપર. (૩) અંતથી
મહેનત થેવી તે. [ખેડ; ખેડવ.

ખેતીકાર, પુ. [સં. કૃષિકાર]

ખેતીવાડી, સ્ત્રી. [સં. ક્ષેત્ર]

વારિકા] 'જાનાજનાં' ખેતર તે
ફોળી વાડી. (૨) જમીન ખેડવાનો ધધો.
(૩) ખેડીનો ઇછોગ; ખેડવનો ધધો.

ખેદ, પુ. [સં. શિદ્ધ ઉ.]

મનમાં જે દુઃખ થાય તે; દોહ. કિ. મ.

ખેદ કરવો; ખેદ જામવો. [ભરેલું.

ખેદચક્ર, વિ. ખેદચાલું; દુઃખથી

ખેદન, ન [સં.] ખેદ કરવા તે.

ખેદના, સ્ત્રી. ખેદ; દુઃખ; પીડા.

ખેદાતખેદાત, વિ. ખણાણે ખેદાત

જેવું થઈ ગયેલું; ઉપશ્રી ગયેલું; ઇક
પાથમાત થયેલું એવું.

ખેડીવ, પુ. ખેડીસરના રાજકર્તાનું

માનસુચક ઉપનામ.

ખેડો, (ફેડો), પુ. પૂકું પડેલી તે;

પાછળ પડવું તે; ખેડો.

ખેન, ન. [સં. શિદ્ધ] નડતર;

આટ. (૨) વેન; હડ. (૩) કંડાળો; મુ-

સીખત. ખેનખાણેખેનું ખેન. (૪)

હયનો શેગ.

ખેપ, પુ. સ્ત્રી. [સં. શિદ્ધ

ઉ.] કાઈ દરની જગાએ જઈને આવવું

તે; ન્યાંટા; ફેરો. (૨) લાંબી મુસાફરી.

(૩) વેપારી વસ્તુનું એક દેશથી બીજે

દેશ આવવું જવું તે. (૪) એક એકવારી;

દખતો; વારો. (૫) પગપાડે લાખવું તે;

મહેનત; અભ્યાસ; ચાલક. (૬) ખેપી-

આનું મહેનતવાળું.

ખેપટ, સ્ત્રી. ૨૦; કચરો.

ખેપન, ન. [સં. ક્ષેપન]

કાંઈ-નાખવું તે.

ખેપિયો, પુઞ્ઞ એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે જરૂરથી સહેલો લઈ જનારો; હલકારો; કાસદ.

ખેપી, વિઞ્ઞ [સં. આલેખી] આલેખ કરનાર; ચાતકવાળું.

ખેમ, વિઞ્ઞ [સં. ક્ષેમ] કુશળ; આશીર્વાદવાળું; શુભ.

ખેમકુશળ, જુઞ્ઞ ક્ષેમકુશળ.

ખેમખુશાલી, સ્ત્રી સુખી હાલત; તંદુરસ્તી.

ખેર, અઞ્ઞ [અ.] કંઈ ચિંતા નહિ; હરી; હોય. (૩) સ્ત્રી પીટા; ખસા.

ખેર, પુઞ્ઞ એક જાતનું મોટું ઝાડ. (એનું લાકડું બહુજ કઠણ અને કાણું હોય છે. ખેરના જાડા થડમાં તેના કઠણ ગરના રેસાઓની હળી સળીઓ ચાલે છે તે દવાના કામમાં આવે છે. તે ખેરસાલ કહેવાય છે. ખેરની છાતમાંથી કાંથો બને છે. ખેરનો જુદર પશુ દવાના કામમાં બહુ ઉપયોગી ગણાય છે. તેની છાત અને લાકડામાંથી રંગ પણ બને છે.

ખેરખટ, (ખેરખેરાં), અઞ્ઞ એક એક ભેતભેતામાં; ખરેખર.

ખેરખાલ, વિઞ્ઞ [અ.] શુભેચ્છક; લડું ચાલનાર; સંભાળ લેનાર; ખેરખાં. [કરવાની ઇચ્છા તે; સુખનતા.

ખેરખાલી, સ્ત્રી [અ.] લાકું ખેરણ, વિઞ્ઞ ખરી પડેલું; વેરા ચેલું; વેરાલુખેરણ.

ખેરવણ, કિઞ્ઞ યઞ્ઞ ખરી પડે એમ

કરવું; પણ જય તેમ કરવું. (૨) ખસેડવું; કાઢી મૂકવું. (૩) કંટાળો આપવો; પજવવું. (૪) કાઢી લેવું; પ્રાપ્ત થાય એમ કરવું.

ખેરસક્ષી, સ્ત્રી [અ.] સમાધાન; સુખરૂપતા. (૨) અઞ્ઞ દરો; હોય; જવું કરી દેવું ને.

ખેરસાર, પુઞ્ઞ ખેરનાં લાકડાંમાંથી નીકળતો એક જાતનો સળીદાર ગર. (૨) કાંથો. [ધાસ; જર.

ખેરંચો, પુઞ્ઞ [ફા.] રંગ; ખેરંટો, જુઞ્ઞ ખેરંચો.

ખેરાત, સ્ત્રી. [અ.] ગરીબને આપી ને દાન ધર્મ કરવું તે; દાન કરવું તે; ધર્મદા. [(૨) ખેરાત કરનાર.

ખેરાતી, વિઞ્ઞ ખેરાત કરવાને કારેલું.

ખેરિયત, સ્ત્રી [અ.] સુખરૂપતા; ક્ષેમ; સ્વસ્થતા; સુલેહ; ક્ષેમકુશળતા.

ખેરી, અઞ્ઞ ખેટા; ઘેટા. (૨) એક જાતની જિપ્પાત; હમેદ.

ખેરીજ, વિઞ્ઞ [અ.] વધારાનું; અંદર આવી ગયેલું ન હોય તે. (૨) અઞ્ઞ વગર; વિના; સિવાય.

ખેરું, વિઞ્ઞ ખરી જાય એવું; માલ વગરનું; અજાકિયું.

ખેરે, પુઞ્ઞ દોરીઓને ગુંથીને બનાવેલો જાળીદાર (કરીઓ ભરવા માટે) કાચળો; જાળી. (૨) અડાચાંને શુદ્ધ; ગાર. (૩) આખાના લોટની વડી. (૪) બાજ.

ખેલ, પુઞ્ઞ [સં. ચેલ] રમત;

ગમ્મત, કીડા (૨) તમાસો; ભવાઈ,
નાટ- (૩) બનાવટ, રચના (૪) વ્યાપાર
ખેલખોના, સ્ત્રી ૦ ખરાગી, પાપમાળી
ખેલખી, સ્ત્રી ૦ નાના છાકગને
રમવાની પુવળી

ખેલખું, ન ૦ રમ-ડું

ખેલન, ન ૦ [સં. સ્વેલ-રમવું]

રમત, કીડા (૨) તમાસો, નાટ

ખેલખણું, ન ૦ ખેલવાનું એ કંઈ
દોય તે, રમ-ડું

ખેલખું, કિં ૦ અં [સં. સ્વેલ]

કીડા કરવી; રમત, ગમ્મત -વી,
તમાસો કરવો (૨) ચાવડ, તળવીજ
નરી, ધુક્તિ-મપચમા રંગ

ખેલાડી પુ ૦ [સં. સ્વેલ] ખેલ

રનાર, નટ (૨) વિ ૦ ખેલાવે એવું
ખિલાવીને કામ નાંદી લે જતું, ચક્કર
દોરણીયાર (૩) મદારી, વડુચ

ખેવ, સ્ત્રી ૦ [સં. વેવ] રાણ

પા, વેળા દુરત, બગીડી (સાબુના બીજ
ભાગ તરીકે વાપરવાના અર્થમાં) પરાય
છે-તતખેવ (૨) એક જાતનું ધાસ (૩)
કાગળ, ખંત

ખેવટ, પુ ૦ ગામંદસંક, દોરતા

(૨) ખારવો, નાચક, મુકાબી

ખેવટીયાં, ખવાસી, વઢાણ ચા-

વનાર, દોડીમા ખેસાડી પાર દોડાનાર

ખેવટું, ખવાસીનું ૧મ, દોડી

દંમરવાનું કામ (૨) વઢાણવટું

ખેવટો, પુ ૦ એક જાતનું ધાસ

ખેવના, સ્ત્રી ૦ કાગળ, સંખાળ

ખેસ, પુ ૦ ખેસે નાખવાની પિછાડી;

કુષ્ટો, પુરવને ખાસે ગખવાનું વચ

ખેમવણું, જુ ૦ ખસેડવું

ખેસી, વિ ૦ નજરનું, ખાસેનું (૨) સગું.

ખેઠ, પુ ૦ દણ; ખે (૨) સ્ત્રી ૦

રમ, ધૂળ

ખેજ, સ્ત્રી ૦ બાર, નાજ, લાઢી, રાખ

ખેજો, પુ ૦ સ્ત્રીનો વેપ લેનાર;

પુરવ, ભચચો

ખેંકડો, પુ ૦ કચડો

ખેખણી, વિ ૦ છણ, ખવાઈ ચથેક;

ખખળી ચથેક; મુકાઈ ચથેક, નિર્માય

ખેખે, અં ૦ હવચ ખાતા ધતો

અવાજ, ઉધરસ ખાયા રવી તે

ખેચ, સ્ત્રી ૦ ખેનાણુ, તાણુ; ખેચાઈ

જડુ તે (૨) આમદ

ખેચતાણુ, સ્ત્રી ૦ ખેચતું ને તા-

ણું તે, ખેચાખેચ, આમદ

ખેચમખેચા, સ્ત્રી ૦ તાણાતાણુ,

સામસામેથી ખેચતું તે (૨) અતિઆમદ

કરવો તે

ખેંચડુ, કિં ૦ અં [સ કાપ]

જેર રીને પોતાની તરફ લાવડ, આ-

પડ (૨) સ્વેડ, તંબે સ્વેડ (૩) આમદ

કરવો (૪) આડ, દોરડુ. (૫) કાંડુ.

(૬) મૂસડુ, ચોતીરેડ (૭) ખોવાઈ જડુ

(૮) વઢોરડુ (૯) નિતાવણ (૧૦) મો-

ડેથી બાવડુ. (૧૧) સમજ મરડું (૧૨)

ઉખાડી નાખડુ. (૧૩) તત્ત્વ કાંડુ

(૧૪) પસ કરવો, તરદારી કરવી

ખેચાખેચ, સ્ત્રી તાણતાણ (૨)
અતિ આમહ કરવેલે (૩) ઘણું, ઘણું, તમી
ખેચાણ, નંતાણ, આમહ, આકર્ષણ
ખેચાણકારક, વિં ખેચે એક,
આકર્ષક (૨) નાનું બધ એક, મોટું
ખેંતાળકુ, કિં અં નાસી જવું
ખેત, નં તે બા, મુશાંવી સી.
(૨) ક્ષયગેન

ખે, પું [મ ક્ષય] ખઈ, ક્ષય,
નાસણીનો રોગ, મારકમા (૨) સ્ત્રી
ખાટો, ગત

ખેડ, પું ખરાડ, લેખ (૨) મુ-
વણ, મુકાવું તે, ખરડિયુ, અર્ધ દુષ્કળ
જેવી સ્થિતિ

ખેા, સ્ત્રી [ખા.] ટેવ, આત, બ્યસન
વેર, અદાવત (૩) ખાટો, કોતર,
અખાલ, ખીલ

ખોઈ, સ્ત્રી ગણી, ખોટું નાના
છાકરાને સુવાડવા સોડિયે બાધવાનું પદ.

ખોખ, ખોખુ નં ખખ, ખળખળી
ખોડ (૨) ખોખા જેવું

ખોખરાડ, પું ખોખરાપણ, મેસરતા
ખોખરું, વિં ખેમરું, બાગેડુ,
ટેલુ કિં પ્રં ખોખરું દરવું=માર
મારવો [વિં ખળખળી મચેલી

ખોખલી, સ્ત્રી ધટી સિયાળ (૨)

ખોખસો, વિં પું જદ, ખળખળી
મચેલી, ખોખો થાં -રનો હોખ એવો
ખોખરો પટયો=રડો મહેલાઈ

ખોખાવુ, કિં અં અદાવત રાખવી

ખોખુ, નં સાધારણ બનાવટની

ચેટી, ખારદાન, માવ ઝટી લીધેલી ખાલી
ચેમી. (૧) કાગળ ને કપડાની બનાવેલી
પાથડી (૩) જરપાઈ થાં મચેલી ભુટી
(૪) નમુનો, ડોળિયુ (૫) સત્તવ ખેચી
લીંચેલી ઈં પણ વસ્તુ (૬) છત્તું ધક
મચેવું (કનેવર), રદ

ખોગીર, સ્ત્રી [ખા] ઘોડાની
પીં ઉપર નાખવાની ડાન બહેલી ચોરી
નાની નાદલી

ખોચર, વિ આગલુ, હાડાં લું
લાગતું (૨) ધરડ, જદ

ખોચરેલ, વિ ખોતરાઈ મચેલું, ખાચા
અને ખાડાવાળું (૨) આગલું

ખોજ, સ્ત્રી રોધ, ખોળ, તપાસં
ખોજવું, કિં સ તપાસડ, રોધડ
ખોજે, પુ પુરુષાવલીન પુરુષ, હી

ખટો, બન'ન'ખાનાચા સ્ત્રીઓની તહેનાત
મા રહેનારો નપુ સક નો ર (૨) હિંદુ
મમી મુસવમાન મચેલી એક નત

ખોટ, સ્ત્રી ભૂલ, ચૂક (૨) તુ-
સાન, ટોટો (૩) ખોજપણું, ઘટે; અ
ખૂલ્તા (૪) અગત

ખોટકો, પુ ખુટો, ધાં [જુઠાણું]
ખોટ-ખોટા, અ ખોટેખોટું; તદન
ખોટાઈ, સ્ત્રી જુઠું, અસત્યતા (૨)
હરામીપણ, આજસાઈ [જવતો લાગો
ખોટારવો, પુ ધગધગતો અગાવો,
ખોટારું, ન જુઠાણું; અસત્ય;
તગટ, બનાવટી

ખોટારો, પુ જુ. ખોટારવો

ખોટી, સ્ત્રી વાટ બેતા રહેવું તે,

ટીલ; વિલંબ. કિ. પ્ર. ખોટી કરવું =
વાર લગાડવી. ખોટી થવું = વાટ લેવી.

ખોટીપો, પુ. રોકાણ; રોકાણરહેવું તે.

ખોટીણું, વિ. ખોટાં હાડકાં; આળસુ. (૨) ખોડવાણું.

ખોડું, વિ. ખરું નહિ તે; અસત્ય; જીહ્વું. (૨) ભૂલચૂકવાળું. (૩) બગાડવાળું; નકાત. (૪) ભેષણ. (૫) આળસુ. (૬) ન. માહું જાગવું તે. ખોટી નજર = કુદરિ, ખોટી ચાલ = ગેરવર્તણૂક.

ખોડ, સ્ત્રી. ખામી; ન્યૂનત્વ; કોષ્ટ-પણું; કસર. (૨) દેવ; આદર્શ. ખો. (૩) ક્ષેત્ર; લાકડું. [ખોડ

ખોડ, પુ. જાડના યડની બહુ મોટી ખોડખાંપણ, સ્ત્રી. ભૂલચૂક; ન્યૂનાધિક્યણું. (૨) ખામી; દોષ

ખોડવું, કિ. સ. દાડવું; રોષવું; હિમું કરવું. [ડાડ ચાલવું.

ખોડંગાણું, કિ. અ. લંબડાણું; ખા-ખોડાણું, કિ. અ. એકાદ પગ લંબાય એમ સલાણું; લંબડાણું.

ખોડિયું, વિ. ખોડવાણું; સરીરે ખામીવાળું; અપંગ.

ખોડીખમચી, સ્ત્રી. ખોડંગવા ખાડંગવા ચાલવું તે. (૨) એક યત્રે કૂદવા કૂદવા ચાલવાની એક રમત

ખોડીખાડું, ન. ઢોલેથી પેસાય નહિ એવું હીંદું; જે ફાંટાવાળું લાકડું જમીનમાં પાલીને માણસને જવા અડવાનું રહેલું બાક.

ખોડું, વિ. જેને પગે ખોડ હોય

એવું; લંગડું.

ખોડો, પુ. [સં. ક્ષય] નાશ; ઘાણ; સંહાર. (૨) માથાના વાળમાં થયેલો મેલ. (૩) લંદરીનો રોગ; એક વ્યતનો ત્વચારોગ.

ખોણિયું, ન. ખુણા પાડવાનું એક આભર; કાટખુણો. (૨) ખોચણું.

ખોતરણી, સ્ત્રી. હાંત ખોતરવાની સળી (૨) ખરપટી. (૩) ખોતરવાનું આભર; ટાંકણું.

ખોતરણું, ન. ખોતરવાનું આભર; ટાંકણું; ખરપટી.

ખોતરણું, કિ. સ. અંદરથી લંબાડવું; ખણવું; ખોદવું. (૨) પાપમાલ કરવું; લખાણને નાખી દેવું. [લવાજમ.

ખોતરણમણ, ન. ખોતરવાનું ખોદકામ, ન. ખોદવાનું કામ. (૨) કોતરકામ

ખોદણી, સ્ત્રી. કોઈ માણસની પાછળ જીંદું બોલ્યા કરવું તે; નિંદા; બહાણી; ખીબત. (૨) ખોદ.

ખોદવું, કિ. સ. ખાડો કરવો; જમીન ઉખાડવી; ખણવું; ખોતરવું; કોતરવું; નકશી પાડવી. (૨) નિંદા કરવી; જીંદું બોલવું; કોણનું બુર ધાપ એમ કરવું.

ખોદા, (ખુદા), પુ. હંશર; પરમેશ્વર. ખોદાઈ, વિ. ખુદાને લગતું; દેવ-તાઈ; ચમત્કારિક.

ખોદાખોદ. સ્ત્રી. એક ખીબતું જોદણું તે; પરસ્પરનાં ગિરે હાડવ એક ખીબની નિંદા કરવી તે.

ખોદાણુ, નં ખોદાયેલું જે તે;
ખોદકામ. (૨) પાણીના મારથી ખોદાઈ
ગયેલી જમીન. તેથી ઉલટું તે પુરાણ
ખોદામણુ, નં ખોદવાની મજુરી.
ખોદાયણું કિં સં કોઈ ખોદે
એમ કરાયવું.

ખોદાવંત, નં ખુદાના જેવું; કમચરી.
ખોદાણું, કિં અં ખોદાઈ જવું;
ઉંડું ને ઉંડું થતા રહેવું. (૨) પેટમાં
ગુડગુડ એવો અવાજ ધવો; શબ મારવી.
ખોદું, જુઠું ખોધું. (૨) ખોદનાર.
ખોધું, નં જડો અને બહુ ભારે
સાકડાનો કડો; ધડનો જડો ભાગ; ઉંડું.

ખોપ, જુઠું ખોડું.
ખોપડું, નં છંપડું. [નિવું હાલકું.
ખોપરી, આં માયાના ઉપલા બા-
ખોપડું, જુઠું કોપડું; ટોપડું.
ખોડું, પું ગુરસો; હાત્રાણ; દેપ;
મેથ; કોપ. (૨) મીનજ.

ખોખસો, જુઠું ખોખો.
ખોખો, પું જે હાથના પલ છતા
એકલા કરવાથી બનતો કોઈ વસ્તુ ધારણ
કરાય એવો આધાર.

ખોલ, જુઠું હોખ.
ખોલણુ, સીં ખાંચો; ખડિ, ઠેસ.
(૨) ખો; ગુફા; પોલ, ભેખડ.

ખોલારણુ, સીં વાર. ટીલ.
ખોલરણું, કિં અં ઉખા રહેવું;
ખોલી થવું; ચોખવું.
ખોય, સીં ખો.

ખોયણુ, નં જુઠું ખોયણું.
ખોયણી, સીં બળતી વસ્તુને
પ્રવાહીમાં ચાંપવી તે.

ખોયણું, નં એક છેડેથી સળગેલું
બળવું લાકડું. (૨) નમગરી. (૩) લડાઈ
થાય એવી ઉસ્કરણી કરવી તે

ખોયું, ન. નાના શાકરોને મુવા-
લવાની ગાડીયાની જોળી.

ખોરણુ, ન. ખોદાઈ ગયેલું હોય
તે. (૨) ખોરવાણું જે કંઈ હોય તે.

ખોરડું, ન માટીની મિંતોનું
નાનું ધર.

ખોરડું, કિં સં અંખોરડું; (બ-
ળવું લાકડાને) અંકેલડું; કાજળી ઉટાટી
મૂકવી. (૨) તળે ઉપર કરવું; ખણી
ખોતરી ભેડું. કિ. પ્ર. ખોરી બાળવું=અનુ-
સારી રીતે બાળા મૂકવું (૨) પતાવી ફેવું.
સમાધાન કરી નાંખવું.

ખોરસું, ન. ત્રિપાઈ; નાનું ટેબલ.

ખોરક, પુ. [ફા.] ખાવાની વસ્તુ.
(૨) જેનાથી કોઈ વાતનો નિર્ણય થાય તે.

ખોરાકી, સી. ખોરાકની વસ્તુઓ.

ખોરાકીપોપાકી, સી. ગુજરાતનું
અને પોપાકનું સાધન; આલવિકા; છવાઈ.

ખોરાસા, સી. ખોરાપણું.

ખોરું, વિ. ધોળો વખત થવાથી
સ્વાદેર થયેલું; ખાવાં મથું બને તેવું;
વિગર કે ગંધવાણું.

ખોલ, સી. ટોકી; ખોલી; લાકડીને
છેડે ધાતુની જે ગુટી જેસાડવામાં આવે
છે તે. (૨) ધાલ; ચામડી. (૩) ઉપડું પડ

(૪) ખામી, કરચલી, ખોટ (૫) સાપની ગચળી

ખોલડી, સ્ત્રી નાની ગવેડી

ખોલડો, પુ. ગવેડો. (૨) મૂળ;

અણુસમજ ને ચરીરે તથા વચે મોટા તે

ખોલણુદાર, વિ ઉવાડનાર

ખોલણુ, કિ સ. ઉવાડણુ, ખુલ્લુ

કરવુ (૨) નંદણુ, સ્થાપન કરવુ (૩)

દેખાય એમ કરવુ.

ખોલી, (ખોળી), સ્ત્રી ખોલ

(૨) ચોરડી (૩) ગધેડી [ઢીંચુ

ખોલુ, વિ ખુલ્લુ રહેલ હોય એવુ,

ખોલો, પુ ગધેડો (૨) ગભાર

તેવા માણસ, ચરીરે મોટો પણ

અણુસમજ માણસ.

ખોવણવણુ, કિ પ્ર ગુમાવણવણુ

ખોવણુ, કિ સ વગ્ગણુ જગ રહેલ,

ગુમાવણુ (૨) ગેરવાજ ચરો (૩) એગેજ

ખોમણુ, કિ સ જોરથી હાખવ

કરવુ, ધોચણુ, ધાવણુ

ખોમાણુ, કિ અ એની મોઠે

દાખવણુ, પચાણુ, ધુસણુ, અદરબણુ

ખોહ, સ્ત્રી ગુફા ખીલ, મત

ખોહો, પુ ખોસનારો (૨) મોટા

મૂળ [તપાસ

ખોખ, સ્ત્રી ખોખણુ તે; રોવ,

ખોખ, પુ તેલ નટી લીધા પછી

રહેલા દ્રવ્ય (ખોખ ઠારને ખવરાવાય છે)

(૨) સ્ત્રી ગાદવાનો કે લકીયા વગેરેનો

મોઠો; ઢાંકણુ, પડ. [કરવી

ખોળણુ, કિ સ રોધણુ, તપાસ

ખોળખોળ, અ ગોતાગોત

રોધરોધ [લાગવી તે

ખાળાંજો, (જો), પુ. વિદ્યંબ; વાર

ખોળીખોળ, રોધારોધ, અધિસ-

ધથી આમ તેમ ચોવવા મંડી પડવું તે

ખોળાખોળી, સ્ત્રી રોધારોધ •

ખોળાદાન, ન વામમાર્ગીઓની

એ- નિર્દય ક્રિયા

ખોળાધર, પુ હામી દેનાર

માણસ નમીન

ખોળાલરણુ, ન. સીમત, અધરણી

ખોળી, નુ ખોલી

ખોળાખખોળાં, ન ખુલ્લેખાંચરે

છાની રીતે ભેડવું તે; ફાંફાં મારવા તે

ખોળિયું, ન ગાદવા ગોદ્યા કર

નાનું શીવેલુ પડ (૨) ફેલ, ચરીર

ખોળો, પુ ભેમવાની રિયતિ, ભેસતા

ચેટથી ધુટણુ લગીતોને લાગતે, ૮૦ ગ

(૨) બે હાથ અથવા પગની વચ્ચે વધ

લેવાને બનાવવામા આવતી જોળી કિ પ્ર

ખોળે ભેસાડણુ=કન્યાને માણુ કે સસરાના

ખોળામા ભેસાડવાની ને વૈવાહિક-રીત

(૨) નિર્ધય કરવુ ખોળે ભેડવું=દત્ત-

કરવો ખોલો ભરવો=સીમતની ક્રિયા

કરવી ખોળો પાથરવો=આજીજ કરવી

ખોખારણુ, કિ અ માસણુ, ઉધરસ

ખાવી. (૨) પોતે છીએ, એમ બતાવવાને

ગળામાથી અવાજ કરવો (૩) રૂપરૂ રીતે

મગ્દાનગીનો અવાજ નાંદવો, ઠીકી દેવું.

ખોખારો, પુ ખોખારણુ તે. (૨)

મગ્દાનગીનો અવાજ.

ખોંચ, સ્ત્રી. ખોંચા; ખોંચણ; ખાણ.

(૨) કસર; ટોટા. (૩) વાધો; હરકત

(૪) મુશકેલી; શુંચવણ.

ખ્યાત, વિ. પ્રસિદ્ધ; જાણીતું; પંકાવેલું.

ખ્યાતિ, સ્ત્રી. પ્રસિદ્ધિ; કીર્તિ.

ખ્યાલ, પુ. [ફા.] વિચાર; કલ્પના;

ધ્યાન. (૨) નર્ક. (૩) કેટલું પૂઠ (૪)

ગાયનની એક ગત: પહેલું ક્રુવપદ, બીજો

ખ્યાલ અને છેલ્લે ટાપો.

ખ્યાલી, વિ. તાર્કિક; દવાઈ; કલ્પના-

શીલ. (૨) ખ્યાલ બતાવનાર.

ખ્યાલીખુશાલી, સ્ત્રી. મેળનમલ.

ખિસ્તી, વિ. ઉંચુખિસ્ત સખધી;

ઉંચુના ધર્મનું.

ખવામ, પુ. સ્વામ.

ખવાર, જી. સુવાર.

ગ

ગ, પુ. [સં. ગ] શુભરાત્રી મૂળા-

ક્ષરમાંનો ત્રીજો વ્યંજન. (૨) 'સારી-

મમપધની' મનો ત્રીજો માંધાર સૂર.

(૩) વિ. [ગમ-ગયું ઉપરથી] ગતિ

કરનાર; જનાર. ખગ=આકાશમાં ગતિ

કરનાર (પંખી).

ગઈ, વિ. [સં. ગતા] ગયેલી;

જીતેલી; ભૂતકાળની. કહે. ગઈ આખર

ચાઈ ના આવે. ગઈ વાતનો શોક શો ?

ગઈ ધડા જોશોએ વાંચતો નથી. ગઈ શુ-

જરીને મૂકો વિસારી. ર. પ્ર. બનવાનું

બની. ગયું.

ગઈ, જી. મૌ.

ગઈચર, જી. જોચર અથવા જોચર.

ગઈદાન, જી. મૌદાન.

ગએલું, જી. ગયેલું.

ગકાર, પુ. [સં.] ગ એવો ઉચ્ચાર

તેમજ અક્ષર.

ગગડવું, જી. ગડગડવું

ગગણવું, જી. ગણગણવું.

ગગન, ન. [સં.] આકાશ; નભ;

આમ ક્રિ. પ્ર. ગગનમાં ગાજવું=ધણે ઉચે

મજના થવી. (૨) મોઢાઈમાં રહેલું. (૩)

જાદુ ઉચું હોવું. ગગનચુંબિત=ધણું ઉંચું.

ગગનગાંઠિયા, પુ. તળીને ખાંડની

ચાસણી પાથેલા ધડના લોટના વાટા;

એક જાતની મિઠાઈ.

ગગનચર, વિ. [સં.] આકાશમાં

ગતિ કરનાર; જેચર; પંખી. (૨) દેવ,

દાનવ, ભૂતપિશાચ, વગેરે.

ગમરી; સ્ત્રી. નાની માગર.

[દિ. ગમરિયા] માગર.

ગમરું, વિ. મરમરું; મરી પડે એવું.

(૨) દાણાદાર; કકડ.

ગમરો, પુ. તાંબા કે પીતલની માગર.

ગમળવું, જી. ગળગળવું.

ગમળું, વિ. ગળગળું; ઢીલું; પોચું;

મળી મયેલું. (૨) રોઈ પડે એવું; નરમ.

ગમો, સ્ત્રી. છાકરી; પુત્રી.

ગએ, પુ. ઉકારો; પુર.

ગએટો, પુ. બાળી જવું તે; ગરચ

થઈ જવું તે. [શ્રદે નદિ એવું.

ગરચ, અ. ગરજ, (૨) જિ. નરે દે

ગરચી, સ્ત્રી. છાંયે જમીન;

અગાસી. (૨) માટી, મેંટા, કાંકરા અને

સુનો વગેરેનું એક સાથે સળગાડે બાઝી
જતું તે. સુનાગચ્છી=કાંકરેટ.

ગચ્છ, પુ. [સં. ગમ્] સમુ-
દાય; સમૃદ્ધ; તદ્ધ; સંપદ. (૨) પ્રમાણ
અને શ્રેદિમાં કહેલા અક્ષરોની સમુદાય
સંખ્યા. (૩) વર્ગ; પ્રકાર.

ગચ્છો, પુ. ગ. અચ્છર; ગચ્છર.

ગચ, અ. માફક. (૨) ગચ્છ, વિ.
સળગડ; બાઝી ગયેલું. [ગચેલું.

ગચન, વિ. ભરાઈ ગયેલું; ઠસાઈ
ગયાગયા, જી. ગીચ; ભરચક.

ગચિયું, ન. ગદ્ગદો; મોહું દેહું;
ચોસલું. (૨) આડ; હરકત; નડતર કિ.
પ્ર. ગચિયાં નાંખ્યા=હરકત કરવી.

ગચ્છતી, સ્ત્રી. [સં. ગચ્છ-
સ્ત્રિ] જતા રહેલું; નાસી જતું.

ગજ, પુ. [પ્રા. ગજો] લં-
બાળ ભરવાનું એક માપ; ચોપિસ આં-
ગળનું માપ; જે માપનો હોદાનો કે લાં-
ડાનો ચપટો કકરો. (૨) ધાતુનો નકર
સળિયો. (૩) બારણાની બૃજવ. કિ. મ
ગજ મજ કુદલું=સીજ સીજ થઈ જતું.
કહેવ ગજની યોડી અને સવા ગજનું
લાહું=ટકાની ડોસી ને ટખ્ખો મુંડામણ.
ગજ ભરે પણ તમુએ ન કહે=વાતો
મોટી મોટી કરે પણ કરવાનું આવે તારે
કરે કંઈ નહિ એવું. રજનું ગજ કરડું=
ખડુ વધારીને વાવ કરવી.

ગજ, પુ. [સં.] હાથી; માતંગ.

ગજકણ, ન. એક જાતનું દેરામી કપડું.

ગજગમન, ન. [સં.] હાથીની
માફક મદભર ડોલનાં ડોલતાં ચાલતું તે;
ડોલતી અને મુચડરીભરી ચાલ.

ગજકરણ, પુ. એક, જાતનો લવ-
ચારામ; ખુજલી.

ગજકરણી, સ્ત્રી. મોળા કર્મમાંની
એક ક્રિયા; હાથીની માફક ધણું પાણી પી
તેને ધાણું કાઢી નાખતું તે. (૨) એક
જાતની વનસ્પતિ.

ગજગામા, સ્ત્રી. [સં.] હાથીના જેવી
ચાલવાળી સ્ત્રી; ગજગામિની. [ગામા.

ગજગામિની, સ્ત્રી. [સં.] જી. મજ-
અર્જગૌરી, સ્ત્રી. પાર્વતી.

ગજધંડ, પુ. [સં.] હાથીની જે
બાજુએ જે થંડ બાંધવામાં આવે તે.

ગજછાયા, સ્ત્રી. [સં.] હસ્ત ન-
ક્ષત્રનાં વાદળાંની છાયા; ભાદરવા મહી-
નામાં હસ્ત નક્ષત્રમાં આવતું મહાવચ આજ.

ગજધર, પુ. પાસે ગજ રાખનાર;
કરજ; મેરધ; સર્ધ.

ગજદંત, પુ. [સં.] હાથીદંત;
દંતરાજ. [સૈન્ય.

ગજદણ, ન. [સં.] હાથીઓનું
ગજનવી, (સં.) ગજનીનો રહેનાર.

ગજપતિ, પુ. મોટો હાથી; ઉત્તમ-
હાથી.

ગજપિપરું, સ્ત્રી. [સં. ગજપિ-
પત્રી] પિપરની એક જાત.

ગજપુટ, પુ. [સં.] ગજ લાંબો.

ગજ પહેલો ને ગજ હોડો ખાડો
તેમાં છાણાં ભરી અંદર ભરમ કરવ
વસ્તુને મૂકી તેની ભરમ કરવી તે.

ગજપુષ્પી, સ્ત્રી. [સં.] એક જાતની વનસ્પતિ (એને દાથીના કાન જેવાં પહોળાં ફૂલ થાય છે).

ગજપ્પ, પુ. [અ.] ભારે જીવન; મદાવક કરે દુઃખનો બનાવ; કેર. (૨) વિ. પુષ્કળ; પહું; અત્યંત. [ત્રાસદાયક.]

ગજખી, વિ. ગજખવાણું; જીભી; ગજસુકતા, સ્ત્રી. [સં.] મોટા મોટી; સારાં મોટી (સરસ્વતી સપ્તરિશ્ય પ્રમાણે દાથીના ગંદશ્યજમાંથી મોટી નીપળે છે.)

ગજર, (ગઝર), સ્ત્રી. પહોર પહોરને અંતરે પડિયાળાં જમાડવામાં આવે છે તે; શાપડિયાં. (૨) પડીયાળું એવારમ.

ગજરાજ, પુ. [સં.] સારી જાતનો અને મોટા કદનો દાધી.

ગજરો, ન. ફૂલનો બેરખો; દાધને કાંટે બાંધવાનો હુકો દાર. (૨) સોના કે ચાંદીનું જીંઘાને કાંટે પહેરવાનું એક જાતનું ધરણું; ગજરો; જીંઘી.

ગજરો, પુ. ફૂલનો તોરો. (૨) ચીના અંબોડા ઉપર બાંધવાનો ફૂલનો દાર.

ગજલ, (ગઝલ), સ્ત્રી. [પાં.] ફારસી શિંગળાઓ એક રાગ; રેખતો.

ગજવદન, પુ. [સં.] ગણપતિ.

ગજવણું, કિ. સ. [સં. મર્જ] ગાજે એમ કરવું; ડહાં વમાડવો; ગજની કરી મૂકવી. [તરી સેનાર; ખીસાચાર.]

ગજપાંડાતરુ, પુ. વિ. ગજવાં કા-ગજવું, ન. ખીસું; ગુંબુ. ૨. પ્ર.

ગજવાનો વર=પહેરામણી આપવી પડે એવો વર; કુળવાન. કિ. પ્ર. ગજવુ વ-રવું=અપમાણીકથાએ પૈસો એકઠો કરવો. ગજવુ જોડેને વાત કરવી=ગજ પ્રમાણે કામ કરવું. કહેવ ગજવામાં નહિ કાઠી ને કશી બબડે દોડી. ગજવાં હોય ભારી તો રોજ જમજે વાડી. ગજવે ધાણવું=મુરતીયાને પહેરામણી આપવી. (૨) નહિ ગણકારવું. (૩) બાળકને ખાવાની ચીજ ગજવામાં નાખવી.

ગજવેલ, સ્ત્રી. ખંડે લોહું; પોલાદ. (૨) એક જાતના ચેખા. (૩) બાગે તૂટે કે વળે નહિ એવું જે તે.

ગજશાળા, સ્ત્રી. [સં.] દાધી-ખાનું; દાધીને રાખવાનો વડેલો.

ગજાનન, પુ. ગણપતિ; ગજેરા.

ગજર, (ગઝર), સ્ત્રી. પરાનાં જોરડાની સમતા રાખવાને માટે સરખી ન હોય તેવી બાજુઓનો જે જુદો ખંડ પાડવામાં આવે છે તે. (આ ખંડ રસોડા વસીકે, બેસવા ઉઠવા માટે કે સરસામાન મૂકવા માટે વપરાય છે. નાગરિકો તેને ગજર અને ગામડાના લોક ગઝાર કહે છે.) (૨) જોરડાની બાજુનો ખંડ; જોરડાની બાજુની સાંકડી ગલી.

ગજવણું, કિ. સ. ગાજ રહે એમ કરવું. [જાવનું રેરામી કપડું.]

ગણિયાણી, સ્ત્રી. ગજ પનાનું જીંઘી ' ગણિયું, ન. ગજ પનાનું જાડા મુતરવું-કપડું; ખાદી. (૨) વિ. માપમાં

ગળનું. [પાતનો સળિયો; ગળ.
ગળિયો, પુ. ગળ જેટલો લાંબો
ગળ, સ્ત્રી. ગળ પનાનું રેશમી કપડું.
ગળું, ન. રક્તિ; સામર્થ્ય; વાકાત;
ગુંજશ. (૨) પરિમાણ; ખાતરી. ર. પ્ર.
ગળ વિનાનું ખાતર.

ગળેન્દ્ર, પુ. [સં.] હાથીઓમાં
છન્દ જેવો; ઉત્તમ હાથી.

ગળેન્દ્રમોક્ષ, પુ. [સં.] એ નામનું
એક સ્તોત્ર. (૨) એ નામની એક પૌ-
રાણિક કથા.

ગળજર, પુ. વડો સુતાર; સુતારનો
ઉપરી; (આ ઉપરથી પટેલી બટક.)
મિત્રી. (૨) અમુક વખત થયે એવું
દર્શાવનારો ને નાદ તે; પરીયાળનું એ-
સારમ. (૩) બરોબર વખત.

ગટ, અ. ગળામાં વસ્તુ ઉતરતા
થતો એક અવાજ. કિ. પ્ર. ગટગટાવી
જવું=સપાટાળધં પી જવું. [એકદમ.

ગટકે, અ. ગટ ભડતે; ઝટ; તરત;
ગટકેગટકે, અ. સપાટાળધં; દુરતા-
દુરત. (૨) એક પછી એક; ઉપરાઉપરી.

ગટકરીજવું, કિ. ગળી જવું; પી
જવું; અપ્રામાણિકપણે ખાઈ જવું.

ગટકાવડું, કિ. સ. ગટ થાય એમ
ખાવું; ગળી જવું; એહિયાં કરી જવું.
ગટકાવી જવું=ખાઈ જવું (અપ્રામાણિકપણે)

ગટગટ, અ. ગટગટ એવો અવાજ
થાય એમ; ત્વરાથી; સપાટાળધં; ઝટ.

ગટગટકે, અ. ઝટ; તરત; એકદમ.

ગટખટ, સ્ત્રી. છાની છાની વાતો
કરવી તે; ગોઠ. (૨) ખાનખી વાતચીત
કે ધાવમેલ કરવી તે; કુપો બ્યંવદાર.

ગટર, સ્ત્રી. મેલું પાણી જવાની
નીક; ખાળ . . .

ગટરખટર, અ. આમતેમ; ઉધુંચતું;
અમેતેમ. [કહું.

ગટુથી, સ્ત્રી. એક જાતની પનસ્પતિ;
ગટ્ટી વિ. કિંગલું; નીચું.

ગટ્ટ, વિ. કિંગલું પછી ભટ્ટ ને
લટ્ટ; હુઝી ગરદનનું.

ગડી, પુ. [સં. ગ્રન્થિ] બા-
હેલો લાંબોગળ ગાંઠો; ચોસડું. (૨)
ગાંઠો. (૩) ઢેકું; ખાણ. (૪) કઠારી
અથવા સીસું ભરેલી કાઠી. (૫) દબા-
વીતે બાંધેલી ગાંસડી

ગઢડી, સ્ત્રી. ગાંસડી; નાની પોટલી.

ગઢિયો, પુ. ગઢિયો; ખીસાકોત્ત.
(૨) કિંગલો ને લટ્ટ; મજબૂત બાંધાનો
માણસ (૩) વિ. લુચ્ચો; હરામખોર;
પહોચેલો; કાપેલ.

ગડ, ન. [સં. ગ્રન્થિ] ગાંઠ;
ગુમડું; મોટી ગાંઠ. (લોહીની નાની
ગાંઠો તે ગુમડાં, મોટી ગાંઠ તે ગડ.)

ગડ, પુ. જુલુ ગડ.

ગડગડ્યો, પુ. ધણી વસ્તુઓ આમ-
તેમ પડેલી હોય એવી સ્થિતિ; ખીયડો.

ગડગડ, અ. ગડગડ એવો અવાજ
થવો તે; એટલીમડાં ખાતાં ખાતાં ગડગડવું તે.

ગડગડવું, કિ. અ. ગડગડવું; નિચાણું

તરફ પડવું. (૧) ગાજવું. (૩) વાગવું;
વાદિતમાંથી અવાજ થવો.

ગડગડાટ, અ. સડસડાટ. (૨) પુ.
ગડગડ એવો અવાજ; ગર્જના.

ગડગડાવવું, કિ સ ગડગડ થાય
એમ કરવું. (૨) પીવું; સુરસુટ થાય
એવી રીતે ખેંચવું. (હોદ્દા નડગડાવવો)

ગડગુમડ, ન. નાનાં મોટાં ગુમડાં.
ગડડગડ, અ. ટમ; ભેલભેલામાં
જડું રહે તેમ; સપાટાળખંધ.

ગડદાગડદી, સ્ત્રી ગડદે ગડદે વડવું.
મુક્કામુક્કી. (૨) બીડાબીટ તે. [માર.

ગડદાપાટું, ન. મુક્કા અને પાટનો
ગડદાપેચ, વિ. ગડદાના મારથી
દીકું થઈ ગયેલું; નરમ; સિમિસ; અધ-
મુવું. (૨) ગડદા મારવાની યુક્તિ.

ગડદાંમુકકી, સ્ત્રી. ગડદા અને મુ-
ક્કીનો માર. (બંને હાથના પંલથી માર-
વામાં આવે તે ગડદો, અને એક હાથના
પંલને વાળીને એ પ્રહાર કરવામાં આવે
તે મુક્કી.)

ગડદી, સ્ત્રી. [ફા. ગિર્દ=ધૂળ]
ધણી બીડ; ઠઠ.

ગડદો, પુ. હાથના પંલવડે ભે-
રથી મારવું તે. કહેવું ગડદો મારવો અને
ગડદો ખાવો=આપવું તેમ લેવું.

ગડખ, સ્ત્રી. ગાંઠ; ચાસણું; ખડ.
(૨) ચાંપીને સજ્જત દેસું એ તે. (૩)
ગોટું દીમ; ચાસણું.

ગડખડ, સ્ત્રી. અર્ધવસ્ત્ર; ગલરાટ-

વાળી હાથડ; ઉચ્છવાયકા; ભૂલ; અંધર;
સુંચવણ; દગો; ખટપટ.

ગડખડગોટો, પુ. ગોટાળો; લોચો;
અસ્તબ્યસ્ત; કિ. પ્ર ગડખડગોટો વાળવો
=ધાવમેલ કરવી; ન કરવાનું કરી નાખવું.

ગડખડવું, કિ. અ. તળેનું ઉપર
અને ઉપરનું તળે યવું; નીચે સરવું; લોટવું.

ગડખડસરખડ, સ્ત્રી. ગડખડગોટો;
પાવમેલ. [પાંધાટ.

ગડખડાટ, પુ. ગડખડ થવી તે;
ગડખડિયું, ન. ગડખડી પડવું તે;

ગોધું ખાતું; અમળાઈ પડવું તે. (૨) વિગ-
ળવડ કરનાર; બોલબોલ કરે એવું; પાંધલિયું.

ગડખવું, કિ. સ. દાખીને કે અગ-
દીને અંદરની વસ્તુને સખત બેસાડવી.
(૨) મારીને અધમુવું કરવું.

ગડભાંચ, સ્ત્રી. (ધડવું અને ભાગી
નાખવું તે ઉપરથી) વિચારની ધડભાંચ.

(૨) ઢચુપચુ; હામાડીચપણું.

ગડમથલ, સ્ત્રી. ઉચ્છવાયકા; માથા-
ફેડ; ફેસાર. (૨) ખટપટ. (૩) કાંઈ
મારવાં તે; મહેનત કરવી તે.

ગડવું, કિ. અ. અંદર ગડી પડવું;
પેસવું; અંદર જવું. (૨) લોટવું; ઢળી
પડવું.

ગડવો, પુ. ધડના જેવો બોળ થણ
પટ્ટીદાર લોટો.

ગડાકું, સ્ત્રી. [સં. ગુહ=ગોળ]
હોદ્દામાં થીલા મટિ બનાવેલું ગોળ અગર
ગોળની રસી અને તમાકુનું મિથણ.
(૨) થાકથી નરમ થેરા જેવા થઈ જવું.

કિ. પ્ર. ગડારુ યદુન્વેનથી ઘેરાઈ જવું;
તક્લીન થઈ જવું.

ગડારો, પુ. નાનો ખાડો; જેમાં ચોર-
દીની આંખો વાલતાં સખવામાં આવે છે તે
ખાડો. (૨) ચોરના આગલા પાછલા પગ
પરથી તે અવકાશ રહે છે તે; અંતરાય.

(૩) ટેકરા. [મળીને વાળેલી જુદી.

ગડિયું, ન. તમાકુનાં પાંદડાંની આ-
ગડી, સ્ત્રી. મરની અંદર જે ગટ્ટા
હોય તે. (૨) બાજીયાંની કણી. (૩) (મ.)
પુ. ધરધણો કરનારો ચાકર.

ગડી, સ્ત્રી. કપડાની વાળેલી સ્થિતિ.
(૨) ગાંઠ; કાંકરી. (૩) સળ; આંદી; ધડ.
કિ. પ્ર. ગડી પડવી=ગાંઠ પડવી. (૨) અંટસ
પડવો. (૩) કીણી કણી પડવી.

ગડીખંધ, વિ. ગડી જેમની તેમ
વાળેલી હોય એવું; વગર કંઠેલું.

ગડુચી, સ્ત્રી. એક ભત્તી વનસ્પતિ.

ગડુડડું, કિ. અ. ગાજડું; નહૂદ-
ગડુડ ધડું; ગજડું.

ગડુડુંડું; અ. બારે અવાજથી હવામાં
જે હોમ યાય છે તેવું અવકાશાત્મક
હવાચાલુ. નહૂદડું ગરજે મેષ.

ગડો, પુ. ગાંડિયો; કાંકરો; મરડિયો.
(૨) નાકા ઉપર લેખાતો ટોચ; ભકાવ.

ગડ, પુ. પદાડ ઉપર બાધેલો કિલો.
કે. પ્ર. ગડ છતવો=મુરાદેલ કામ પાર
કેતારવું.

ગડપતિ, પુ. [સં.] કિલ્લાનો
રોડ; કિલ્લેદાર. [ચારણ.

ગડવી, પુ. માગણની એક ભવ;

ગડવું, ન. પાછી કોઠી. (૨) નાનો
ધડો; માટું.

ગડેસણ, ન. બીડ; ભંગવ.

ગઢી, વિ. ગઢમાં રહેનાર. (૨)
આ. નાની કોઠી.

ગઢેરો, પુ. ધરડેરો; મેટિરો; વૃક્ષ.

ગણ, પુ. [સં.] ટોણું; જાણી;
સમુદાય. (૨) ભત; વર્ગ. (૩) દેવતાં
સેવકો; દૂત. (૪) ૨૮ ૨૫, ૯૨ થોડા,
અને ૧૩૪ પાવડળ લશ્કરની જે દુકડી
તે. (૫) તારતા મુમખામાંનો અકેકો
વારો-નફાવ; અક્ષરનો સમૂહ. (૭) સંખ્યા;
રકમ. (૮) શુભ; લાભ; નફો. કહેંગણના
બાંધે હોય=ગણ ઉપર અવગણ કરવો તે.

ગણકારવું, કિ. સ. માનવું; લે-
ખવું; દરકાર કરવી; લખપર લેવું.

ગણગણ, અ. [સં.] માખીની
ધાંખોનો કીણો બણબણ. (૨) બડબડવું તે.

ગણગણવું, વિ. ગણગણતા અ-
વાજવાણું. (૨) અસ્પષ્ટ; જેમાં આના-
કાની હોય એવું.

ગણગણવું, કિ. અ. ‘ગણગણ’
થવું; માખ જમર ચોરેની ધાંખનો અ-
વાજ થવો. (૨) નાકમાં બોલવું; મનમાં
બડબડવું. (૩) આનાકાની કરવી.

ગણગણાટ, પુ. ગણગણ એવે
અવાજ તે. (૨) નારાજ થઈ બડબડવું
તે. કિ. પ્ર. ગણગણાટ કરવો=બડબડવું.

ગણગેદી, સ્ત્રી. એક ભતતું કાદ.

ગણતર, ન. ગણતરી. (૨) ગણ-
વાનું કામ.

ગણતરી, સ્ત્રી. ગણતર. (૨) ગણ-
વાની રીત. (૩) ગણને કહેલી સંખ્યા.
(૪) લેખું; દરજ્જા; વર્ગ. ક્રિ. પ્ર ગણ-
તરીમાં લેવું=સામેલ કરવું.

ગણતરી, (ત્રી), ભુ. ગણતરી.

ગણતરી, ભુ. ગણતરી.

ગણધર, પુ. જન ધર્માચાર્યની
એક પદવી.

ગણના, સ્ત્રી [સં.] ગણતરી (૨)

ગુણના; માન. (૩) લેખું; હિસાબ

ગણનાથ, પુ. ગણોનો હુધરી;
ગજનન.

ગણનાયક, પુ. ગણનાય; ગણપતિ.

ગણપતિ, પુ. ગણનો હુધરી;

ગજનન; એક દેવ.

ગણપતિચોથ, સ્ત્રી. [સં.] ભાદ-
રના સુદિ ચોથ. (જે ચોથે ગણપતિનું
વ્રત કરાય છે તે ચોથ.)

ગણપુરવ, પુ. ગણપુર એવા જે
અવાજ તે; ગણગણાટ.

ગણપદ, નં. ખેડવાની જગીરના
ભાડાને ખેડૂત પાસેથી લખાવી લેવાનો
દસ્તાવેજ; ગણેત.

ગણપું, ક્રિ. સ. ગણતરી કરવી;
હિસાબ કરવા. (૨) લેખવું. (૩) મા-
નવું (૪) કિમત કરવી. (૫) અનુભવી
થવું. (૬) ગણતરી કરવી. [ઇસારો.

ગણપુર, પુ. ગણપુરની ગણપુર;

ગણાધિપ, પુ. [સં.] ગણના

ગણના અધિપ-રાજાનો; ગણેશ.

ગણાણું, ક્રિ. અ. ગણતરી થવી;
નામ લેવું; ખપવું; મનાવું. (૨) બરાબ
રહેવું. [અણિવડે મદદશા નેનાર.

ગણિક, પુ. [સં.] નેશી. (૨)

ગણિકા, સ્ત્રી. [સં.] ગુણિકા; વેશ્યા.

ગણિત, ન. [સં.] ગણતરી જ્ઞે-
વાનું સાત્ર. (૨) વિં ગણેશું.

ગણિતપદ્ધતિ, સ્ત્રી. [સં.] ગણ-
તરી કરવાની રીત.

ગણિતપાટી, સ્ત્રી. આંકડાઓથી
ગણતરી કરવાનું જે પાટિયું અથવા
પત્થરપાટી તે. (૨) ગણિતનું કોષ્ટક; કોડો.

ગણિતપ્રમાણ, ન. આર સં-
ખ્યાનું પ્રમાણ. (આમાં પહેલી અને
બીજીની ગાંઠબાંધી તે ત્રીજી અને ચોથી-
ની ગાંઠબાંધીની બંનેબર હોય છે.)

ગણિતવિદ્યા, સ્ત્રી. [સં.] ગણતરી
કરવાનું સાત્ર.

ગણિતસાત્ર, ન. [સં.] ગણિતવિદ્યા.

ગણિતસાત્રી, પુ. [સં.] ગણિત-
માં વિદ્વાન.

ગણિતઐતી, સ્ત્રી. [સં.] ઐતિ
જ્ઞાને આંકડાની સંખ્યા જેમાં વારં-
વાર એની એજ આવે તે. [તારીખ.

ગણિતસપ્ત, પુ. ગણિતથી કહેલી

ગણિતાધ્યાય, પુ. ખગોળવિદ્યાનો

ગણિતને ક્રમમાં એક સંસ્કૃત ગ્રંથ.

ગણીમત, ભુ. ગણીમત.

ગણીવેલું, ક્રિ. અ. એક એક ગણ

તપાસીને લેવું. [નેટું ગણિત

ગણું, વિ. [સં.] ગુણ] અમુક

અણ્ણશ, પુ. [સં.] અણ્ણનો
ઈશ; અણ્ણપતિ. ક્રિ. પ્ર. અણ્ણશ બેસાડના
=કાયનો આરંભ કરવે.

અણ્ણશીઓ, પુ. ન. ચારનું નારાજ
જેવું ખાતર પાડવાનું હથિયાર.

અણ્ણસણે, જી. ગનેસને.

અણ્ણોત, ન. [સં. મળ+પણ]
જમીનદાર અને ખેડૂત વચ્ચેનું સાંધનું
સખત; સાંધપટ્ટી; ખેતર કે જમીનની
ભાડાચિઠ્ઠી. (૨) સાંધ; વજો.

અણ્ણોતનાથુ, ન. સાંધપટ્ટો; જમીન
ની ભાડાચિઠ્ઠી.

અણ્ણોતિયો, પુ. અણ્ણોતવાળો. (૨)
ભાડૂતી ખેડુત. (૩) જેને અણ્ણોત ભરતું
પકડું હોય તે.

અણ્ણગાંઠેય, વિ. અણ્ણતરીનું, થોડુંક.

અણ્ણ, સ્ત્રી. [સં.] સ્થિતિ; હાલત;
અવસ્થા. (૨) કળા; હીકમત; ચતુરાઈ.
(૩) રાજ. દાળ.

અણ્ણેડી, સ્ત્રી. અણ્ણેડાની માદા.

અણ્ણેડું, ન. રાસમ; ખર. અણ્ણેડો ને
અણ્ણેડી બંનેને માટે સામાન્ય વપરાતો રાખડ.

અણ્ણેડો, પુ. અડધું; રાસમ. (૨)
મૂખ; વૈતરું કરી બાજે એવા માણસ.
ક્રિ. પ્ર. અણ્ણેડા બનતું=મૂખ ગણાતું.
કહેવું અણ્ણેડાનું પાકડું પકડી રાખવું. અણ્ણે
ડાને કાપ્યાં ને તેણેને ઈસારો. અણ્ણેડા ઉપર
અંબાગી. અણ્ણેડાને છિડે ખાઈ ન થાય.
અણ્ણેડાને માથે સિંગડાં. [ગમાર.

અણ્ણેવાન, વિ. અણ્ણેડાં હાંકનાર. (૨)

અળીમ, પુ. [અ.] મુસલમાન;
મોઘલ. (૨) દુસ્મન; શત્રુ.

અળીમત, સ્ત્રી. [સં.] બસ; ધણુંએ;
એકએ એટલું હોય તે. (૨) લડનો માલ.
અળેસને, અ. સણસણટિ; કોનોકાન.
અળકડું, ત. ટિખળ; મલક; ટોળ.
અળભટ્ટક, સ્ત્રી. [સં.] જેનો ભર-
વાર મરી ગયા છે તેવી સ્ત્રી; વિધવા;
શંકારાંડ. [આબું અબું.

અળાગન, વિ. [સં. ગત+આગત]

અળાગમ, સ્ત્રી. [સં.] સમજણ;
જ્ઞાન. [જનાર; ચીલે ચીલે ચાલનાર.

અળાનુગતિક, વિ. [સં.] પુઠે
ગતિ, સ્ત્રી [સં.] અવસ્થા; દશા;

હાલત. (૨) બળ; શક્તિ (૩) મતિ; બુદ્ધિ.
(૪) ચાલ; વેગ. (૫) મરણાંતર અવસ્થા;
મુક્તિ. (૬) ત. કાળબળ.

અતિભંગ, વિ. જેનાથી હાલચાલ
થઈ ન શકે તેવું; શક્તિહીન. [હોય એવું.

અતિમંત, વિ. અતિવાણું; અતિમાં

અતિમાન, વિ. [સં.] અતિવાણું.
અતિમાર્ગ, પુ. [સં.] મહાદિને

ફરવાની માર્ગ.
અતિય, વિ. અતે ગયેલું; સદનવ.
(૨) ગત રમી બધ એવું; પુસ્તિથી કામ

કાઢી એવું.
અતેવાલવું, ક્રિ. સ. ટેકાવે ખાડવું.

અદ, સ્ત્રી. રમતમાં હાર પવી તે;
પદ. (૨) ગેમ; પીલ; દુઝ.
અદકું, ન. મિથ; બહાનું.

ગદગદ, અ કંઠ બરાબ ગમેલો
હોય તેમ, રરવા જેવું, ફુસકા ખાણ
ગદગદિયા, ન ખૂબ મોજમજા
હોવી તે, ગદગદિયા, ધીકેળા

ગદગદું, વિ પાણીપોચુ, ટીલુ,
પલળને નરમ ગમેલુ (૨) મદી ગમેલુ
ગદડડું, કિ સ પતવતે ઢાબલુ
ખુદલુ, મસગલુ, ચોળી નાખલુ, રગડલુ,
હેગન કરલુ [હાલ્યા કરતા હોય એલુ
ગદમદ, વિ ખદખદ, જેમા કીડા
ગદમદિયાં, ન નાણાની અને
ખાનપાનની રેલછેવ હોવી તે, ધીકેળા
ગદડું, કિ ન્હ. દંઢ હતા રહેવું
(૨) પૂળમા મળી જલુ (૩) દોડલુ.
(૪) ચલાવી લેવું

ગદા, સી. [સ] લોખડની
ગાખરદાર ગદાવાળી દુકી પલુ બડી
લાકડી, લદાઈતુ એક દયિયાર (૨) શિલા
ગદાધર, વિ [સં] ગદા ધા-
રલુ નરનાર, વિધ્યુલગવાન [મણુ ધુધ
ગદાધુદ, ન [સં] ગદાઓથી
ગદારલુ, કિ સ સ્થિર રાખલુ;
ટકો આપવો [વલુ, કેરા ખવડાવવા.
ગદાવલુ, કિ સ ચકવલુ, દોડા-
ગદિયાણી, સી પીળાં ફુલનો એક
છાદ (૨) કાસકી

ગદિયાણું, પુ અડધા તોલાભારનુ
એક વળન, સોળ વાલ ભારનુ વળન
ગદેલું, ન ખૂબ રે ભરેલુ હોય
એલુ ગદલુ, તળાઈ [ટીલુ, ચોચું.
ગદગદ, વિ બરાઈ ગમેલા વડવાણુ,

ગદ્દાઈ, સી ગદ્દાપણુ; હલકાઈ,
મૂખાઈ [ગદ્દાપાદુ

ગદ્દામસ્તી, સી. મૂખાઈભર્યું તોનન,
ગદ્દાચચીરી, સી મનુષ્યના પહેલા
પચીરા વર્ણનો કાળ, જેમા મૂખાઈ તથા
હલતાઈ ભરેલા કાર્ય બહુ થાય છે તે કાળ
ગદ્દાવૈતરું, ન ગમેડા જેવું અણ-
સમજનું ખોટું વૈતરું નરલુ તે

ગદ્દી, સી ગધેડી
ગદ્દેસ, ન બડી અને બેડોળ વસ્તુ,
જુના વખતનો એક નડો સિન્કો (૨)
એક ભતલુ છપડું.

ગદ્દો, પુ ગવેડો (૦) વિ મૂખાં
ગદ્દ, ન. [સ.] કવિતાવિનાનું
સાદુ લખાણ [બદ્દ લખાણ

બલપદ્ય, ન. સાદુ તેમજ કવિતા
ગદ્દાદમક, વિ. સાદા લખાણવાળું
ગપ, સી અફવા; પાયા વિનાની
ખબર, હટતી વાત (૨) જુઠાણું. કિ
પ્ર નપ ખારપી=નપ ચલાવવી કહેવ
ગપેગપ સુવાણસો

ગપગપ, અ હપરાડપરી, ટપોટપ
ગપગોળો, પુ અફવા, ગપટા
ગપતાજિયું, ન કમજી; ચોમજી,
નચિયુ

ગપતાણું, ન. કાપીને કરેલો મ્કડો
ગપમપ, સી. ગપ (નપની સાથે
'સપ' નિર્વર્ક વપસાય છે)

ગપાગપ, સી ગપાગપી (૨) અ
એક ધણી એક, હપરાડપરી

ગપાગપી, સ્ત્રી ગપની પરપરા
(૨) ઉપરાઉપરી મુક્કીઓ ધટવી તે
ગપાટો, પુ અના, કટલી વાત
ગપાટ્ટ, ન [સ + અટ્ટ]

ગપની પરપરા, છુટા તરામ
ગપાંશ, પુ મોગી ગપ, વખત
ગાળવા વાત ચલાવવી તે [મારનાર
ગપોડું, ન ૧૫ (૨) વિ ૧૫
ગપોલિયુ, ન ૧૫ (૨) ધામે
ધામે કાણામા ધાવણ તે

ગપ્યાં, ન આડીઅવળી વાતચીત
કરવી તે, નડામી વાતો

ગપ્યાગોળકી, સ્ત્રી વાતચીત સાચી
ખોટી વાતો કરીને વખત હવો તે

ગપી, વિ ગપ મારનાર, અર્ધ
વાળો ઉકાડનાર

ગપીદામ, પુ તડામ મારનાર
ખોટી વાત ચલાવનાર

ગપુ, ન ૧૫, અર્ધા કિ ૩
નપા મારવા-વાતો મીને વખત હવો

ગફલત, સ્ત્રી [ગ] ભૂલ ચૂ
(૨) કામમા ધ્યાન નહિ આપવું તે

અસાધવાની [હાથ પગ ચેલો હોય એવું
ગફલતિયુ, વિ ૧૫૧૧ રવાની આ

ગફલતી, વિ ૧૫૧૧ કદે એવું (૨)
સ્ત્રી અન્નવત, ભૂલ

ગફુ, ના નમદ
ગફા, ના ગુલ

ગફુર, વિ ૦ અ નરમ, હવાળું
ગફુરો, પુ મોટો કાળિયો, બુ કો

ગજ, અ ચટ, ઝટ, એકદમ, એકચિત્ર
ગમગમ, અ ઉપરાઉપરી (૨)
એવો એક તરેહનો અવાજ (૩) વચમા
ગોલવું તે - ગજગજ દરુ

ગજડગંડ, વિ દાધારી શુ, ૧૧૬, મૂંખ
ગજડમદુ, વિ બહુજાંદુ

ગજડવું, કિ અ તળે ઉપર થતા
સરડું (૨) આગોટવું, નીચે પડવું

ગજરડી, સ્ત્રી એકદમ દોડીને નાસી
જવું તે [દેખાવડું (૨) બરેડું

ગજરે, વિ માસપી બરેલું અને
ગજાગમ, અ ઉપરાઉપરી ગપો-

ટપ (૨) ધાલમેલ
ગજાગમી, સ્ત્રી ધનાધન, મુક્કા

મુક્કો, મારામાર [વાળો ખાટો
ગમાર, સ્ત્રી ખાટો (૨) કપરોટ-

ગમ્યાગો, પુ. [સ ગમ્યાગાર]
પવન લરાવાથી ફૂલીને હોડે એવી કાળની

કોથળી, ગુલા (૨) હવાઈ
ગમી, સ્ત્રી બહી લખોગીઓની

તમતમા જેનાનો ખાટો કરવામા આવે છે તે
ગમોગમ, અ ઉપર પપરી, એ -

દમ, એક થઈ એ
ગમોગો, પુ એતો, બવાલો ખુમાટો

ગમ્મ, અ બોલવા ની જનો એવો
અવાજ ગળ

ગમ્મુ, ન [સ. ગમ્મુર]
ખો ખીલુ, ગુલ (૨) ગુણપાત્રેશ્વર આગ-

જવું એ હુમરનું શિખર, આશુ પવંતવું
એ શિખર

ગુપ્તર, વિ. ભરેલું; પૂર્ણ. (૨) જ-
ગ્ગર; તર; પૈસાદાર; સંજીન.

ગુપ્તી, સ્ત્રી. બતી; ગળી.

ગુપ્તો, પુ. ખારો; ખાંચો. (૨)

ગોદો; મુકો. (૩) શુદ્ધિવિહીન; ક્ષુણ્ણી.

ગભરાટ, પુ. અકળામણ; મનમાંની
શુંચવણ. (૨) હાંફાંફાંકેળાં થઈ જવું તે.

ગભરામણ, સ્ત્રી. અકળામણ; ગભ-
રાટ; મુંઝવણ; ભારે ચિતા. [કરવું

ગભરાવવું, ક્રિ. સ. ગભરાય તેમ

ગભરાવું, ક્રિ. અ. રસ્તો ન સૂઝે

એવી હાલતમાં આવવું; મુંઝવું; શુંચવાવું;
અકળાવું. (૨) ખીડું; ડરવું.

ગભા, પુ. [સં. ગર્ભ] ગળકા; બડખા.

ગભાણ, સ્ત્રી. ગમાણ; દોરને ચાર
નાખવાને કહેલી જમા. (૨) ન. ગામના

પાદરની ગેથર જમીન. (૩) મકાન બાં

ધવાની જમીન. [જાગ; ગર્ભાગાર.

ગભાર, પુ. દેવાલયની અંદરનો

ગમ, સ્ત્રી. બાજી; વરફ. (૨) મનનું

વલણ. (૩) સમજણ. (૪) ખામોસ. (૫)

[અ.] શોક; દીલંગીરી. [ઉદાસ.

ગમગીન, વિ. દીલગીર; શોકાતુર;

ગમચાં, ન. આનાકાની કરવી;

નામરજીથી બોલવું. ક્રિ. પ્ર. ગમચાં વળ-
વાં=રહી રહીને બોલવું.

ગમતિયાળ, વિ. ગમતી. [તિ;મઝા.

ગમ્મત, સ્ત્રી. ખુશીમાં વખત કાઢવો.

ગમ્મતી, વિ. ખુશી કરે એવું; રમુજ.

ગમવું, વિ. મનને ગમે એવું; બા-
વવું; ફાવવું; અનુકૂળ.

ગમન, ન. [સં.] ચાલવું તે;
ચાલ; ગતિ.

ગમનામમન, ન. [સં.] જવું
ને આવવું તે.

ગમવું, ક્રિ. અ. ગોડવું; મન મા-
નવું; માફ આવવું. પસંદ પડવું; આવવું.

ગમા, પુ. રાક્ષિ; તામત; બળ.

ગમાણ, સ્ત્રી. દોરને ખાવાનું ધાસ
નાખવાની જમા; ગમાણ.

ગમાણિયું, ન. ગમાણની આદી;
એ આદીનું લાકડું. (૨) વિ. ગમાણે

બાંધ્યું રહેતું દોર.

ગમાનક, ન. [સં. ગવાનક]

ગાવને આપવાનું અન્ન; ગોમાસ.

ગમાર, વિ. મૂર્ખ; ગામડિયું; જંગલી.

ગમાવડું, જી. શુભાવડું.

ગમી, સ્ત્રી. દીલગીરી; શોક. (૨)

અ. વરફ; બહી. (૩) ગમવાણું; શોકાતુર.

ગમેતેમ, અ. મરજી મુજબ. (૨)

ગમ પણ રીતે. [સમજવ તેવું.

ગમ્ય, વિ. [સં. ગમ્] જવાય

ગમ્યર, પુ. [સં. ગજ+ચર]

મેટા હાથી.

ગયાણ, સ્ત્રી. ગયા નામનું તીર્થસ્થળ.
(આ ઠેકાણે આજ કરવાનું મોટું મહા-
ત્મ્ય ગણાય છે.)

ગયાવાળ, પુ. એ નામની બાલણ
વાણિયાની એક નાત.

ગયંદ, પુ. હાથી.

ગર, પુ. [સં. ગર્ભ] ફળમાંનો

ગામો મેંદા જેવો જાગ; માવો. (૨)

મનનો લેદ. (૩) જેરી હમાર. (૪) મુ.
પ્ર. કરનાર;—સોદાગર; કારીગર.

ગરક, વિ. [અ.] રૂબેહું; અંદર
પેસી ગયેલું. (૨) મઝ; લીન.

ગરકણું, કિ. અ. રૂબી જડું; લીન
થઈ જડું.

ગરકાવ, વિ. મસાવણ; ચકચુર

ગરગડણું, જુ. ગડગડણું.

ગરગડિયું, જુ. ગડગડિયું. [ગરકી.

ગરગડી, સી. ફરે એણે નાણું પેડું;

ગરગર, અ. ગરગું તે; ઝીણી રજ.

ગળચણું, કિ. સ અકરોતિયાની

માફક ખાણું.

ગરજ, સ્ત્રી. [અ.] અમત્ય; આવ-
સ્થકતા; દરકાર. (૨) વંચી. (૩) મત-
લખ; સ્વાધી. કિ. પ્ર ગરજ સારવી=વંચી
મટાડવી. કહેવ ગરજ મળી નરજો ગધેડી.
ગરજો ગધેડાને બાપ કહે નરજવાનને અકલ
નહિ. ગરજ સરી કે વૈદ જેરી

ગરજાણું, સી. એક જાતનું પંખી
ગીમની માદા.

ગરજના, જુ. ગજના.

ગરજમતલખી, વિ. સ્વાધી.

ગરજણું, જુ. ગજણું.

ગરજણિ, વિ. ગરજવાન. (૨) આપ-
મતલખી; સ્વાધી. (૩) જેને ગરજ હોય તે.

ગરજી, વિ. ગરજવાન.

ગરજડણું, વિ. ગરજવાણું.

ગરજી, વિ. ગરજવાન. કહેવ ગરજી
ને ગધેડો બેય જાણજ.

ગરજો, યુ. લોકો કાંટો; સાંઠો;
ખીલો. (૨) અંકુર. (૩) ખુપરો.

ગરડણું, કિ. અ. [સં. વર્ષ]
જેવણું; તાણણું. (૨) ધડણું. કિ. સ.
અળામાંથી જોવણું.

ગરડગડ, (ગરડગપ), અ. ગરડ દમરે
અંદર જડું રહેલું હોય એમ; એકદમ.

ગરડું, જુ. ધરડું.

ગરણી, સી. જેમાંથી પ્રવાહી ગણાય
તે; ઝીણું કાણુંવાળી વાટકી; જાડા કપડા-
ની ઝાવળી; ગળણી.

ગરણીજી, સી. લૈન સાધ્વી; આર્યા.

ગરણું, ન. પાણી ગળવાનું કપડું.

ગરદ, વિ. [ફા.] ખૂબ મચેલું;

સંકટમધુમાં આવેલું. (૨) ધૂળ; રાખ.

ગરદન, સી. [ફા.] ગજાનો
પાછલો ભાગ; બોચી; ડોક. કિ. પ્ર. ગ-
રદન મારણું=મારી નાખણું. (૨) ધણુંજ
લુકસાલ કરણું.

ગરદી, સી. [ફા.] બીડ; ઠંડ.

ગરદો, યુ. વમાકુનાં પાકડાનો શુકો

ગરનાળ, સી. નાની તોપ; નાળ.

ગરનાણું, ન. પાણી જવાનો સાંકો;

નાનો અને બાંધેલો માર્ગ.

ગરખડ, જુ. ગડખડ.

ગરખડણું, જુ. ગડખડણું.

ગરખડસરખડ, સી. ઉધુંચડું;

ગડખડોટો.

ગરખડાટ, જુ. ગડખડાટ.

ગરબી, સ્ત્રી. લલેકાવીને ગાવાનું
કાન્ય; રાસ.

ગરબો, પુ. મોટી ગરબી; રાસકો.
(૨) ગાતાં ને તાળીઓ પાટવાં આસપાસ
ફરવું તે. (૩) કાણું ખાટેલી માટીમાં
ધીતો દીવો કાચમ રાખી નવરાત્રના દિ-
વસોમાં રાતે તેની પાછળ ગવડાવવાનું
એક વ્રત. (૪) એવી માટલી.

ગરબકાંઠ, સ્ત્રી. છતાં બરેકો કાપનો
ગોળો. (એ ગોળો કાપને જ્યાં પડે છે
ત્યાં કાપીને ઘાટું તુકસાન કરે છે.)

ગરબ, જુ. ગર્ભ.

ગરમ, વિ. [સં. ઘર્મ] જીનું;
તપેલું. (૨) જલક; તીખું. (૩) જોસમાં
આવેલું. દિ. પ્ર. ગરમ થવું=ગરમે થવું.

ગરમમશાલો, પુ. તજ મરી લ-
વિંગ વગેરે તેલનાનો જુકો.

ગરમર, સ્ત્રી. એક નાની વનસ્પ-
તિનું મુળિક. (આનું અપાછું ઘાચ છે.
તેની ઉપરનો ટાંકલીતે ટાંખાં કહેવાય છે,
ને તેનું પછુ અપાછું ઘાચ છે.)

ગરમાઈ, સ્ત્રી. ગરમી.

ગરમાઈ, વિ. ગરમી ઉત્પન્ન કર-
વાના મુલવાળું.

ગરમાગરમ, વિ. જીનું જીનું.

ગરમાવો, પુ. ગરમી; ઉધમ્મતા.

ગરમાળાનો ગોળ, પુ. ગરમાળા-
ની શિંગમાંનો ગરબ. (આ દવાના
કાગમાં લેવાય છે.)

ગરમાળો, પુ. એક ભલની શિંગ.

ગરમી, સ્ત્રી. [પ્તા.] ઉધમ્મતા.

(૨) ધામ; બાજો. (૩) તોર; ભેર. (૪)
કાંકાપરમિવાનો રોગ.

ગરમું, ન. રોટલા વગેરે રાખવાનું
બાંધવાસ

ગરબ, ન. [સં.] ગર; પિપ.

ગરબ, જુ. ગર્ભ.

ગરબું, દિ. અ. [સં. ગુ-ગુ]

પટવું; ખસી પટવું. (૨) અંદર પેસવું.

(૩) વિ. ગંભીર; ગૌરવવાળું.

ગરહ, વિ. મોટું. (૨) સ્ત્રી ખાટો;
દાળ; ચીવો.

ગરહી, વિ. લોહ બપોળી.

ગરહો, પુ. ઉમ્મરતની દિવાલનો
પાયો નાંખવા જે લાંબો ઠંઠો ખાટો ખાદ-
વામાં આવે છે તે.

ગરાસ, પુ. [સં. ગ્રાસ] ગુજ-
રાનને માટે કે બડાદૂરી માટે મળેલો
જમીનનો ઉનામી ભાગ.

ગરાસણ-ધ્વી, સ્ત્રી. ગરાસિયાની સ્ત્રી.

ગરાસિયા, પુ. ગરાસ ખાનારો;
રજપૂત; જમીનદાર; રાજવંશી બાપાત.

ગરિમ, સ્ત્રી. [સં.] મોટાઇ; એ-
કતા. (૨) આઠ સિદ્ધિઓમાંની એક સિદ્ધિ.

ગરિષ્ઠ, વિ. [સં.] ભારે; ઝડ ન
પણી શકે એવું.

ગરીબ, વિ. [ઝ.] નિર્ધન; પૈસા
ખિનારું. (૨) કંગાલ; દરિદ્રી. (૩) ભકું;
સાલસ; સંકનરીષ; ગરીબગુરબાં; કંગાલ-
માણસો; દુર્બળ અને દુઃખી.

ગરીબડું, વિ. બહુ ગરીબ.
 ગરીબાર્થ, સ્ત્રી. જી. ગરીબી.
 ગરીબી, સ્ત્રી. નિર્ધનપણું; કન્યા-
 સિયત. (૨) લગારી.

ગરીબપરશર, વિ. [પા.] ગરી-
 બોની સંભાળ લેનાર; પરમાર્થ; દયાળુ.
 ગરુ, જી. ગુરુ.
 ગરુડ, પુ. [સં.] એક ધણું મેહું
 ને જાણે પ્રાણી. (પ્રાણીઓમાં એ રાત્ર
 કહેવાય છે)

ગરુડારુદ, પુ. [સં.] વિષ્ણુ.
 ગરુડગામી, વિ. [સં. + ગામી =
 જનાર] ગરુડકપર બેસીને જનાર; વિષ્ણુ.
 ગરુડાવજ, વિ. જેની પાંખમાં
 ગરુડનું ચિહ્ન હોય તે; વિષ્ણુ.
 ગરુડપુરાણ, ન. [સં.] ગદ્ય
 પુરાણોમાંનું એક પુરાણ. (આ પુરાણ
 મરણ પામેલા માણસની પાછળ સ્થિતિને
 મટિ વંચાવવામાં આવે છે.)

ગરુડો, (ગરુડો), પુ. ટેડનો ગુરુ.
 ગરુર, વિ. મગર; અદઃકારી;
 ખિલજી. [અદઃકાર; મગરરી.

ગરુરી, સ્ત્રી. [અ.] ગર્વ;
 ગરુડું, જી. ગરુડું
 ગરો, પુ. ગરોડો; ટેડનો ગાર.
 ગરોડો, પુ. જી. ગરો.

ગરોળી, સ્ત્રી. [સં.] ગૃહા-
 લિકા] દાકીબના જેવું એક નાનું
 પ્રાણી; ધરોળી.

ગર્ક, જી. ગરક.

ગર્ભ, પુ. વિષ્ણુજીના ગુરુ. (એમને
 એક ગર્ભસંદિવા નામે પુસ્તક રચેલું છે.)
 ગર્ભન, ન. [સં. ગર્જ] ગર-
 જતું તે.

ગર્ભના, સ્ત્રી. [સં. ગર્જ]
 વરસાદનું ગાજતું તે. (૨) સિંહનું તાફ-
 નું તે. ૧. ૨. સિંહગર્ભનાજોડેથી
 તાફકો કરવો તે. [રહેલું. (૨) તાફકેયું.

ગર્જિતા, વિ. [સં.] ગાજી
 ગર્જ સ્ત્રી. ખરોડ; ખાણ.
 ગર્જ, પુ. નાણું; પુંછ; કહેવું ગર્જ
 ગાંડે ને વિજા પાડે.

ગર્હ, સ્ત્રી. ગીણી ધૂજ; રત.
 ગર્હણ, પુ. [સં.] ગધેડો.
 ગર્હણી, સ્ત્રી. ગધિકા.
 ગર્ભ, પુ. [સં.] નરમાદાના
 સ્વપિત્રથી માદાના પેટમાં તે પિંડ બં-
 ધાય છે તે; ગાલક હમેશ. (૨) ગર;
 અંદરનો પેથો આવે.

ગર્ભકોશ, પુ. [સં.] ગર્ભાશય.
 ગર્ભધારણ, ન. [સં.] ગર્ભ
 રહેવો તે. [પડવું ગર્ભ પાડવો.

ગર્ભપાત, પુ. [સં.] ગર્ભનું
 ગર્ભચીતના, સ્ત્રી. [સં.] ગ-
 ભવાસનું દુઃખ [પેટ; હમેશાં.

ગર્ભવંતી, સ્ત્રી. [સં.] બારે-
 ગર્ભવાસ, પુ. [સં.] ગર્ભનું
 વસ્ત્રમાં રહેલું તે.

ગર્ભશ્રીમંત, વિ.

અધી શ્રીમંત હોય એવું; શ્રીમંતને
પેર જન્મેલું.

ગર્ભસુતર, વિ. રેશમી કાપડમાં
સુતરના તાર હોય એવું; અર્થ હીરાગળ.

ગર્ભસ્થાન, ન. [સં.] ગર્ભને
રહેવાનું સ્થાન; ગર્ભાશય [જણવું તે.

ગર્ભશ્ચાય, પુ. [સં.] ગર્ભનું
ગર્ભાધાન, [સં.+આધાન]

ગર્ભસ્થાનમાં બીજનું રોપાવું તે (૨)
સોળ સંસ્કારમાંનો એ નામનો એક
સંસ્કાર. [ગર્ભસ્થાન.

ગર્ભાશય, ન. [સં.+આશય]
ગર્ભિણી, વિ. [સં.] ગર્ભવંતી.

ગર્ભિત, વિ. [સં.] જેમાં અર્થ
સાવ વગેરે રહેલું હોય એવું; ઘૂલું નહિ તે.

ગર્ભ, પુ. [સં.] અભિમાન;
અહંકાર; મગરી.

ગર્વિત, વિ. [સં.] ગર્વવાળું.
ગર્વિષ્ઠ, વિ. [સં.] અહંકારી;

મગર.

ગર્વી, વિ. અહંકારી; અભિમાની.
ગર્હિત, વિ. નિંધ; ઢલકું. [ઢલકું.

ગર્હ, વિ. [સં.] નિંદવા જેવું;
ગલ, પુ. માછલાં પકડવાની આંકડી.

(૨) છળી ગયેલી નટાક. (૩) કુલામાંથી
વસ્તુ કાઢવાની બિલાડી. (૪) ઝેરી ઢ-
ગાર અથવા લાળ. (૫) લાલચ. (૬)
ગુલબાસ (એક સુગંધી ફૂલપ્રકાર).

ગલકી, સ્ત્રી. ગલકાનો વેલો.

ગલકું, ન. ગલકીનું ફળ.

ગલગલિયાં, ન. [સં. ગલ્]

ગલી; ગલી; ગલીપચી.

ગલગોટો, પુ. એક નતનો ફૂલપ્રકાર.

ગલત, વિ. [અ.] પાપાવગરનું;
અસત્ય; ખોટું.

ગલધુથી, જન્મતાં એક બે દિવસ
બાળને ગોળધીનું પાણી પાવામાં આવે

છે તે; ગલકુલી. [ધાણીની સુખડી.
ગલધાણી, સ્ત્રી. ન. ગોળ અને

ગલ્લાલ, ગુલાલ; એક નતનું રાઈ
ચુર્ણ. (કેટલાક કંદના લોટને ચતંગના

ઠંકણમાં રંગવાથી ગલ્લાલ બને છે.)
ગલ્લિકા, સ્ત્રી. ગળતી.

ગલ્લાપટ્ટી, સ્ત્રી. સુખડી; ગોળપાપડી.
ગલ્લાખા, પુ. ફટકો.

ગલ્લુ, -એ, ન. ગપ; અફવા.
ગલ્લમેંદી, સ્ત્રી. મોટી મેંદી.

ગલ્લડુંતી, સ્ત્રી. વરતના જન્મેલા બા-
ળકને ચણવા સાર ગોળ અને ધીનું

બનાવેલું મિશ્રણ. [ખાણો.
ગલ્લાસ, પુ. [સં.] કાચ; કાચનો

ગલી, સ્ત્રી. સાંકડી વાડ, શેરી.
(૨) કોમળ સ્પર્શથી ચામડીને ચતી દસ-

વાની અસર. [શેરીએનો માર્ગ.
ગલીચુંચી, સ્ત્રી. આડાઅવળો

ગલીચ, [ફા.] ગંદું; મેલું.
ગલીચી, સ્ત્રી. ગંદવાડ; ગંદકી.

ગલીચો, પુ. [ફા.] ગાલીચો;
મુગ્ધાર પાવરણું.

ગલીપત્રી, સ્ત્રી. ગલી; ગલીગલી.

ગલેદે, પુ. [ફા.] ગાદી નાંકવા.

ગરેરે ઉપર ચડાવવાનું પદ; આચ્છાદન.

ગલેશાં, સ્ત્રી. જમવાની એક વાનગી.

ગલેકું, ન. ગાલની અંદરનો ભાગ;

ગલોકું [કુમળો; ગલ.

ગલેલી, સ્ત્રી. તાડનળની અંદરનો.

ગલોલ, સ્ત્રી. કોકરા ફેંકવાનું નાનું.

જોતર; ગલ્લુ. [ભરેલો ગોળો.

ગલોસો, પુ. ગોળો; લાલો અને.

ગલ્લ, પુ. [સં.] ગાલ.

ગલ્લતાંતલ્લતાં, અ. ફાંફા; બ્યર્થ બક-
વાડ. (૨) ડરથી સત્ય વાત આટલી આટલી-
ને કહેવી તે.

ગલ્લો, પુ. [ફા.] વકરાનાં.

ગૈસાનાખવાની પેટી અથવા વાસણ, હાડકો.

ગવત, ન. [અં.] બીઓને.

પહેરવાનું સુતરાઉ ભાતવાણું કપડું.

ગવડાવણું, કિ. સ. ગાવ તેમ.

કરવું; ગાવા લાગવું; ગણું ને ગાવા લાગવું.

(૨) નિદા યાચ એમ વર્તવું.

ગવરી, જી. ગીરી. (૨) વિ. ગોરી;

ગોળી અને સહેજ લાલ ધાબાવાળી.

ગવર્નર, પુ. [અં.] ઇલાકાનો.

રો હાકમ.

ગવર્નરજનરલ, પુ. [અ.]

હિતસાહ તરફથી નીમાવેલો આખા.

રાનો વડો હાકમ; વૈષ્ણવરાય.

ગવલી, પુ. [સં. ગોવાલ]

ગેવાળિયો (રોદ્ધ વેચવાનો) ખંધો કરનાર.

ગવાક્ષ, ન. [સં.] જાળિયું; નાની.

જાળીદાર બારી. નાનું છત્તું. [લાગવું.

ગવાડણું, કિ. સ. ગવડાવણું; ગાવા.

ગવાનીક, ન. [સં. ગવાન્નમ્=

ગવાનડું] ગાયને માટે જાખેલીરસોઈ; ગોઆસ.

ગવાર, (ગુવાર), પુ. એક જાતનો.

દ્વિલ ધાન્યનો છોડ; તેની શિંગ તથા

તેનાં બી.

ગવારપી, સ્ત્રી. ગુવારની શિંગ.

ગવારશિંગ, સ્ત્રી. ગુવારની શિંગ.

ગવાણું, કિ. અ. ગવાય તેમ થવું.

(૨) વગોવાણું.

ગવાહી, સ્ત્રી. [અ.] સાક્ષી;

પુરાવો; સચિત્તવાદ.

ગવાળો, પુ. નક્કમાં સરસામાનનો.

જાલો; પરચુરણ સામાન ભરવાનો કાથળો.

ગવેલ, પુ. ખાર; વેર; દ્રેવ.

ગવેયો, પુ. [સં. ગાયક]

ગાયન કરવારો.

ગવ્ય, ન. [સં.] ગાયનું છાણ.

ગસગસ, અ. ધસધસ. [રખવાળી.

ગસ્ત, સ્ત્રી. [ફા.] ચોક્કી;

ગહન, વિ. [સં.] ન સમજાય કે

ન પહોંચી વળાય એવું; ઉઠું અને અધરું.

ગહવર, ન. [સં.] પર્વતની

અંદરની બજોલ; બુદ્ધા.

ગળ, સ્ત્રી. ગાળલો પકડવાની આંકડી.

ગળદેરી, સ્ત્રી. ગ્રામ નાંખીને બનાવેલું દેરીનું અધાણું.

ગળદો, પુ. અમુક બલના સ્વાદની ખાવના; તિમ્મ રચિ. સ્વાદની લગુતા; સાદું સાદું ખાવાનું વ્યસન.

ગળગળણું; કિ. અ. [સં. ગદ્ગદ] ગળગળું થતું; ગદ્ગદ કંઠે યજ્ઞ જતું. (૨) ગરીબ; દીન ગળગળણું, વિ. નરમ; પોચું; દીકું.

ગળગોટિયો, વિ. ગ્રામ; ગ્રામમટોળ. ગળચણું, જુ. ગચકું. [હોય એવું. ગળચકું, વિ. સહેજ ગળપણવાણું ગળચવાં, જુ. ગળચાં; ગમચાં.

૩. પ્ર. ગળચવાં ગળચાં=અમચાણું.

ગળચણું, કિ. અ. ખાણું; ખૂબ ખાણું; અકરંતિયા થઇને ખાણું.

ગળચવો, પુ. ગળે પહેરવાનું ધરણું.

ગળચિયું, ન. હુબકાં ખાવાં. (૨) ગળચી; ગળાનો ભાગ. (૩) વિ. ગળા બરોબર પાણી આવે એવું. [ગરદન.

ગળચી, સ્ત્રી. ગળાનો પાછલોભાગ;

ગળણી, સ્ત્રી. [સં. ગલ્] પ્રવાહી ગળવાનું ઝીણું કાપાંચાણું પાત્ર.

ગળણું, (ગચણું), ન. પ્રવાહી ગળવાનું કપડું.

ગળત, વિ. [સં. ગલ્] ના-પાંચાદર. (૨) ગળ્યા દેરે એવું.

ગળતકોઠ, પુ. [સં. ગલિત+] હાય પમનાં આંગળાં સડીને

ગરી પડતાં નય એવો એક ભયંકર ચેપી રૂમ; પત્ર.

ગળતી, સ્ત્રી [સં. ગલંતિકા] પાણી ટપક્યા દેરે એવી ગરી. (૨) રાંધેર કપર દનાચામાં પાણી ગળતું રાખવામાં આવે છે તે; અને તેનું પાત્ર.

ગળણુથી, સ્ત્રી. જુ. ગલણુથી.

ગળપણ, ન. મિઠાસા; ગળ્યો સ્વાદ.

(૨) જેમાં મિઠાસ હોય એવી ચીજ.

ગળણું, પુ. છાતી અને ગળામાંથી જે શ્વેદન છૂટું પડી બહાર પડે તે; બઘગમ; બરબો.

ગળમાણું, (ગળવાણું), ન. ઘડેના લોહનેસેધી તેમાં ગ્રાળનું ગળણું પાણી નાખી ઉકાળીને બનાવેલું પેય.

ગળધરી, સ્ત્રી. અત્ર નળની બળ-તરા; પિત્તવિકારની તિબ્બાશની ગળામાં થતી અસર.

ગળધાઇ, સ્ત્રી. જુ. ગળધરી [ચેલો પટો.

ગળપટ્ટો, પુ. ગળે બિંટવાનો ઘું-

ગળણું; કિ. અ. [સં. ગલ્]

પ્રવાહીનું બહાર નીકળવું; ચૂવું; નીતવું; ટપકવું. (૨) ઢીકું જવું. (૩) એકરસ થઈ જવું; એગળવું. (૪) બકાવું; ચઢી જવું. (૫) ઉતરી જવું; સુકાઈ જવું. (૬) વિખરાઈ જવું. (૭) કિ. સ. આખું ને આખું ગળે ઉતારવું. (૮) શુદ્ધ કરવું. (૯) ચૂપ રહેવું. ૩. પ્ર. ગળડી ગોઠડીએ=પરવાયા પહેલાં; અધવચ.

ગંગામણી, ન. ગાળવાની મનુરી.

(૨) ગળતાં જે કંઈ નીકળ્યું હોય તે.

(૩) ગળપણ-ગળી ચીજ:-ખાંડ, સાકર, ચેન.

ગંગામણી, ભુ. ગંગામણ.

ગળાયો, પુ. હાંસનો જાલ્યો; ઉપડો; ભારી.

ગળાવું, કિ. જ. રસાયણ થઈ;

પ્રવાહી થવું. (૨) સુકાઈ જવું; ધસાવું.

(૩) ગાળી સાકાય એવું થવું.

ગળી, સી. કંક; અવાજ; સર.

ગળી, સી. [સં. નીલી]

એક ભતની વનસ્પતિ; એ વનસ્પતિમાંથી નીકળતું રાત્વ; રંગ. (ગળીના છાદમાંથી અસમાની રંગ નીકળે છે તે રંગવાના કામમાં આવે છે.) [રંગરસ.

ગળિયાણી, પુ. કપડાં રંગનાર;

ગળિયું, વિ. [સં. ગલિત]

ગળી ગયેલું; ઢીલું; નિર્માલ્ય; રાક્ષિત ન હોય એવું. [રંગનું; નીલું

ગળિયેલ, વિ. ગળીવાળું; ગળીના

ગળું, ન. ધડ અને મસ્તકની વચ્ચેનો

અવધન; કંક; કોટ; મરદન. (૨) અન્ન, પાણી અને પવનને શરીરની અંદર લઈ જવાનો નળ માગ. (૩) સાદ; અવાજ; સર. કિ. પ્ર. ગળું પડવું=એકરને થઈ એક દરદ. ગળે પડવું=ખોટી રીતે હક્ક કરવો;

વહોમત મૂકવું. ગળું ફરવું=ગળાનો ફાટો મળી ગયો હોય તેને આંગળી નાખી ઠીક કરવો ગળાંફાંસુ=જૂની. ગળે હાથ મૂકવો=સોજન આવા. ગળે હાથ

રવું=ધ્યાનમાં આવવું; ગળે ટાંટિયા ભરવા=સામાને લાગી પડવું. ગળે ટાંટિયા આવવા=મુરાદેલીમાં આવી પડવું. ગળે જોવાં ધાવવું=જેખમદારી આપવી. ગળું આવી જવું=ગળામાં સોજો થઈ આવવો. ગળે નખ ચારવો=જુગળાવીને મારી નાંખવું. ગળે કંઠાવું=મુરાદેલીમાં આવી પડવું. ગળે છરી ચૂકવી=મુરાદેલીમાં કે જુકરાનીમાં ઉતારી દેવું. ગળેફાંસો આવવો=મુરાદેલીમાં આવી પડવું. ગળું કાપવું=ફંગો ફેંકો.

ગળેપકુ, વિ. ગળે પડે એવું; પૂછનારને જાણી પડે એવું.

ગળેલું, વિ. ગળ્યું હોય એવું; સ્વચ્છ. (૨) પાકેલું; ઢીલું થયેલું. (૩) એકરસ થયેલું.

ગળો, સી. [સં. ગલ્] એક ભતની ફરવા સ્વાદની વેલ; અમૃત વેલ; (એમાંથી કિવનિત જોવું કંકનું રાત્વ ફાટવામાં આવે છે તે ગળોસાત્વ.) [એવું; મીઠું.

ગળ્યું, વિ. જેમાં ગળપણ હોય

જંગ, સી. ગંગા. (૨) પુ. હિંદી ભાષાનો એક પ્રસિદ્ધ કવિ.

જંગલીધાંચણ, સી. દંતકયાઓ-ઓમાંની એક જાદુગર સી.

ગંગા, સી. [સં.] હિંદુસ્તાનની એક ખોટી નદી. (૨) કોઈ પણ નદી. કિ. પ્ર. ગંગા કરવી=નહાવું. કહેવું ગંગા નહાવા=મુક્ત થવા; પાર પડવા; ર. પ્ર. ગંગા-

ભાગીરથી=ગંગાસ્વરૂપ વિધવા. સ્ત્રીઓને માટે આમ લખાય-બોલાય છે. વડીલસ્ત્રીને માટે વધરાય છે. ગંગાનો પ્રવાહ=દોષને પણ નિવારણ કરે એવું હોય તે; પવિત્ર.

ગંગાગોળી, સ્ત્રી. ભેદાભેદ વિના ભેમાંથી સૌ કોઈ પાણી પીવું હોય એવી ગોળી. (૨) સર્વના ઉપયોગમાં આવતું હોય એવું જે તે. (૩) સદા પવિત્ર ગણાય એવું જે તે.

ગંગાજમની, વિ. જેઠ બાઈ જુદા જુદા રંગનું હોય એવું. અર્થો પીતળનો ને અર્થો તાંબાનો બનાવેલો (હોટા). (ગંગાનું પાણી સફેદ અને જમનાનું પાણી ઠાણું હોઈ જોને સંગમ થયા પછી પણ હલે છે કે, કાળો અને ઘોળો રંગ દેખાઈ આવે છે.) ગંગા-જમની છાપ=વચ્ચમાં મૂળ અને તળે ઉપર દીકા હોય એવી રીતે છાપેલું તે.

ગંગાજળી, ન. [સં.] ગંગાનું પાણી; સ્વચ્છપવિત્ર પાણી. (૨) વિ. શુદ્ધ; સ્વચ્છ; નિર્મળ; પવિત્ર.

ગંગાજળી, સ્ત્રી. ગંગાજળ મૂકવાનું પાત્ર. (૨) તાંબાકુંડી. (૩) ઘોડાની એક જાત. [ધારણ કરનાર; સિવ.

ગંગાધર પુ. [સં.] ગંગાને ગંગેડી, સ્ત્રી. એક જાતનું ઝાડ.

ગંગેરીપાન, ન. નાગરવેલનાં પાનની એક જાત.

ગંગોતરી, (ગંગોત્રી), સ્ત્રી. હિ-માલયમાં મૂળ આવેલું ગંગાનું નામ; તેમાંથી ઉતરી આવતી ગંગા.

ગંગોદક, ન. [સં.] ગંગાનું પાણી. [માળા.

ગંગ, પુ. [સં.] ઢગલો; રાશિ; ગંગન, ન. ગાંછ જવું તે; ઉતર-પિડી. (૨) જીવમ; પીડન. (૩) મારવું તે; દબાવવું તે.

ગંગવું, કિ. સ. ઉતરવું; ભાગવું. (૨) પીડવું; જીવમ કરવો.

ગંગવર, વિ. બહુલ મોટું; અતિ વિરાળ; જાળવર.

ગંગિયું, ન. ગંગમાંનું એકાદ પાત્ર; વાડમી; જાદિયું. (૨) વિ. સરતું; ગંગમાંનું એક. (૩) એક બીજાને મળવું.

ગંગ, સ્ત્રી. ધાસના પુળાનો ગાં-વેલો મોટો ઢગ, એવો. હં. મ. ગંગનો કુરો-ગંગનો સાપ=કુરો કુશ્મન.

ગંગરક, ન. [અં.] ગળેથી પહેરવાનું સરીરે ચપ્પટ ચઈ રહે એવું બદન.

ગંગે, પુ. રમવાનાં પાનાંની જાતો. (૨) એક તરેલની પાનાંની રમત.

ગંગેટી, જી. ગંગેરી.

ગંગેરી, વિ. ગાંભીરો બધાણી.

ગંગણ, ન. ગુંથણી; ગુંથવાની આવડત; ગાંઠવાની કળા. (૨) ગંગામણ; ગુંથવાનો દોરો. (૩) ગાંઠાઈ ગયેલું તે.

ગંગણું, જી. ગાંઠવું.

ગંગાઈ, સ્ત્રી. જી. ગંગામણ.

ગંગામણ, ન. ગાંઠવું જે તે; ગંગામણ; ગાંઠવાનો ગુંથેલો દોરો. (૨) ગાંઠવા કે ગુંથવાનું જે કંઈ મહેનતાણું તે.

(૩) ગાંડવા યુધવાની જે આવડત તે; કળા. [મહેનવાણું; ગંદામણી.

ગંદામણી, સ્ત્રી. ગાંડવા યુધવાનું ગંદાવણું, કિ. સ. કીડિયાં મોલી અને મણકા વગેરેને દોરાથી યુધાવવા.

ગંદાણું, કિ. અ. ગંદાઈ જતું. (૨) બંધાઈ જતું.

ગંદિયો, પુ. [સં. ધંધિ] લુચ્ચો; હમારો; ધુતારો. (૨) ખીસાકાતર; ચાર. ગંદીછાડો, પુ. ગાંઠે બાધેલું છાડી લેનારો; ગંદિયો; ખીસાકાતર.

ગંદો, પુ. કોટ પહેરવાનું આભૂષણ; કંઠો. (૨) કાળીને બાંધેલી ગાંસડી.

(૩) યુંઠો; વખીન લરવાનું એક માપ. ગંઠોડો, પુ. તોડો; સાકળું. (૨)

હાથનાં સોનાનાં સઠળા. (૩) અઠોડો; (૪) ગાંઠો-પિંપરીમૂળના મઠોડા.

(૫) એક ભતની મિકાઈ. [ગાડું. ગાંડ, ન. [સં.] પુંધ. (૨) વિ.

ગંડક, વિ. ગાડું; થેલું. ગંડમાળી, સ્ત્રી. [સં.] ગળા

ઉપર થતો એક રોમ; કંઠમાળ. ગંડવો, પુ. ગાડો. (૨) બડવો.

ગંડસ્થળ, ન. હાથીના કાનની ઉપરનો કે આસપાસનો ભાગ; લમણાં.

ગંડું, વિ. ગાંડું; થેલું. ગંડફી, સ્ત્રી. ગાંધી; થેલી. (૨)

વિ. ગાંધ જેવી. (૩) એક નદી. ગંડુપ, પુ. [સં.] કાગળો.

ગંડેરી, સ્ત્રી. રોરડીના નાના ગોળ

કાતળીના કડકા. (૨) છાલેલી રોરડીના કડકાં. (૩) લાકડાના ટુંકા ટુંકા ગોળ કડકાં.

ગંદડી, સ્ત્રી. ગંદવાડ; કાદવ કીચડવાળી જગા. [ચટ્ટા; ગંદવાડો;

ગંદવાડ, સ્ત્રી. ગંદકી. (૨) અસ્વ-ગંદું, વિ. અસ્વચ્છ; દુગંધવાળું; મેલું.

ગંધ, સ્ત્રી. [સં.] વાસ; બો; સોડમ; નકારી વાસ. (૨) તિલક; ચાંદો; ચંદન.

ગંધક, પુ. પીળા રંગની ગરમીથી તરત ઓગળે એવી એક ઉપધાતુ; ગંધરપ.

ગંધધાણું, સ્ત્રી. નકારા વાસનું; ચારે બાજુ ફેલાતું તે.

ગંધપુષ્પ, ન. ચંદન અને ફૂલ. ગંધમાદન, પુ. [સં.] હિમા-

લયમાં આવેલો એક પર્વત. ગંધરપ, પુ. ગંધક. [સં. ગંધર્વ]

(૨) ગંધવાની એક ભત. ગંધરાજ, પુ. એક ભતનું ફૂલ-

ગાડ. (૨) સુખડ. ગંધર્વ, પુ. [સં.] વૃત્ય અને

ગાન કરનારી એક ભત; સ્વર્ગનો ગયેયો.

ગંધર્વનગર, ન. [સં.] આકાશમાં ધડીમાં દેખાવ અને ધડીમાં અદૃશ્ય થાય, એવું કે એક દલિત નગર તે;

આકાશમાં દેખાતા મૃગગળ જેવા છાયાના ખાલી દેખાવો.

ગંધર્વલક્ષ્મી ન. ભુ. ગંધર્વવિવાહ. ગંધર્વવિગ્રહ, પુ. [સં.] પ્રીતિ-

લક્ષ્મી; વર કન્યા અન્યોન્ય સમગ્ર રાજ-પુત્રીથી પરણી લે તે.

ગંધર્વવેદ, પુ. [સં.] ગંધર્વોનો
જે વેદ તે; ગાયનસાસ. [(૨) પૃથ્વી.

ગંધર્વતી, વિ. [સં.] ગંધર્વાળી.

ગંધર્વહ, પુ. [સં. ગન્ધ+વહ]

ગંધર્વે વણી જનાર તે; વાણુ

ગંધર્વા, પુ. નજીકપણું; સહવાસ.
સાથે રહેવાપણું.

ગંધર્વાહ, પુ. જુ. ગંધર્વહ.

ગંધર્સાર, ન. [સં.] સુખડ.

(૨) સુગંધીદાર વસ્તુ; અત્તર.

ગંધાક્ષત, પુ. [સં. ગંધ+અ-

ક્ષત] ચંદન અને અક્ષત.

ગંધાતું, વિ. ગંધે મારતું; મેલું.

ગંધાર, પુ. [સં.] ગાયનનો

સાથ સુરમાંનો ત્રીજો સુર. (૨) મનમાંની
કંઈકે વાત બહાર નીકળે તે.

ગંધાણું, કિ. અ. વાસ મારવી.

(૨) બગડવું; સડવું.

ગંધર્ષ, પુ. ગંધર્વ. (૨) ગમ્મક.

ગંધિયાણું, જુ. ગાંધિયાણું.

ગંધીકું, વિ. અરેણું; ઝેરીકું; લડ-
કણું. (૧) ચીકણું; વાસ મારતું.

ગંલીર, વિ. [સં.] આશ્વર્થ

તેમજ ભય હપત્તવે તેડું; મોટું; વિશાળ.

(૨) હરેવ; ભારેખમ. [પણું.

ગંલીરતા, સ્ત્રી. [સં.] ગંલીર-

ગંલીરપણું, ન. ગંભીરતા.

ગાઈ, સ્ત્રી. [સં. ગૌ] ગાય.

ગાઉ, પુ. અમુક અંતરનું માપ; કાસ;

દોઢ જે માપવનું અંતર તે.

ગાગર, સ્ત્રી. [સં. ગર્ગરી]

સાક્રા મોનું તાંબા પિત્તળનું વાસણ.

ગાગરડી, સ્ત્રી. ગાગર; નાની ગાગર.

ગાગરખેદિયું, ન. હપરાહપરી ચ-

ાવેલી જે ત્રણ ગાગરોની ઉતરડ; બેડું.

ગાગર, જુ. ગાગર.

ગાગર, ન. એક જાતનું કપડું. (૨)

જોશિયું ધાતવાનું બાકું; ગટનનું નાકું.

ગાગર, ન. [સં. ગર્જુ] એક

જાતનું સરકંદ. કહેવગાગરની પીપુડી વાળી

તો વાળી નહિ તો કરડી ખાધી.

ગાગરિયું, ન. કપાળમાં ગાગર

જેવું ટીલું કરવામાં આવે છે તે. (દુચ્છ-

ગરબ કે મરકરીતા અર્થમાં વપરાય છે)

ગાગરવીર, સ્ત્રી. ગડગડાટ અને

વીરળી થવી તે. (૨) ખુબ ધામધુમ

રચી તે.

ગાગરણું, કિ. અ. આકાશમાં ગટ-

ગડાટ થવો; ગર્જવું. (૨) ટટકવું. (૩)

ગોડું નામ કરવું. (૪) અવાજ થવો;

વાગવું. (૫) મેદિથી જોલવું. (૬) વૈભવ

દેખાડવો. (૭) તુમાખીમાં રહેવું. ૩. પ્ર.

ગાગરણું વાગરણું=જાનુંમાનું નહિ એવું;

ધાઈન; જાહેર. કહેવ ગાગરંતા મેઢ વરસે

નહિ અને ઘસંતા કુતા કાટે નહિ

ગાઠવું, કિ. અ. ઠગાવું. (૨) ધસાવું.

ગાઠું, વિ. ધસાવેલું; નબળું પડી

અથેલું. (૨) જોલું; આધું. (૩) ટગાયલું.

ગાઠેલું, વિ. ધસાવેલું.

ગાડદી, પુ. [અં.] સિપાઈ;

પહેરેગીર; રસક.

ગાદર, ન. પેદું.

ગાદરકું, વિ. ઘેટાના જેવા ચરીબ
સ્વભાવનું. [ગાદર જેવા સ્વભાવનું.

ગાદરિયું, વિ. ગાદરના જેવું;

ગાદરીયા પ્રવાહ, પુ. ઘેટાના

ટાંજાની પેઠે એકની પાછળ બીજાએ

નગર સમન્વે આસ્થા કરેલું તે; દેખા-

દેખી કરેલું તે.

ગાદરે, ન. ગાદર; પેદું.

ગાદરું, ન. ગાદું. [ધાલવું.

ગાદરું, કિ. સ. દાઢવું; ગાદી

ગાડવે, પુ. [સં. વટ]

મારીતું નાના સાંકડા મોતું વાસકું.

ગાડી, સ્ત્રી. બે અથવા ચાર પેદાનું

જમીન ઉપર ચાલેલું યાન; ડમણી; નાનું

ગાડું; બગી; સમસામ. (૨) આગગાડી;

બગલગાડી; ઘોડાગાડી; ડાંકગાડી. કહેવ

ગાડી જેમી જુદા ભાગે.

ગાડીધાડો, પુ. ગાડી અને ચેડો.

ગાડીત, પુ. ગાડી ઢાંકનારો;

ગાડીવાન.

ગાડીવાન, પુ. ગાડી ઢાંકનાર.

ગાડું, ન. મજબુતબાંધણીની મોટી

ગાડી; ખડારો. કે. પ્ર. ગાડું ગહેડે-ગાડું

અને તેવુંજ બીજું કોઈ જાતનું વાહન.

કિ. પ્ર. ગાડું ચલાવવું=જેમ તેમ કરીને

કામ નમાવવું; ગાડેગાડો=પુષ્કળ. ગાડા-

વાટ=રાજમાર્ગ.

ગાઠ, વિ. [સં.] ગાડું; ધાડું;

સળગડ. (૨) પુષ્કળ; બહુ પરિચિત.

ગાડું, વિ. ગાડ; બહુજ.

ગાહું, ન. [સં. માન] ગાપન;

ગીતં, [ચરીર.

ગાત, ન. [સં. ગાત્ર] અંગ;

ગાતડી, સ્ત્રી. યાત્રી અને ખરડાનો

ભાગ દંડાય એમ કપડું બાંધવું, તે.

(૨) ધાટી.

ગાતરે, ન. [સં. ગાત્ર] અંગ;

ચરીર. (૨) ચરીરના જુદા જુદા વિભાગો.

કિ. પ્ર. ગાતર ગહે=ગાત્ર રોધાઈ બપ.

ગાતર નમાવીને કામ કરવું=કામ લઈને

કામ કરવું.

ગાત્ર, ન. [સં.] અંગ; શ-

રીરના ભાગ; અવયવ.

ગાથા, સ્ત્રી. [સં.] એક જાતની

જુની કાવ્યરચના; ગીતિ; ઈરકની ક-

હાણી. ગાથાશાસ્ત્ર=ધૌરાણિક કથાવિજ્ઞાન;

કથિતામાં લખાયેલી પ્રાચીન કથા.

ગાહલું, ન. [સં. ગાહલ]

જુલ રથી કરેલું પાથરવાનું ગોહડું; વગાઈ.

ગાદી, સ્ત્રી. બેસવા માટે કે કરેલું

નાનું ગાહલું. (૨) આસન; તખ્ત.

ગાદીતકિયો, પુ. બેસવાને ગાદી

અને અઢેલવાને તકિયાવાળું આસન. (૨)

ધન ધાન્યથી, પૂર્ણ સુખસ્થિતિ; રોકાઈ.

ગાદીપતિ, પુ. ગાદીનો ધણી;

રાજા; મહંત.

ગાદેલ, વિ. [અ.] બેખબર;

કાળજી ન રાખવી તે; અસાવધ; કિ. પ્ર. ગાફેલ રહેવું = લક્ષ નહિ રાખવું.

ગાખડી, સ્ત્રી. નાનું ગાખડું; નાનું કાણું. (૨) એકાએક જતા રહેવું તે. = ગાખડી મારી ગયા.

ગાખડું, ન. બાકોલે મોટું કાણું; ખડો. (૨) સટકી જવું તે કિ. પ્ર. ગાખડું પૂરવું = તુલસાન વાળી આપવું.

ગાભ, પુ. [સં. ગર્ભ] ગર્ભ. કહેવું આભ ગાભની કાઢને ખબર નથી પડતી.

ગાભણી, વિ. [સં. ગર્ભિણી] ગર્ભવતી; બેજવવાળી; સગર્ભાવસ્થાવાળી પશુની માદા.

ગાભરણું, કિ. અ. ગભરાણું; ખીલું; જોખાકળા થઈ જવું.

ગાભરું, વિ. ગભરાટવાળું; બેખાકળું; અકળાયેલું; સુંબવાયેલું.

ગાભણું, ન. [સં. ગર્ભ] નાનુક જે તે; ખંડ; ભાગ; ગાભો. (૨) વાંદળાનો જલ્થો.

ગાભો, પુ. કૂટિલો કૂટેલો અને મેલો કપડાનો કકડો; ખાપડીમાં ધાવવાનું જોતાવું. (૧) વસ્ત્રની ગૂંદરના હુચા; સરીરમાંના માંસના લોચા. (૨) મટેલાં ધંદેણાંમાં જે સળિયો નાખવામાં આવે છે તે. (૩) ગદ; હુચો. કિ. પ્ર. ગાભો-ગાભા કાઢી નાંખવા = અભિમાન હટતી વ્યવ તેમ સંપૂર્ણ હાથવડું.

ગામ, ન. [સં. ગ્રામ] જ્યાં

ઘોડાંક ધર અને ઘોડીક વસ્તી હોય એવું ઠેકાણું; ગામડું. કહેવું ગામમાં પેકાના સાંસા ને પટેલને ધેર દનાં પાણી. ગામ ગાંડું કરવું. ગામ માથે લેવું. ગામના ઉતારે ગામ ગામનાં પાણી પીવાં.

ગામગરાસ, પુ. [સં. ગ્રામનગ્રાસ] ગામ અને ગરાસ; રાજાએ જણિસ આપેલી જમીન; ગામની આવક રૂપી આજીવિકા.

ગામગોર, પુ. [સં. ગ્રામનગુરુ] ગામોટ; ગામનો પુરોહિત; ગામનો ગોર.

ગામઠી, વિ. [સં. ગ્રામસ્ય] ગામડાનું; બહું; અસંસ્કૃત; દેરી.

ગામડિયું, વિ. ગામડાની રીત-લાતરું; ગામડાનું; નહિ સુધરેલું.

ગામડિયો, પુ. ગામડાનો રહેવાસી.

ગામડી, સ્ત્રી. નાનું ગામડું. (૨) ગામનો સમૂહ.

ગામડું, ન. નાનું ગામ ગામતરું, ન. બીજા ગામ જવું તે.

ગામદેવી, સ્ત્રી. [સં. ગ્રામનદેવતા] ગામનું રક્ષણ કરનારી દેવી.

ગામપંચ, ન. ગામ લોકોના વાંધા વગેરેની પતાવટ કરનારે ગામના આગેવાનેનું મંડળ.

ગામપંચાયત, જી. ગામપંચ.

ગામવખો, પુ. [સં. ગ્રામવિપત્તિ] ગામનો વિયોગ; ગામનું દુઃખ.

ગામસારણો, સ્ત્રી. [સં. ગ્રામન

સારણી] આખા આમને બોજન આપીને સરભરા કરવી તે; શંભુમેજો.

આમી, વિ. આમવાળો; જેને ઘેર આમવરાસ હોય એવો. (૨) વિ. જનાર:-ફેવગામી.

આમેતી, પુ. ગામનો બદોબસ્ત રાખનાર; કોટવાળ. (૨) ગામધણી.

આમેાટ, પુ. આમગોર; આમ લોડાનું ધાર્મિક કામકાજ કરનાર બ્રાહ્મણ.

આમેાહું, ન. આમના ગોર તરીકે કામકાજ કરવું તે; ગામેાટખણું.

આમેાતર, પુ. આમનો બહારવટિયા.

આમેાતર, ન. [સં. ગ્રામાન્તર] ગામ તથા જવું તે; દેશભ્રમ. કિ. પ્ર. આમેાતર કરવા=પરદેશ ફરીને રણવું.

ગાય, સ્ત્રી. [સં. ગૌ] જેને ગળે ગોહડી જેવી આમડી લગડતી હોય એવી ભતના પશુની માદા; ઘેનુ. (ગાય અને તેનાં છાણ મુતર હિંદુ લોકોની માન્યતા પ્રમાણે પ્રવિત્ર ગણાય છે.) ગાય જેવું=ગરીબ-સાવસ. કહેવ ગાય ગળું રતન. ગાય દોહીને ગધેડીને પાછું. ગાય વાળે તે ગોવાળ. ગાયનું લેંસ તળે અને લેંસનું ગાય તળે. કન્યા ને ગાયજીવાં દોરે ત્યાં જાય. ગાય પછવાડે વાછરું. ગાય જેવી દૂધની ને વહુ લેવી મૂલતી.

ગાયક, પુ. [સં.] ગર્વયો; ગાવાનો ધધી. કરનાર.

ગાયકવાક, પુ. એક મસાહ રાજ-

વંશીની અટક. (વડોદરાના રાજાઓ ગાયકવાડ કહેવાય છે.)

ગાયકવાડી, વિ. ગાયકવાડને લગતું. ગાયકવાડના રાજ્યખમણ જેવું.

ગાયકા, સ્ત્રી. [સં.] ગાનારી.

ગાયત્રી, સ્ત્રી. [સં.] એક વૈદિક મંત્ર. 'ગાયત્રી' મંત્રની શક્તિને દેવીરૂપે માનવામાં આવ્યો છે. (૨) એક વૈદિક છંદ. ગાયત્રીપુરુષચરણ=સવાલાખ ગાયત્રી મંત્રનો જપ કરવો ને તેને લગતી ધાર્મિક વિધિ કરવી તે.

ગાયન, ન. ગાવું તે; ગાન; ગીત. (૨) ગાવાની વિદ્યા.

ગાર, સ્ત્રી. જમીન લીંપવા માટે છાણ અને માટીને મસળીને બનાવેલો ગારો; માટીનો કેવ. (૧) લીંપણ. (૩) વિ. જિંજવેલું. ધણુંજ ઠંડું:-ઠંડુંગાર. કહેવ ગારે લિંખ્યાં ધર સોનાં. કિ. પ્ર. ગાર કરવી=લીંપણું (૪) બરફ.

ગાર, પુ. [પ્રા.] કરનાર અર્થે બતાવનારો પ્રત્યય:-મદદગાર; ભૂલમગાર.

ગારદી, પુ. [અં.] પહેરેગીર; ગાર્ડ; રક્ષક.

ગારવો, પુ. અભિમાન.

ગારિયું, ન. ઠંડવાનું માટીનું કામ. (૨) ગારનો ઠંડવો. (૩) વિ. ગારનું; માટીનું.

ગારિયો, પુ. ગાર વડેનારો મનુર.

ગાર્હી, પુ. [સં. ગાર્હિક] બાજમર; બહુમર; નજરખંધીનાં ખેલ કરનાર વાદી.

ગાંધીવિદ્યા, સ્ત્રી. નદુવિદ્યા; વા-
દીવિદ્યા. [કચરો; પઠ.

ગારો, પુ. કાદવ; કીચદ; બીંબચેલો

ગાર્ગી, સ્ત્રી. [મં.] વૈદિકકા-
ળની એક મહા વિદુષી સ્ત્રી.

ગાડું, [ઝં.] આગગાડીની
સંસ્કારણ રાખનાર અમલદાર; રખેવાળ;
(૨) લશ્કરી સિપાઈ ગાડું જોડ જોનાર
—મોટા અમલદારને લશ્કરી માન આ-
પનારી ટુકડી [ધરનો અગ્નિ

ગાહુપત્ય, પુ. [સં.] ગૃહસ્થના

ગાહુસ્થ, ન [સં.] ગૃહસ્થ-
પણું; પાત્રેલી નિંદગીની સ્થિતિ;
ગૃહસ્થાશ્રમ.

ગાહ, પુ. [મં. ગહ] મોંની
ફાટની બન્ને બાજુનાં શાખ. (૨) સ્ત્રી.
પંક્તિ; ધાત. [દળદાર પૂરી.

ગાલકાહિયું, ન. એક ભવની

ગાલમશ્વરિયું, ન. ગાલ તળે રા-
ખવાનું નાનું ને નરમ આશીકું.

ગાલાલેલું, વિ. અડધું માગા જેવું;
જોડું અને કંઈક જોડી સમજાવાળું.

ગાલી, સ્ત્રી. [મં.] ગાળ;
અપરાધ. (૨) ખીલુ; જે દુર્ગર વસ્ત્રની
જગા; ગાળી.

ગાલીચો, પુ. [ફા.] જેમાં
વેલણુટા ફૂલ વગેરે હોય એવું સુંદર
બિજાણું; ઉંચી જાતની ચોરસ.

ગાહલી, સ્ત્રી. નાનું ગાહું; ગારી;
ડમણી. (૨) ત્રિશ મણનું માથ.

ગાહલું, ન ગાહું; મોટી ગાહી.

ગાહલો, પુ. હોડરાને રમવાની ગારી.

ગાવડી, સ્ત્રી ગાય; ઘેનું.

ગાવડોલ, પુ. વડાણનો કુવો

ગાવડી, સ્ત્રી દલાહી; કમિગન.

ગાવી, પુ. વડાણના કુવા કપર

ચડાવેલો સઢ

ગાવડી, વિ. નહું; ગોઠું. (૨)
જ નહી; મૂર્ખ.

ગાણું, કિ. સ. [મં. ની] રાગ
કાદવો; લહેનબીને કવિતા બોલવી. (૨)

વખાણ કરવાં; સાત સમ કહી દેખાડવું

ગાસ, પુ. [મં.] આસ; કેટલાંક
દ્રવ્યોમાંથી નીકળતી એક ડવા.

ગાસલેટ, ન. [ઝં.] પાણી
જેવું એક ખનિજ તેલ. (આ તેલ દીવા-
બત્તી મટિ તેમજ બળતણ તરીકે વપરાયછ.)

ગાથો, સ્ત્રી. [સં. ગાલિ]
અપરાધ કહેવો તે; કોઈને રીસ ચડે
તેવું કહેવું તે. (૨) પુ. નવાણુ ગાળતાં
જે કચરો નીકળે તે

ગાળણું, કિ. સ. લૂકું કરવું. (૨)
ઓગળવું. (૩) કચરો કાઢી નાખવો.

(૪) પાતણું કરી નાખવું. (૫) વખત
કાઢવો. (૬) ઝીણાં છિદ્રોમાંથી પ્રવાહીમાં

બહાર કાઢવું—પાણી ગાળવું.

ગાળાખાળી, સ્ત્રી. સાગસામે ગાળો
કઈ લાડવું તે.

ગાળિયું, ન ગાળવાયું દોરડું.
(૨) ગળણી. (૩) અગતાં રહેવું તે.

કિ. પ્ર. ગાંડિયું ઝાંડું=દાવપેયથી નીકળી જવું. (૨) માથે નહિં રાખવું.

ગાળી, જુ. ગાળ; ગાલી.

ગાળું, ન. વચમાનો વખત.

ગાળો, પુ. સરકાવી શકાય એવી આંટી; ફાંમે. (૨) ખેરને પહેરવાનું કપડું. (૩) અંતર, ફેર; વદન. (૪) ધરનો ખંડ; વિભાગ. (૫) ખો; પહોળાઈ. (૬) મોસમ; રવ. (૭) પંદીમાં ફળવું જોરવાનું મોં. (૮) સાંધા.

ગાંગડી, સ્ત્રી. નાનો ગાંગડો. (૨) બટાકા.

ગાંગડું, પુ. ન પક્ષને અને ન ચઢે એવો દાણો; ડોળ. (૨) વિ. ઠંઠણ; નરમ ન થાય ખેડું; ન ચઢે એડું; એડું અને તેડુંજ રહી મથેડું (માણસ).

ગાંગડો, પુ. નક્કર ચીજનો ઠકડો

ગાંગરડું, કિ. અ. દોરનું બરાડડું

(૨) મોટીથી રડવું; લેંકવું [માસ વેગરનું.

ગાંગડું, વિ. નળજું; ગરીબ; કાંમડું.

ગાંગાંતણાં, ન. આનાકાની; બાનાં

બનાવ્યા કરવાં તે; હા ના કરવી તે.

ગાંગું, વિ. રાંક; ગરીબ; નળજું.

ગાંગો, પુ. તન, મન અને ધનથી

ગરીબ તે. હજો ક્યાં રાખ જોજ ને ક્યાં

ગાંગો તેલી.

ગાંગરડું, કિ. અ. સાદબેસી નય

તેમ તાલીને ગજામાંથી ટોડું; લેંકવું.

ગાંગડું, કિ. સ. [મં. ગંજ]

ઉતરવું; ડગવું; દોસલાવવું.

ગાંઘજોર, વિ. ગાંઘે પીનાર.

ગાંઘજોરિયું, વિ. ગાંઘે ટુંકવાથી જેને ટેવ પડેલી હોય એવું.

ગાંઘે, પુ. જોકે ભતની કેફી વનસ્પતિ. (એનાં પાન ભાંગ તરીકે અને ફળોએ ગાંઘ તરીકે વપરાય છે.)

ગાંઠ, સ્ત્રી. [સં. પ્રમ્થિ] આંટી મારીને બાંધવું તે. (૨) ઝાડના ધડ= માર્યા વેઢા. (૩) મનની આંટી. (૪) વેર; કિનો. (૫) કિ. પ્ર. ગાંઠ બાંધવી= નિજ્યય કરી નાંખવો. ગાંઠ વાળવી=મોઘ લેવો. (૬) સંધ; એકતા. ગાંઠે=પાસે; મર્યા ગાંઠે ને વિદ્યા પાડે. ગાંઠડું=પોતાની તરફનું. ગાંઠડું ખાવું અને ગાંઠ સાથે નહું ગાંઠ ધાકવી=જોડીનું બંધાઈ જવું. ગાંઠ કરવી=પેસા એકઠા કરવા. મટાગાંઠ= સમજાવે બંધાઈ જવું. ગાંઠડું ગોપીય= દન=પોતાનું ખરચી પરનું કામ કરવું. ગાંઠાનજાં=વધિસાધિ. ગાંઠે બાંધવું=ઈ લેવું. ગાંઠ=મન. ગાંઠની ખીચડી ને રોકની ચાકરી. ગાંઠડું કિલેલ સર્થ નાયવા જવું.

ગાંઠડી, સ્ત્રી. ગાંસડી (૨) ધન; સંપત્તિ.

ગાંઠડો, પુ. પોઠણો.

ગાંઠણ, ન. જે તાર સાથે જોડાયેલા હોય તે. (૨) ગંદાવું તે. (૩) ગાંઠવામાં વાપરેલી દોરીઓ. (૪) ગાંઠવાની ઢગળ.

ગાંઠડું, કિ. સ. મણકા કે બીજાં વેઢવાથી વસ્તુને દોરામાં કે તારમાં એક

ગાદીવિદ્યા, સ્ત્રી. બદ્ધવિદ્યા; વા-
દીવિદ્યા. [કવચે; પદ્મ.

ગારો, પુ. દાદવ; કીચક; બીજાંયેસી

ગાર્ગી, સ્ત્રી. [સં.] વૈદિકકા-

ળની એક મહા વિદુષી સ્ત્રી.

ગાડ, [સં.] આગગાડીની

સલાહ રાખનાર અમલદાર. રએલાદ

(૨) સરકારી સિપાઈ ગાડ એવ જોનર

મોટા અમલદારને સરકારી માન આ-

પનારી હુકમી [ધરનો અગ્નિ

ગાહુપત્ય, પુ. [સં.] ગૃહસ્થની

ગાહુરુથ્ય, ન [સં.] ગૃહસ્થ-

પત્નિ; પરમેષ્ઠી જિંદગીની સ્થિતિ;

ગૃહસ્થાશ્રમ.

ગાલ, પુ. [સં. ગાહ] મોંની

દાડની ધન્ને બાજુના ભાગ. (૨) સ્ત્રી.

પંક્તિ; પાવ. [દળદાર પૂરી.

ગાલકાહિયું, ન. એક ભતની

ગાલમસુરિયું, ન. ગાલ તલે રા-

ખવાનું તાનું ને નરમ એગીકું.

ગાલાવેલું, વિ. અડધું ગાંડા જેવું;

લાળું અને કંઈક એકી સમજાણવાળું.

ગાલી, સ્ત્રી. [સં.] ગાળ;

અપરાધ. (૨) ખીલું; જે દુનર વચ્ચેની

જગા; ગાળી.

ગાલીચો, પુ. [પા.] જેમાં

વેલખુટા ફૂલ વગેરે હોય એવું મુંદર

ખિજાનું; ઉચી ભતની ચેતરેછ.

ગાદી, સ્ત્રી. નાનું ગાડું; ગાડી;

મણી. (૨) ત્રિશ મણનું માપ.

ગાદલું, ન ગાડું; મોટી ગાદી.

ગાદલો, પુ. છોકરાંને રમવાની ગાદી.

ગાવડી, સ્ત્રી ગાય; ઘેનુ.

ગાવડોડ, પુ. વડાણનો ફોવા.

ગાવડી, સ્ત્રી દલાલી; કમિગન.

ગાવી, પુ. વડાણનો ફોવા કપર

ચકાવેલો સડ

ગાવડી, વિ. ગંડું; ગોળું. (૨)

જનહી; મૂખ.

ગાણું, કિ. સ. [સં. નૈ] રાગ

હાલે; ઘડેમણને કવિતા બોલવી. (૨)

વખાણ કરવાં; સાથે લામ લઈ દેખાડવું

ગાસ, પુ. [સં.] ગાસ; કૃત્તલાંક

દ્રવ્યોમાંથી નીકળતી એક દવા.

ગારાલેટ, ન. [સં.] પાણી

જેવું એક ખનિજ તેલ. (આ તેલ દીવા-

ળતી મારે તેમજળજતાણુ તરીકે વપરાયડે.

ગાળ, સ્ત્રી. [સં. ગાલિ]

અપરાધ હોવો તે; કોઈને રીસ ચડે

તેવું કહેવું તે. (૨) પુ. નવાણુ ગાળતાં

જે કચરો નીકળે તે.

ગાળણું, કિ. સ. ઉડું કરવું. (૨)

ગોગળવું. (૩) કચરો લાંબી નાખવો.

(૪) પાતળું કરી નાખવું (૫) વખત

હાલવો. (૬) ઝીણાં છિદ્રોમાંથી પ્રવાહીમાં

બહાર કાઢવું; -પાણી ગાળવું.

ગાળાગાળી, સ્ત્રી. સાગસામે ગાળો

દઈ લટવું તે.

ગાળિયું, ન. ગાળવાળું દોરડું.

(૨) ગળણી. (૩) ગળતાં રહેવું તે.

કિ. પ્ર. ગાળિયું કાઢું=દાવપેચથી નીકળી જવું. (૨) માથે નહિં સખતું.

ગાળી, જુ. ગાળ; ગાલી.

ગાળું, ન. વચમાંનો વખત.

ગાળેક, પુ. સરકાથી શકાય એવી આંટી; ફાંસો. (૨) બેસીને પહેરવાનું કપડું. (૩) અંતર, ફેર; વટાવ. (૪) ધરનો ખંડ; વિકાગ. (૫) પતો; પહોળાઈ. (૬) મોસમ; રત. (૭) પંદીમાં ફગળું બોરવાનું મોં. (૮) સાંધા.

ગાંગડી, સ્ત્રી. નાનો ગાંગોડો. (૨) ખટાકા.

ગાંગડું, પુ. ન પસળે અને ન ચઢે એવો દાણો; ડોળ. (૨) વિ. ઠંણું; નરમ ન થાય એવું; ન થઈ એવું; ભેડું અને તેવુંજ રહી ગયેલું (ખાણસ).

ગાંગડો, પુ. નકર ચીજનો ઠકડો.

ગાંગરણું, કિ. અ. દોરતું બરાડતું.

(૨) મેટિથી રડતું; ભેંકું. [માથ વચરતું.

ગાંગણું, વિ. નબળું; ગરીબ; કાંગણું.

ગાંગાંતણાં, ન. આનાકાની; બાનાં બતાવ્યા કરવાં તે; હા ના કરવી તે.

ગાંગું, વિ. રાંક; ગરીબ; નબળું.

ગાંગો, પુ. તન, મન અને ધનથી ગરીબ તે. 'ઠહોં ક્યાં રાખ બોજ ને ક્યાં ગાંગો તેલી.

ગાંગરણું, કિ. અ. સાફબેસી નય તેમ તાણીને ગગામાંથી રોતું; ભેંકું.

ગાંગણું, કિ. સ. [સં. ગંજ] ઉતરવું; ઠગવું; ફેસલાવવું.

ગાંલખોર, વિ. ગાંલે પીનાર.

ગાંલખોરિયું, વિ. ગાંલે ટુંક્યાંની ભેને ટપ પડેલી હોય એવું.

ગાંલો, પુ. ભોંક ભતની કેફી વનસ્પતિ. (એમાં પાન ભાંગ તરીકે અને ફળીઓ ગાંલ તરીકે વપરાય છે.)

ગાંઠ, સ્ત્રી. [સં. ગ્રન્થિ] આંટી મારીને બાંધવું તે. (૨) બાઠના ધડમાંનો વેટો. (૩) મનની આંટી. (૪) વેર; કિનોડો. (૫) કિ. પ્ર. ગાંઠ બાંધવી= નિર્ણય કરી નાંખવો. ગાંઠ વાળવી=મોથ દેવો. (૫) સંધ; એકતા. ગાંઠ=પાસે; અર્થ ગાંઠે ને વિદ્યા પાઠે. ગાંઠનું=પોતાની તરફનું. ગાંઠનું ખાણું અને ગાંઠ સાથે જતું ગાંઠ બાંધવી=લોહીનું બંધાઈ જવું. ગાંઠ કરવી=પેસા એકઠા કરવા. મરાગાંઠ=સખ્ત બંધાઈ જતું. ગાંઠનું મોપીયું=કન=પોતાનું ખરચી પરતું કામ કરવું. ગાંઠાગળફો=વધોસાંધો. ગાંઠે બાંધવું=લઈ લેવું. ગાંઠ=ધન. ગાંઠની ખીચડી ને રોકની આકરી. ગાંઠનું દિવેલ લઈ નાચવા જવું.

ગાંઠડી, સ્ત્રી. ગાંસડી. (૨) ધન; સંપત્તિ.

ગાંઠડો, પુ. પોટલો.

ગાંઠણું, ન. જે તાર સાથે લેટાયેલા હોય તે. (૨) ગાંઠનું તે. (૩) ગાંઠવામાં વાપરેલી દોરીઓ. (૪) ગાંઠવાની દબળળ.

ગાંઠણું, કિ. સ. મણકા કે બીજી વસ્તુને દોરામાં કે તારમાં એક

ગાર્હીવિદ્યા, સ્ત્રી. વદવિદ્યા; વા-
દીવિદ્યા. [કચરો; પંઠ-

ગારો, પુ. કાલ; કીચદ; બાંનવેલો

ગાર્ગી, સ્ત્રી. [મં.] વૈદિકશા-

ળની એક મહા વિદુષી સ્ત્રી.

ગાર્હ, [ઝં.] આગગાર્હીની

સંભાળ રાખનાર અમલદાર; રખેવાળ;

(૨) લશ્કરી સિપાઈ ગાર્હ એક એકર

એકાદા અમલદારને લશ્કરી માન આ-

પનારી દુકાની. [ધરનો અગ્નિ.

ગાર્હપત્ય, પુ. [સં.] ગૃહસ્થના

ગાર્હસ્થ્ય, ન [સં.] ગૃહસ્થ-

પણું; પત્ન્યેલી જિંદગીની સ્થિતિ;

ગૃહસ્થાશ્રમ.

ગાલ, પુ. [સં. ગલ્હ] મેંની

હાલની બન્ને બાજુના ભાગ. (૨) સ્ત્રી.

પાંજિ; ધાલ. [કળહાર પૂરી.

ગાલકાલિયું, ન. એક જાતની

ગાલમસુરિયું, ન. ગાલ તળે સ-

ખવાનું નાનું ને નરમ એસીકું.

ગાલવેલું, વિ. અલધું ગાંઠ જેવું;

જાણું અને કંઈક એટલી સમજાણવાળું.

ગાલી, સ્ત્રી. [મં.] ગાળ;

ખપસાબદ. (૨) ખીણ; જે હુંગર વચ્ચેની

ગાલી; ગાળી.

ગાલીચો, પુ. [પા.] જેમાં

વેલણુકા ફેલ વગેરે હોય એવું સુંદર

બેઠણું; હમી જાતની ચોતરંગ.

ગાલ્હી સ્ત્રી. નાનું ગાલું; ગાલી;

નિરા મણનું માપ.

ગાલ્હું, ન. ગાલું; મેટી ગાલી.

ગાલ્હો, પુ. હાલરને રમવાની ગાલી.

ગાપડી, સ્ત્રી. ગાય; ધેનુ.

ગાપડોલ, પુ. વડાણનો દુવો.

ગાપડી, સ્ત્રી. દલાલી; કમિશન.

ગાવી, પુ. વડાણના કુવા ઉપર

ચડાવેલો સડ.

ગાવડી, વિ. બંદું; ગાલું. (૨)

જાંઘલી; મૂખ.

ગાવું, કિ. સ. [સં. ગૈ] રાગ

કાલો; લહેજાળીને કવિતા બોલવી. (૨)

વખાણ કરવાં; સારું કામ કરી દેખાડવું.

ગાસ, પુ. [ઝં.] ગાસ; કેટલાંક

દ્રવ્યોમાંથી નીકળતી એક દવા.

ગાસલોટ, ન. [ઝં.] પાણી

જેવું એક ખનિજ તેલ. (આ તેલ દીવા-

ખતી માટે તેમજ જાળણતરીકે વપરાય છે.

ગાળ, સ્ત્રી. [સં. ગાલિ]

અપરાધ કરેલો તે; કાંઈને રીસ ચડે

તેવું કરેલું તે. (૨) પુ. નવાણુ ગાળતાં

જે કચરો નીકળે છે તે.

ગાળણું, કિ. સ. લૂકું કરવું. (૨)

ગાળણું. (૩) કચરો કાઢી નાખવો.

(૪) પાવણું કરી ગાળવું. (૫) વખત

કાલો. (૬) સીંધાં છિદ્રોમાંથી પ્રવાહીમાં

ખડાર કાઢવું-પાણી ગાળવું.

ગાળાગાળી, સ્ત્રી. સાગસામે ગાળો

દઈ કરવું તે.

ગાળિયું, ન. ગાળવાળું દોરડું.

(૨) ગાળાં. (૩) ગાળતાં કરેલું તે.

કિ. પ્ર. ગાળિયું કાઢવું=દાવપેચથી નીકળી જવું. (૨) માથે નહિં રાખવું.

ગાળી, જી. ગાળ; ગાલી.

ગાળું, ન. વચમનો વખત.

ગાળો, પુ. સરખવી શકાય એવી આંટી; ફાંસો. (૨) ઝેરાને પહેરવાનું કપડું. (૩) અંતર, ફેર; વધાવ. (૪) ધરનો ખંડ; વિભાગ. (૫) ઝેનો; પહેરવાળો. (૬) મોસમ; રત. (૭) ધંડીમાં ફળણું ઓરવાનું મોં. (૮) સાંધા.

ગાંગાડી, સ્ત્રી. નાનો ગાંગડો. (૨) બટાકા.

ગાંગડું, પુ. ન પસળે અને ન ચઢે એવો દાણો; ડોળ. (૨) વિ. ઢાણ; નરમ ન યાય ઝેરું; ન ચઢે એરું; જેવું અને તેવુંજ રહી ગયેરું (મણસ).

ગાંગડો, પુ. નક્કર ચીજનો કકડો.

ગાંગરણું, કિ. અ. દોરનું બરાડવું. (૨) મોટીથી રહવું; જેવું; માસ વગરનું.

ગાંગણું, વિ. નબળું; ગરીબ; કાંચણું.

ગાંગાંતકી, ન. આત્મકાની; બાતનાં તાત્યા કરવાં તે; હા ના કરવી તે.

ગાંગુ, વિ. રાંક; ગરીબ; નબળું.

ગાંગો, પુ. તન, મન અને ધનથી ગરીબ તે. કહેવું ક્યાં રાત્ર બોલ ને ક્યાં ખોલો તેલી.

ગાંગરણું, કિ. અ. સાદબેસી નય રમ તાણીને ગામાંથી રોવું; જેવું.

ગાંજડું, કિ. સ. [મં. ગંજ] ઉતરડું; ડગડું; ફેસલાવડું.

ગાંજોર, વિ. ગાંજો પીતાર.

ગાંજોરિયું, વિ. ગાંજો ફુંકવાની જેને ટેવ પડેલી હોય એવું.

ગાંજો, પુ. જોકે જાતની ડેરી વનસ્પતિ. (એનાં પાન લાંગ તરીકે અને કળીઓ ગાંજ તરીકે વપરાય છે.)

ગાંઠ, સ્ત્રી. [સં. પ્રગ્થિ] આંટી બાંધીને બાંધવું તે. (૨) બાંધના પદ-મનો વેલો. (૩) મનની આંટી. (૪) વેર; કિનો. (૫) કિ. પ્ર. ગાંઠ બાંધવી=નિરચય કરી નાખવો. ગાંઠ વાળવી=પ્રાધ્યેષ. (૫) સંપ; એકતા. ગાંઠે=પાસે; ગઈ ગાંઠે ને વિદ્યા પાઠે. ગાંઠનું=પોતાની તરફનું. ગાંઠનું ખાવું અને ગાંઠ સાથે જવું. ગાંઠ ધાકવી=લોહીનું અંધાઈ જવું. ગાંઠ કરવી=પેસા એકઠા કરવા. મટાગાંઠ=સગળાટ બંધાઈ જવું. ગાંઠનું ગોંપીએ=દન=પોતાનું ખરચી પરનું કામ કરવું. ગાંઠોગળફો=વધિસાધો. ગાંઠે બાંધવું=ડઈ લેવું. ગાંઠનું. ગાંઠની ખીચડી ને રોઠની ચાકરી. ગાંઠનું દિવેલ લઈ નાચવા જવું.

ગાંઠડી, સ્ત્રી. ગાંસડી. (૨) ધન; સંપત્તિ.

ગાંઠડો, પુ. પેટડો.

ગાંઠણું, ન. જે તાર સાથે જોડાયેલા હોય તે. (૨) ગંધણું તે. (૩) ગાંઠવામાં વાપરેલી દોરીઓ. (૪) ગાંઠવાની ઢળઝળ.

ગાંઠડું, કિ. સ. મણકા કે એવીજ વેલવાળી વસ્તુને દોરામાં કે તારમાં એક

ગાદીવિદ્યા, સ્ત્રી. ભદ્રવિદ્યા; વા-
દીવિદ્યા. [કચરો; પંદ.

ગારો, પુ. કાદવ; કીચડ; બાંબવેલો
ગાર્ગી, સ્ત્રી. [સં.] વૈદિકકા-
ળની એક મહા વિદુષી સ્ત્રી.

ગાડ, [અં.] આમગાડીની
સંભાળ રાખનાર અમલદાર; રખેવાળ;
(૨) લશ્કરી સિપાઈ. ગાડે એક એકર
=મોટા અમલદારને લશ્કરી માન આ-
પનારી ટુકડી [ધરનો અગ્નિ.

ગાહપત્ય, પુ. [સં.] ગૃહસ્થના
ગાહસ્થ, ન [સં.] ગૃહસ્થ-
પણું; પત્નીની નિઃશ્રીની સ્થિતિ;
ગૃહસ્થાશ્રમ.

ગાલ, પુ. [સં. મહુ] મેંની
કાઠની બન્ને બાજુના ભાગ. (૨) સ્ત્રી
પંક્તિ; ધાસ. [દળદાર પૂરી.

ગાલકાદિયું, ન. એક ભતની
ગાલમચુરિયું, ન. ગાલ તણે રા-
ખવાનું નાનું ને નરમ ઓશીકું.

ગાલકાલેયું, વિ. અટકું ગાંડા જેવું;
કોણું અને કંઈક એટલી સમજાણવાળું.

ગાલી, સ્ત્રી. [સં.] ગાળ;
અપરાધ. (૨) ખીણ; બે ડુંગર વચ્ચેની
જગા; ગાળી.

ગાલીચો, પુ. [પા.] જેમાં
નેલજુરા ફૂલ વગેરે હોય એવું સુંદર
બિંદાનું; ઉચી ભવની ચેતરંજી.

ગાલ્લી, સ્ત્રી. નાનું ગાડું; ગાલી;
ટમણી. (૨) ત્રિસ મણનું માપ.

ગાલ્લું, ન. ગાડું; મોટી ગાલી.
ગાલ્લો, પુ. છાકરાને રમવાની ગાડી.

ગાવડી, સ્ત્રી. ગાય; ધેનુ.
ગાવડોલ, પુ. વડાણનો કુવો.

ગાવડી, સ્ત્રી. દલાલી; કમિશન.
ગાચી, પુ. વડાણના કુવા ઉપર

ચડાવેલો સડ.

ગાવડી, વિ. મંડું; મોણું. (૨)
જ નહી; મૂર્ખ.

ગાણું, કિ. સ. [સં. મે] રાગ
કાઠવો; લહેકાવીને કવિતા બોલવી. (૨)
વખાણ કરવાં; સાથે લામ કહી દેખાડવું.

ગાસ, પુ. [અં.] ગ્યાસ; કટકાંક
દ્રવ્યોમાંથી નીકળતી એક ઢવા.

ગાસલેટ, ન. [અં.] પાણી
જેવું એક ખનિજ તેલ. (આ તેલ દીવા-
બત્તી માટે તેમજ બજારમાં તરીકે વપરાય છે.

ગાળ, સ્ત્રી. [સં. ગાલિ]
અપરાધ કહેવો તે; કાઠને રીસ ચડે
તેવું કહેવું તે. (૨) પુ. નવાણ ગાળતાં
જે કચરો નીકળે છે તે.

ગાળણું, કિ. સ. ઉડું કરવું. (૨)
આગળવું. (૩) કચરો કાઢી નાખવો.
(૪) પાવણું કરી નાખવું. (૫) વખત
કાઠવો. (૬) ગ્રીષ્માં છિદ્રોમાંથી મવાલીમાં
બહાર કાઢવું; -પાણી ગાળવું.

ગાળાગાળી, સ્ત્રી. સામસામે ગાળો
હઈ લટવું તે.

ગામિયું, ન. ગાળાવાળું દોરડું.
(૨) ગળણી. (૩) ગળતાં રહેવું તે.

કિ. પ્ર. ગાળિયું કાઢવું=દાવપેચથી નીકળી જવું. (૨) માથે નહિં સખવું.

ગાળી, જુ. ગાય; ગાલી.

ગાળું, ન. વચ્ચમાંનો વખત.

ગાળો, પુ. સરકાવી સકાય એવી આંટી; ફાંસો. (૨) બેરાને પહેરવાનું કપડું. (૩) અંતર, ફેર; વટાવ. (૪) ધરતો ખંડ; વિભાગ. (૫) પનો; પહોળાઈ. (૬) મોસમ; રત. (૭) પંદીમાં ફળવું બોરવાનું મોં. (૮) સાંધા.

ગાંગડી, સ્ત્રી. નાનો માંગડો. (૨) બટાકા.

ગાંગડું, પુ. ન પહોળે અને ન ચડે એવો દાણો; ડોળ. (૨) વિ કંઠ; નરમ ન થાય એવું; ન ચડે એવું; જેવું અને તેવુંજ રહી ગયેવું (માણસ).

ગાંગડો, પુ. નક્કર ચીજનો કકડો.

ગાંગરણું, કિ. અ. દોરણું બરાડવું.

(૨) મેટિથી રડવું; લોકવું [માણ વનરણું ગાંગડું, વિ. નળણું; ગરીબ; કાંચણું.

ગાંગાંતકાં, ન. આનાકાની; બાતનાં

બતાવ્યા કરવાં તે; હા ના કરવી તે.

ગાંગુ, વિ. રાક; ગરીબ; નળણું

ગાંગો, પુ. તન, મન અને ધનથી

ગરીબ તે. કહેવું ક્યાં રાખ બોજ ને ક્યાં ગમ્યા તેથી.

ગાંગરણું, કિ. અ. સાદબેસી નય તેમ તાણીને ગળામાંથી રોવું; લોકવું.

ગાંગણું, કિ. સ. [મં. ગંજ] ઉતરવું; ડાકું; ફેસલાવવું.

ગાંબજોર, વિ. ગાંભે પીનાર.

ગાંબજોરિયું, વિ. ગાંભે કુંકવામી એને ટેવ પડેલી હોય એવું.

ગાંબો, પુ. ભેક ભતની કેરી વન-સ્પતિ. (એનાં પાન ભાંગ તરીકે અને કળાઓ ગાંભ તરીકે વપરાય છે.)

ગાંઠ, સ્ત્રી. [સં. વ્રજિય] આંટી મારીને બાંધવું તે. (૨) બાટના ધડ-માંનો વેટો. (૩) મનની આંટી. (૪) વેર; કિનો. (૫) કિ. પ્ર. ગાંઠ બાંધવી= નિષ્ક્રમ કરી નાંખવો. ગાંઠ વાળવી=મોઢ લેવો. (૫) સંધ; એકતા. ગાંઠ=પાસે; ગઈ ગાંઠે ને વિદ્યા પાડે. ગાંઠનું=પોતાની તરફનું. ગાંઠનું ખાવું અને ગાંઠ સાથે જવું ગાંઠ ધાકવી=લોહીનું બંધાઈ જવું. ગાંઠ કરવી=પેસા એકઠા કરવા. મહાગાંઠ=સત્તજડ બંધાઈ જવું. ગાંઠનું ગોપીય-દન=પોતાનું ખરચી પરતું કામ કરવું. ગાંઠોગળફો=વાધાસાધિ. ગાંઠે બાંધવું=લઈ લેવું. ગાંઠ=ધન. ગાંઠની ખાંચી ને રોકની ચાકરી. ગાંઠનું દિવેલ લઈ નાચવા જવું.

ગાંકડી, સ્ત્રી. માંસડી (૨) ધન; સંપત્તિ.

ગાંકડો, પુ. પોટલો.

ગાંકણું, ન. જે તાર સાથે બેટા-થેલા હોય તે. (૨) ગંઠાણું તે. (૩) માંકલામાં વાપરેલી દોરીઓ. (૪) ગાંક-વાળી દબલબ.

ગાંકડું, કિ. સ. મજૂદા કે એવીજ વેલવાથી વસ્તુને દોરામાં કે તારમાં એક

ખીલની સાથે ગુંથવી તે. (૨) દુકમ
માનવો; મણુકારવું; લેખવું. (૩) મેળ-
વવું; પ્રાપ્ત કરવું.

ગાંધિયા, પુ. મુલાથેલી લગદરનો
લાંબો કકરો. (૨) ચણાના લોટની દાથે
વણીને તળેલી નદી સેવ. (૩) ગાંધના
આકારનું આદીદાર જે દંધ હોય તે.
(૪) ધર્મ; ગાંધીના નવ નદિ એવા.
ગાંધિયા તાવ=મરજી; એવી નવનો રંગ
કે જેમાં તાવ સાથે ગાંધ થઈ આવે.

ગાંઠાણું, વિ. ગાંઠાવાણું.

ગાંઠો, પુ. મોટી ગાંઠ (૧) કાંઈ
વસ્તુનો કાણુ બાન; પેટો. (૨) સધા.

ગાંઠ, સ્ત્રી. [સં. ગૂઢા] ય-
રીશમાંનો મળ બહાર કાઢવાનું દારૂ,
અપદાર; શુદ્ધ. (૨) અપદી બેસણી.
કિ. પ્ર. ગાંઠ વગરનો ગાંઠવો. ગાંઠ તળે
રેશો ને પારકો વાત બેશો. ગાંઠ બતા-
વીએ પણ દાંત ન બતાવીએ.

ગાંઠછા, સ્ત્રી. ગાંઠાઈ.

ગાંઠપણું, ન. પેલાપણું.

ગાંઠાઈ, સ્ત્રી. ગાંઠપણું; પેલામ

ગાંઠિયું, વિ. ગાંઠું; થેલું.

ગાંઠીય, ન. [સં. ગાંઠીય]

અનુનનું ધનુષ.

ગાંઠું, વિ. ટંકમટાવિનાનું બાથવું.

ગાંઠું, વિ. જેનું મન ઠેકાણે ન
હોય એવું; બેલનું ખસેલું; થેલું;
દિવાળું. ર. પ્ર. ગાંઠું કાઢવાં=
ગાંઠના જેવું બેસવું. કહે. ગાંઠનાં તે કંઈ

ગામ વસવાં હોય? ગાંઠી સાસરે ન
નવ્ય ને ટાલીને શિખામણુ દે. ગાંઠી લોક
ગામડે વસે ને ખાસડું મારે તો ખડ-
ખડ દસે.

ગાંઠુંથેલું, વિ. ગાંઠું; જેનું આવડે
તેલું; સાડું (૨) અતિ દરખવાણું.

ગાંઠાતુર, વિ. બહુજ ગાંઠું; પ્રિમથેલું.

ગાંધિયાડું, ન. નાંધીવડું. (૨)
સેજબેજ (૩) ગુંથવાટો.

ગાંધિયાણું, ન. ગુંથવાટો.

ગાંધી, પુ. કરીયાણું વેચનારો વપારી

ગાંધીવડું, ન. ગાંધીનો ધંધો. (૨)

સાડું થોડું બધી બાબતનું જ્ઞાત હોવું તે.

ગાંભીર્ય, ન. [સં.] ગંભીરપણું.

ગાંયજણું, સ્ત્રી. ગાંયજ.

ગાંયજી, ગાંયજની સ્ત્રી; ઢંલમની સ્ત્રી

ગાંયજો, પુ. વાજંદ; ઢંલમ.

ગાંસડી, સ્ત્રી. કાંઈ વસ્તુનો એક

સાથે બાંહેસો જત્ય; પોટલી. (૨) વપણું

(૩) કલો; પૂંજ.

ગાંસડો, પુ. મોટી ગાંસડી; પોટલો.

કિ. પ્ર. ગાંસડાં પોટલાં બાંધવાં=ઉચા-

નો કરવો.

ગિઝ્ય, વિ. લોડાલોડ આવી રહેલું;

સરપુર; સંપૂર્ણ. (૨) અ સમ્પાદ્ય; અટ

ગિઝડ, વિ. સુસ્ત; પડી રહેનાર;

આણસ. (૨) ન. સિયાળ.

ગિધ, પુ. ભમરડાની રમતમાં

ફરતા ભમરડા ઉપર ખીલબે ભમર-

ડાની ચોટ મારવી તે. (૨) પ્રકો; હટસેલો.

गिष्मो, पु. गष्मो; गडो; न्दरथी
मुक्ती भारची ते; ठोंसो.

गिरल, लु. गिरिल. [ग्रावी

गिरा, स्त्री. [सं. गिर] वाणी;

गिरास, लु. जरास.

गिरि, पु. [सं.] पर्वत; कुंगर.

गिरिल, स्त्री. [सं. गिरि +
जा] गिरिथी जन्मेली ते; पार्वती.

गिरिधर, वि. [सं.] गिरिने
धरनार; श्रीकृष्ण.

गिरिधारी, पु. श्रीकृष्ण.

गिरिशिखर, पु. [सं.] पर्व-
तोनी राज; हिमाक्षय; गोवर्धन पर्वत.
(२) मेढा पर्वत.

गिरिवर, पु. [सं.] पर्वताभां
श्रेष्ठ ते; मेढा पर्वत.

गिरिग्रज, न. [सं.] भगव
देशनी राजधानीतुं राहरे. [सिंहर.

गिरिशृंग, न. [सं.] पर्वततुं

गिरीश, पु. [सं. गिरि + ईश]
धर; हिमाक्षय पर्वत.

गिरेष्वाज, न. [हि. गिरना]
कष्टतरनी जेकळत; गुळाट आनखें कष्टतर.

गिरेष्मान, पु. [फा.] डाक
अने गरहन ठंकाय जेवो घोषाक; जणपटो

गिताजेर, वि. आशीसुनवी कर-
नार; जटोरा करनार. (२) पु. आडियो.

गिह्मी, स्त्री. वेण; गडगुमटने वीचे
सेजे यड आवे ते. (२) मेळ.

गिह्मीहटो, पु. मेळहडानी रमत.

गिह्मी, पु. [फा.] काचनी आ-
जड वय जेवी वात उडवपी ते; निंद.

(२) हुमडो.

गिस्त, वि. [फा.] नडांमुं; देागट.

जिंजेडो, पु. दोरना वाणमां यतो
जेकं जव.

जिंड, पु. हुंवो हटो.

गीगलातुं, कि. अ. गजरातुं; अ-
कलातुं. (२) पुशी यतुं.

गीय, वि. पासे पासे आवी रडेळुं;
संकाश रडेळुं. (२) सरयक; भरपुर.

गीयोगीय, अ. जीयोजीय; सरयक.

गीडगीडतान, न. टोकरआनाना
टोकरा; नाय जायतो; ताव. (२) आन-
हमजल.

गीत, न. गायन; कविता. (२)
घोण; गरजी; शुभ अवसरें गावातुं गाळुं.

गीता, स्त्री; [सं.] तत्त्वज्ञाननो
अन्व. (अलुने धुळ करवानी ना पाहो
त्यार श्रीकृष्णे जेने जे ज्ञाननो उपदेश
करो ते ज्ञाननो अदार अध्यायनो अंथ.)

(२) गायन. (३) स्तुति. [जेक जेद.

गीति, [सं.] आर्थां उंदेनो

गीद, लु. जीध.

गीध, न. [सं. गृध्र] सभजी-
धी मेळुं जेक भांसादारी पंथी.

गीनी, स्त्री. सोनानो 'ग्रिडिश य-
वणी सिडो. (तेनी डीमत पंदर रुपिया
यवळुमां हरेली छ.)

ખીલની સાથે કુંચવી તે. (૨) દુકમ
માનવો; ગણદારણું; લેખવનું. (૩) મેળ-
વનું; પ્રાપ્ત કરવું.

ગાંધિયો, પુ. સુકથેલી દળદરનો
લાંબો કકરો. (૨) ચણાના લોટની દાથે
ચણીને તળેલી નદી સેવ. (૩) ગાંધના
આકારનું આંદોલન ને કંઈ હોય તે.
(૪) પૂર્ત; ગાંધીનો બધ નહિ એવો.
ગાંધિયો તાવચ્છરકી; એવી ભતનો સેવ
કે જેમાં તાવ સાથે ગાંધ થઈ આવે.

ગાંધાણું, વિ. ગાંધવાણું.

ગાંધો, પુ. મોટી ગાંધ. (૨) કાઈ
વસ્તુનો કંઈ ભાગ; વેટો. (૩) સાંધો.

ગાંડ, સ્ત્રી [સં. ગૂદા] સ-
રીરમાંનો મજ બહાર કાઢવાનું કાર;
અપકાર; શુદ્ધ. (૨) અપકી બેસણી.
કિ. પ્ર. ગાંડ વચ્ચેનો ગાળવો. ગાંડ તળે
ફેલો ને પાસકો વાત બેલો. ગાંડ બતા-
વીએ પણ કાંત ન બતાવીએ.

ગાંડછા, સ્ત્રી. ગાંડછ.

ગાંડપણ, ન. યેલાપણું.

ગાંડાઈ, સ્ત્રી. ગાંડપણ; ઘેલછા.

ગાંડિયું, વિ. ગાંડું; ઘેલું.

ગાંડીવ, ન. [સં. ગામ્હોય]
અનુનનું ધનુષ.

ગાંડું, વિ. ઠંઠપટાવિનાનું; બાથલું.

ગાંડું, વિ. જેનું મન ટેકાણે ન
હોય એવું; બેભનું 'ખસેલું; ઘેલું;
દિવાનું. ૩. પ્ર. ગાંડો કડવાં=
ગાંડાના જેવું બેભનું. કહેઠો ગાંડાનાં તે કંઈ

ગામ વસતાં હોય? ગાંડી સાસરે ન
બધ ને ટાલીને શિખાવણુ દે. ગાંડા લોક
ગામડે વસે ને ખાસડું મારે તો ખડ-
ખડ દસે.

ગાંડુંઘેલું, વિ. ગાંડું; જેનું આવડે
તેલું; સાદું (૨) અતિ દરખવાણું.

ગાંડાતુર, વિ. બહુજ ગાંડુંઘેમથેલું.
ગાંધિયાડું, ન. ગાંધીવડું. (૨)
સેજભેજ. (૩) કુંચવાડો.

ગાંધિયાણું, ન. કુંચવાડો.

ગાંધી, પુ. કરીવાણું વેચનારો વેપારી.

ગાંધીવડું, ન. ગાંધીનો ધંધો. (૨)

ગોડું ગોડું બધી બાબતનું જ્ઞાન હોવું તે.

ગાંભીર્ય, ન. [સં.] ગંભીરપણું.

ગાંચળણ, સ્ત્રી. ગાંચળ.

ગાંચળ, ગાંચળની સ્ત્રી; દળમની સ્ત્રી.

ગાંચળો, પુ. વાજકં; દળમ.

ગાંસડી, સ્ત્રી. ટોઈ વસ્તુનો બેઝ-

સાથે બાંધેલો લાંબો; પોટલી. (૨) વચણ.

(૩) દલો; પૂંછ.

ગાંસડો, પુ. મોટી ગાંસડી; પોટલો.

કિ. પ્ર. ગાંસડો પોટલો બાંધવાં=કા-
બો ભરવો.

ગિરચ, વિ. લીટાલીટ આવી રહેલું;
ભરપુર; સંપૂર્ણ. (૨) અ. સમગ્ર; ચટ.

ગિરડ, વિ. સુસ્ત; પડી રહેનાર;
આળસુ. (૨) ન. સિયાળ.

ગિધ, પુ. ભમરડાની રમતમાં
ફૂટતા ભમરડા ઉપર ખીલનું ભમર-
ડાની ચોટ મારવી તે. (૨) પકા; ફટસેલો.

गिष्मो, पु. गष्मो; गडो; लेखी
मुझी भारवी ते; डेंसो.

गिरल, लु. गिरिल. [गिरी.

गिरा, स्त्री. [सं. गिर] वाणी;

गिरास, लु. गरास

गिरि, पु. [सं.] पर्वत; दुंगर.

गिरिग, स्त्री. [सं. गिरि +

जा] गिरिणी लम्बेली ते; चार्वती.

गिरिधर, वि. [सं.] गिरिने
धरनार; श्रीगुरु.

गिरिधारी, पु. श्रीगुरु.

गिरिशिख, पु. [सं.] पर्व-
तोना राम; हिमाक्षय; गोवर्धन पर्वत.
(२) मोटा पर्वत.

गिरिधर, पु. [सं.] पर्वतोभां
श्रेष्ठ ते; मोटा पर्वत.

गिरिशिख, न. [सं.] भगव
देशनी राजधानीनुं शहर. [धिभर.

गिरिशिख, न. [सं.] पर्वतनुं
गिरीश, पु. [सं. गिरि + ईश]

धरिधर; हिमाक्षय पर्वत.

गिरेष्वा, न. [हि. गिरना]
कण्ठतरी अक्षत; सुखांत आनारं कण्ठत.

गिरेष्वा, पु. [फा.] डोक
अने गरदन दक्षय अने पोपाड; वणपट्टो

गिरीश्वर, वि. आशीशुखी हर-
नार; लक्ष्मण हरनार. (२) पु. आश्विन.

गिरिणी, स्त्री. वेण; गडगुमने वीधि
सोने यष्ट आवे ते. (२) मोक्ष.

गिरिणी, पु. , मोक्षदानी रमत.

गिरी, पु. [फा.] डोकनी आ-
नार लय अने वात डोकनी ते; निंद.

(२) दुमवो.

गिरि, वि. [फा.] नडांमुंदेगट.

गिरीश्वर, पु. टोरना वाजगां वने

अक्ष.

गिरी, पु. दुमवो इटो.
गिरिशिख, हि. अ. गिरिशिख; अ-

कणाड. (२) मुली वड.

गिरि, वि. पासे पासे आशी वडेंत;

संकाश वडेंत. (२) लरय; लरपुर.

गिरिशिख, अ. गिरिशिख; लरय.

गिरिशिख, न. टोरनावांना

टोरा; नाथ आयतो; वाड. (२) आन.

हमंगल.

गीत, न. गायन; कविता. (२)

घोण; गरणी; शुभ अवसर गावानुं गाणुं.

गीता, स्त्री; [सं.] तरुतानने
अन्य. (अर्जुने युद्ध करवानी ना पाटी

त्यारं श्रीगुरु अने ८० ज्ञानने उपदेश

कधी ते ज्ञानने अक्षर अभ्यासने अक्ष.)

(२) गायन. (३) स्तुति. [अक्ष. लक्ष.

गीति, [सं.] आर्था छंदने

गीत, लु. गीत.

गीत, न. [सं. गीत] समणी-

शी मोटुं अक्ष भांसादारी पंजी.
गीनी, स्त्री. सोनाने 'गिरि' अ-

वली सिद्ध. (तेनी श्रमत पंटर इपिया

अक्षमां दरेली छ.)

ગીમત, સ્ત્રી. [અ.] નિંદાઃ
બદ્ધગોઈ. (૨) આજ; તદોપન. (૩) પાડી.

ગીમતજોર, વિ. નિંદક; ગીમત
કરનાર. [ધીજ્ઞં.

ગીમતુ, ક્રિ. અ. ગડદા મારવા;
ગીમિગીમ, અ. ઉપરાડપરી; ધખોધખ.

ગીરદ, સ્ત્રી. [ફા. ગિરદ]
ઝીણી ધૂળ; ૧૪૮.

ગીરદી, સ્ત્રી. બોડ; ૬૬; બસાવો.
ગીર, અ. ગોસાઈનો અમુક વર્ષ

દેખાડનાર પ્રત્યય.-જમુતગર. (૨) [ફા.]
લેનાર, હેનાર, વાળો, વગેરે અર્થ બ-

તાવનારો પ્રત્યય.-તમાસગીર; કબજેગીર.
ગીર, ન. ગીરનારને ગણવું. (૨)

કુંભાળ મહેસ.

ગીરદેશી, સ્ત્રી. [ફા.] ખલિ-
હારી; ખુખી.

ગીરદો, પુ. પ્રવાળોનો દ્યરો; આજ;
બગંદો. [વેસો પહાડ; દેવતાગળ.

ગીરનાર, પુ. જુનાગઢ પાસે આ-
ગીરનારા, પુ. ગીરનારની અસપાસ

રહેનારા બ્રાહ્મણ; બ્રાહ્મણની એક ભત.
ગીરદતાર, વિ. [ફા.] તક્ષીન;

મમ; મમગ્રથ.

ગીરદતારી, સ્ત્રી. [ફા.] ત-
ક્ષીનતા; દસાયહું; મોઢવચાળ.

ગીરવી, વિ. [ફા.] ધરણે
આપેહું કે લીધેહું હોય એવું.

ગીરો, અ. ધરણે; દવાલો.

ગીરોખત, ન. [ફા.] ધરણિ-
યાન કખત; ગીરોનો દસ્તાવેજ.

ગીર્વાણ, વિ. [સં.] દેવ સં-
બંધી. (૨) મંદુર.

ગીલતાન, પુ. [ફા.] ઘોડિપાટ.

ગીલસું, ન. ધોંસું.

ગીલી, સ્ત્રી. શરીરના નાતુક સાગને
ખીનનો સ્નેહાળ હાથ કે અવયવ અડતાં

જે હસવાની લાગણી અથવા આનંદાવન
વત્પત યાવ છે તે. (૨) મોઈ.

ગીલીપથી, સ્ત્રી. ગીલી.

ગુમળ, પુ. [સં. ગુમુલ]
એક ભતના ખાડનો શુંદર. (ગુમળની

કેટલીક દવાએ પણ માય છે. તે વાદ-
સેજ ઉપર તેમજ હવા સાફ કરવામાં

ધૂપ તરીકે વપરાય છે.)

ગુમળી, પુ. બ્રાહ્મણોની એક ભત
(૨) વિ. મેહું; ગંદું. (૩) કંઠસ. ૨.૩.

ગુમળી જેવો-ગરો. (૪) ગુમળનું
નાનું ઝાડ. [મારું; ગુમ.

ગુપચુપ, વિ. [સં. ગુપ] જાનું-
ગુચ્છ, પુ. [સં.] ગેટા; કલમી. (૨)

વાળનો જુડો.

ગુચ્છાદર, વિ. ગુચ્છાવાળું.

ગુચ્છો, પુ. [સં. ગુચ્છ] ગોટા;
વાળનો જુડો. [ખીલો.

ગુજ, સ્ત્રી. જે તરફ અણીવાળો
ગુજર, પુ. [સં. ગુર્જર] એક

માણસ ભતનું નામ. ૬૬૦ ગુજરની બેટી
તે સોનાની પેટી.

ગુજરકું, (ગુજરાત), ન. ગાજર
જેવી આકૃતિ. (૨) ગણપતિ આગળ મૂક-
વાનું માટીનું પાત્ર.

ગુજરકું, કિ. અ. જરૂર; વીતવું.
(૨) માથે આવી પડવું. (૩) મરી જવું.
૨. પ્ર. ગમ ગુજરી=જની ગયેલી જાણત.
ગુજરી જવું=મરણ પામવું.

ગુજરાત; સી. [સં. ગુર્જર+
રાષ્ટ્ર] ગુર્જરનોદેશ; એક દેશવિભાગ
ગુજરાતી, વિ. ગુજરાત સંબંધી;
ગુજરાતનો રહેવાસી. (૨) સી. ગુજરાત-
ની ભાષા; ગુજરાતના લોક સંબંધી
જે રીતસાત વગેરે તે.

ગુજરાન, [ફા.] જેની ઉપર
ઢાલન નિભાવાય તે; ભરણપોષણ; આ-
ભવિષ્ય. (૨) ધારાકીપોષાકીની તળપીન.

ગુજરી, સી. [સં. ગુર્જરી]
ગુજરાત, દેશની સી. (૨) ગુર્જરની
સ્ત્રી. (૩) કંઠહી; સ્ત્રીના કંઠનું કાંતરીવાળું
સોનાનું ધરણું. (૪) આઠવાડીવાના અમુક
દિવસે ભરાતું બળર. [(૨) વીતી જવું.

ગુજરીજવું, કિ. અ. મરી જવું.
ગુજરાટોદલો, પુ. મોઢાંદાની રમ-
તની એક તરેહ.

ગુજરાત, સી. [ફા.] દરખાસ્ત કરવી તે.

ગુજરકું, કિ. સ. માગવું; વિતા-
વવું. (૨) રજૂ કરવું; દાદ માગવી. (૩)
સત્તાવડું; પીડવું. (૪) બરબાદ કરવું.

ગુજરા, પુ. નિભાવ; નિર્વાહ.

ગુજજર, પુ. [સં.] એક જા-

તના લોક. (૨) ગુજરાતી. (૩) વિ. સુતાર
વાણિયાની એક જાત. (૪) એક જાતનો
ગુંદર. (૫) બાવળની એક જાત.

ગુટકો, પુ. નાના માપની જાડી ચોપડી.

ગુટિકા, સી. [સં.] ગોળી (દવાની.)

ગુડ, પુ. [હિં.] ગોળ.

ગુડકી, સી. નાનો સુસ્વાદુ.

ગુડકું, કિ. સ. ચાંપીને ભેંચેલાં
દાણડું. (૨) કાપડું; ખોદકું.

ગુડાકેરા, પુ. [સં.] અળુની.
(૨) સિવ. [સ્તંભ. વિજયધ્વજ.

ગુડી, સી. મંચજસ્તંભ; માલેક-

ગુડીપડવો, પુ. ચૈત્ર માસનો શુદ્ધ
પડવો. (ચિત્રમતી શક સંવત્સરના નવા
વર્ષનો પહેલો દિવસ.)

ગુડો, પુ. મરનારને ખરખરે-રોવા જવું
તે. (ગુડો વળાવવો). (૨) પગ; પગનો
વળો; ઉભારહેવાનું બળ. (૩) વિ. કુચ્છું.

ગુણ, પુ. [સં.] સ્વાભાવિક
ખાસિયત; ધર્મ. (૨) લક્ષણ; શક્તિ;
રહાયણ; આચરણ. (૩) કાયદો; જાન.
ઉપદ્રવ. (૪) અસર. (૫) પ્રકૃતિ; (૬)
ગ્રણ ગુણ; સત્, રજ, તમ. (૭) દોરી;
પણ. (૮) ગુણીને વધારેકું. :-સતગુણ.
(૯) ભવિતિમાં કૌંસની જગા. કિ. પ્ર.
ગુણ જીવી જવો=અમકારી થવું. ગુણ-
રોપ જોવા=પરીક્ષા કરવી. કહેવું ગુણના
ભાઈ દેવ. (૯) ગુણ (ગુણ). સી. ચેલો;
કાયળો. ધાવડું; લવડું. ચાર મણનું

માપ; ગુણિ. [દષ્ટાધેતુ; દૃષ્ટકારી.

ગુણગોશિંગળ, વિ. ગુણથી

ગુણક, વિ. [સં.] ગુણનાર અંક.

ગુણકથન, ન. [સં.] ગુણ ગાવા

તે; સ્તુતિ કરવી તે.

ગુણકરક, વિ. [સં.] ગુણ

કરે એવું; દિતકર.

ગુણકારી, વિ. [સં.] ગુણ

કરે એવું. (૨) સારી બચ્ચર કરે એવું.

ગુણકાંક, પુ. [સં.] ગુણક+

અંક] જે આંકાથી ગુણવાનું

હોય તે અંક.

ગુણગાન, ન. [સં.] ગુણ-

કથન; સ્તુતિ; વખાણ.

ગુણગુણ, બ. ગુણગણ; બમણની

પાંખતો કીણી આવતી.

ગુણગ્રાહક, વિ. [સં.] ગુણ

લેનાર; ગુણ લખનાર; ગુણની પરીક્ષા

કરનાર. [મહત્ત્વ કરનાર.

ગુણગ્રાહી, વિ. [સં.] ગુણને

ગુણચોર, વિ. ગુણની પિયન

નહિ કરનાર. [નાર; કદરહાન.

ગુણસ, વિ. [સં.] ગુણ નાણુ-

ગુણવાતા, સ્ત્રી. [સં.] ગુણ

બળવાપણ.

ગુણનિધિ, પુ. [સં.] ગુણ-

સ્થાન; ગુણનો સંચાર.

ગુણપાઠ, પુ. ગણ કે ગુણની

તાપક.

ગુણપાઠ, પુ. ઉપધાર; આસાર.

ગુણવંત, વિ. [સં.] ગુણ-

વાળું; સાચ વસ્તુવત્. [ગુણવાન.

ગુણવંતી, સ્ત્રી. ગુણવાળી (૨) વિ.

ગુણવાચક, વિ. [સં.] ગુણ

દેખાડનાર. (૨) વિશેષણનો એક ભેદ. (વ્યા.)

ગુણવાન, વિ. ગુણવાળું, [શબ્દ.

ગુણવિશેષણ, ન. ગુણ બતાવનારો

ગુણવું, કિં સં એક સંખ્યાને

બીજી સંખ્યા ભેટવી વાર વધારવી.

ગુણસાગર, વિ. [સં.] ગુણનો

સમુદ્ર; ગુણનિધિ.

ગુણસું, વિ. નહું અને હીંગણું,

ગુણહીન, વિ. [સં.] ગુણ

વગરનું.

ગુણકાર, પુ. [સં.] ગુણ+

આત્મક] એક સંખ્યાને બીજી સં-

ખ્યાને ગુણવાથી જે રકમ આવે છે તે;

ગુણવાની રીત.

ગુણાતીત, વિ. [સં.] ગુણ+

અતીત] ગુણની પેલી તરફનું; તથા

ગુણથી આગળ ગયેલું; ઉપર.

ગુણાન્વિત, વિ. [સં.] ગુણ+

અન્વિત] ગુણવાળું.

ગુણી, વિ. [સં.] ગુણવાળું;

સદગુણી (૨) કળાવાન. (૩) ગદ્યેષ;

આપક.

ગુણી, સ્ત્રી. ગુણ્ય; કાયળો; (૨) ભુવે.

ગુણિયત્વ, વિ. ગુણવાળું.

શુભિયો, પુ. પાણી ભરતીનું વાસણ.
(૨) ઘેલો. (૩) અમુક વચનનું એક માપ.

શુભીજન, ન. શુભપાત્રું માણસ;
મુલન. (૨) શુભ જન્મે એવો માણસ.
(૩) સંગીત ભણવામાં લાવક. (૪)
જ્ઞાપાન. [ભાને આપવું હોય તે.

શુભોત્તર, પુ. [સં.] સરેરાશ;
શુભ્ય, વિ. શુભાય એવું; એને શુભ-
વાનું હોય તે.

શુભ્યાંક, પુ. [સં.] શુભ્ય+
અંક } શુભવા માટેનો આંકડો; જે
સંખ્યાને શુભવાની હોય તે.

શુભો, પુ. [સં.] શુભ] એક-
દ્યુ રેખાએ ઈભરે.

શુદ્ધસ્ત વિ. [ફા.] મત; પાણું.

શુદ્ધ, સ્ત્રી. [સં.] શુદ્ધ] ગાંઠ.

શુભગાર, વિ. [ફા.] જેણે
શુભ કરેલો હોય તે, અપ્રતી. (૨) પાપી.

શુભગારી, સ્ત્રી. કુના જેવી ભૂવ;
તકસીર. (૨) સભ; દંડ.

શુભો, પુ. [ફા.] હોય; વાંક;
તકસીર. [ભણે નદિ તેમ.

શુભશુભ, અ. શુભશુભ; શ્રદ્ધ
શુભતા, નં. શુભ.

શુભની, નં. શુભી.

શુભ, વિ. [સં.] શુભ] જાણું;
કુપું; સંતોડું.

શુભી, સ્ત્રી. લાકડીમાં કુખી રહે
એવી ભધારી કુરી.

શુદ્ધતેગો, સ્ત્રી. [ફા.] આનગી
જાતથીય; જાતી વાત.

શુદ્ધા, સ્ત્રી. [સં.] પર્વત કે
જાડાનો ઉડો અંદર રહેવાય એવો
ખાડો; જખોલ.

શુભ, અ. [ફા.] મંદ; રત-
બ્ધ. (૨) અસુર; મત્ર. (૩) શુભારેકું
હોય તેમ. (૪) શુભ; શુભ. કિ. પ્ર. શુભ
કરવું=ઓળવવું.

શુભજ, પુ. મહાનના ઉપજા આપતી
જાણના આગરની લાંબણી; કુમરે.

શુભકું, ન. [સં.] ગુલમ]
મંદ; સરીર ઉપર લોલીના ગૂંઠા જેવું
વધ આવે તે. કહે. શુભકે પસી ચોપક-
વાનું. શુભકું કાપું ને વેદ વેરી.

શુભયુગ, કિ. અ. જોવાઈ જવું;
પતો ન લાગે એમ જણું રહેવું. કપાળ
જણું; જણું રહેવું [માન; મર્વ.

શુભાન, ન. [ફા.] અભિ-

શુભાની, સ્ત્રી. [ફા.] અ-
દંતા. (૨) વિ. અભિમાની; મર્વ. (૨)
તોરી; ફોડો રાખનાર.

શુભાર, (ગમાર), વિ. [ફા.]
મૂર્ખ; જંગલી. (૨) મુસ્ત; અશુધર.

શુભાવકું, કિ. પ્ર. જોડું. (૨)
વર્ગ જવા દેવું. (૩) કળધાણી કરવું.

શુભાસ્તાગીરી, સ્ત્રી. શુભાસ્તા
દાન; મહેતાગીરી.

ગુમાસ્તી, સ્ત્રી. ગુમાસ્તાનું કામ.

(૨) ગુમાસ્તાનું મહેનતાણું.

ગુમાસ્તો, પુ. [ફા.] વેપારીનો મહેતો; કારકુન; હુકમનું કામ-કાજ કરનાર ક્ષેત્ર ગુમાસ્તાને ખિંટીએ પોતિયું.

ગુમ્મો, પુ ગડદો; મુઝી

ગુર, જી. ગર.

ગુરખો, પુ. નેપાળ અને ભૂતાન તરફના લોક; એ ભત્રીયો સંનિધ.

ગુરગુરણું, કિ. અ. ગુરગુર એવા અવાજ કરવો; ધુરકણું.

ગુરજ, સ્ત્રી. [ફા.] ગદા; સાંગ.

ગુરજી, વિ. કુતરાની એક નાની ભત્રી

ગુરથમાની, વિ. સ્વર્ગવાસી.

ગુરદો, પુ. [સં. ગુર્દ] મૂત્ર-પિંડ. (૨) દોહાનો મગદળ.

ગુરણું, કિ. અ. ધુરકણું.

ગુરા, પુ. પગ; ચરણ.

ગુરામ, ન. એક ભત્રીયું પદ્માણુ.

ગુરો, પુ. [સં.] ધર્મનો કે વિદ્યાનો ઉપદેશ આપનાર; શિક્ષક; આચાર્ય; પુરોહિત. (૨) એક મદ. (૩) વિ. મોહું; ભારે; દીર્ઘ.

ગુરુગમ, વિ. ગુરુદાસ પ્રાપ્ત થાય એવું; ગુરુ મારફત બહુ સકાય એવું (જ્ઞાન). [ભય એવું.

ગુરુગમ્ય, વિ. ગુરુ પાસેથી સમ-

ગુરુતદ્વપગામી, વિ. ગુરુ ધર મારનાર. ગુરની સ્ત્રી સાથે વ્યભિચારકરનાર

ગુરુતા, સ્ત્રી. [સં.] ભારેપણું.

(૨) મોટાપણું; નીરવ. [શિક્ષકપણું.

ગુરુતાઈ, સ્ત્રી. ગુરુતા; મોટાઈ; (૨)

ગુરુત્વ, ન. [સં.] ગુરુ-પણું. (૨) મોટાઈ; નીરવ. (૩) ભારે-પણું; વજન

ગુરુત્વમધ્યખિંદુ, ન. [સં.]

જે ખિંદુથી વજનનું સમતોલપણું થતુ હોય તે.

ગુરુત્વરેપા, સ્ત્રી. [સં.] પ-

દાર્યના મધ્યખિંદુથી પૃથ્વીના મધ્યખિંદુ સુધીની લીટી.

ગુરુત્વાકર્ષણ, ન. [સં.] સંપન્ના

પદાર્થનું પૃથ્વીના મધ્યખિંદુ તરફ ખેંચાતું તે; ઉલ્કા પદાર્થનું ભારે પદાર્થ તરફ ખેંચાતું તે.

ગુરુદક્ષિણા, સ્ત્રી. [સં.] શિષ્ય

વક્ષ્યે ગુરુને જે બક્ષિસ અપાય છે તે.

ગુરુદ્રોહ, પુ. [સં.] ગુરુનો

અનાદર કરવો તે; ગુરુની નિંદા

ગુરુદ્રોહી, વિ. [સં.] ગુરુનો

દ્રોહ કરનાર; ગુરુની નિંદા કરનાર.

ગુરુપદ, ન. [સં.] મોટી

પદવી; વડીલપણું. (૨). શિક્ષક તરીકે કામ કરતું તે.

ગુરુપત્ની, સ્ત્રી. [સં.] ગુરુની સ્ત્રી.

ગુરુખંધુ, પુ. [સં.] સદાધ્યાયી;

ગુરુનો ખીન્ને ચેલો.

ગુરુભક્તિ, સ્ત્રી. [સં.] ગુરુ

ઉપર પ્રેમભાવ રાખવો તે.

ગુરુભાષ, પુ. ગુરુભાષ. (૨) સહા-
ધ્યાયી.

ગુરુમંત્ર, પુ. [સં.] હુપી
સલાહ આપવી તે; ગુરુ જે મંત્ર આપેતે.

ગુરુમાન, ન. [સં.] વિ.
મોટું રસધું; રસલાભાંથી વાંકાં વચન
નીકળે તે.

ગુરુવાર, પુ. [સં.] સાત
વારમના એક વાર; જુદસ્પતિને વાર.

ગુજર, પુ. [સં.] ગુજરાત દેશ.
(૨) ગુજરાતનો વતની. (૩) જે નામના
હોયો. (૪) જે નામની નાતજતો.

ગુજરી, સ્ત્રી. [સં.] ગુજરાત
દેશની સ્ત્રી. (૨) ગોવાળી. (૩) એક
જુનો ગુજરાતી રાસ. (૪) રાગની એક ઢબ.

ગુર્મિણી, સ્ત્રી. [સં.] ગર્મિણી.

ગુલ, ન. [ફા.] ફૂલ; પુષ્પ. (૨)
ખત્તી હપરનો બજેલો ભાગ. (૩) ગુલાબનું
ફૂલ. કિ. પ્ર. ગુલ કરું=હોલવી નાખું.

ગુલકંદ, પુ. [ફા.] સાકર
પાયેથી ગુલાબની પાતરી.

ગુલખાર, પુ. આસમાની લાલરંગ

ગુલખેરી, વિ. [ફા.] રતાશ
પડતા આસમાની રંગનું. [રમત.

ગુલગુલાંટિકા, પુ. હાડકાંની એક

ગુલછડી, સ્ત્રી. [ફા.] ગુલાબનો
તોરો. (૨) એક જાતનું સોનાનું ધરણું.

ગુલછબુ, ન. એક જાતનું ફૂલગ્રાહ.

ગુલજાન, પુ. [ફા.] ભાગ;

ઉપવન. (૨) વિ. મુંદર; મજેનું; મનોહર.

(૩) પ્રકૃતિવત.

ગુલતરાશ, સ્ત્રી. [ફા. ગુલ+
તરાશ] દીવાનો મોગરો કાતરવાની
કાતર.

ગુલતાન, વિ. [ફા.] લીન;
રસમગ્ન, મયમુગ્ધ; આનંદમગ્ન.

ગુલતોરો, પુ. [ફા.] ગુલાબનો
મગરો. (૨) એક જાતનું ફૂલગ્રાહ.

ગુલથપું, કિ. અ. હોલાઈ જવું.
(૨) જવા રહેવું.

ગુલદસ્ત, પુ. [ફા.] ફૂલનો ગોટો.

ગુલદાન, ન. [ફા.] ફૂલ રાખ-
વાનું મુંદર પાત્ર.

ગુલદાખરી, (લાવડી), સ્ત્રી. એક
જાતનું ફૂલગ્રાહ; અને તેનાં ફૂલ.

ગુલખાન, ન. [ફા. મલવા]
આનંદની વાતચીત; ગામગપાટા; ગપ.

(૨) હપહાસની વાતો.

ગુલખાસ, ન. [ફા.] એક
જાતનો ફૂલનો છાંડ જે તેનું ફૂલ.

ગુલખુ, ન. ગપગોળો; ગુલખાન.

ગુલમહેરી, સ્ત્રી એક દક્ષિણ પક્ષી.

ગુલમોર, સ્ત્રી. [ફા.] એક
જાતનું ફૂલગ્રાહ. [ઉમરો.

ગુલર, પુ. એક જાતનો ફળનું ગ્રાહ;

ગુલરું, ન. ઉમરનું ફળ. (૨) લાક-
ડાનું એક રમકડું.

ગુલસ્તાન, સ્ત્રી. [ફા.] ફૂલવાડી;
ખાન. [ફૂલગ્રાહ અને તેનાં ફૂલ.

ગુલાબ, ન. [ફા.] એક જાતનું

ગુલાબજળ, ન. ગુલાબની ગુરુભો-
વાળું પાણી.

ગુલાબદાની, ન. ગુલાબજળધરીને
છાંટવાની ઝીણાં ઢાણાંવાળી નક્શીલર
હારી. (૨) ગુલાબજળ રાખવાનું પાત્ર.

ગુલાબદાની, સ્ત્રી. ગુલાબજળ રા-
ખવાની શીશી. (૨) હારી

ગુલામો, વિ. ગુલાબના ફૂલ જેવા
રંગનું. (૨) મીઠું; સાંત. ગુલામી ઉપ-
=મજસૂમાં આવતી મીઠી ઉધ.

ગુલામ, પુ. [અ.] ખરીદ કરેલો
ચાકર. (૨) નીચ માણસ. (૩) વેસ્થાપુત્ર.

ગુલામગીરી, સ્ત્રી ગુલામી; દાસ-
પણું. (૨) હલકી તાબેદારી. (૩) ગુલામત.

ગુલામડી, સ્ત્રી. દાસી; ખરીદ
કરેલી સ્ત્રી. [માણસ.

ગુલામડો, પુ. ગુલામ. (૨) દલકો
ગુલામી, સ્ત્રી. ગુલામગીરી.

ગુલાલ, ન. જી. ગલાલ.

ગુલાલા, ન. એક ભતતું ફૂલ; ગુલાલા.

ગુલાંટ, સ્ત્રી. જમીન ઉપર માથું
ટકાવી ઉત્તલાઈ જતું તે; ગોઠીમકું. (૨)
ઉલટું ફરી પડતું તે. કિ. પ્ર. ગુલાંટ
ખાવીનંદરી જતું. [(૨) મળી.

ગુલી, સ્ત્રી. છવડાનું ધર; કોટલું.

ગુલ્ફ, ન. [સિ.] ધુન્ડી; દિંચણુ.

ગુલમ, ન. [સિ.] એક ભતતો

ગાંઠનો રોગ. (૨) ગોળાનો રોગ.

ગુલ્લર, જી. ગુલ્લર.

ગુલ્લું, ન. મગ અટકની કણકના

વાળાનો નાનો હુલો; ગોળણું.

ગુલ્લાલા, ન. એક ભતતું ફૂલ;
ખસખસના છોટતું ફૂલ.

ગુવાર, પુ. એક ભતતું દિલ્લ ઠંડોળ
અને તેમો છોટ. (૨) તેની શિંગા; ગવાર.

ગુવારફળી, સ્ત્રી. ગુવારની શિંગા;

ગુવારશિંગ, સ્ત્રી. ગુવારફળી.

ગુસ્સો, પુ. સામે થવાનો અથવા
વેર લેવાનો ભુસ્સો; ક્રોધ; રીસ.

ગુહા, સ્ત્રી. [સં.] ગુફા; ખ-
ખોસ; વિવર.

ગુહ્ય, ન. [સં. ગુહ=શુપાવનું]
છાની રાખવા યોગ્ય વાત. (૨) મતલબ;

ભેદ. (૩) વિ. ગુપ્ત.

ગુહ્યકં, પુ [સં.] દેવની એક જાત.

ગુંગણું, વિ. નાકમાંથી નીકળતા
અવાજવાળું; જેનું બોલવું સારું કે સ્પષ્ટ

નહિ ત.

ગુંગળાટ, પુ આસના રોકાણની
ગવરામણ. [રોધથી મુંઝવું.

ગુંગળાવું, કિ. અ. આસના અવ-

ગુંગું, ન. કઠણ યદ્યથેલો નાકનો મળ.

ગુંગુ, વિ. ગુંગણું. (૨) મૂંગું.

ગુંગો, પુ. નાકના મળનો બાંધાઈ
મથેલો ગોપડો. (૨) એક ભતતો છવડો.

(૩) વિ. ગોળડો.

ગુગ્ગ, સ્ત્રી. ઝટ ઉકલે નહિ એવી
આંધી. (૨) ઝટ સમન્વય નહિ એવી

ખાજત તે. (૩) ખારીટી; આંધીધુન્ડી.

ગુચવણુ, સ્ત્રી. સેજસેજ યદ્યથેલું
તે; આંધી; ગટખડ. (૨) ગુલાસો તથા

એલું તે કંઈ તે.

ગુપ્તવિદ્યુત્ત્વં, વિ. ગુપ્તવલ્લુ બલેલું.
ગુપ્તવલ્લી, સ્ત્રી. કોકેવ સૂતે નદિ
એવી રિધતિ; ગુપ્તવલ્લુ.

ગુપ્તવલ્લુ, કિ. સ. કંઈ સૂતે નદિ
એવી રિધતિમાં મૂકી રેવું; કદ્યે નદિ
એવું કરી નાંખવું.

ગુપ્તવાડો, પુ. ગુપ્તવલ્લુ.

ગુપ્તવાલુ, કિ. અ. ગુપ્તવલ્લુમાં
પડવું. (૧) ગુપ્તાર્થ જવું (૩) ગમરાવું.
મુશ્કેલીમાં આવવું.

ગુપ્તળી, સ્ત્રી. દોરાની ગલી; આદી.
(૧) કાચ પાચેલા પતંગના દોરની દલી.

ગુપ્તજી, ન. ગોળ આકારમાં વિટવું
દોર એવું જે તે; ગુપ્તજી.

ગુપ્તજી, સ્ત્રી. છાની વાત. (૨) ભમ-
રાની પાંખનો ઝીલો; અવાજ.

ગુપ્તજી, કિ. અ. ગલુનજીવું (૨)
ગોરાવું. [ચણેલી જેટલું વજન.

ગુપ્તજી, સ્ત્રી. [મં.] ચણેલી. (૨)
ગુપ્તજી, પુ. ભમરા કે મધમાખ

પંડેની પાખેનો અવાજ. [મણાટ.
ગુપ્તજી, પુ. મંજનો અવાજ; ગલુ-

ગુપ્તજી, સ્ત્રી. નજી; શક્તિ.
ગુપ્તજી, ન. પુખ્તો દેવતા. (૨)

ગુપ્તજી, પીગી.
ગુપ્તજી, ન. પીગી.

ગુપ્તજી, ન. ગુપ્તજી; આંધુ;
ગુપ્તજી, પુ. જમીનનું એક માપ.

ગુપ્તજી, કિ. અ. કામગીરીમાં રોકવું.
ગુપ્તજી, પુ. ગુપ્ત; આંધી. (૨) કપડો.
(૩) વધિ; અંટસ.

ગુપ્તજી, ન. [સં. ગ્રન્થન]
ગુપ્તજી, કામ. (૨) ગુપ્તજીની કળા.

ગુપ્તજી, સ્ત્રી; ગુપ્તજીની કામગીરી.
(૨) ગુપ્તજીની મજુરી. (૩) ગુપ્તજીની
આવડત.

ગુપ્તજી, કિ. સ. [મં. ગ્રન્થ]
દોરા અથવા તારને આંધી મારીને એક
ખીનની સાથે સાંકળી લેવા.

ગુપ્તજી, ન. ગુપ્તજીની મજુરી.
ગુપ્તજી, સ્ત્રી. ગુપ્તજીની મજુરી.

ગુપ્તજી, કિ. અ. સંકળાવું; એક
ખીનની સાથે બેઠાવું. (૨) ગુપ્તજી.

(૩) રોકાવું; સંધાવું.

ગુપ્તજી, પુ. ગુપ્તજી.
ગુપ્તજી, પુ. એક ભતનું માસ.

ગુપ્તજી, પુ. કટવાંક જાડની છાત્રમાંથી
કરતો ચીકોળે પટો રસ; ગુપ્તજી.

ગુપ્તજી, પુ. ગુપ્તજી સાથે સેનનો
મેળવીને જનાવેવું પકવાન. (૨) માર.

ગુપ્તજી, ન. ગુપ્તજી પદાની રાખ-
વાનું માત્ર. [મીઠી વસ્તુ; ગુપ્તજીનું.

ગુપ્તજી, ન. એક ભતની ખાવાની
ગુપ્તજી, કિ. સ. દાખી દાખીને નરમ

કરવું; કેળવવું. (૨) મારવું. (૩) ક્યારવું;
મેળવવું. [જાવવું.

ગુપ્તજી, કિ. સ. ગુપ્તજી; અસ-
ગુપ્તજી, કિ. અ. ક્યારાવું; ગુપ્તજી.

(૨) રમવાવું; હેરાન થવું
ગુપ્તજી, વિ. ગુપ્તજી; ચીકોળું.
(૨) ન. ગુપ્તજી રાખવાનું માત્ર.
ગુપ્તજી, સ્ત્રી. એ ગુપ્તજી માત્ર છે તે ક્યાર

ઝીણું સુવાણું છવડું. (૨) ગાયના જેવાં
શિંગડાંવાળો છવડો; પરમેશ્વરની ગાય.

ગોઝળિયું, ન. ગોઝળ.

ગોઝળી, પુ. ઘરવાડ. [હોંકારો

ગોઝીરો, પુ. સોરખકોર; ધાંધાટ;

ગોઝળ, ન. [સં.] ગાયોનું યોગ;

ગોસમૂઠ. (૨) મધુરા પાસેના એક
ગામનું નામ. [ગાયની ખરી.

ગોઝુર, પુ. [સં.] ગોખર. (૨)

ગોઝ, પુ. કહેરાવાળો રહેસા; છત્ત-

માંનું ખરણું. (૧) ગોખલો.

ગોખણપટ્ટી, સ્ત્રી ગોખી ગોખીને
મોઢે કરવું તે.

ગોખણિયું, વિ. ગોખનારું.

ગોખર, પુ. ગાયોમાં ઉછરેલો ગંધડો.

ગોખરૂ, પુ. એક ભતનો કાંઠાવાળો
છોડ, અને તેનું બી. (૨) એક તરેહની ફીત.

ગોખલી, સ્ત્રી. નાનો ગોખલો.

ગોખલો, પુ. બીજા મૂકવા સાઠ
સિંતમાં જે ચોલાનું રાખેલું હોય તે;
બારણા વગરનું નાનું તાકું.

ગોખણું, કિ. સ. મેઢિયો વારંવાર
એકનું એક બેલ્યા કરવું; યાદ કરવું;
મોઢે કરવું. [કરવું; મોઢે કરાવવું.

ગોખાવણું, કિ. પ્ર. ગોખે એમ

ગોખો, પુ. પક્ષીનું ઘર-માળે.

ગોઝાસ, પુ. [સં.] ગાયને
મોઢે કાઢેલું ચન્ન.

ગોઝર, (ધાપાર), પુ. મોઢા ને વડ-
વેલો બિલાડો. ગોઝર એકું=બહુ; માતેકું

ગોઝર, વિ [સં.] દરિયાથી
જાણાય એકું. (૨) ટોરને ચરવા. મોઢે
ખેડાણુ કર્યા વગર અલગ રાખેલો ન-
મીનનો ભાગ; ગોઝર.

ગોઝરી, સ્ત્રી. માધુરી; સિંહા.

ગોઝણું, ન. ટોણું; વમળ.

ગોઝણું, કિ. સ. બેઠકું; વિંધકું.

ગોઝણું, વિ. ચુંધાયેલું; ગંદું.

ગોઝાર, સ્ત્રી. જી. ગન્ધર.

ગોઝારૂ, વિ. [સં. ગો+હત્યા]
જ્યાં હત્યા થયેલી હોય એકું; અપવિત્ર;
અશુભ. (૨) પાપી; ધાતકી (મનુષ્ય).
ગોટ, પુ. કુંડો. (૨) ગોવાનાર
જાતો (કુમારનો).

ગોટપોટ, અ. માથે ઝોટી દુટિયાં
વાળીને સુતેલું હોય તેમ.

ગોટલી, સ્ત્રી કાંપિણ કુળની અં-
દરનું બીજ; ફેરીની ગોટલી.

ગોટલો, પુ. કુળની અંદરનું કાંઠ-
લાવાણું બી (૨) માંસના લોથામાંની
ગાંઠ. કિ. પ્ર. પગે ગોટલા ચડવા.

ગોટાણું, કિ. અ. શુંબાણું; ગોટા
વળવા; કુમાણું. [લયલપાલલ.

ગોટાળો, પુ. ગડખડ; શુંચવણ;

ગોટી, સ્ત્રી. ગોટા જેવી કિનારી. (૨)
કસબ બાજ્યા પછી રહેલી ધાતુ; ગોળી. (૩)
નાની ચરખી ગાંઠ.

ગોટિયું, ન. પાથડીની અંદર ધા-
લવાનો કકડો; બોતાનું. (૨) ઉખાડિયું.

ગોટીલો, પુ. ૩ પિંજવાનું બાનર.

તાંત ઉપર ઢાંકવાની મોંઘરી. (૨) નક્કર ગોળો. (૩) કપડાનો કુચડો; સાટકો.

ગોટેગોટ, અ. ઉપરાઉપરી ધુમાડાના ગોટા નીકળવા તે.

ગોટો, પુ. ફૂલનો ગુચ્છ; કલગી; તોરણ. (૨) મલગોટો. (૩) ધુમાડાનો ગોળ સમૂહ. (૪) નાળિયેરમાં સુકાઈ ગયેલું કોપરું. (૫) ઉધુંવડું કરી નાખવું તે.

ગોટોપોટો, પુ. લોચા; મોઢે માથે બાંધીને બેસવું કે સુવું તે.

ગોઠ, સી. [સં. ગોષ્ઠી] છાની વાત; અંતરની વાતચીત. (૨) એચ્છવ. (૩) ભેટ. (૪) ખાનગી મુલાકાત.

ગોઠડી, સી. અંતરની વાનો કરવી તે; સ્નેહસરી વાતચીત.

ગોઠણી, સી. ઉતરડ ઉભી કરવાની બેસણી; મુંચિયું. (૨) ગોઠવણ.

(૩) સહચરી. [(૨) અનુકૂળ આવડું.

ગોઠવું, વિ. ગમવું; પસંદ પડવું.

ગોઠવણ, સી. ગોઠવવાની રીત; રચના. (૨) જુગતિ; સોઈ; સમવડ.

ગોઠવણી, જી. ગોઠવણ.

ગોઠવણું, કિ. સ. પડી નય નહિ તેમ મૂકવું; વ્યવસ્થાપૂર્વક કરવું. (૨) યુક્તિ શોધી કાઢવી. (૩) બંધબેસવું કરવું. (૪) રચના કરવી. (૫) ચોક્કસ તેની જગ્યાએ નીમવો. [જરૂં.

ગોઠવાણું, કિ. અ. બેસી જવું; ધુસી

ગોઠવું, કિ. અ. ગમવું; માફક આવડું; અનુકૂળ પડવું. (૨) પાલવણું; બેસવું આવી રહેવું.

ગોઠાઈ, સી. અનાદર.

ગોઠિયણ, સી. સંધર; સાહેલી; સખી.

ગોઠિયો, પુ. દોસ્ત; સાથી; સોળતી.

ગોઠી, પુ. જૈન દેરાસરનો પૂનરી.

ગોઠીમડી, સી. એક ભતનો વેલો; જને ગોઠીમડાં થાય છે તે.

ગોઠીમડું, ન. ગુલાંટ; માપું જમીન પર ટેકણ ઉપકાઈ જવું તે. (૨) એક ભતવું નાના તિંજુ જેવડું ફળ; ગોઠીમડવું ફળ.

ગોઠે, પુ. સં. ગોષ્ઠ] દેરને બાંધવાનું સ્થાન; વાડો. (૨) જપ; નિરાંત. (૩) પક્ષીનો માળો.

ગોઠ, ન. શરીર ઉપર થતી માંક; ગડ.

ગોઠડુમઠ, જી. મટજુમટ.

ગોઠવું, કિ. અ. ખોદવું; ખણવું;

ક્યારાની જમીન ખોદીને પોથી કરવી.

(૨) મૂળમાંથી ઉખેડી નાખવું. [ભેદ.

ગોઠસારંગ, પુ. સારંગ રાગનો એક

ગોઠાણું, કિ. અ. ખોદાણું.

ગોઠિયો, પુ. ભદુર; મહારી.

ગોઠી, સી. પાછલા પહેરે ગાવાનો

રાગ. (૨) મિઝસા; મધુરતા.

ગોઠીપડવો, પ્ર. જી. શુદીપડવો.

ગોઠે, અ. પેઠે; માફક; ઘેરે.

ગોઠણો, (ગોઠણ), પુ. ખસી

કરેલો બળદ. [(૨) ગોત્ર; કુળ.

ગોત, સી. સોધ; જોળ; તપાસ.

ગોતડી, સી. ઠંઠ; ધાંટી; ગળું.

ગોતર, ન. [સં. ગોત્ર] ગોત્ર;

ગોધરિયું, વિ. ગોધસતતસ્તુનું (લાક્ષ્).
(૨) હલકી નતનું; બેળસેળીયું.

ગોધુલગન, ન. ગાયો ચરીને ચેર
આવે તે વખતનું એટલે દિવસના પાછલા
પહોરનું લગન તે. [અનાજ; ધકં.

ગોધૂમ, પુ. [સં.] એક જાતનું
ગોધૂમિયું, જી. ગોરજ લગન.

ગોધેઆવણું, કિ. અ. ગાયનું
આધાને આવણું.

ગોધો, પુ. આખલો; સાંઠ.

ગોધ, પુ. [સં.] ગોવાળિયો.
(૨) પુરુષના ગળાનો દોરો.

ગોધકન્યા, સ્ત્રી. [સં.] ગોવા-
ળિયાની છોકરી; ગોધી.

ગોધક, ન. [સં.] ગાયનું પગઢું;
ગાયની ખરીથી પડેલો ખાટો.

ગોધન, ન. [સં.] મુંડલણ.
(૨) છાતું રાખડું તે.

ગોધનીય, વિ. [સં.] યુગ
રાખવા નેવું. (૨) રક્ષણીય.

ગોધાલિકા, સ્ત્રી. [સં.] ગોવા-
ળી; ગાયનું પાલન કરનારી સ્ત્રી.

ગોધાવણું, કિ. સ. છુપાવણું.
ગોધાહાર, પુ. સ્ત્રીઓના ગળાનું

એક ધરણું.
ગોધાપ્રમી, સ્ત્રી. [સં.] ગોધૂળ-
ના ગોવાળિયાઓના ઉત્સવની આદ-
ત્રીની આક્રમ.

ગોધાળ, પુ. ગાયો ચારનારો. (૨)

શ્રીકૃષ્ણ. (૩) (ગો=પૃથ્વી+પાલ=પાળ-
નર) સં. [ગોવાળી.

ગોધિકા, સ્ત્રી. [સં.] ગોધી;
ગોધી, સ્ત્રી. [સં.] ગોવાળી.

ગોધીચંદન, ન. [સં.] ગોમ-
લીની ઘોળા માટી. (૨) પૈસો-સરવ.

(લાક્ષણિક) કહેવું માંડતું ગોધીચંદન.
ગોધુચ્છ, ન. [સં.] ગાયનું પૂછડું.

ગોધુર, ન. [સં.] છાતું; જા-
ળિયું. (૨) સહેરનો દરવાજો; દરવાજા

ઉપરનો ખુલ્લો ભાગ; અગાસી.

ગોધ્ય, વિ. [સં.] યુગરાખવા ભેગ.

ગોધણ, સ્ત્રી. ગોળા ફેંકવાનું ચામ-
ડાનું નાનું નેતર. ક. પ્ર. ગોધણિયા =

ગોધણના ગોળા નેવા એળ ધીના લાડ.
ગોધણિયું, વિ. ગોધણના લામનું;

સજાત. [લાક્ષ્ણિક રહે એકું ધરણું.
ગોધણી, સ્ત્રી. સ્ત્રીઓને અગાડે

ગોધણો, પુ. સ્ત્રીઓના ચાટલાને
છેડે મુકવાનું એક ધરણું.

ગોધતેગો, પુ. [સં.] છુપો-ખાનગી
વાતચીત; મસલત.

ગોધર, ન. છૂટું છૂટું થઈ ગયેલું
ગાયનું ધણ. (૨) ગદવાડ.

ગોધરું, વિ. ઝડું; અસ્વચ્છ. (૨)
એક નતનો ત્વચારોજ.

ગોધાવું, કિ. અ. વાસણમાં ખાટો
પડવો. (૨) ગોળા પડવા. (૩) શીલીના
કાલ પડવા. [તે. (૨) ગણ; ચિદ્રન.

ગોબો, પુ. સપાટીમાં ખાટો પડવો

કૃષ્ણ. (૨) ઠોળાની સિંગા અને પાન
બગેરોનો ભુક્ષ.

ગોતરજ, સ્ત્રી. [સં. ગોત્રદેવતા]
ગોત્રમાં જન્મેલું તે. (૨) કુળદેવી.

ગોતરકું, ન. ગોત્રજની પૂજા માટે
જનાવવામાં આવતો માટીનો એક આકાર.

ગોતરી, વિ. ગોત્રકું; કુટુંબી.

ગોત્રપણ, સ્ત્રી. શોધ; ખોળ; તપાસ.

ગોત્રકું, કિ. સ. શોધકું; ખોળકું.

ગોત્રીત, વિ. સમજાવવાર; ચૂક.

ગોત્રું, વિ. ટાકું. (૨) ચંદું; બંડેલું.

(૩) રાજદક્ષિત. [તે; ખાણ.

ગોત્રું, (ગોત્રું), ન. દોરને ખાણનું

ગોત્ર, ન. [સં.] કુંડું; કુલ-

પરંપરા. (૨) કીટુંબિક નામ.

ગોત્રગમન, ન. [સં.] એકજ

ગોત્રનાં સ્ત્રી પુરુષનો સંબંધ થવો તે.

ગોત્રજ, પુ. [સં.] ગોત્રમાં

જન્મેલું તે તે. (૨) ગોત્રદેવતા.

ગોત્રખંડુ, પુ. [સં.] એક ગો-

ત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલો તે; પિતરાઈ બાળ.

ગોત્રનેખડન, ન. [સં.] સ્ત્રીએ

પતિનું નામ લેવામાં ખૂલ થવી તે.

ગોત્રહા, પુ. [સં.] ઇન્દ્ર.

ગોત્રી, વિ. ગોત્રનું (૨) ગોત્રજ.

ગોથ, સ્ત્રી. [અ. ગોત્રી] શુદ્ધાંત;

સ્ત્રી જન્મું તે. (૨) ભૂતયાપ; ચૂક. (૩)

પારની સંજ્ઞા. [વેપારીનો સંજ્ઞ.

ગોથપડી, વિ. ચોદની સંજ્ઞાનો

ગોથું, ન. અથડાવું તે; કોઈ ગાત્રમાં

તે. (૨) હેતરાવું તે. (૩) ઢંધે માથે
પડવું તે. (૪) દોર માથું નીચું કરીને
જે મક્કો માથે છે તે

ગોદ, સ્ત્રી. ખોળો; અંદ. કિ. પ્ર.
ગોદમાં લેવું=ખોળામાં લેવું, ગોદમાં પા-
લવું=દરલુ આપવું.

ગોદક, વિ. ગોદકિયું; ગોદકાવાળું.

ગોદકી, સ્ત્રી. નાનું અને પાલણું ગોદકું.

ગોદકિયું, ન. શીતળા જેવો એક

રોગ. (૨) વિ. ગોદકીવાળું.

ગોદકું, ન. ૩ થરીને બનાવેલું પાગરનું

ગોદાટકું, કિ. સ. ઉપરાઉપરી ગોદા

મારવા; વારંવાર દહા કરવું; ટોડવું.

ગોદાન, ન. [સં.] ગોદાન;

દાનમાં ગાય આપવી તે. (૨) નિષ્પાપ

થવાનો એક વિધિ.

ગોદાવણું, કિ. અ. ગોદાવણું; ખ-

ણાવણું. (૨) પોચું થાય એમ કરાવણું. (૨)

જુકું ગોદાવણું. (૪) સંજ કરાવવો.

ગોદાણું, કિ. અ. ગોદાણું. (૨)

ગોદા વાગ્યા કરે એવી સ્થિતિમાં હોણું.

ગોદી, સ્ત્રી. વડાણો ખાંધવાનું અને

ઉશાં રાખવાનું દરીયા કિનારાનું બંદર.

ગોદીનાખણું, કિ. સ. ગોદી નાખણું.

ગોદો, પુ. આંચણ; ઠાંસો. (૨)

ગોદ; ટોટા

ગોધણ, જુ. ગોધન.

ગોધન, ન. [સં.] ગાયો રૂપી

જે ધન તે. (૨) ગાયોનું ટોણું.

ગોધમ, જુ. ગોધૂમ; મડું.

ગોધરિયું, વિ. ગોધરાતરતું (લાઠું).
(૨) હવથી જાતનું; બેળસેળીયું.

ગોધુલગન, ન. ગાયો ચરીને ઘેર
આવે તે વખતનું એટલે દિવસના પાછલા
પહેરનું હગન તે. [અનાજ; ધક.

ગોધૂમ, પુ. [સં.] એક જાતનું
ગોધૂખિયું, જુ. ગોરજ હગન
ગોધેઆવણું, કિ. અ. ગાયનું
આધારે આવડું.

ગોધો, પુ. આખલો; સાંઠ.

ગોધ, પુ. [સં.] ગોવાળિયો.
(૨) પુરુષના ગજાનો દોરો.

ગોધકન્યા, સ્ત્રી. [સં.] ગોવા-
ળિયાની છાકરી; ગોધી.

ગોધક, ન. [સં.] ગાયનું પગલું;
ગાયની ખરીધી ખડેલો ખાડો.

ગોધન, ન. [સં.] મંરક્ષણ.
(૨) છાનું રાખવું તે.

ગોધનીય, વિ. [સં.] ગુપ્ત
રાખવા જેવું. (૨) રક્ષણીય.

ગોધાલિકા, સ્ત્રી. [સં.] ગોવા-
ળણી; ગાયનું પાછળ કરનારી સ્ત્રી.

ગોધાવણું, કિ. સ. છુપાવડું.

ગોધાલાર, પુ. સીંચાના નળનું
એક પહેલું.

ગોધાટમી, સ્ત્રી. [સં.] ગોધુજ-
ના ગોવાળિયાએના કલ્પની ચાલ-
ગીરીની આક્રમ.

ગોધાળ, પુ. ગાયો ચારનારો. (૨)

ગોધૂષ. (૩) (ગો=પૃથ્વી+પાલ=પાળ-
નાર) સં.વ. [ગોવાળણી.

ગોધિકા, સ્ત્રી. [સં.] ગોધી;

ગોધી, સ્ત્રી. [સં.] ગોવાળણી.

ગોધીચંદન, ન. [સં.] ગોમ-
લીની ગોળી માટી. (૨) પૈસો-સં.વ.

(લાલણિક) ઢંઢે ગોધીચંદન.

ગોધુચ્છ, ન. [સં.] ગાયનું પૂછડું.

ગોધુર, ન. [સં.] છાનું; જા-
ળિયું. (૨) મહેરનો હરવાલો; હરવાલ

કપરનો પ્રુથો વામ; અગાસી.

ગોધ્ય, વિ. [સં.] ગુપ્તરાખવા જોગ.

ગોધણ, સ્ત્રી. ગોળા ફેંકવાનું ચામ-
ડાનું નાનું ભેતર. ૩. પ્ર. ગોધણિયા =

ગોધણના ગોજા જેવા ગોળા ધીના લાડ.

ગોધણિયું, વિ. ગોધણના હામવું;
સખત. [લટકડું રહે એવું પહેલું.

ગોધણી, સ્ત્રી. સ્ત્રીએને અખાટો

ગોધણો, પુ. સ્ત્રીએના ચાટવાને
છેરે સુવચાનું એક પહેલું.

ગોધલેગો, પુ. [સં.] છુપી-ખાનગી
ચાલથી; મસખત.

ગોળર, ન. ૧૨૬' ૧૨૬' થયે ગધીયું
ગાયનું ઝાણ. (૨) મદનાડ.

ગોળડું, વિ. ગંડું; અસ્વચ્છ. (૨)

એક ભંતનો તથાદોગ.

ગોળાણું, કિ. અ. વાસણમાં ખાટો
પડવો. (૨) ગોળા પડવા. (૩) ગોળીના

ઢાપ પડવા. [તે. (૨) મણ; ચિહ્ન.

ગોળો, પુ. સપાટીમાં ખાટો પડવો

ગોમ, સ્ત્રી. ખાંડ. (૨) આનાકાની.
ગોમટો, પુ. સાળના વારેવાર જુદા
જુદા રહે તે માટે બનાવેલી બાળી.

ગોમળ, ન. [સં.] ગાયનું છાણ.
ગોમંડળ, ન. [સં.] પૃથ્વીચક્ર.
ગોમાયુ, ન. [સં.] શિયાળ.
ગોમાંસ, ન. [સં.] ગાયનું માંસ.
ગોમુખ, ન. [સં.] ગાયનું
મોઢું; ગાયના મોઢા જેવા આકાર. (૨)
એક જાતનું તથા. [મથળી.

ગોમુખી, સ્ત્રી. ગાયના મુખ જેવી
ગોમૂત્ર, ન. [સં.] ગાયનું મુતર.
ગોમૂત્રિકા, સ્ત્રી. [સં.] ગાયના
મુતરની ધાર નાકની લહેરિયા આકૃતિ.
(૨) એક કાવ્યરચના. [ચર્મરાજ.

ગોમિદ, પુ. ખીજા રંગનો હોય;
ગોમિદ, પુ. [સં.] જેમાં ગા-
યના ભાગ આપવામાં આવતો હોય એવા
યજ્ઞ. (૨) મત; નિમિત્ત.

ગોયણી, ગોરણી, સ્ત્રી. ગુરની
સ્ત્રી; બાણણી. (૨) જે સોવાસણ સીને
જમવા તેણી હોય તે સોભાગ્યવતી સ્ત્રી.

ગોર, પુ. [સં.] ગુરુ; પુરો-
હિત. ક્રિયાકર્મ કરાવનાર કુળગોર. (૨)
તીર્થસ્થાનનો બ્રાહ્મણ.

ગોર, ગોરચ, સ્ત્રી. [સં. ગૌરી]
ગૌરી; પાર્વતી દેવીનું છાત્રાણું એક મત.

ગોર, પુ. [સં.] મનન; વિચાર;
મીમાંસા. (૨) શુકલ.

ગોરક્ષક, વિ. [સં.] ગાયોનું
રક્ષણ કરનાર; ગોવાળ.

ગોરક્ષ, વિ. ગાયોની રક્ષાયેલું. (૨)
ગાયનું રખવાલું. (૩) ઈંદ્રિયોને કબજે
રાખવી તે.

ગોરક્ષણ, ન. [સં.] ગાયોનું
રક્ષણ કરવું તે.

ગોરક્ષા, સ્ત્રી. [સં.] ગોરક્ષણ;
ગાયોનું પાલનપોષણ કરવું તે.

ગોરખ, વિ. ઈંદ્રિયોને સ્વાધીન
રાખનાર; સંયમી. (૨) શિવમાર્ગી સા-
ધુજ્ઞાની એક જાત. [શ્રાવ.

ગોરખગામહી, સ્ત્રી. એક જાતનું
ગોરખજાળ, પુ. આવંત કાંઈ
તપ જપ કરવા તે.

ગોરખપદ્ય, પુ. [સં.] શિવ-
માર્ગી બાવાઓનો એક સંપ્રદાય.

ગોરખમુહી, સ્ત્રી. એક વનસ્પતિ.

ગોરજ, વિ. [સં.] સમીક્ષાન-
ું સુકૃત. (૨) સ્ત્રી. ગાયોના ચાલ-
વાથી હરેલી રજ.

ગોરજ, પુ. લેન સાધુ; ધર્મપિરસક.

ગોરડ, વિ. ગોરી અને રેતાળ; મોઢું મોઢું.

ગોરદિય, વિ. મોઢું.

ગોરડી, વિ. ગોરી; ધડવરણી.

ગોરડું, વિ. મોઢું. [(૨) સ્ત્રી; ગોરી.

ગોરડી, વિ. ગોરી; ગોરવર્ણની.

ગોરણી, સ્ત્રી. ગોરાણી; ગાયણી.

ગોરતો, પુ. સૌમાન્યવતી સ્ત્રીઓને
જમાડવાનું એક મત.

ગોરપદું, નં [સં. ગુરુપદ] યજ્ઞમાનને દ્વિયાકર્મ કરાવવાનો ધવો.

ગોરમટી, સ્ત્રી. લાલ પીળા માટી; ગાર કરવાની માટી.

ગોરમા, સ્ત્રી. છાકરીઓ ગોરીપૂજન કરે છે તે; એક પ્રત.

ગોરપ, પુ. વરપક્ષને જેજમણુ કન્યા પક્ષવાળા આપે છે તે.

ગોરસ, ન. [સં.] દૂધ, દહિં, છાશ અને માખણ વગેરે તે. (૨) દહિં.

ગોરસિયું, વિ. ગોરસવાળું; દહિં દૂધનું સવાદિયું, (૨) ન. ગોરમુ [માટલી

ગોરસી, સ્ત્રી. દૂધ દહિં રાખવાની ગોરમું, ન. દૂધ દહિં રાખવાનું

માટીનું પાત્ર.

ગોરપદું, વિ. પોષા રેતાળ અને સહેજ લાલારાસુક્ત (જમીન); ગારી હોય એવી.

ગોરપણી, સ્ત્રી [સં. ગુરુપત્ની] ગોરની સ્ત્રી. [ગોર દેવવાળી સ્ત્રી; ગોરી

ગોરપટે, સ્ત્રી. [સં. ગૌર+પટે] ગોરપટ, સ્ત્રી. ગોરપણું. [સ્ત્રી.

ગોરી, વિ. ગોરવણુંવાળી સુદર, રૂપાળી ગોરીસો, પુ. એક જાતનો વાલો.

ગોરચંદન, ન. કાંઈક ગાયના માથામાંથી મળી આવતો પિત્તાય પડતો એક પદાર્થ. (નાના બાળકને થતી વગધ- માં આ દવા તરીકે બહુ ઉપયોગી છે.)

ગોરં, વિ. [સં. ગૌર] સફેદ વર્ણનું, ગોર ગંધકુંબદુષ્ક ગોરં.

ગોરચંદન, ન. ગોરચંદન; ગોરચંદન

ગોલ, પુ. [સં.] ગોળ. (૨) વિ. વર્તુલ જેવા આકારનું; દડા જેવું.

ગોલક, પુ. [સં.] ગોળો. (૨) કુમરિજ કે વિધવાને યથેચ્છા છાકરો. (૩) ગદ્દો. (૪) આખનો રોળો; રોળાનો દાળો ભાગ.

ગોલણ, સ્ત્રી. ગોલાની સ્ત્રી. ગોલવાડ, સ્ત્રી. ગોલાઓનો મહોલો.

ગોમવું, જુમવું. [ભરીને ફેંકનાર. ગોલંદાજ, ફ. તોપમાં ગોળા

ગોલાર્ધ, પુ. [સં.] ગોળાનો અર્ધ ભાગ.

ગોલાં, ન. જનાનખાનામાં નોકરી કરનારાં દલગી વર્ણના માણસ.

ગોલી, સ્ત્રી. ગોલા જાતની સ્ત્રી (૨) જનાનખાનાની દાસી (૩) વિ. હુમ્મી સ્ત્રી

ગોલંચો, પુ. વગર નોનરે જમવા જનાર. ગોલો, પુ. જનાનખાનો નોકર; વંચુકી.

(૨) દિંદુઆની એક જાત. કહેવું ગોલો ગોલી ભદ્રે ને ગોલોના કાન આમળે.

ગોલોક, પુ. [સં.] સ્વર્ગનો એક વિભાગ; વિષ્ણુલોક.

ગોલ્લો, પુ. વાલડો. (૨) વગર નોનરે જમવા જનાર

ગોવર્ધ, પુ. [સં.] ગાયને મારતી તે. ગોવર્ડ, ન. સીંદળાની જાતનો એક

દેવ (૨) વિ. ગોવર્ડ. [પાસેનો એક હુંગર. ગોવર્ધન, ન. [સં.] મથુરા

ગોવર્ધનધર, પુ. [સં.] શ્રીકૃષ્ણ.

ગોવાગણ્ય, સ્ત્રી. ગોવા તરફની સ્ત્રી.

(૨) ગોવા તરફની નાયકણ્ય. ગોવાગરી = ગોવા તરફની. [રહેવાસી.

ગોવાનીસ, ગોવા તરફનું; ગોવાનું ગોવાઈ, ન. ટોરનું ટોણુ.

ગોવાણું, કિ. અ. નિંદાણું; વગેરે વાણું. (૨) સોંધું ને સફર વેચાણું. કેરીઓ ગરેડે ગોવાય છે = કેરીઓ બેઠેલી તેથી વધારે સસ્તી મળે છે. [ચારનાર

ગોવાળ, પુ. [સં. ગોપાલ] ઠોર

ગોવાળણ્ય, સ્ત્રી. ગુ. ગોવાળણી.

ગોવાળણી, સ્ત્રી. ગોવાળની સ્ત્રી.

(૨) રખારણ્ય. [એક રમત.

ગોવાળઅકરી, સ્ત્રી નાનાં છોકરાંની

ગોવાળિયો, પુ. ગોવાળ. (૨) મૂર્ખ

-અમણ્ય માણસ.

ગોવાણું, ન. ગોવાણું ટાણું.

ગોવાંદઈ, ન. [મં. ગો+વંદ] ગોવાંદઈ, ગોવાંદઈ ગોવાંદઈની ગોવાંદઈ

ગોસ, વિ. જમણી બાજુનું. (૨)

ન. માસ. [એક નવત.

ગોસાંઈ, પુ. [સં.] સાધુઓની

ગોસ્વામી, પુ. [સં.] વૈષ્ણવોના

જે આચાર્ય તે; શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યના સમદાયના આચાર્યોની અટક (૨) જે આચાર્યોના નામની આગળ મૂકાતો માન-વાચક શબ્દ.

ગોહૃત્યા, સ્ત્રી. [સં.] ગાય ને મારવી તે. (૨) ગાય મારવાનું પાપ.

ગોહૃત્યાઈ, વિ. ગાયની હત્યા કરનાર.

ગોહાણું, કિ. અ. ગુંથાણું; અંધારે ગયેલાં.

ગોળ, પુ. [મં. ગુહ] ગેરડીના રમને હથેળીને બનાવેલો પદાર્થ.

ગોળ, વિ. વર્તુલાકારનું; દરેક બાજુ સરખી રીતે એવું.

ગોળકેરી, સ્ત્રી. ગજકેરી; ગોળ કે

કે જાણીમાં કરેલો ગોળા આવાનો

ગોળમટોળ, વિ. સંપૂર્ણ ગોળ.
(૨) ભરેલું; પુષ્ટ; જડું.

ગોળત્રે, પુ. ગોળો. (૨) ગોળ આકૃતિનો લોહો. (૩) ગોળ મોલિયાનો દુકો કકટો; પીક.

ગોળાઈ, સી. ગોળપણું.

ગોળાકાર, પુ. [સં.] વર્તુલના જેવી આકૃતિ તે. (૨) વિ. ગોળ; જેનો આકાર ગોળ હોય એવું.

ગોળી, સ્ત્રી. [સં. ગુટિકા] ત્રાનો ગોળો; ગુટિકા. (૨) પાણી ભરવાનું નાનું પાત્ર. (૩) રૂપણ. (૪) નાનો લાડુ :-કિ. પ્ર. ગોળી મારવી=ખંડકથી સીસાની ગોળી ઊડવી. (૨) બહુ બધારે પડતું જમવાયી જડ ધઈ જતું. ગોળીનું પાણી સુકવું=કુદુંબના સાધનો ગોળાં થઈ જવાં.

ગોળો, પુ. [સં. ગોલ] બધી બાજુએથી ગોળ હોય એવી ચીજ. પાણી ભરવાનું મોટું ગોળ પાત્ર. (૩) પેટના વાયુનો એક રોગ. ૩. પ્ર. ગોળો ચડવો.

ગોળોચિંટાળો, પુ. સેજએજ કરી નાખવું તે.

ગોંદરે, પુ. ગામનાં ઠોરને ઠાંચાં રહેવાની ગામની બાજોળ પાસેની જગા.

ગોંધવું, ક્રિ. સ. રોકવું; ખાળવું; કેદ કરવું. [ગાયજેહું ગરીબ; રક્ષણીય.

ગૌ, સ્ત્રી. [સં.] ગાય. (૨) વિ.

ગૌગોટો, પુ. ગાયના મોટામાંથી નીકળતો એક પદાર્થ; ગોરોચના.

ગૌચર, ન. [સં.] ગામને સીમાડે ઠોરને ચરવા માટે ખેડાણ કર્યા વિનાની રાખેલી જમીન.

ગૌક, પુ. બંગાળાનો એક પ્રાંત. (૨) વિ. ગૌડ બંગાળને લગતું. ગૌડબ્રાહ્મણ= સારસ્વત, કાન્ધકુબર, ગૌડ, ઉલ્લભ અને મંચિવ એમ પાંચ ભત્રના છે.

ગૌડસારંગ, પુ. [સં.] સારંગ રાગનો એક પ્રકાર.

ગૌડી, સ્ત્રી. ગૌડ દેસની સ્ત્રી. (૨) વાણીનો-દગણીનો એક પ્રકાર.

ગોણુ, વિ. [સં.] મુખ્ય નદિ એવું; પેટનું; ઉતરતું.

ગૌતમ, એક મોટા જપિ; બુદ્ધ.

ગૌતમી, સ્ત્રી. એક પવિત્ર સ્ત્રી.

ગૌતરાટ, પુ. [સં. ગૌ+ત્રિ+રાટ્ર] સ્ત્રીઓએ ગણ્ય રાત પાળવાનું ગાયનું એક વ્રત.

ગૌતરાટ, જી. ગૌતરાટ.

ગૌદાન, ન. [સં. ગૌ+દા=આપવું] ગાયનું દાન.

ગૌધન, ન. [સં.] ગાયો રૂપી જે મીઠવત તે. (૨) વિ. હિંદીયાથી સુખી હોય એવું.

ગૌબ્રાહ્મણપ્રતિપાળ, [સં.] વિ. ગાય અને બ્રાહ્મણનું રક્ષણ કરનાર.

ગૌમુખ, ન. [સં.] ગાયનું મોટું.

ગૌમુખિયું, વિ. ગાયના જેવા મોટવાળું; સરખાવ. ૩. પ્ર. ગૌમુખો વાધ=

ગોવાગણુ, સ્ત્રી. ગોવા વરફની સ્ત્રી.
(૨) ગોવા વરફની નાચકણુ. ગોવાગણી= ગોવા વરફની. [રહેવાસી.

ગોવાનીસ, ગોવા વરફનું; ગોવાનું ગોવાઈ, ન. દોરનું ટોળું.

ગોવાણુ, કિ. અ. નિંદાણું; વગોવાણુ. (૨) સોંપું ને સફર વેચાણું. કેરીઓ અધેડે ગોવાય છે=કેરીઓ બોધએ તેથી વધારે સસ્તી થાય છે. [ચારનાર.

ગોવાળી, પુ. [સં. ગોવાળ] દોર

ગોવાળણુ, સ્ત્રી. છુબ ગોવાળણી.

ગોવાળણી, સ્ત્રી. ગોવાળની સ્ત્રી.

(૨) રખારણુ. [એક રમત.

ગોવાળઅકરી, સ્ત્રી નાનાં છાકરાંની

ગોવાળિયો, પુ. ગોવાળ. (૨) મૂખ

અમણુ માણસ.

ગોવાણું, ન. ગાયોનું ટોળું.

ગોવાઈડ, ન. [સં. ગોવૈંદ]

ગોઈસ; દોરને ઉભા રહેવાની જગા; પાદર.

ગોવિંદ, પુ. [સં.] વિષ્ણુનું એક

નામ.

ગોવૈંદ, ન. [સં.] ગાયોનું ટોળું.

ગેહ, [સં.] ગાયોનો વાડે;

ગૌશાળ. (૨) મસલત; છુપી વાવચીત.

ગેહી, સ્ત્રી. [સં.] આનગી

વાવચીત. (૨) નાટકનો એક મંત્રર. (૩)

દેસદારી.

ગોળપાદ, ન. [સં.] ગાયનું પગછું;

પગવાનો પહેણા ખાડો.

ગોમ્, વિ. જમણી બાનડું. (૨)

ન. માંસ. [એક ભવ.

ગોમ્માંઈ, પુ. [સં.] સાધુઓની

ગોસ્વામી, પુ. [સં.] વૈશ્ણવોના

જે આચાર્ય તે; શ્રીમદ્બલ્લભાચાર્યના

સમદાયના અગ્રણીની અટક. (૨) જે

આચાર્યોના નામની આગળ મૂકતો માન-

વાચક સખ્દ.

ગોહૃત્યા, સ્ત્રી. [સં.] ગાય ને

મારવી તે. (૨) ગાય મારવાનું પાપ.

ગોહૃત્યાઈ, વિ. ગાયની હૃત્યા કરનાર.

ગોહાણું, કિ. અ. ગુંચાણું; અધારે

અચડાણું.

ગોળ, પુ [સં. ગુહ] ગેરડીનાં

જમને ઉમળાને જનાવેલો પદાર્થ.

ગોળ, વિ. વર્તુલાકારનું; દરેક બાજુ

સરખી હોય એવું.

ગોળકેરી, સ્ત્રી. જળકેરી; ગોળ કે

ખાંડના પાણીમાં કરેલો કેરીનો ખાવાનો

પદાર્થ. (૨) કેરીનું મળું અપાણું.

ગોળગોળ, વિ. નરમ; પોચું; ઢીલું.

(૨) અનુકૂળ; સારો વચનથી પોતાને

અનુકૂળ કરી નાખવું તે. (૩) ગોપમ.

ગોળચું, ન. ગોળના અધિકારીના

વાળા અથાણામાંનું અકેક.

ગોળધાણુ, પુ. ગોળ અને ધાણા.

(૨) આનંદનો અવસર.

ગોળપાપટી, સ્ત્રી. ગોળ, ધી અને

લોટને સાથે શેડીને જનાવેલો ખાવાનો

એક પદાર્થ; મુગધ.

ગોળમટોળ, વિ. સપૂર્ણ ગોળ
(૨) ભરેલું; પુષ્ક; જડું.

ગોળવો, પુ. ગોળો. (૨) ગોળ
આકૃતિનો હોદો. (૩) ગોળ મોલિયાનો
ટુકો કકડો; પીક.

ગોળાઈ, સ્ત્રી. ગોળપણું.

ગોળાકાર, પુ. [સં.] વર્તુલના
જેની આકૃતિ તે. (૨) વિ ગોળ; જેનો
આકાર ગોળ હોય એવું.

ગોળી, સ્ત્રી. [સં. મુટિકા]
નાનો ગોળો; મુટિકા (૨) પાણી ભર-
વાનું નાનું પાત્ર (૩) વૃષણ. (૪) નાનો
લાડુ :-કિ. મ. ગોળી મારવી=ખંડુકથી
સીસાની ગોળી છાડવી. (૨) ખદુ વધારે
પદાર્થ જમવાથી જડ થઈ જવું. ગોળીનું
પાણી સુકવું=સૂકુંબના સાધનો આખં
થઈ જવાં

ગોળો, પુ. [સં. ગોલ] બધી
બાજુએથી ગોળ હોય એવી ચીજ. પાણી
ભરવાનું મોટું ગોળ પાત્ર. (૩) પેટના
વાયુનો એક રોગ ૩. પ્ર ગોળો ચડવો.

ગોળોપિંડાળો, પુ સેનબેળ કરી
નાખવું તે.

ગોંદરો, પુ. ગામનાં દોરને ઠાઠાં
રહેવાની ગામની ભાગોળ પાસેની જગ્યા.

ગોંધવું, કિ. સ. રેકવું; ખાળવું;
કેદ કરવું. [ગાયજેવું જરીબ; રક્ષણીય.

ગૌ, સ્ત્રી. [સં.] ગાય. (૨) વિ.

ગૌગાટો, પુ. ગાયના મોટામાથી
નીકળતો એક પદાર્થ; ગૌરોષના.

ગૌચર, ન. [સં.] ગામને સીમાડે
દોરને ચરવા માટે ખેડાણ કર્યા વિનાની
રાખેલી જમીન.

ગૌડ, પુ. બંગાળાનો એક પ્રાંત. (૨)
વિ. ગૌડ બંગાળને લગતું. ગૌડબ્રાહ્મણ=
સારસ્વત, કાન્યકુબ્જ, ગૌડ, ઉત્કલ અને
મૈથિલ એમ પાંચ જાતના છે.

ગૌડસારંગ, પુ. [સં.] સારંગ
રાગનો એક પ્રકાર

ગૌડી, સ્ત્રી. ઔટ દેશની સ્ત્રી (૨)
પાણીનો-જલણીનો એક પ્રકાર.

ગોણ, વિ. [સં.] મુખ્ય નદિ
એવું; પેટનું; ઉતરતું.

ગોતમ, એક મોટા ઋષિ; બુદ્ધ.

ગોતમી, સ્ત્રી. એક પવિત્ર સ્ત્રી.

ગોતરાટ, પુ. [સં. ગો+ત્રિ+
રાત્ર] સ્ત્રીઓએ ત્રણ રાત પાળવાનું
ગાયનું એક વ્રત.

ગોતરાટ, જુ ગોતરાટ.

ગૌદાન, ન. [સં. ગૌ+દા=આપણું]
ગાયનું ઘન.

ગૌધન, ન. [સં.] ગાયો કૃષી
જે મીવડત તે. (૨) વિ. હદિશાથી સુખી
હોય એવું

ગૌબ્રાહ્મણપ્રતિપાળ, [સં.]
વિ. ગાય અને બ્રાહ્મણનું રક્ષણ કરનાર.

ગૌમુખ, ન. [સં.] ગાયનું મોઢું.

ગૌમુખિયું, વિ ગાયના જેવા મો-
ઢવાળું; ચરમાળ ૩. પ્ર ગૌમુખો વાધ=

ઉપરથી જરીજ જેવું દેખાતું પણ અંદર-
થી વાથના જેવું.

ગૌમુખી, સ્ત્રી. [સં.] ગાયના
મોઢાના આકારની માળાકેરવવાની કાચળી.

ગૌમૂત્ર, ન. [સં.] ગાયનું મુતર.

ગૌર, વિ. [સં.] ગોરું.

ગૌરવ, ન. [સં.] મોટાઈ; પ્રતિષ્ઠા.

(૨) વળન. (૩) આગર; માન.

ગૌરવાર્ણ, પુ. [સં.] ઉજળો રંગ તે.

ગૌરાંગ, પુ. બંગાળમાં થઈ ગયેલા
એક મોટા ધર્માચાર્ય. (૨) વિ. યુક્તપિત્ર-
નેને લગાડવામાં આવ્યું એક વિશેષણ.

ગૌરી, સ્ત્રી. [સં.] દેવી પાર્વતીનું
નામ. (૨) આઠ વર્ષની બાળા. (૩) માનાર્થે
શ્રીઓના નામની આગળ લગાડતો સમ્બંધ.

ગૌરીજ, વિ. [સં.] ગૌરીયાં
જન્મેછું; ગણપતિ. (૨) અગરખ.

ગૌરીપુત્ર, પુ. [સં.] ગણપતિ.

ગૌરીશિખર, ન. [સં.] હિમાલય
પર્વતનું એક ઉચામાં ઉચું શિખર.

ગૌવિલાપ, પુ. [સં.] ગાયેનું
દેહળાથું.

ગૌશાળા, સ્ત્રી. [સં.] ગાયો રાખ-
વાનું મકાન અથવા વાડો તે.

ગૌશીતળા, પુ. સેવક; બળિયાકાકા.

ગૌહૃત્યા, સ્ત્રી. [સં.] ગાયની
હત્યા કરવી તે.

ગ્યાસન, ન. [સં.] મવાલી માપવાનું
એક માપ; ૧૦ રોડ. [પદાર્થ.]

ગ્યાર, પુ. [ગ.] વાયુ રૂપી

અથિત, વિ. [સં.] યથેહું;
બનાવેહું; રચેહું.

અસણું, ક્રિ. અ. [સં.] ગ્રસ્-
=ગળણું] ગળણું. (૨) પકડણું; કબજે લેવું.
(૩) ઢાંકણું; આવરણું.

અસ્ત, વિ. [સં.] ગળેહું; પકડેહું.

અસ્તાસ્ત, પુ. [સં.] ગ્રસ્ત+અસ્ત]
અછાયેલા (સૂર્યચંદ્ર) નું અસ્ત થવું તે.

અસ્તોદય, પુ. [સં.] ગ્રસ્ત+ઉ-
દય] ઘેરાયેલા સૂર્યચંદ્રનો ઉદય થવો તે.

અહ, પુ. [સં.] આદાશમાં
ફરતા દેખાતા તેજસ્વી ગોળાઓમાંની
અડધેક વારો; સૂર્યમંડળમાંની દરેક
ગોળો. (રવિ, મંગળ, બુધ, શુક્ર, શનિ,
શનિ, રાહુ અને કેતુ, એ મુખ્ય અહો
છે. અહોની પાછળ ફરનારા જે ગોળાઓ
છે તે ઉપઅહ કહેવાય છે. જેમકે ચંદ્ર.
જે પૃથ્વીની આસપાસ ફરે છે. જ્યોતિષ
પ્રમાણે નવ અહ છે અને તે મનુષ્યની
ઉપર સારી, માડી અસર કરતા મનાય છે.)

અહણુ, ન. [સં.] લેવું તે;
સ્વીકાર. (૨) પકડવું-ધરણું તે. પાણિ-
અહણુ=વ્રત. (૩) સમજણું તે; ધરી લેવું
તે. (૪) જમણું ગાંઠમાં એક અહન્દી
છાયા બીજા અહ ઉપર પડે તે.

અહણી, સ્ત્રી. [સં.] ઝાડનો
રોગ; અતિસાર. સમહણી=અડાનો રોગ.

અહદશા, સ્ત્રી. [સં.] અહની
અસરથી થતી હાલત.

અહદાન, ન. [સં.] અહની
નહારી અસર મહાડવા માટે આદાણાદિને
> હંધ આપવામાં આવે છે તે.

અહુનિરીક્ષણશાળા, સ્ત્રી. [સં.
ગ્રહ+નિ+ઈક્ષ=નેવું+શાળા] વેધ-
શાળા; અહમંડળ એવાને માટે ખાસ
ગોઠવણવાળું જે સ્થળ હોય તે.

અહુનિરીક્ષા, સ્ત્રી. [સં.] અહની
ખારીક તપાસ કરવી તે.

અહુપીડા, સ્ત્રી. [સં.] અહની
અસરથી થઈ દુઃખ.

અહુપૂજા, સ્ત્રી. [સં.] મહોની
શાંતિને અર્થે તેનું પૂજન કરવું તે.

અહુખળ, ન. [સં.] અહની
પ્રખળ અસર થવી તે.

અહુભાવ, પુ. [સં. ગ્રહ+મૂ=
યવું ઉ. માત્ર] અહથી થતી અસર.

અહુમુખ, પુ. [સં.] અહનો
શાંતિને અર્થે કરવાનો જે વાત તે.

(મગ્ધ=યજ્ઞ) [જે સમુદાય તે.

અહુમંડળ, ન. [સં.] અહનો
અહુરાજ, પુ. [સં.] અહોનો રાજ્ય

તે; સૂર્ય. [પકડવું; ધરવું.
અહવું; કિ. અ. [સં.] લેવું;

અહુશાંતિ, સ્ત્રી. [સં.] અહોની
અસરની શાંતિ નિગિરે જે ક્રિયા કરવી તે.

અહુસંયમ, પુ. [સં.] અહોનું
નિયમન તે.

અહુશ, પુ. [સં. ગ્રહ+ઈશ]
અહોનો ઈશ તે; સૂર્ય; સૂર્ય.

અથ, પુ. [સં. ગ્રન્થ] સંબંધ-
વાળા વાચ્યનો સમુદાય; પુસ્તક. (૨)

પ્રકરણ; ખંડ. (૩) હંધ; શ્લોક.

અથકર્તા, પુ. [સં. ગ્રન્થ+કૃ]
પુસ્તકનો લખનાર. [લેખનાર.

અથકાર, પુ. [સં.] અથ
અર્થાતર, ન. [સં. ગ્રન્થ+

અન્તર] એક પુસ્તકને ખીણ ભા-
વામાં ઉતારવું તે (૨) એક સિવાય બીજો.

અથાવલી, સ્ત્રી. [સં. ગ્રન્થ+
આવલી] પુસ્તકોની હારમાળા.

અંથી, સ્ત્રી. [સં. ગ્રન્થ] ગાંધ; સાંધો.

આનિદ, પુ. [અ.] એક ભત્રીજો
હોયો દંડણ પત્થર.

આમ, ન. [સં.] ગામ; ગામડું.

(૨) સ્વરતાલુવાનું એક માપ. (૩) સંમદ;
સમુદાય.

આમકંટક, પુ. [સં.] આખા
ગામને દુઃખ દેનાર મહાપત્થ; ગામનો ઉતાર.

આમણી, વિ. ગામનું ગોરપડું કર-
વાર; આમોટ. (૨) ગામનો નાયક; સુખી.

આમદેવતા, સ્ત્રી. [સં.] ગામની
અધિદેવતા.

આમસિંહ, પુ. [સં.] ગામમાં-
વસ્તીમાં સિંહ બેસો જે તે; કુતરો.

આમાચાર, પુ. [સં. ગ્રામ+
આચાર] ગામનો વ્યવહાર-રૂઢિ.

ધય, અ એકમ હથિયાર પેસતા
યતો અવાજ

ધયધય, અ ઉપરાઉપરી ધયએનો
એ પાનો અવાજ થાય તે

ધયડપુ, જુ ધયરડપુ [બીડ
ધયડાધયડ, અ ચડા ચડ, બીડ-
ધયડાધયડી સી. [સ ઘર્ષ]

બીડ ગીરદી

ધયડાધુ, કિ અ રમડાડુ, દબાડુ,
પિવાડુ (૨) નેરધી હિદોળાડુ

ધયરદી, પુ અપચાનો એક ૧૨
ધયરકાવિકાર-ધયરકને લીધે ગળામા
અને શરીર ઉપર એ ભલનો એ રોગ
ફી નીકળે છે તે

ધયરડપુ, કિ સ ધયડ ધયડ થાય
એમ નેરધી હિદોળાડુ

ધયરડાધયરડી, સી વારવાર
એળીમા નાખી કટ જાગેર હિદોળાડુ તે
(૨) ગીરદી

ધયડાધુ, નેરધી હિદોળાડુ

ધયુમય, સી ભરાવો

ધયુમવો, પુ ઉપસડપરી થઈ વ-
સ્તુએ એક સાથે એડી થવી તે ભરાવો
જમાવ (૨) ટોળે વળીને ઘણા ઝેડુ તે
ધયડપુ, જુ ધયરડપુ

ઘટ, પુ [સ] માંડા નાના
મોડુ પાછીપાત્ર કુલ કબરા ધો ૩
પ્ર ઘટરથાપવનુમ મમનો આગમ
હરતા પહેલવહેનો ઘડો મૂકવો તે ઘટ
રૂઠ-ધુપી વાત ખૂલી થવી તે (૨) ઘટધન-
પ્રત્યે સરીર (૨) બધી ખાલી જા

ઘ, સી [સં ઘટ=૧૮૫]

ઘટપુ તે, ખૂટ નસર એછા (૨) ખોટ,
ટોળે, ગુફસાન ૩ પ્ર ઘટ નસી=ખોટ
આવવી ઘટ ખમવી-ખોટ સહેરી

ઘટ, વિ ગડા જેવું નાડ, ધાટ
(૨) ભરત ભનુ, ઠાસીને વળેલું

ઘટ, વિ [સ] ઘડી આપ-
નાર સંયોજક રચનાર ઘટ વચવ-
આખી ઘટનામાનો દરે ભાગ

ઘટક, પુ [સ] યોજક એક
આખી વસ્તુના ઘણા ભાગોને ૭ એક
ભાગ તે [માપવાનો વાડો]

ઘટકા પુ વડી ઘડી (૨) ઘડી

ઘટનાવચવ, પુ [સ ઘટક+
અવચવ] આખાનો દર અવચવ,
એના નાન ભાગોથી આખો પદાર્થ
બનેનો હોય તે

ઘટુ, વિ [સ ઘટિત] યોગ્ય
તોએ તેટલું ને તેડું, ના ૬, વાતખી
(૨) ખૂટ એછા નથી

ઘટના, સી [સ] એમતે મેમણ
આરે એમ નેડુ તે, મેવ (૨) ઠાડવણ,
ગચના, જનાવ [દડાસન]

ઘટપાટ, સી [સ] ગિયર
ઘટમાન વિ [સ] ઘડાણે, બદલ
(૨) સંબંધિત (૩) ઘટ, યોગ્ય (૪) ખૂટ

ઘટમાળા, સી. [સ ઘટમાળા]
રેટ (૨) કમ પર પગ પ્રણામિ
ઘટવધ, જુ વધવધ

ઘટવતું, કિ. સ. શ્રીજીવતી ગોઠ-
વતું; બેસતું કરતું; ચોખ્ખાએ ને શોભે તેમ
કરતું. (૨) ઓછું માથ એમ કરતું.

ઘટવું, કિ. અ. ચોખ્ખા લાગવું. (૨)
કમી મરું; ખૂટવું. (૩) ચડી જવું; ચોખાવું.

ઘટવેદોદ, પુ. [સં. ઘટ+સ્ફુટ]
મડાને બાળવા પછી ઘડો ફેડવો તે;
સંબંધને છેવટનો તોડી નાખવો તે (૨)
ફેલ કુપી વાતનો બેઠ ખુલ્લો કરી નાખવો તે.

ઘટા, સ્ત્રી. [સં.] વાદળાનો
જમાવ; ચેપાડંબર. (૨) જાડનાં ટાળાં
પાંખડાનો બરાવો કે સમૂહ.

ઘટાકાશ, ન. [સં. ઘટ+આકાશ]
ઘડામાંનો જે અવકાશ-પોવાણુ તે.

ઘટાટોપ, પુ. જી. ઘટા. પોરભો;
ઘનપટા; વરસાદનો આડંબર. (૨) જાડનાં
ટાળાં પાંખડાનો બરાવો; જમાવ.

ઘટાઠવું, કિ. સ. ઘટે એમ કરવું;
ઓછું કરવું (૨) રતારી પાડવું. [ધટ; ખૂટકો.
ઘટાટો, પુ. ધટવું તે; કસર;
ઘટારત, જી. મટારથ.

ઘટારથ, વિ. [સં. ઘટિત+
અર્થ] ઘટવું; ચોખ્ખું; વાજખી.

ઘટારો, જી. ઘટારો. [લાગુ પાડવું.
ઘટાવવું, કિ. સ. બેસતું કરવું;

ઘટિકા, સ્ત્રી. [સં.] સાક પળ
જેટલો વખત તે; ઘડી. (૨) ઘટિયાળ. (૩)
ઘડી માપવાનો વાડકો.

ઘટિકાયંત્ર, ન. [સં.] ઘડીઓ
માપવાનું યંત્ર; ઘડિયાળ.

ઘટિત, વિ. [સં.] જેવું જેઠાએ
તેવું; ઘટારથ; વાજખી.

ઘટી, સ્ત્રી. [સં.] ઘડી. (૨)
ઘડી માપવાનો વાડકો.

ઘટીયંત્ર, ન. [સં.] રેંટ; ઘટ-
માળ. (૨) ઘડિયાળ.

ઘટોદ્ભવ, પુ. ભામરોન અને
હિડિમ્બાનો પુત્ર; એક રાક્ષસ.

ઘટોદ્ભવ, વિ. [સં. ઘટ+
ઉદ્ભૂ] ઘડમાંથી ઉત્પન્ન થયેલું.
(૨) પુ. અગસ્ત્યમુનિ. [ખોચાખોચ.

ઘટ્ટ, વિ. બહું; ધટ; ધિંચું. (૨)
ઘટ્ટપણું, ન. બટપણું. (૨) કપણતા.
ઘડ, જી. ગડ.

ઘડઘડવું, કિ. અ. ઘડપડ એવો
અવાજ થવો; ગડગડવું.

ઘડઘડાટ, પુ. ઘડપડ ઘડવું તે; ગડ-
ગડાટથી વધારે બાર અવાજ.

ઘડણુ, ન. ઘટાર. (૨) વિ. ઘડનાર.
ઘડતર, ન. બનાવટ; રચના. (૨)

ઘડવાની રીત. (૩) ઘડામણી.
ઘડનાણું, ન. નીચેથી પાણી જવાને

ગોટે રાખેલો માર્ગ; ગરનાણું.
ઘડપણું, ન. કપ્પાવરયા.

ઘડભાંગ, જી. ગડભાંગ.
ઘડમાંથી, સ્ત્રી. ઘડો મૂકવાની ત્રિપાઈ.

ઘડવી, સ્ત્રી. નાનું ટાંકું. (૨) નાની
કોડી. (૩) ગડવી; ચારણ.

ઘડવું, કિ. અ. [સં. ઘટ્]
અમુક આકાર આપવો; પાટ કાઢવો; રપ

આગરું; બનાવરું; રચરું. (૨) ઉત્પન્ન કરું. (૩) કલ્પના કે તર્ક કરવો. (૪) સંકલ્પના કરવી. (૫) ટીકરું; મારું. (૬) યોગરું. કિ. પ્ર. ધાટ ધડવો=મારી નાખરું; ઠેકાણે પાડી દેવું. [ધાટનો મોટો લોટો.

ધડવો, પુ. [સં. ઘટ] ધડના ધડાઈ, સ્ત્રી ધડવાની મહેનત; ધડામણી. (૨) ધડવાની રીત.

ધડામુટ, વિ. ધડો ખૂટે એટલું (પાણી). ધડામણ, ન. ધડવાનું મહેનતાણું; ધડામણી, સ્ત્રી ધડામણ.

ધડાયેલું, વિ. ધડાણે સીધું થયેલું; અનુસવી. (૨) પલોટાયેલું [ધાટ કરાવવો. ધડાવણું, કિ. સ. બનાવરાવણું; ધડાણું, કિ. અ. બનરું (૨) ઠેકાણે આવરું; તૈયાર થવું.

ધડી, સ્ત્રી. [સં. ઘટી] ઘટિયા. (૨) કાંસાની ગોળ બાંધી તખતી; ધડિયાળ. (૩) વખત માપવાનો વાટકો. (આ વાટકાને પાણીમાં ખૂંકવામાં આવે છે. તખેના કાણામાંથી પાણી સરાઈ તેને ખૂંકી જતાં બરાબર એક ધડી લાગે છે.) (૪) વખત; પળ; તક ૩. પ્ર. ધડીના ઇંછા સાગમાં-દુરતજ.

ધડિયાળ, સ્ત્રી. વખત બતાવનારું એક ચંત્ર; ધડીઆ ગણી દેખાડનારું ચંત્ર.

ધડિયાળી, પુ ધડિયાળ દુરસ્ત કરનારો. (૨) સ્ત્રી. પાણી ભરી રાખવાની નાની ડોળખે કોઠી.

ધડિયાણું, ન. એકેક ધડીને ચંતરે

વગાડવાની ડાહર; મોગરીથી વગાડાય એવી કાંસાની ધડીની ડાહર.

ધડિયાંલખ, ન. એકદમ લગ્ન વર્ષ લેવાં તે; શુભાશુભ વખતની રાહ લેવાની ન હોય એવાં લગ્ન. (૨) બહુજ હતાવળ.

ધડિયું, ન. નાનું ધડું; નાની કોઠી. (૨) કોઠીના ધાટનું વાસણ.

ધડીએક, અ. વડી જેટલો વખત ધાધ તેમ. [ગડીઆ.

ધડિયા, પુ. આંકનો પાટો; ધડીક, અ. ધડીસર; થોડો વખત; સહેજ વાર. [નિરંતર.

ધડીધડી, અ. દરડી; ક્ષણેક્ષણ; ધડીતાણ, અ. અતંતમય; મરવા-

ની અણી ઉપર. [થોડીવાર.

ધડીભર, અ. એક ધડી સુધી; ધડુડાટ, પુ. ધડધડતો અનુકર-

ણાત્મક અવાજ; વાઈજાની ગર્જનાનો કે તોપનો અવાજ. (૨) ધડધડ થવું તે.

ધડુડુધુસ, અ. ધડુડુડુ એવો અવાજ થઈને એકદમ ધડી જઈ હોય તેમ.

ધડુસી, સ્ત્રી. બહુજ નાનો ધડો. ધડુસી, પુ. ધડો; નાનો ધડો.

ધડુકધડુક, અ. જંથાલી ભારે વસ્તુને લીધે અવાજ થાય તે. (૨) ચેટમાં થતો ગડગડાટ.

ધડું, [સં. ઘટ] અનાજ ભરવાની આડીની પાછી કોઠી. (૨) બહુ સારો ઘરેલો નહિ એવો અને દુધમાં નહિ ધડો.

ધડો, [સં. ઘટ] સાંકડા મેંતું

પાણી બરવાનું વાસણ; કુંબ. કિ. પ્ર.
ધટો ઢોળવો=રેનાન કરવું; સમાજ સંબંધ
તોડી નાખવો. ધટો લાટવો કરવો=તેમ
કાંચે તેમ કરીને નિકાલ કરવો. ચાપનો
ધટો ફેટવો=નહેર પટી જવું. અ-
ધુરો ધટો ઇશ્વરકાચ=અધુર જ્ઞાન સાથે નહિ.
ધટા જેવડું માંતી નહિ અને કે નહિ
કોટિ=દહધી બદે માંતી વસ્તુ કંઈ કામગીરી
નહિ. કહેવું ધટો ધટો બચાવ નહિ, ને
ખાણે ખાણે પુરાય નહિ ધટો તેવી
ઠીકરી અને મા તેવી ઠીકરી. ધટા જેવડું
માયું અને પણ ચણા જેવડું નાક ન જવો.

ધડધોધાટ, પુ. નૈવાર માથ.

ધડાધુ, બુ. મટાણ; ઇશુ ણસ.

ધણ, પુ. [સં. ધન] મોટો

દશેરો. (૨) લક્ષ્મીદ. (૩) લાકડામાં
સટો કરનારી છવટો.

ધણધણ, અ. ધાતુ વચેરેના અવા-
જનો દવામાં રણકાર થાય તે.

ધણધણાટ, પુ. જણજણાટ.

ધણધણ, અ. દવામાં ધાતુનો
અવાજ થઈ રહ્યો હોય તેમ.

ધણાક, વિ. ધણાએક; બહુ.

ધણપધણ, સી. ધણાપણી; બહુ
સારો સંબંધ તે.

ધણાધણી, સી. બહુ સારો બચ-
વાર. હોવાપણ; પ્રેમ; સ્નેહ.

ધણાંક, વિ. ધણાંએક.

ધણાંધાનાં, ન. બહુવાનાં; ધણી
ધણી યીજો. (૨) ધણી ધણી રીતે સ-
ંબંધ તે. (૩) બહુ આવડ.

ધણું, વિ. [સં. ધન] વધારે;
બહુ; મસ.

ધણું, અ. મોટા જથ્થામાં; બહુ. કિ. પ્ર.
ધણું ઢોળું=મંદવાટ વધારે પડતો ઢોળો.

ધણુંક, વિ. ધણાથી કંઈક એણું.

ધણુંકરીને, અ. બનતા મુધી;
વિશેષે કરીને. [બાને.

ધણુંખટું, અ. બહુધા; મોટું

ધણુંજ, અ. બહુજ; અતિશે; વધારે.

ધણેરું, વિ. ધણું (શિવામાં).

ધન, પુ. [સં. ધન] મેધ;

વરસાદ. (૨) ડાઘપણ સંખ્યાને તેમ
સંખ્યાથી ત્રણ વાર ગુણવાં જે સંખ્યા
આવે તે. (૩) લંબાઈ, પહોળાઈ અને
જડાઈમાં સરખો આકાર.

ધન, વિ. [સં.] નક્કર; બરેડું.

(૨) લંબાઈ પહોળાઈ અને ડંચાઈ ત્રણેનો
એમાં સમાવેસ થતો હોય એવું. (૩)
વેદખાંડનો એક પ્રકાર.

ધનધટું, સી. મેધાટંબર; ઘોરંબો.

ધનધોર, વિ. [સં.] મેધથી
ખર્ચા રહેલું હોય એવું.

ધનધકડર, વિ. ઉધાનપાયાનું; સમજ
વિનાનું; અધું ખાંડું.

ધનરૂળ, ન. [સં.] નક્કર વ-
સ્તુની લંબાઈ પહોળાઈ અને ડંચાઈનું
કુલ પરિમાપ. [ઉડાઈનું પરિમાપ.

ધનમાપ, ન. લંબાઈ પહોળાઈ અને

ધનમાળ, સી. [સં.] ધનધટા;
વરસાદનો ઘોરંબો; મેધમાળ.

ધનમૂળ, ન. [સ.] ધન સં-
ખ્યાની મૂળ સંખ્યા (ગણિતમાં).

ધનરવ, પુ. [સં.] મેઘનો અવાજ;
ગર્જના. (૨) મોર.

ધનરસ, પુ. [સં.] જળ; પાણી.
(૨) ભટ્ટ સારવ, કાકો. (૩) કપુર.

ધનવર્ણિકા, સ્ત્રી. [સં.] વીજળી;
વિદ્યુત. [નરક.

ધનવાત, ન. [સં.] એક
ધનરથામ, વિ. [સં.] મેઘના

જેવારથામ—કાગારનું. (૨) પુ રામ; દંધ.
ધનસાર, પુ. [સં.] કપુર. (૨)

જળ; પાણી. (૩) પારો.
ધનીકરણ, ન. [સં.] મંગીત

કરવાની ક્રિયા; ખંધાવાની ક્રિયા.
ધમધમ, અ. ધોલાધનો થતો એવો

અવાજ; જોરથી માલતાં થતો અવાજ.
ધમકવું, કિ. અ. ધમધમ થવું;

ધુરાનું વાગવું. [ધમકા-
ધમકાર, પુ ધમકવાનો અવાજ;

ધમકારો, પુ ધમકાર; ધમકો
ધમકારિયું, ન. જેમાંથી ધમધમ

થેવો અવાજ નીકળે તે.
ધમકાવવું, કિ. સ વગાડવું. (૨)

ખટાવવું; લઈ લેવું. (૩) ઠોકવું.
ધમકો, પુ ધુરાનો અવાજનો

એક એક ઠોકો.
ધમધમ, અ. ધમધમ અવાજ.

ધમધમવું, કિ. અ. ધમધમ થવું,
ધમધમાવવું, કિ. પ્રે. ધમધમ થાવું

એમ કરવું. (૨) જોરથી મારવું—જોરથી
ફેંકીને મારવું. (૩) ધમકી આપવી.

ધમધમાટ, પુ. ધમધમ એવો અવાજ
થવો તે. (૨) ધમધમ થઈ રહેવું તે;

વીમ સુગંધ. [મારવો.
ધમડું, કિ. અ. મુઠાનો માર

ધમધમ, ન. કામને બગાડી નાખવું
તે; ધૂળધાણી કરી મૂકવું તે. (૨) કાપા-

મીપી; કતલ (૩) ધાધમેલ. [રમત.
ધમરડીચકરડી, સ્ત્રી. ઠાકરાંની એક

ધમ'ડ, ન. જોટો ડોળ; હંભ; શોખી.
ધમ'ડી, વિ. હંભી; ડોળી (૨) અ-

ભિમાની (૩) અભિમાન.
ધમાધમ, અ. ઉપરાડપરી ધમધમે

થઈ ઢોલ તેમ (૨) પાલમેલ.
ધમરધ'ટી, સ્ત્રી. ધમધમ અવાજ

કસી ફરે એવી ધ'ટી. [ઘંસ.
ધમ્મસધમ્મા, સ્ત્રી. ધાંધલ; હોંસા-

ધર, ન. [સં. મુદ્ધ] રહેવાનું
દેકાણું; ગુહ; ખોરડું. (૨) બોડ; દર;

માળો. (૩) કુટુંબ; ગોત્ર; કુળ. (૪) સ્ત્રી-
પુરુષમાંનું અલોક તે. (૫) સંસાર (૬)

ઉત્પત્તિસ્થાન. (૮) ખાનું. (૯) મનની
હાલત. (૧૦) તાબો; કબજો. (૧૧) રાજ

અથવા સૂરની ભત. (૧૨) સ્થિતિ; રાશ્ત્રિ.
(૧૩) ગયાવ. (૧૪) જાલવા સૂરનું

ખાનું. (૧૫) ગદાન; ખાનું; ચોક્કું. (૧૬)
સ્વર્ગી; બ્રહ્મભૂમિ. કિ. પ્ર. ધર અજ-

વાળવું=કુટુંબને સોંપાવવું; ધર ઉપરથી
જવું=કુટુંબનો નારા થવો. ધર ઉપરનું=

ખાણી બરવાતું વાસણ; કુંભ. કિ. પ્ર.
ધડો ટોળવો=સ્નાન કરવું; સગાઈ સંબંધ
તોડી તાખવો. ધડો લાડવો કરવો=જેમ
કાને તેમ કરીને નિહાલ કરવો. ખાપનો
ધડો ફેરવો=અડેર પડી જવું. અ-
ધુરો ધડો ઇસકાવ=અધુરે જ્ઞાન સાડ નહિ.
ધડા લેવડું માંડી નહિ અને કે નહિ
કોટ=દફથી નહે ખોટી વસ્તુ કંઈ કામની
નહિ. કડેબ ધડે ધડો બસાય નહિ, ને
ખાસણે ખાટો પુરાય નહિ ધડો તેવી
કીડી અને મા તેવી દોકરી. ધડા લેવડું
માણું જાને પણ ચણા ભેરણું નાક ન જરો.

ધડંબોધાટ, પુ. તૈયાર માત્ર.

ધડાણુ, લઘુ. ગડાણુ; ઠાણુ ખાસ.

ધણુ, પુ. [સં. ઘન] મોટો
દંધોડો. (૨) ઘડડમોદ. (૩) લાકડામાં
સરો કરનારો ધવડો.

ધણુધણુ, અ. ધાતુ વગેરેના અવા-
જનો દવામાં રણુકાર થાય તે.

ધણુધણાટ, પુ. અણુઅણાટ.

ધણુધણુ, અ. હવામાં ધાતુનો
અવાજ થઈ રહ્યો હોય તેમ.

ધણાક, વિ. ધણાનેક; બહુ.

ધણુધણુ, સ્ત્રી. ધણાપણી; બહુ
સારો સંબંધ તે.

ધણાધણી, સ્ત્રી. બહુ સારો અવ-
ધાર, હોવાપણું; પ્રેમ; સ્નેહ.

ધણાક, વિ. ધણાંએક.

ધણાંવાનાં, ન. બહુવાનાં; ધણી
ધણી મોજો. (૨) ધણી ધણી રીતે સ-
નવું તે. (૩) બહુ આગ્રહ.

ધણું, વિ. [સં. ઘન] વધારે;
બહુ; મસ.

ધણું, અ. મોટા જથ્થામાં; બહુ. કિ. પ્ર.
ધણું હોવું=મદવાદ વધારે પડતો દોષ.

ધણુંક, વિ. ધણાથી કંઈક એણું.
ધણુંકરીને, અ. બનતા મુખી;

વિશેષે કરીને. [જાણે.

ધણુંખરું, અ. બહુધા; ખેડે

ધણુંજ, અ. બહુજ; અતિશે; વધારે.

ધણેરું, વિ. ધણું (દિવિદામાં).

ઘન, પુ. [સં. ઘન] મેધ;

વરસાદ. (૨) કોઈપણ સંખ્યાને તેજ

સંખ્યાથી ત્રણ વાર ગુણતાં તે સંખ્યા

આને તે. (૩) લંબાઈ, પહોળાઈ અને

બડાઈમાં સરખો આકાર.

ઘન, વિ. [સં.] નક્કર; ભરેલું.

(૨) લંબાઈ પહોળાઈ અને લંબાઈ ત્રણેત્રી

એમાં મુખાવેરા થતો હોય એવું. (૩)

વેદપાઠનો એક પ્રકાર.

ઘનધટ્ટ, સ્ત્રી. મેધાદંભર; ઘેરભો.

ઘનધોર, વિ. [સં.] મેધથી

અવાઈ શ્લેષ હોય એવું.

ઘનચકકર, વિ. દંધાનપાયાતું; સમજ

વિનાતું; અધું માંડું.

ઘનકંઠી, ન. [સં.] નક્કર વ-

સ્થાની લંબાઈ પહોળાઈ અને દંધાઈતું

કુદ પરિણામ. [ઉદાહરણું પરિણામ.

ઘનમકપ, ન. લંબાઈ પહોળાઈ અને

ઘનમાળી, સ્ત્રી. [સં.] ઘનધટ્ટ;

વરસાદનો ઘેરભો; મેધમાળી.

ધનમૂળ, ન. [સં.] ધન સં-
ખ્યાની મૂળ સંખ્યા (ગણિતમાં).

ધનરવ, પુ. [સં.] મેઘનો અવાજ;
ગર્જના. (૨) મોર.

ધનરસ, પુ. [સં.] જળ; પાણી.
(૨) ભટું સત્ત્વ; કાઠો. (૩) કપુર.

ધનરશ્મિકા, સ્ત્રી. [સં.] વીજળી;
વિદ્યુત. [નરક.

ધનવાત, ન. [સં.] એક
ધનરયામ, વિ. [સં.] મેઘના

જેવા શ્યામ-દાગરંગનું. (૨) પુ. રામ; કૃષ્ણ.
ધનસાર, પુ. [સં.] કપુર. (૨)

જળ; પાણી. (૩) પારો.
ધનીકરણ, ન. [સં.] મંગીત

કરવાની ક્રિયા; બંધાવાની ક્રિયા.
ધનપ્રખ, અ. જોવાણુંનો થતો એવો

અવાજ; જોરથી આવતાં થતો અવાજ.
ધમકવું, કિ. અ. ધમધમ થવું;

ધુપરાનું વાગવું. [ધમકો.
ધમકાર, પુ. ધમકવાનો અવાજ;

ધમકારો, પુ. ધમકાર; ધમકો
ધમકારિયું, ન. જેમાંથી ધમધમ

એવો અવાજ નીકળે તે.
ધમકાવવું, કિ. સ. વચાકવું. (૨)

જાણવવું; ઘડી દેવું. (૩) ઠોકવું.
ધમકો, પુ. ધુપરાના અવાજનો

એક એક ઠોકો.
ધમધમ, અ. ધમકાનો અવાજ.
ધમધમવું, કિ. અ. ધમધમ થવું.

ધમધમાવવું, કિ. પ્રે. ધમધમ થાય

જોમ કરવું. (૨) જોરથી મારવું-જોરથી
ફેંકીને મારવું. (૩) ધમકી આપવી. .

ધમધમાટ, પુ. ધમધમ એવો અવાજ
થવો તે. (૨) ધમધમ થઈ રહેવું તે;

વીર સુગંધ [મારવો.
ધમવું, કિ. અ. મુકાનો માર

ધમસાણું, ન. હામને બગાડી નાખવું
તે; ધૂળધાણી છી મૂકવું તે. (૨) ધમા-

કાપી; કતવ (૩) ધાકમેલ. [રમત.
ધમરડીચકરડી, સ્ત્રી. ડાકરાંની એક

ધમડ, ન. જોડો ડોળ; કંભ; શેખી.
ધમડી, વિ. કંભી; ડોળી. (૨) અ-

ભિમાની. (૩) અધિમાન.
ધમાધમ, અ. ઉપરાડપરી ધમધમ

થઈ હોય તેમ. (૨) ધાલમેલ.
ધમરધટી, સ્ત્રી. ધમધમ અવાજ

કરતી ફરે એવી ધટી. [ધંસ.
ધમ્મસધમ્મા, સ્ત્રી. ધાંધલ; હોંસા-

ધર, ન. [સં. મૃદ્ધ] રહેવાનું
ઠેકાણું; ગૃહ; ખોરડું. (૨) ખોડ; દર;

માથો. (૩) કુટુંબ; ગોત્ર; કુળ. (૪) સ્ત્રી-
પુત્રપ્રમાનું અકરક તે. (૫) સંસાર. (૬)

ઉત્પત્તિસ્થાન. (૮) ખાનું. (૯) મનની
હાલત. (૧૦) તાબો; કબજો. (૧૧) રાજ

અથવા સૂરની ભાત. (૧૨) સ્થિતિ; શક્તિ.
(૧૩) ખચાવ. (૧૪) વાળના સૂરનું

ખાનું. (૧૫) ગ્ધાન; ખાનું; ચોકડું. (૧૬)
સ્વદેશ; જન્મભૂમિ. કિ. પ્ર. વર અન-

વાળનું=કુટુંબને સોંપાવવું; ધર કુળની
નનું=કુટુંબનો નાશ થવો. ધર ઉપકવું=

કુટુંબનો વેણા ચાલે એમ થયું. ધર ઉચ્છ્વ કરેલું=કુટુંબની કીર્તિ વધારવી. ધરનો ખાર ઉપાડી લેવો=સંસાર વ્યવહારનું જોખમ માથે લેવું. ધર ઉખરે=ખટન નશ્ક. ધર દાણું=ધરનાં માણસોમાં ફાટકુટ તે. ધરકુકડો=ધરમા ને ધરમા બરાબ રહેવાની આદતવાળો માણસ. ધરખણે=અંદરઅંદર; માહોમાહે. ધર-ધરનો ઉદર=ધરધરની ખાનગી વાતો જાણનારો. ધર ચલાવવું=કરકસરથી નિભાવ કરવો. ધરજીવું=આજીવિકાનું સાધન જવું. ધર ભેડું=વેરાવાળ કરતાં સાશ નરસા કુટુંબનું બંધી તપાસ કરવી; ધર તપાસવું; રાખી ભેવી. ધર ધીવું=ધરનો પૈસો ઠકાવી દેવો. ધરનો થંભ=કુટુંબનો જેની ઉપર આધાર હોય એવો માણસ. ધર ફાટવું=ઝોરી કરવાને ધરમાં પેસવું. ધર ફૂટવું=કુટુંબનાં માણસોમાં ફાટકુટ થવી. ધરે એસવું=નોકરીયાકરી છુટી જવી. ધર જારવું=ધરને સંધન કરવું. (૧) ઉઠકરકંઈમાંથી કુટુંબનો વિસ્તાર વધારવો. ધર ભાંગવું=સી ધુગધુ વચ્ચે અણખનાવ થાય એમ કરવું. (૨) પ્રતિપત્નીમાંથી એકાદનું મરી જવું. ધર-ભંગ થવું=ત્રીજું મરી જવું. ધર મારવું=વિઆસપાત કરવો. ધર માંડવું=સી પુરવે મળીને સંસાર ચલાવવો; સી પુરવેનો વ્યવહાર ચાલુ કરવો. ધર સળવું=પોતાનું સંભાળવું. કહેવતો:-ધર કહે તોણી જે અને વિનાદ કહે માંડી, જેને કહીં જેવાં છે કે જેમાં અંદર દાણમ રહે નહિ. ધરથી નીકળી વનમાં ગયાં તો વનમાં

લાગી લાલચ=જાગ્ય જે ડગલાં આનજનું આગળ ધર ગયું ને એકાદરી રહી=તુસાનીમાંથી ચોટો બચાવ થવો. ધર ભણે પડારી અને કુજ નાણે વહેવાઈ=અનુસવ થયો હોય તેજ ખરી બાબત નાણે. ધર ત્યાં વર નહિ અને વર ત્યાં ધર નહિ=ખધી રીતે સરખાઈ ન હોય. ધરનાં જ્યાં થંધી ચાટિ અને ઉપાધાયને આટો=ધરનાં માણસોને સૌથી પહેલાં લાભ આપવો અને પછી ઉદાર થવું. ધરની કસર અને વદાણુની સફર=ધરની કરકસરની કિંમત ઘણી છે. ધરની ગત ધરને કહેવી નહિ=ખાનગીમાં જે કંઈ કરતા હોઈએ તે બહાર જાણાવવું નહિ. ધરનો ફાટલો બહાર ખાવો=આપણે જેવું સ્વાગત કરીએ તેવું પામીએ. ધર પ્રમણે બારસાખ=દેવ તેવી પ્રભ, ધરમાં થોટો ફેરવવો=તુકસાન વહોરી લેવું. ધરમાં વતુમાન દડીએ ફાટે અને ભૂત બુસકા મારે=ધરમાં કંઈ ન હોય તે. ધરમાં આટો વાંસ ફેરે તો ઢાં-લુંએ નડે નહિ=અતિશય કંગાલિયત. ધરમાં ઢાંઢાં કુસલી ફેરે અને બહાર લાલચ ગનિયાર=પારો કંઈ હોય નહિ અને બહાર મોટા દેખાવ રાખવો તે. ધર વઠે ધર વ્યવસ્થાનાં માણસ ખરાબ હોય તો બધું જગડે. ધર વેચીને ધીરથ કરવું=એવું પુણ્ય કે ધર્મદાન કે વ્યાપાર ન કરવો કે જે સાક્ષિ ઉપરાંતનું હોય. ધર સુધરે તો ગામ સુધરે=ચક્ષિનો સુધારો.

ધરઆંગણું, ન. ધર અને આંગણું.

(૧) અ. જુદું કે ફર નહિ તેમ. (૩) વિ-

બહુ નિકટ સંબંધનું. કિ. પ્ર. મરખાંખણું
કરતું=માર્ગપ્રતીક્ષા કરવી; અધીરું થઈ
વાટ ભેળી.

ધરકરતું, કિ. નાતરું કરતું. (૨) કા-
યમના યત્ન. (૩) અતુલ્ય થઈ રહેતું.

ધરકરતું, કિ. સ. ખીજતું; કુરુકરતું.

ધરકામ, ન. ધરતું સાધારણ કામકાજ.

ધરકિયું, ન. તાડકીને વારતું તે.

ધરકેળવણી, સી. ધરમાં મળતું

રોક્ષણ.

ધરખટલો, પુ. ધરને લગતો સર-
કામાન. (૧) સંસારનો વાર. (૩) સી
ગ્રાહી વગેરે સમૂહ. (૪) સંસાર વ્યવ-
હારને લગતું જે કંઈ હોય તે બધું.

ધરખરખ, ન. ધર અવાજના અટ્ટ
હું ખરખ. [નાક; રાસમાળ.

ધરખુણિયું, વિ. ધરમાં બેસી રહે-

ધરખુણું, અ. માંદોમાંદો; અંદરખાને.

ધરગાતુ, વિ. [સં. ગૃહ+ગત]

રમાંતું; ધરમાં આવડું.

ધરગરતું, ત. ધરગત.

ધરગોડી, સી. ધરમાં જમતી વખતે

ફેરવાતું રેસમી કપડું.

ધરધરતું, [સં. ગૃહ+ગમ]

ધવા રીએ ફરીને ધર માંડતું તે; નાતર.

ધરધર, કિ. અ. 'ધરધર' એવો

વાત થયો; અંતઃક્રમનો આસ બોલવો.

ધરધરાડિ, વિ. માંદોમાંદોનું; ખાનગી;

હું હોય એવું. [નતું.

ધરધર, કિ. અ. વિધવાએ નાતરે

ધરધાણુ, વિ. ચોતે ચોતાને ટુકસાન
કરે એવું; ધરમાં ધરમાં ખોટું કામ કરનાર.

ધરચોણું, ન. સીએને પહેરવાનું

એક નતનું ભાવવાણું હુમડું. [ધયેલું.

ધરજણુ, વિ. કુટુંબમાં ઉત્પન્ન

ધરજમાઈ, પુ. સસરાના ધરમાં

જઈ રહેલો હોય તે પુરુષ. કિ. પ્ર.

ધરજમાઈ થઈ પડતું=જોનારપ થઈ પડતું.

ધરડ, સી. [સં. ઘર] જ-

મીનમાં પહેલી વાટ; ચીલો. (૨) રાહ;

મારો. (૩) આમલીની મુખી છાલ.

ધરડપણુ, ન. જહાવરવા. (૨)

મોટાઈ; ડહાપણુ; આંસીયું. ર. પ્ર. ધરડ-

પણુનો શાન્તરાવરવામાં લાગેલો કાગ.

(૧) મુધરવાની ઝાઝી આસાન રહે એવું.

કહેવું ધરડપણુ અને માંડપણુ બરાબર.

ધરડવું, કિ. અ. ધરડ ધરડ થયું;

ધરડો આવ્યો. (૨) કિ. સ. તાણવું;

(૩) મવડું; ખામડું; વઘરડું.

ધરડાપો, પુ. ધરડપણુને ચોખ

ડહાપણુ હોય ને; સમજાવણું. (૨)

જહાવરવા.

ધરડિયું, વિ. ધરડું થયેલું; જહ.

ધરડું, વિ. હમરે પહેંચેલું; મોટી

વચનું. (૨) પુરાણું; જીવું. (૩) પાકી

ઝણું; કઠણ. (૪) વડિય; ચોડું. ર. પ્ર.

(૪) ધરડું થાન=જહાવરવાને માત્ર થયેલું.

કહેવું ધરડી પોડી અને લાલ લગામ. ધરડી

આધને ટાકતો. ધરડાં ગાડું વાળે.

ધરડેડું, વિ. ધરડું; વડિય.

ધરણુ, ન. [સં. ગ્રહણ] સૂર્ય ચંદ્રના બિંબ ઉપર પૃથ્વીનો ઓલો પડવો તે. જુ. ગ્રહણ. (૨) ધણુ; મેટા ને ભારે હથેડો. (૩) અણુગમતું એવું જે કંઈ તે; આડખીલી ૩. ૫ ધરણુવેલું = અદપાંસણું. કિ. ૫ ધરણુ થવું = અદચણુ આવવી. હલેઠ ધરણુ વખતે સાપ = અણીને વખતે મુરાકેલી ઉભી કરવી. [પાયાનું ધરણુથેલું, વિ. થોડું ખાડું; ત્રણ

ધરણી, સ્ત્રી [સં. ગૃહિણી] ધરધણિયાણી; ગૃહિણી. (૨) ધરનું કામ-કાજ ઉપારી લેનાર વહુ.

ધરંબન, સ્ત્રી. [સં. ગૃધ્ર] સમળી કરતાં થોડું એક પંખી; ગૃધ્ર; બીધ.

ધરધણી, પુ. ધરનો માલીક; ધર ચલાવનાર મુખ્ય પુરુષ. (૨) પતિ; શેઠ.

ધરધણિયાણી, સ્ત્રી. ધરની મુખ્ય સ્ત્રી. (૨) પત્ની. (૩) શેઠાણી.

ધરધંધો, પુ. ધરને લગતું પરચુ-રણ કામકાજ.

ધરધાવડું, વિ. ધરમાં જે હોય તે ઉપર આજીવિકા ચલાવનાર. (૨) નિરુદ્ધમી; પર સાચવીને જેસી રહેનાર.

ધરનાણું, ન. પાણી જવા માટે ખાવેલું નાણું; તાકું.

ધરખલેશ, પુ. [સં. ગૃહ્યલેશ] ધરમાં પેસવું તે. (૨) નવા ધરમાં નક્કે રહેતાં કરવાનો વિધિ; વાસ્તુ. (૩) પર-ણીને આવેલી વહનું રહેલવેલેલું ધરમાં

દાખલ થવું તે. (૪) પારખા ધરમાં દાખલ થવાનો શુભો. [નાર; ચોર.

ધરફાડું, વિ. ધર ફેંડાડીને ચોરી કર-ધરખાર, ન. ગૃહસ્થાશ્રમી જીવનના તમામ સાધન. (ધર, સ્ત્રી, છાત્રાં, માલમીલકત, અને રાચરચીલું વગેરે સૌ વાનાં). (૨) સ્ત્રી; કુટુંબ. (૩) કુટુંબ-કળીલાવાળી સ્થિતિ.

ધરમારી, વિ. સંસારી; ગૃહસ્થાશ્રમી. [એવું.

ધરબોણુ, વિ. ધરને પાવનાલ હરં ધરભેડુ, વિ. ધરની બધી વાતથી ખાલીતગાર.

ધરમેળ, પુ. ધરમાં સોનો મેળાપ; એકતા; સંપ. (૨) ધરનું ખરચ લખવાનો ચોપડો.

ધરમેળો, અ. અંદર અંદર; આપસ આપસમાં. (૨) દોસ્તીની રાહ.

ધરમોલું, વિ. ધરમાં જેસી રહેનારં.

ધરરખુ, વિ. ધર સંભાળે એવું.

ધરવખુ, વિ. ધરની કાજછ રાખનારં.

ધરવટ, સ્ત્રી. એક કુટુંબનાં હોય એવો પતિવ્રત; અડો રનેલકળંધ. (૨) કૌટુંબિક સંબંધ.

ધરવડું, વિ. ધર પ્રત્યે મમતાવાણું.

ધરવાખરો, પુ. ધરને લગતો સર-સામાન; રાચરચીલું

ધરવસ, પુ. ધર કરીને રહેલું તે. (૨) ગૃહસ્થાશ્રમ.

ધરવણું, વિ. જેને ધર હોય એવું;

શુદ્ધસ્થાશ્રમી. ધરગણી=શ્રી. ધરવાળો= ધણી.

[હર]

ધરવેરો, પુ. ધર હપર લેવાતો.

ધરસંસાર, પુ. [સં. ગૃહસં- સાર] ધર અને કુટુંબકૃષીલો.

ધરસંસારી; વિ. શુદ્ધસ્થાશ્રમી; યાગી નહિ તે. (૨) કુટુંબવાળો.

ધરસાડી, સ્ત્રી. સ્ત્રીઓને ધરમાં પ- હેરવાનું કુગડું. (૨) અબોલિયું.

ધરસૂત્ર, ન. [સં. ગૃહ+સૂત્ર] શુદ્ધસ્થાશ્રમ અધ્યાવવાનાં સાધન; શ્રી. (૨) ધરપી ભજ.

ધરાઉ, વિ. ધરખડ; ધરખાંડું. (૨) ખાનગી; અંદરઅંદરનું.

ધરાક, ન. [સં. ગ્રાહક] મહાપુ- હરનાર. (૨) છુબી પિધનનાર. (૩) માણનાર; ભોમવનાર.

ધરાકી, સ્ત્રી. ધણું ગ્રાહક હોવાં તે; વંદશે; હકાવ. (૨) ખરીદી કરવાનો બાં- ઘેલો વહેવાર.

ધરાગ, જુ. ધરાક.

ધરાગી, જુ. ધરાકી.

ધરાણિયાત, જુ. ધરેણિયાત.

ધરાણિયું, જુ. ધરેણિયું.

ધરાણું, જુ. ધરેણું.

ધરણી, સ્ત્રી. [મં. ગૃહિણી]

સ્ત્રી: ધરધણિયાણી: વહ.

ધર, ન. [સં. ગૃહ] કોઈ વસ્તુ રાખવાનું જોખું.

ધર, પુ. ગ્રહ (૨) શેર.

ધરેહ, સ્ત્રી. નંખીનગી, અંદર ખં- માયેલો, માર્ગ; ચીલો. (૨) દોરડાંનો કાપો; આંકો. (૩) આળ; હાર; આવડી. (૪) ધરંધરાથી પડેલો માર્ગ; પ્રણાલિકા.

ધરેડી, સ્ત્રી. માણી કાઢવાનું કુવા હપરનું ફરતું ધંત; ગરખડી; ગરેડી. (૨) મરણ વખતે થતો ગળામાંનો અવાજ.

ધરેડો, પુ. ધરડધરડ બોલતો શ્વાસ.

ધરેણાઉ, વિ. વિ. ધરેણે આપેલું કે લીધેલું. [કે આપેલું.

ધરેણિયાત, વિ. ધરેણે લીધેલું

ધરેણિયું, વિ. ધરેણે મૂકેલું કે રાખેલું; જેની હપર નાણાં લીધેલાં હોય

એવું; લીધેલા અવેળની ભોખમદારી મૂકેલું.

ધરેણું, ન. ઘડીનો; અધંકાર; ભૂપણ. (૨) રીંભા; સજ્જમાર. ૩. પ્ર. ધરેણા જેવું=યોભાર. કિ. પ્ર. ધરેણા પહેરાવવાં.

ધરેણે, અ. સ્થાનમાં આપેલું હોય તે; બદલે. કિ. પ્ર. ધરેણે મૂકું=નંખીન- ગીરી તરીકે આપવું. ધરેણે લેવું=કોઈ વસ્તુ હપર નાણાં ખીસીને તે રાખવી.

ધરેણારે, અ. ધર, પેસાડકો વગેરે બધું માસ મચેલું હોય તેમ. (૨) નમેશા આપઅખત્યારવાણું.

ધરેધર, અ. બધે ઘર; ડરડર.

ધરેહ, સ્ત્રી. ધરેહ.

ધરેબો, પુ. ધરના જેવો સંબંધ.

ધરેળી, (ધિયોડી); સ્ત્રી. ધરની દિવાલો હપર ફેરનારૂં નાનું એક પ્રાણી; દેદરવોળી.

[બકરો. ધર્મ, પુ. [સં.] યામ; હકાત.

ધર્પણ, ન. [સં.] ધસારો-ધસ-
રકો-ઉઝરકો-આંકો થયો તે. (૨) એક
ખીનની વચ્ચે સહેજસાજ ખોલાખોલી
થયી તે.

ધસાણું, દખાણું. (૨) પહેરાણું (૩)
મરોવાણું. (૪) પેસાડી રાખાણું.

ધસોડી, (ધિકોડી), ઓ ધસોળી.
(૨) માલાં-ધિકોડાં-ટિ ડોરનો વેસો

ધસોડું, (ધિકોડું), ન. ધાણું.
ધિકોડું; ટિડોર (ધિકોડાંનું સાક ધાય છે.)

ધવડણું, કિ. સ. ખણડું; ખંજવાળણું
ધવાણું, કિ. અ. ધાયલ ઘણું; જખમી

થણું. [કળતો અવાજ.
ધસધસ, અ. આઠ ઉંધમાં ની-

ધસધસાટ, અ. ધસધસ આસ
આસતો હોય તેમ. (૨) નથિંત રીતે;

નિશંતે.
ધસડણું, કિ. સ. જમીન સાથે

સાગી રહે તેમ ખેંચણું; વાખણું. (૨)
..... ધસારણું (૨) ધસારણું

(૩) ભેરથી ઇચ્છા વિરુદ્ધ લઈ જવું.
કિ. પ્ર. ધસારણી નાખણું=ખેડારકારીથી
જેમતેમ કરી નાખણું

ધસરડાણું, કિ. અ. તણાણું; ખેંચાણું.
(૨) જમીન સાથે ધસાતા જવું. (૩) ભેર

વિશેષ હોય તે તરફ ખેંચાણું.
ધસરડો, પુ. ઉઝરડો. (૨) વેક;

કમનગી મહેનત.
ધસરપસર, અ. ધસડાય અને

પછડાય તેમ; જેમતેમ.
ઘસણું, કિ. સ. [મં. ઘાં]

એક વસ્તુને ખીછ વસ્તુ ઉપર ભેરથી
ઢાખીને ચલાવવી. (૨) રમડણું; ચાળણું;

મસળણું. (૩) માંજણું. (૪) ઉભળણું.
(૫) ડોણણું. (૬) ધાર ચડાવવી. (૭)

જેમતેમ લખી નાખણું. (૮) શુસી નાખણું.
૩ પ્ર. ઘસી પીણું=માંડોમાંડે મમાધાન

કરી નાખણું. (૨) નહિ લેખવણું. ઘસીને
કાપણું=મજાર નાખણું=ધમીને

તે ખાચવી

ધસારો, પુ. ઘાસ; ખોટ; ગુફ-
સાન. (૨) આંકો; લીટો. (૩) ધસાયનો
ભુકો; રજ; કચરો. (૪) ધસીને પ્રવાહી
બનાવેલું ખોસડ. કિ. પ્ર. ધસારો પડવો
=ખાધ આવવી. ધસારો આપવો=તુક-
સાન મળેરે આપવું. ધસારો વેઠવો=
ખરચ ખમવું.

ધસાયવું, કિ. પ્ર. ઠાઈ ધસે એમ
કરાવવું. (૨) ઉજળું કરાવવું. (૩) છા-
લાવવું. (૪) ધાર કઠાવવી. (૫) વધા-
રાતું હોય તે બોલું કરાવવું. (૬) ચો-
ખાવવું. (૭) ભુકો પડાવવો. (૮) લેપ
કરાવવો. (૯) ખણજ ભગાવવી.

ધસાણું, કિ. અ. [સં. ઘર્ષ]
ધસારો પડે એમ થવું. (૨) બોલું થવું;
ઘટવું. (૩) કામ આવવું. (૪) સારીરે
ઘર્ષ થઈ જવું. (૫) પીસાની બીડમાં આવવું.
૨. પ્ર. ધસાણું બોલવું=ચિત્ત બોલવું.
ઉપરાણી ધસાણી જવી=ચોટે ચોટે ટુકી
થઈ જવી.

ધસિયું, વિ. પસીને ઉખાડેલું;
ઉઝડી લીધેલું. ભુકો થઈ ગયેલું હોય
એવું (મીઠું).

ધસિયો, પુ. ચોડા ધીમાં ચેકલા
લોટનો ખોરાક; ચોડા ધીની છટી સુખટી.
(૨) ધસવાનું કામ કરનાર.

ધસોટિયો, પુ. ધડના લોટને ધસીને
બનાવેલો ખાવાનો એક પદાર્થ; ધસિયો.

ધળકો, ભુ. ગજકો.

ધંધોલિયું, ન. ધુંધટો; પેલારું
સારીરે મોં વગેરે ટાંજીને ખુલામાં બેસી

રહેવું તે. (૨) છેક સાધારણ ધર;
અન્યવસ્થિત ધર. (૩) સારી વસ્તુની
ખરાબમાં ખરાબ સ્થિતિ થઈ જવી તે.

ધંટ, મોગરી કે બીજું કંઈ પણ
ઠોઠવાં ઘણુઘણુટ અવાજ કરે એવો
ધાતુનો (હાંસનો) નાડી લોડી જેવો
કે હંધા ખાત્રા જેવો એક આહાર. કિ.
પ્ર. ધંટ વગાડવો=નહેર કરવું; ચેતવણી
આપવી. ૨. પ્ર. ધંટ જેવું=મદુન પાકું;
રાઠ. ધરમાં ધંટ વાગે છે=ધરમાં કંઈ પણ
નથી. પાટો ધંટ=મદુન પહોંચેલો માથુસ.

ધંટડી, સી. નાનો ધંટ; ટાકરી.
કિ. પ્ર. ધંટડી વાગવી=ખાલી થઈ જવું;
(૨) ભોજનની વેળા થવી.

ધંટડો, પુ. મોટો ધંટ; ટાકરો
ધંટમાળો, સી. ધંટડીઓની માળા;
ધુધરમાળ. (બગદને ગળે બંધાય છે.)

ધંટરવાળ, સી. ન. એક નવતરું
શિકારી પાલું. [ધંટી.

ધંટસો, પુ. બરડવાની શાળા વિતાની
ધંટાકુર્ણ, પુ. [સં.] શિવનો
એક ગણ (આ ગણ બક્ષિની કામના
પુરનાર ગણાય છે. ટેલકાક લોક એની
ઉપાસના કરે છે.)

ધંટાપંથ, પુ. [સં.] રાજમાર્ગ;
અડેર માર્ગ તે.

ધંટારપ, પુ. ધંટના જેવો અવાજ.

ધંટી, સી. [સં.] ધંટ; ધંટડી;
ટાકરી. (૨) ધક્કા. (મરકરીમાં)

ધંટી, સી. અનાજ દળવાની પ.

ધરનાં એ પડવાળી એક બનાવટ; દોઈ-
મણુ ફરતા એ પડવાળું વજ્ર; ચક્રી. કહે-
ધરનાં હિયાં ધંટી ચઢે ને ઉપાધ્યાને
આટો. ધંટીના સો ને ધંટીનો એક=ધંટી
માણે ચોરણુ ને ચુલા પ્રમાણે ચોરણુ.

ધંટીચોર, પુ. ખીસાકાતર. (૨)
આલાક. કહે- ચોરનો ભાઈ ધંટીચોર.

ધંટું, ન. લાથીનો ધંટ

ધંટો, પુ. મોટો ધંટ. (૨) દળ-
વાની મોટી ચક્રી.

ધંડ, પુ. જમર; બમરો.

ધા, પુ. [સં. ઘાત] ધાર-
નાળું હથિયાર ત્વરમાં વાગવાથી એ
ઠાપ પડે છે તે; કાત; જખમ. (૨)
ઝટકો; પ્રહાર. (૩) મોટા દુઃખની ઉડી
અસર. (૪) ચોવિશ કાગળનો જત્થો;
દસ્તો. કિ. મ. ધા ફરવો=અપહીત નુક-
સાન કરવું. ધા ખમવો=નુકસાન ખમવું.
ધા યવો=ચોટ લાગવી. ધા પડવો=મહા-
આવી પડવું. ધા મારવો=ચોચ વખતે
ચોચ કહેવું. (૨) નુકસાન કરવું. ધા
લાગવો=મોટું નુકસાન થવું. છાતીનો
ધા=અંતરમાં દુઃખ ધાવ એવો બનાવ.
સોડનો ધા=વિશ્વાસઘાત. ધામાં લણુ=
દુઃખમાં વધુ દુઃખ; 'બળતામાં ધી.' ધા-
બાજરિયું=ધાને સાંધી દેવાનો અને રૂઝ
લાવવાનો ખાસ શુણુ ધસવતી પાણીમાં
થેલી એક વનસ્પતિ. ધા ભેગો ધસરકો=
ફરવું ત્યાં જો પુરે જરૂર

ધાઈ, સ્ત્રી. ઉતાવળ; દોડદોડી. (૨)
ધાંધલ. (૩) બરાનો.

ધાએલ, જી. ધાથેલ.

ધાધરી, સ્ત્રી. [દે. ઘમ્ધર]

કમરની નીચેના ભાગનો ઠાકરીઓનો
ધરદાર પોષાક; ચણિયો; નાનો ધાધરો.
(૨) ઝૂલવાનો મલેક. (૩) વીણા રાખ-
વાની કાળજી. કિ. પ્ર. ધાધરી પહેરવી=
સ્ત્રી જેવા થવું; નતક બનવું. ર. પ્ર.
ધાધરિયું ગોતર=ઠાકરીઓ વધારે થતી
હોય એવું કુટુંબ; સ્ત્રીપ્રધાન કુટુંબ.

ધાધરો, પુ. સ્ત્રીઓને પહેરવાનું
કમરથી પગના પંજા સુધી આવી રહે
એવું ધરદાર વસ્ત્ર; ચણિયો. કહે- ગયો
ધાધરો ને ગયો ધરવાખરો=સ્ત્રી ગઈ
એટલે ધર નકામું. ર. મ. ધાધરો.
ચણુ=સ્ત્રીનું ચણુ. ધાધરો પઠણુ=
સ્ત્રીઓનું ટોળું.

ઘાટ, પુ. [સં. ઘટ] ધડીને
બનાવેલો આકાર; આકૃતિ. (૨) ચહેરો;
સીંકલ. (૩) નદી કે નવાણુ ઉપર પખ-
ચિયાંવાળું એ બાંધકામ કરેલું હોય છે
તે; નવાણુનો મનુષ્યની અવરજવરવાળો
કિનારો. (૪) સ્ત્રીઓને પહેરવાનું એક
ભવનું રેશમી કપડું; માજો. (૫) પર્વતો
ઉતરીને બનાવેલો માર્ગ. (૬) સહાદ્રિ પ-
ર્વતનો પ્રદેશ. (૭) ચોડવણુ; યુદ્ધિ
કરીને પાર ઉતારવું તે. (૮) તાલ; પ્રસંગ;
લાગ. (૯) રીત; વર્તન; લક્ષણ. કિ. પ્ર.
ઘાટ ધડવો=પણુ નુકસાન કરવું; મારી
નાખવું. (૨) મનોરથ કરવા. ઘાટ
ધાટનાં પાણી ખીવાં=દેશ દેશનો અનુભવ
લેવો. ઘાટ આણુવો=તક લાવવી; ઘાટ

એસવો=ધાર્યા પ્રમાણે થવું કિ. પ્ર. ધાટ ઉતારવો=ચોક્કું. એસાડવું. કામ ચાય એમ ગોઠવવું.

ધાટડી, સ્ત્રી. સ્ત્રીઓને ઓઠવાનું રેશમી છુવડું; ચુંદડી. (કન્યાને વર તરફથી મંગળ વસ્ત્ર તરીકે ઓઠાટવામાં આવે છે તે; મંગળ ધાટડી) (૨) સુવાસણ સ્ત્રીના મદદ હપર ઓઠાટવામાં આવે છે તે. કિ. પ્ર. ધાટડી માલવી=મરનાર સુવાસણને પિથેર તરફથી ચુંદડી ઓઠાડવી. ધાટડી સાથે જડુ=પતિના હેલાં સ્ત્રીનું મરણ થવું. આવી ધાટડી અને જઈને ઠાઠડીએ=અર્થાત્ વસ્યા તે મરણેજ દુષ્ટતાનાં (૩) છાતી અને પીઠ ઠંડાય તેમ સરીરમાં ઠાસીને પડું વિંટાળવું તે. કિ. પ્ર. ધાટડી રીટવી=પહેરેલા કપડાના કુંડલા છુટા પડાને કમરે બાંધવા.

ધાટણ, સ્ત્રી. ધાટીની સ્ત્રી. (૨) ધરમ કરનારી સ્ત્રી; ચાકરડી.

ધાટવાર, વિ. ધાટવાણું. (૨) રૂપાણું.

ધાટવેત, ન. હલકી જાતનું સામી કપડું.

ધાટી, પુ. કંજણના પહોડી પ્રદેશનો શહેવાશી; ચાકરનું કામ કરનાર અણી માણસ. (૨) ધરકામ કરનાર ચાકર. (૩) વિ. બહું; કંજણ હોયએવું; જાણુત મનનું.

ધાટીહું, વિ. ધાટવાણું. (૨) રૂપાણું.

ધાટું, વિ. ગાટું; સખત. (૨) કણ; સંગીન.

ધાડ, ભુ. ગાડ. [ધડો.

ધાડવો, ન. માટીનું થડા જેવું વાસણ;

ધાટું, (ગાટું), વિ. વાટું; રંગડા જેવું. (૨) બહું. (૩) કંજણ થઈ ગયેલું; રીટું. (૪) ભગલ; ખીચોખીચ.

ધાણ, પુ. આખાનો અમુક જાતો; જેલો ભાત; વિગાન. (૧) ધૂળધાણી; દરી નાખવું તે; ભેળસેળ દરી નાખવું તે. (૩) કચરી છુટી નાખવું તે; સંદાર. (૪) [સં. ઘ્રાણ] બહલો; દુર્ગંધ. (૫) મેટી હથોડો કિ. પ્ર. ધાણ બગાડવો=જોડવેલો દાવ બગાડી નાખવો. ધાણની કળી જવો=મેટી સંદાર થઈ જવો.

ધાણી, સ્ત્રી. [સં. ઘૂર્ણિ] તેથી બીલાં પીલવાનું લાકડાનું યંત્ર. (૨) મહેનત આપનાર અને પીડાકારક થઈ પડેલું અણુમમલું કામ. કિ. પ્ર. માણી કરવી=માણી રાખી તલ વગેરે પીલવાનું કામ કરવું. ધાણીને બેટડું=કંઠાળા ભરેલા કામમાં બેટડું; ધટમાળમાં નાખવું. ધાણીમાં માલીને પીલવું=જેમાંથી છુટાય નહિ એવા કામમાં નાખીને દુઃખ ફેલું. અવળી ધાણીએ ધાવીને પીલવું=સખત-મા સખત સિદ્ધા કરવી. ૩. પ્ર. ધાંચીની ધાણી=કંઠાળા ભરેલું કામ કે વેતકે. ધાણીનો બળદ=ધટમાળમાં ફરતો જવ; દુઃખ સહેનાર; એકમાર્ગી; ખીજ કંઈ. અમ વચરનો માણુ.

ધાત, સ્ત્રી. [સં. દન] મારી નાખવું તે; હત્યા; ખૂન. (૨) અકાળ

વહું. (૩) ચાટલીની આસપાસ રખાવેલા થોડા થોડા દુકા વાળ. (૪) પાણીમાં ઠીકરી મારવાથી પડતું ચકરદું.

ધારીપુરી, સી. દહીકના પડમાં પૂરણ મૂકીને દરેલી પૂરી.

ધાફ, ન. રસી નીકળતી હોય એવું ચાફું; નાઝ. (૨) લવારું; માડર.

ધાલ, સી. જમવા પેઠેલાં માણસની હાર; પંગત. (૨) તુકસાની; ખોટ. કિ. પ્ર. ધાલ પાકવી=માણસોને યોગબંધ જમવા બેસાડવાં. (૩) ધાલ પડવી= તુકસાન આવડું.

ધાલખાધ, સી. આપણે કરવાથી ને તુકસાની પડે તે.

ધાલધુસૈંઠ, સી. ધાલમેલ; કાઠપાલ દરવી તે. કિ. પ્ર. ધાલધુસૈંઠ કરવી= ચરતુને ચુંથી નાખવી; હલરાધુસૈંઠ દરી નાખવી. (૨) કોઈને ત્યાં બહુ જવું આવડું તે [દીનાબિથે.

ધાલધુકાસ, પુ. નાણાં ધાલી જનારો;

ધાલમેલ, સી. ગરબડસડબડ; ગાદાગો. (૨) ભેળસેળ; ભેગ. (૩) આગળ (૪) ખટપટ; પ્રપંચ. (૫) આપણેનો સંબંધ. કિ. પ્ર. ધાલમેલ કરવી= આજ રમવી.

ધાલમેલિયું, વિ. ધાલમેલ કરનાર; મરબડિયું; ખટપટી; પંચાતિયું. (૨) હતાવળિયું. (૩) ધુસણવસ. (૪) પેની.

ધાલવું, કિ. સ. અંદર મૂકવું; ખોસવું. (૨) મહેરવું; ધાણું કરવું. (૩)

ખંતથી મચ્યા રહેવું. (૪) કોઈનો નાણાં હજમ કરવાં. (૫) ભેળવવું; ભેળવવું. કિ. પ્ર. ધર ધાલવું=કુટુંબમાં ને કુટુંબમાં ખોટું કામ કરવું; તુકસાન કરવું; કામ જમાવડું. નીચું ધાલવું=રામભાવું. કોઠી ધાલવી=પેદી સ્થાપવી. પગ ધાલવો=માં દાખલ થવું. ખોગે ધાલવું=રક્ષણમાં લેવું. માથે પાણી ધાલવું=મંદવાડમાંથી સાત્ત થઈ ઉઠવું. માથે ધૂળ ધાલવી=ફેલેલ થવું; નકારું કામ કરવું. વેળ ધાલવી=લોટીનું બંધાઈને ગાંઠ થવી. નજરમાં ધાલવું=ધ્યાનમાં લેવું.

ધાવ, પુ. ધારવાળું હથિયાર વાગવાથી ને ઉડો કાપ પડે છે તે; જખમ. (૨) સમસ્યા; કોયડો; સવાલ જવાબ વાળું પદ્ય. (૩) ન. ગાઠળ. [થવું.

ધાવું, કિ. અ. ઝટકો લાગવો; ધાયલ ધાવેડી, વિ. ઝીણી સુદ્ધિતું; અંચળ; ચતુર.

ધાસ, ન. [સં.] એની મેળેજ હળી નીકળવ વણ; ખડ; ચાર. કિ. પ્ર. ધાસ ખાવું=પશુની માફક ચર્તવું. ધાસ કાપવું=સામે કપેશ કરે રોમ ખેંચવું. (૨) સી. ધસારો. (૩) ખોટ. ધાસ ખાવી=ધટ ખમરી. ધાસ કાપવી=ચટ વાળી લેવી. ધાસ લાનવી=ચટ આવરી.

ધાસચારો, પુ. ઢોરોના નિર્વાહનું ને કંઈ ધાસ હાજળ વગેરે તે.

ધાસતેલ, ન. જમીનમાંથી નીકળતું એક ભતવું તેલ; ફેરોસીન.

ધાસદાણો, પુ. ઢોરોના નિવાંડનું
ને ધાસ અને અન્ન વગેરે તે. (૨) ધાસ
અને દાણાએ અપાતી ખંડણી (કઠી-
આવાડના રાત્રીઓ માથકવાડને ખંડણી-
એ ધાસદાણો આપે છે.)

ધાસપુળે, પુ. દયરોપુળે; વાસીડું

ધાસલેટ, જી. ધાસતેલ

ધાસપું, કિ. અ. [મં. ઘર્વ]

ધસાવું. (૨) કંઈક ઉપકાર કરવો; લાભ
કરવો. કિ. પ્ર. ધાસો. ફરવું=કોઈનું પક્ષ
લાભ કરી ફરવું.

ધાસિયું, વિ. ધાસમાંથી ઉત્પન્ન
થયેલું. ધાસિયું ધી=જે ઢોર એટલા ધાસ
ઉપરજ રહેતાં હોય તેનું ધી. (૧) બેળ-
વાણું; સરવરહિત; હલકું; ઉતરણું.

ધાસિયો, પુ. [અ.] સાયરો;
ધાસનો પથારો. (૨) ધાસની દબી;
ઢોડાની પીઠ ઉપર નાખવાની દબી.

ધાસોટિયું, ન. બહોલું; હમેશાં
પહેરવાની ચુટી.

ધાંધરડવું, કિ. અ. ભારે ધાંધાએ
રડવું. (૨) ગળામાંથી લાભો ને તીવ્રો
સાદ કાઢવા કરવો. (૩) રાગ કઠીને
મેટિથી ગાયા કરવું. બૂમો પાડવા કરવી;
આરડવું; તાણીને રોવું.

ધાંધરી, સી. એક ભતનું વાણું.

ધાંધણું, ન. માંડા જેવું આચરણ;
માંડું. કિ. પ્ર. ધાંધણાં કાઢવાં=માંડાં
કાઢવાં. (૨) ઓવારણું. કિ. પ્ર. ધાંધણાં
પ્રવારણાં લેવાં.

ધાંધું, વિ. નિર્માલ્ય; ગરીબ. (૨)
ગજરાયેલું; મુંઝાયેલું.

ધાંચ, સી. ચીલામાનો ખાટો. (૨)
મુગકેલી; મુંચવણ. (૩) અડચણ. (૪)
આંચકો; કપકારો.

ધાંચણ, સી. ધાંચાની સી. નાંચ
લીધાચામું=મદુ બાણનાની ગામગબટે
હલ્પેલી દંતક્યામાંની એક સી.

ધાંચી, પુ. ટૈલી નિયાંને ધાણીમાં
પીડી તેલ કાઢનાર અને તેલ વેચવાની
ધંધો કરનાર. (૨) તે લોકોની તાત. ર.
પ્ર. ધાંચીને બજાડ=એકને એક રહેતે વગર
સમજે મહેનત કર્યા કરનાર.

ધાંચો, પુ. વાંસફોટો; વાંસના
ટોપતા ટોપથી વગેરે બનાવનારો. (૨)
ધાંચી (રીસમાં ધાંચો એમ કહેવાય છે.)

ધાંટાધાંટ, સી. બૂમાબૂમ; ઉપરા-
ઉપરી ધાટા પાડવા તે; સામસામે ધાંટા
કાઢવા તે.

ધાંટી, સી. ગળાને વચ્ચે ભાગે
રહેલું કાઢકું; હરડિયો. ધાંટી ફૂટવી=જી-
વાની આવવી. (૨) ગળાની અંદરથી
અવાજ ઉત્પન્ન કરનારો અવયવ. (૩)
ધાત; મોટી મુરાકેલી; કિ. પ્ર. ધાંટી
આવવી. મુરાકેલી આવવી ધાંટી વટાવવી=
મુરાકેલીમાંથી પાર ઉતરી જવું.

ધાંટો, પુ. ગળામાંથી જે અવાજ
નીકળે છે તે; અવાજ; સાદ; બૂમ; પોકાર.
કિ. પ્ર. ધાંટા કાઢવાં=મુરસો કરી મેટિથી
બોલવું. ધાંટો ઉઘડવો=સારો સાદ નીક-
ળવો. ધાંટો પાડવો=બોલાવવું. (૩) ખીજવું.

ધાયછ, જુ ધાયછ
 ધાયખે, પુ હનમ, વાળંદ
 ધિમેલ, સ્ત્રી એ જાતના સતી
 રમના છવડા, સતી ગ્રીક્ષે (કિમેલે)
 ધિલોડી, સ્ત્રી [સ. મૃદાલિકા]
 સરસના જેડ એક નાનુ પ્રણી (૨)
 ધિલોડાની વેલ

ધિલોડુ, ન ધિલોડી વેલનુ ફળ,
 ટિંકોર, ઘોડુ (૨) ફાસ, ફાયર
 ધિમલુ, ન બનદ પયોડવાનુ લાક-
 ઠાનુ યાન (૨) છો રાને મવાનુ વલરલુ
 ધિમલુ, કિ સ મુક્ષીનો માર
 મારવો, ટપેરલુ

ધિમ્સો, પુ માલની દોગી ઉપર
 જે ધસારો પડે છે તે, કાતિયો કિ પ્ર
 ધિમ્સો દેવો=સત પાડવો (દોરમા)
 (૨) થાપ દેવી, છટકી જલુ

ધી, ન [સ. ઘૃત] માખણ-
 ને તાવીને તેમાથી કાઢેલુ સત્ત, મૂત,
 દૂધ કહેવ ધી કલુ તો ખીચીમા
 ધિયાળ=નીવાણુ ૩ પ્ર ધીચ્ચા=સારો
 લાલ [તે જગા, ધીનુ બનર

ધીકાંદો, પુ ન્યા ધી વેચાલ હોય
 ધીગળણી, સ્ત્રી બી માલવાનુ ગ્રીક્ષા
 કાણા કે બળીવાણુ વાસણ
 ધીચ, જુ ગીચ

ધીચોપડ, ન ધી અને તેના જેડ
 ચીકલુ દ્રવ્ય

ધીતાવણી, સ્ત્રી માખણને તાવીને
 ધી બનાવવાનુ માખીનુ વાસણ

ધીતેલુ, ન ચોયણીનુ જ (ચોય-
 ણીના મૂળમા જે નાની માંડો થાય છે તે)
 ધીસ, સ્ત્રી તળસ માટે નીકળેલુ
 ઘણા માણસોનુ ટોણુ, મધ, સમૂહ
 (૨) રોન ફરનાસઓનુ મરળ (નિરત)
 (૩) હોળીનો પરગોડો (૪) જોરધી
 રેલો આગત

ધીમર, ન ધુસડ [મીપડ
 ધીસલુ, કિ અ ધીખલુ, મારલુ,
 ધીમાધીમ, સ્ત્રી લીલાલીટ (૨)
 ઉપરાડપરી (૩) ધમ્માચમ્મી (૪) જિથી
 ધુધરમાળ, સ્ત્રી ધુધરાની માળા
 ધુધરવટ, સ્ત્રી મિનારી ઉપરની
 ધુધરીઓની ઘર (૨) જેને હેડે ધુધરીઓ
 મૂલી હોય એવો બધરો [તાલુરા
 ધુધરાલુ, કિ અ મુસ્સાચી ટોળા
 ધુધરિયાણુ, વિ જેને ધુધરીઓ
 જગાડેલી હોય એડ, વાગલ

ધુધરી, સ્ત્રી [સં ઘુધરી]
 ધાતુના પતરાનો ખડખડે એવો નાનો
 અને પોલો હાળો (૨) સ્ત્રીઓને માણી
 ઉપર=ખાવડે પહેરવનુ ધરેલુ; લોકી
 (૩) બાફેલુ આખુ અનાજ, ટોડા

ધુધરો, પુ [મ ઘુધરા] મોટી
 ધુધરી (૨) છાંપરાને રમવાનુ ખડખડે
 એડ રમકડું (૩) ધુધરીઓનો સુમખો
 (૪) મરાઠાવાણી એ જાતની પૂરી (૫)
 દાળ ફરવા માટે પવાળીને સુકવેલુ કંદોળ
 (૬) સુનો બનાવવાને ચક્રવેલો મરડિયા
 કિ પ્ર ધુધરા બાધવા=નાચ નરવો, રામ

મૂળીને દામ કરવું. ધુધરા મૂકવા=મુંદર
ખનાવવું. કદેબં પંસો દોષ તેનો ઓકરો
ધુધરે રમે.

ધુધવવું, કિ. અ. 'ધુધ' એવો અ-
વાજ થવો; ગર્જવું. જોરથી ગેટિ અવાજ
જોવવું.

ધુધવાટ, પુ. 'ધુધ' એવો જોર-
દાર ભારે અવાજ થવો તે. (૨) ધાટો;
અસહ; ગર્જના.

ધુધવાટો, પુ. જોરદાર ભારે અવાજ;
ગર્જના; દોકારો. (૨) રીસથી ખેડે
ધાંટે જોવવું તે.

ધુધુ, અ. એવો અવાજ. (૨) હોવાના
અજામાંથી નીકળતો અવાજ; ભારે અને
ધરધર થતો અવાજ.

ધુમચો, પુ. સમૂહ; ટાળું.

ધુમજ, પુ. ધુમ્મટ. (૨) શિખર.
(૩) ગર્જાગાર; મંદિરની અંદરનો જોરદાર;
ધુમ્મટ તળેનો ભાગ.

ધુમટી, સ્ત્રી. ધુમ્મટ ત્વે નાની
આંદુતિ. (૨) ધાસ કે વાંસની ચીપોની છત્રી.

ધુમટો, પુ. ધુમ્મટ જેવી વચની
આટ; મોં દાંકવું તે. કિ. મ. ધુમટો
વાણવોન્દાજ કાઢવી.

ધુમડવું, કિ. સ. જોરથી પ્રવાહીને
ઢલાવવું. (૨) દિલોગવું.

ધુમડી, સ્ત્રી. આમ તેમ ધુમાડું તે.
(જાળીવું) (૨) ચકરી; ધુમરડી. ધુમડી
ધાણવી=હિંચકા નાખવા.

ધુમણી, સ્ત્રી. ધુમડી.

ધુમરડવું, કિ. સ. જોરથી કરવું;

જોળ ફેરવવું. (૨) જોરથી દિલોગવું.
(૩) ચકરચકર ફેર એમ કરવું.

ધુમરડી, સ્ત્રી. ફેર; ચકર; વમળ;
જમણ. (૨) જાળકને ઘોડિયામાં સુવાડીને
ખુબ દિવંચકા નાખવા તે.

ધુમરાડું, કિ. અ. રીસથી મોં
ચડાવવું. (૨) વિદ્યારી ધડું; દેડની અસર
જણાવી. (૩) વરસાદનું ચઢી આવવું;
ઝમ્મી રહેવું.

ધુમરી, સ્ત્રી. ધુમણી; ધુમરડી. (૨)
વમળ; ભમરો; વહેતા પાણીની અંદર
થતાં કુંડાળાં. (૩) ચકર; અંધારાં આ-
વવાં તે.

ધુમલડી, સ્ત્રી. ધુમડી (હવિતામો).

ધુમાધુમ, સ્ત્રી. આમતેમ દોંડથી
ફરવું તે.

ધુમાધુમી, સ્ત્રી. દોડધામ.

ધુમાવવું, કિ. સ. ફેરવવું; ચારે
તરફ ફેર એમ કરવું. (૨) ચારે તરફનો
વિચાર કરીને ફેરવવું.

ધુમ્મટ, પુ. [કા. ગુચદ]
હલેરા અથવા મકાનની ઉપર જે અર્ધ
ગોળાકાર ધાતું વળાય છે તે. (૨) હલેરાની
અંદરનો અર્ધ ગોળ ભાગ.

ધુરકવું, કિ. સ. ગુસ્સાભેર મોટો
અવાજ કાઢીને 'ફ' ને સામાન્ય
(૨) ભસવું; 'ફ' ને સામાન્ય
સામે જોવા.

ધુરકાધુર

ધુર..

ખીવરાવવું.

ધુરકિયુ, ન ધુરકીને બોવડ તે
કિ પ્ર ધુરિ યાકરવા-ધુરપીધુરપીને જોનહુ
ધુરધુર, અ એવો યો અવા /
ધુરર, ન એ બતલુ (અજરના
જેવુ) રક્ષા અને તેનુ દેવ, ઉબરા (૨)
કાનલુ એ ધરેણ

ધુલર, ન બાળ ની ડાનુ એક
ધરેણ (૨) સીચોના કાનલુ એક ધરેણ
(૩) કુમખુ કુવતી ધુરીઓનો નાથો
ધુલક, (ધુટ), પુ રાને દેખે ને
દિવે આધણુ એક એક પખી, ઉત્ક.
ધુમલિયુ, નિ માનાપગ નન જોતા
માધુ મારનાર ધુસી નય એક

ધુમાડકુ, કિ સગ કુસે એમ
જેરુ, વાલુડ

ધુધટ, પુ મ્હો ન દેખય તેમ
તાજેરો માથા ઉપરનો છેડો, ૧૪ કિ પ્ર
ધુધટ તાજેરો=વાજા ડાવી (૨) પુરખો,
મો દમય એરો પડો

ધુધટો, પુ જીવ ધુધટ
ધુધટી, નાનો ધુધટ (૨) માથે
નાખરાની નાની પછેડી

ધુધટો, પુ માથા ઉપરનો છેડો
વાહી બનાવેરો ધુમખ, ધુધટ, ધુમખ
ધુય, સ્ત્રી કુચલુ આગી, જોનો
અ લખને નિમન મધ સડે નહિ એવી
લાલત, મુરાખી

ધુચપલુ, કિ જા કુચાય એમ
જેરુ માર્ગ સુટે નહિ એવી રિય
તિમા મૂડ

ધુચડી, જી કુચડી

ધુચાલુ, કિ અ કુચ પડવી;
કુચાલુ, મર્ગ નહિ સુચે

ધુજલુ, કિ અ [સં ગુંજ]
ધુજી એવો અવા / રવો

ધુજી, ન ખીમુ જાલ (૨) સુઠો
મથાનો લરીને બનાવેરી પૂરી, ધુરો

ધુટ, પુ ધુટડે, મગજો (૨) વિ
વાજાની એક બત ૩ પ્ર લાહીનો ધુટ=
કોધનો ઉઠાગો, ગુરમો

ધુટડો, પુ મોની બજોતમા એકજ
વખને જે ક મવાહી માય તેડ તે,
કાગજો કિ પ્ર ધુટડા મગજ=કુસ્તાને
લાખી રાખવો

ધુટણ, પુ [સં] કિયલુ કિ
પ્ર વુટીએ જેસલુ-કિ નણવાળીને જેસલુ
(૨) પથમાવ થઈ જલુ ધુટણીએ પડલુ=
ધુટણુ ઉપર જેમીને નમલુ

ધુટણિયા, ન ધુટણુ ભર ચાલુ
તે કિ પ્ર ધુટણિયા બરવા=ધુટણુ
પગ ચાલુ

ધુટણુ, કિ મ [ન ઘર્ષ]
બહુ ખારી જીરે રવાને ધસીને પીસલુ,
લમેજલુ, વાટલુ (૨) લેરથી ધસલુ.
(૩) વારવાર લખ્યા મરુ નિ પ્ર
દોપિસ્તા ધુટવા-ખર ૧ ઉપરના અક્ષર-
મા ફરી ફરીને નમ દેરવવી (૨) નવે-
સરથી-એડે એ થી માડલુ સુર
ધુટવો-વાટાને લખાવવો દમ ધુટવો=
આસને યોશવાર રોડી રાખવો

ધુટી, સ્ત્રી જમની ખારી આગજનુ
નાનુ બહાર ની જલુ હાટલુ (૨) બ-

મૂકીને લાગે નરેક ધુવરા મૂકા=મુદર
ખનાવવુ હેં પંસો હોય તેનો છાન્દો
ધુવરે રમે

ધુવવવુ, કિ અ ધુવુ એવો અ
વાજ થવો ગઈવુ જોરથી મેટે અવાજ
જોવવુ

ધુવવાટ, પુ 'ધુવુ એવો ને જોર-
દાગ લાગે અવાજ થવો તે (૨) ધાગ
અટા. ૧/૧ના

ધુવવાટો, પુ જોરદારભારે અવાજ,
ગઈના, હો શે (૨) રીસથી મેટે
આટે જોવવુ તે

ધુધુ, અ એવો અવાજ (૨) હોવાના
અજામાથી નીકળતો અવાજ, ભારે અને
પરપર થતો અવાજ

ધુમચો, પુ સમૂહ ટોણુ

ધુમજ, પુ ધુમ્મટ (૨) ગિખર
(૩) ગર્જાગાર, મહિરની અકરનો જોરડો,
ધુમ્મટ તળેનો બાગ

ધુમટી, સ્ત્રી ધુમ્મટ જેવી નાળી
આકૃતિ (૨) ધાસ પ્રવાગની નીચેની ઝરી

ધુમટો, પુ ધુમ્મટ જેવી પસની
આટ મો ટાકવુ તે કિ પ્ર ધુમટો
તાણવો-વાજ કાઢવી

ધુમડવુ, કિ સ જોરથી પ્રવાહીને
હલાવવુ (૨) હિલોગવુ

ધુમડી, સ્ત્રી આમતેમ ધુમાવુ તે
(જાણવુ) (૨) અધરી ધુમરડી ધુમડી
ધાલવી હિચક નાખવા

ધુમધી, સ્ત્રી ધુમડી

ધુમરડવુ, કિ સ તળેકપર કરવુ,

જોળ ફરવવુ (૨) જોરથી હિલોગવુ.
(૩) ચકર-ચકર ફ એમ કરવુ

ધુમરડી, સ્ત્રી ફેર, ચકર, જમગ,
જમણ (૨) બાળકને ધાટિવામા મુવાગીને
જુલ્ય હિચક નાખવા તે

ધુમરાવુ, કિ અ રીસથી મો
અવાજવુ (૨) વિહારી થવુ, ફેની અસર
જણાવી (૩) વરસાદવુ વટી બાવવુ,
ઝમ્મી રહેવુ

ધુમરી, સ્ત્રી ધુમણી, ધુમરી (૨)
જમગ જમરો, વહેત પાણીની અદ-
વતા ટુ-ગા (૩) ચકર, અધાગ આ
વવા તે

ધુમલડી, સ્ત્રી ધુમડી (વિંટામા)
ધુમાધુમ, સ્ત્રી આમતેમ હો ધી
કરવુ તે

ધુમાધુમી, સ્ત્રી ઢોલધામ

ધુમાવવુ, કિ સ ફેરવવુ, આ-
વરફેર જેમ કરવુ (૨) ચારે તરફનો
વિચાર રીને ફરવવુ

ધુમેમ, પુ [ફા ગુરદ]
હલેરા અથવા મથનની ઉપર ને અર્ધ
ગોળાકાર ધાણુ વળાય તે (૨) હલેરાની
અકરનો નર્વ જોળ ભાગ

ધુરકવુ, કિ સ મુસ્સાભેર મોટો
અવાજ કઠીને જોવવુ, સામા થવુ
(૨) જસવુ (૩) ફાગી આખે કાઢીની
સામે બેસા કરવુ તાકીને ટોળા કાઢવા

ધુરકાધુરકી, સ્ત્રી સાસસામે ધુરક તે.

ધુરકાવવુ, કિ સ જોરથી જોલીને
બીનરાવવુ, ધમકી આપવી

ધુન્ધિયુ, ન ધુન્ધીને બોલતુ તે
 દિ પ્ર ધુન્ધિયાકરવા-ધુન્ધીધુન્ધીનેબોલતુ
 ધુન્ધુર, અ એવો થને અથ /
 ધુન્ધર, ન એ બતનુ (અછરના
 એડ) ટકા અને તેનુ દા, ઉબરા (૨)
 કાનનુ એ ધરેલ

ધુલકું, ન બાર ની મટનું એક
 ધરણ (૨) સ્ત્રીઓના કાનનુ એક ધરેણુ
 (૩) કુમખુ, કુલતી ધુપસીએનો નાથો

ધુલક, (પટ), પુ રાને દેખે ને
 દિવે આધણુ એડ એ પખી, ઉત્ત.

ધુમધિયુ, નિ માનાયન નન બેના
 માડુ મારનાર ધુસી નય એતુ

ધુમાડયુ, કિં સગ પુતે એમ
 નાડ, ધાલતુ

ધુધટ, પુ મ્હો ન દેખય તેમ
 તાપ્તેદો માથા ઉપરનો છે, ૧૪ કિ પ્ર
 ધુપટ તાપ્તો=લાજ ૧૬વી (૨) ધુરખો,
 મો લખય એવો પ દો

ધુધટો, પુ જીં ધુ ટ
 ધુધટી, નાનો ધુપટ (૨) માડ
 નાખવાની નાની જાહેરી

ધુધટો, પુ માથા ઉપરનો છેડો
 તાપ્તી બનાવેડે ધુમખ, ધુધટ, ધુમખો

ધુન્ધ, સ્ત્રી કુન્ધવણ, આગી, એનો
 મટ લાને નિગલ થા રમે નહિ એવી
 લાલન, મુનાધી

ધુન્ધવણ, કિ ■ કુન્ધાય એમ
 ૨૨૩ મામું સડે નહિ એવી રિય-
 તિમા મૂડુ

ધુન્ધઈ, રડે ડહડ

ધુન્ધાણુ, કિ અ ધુન્ધ પડવી;
 કુન્ધાણુ, મર્જ નહિ ચુલો

ધુજધુ, કિ અ [મ્ મ્ ગુંજ]
 'ધુજે' એવો અવા / રવો

ધુજી, ન ખીડ નજડ (૨) સુકે
 મશ્વરો બરીને બનાવેવી પરી, ધુન્ધા

ધુટ, પુ ધુટડે, માલો (૨) વિ
 ચોરાની એક વત ૧ પ્ર લોહીનો મુટ=
 કોષનો ઉગ્રો, ગુસ્તો

ધુટડો, પુ ધોનીબખોલમા એકજ
 વખને જોડુ પ્રવાહી માથ તેડુ તે,
 કોમો કિ પ્ર ધુટડા જાવા=ગુસ્તાને
 લખી રાખવો

ધુટણ, પુ [સ્સ] દિવાળુ કિ.
 પ્ર ધુટપીને બેસતુ=દિ-વણવાળેને બેસતુ
 (૨) પયમાલ થઈ જતુ ધુટણીએ પડવુ=
 ધુટણ ઉપર બેઠાને નમતુ

ધુટણિયા, ન ધુટણ જા નાલતુ
 તે નિં પ્ર ધુટણિયા તરવા-ધુટણ
 ડખ નાલતુ

ધુરંધુ, કિ મ્ [મ્. ધર્]
 બટ બારી- જુગ રવાને ધસીને પીસતુ,
 સંગેડતુ, વાડ (૨) જોરથી ધસતુ.
 (૩) વારવાર લખ્યા ૨૨૩ કિ પ્ર
 દોપિન્થા ધુટસ=ખરડા ઉપરના અસર-
 મા ફરી રીને કમ રેવવી (૨) નરે-
 સરથી-એડે એ જી માડુ ચા
 ધુટવો-ધાટાને લલાવતે દમ ધુવો=
 શ્વસને ધોડીવાર રોળી ગખવો

ધુટી, સ્ત્રી જગની ધાડી આખનુ
 નાનુ બડાર નીળાદ લાડકું (૨) બ-

અચ્ચાને અપાતી એક ઔષધિ. (૩) ગાંઠ; આંટી. (૪) મુશકેલી; અચ્ચવણી. (૫) ઇજાવિધા; પ્રપંચનન.

ધુટો, પુ. ખૂબ ધુટીને બનાવેલો રમરો, અવલેહ. (૨) ખરડ (૩) બત્તો; ઘુંટવાનું ઓભર. (૪) ઘુંટવાથી આવતો ઓષ.

ધૂડ, પુ. ધુવડ; ઉલ્લ (૨) વિ મુંગો; ગુમાની. (૩) અતિ રુદ્ધ. (૪) અંધ. [બેભાન.

ધૂમ, વિ. ઝડક; ચક્તિ. (૨) ધૂમવું, કિ. અ. આમનેમ કરવું; મોટો કારભાર કરવો; મહાભવું. (૨) આમતેમ ગોટાવું; મસ્ત બની રહેવું. (૩) ચારે પાસ ફેલાવું. .

ધૂરવું, ભ. ધારવું. (૨) ધૂરધૂર થવું. (૩) ગજામાંથી 'ધુધુ' એવો અવાજ નીકળવો. [ધૂલવું.

વાળવાળું એક ચોપટું ગરીબ સ્વભાવનું જનાવર; મેંદું; ગાટરં. (આ પ્રાણીના વાળ તે બિન કહેવાય છે.)

ઘેટો, પુ. વેગ્રની ભતનો નર; મેંદો; મેધ (૨) ભડો ચરાઉ રાસીરનો છોકરો.

ઘેડ, ન. હોટકે; ટોચડું; નાનો ઘડો.

ઘેન, ન. હિંધ આવવાની અસર; તંદ્રા; આગસ. (૨) અભિમાન; છક; મદ. (૩) માદક પદાર્થોની અસર.

ઘેખર, ન. [સં. ઘૃતચર] એક ભતનું પક્વાન; પુષ્કળ ધીનું મોણ નાંખીને બનાવેલી ધીમાં તળી કાટેલી અને ખાંટ પાચેલી પૂરી. [કસદાર.

ઘેખરિયું, વિ. ઘેખરના ભેવું; વસ.

ઘેર, પુ. વનુલનો વિસ્તાર; પરિધ; પાથરા કે અંમરખા વગેરેના નીચેના વિસ્તાર. (૨) ટોળે થઈ ફરવું તે; ટોળું. કહેવું ઘેરેર માટીના ચુલા=બને સરખું

સામે રોકાણ કરી બેસવું. ૧૨ી લેવું = આસપાસ ફરી વળવું.

ધેરાવ, પુ. ધેર; પરિવ; દેવાવો; સીમા; વેસ્તાર; ભરાવ. (૨) રોકાણ; પ્રતિબંધ.

ધેરાવું, કિ. અ. ચારે તરફથી અંતરાષ્ટ્ર જવું; સંસ્કૃતમાં આવવું. ધેરાઈ જવું = આત્મ યઈ જવું. (૨) હવાવામાં કબજામાં હોવું.

ધેરાવેલ, પુ. જુઓ ધેરાવ. [રંગની.

ધેરી, સી. પારી. (૨) વિ. રેરા

ધેરું, વિ. ગાઠ; ભરપુર; ભરેલું;

(રંગથી) પાકું. ધેરી આખ = મદસરી આંખ

ધેરેધેર, અ. દરેક ધેર; ક્રમેક્રમે.

હલે, ધેરેધેર મારીના સુવા = બધે ઠેકાણે ધરખું.

ધેરંધો, પુ. હોળીના દિવસોમાં ફાગ

ખેલનાર છાકરો; ધેરમાં આલનારે. ર.

પ્ર. ધેરંધો ચીઠરા = ફાગણ શુદ્ધ ચીઠરા.

ધેરા, પુ. ધેરી લેવું તે; ચારે બા-

જુથી આંતરી લેવું તે. (૨) રોકાણ;

અટકાવ; પ્રતિબંધ કિ. પ્ર. ધેરા ધાવવો

= બધી તરફથી બંધ કરવું. (૩) સમૂહ;

સમુદાય.

ધેલચંદ્ર, વિ. વખતે ગાંઠું અને

વખતે ડાહું થઈ જત હોય એવું.

ધેલછા, સી. ગાંઠપણ; રેલાપણું.

(૨) મનનું એકમાત્રી વણણ.

ધેલડી, સી. નાંદી; ધેમરોડી. (૨)

એક દેવી. [ધેલજના અંરાણણું.

ધેલસંધું, વિ. ઠંજધણ વગરનું

ધેલાઈ, સી. ગાંઠાઈ; ધેલજ.

ધેલું, વિ. જેને સારસાર જિવેક ન હોય

એવું; ત્વચકું; મત્ત; પાગલ; દિવાનું;

ઠંજ વગરનું. કિ. પ્ર. રેલાં કાઢવો = ગાંઠોં

કાઢવાં કહેવું. ધેલાનાં કાંઈ ગામ, વસતાં

નથી = ગાંઠોં તો દુર્વચિત-કોઈક જ હોય.

રેલા થવું = એવું માણસ હોય તેવા થવું.

ધેલું થઈને ફટ્ટે ને ગામ બહુ તરે = જુઠી રીતે

ગાંઠોં કાઢવામાં કેટલાક ફાવી નય છે.

ધેલીનાં ધેરધેર સાસરાં = કેકેકાણે મવાળો

નખવો તે. ધેલી સાસરે ન નય અને

ડાહીને સિખામણુ દે = પદોપદો પાંડિત્યના

જેવું. [મમ.

ધેંધટ, વિ. ચક્રચુર; તક્ષીન; મસ્ત;

ધેંશ, સી. છારામાં અથવા પાણીમાં

મીઠું નાખીને બતાવેલું જુવાર, ખાન્દી

વગેરેના લોટનું લેણ; રાખ. કહેવું આવડે નહિ

ગંસા ને રાંધવા ધેસ = સાદામાં સાદું કાંમ

પણુ જેને આવડતું ન હોય તેને મોટા

કામમાં યોજવું થેંશ ખાય તે ધોપર

થાય = ફરી પાછવાથી હંમેશાં ફાવેલો થાય છે.

ધેયું, ન. [સં. ગહચર] ચી-

લામાં પડેલો ખાડો; ખાડું; ડોડા ખાડો.

ધો, સી. મોટી અંદોળીની ભતવું

એક જગલી પ્રાણી. (આ પ્રાણીની બે

તણુ ભતો થાય છે. ભડી પાસણા જેવી,

ભત તે 'પાટલા ધો' કહેવાય છે, અને

પાટણી દરતી ભત તે 'ચંદન ધો' કહે-

વાય છે. વાધરી લેકો આ પ્રાણીને દેખે

કે તરત મારી નાખતા હોવાથી એવી

કહેવત છે કે 'ધો મરનાની થાય ત્યારે

વાધરીચડે નય.' આ પ્રાણીના પંજના

નખની પકડ બહુજ મજબુત હોય છે.)

(૨) નદી-દરિયામાં આવતો મોલ્લે; તરંગ.
 (૩) ચાંપ; કળ; પાંદરો. (૪) અડિયેલ;
 હાંસો છાકરો. (૫) બડી નકચીદાર
 ખીટી. (૬) જે તરફ ચડ ઉતર કરવાનાં
 પ્રયત્નયાંવાળો હથેળો બાંકડો. (૭) હથે
 વસ્તુ લેવાય એવી નીસરણી. (૮) કાંઈ
 વરદ મૂકવાને બનાવેલું સાકડનું ચોકું.
 (૯) ચાર પાંખડીનું કપાસનું કાકું. (૧૦)
 પહેલી આંગળીએ પહેરવાની લંબજોળ
 વીંટી. કિ. પ્ર. ઘોડે ચડવું=આગળ પડવું;
 પરણવા જવું (૨) લેવાર થઈ જવું.
 (૩) ફેરેલ થવું. ઘોડો પલાણવે
 =ઉપર સ્વાર થવું. ઘોડો ચડાવવો
 =ખંડુકની કળ ઉપી કરવી. ઘોડો પાટવે
 =ખંડુક ફાટવો; બહુ ખર્ચ થવું. ઘોડે પલાણ
 નાખવું=સત્તર તૈયાર થવું. (૨) ચડવા જવું.
 ઘોડે ચડીને આવવું=મહેર રીતે આવવું.
 ઘોડાચાલ=ઉતાવળી ચાલ. ઘોડો પડવો
 =મસલત કરવી. ઘોડો ચડાવવો=નાજવાની
 દાંડીમાં એમ કરવું કે જેથી આંધુંવળ
 નેખાય. ઘોડો બાંધ=ધીરજ રાખ. ઘોડો
 મારી મૂકવો=ઉતાવળે નાસી જવું. ઘોડાને
 તંગ અને પુરુષને બંગ=પુરુષને બંગ
 બરમથી નેટલું નેર આવે છે તેટલું
 ઘોડાને તંગ બાંધવાથી આવે છે. ઘોડો
 ઘોડાને રૂપે દોડે=જેવી જેની ચોખ્ખતા તેણે
 તે કામ કરે. ઘોડો છૂટથો ઘોડી છૂટી
 વખતે કંઈ અડચણ આવે.

ધોણુ, પુ. [સં. ઘન] મોટો
 હથેડો; ધણુ.

ધોણિયું, ન. ધણુધણુ થાય એવા

દોલ. (૨) ધણુ મારવાનું કામ કરનાર.
 ધોણિયો, પુ. તાંબાની મોટી વટલોઈ.
 ધોણું, જુ. ગોલું.
 ધોળો, (ધોલો), જુ. મોળો.
 ધોચું, ન. ભમરડા ઉપર ખીલ લ-
 મરડાની આરથી ચતો ધસરડો.

ધોર, સ્ત્રી. [પા.] મટદાં ઢાટવાનો
 ખાટો. (૨) મટદું ઢાટી તેની ઉપર કરેલું
 બાંધકામ; કળર. (૩) પુ. તંબુરામાં પિ-
 તળના તારથી જે બોલે ખરજનો સ્વર
 નીકળે છે તે અવાજ. (૪) સ્ત્રી. ઉધમાં
 નાક વાટે જે અવાજ નીકળે તે;
 નસકોરાં બોલવાંતે. (૫) વિ. બિધામણું;
 ભચંકર; કૂર. (૬) અત્યંત ગાઠ. કિ. પ્ર.
 ઘોર બોલવી=મટદું ઢાટવાનો ખાટો બો-
 લવો; તુકસાનીને રસ્તે જવું. ઘોરખો-
 દિયો=અકર્મી; મૂર્ખ; ઘોરમાંથી મટદાં
 ખણીમટીનેખાનાકેએકબળવું પ્રાણી; નરખ.

ધોરણુ, ન. ઘોરનું તે; ખૂબ ઉધનું
 તે. (૨) ઉધમાં નાકમાંથી અવાજ ની-
 કળ્યા કરવો તે; ઘોર.

ધોરદર્શન, ન. [સં.] ધ્રુવ.
 ધોરરાસન, ન. [સં.] શિયાળ.
 ધોરણું, કિ. અ. ગાઠ ઉંધવું. (૨)
 આસોઆવાસથી ધોરણુ બોલે એમ ઉધવું.
 (૩) ઉંધમાં નાકમાંથી અવાજ થવો.

ધોરજાણું, કિ. અ. વરસાદનું ચડી
 આવવું; અધારણું; ઘેરાણું.

ધોલું, ન. ધોલોનું ફળ; ધિલોડું. (૨)
 ફાંસ; આડખીલી. [જનારં.

ધોલૈયું, વિ. વગર મોતરે જમવા

ધોલ્યું, ન. ખાસી કહેલો નાનો બળદ. ધોલ્યો=અણપળોટ બળદ.

ધોલેલો, પુ. વગર નોવરે લખવા બેસે તે. (૨) દીવાળીનો ઘોડો.

ધોધ, પુ. [સં.] ઘોડે ભરું તે. (૨) આહીરતું ભુંપડું. (૩) અવાજ; સ્વર; શબ્દ. કિ. પ્ર. ધોળવું=કતરાતે પવને જવું (વહાણોનું).

ધોળ, પુ. ધોળાય તે; ઝુંચવણ; ગમરાટ. (૨) પ્રવાહી પદાર્થનો રંગો. (૩) ન્યાતિનો અમુક જાયો. કિ. પ્ર. ધો-ધાલનો=પંચાત આલુલી. ધોળ ખાંધવો=ફેટલાં લોકોએ એકત્ર થઇ પોતાનો નવો જલ્લો ખાંધવો.

ધોળવું, કિ. સ. [સં. ધૂળ] ચોળીચોળીને નરમ-ઢીલું કરવું. (૨) એકનો એક વિચાર કર્યા કરવો. (૩) ઉઘાવવું; ફેરવવું. (૪) ઝુંચવું; ચર્ચવું. (૫) ધુંટવું; મેળવવું. કિ. પ્ર. ધોળીને પીજવું=કદી બહુતરીમાં નહિ ગણવું. [ચોળાચોળ.

ધોળાધોળ, સ્ત્રી. સંકલ્પનિકલ્પ;

ધોળાધોળી, સ્ત્રી. ધોળાધોળ કરવી તે; ચર્ચા કર્યા કરવી તે.

ધોળાવવું, કિ. પ્ર. ધોળાય એમ ભાવવું; ચોળાવવું; ચર્ચાવવું.

ધોળાવું, કિ. અ. આમતેમ આ-ધુંપાણું થવું. (૨) ચોળાઈને નરમ થવું; વહોવાવું; ચર્ચાવું.

ધોલ્યું, અ. બળ્યું, હચો; એમ જ-

ણાવવાનો ઉદ્દેશ્યઃ-આટલું ન ધાય તે ધોલ્યું.

ધોંટવું, કિ. અ. (૧) ઝાટો મારવો. (૨) બેળવું. (૩) ઘાંચવું. [મુકો.

ધોંટો, પુ. કાણીનો ગોદો. (૨)

ધોંધાટ, પુ. ચોરખડોર; કલખલ; કંકળાણું.

ધોંચ, સ્ત્રી ઘોંચાઘોંચી પડેલો ખાડો.

ધોંચવું, કિ. પ્ર. જોરથી પાંચવું-

ભાડવું. [પડવું.

ધોંટવું, કિ. અ. ઉધડું; નિદ્રામાં

ધોંટાળો, જુ. ગોટાળો.

ધ્ર, [સં. હન] હથુનાર.

ધ્રાણુ, ન. [સં.] નાક. (૨) ગંધ;

વાસ. [લેનારી ઇંદ્રિય; નાક.

ધ્રાણેંદ્રિય, સ્ત્રી. [સં.] વાસ

ધ્ર, પુ. [સં. ઢ] યુજરાતી

બાપાના મૂળાક્ષરોમાંનો કંકર્યાની અનુ-

નાસિક અક્ષર.

ધ્ર, પુ. યુજરાતી બાપાના મૂળાક્ષ-

રોમાંનો લઘુસ્થાનનો અક્ષર. (૨) અ.

અને; પુનઃ.

ઘઈતર, જુ. ચૈતર.

ઘઈકું, જુ. ચૌકું.

ઘઈદ, જુ. ચૌદ.

ઘઈદરા, જુ. ચૌદરા.

ઘઈહાણુ, જુ. ચૌહાણુ.

ઘક, પુ. પુ. [ફા. ચિક]

વાંસની યજીઓનો પડો; નાળીદાર

તેની ચાંચ અને આંખો બહુ લાંબા હોય છે. તે શ્વેતા સ્થાના ખાઈ બાંધે છે.)

(૨) વિ. ચંચળ; ચતુર; ચાલાક.

ચક્રોરી, સી. ચક્રોર પંખીની માદા ચક્રોર, ન. [સં. ચક્ર] ચપટી

ગોળ આકૃતિ; વર્તુલ; પેટું; ચાક (૨)

ગોળ ધારવાળું હથિઆર. (૩) પરિધ; પેર.

(૪) આટો. (૫) તમ્બર; ચકરી. (૬)

શુ કરવું તે સૂઝે નહિ એવી સ્થિતિ.

કિ. પ્ર. ચક્ર ફરવું = વસ્તુસ્થિતિનું બદ-

લાઈ જવું. ચક્ર મારવું = ભ્રમ તેમ

આંધા મારના; ફેરો ખાવો. (૭) ફરો.

ચક્રી, સી. [સં. ચક્રો] ધંટી,

ચક્રી, વગેરે. (૨) પાણી. (૩) ગોળાકાર

ખાંચી ગાંસડી. કિ. પ્ર. ચક્રી ચલાવવી

= ખા ખા કરવું.

ચક્રકુ, ન. ચાક; ચપ્પુ.

ચક, ન. [સં.] ચપટી ગોળા-

કાર વસ્તુ; પેટું; ચાક. (૨) ગોળ ધાર-

કાર હથિઆર. (૩) ફરિયાઈ જવુંની

વર્તુલાકૃતિની છિપ. (૪) એક ગોળાકાર

ચિહ્ન; કુંડાળું. (૫) આવલી; હાર.

(૬) સમુદ્ધ; સમુદાય; પ્રદેશ; રાજ્ય.

ચક્રદંડ, પુ. [સં.] શરીર

ગોળ વળે એમ દંડ પીસવા તે.

ચક્રંવર, વિ. [સં.] ચક્ર ધારણ

કરનાર; વિધ્ય.

ચક્રંવારા, સી. [સં.] ગોળા-

કાર ધાર; પરિધ; પેશવો; ચક્રી ધાર.

ચક્રપાણિ, પુ. [સં.] જેના

હાથમાં ચક્ર છે એવા દેવ; વિધ્ય.

ચક્રપાદ, પુ. [સં.] ગોળ પગવાળું જે તે; હાથી. (૨) ચક્ર છે

જેના પગ રૂપે તે રથ.

ચક્રચૂડ, પુ. [સં.] ચક્રના આકારમાં વંચાય એવી એક કાવ્યરચના.

ચક્રચૂડ, સી. [સં.] ગોળ આકારનો સિક્કો; વિધ્યના આયુધની છાપ.

ચક્રવર્તી, પુ. [સં.] મહા-

રાજા; રાકેનગાદ; ધણાં રાજ્યો ઉપર

રાજસત્તા લોખવનાર; સમ્રાટ. ચક્રવર્તિની

= મહારાણી; સમ્રાત્રી.

ચક્રવર્તિતા, સી. [સં.] ચક્ર-

વર્તીપણું; સર્વ રાજ્યોનું ઉપરીપણું.

ચક્રવાક, ન. [સં.] ચક્રવા-

ચક્રીને નામે ગોળખાતું એક પંખી.

ચક્રવાકી, સી. [સં.] ચક્રી;

ચક્રવાકની માદા.

ચક્રવાત, પુ. [સં.] વટોળિયો;

કુદરીએ ફરતો પવન; વાવાઝોડનો વાયુ.

ચક્રવૃદ્ધિ, વિ. [સં.] મુદતમાં

બ્યાજ મેળવતા જવું અને બ્યાજ કાઢતા

જવું તે; બ્યાજના બે પ્રકાર: એક મુદત

ઉપર બ્યાજ કાઢવું તે સાદું બ્યાજ અને

ખીનું બ્યાજ મુદતમાં ઉમેરીને બ્યાજ

કાઢવું તે ચક્રવૃદ્ધિ બ્યાજ.

ચક્રચૂડ, પુ. [સં.] ચક્ર-

કૃતિએ કરેલી સેનાની રચના; કોશાયક;

ચક્રાવો. (મહાભારતમાં ચક્રચૂડને પ્રકારે

ચક્રેષા યુદ્ધમાં પાંડવો તરફથી અભિમન્યુ

લડ્યો હતો.)

ચક્રાકાર, પુ. [સં.] ચક્રના
જેવો આકાર. (૨) વિ. ચક્રના જેવા આકારનું
ચક્રાંકિત, વિ. [સં.] ચક્રના
ચિહ્નવાળું. (૧) ચક્રના સંપ્રદાયમાં એક
એક કે એમાં ચક્રનાં છપાવિતરક લેવામાં
આવે છે.)

ચક્રાંગ, પુ. [સં.] લાલ પગ
અને લાલ ચાંચવાળો હસ; ચક્રવો. (૨)
રથ; ગાડી. (૩) સ્ત્રી. ચક્રાંગી=હસિની.
ચક્રી, પુ. [સં.] ચક્રવાળા-
વિધ્યુ. (૨) ચક્રવર્તી રાજા. (૩) કુંભાર.
(૪) ચક્ર જેવું હથિઆર રાખનાર.

ચક્ષુ, ન. [સં.] આંખ; નેત્ર.
ચક્ષુરાગ, વિ. [સં.] નજરે
લેવા માત્રથી જીતિ થઈ નય એવું.
ચક્ષુઃશ્રવા, પુ. [સં.] આંખિ-
વડેજ ને સાંભળે છે તે; સાંપ. [નયન
અંખ, ન. [સં.] આંખ; આંખ;
અખણી, સ્ત્રી. ચાખવું તે; ચાખવા
જેવું ને તે. [હરણું; ચખાડીજેવું.
ચખાડણું, કિ. સ. ચાખે એમ
ચગડવું, કિ. સ. જોરથી દાખીને
ધાણવું. (૨) ચાંપવું; કચરવું; ઘુંદવું.
ચગદાણું, કિ. અ. દણવું; ચંપાવું;
ચરાણું. [દેખાણું.
ચમવું, કિ. અ. આકાશમાં ઉડવું
ચમળવું, કિ. સ. દાંતથી નહિ
જાણુ પેદાંથી દાખી દાખીને ચૂસવું;
ખજાવવું. [હવામાં ઉડે ઉડાવવું.
ચગાવવું, કિ. સ. ચમે એમ કવવું;

ચમીજવું, કિ. અ. સંજાથી સમ-
જવું; પાતખી જવું. (૨) ફાટી જવું.
ખહેમી જવું; વંચી જવું.

ચચુ, વિ. ચંચળ; ચતુર; ચાકાક.
(૨) ન. રેલનાં પાણી હટારી ગયા પછી
જમીન ઉપર ડરેલી તરી; કાંપ.

ચચણવું, જુ. ચણચણવું.
ચચણાડ, જુ. ચણચણાડ.
ચચરવું, જુ. ચરચરવું.
ચચરાટ, જુ. ચરચરાટ.
ચચુકો, પુ. આમસીનું ખી; કચુકો.
ચચુકો, પુ. કચુકો; ચીચુકો. (૨)

ચકડોળ; ચિંચવો.
ચચચર, વિ. ચારચારનું જોડકું.
ચચચો, પુ. એવો જચચાર અને અક્ષર.
ચક, પુ. સાચા દેવને ઠેકાણે ડાખનો
જે દેવ ખતાવી પૂજે છે તે. (૨) સ્ત્રી.
આદત; દેવ. (૩) ખાલીખમ (૪) ખંત;
કાગળ; છદ. (૫) અ. બટ. (૬) ખજસ, હદ.
ચટક, પુ. [સં.] ચક્રલાની
બલવું એક પંખી. (૨) વિ. લાલગેળા;
મુંદર (૩) સ્ત્રી. લહેચલ.

ચટકદાર, વિ. ચટકવાળું; મુંદર;
મોહક; સુરેખ. (૨) લહેજાદાર; મસાલાદાર.

ચટકમટક, વિ. નખાંખાત; અભિ-
નયવાળું; ફાંફડ. (૨) મોહક હપતલે
એવો દાવજાત. [મોહક મરોહવાળું.
ચટકવું, વિ. દીપકું; ચોમકું;
ચટકવું, કિ. અ. રંખ મારવો. (૨)
ખીવડું; ખુલડું; દીપડું. (૩) દુરડું.

અડસાચડસી, સી. એકબી-બી
૫૨૨ ચવાનો મમત; સરસાર્થ; હરિદાસ;
પદ્મી.

અડસીકું, વિ. મમતી; આચડી.
અડસું, ન. પાણી લાણવાનું થંત્ર;
૫૩૩ જેવી મોટી લાણવાની યડનાજ.

અડીચોદ, અ. એન્દમ; સપાટાળધ;
પાપમા [યતો એવો અવાજ.

અડેડાદ, પુ. લાકડું નાટવો-માનતાં
અડી, સી. અર્ધી મુરવાવ.

અડકીતર, સી. અડકું અને ઉતરકું;
૧૫૨ ઉપર નીચે જતું આવકું. (૨)
૧ની વધપડ. (૩) પિંચાદમા ઉત્તાવજે
૩કું આલકું તે. (૪) વિ. ઉતરકીતર
૫ ઉતરકું હોય એવું.

અડળ, ન. ઉતરોત્તર હથ નેહકું
૬ હોય એવું ને તે.

અડતી, સી. ઉતરોત્તર સાગ ચડું
તે; સારી સ્થિતિ; ઉત્તર.

અડકું, વિ. ઉપર જતું; વધકું;
૫; સાગ ચડું. (૨) વધારે સાગ;
૬ અધ; હંચું.

અડકું, કિ. અ. નીચેથી ઉપર જતું;
સ્થાન ઉપર જતું. (૨) ઉપર.
એનાધને વાંકું વજતું. (૪) ઘેસકું.
૧૩ ઉપર બેસકું. (૬) કિંમત
૧ બાવનું વધકું (૭) હળવ, સ્થિ-
પાકોચકું. (૮) અસર થતી. (૯)
; ચાલકું. (૧૦) બેસકું આવકું.
અગકું; પોચું વજ. (૧૨) સુસ્તો

વજ. (૧૩) કુસાકું; જડાચ મારવી. (૧૪)
જરાકું; અર્ધાકું. (૧૫) પાસ બેસવો.
(૧૬) સંકેતકું. (૧૭) ફરફરકું. (૧૮)
સામે વજ; ઘસકું. (૧૯) અપરણકું
જગાડકું. ૩. મ. કીડીઓ અડવીન્દ્રામ
કરતાં કંઠાળકું. (૨) ગંધેડે અડકું=ફેલ
વજ. (૩) ચોડે અડકું=અભિમાન આણકું;
ફેડ કરવો (૪) જાપરે અડકું=માન માગકું.
દહાલો ચડવો=સાર વજ; સીતે ગભ' રહેવો.
જાણી અડકું=મમતે બરાકું; સાર અડકું.
માકું અડકું=મસ્તક ફરજકું. માથે અડકું=
નકિ હેળવકું. મોં અડકું=રોષે બરાકું.
લોટી અડકું=તાલ-વંદુરસ્વ વજ. ઉછે
અડે પાટે=તાળવતોળ. અડે અડે તે
પડે=મર્મ કરીએ તો સાગ બોલું થાયજ.

અડાઈ, સી. ચડવાની ક્રિયા; સર-
જનું જાતની સામે જતું; હુમલો; સ્વારી.
(૨) ઉચો ઉચો વધતો પ્રદેશ.

અડાઈ, વિ. કોઈના અસંખ્યાથી ચડી
બધ એવું; સાદસિંહ. (૨) ઉર્જત. (૩)
અડાચ એકું. (૪) તેજ; ઉમ; યુધ્ધારી.

અડાઉતરી, સી. બોલાચાલી. (૨)
વારંવાર અડ ઉતર કરતું તે (૩) હોડ.
કિ. મ. અડાઉતરી=એક બીજા વચ્ચે
આગળ વધવાની સ્પર્ધા. [સાર.

અડાચડ, સી. હોંસાલુમી; સર-
અડાચડી, સી. સરસાર્થ; સ્પર્ધા;
હરિદાસ

અડાચ, હ. ચડતો બાવ; ચડકું પડે
એકું=આણ; ઉતરોત્તર ચડતો હોય એવો
માર્ગ.

અટકાવણુ, કિ સ ટખ દેવો, કરડ
અટકી, સ્ત્રી તીવ્ર અગર, ડહી-
આકરી લાગણી. (૨) રીસ અટવી, ખોટું
લાગતું તે (૩) મોદિની

અટકીદાર, વિ મુરખ, ડહીડ.
મોદિની લગાડે એક (૨) તેજ અગ
એકું, મોદન, સ્વાદવાળું

અટકું, ન બિંદુ, રીપુ

અટકો, પુ ટખ, ડાટો નિ પ્ર
અટમે ભરવો=ટખ દેવો અટમે ભરવો=
આતી ધોઆય તેમ વરુ (૨) સખત
લાગણી થવી કિ પ્ર અટમે વાનવો=
લાગણી થવી, ખીજવાણુ.

અટચટ, અ ઝટઝટ, ડગાવો

અટણી, સ્ત્રી [સં. ઘટ]

અથવા વારે ઝીણા વારીને પ્ર ખાડીને
અનાવેલો સ્વાદ ઉચ્ચનારા ખાવાનો ખ-
દાર્ય. કિ પ્ર અટણી થઈ જવું=સહેજમા
ખપી જવું (૨) મુખ્યનાદિ એવું અથવા
દુઃખ એવા અર્થમા-એ તો અટણીમા
ખપી જશે (૩) ખુટવાડું, પુર થઈજવું

અટણો, બહુ ચાણી ખાનારો

અટપટ, અ ઝપટ. (૨) સ્ત્રી

અતિ આહરતા, ચિતા, અઠળામણુ

અટપટી, સ્ત્રી અતિ ઉત્સુકતા,

ચિતાની લાગણી; અઠળામણુ (૨) તા-તા-
વેલી, વ્યમતા; ઉત્સુકતા, એવેની

અટાર્ડ, સ્ત્રી [ફા.] સાદડી, સાથગી.

અટાડો, પુ અટગ, તીવ્ર વાનખી

તીખુ ને ખાટું રાઈવું, સ્વાદ લાગતો તે

અટાચટ, અ જલકી, અટપા.

અટાડણું, નિ સ અટિ તેમ વરુ,
ખાચ તેમ કરણ (૨) લાખ દેવા જ્વો,
લાચ આપવી કહેવું મો અટાડણું અટુ
કટ આપવી [બેરગી ધડા તે

અટાપટા, પુ આડામવળા ૨:

અટાપટી, સ્ત્રી અટપટી (૨) ડા

ટીપ, ચાપનીપ

અટિયુ, નિ બિંદી, ડહીકુ

અટુકું, (ચાટુકું), વિ લાચનું

અટુલ, વિ [સં.] અચળ

અપળ (૨) મુદર, મનોહર

અડચડ, અ લાકડામાથી નીચતે

એવો અવાજ, પ્રવાહી બગતા થતો અવાજ

અડચડાટ, પુ અડચડ એવો અવાજ

અડખ, અ ઝખ, એન્ડમ તાબડ

તોળ, વસ્ત્રાન.

અડપચડપ, અ. કટાવળે, ત્વરાથી

અડપણું, કિ સ અ દધને ઉચ્ચથી હેડ

અડભડ, સ્ત્રી બકવાદ, મિથ્યા પ્રવાણ

અડભડણું, કિ અ શરમે થઈ

જોતવું, વડવું, ખીજવું

અડભડાટ, પુ શરમાતી જાનવાઈ

ખીજવાટ, લડાઈ, વ રાર

અડણું, બહુ અડવું

અડવો, (અડવો), પુ માગીને

નાનો લોટમ, હોથળો.

અડમ, (અડમ), સ્ત્રી. લાગ, માનડ

સત્ત (અડીલુ અને માન કરતા પછ

અડસ વધારે આકરી હોય છે) (૨)

ગામથી કાચું વરવાની કાકડા, આમલક

કરી ટેપ, બહોરા

ચડસાચડસી, સી. એકબીજાથી સરસ થવાનો મનન; સરસાર્થ; હરિશ્ચંદ્ર; સ્પર્ધા.

ચડસીકું, વિ. મમતી; આશ્રી.

ચડસું, ન. ખાણી લાણવાળું ચંન; મુપડા જેવી મોટી લાકડાની પડનાળ.

ચડીચોદ, અ. એકદમ; સપાટાળધ; કપાટમાં. [થતો એવો અવાજ.

ચડેડાદ, પુ. લાકડું ઢાળવાં-માગવાં

ચડી, સી. અર્ધા સુરવાવ.

ચડવિતર, સી. ચડવું અને ઉતરવું; વારંવાર ઉપર નીચે જવું આવવું. (૨) ભાવની વધવટ. (૩) વિવાહમાં ઉતાવળે બોલવું ચાલવું તે. (૪) વિ. ઉતરોતર ચડવું ઉતરવું હોય એવું.

ચડણ, ન. ઉતરોતર હથું ને હથું મળેલું હોય એવું જે તે.

ચડતી, સી. ઉતરોતર સારું થઈ રહેવું તે; સારી સ્થિતિ; ઉત્કર્ષ.

ચડવું, વિ. ઉપર જવું; વધવું; ખીલવું; સાંકે થવું. (૨) વધારે સાંકે; ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ; ઉચું.

ચડવું, કિ. અ. નીચેથી ઉપર જવું; ઉચ્ચ સ્થાન ઉપર જવું. (૨) ઉચવું. (૩) ખેંચાળને વાંટું વળવું. (૪) ઘેરાવું. (૫) પીઠ ઉપર બેસવું. (૬) કિમ્મત અથવા ભાવનું વધવું. (૭) હનનત, સ્થિતિએ પહોંચવું. (૮) અસર થવી. (૯) વળગવું; ચોંટવું. (૧૦) બેસવું આવવું. (૧૧) ગળવું; પોચું થવું. (૧૨) ગુસ્સે

થવું. (૧૩) કુલવું; બહાર મારવી. (૧૪) ધરાવું; અર્પાવું. (૧૫) પાસ બેસવો. (૧૬) સંગ્રહાવું. (૧૭) ફરફરવું. (૧૮) સામે થવું; ધસવું. (૧૯) આવરણરૂપે લગાડવું. ૩. મ. કીડીઓ ચડવી=કામ કરતાં કંટાળવું. (૨) મળેલે ચડવું=ફળેલ થવું. (૩) મોટે ચડવું=અતિમાન આણવું; કંઈ કરવો (૪) છાપરે ચડવું=માન માગવું. દહાડો ચડવો=સાથ થવું; સીને ગર્ભ રહેવો. ખાણી ચડવું=મમતે ભરાવું; શર ચડવું. માથું ચડવું=મસ્તક દુઃખવું. માથે ચડવું=નહિ લેખવું. મોં ચડવું=રોમે ભરાવું. લોહી ચડવું=તાબ-વંદુરસ્ત થવું. કહેવું ચડે થોડે=જાળવડોળ. પોટે ચડે તે પટે=મર્થ કરીએ તો સાર ખોટું થાયજ.

ચડાઈ, સી. ચડવાની ક્રિયા; ભરક-રતું રાત્રીની સામે જવું; હુમલો; સ્વારી. (૨) ઉંચો ઉંચો વધતો પ્રદેશ.

ચડાઈ, વિ. કોઈના ચડાયાથી ચડી નથ એવું; સાહસિક. (૨) ઉચ્ચ. (૩) ચડાય એવું. (૪) તેજ; ઉચ્ચ; ગુણધારી.

ચડાઉતરી, સી. બોલાચાલી. (૨) વારંવાર ચડ ઉતર કરવું તે (૩) હોહ. કિ. પ્ર. ચડાઉતરી=એક બીજા વચ્ચે આમન વધવાની સ્પર્ધા. [સાઈ.

ચડાચડ, સી. હોંસાવડી; સર-

ચડાચડી, સી. સરસાર્થ; સ્પર્ધા; હરિશ્ચંદ્ર.

ચડાવ, છ. ચડતો ભાવ; ચડવું પડે એવું ઉચાણ; ઉતરોતર ચડતો હોય એવો માર્ગ.

ચઢાવવું, કિ. સ. નીચેથી ઉપર લઈ જવું; એક એકની ઉપર મૂકવું; વધારવું; સિંચવું; (૨) ખૂબ ખાવું. (૩) ઉશ્કેરવું; ખીલવવું; લમાવવું (૪) ખેંચવું; તાણવું. (૫) લડાવવું. (૬) પ્રેરવું. (૭) મોંઘું કરવું. (૮) સ્વર તીવ્ર કરવો. (૯) અર્પવું. (૧૦) સવાર કરવું. (૧૧) પકવવું. (૧૨) લગાડવું. (૧૩) મઢાવવું. કિ. પ્ર. માથે ચઢાવવું=કણુલ કરવું. (૨) વધારે છૂટ આપવી. મોઢે ચઢાવવું=એમ ગમે તેમ કરવાની છૂટ આપવી. વઢાણે ચઢાવવું=માત્ર હત્યાદિને ફરિયાપાર મોકલવાં.

ચઢાવો, પુ. ચઢાવવું તે; ઉરંકરણી; (ભાવમાં) વધારો. (૨) સ્વારી કાઢવી તે; ચઢાઇ.

ચઢિયાતું, વિ. વધારે સરસ; ઉત્કૃષ્ટ; ખીનથી ચઢતું. (૨) વિ. ચઢેલું; ચઢાડ. (૩) મત્તા; ચકચૂર.

ચણુ, સ્ત્રી. પંખીને માટે નાખવામાં આવતું અનાજ. (૨) ચીણુ (કપડાની); કરચલી કરીને શીવવું તે.

ચણુક, [સં.] ચણા. (૨) એક એક જાપ; ચાણુક્યના પિતા.

ચણુકચીલડી, સ્ત્રી. ઊકરીઓની એક રમત.

ચણુકખાખ, જુઓ ચિનિઃખાલા.

ચણુખાર, પુ. ચણાના લીલા ઊક-માંથી. ચેલો ખાર; ચણાખાર.

જુઓ ચીણુખારી.

જુ. ચીણુખારી.

ચણુખો, પુ. તણુખો; દેવતાનો કણુ.

ચણુચણુ, અ. પાણીવાળો પદાર્થ બળતાં થતો અવાજ. (૨) સ્ત્રી. દુઃખ, શોક અને પથાતાપની લાગણી; રહી રહીને અતઃક્રમમાં ખુંચવું તે.

ચણુચણુવું, કિ. અ. ચણુચણુ થવું. ઢાઢવું. (૨) રહી રહીને બળતરા-પીડા થવી; શોક અથવા પથાતાપની લાગણી થવી; આમ લામી હોય એવી અસર થવી.

ચણુચણાટું, પુ. ચણુચણુવું તે; દુઃખ કે પથાતાપની અસર; બળતરા.

ચણુણુ, જુ. ચણુચણુ.

ચણુતર, ન. ચણુવાની રીત; ચણુવાનું કામ; ચણેલું તે. (૨) બનાવટ; હજારત.

ચણુવું, કિ. ય. માટી અથવા ચુનાના ગારા સાથે ઇંટ કે પત્થરનાં ચોસલાંને એક ખીલની ઉપર બેસતાં ગ્રોહવાં; બનાવવું; બાંધવું; ઉભું કરવું; ગોઠવવું. (૨) વિણી વિણીને ખાવું; ચૂંચવું.

ચણા, [સં. ચણક] એક જાતનું ઢોળ. ચણા મમરા=રોકેલા ચણા અને મમરા; ચવાણું. ૩. મ. ચણા ચવરાવવા=હેરાન કરવું; જીવમ ગુજારવો. કહેઠ ચણાના ઝાડ ઉપરથી કૂદી પડવું=(મસ્કરીમાં) બહુ મોટું પરાક્રમ કરવું. વેચીને ચણા કરવા=હેતરી જવું. (૨) હડાવી દેવું. પાણીમાં ચણા ઓગળે તેમ ઓગળી જવું=(મસ્કરીમાં) જલમ થવું. [ખાર.

ચણાખાર, પુ. ચણાનાં પાદડાનો

ચણાદાળ, સ્ત્રી. ચણાનાં બે જુદાં જુદાં પડ. એણની દાળ

ચલ્પાપણી, સ્ત્રી. ચલ્પાના પોપટ-
વાળી જુડી.

ચલ્પાપાંખડી, સ્ત્રી. ચલ્પાદાનમાં
ખાંડની ચાસણી મેળવીને બનાવેલી ચિઠાઈ
ચલ્પિયાણું ન. જેના આવારે બારણું
ફેરે છે તે; મિત્તમડું; પેચની પકડ. (૧)
કેન્દ્ર; મધ્યબિંદુ. કિ પ્ર. ચલ્પિયાણું ખસી
જવું=દાગળી ખસી જવી. (૨) મુસ્સે
ચવું. ચલ્પિયાણું નવવવાં=કટાક્ષ કરવા.

ચલ્પિયા, (ચલ્પિયા), પુ. સ્ત્રીએને
કમરેથી નીચે પહેરવાળું વસ્ત્ર; ધાપરો.

ચણી, સ્ત્રી. ચણાની એક નાની ભત.

ચણીકખાણા, જુ. ચીનકખાણા.

ચણીઘીર, ન નાની જે. રડીએતાં
નાનાં ફળ; ચીણા નાનાં જોર.

ચણેડી, [ચનોડી], સ્ત્રી. [સં.
ગુંજા દેં કળેઠિયા] ધળા મોનું
અને શતા અંગનું ટુવેર એવું એક બી;
શુંભ. (વજનમાં તે અઢી એકની મ-
ણાય છે, અને સોના રૂપાના એખમા
વપરાય છે.) ચણેડીધાર-ચણેડી નેટલા
વજનનું. એની રતારા બહુ મુરેખ હોવાથી
એમ કહેવાય છે કે, લાલ ચણેડી એવું.
(બીજા રંગની પણ ચણેડીઓ થાય છે.)

ચતરંગ, પુ. એક ભતનું વાજું.
(૨) એક ભતનો રાત્ર. (૩) ચાર અંગ-
વાજું. જુઓ ચતુરંગ.

ચત્તાપાટ, અ. જરડો નમીનને
અડી રહેલો હોય તેમ. (ચટું, ઇટું. ઉપ-
રથી છત્તાપાટ એમ પણ બોલાય છે.)

ચતુર, [સં.] ચારે (૨) ઝડ

સમજી નવ એવું; પ્રવીણ; કામેલ; પકડું.
(૩) સચિદ; જુળી સમજે એવું. કહે
ચતુરમાં ચિતારે અને મુરખમાં મોચી.
(૪) પૂર્વ (૫) કાલ્યાણ પ્રમાણે એક
દક્ષનાયક.

ચતુરતા, વિ. [સં.] ચતુરાર્થ;
પ્રવીણતા; હોશિયારી.

ચતુરશિરોમણિ, પુ. ચતુરોમાં પણ
સૌની ઉપર ચડે એવો માણસ.

ચતુરસીમા, સ્ત્રી. [સં. ચતુર-
સીમા] દ્વાર્ધ પણ ચીમની ચારે
બાજુએની મર્યાદા.

ચતુરમુખાણ, વિ. ચતુર તેમજ બધી
બાજત ચારી રીતે બલુનાર; વિચક્ષણ.

ચતુરંગ, વિ. [સં. ચતુર-
અંગ] જેને ચાર અંગ હોય એવું
(સંસ્કૃત) જેમાં ગાનના ચાર પ્રકાર હોય
એવું ગાયન. (૨) પુ. રીતરંગ. (રમવાની
એક સુદ્ધિગળ વધારનારી રમત).

ચતુરંગિણી, વિ. ચાર અંગવાળી
સિના [હાથી. ઘોડા. રથ ને પેદળ
એ ચાર અંગ સેનાનાં પૂર્વે ગણાતાં]

ચતુરંગી, વિ. જુ. ચતુરંગિણી.

ચતુરો, સ્ત્રી. [સં.] ચતુર સ્ત્રી.

ચતુરાર્ધ, સ્ત્રી ચતુરતા; નિપુણતા.

દક્ષતા. (૨) પકડાઈ; ખંધાઈ (૩) યુક્તિ
શોધવાની અને રસ સમજવાની શક્તિ.

ચતુરાનન, પુ. [સં. ચતુર-
આનન] ચાર મુખવાળા પદ્મા;
ચાર મુખવાળું તે.

ચતુરી, સ્ત્રી. ચતુરાઈ.

ચતુર્થુણ, વિ. ચાર ગણ; ચોગણ.

ચતુર્થાત, વિ. અમુક સંખ્યાને તેણે ને તેણે ત્રણવાર ગુણવા જે થાયી સંખ્યા આવે તે નેમકે:—૨×૨×૨×૨=૧૬

ચતુર્થ, વિ. સં.] ચોથું. (૨) એક પ્રકારનો તાલ.

ચતુર્થાશ્રમ, પુ. [સં.] પુરુષના છવનનો ચોથો આશ્રમ; સંન્યાસાશ્રમ.

ચતુર્થાન્ત, પુ. [સં.] ચોથો ભાગ; પા ભાગ.

ચતુર્થી સ્ત્રી. [સં.] પખવાડિયાની ચોથી તિથિ; ચોથ. (૨) વિ. ચોથી (વિભક્તિ). ચતુર્થીકર્મ=ચત્ર ધયા પછી ચોથે દિવસે કરવાની ક્રિયા. (૩) ગ્રહ (મશ્કરીમાં). [ચીદ. ૧૪

ચતુર્દશ, વિ.[સં.] દશ ને ચાર;

ચતુર્દશી, સ્ત્રી. [સં.] પખવાડિયાનો ચોદમો દિવસ, ચૌદશ.

ચતુર્દશી, વિ. [સં.] ચાર પાંખડીવાળું. (૨) ચાર ગણું. (૩) ચારે ભતનાં દળ જેમાં હોય એણું. (સૈન્ય)

ચતુર્થા, અ. [સં.] ચારે રીતે; ચાર પ્રકારે.

ચતુર્ભુજ, વિ. [સં.] ચાર હાથવાળું, ચતુર્ભુજ સ્વરૂપને ચાર હાથ હોય એણું સ્વરૂપ. (૨) જેના હાથ પીઠ પાછળ બાંધવામાં આવ્યા હોય એણું. ચતુર્ભુજ કરણું=કેદ કરણું.

ચતુર્માસ, પુ. [સં.] વરસાદના ચાર મહીના; ચોમાસું.

ચતુર્મુખ, વિ. ચાર મુખ ને ચાર બાજુવાળું. (૨) વિપ્લવ; બદલા.

ચતુર્વર્ગ, પુ. [સં.] ધર્મ, અર્થ, કામ ને મોક્ષ તે.

ચતુર્વર્ણ, સ્ત્રી. [સં.] બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય ને શૂદ્ર એ ચાર ભતિના લોક તે.

ચતુર્વેદ, પુ. [સં.] ઋગ્, યજુ, સામ ને અથર્વ એ ચાર વેદ તે.

ચતુર્વેદી, વિ. ચારે વેદને બહુનાર. (૨) ગ્રામણની એક ભતિ

ચતુર્વિધ, વિ. [સં.] ચાર પ્રકારનું; બહુ પ્રકારનું.

ચતુષ્કોણ, વિ. [સં.] ચાર ખુણાવાળું; ચોરસ; ચોખ્ખું. (૨) ના. ચાર ખુણાવાળી આકૃતિ.

ચતુષ્ટય, ન. [સં.] ચારનું મૂમખું. ચતુષ્પદ, ન. [સં.] ચાર રરતા-ઓવાળી ભાગ્યેળ; ચક્રો; માંડવી. (૨) નાનું જબર.

ચતુષ્પદ, ન. [સં.] ચાર પગવાળું ગ્રાહી; પશુ. (૨) પંચાંગમાંના અગિયાર કરોડોમાંનું એક. (૩) ચાર પદનું વ્રત.

ચતુષ્પદી, સ્ત્રી. ચાર ચાર પદવાળો ગાયનનો રાગ; ચોપાઈ; ચાર પાદનું ગીતિકાવ્ય.

ચતુ, વિ. પીઠ નમીતને અડેલી

દોષ અને ગ્રો આકારા સમો હોય એમ
પડેડુ, ઝડ (૨) પાધર, સવળુ ચપાટ=

પાટનાની માનક ચપ
ચપ, નું ચપું
ચપલુન, જી ચપુન
ચતમનિયાં, ન ચેનનો વખત,
સહેર, ગદબદિયા

ચનિક, કાણિ
ચનિકખાલ, જી ચનિકખાના
ચનોડી, જી ચલોડી
ચની, જી ચદની

ચપ, (ચૂપ) અ [સ ચપ]
ઝાનો રહે એમ પડેડુ તે, નહિ ઝાન-
નાનું પડેડાનો કદમાર (૧) ઝપાટાબધ
ચપકેલુ, ન ચપકું ચાદુ (૨)
નાનું ચાપણિયુ (૩) વિ કમાવાળું

ચપકાવડું, કિ સ ચોરી નય
એવી ચીજ ચામડી હપર દાળવી, ચાપડ
ચપકો દેવો (૧) દાળ સાકમા વધાર કરવો
ચપકો પુ ઉતુ ડુલગાતા ચટકો
દાગે ડ તે, ડામ (૨) એન્દમ મનમા
લાગતુ તે જ કિ પ્ર ચપકો દેવા-
ડામ દેવા (૨) મેલ્યા મારવા

ચપચપ, અ ઝડપથી, ટપટપ
ચપચપડ, કિ અ ચપચપ પેવડ
ચપચપુ, વિ નીકણ અને લીટી,
ગદનડું.

ચપટ, અ નમીનની સાથે મરોજર
ચડેડુ હોય તેમ, સમજડ કિ પ્ર
ચપટ ધડ જડુ=ખલાસ ધડ જડુ ટેં

કપટ ત્યા ચપટ=પા ધરનારનો નાશ
યાય છે

ચપટકુ, કિ સ સમજડ કરડુ,
દાખડુ [સાનમા આવડુ

ચપટાડું, કિ અ દખાડુ, નું
ચપટી, સી [સ ચપેટિકા]
અશુદ્ધો અને તેની બેઠેની આગળી એ
જેના ટરવા ચેગવવા તે તે બેની વચ્ચમા
એ એટલુ જે તે (૨) બે ટરવા છટકા-
વવાથી થતો અવાજ (૩) એ અવાજ
ધઈ નજ એટલો પ્યત, પવક કિ પ્ર
ચપડીમા હડાડુ ડસી મડેડુ (૨) ચાડી
અચળી વાત ડીને સમજવી દેડુ ચપ
ડીમા લેવુ- બલે લેવુ ચપડી વગાડી=
ઝટપટ કરવા કહેવુ ૧ પ્ર ચપડીમા
અનમમા (૨) સહેજમા ચપડી ચામણુ=
ચોડું ધણુ જે ઝઈ હોય તે, જરા

ચપડું, વિ [સ ચિપટ]
લાડુ ધણુ પહોણુ, ખેડેલુ, દળાયેડુ

ચપડંડું, કિ સ ચપટ કરડુ,
દાળીને પડડ (૨) ચપટ ધાર તેમ પડુ
ચપાલાખ ચપડી મેરી વાખ

ચપડાવડું, કિ સ ચપાટાબધ
ખાઈ જડુ (૨) ચોરી જડુ

ચપડિયો, પુ તાર બેચનારો માણસ
ચપડી, વિ ચાર પડવળી (૨)
સી લાખ

ચપડું, વિ ચાપડાણુ, ચોપડું.
ચપણુ (ચખણુ), ન ચાણિયુ
ચપણિયુ, ન ગરદ મોટું પાણિયુ

(૨) ટુટ વચ્ચ (૩) શિક્ષાપાત્ર

અપણું, ન. અપણિયું; શકેલ.

અપરાશી, સ્ત્રી. બહાઈ; પતસણ
(૨) બહાઈખોર; પતગણ કરનાર (૩)
અપરાસવાળો નોકર; પહાવાળો.

અપરાસ, સ્ત્રી. [ફા. ચપન-
રાસ્ત] મિપાઈના પદાની ધાતુની
તખતી (૨) મિજગઢ; ખરડતું (૩) પત-
સણ. કિ. પ્ર અપરાસો ફટવી=કાંખલીઆ
ફટવી.

અપસણું, કિ. ગ્ર. [ફા. ચપ-
સોદન] દાખતું; આંપણું; બેરથી
દાખીને અમદણું

અપળ, વિ. [સં. ચપલ] આઝાક;
અપળ; તેના ઉતાવળું

અપળતા, સ્ત્રી. અંચળાઈ; આઝાકી;
તેણ. (૧) અરિમરતા.

અપળા, સ્ત્રી. [મં. ચપલા]
અમળ એવી ને તે; નીચળી. (૨) અપળ
સ્ત્રી. (૩) લકમી.

અપળાઈ, સ્ત્રી. અપળપણું.

અપળાં, ન. આંખમિયામણાં; કરાફ.

અપાઅપ, અ. અટક; ૮૫૮૫. (૧)

આંપણું.

[ઉપરાઉપરી.

અચોઅપ, અ. એક પછી એક એમ;

અપ, લ. અપ; ચૂપ.

અપદ, અ. પતાંડીવાળીને; ત્રાંડી
જવાય તેમ. (૨) ખુણ દળાક નથેણું
હોય તેમ.

અપણ, ન. પાછું કાઢિયું; અપણિયું.
કિ. પ્ર અપણું લેવું=અપજનના મળે એવું
કામ કરવા તૈયાર થવું. (૨) લીખનામી.

અપુ, ન. કલમ ધડવાની નાની ભરી.

અમકણું, કિ. અ. અમકણું; અમકણું.

અમકારો, પુ. અમકારો; અમકારો.

અમકાવડું, લ. અપકાવડું.

અખકો, જુ. અપકો.

અખડઅખડ, (અખડઅખડ), અ.
અપઅપ. (૨) અતમા આને તેમ. (૩)
એવો અવાજ થાય તેમ. (કાચું ફળ ચા-
વતાં થતો અવાજ.)

અખરખી, (અખરખી), સ્ત્રી. કાચળને
નાનો સાંકડો કકડો.

અખરાક, વિ. અપળ; અંચળ; બોલકણું.

અખરાકી, સ્ત્રી. અંચળાઈ; દોંશિઆરી;
આઝાકી; બોલવાની, અત્રાઈ.

માં લઈ જવું. (૩) પંખાઓને માટે દાણા નાખવાનો કચો ઓટલો; પરવડી.

અબુરિયો, પુ. હિન્દકો (ખાટનો).

અબોલા, પુ. સામસામાં ટોણાં મારવાં તે; કયાસ વચન; ઉખાણા; ચાખખા.

અબોળવું, કિ. અ. ભાંડવું. (૨) ચોળીને ખાવું.

અભડઅભડ, અ. કણકીદાર વસ્તુ ચાવતાં થતો એવો અવાજ. [ખીજવું.

અભડવું, કિ. અ. સામસામે બોલવું;

અભડાટ, પુ. ટટો; કંકાસ; ચડમડાટ.

અમક, સ્ત્રી. [સં. ચમત્કૃત]

અમકવું તે; માનસિક અને શારીરિક ચોક; ભ્રમની તીવ્ર અસર. (૨) ચળકાટ; જગમગ; અમકારો. (૩) બહેક; ફાટ. (૪) તરવરાટ; તનમનાટ. (૫) પાંથરનો લોહને ખેંચવાની શક્તિ. અમકચાંદની=અનીકણી રહેનારી દુસ્ચરિત સ્ત્રી.

અમકપાંથર, પુ. લોહને ખેંચવાની શક્તિવાળો પાંથર; લોહચુંબક.

અમકપાંથર, પુ. લોહચુંબક.

અમકવા, પુ. એચિંતી કતોરડ ઉપર અસર થઈ અંગ ખેંચાવાનો આભાર; ધનુર્વા.

અમકવું, કિ. અ. ચોકવું; બડકવું; ઝબકવું. (૨) વંકવું; ફાટી જવું. (૩) ચળકવું; ઝગઝગવું; ચકચકવું. (૪) પ્રસિદ્ધિ થવી.

અમકળી, (ચાંકળી), સ્ત્રી. સ્ત્રીઓના કંઈ સોનાનું ધરણું.

અમકાટ, પુ. ચમકારો; ચળકાટ. (૨) ગાંડપણ. (૩) ફાટ; તોર. (૪) તનમનાટ;

આવેશ. (૫) વંકવું તે. [એવો ઝબકારો.

અમકારો, પુ. એકદમ જતો રહે

અમકાવડું, કિ. સ. ભટકાવડું;

ચોંકાવડું. (૨) ચસકી નવ એમ કરવું.

(૩) ફટકારવું.

અમકી, સ્ત્રી. નેતર; ચમચમે એવી સોયી. (૨) સોયીના મારની અસર; ધાક; ઠર.

અમચક, પુ. પદંગમાં નધાં પૂછી બાંધવામાં આવે તેવાં નેચોખંડો કંકડો; ચોંકો દોષ છે તે.

અમચમ, સ્ત્રી. બળતરા. (૨) નેચાનો એવો થતો અવાજ. કહેવો સોયી વાગે ચમચમ ને વિદ્યા આવે રમચમ.

અમચમાટ, પુ. ચમચમ થવું તે.

(૨) તનમનાટ (૩) બળતરા; ફાટ.

અમચી, સ્ત્રી. [મ. વંચી] મુખવાસળી વસ્તુઓ રાખવાની ખાતાંવાળી કાથળી (૨) નાનો ચમચો; આચમની. (૩) ચાંદાવાળી સળી.

અમચો, પુ. [સં. ચમસ] નાની કડખી; સીધા ડાંડાની પળી. (૨) સીધા ડાંધાનો શાવરો.

અમટી, સ્ત્રી. ચીમટી; ચુંટી; ચોંટી. કિ. પ્ર. અમટી તોડવી=ચુંટી ખણવી.

અમટો, પુ. ચામડી આમળવી તે; ચોંટી ખણવી તે. (૨) મોટા ચાપિયો.

અમડતોડ, ચામડાં પણ તોડી નાખે એવી; બહુ લુચ્છા ફાટનાર.

અમડપોસ, ન. ચામડાનું ઢાંકણ; ચામડીની ખેલ.

ચમડી, સ્ત્રી. [સં. ચર્મ] પ્રાણી-
જોના હાડપિંજર ઉપરનું જે પટ તે;
ચામડી; ત્વચા; ખાલ. કહે. ચમડી વૃદ્ધ
પણ હમડી ન હોય.

ચમટકાર, પુ. [સં.] ચક્રિત ચર્ષ
જવાબ એવું જે તે; આશ્ચર્ય પમાડે કે
વિસ્મય કરે એવું જે તે. (૧) નહિ સમ-
ભય એવી શક્તિ; કરામત કિ. પ્ર.
ચમટકાર કરવો=નવાઈ લાગે એવું કરવું.
(૩) આશ્ચર્યનો વિષય; વિવક્ષણતા.

ચમટકારિક, વિ. આશ્ચર્ય લગાડે
એવું; જેમાં ચમટકાર હોય એવું.

ચમટકારી, વિ. જુ. ચમટકારિક.

ચમટકૃતિ, સ્ત્રી. [સં.] ચમ-
ટકારનું કામ તે; ચમટકારિક રીત. (૨)
આશ્ચર્ય; વિસ્મય.

ચમન, સ્ત્રી. [ફા.] બાગ; બ-
ગીચો. (૧) આનંદ; મોજમજા. કિ. પ્ર.
ચમન કરવું=ખુશી ખુશાલીમાં રહેવું.
ચમનદારી=ચેતબાઈ.

ચમર, પુ. [સં. ચામર] લાંબા
લાળની ચમરી; ચામર. (૨) હિમાલય-
માં થતી એક ગાય; સુરાગાય. ચમર-
શિખા=દહમી.

ચમરકંઠા, પુ. એક જાતના ઘડ.

ચમરખું, ન. દેંદિયાનું એક નાકું;
ચરખામાં ધાલવાની ચામડાની ચકતી.
ર. પ્ર. ચમરખા જેવું=સુકથિલું અને ચટી
ગયેલું એવું.

ચમરખંધ, પુ. ચામડાનો પટો. (૨)

વિ. હમરે ચામડાનો પટો બાંધનાર;
ચરખીર.

ચમરખેવી, વિ. ચામડાનો પટો
બાંધનાર; વજ્રછેદિત વાળનાર; નજીવ
મન અને શરીરવાળો.

ચમરી, સ્ત્રી. [સં.] કૂલની મંજરી.

ચમસ, પુ. [સં.] સોમરસ
પીવાનો પ્યાલો; એક વજ્રપાત્ર.

ચમાર, પુ. [સં. ચર્મકાર]
ચામડાને સાંતુક કરનાર; ખાલપો. (૨)
અતિ ચક્રાંતી એક ભતિ.

ચમારણ, સ્ત્રી. ચમારની સ્ત્રી.

ચમારવાડો, પુ. ચમારનો મહોલ્લો.
(૨) ચંદીગાળરી લગા.

ચમૂ, સ્ત્રી. [સં.] સેના; જેમાં
૭૨૬ હાથી, ૭૨૬ રથ, ૨૧૮૭ સ્વાર
અને ૩૬૪૫ પૈદલ હોય એવી સેના.

ચચેલી, સ્ત્રી. ધોળાં ને મીઠી મુખ-
ધીવાળાં કૂલની એક વેલ. (૨) ચચેલી-
નાં કૂલ.

ચચ્ચક, વિ. ચામડા જેવું; ઝટ વૃદ્ધ
શરિ નહિ એવું. ચચ્ચકતોડ=ચામડી વૃદ્ધી
બધ તોપણ પૈસો ખરચે નહિ એવો
કંજુસ. (૨) જાહુ તુચડાં ફાડનાર

ચચ્ચર, સ્ત્રી. [સં. ચામર] ચમરી.

ચચ, પુ. [સં.] ઢગલો; સમૂહ.

ચર, સ્ત્રી. કિલ્લાની આસપાસ ખો-
દેલી ખાઈ; નહેર; નદીમાં તણાઈ આ-
વેલા કાંચની તરીવાળી જમીન; બાઈ.

(૨) જમીનમાં ખોદીને કરેલી ચૂલ. (૩)

ન. સ્વાતી, શ્રવણ, ધનિષ્ઠા ને શતતારા
એ ચાર નક્ષત્રોમાંનું એક નક્ષત્ર; હરણ.
(૪) પુ. હોમને માટે તૈયાર કરેલો ભાત.
(૫) વિ. [સં. ચર] ફરનાર; ગમન
કરનાર. શબ્દનો આગળ જોડાય છે:—
જળચર=પાણીમાં ફરનાર.

ચરક, પુ. [સં.] ફટ; કાસદ; વૈદ્યનો
શ્રવ્ય હાખનાર એક ઋષિ (૨) સેરડી પીવ-
વાનો કોણ. (૩) ન. છોકરાની એક રમત;
(૪) સ્ત્રી. પંખીની હમાર

ચરકણ, વિ. હરકણ; ચરકી બંધ
એવું; બીકણ.

ચરકણું, વિ. વારંવાર ચરકયા કરતું
હોય એવું. (૨) ન. વારંવાર ચરકી જ-
વાનો રોગ.

ચરકણું, ન ચક્રું. [હંગવું.

ચરકણું, કિ. અ. વારંવાર જરાજરા

ચરકસંહિતા, સ્ત્રી. [સં.] ચરક

મુનિએ બનાવેલું વૈદક સંજોગી પુસ્તક.

ચરકીડો, પુ. ચરખો; કપાસ લોહ

વાનો સંચો; ચરખો. (૨) સંધેરો.

ચરકું, વિ. તમતમે એવા સ્વાદનું

કરકું; આકરું.

ચરકો, જુ. ચરખો. [સંધેરો.

ચરકો, પુ. [ફા.] રેંટિયો. (૨)

ચરખિયું, વિ. ચરખાનું; ચરખાને

તગવું. [પવનચક્રી. (૩) ફેરકી.

ચરખી, સ્ત્રી. નાનો ચરખો. (૨)

ચરખો; પુ. [ફા. ચરસ]

કપાસમાંથી કપારિયા અને ૩ જાદાં પાડ-

વાનો સંચો; લોહ. (૨) રૂનું સુતર અને
સુતરનું કપડું બનાવવાનો સંચો. (૩)
ખરાદીનું ચાક. કિ. પ્ર. ચરખો ચલાવવો=
ખાખા કરવું.

ચરચર, સ્ત્રી. એવો અવાજ. (૨)

મનમાં બળવું તે; ચિંતા; કાળજી. (૩)

ચામડી ઉપર થતી બળતરા.

ચરચરણું, કિ. અ. બળતરા થવી;

(૨) ચરચર એવો અવાજ થવો.

ચરચરાટ, પુ. બળતરાની ધાગણી,

(૨) ફિકર.

ચરચણું, કિ. સ. [સં. ચર્ચન]

ચર્ચા કરવી; વિવેચન ચલાવવું. (૨)

ચાપણું. (૩) પૂલ કરવી.

ચરચા, જુ. ચર્ચા. [રાવવી.

ચરચાણું, કિ. પ્રે. ચર્ચા ચલાવ-

ચરચાણું, કિ. અ. ચર્ચા થવી;

વગોવાડું.

ચરડ, સ્ત્રી. ચીરો; ફાટ.

ચરડકો, પુ. ફિકર; ચિંતા; કાળજી.

ચરડવું, કિ. સ. ચીરવું.

ચરડવો, પુ. માટીનો નાનો લોટો.

ચરડાણું, કિ. અ. ચીરા પડવા;

ફાટી જવું.

ચરણ, પુ. [સં.] પગ. ચરણની

રજ=પગે વળગેલી રજ; કંઈ લેખામાં

નહિ એવું તે; તાજેતર. ચરણ સેવવા=

સેવા કરવી. (૨) શ્લોક અથવા કવિતાની

દૃક; કહી. (૩) કોઈ ચીજનો ગોણો બજ.

(૪) અનુષ્ટુપ. (૫) મૂળ; ગોત્ર.

ચરણે પડવું=ચરણે જવું.

ચરણસેવા, સ્ત્રી. [સં.] પગ-
ચંપી (૨) સંક્ષિપ્ત કરવાનો એક પ્રકાર
ચરણરૂપર્ગ, પુ. [સં.] પગને
અડીને વઢન કરવું તે

ચરણદાસ, પુ. અઢાડમા સૈનમા
યદ્ય ગયેલો એક મહાત્મા (તેણે 'સ્વ
રાદ્ય' નામે કવ્ય બનાવ્યો છે)

ચરણાકુળી, પુ. એક આપમેળે છદ
ચરણામૃત, ન. [સં.] ચરણનું
જે અમૃત તે; દેવ, શુક્ર ને મોઝ માણ-
સના પગ ધોયેલું પાણી (૨) દૂધ, દહી,
વી. મધ ને પાણી એકઠા કરી લેખા દેરની
મૃતિને નવસંધેલી હોય તે

ચરણાન્વિત, ન. [સં.] ચરણકમળ
ચરણિયો, પુ. શ્રીજીનું ઠંઠ નીચેનો
માગ ઢમય એવું કદિવસ ધાપરો

ચરણો, પુ. ચરણિયો [પાણી
ચરણોદક, ન. [સં.] પગ ધોયેલું
ચરનદાસ, ના. હતાં હિંદુઓ રાધા-
કૃષ્ણની મંજિનો હપદેશ કરનાર અને
૫૪ ઉભો કરનાર એક મુસલમાન સત્

ચરપણ, ન. ચિહ્ન; કંજુસાર્થ, કૃષણતા
ચરપણવેડા, પુ. કંજુસપણ કરવું તે
ચરપી, વિ. કંજુસ, કૃષણ; બળીષ્ઠ
ચરકદાટ, જી. ચરકદાટ

ચરણી, સ્ત્રી. [ફા.] મેદ; પ્રા-
કૃતિના શરીરમાનો ચાકર પદાર્થ; વન-
પતિમનો સ્તિગ્ધ પદાર્થ. (૨) મદ,
તરાશ કે પ્ર ચરણી કરાવી=પોષના
બના અભિમાને બીજાની ઉડતી ચોધ-

વાનો ચત્ન કરવો (૨) ચરણી ચઢવી=
બળનું અભિમાન આવવું ચરણીદાર=
ચિકારાવાણ

ચરણક, પુ. [સં.] હોમને માટે
રાખેલા અન્નનું પરણતા વરકન્યાએ એ
બીજાને સંસાર કરાવવું તે

ચરણકુટું, જી. ચરણકુટું
ચરમ, ન. ચર્મ (૨) મગદળ (૩)
વિ અતિમ, ઉપરનું ચરમ સ્થિતિ=
ચાગીની સમાધિમાની સ્થિતિ (૪) પુ.
અંત, દેહો ચરમકાળ=મરણકાળ

ચરરર, અ. કપડું કાચી વગેરે વસ્તુ
ગેરથી ફાટતા થતો અવાજ (૨) બચ,
રોક અને દવાની લાગણીની ખીરા થતી
હોય એમ [નારો, ખાસદાર

ચરવાદાર, પુ. ચોટાતી ચાંદરી કર-
ચરવી, સ્ત્રી. નાનો ચર

ચરણું, કિ. અ. [સં. ચર્]]
આલું; રૂંડું (૨) લીંછુ ધાસ અને છાંડવા
વગેરે ખાતુ (પથુએ) ઘાણા વિણી ખાવા
(પાણીએ) (૩) ગુજરાત કરવું

ચરસ, જી. ચરસ ચાખવું રસ
(તમામની માફક તે પીવામા આવે કે
તેનું ઘેન ગાળ લેવું ચડે છે)

ચરસાચરમી, જી. ચરસાચડતી.
ચરંડું, ન. [ફા.] ચરનાર
જનનાર, પથ (ચરંડુથી ચરંડું. પડડું=
પાણી.) [નતાણું.

ચરસાઈ, સ્ત્રી. ઢોરને ચારવાનું મહે-
ચરસાઈ, ન. ચારાની જમીન. (૨)

વિ દોરને ચરવા માટે કાપાયેલો રાખ
વામાં આવેલો જેતંગેલો જામ

ચરાગ, સી [ફા] જાલી,
દીવો ચિરાગ

ચરાચન, વિ [સ.] ચર અને
અચર તે ચેતન્ય ને જડ બધુ (ચર=
એક ઠેમચેથી બીજે ઠેમલે ફેરવાય એવું
અને અચર=ત્યાં દોરવાનું ત્યાં રહે
એવું) જમન ચરાચર=કાંઈ પરમેશ્વર

ચરાણુ, ન ચરાઈ(ગ)ચરાસાનુ સ્થાન

ચરામણુ, જુગ ચરાઈ

ચરામણી, સી ચગઈ

ચરાવડુ, કિ ગ પશુને વાસ
ખવડાવડુ ચારડુ (૨) ખાઈકી રાવની
ચરાળ, વિ હણુ, ૭૨ વધારે
હણુ (૨) સ્પર્શની લાગણી નગનુ

ચરિત ન [મ] મનુનુ
આનુચ્છ ચરિત, વર્તન (૨) જીવનની
રહનાઓ ને કાર્યોનું વર્ણન, જીવનચરિત્ર
ચરિતાર્થ, પુ [સં.] નિર્વાહ
ગુજરાત (૨) કૃત્ય તથા (૩) ખડ
પડવુ તે

ચરિત્ર, ન [સં] મનુષ્યની
રહેલીકરણી વાંદે જે તે આનસા (૨)
પાખડ કાવાદાવા, રહુ

ચરી, સી કગી, પરદેશ (૨) ૭૨ને
હણુ રાખવાની ભા માની થોડી

ચરી જાતુ, કિ અ પ્રસરી જાતુ,
જોગમમ પહેલી જાતુ

ચરીતર, (ચરિત), ન પાખડ,
દાવપેન, દાવાદાવ

ચરુ, પુ [સ] હોમધન્ય, હોમને
મજે તેવાર કરેલો ભાત (૨) મેધ

ચરુ, પુ પહોળા મેલુ ખાત, દેગ
કિ મ ચરુ ચટાવવો=અમલુ આપવાની
સ્પર્શમાં પડડ

ચરુહી સી નાનો ચરુ દેગ

ચરુટો, પુ ચરુટો, માગીતો છોટો

ચરુટો, પુ ચીસે, સત્તાપની હી
લાચાલી

ચરેરાટ, પુ ચરર પધુ તે

ચરે, પુ જેમા ઘાસ કાપેલો હોય

એવો જમીનનો ઝો, ચરાની જમીન

ચરેતર, ન મહી અને સાખરમની

નહી રચેલો જુ તાલનો રસ જ મરેરા

ચરેતરી, વિ ચરેતરતુ

ચરેતરુ, વિ ચરેતર સખધી

ચર્ચ, ન [અ.] દેનગ ખિસ્તી-

એલુ પ્રાર્થનામંદિર ખિસ્તીઓના સમૂહ.

ચર્ચન્દિ, સી [સ.] નાટકમાં

પ્રેક્ષકના મન જનન કરવાને પ્રવેશ પ્રવે-

નની વચ્ચે મૂકવામાં આવતા મીત-

ગચન તે

ચર્ચની, સી ચિતાની લાગણી

(૨) અદાર અદારનો એક ૭૬ (૩) માત્ર

બાળવડ તે

ચર્ચણુ, કિ જ ચર્ચા જીવી, વાદ-

વિવાદ અવાવેલો (૨) દો મા દેવાવડ

(૩) નિદુ (૪) લેપ કરવો

ચર્ચા, સી [સ.] વાદવિવાદ

પ્રહારોદ્ધ. (૨) નિદા (૩) વર્ણન, વાત-

ચીત, અગ્વા (૪) લેખન, અર્થા
અર્થાપત્ર, ન [સં] વિવેચન,
પેપરમાનુ દીઝવાણુ લખાણુ
અર્થાપત્રી વિ, (ના) અર્થાપત્ર
લખનાર, વિવેચક, દીધાર

અર્થાપત્ર, વિ [સં] અર્થેનુ
લગાડેનુ (૨) જની અર્થા થઈ ગઈ હોય
એનુ (૩) નિહિત [ધણ]
અર્થદ, પુ ધર્મક ધાન (૨) વિ
અર્થ, ન [સં] શરીરનુ આ
આન, સ્વચા, આમ

અર્થકાન, પુ (વિ) [સં] આ
મહાને જીવને વાપરવા ચોગ્ય ગનાનના
અમાર (૨) મોચી

અર્થચક્ષુ, ન [સં] પ્રાણીની
કુદરતી આખ, લેવાની ઇન્દ્રિય નેન
અર્થપત્ર, ન [સં] આમડાના
જેવો ચોકલો મગજ (૨) જાલનો તગજ
લોખપત્ર

અર્થપાડુકા, સ્ત્રી જોડા
અર્થ, વિ [સં] આચરવા
જેવુ (૨) કર્તવ્ય

અર્થ, સ્ત્રી [સં] વખતોવખત
જે કઈ કામમન કરવાનુ તે રહેણીકરણી,
વ્યવહાર (૨) જેની ઉપરથી અદરતો
ભાવ સમજાય એવુ ચિહ્ન

અર્થણ, ન [સં.] અવાણિ,
આવાનુ (૨) ઘર ખાવાનુ

અર્વિત, વિ [સં] ચાવેનુ

અર્વિતઅર્વણ, ન [સં] જે
અવાઈ ગયેલુ હોય તેને ફરીને ચાવડું તે,
કોઈથઈ ગયેલી વાતને ફરી રીતે કહેવી તે
અલ, અ ચાલ (૨) ખસ દૂર થા
(૨) વિ [સં] વધાયમાન [વહેલો થા
અલઅલ, અ દૂર થા, ખસ. (૨)
અલપ, ન [સં] ચલન] ચા-
લડું તે સત્તા (૨) વ્યવહારમા આવડ
(૩) હિડડું તે (૪) રિના / વ્યવહાર,
રીતિ [રાણ હોય એવુ

અલણી, વિ વ્યવહારમા નાનક વધ
અલન, ન [સં] ચાલવુ ગતિ
ફરારી (૨) વાગ, પય, પ્રચાર, વ્યવ
હાર (૩) ન્યોતિયમા પૃથ્વીની ગતિ
કષ્ટથી દિનરાતનુ દિનમાન ઇડવાની રીત
અલનવલન, ન દિનચાલ, ગતિ
અલમ, સ્ત્રી હુકા ઉપર મુ વાનુ
માડીનુ ચાડું, ધટુરી

અલવિચલ, વિ [સં] એક
સ્થાન પર ન રહે એવુ, અસ્થિર. (૨)
હલ્ટ મુનક [કામ જોમુ, મજબુત ટકાઈ
અલાઉ, વિ ચારેએવુ નીએએવુ,
અલાખો, પુ મોટો રમાય
અલાણી, સ્ત્રી નાની પડધીદાર
ખવાની, પડધીવાળી વાડકી
અલાણુ, ન કાચનો પડધીવાળો
નાનો ખાલો

અલાયમાન, વિ [સં.] ચાનુ
દોય એવુ, અચળ, બદલે એવુ
અલાવણુ, કિ સ ચાલે એમ કરડ,

નિભાવણું. (૨) અમલમાં આણવું. (૩) અતિમાં મૂકવું. (૪) ફેંટવું. (૫) ગુચ્છવો કરવો. (૬) આરંભ કરવો. (૭) ભરી રાખવું. (૮) ટકાવવું.

ચલિત, વિ. [સં.] ચલાવમાન; ચળેલું; સ્થાનમાંથી ખસેલું; ફેરવેલું. ચલિત કુંડળી=ફોર્મ અથવા તેના સ્થાનમાંથી ખસેલો છે કે નહિ તે જણાવ એવી કુંડળી. ચલિત અર્થ=જોગવવાનો બાકી રહેલો હોય એવો અર્થ. [પ'ખી.

ચલિય, ન. ચક્રતાની ભતતું નાનું ચલુડું, ન. નાની છાછરી વાદકી; ક્યોણું. (૨) માટીની નાની કુલ્લી.

ચલેધો, પુ. કડો; તલેધો. ચલો, અ. ચાલો; ઝટ કરો. ચલોઠો, પુ. પુરખને ખસે રાખવાનું હુગડું; ખેસ; કપરણો.

ચલ્લ, વિ. ચાલ; ચાલવું. ચલ્લુઠ, વિ. હલકું; માલ વગરનું. ચલ્લું, ન. ચકલાંની ભતતું નાનું પ'ખી. (૨) ચાંગણું.

ચલ, પુ. હોરા. (૨) આવડત; ગમ. (૩) ચોક્કસપણું. (૪) મોતીના વજનની એક રીત અથવા તોલ. (મોતીનું વજન કરી રતીના ચોણાચીક ટકાને હિસાબે કુલ વજનના ટકા કરી જેટલા દાણા હોય તેટલાએ તેને ભાગી નાંખે અને તેમ કરતાં દાણા ઘીક જેટલા ટકા આવે તે મોતીના ચલ કહેવાય છે.) (૫) સ્વાદ. ચલચલ, સ્ત્રી. ભુલે ભુલે ઠેકણેથી ચુંદી કાઢેલું તે; ચુંટણી.

ચલક, પુ. એક ચવટો વેલો.

ચવડ, વિ. તૂટે ફાટે કે ચવાઈ જાય નહિ એવું; ચવડું; ચીકણું.

ચવડાવણું, કિ. સ. ચાલે એમ કરવું; જમાવણું. (૨) લાંચ રાવત આખ્યા કરવી. (૩) બળાદારથી કામ લેવું.

ચવડું, વિ. ઝટ ભાગી તૂટી જાય નહિ એવું; ચીકણું; ચીવટ. (૨) ના; હળમાં કોસની સાથે રાખવાની ત્રણ ખુણિયા ફાયર.

ચવદાર, વિ. ચાવતાં રસ પડે એવું. ચવલી, સ્ત્રી. જે આનાનો ચાંદીનો સિક્કો; જેનાની.

ચવડું, વિ. પાંખણે ધાણ વાળવાણું.

ચવલો, પુ. સુતરના તાંતણાઓની મુલાયમ સાવરણી. (જૈન સાધુઓ રાખે છે તે.) (૨) ચીરડીનો એક ફાગ.

ચવણું, કિ. સ. બોલણું. (૨) ચા; ખણું; ખાણું. [કર.

ચવવેરો, પુ. ઘર અને તખીન હપરનો.

ચવળણું, કિ. અ. ચળવળણું; ચળ આવવી; સરવળણું. [(૨) તંત્રમનાટ.

ચવળાટ, પુ. ખંજવાળ; ચળ;

ચવાણું, ભુંબ ચાવણું.

ચવાણું, કિ. અ. દાંતથી સારી રીતે કચરાવું. (૨) લોકો નિદે એમ થવું; ગવાણું; ગચોવાણું.

ચવેણું, ભુંબ ચાવણું.

ચવેણું, ન. [સં. ચર્ચણું] કાણું કોણું અથવા ચોંટણું ચાવ તે. (ધાણીચણા.

ચવૈયા, પુ ચાળા પાટવા તે

ચવો, પુ પગના તળા ઉપરનો ફેાલો

ચવડ, જુ ચવડ

ચરમ, સ્ત્રી [ફા ચરમા]

આખ, નેત્ર ૩ પ્ર ચરમચોરી-આખ
આખ કાન કરવા

ચરમા, (ચરમુ), ન વધારે સાર
દેખાય તે માટે આખ આડે રાખવાનો
કાચ, ઉપરનો ૩ પ્ર ચરમા આવવા-
કાચુ દેખાતુ (૨) મદ ચરવો ૪ મે
ધળ=આધળુ લિલ ચરમે સુવાખ જે
કાફ કાણુ (૨) કમાનમા જડેથી ૧૨
કે પારદર્શક પદાર્થની તખતીઓની ભેગી

ચરમીદાર, સ્ત્રી ચરમાના આ રાની
કિનાર લાખી ચોકડીની ભાતવાળી કાર

ચપક, પુ [સં] મદિરા પાન
નરવાનો સોનાનો ન શીદાર મુદર ખાલો,

ચોરી (૨) મધુ, મલ

ચસક, સ્ત્રી જે ચ સાધામાના રના
સુતુ બોચિંદ ખસી જતુ તે, સાધાતુ
બેકદમ અગ્રી જતુ તે, નમતુ જે ચાણુ
કિ પ્ર ચસ આવવી-બોચિંદી સખત
પીઠા સાથે નસતુ જે ચાણુ

ચસકતુ, કિ અ ખસતુ, છટકતુ,
ફટી જતુ (૨) ફીટી જતુ, મળકતુ
(૩) ચસક આવવી, રમ જે ચાવી

ચસકાણુ, કિ અ છટકાણુ, મર
ડાણુ, લચકાણુ, ચસળી જતુ

ચસકો, પુ [સ ચસળ]
સખત ચાટકો, સાધા આગળના રનાસુતુ

જે ચાણુ તે (૨) લીમ ઇચ્છા, ભાવના
(૩) ટેવ, લલ, હવસ (૪) ચાળો, નખ
રાળાછ નાળો ચસળ=ટોમસોમ (૨)

વ ઠેવવેડા (૫) ચરસ, તવપ (૬) મગડરી
ચમચમાટ, અ જરાય બાળી ન

રહે તેમ ચસ ચસ થાય તેમ ચૂસીને
તમામ (૨) બકડ ચસે નહિ તેમ તમ

ચમમ, પુ રેસમના દોરાની શુભળી

ચમમું, ન [ફા] ચરમુ

ચસતુ, કિ અ ચગતુ, ખસતુ,
છટકતુ (૨) બદલાતુ (૩) ફળ હને બેસી

જતુ (૪) ટોમમા આવી પડતુ (૫)
ચૂસતુ [ખેચતાણુ

ચસાચસી, સ્ત્રી હરિશર્ષ, સ્પર્ધા (૨)
ચસીજતુ, જુ ચસતુ

ચહા, સ્ત્રી જુ ચા (ચહા, ચા,
ચાહ, ચાહા)

ચહાયના, સ્ત્રી છ જા, ભાવના (૨)
પ્રીતિ, ખાર (૩) પસદગી

ચહાણુ, (ચાણુ, ચહાણુ, ચાહણુ),
કિ અ ઇચ્છતુ, અભિલાષ રાખવો (૨)

પ્રીતિ મરવી, પસદ પડતુ
ચહું, વિ ચાર

ચાહુંદા, અ ચારે દિશાએ

ચાહુંવાણુ, વિ [ના] રજપૂતની
એક અટ્ટ (૨) જે નામના રજપૂતો,

ચીહાણુ, ચાહાણુ

ચહેમચો, પુ [ફા ચાહ]
લીન અને વનસ્પતિથી બરપુર હોજની
ચાણીવાળી જગા, જદુ પાણી લેમા બ

રાઈ રહેલું હોય એવો ખાસ; ચઢખચા; ચેઢખચો.

અળ, સ્ત્રી. ચેળ; ખણુજ. (૨) વિ. [સં ચલ્] હાથે એવું; એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જઈ સકાય તેવું; ચંચળ.

અળક, સ્ત્રી. અળકાડ; તેજ.

અળકઅળક, અ. ઝળકઝળક. કિ. પ્ર. અળકઅળક થવું=તેજ મારવું; ચળકવું.

અળકવું, વિ. ઝળકવું; તેજ મારવું; ઉજવું.

અળકવું, કિ. અ. ઝળકવું; તેજ મારવું; પ્રકાશવું; શોભવું. [પ્રકાશ.

અળકાટ, પુ. ઝળકાટ; ઝળકમાટ;

અળકારો, પુ. પ્રકાશનો અમકારો; અપ્રકાશ.

અળકી, સ્ત્રી. અળક; પ્રકાશ; તેજ. (૨) શોભા; આપ. અળકીદાન=અકચકારવાળું.

અળણ, જી. અલણ.

અળણી, જી. અલણી.

અળવણી, સ્ત્રી. આમ તેમ ફેરવવાની કળા; આવડત. (૨) ચાળવાની ચતુરાઈ; ચાળવણી.

અળવળ, સ્ત્રી. ચટપટી; વલોખાત; ગભરાટની રીયતિ. (૨) ચિતા, ગિર; ખંત.

અળવળવું, કિ. અ. હાલ્યા કરવું; સળવળવું; તલસવ. (૨) ચેળ આવતી હોય એમ થવું; સાલવું.

અળવળાટ, પુ. વણવળાટ; સળવળાટ; તલપ. (૨) ખંજવાળ. (૩) ઉચ્ચે-ચૂનીનો રહીરહીને આવતો જુરસો.

અળવું, કિ. અ. [સં. ચલ્] ખસવું; હાંચવું; ડમવું. (૨) બહેકી જવું. વંઢી જવું.

અળાઅળ, વિ. અળ અને અચળ; સ્થાવર જંગમ (જમત)

અળાઈ, સ્ત્રી. અળામણી; હાખું ચાળવાનું મહેનતાણું.

અળામણ, ન. અળામણી. (૨) લોટ ચાળતા રહેલું ભુંગુ; થોપાં. મહેન ચાળ્યાનું અળામણ છે.

અળામણી, સ્ત્રી. ચાળવાનું મહેનતાણું.

અળાવણું, કિ. પ્ર. આળે એમ કરવું; સંચરાવવું. (૨) વંઢાડવું; ફંટાડવું. (૩) વિચાર ફેરવવો; ખસેડવું. [બહેકેલું.

અળાં, વિ. અળી મથેલું; ફંટેલું.

અળિત, વિ. એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે મથેલું; સ્થાનબદ્ધ થયેલું.

અળિયાંપુતળિયાં, ન. ઉખીઓ આવતી તે.

અળીજણું, કિ. વંઢી જવું; વહી જવું; આટ માર્ગે ચડી જવું. (૨) અભિ-માની થઈ જવું.

અળુ કરવું, કિ. સ. જમી રહેતાં હાથ મોં ધોવાં. અળુપાણી=એક મોં ધોવાનું પાણી.

અળેલ, વિ. વંઢેલું; ફંટેલું (૨) ડા-મળી ખરોલ; માંડું. (૩) ચલિત.)

અળેલું, વિ. અળેલ; વંઢેલું; માંડું.

અંચ, વિ. [સં.] સ્વસ્થ; પવિત્ર. (૨) દસ; કુસળ; સ્વસ્થ; સુંદર. (૩) આવંઢી; રંઝીલું. (૪) કંચુસ. (૫) પુ.

મોઢામાં પકડીને વગાડવાનું વાંસનું એક વાજું; મોરચંગ. (૧) તાજ. (૨) આકારનું વાજું. (૩) પતંગનું પજડું. (૪) ગંજપામાંની એક તરેહ. (૫) અ. ઘંટ. ચંગા, વિ. [હિં.] સ્વચ્છ; પવિત્ર; નિર્મળ. કહેવ મન ચંગા તો હંધરોટમાં ગંગા.

ચંગારી, સ્ત્રી. ચીસુચારી; તણખો. ચંગી, વિ. રંગીલું; રાગી; બ્યસની. ચંગીભંગી, મનસ્વી; ચોતાને ગમે તેમ વર્તનાર; મનમોહ.

ચંગુ, વિ. તંદુરસ્ત; નીરોગી. પવિત્ર. ચંગુસ, (ચિંગુસ), વિ. કંજુસ. ચંગોડી, સ્ત્રી. સુતાં મોઢે માથે હુ. ગંજુ' બોલવું તે; સોઠ.

ચંચ, સ્ત્રી. [સં. ચંચુ] ચાંચ. ચંચરી, સ્ત્રી. [સં.] ભમરી. (૨) એક છંદ.

ચંચરીક, પુ. ભમરો. (૨) એક રાગ.

ચંચવાળવું, કિ. સ. પંપાળવું; ખજવાળવું. (૨) હાથમાં રમાડવું; લાવવું. (૩) સંભાળી રાખવું.

ચંચળ, વિ. [સં. ચંચલ] યામ તેમ ફરવું અને હાલવું એવું; અંધે નંદિ એવું; અસ્થિર. (૨) ચપળ; હોંસિ-ગાર; હટ સમજ કે ચેતી લય એવું. (૩) અધીર. (૪) અન્યવસ્થિત. (૫) ગમરાયેલું. [ગતા; અસ્થિરતા.

ચંચળતા, સ્ત્રી. ચંચળપણું; ચપ-

ચંચળ, સ્ત્રી. [ચંચલ] વીજળી. (૨) લક્ષ્મી; દોલત. (૩) એક છંદ.

ચંચળાઈ, સ્ત્રી. ચંચળતા; ચાત્રાકી; હોંસિચારી.

ચંચુ, ન. [સં.] પંખીનું લાંબું ને અણીદાર મોં; ચાંચ. (૨) ચપટી ભક્ત્ય એવી અણી. ૩. પ્ર. ચંચુ પ્રવેશ= વિષયમાં પ્રવેશ થવો તે. જરાપણ આ-વડત; જ્ઞાન. ચંચુખાન=પંખી.

ચંડ, વિ. [સં.] ઉગ્ર; ગરમ; કઠોર; આક્ષં; તીવ્ર. (૨) ગુસ્સામાં આવી ગયેલું. (૩) મોટો દૈત્ય. (૪) પૃથુ-સજ્જનોએક સામંત ચંડલા=ઉગ્રતા; ઘોરતા.

ચંડાળ, પુ. [સં. ચંડાલ] નીચ ભવિનો માણસ. (૨) એ નામની એક ભતિ. (૩) મારો; જલ્લાદ. (૪) વિ. કુષ્ટ; નિર્દય; ધાતકી. ૩. પ્ર. ચંડાળ ચોકડી=ધાતકી કામ કરનારાઓની ટોળી. કર્મચંડાળ=પાપી.

ચંડાળણ, સ્ત્રી. ચંડાળની સ્ત્રી. (૨) કુષ્ટ અને ધાતકી કામ કરનારી સ્ત્રી.

ચંડાળણી, સ્ત્રી. ચંડાળની સ્ત્રી. (૨) કુષ્ટ કામ કરનારી સ્ત્રી. [નીચતા.

ચંડાળતા, સ્ત્રી. ચંડાળપણું. (૨)

ચંડિકા, સ્ત્રી. [સં.] ઉગ્ર શક્તિ; ધાતકી કામ કરનારી એક દેવતા. (૨) દુર્ગા. (૩) ખરાબ સ્વભાવની કર્કશ સ્ત્રી.

ચંડી, સ્ત્રી. [સં.] દેવી; દુર્ગા. ચંડીપતિ=શિવ. (૨) કોપીલી સ્ત્રી; ગરમ સ્વભાવની સ્ત્રી.

ચંડીપાઠ, પુ. દુર્ગાદેવીનું સ્તોત્ર; સમ્પ્રશતી. ચંડીપાઠ કરાવવો=મૂત પ્રેત કે

પહેમ. રહે નહિ તે માટે દુઃખદિવીનું
સ્તોત્ર જાપાવડું.

ચંડુ, પુ. જી. ચંડુલ.

ચંડુલ, (ચંડુલ), ન. અફીણનો
કસ કાઢીને તેપાર કરેલું એક અત્યંત કેફી
તત્ત્વ. (તંબાકુની માફક પીવામાં આવે છે,
અને પીનાર અત્યંત કેફને લીધે ઘોર
હંધમાં પડે છે.)

ચંડોળ, પુ. ચક્રા લેવડું અને
મધુર રાગે ગાનારું એક પંખી. (૨) ચક્રોળ.

ચંતા, પુ. ચિત્ત; ધ્યાન; કાગળ.
(૨) સ્વામી વસ્ત્રાજ.

ચંતાની, સ્ત્રી. લેતું ચિત્તવન કર
કરણ હોય તેવી સ્ત્રી; વસ્ત્રના; પ્રિય.

ચંતા, જીઓ ચિત્ત.

ચંદ, પુ. [મં. ચંદ્ર] ચંદ્ર.

(૨) ચાંદો. (૩) વિ. યોદ્ધા. ચંદ.

ચંદન, ન. [મં.] ચંદન. ચંદન; જાતનારી. ૩. પ્ર ચંદન

ચંદનધો, સ્ત્રી. ખસેલી થી મેલું તેને
મજાતી ભવનું જખવી પ્રાણી. (ગો ને
ભવની યાચ છે. એક પાટલા તે અને
ખીજ ચંદન થો કે દિલ થો.)

ચંદનચુડી, સ્ત્રી. સ્રીએને હાથે
પહેરવાની નાશી ચુડી.

ચંદનદાર, પુ. પુણજ રાસો
નામનું ચંદન દિંદી નાચ લખનાર એક
છાટ કવિ.

ચંદનદાર, પુ. [દં. ચંદ્રદાર]

સંજોને કોટ પહેરવાનું એક મુદર ના
ચેતનનું કહેલું.

ચંદની, સ્ત્રી. ચંદ્રનું અનવડું.
ચંદનું; ચંદની. (૨) યોગી. ચંદની.

ચંદનો; જી. (૩) ચંદન કાગળમાં તળાનો
ચંદનો; કિયોરી. (૪) એને ન

કુદ દર્શા કરે છે એવું એ જાનાના ફક્ત એવા

વતુ જે તે, અદો (૩) ગોળ ટપક,

આલો ૩ પ્ર. અદાવા સરસ=વધારે સરસ

અદાવત, પુ ક્ષત્રિયોની એક પેટા

સાખા (૮) રાજ્યનો મોટો સામત

અદાવુ, ક્રિ અ. આદા પ. વા,

હઠોવાણુ લાગવું

અદી, સ્ત્રી પ્રાણીને ખવડાવવાનો

કાણો. ઘોડાને ખાવાનો કાણા અદી ના

ખવી=ખડણી આપવી અદી અદાવવી=

ઘોડાને કાણો ખવડાવવો (૨) ખાત (૩)

પુષ્ટ થાય તેમ ખવડારવું (૪) લાય

ફસવત આપવી (૫) પાકન ચોખણુ કપુ

અદેરી, સ્ત્રી ઉત્તર હિંદુમાનો ખા-

લિયર રાજ્યમાનો એક કર્મો (૨) બિ

અદેરીનું.

અદેલ, પુ ક્ષત્રિયોની એ સાખા

અદો, પુ [સં. ચન્દ્ર] અદ્ર

(૨) અદ્રમા જેવો સપાટ ગોળ આપર

(૩) ગોળ સુદર અન્ત, આલો (૪)

મુખવટો, શેરા (૫) ઢક, લાગો

અદ્ર, પુ [સં] સૂર્ય મહામાનો

પુષ્કીનો ઉપમઢ, અદ્રમા (૨) આલો,

ગોળ સુદર ટપક (૩) એની સપા

(સામાસમા આ શબ્દ બહુ વપરાય છે

અદ્રમુખી, મુખઅદ્ર, વગેરે)

અદ્રક, પુ [સં] આલો, ટપક

(૨) ગોળ સુદર અન્તી (૩) કવગી,

સોરના પીળગાની આખ, ઘીલગી

અદ્રકલા, સ્ત્રી અદ્રમહાનો ગોળમો

અરા (૨) સીંચોને પહેરવાનું એક કાળા

રંગનું કપડું (૩) અદ્રમણુ કિરણ

(૪) અખોશનું એક મરેણું, આ

અદ્રકાંત, પુ [સં ચન્દ્રકાન્ત]

એ તત્તો પથર અદ્રમણિ

અદ્રકાંતા, સ્ત્રી અદ્રની સી (૨)

રાત્રિ (૩) એ- રાગ

અદ્રકેતુ, પુ હરમણનો પુત્ર

અદ્રમુખ, પુ મગવનો પહેલો

મોરવગી ગાન

અદ્રમહણ, ન [સં] અદ્ર ઉપર

પૃથ્વીની ઠાવા પડવી તે (અદ્રમહણ

પૂર્ણિમાને દિવસે થાય છે, કારણ કે ત

દિવસેજ સૂર્ય, અદ્ર અને પૃથ્વી એ-

મીધી લીટીમા આવે છે) (૨) મોટું

ઉતરી જતું તે

અદ્રઅદ્ર, પુ [સં] મહાદેવ,

જેના પાળ ઉપર અદ્ર છે એવા દેવ,

અદ્રઅદ્રમણિ

અદ્રમણિ, સ્ત્રી [સ] અદ્રમણ,

અદ્રની (૨) અદ્રના જેવું અલવાણુ આપ-

નાર આતસખાલ (૩) અદ્રમુતિ

અદ્રમુત્ર, પુ [સં] ગુધ

અદ્રમણ, સ્ત્રી [સ] અદ્રની,

અદ્રિકા (૨) એક દેશી ઓપધ

અદ્રમિંદુ, ન [સ] અદ્રની અક-

ચક્તિ મગ અને ઉપર લાગાથી ઠંકાયેલું

બિબ દેખાવ તેવું ચિહ્ન, ગોળ ટપક

અદ્રમિંજ, ન [સં] અદ્રની સપા

ટીનો આપર. અદ્રમણ, અદ્રમે પરિધ

અદ્રમણિ, પુ [સં] અદ્રકાંત, અદ-

નીમા દ્રવતો પથર (૨) સ્ફટિકનો મણકો

અદ્રમહા, ન [સં] અદ્રમહાન

(૨) ચંદ્ર અને તેને લગતા તારાઓનો સમૂહ. [ચંદ્ર; રાશી; ચંદ્રો; ચંદ્ર.

ચંદ્રમા, પુ. [સં. ચન્દ્રમસ]

ચંદ્રમુખી, સ્ત્રી. ચંદ્રના જેવા મુખવાળી સ્ત્રી (૨) ચંદ્રને જોઈ ખીલનારાં ફૂલની એક વેલ. [ચંદ્રચૂડ.

ચંદ્રમૌલિ, પુ. [સં.] મહાદેવ;

ચંદ્રલેખા, સ્ત્રી. ચંદ્રની કળા; ચંદ્રની દાર. (૨) જે નામનું એક મત

ચંદ્રવદના, સ્ત્રી. [સં.] ચંદ્રના

જેવા તેજવાળી સુંદર મોંવાળી સ્ત્રી.

ચંદ્રવદની, સ્ત્રી. જુઓ ચંદ્રમુખી.

ચંદ્રચર્મ, પુ. એક હંદનું નામ.

ચંદ્રવંશ, પુ. [સં.] ચંદ્રમાંથી

ઉત્પન્ન થયેલો વંશ; ચંદ્ર જેમો મૂળ પુરુષ હતો એવો કૃત્રિમ રાજાઓનો વંશ.

ચંદ્રવંશી, વિ. ચંદ્રના વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલું.

ચંદ્રવાર, પુ. [સં.] સોમવાર.

ચંદ્રશાળા, સ્ત્રી. મકાનની સૌથી ઉપરની મેડી. (૨) ગંગાશી.

ચંદ્રશિલા, સ્ત્રી. [સં.] ચંદ્રના

જેવી રુપરૂપ ને શીતળ ખાવરની પાટ.

ચંદ્રશેખર, પુ. [સં.] મહાદેવ; શિવ; શંકર.

ચંદ્રસ, ન. અલ્પરિચામાં થતો એક ઝાડનો સુગંધીદાર ગુંદર; રાજ.

ચંદ્રહાસ, પુ. એક પુરાણ પ્રસિદ્ધ રાત્ન. (૨) સવણની તરવારનું નામ. (૩) તરવાર.

[એક રચના.

ચંદ્રાવળી, પુ. એક રાત્ન હવિલાની

ચંદ્રાવળી, સ્ત્રી. એક છંદ. (૨)

રાધાની એક સખી.

ચંદ્રિકા, સ્ત્રી. [સં.] ચાંદની;

ચંદ્રનું અનુવાણું. (૨) દીવડી; મોરખીજી આંખ

ચંદ્રસ, ન. એક ભતનો ગુંદર; રાજ

ચંદ્રોદય, પુ. [સં.] ચંદ્રનું ઉગવું.

(૨) એક રસાયનિક ચોસડ.

ચંપક, પુ. [સં.] એક ભતનું

ખુરાબોદાર પીળા ફૂલનું ઝાડ; ચંપો.

ચંપકવરણી, ચંપાના ફૂલ જેવા સોનેરી રચની (સ્ત્રી).

ચંપકમાળા, સ્ત્રી. એક રાત્ન

ચંપતથિતું, નાસી નવું; છટકી નવું.

ચંપક, સ્ત્રી ભડા ચામડાના તળાનો

ઉપરની ખોલ વગરનો નોટો.

ચંપાવરણું, વિ. ચંપાના ફૂલ જેવા પીળા વણનું

ચંપાવણું, કિ. સ. સરીરને ચંપી

હસાવવી; મસળાવવું. (૨) ભારતને દબાવવું; કચરાવવું. [કચરાવું; સંકોચાવું.

ચંપાવું, કિ. અ ભારતને આવવું;

ચંપી, સ્ત્રી. સરીર દબાવવાવળું તે;

હાથપગના માંસના લોચાએ મસળાવવા તે. પગચંપી=પગ ચંપાવવા-દબાવવા તે.

ચંપૂ, ન. [સં.] શલપદમપ

કાવ્યરચના; કાવ્યરચનાની એક તરેહ.

ચંચેલી, સ્ત્રી. સુગંધીદાર ફૂલની એક વેલ અને તેના ફૂલ; ચંચેલી, ચમેલી.

ચાનો અને છોટો એમ દેખાડવાને બાતને

ઉપમા અપાય છે:-ચપેલીના ફૂલ જેવો બાવળ

ચપો, પુ. [સં. ચમ્પક]

સુગંધીદાર પીનાં ફૂલું એક યાદ. (ચપો બહુ સુગંધીદાર હોવા છતાં પણ બમરા તેની ઉપર જતા નથી. સીધું શુદ્ધ ને સાર એમ બતાવવાને 'ચંપાના ઊંડ જેવું' એમ કહેવાય છે.)

ચંછુ, પુ. સાંકડા મોનું પાણી ભરવાનું પાત્ર; કુંજો; મોટાં; દુઃખમજાનીશિરોઈ ચંછુડી, સ્ત્રી. નાનો ચંછુ.

ચંછુડીઓ, પુ. ઉંચા ધાત્રો હોયો.

ચમેલી, સ્ત્રી. જુદા ચપેલી.

ચા, ચાલ, ચલા, સ્ત્રી. પુ. તુળસીની જાતના ઊંડનાં મુઠાં પાન તે. (ચાનો ઊંડ જેથી ચાર હાથ હોયો થાય છે. એનાં પાંદડાં હાંખાં અને જડોળાં તુળસીના પાન જેવાં થાય છે. ચા લીલી અને કાળી એમ બે ભવની થાય છે. બે પાંદડાંનો કવાય, યાંચ છે. એમાં ખાંડ અને દૂધ નાખવામાં આવે છે. (૩) કોઈ પણ વનસ્પતિનો ઉડાળો તે. (૪) લીલી ચા; એક હાંખી પાંદડીનું ટામ જેવું યાસ. ચાદાની=ચા બનાવવાનું નાળચાણું પાત્ર; કીટલી. ચામણી=ચા માળવાની ગળણી. કિ. પ્ર. ચા પીવી=કંઈ નહિ જની સહુ. (૨) નહિ ચાલવું.

ચાઉર, ચાગોળ, સ્ત્રી. જેવરમાં અનોખા ચોરવાનું જોતર.

ચાઉસ, પુ. (અ.) ડોકા નિશાન રાખનારી દુકાનીનો હથેરી ભમાદાર. (૨) ચારણ.

ચાક, ન. [મં. ચક્ર] પેટું; (૨) ચકરદું; ચકર. (૩) પ્રમણુ ધુમરી; વમળ; કુદલી. કિ. પ્ર. ચાક ચલવું=ચારે તરફ ગવાવું; ફરવેલ થવું. ચાક થવું=તંદુરસ્તીમાં આવી જવું. હંદેડ ચાક ઉપર પીડો, ઘડો ઉવરે કે માનર=શું દરો તેને! કંઈ નિશચ ન અપાય. (૪) અ. ફકડ; સારું; ચકચકિત. કિ. પ્ર. ચાક કરવું=તેજ કરવું. (૫) પુ. સ્ત્રીઓનું અભોડામાં પાલવાનું એક ધરણું. (૬) કુવાની ગરેલી, (૭) સરાણું પેટું.

ચાક, પુ. [સં.] ઘોળો ને પોચો ખડિયો પત્થર. (પાટિયાં ઉપર લખવાને વપરાય છે.)

ચાક, વિ. (ફ.) ફરેલું (કપડું).

ચાકડું, જુ. ચાકળ. [ન જાય એવું.

ચાકખાક, વિ. હોશિયાર; કોઈથી ગાંભણું

ચાકર, પુ. [ફા.] ધરગણ કામ-કાજ કરવારો નોકર; સેવક. ચાકર નફર= નોકરિયાત માણસ. [નારી સ્ત્રી.

ચાકરડી, સ્ત્રી. ચાકરનું કામ કરનારી.

ચાકરીયાત, વિ. ચાકરી કરનાર.

(૨) ચાકરનું કરેલું; ચાકરનું.

ચાકરિયું, વિ. ચાકરીના બદલામાં મળેલું હોય એવું; ઇનામી.

ચાકરી, સ્ત્રી. [ફા.] ચાકરનું કામ તે; સેવા; ખિદમત. (૨) ફરત; ધર્મ. (૩) માંદાની માવજત; સારવાર. (૪) વૃત્તિ; આશ્ચર્ય. કિ. પ્ર. ચાકરી કરવી=નોકર તરીકે કામ કરવું. સુશ્રુષા કરવી (૨) ચપી

કરવી. ચાકરીએ જતું=નોકરી કરવા જતું.
કહે નો ચાકરી કરે તો જાખરી મળે=કોઈ
'ની સેવા કરે તો આજીવિકા મળે. (૫)
પગાર; મહેનતાણું. [વરેહ; ભાત.

ચાકલો, પુ. રેશમ કે કસળની એક
ચાકળ, સ્ત્રી. જે મોઢાંને આંધળો
સાપ; આંધળી ચાકલ.

ચાકળી, સ્ત્રી. નાનો પ્રડો; ગાજરડી.

ચાકળો, પુ. આખળિયો; આડળી.

(૨) રેંદ; મોઢી ગરગડી. (૩) ચામડાની
ગોળ નાની ગાદી. (૪) છોંતે લટકાવ-
વાનો ભરત ભરેલો ચોરસ રમાલ.

ચાકી, સ્ત્રી. [સં. ચાકી] ગોળ
ચેચવાળી ચકતી; ફીરકી. (૨) ટગળી;
ધીંગડી; પટ્ટી. (૩) ગોળ ચક્રકાર માંસડી.
(૪) ઢગલી; મોઢવું. કિ. પ્ર. ચાકી ચા-
રવી=પપી ગોઠવવી. [છરી; ચાપુ.

ચાકુ, ન. કલમ ધડવાનો નાની

ચાકુ, ન. ઉપસેલો કાથ; ચક્રમું;

કીમણું. (૨) વાહિયું (ખજારું).

ચાકુપ, વિ. [સં.] ચક્ર સં-
ખધી. (૨) પ્રત્યક્ષ. [પાવડી.

ચાંખડી, સ્ત્રી. સાડાના ભેટ; ખડા;

ચાખણું, ન. અમાણું; ચાખવાનું

મન થાય એવું ને તે.

ચાખવું, કિ. સ. [સં. ચપ]

છામથી સ્વાદ લઈ લેવો; અનુસવ કરવો.

(૨) ગુણદાય ભતે અનુસવવા. (૩) ચોકું

ખાતું; છલે લગાડવું. [(૨) ચાકલો.

ચાખળિયો, પુ. આખળિયો; આડળી.

ચાચર, સ્ત્રી. માતાના મંદિર આગ-
ળનો છુલ્લો સાગ; મંદપની બહારનો
ચોક. (૨) નહેર ખુલ્લી જગા.

ચાચરિયાં, ન. મામદેવતાના ગણ;
ચકલાનો ગણ. (ચાચરિયું=ચકલાનું.)

ચાચરું, ન. કપાળ; ભાલ.

ચાચાચુચું, વિ. દાધારીચું; કમચકલ.

ચાચો, પુ. [હિં.] ખાપનો
સાઈ; કાઠો.

ચાટ, વિ. ભોંટું; રામિંદું. કિ. પ્ર.
ચાટ પરવું=ભોંટું પરવું; ધારતા હોઈએ
તેમ નહિ બનવાથી રામખાટું, (૨) સ્ત્રી.
લપડાક; તમાચો. (૩) મહેલું. (૪)
ખાવાનો મળકો; છલની લોહપતા. (૫)
[ચાટય] સ્ત્રી. કુતરાં અને ખીમં પ્રાણી-
એને મટિ એડવાટ નાખવાનું ધોળ-
માંનું કુંકું. ર. પ્ર. કુતરાની ચાટ=ગંધાતી
નકારી સ્ત્રી.

ચાટકો, પુ. [સં.] સખત
લાગણીની અસર; ચટકો; ગુસ્સો. (૨) ટોચો.

ચાટણું, ન. ચાટીને ખાવાનું તે.
(૨) લેલ ઓપધ.

ચાટણિયું, વિ. ખાવાની લહુતા-
વાળું; ખાઈધરું. (૨) લોચખાક. (૩)
ખુશામતિયું.

ચાટણું, ન. મોઢું લેવાની ખાપ;
દર્પણ. (૨) સપાટ સપાટીનો. સ્વચ્છ
ચક્રચકિત ખંડ. (૩) જમીનસરસી
પથરાઈને કમતી વનસ્પતિ. [ચાખ્ખોસિકો.
ચાટલો, પુ. રૂપિયો; ચક્રચકિત

આટવું, કિ. સ. છસથી ખાટું;
રસ લેવો; ચૂસું. (૨) સ્વાદ લેવો;
ખાખવું. (૩) ખુશામત કરવી; આદી નહું.
આટવું, કહેવું હોય આટિ દંઠ જેટલોય?

આટવો, પુ. લાકડાનો કટકો. (૨)
દોડી ચલાવવાનું કહેવું [ખુશામત
આટું, ન. [સં.] મીઠું લાપણું;
આટુંકાર, વિ. [સં.] મીઠા-
જાણું; ખુશામતિયું; ખોટી પ્રસંસા કરનાર
આટુંકું, વિ. [સં. ચાટું]
ખુશામતિયું; લાંચિયું. (૨) ખાવાની લાલ-
સાવાણું. (૩) ચિખાવણું.

આટ્ટકિતિ, સી. [સં.] ખુશા-
મત; મીઠા જોલ. [આટ્ટું.

આટો, પુ. નાનાં બાળકો મારેનું
આટું, ન. આટું; ડાઘ; ચકાચું.

આડ, સી. આનંદ; ચીવટ; ખંત; કાળજી.

આડવું, ન. [સં. જાર-ક]
નરુસ; ખાતમીદાર; છુપી ખબર મે-
ળવી આપનાર. [આધવાની મેળ.

આડસરી, સી. તંબુની દોરીઓ
આડિયું, વિ. જેને કાઠ વાત ખીજને

પ્રિય થવા મટિ કહેવાની દેવ હોય તે;
સુગંધીખોર. પુ. આડિયો. સી. આડિયણું.

આડિયો, પુ. આદી સુગંધી કરનારો
માણસ. (૨) સુકડો લાલચિંજર જેવો
માણસ. (૩) નિંદાજાત્ર માણસનું પુતળું.
(૪) ગામ કે કુંચિયાનો નકારો માણસ.

આડી, સી. એકની ચારેથી ખીજની
ખોટી વાત સાંભળી લઈ ઠાઠને પ્રિય

થવા કહેવી તે; સુગંધી; નિંદા. કિ. પ્ર.
આદી કરવી-ખાવી-એક નલે ખીજને
મટિ કહેલી બાળત તેને વણાવવી. આદી-
સુગંધી-એકની વાત ખીજને પ્રિય થવાને
કહેવી તે. [દેવ હોય તે.

આડીખોર, વિ. જેને આદી ખાવાની
આડું, નં. વચમાં ખાડાવાણું દીવો
મુકવાનું ચક્રું. (૨) જેમાં દંઠક માથ એવું
પહેણું ખામણું. (૩) ચહેરો; ડાહ્યું; મોં.

આણકચ, પુ. ચંદ્રગુપ્તાના કાળમાં
ચણેલા એક સમ્યક્સર્વકુસાળ મહાપુરુષ
(એણે સત્તનીતિ અને નીતિ લખેર ધણું
લખેલું છે. વાત્સાલ્યને નામે એણે કામ-
સાસ્ત્ર; આણકચને નામે અર્થસાસ્ત્ર,
કીર્તિલ્પને નામે નીતિ, અને વિષ્ણુગુપ્તને
નામે ધર્મ કે મોક્ષ સાસ્ત્ર લખ્યાં છે.)
આણકચનીતિ=કપતનીતિ. (૨) નીતિને
વહેવારના શ્લોકનું એ નામનું એક પુસ્તક.

આણક, ન. [સં.] એક પંખી;
સકૃપતરરથો ખપેયો. (એમ કહેવાય છે કે
આ પંખી તરરથું રહે છે પણ વરસાદનાં
ફોરાનુંજ ચાણી પીએ છે, ખીજું પાણી
પીવું નથી. ચોખાસાની સાંખાતમાં આ
પંખી 'ખીક ખીક' બોલે છે.)

આતરમ, ન. ચંચાલતા; લવાલી;
લવાલોનો ચુકલો.

આતરડું, કિ. સ. ચળાવડું; ખસેડડું.
આતરી, સી. તરાક. (રેટિયાની)

આતુરી, સી. [સં.] ચતુરાઈ.
(૨) ચાલાજી.

આતુર્ભાસ, પુ. [સં.] ચોમા-
સાના ચાર મહિનાનો સમય તે. (૧)
વિ. ચાર માસનું આતુર્ભાસ્ય=ચાર માસ
સમી કરવાનો એક વૈદિક્યત્વ; એક
પૌરાણિક મત. [હાપણ]

આતુર્થ, ન. [સં.] ચતુરાઈ;
આતુર્વેદી, પુ. [સં.] ચાર
વતિઓ તે. બ્રાહ્મણ, દક્ષિણ, વેશ્ય અને
દ્રવિડ. (૨) ચારે વલ્લેએ જાળવતો ધર્મ.

આતુર્વેદ્ય, વિ. [સં.] ચારે
દેશો અભ્યાસી; ચારે વેદનું.

આદર, સ્ત્રી. ધોળા કપડાનો લાગી
કરો; ચિંતાડી; આહાહ. (૨) કન. (૩)
!યરાયેલા પાણીનો તેવો દેખાવ. (૪)
મેઢણ; ઢાંકણ; છત. ફૂલની આદર=ફૂલની
!ળાઓનું આદરણ આદરપાટ=આદરના
કાનો વાકો. વિ. પ્ર.ગાયે આદર આદરવી=

શ્વાતપતુ કારણ કૃત કરવું; દેવાણું કાઢવું.
આદર, ન. આદરથી મોડું અને
મેટું પાવરાણું; જહું ઢાંકણ; આહાહ.

આદાની, સ્ત્રી. આ બતાવવાની
ભરવાની નાળચાણી લોટી; કીટલી.

આનક, સ્ત્રી. ખંત; કળજ. (૨)
!કા; બોધ. [નાની ચોટલી.

આનકી, સ્ત્રી. નાની જામરી;
આનકું, ન. બહીને ઢંગડાજા વગર-
જામરી.

આપ, ન. [સં.] કામરું; પેનુપ.
આપકો, (આપકો), પુ. આણુક;
ટો. (૨) ટાણો; મેણું. (૩) ચપકો.

આપચીપ, સ્ત્રી. ઠીકઠી કર્યા કરવું
તે; ટાપીપ. (૨) સારે ખોદું કર્યા કરવું
તે; વિહાર.

આપચીપિયું, વિ. આપચીપ કર્યા
કરે એવું; ચાંપણું આવણું. (૨)
કસણિયું; કંલુસ.

આપટ, સ્ત્રી. કપડાક; તમાચો;
આપટ. (૨) ચારપટ વાણું દોડ્યે એવું તે.

આપટિયું, ન. પીળા રંગનું વપટું;
નંગ. આપટિયાં=કોઠીયાંની ભેટી.

આપડો, પુ. જેડ તરફથી સાંધા
સજડ રાખે એવો પટ્ટો; બંધ. (૨) ભેમાંથી
વસકાય નહિ એવો પ્રતિબંધ. (૩) જે
હુધ્એનો મોટો કુવો.

આપણુસી, સ્ત્રી. [સં. ચાપલ્ય]
ચતુરાઈ બતાવવાને ચાંચી ચીપીને બોલવું
તે; ચિંતાવણાપણું. (૨) પવરાણ; રોખી.
(૩) ખુશામત.

આપલ્ય, ન. [સં.] ચપળપણું;
ચંચળતા. (૨) ચિંતાવણાપણું; વગર-
વિચારું વચમાં બેસતોશ કરવું તે;
બદુબોલાપણું.

આપુ, ન. ચાક; ચપુ. (૨) ચાં-
ચણું; જાંબલી. (૩) હાથપગનાં આંગળાં
પાસેનો ચપટો નાનુંક અવચર; ચાપણું.

આણક, છુ. આણુક.

આણખો, (આપકો, આણકો), પુ.
લાકડીને હેટે ચુંબેલી દોરીવાળો દારદો;
આણુક. (૨) લાગણી થાય એવાં વચન.
આણુક, સ્ત્રી. આણખો. (૨) આનક-

દાર સિખામણ; મેણું. (૩) ઉત્તેજન
આપે એવી વસ્તુ વગેરે તે. ચાણકસ્વાર
પ્રયોગી કેળવનાર.

આમ, ન. [સં. ચર્મ] આમડું;

ત્વચા; ખાત. [ભદ્રગરની ચેરી.

આમખેડું, ન. મહારીત્રી ઓળી;

આમચીમહિયું, વિ. ઢેંગી આમડી

ચઢી ગઈ હોય એવું; સુકુંખળખળી મથેલું.

(૨) ચાડિયું; ચીકણું. (૩) કંભુસ.

(૪) આમાચીડીયું. [સ્ત્રીમન

આમચોરી, સ્ત્રી. બ્ધસિચાર; પર-

આમનું, સ્ત્રી. આમડી ઉપરની ન્હ.

(૨) ત્યાં ચોંટ્યું ત્યાંથી ઉખરે ન નહિ
એવું તે તે.

આમડું, ન. સ્ત્રીર ઉપરનું મારનું

ચાંડું; રોળિ. (૨) વિ. ચીકણું. [ચીવટ.

આમડ, વિ. આમડા જેવું; ચીકણું;

આમડિયેલું, સ્ત્રી. આમડિયાની સ્ત્રી.

આમડિયો, પુ. આમડાં સાફ કર-

નાર; ચમાર. હઠે આમડિયા વધે ગઈ =
પરિચયથી વિરહલા ઓળી લઈ.

આમડી, સ્ત્રી. [સં. ચર્મ]

મણીનાં હાડમાંસ ઉપર ને ટાંછણપ પડે
હોય તે; ત્વચા; ખાત; આમડું; ખાત.

(૨) સ્પર્શોન્દ્રિય મનુષ્ય વગેરેનું ને ના-
નુક પડ તે આમડી અને ઠોર વગેરેનું

ને નહું પડ તે આમડું. આમડીત્વની =
ખૂણ માર ધડવો. આમડી આવવી = વાગવું.

આમડું, ન. બહો મળજીત ને ચીવટ

આમડી; ખાત; ત્વચા. (૨) જાડની છાલ;

દાઢ વસ્તુ ઉપરનું ચીકણું, મળજીત હાંકણું.

કિ. પ્ર. આમડું જમાડનું = મારડું. આમડાં
સુંઘવાં = સત્ત્વ વગરની વસ્તુમાંથી રસ
લેવાને મથવું. હઠે આમડાનું તાણું = છવતા
હવની રળેવાળી તે; ધરતું ધરડું માણસ.

આમર, ન. [સં.] લાંબા વાળની

ચમરી; ચમર. (૨) એક રાત્રિચિહ્ન.

(૩) દલિતાને એક ઢાળ.

આમરસ, પુ. સ્તિરસ; સ્પર્શોન્દ્રિય-
દ્વારા મળતો આનંદરસ.

આમાચીડીયું, ન. નાના વાગોળની
ખડનું એક ધરમતુ રાત્રિચર પંખી.

આમાચેળ, સ્ત્રી. હાંદર. (૨) ચા-

માચીડીયું. [(૨) ધાંતરો.

આમીકર, ન [સં.] કુર્ણ; સોડું.

આમીકરણ, પુ. સુતરાત્તને એક

પ્રસિદ્ધ રાત. (૨) પુષ્પરાત્તનો એક મોટો
સામંત.

આમીડા, સ્ત્રી. [સં.] રાખવાડન-
વાળી એક ઉચ્ચસ્વરૂપ દેવતા; દેવી ચાંડિકા.

આમીદિયું [સં. ચર્મોદીપનમ્]

સ્પર્શોન્દ્રિય ઉદીપન વાય એવો ને સ્પર્શ
તે; આડપણું; ચાંદણું; ચેપ્ટા; ચાળો.

આમોલી, સ્ત્રી. ચાળાકરવાની સાવ-

ખા; ચાંદણ કરવાની ટેવ. (૨) વાતને
સંભાવવાની આદત. (૩) મોટાઈ; બ-

દાસ. (૪) નજરાં.

આમણી, સ્ત્રી. ચઢાવના; ચાહ;

આમ. (૧) વધેલ; પ્રીતિ.

ચાર, [સં. ચતુર] બે ને બે;

(૨) ધણું. (૩) અરૂપ; ચોડ. (૪)

ખાતમીદાર; સુમદ્વત; ચર. ૩. પ્ર. ચાર-
દાણા=કંઈ માલ નથી એવો અર્થ ખતાવે
છે. ચાર ખુટ=તમામ; ચારે ખુણાએ. કિ.
પ્ર. ચાર આંખો થવી=કોયે ભરાવું.

ચાર, પુ. [સં.] છુપી ખાતમી
મેળવી આપનાર દૂત; ભસુસ. (૨) કાસદ;
ખેપિયા. (૩) સ્ત્રી. લીલું ધાસ; ચારો.
(૪) આચાર; રીતિ. (૫) ચતિ. ચારક=
ચલાવનાર; ગાયો વગેરેને ચરાવનારો;
ગાવાળિયો.

ચારકણું, વિ. ઝીણું દળેલું નહિ
પણ મોટા મોટા કકડા રહે એમ ભરડેલું
નહું ખાણ.

ચારકોસ, પુ. [ર્જ.] કોયસો; કોસસો.

ચારખાની, સ્ત્રી. એક ભવનું સુત-
રાલ કપડું. (ચોકડીની સાતવાણું.)

ચારખુણિયું, વિ. ચાર ખુણાવાળું.

ચારગણું, વિ. ચાર વાર વધારે હોય
એવું; ચોગણું; ધણું વધારે.

ચારચમુ, પુ. [સં.] ફાતની
આંખે દેખનારો તે; રાજ.

ચારભામે, પુ. ઘોડાની પીઠ ઉપર
નાખવાનો એક સામાન.

ચારક, સ્ત્રી. ચાર પૈડાંનો રથ; ખગી.

ચારણ, પુ. રાખને આથયે તેનાં
વખાણ અને કીર્તન કરીને આશ્ચર્યકા
દરનારી એક ભતિ; ચંદીબન.

ચારણી, વિ. ચારણ સંબંધી; ચા-
રણને લગતું. (૨) ચાળણી. ૩. પ્ર. ચા-
ળણી સ્વચ્છ=સારી ચાળણી હોય તો સારી
ખાખત મહણ કરવી તે.

ચારણો, પુ. મોટી ચાળણી.

ચારનેત્રો, પુ. છુપા દૂતોથી વાત
બાલનાર. [ટલી; ખાટલો.

ચારપાઈ, સ્ત્રી. ચાર પાયાની ખા-

ચારવાલી, સ્ત્રી. ચાર વાલ ભારનું કાઠણું.

ચારણું, કિ. સ. [સં. ચર્]

ચરે એમ કરવું; ચરાવવું; ખવડાવવું. (૨)

સિંચવું; છાંટવું. (૩) યુક્તિથી ચલાવવું.

ચારસે, વિ. ગણતરીએ ચાર વારે

સો સો યાચ એવું; ચારસો.

ચારસો, વિ. ચારસે. (૨) પુ. જેની

ચારે ખાનુ સરખી હોય એવું કપડું;

ચારસો. [ભમુસી.

ચારામીરી, સ્ત્રી. ચરામણી. (૨)

ચારિત્ર, ન. [સં.] આચરણ;

વર્તણૂક. (૨) રીતભાત; ચાલચલગત.

ચારિત્રિક, [સં.] ચારિત્રસંબંધી

ચારિત્ર્ય, ૦ ન. [સં.] ચરિત;

રહેણી કરણી; રીતભાત.

ચારિત્ર્ય, ન. ખેતરોમાં ફરી. લીલું

ધાસ કાપી સાવનાર (માણસ). (૨)

લીલી ચાર કાપી કાપીને તે નાંખવાની

ઝાણી (કપડું). (૩) વિ. જેમાં ચાર જ

ચતી હોય એવું (ખેતર).

ચારી, વિ. [સં. ચારિત્ર.]

ચાલનાર. (૨) વૃત્તવનું એક અંગ.

ચારી, (ચ્યારી), સ્ત્રી. મોટી રસોઈ

માટે ખોદેલો લાંબો ચુલો; ચર. (૨) અગ્નિ

અગ્નિચક્રને કુંડ. (૩) ચ્યારી; અગ્નિ-
વાળું ખેતર.

ચારુ, વિ. [સં.] મુંદર; રૂપાણું;
મનોહર ચારુશીલ=જેનું શીલ સાદું હોય
તે. ચારુતર=અહુજ મુંદર ચારુગાત્રી=જેનાં
ગાત્ર મનોહર હોય એવી સ્ત્રી. (૨)
ન. કુંકુમ.

ચારુતા, સ્ત્રી. [સં.] મુંદરતા;
મનોહરતા. (૨) તાલગી.

ચારુવતા, સ્ત્રી. એક માસના સામટા
ઉપવાસ કરનારી સ્ત્રી.

ચારું, ન. ખોદીને પરતર રાખેલું
ખેતર. (૧) વારંવાર ચાર ટોચાવાથી
પટેલું ખાલું; આંટણ [લગભગનું

આરેક, વિ. આશરે ચાર; ચારની
આરેગમ, અ. ચારે તરફ; આસપાસ.
આરેતરફ, અ. આરેગમ; ચારેબાજુ.
ચારો, પુ. પશુપંખીનો ખોરાક;
નિહાર (માંસ, અનાજ, માંદડાં, છોડા, વગેરે).

ચારોળી, સ્ત્રી. શુવાર જેવાં પણ
પોચાં અને એક જતનાં તૈલી બી. (એ
મિઠાઈમાં નાખવાના કામમાં આવે છે.)
ચારોળું, ન. ચારોળીનું ફળ (૨)
ધૂળ; રજ.

ચાર્પૈશ, પુ [સં.] એક અની-
શ્વર વાદી અને નાસ્તિક મતનો વાર્કિક;
નાસ્તિક (બૃહસ્પતિનો આ એક સિધ્ધ
હતો. તે ઈશ્વરને અને પરલોકને માનતો
નથી. તેના મત પ્રમાણે સુખ એજ આ
જીવંતનું મુખ્ય લક્ષ્ય હોવું જોઈએ. અને
તે માને છે કે જન્મ ગોળ ને ચોખા વગેરે
ના સંયોગથી મધમાં માહકતા ઉત્પન્ન
થાય છે તેમ પૃથ્વી, જળ, તેજ અને

વાયુ એ ચાર ભૂતોના સંયોગથી ચેતન-
તા ઉત્પન્ન થાય છે તથા એ ચાર
જ્ઞાનોના જુદા પડવાથી ચેતનતા નાશ
પામે છે. અને આ પ્રમાણે નારા યથા પછી
તેનું ફરીને ઉત્પત્ત યતું બનતું જ નથી.
વળી તે પ્રત્યક્ષ સિવાય કોઈ પ્રમાણને
માનતો ન હતો. તે કહે છે કે ઇદ્રિયોથી
પ્રત્યક્ષ જાણાર્થ હોય તે જ જ્ઞાન ખરું છે,
અને ઈશ્વર કે પરલોક કંઈ જાણાર્થ નથી
માટે તે ખોટાં છે. ખાલું પીડું, મુખ
ભોજનવાં અને મોજમજા કરવી એ જ
ખરું છે. પ્રાણી મરી મરું એટલે ઘઈ જાયું).
(૨) ચાર=ચારું-મીઠું+વાર=ખોલેલું=તરત
લોકને મળે હતરી નય એવું ખોલનારો તે.

ચાલ, પુ. [સં. ચલ] ચાલ-
વાનો નિયમ; ધનુષ; રિવાજ; વ્યવહાર;
રહિ; આચાર.

ચાલ, (ચાલ્ય), સ્ત્રી. [સં. ચલ્]
ચાલવાની પદ્ધતિ; દબ, હટા; ગતિ. (૨)
વર્તણૂક; રીતભાત. (૩) ટેવ; આદત. (૪)
પાઘણપને બાંહેલું અને ઘણી ઓરડી-
ઓવાળું મકાન; ચાલી. (૫) ખેલ;
પ્રકાર; ક્રિયા. [નિર્ધંતા; પ્રવર્તક.

ચાલક, વિ. [સં.] ચલાવનાર;
ચાલચલગત, સ્ત્રી. રીતભાત; વર્તણૂક.
ચાલચલણ, સ્ત્રી. આચરણ; વર્ત-
ણૂક; રીતભાત. (૨) કરતાકારવતાપણું. (૩)
ચારિત્ર; શીલ.

ચાલચલણિયું, વિ. થોડો વખત
કામ લાગે એવું; કામચલાઉ; ચાલચલાટ.
ચાલણુગાડી, સ્ત્રી. નાનાં બાળકોને

ચાલતાં શીખવવાની ચાહી; કેલણુગણી.

આલણુયુલો, પુ. ફરતો ચુલો.

આલણુ, વિ. આલ્યા કરવું હોય તેવું; નરી. (૨) વર્તમાન; હમણાં. (૩) હપથેથી; કામ કરવાને લાઘવ. કિ. પ્ર. ચાલણું કરવું=નરી કરવું. ચાલણું થવું=ખસી જવું; મરી જવું.

આલણુડાર, પુ. ચલાવનાર; લઈ જનાર. (૨) ચાલનાર.

આલણુ, કિ. અ. [સં. ચલ]

એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાપર જવું; હિંડવું; હાલવું; ખસવું; ફરવું. (૨) પ્રવર્તમાન હોવું. (૩) નિર્વાહ થવો; નીજવું. (૪) ટકવું; થકોંચવું. (૫) વહેવું; વાવું. (૬) કમડવું. (૭) કહે તેમ થવું; અમલ થવો. (૮) અનુસરવું; વર્તવું. (૯) ખસ થવું; પુરું હોવું.

આ ધાતુ જુદા જુદા રાખેલો સાથે સહાયમાં જોડાતાં જુદા જુદા ધણા અર્થ બતાવે છે:-(૧) અકલ ચાલવી=મતિ પહોંચવી. (૨) કલમ ચાલવી=સુચોટ અથવાખંધ લખતાં આવડવું. (૩) ગાડ ચાલવી=મજ વલા કરવો. (૪) ધર ચાલવું=મુજરાત મણું; સ્ત્રી પુરુષ વચ્ચે સંધ હોવો. (૫) છરી-કાતર-તલવાર ચાલવી=છેદાછેદી કે કાપાકાપી થવી. (૬) છાની ચાલવી=હિસ્મત હોવી (૭) જલ ચાલવી=ખડુબોલ્યા કરવું. (૮) જલ ન ચાલવો=આનાકાની કરવી. (૯) પગ ચાલવા=રાક્તિ-બળ હોવું. (૧૦) મોં ચાલવું=ખાધા કરવું. (૧૧) રાજ ચાલવું=સત્તાથી

કર્ચ થવું. (૧૨) રાજ ચાલવો=મરફી કલ્પાદિનું પ્રસરવું. (૧૩) હાથ ચાલવો=મારવું; ઉદાર થવું. વગેરે.

આલાઈ, વિ. [સં. ચલ]

વરત સમજી બચ એવું; ચતુર; ચંચળ; ચપળ; કોઠથી છેતર્યું કે ફસાવું બચ નહિ એવું; જીવહારકુશળ; ફક્.

આલાઈ, સ્ત્રી. ચતુરાઈ; ફક્તા; પટુતા; કામ કરી લેવાની સફાઈ. (૨) પૂર્વતા. કિ. પ્ર. આલાઈ કરવી=સફાઈ થી છેતરવું; યુક્તિ કરવી.

આલી, સ્ત્રી. હારખંધ ધણી જોર-ડીંગોવાણું લાંબું મહાન; માળો; ચાલ.

ચાલુ, વિ. પ્રવર્તમાન; હમણાં; ચાલણું હોય એવું; વર્તમાન.

ચાલુક્ય, પુ. મુજરાત ને દક્ષિણમાં પ્રખ્યાત થયેલો એક રાજવંશ.

ચાલ્યું, અ. ચાલશે, કરી. ખેર, નીજશે, એવા અર્થમાં વપરાય છે.

ચાવડી, સ્ત્રી. રાજમહેલની આગળ પહેરેલી રોને બેસવાની દેવડી; ધાણું. (૨) ચાવડા ભતિના રજપુતની સ્ત્રી. (૩) વિ. ચાવડાઓ. (૪) મુસાફરોને વિરામો લેવાનું સ્થાન. [(૨) ના. ચાઈં.

ચાવડું, વિ. ચાવણું; વાતોઈં. ચાવડો, પુ. [સં. ચોરા]

ચાવડા નામના રજપૂતમાનો એક તે; ચાવડા વંશનો પુરુષ.

આવણિયાં, ન. આવવાને કામ આવે એવું એ કંઈ તે; જડબાં; ડાચાં; દાહો; દાંત.

આવણું, ન. [સં. ચર્ચણ]

ઘણું કોણે આવીને ખાવાનું ને તે. (૨)

ખાવાનું; ગુજરાત (૩) લાચ રૂસવત

આવરે, પુ. કરતીરો છવ; માકડ

આવણ, પુ. [દે. ચાડલા]

આખા; ભાત.

આવણાં, ન. લક્ષ્યાં; નજરાં. (૨)

આવીઆવીને ખુરામતના બોલ બોલવા તે.

આવણું, કિ. સ. [સં. ચર્ચ]

ઘડ ને દાંતથી કચરવું. (૨) ચર્ચણું; ચાંપી

ચાંપીને વારંવાર એકની એક વાત કર્યા

કરવી; નિંદણું. આવી ખાણું=સાંભળી કચ-

રીને ખાઈ જવું; ચૂસી જવું. (૨) વગો-

વણું; નિંદણું. આવીને કુચો કરવો=નિ-

સરખ બતાવી દેણું; ચૂસી લેવું.

આવળ, સ્ત્રી. ચાર નાની હળપુણી-

આવાણું ખેતીનું બોલાર; ચાર ફળાંવાળી

નાની ચેરણી. (૨) પુ. ચોખા (આવળ).

આવણું, વિ. ચીપીચીપીને બોલનાર;

ચાંપણું; ચિખાવણું.

આવી, સ્ત્રી. કુંચી; કિલ્લી; કળ;

ચાંપ. કિ. પ્ર. આવી આચવી=અડાવણું;

હરેરણું; સમળવણું.

આણું, કિ. સ. પ્રીતિ રાખવી. (૨)

છમણું; પસદ કરવું. (૩) આહણું, ચહાણું,

ચહાણું, ચા'ણું, ચાહાણું.

આણ, પુ. [સં.] એક જાતનું

લીલી પાંખોવાળું કળરના જેવું પંખી

(પંખીઓ તેના શુકન લે છે.)

આસ, પુ. હળપુણીને લીધે ખેતર-

માં ને હણ આંક ખરે છે તે. (૨)

એ આંકમાં ઉમેલા અનાજના છાડની

હાર; બોળ. (૩) ગુસ્સાન; ટોલે; ધટ.

આસણી, સ્ત્રી. ચળખાડના પાણીને

ખૂળ ઉકાળી તાર નીકળે એવું ધાડું

ચોકણું બતાવવામાં આવે છે તે. (૨)

ખેતરમાં ચાસ ધાડવાની ને ક્રિયા તે.

(૩) કસોટી; તપાસ. (૪) માસલો; ન-

મુના માટે જુડું રાખેલું અવરોપ. કિ.

પ્ર. ચાસણી કરવી=ખૂળ ઉકાળવું.

આસણું, કિ. સ. ચાસ ખરે એમ ખેડવું.

આસિયાધડિ, પુ. પાણી ખાયા

વગર માત્ર જમીનમાંના ભેજને લીધે પા-

ડેલા ને. પડ તે; વગર પાણીના પડ.

આહ, પુ. [સં. હરસાહ] પ્રેમ;

ખ્યાર. (૨) હમજોડો; ભાવ; ઈચ્છા;

અભિલાષ (૩) આદર (૪) સ્ત્રી. આનામની

વનસ્પતિ અને તેના કાદો તે.

આહક, વિ. આહનાર; પ્રેમ; હેતાળ.

આહન, વિ. ભરેર; ખુલ્લું; ઉપાડું.

છમોક. [ચહાવના=આવ; પ્રેમ; ખ્યાર.

આહના, સ્ત્રી. ચા'વના-આહના-

આહણું, કિ. સ. પ્રીતિ કરવી;

છમણું; પસદ કરવું. [નીચેનો મુલતો ચેર.

આળ, સ્ત્રી. અંચરખાનો કેડની

આળણ, ન. ચાળતાં ને કચરો

રહે તે; શુલ્ક; કસ્ટર; ચળામણ.

આળણી, સ્ત્રી. ચાળવાનું કણું

કણાંવાળું પાત્ર; ચાણી; ચારણી.

આળવણી, સ્ત્રી. ચાળવું તે;

શુક્રિસર ફેરવણું તે; સ્થળાંતર કરવું તે; ફેરવદલી.

ચાળવણું, કિ. સ. ચતુરાઈથી ફેરવણું; જેમ સાથે લાગે અને ફેરવેલા ચાલ તેમ ચાળવણું; ઉપલાવણું.

ચાળણું, કિ. સ. સરખા કદની વસ્તુથી તેમાં લખેલી ખોદી વસ્તુ જુદી પાડવી; છણવું; માળવું. (૨) આમ તેમ ફેરવણું; ઉપલાવીને ફરી ચાળવણું.

ચાળા, પુ. [સં. ચલન]

કોઈના ચલનવલનનું અનુકરણ તે. કિ. પ્ર. ચાળા પાડવા=ખીજીનું માણસ કરે તેમ કરીને તેને ચાળવણું. (૨) અભિનય; નખરાં; લટકાં. (૩) આનાકાની કરવી તે; રિસાવું તે. ચાળાખોર=ટિંખણી; નખરાં-ખાત. ચાળા કરવા=સાવ હોવા છતાં આનાકાની કરવી. [લટકાં (૨) આનાકાની.

ચાળાચસકા, પુ. નખરાં; હાવભાવ;

ચાળી, સ્ત્રી. બડરી. (૨) વિ. ચાળીરા; ૪૦

ચાળીરા, વિ. જેમાં ચાર વાર દસ હોય એવી સંખ્યા; ૪૦.

ચાણું, ન. મેટું; માડું.

ચાળો, પુ. [સં. ચલન]

અવયવના ફેરવાનો જે બ્યાપાર તે; હાવભાવ; અભિનય; અંગચેષ્ટા; છટા; લટકા. (૨) ચેષ્ટા; ક્રીડા; ચિહ્ન; રોજ; ઢંગ. (૩) છાપડું ચાળનારો.

ચાઈ, સ્ત્રી. [સં. ચન્દ્રક]

કપાળ વચ્ચે કરવામાં આવણું ચંદન કંકુ વગેરેનું તિલક તે; ચાંદલો; શીલું. (૨) વિ. રામિંડું; ખસિયાણું.

ચાંખડ, વિ. ગરીબ.

ચાંખડાઈ, સ્ત્રી. ગરીબી. (૨) ગરીબીનો ખાલી ઢાંગ કરવો તે.

ચાંગણું, ન. ચાપણું; ચાર આંગળાંની અંજલી; પંજી. (૨) ચાર આંગળાંની વચ્ચે રહે અથવા માય એકંદ્રું તે. (૩) વિ. ચોડું; જતા.

ચાંગી, વિ. [ફા. ચંગા]

ચોરાની એક જાત.

ચાંચ, સ્ત્રી. [સં. ચંચુ] પંખી.

આનું અણીદાર પાતળું-લાંબું મોં; ચંચુ ટુંડ. (૨) મૂળમાં બની અને છેડે પાતળી એવી ચંકુ આકૃતિ તે. (૩) ચંચુ એવી હરણાઈ આકૃતિ અથવા પકડ તે; સાધુસી. કિ. પ્ર. ચાંચ ઉપડવી=જોડવા માંડવું. ચાંચ ખુપવી=પ્રવેશ થવો. ચાંચ ચડવું=જવાવું; નિંદાવું. ચાંચ મારવી=માણું મારવું. ચાંચ જાળવી=સ્વાદ લેવો. ચાંચમાં લેવું=કબજમાં લેવું.

ચાંચડ, પુ. એક નોનો હંડતો સ્વેદન જાંત. (આ જાંત ઢોર અને હંડર વગેરેના શરીર ઉપર થાય છે. કેટલાક ચેષ્ટી જેમ તે એક ઢંકણેથી ખીજે ઢંકણે ફેલાવે છે.) [ચાકાકી.

ચાંચદય, ન. [સં.] ચચળતા;

ચાંચવો, પુ. જમીન ખોદવાનું લોખા.

ચપટા ફળનું એકર; ત્રિકમ. (તેને ચાંચના જેવું ફળું હોવાથી તે ચાંચવો કહેવાય છે.)

ચાંચિયો, પુ. વહણો ઉપર હુંટ ચલાવવાનો ધંધો લઈ એટલા દરિયાઈ

લૂંટારાઓની તત્તલો માણસ (૨) ચાંચ વાળો ને તે; ચાંચિયાં જાડાન=લૂંટનારાઓનાં વડાણ.

ચાંચું, અ. કંઈ પણ જોણું તે; આનાકાની કે વિરુદ્ધતામાં કંઈપણ કરવું તે.

ચાંદી, સી ચુંદી. (૨) ખાલી જાડાઈ.

ચાંડાળ, પુ. [સં. ચાળદાલ]

અયંકર કર્મ કરનાર માણસ; થાપી માણસ; ચામરિયો; ખાસપો; ભગી.

ચાંડાળણી, સી. ચાંડાળની સી; થાપી-કૂર કર્મ કરનારી સી.

ચાંદ, પુ. [સં. ચન્દ્ર] ચંદ્ર;

ચાંદી. (૨) [ચન્દ્રક] પદક; માન અથવા ક્ષેત્ર કામની સાબરસી બદલ મળેલું ચક્રું. (૩) દીલા-ટપકા જેવું પશુના માથાપરના વાળમાંનું ધોળું ચિહ્ન.

ચાંદની, સી. ચાંદની; ચંદ્રપ્રકાશ; નયોત્તમા. (૨) વિ. ચંદ્રપ્રકાશવાળી. (૩) છતાં; ચંદરવો.

ચાંદખીજ, સી. અમાસ પછી નવો ચંદ્ર દેખાય તે બીજ; ચાંદરાત.

ચાંદરહું, જુ. ચાંદરણું.

ચાંદરણી, સી. તારો; નાનો ચક્ર-ચકિત તારો. (૨) ચંદની; ચાંદની. (૩) અજવાળાવાળું ચાંદું.

ચાંદરણું, ન. ચંદ્રનું અજવાળું. (૨) તારાઓનું અજવાળું. (૩) અજવાળાવાળું ચાંદું; ચાંદરહું.

ચાંદરાત, સી. શુદ્ધ પક્ષની ને પહેલી સાંજે ચંદ્ર દેખાય છે તે; અજવાળો બીજ. (મુસલમાનો ચાંદરાતને

મહિનાનો છેલ્લો દિવસ ગણે છે અને બીજ દિવસથી પહેલી તારીખ ગણવા માંડે છે.)

ચાંદરું, વિ. [સં. ચન્દ્રક] ને દોરના કપાળમાં કે સરીર ઉપર ધોળાં ધોળાં ચાલ હોય તે; ચાંદાવાળું. (૨) નિરંકુશ; મસ્તાની (૩) આંકેલું; છટું મૂકી દીધેલું.

ચાંદલિયો, પુ. ચાંદો; ચંદ્ર. (કવિ-તામાં વપરાય છે.) કિ. પ્ર. ચાંદલિયો ચુંટવો=સારમાં સાંકે હોય તે પ્રસંહકરીલેવું

ચાંદલો, પુ. કંકડ વગેરેનું કપાળમાં ને ટપકું કરવામાં આવે તે; ચાંડલો.

ચાંદણું, વિ. અટક્યાળું; અટપડું.

ચાંદિયોવા, પુ. આમડી ઉપર ચાંદાં ચાંદાં પડી નવ એવો એક ચેપી રોગ.

ચાંદી, સી. રૂપું; રાત. (૨) માંસ દેખાય એવું ગોળ ચાકું કે ચાંદું તે. (વ્યભિચારથી ઉત્પન્ન થતો આ એક ચેપી અને જીદુળ અયંકર રોગ છે. એમાંથી બીજા ઘણા રોનો ઉત્પન્ન થાય છે અને દુખે કર્યા મરતા નથી.)

ચાંદીકામ, ન. રૂપાના નકશીદાર ચાટ બનાવવાનું કામ તે.

ચાંદું, ન. માંસ દેખાય એવું ચાકું. (૨) કાચ; લાંબા. (૩) છિદ્ર; દોષ.

ચાંદો, પુ. [સં. ચંદ્ર] ચંદ્રમા. (૨) મોટો ચંદ્ર જેવો ગોળાકાર તે.

ચાંદ્રમામ, પુ. [સં.] ચંદ્રની મતિ ઉપરથી ગણતો મહિનો; એક પૂર્ણિમાથી બીજ પૂર્ણિમા સુધીનો ને વખત

તે. (ચાંદ્રમાસની જેઠે ચાંદ્રવર્ષ પછી ગણાય. અને તે ૩૫૪ દિવસનું થાય છે. ચંદ્રને પૃથ્વીની એક પ્રવૃત્તિથી કર્તા લાગતો જેટલો કાળ તેજ ચાંદ્રમાસ.)

ચાંદ્રાવણ, ન. [સં.] એક પ્રત.

(આ પ્રત ચંદ્રની વધઘટ પ્રમાણે વધતા અને ઘટતા ફેળિયા ખાઈને કરવામાં આવે છે. સ્ત્રીઓ આ પ્રત સૌભાગ્યની વૃદ્ધિ અર્થે કે પ્રિયપ્રસાદન મંદિ કરે છે.)

ચાંપ, સ્ત્રી. યેચ; કળ; હવાળી; કમાન; ઘેઢો (૨) ઠેસી; અટકણ. (૩) ધાક; દાળ; સત્તા (૪) ધ્યાન; અંત. (૫) સ્નાન; ચેતવણી. (૬) અટકાવ; ત્યાગ. કિ પ્ર. ચાંપ રાખવી=અંત રાખવી. ચાંપ મરડવી=કળ ફેરવવી.

ચાંપણ, સ્ત્રી. સાળણું એક સાધન જે ચાંપવાથી તાર ઉંચા નીચા થાય છે તે; દાખવાની કળ. (૨) ચાંપવાની લાટ; દાખવાનો સચો. (૩) ન. રૂની ગાંસડી-બોલું બંધામણ. (૪) બંધ. (૫) દાખ.

ચાંપણિયું, ન. દાખવા જેવા કામનું જે કંઈ તે. (લાકડું, પાટિયું, ચંત્ર વગેરે)

ચાંપણી, સ્ત્રી. ચાંપણ. (૨) ચાંપવાનું જે કામ તે. (૩) તમાલો.

ચાંપણું, ન. ચાંપણ

ચાંપણું, વિ. આકું; સખત

ચાંપણું, વિ. ચાંપી ચાંપીને વાતો કરનાર; વાતોરું; ચિખાવણું.

ચાંપણું, પદિ સ. દાખણું ચપટ કરી નાંખણું; કપડણું; ચમડણું. (૨) પંખાખડાં પંખાખડાં દાખણું; આળાંસણું; તળાંસણું.

(૩) કામ દેવો (૪) સ્નાનમાં કહેણું; ચેતવણું. (૫) ઉચ્છ્રણું; ચડાવણું. (૬) દાખીને ખુણામાં ધાતણું. (૭) શરમમાં નાંખણું; લાંચ રસવત આપવી. કિ. પ્ર. ચાંપી બેણું=તપાસી બેણું. (૮) દાખીને ખાણું.

ચાંખાનેર, ન. ગુજરાતના એક જુના મોટા શહેરનું નામ. (વનરાજના ચાંખા નામના આશ્રિતે નવમા સૈકામાં પાવાગઢ ઉપર પોતાના નામ ઉપરથી આ શહેર વસાવ્યું હું. ત્યાં કાલિદાસ મંદિર છે જ્યાં ગુજરાતના લોકો યાત્રાએ જાય છે.)

ચાંપું, ન. ફણસની અંદરની પેશી. (૨) ચપો. (૩) નાકની વાળી.

ચાંદલેયો, પુ. ચાંદલા કરનારો. (૨) મિનાકારીના ચાંદલા બનાવનાર.

ચાંદલો, પુ. હીંગળો-કંકુવગેરેનું કપાળ-માં જે ગોળ ટપકું કરવામાં આવે છે-તે; ટીકું; તિલક. (૨) કપાળે ચાંદલાની મિનાકારી ગોળ ટપકી. (૩) ગોળ ટીકડી; (૪) અપરિપક્વ દાળો. કિ પ્ર. ચાંદલો કરવો=વિવાહ કરવો. (૨) ફાંન કરણું. (૩) શુભ અવસરોમાં જેટ દાખણ કંઈ પણ આપણું. ર. પ્ર. સુગી ચાંદલો=સ્ત્રીના સૌભાગ્યનાં ચિહ્ન. ચાંદલા વહેવાર=એકબીજા વચ્ચે જેટ આપવાનો વહેવાર.

ચિકાખાઈ, સ્ત્રી. એક નતની મન-રુપિત. (એનો દવાતરીકે ઉપયોગ થાય છે.)

ચિકાર, અ. હરપુર; નરાવણ ખાલી જગ્યા ન રહે એવું.

ચિકાશ, સ્ત્રી. ચોંટ એના નવમનને, સુણ તે; ચીકણાણું

આચર્ય અને આમ તેમ કર્યા કરવાનો સ્વભાવ.

ચિહ્નિસક, પુ. [સં.] ચિહ્નિ-
સા કરનાર; વેદ. (૨) પરીક્ષક. (૩) વિ-
ચારક. (૪) ઝીણી નજરે આમાના ગુણ-
દોષ તપાસી ભેદ લેનાર.

ચિહ્નિસનીય, વિ. [સં.] ચિ-
હ્નિસા કરવા યોગ્ય; પરીક્ષા થઈ શકે
એવું. (૨) દવા કરવા ભેદ.

ચિહ્નિસા, સ્ત્રી. [સં.] દવા
કરવી તે. (૨) રોગ પારખવા અને
દવા આપવાનું જ્ઞાન તે. (૩) ખોટાં ખાણે ભે-
વાની અને ટીકા કરવાની ટેવ તે; પર-
ખવાની ઝીણી ને ચંચળ છુદ્ધિવાળી
સમજ તે. (ચિહ્નિસા અને નિદાન એ
બે શબ્દોના અર્થ વેદક પ્રમાણે જુદા
જુદા છે. નિદાન=રોગનું મૂળ કારણ વ-
ગેરે તપાસવું—તપ્સવું તે;—અને ચિહ્નિસા
=રોગ ઉપર અમુક દવા આપવા કરવાનું
કામ તે.) [માયાના વાળ.

ચિકુર, પુ. [સં.] વાળ; કેશ;
ચિકોટી, સ્ત્રી. હાથની નીચેનો
અને પંજની ઉપરનો ભાગ; કાંઈ.

ચિકોર, વિ. ઉદ્ધત; બેઠકબોલો.

ચિકોરણું, કિં. અ. ટોકણું, ચાદ
આપણું.

ચિક્ષણ, પુ. કાદવ; ગારો.

ચિગોટી, સ્ત્રી. માથે ઓટીને સૂકું
તે; સોડ.

ચિઆડી, સ્ત્રી. ચીવિપારી; ડુંગ
કે બચની તીણી ખૂમ; ઠીકિયારી.

ચિટ્ટી, સ્ત્રી. થોડી મતલબનો ના-
નો લેખ; ટુંકું, મતલબ પુરતું જેમાં
લખાણ લખેલું હોય એવી કાગળની
ચીપ; ટિકિટ; ટુકડા. (૩) મરણના સમા-
ચાર જેમાં લખેલા હોય એવો કાગળ;
કળોવરી. કિં. પ્ર. ચિટ્ટી આવવી=માઠી
ખબર આવવી; ચિટ્ટી આપવી=મલામણ
કરવી. ચિટ્ટી લખી આપવી=તરત નાણાં-
આપવાની સરતે દસ્તાવેજ કરી આપવો.
શબ્દભર ચિટ્ટી=ટુટી. કહે. ચિટ્ટીના
ચાકર=ચિટ્ટી પહોંચાડવા જેટલો ન ભે-
ખમદાર. ચિટ્ટી ફાટી નવી=ફુંવારી કન્યા
મરી નવી. [પત્રવ્યવહાર.

ચિટ્ટીચપાટી, સ્ત્રી. સાંઈસદેશ;

ચિટ્ટીદોરો, પુ. મંત્ર લખીને મા-
દનિયામાં રખાય છે અને તે માદનિયાને
વાળેલી ગાંઠોવાળો દોરો ખાંધવામાં આ-
વે છે તે.

ચિટ્ટીનાંખવી, એ ક્રિયા કે જેની
ખારકેતે અમુક વસ્તુ મેણ લે તેનો નિ-
શચ થાય છે તે. [ચળવળી.

ચિટ્ટીપતરી, સ્ત્રી. નાનો પત્ર;

ચિડાણું, વિ. નદિ સાદે થઈ શકે
એવું એક અને ચીકણું થઈ ગયેલું તે.

ચિડાણું, કિં. અ. ચીકે લરાણું;
ખીજવાણું; બળણું; ઉરકેસણું.

ચિડડી, સ્ત્રી. સીએને પહેરવાનું
એક નાનું હાથડું. (૨) ચકલી.

ચિડા, સ્ત્રી. [સં.] ચાડું વાળ-
વાને કરવામાં આવતી લાકડાંની ચાકી

ચેદ. કિં પ્રં ચિતા ખડકવી=મરવાની
ચેરવી કરવી.

ચિતાર, પુ. દેખાવ; વાણીથી,
લખાણથી અથવા ચિત્રથી કોઈ પણ વ-
સ્તુનો નજર આગળ આબેહુલ દેખાવ
રહ્યો થાય એમ કરવું તે. (૨) ચિત્ર; ત
સર્વીર. [ચિત્ર મહેનોરો; છત્રી આલેખનાર.

ચિતારો, પુ. [સં. ચિત્રકાર]

ચિતાળ, સ્ત્રી ચોરતાં લાકડાંને
એક કંકડો. [રાણાઓનું આમણું રાજનગર.

ચિતોડ, નં એવાડનું-ઉદેપુરના

ચિત, નં [સં.] તાન; ચેતના;
ઈશ્વરનું પરમ સૂક્ષ્મ ચૈતન્ય સ્વરૂપ.
(૨) હરકંઈ એવો અર્થ બતાવનારો
પ્રત્યય:-કદાચિત્.

ચિત, નં [સં.] અંતઃકરણની
એક વૃત્તિ; અંતઃકરણ; વિચાર કરવાની
તે રક્તિ તે. (૨) ધ્યાન. કિં પ્રં
ચિત આપવું=કાળજી રાખવી. ચિત ધા-
લવું=મન ઉપર લેવું. ચિત લગાડવું=
કાળજી રાખવી; ૩૦ પ્રં ચિત ડેકાણે
રાખવું=સુખ દુઃખ અને હર્ષ શોકમાં
સમાન રહેવું. એકચિત યવું=એકબ બા-
બત ઉપર મનને લાવી રાખવું.

ચિતચોર, વિ. ચિતને ચોરી લેનાર;
મોહ પ્રમાડનાર. (૨) મનોહર; ચિતાર્થક.

ચિતપ્રસાદન, ન. [સં. યોગ
પ્રમાણે ચિતને યોગે એક સંસ્કાર કે
જેથી ચિત સંતુષ્ટ ને પ્રસન્ન રહે છે.

ચિતભ્રમ, પુ. [સં.] ચિતનું

ફરી જવું; ગાંડપણ; મનનું ડેકાણું ન
હોય એવી સ્થિતિ.

ચિતવિશેષ, પુ. [સં.] ચિતની
અસ્થિરતા તે; ચંચળતા. (યોગ પ્રમાણે
નવ પ્રકારના 'ચિતવિશેષ છે. વ્યાધિ,
અકર્મણ્યતા, સંશય; પ્રમાદ, આત્મસ્થ,
અવિરતિ, પ્રાંતિદર્શન, સમાધિની અ-
પ્રાપ્તિ, અને અનવસ્થિતત્વ.)

ચિતવૃત્તિ, સ્ત્રી. [સં.] ચિતની
તે ગતિ અથવા અવસ્થા તે.

ચિતવેધ, વેધક, વિ. ચિત વિધ-
નાર; દિલ ખેચનાર.

ચિતહર, વિ. [સં.] ચિતને
હરી લે એવું; મનોહર; સુંદર. [પ્રખાવડું.

ચિતહારી, વિ. મનોહારી; સુંદર;
ચિતગુપ્ત, પુ. [સં.] ચૈદ

યમમાંનો એક યમ કે જે પ્રાણીઓનાં
પાપપુણ્યનો હિસાબ રાખે છે. ચિતગુપ્તનો
ચોપડો=જેમાં પાપ પુણ્યનું લેખું લખાય
છે તે. (ચિતગુપ્તના ચોપડા પ્રમાણે જીવને
યમલોકમાં જતાં સિદ્ધા થાય છે.)

ચિત્રઅર્ધ, ન. હડતાલ.

ચિતાર્થક, વિ. ચિતને આન-
ધાણું કરે એવું; મનને હરી લે એવું.

ચિત્તો, પુ. જેના સારીર ઉપર
ચિત્રવિચિત્ર ચરખણ હોય ॥ એવું એક
હિંસક પ્રાણી; દીપડો; વાધ.

ચિત્ર, ન. [સં.] કલમ અથવા
પીણીથી ચિત્ર પણી સપાટી ઉપર પાડેલો
કોઈ પણ વસ્તુનો આકાર; ચિતરામણ;

છખી; પ્રતિકૃતિ; તસખીર. (૨) કોઈ પણ વસ્તુના જેવો માટી, પાથર, ધાતુ કે લાકડાનો ધાટ; પ્રતિમા; પુતળું. (૩) જે જેવું હોય તેને તેવાજ રૂપ રમ અને દેખાવમાં બરાબર બતાવવું તે. (૪) રંગ પુરેલી આકૃતિ (૫) આશ્ચર્ય ઉપજાવે એવી વસ્તુ તે. (૬) નવાઈ; આશ્ચર્ય, વિસ્મય. (૭) વિ. અદ્ભુત; અભયજ જેવું. ૩ પ્ર. ચિત્રવિધિ=જે વસ્તુ સામાને સમજાવવી હોય તેની આકૃતિ ખાડી દેખાવવું તે ચિત્રપટ=ચિત્રરામણવાળો પટદો; રંગીન કપડું; છિંટ [એક વૃક્ષ વિશેષ.

ચિત્રકં, પુ. [સં.] ચિત્રો;

ચિત્રકળા, સ્ત્રી. ચિત્ર કાઢવાની જે આવડ તે; આલેખનવિદ્યા; ચિત્રરામણ કાઢવાની જે કળા, કૃત્તી, કૃત્તિ, હથોડી તે. (૨) રમ પુરીને તસખીર તેવાર કરવાનો હુન્નર.

ચિત્રકંઠ, ન. કણ્ઠવર; હોઠો.

ચિત્રકાર, પુ. [સં.] ચિત્ર કાઢનારો; ચિતારો.

ચિત્રકાવ્ય, ન. [સં.] ચિત્રની અંદર વંચાય એવી કવિતાની રચના તે; જેમાં વિસ્મય ઉપજે એવી સખ્દરચના હોય તે કાવ્ય.

ચિત્રદૂત, પુ. [સં.] એક રમણીય પદાડ કે જ્યાં વનવાસ ગયેલા રામ ધોરો વખત લગી રહ્યા હતા.

ચિત્રગ્રીવ, પુ. હોઠો, કણ્ઠવર.

ચિત્રતંડુલ, પુ. વાવડીવ.

ચિત્રપટ, ન. [સં.] ફલક; ખાટી; ચિત્ર કાઢવાનું કપડું. (૨) છિંટ. ચિત્રભાનુ, પુ. [સં.] સૂર્ય. (૨) અગ્નિ.

ચિત્રરથ, પુ. [સં.] કુબેરનો એક ગંધર્વ મિત્ર; ગંધર્વરાજ. (૨) સૂર્ય. ચિત્રલેખા, સ્ત્રી. [સં.] એક દેવતા; વિદ્યાતા. (૨) જ્ઞા-ઓખાની એક સખી. [હોય એવું; સ્તબ્ધ.

ચિત્રવત્, વિ. નાજી ચીતરેલું ચિત્રવિચિત્ર, વિ. રંગબેરંગી; તરેલ તરેલવાર રંગનું; કાબરચીતર. (૨) તરેલવાર; અભય. (૩) મુદ્દર; મનોહર. (૪) વેલગુટાવાળું; નકશીદાર.

ચિત્રવિદ્યા, સ્ત્રી. [સં.] ચિત્ર-રામણ કેમ કાઢવું તે સખી ચિદ્દેશીય માહિતી તે; ચિત્રકળા; આલેખન સં-બંધીનું જ્ઞાન.

ચિત્રશાળા, સ્ત્રી. [સં. ચિત્ર-શાળા] ચિત્રો કાઢવાનું અને ચિત્રો કાઢતાં શીખવવાનું જે સ્થાન તે. (૨) જેમાં જુદી જુદી તરેલનાં ચિત્રો રાખેલાં હોય તે સ્થાન.

ચિત્રા, સ્ત્રી. [સં.] એક નક્ષત્ર. ચિત્રામણ, જુદાં ચિત્ર.

ચિત્રાર્પિત, વિ. [સં.] ચિત્ર-વત્; દિડમુદ; ચક્તિ; ચત્ય હૃદયનું; 'જડ જેવું' થઈ ગયેલું.

ચિત્રાંગદ, પુ. [સં.] નળના વંશનો એક નામાંકિત રાજા. (૨) એક

યક્ષ. (૩) શાંતલુ રાજનો સત્યવતીને
કુખે જન્મેલો પુત્ર.

ચિત્રિણી, સ્ત્રી. [સં.] સુંદર
અને ગુણવંતી મનુર સ્ત્રી. ચાતુર, સુંદર,
ગુણવાન, અને ચિત્ર જેવા મનાદર મુખ-
વાળા તે ચિત્રિણી. સ્ત્રીઓની ચાર ભત્રી
કહી છે: પદ્મિણી, ચિત્રિણી, હસ્તિની અને
સંખિની આમાંની બીજી ભત્રી સ્ત્રી.

ચિત્રિત, વિ. સં.] ચીતરેલું;

જેમાં ચિત્રો કાઢેલાં કે ખાડેલાં હોય એવું

ચિત્રો, પુ. [સં.] ચિત્રક;

અતિ ગરમ ગુણવાળો એક કાષ્ઠઓપધિ

ચિત્સરૂપ, ન. [સં.] જ્ઞાનસ્વ-

રૂપ; બ્રહ્મરૂપ; એકજ-અદ્વૈતાત્મા તે.

ચિદાકાશ. ન. [સં.] પરમ

શુદ્ધ એક આકાશ તે; જેમાં કંઈ ભેદ

નથી એવું ચોક્કસ સર્વત્ર વ્યાપીને રહેલું

જે બ્રહ્મમય તત્ત્વ તે.

ચિદાનંદ, પુ. [સં.] પરમ-

જ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થયેલો જે આનંદ તે;

બ્રહ્માનંદ; પરમાનંદ. (૨) જ્ઞાનની અદ-

રની એકતાનતા તે.

ચિદાભાસ, પુ. [સં.] હૃદયમાં

અમુક સ્વરૂપનો જે આભાસ થવો તે.

(૨) જીવને શુદ્ધિથી આત્માનો ભાસ

થવો તે; પોતે પોતામાંજ બ્રહ્મસાદ્ભ-

વ્યક્ત કરવો તે.

ચિદ્ધન, [સં.] જ્ઞાનધન;

સર્વત્ર ચિદસે પ્રસારેલો (૨) વિ. જ્ઞાનથી

ભરપૂર; સર્વત્ર બ્રહ્મ ભરેલું હોય એવું.

ચિદ્ધુષ, વિ. [સં.] જ્ઞાન પ્રભ
રૂપ હોય એવું મહાજ્ઞાની.

ચિદ્ધવિલાસ, પુ. [સં.] પર-

બ્રહ્મમાં જે રમણ તે.

ચિનાઈ, વિ. ચીનતું; ચીનને ઘાતું.

(૨) સ્ત્રી ચીનની જનાવટની રેશમી સાડી.

ચિનીકમલા, પુ. મરી જેવાં એક

ભત્રી ઔષધિનાં બીયાં.

ચિન્મય, વિ. [સં.] બ્રહ્મમય;

જ્ઞાતમય; જ્ઞાનમય. [બ્રહ્મમય એવું.

ચિન્માત્ર, વિ. [સં.] સર્વ

ચિપાસિયું, વિ. ચીપીચીપીને

આપે કે કાઢે એવું; કંબુમ. (૨) ચીપી

ચીપીને લંગાવ્યા કરવાની ટેવવાળું;

તોડતું હોય તેટલું નહિ પણ થોડું થોડું

આપે કે બોલે એવા સ્વભાવનું.

ચિજાવલું, વિ. કાઈ વાત કે કામમાં

બહુ ચાપચીપ અને ઘડાપણ કર્યા કરે

એવું; ચાંપલું (૨) હસલું; ટુચ્છ. (૩)

ઠાકરવાદ. (૪) ખરાબ. [ખાડો.

ચિજુક, ન. હરપચી વચ્ચેનો ઠાકર

ચિમેટી, સ્ત્રી. ડોક; મળથી; ગર-

દન; બોચી. [ભત્રીનાં કાળાં ઠાકાનાં બિયાં.

ચિમેડ, (ચીમેડ), સ્ત્રી. એક

ચિર, અ. [સં.] કાપમ રહે

તેમ; સાધત. (૨) વિ. કાળો કાળ કાપમ

રહે-ચાલે-રહે એવું જે તે; ઘણાં કાળનું.

ચિરસ્યાથી-જો વખત રહે એવું.

ચિરકરિતા, સ્ત્રી. [સં.] લંગાણુ

કયા કરવાપણું તે; દીર્ઘસૂત્રીપણું;
ટાટાપણું. [ટાટો; ધીમે.

ચિરકારી, વિ. [સં.] દીર્ઘમૂત્રી;

ચિરકાળ, પુ. [સં.] લાંબો
વખત. (૨) હમેશા રહેણું તે.

ચિરંજીવ, વિ. [સં.] લાંબી
આવરદાવાણું; દીર્ઘજીવી. (-) પુ. પુત્ર.

ચિરંજીવી, વિ ચિરાયુ; લાંબા
આયુષ્યનું; દીર્ઘજીવી (૨) પુ. પુત્ર; છાકરો.

ચિરાઈ, સ્ત્રી. ચીરવાની મજૂરી.

ચરાગ, સ્ત્રી. [ફા.] બત્તી;
દીવો; ચરાગ. (૨) દીવાની જોત; શગ

ચિરાડો, પુ. ચીરો; ફાટ. (૨)
લાંબા ચીરીને કરેલો કપડાનો કડો.

ચિરામણ, ન. ચિરાઈ; ચિરામણી;
લાકડાં ચીરવાની મજૂરી.

ચિરામણી, સ્ત્રી. ચિરામણ.

ચિરાયતુ, ન. કરિયાતુ; ચરિયાતુ
(તેનાં સર્વે અંગ કડવાં હોઈ દવા
તરીકે તે વપરાય છે)

ચિરાયુ, વિ. [સં.] લાંબી
આવરદાવાણું; ખણે કાળ જીવતાનું; દી-
ધાંયુ. [ફાટવું.

ચિરાણું, કિં. અ. ચીરો પડવો;
ચિરોડી, પુ. એક જાતનો પોચો
પત્થર. [ફાટે પૂટે નહિ એવું.

ચિવડ, વિ. ચીકણું; ઝટ
ચિપ્ડાં, ન. નાજિયેરની ઉપરનાં
ઝાડાં; રેસા. [મધ્યમથલું ચિકણું.

ચિબડું, વિ. ન ફાટે કે ન પૂટે એવું

ચિહ્ન, ન. [સં.] વસ્તુ ઓ-
ળખાણ એવું નિશાન; લાંબન; આંકો;
પરચકો; હાથ. (૨) મુણ; લક્ષણ; નિદર્શન.
(૩) ઉપાધિ; પદવી. (૪) હાથ; હાથું.

ચિહ્નિત, વિ. [સં.] અંક-
ચિહ્ન; લાંબિત; જેની ઉપર નિશાની કરેલી
હોય એવું. [(૨) મીઠું.

ચિંગટ, વિ. કંઠનુસ; બખીલ; ચીકણું.

ચિંગારી, સ્ત્રી. દેવતાનો કણ;
તણખો; ચીનગારી

ચિંગાચુકું, કિં. અ. જમત હોવા
છતાં ઉંઘમાં હોઈએ એમ મુંગા મુંગા
ચૂંકું રહેવું.

ચિંગું, વિ. જહુ કરકસરિયું; કં-
નુસ સ્વચ્છવતું. (૨) મીઠું; ઝટ ખાલી
દે નહિ એવું.

ચિંચ, સ્ત્રી. [મ.] આમલીનું
ઝાડ. (૨) આમલીનાં ફળ-કાતરા તે.

ચિંચવાવણું, કિં. સ. ઢળઢળા-
વણું; રગરગાવણું.

ચિંચિં, અ. ચિંચિં એવા અ-
વાજ. કિં. પ્ર. ચિંચિં કરવું=ચીંજો ને
લીલો દુઃખનો અવાજ કરવો; ચુચ્ચો કરવું.

ચિંત, સ્ત્રી. [સં.] ચિંતના;
ચિંતા; ધ્યાન.

ચિંતક, પુ. [સં.] ચિંતનાર;
વિચારનાર; મનન કરનાર. (ખીજ રાખે-
ને લાગે છે:-શુભચિંતક) ધ્યાન કરનાર.

ચિંતન, ન. [સં.] ધ્યાન
પરણું; મનન કરવું તે; ધ્યાન; ધારણા;
સ્મરણ. (૨) વિચાર; વિવેચન.

ચિંતનીય, વિં [સં.] ચિંતવા
 યોગ્ય, મનન કરવા જેવું; યાદ કરવા જેવું.
 ચિંતવું, કિં સં [સં.] વિ-
 ચારવું; ધારવું; મનન કરવું; કલ્પવું.
 (૨) યાદ કર્યા કરવું.

ચિંતાકુલ, વિં કિંરમદં; ભ્રમ.

ચિંતા, સ્ત્રીં [સં.] વિચાર;
 ભારણ. (૨) મનનો ગણરાટ; કાળજી;
 ફિકર; બેચેની. કિં પ્રં ચિંતા ધવી=
 ફિકર ધવી; દુઃખની આગંધને લીધે
 ખટકવું. [અગ્નિ તે.

ચિંતામિ, પું [સં.] ચિંતારૂપી

ચિંતાવૃત્ત, વિં [સં.] ચિં-
 તાથી ગમરાયેલી; ચિંતામસ્ત.

ચિંતામણિ, પું [સં.] જે
 હાથએ તે માત્ર વાય એવી એક અ-
 દ્ભુત ચીજ; સ્વર્ગમણિ. (એમ કહે-
 વાય છે કે, કલ્પવૃક્ષ, ચિંતામણિ અને
 હામયેતુ ગાય. એ એવી ચીજ છે કે જેમની
 પાસેથી જે જે હાથએ તે તે સૌ મળે
 ન. (૨) ઈશ્વરેવ; મહાદેવ. કિં પ્રં
 ચિંતામણિ કરવા=રિવની નિત્ય નિયમથી
 પૂજન કરવી.

ચિંતાર્ણવ, પું [સં.] ચિં-
 તારૂપી દરિયા તે; પારવગરની ફિકર

ચિંતિત, વિં [સં.] ચિંતેલું;
 મનન કરેલું; ચિંતાયુક્ત.

ચિંત્ય, વિં [સં.] મનન-
 કરવા યોગ્ય; વિચારવા જેવું.

ચિંથરિયું, વિં ચિંથરા જેવું;

માથ વગરનું; ઘુચ (૨) નં માલ-
 વગરની વસ્ત્ર; હુંકં-હુલકં લખાણ તે.

ચિંથરી, સ્ત્રીંનાતું ચિંતરું; કાપડી.

ચિંથરું, નં કાપડું ઘુચું મેલું
 હુગડું; જુના હુગડાનો નકામો કકડો;
 માલવગરની-ઘુચ વસ્ત્ર; ધાગો; કાનગ-
 નો જુનો નકામો કકડો. કહેવું ચિંથરા-
 ના દેવને કપાસિયાની આખો=જેવી
 વસ્ત્ર તેવા તેનો સાત. ૩. પ્ર. ચિંથર-
 હાલ=નાદાર સ્થિતિ; ધણીજ ગરીબાઈ.

ચિંદરડી, સ્ત્રીં લાંબી સાંકડી હુન-
 ઠાની ચીર. (૨) લંગોટી.

ચિંદરડું, નં સાંકડો પણ લાંબો
 હુગડાનો કાપડો; ચિંથરું.

ચિંદરી, સ્ત્રીં ચિંદરડી.

ચિંધવું, કિં સં જેખાડવું;
 ફરમાવવું. (૨) કહેવું. (૩) યોગખડું.

ચિંખાણ, નં એક જાતનું માલુ-
 સને વધારે મળતું આવડું વાદનું.

ચિંબોળવું, કિં સં આમળવું;
 આમળવું. કહેવું બોજો બોજી લેડે ને
 મધેડીના કાન ચિંબોળે=તડે કાઈ અને
 સહે કાઈ. [કણું પાણી; દૂધ; ચીલ.

ચીક, પું કાડમાંથી નીકળતું ચી-
 ચીકટ, વિં ચીકણું; તેથી (૨)
 નં ચીકણું એવું જે તે; ધી, તેલ, ચ-
 રણી વગેરે. (૩) ચીકણો એવા વસ્ત્રનો
 ગુખ તે. [વાપણું.

ચીકટપણું, નં ચિકારા; ઝાંઝ-
 ચીકટવું, કિં સં ચાંટાડવું; ચાં-
 ટવું; ચીકટાય એમ કરા.

ચીકટાણું, કિં અં ચીકટવાણું
યણું; ધી તેલધી ખરડાણું. (૨) ચોડણું;
ચોડણું. [હોય એણું.

ચીકટું, વિં ચીકટવાણું; ચિકાસ
ચીકટો, પું શણનો મુમટો. (૨)
દેશમ અને જરીના તાર ચડાવેણું શુભણું

ચીકણાઈ, સ્ત્રી ચીકણાસ; ચાપણ
સ્ત્રી; કંડુસપણ, બખીલાઈ. (૨) રિનખતા.

ચીકણાશ, સ્ત્રી ચીકણાઈ.

ચીકણું, વિં [સ. ચિકળ]]
ઉખડે નહિ ને વળગી રહે એણું ચિબટ;
ચોટવાના શુભવાણું. (૨) ચાપચીપિયું;
બહુ હડાપણ કરનાર; દીર્ઘસૂત્રી. (૩)
જેના હાથમાંથી હટ નાણું છટે નહિ
એણું. (૪) ચિબટ; ટકાક. (૫) ચીક-
ટાયેણું. ૬૦ પ્રં ચીકણું છાટ=ખડુજ
ચીકણું. કહેવું ચીકણું એકને લપસી પડણું
=૨૫ કે ધન ભેકને તેની તરફ વળી જણું.

ચીકન, નં [ફા.] રેશમી કં-
પડા ઉપરનું રેશમી દોરાણું બરત. ચીકન
દોળ=સરત બરનાર. (૨) કુમળી ઠાકડીની
એક ભંત

ચીચરકો, પું ખાણીની ચોટ ઉડા-
વવાણું યંત્ર; પીચકરી.

ચીચરવટી, સ્ત્રી સાંકડો પણ
લાંબો જમીનનો કંકડો. (૨) અન્ન નળ-
માં તીખી અને ઠંડી વસ્તુ હેતાં ખડો
ચોરડો. (૩) ખાસો; ચિંતા

ચીચરવટો, પું હૃદયમાં યતી

તીવ્ર અસર; ખાસી. (૨) કાળજી; ચિંતા.
(૩) લાંબો ખટાર જમીનનો કંકડો. [ચીસ-

ચીચવાડો પું જુમટા; હોઠાસો;

ચીચણું, કિં અં ચિંચિં કરણું.

ચીચવો, પું અણીદાર ભા
લાકડાપર એક આડી મૂકી દિંચતા ગોળ
ફરવાણું યંત્ર; ચક્રોળ.

ચીચિયારી, સ્ત્રી ઠંડી અને
કુંખની તીણી જુમ; ચીસ; કીકિયારી.

ચીચુડો, પું ચીચવો. (૨) [સં.
ચિંચા] આમસીનો કળિયો; કચુકો.

ચીજ, સ્ત્રી કાંધપણ વસ્તુ, વાત,
વિચાર, કામ, વગેરે. (૨) તરેડ; વાની
(૩) સામાન; અસામાન. (૪) બધનણું
એકાક કાંચ; યત. [કેવું ને કામ તે.

ચીટનીસી, સ્ત્રી ચીટનીસ તરી-

ચીટનીસ, પું મોટા અમલદારનો
મુખ્ય કારકુન; અવલકારકુન.

ચીટિયું, નં પાતણું બાળવાણું
લાકડું; સળી જેવું લાકડું; મુઠાઈને ચરી
ચયેણું હોય એણું ને તે. (૨) કંધન;
બળવણ [ચીકટ હોય એણું.

ચીકું, વિં ચીકણું; જમાં
ચીકાં, નં ચરાસિયા વગેરેએ વેચી
નાખેલી જમીનના કંકડા (૨) છીડાં.

(૩) ચીડિયાં. [જણું; ઉરકેરાઈ જણું.

ચીકણું, કિં સ. ચુસ્તે યણું; કંડા-

ચીક, સ્ત્રી ચીકણું તે; ચુસ્તો લાખવો
તે; રીસ; ખીજ; કંડાજો; કોષ; બળવરા.

ચીડિયાં, ન અભાવ, અજુગમો,

ચુસ્તો વગેરે બતાવવાં તે; હોંતિયાં

ચીડિયુ, વિ સહેજ સહેજમા
ચિરાઈ નય એવું ચિત્તાવ, ખિન્નનાર
(૨) ન ચીડનો ઉભરે, છલકો, દાંતિયુ

ચીણુ, (ચણ), સી સીએને ગળે
પહેરવાનું એવું પરેણું (૨) ચણીયાની
કરચી (૩) ખોરા- (પખીઓનો)

ચીણુનું, દિ સ ચીણુ ભરવી
(૨) ચાચમા લેડ, ચૂમવું

ચીણો, પુ બંટી અને સામાની
જાતનું એક હલકું અનાજ

ચીત, સી કુસ્તીમા લેવાતો એકદાવ
ચીતકું, ન ચિત, મન, અત કરણ
ચીતણિયા, પુ સોના રૂપાના
ધટ ઉપર ચિત્ર પાડનારો

ચીતરણ, દિ સ ચિત્ર કાઢવું,
આમેખણ, દોરણ (૨) પહેલું કેઝલું કહી
વળણ મોતરણ (૩) બગાડવું

ચીતરો, પુ ચિત્રક, બે-વનસ્પતિ
વિશેષ (૨) વાધની એ- જાત, ચિત્રો

ચીતરું, દિ સ મનમા ધાદ ન્યા
કરવું (૩) ધારણ, ધ્યયણ, ધ્યયન

ચીતળ, સી સાપની એક જાત
(૨) સીએને ગળે પહેરવાનું એવું પરેણું
(૩) ચપડી પહેળી બગડી, પાટડી

ચીતળી, (ચીતરી), સી અજાણ કે
અજાણમાની કમકમાટીથી લાગણી, ધલકણી

ચીટાર, પુ [સં] તીણો અને
કરો અવાજ, નીસ, ચીટાર

ચીન, ન હિંદુસ્તાનની પૂર્વ દિશા
એ આવેતો એક મોટો દેશ

ચીનગારી, સી તણ્ણો

ચીનણ, દિ અ ઓળખવું, જાણવું
ચીનીકામ, ન માટી અને ચૂક
મકના મિશ્રણના અથવા કાચના પ્યાના,
રકળી, બરણી વગેરે ધાટ તે

ચીનીખાણુ, ન ચીનની બનાવટો
ચેચના કે ચોલાને મળે ન્યા રાખેલી
હોય તે જા

ચીનાંડુક, ન [સં.] ચીનથી
આવણું રેશમી કપડું, ચિનાઈ માડીઓ

ચીની, સી ચીનદેશની સ્ત્રી (૨)
ખાડ, સાડર [ચીનનો વતની

ચીનો, પુ ચીન દેશનો પુરુષ,
ચીનીઓર, (ચણીઓર), નાનાં

ને સતા બાર તે, ચણીઓર
ચીપ, સી લાકડાનો કે યાસનો

ખાતનો કકડો, ખપાટ (૨) ખાતનો મોઢી
પહેળી પણ લાખી ધાતુની પગી

ચીપડી, જુ ચપડી
ચીપડો, જુ, ચીમડી

ચીપડો, પુ આખનો ચેન, પીપો
ચીપણુ, દિ સ પડાની સંકીર્ણી

ખાટણી કરવી (૨) ચાતને ચોળાને વાળી
કરવી (૩) પહેલેથી ઝાડવડ (૪) ગજ

નાના પત્તાને ફેરવવા [કુંદન
ચીપાસોણુ, ન ઉંચી ટચણું મોણુ,

ચીપિયો, પુ લોહાની ચીપ વાળી-
ને જનાવેલી પકડ (૨) અજોડામા બરા-

વવાનો માયાવાળો સગીયો
ચીમડી, સી ધુનડની જાતનું પાણું

તેનાથી નાનું એવું રાત્રિયર પખી (આ
પખી અને તેનું જોડણું અપરુપન જેવા

અણાય છે.)

[ગીબું.

ગીબહું, વિ. અપય-બેઠેલા નાકતું;

ગીબું, વિ. નાના હુંકા નાકતું;

અપય અથવા બેઠેલા નાકતું

ગીભડી, સ્ત્રી. [સં. ચિર્મટો]

ગીભડાની વેલ. [રિયું; મોટી કાકડી

ગીભહું, ન ગીભડીનું ફળ, આ-

ગીમટી, સ્ત્રી સાણસી, ગીમટામા

પકડાહું તે (૨) ચુટી; અપરી; બે આં-
ગળાંની વચ્ચે આપહું તે

ગીમટો, પુ. સાણસીના જેવું અપટ
પકડે એવું આ-નર; અપિયો (૨) ચુટવો.

ગીમની, સ્ત્રી. [ઝં.] ધૂણી

બહાર જવાને માટે બનાવેલો માર્ગ;
ધુમાડિયું. (૨) ઢીપા ઉપર ચૂડવાની કાચ

બગેરની નળી (૩) મિલો બગેરે મોટા
હારખાનાનો ધુમાડો જવાને માટે બાવેલું

મોહું ગુંગળું.

ગીમળાહું, કિ. સ. દરમહું; અમળાહું.

ગીમેહ, સ્ત્રી. એક બલના કળા

છાહનાં અને પીળા મીઠાનાં અપટાં બિયાં.
(આંખના એસક તરીકે વપરાય છે.)

ગીર, ન. [સં.] સ્ત્રીઓએ પહે-

રવાનું ઝીણી કુમારાનું રેશમી વસ્ત્ર; રેશમી
હુમડું. (૨) સ્ત્રી. લાંબી સાંકડી લીર. (૩)

ફાટ; તરડ. (૪) ગાડની છાત્ર; બલનું બ-
નાવેલું કપડું; વહકલ.

ગીરહાં, ન. ગરાશિવાએ કે ચટેલે

બીલને વેગેલી જમીનના કકડા.

ગીરણ, કિ. સ. હળું ફોડનું;

કાપહું; ગીરો પાટવો. ૨. પ્ર. ગીરીને

મીહું બરહું-અહ સખત શિક્ષા કરવી.

(૨) ખૂણ પેટા પટાવી લેવા.

ગીરીયું, ન. ફળની ઉભી ફાટ;
કકડો; ગીરી. [કકડી; ગીર.

ગીરી, સ્ત્રી. નાની પાતળી ફાટ;

ગીરો, પુ. લાંબા પાતળો કકડો; ફાટ;

ગીર(૨) કાટ; તરડ(૩) પટકો(૪) પાટ.

ગીલ, પુ. ટાખળા કે ફળમાંથી ની-
કળતો રસ; દૂધ. (૨) એક બલનો બા-

જનો છાટ. (૩) દિનારો; ઉડો. (૪)

સ્ત્રી. સમઠી [બખતર.

ગીલખત, ન. અંજનાણ; કવચ;

ગીસો, પુ. ગાડાંનાં પેડાંથી પડેલી

ધરેડ. (૨) બોલાયેલો, વપરાતો બહેર

માર્ગ; સિરસો; સંપ્રદાય. કિ. પ્ર ગીસે

પડવું-ન રસતો પડેલો હોય તેમ કહિંહું

ગીસો કાપચો-રસતે રસતે આ-બ ચાલવું.

ગીવદ, સ્ત્રી. મનમાં રહેલી ફિકર;

કામલ; ચિંતા; ચાનક.

ગીવર, ન. [સં.] વસ્ત્ર; કપડું.

(૨) રેશમનું સારી કુમારાનું ઉપવસ્ત્ર.

(૩) વહકલ; છાલ ગીવરી-ખોલ્લિયું.

ગીસ, સ્ત્રી. અતિરાય દુઃખની લાગ-

લ્લાથી વાહીને પડેલી લીણી ખૂમ; રાંક;

ગીચિયારી કિંમ્મ ગીસ ખાવો-ન્દરીને કાચ

કરવાની દિમ્મવ ન ચાલે એવું વધ જવું.

ગીસરાણુ, ન. જુમરાણુ; ઘોંઘાટ.

(૨) કંધાંત, લામણી બપું રદન.

ગીમું, વિ. ગોળા ગોળાને ગીમું

કરે એવું. (૨) કંબુસ.

સુકોટો, પુ. નિકલ; નિવેડો. (૨)
કુકમનામું; કે'સલો.

સુકાપણું, જી. ચૂકવણું. [નનસ્પતિ.
સુકો, પુ. એક જલની જાણ; એક
સુગડી, સી. ઇવિટિયાં; એટલાં.
સુગલખોર, વિ. સુગલી ખાનાર;
ધાડિયો.

સુગલી, સી. ચાલી; રાવ; નિંદા.
સુસુક, પુ. [સ.] ચાનનો
પથો ભાગ; ડિંદી. [વિચનાર; મણીયાર.
સુડગર, પુ. સુડીઓ વેરનાર અને
સુડલો, પુ. જી. સુડો.

સુડાઉતાર, વિ. સુડીઓની માફક
રેડમેકથી ઉતરતા ગોળું
સુડાકર્મ, ન. જેનો પતિ મરણ
પામ્યો હોય તે સ્ત્રીનો સુડો ભાગી નાંખ-
વાની જે ક્રિયા તે.

સુડી, સી. સ્ત્રીઓને હાથે પહેર-
તું હાથોદાંત, ક્યકડા કે જાકડાનું કિતા-
રું બલોયું. (૨) વચમાંથી થોલો ચપટો
જા કડા જેવો ધાટ. ર. પ્ર. સુડીકર્મ =
૨ મરતાં તેની વફુના હાથની સુડીઓ
હી નાખવી તે. સુડીગર = સુડમર. કિ.
સુડીઓ પહેરવી = ખાવલા બનવું.

સુડેલ, સી. થોડા વાંસાની અવજ-
ગી એક ડાકણ. (૨) કહાણી ને
રાખ રવજાવની સી.

સુડો, પુ. સાકડાનો, ક્યકડાનો કે
ચીદાંતનો સ્ત્રીઓને હાથે પહેરવાનાં
લોયાંનો સહ; સુડીઓ. સૌમાવ્યવતીનું
ફૂન. કિ. પ્ર. સુડો પહેરવો = સી જેના

બનવું. (૨) અમુકને આધીન થઈ રહેવું.

(૩) નાતું કરવું. સુડો કિતારવો = વિધવા
થવું. ર. પ્ર. સુડો ચોટલો ને ચાંદલો =
સીના સૌમાવ્યનાં ચિહ્ન. કહેવું સુડામાં
સુડો સમાય = સૌમાવ્યવતીની બદલાવ
દંકાય, વિધવાની ન દંકાય. સુડો ભાગવો
એવી જાન અપાય છે. સુડો, ચાંદલો,
આથીવાંદમાં કહેવાય છે. [ચોણ.

સુણી, સી. બાંધની કરચલીઓ;
સુબખડી, સી. સુનો બનાવવાની
દાંકરી; ખડી; મરડિયા.

સુનસુનો, સી. [હિ. ધીની]
સુના જેવી સફેદ ખાંડ; છુંદા ધીની.

સુનાગચ્છી, સી. સુનાનું મંત્રપ્રત
ચાતુર

સુનાડ, ન. સુનાનો કેલ બરવાનું
લોખંડનું પાત; વગારું. (૨) વિ. સુના-
વાણું. (૩) વડકારું; બેસારમ.

સુનારો, પુ. સુનો પકવનારો. (૨)
લોખંડનું કામ કરનારો કહિયો.

સુનાળવો, પુ. ખાવાનો અને રા-
ખવાની દાબી. [સુનાથી થોળેલું.

સુનાજી, વિ. સુનાનું; સુનેથી ચણેલું;
સુની, સી. જવાહીરની નાની કકડી;
હીરાકહી. (૨) સ્ત્રીઓને નાકે પહેરવાનું
એક નાનુક ધરણું; ચૂંક.

સુપુ, ન. હોળને બારડાં પડેલો
ઝીણુ ભુકો; ભુંસું.

સુનો, પુ. [સં. ચૂર્ણ] તીક્ષ્ણ ને
ખારવાળી એક ભરમ; મરડિયા, પર્યુર,

અને છીપ વગેરેને પકળ્યાથી બનેલો ખાખ પદાર્થ; છા. (આરસપદાર્થને પકવીને બનાવેલો સુનો કળીસુનો કહેવાય છે. આ સુનો પાન તથા તમાકુમાં ખાવામાં કામ આવે છે. ધગેલો ઘોળો અને સુંવાળો હોવાથી ઘોળવામાં પણ કળીસુનો વપરાય છે.)

(૨) અત્યંત ખાટું, તીખું, ચચકે-બળે એવું જે તે. (૩) બગડી જવું તે. કિ. પ્ર. સુનો મારવો=બાળવું. સુનો ચોપડવો=ફરીને અંકુર ન આવે એમ કરવું. સુનો ઠાંટવો=ચોળવું.

સુપાસુપ, અ. કાંઈ કંઈપણ અચાનક કરવું ન હોય તેમ; સુપચાપ

સુમાકું, કિ. અ. મરણ વિરુદ્ધ સહેલું; મન બળવું; ચલચલાટ થવો; (૨) બીજા પાસે સુંબન કરાવવું.

સુમી, સી. બચી; સુંબન. કિ. મ. સુમી લેવી=સુંબન કરવું.

સુમોતેર, વિ. સિતોર ને ચાર, ૭૪.

સુરાડો, પુ. સીરો; કાટ. (૨) સીરો. (૩) ભૂકો. [ભૂકી; સુરો.

સુરી, સી. ઝીણી ઝીણી કાવળીઓ;

સુરેસુરા, અ. કાટકકડા; સાગીને ભૂકો થયેલો હોય તેમ

સુરો, પુ. [સં. ચૂર્ણ] બૂકો. ધૂંલો; ભેર; ભંગાર. કિ. પ્ર. સુરો કરવો=કઠકા કરવા. (૨) પાથમાલ કરવું.

સુલહી, સી. નાનો સુલો; સુલી.

સુલ્લાશગહી, સી. સુલ્લા તરીકે વપરાય એવી શગહી; ફરતો સુલો. (૨) મનસ્તાપ. [વગેરે સમારવાનું કાવું.

સુલિયું, ન. લાકડામાં જોડેલું શાક

સુલી, સી. માછીનો નાનો ફરતો સુલો.

સુલેતરું, ન. કોઈ જાતનું પંખી.

સુલેતરો, પુ. કાચી કેરીઓ કાપવાનું ઓભર; સુરો.

સુલો, [સં. ચુલી] જેમાં

અગ્નિ મજાવી ઉપર રાંધવાનું પાત્ર મુકાય છે તે. કિ. પ્ર. સુલો કુંકવો=રાંધવું. સુલો પાકી નાખવો=પારકે થેર નાખવાનું રાખવું સુલે ચલી બેસવું=ઉતાવળથી કામ નહિ થવું. સુલો સળગાવવો=રાંધવાની તૈયારી કરવી. સુલમાં પટવું=બળી મરવું. (૨) મમે તેમ થવું. સુલામાં જેસવું=રાંધવાનું કામ કરવું. સુલા અગ્રાટ કરવી=અમ્યા પછી સુલો વગેરે સાકસુર કરવું.

સુવા, પુ. સુગંધી દ્રવ્યનો અર્ક.

સુવાચંદન, ન. સુખડને પાણીમાં ધસીને બનાવેલું દીપું ચંદન.

સુવો, પુ. [સં. જ્યુ] છાપરા-

માંથી પાણીનું ગળવું તે; પાણી ગળે એવું બાકેલું (૨) નાળિયેરની કાચલીનો ઓગાળ; લાકડું બળતાં તેમાંથી નીકળતી રસી. (૩) ચીકણા તૈલી પ્રવાહીની નીચે ફરેલો કચરો. (૪) ઉદર. કહે. સો સુવા મારી મીનીબાઈ પાટ બેઠાં=ધણું સારાં માઠાં કામ કર્યા પછી પવિત્રાઈ બતાવવી તે.

સુસાકું, કિ. અ. ખેંચાકું; તણાવું.

(૨) ધટવું; ઓઢું થવું. (૩) નિઃસત્તવ થઈ જવું; રોપાવું.

સુરેતા, વિ. [પા.] એટલે મતને

અધારી વળગી રહેલું; એકનિષ્ઠ; આગ્રહી.

ચુક, સ્ત્રી. પેટનો દુખાવો; પેટનું

શૂન; આંકડી; ચૂક. કિ. પ્ર. ચુક આવવી

=આનાકાની કર્યા કરવી; અરુચિ બતાવવી.

ચુક મટાડવી=કારણ દૂર કરવું. (૨) નાની

ખીલી. કિ. પ્ર. ચુક મારવી=સત્તમટ

કરવું; વિનં નાખવું. (૩) સીએને નાકે

પહેરવાનું એક પરણું; નડ.

ચુખણું, વિ. જેની આંખો ઝીણી

તેજથી અંતર જતી હોય એવું; ચુચણું.

ચુંગલ, સ્ત્રી. જંખીઓના પગનાં

લાંબાં આંગળાં તે; એ આંગળાંની જે

મજબુત પકડ તે; સકંચો; સાણસો.

(૨) સંકડામણ. (૩) કળા. કિ. પ્ર.

ચુમલમાં આવવું; કળલમાં આવવું.

ચુંગા, પુ. પેચ (૨) સંકડામણ; કળા

ચુંગી, સ્ત્રી. વ્યથા; નાની વ્યથા.

ચુચણું, વિ. તેજથી ત્રિયાઈ જતી

હોય એવી આંખવાણું.

ચુચાં, અ. ચુકે ચાં એવો કંઈ

પણ અવાજ. કિ. પ્ર. ચુચાં કરવું=સામુ

યવું; આનાકાની કરવી.

ચુચિયાં, જી. ચુચી.

ચુચી, સ્ત્રી. [સં. ચુંચુક]

સ્તનની ટિટી (૨) સ્તન.

ચુચું, અ. એવો અવાજ.

ચુટ, સ્ત્રી. ચુટવાની ઈર્ષ્યા થાય

એવું જે તે; ખણન; ચેન; ચુટી ખણાટી

હોય એવી ચામડો ઉપર જે અસર થાય તે.

ચુટણી, સ્ત્રી. ચુટવાની ઈર્ષ્યા;

ધણાઓમાંથી અમુકને પસંદ કરવાની રીત; પસંદગી.

ચુટણી, સ્ત્રી. જે આંગળી વચ્ચે

ચામડી પકડીને જોરથી આમળવી તે; ચુટી.

ચુટલો, પુ. મોટી ચુટી.

ચુટણું, કિ. સ. જે આંગળીનાં

દરવાંધી પકડીને કાઈ ચીજને છુટી પાડવી

તે; તોડવું; હુંચવું; વીણવું. (૨) પસંદ

કરવું. (૩) સમારવું; સુધારવું. કિ. પ્ર.

ચુટી ખાવું=કરડવું; ડંખવું.

ચુટી, સ્ત્રી. આંગળી ને અંગુઠાના

નખથી ચામડીને પકડી જોરથી આમળવી

તે; ચીમટી. કિ. પ્ર. કુખમાં ચુટી કેવી=

છાની રીતે સિદ્ધા કરવી.

ચુથ, સ્ત્રી. ચુથાવું હોય એમ થવું તે.

ચુથવું, કિ. સ. ચુથેચુથા ધઈ

ભય એમ કરવું; ચોળવું; વસોવવું. (૨)

જુડું જુડું કરી નાખવું; કણવું; ચર્ચવું.

ચુથાચુથ, સ્ત્રી. ચુથચુથ કરવું તે,

(૨) ચર્ચા; વગોણું.

ચુથાડો, જી. ચુથાડો.

ચુથાણ, ન ચુથવું તે.

ચુથાસો, પુ. ચુથવું તે; ચુથાચુથ.

(૨) હાથ પગમાં ગોટલા ચડવા ને ઉતરી

જવા તે. (૩) ગોટાળો. (૪) પંચાની;

વસોજત; ગમરાટ.

ચુથાવું, કિ. અ. ઊંઘાવું તે ધઈ

જવું; ફિંદાવું; આલે આલા નીકળી જવા;

ખટવું. (૨) ચોળાવું. (૩) પેટમાં ડુંખવું;

દહાળા આવવા. (૪) માંસની પાંડાઓમાં

ગોટલા ચડવા. (૫) ચર્ચાવું.

ચુધીનાખડુ, કિ સ બગાળ
નાખડુ (૨) વસોલી નાખડુ

ચુધો, પુ રાષ્ટ્રો અને નિરુપચોળી
હુગડોનો કપડો, ગાળો, ચિથર

ચુદડી, સી એકલીએને પહેરતાનું
રશમ કે સુતરનું બાત ખાટેનું કપડું, ધાત્રી,
ધરમોળી, પટોળી (૨) ટપકા ટપકવાથી
જે ભાત તે જાપાની ચુદડી-જાપાની
ઝીણા પોતની રેશમી મજલીન (૩)
રમાન જેવડો ચુદડીની ભાતનો રેશમનો
કપડો તે કિ પ્ર ચુદડી ખાડવી-ઝીણા
ઝીણા ટપકા પડે એમ કરવું ચુદડીગરા
આપણી બાધવાનો ધધો નનાર

ચુધળું, વિ ઝીણી આખવાળું.

ચુધી, સી ખણખોદ

ચુખક, નિ [સ] ચુખન ૨-
નાર (૨) રોડથી પોતાની તરફ ખેંચ
નાર-હોદ્દાચુખક=હોદ્દાને ખેંચનાર (૩)
પુ ચકમક, અચરકાત (૪) વળસ, કૃપણ
(ચુખક જે ભાતનું છે એક પ્રાકૃતિ
અને ખીજી કૃત્રિમ તીખા હોદ્દાને વધારે
સખત બતાવવાથી તેના ઉપરજોખા ચુખક
ગુણ આવે છે)

ચુખન, ન [સં.] રોડના
ઉપજાણી જે હોદ્દાવતે ચૂસવું તે,
ચુખી, ખચી

ચુખિત, વિ [સ] સ્પર્શ કરવું
ચુખેડું, અડેડું

ચુવાળા, પુ ગમતવાદ પાણી
અને કડી વચ્ચેના ચુવાળીરા ગામનો

જલ્લો તે. (ખાડુગણ ચુવાળમા આવેલા
પ્ર માટે ચુવાળના ચો વાળી હોવાય છે)

ચુવાળાં, ન બેત કા, આવેડ
ઉમર થતા ચારેક વર્ષ માટે બાળે જે
ગ્રામ્ય આવે છે તે

ચુવાળી, વિ ચાળીશ ને ચાર, ૪૪
ચુવાળીશ, વિ ચાળીરા ને ચાર ૪૪
ચુવાળી, વિ જેમા ચુવાળીરા રોર
હોય એવો મણ (તોન)

ચુવાળો, પુ મેરિ અને જડો કામળો
ચૂઈ, સી મા ઢાની આસ લેવાની
ઈદ્રિય, કુહો. (૨) કેટલા પખીની ચાચ
નીચે જે લાલ ચામળીલટકતી હોય છે તે
ચક, સી ખામી, ગત, ભૂલ,

() વા અપગવ (૦) ૥ ૧૫૮, કસુર
(૪) વિગ્રમગણ

ચકણ, પુ ઠરણ, સઈ, મેગઈ
ચૂકર, પુ હલકાના પલો, ચાકરનો
ખણ ચાકર તે કહેવું ચાકરનો ચૂકર અને
તેને ઘેર પેનખાતા

ચૂકવણ, કિ જી ભુલવણ (૨)
લેણ દેણ પતાવી દેડ (૩) ઉડાવણ (૪)
નિકાવ આણવો

ચૂકવું, કિ અ [મં. ચુ. દે.
ચૂકઈ] ગતવત યવી, ભૂલવું રહી
જવું, પડવું (૨) નિકાવ યવો (૩) આધુ
પાણ થવું (૪) ધધામા કસર કરવી
(૫) તક જોવી (૬) ખસીજવું હેંઝણી
ચૂકથી સો વરસ જીવે-અધુ-વખત જતો
રહો તો પછી ભય ન આવે

ચૂગડી, સ્ત્રી. ચપટી. (૨) ઇપી'ટિયાં.
ચૂગડો, પુ. ઝવેરીની મોતીની ચોટલી.
ચૂગણી, સ્ત્રી. પ'ખીને ખાવાનો
દાણો; ચણ. [ખોત્તનિંદ કરનાર
ચૂગલ, સ્ત્રી. ચાટી; નિંદા. ચૂગલ-
ચૂગલી, ચૂગલ; ચાટી. [ચણવું.
ચૂગણું, કિ. સ. ચાંચ મારીને ખાવું;
ચૂટકી, સ્ત્રી. ચપટી; દીચકારી. (૨)
ચપટીમાં રહે એટલું ને તે; ચપટી

ચૂડો, પુ. [હિં.] થોડામાં ધણે
મર્મ સમાયે હોય એવું વચન; ચાળખો.
(૨) હાંટો; રસના ચટકા. (૩) લહેલે;
થોડો વખત.

ચૂડ, સ્ત્રી. સોના રૂપાનો ને સુરો
વિધવાઓ પહેરે છે તે. (૨) છાંત્રીને
હાથે પહેરવાનું મોતીનું આભણિયુ (૩)
આંદી મારીને વળગી રહેવું તે

ચૂડગર, જુ. ચુડગર.

ચૂડલો, જુ. ચુડો.

ચૂડો, સ્ત્રી. [સં.] ચાટલી. (૨)
શિરોભાગ; શિખર; મસ્તક.

ચૂડાકર્મ, ન. [સં.] સોળ સંસ્કાર-
માંનો એક સંસ્કાર તે; નાના બાળકના
વાળ લેવરાવવાની ને ક્રિયા તે.

ચૂડાકરણ, ન. [સં.] સોળ સંસ્કાર-
માંનો બાળકના વાળ લેવરાવવાનો
એક સંસ્કાર.

ચૂડામણિ, પુ. [સં.] મુગ્ધનો
મણિ તે. (૨) સર્વોચ્ચ વ્યક્તિ. (૩)
સ્ત્રીઓની વેણીનું એક ધરણું.

ચૂણવું, કિ. સ. કરચલી પાડવી.

(૨) વીણવું. [શુલેન્દ્રિય; યોનિ.

ચૂત, પુ. [સં.] આખો. (૨) સ્ત્રીની
ચૂતિયું, વિ. ચાટિયું; માત્ર વગરનું.

(૨) મૂર્ખ.

ચૂનચૂની, જુ. ચૂનચૂની.

ચૂનણું, જુ ચૂણવું; ચૂંટવું.

ચાપ, વિ. [ફા. ચસ્પીદન]

કોઈ કંઈ ન જોવાવું હોય એવું; શાંત.

(૨) અ. છાતું રહે એમ. કિ. મ. ચૂપ
કરી દેવું=જોવાવું બંધ પાડવું.

ચપટી, સ્ત્રી. કંઈજ અવાજ કાઢવો
નહિ એવી ને હાલત તે.

ચપટીલી, સ્ત્રી. ચૂપટી.

ચપચાપ, અ. છાનામાના; કંઈજ
અવાજ ન કાઢતાં.

ચૂપણું, કિ. અ. જોડણું; ધાણડું.

ચમણું, કિ. સ. જોડી લેવી; ચુંબન
કરવું. (૨) વગર જોડે સહી રહેવું.

ચૂરણું, ન. ધર્વના ભાખરા કે તણેલાં
મૂઠિયાં ખાંડીને બનાવેલો લાડુ.

ચૂરણ, ન. [સં. ચૂર્ણ] કોઈ
પણ ચીજનો ખુકો; લોટ; આટો.

ચૂરણું, કિ. સ. ખુકો કરવો.

ચૂણું, ન [સં.] ખાંડીને ખૂળ બારીક
બનાવેલી વસ્તુ; ખુકો; લોટ. કિ. મ. ચૂણું

કરવું=ચાગી તોડીને નષ્ટ કરવું. (૨)
હળી ચુનો.

ચૂર્ણિકા, સ્ત્રી. [સં.] કવિતાનો
અર્થ ગદ્યમાં બતાવેલો હોય તે; સંક્ષેપ;

સહેલી બાપામાં સમજીવી રહે હાથપેયું
ગદ. (૨) રા. પુ. ૧૦.

ચૂલ, સી. મોટો ચુલો; અગ્નિ સજ-
ગાવવા સાર ખોલેલા ખાલો.

ચૂલડી, સી. નાનો ચુલો.

ચૂલિકા, સી. [સં.] યુદ્ધ ને મૃત્યુ
વચેરે બનાવેો રંગભૂમિ ઉપર નહિ દેખા-
ડતાં નેપથ્યમાંથી તેનું મૂચન કરવું તે.

ચૂલિયું, ન. શાક સમારવાનો ચૂલો.
(૨) વિ. ચૂલો નેવું.

ચૂલું, કિ. અ. છાપરામાંથી પાણી
ઠપકડું; ગળવું. (૨) ઝરપડું; નીતરડું.

ચૂસણિયું, ન. બાળકને ચૂસવા
આપવાનું રમકડું; ધાવણી.

ચૂસડું, કિ. સ. [સં. ચૂપણ]
કોઈપણ વસ્તુનો રસ મેં પડે ખેંચી લેના
તે; ચગળવું. (૨) ધાવડું. (૨) સાર
સત્ત્વ ખેંચી લેવું. કિ. પ્ર. ચૂસીને ખોણું
કરવું=નિઃસત્ત્વ બનાવવું લોહી ચૂસવું=
વારંવાર ખજવું. [બીઠી; હુંડી.

ચેક, પુ. [અં.] નાણાં લેવાની
ચેટક, પુ. [સં.] દાસ; સેવક.

ચેટક, ન. ભૂત. (૨) મંત્રાદિકથી
વશ પડી જવું તે. (૨) કાજજી; ચાનક.
કિ. પ્ર. ચેટક લાગવું=રેણું લાગવું.

ચેટડી, પુ. લઠુગર; તાંત્રિક.
ચેટી, સી. [સં.] ચાકરડી. ચેટિલ=

અંતઃપુરની ચાકરડી.
ચેડાં, ન. ગાંડાં; દાંડાં. (૨) અડ-
પડાં. (૩) હિંદ; દોષ. કિ. પ્ર. ચેડાં
કાદયાં=હિંદ કાદયાં.

ચેણ, સી. છડંદરી.

ચેત, સી. [સં. ચેતમ્] ચિત્ત;
મન. (૨) ચેતના; સંજ્ઞા. (૩) હોશ.
(૪) સ્મરણ; શુદ્ધિ.

ચેતન, ન. [સં.] છવનશક્તિ;
હયાતી; પ્રાણ; સમજશક્તિ; જેને જ્ઞાન;
અસ્તિત્વ વચેરે હોય તે. (૨) તેજ; શુદ્ધિ;
હોશિઆરી. કિ. પ્ર. ચેતન આવવું=જીવ
આવવો. (૩) ચેતન્ય; જ્ઞાન. (૪) વિજ
ચેતનાવાળું; છવડું. [ચેતન્ય.

ચેતનતા, સી. [સં.] સજ્ઞાનતા;
ચેતના, સી. ચેતનપણું; પ્રાણ. (૨)
શુદ્ધિ; સમજણ; સ્મૃતિ. (૩) અક્ષય.

ચેતરડ, વિ. દાધારીયું; ઢંગ વગ-
રું; ચેડું.

ચેતવણી, સી. ઇશારો; ખબર. (૨)
હકેરણી. (૩) લાકીદ. કિ. પ્ર. ચેતવણી
આપવી=આમજથી ખબર કરવી.

ચેતવડું, કિ. સ. ચેતે તેમ કરવું.
સજગાવડું. (૨) આમજથી ખબર આપવી;
સૂચવડું. (૩) હકેરડું.

ચેતવું, કિ. અ. [સં. ચિત્ત]
જણી જવું; પામી જવું. (૨) હોશિઆ-
રીમાં રહેવું; જાગૃત રહેવું; સાવધાન
રહેવું. (૩) સજગવું; જાગવું.

ચેતા, પુ. ચિત્તને ખાતરી પડે
જવી તે; ચેતવણી; સૂચના; ખબર. કિ.
પ્ર. ચેતા પહોંચવા=મનને લાગી આવવું.

ચેતાવડું, (ચેતવડું), કિ. સ. ખબર
કરવી; સાવધાન રહેવાનું જણાવડું. (૨)
લાકીદ આપવી. (૩) સજગાવડું.

ચેતીજીવુ, સમજી જડ, બળીજીવુ
ચેદિ, પુ [સં] હિંદુસ્તાનના એક
પ્રાચીન મુસલ્માન નામ, બુદ્ધેવજડ ને
ચેદેરી આગળનો દેરા.

ચેન, ન રાસીક કે માનસિ
ઉપાધિ ન હોય એવી મનની હાવત,
આશય કરાર (૧) સુખ, ગમ્મત, ખુ-
રાલી (૩) સહેવ, મોન (૪) લક્ષણ,
ચિન્તન કિ પ્ર ચેન પડવુચ્ચમત

ચેનકા, ન ચ ગા, બાહોના (૨)
ચિહન

ચેનખાણ, સ્ત્રી ગમ્મત-પ્રતા તહેવ
તે, મોળખા, રગરામ, લહેર

ચેનસ, સ્ત્રી [અં.] દિગ્ધાનો
સાકડો ફાટો, ખાડી

ચેનો, પુ અભિલાષ લાનસા, રપૂઢા

ચેપ, પુ પ્રાણીઓના રાસીરમાથી
ને વનસ્પતિમાથી નીકળતો રસ (૨)
સગદોષ, રપર્ગની અસર (૩) પીડા,
હરપ્ત (૪) ખરાબ છદ કિ પ્ર ચેપ
લાગવો=સોળતની અસર થવી (૨) રોગ
અથવા ચેપ મલકો-હરકત દર કરવી
ચેપ લેવો=સૂક્ષ્મ પીડેલા દરદની રસી
ખીળને મૂકવા સાર લેવી

ચેપડુ, કિ જ દાખડ, નીચાવડ
(૧) ખોરાડ, રોપડ

ચેપી, વિ ચેપ લાગવાથી ચે-એવડ
(૨) ચી જ, ચેદે એવ (૩) કલુસ

ચેપુ, વિ કલુસ, કપલ

ચેર, ન લાકડા (૨) (અં) ખુરશી
ચેરમેન=સમાપતિ, મહાનો અધિપતિ

ચેરુ, કિ સં ઇત્રી નાખડ, રદ
કરડ, બુસલ (૨) ચુથી ન ખડ, ઇકરુડ
ચર્યુ

ચેગગ, સ્ત્રી [ફા] બત્તી,
દીવો, ભેત

ચેરીમેરી, સ્ત્રી કામ મ્યાં બદન ખુ
ચીથી એ ઈકે આપડ તે, લાય

ચેર, સ્ત્રી ક્ષતિયોને મળતી હિંદ-
માની એ મળ

ચેરે, પુ [ફા] મળા ઉપરનો ભાષા-
નો આગલો લાય મોનો ધાઠ, સિ વ
કિ પ્ર ચેરે ઉતારવો=મો લેવાઈ જડ
ચેરો કાઢવો=કપાળ ઉપરના વાળ ઠીક
કરી વળમત કરવી [(૨) દાસી

ચેલઈ, સ્ત્રી પહોચેલી નાની ઊંચી

ચેલકો, પુ નાનો ઊંચો (૨)

દાસ, રાખો ઊંચે, ચેરો

ચેલિયુ, ન તાજવાડ પડડ, કેળીડ

ચેલી, સ્ત્રી સિ વા ઉપરના લેનારી,
સાધુરી

ચેલો, પુ [સ લીલ] શિખર
સામિત કિ પ્ર ચેલો મુકવો=ચેતાનો
બનાવવો

ચેલસી, વિ સોપારી અને પાનની
એન્નત કાકણમા ચેલસી ચામ છે ત્યાંનું)

ચેવડ, કિ સ હતા બળબળતા
હોયે એવ (૨) ધીરે ધીરે આપડ
(૩) બલોરડ [મંકરો

ચેવડક, વિ [સં] ચેવ્યા કરનાર,

ચેવડા, સ્ત્રી [સં] ચીરનો મતડ,

કહા; મદકરી. (૨) નિંદા; સતાવણી.

(૩) હસવું; ઉપહાસ્ય. [મરકરો.

ચેષ્ટાખેર, વિ. ચેષ્ટા કરનાર;

ચેષ્ટાવાળી, સી. ઠેકરી; મનક; મરકરી.

ચેસ, પુ. [અં.] છાપવાનાં
બીજાને સમગ્ર રાખનારે સોદાનું ચોકકું.

(૨) ચેતરંજ.

ચેહ, સી. [સં. ચિત્તા] મઝકું
બાળવા માટે ગોઠવેલાં લાકડાં બાણાં
વગેરેનો ઢગલો તે; ચિત્તા. (૨)
(પા. વાહ) ખાડો; ગર્ત.

ચેળ, સી. ખંજવાળ; વહુર; ખલજ.

(૨) હાકલ; હોરા. (૩) અજાણો. કિ. પ્ર.

ચેળ આવળી=મનમાં સળવળાટ થવો.

ચેળ કાઢવી=કાઢ કાઢવી. ચેળ થવી=

મન થવું. ચેળ લાગળી=મન તુલ કરવું.

(૨) કાઢ કાઢવી. [બતાવે છે. જી. ચેચે

ચે, અ. ચાલી વગેરેનો અવાજ,

ચેગઠ, વિ. ધીમું; ઢીલું; મંદું.

(૨) ચોકકું. [આનાકાની.

ચેચિ, સી. ચેચ કરવું તે;

ચેચું, અ. એવો અવાજ; સાચું

બાલવું તે.

ચેચે, ન. પંખીનાં બચ્ચાંનું બાલવું

તે; બચ્ચક. (૨) પતરાજ.

ચેંડુ, પુ. ફો. (૨) દાથીદંતનો પંજે

ચેંણુ, સી. છંદુર. (૨) ઘેરની કરચલી.

ચેંચે, સી. ચિંચે એવો અવાજ;

દિલચાલ; ચેચે; બકબક; મણમણાટ.

(૨) સામે થવાની કંઈપણ દિલચાલ.

ચેડકો, પુ. કામની ધીમ લાગણી;

ચિર; કળજ. (૨) ચીરો; કકડો. (૩) ફાટ.

ચેડવો, પુ. માટીનો હોટો; ચરડવો.

ચેતન્ય, ન. [સં.] જે વડે જ્ઞાન થાય

છે અને કામ કરાય છે તે શક્તિ; પ્રાણ.

(૨) જ્ઞાન. (૩) બ્રહ્મ. ચેતન્યવન=અપૂર્વ

શક્તિનો સમુદાય તે; બ્રહ્મ (૪) શક્તિ, પ્રતાપ.

ચેતર, જી. ચેત. [પાંચમો મહિનો તે

ચેત્ર, પુ. [સં.] કાર્તિકી સાથનો

ચેત્રરથ, પુ. કુબેરનો બાગ.

ચેત્રી, વિ. ચેત્રનું, ચેત્રધી રાત્ર થઈ.

ચેત્ય, પુ. છુદ્દ દેવનાં અવશેષ ઉપર

બાંધેલો મિતારો; મઠ; વિદ્યાર. ચેત્ય-

વંદન=ચેત્યને નમન કરવું તે. (જૈન)

ચેચું, ન. ખાટલાનું વાણ.

ચેલ, ન. [સં.] વજ્ર; કપડું.

ચો, પુ. [પ્રા. ચીજ=કોતુક]

ચોખ; અજાણો; ટેવ; ઉમળકો. (૨) ચપ.

ચોક, પુ. [સં. ચતુષ્ક. પ્રા.

ચઢકો] વસ્તી વચ્ચેની ખુલ્લી જગા-

મેદાન. (૨) ખુલ્લા મેદાનમાં ભરાઈ

બનર; ગુજરી. (૩) ચોરાંક ધરાની આગ-

ળનું ચોગાન; ચોકકું. (૪) ધરમાંની ખુલ્લી

જગ્યા; રાંકા કે કુવા આગળની સારી

જગ્યા. (૫) લીપીને, રંગ પુરીને કે બીજી

રીતે બનાવેલી ચોરસ આકૃતિ; વેદિ. (૬)

ચારની સંખ્યા તે; ચોકો. (૭) ચાર

ચાર હોકોનો સમવાય તે. (૮) ચાચર;

ચલાણ. (૯) ચાર બણાય ચેટલો વખત;

પળ; ફાણ. (૧૦) સ્થિર; દંઢ; વરા. કિ.

પ્ર. મોટીએ આંક પુરવાન્દવાઈ દિલ્લા બાંધવા, મોટી મોટી વાતો કરવી. (૨) આવકાર દેવાની મોટી ધામધુમ કરવી.

ચોક્કું, ન. [સં. ચતુષ્ક]

ચાર લાકડાંનો કાઠખુલ્લું લંબચોરસ આકાર; બારસાખ. (૨) ચોરસ કે લંબચોરસ તખતી જેમાં બેસાડવામાં આવે છે તે. (૩) માંચી; ચોડી. (૪) ચારે બાજુ રસ્તા હોય એવી મોટી ખુલ્લી જગા; ચોમાન. (૫) મોટું આંગણું; ધર વચ્ચેનો ખુલ્લો ચોક. (૬) કવિતાની ચાર લીટીઓનો સમુદાય. (૭) દેખાવ. કિ. પ્ર. ચોક્કું બેસાડવું=બંધ બેસવું કરવું. (૨) નિવાહ ગોઠવવો. ચોક્કે ચડવું=સંબંધ બાંધવો.

ચોક્કાં, ન. (ચોક્કું, તેનું બ. વ.) હાલે પહેરવાના બે મોટી પડેલેલા સોનાના વેદલા (૨) ચાર ચારનો સમુદાયતે.

ચોક્કડિયુ, ન. ચોક્કી ભાવર્ત્ત સ્ત્રીઓને પહેરવાનું વસ્ત્ર. (૨) વિ. ચોક્કી ચોક્કીવાણું.

ચોક્કડી, સ્ત્રી. એક લીટી હપર બીજી લીટી બેચવાથી થતી જે આકૃતિ તે; સ્વ-સ્તિક; કુદડી+૪. કિ. પ્ર. ચોક્કી મૂકવી=બૂલ કાઢવી; ૨૬ કરવું. (૨) ચાર ખુલ્લા પાડેલા હોય એવી આકૃતિ; ચોક્કું. (૩) ચારનો સમુદાય. (૪) ચાર મુખનો સમય. (૫) નિશાન; આંકો. (૬) બાત; સળ. (૭) ખાજરાની ભેળખે ચારખુલ્લિયા જગા. ૩. પ્ર. ચંડાળ ચોક્કી=સુઆ લોકોની ટોળી.

ચોક્કું, ન. લગામ; અંકુશ; લખ;

પ્રાતખંધ. (૨) સોનાની બસરી ચેરના બે કાને ઘાલવાના વાજા. (૩) ચારનો સમુદાય. (૪) ગાડીમાં માલ ભરવા માટે પાટિયાંથી બનાવેલું ચોક્કું. (૫) રેગમના ભરતની એક તરેહ. (૬) વિં. ચાર વિભાગવાણું.

ચોક્કવટી, સ્ત્રી. જ્યાં ચાર પાટો મળતી હોય તે જગા; ચક્કું.

ચોક્કવું, કિં સં. માપવું; બરવું. (૨) રોષવું; બેસું કરવું. (૩) ચોક્કવું; ચમકવું; બરકવું.

ચોક્કસ, વિં. [સં. ચોક્ષ] અમુક; ફલાણું. (૨) સાવધાન; હોશિ-આરીથી વતનાર. (૩) ખાતરીનું; નક્કી. (૪) બસબસ; નિમ્નચાતમક.

ચોક્કસાઈ, સ્ત્રી. તપાસ; તળવીજ; ખાતરી (૨) ખબરદારી; સંભાળ.

ચોક્કસી, સ્ત્રી. ચોક્કસાઈ; ખાતરી. (૨) સાવધાની; હોશિઆરી. (૩) પું. સોના રૂપાનો કસ કાઢી કિમ્મત કરનાર -આંકનાર; સોના રૂપાના દાગીના વેચનાર તથા લેનાર.

ચોક્કિયાત, પુ. ચોક્કી કરનારો; રખેવાળ; ચોક્કિયાતી દાણ પગેરે.

ચોક્કિયું, વિ. બે નેડવાણું. ચાર બળદ નેડેલું માડું.

ચોક્કી, સ્ત્રી. ચારે તરફ ચોક્કસી રાખી સકાય એવું ઠેકાણું; આવડી; દેવડી; ચણતરો. (૨) રખેવાળોને રહેવાનું સ્થાન; ઘાણું. (૩) રખેવાળો; સંભાળ. (૪) નકલત વગેરે લેનારાઓનું સ્થાપ.

(૫) ચોરસ તખતી. (૬) નાની ચાર પાયાની બેસણી; બાજક. કિં ૫૦ ચોખી ભરવી=આમ તેમ ટેલવા કરવું. (૨) ડાંગરી માંડવી. [રખેવાળ

ચોખીદાર, પુ. ચોખી કરનારો; ચોખીદારી, સ્ત્રી. ચોખીદારપણુ.

(૨) ચોખીદારને મળતું લવાજમ તે. ચોખીપહેરે, પુ. ચોખી અને પહેરે તે; વારા ફરતી આમ તેમ ટેલવા રટી ચોખી કરવી તે; નપતો; સખત તપાસ કિં ૫૦ ચોખી પહેરામાં મૂકવું=ન્યાંથી કશું આધું પાછું થાય નહિ એવી સંભાળમાં મૂકવું. [વાળ; પટ્ટાવાળો

ચોખીવાળો, પુ. ચોખીદાર; રખે-ચોખો, પુ. સાફ કરેલી ચોરસ

ગા; રસોઈનું સ્થળ. (૨) મરતા માણ અને સુવાડવાને તૈયાર કરેલી જમીન તે; રણપધારી. કિં ૫૦ ચોખે નાખવું=રણપધારીએ સુવાડવું. ચોખેથી દહવું=જળના મોંમાંથી બચવું. ચોખો વાળવો=લાળો વાળવો. ચોખા ખાટલા કરવા=ધાં રસોઈ કરી ભેજાન કંઈ હોય તે મા અને વાસણ વગેરે સાફ કરવાં.

ચોખખાઈ, સ્ત્રી. ચોખવટ; સ્વચ્છતા.) સ્વચ્છતા; પ્રમાણિકતા (૩) પવિ-તા. (૪) નિખાલસપણું.

ચોખખું, [મા. ચક્ષુદુષ્ણં] તાં મેલ, વગેરે ન હોય એવું; સ્વચ્છ. શુદ્ધ; પવિત્ર. (૩) ભેજવગરનું; ભ. (૪) ખુલ્લું; સ્વચ્છ. (૫) નિર્દોષ; માણિક. (૬) સાવ; નરદમ. ૩૦ ૫૦

ચોખખો હાથ=પવિત્રતા. (૨) પ્રમાણિકતા. ચોખખો જેમાં શ્રીઠાળો ન હોય એવો. ચોખખું કરવું=ગોઠાળો છાટી નાખવો. (૩) પાવમાલ કરવું. ચોખખું કહેવું=ખરે ખરું હોય તે કહેવું. ચોખખું રહેવું=પ્રમાણિક રહેવું; પવિત્ર રહેવું. ચોખખું ચણવું=કાંધાકાર. [સ્વચ્છતા.

ચોખ, સ્ત્રી. ચોખવટ; સ્વચ્છતા; ચોખવટ, સ્ત્રી. ખુશમો; ચોખખું છરી દેવું તે; સ્વચ્છતા. (૨) સાચવટ. (૩) પવિત્રતા. [ડાંચો સમુદાય તે. ચોખખું, ન. આસપાસનાં જામ-ચોખખું, વિ. ચોરસ; જેના ચારે તરફના ભાગ સરખા હોય એવું. (૨) ચારે ખંડવાળું.

ચોખખું, વિ. ચાર સરખી બાજુ-બોવાળું; ચોરસ (૨) ચાર ખંડવાળું.

ચોખખા, પુ. (ચોખખું કરેલું તે ઉપરથી) ડાંચરને ખાંડીને તેમાંથી કાઢેલા કણ તે; ભાત કિં ૫૦ ચોખા ચડાવવા=રેવા કરવી; ખુશામત કરવી. ચોખા ચાટવા=મંમળ વિષક કરવું. ચોખા નાખવા=બોલો ભરવો (૨) નાતફં કરવું. ૩૦ ૫૦ ચોખાપુર=એક ચોખાના પગન જેટલું. ચોખાભાર=ચોખા જેટલું. (૨) ભગવેલ. ચોખા બાફવા=નારડું કરવું. ચોખા ચવરાવવા=ત્રાંત્રિક કસોટીથી પરીક્ષા લેવી.

ચોખખાની, સ્ત્રી. એક જાતનું કપડું. ચોખખાળુ, કિ. સ. ચોખખું કરવું; માંજવું. (૨) સ્વચ્છ કરવું. (૩) મોં સાફ કરવું.

ચોખાની, સ્ત્રી એક જાતનું કપડું
ચોખુણું, વિ ચાર ખુલાવાણું
(૨) તમામ, સર્વ (૬) ચારે દિશાની વચ્ચે
આવેલું

ચોખુટ, વિ જેની ચારે દિશા
ખુણા નક્કી કરેલી હોય એવું, ચારે દિ-
શાની મર્યાદામાં આવતું, તમામ, સર્વ
(૨) ચાર ખાનું, ચાર ખુણું

ચોગર્ક, સ્ત્રી ચાર ગાઠાવાણું તે,
ચોરીનું બધારણ તે (૨) ચારે છેડે
ગઠાવતું તે, લગનની ગાથ

ચોગરો, પુ ચારનો આપ્ટો, ૪
ચોગણું, વિ [સં ચતુર્ગુણ]
ચાર ગણું

ચોગમ, અ ચારે તરફ, ચારે બાજુએ
ચોગર્કમ, અ ચારે તરફ, ચારે
બાજુએ ફેલાઈ ગયેલું હોય તેમ

ચોગાન, નં ખુદથી લાખી પડેલી
જગા ચો

ચોપડિયુ, નં ચાર પડી જેટલું
કાળમાન, મુદ્દત (અમૃત, શુભ, લાભ,
ચળ એ ચાર સાત અને ઉદ્ધેય રોગ
અને કાગ એ ત્રણ નકારા મળીને સાત
ચોપડિયા કહેવાય છે (૨) ચાર ચાર
પડીએ વગાડવામાં આવતા ચાર વાદિન-
નો સમૂહ તે, ટોંગખાનું (નોવડીયા
એમ બં ૧૦ માં વપરાય છે) [પટેલ

ચોગલો, પુ ૦ ગમણનો અમવદાર,
ચોચ, પુ [સં] વસ્ત્ર, દાવ
ચોખતો, પુ જલેથી આવતો
મરમ મરાણો

ચોટ, સ્ત્રી આધાત, પ્રદાર અપદ,
ધા, લખમ (૨) પેચ, ફાસો (૩) એક
જાતનું જાડું (૪) નિશાન (૫) સાર્થ
(૬) ગુકસાન, મર્યાદા (૭) લાગ, દાવ
(૮) મુકો, ઠોસો (૯) ચોટચ=પેટમાં
ચીકણા મળતું લસારી રહેતું તે ચોટચ
રહેલી-અપચો થવો કિં ૫૦ ચોટ મા-
રવો=અપરલગાવવી, ચોરવું ચોટલાગવી=
દાવ ફાવવો (૧૦) આક્રમણ, દુખ

ચોટકું, વિ ચોગી રહે એવું (૨)
નં ચોગીને વચ્ચે રહે એવું જે તે

ચોટણું, વિ ચોગી જાય એવું,
ચોટ (૨) નં ચો ગો ને વપસી,
પડાય એવો જાદુ (૩) ચોટાનું આસન

ચોટલી, સ્ત્રી [સ. ચૂડા]
પુરુષને માથે લાખા વાગતો જે ગુરુ
રાખવામાં આવે છે તે (૨) કોઈ પણ
વસ્તુની ઉપગમે તદ્દમય ગુરુ તે
(૩) તિખાત, જે ઘોડાની જમણ નહિ
એવો અગલનો મુલાવળો લાગે કિં
૫૦ ચોટલી મતરવી-દાવ પેચમાં ચાખી
કરતા વધી જતું ચોટલી વઈ લેવી=
સામાવાગાને પાછો પાડવો ચોટની પક-
ટી=કળજમાં લેવું ચોટલી દાવ આ-
વવી=સ્થામનો દાવ જાણી લેવો

ચોટવો, પુ સીને આપે માથે
રાખેલા લાખા વાગતો જાડા તે, ચણી,
કરાકણપ કિં ૫૦ ચોટનો વાગવો=તેલ
નાખી ઘોળીને વાગ ગુરુના અગર બા-
ધવા ચોટલા ગુરુવાતને ઉપવાવી
ઉમલાવીને વધારવી (૨) જે જાડ વચ્ચે

આમાં જુઠાં કરી વેર કરાવવું. (૩) એઃ
બીજાની સાથે જોડી દેવું. (૪) વધારીને
વાત કરવી. (૨) પુરુષની પદોણી સાંબી
ચોટણી. કહેવું ચાર મળે ચોટણા તો ભાગે
ચોટણા=સીંચા એકઠી યાચ તો કોઈનું ધર
જાણવે કે લગાઈ કરાવે. ૩૦ પ્ર૦ ચોટણી
કપાચ=ચોટણો મુંડાચ=વધવા યાચ.

ચોટાણું, કિં ૨૦ જુઠાણમાં
આવી પડવું. (૨) ઝડપમાં આવવું.

ચોટી, સીં નાની ચોટણી; સિખા.
(૨) ચોટ ન ચૂકે એવા માણસ.

ચોટાઈ, સીં ચોરવાની ટેવ. (૨)
ખંધાઈ; હુચાઈ. [હુચું; ખંધું

ચોટું, વિં ચોરવાની ટેવવાણું;
ચોટ, જું ચોટો.

ચોટાણું, કિં ૨૦ પકવણું; ચોકડું
ચોટણું, જું ચોટણું.

ચોટાણું, ન૦ ચોટાણું; પહોળા-
પણું; પને. (૨) ચોટાણું.

ચોટું, વિં પહોળું; વિસ્તૃત. (૨)
ચાર પકવાણું; ચોપડું. ચોટાઈ=પહોળાઈ.

ચોટો, પું એક એકની ઉપર વસ-
વેલી વસ્તુઓનો જથ્થો; ખડકો.

ચોટણું, ન૦ ચોટવાનું ને તે;
ચોટણો; યીવડી. (૨) ખાચ.

ચોટણું, કિં ૨૦ વળગી રહે તેમ
કરવું; ચોટાણું; વળગાડવું. (૨) મારવું.

(૩) નહણું; બેસાડવું. (૪) છાટ રોપવો.

ચોતરફ, અ. ચારે બાજુએ
ચોતરીશ, વિં ત્રિશ ને ચાર; ૩૪.

ચોતરીશ, પુ. ચોટી વિભાગ ચોટણો;
વેલી. (૨) જડ અથવા ચાંસવાની આસ-
પાસ કહેલી કંચી બેસવા જેવી જગ્યા.
(૩) રજભૂમિ. (૪) ચણતરો.

ચોતારીશ, વિ. જેમાં ચાર તાર ટોચ
જેવું. (૨) સી. એક નવનું ચોટીવાળા
વણતરનું કપડું. [યિવું.

ચોતારું, વિ. જેમાં ચાર તાર ટોચ
ચોતાણ, વિ. ચાર તાલવાણું (ચાપનો).

ચોથ, સી. [સં. ચતુર્થ]

ચુલલ અથવા નદ પસારો થાયો દિવસ;
ચતુર્થી. (૨) વહિ થાયે કરવાનું એક મત.

(૩) ચોથો ભાગ તે; ચોપાઈ. કિં પ્ર.
ચોથ આવવી=ખંડણી આપવી. ચોથનો

ચંદ્ર=સાદરવા જુદ ચોથનો ચંદ્ર ને કોઈ
જુએ તો તેને માથે જુદું કલંક થડે

કેમ કહેવાય છે. [ચોથો ભાગ; ચતુર્થાંશ.

ચોથાઈ, સી. ચોથ; ખંડણી. (૨)

ચોથિયું, ન. નાના બાળકના મરણ
પછી થાયે દિવસે તેની ને ક્રિયાં કરવામાં

આવે છે તે. (૨) ચોથો ભાગ. (૩) ચાર
ચાર દિવસની બારીએ આવતો તાલ.

ચોથું, વિ. [સં. ચતુર્થ]
ક્રમમાં ચારના સ્થાન ઉપર હોય તે.

ચોદિશ, વિ. ચાર દિશાઓવાળું.
(૨) અ ચારે વરફ.

ચોધરી, પુ. સીમના રક્ષણના
બદલામાં ખસાવણું ખાનાર. (૨) ગાડી-
વાનોમાંનો વડો.

ચોધાર, અ. ચારે બાજુએ ધારાઓ

ચાલી રહી હોય તેમ, પુષ્પ, ખૂણ
ચોધાર, વિ ચાર ધારિવાળું
ચોધારે રોડુ=વારે પ્રણેથી આસુ પડે
એમ થયું રોડુ [ચોખ (૩) ઉત્સાહ
ચોપ, સી વાપ, ઇચ્છા (૨)
ચોપડું, વિ [સં. ચતુષ્પદ]

એને ચાર પગ હોય એવું. ન ચાર પગ-
વાળું જનાવર, ઠોર

ચોપચીની, સ્ત્રી એક જાતની ચોપધિ
ચોપડ, પુ છપ્પાના ચાર છડડ
ચોડીને બનાવેલી એકાદશમવાની બાજ
કિ પ્ર ચોપડ બેસવો=સોમરાખાજ
રમવી (૨) ચાર બાજુએ પડે ઠોરેતા
હોય એવી મદાનગીની રમત (૩) વિ
ચારગાડ

ચોપડ, ન ધી, તેવ ઇલાદિ ચામ્પો
પદાર્થ (૨) ધી ચોપડ ચોપડ=પામી
વહે ને ચોપડાર્થ જય એવું જે તે, સ્નેહ
(૩) વિ ચાર પડવાળું

ચોપડડું, કિ મ. [પ્રા. ચાપ્પર]
છગાડડું, ચોગડું, લીપડું (૨) ભા-ડ
ચોપડાં, ન એને એકથી વધારે
અથવા ચાર પડ હોય એવી રોટલી, (ચાર
પડવાડ તે ચોપડું) ચોપડા

ચોપડી, સ્ત્રી ચાર અથવા વધારે
પડ કે પાનાવાળી વસ્તુ (કામગીરી
ચોપડી), વહી, પુસ્તક (૨) ચાર પડ-
વાળું રોટલી

ચોપડું, વિ ચાર પડવાળું, ચાર
કે વધારે પડવાળું (૨) ચોપડું, ચોપડું

(૩) ન એને ચાર પડ હોય એવી રોટલી.
ચોપડો, પુ હિસાબ લખવાની
લાખા પાનાની મોટી ચોપડી, નોધપોથી
(૨) કાળી ચીકણી માટીનો યર કિ
પ્ર ચોપડો રાજવો-વિગતવાર હિસાબ
રાખવો

ચોપદાર, પુ ચોખ (ચાન્ડ))
લઈ ચાલનારો, છડીદાર, મુખ્ય હાલુરિયો

ચોપન, વિ પચાસ ને ચાર, ૫૪.
ચોપડું, કિ મ દાણડું, વાવડું

ચોસડ (૨) ટીકડું
ચોપાર્થ, સ્ત્રી [સં. ચતુષ્પદી]

પદર પદર માત્રાનો એક રામ (૨) ચાર
પાયાનો નાનો ખાટલો

ચોપાટ, પુ એને ચાર પાટ હોય
તે, સોમગ રમવાની બાજ, ચોપ (૨)
ઝરખી સુઝારેવી અનાજ વાવવાની જ-
મીન (૩) ન ચવાપાટ

ચોપાનિયું, ન ચાર અથવા ચારથી
વધારે પાનાનું સાદિત્યનું લખાણ, માસિ,
સામાયિક ચત્ર

ચોપાયા, પુ એક જાતનો માત્રા-
ગેજ ૭૬, અચ્ચાર પદના એકાવાળી
પધરનના [ચારે પાસ

ચોપાસ, અ [સં. ચતુષ્પાર્શ્વ]

ચોપાળી, સ્ત્રી નાના અથવા
ખાડાઆથી પાણી ઉઘેલી ક્યારકામા
લેવાની એક કળી અને તેમાની પરનાજ
(૨) નાની ટીકડી કિ પ્ર ચોપાળી
વાલુચી=ટીકડીની પરનાર નીચાડચીકરવી

ચોપાળો, પુ. કહેવાળો સુવા
જેસવાનો દિવસ; કુલો.

ચોપાળ, પુ. જેમાં ચાર પદ હોય
જેવી મોટી પિઠોડી. કિ. મ. ચોપાળ
ચોપાળો-ચોપ મૂળેને રોટું, પાવમાલ
ધઈ ભણું; દેવાણું હાલું. [બાલુએ.

ચોપેર, અ. ચોપર; ફરતી ચારે

ચોપ, સી. [પા.] નાનો દહકો.

(૨) ટંકુનો વચ્ચેનો વાંસ. (૩) સોના
રૂપાને મટેલો દંડ; છડી. [ચાંપડું.

ચોખણું, કિ.સ. ચોપણું; રોપણું. (૨)

ચોખિયો, પુ. મધુખીનો રંજનગતો
મુવાળો માવો.

ચોખે, ન. [સં. ચતુર્વેદ]

મધુરા તરફનો હાથપુદ જાણણું (૨) દંડકો.

(૩) ટંકાના આપાતનો સળ. (૪) ચપકો;

ઉનો ઉનો ડામ (૫) ટોચાવાથી પડેલા કાત.

ચોખીણું, જી. ઊણીડું

ચોખમ, અ. ચારે તરફ; ચોખમ.

ચોખટિયું, વિ. ચારે છેડે પહેરેલું.

ચોખાણું, ન. [સં. ચાતુર્માસ]

વરસાદના ચાર મહિના; વરસાદનો દહાડો.

(અવાહ, આવણ, વાદપદ અને આસો)

એ ચાર મહિના ચોખાણાના ગણાય છે.)

હલો ચોખાણાનો અધિજો ઊંડું દેખે-એણે

જેડું તેણું હોય તેણું તોને ચાહ આવે.

ચોખણું, વિ. ચાર મોંવાણું;

ચાર ખાણાંવાણું. (૩) ચોખણું.

ચોખેર, અ. ચારે તરફ; સળખી

માણુએ.

ચોપણો, પુ. ચોપણે; લેણો.

ચોર, પુ. [સં. ચુર] વગર

હકકે ખીજની વસ્તુ કુપી રીતે લઈ લેનાર;

વસ્કર. (૨) ખીજની વિષા દળા વગેરે

કુપી રીતે ચોખી લેતે. (૩) ખીજનું મન

હરી લેનારો તે. (૪) વિ. છડું; કપડું;

ખુમ. હલો ચોરનારની ચાર અને નેના-

રની જે-ચોર ગમે તેમ હરીને ધાપ મારી

નય. ચોરની મા કાઠીમાં મોં ધાવીને

ફાંસે-ચોરથી પોતાનું કુઝા-નહેરમાં

રડાવ નહિ. ચોરનો તબર ગયકે તે

લોટો વધને સડકે-ચોર હોય તે કાવ

જોતોજ રહેલો હોય ઉઠેલો ચોર કાઠખા-

ળને હડે-સામું ગમે પડતું. ચોર પેસેલો-

સરીમાં ખરણુચક વિકાર થયો; આસ

થયો. (૨) મનમાં લય લાગ્યો.

ચોરઆમલી, સી. એક ભવનું ગાઠ.

ચોરઆંક, પુ. ભપક વપરનો પુરોઆંક.

ચોરખાણું, ન. અભરવાને ન જડે

એણું કુપું ખાનું; ચોરખંડ.

ચોરખીલી, સી. ખાણું કેવાની

કુપી ખીલી.

ચોરખીણું, ન. ન જડેએણું કુપું ખીણું.

ચોરખાંક, સી. ન જડે અને ન

સુખનય એવી ચાંક.

ચોરકું, વિ. ચોરી કરવાની અને

ટવ પડેલી હોય એવું.

ચોરણી, સી. મુંધળી; લેધી.

ચોરણો, પુ. કુંડીથી ટિંચણુ લગી

જમતો ને લપરથી ખુલ્લો એવો લેવો;

મુંધળો.

ચોરદાનત, સ્રી. મૂળથીજ મનમાં
કપટ હોય એવા સ્વભાવ તે.

ચોરદષ્ટિ, સ્રી. વાંકી નજર.

ચોરભારી, સ્રી. છુપો રસ્તો.

ચોરપિધા, સ્રી. ચોરી કરવાની કળા.

ચોરધુ, કિ. સ. [સં. ચુર]

વગર હાકો કોઈનું કંઈ છુપી રીતે લઈ
લેવું. (૨) સામાને ખજાર પડે નહિ તેમ
છુપાવવું. (૩) આકર્ષણ; મોહિત કરવું.

ચોરસ, પુ. ચાર સરખી બાજુઓ
અને ચાર સરખા ખુણાવાળી આકૃતિ તે.

(૨) લંબાઈ પહોળાઈના ગુણાભરથી
નીકળતું માપ.

ચોરસી, સ્રી ચોરસ આકારની વ-
ખની. (૨) ગળામાં પહેરવાનું એક વસ્તુ.

(૩) સુતારનું એક ઓળર.

ચોરસું, ન ચાર સરખી બાજુઓ-
વાળું ચોરસું; ચોખડો કડકો; ચાકું.
ચોરસાંની જમીન=ચોરસ ધરો જમીને
બનાવેલી જમીન. [કપડાનો કડકો.

ચોરસો, પુ. ચાર સરખી બાજુઓનો
ચોરાડ, વિ. ચોરાયેલું; ચોરાઈ આવેલું.

ચોરાચોર, સ્રી. ધણા બધે જુદી
જુદી રીતે બાનુંમાનું વારંવાર કહાવી બહું
તે. કિ. પ્ર. ચોરાચોર કરવી=જેમ કહે
તેમ-જમે તે વખતે ઘોડે ઘોડે ચોરવું.

ચોરાચોરી, સ્રી. ગામસામે અરસ-
પરસ ચોરી થયા કરવી તે.

ચોરાણું, વિ. નેહું ને ચાર; ૯૪.

ચોરાડું, કિ. અ. ચોરાઈ બહું. (૨)
ઉતરાડું; છુપાવો ખાવો.

ચોરાશી, વિ. એ'શી ને ચાર; ૮૪.

(૨) સી ગમના તમામ બાહ્યભૂને ભોજન
આપવું તે; બધી નાતેના બાહ્યભૂનું
પંચ. (૩) અવતારોની ધટમાળ. (એમ
કહેવાય છે કે ચોરાશી લાખ જન્મ
પ્રાણી વનેવેના યાચ છે. આ હપરથી
એવા જન્મોની પરંપરા તે 'ચોરાશીનો
ફેરો' કહેવાય છે.) ચોરાશી બંદરનો વા-
વટો=વેપારનું બહુ મોટું મથક.

ચોરિયા, પુ. બળાની બારી નહક-
ના માંસપંચિ કિ. પ્ર. ચોરિયા આ-
વવા=માંસપંચિ ઉપર સોતે થટી આવવો.

ચોરિયા, પુ. દરિયામાં ચાકતાં
વટાણો ઉપર દરોડો પાડનાર.

ચોરી, સ્રી. [સં. ચોરી]

ચોરવાની ક્રિયા (૨) ચોરનો ધધો. (૩) ચોરી=
ચારે ખુણે ચાર બેઠાં બંધાવી વચમાં વેણી
કરી વરસન્વાને પરજુવા બેસાડવામાં આવે
છે તે જગા; હાનિમંડપ. કહેવું ચોરીમાંથી
હાંત કરડવા=લભ થતાંવેંત વરવહુને અણુ-
બનાવ થવો. ચોરીમાંથી રંડાપોચા-
આતથી બગડવું.

ચોરો, પુ. [સં. ચતુર] છાપ-
રાવણો વિસાથ ઓટલો; મામ હચેરી;
ચતુરત્વો; ગેટ; બહેર અને સરકારી હામ-
હાજ કરવાનું ગામડામાંનું એક ખુસ્તું
બહેર મહાન. (૨) સાધુ સંતોના મહા-
ને છોટી જગ્યા ઉપર ચત્રેણી ચાતંગે.

ચોલ, પુ. [સં.] ૯૪.

એક દેશનું નામ. (૨)

જમક. (૪) વલ્લભ.

ચોલાઈ, સ્ત્રી. ચોળાની બાછ.
(૨) લાલ મૂળિયાંની બાછ.

ચોપટ, ન. ચાર વાટવાળી જગ્યા;
ચોગાન. (૨) પંચાત.

ચોપટિયો, પું. ચોરે બેસનારો;
આગેવાન પુરુષ; લવાઈ કરનાર.

ચોપડું, વિ. ચાર પડવાળું
ચોપાટ, સ્ત્રી. ચાર રસ્તા ઉપરની

જગ્યા. ચોપાટેબારે વહિ.
ચોપાઈ, વિ. ચારે બાજુએ ભેગે

વાટ કરેલી હોય એવું.
ચોવીઆર, પુ. સૂર્ય આગમ્યા પછી

સૂર્યોદય થતાં સુધી અન્ન, પાણી, મુખ-
વાસ કે સુખની વગેરે કાંઈપણ ન ખાવાનું
દિનેનું પ્રત.

ચોવિંશ, વિ. [સં. ચતુર્વિ-
ંશતિ] વિંશ ને ચાર; ૨૪.

ચોડું, કિ. સ. કાઠપમાં પાત્રવું; સૂપડું.
ચોશડું, કિ. અ. ચોપડું; ખેંચડું; ચૂસડું.

ચોશિયું, ન. એક નાનું માપ.
ચોથ, વિ. [સં.] ચૂસવા લાગત.

ચોત્રક, વિ. સાક ને ચાર; ૧૪.
ચોત્રર, સ્ત્રી. ચાર સેરની શુશ્લી

દોરી. (૨) ગળચત્રો. કિ. પ્ર. ચોત્રર
શુંચવીન/સાક હોય તેમાંથી વણીને મોટું

બનાવડું (૩) સોગઈરમવાની બાછ; ચોપાટ.
ચોસડું, ન. બહું ચડડું. (૨) મોટું;

બહું ને ચારે ગચિયું.
ચોસેર, વિ. ચાર સેરોવાળું. (૨)

ચી. ચારસેરી શુંચલી; ચાર સેરોનો હાર.

ચોસેરું, વિ. ચાર સેરનું.

ચોહ, પુ. ચાહ; ચાવ; અસિલાખ; ગમ્મકો.

ચોહાણ, પુ. જી. ચોહાણ.

ચોળ, એક અતિશય લાલ રંગનો
પદાર્થ; અળતો; સોનાગર.

ચોળાંચોળા, સ્ત્રી. એકની એક વાત
વારંવાર છાટી તેની ચર્ચા કરવી તે.

ચોળણું, કિ. સ. પંદરમાં છઈ ને
મસજડું; ચીકણું અને એકાકાર થાય તેમ

કરવું. (૨) એક બીજાની સાથે ઘસડું;
રમડડું. (૩) દબાવડું; કચરડું. (૪) ચોપ-

ડડું; લગાડડું. (૫) માલેસ કરવું. (૬)
લંબાવડું; ચર્ચા કર્યા કરવી. (૮) બગા-

ડવું. ૨. પ્ર. ચેટ ચોળડુંખાલી સંતાપ
કરવો. ૩. પ્ર. ચોળવીનલિખારી થઈ જવું.

ચોળા, પુ. એક દડોળ. (બેની
સિંગો લાંબી થાય છે. તાછ લીલી સિંગો

સાક તરીકે ખવાય છે અને ચોળા આખા
તથા દાળ કરીને વપરાય છે.)

ચોળાઈ, જી. ચોળી.

ચોળાચોળ, સ્ત્રી. ઘડલાંગ, સંકલ્પ.
વિકલ્પ; વારંવાર ચર્ચા કરવી તે. (૨)

ધાંધસ; ગડબડ. કિ. પ્ર. ચોળાચોળ કરવી.
પિંજડું; જુંચડું; ચર્ચાવડું; વારંવાર

કોઈ વાત કહવી; આદિ ધડપણ કરવી.

ચોળાંચોળી, સ્ત્રી. જી. ચોળાચોળ.

ચોળાઈળી, સ્ત્રી. ચોળાની સાક
તરીકે વપરાતી સિંગો તે. [જાની સિંગો.

ચોળી, સ્ત્રી. ચોળાઈળી; મોટા ચો-
ચોળી, સ્ત્રી. [સં. ચોલિકા]

સીંગને છાતીએ પહેરવાનો હુકી બાંધ્યો
કળતો; કંચુકી. કિ. પ્ર. ચોળી પહેરવી=આપણા
બનવું. ચોળી ખંડ=એક ચોળી યાદ રહી
એટલોજ કપડાનો કંડો તે. [વામમાર્ગ.

ચોળીમાર્ગ, પ્ર. કાંચળિયા પંથ;
ચોળી, પ્ર. કાંચપણ ચોળને પ્રવાહી-
માં લકળી બનાવેલું ધાતું પેથ; ક્વાથ-
(૨) કોઠા (અંજરખાનો.) (૩) મનમાં
વિચારોની જે વારંવાર પ્રકાશ થતી તે;
મહારાટ; ચિંતા; વચોપાત (૪) દેહ; શરીર.
ચાંક, સ્ત્રી. શરીરમાં એકએક કંપ
થઈ આવવો તે; ચાંચકો.

ચોંકેણું, કિ. સ. ચમકે-ચમકવું;
સરકવું; મહારાઈ હરવું. (૨) કંપવું;
શરીરનું એકએક મરડાવું. (૩) તાલુકા
થવું; પ્રાસંગિક પડવો. ચોંકાવવું=ખીવ-
ડાવવું; ચમકાવવું.

ચોંચલાં, ન. નખરાં; ચેટાં.
ચોંચણું, વિ. ચુંપણું. (૨) હાંપણું.
ચોંટ, સ્ત્રી. ચુંટી નાખવા જેવી શરીર
ઉપર અસર થતી તે; ખણખ. (૨)
ચોંટય=ચોંટણું પદાર્થનો અપયો.

ચોંટણું, કિ. અ. સમજાવે એવું (૨)
ચિકારને લીધે વળગી રહેવું. (૩) તાકીને
નિશાન મારવું. (૪) મન લાગવું.

ચોંટિયાં, ન. પોથા હાથે ચુંટીએ
લેવા તે.

ચોંટી, સ્ત્રી. ચુંટી.

ચોંપ, સ્ત્રી. ખંત; ચાનક. (૨) અ-
હતાવળ. (૩) ડેસી; કળ; ચોંપ (૪) દોઝ

વચાડવાની સગી. કિ. પ્ર. ચોંપ રાખવી=
ખંત રાખવી. ચોંચેથી ચાલવું=કતાવળે
ચાલવું. [બમર તે.

ચૌદું, નબળર; ચાર રસતા ઉપરનું
ચૌદ, વિ. દસ ને ચાર; ૧૪. રં.

પ્ર. ચૌદ ચોકકીનું સત્યચાર યુગની
એક ચોકડી જેવી ચૌદ ચોકડી સગી
ચાલે એવું સત્ય. જોઈ ચૌદ બહે તેને
ચાર શું હશે ચૌદ વિદ્યાનો. બહુનાર
જે પંડિત હોય તેને એકલા ચાર વેદ
બહેલો વેદિકો શી શિખામણુ હઈ શકે ?

ચૌદદાન, ન. દાનના ચૌદ પ્રકાર
જે તે—અન્નદાન, વસ્ત્રદાન, દીપદાન,
તાંબુલદાન, ગૌદાન, કન્યાદાન, વિદ્યાદાન,
પાત્રદાન, ચદનદાન, યુગ્મદાન; વચ્ચદાન,
સમગ્રદાન, ચૌદદાન ને તિસદાન.

ચૌદભુવન, ન. [સં.] દેવ,
માણસ, વગેરેને રહેવાનાં જે ચૌદ સ્થાન
તે—સત્યલોક, તપોલોક, જનલોક, સ્વલોક,
ભુલોક, ભુલોક, એ સાત હોય અને
અતલ, વિતલ, સુતલ, તજાતલ, મહાતલ,
રક્ષાતલ અને પાતાલ, એ સાત નીચે
મળીને ચૌદ ભુવન કહેવાય છે. ચૌદ
ભુવનનો નામ=ચરમેચર.

ચૌદમુરતન, ન. [સં.] અમૃત.
(૨) માર; શિક્ષા. (દેવ અને દાનવોએ
મળીને સમુદ્ર પહોળ્યો હતો અને એ
સમુદ્રમાંથી તેમને ચૌદ રત્ન પ્રાપ્ત થ
હતાં તે આ પ્રમાણે—સરખી, િ
પારિખતક, સુરા,

કામદુષા, ઐગવત દાથી, રંગા, સુત
મુખનો ઘોડો, ઝેર, વિષ્ણુનું ધનુષ્ય,
રાખ અને અમૃત

ચૈત્રિધા, ઓ [મં.] પ્રાચીન
મસ્તૂત ગાદિ રમા ઓદ વિદ્યાઓ ગોવી
■ તે - ચારેદ, ૭ રેદાગ (ગિફા, કપ,
વ્યાકરણ નિરૂપ, ૭૬ અને ન્યાય)
ધર્મશાસ્ત્ર, પુરાણ, ન્યાય અને મીમાંસા
ચૈત્રિધા, ઓ [મં.] ચતુર્દશી]

પખવાડિયાની ઓદમી તિથિ
ચૈત્રિધા, ન [સ] ચોરી ચોગીનુ કામ
ચૈત્રિધા, ન [સ] નાના હાકરાને
પહેનવહેવા વાળ લેવશવવાની એ ક્રિયા
તે ચીન મંચુદન

ચૈત્રિધા, પુ એ અદ્ય કુળ
ચૈત્રિધા, ન [સ] પહેલુ સ્થાન-
બ્રહ્મ થયેલુ પતિવ
ચૈત્રિધા, ઓ [સ] પાત, પાન
(૨) ગગતી (૩) ખામી, સ્ખાન
(૪) અખાન

છ.

છ, પુ [સં છ] ગુજરાની
પર્ણમાગનો અદારમો અક્ષર (૨) અ
છિ, છટ તિરસ્કારવાચક હૂઆર

છ, વિ [સ પટ] નણ્થી
બમણી સખ્યા ૬

છઈયુ, ન [સ શિશુ]
નાનું હાકર ઉંચુ પુ હથેલા, ઉંચા

છક, પુ અભિમાનનો અતિશય તે,
છાડ, તોડ, ગરરી, મદાધતી (૧) સ્તબ્ધ
ધઈ ગયુ દોય તેમ, દિ'મૂદ (૩) અક્ષિ,
વાગ્જુળ કિ પ્ર છક વરી દેવુ=આશ્ચર્ય
પામે એમ કરવુ (૪) છના આ નો પાગ

છકછકટ, પુ અભિમાનનો જુસ્મો,
તોર છમ (૨) કાઠ, લમમો
છકછુધુ, વિ એક હરીને વસ
લેડ (૨) મદરુ તોરી

છકડી, ઓ [સ પટકી] ૭
કાગળની શે ડી, એ નતની ૭ વસ્તુનો
અણુલય તે [સમુદાય

છકડું, ન [સ પટક] છનો
છકડો, પુ [સ શકટ]
નાનુ ૥ ૭ માણસ તેમી રાંધે એડ
૥ (૨) છનો સમુદાય

છકડુ, કિ અ કૂલી નવુ રાંધી
૭ નદિ લેખવડ, બહેકી નવુ વડી
નવુ, ઉદ્ધત થઈ નવુ (૨) બરાઈ નવુ,
ધરાવ વસ થયુ છકડવુ=૭ વી નાખવ

છકઈ, ઓ લાગનાગટ ૥ ઉપવાસ
કરવાનું જેનેનું એક વત છકાચી છમ્મજુદી
જુદી ૭ નતિના પ્રાણીઓ તે છ થાનિ
છકાર, પુ છ એવો અક્ષર અને
ઉચ્ચાર તે

છકિયુ, વિ [સ પટક]
જેને ■ બળદ જોડેલા હોય એવુ (મ. ૬)
છકીજવું, કિ અ કમલ થઈ નવુ,
બહેકી નવુ, વડી નવુ, ફાટી નવુ

છકેલ, વિ. છકેલું; વંકેલું; વહીવધેલું.
 છકકડ, સ્ત્રી. તમાચો; લપકાડ. (૨)
 કેસ; ભૂલથાપ. (૩) છક થઈ બપ એમ
 કનું તે. (૪) સરસાઈ ફરી બતાવવી તે.
 કિ. પ્ર. છકડ દેવી=સ્વર્ધામાં ક્ષતમ નીવ-
 ઠવું. છકડ મારવી=મૂલ ખવરાવવી;
 છકડ ખાવી=ઉતરાવું [ખાના એક દાવ.
 છકકલ, સ્ત્રી. સોમકાંખાછની રમત-
 છકકો, પુ. [સં. પટક પ્રા.
 છકો] છનો સમુદાય તે; એક જાતનાં
 છ ચિહ્નવાળું પાતું તે છકો; જેની ઉપર
 છનો આંક કે છ દાણા પાટલા હોય એવો
 પાસો. ૧. પ્ર. છકોપ'ચો=મૂલથાપ ખવ-
 ટાવવાનો દાવ રમવો તે; ફરેબ; દાવપેચ.
 કિ. પ્ર. છકોપ'ચા રમવા=અપ'ચની ખાત
 રમવી. કહેઠો છકા છટી જવા=નાસીપાસ
 થઈ જવું; દિગમત હારી જવું.

છખુણ, વિ. જેને છખુણા હોય એવું.
 છખુણિયું, વિ. છ ખાતુનો ને છ
 ખુણાવાળું તે. [ખડક; બોકડો.
 છમડો, પુ. છનો જે આંક તે. (૨)
 છગણું, વિ. [સં. પટગુણ]
 છમે ખુણાય તેટલું; છપટ.
 છગલ, (છમ, છમ,) ન. બકડું;
 બોકડું. (૨) છરું વસ્ત્ર.
 છગાર, સ્ત્રી. શિખર; ટાચ; મથાણું;
 આંતની ઉંચામાં ઉંચી ઘણીએનો જે
 સોથી ઉપરો ભાગ તે.
 છચોટ, અ. બહેર; ખુદી જવામાં;
 ઉપાડી રીતે; સર્વે બહે તેમ. (૨)

છપાળ્યા વગર. [(૨) છચો; છગ.
 છચોર, પુ. બહેરમાં પંદાતો ચોર.
 છછઈ, સ્ત્રી. છાછરા કિનારાની જમીન.
 છછણવું, કિ. અ. છત્ છત્ થવું;
 ધુધરીનો ઠમકે ઠમકે અવાજ થવો. (૨)
 રહી રહીને બઠબઠવું; અણગણવું; છણછણવું.
 છછણાટ, પુ. છત્ છત્ થવું તે;
 છણછણાટ; અણખણાટ; થમથમાટ; ઝમ-
 ઝમાટ. (૨) રીસથી તોરમાં બઠબઠવું તે.
 છછડું, વિ. છાછર; બહુ ઉઠું નહિ
 એવું; આણું; ઉપસણું.

છછુંદર, ન. [સં. છુછુન્દર]
 કુંઠી પુંઠીનું આંધણું ઉદરના એવું એક
 પ્રાણી; ચેણ. (૨) આતસખાછનો ઘનરો.
 ૨. પ્ર. છછુંદર જેવું=અટક્યાણું; ધાવમે-
 લિયું. (૨) સળવણિયું. કહેઠો છછુંદરનાં
 છમે સરખાં=ખધાંએ એકજ તરેલનાં.
 સાથે છછુંદર પકડયું=ખવાય નહિ ને છા-
 ડાવે નહિ એવું. છછુંદર છાડવું=ગપાટામારવો.

છછુંદરી, સ્ત્રી. [સં. છુછુન્દરી]
 છછુંદરની માદા. (૨) વિ. છછુંદરના જેવાં
 લક્ષણવાળી; અટક્યાણી; ધુસધુસકરનારી સ્ત્રી.
 છછુંદર, ન. છછુંદર; છછુંદરની મા-
 ડક જ્યાં ને ત્યાં ધુસી બપ એવું જે તે.
 (૨) ચર્ચા કરાવે અથવા ઉદ્દેશી દેવાને
 એવું ગપુ. (૩) કોઈ પણ દિશાએ
 ચેસી અથ એવું આતસખાછનું ખાણ.

છછેકાઈ, સ્ત્રી. સ્વચ્છતા; ચોકખાઈ.
 છછોરી, વિ. સ્ત્રી. છાકરવાદ; નછો-
 રવી. (૨) અણકલી; હલકામનની; જાંઝળી.

છછેડ, વિ. નાદન; છાકરવાદ.
(૨) આછકડું.

છછાવટી, સ્ત્રી. છબ્બો કહેટો; ઝર-
ખાનો આગલો ભાગ. (૨) છબ્બ ઉપરનું
નાનું ડાપરું.

છછાવણું, કિ. સ. [સં. સચ્ચીકૃ]
છછું કાઢીને રાણગારનું; આગલી રવેસથી
શોભાવણું. (૨) ડાપરું કાપણું.

છછું, ન. ખારીની અથવા આખી
મેટીની બાજુએ બહાર કાઢી સુરોક્ષિત
બનાવેલો રવેસ; ઝંખો.

છછ, અ. છુટકાની કાઢવું ને; છિંક;
છ. (૨) તિરસ્કારભર્યા હજાર.

છછકડું, કિં અ. બંધનમાંથી એક-
કમ છુટી નહું; હાથમાંથી નીકળી જવું;
વધ્વનું. (૨) નિશાન સૂઝવું. (૩) સરી
નહું; લપસી નહું. (૪) બહેણી નહું; વંદી
નહું. (૫) ડહાણી નહું; હાડીને દૂર થઈ નહું.

છછકાવણું, કિ. સ. છછે અથવા
ખસી નય એમ કરવું; ચટછને હડખ
હવું. (૨) સૂકવવું; ઘસવવું. (૩) છચ્છ-
ખજ ધાય તેમ કરવું. (૪) સેરવવું.

છછકિયું, ન. દુવાલ; ખલો રાખવાનું
હુનડું; અંતુરો; દાનુરો. (૨) બાસણું
મધ થઈ નય એવી જે કરામત ને ચેચ
તે ફાંસો. (૩) ચટખીજું; જાળો.

છછકીજવું, કિ. અ. વમર હરકતે
ગસી નહું; નીકળી નહું; છટકવું; જ-
ા રહેવું. (૨) વંદી નહું; વહી નહું.
છછકું, ન. ચાંચ; ફાંસો; પેચ; પકડ;

નળ; હાથપેચ; પ્રખંચ. કિ. પ્ર. છછું
માંડવું=કોઈને સપડાવવાની બાહ માંડવી;
કાવતરું રવણું; પાસા નાંખવા.

છછા, સ્ત્રી. [સં. સટા] સામો
માથુસ છક થઈ નય એવી જાણવા,
ચાવવા, ખેંચેની રીત તે; તરેક; હથ;
ચાનુરું; ખૂબી. (૨) મત્તિ; તેજ; શોભા.
(૩) ચંદન વગેરે લગાડવાની જે ચનુ-
શઈ તે. (૪) હળછળ; રીતભાત.

છછાછટ, અ. છટ, છટ, એવો અ-
વાજ ધાય એમ.

છછાદાર, વિ. મોઢ પમાડે એવું
સુંદર; મનેનું. (૨) ખુબીદાર; મનોહાર

છછાંક, વિ. [સં. પટ્ટ+ક]
છ પેસાણાર. (૨) છછાંક ભારનું માપ
અથવા વજન તે. [પાશાક.

છછેલ, વિ. છછેલ; વંટેલું (૨)

છછી, સ્ત્રી. [સં. ગમ્મી] બાળ-
કના જન્મ પછીનો છછો દિવસ અને તે
હછાંકે કરવાની ક્રિયા વગેરે તે. છછીના
લેખ; બાળકના જન્મ દિવસ પછી ને છછે
દિવસે વિધાતા વરફાવી લખાતા લેખ.
કિ. પ્ર. છછીનું માવણુ લઢી નાંખવું=
ખૂળ વમન થવું. (૨) એવો મારવો કે
ફરીને જન્મ લીધો હોય એમ માને. (૩)
સસીરને ઘોઈ નાખે એવું ઓપમ આપવું.
છછે. છછીનું હખોલું=જાનપણથી વંટેલું.

છછી, વિ. અનુક્રમે ૩ ઉપરનું.

છછ, સ્ત્રી. [સં. પટ્ટી] પખ-
વાદિયાની છછી વિધિ તે.

છડ, ન. છડું; પડ; ફેલવું; જાવ.

(૨) જર; જરનો છડ. (૩) લાડી; લાડાનો લાડો.

છડકણું, કિ. સ. પાણી છાંટવું.

છડવું, કિ. સ. [સં. ચુટ]

છાડાં કાઢી નાખવાને ખાંડલિયામાં નાખી મુસળથી ખાંડવું. (૨) ખાંડવું; કચરવું. કહેવું છડનારી છડે ને ઉપલુનારી ઢળી પડે. ખરી મહેનત કરનારને કંઈ નહિ અને નહિ મહેનત કરનારને દુઃખ થાય.

છડા, પુ. હાથના ધાપા મારવા તે.

(૨) બાળકના પગમાં પહેરવાની હાલીઓ.

છડાણુ, ન. ખંડામણુ; છાડાનો

બુકો તે; કુરાકી.

છડામણુ, ન. છડવાની મજૂરી તે.

કહેવું છડ્યાનું છડામણુ=મહેનતનો ખર્ચો.

છડામણી, સ્ત્રી. જીવ છડામણ.

છડાવણું, કિ. સ. ખંડાવણું. (૨)

ખૂળ મરાવણું.

છડિયાત, વિ. સાથ વગરનું; એકલું.

છડી, સ્ત્રી. પડવવાની સળી; કચળી.

(૨) એક જાતનું ફૂલ; શુભછડી. (૩) મુરો-

સિત લાકડી; રાજકંડ. (૪) નાજુક સોયી.

(૫) હાલીઓની ગુંથણીની સાંકળ. કિ.

પ્ર. છડી પોદારવી. (૬) વિ. એકલી; સ્ત્રી.

બાચ્યાં છાકરાં વગરની સ્ત્રી.

છડીઝાંટ, સ્ત્રી. એકલી; જેને છાકરું

છેલું ન હોય એવી; સાથે કશું લેવાનું

હોય નહિ એવી સ્ત્રી. [કરનારો; ચોપદાર.

છડીદાર, પુ. છડીયાળો; રાજકંડધારણુ

છડીધર, પુ. ચોપદાર.

છડીનાખણું, કિ. સ. ખૂળ મારવું. કચરી નાખણું; ખાંડી નાખણું.

છડીરવારી, સ્ત્રી. રસાલા વગર એકલા હોવું તે; પંડાપંડ.

છડું, વિ. બીજું કંઈ સાથે ન હોય એવું; એકલું. (૨) જેને છેલ્યાં છાકરાં ન હોય એવું; પંડાપંડ.

છડી, પુ. મોતીનો કડો. (૨) છાકરાંના હાથનું મોતીનું ધરણું. (૩) છંડાવ. (૪) કુંવારો. [હજીય કર્યા કરવા તે..

છણકછણક, અ. રીસથી વારંવાર

છણકપાટું, સ્ત્રી. છણકો કરવો ને

પાટું મારવી તે; આનાકાની; છણકા-

તરફાટ.

છણકણું, કિ. અ. છણકો કરી દૂર ખસી જવું; છડકી જવું; તરછેડવું.

છણકો, પુ. સામા માણસને તર-

છાડી દૂર ખસી જવું તે; તરછેડાર. કિ.

મ. છણકો કરવો=તરછેડી નાંખવું. છણકા.

ખાવાતરછેડા સહન કરવા.

છણછણ, અ. એવો અવાજ. (૨)-

રીસમાં બડબડવું તે.

છણછણવું, કિ. અ. અંગ મરડી

મચરડી બડબડવું; છણકો કરવા. (૨)

છણછણ એવો અવાજ કરવો.

છણછણાટ, પુ. છણછણ એવા

અવાજનું થવું તે. (૨) અણમો; આના-

કાનીનો બડબડાટ.

છણછણ, અ. જરમ લાટુ ઉપર

અથવા જરમ તેજમાં પાણી પડતાં થતો

એવો અવાજ.

છછ્યું, કિ. સ. બારીક ચાળતું.
(૨) ચર્ચું; ચુંચું; ચેરું; ચોળું;
છરું. (૩) વારંવાર અડકવું; ઘસાવવું;
ઠપેડવું; ખણવું; વઘવું; ખોતરવું. (૪)
સત્ય સોધી કાઢવું.

છછ્યું, કિ. અ. ચળાવું. (૨)
ચર્ચાવું. (૩) ઠાસાવું; ધસારો પડવો;
ખણાવું; ખોતરાવું. (૪) તપાસાવું.

છત, સ્ત્રી. [સં. અસ્તિ, છત્ર,
પ્રા. છત] દોષાપણું; દયાતી. (૨)
પેદાશ. (૩) પુષ્કળતા; વધારો. (૪)
ચંદ્રવો. (૫) ધનાઢપતા; દોષલ. કહે
છત છાંંચે નહિ ને કહાં માંડીએ નહિ=
વ્યવહારને ધોબ્ય હોય તેટલું કરીએ.
છત છાની ન રહે=પેરો ટો દોષ તો તે
છાનો રહેતો નથી.

છતર, સ્ત્રી. છતર.

છતરાયું, વિ. ખડું; કપાડું; આઢન.

છતરી, સ્ત્રી. [સં. છત્ર]
તડો અને વરસાદ દીસ કપર પડે નહિ
તે માટે છાંંચવાનું એક ખનાવટી છત્ર.
(૨) કપર છત્રી રહેલું ઢાંકણ=આવજન.
૧) વિ ત્રિશ ને છ, ૩૬. (૪) છપરું મંડપ.

છતરીશ, વિ. ત્રિશ ને છ; ૩૬.

છતવાડ, સ્ત્રી. છત હોવીતે; પુષ્કળતા.

છતાપાડ, અ. ચતાપાડ; પીઠ
પર ચડું પડેલું.

છતાડું, વિ. છતારવાણું. (૨) એ-
ંથી છ તાર નીકળતા હોય એવું.

છતાં, અ. [સં. સતઃ] એમ
તોય; તોપણ; છતે.

છતું, વિ. ચર્ચ; પીઠપર પડેલું. (૨)
સવણું; પાંચકું સાકું. (૩) કપાડું; પાંકું,
(૪) છત્રણું; વિદ્યમાન; વહેલું; નીલણું.
કિ. પ્ર. છતું રાખતું=વિદ્યમાન રાખતું.

છતે, અ. [સં. સતિ] છતાં
પણ; તથાપિ. કહે છેતે છેકરે બ્રાહ્મણના
સમ ખાવા=પોતાનું ઠોરા છતાં પણ પાર-
કાને ઘઈ ખડું.

છતર, ન. [સં. છત્ર] મોટી
ભારે છતરી; આઢાદન; ઢાંકણ. (૨)
વરીશ; પાલક; રસણ કરનારો (૩) આશ્રય;
આપ. છત્રછતર=નિશાનીનો ટોપ.

છત્ર, ન. [સં.] છતરી; ટોપ. (૨)
વરીશ; વાલી. (૩) આશ્રય. (૪) ચક્ર;
મંડળ. ૩૦ પ્ર. છત્રચંચ=રાત્રીની એક-
વતા દ્રવી જતી તે. છત્રચંચ=એકવતાનું
બંધન. છત્રચંચસન=રાત્રીને ખેડવાનું તે
છત્રવાણું આસન તે. છત્રપતિ=એને છત્રીઓ
આડવાનો અધિકાર હોય એવો મોટો
માણસ. છત્રચમર=રાત્રીનાં ચિહ્નન-છત્ર
અને ચામર.

છત્રિશ, વિ. છ ને ત્રિશ; ૩૬.

છત્રી, સ્ત્રી. છતર; ટોપ; છત્ર. (૨)
છ ને ત્રિશ; ૩૬.

છત્ર, ન. [સં.] બનાવટી રપ ધારણ
કરવું તે; ઢોંગ. (૨) કપર; દગો. (૩)
બહાનું; બાજુ; ફેલ.

છનાછન, અ. [સં. છત્રચ્છન]
ગ્રીક્ષી ધુપરીઓમાંથી નીકળતો એવો
અવાજ; ઠમઠમ.

જનાજની, અ. ઉપસાડપરીજનજના
યતું હોય તેમ; રૂપિયાનો ચાલુ ખાલુ-
ખાલુટ તે. ર. પ્ર. જનાજનો થઈ રહેલી=
રૂપિયાની રેલછેલ હોવી.

જનું, વિ. નેહું ને જ; ૯૫.

જપગું, વિ. જ પગવાણું; જમરો,
મધમાખ વગેરે.

જપકું, વિ. [સં. પટ્પદ]
જપગવાણું. જપકી=હુઆઈ.

જપતરૂં, ન. નામ માત્રજ જપ
રહેલી રહેલી હોય એવું પતરૂં; અત્યંત
ધસાઈ ગયેલો સિક્કો અથવા પાત્ર તે;
ધસાઈ ગયેલું જીણું. (૨) વિ. પાત્રજૂં.
(૩) જાજરૂં.

જપથ, પુ. (જ + પદ) એમાં જ
પદ હોય એવો જંક; જપ્પો.

જપર, જુ. જપ્પર.

જપરપણું, વિ. જેની પાની અને
પાટલી વચ્ચેનો ભાગ હથો રહેતો હોય
એવા પગવાણું (માણસ).

જપરપણંગ, પુ. જેની ઉપર મચ્છર-
દાની નાંખેલી હોય એવો સારી બના-
વટનો ઢોલિયો તે. જતરપણંગ=જતરીવાળો
ખાટલો.

જપણું, કિ. અ. સંતાણું; જુપાણું.
(૨) સંકેચાણું; શરમાણું; દખાણું; ખીરું.

જપાઈ, સ્ત્રી. જાપવાની દબજબ;
જાપ; જાપણી. (૨) જાપણી.

જપામણુ, ન. જાપવાણું લવાનમ.
જપામણી, સ્ત્રી. જાપવાનીએમણીરીતે.

જપાણું, વિ. જ પગવાણું. (૨)
જુપાણું.

જપાવણું, કિ. ચ. જાપે તેમ કરવું;
પ્રસિદ્ધ કરવું અથવા મરાવવું; પ્રકટ કરવું.

(૨) જાપ પડાવવી. (૩) જાહેર કરવું;
જ્ઞેત કરવું. [અગિયારા ગણી નવા-

જખાંચમણુવા, કિ. અ. નાસીજણું;
જયોસાત, પુ. જ ને એક એમ

સાત પડવા તે. (જાણમાં જ પાસા હોય
જ તે નાખવાથી જ ને પો=એક) એમ
સાતની સંખ્યા પડે છે.

જખન, વિ. [દે. જપળજો]
પચાસ-ને જ; ૫૫. (૨) અ. વારંવાર;

ધણીચાર. ર. પ્ર. જખનમે ખુણે=ગમે ત્યાં-
કિ. પ્ર. જખનના વિતાડવા=હેરાન કરવું.

કહેવ જખનપર જુગજ વાગવી=ખટલક
ધન હોવું. નહિ ત્રણમાં, નહિ તેરમાં અને

નહિ જખનના મેળમાં=કરામાં ગણનાજ
નહિ, એવા અર્થમાં. જખન વેપારી અને

બારો કુંચીઆ=કરવું કંઈ નહિ ને દમામ
ધણે. જખનિયો=જખનની સાલમાં પડેલો

ફકાળ. (૨) બં. ફકાળિયો; ઢીવાળિયો.
જખનલોચ, પુ. જખન તરફની

રસોઈ કરી કાઢારજને ધરાવવાનો એક
હતસવ તે; અતફરનો એમજવ.

જખય, પુ. જુ. જપ્પો.
જખર, ન. [સં. જખ્=જાણું]

જાપડ. (૨) મધાણું; શિખર. (૩) જની;
મચ્છરજની. કહે. જખરપર જુગજ વાગવી

=એ તેટલી ધાંધલ યાય પણ કંઈ સાંત-
વણું નહિ.

છાપરખંધ, પુ. છપરં સમારનાસે.
(૨) વિ. નેની ઉપર છપરં કાઢેલું હોય
એવું (મકાન).

છાપો, = પદનો એક છેદ તે; છપય.
છમકુછમક, અ. છમછમ વાય એમ;
ઝાઝરા પાણીમાં ચાલવાં પગલે પગલે
પાણીનું ઉડવું તે.

છમ્મછમ, અ. છમ એવા અવાજ
સાથે પાણી ફછળે ને બાલે એમ. ફિ. પ્ર.
છમછમ કરવું=છાજું પાણી હાથપગ
આડાખીને ઉડાડવું.

છમ્મછમાવડું, ફિ. સ. હુમરાને
પાણીમાં બાળને પીમેથી ધોતું

છમ્મતરૂં, ન. ધસાઈ ગયેલું પવડ.
(૨) વિ. ગંદું; ચુંપાયેલું.

છમ્મરડી, સ્ત્રી. અબરખી; કાગળનો
ઝીણો ને નાનો કકડો. [અડકલું.

છમલું, ફિ. અ. કરવું; લાગવું. (૨)
છખી, સ્ત્રી. [સં. છયિ] હાથે

ચીતરેલી અથવા છાયાવડે પાટેલી આકૃતિ;
તસખીશ; પ્રતિફિતિ; ચિત્ર. (૨) મનમાં
ને ચિત્ર પડે છે તે. ફિ. પ્ર. છખી લેવી=
પ્રતિબિંબ પડે એમ કરવું; કાગળ પર
આકૃતિ કતારી લેવી. (૩) આસેખ; દેખાવ.

છમોદાર, વિ. સુંદર; મોહક; રૂપાળું;
ધારીલું. [રૂપાળું.

છમીલું, વિ. મોહક છખીવાળું;
છમોતરૂં, ન. ધસાયેલું પાતળું પવડ.

(૨) નાનો નમાલો કાગળનો કકડો.

છમ, અ. તપેલી વસ્તુ ઉપર પાણી
પડવાં થતો એવા અવાજ. (૨) ધુધરી-

માંથી નીકળતો એવો અવાજ. રૂ. પ્ર.
છમવડું=વળીને બનાવેલું વડું. કહેવું મા
મને છમવડું=બુલુહિનપણું બતાવવાની
અર્થમાં વપરાય છે. [રમઝમ; ઠમકઠમક.
છમકઠમક, અ. છમછમ થાય એમ;
છમકલું, ન. ચમકારો; અડકમાળું;
અડકલું. (૨) અરાક લાગીને રહી નહ
એવું ને તે.

છમકલું, ફિ. અ. છમકઠમક થવું.
છમકાર, પુ. છમકારો; ઝમકાર.

છમકારવું, ફિ. સ. છમ થાય તેવી
રીતે ગરમ વસ્તુને પાણીમાં ઝબકાવવી.

(૨) ગરમ કરેલી વસ્તુ નાંખીને પાણીની
ઠંડક બાળી કરવી. (૩) વધારવું; વળવું

છમછમ, અ. છમ એવા અવાજ
થતો હોય તેમ; છમકઠમક.

છમ્મછમલું, વિ. છમછમ એવો અવાજ
કરવું. (૨) વાલું; વનુંકવું

છમછમાલ, પુ. છમછમ એવો
અવાજ થાય એમ કરવું તે. (૨) નાની
કુડીને ઝાંઝરનો ઝમકાર કરવો તે; ધન-
યનાટ. (૨) આનંદના તોરમાં આમતેમ
મહાલવું તે. (૪) લાડબરી રીસનો કકળાટ.

છમછમિયાં, ન. ધુધરીઆવાળાં
પરેણાં; ઝાંઝરિયાં. (૨) હાંસાની તખ્તીઓ
તે. (૩) વાગતી નાની નાની ધાતુની તખ-
તીઓનું બનાવેલું એકવાળું; કરવાલ; ઝાંઝ.

છમછરી, સ્ત્રી. [સં. સંઘન્સરી]
વાર્ષિક મરણ તિથિ.

છમાશી, સ્ત્રી. મરણ પછી છમહિને
ને શ્રાધ્ધ વગેરે કરવામાં આવે છે તે ક્રિયા.

છર, પુ. અધિમાનનો જીરસો તે; તાન; મસ્તી; માનની યેતમા તે. (૨) આયેશ; ચેલણ. (૩) તોર; મદ; અભિ-માન. કિ. પ્ર. છર હિદારવોન્નવ તોડવો. છર કરવોન્નવેકીને ઘણું યાત્રવું. (૪) અસકો; ઉગ્રભાવ. (૫) [સં. છુર] છાર; અસો. કિ. પ્ર. છર ફેરવોન્નવેકી કારણું ઘાઈ નાખવું. (૬) સી. બરની અંદરનો રસો.

છરવું, વિ. ઉપર ઉપર ચઢને વાંડું નવું; કલશવું; છરર એવો અવાજ કરીને આહું ઉતરી નવું; છાણવું.

છરરર, અ. એવો થતો અવાજ.

છરવ'ધું, વિ. છરવાણું; સારાસાર નહિ એતાં ગમે તેમ જોઈ દે એવું; આવેશયેલું.

છરા, પુ. [સં. છુરા] બંડુકમાં ભરીને હડાડવાના ધાતુના કકડા, ગોખર; ગોળીના કકડા. (૨) જેમાંથી છરા ઉડે એવો મારો તે.

છરાયેલું, વિ. જેને વખતો વખત છર આવી નતો હોય એવું; કુચ્છુંખળ; આવેશયેલું.

છરી, સી. [સં. છુરી] શાકે વગેરે સમારવામાં કામ આવે એવું નાનું ચપ્પુ, પાણી. (૨) નાનું કાપવાનું હથિ-આર. ર. પ્ર. છરી જેવી કામ=ખરાખ-આકરી વાણી. બગલમાં છરી=કાપી રીતે ધા કરવાની દાનવ. કહેઠો છરીનું કામ છરી કરે અને નરેણીનું કામ નરેણી કરે=એ

જેનું કામ હોય તેજ તે કરે. (૩) વેર; અદાવત. [શોધીલું.

છરેલ, વિ. છરાયેલું; આવેશયેલું;

છરો, પુ. મોટી છરી; ક્યારના જેવું હથિઆર.

છર્દી, સી. [સં.] વમન; ઉલટી.

છલ, ભ. છળ.

છલકછોળયાં, અ. છલક છલક પડું હોય તેમ. (૨) છલકાવું.

છલકાવું, કિ. અ. [સં. નુ-સર] પાન ભરાઈ જઈતી ઉપરથી પ્રવાહીનું બહાર પડવું; બરપુર ભરાઈ જવું; ઉલટાઈ જવું; ખાલી બહાઈમારવી; કુલ્યાઈ જવું. [રડું તે.

છલન, ન. [સં.] છળવું; છેત-

છલર, સી. [સં.] કુર્વા; પ્રો; દરો.

છલંગ, સી. [સં. હલ્લન]

એક ઠંકાણેથી હલ્લણને બીજા ઠંકાણે પડવું તે; હલ્લો; ઠંકડો; ફલંગ; ફલ્કો; ફળ. કિ. પ્ર. છલંગ મારવી=ફલંગ મારવી. (૨) મોટા સાલસનું અથવા જોખમનું કામ કરવું. (૩) એકદમ એક ઠંકાણેથી બીજા ઠંકાણે નઈ પડવું.

છલાછલ, વિ. બરપુર; ટાંચ લગી બરેલું; છલકાઈ ભવ એમ ભરેલું. (૨) અ. મથાળા ઉપર ચઢને બહાર પડે એમ.

છલાણું, કિ. અ. છલકાવું.

છલિત, વિ. [સં.] છેતરાયેલું.

(૨) છળી ચયેલું; અમરેલું.

છહીડી, સી. નાની છાછરી વાડકી.

(૨) પહેલા મોની બેઠવાની પવાલી; કચોળું.

છત્તૈયું, ન. ધસાઈને ફેલરા જેવું થઈ ગયેલું; છટ્ટું. (૨) ઘાકાની સુડી વગેરે તે.

છલ્લો, પુ. સ્ત્રીઓને હાથે પહેરવાનું બલોયું. (૨) લોઢાની કડી; વાળો.

છપાણું, કિ. અ. [સં. છદ્] ઢંઢાણું; ઘેરાણું.

છવીટિયાં, ન. સ્ત્રીઓને પગની આંગળીએ પહેરવાની વીટીઓ; ભોટવાં.

છવિશ, વિ. વિશ ને છ; ૨૬.

છળ, ન. [સં. છલ] છેતરવું તે; કપટ; કમાઈ. (૨) ખેડો વેરા; જીડી બનાવટ. (૩) ખડાણું; મિષ.

છળકો, પુ. હજીવતા પાણીનો ત્રાચો; ઊળ; મોલો; તોઢ. (૨) ખળકો; બેઠકમ પાણીના મોટા જાંઘાનું ભોરભોર આવડું તે.

છળના, સ્ત્રી. દગલબાઈ; કપટ; છેતરપિંડી [કપટપ્રબધ.

છળપ્રપંચ, પુ. [સં.] જોડટકો; છળભેદ, પુ. [સં.] ભેદ રા-

ખીને જે ખોટું કરવું તે.

છળવિદ્યા, સ્ત્રી. [સં.] છળવાની ને આવડત તે, કપટબા.

છળડું, કિ. સ. કમળું; છેતરડું. (૨) ચમકી જડું; શરથરી જડું; ઢંઢકી જડું. (૩) ગભરાઈ જડું; ભડકડું.

છળો, પુ. પ્રવાહીનો રમડો; ચળો. છંછણુડું, જુ. છણુછણુડું.

છંછળ, જુ. છળછળ.

છંછેડણું, કિ. સ. [દે. છિષ્ણ-

વ્છોટણું] શાંત સ્થિતિમાં ભંગ કરવો; અટક્યાણું કરવું; સંતાપવું; ખીજવવું. (૨) તરભેડી નાખવું. (૩) કસરડું.

છંછેડાણું, કિ. અ. કસરાણું; રોસે ભરાણું; ખીજવાણું.

છંટકાવ, પુ. છાંટા છાંટા રૂપે જમીન ઉપર પાણી નાખવું તે. કિ. પ્ર. છંટકાવ કરવો-થોડું થોડું પાણી છાંટવું તે. (૨)

થોડી શાંતિ થાય તેમ કરવું. (૩) જમીનને થોડું પાણી છાંટીને પવિત્ર કરવી; છાંટણું.

છંટકેરણું, છાંટવું.

છંટાણું, કિ. અ. છંટાયેલી હાલત માં આવવું. (૨) ટાકા પડવું; શાંત થવું. (૩) જુઝાવું; હોલવાવું. (૪) ગાય ભેંસવું ગર્ભિણી થવું. (૫) કપાણું; વૂટવું; છેડાવું.

છંડવું, કિ. સ. છાંટી દેવું; છાંડવું.

છંડાણું, કિ. અ. છાંટી દેવાણું; તખણ. (૨) ખરાતાં રધવું. (૩) છણાવું; ઈસાદ થવો.

છંદ, પુ. [સં. છન્દસ્]

વેદની મત્યાઓ. (એમાં ગાયત્રી, ટચ્છિદ, અનુષ્ટુપ, જુહતી, પંચિત, ત્રિષ્ટુપ, અને જગતી, એ મુખ્ય સાત ભાગ છે.) (૨)

વેદ. (૩) હાંથ; જૂતી; રાગ. (અક્ષરમેળ ને માત્રામેળ એમ બે પ્રકારના છંદ છે)

(૪) જેમાં કવિતાના મુખ્ય સંબંધી તિ-

મનો આપેલાં હોય તે; પિંગળ; છંદ-શાસ્ત્ર (૫) અભિલાપ; છંદા. (૬) સ્વે-

ચ્છાચાર. (૭) નાદ; લગ્ન. (૮) વ્યસન; નકારી રૂપ. (૯) સ્ત્રીઓને હાથે

છાત્રુ, ન વડી ઉપરનું છદન તે
છાત્રુ, નં [મં છગળ] ગાય
બેસનો મન, મોખર કિં પ્રં ઇણ
કરવું=પોદો. રવો ૨૦ પ્રં ઇણમા
તરનાર મારવી=ખોગી બહાર મારવી
છાત્રુને-વાસી. કહે. ઇણના દેવને
કપાશીઆની આખો=તુ પાત તેવું દાન
(૨) બળ, દમ, રીયં કહે. હાલ જોઈ
છવ ઈને પાણી જોઈ મવકાદ=ચોડામા
રાઈ થવું જાણનો કોંગી હાલમા મરે=
ન્યાયી ઉત્પત્તિ થાય ત્યાં મળુ પણ થાય
છાત્રુ, ૫૦ નવું
છાત્રુ, ન છુમારીનું બનાવેલું
વાસણ (૨) વિં પોચું, ઘીનું (૩)
જાણી ખાધને ગહેનાર

છાત્રુ, ન ધાસના શુદ્ધ સાથે ગાળ
મસળીને બનાવેલું ગોળ ચોરોડું (સી-
મમા ન્યા પચુ હોય ત્યાંજ સુમર્ધ
ગયેતુ હાલ તે અડધું, થાપેતુ તે છાત્રુ
કિં પ્રં ઇણ થાપવા-બહેકી જઠને
કુખ દેતુ સતાપતુ હાલ સગરવા-
ઉપર કહે. હાલે વિહી ચડાવવો=
બહી જોઈને કુખ થાય તેવું મ રવું
છાત્રુ, સી છવગ, ફાળ, કુદમ
છાત્રુ, ન છાત્રુ, છાડા, બિજડા
છાત્રી, સી [સ છદ્] પા-
સળીઓ-ગળો શરીરનો આગવો ભાગ તે
કિં પ્રં ઇણ માટીને ચાલવું=અકડ
રટીને ચાલવું છાત્રી ફટવી=પથાપાપ
કરવો છાત્રી તોડવી-સખત મહેનત કરવી
છાત્રીપર બેસવું=બોધથી મામ લેવું, સ

ખત બપવામા મ ગવણ માટીમા
ધાલવું=સારને લેવું છાત્રીપર ગખવ=બડ
સલાખથી સખતુ છાત્રીએ ચાપવું=ત્રી
સરસું ૮ ૧૨ (૨) રતન, હથ, પથો-
વર કિં પ્રં છાત્રી ફટવી-જેબન આ
નવું જાત્રીએ વગમાડવું-ધવરાવવું, છાત્રી
સરસું ગખતુ જાત્રીને હાથ મુકવવો-
આગા આવવી છાત્રીપર હાથ નાખવો=
સ્રીની આજર લેના જવું માત્રી પાંચી=
રતન ઉપર સુમટ થવું (૩) અતઃ
રણ, હંદય કાગળ, હંદય કિં પ્રં
છાત્રી, માવી=હંદય ચિંતાઈ જવું છાત્રી
બસઈ આવવી=ચોગની કારે અસર થઈ
આવવી જાત્રીપર પથર મૂકવો=રોમના
જુસ્સાને પગે દબાવવો છાત્રી પી-
જવી-દિલમા લાગી આવવું જાત્રી બળવી=
જીવ બળવો, અદેખાઈની અસર થવી
માત્રી કરવી=અતોષ મળવો જાત્રીમા
હાથ લાગવો-અત મરણ દુખાવું છાત્રીનો
ધા=અત કરણને અસર મરે એવો બનાવ
મહાર છાત્રી હમરાવી=હંદય ઉજળવું
અસર થાય નહિ એવું ને અત કરણ તે
પોચી છાત્રી=અ અસર થાય એવું હંદય
તે, કરકણ ખીણ છાત્રીની મુક્તી-અ
તરનો ધા છાત્રી ટાટી થવી-આતરડી
કરવી (૪) દિગ્મત ધંધું હંદયબળ
કિં પ્રં છાત્રી બેસવી=દિગ્મત જાત્રી
રહેવી જાત્રી ચાળડવી ધીરજ આવવી
છાત્રી ચલાવવી=દિગ્મત ધંધવી છાત્રી
વાળું=દિગ્મતવાળું છાત્રી હાથ ન રહેવી
=ધંધું જણ રહેવું છાત્રી ઠોકવી=દિગ્મત
આપવી

જાતીયત્વ, વિ હિમ્મતથી જમ કરે એવું, હૃદયબળવાળું, સાહસિક જાતીપૂર, વિ જાતીવગી આવે તેવું જાતીફાદ, અ જાતીફી જમ તેન જાત્ર, પુ [સં.] ગિપ્પ, વિ-દ્યાથી, ચેરો

જાત્રાસય, નં [સં. જાત્રા-લાલય] વિદ્યાર્થીઓને ગરેરાનું સ્થાન; જોડિંગ દ્વારે

જાનાજાની, સ્ત્રી એ જીનવી નવું રાખવાની ધાસમેવ તે વાત કે કામ કાજની ચેરી ગખની તે (૨) વિ-ગતુ હોય તેમા પશુ વળી જાતુ એવું

જાનું, વિ [સં. જાન] ગર્ભ નવો કે માસને નહિ એવી રીતરૂઠ, છુપુ, ખાનગી (૨) ચૂપ, મીન, નહિ જાવતુ (૩) નહિ ખુલતુ, કાકયુ (૪) ખાનગી વર્તન કહે 'જના આવજો' નો કહે બેઠે ચઢીને આવેસ=જે-વાથી ઉનહુલ કરનાર. કિં પ્રં જાતુ રાખવું=રહતુ બંધ રાખતુ. જાતુ રહેવું=મીન રહેવું (૨) અગતવાસમા રહેવું

જાનુંજાપનું, વિ જાતુ ને છુપુ એવું, કોઈ સામજે કે જાણે નહિ એવું (૨) નં ગોઠ, ગુંજ, મન (૩) ખાનગી કામકાજ

જાનુંમાનું, વિ કોઈ બાપે કે સા-જણે નહિ એવી રીતરૂઠ (૨) નહિ જા-લતું, મુશુમુશ (૩) સંતાવ

જાપ, સ્ત્રી એકદ વસ્તુની આકૃતિ-

નુ જીજ વસ્તુ ઉપર પડતુ તે; સિંહા; મહોર, ભાત, તરેક, જાપાતુ તે (૨) જેના વડે જાપાતુ હોય તે જીજુ (૩) અમુક માણસ કે જાનવને માટે મનમાં જે અનિપ્રાય બધાવો તે (૪) ખ્યાતિ; પ્રસિદ્ધિ, નામના (૫) વ્યવહારે છેડે કરિતે ચોવાનું નામ મૂકુ તે (૬) રોહ; ઘણ, પ્રતિભા (૭) જાપનાની ૭ સફાઈ તે (૮) કામ કિં પ્રં જાપ મારની=અકિન કરતુ ૩૦ પ્રં મહોર જાપ=સિંધ, મુદ્રા દારની જાપ=ખાતરી યાય એવો પુરાવો, પ્રમાણપત્ર

જાપખાનું, ન [ફા. જાપ-જાના] પુસ્તકો વગેરે જાપનાનું કારખાનું, મુદ્રાલય, પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ.

જાપગર, પુ જાપ પાડવાનું કામ કરનારો, જીવો, બાવસાર. (૨) કપડાં જાપવાનો ધતો કરનારી એક જાત

જાપદ, સ્ત્રી પાણીની ઊંચ પા-લ- (૨) લપડાક; વાપ [પરાની રીત જાપણી, સ્ત્રી જાપની સફાઈ, જા-જાપત, સ્ત્રી જાપ (૨) રાખ, આખર. જાપનાર, પુ જાપનાતુ કામ કર-નારો, જાપખાનાનો ઉપરી

જાપરિયા, પુ આગરોજ તરફના વાલિયાની એખાત (૨) વિ જાપરાના ખરનું. (૩) ભરવાડ ૭વા બટકતા લોકોનો સમુદાય.

જાપરી, સ્ત્રી નાનું જાપર, છુપરી, મટુલી

જાપરું, ન, [સં છિપ્પિરં] રહેવાના સ્થાન ઉપર કરવામા આવતું

આમ્મહાદન તે. (૨) જેની ઉપર આમ્મહાદન હોય એવું નાનું રહેવાને બાધેલું રચાન; છુપેલું. કિં ૩૦ છાપરે ચઢવું = મોંઘા ચણું; ઉંચા જલું. છાપરે ચઢાવડું = ટુલાવડું; ચઢાવડું. છાપરાં ઠેકવાં = ૬૬૫૨ આનંદ દેખાડવા; નિરંકુશ બની જવું.

છાપડું, કિ. ર. એક ચીજ ઉપર નો આકાર બીજી ચીજ ઉપર દાખીને ખાડવાની ક્રિયા કરવી તે; સિંકો ઉઘાડવો; બાત કે તરેહ ખાડવી. (૨) 'અમુક આડું તેવું' એમ જાહેર કરવું; બોળખાવડું. (૩) ક્ષેત્રી કરવી; જાહેર કરવું.

છાપું, ન. વર્ણગીતપત્ર; પત્રિકા. (૨) છાપીને પાડેલું વિદ્યન કે આધર. (૩) બીજું; છાપવાનું બોલર. (૪) ચામાચેલું.

છાપેલું, વિ. ચિત્રિત; જાહેર. (૨) પ્રસિદ્ધ થયેલું; અમુક પ્રકારની છાપ થઈ ગયેલી હોય એવું.

છાપો, પુ. બોલિતો હુમકો તે; એકદમ વૃદ્ધી પડેલું તે. (૨) છાપ; ચિત્રો (૩) તિલક અમુક વિદ્યન. (૪) લાગો; વેરો. કિ. પ્ર. છાપો મારવો = બોલિતું વૃદ્ધી પડવું. છાપો બરવો = વેરો ભરવો.

છાખ, સી. [સં. શરાવ] વાંસની ટોપણી; છાખડી. (૨) માટીની છાખરી ચાખી; ટાટ. (૩) લગ્ન પ્રસંગે વર પદ્મ વરદયા કન્યા માટે દુગડાં ધરેલાં વગેરે આપવાં તે.

છાખડી, સી. નાની છાખ; છાખરી ટોપણી. કિ. પ્ર. છાખડી કળપણી = મરણ

ખાજી કરવામાં આવતી એ ક્રિયા. છાખડી વાળવી = સ્ત્રીના મરણ થઈ તેનાં વિશેષિયોએ હેલકીકિયાનાં કપડાં વગેરે આપવાં તે.

છાખડું, ન. છાખ.

છાયા, સી. [સં.] પડછાયા; આંખો; છાંયડો. (૨) પ્રતિબિંબ; આંખોની આકૃતિ. છાયાચિત્ર = દેહિમાફ. (૩) તેલનાં કિરણો; નર; કાન્તિ. (૪) રોહ; દાખ; દમ. (૫) છત્ર; આશ્રય. (૬) અલપાંશ; આસાસ. (૭) ચિત્રમાં આંખોનો જે આંખો આકાર પડે છે તે. (૮) ભૂત; પિશાચ. કિ. પ્ર. છાયા કરવી = ભાવ આપવી. છાયા પડવી. રોહ પડવી = છાયા લેવી = અનુકરણ મળતું આવે એવું કરવું. ૧. પ્ર. છાયા લેવું = સદા ભેડાયેલું રહેતું હોય એવું.

છાયાનદ, પુ. એક જાતનો રાગ.

છાયાપુરુષ, પુ. સપાટ મેકાન વગેરે ઉભા રહી ઘણાવાર સુધી એકીટસે પોતાની છાયા સામું જોઈ રહી એકદમ આકાશભરૂં ઉઘું જોતાં પોતાના જેવીજ જે પુરુષાકૃતિ દેખાય છે તે.

છાયાચંન, [સં.] છાયા માપવાનું ચંન. (૨) છાયાના પ્રમાણ ઉપરથી વળત સંકેતવાનું એજાનર. (૩) છાયા ઉપરથી છબી પાડવાનું ચંન.

છાચેલ, [દે. છાહલો] સી-આને પહેરવાનું છાપેલું દુગડું; બચલ, બલં.

છાચો, પુ. છાયા; આંખો; પડછાયા; છાંયડો.

છારે, પુ. [સં. શાર] ખાખ;

બળતાં જોયળીને ખરેલો રાખ નેવો
છેતોનો ભુલો. (૨) સ્ત્રી. રાખ; મૂળ;
અચરો. (૩) છારી.

છારેલું, કિ. સ. બળીને ખાખ થઈ
નય એમ કંરણું. (૨) છાંં દળાવણું. (૩)
છમકારણું. (૪) માંડવાવણું. (૫) ઢાંકણું;
જાવરણું. [માંજવાનો લાકડાનો કુચડો.

છારિયું, ન. વાસણને અંદરથી
છારી, સ્ત્રી. ઝીણાં ચોક્કણાં પરમા-
ણીયું પડ. (૨) ઝીણી મૂળ-રે. (૩)
સેંદ્રિય વસ્તુઓ ઉપર મુચાળા જેવું ઉમે
છે તે. (૪) કુળ. કિ. પ્ર. છારી આવવી=
ઝાંણું દેખાણું. છારી વળવી=કૂગ આવવી;
થોડું દેખાણું; મોતિયો આવવો.

છાઈ, ન. નળિયાં ને ઇંટ વગેરેનો
બળેલો કચરો. (૨) બકરું. કિ. પ્ર. છાઈ
નાંખણું=ઇંટ વગેરેના બળેલો ભુકો જમી-
નપર ફાળીદેવો. (૩) આકરું; ટીપું; કંડક.

છેડાડિયું, વિ. વાણી; પિત્તને લીધે
પીપ્પાને વિકારી એકું=છેડાડિયા બોડકાર.

છાલ, સ્ત્રી. [સં.] વનસ્પતિનું
ચોક્કણું દેસાદાર ઢાંકણું; વનસ્પતિની
ચામડી. કિ. પ્ર. છાલ પાડવી=ઉપર ઉપર-
થી સોરણું; માણસને ઝટકણું. અંતર-
છાલ=વચકી છાલ (જોસડમાં અંતરછાલ
કામ આવે છે. કેટલીક છાલ પાતળી ને
ચકાઈદાર હોય છે. કેટલીકના લાંબા રેસા
નીખળો તેનાં છુગડાં વણાય છે.)

છાલક, સ્ત્રી. [સં. છાલન]
મલાલીના જાત્યું ઉછળીને બહાર પડવું
તે; છાળ. કિ. પ્ર. છાલક ઉડાડવી=પાણીના

જાત્યાને ઉછળવો. કહેવું આપે છાલકો
મારવી=મૂળ ઉદાર થઈ ઉડાડવું.

છાલકખાણ, સ્ત્રી. છાલકોને
પાણીમાં રમવાની એક રમત.

છાલકું, વિ. છાલકું નય એકું; નંદિ
હકું. (૨) હલકું; મોટા પેટનું નંદિ એકું.
(૩) બેઅળ; પાછ. (૪) ન. પીંઠની
એક બાજુએ રહે એવી અનાજ વગેરે
ભરીને ગથેડા ઉપર ચઢાવવાની શુણ્ઠ;
(૫) છાલકામાં રહે એટલા વજનનું તે;
(૬) મોટા કોથળા જેવું પેટ; ફાંદ.

છાલ્લો, ન. સુકી છાલનાં પડ; છાલના
કરેલા લીલાસુકા કકડા; છાડાં. (૨) છાડાં
ઉતરાં; ફેલરાં. (૩) માણીની ચામડી
ઉપરનાં નિંગડાં. કિ. પ્ર. છાલો ફેલવાં=
રેસા જુદા પાડવા. (૨) જોડી મહેનત
અથવા માયાદોડ કરવી. છાલો વીણવાં
=ખાલી વલખાં મારવાં. કહેવું છાલો તે
આખર ઘણાં=ખાલી ઉપર ઉપરનો દેખાવ
કરવો તે પરિણામે નકામો.

છાલિયું, ન. પતરાનો વાડકો.
છાલી, સ્ત્રી. નાની છાછરી વાડકી.
(૨) સુકી. કહેવું આ લે તારી છાલી અને
હું તો મારે ચાકી. (સ્ત્રીની અસહન-
શીલતા અને સ્વચ્છંદતા બતાવે છે)

છાણું, ન. છાણું; ફેલણું. (૨) ઘંટી-
માંથી લોટવાળાણું એકું. (૩) નાનીતાંસળી.

છાવણું, ન. છાવ; આચ્છાદન.

છાવણી, સ્ત્રી. સેન્યનું મયક; શિબિર;
લગરનો પડાવ-મુકામ. (૨) કોઈપણ
સમુદાયનો પડાવ. કિ. પ્ર. છાવણી

નાખની=મુકામ કરવો. [(૨) ઢાંકપિછોટો.]
 છાવર, પુ. આગ્રહાન; ઢાંકણ
 છાવરણ; કિ. સ. [સં. છદ્]
 ઉપર ઉપરથી ઢાંકણ; હોય હોય તેને
 ઉપરો નહિ પડવા દેવો; ઉપરથી ઉડાવી
 દેવું. (૨) તરફદારી કરવી.

છાણું, કિ. સ. [સં. છદ્]
 ઢાંકણ એમ ઉપર પાથરવું

છાંસ, સી. [સં. તદ્] દહીને
 ચણાવીને બનાવેલું 'ખાહું' મનાયી. કિ. પ્ર
 છાંસ પીવી=શિરામણી કરવી. છાંસ પી-
 વાટાણું=સવાર. છાંસખાણા=સવગરનું.
 છાંસટિયો, પુ. પાણી પાણને ઉગા-
 રેલી જુવાર.

છાંશી, વિ. જોશી ને છ; ૮૬. છાંશી.
 છાંસકં, વિ. સાક ને છ; ૯૬.
 છાંજ, સી. ઢાળ. (૨) જોડો.
 છાંઈ, સી. છાંધા. [નારો; ગપ્પી.
 છાંકું, ન. જોડી ને જોડી વાતો કર-
 ણું. છાંજળ, પુ. જોડો; ઉડના રસનો ગોડો.
 છાંઈણું, વિ. છાંઈણું; છાંઈવાદ;
 ઉદ્ધત. [ઉપજાડિયું.

છાંઈળમાંછળ, અ. ઉપર ઉપરણું;
 છાંઈણું, વિ. ઉદ્ધત; અણસમજી;
 ગમે તેમ બધી દે એણું. (૨) આગ્રહણું; ઉવડું.
 છાંઈણું, અ. મંતરબણીને કુંક મારવી
 તે. (૨) વિ. જંદું; મેલું; જ્યાં ત્યાં માપું
 મારે એણું. (૩) મુલ.

છાંટ, સી. પાણીની ઝીણી ઝીણી
 માપ; પાણીના કુટક છાંટા. (૨) રંગની

ને ઝીણી ઝીણી ટપકી નાખી હોય તે;
 ભાત. (૩) ઝડપ; હતાવળ. (૪) અર્ધવા;
 બગાઈની વાત (૫) ગુણપાઠની બરેલી
 ચેલી. કિ. પ્ર. છાંટ નાખવી=પાણીના
 છાંટા નાખીને ખવિત કરવું. છાંટ મારવી
 =ગપ્પાં મારવાં; બગાઈ કરવી.

છાંટણું, ન. છાંટા નાખવા તે; છાં-
 ટાની ભાત; છાંટા છાંટા પડેલા હોય
 એણું ને તે. (૨) છાંટિયું; ગરી મયે-
 લાને નહાણું તે.

છાંટણું, કિ. સ. દેવતા ઉપર પાણી
 નાંખવું; હોલવણું. (૨) સિંચણું; ટપકા
 ટપકાં થઈ પડે એવો રીતે રેડણું. (૩)
 છાંટાની ગાફક ભભરાવણું; વાવણું. (૪)
 ઉડાવણું; ઉડાવીને નાખણું. (૫) રંગણું
 પાણી લીપણું; આણુંઆણું ચોષણું. (૬)
 ઉપર ઉપરથી ચોડું ચોડું કાઢી નાંખણું;
 દૂર કરણું. (૭) લાંચ આપવી (૮) ગપ
 મારવી. (૯) મળી રહે એમ કરણું (૧૦)
 ખીજણું; ટપકો દેવો. છાંટી નાખણું=
 ઉપર ઉપરથી કાપી નાખણું.

છાંટિયું, ન. સીંચાણી કાઢતું એક
 મરેણું; મંગળસુતર. (૨) માત્ર પાણીની
 છાંટથીજ શુદ્ધ થવાય એણું છેતણું સૂતક.
 (૩) છાંટ નાખવાનો ને કુચો તે; ખીંછી.
 (૪) પાણી છાંટવાની ઝીણાંકણાંવાળી ઝારી.

છાંટી, સી. પાણીના ઝીણા ઝીણા
 છાંટા તે; કચ્છર. (૨) ટીપું; બિંદુ.

છાંકું, વિ. ગપ્પી; એમ કાણું તેમ
 બોલી નાખનાર.

છાંદો, પુ. [સ છટા] પ્રવા
હીનુ દીપુ, છુદ (૨) યાધ, યાદનામી,
દોષ ૩ પ્ર છાટો પાણી-દાર પાવા તે
કિ પ્ર છાટા હડવા-સોખવની અસર થવી,
ખચડડ (૩) ધી ચાપડ (૪) અન્નવિ
આપવી તે, અર્થ ૩ પ્ર જ છાટા નાખી
લો-અપડ સંખ્યા પૂન રી લો કિ પ્ર
છાટો લેવો-આપવો-અન્નપાણી લેવ
દેવાનો વ્યવહાર છાટો નાખવો-ચો
આપવુ (૨) મગ્ધોષરની મર્ધ કિયા
કરવી (વસીનો છાટો નાખવો) ૩ પ્ર
છાટો બધ-આપવોનો વ્યવહાર બધ
ગી દેવો તે

છાડપુ, ન [સ ઉચ્છમ]
છાડડ તે (૨) જાડેડ તે ખાતા
વચેલુ તે અચ્છડ

છાંડપુ, કિ સં તાડુ, છાંડુ
મૂકી દેવ (૨) છેડા ફાડી આપવો (૩)
જમતા સાણામા બાકી રહે તેમ રહુ,
અધુરેથી તણ દેવ (૪) છાણુ છી
ણુ ૩ પ્ર મૂકી છાંડુ-વ ને ગખી
મૂકણુ, બેડ છાંડુ=પત્થોની બાઈડીને
તાના આપવી કન્યા છાંડવી=વિવાહિત
કન્યાને છાડી દેવી [(૧) જમતા વગેરે
છાંડેયુ, વિ તજેલુ, તજાક બધેડ
જાડયુ, વિ છાંડેડ શાણામા વધેલુ
છાંડણુ, કિ સ સરણુ રણુ, બેડ
બહુ લીપણુ, છાણુમાડીની ગાર દળા
વવી (૨) ઠાકપિછોડો ગ્વો છાવરવ
છટો, પુ. બહુ લીપણુ નામે
(૨) છાડપુ છાડામા

છાંદિય, ન એક મોટું ઉપનિષદ
છાંય, જુ જય, જાસ
છાયડી સી જાસ નાનો અને
આછો આગો

છાંયડો, પુ છય, જાસ આગો
છિં-છિં, અ છ

છિદ્ર ન [સ] કાણુ બાડ,
નાકુ (૨) દોષ, ખામી કિં પ્ર છિદ્ર
કાડવા-ખામી ધની કિદ્ર શોધવા-
મરે તેમ રીને દોર વાલી ૧૫૧

છિદ્રાણુ, વિ કાણુવાણુ (૨) ખા
મીવાણુ [૬૫૬ સી

છિનાત્રી સી બાબિચારી નરિણી
છિનાજાડુ, વિ બાબિચારી
છિનાળી, સી છિનાણુ (૨) છિ
નાણુ નવારી સી

છિનાણુ, ન પુએ પરસી સાથે
અને સીએ પરપુરુષ સાથે સખધ રવો
તે બાબિચાર [જુક પાડેડ

છિ ન, વિ [સ] પેડ છેડેડ,
છિન્નભિન્ન, વિ પાંને જુ
પત્રી ગણેડ હાનગવાવ

છિપીલી, સી છીપ શુભિત
છિયાડી, સી વાતાવજુમાની નીચે
પડેડી ઝીણી રત્નેગી (૨) હુમાગની રજ
છિયાટો, પુ વાથી કિ પડેડો કચરેડ

છિ, સી [મ છિદ્રા] ના
કમા સજવજા યડ પાણી અને વાપર
નેરથી ની જુ તે કિડક
છિદ્રી, સી ૬

કરવો; આમતેમ વસ્તુઓ નાખી સખવી.

છીદર, વિ. [મં. છત્ર] આહું.

(૨) છટુંછટું; વેરાવું.

છીદર, જી. ઉરડું

છીનરુ, કિ. સ. [મં. છિદ્ર]

છીનથી લેવું; તાલી લેવું; હુંટવી લેવું.

(૨) છળપટથી લઈ લેવું; હરી લેવું

છીનરુ, કિ. સ. [મં. છિદ્ર]

છીલુડું; છાપરું; ભોળડું; સમારડું. (૨)

છુદો કરવો; ખમલુવું. (૩) ધરીને

આળવું અથવા આળવું.

છીપ, સ્ત્રી. [સં. શુક્તિ] એક

નતની માછલીનું ધર; મીષ; છિષો-

લી; કાઠ નમની મોતી બનાવનારી

માછલીનું કોરડું.

છીપકળી, સ્ત્રી. એક ભવનો સાર

છીપણું, ન. [સં. સિંચ]

કિનારા પર પાણી છીપવું તે; સિંચન.

(૨) છીપણું પાત્ર; છીપ. છીપણી=

જેમાંથી પાણીની ધારાઓ નાખી સગાય

એવા પાણી સિંચવાની ઝારી.

છીપર, સ્ત્રી. પાવરની છાંય; સિવા.

(૨) પાવનો કીચો નિસાવરો; નિસા.

છીપર, વિ. મંડું; ચુંથાયું (૨)

ચોવનો નાનો પાથર.

છીપરું, કિ. સ. [સં. સિંચ]

ચાકું ચાકું પાણી નાખવું; સિંચવું;

છાંટવું. (૩) છાંટા છાંટ પડ્યા હોય

એવી સાત પાટી; છાપરું. કિં અં

સંતાવું; લપાડું. (૩) સારખાવું; મોં

સંતાવું. [છીછરું ઠાંકણ; તાસક.

છીણું, ન. વગેરી ઉપર ઠાંકવાનું

છીલડું, ન. છાકું; છાતરું.

છીલર, ન. આઠા પાણીનું ખાખા-

ચિયું; છીછરું તથાવડું. [છાલડું.

છીલણું, કિ. સ. છાંટા કાઢ્યાં;

છીંડી, સ્ત્રી. ધરની પાછળની ગલી;

પછીવની સાંકડી બારી.

છીંડું, ન. વાડમાં થઈને જવા

આવવાનું જે નાનું ક્ષેત્ર તે; ક્ષેત્ર; અંધા.

(૨) છિદ્ર. કિં પ્રાં છીંડું પાડવું=ખાકું

પાડવું; રસ્તો કાઢવો. ક્ષેત્ર છીંડે અરથા

તે ચાર=જે પડાય તે મુનેચાર.

છીંચો, પુ. [મં. છિમ્પક]

કપડાં ઉપર રંગની વરેલ છાપનારો;

રંગારીનું અને કપડાં છાપવાનું કામ કર-

નારી એક નાવ.

છુ, અ. કુંકો અવાજ; મંત્રની

કુંક; ઉડાડવું; ખસેડવું; વગેરે ક્રિયાઓ

બતાવવાને તાલિશ કોઠથી અવાજ કરે

છ તે. છુમંતર=તંત્રમંત્રની ક્રિયા; ભટ.

છુટક, અ. છટુંછટું અપાય લેવાય

નેમ; પરચુરણ; જુદું જુદું પરચું હોય

તેમ. (૧) વિં છટુંછટું; વિખરાવું. (૩)

નાં છટકા; છટા. (૪) અમુક રીતે ક્યાં

જગર આલેજ નહિ એવું જે તે.

છુટકજારી, સ્ત્રી. છુટવાની બારી;

છવટો માર્ગ; છુટકો.

છુટકારો, પુ. છટી જવું તે; મોક્ષ;

શુદ્ધિ. (૨) ઉડો; પરિણામ. (૩) નિ-

શવ; કુલ મધ જવું તે.

છુટ્ટો, પુ છગી જત તે, મોહ, મુક્તિ. (૨) ઠો, પરિણામ (૩) નિઃસ; તોડ કિ પ્ર છુટ્ટો - રૂપ=નિઃસઘ કરો

છુટ્ટાછેડા, પુ બધનમાથી છુટ્ટા થત તે; કારમતી, લક્ષના બધનમાથી છુટ્ટા થત તે (૨) મર્મથી નાહના થત ન (૩) સાચીદારીમાથી વદેચની દનીને છુટ્ટા થત તે

છુટ્ટાપછું, ન સ્વતંત્રતા, બધન-રહિતપણુ, છટ

છુટ્ટી, સી. છટ ઠોવી તે, સોણ નહિ ઠોવુ તે, છટ (૨) રત્ન, આરામ, ખાધી (૩) નવગણ, નવગણ કિં પ્રં છુટ્ટી ધરી=અવનવ નીકળી જવો છુટ્ટી કરી=પ્રતિબંધ દાઢી નાખવો

છુટ્ટું, વિ નહિ ભેડાયેલુ, જુદું (૧) નહિ બાનેડું (૨) વેરાયેલુ, પ્રસન્ની પટેલું. (૪) ગોઠુ; છુટ્ટું (૫) અનગ રહેલુ, ગાય રહિત (૬) અનિયતિત, કાણુમા ન ઠોવ એવુ. (૭) રાગરહિત, મુખ (૮) સ્વતંત્ર, અનુગ રહિત (૯) કુંવર, લખડાઈ કિં પ્રં છુટ્ટું કરવું=સ્વ આપવી મુખ કરવું, ઠોડી દેવુ. છુટ્ટું પાડવું=અલગ કરવું, જુદું પડવું છુટ્ટું મેલવું=સ્વતંત્રતા આપવો; ઠોગ થતુ છુટ્ટું મૂકવું=દાખ નહિ રાખવો મોડુડું=સારમાય નહિ એવું. હાથ ધુગે=હાથે, ઉદાર (૨) શીરડું છુટ્ટું રાખવું=બધનમા નહિ લેવું (૧૦) પરચુરણ, ખુરદો (૧૧) નહિ પગેલું એવું તે. છગી જતુ=આરામમાથી

મુખ થતું; છટગીજતુ. છુટ્ટું છુટ્ટું=અલગ અલગ. છુટ્ટું મોદે=ચોકે ચોક મૂળને છુટ્ટું કુપટે=છ પલ્લુ સરસાનાન નાખ્યા નમર, એકમાત્ર છુટ્ટું ચાતુ=ચોટેબો બતરે, કહી કહી

છુપાછુપ. અ બનેમાને, છુપી નીતે (૨) છાતુ, ખાનગી [હાથુ

છુપામું, વિ નાતુ, મુખ, ખાનગી, છુપાવવું, કિ સ છાતુ ગખડું

દોઈના બહુવામા આવે નહિ તેમ કરવું છુપું, વિ છાતુ; મુખ, ખાનગી

છુમકાર, પુ હમકમ એવો કા વાજ તે, નમ-નર [તે, કમર

છુમછુમ, ન હમ, મ એવો અવાજ છુમંતર, પુ દોઈ નાણી રોકે નહિ

એવો મનથી ને ચમત્કાર કરવો તે (૨) છની તાનિક વિધા; નહુદંકિયા (૩) મનપ્રયોગ

છુરી, સી. છરી, પાળી (૨) અમે છુવાણું, કિ અ [સં. જુર]

અન્યાણુ, અપવિત્ર થવું.

છુટ્ટાં, ન તવના નામા ઉટ સુવર વારેના દુહા પાતળા ને સુવાળ છેડા; દહી

છુટ્ટું, ન મો, મુખ (મામ્ય) છુટ્ટણી, સી છુટ્ટણા પાડવાની

રીત (૨) છુટ્ટાણી વિધા (૨) છુટ્ટીને પાટેની ભાત તે

છુટ્ટણું, ન સગીર ઉપર કાળા રંગનું ટપ્પ વી તેને છુટ્ટી કુંગીને ભથ નહિ, ગવમ રહે તેમ કરવું તે, તાનડું; વિદન,

ટોચાણું. કિ. પ્ર. હુંદણાં હુંદવાં=આમણી
પર નિષ્પન્ન ટોચાવવાં. (૨) એકને એક
દોષને આગળ ધરી ધરીને એણાં ગાવાં
કરવાં. હુંદણાં પાડવાં=દોષ કાઢવા કરવો.

હુંદણું, કિ. સ. [સં. છિદ]

આણીવાળા હાથિઆરથી ટોચ ટોચ કરેલું.
(૧) પગ તળે દાળણું; કચરણું. (૩)
ખૂબ મારણું; કઠડે કઠડા કરી નાંખવા.
(૪) કઠણું; વાટણું.

હુંદાવણું, કિ. પ્ર. હુંદાવ તેમ કરાવણું.

હુંદો, પ્ર. કચુંબર; હુંદી હુંદીને
કરેલી ઝીણી નાની કચર તે. કિ. પ્ર.
હુંદો કરવો=કચુંબર કરવી.

હુંદ, સ્ત્રી. અઠકાવ કે કળને નહિ
હોવો તે; અપ્રતિજ્ઞા; સ્વાતંત્ર્ય. (૧)
હડ; સત્તા. (૩) રત્ન; પરવાતળી. (૪)
છોડી દેવું; છોડાડો આપવો તે. (૫) મોક-
જારા. (૬) અપજ્ઞતા, દોંસયાડી; કામળી
હટ સારી છે. કિ. પ્ર. હટ અ. પવી=સ્વ-
તંત્રતા આપવી. હટ મૂકવી=એણું લેવું.
(૨) સ્વાતંત્ર્ય આપવું. (૩) છૂટું રહેવા
દેવું. હટ રાખવી=પરવાનગી રહેવા દેવી;
મુલું રાખવું. હટ લેવી=સ્વતંત્રતા માગી
લેવી. હટઘાટ=કંઈક છોડી દેવું તે; નિ-
ર્ભયતાથી જોવું.

હુંદણું, કિ. અ. બાંધનમાંથી બહાર
નીકળવું; મુદા મડું. (૨) નુદા મડું;
હુદા પડી જવું. (૩) નીકળવું; બેરથી
હડવું. (૪) બહાર થવો.

હુંદકારો, પ્ર. હુંદકો; તોડ; મુક્તિ-
મોક્ષ. [જાના રહેવું.

હુંપણું, કિ. અ. સંતર્ક રહેવું;
હુંવું, કિ. અ. અડાવું; અમડાવું;
અપવિત્ર કરવું.

હુંક, અ. તદન; બીલકુલ; નરદમ;
સાવ. (૨) પુષ્કળ; હદ ઉપરાંત. (૩)
લીટી; ઉંઝ.

હુંકણી, સ્ત્રી. હુંકો, લીટો અને
આંકો કરવાનું ઝિબર. (૨) હુંકણક કરવી
તે. (૩) હુંકણક કરવાની રીત.

હુંકણું, કિ. સ. હુંકો મારવો; ચેરણું,
ભુંસણું; છાટી નાખવું.

હુંકાછેક, સ્ત્રી જામે તેમ હુંકા કરવા
તે; ચેરચેર. (૨) અ. સાવ અંતે આવી
ગયલું હોય તેમ.

હુંકો, પ્ર. હુંકણું તે; હુંક; લીટો; રદ
કરવાને એ લીટો મારવો તે. (૨) ડાપ;
લાંછન; વિહવ. [ચિતડી; મુમડી.

હુંડી, સ્ત્રી. [સં. ઝાઝી] નાની

હુંડું, ન. બે વસ્તુઓ વચ્ચેનું અંતર;
આંતરો; ગાળો; ટાપો. કિ. પ્ર. હુંડું
પડવું=અંતરમાં વધારો થવો; મન ભુંડાં
પડવાં. હુંડું ભાંચવું=અંતર બોધું કરવું;
વાંધો હોય તે કાઢી નાખવો.

હુંડે, અ. દર; આર; વેતળો. (૨)
બવદાર બહાર. કિ. પ્ર. હુંડે બેસવું=
ઝીનું અમડાવું; રજસ્વલા થવું.

હુંડણી, સ્ત્રી. હુંડણું તે; અડકાણું;
અડપણું. કિ. પ્ર. હુંડણી કરવી=ખીજવું.

હુંડતી, સ્ત્રી. હુંડાવા કે હુંડેરવાનું

હુમ્મ, પુ હુમી જતુ તે, મંદા,
મુજિ (૨) હો, પરિભ્રમ (૩) નિગમ,
તોડ કિ પ્ર હુમો રમેનિકાલ કરમે
પ્રદાણે, પુ બનનમાથી પુદા થતુ
તે, શરાતી, સમના બનનમાથી પુદા
થતુ તે (૨) ગર્ભથી ભાકળા થતુ ન
(૩) ભાગાદાગીમાથી વહેચતી હીને
પુગ થતુ તે

હુમ્મપાણી, ન સ્વતંત્રતા, બધન
રહિતપણુ પ્ર

હુમ્મી, સ્ત્રી હા ટોચી તે રાણુ
નહિ ટોચુ તે, પ્રટ (૨) રત્ન, આશમ
પાળી (૩) નવમગ, અવમશ કિં પ્ર
હુમી ધરીઅવગેધ નીકળી જવો હુમી
નીપ્રતિબધ હાટી નાખવો

હુમ્મ, વિ નહિ જોડાયેલુ પદ.
(૧) નહિ બાયેલુ (૨) વેરાયેલુ, મસમી
પરેલુ. (૩) ચોણુ, ખુદુ (૪) બનન
રહેલુ ગાય ગહિત (૫) અનિયમિત,
મણમા ન ટોચ જોડ (૬)
સગરહિત, મુખ (૮) સ્વતંત્ર
અનિયમ રહિત (૯) મુવણ, લખણ
કિં પ્ર હુમ્મ કરતુ=રત્ન બાપવી મુખ
કરતુ, હાટી રેલુ હુમ્મ પાડલુ=અવગ
કરતુ, જાડ પડલુ હુમ્મ ચેલુ=રત
તા, બાપવી, હાટી મુ ૩ હુમ્મ મુકલુ=
ભ નહિ રાખવો મોજુટ=શરમાય
રહિ રેલુ હમ હુમ્મ=કાક, હદાર
૨) ચારુ હુમ્મ રાખલુ=અવનમા નહિ
હુ (૧૦) પરચુરણ ચુરો (૧૧) નહિ
જોડુ જોડુ તે હુમી જતુ=આતપમાથી

મુખ થતુ; હાટીજતુ. હુમ્મ હુમ્મ=અવગ
અથા. હુમ્મ મોટુ=પોકે પોક મૂળે
હુમ્મ હુમ્મ=પ્ર થલુ સરકામ ન નખા
વગર, એકલામ હુમ્મ હુમ્મ=મોટેમો
આતરે, હાટીકરી

હુમ્મપાણી, ન નેમાને, હુમી રીને
(૨) હાનુ, ખાનમી [દાનુ
હુમ્મપાણી, વિ હાનુ, હુમ, ખાનમી,
હુમ્મપાણી, વિ હા હાનુ હાનુ,
હાનુ જાણુસમા બને નહિ તેમ રતુ
'હુમ્મ', વિ હાનુ હુમ, ખાનમી
હુમ્મકાર, પુ હુમ્મપુમ નેરો જ
વગર તે હમ ૧૦ [તે, અગર
હુમ્મકુમ, ન હમ મ એવો અવાજ
હુમ્મતર, પુ હાઈ જાણુ ની નહિ
એવો મનથી ન અમતર મરો તે
(૨) હાનુ લાવિક વિદ્યા, જાડુકિયા
(૩) નનપ્રથમ

હુમ્મી, સ્ત્રી હરી, પાણી (૨) બજો
હુમ્મપાણી, કિ જ [સં જુમ]
અનગણુ, અપવિત થતુ

હુમ્મ, ન તત્તના નામા હેડા
મુવર વારેના હા પાતળા તે મુવાળા
હેડા, હાટી

હુમ્મ, ન મો મુખ (મામ્ય)
હુમ્મહુમી, સ્ત્રી હાટી પાડવાની
રીત (૨) હુમ્મહુમી કિયા (૨) હુમીને
પાડેરી જાત તે

હુમ્મહુમ્મ, ન સગીર ઉપર કાગા અમ્મ
હાનુ હાટી તેને હુમી હુમીને જાય નહિ,
મામ્ય રહે તેમ કરતુ તે, જાનુ, વિદન,

ટોચાણું. કિં મળે ધુંદુણાં ધુંદુવાં=ચામડી
પર ચિહ્ન ટોચાવવાં. (૨) એકને એક
દોષને આગળ ધરી ધરીને એણાં માર્યા
કરવાં. ધુંદુણાં પાડવાં=દોષ કાઢવા કરવો.

ધુંદુણું, કિ. સ. [સં. છિદ્ર]
આણીવાળા ઉચિઆરથી ટોચ ટોચ કરવું.
(૧) પગ તમે દાબવું; કચરવું. (૩)
ખૂબ મારવું; કડકે કડકે કરી નાંખવા.
(૪) કટવું; બાટવું.

ધુંદાવણું, કિ.મ. ધુંદાવ તેમ કરાવવું.

ધુંદો, પુ. કચુંબર; ધુંદી ધુંદીને
કરેલી ઝીણી નાની કચર તે. કિ. પ્ર.
ધુંદો કરવો=કચુંબર કરવી.

ધુદ, સ્ત્રી. અટકાવ કે કળને નહિ
હોવો તે; અપ્રતિબંધ; સ્વાતંત્ર્ય. (૨)
હક; સત્તા. (૩) રબ; પરવાનગી. (૪)
છાકી હેવું; ધરાડો આપવો તે. (૫) મોઝ-
ભારા. (૬) અપગણ, હોંસારારી;—કામની
ફટ ચારી છે. કિ. પ્ર. ફટ અપવી=સ્વ-
તંત્રતા આપવી. ફટ મૂકવી=એમણું લેવું.
(૭) સ્વાતંત્ર્ય આપવું. (૩) ધુદું રહેવા
હેવું. ફટ રાખવી=પરવાનગી રહેવા દેવી;
પુરવું રાખવું. ફટ લેવી=સ્વતંત્રતા માંગી
લેવી. ફટછાટ=કંઈક છોડી હેવું તે; નિ-
ર્ભયતાથી બોલવું.

ધુંદુણું, કિ. અ. બંધનમાંથી બહાર
નીકળવું; છુટા થવું. (૨) જુદા પડવું;
છુટા પડી જવું. (૩) નીકળવું; જોરથી
છડવું (૪) બહાર મળો.

ધુંદકારો, પુ. છુટકો; તોડ; મુઝિફ
મોઝ. [છાના રહેવું.

ધુંપણું, કિ. અ. સંતાઈ રહેવું;
ધુંડું, કિ. અ. અડકવું; અમડાવું;
અપવિત્ર કરવું.

ધુંક, અ. તદન; ખીલવું; નરદમ;
સાવ. (૨) પુષ્કળ; હલ ઉપરાંત. (૩)
લીટી; ઇંડા.

ધુંકણી, સ્ત્રી. ઊંઘા, લીટા અને
આંકો કરવાનું એવર. (૨) ઉકળાક કરવી
તે. (૩) ઉકળાક કરવાની રીત.

ધુંકણું, કિ. સ. ઊંઘા મારવો; ઘેરવું,
ખુંસવું; કાઢી નાખવું.

ધુંકણેક, સ્ત્રી. મમે તેમ ઊંઘા કરવા
તે; બેસવેર. (૨) અ. સાવ અંતે આવી
મથવું હોય તેમ.

ધુંકો, પુ. ધુંકવું તે; ઊંઘ; લીટા; રદ
કરવાને એ લીટા મારવો તે. (૨) ડાપ;
લાંછન; ચિહ્ન. [પાતડી; મુગડી.

ધુંડી, સ્ત્રી. [સં. શાઢી] નાની
ધુંડું, ન. બે વસ્તુઓ વચ્ચેનું અંતર;
આંતરો; આખો; ટપો. કિ. પ્ર. ધુંડું
પડવું=અંતરમાં વધારો થવો; મન જુદાં
પડવાં. ધુંડું બાંધવું=અંતર બાંધું કરવું;
વધો દોષ તે કાઢી નાખવો.

ધુંટે, અ. દૂર; આગ; વેમળે. (૨)
વ્યવહાર બહાર. કિ. પ્ર. ધુંટે બેસવું=
સીંવું અમડાવું; રજસ્વલા થવું.

ધુંડણી, સ્ત્રી. ધુંડવું તે; અટકાવવું;
અટકવું. કિ. પ્ર. ધુંડણી કરવી=ખીજવું.
ધુંડતી, સ્ત્રી. ધુંડવા કે ધુંડેરવાનું

(૨) કાણું પાડતું. (૩) ધડાડતું. (૪) નારા કરવો.

ઉદાત્ત, કિ. અ. કપાડું; વડાડું.

ઉર, પુ. ડીકું જણ. (૨) કચરો; બુકો; જેર. [ડગડું.

ઉરડું, કિ. અ. ડોરડું અપચાડું

ઉરંડો, પુ. ડોરને ધતો અપચાડો ને રાગ તે; ઉતરામણ. (૨) કચરોપુંજો.

ઉરાડો, પુ. હગામણ.

ઉરામણ, સી. ઉરંડો; ડોર કે માણસને અપચાડો ને પાણી જેવો મળ આવે છે તે.

ઉલ, પુ. [પ્રા. ઉલ્લિસો] વરણાનિથો; યાપરીપિથો; ફકડ. (૨) વિ. રૂપાળા. યજ્ઞને ફરવાની હોંસચણું; ડોડીકું. ઉલકડી, સી. પુરુષને ઢાને પહેરવાની વાળી; ઢી.

ઉલકાંટો, પુ. સીને ઢાને પહેરવાનો લઠકડી રોડાનો મોતીનો ઢાંટો; એક ધરણું.

ઉલ્લખિલું, વિ. યાપરીપિથું; લમ-માદાર; રપાણું; મળેતું; મોલક.

ઉલડો, પુ. ઉલ; જીવાનિથો; ફકડ; રંખીલો; ઉલ.

ઉલપડી, સી. રોળનો આંક; સોળ.

ઉલ્લખપટ્ટિ, પુ. [ઉલ્લખપટ્ટ] યાપરીપ ઢીને મોળમજમાં રહેનારો જીવાન; નફરો માણસ. ક્લેબ ઉલ્લખપટ્ટ ને ઘામમાં ધણું, ઘેર આવ્યા ત્યારે ક્લેડું જણું. [હોળી પાળળું.

ઉલ્લવહેલું, વિ. ઉલ્લામાં ઉલ્લું;

ઉલાપ, સી. ઉલપણું; વરણાળી.

(૨) ઉલપણું કરવું તે.

ઉલાળી, વિ. ઉલાઈની પૂનમાં રહેનાર; સહેલાણી; લહેરી; મોઢ.

ઉલો, પુ. ઉંચો; હાંસો. (૨) ઉલ; જીવાનિથો.

ઉલ્લું, વિ. ઉડાડું; અંતડું; ઉવડડું; અંતિમ. ર. પ્ર. ઉલ્લો ઉપાય=ઉવડનો પ્રતિકાર. ઉલ્લો દહાડા=નન કાળની નજરનો વખત. (૨) આધુધનો પાડો. ભાગ. ઉલ્લી ધરી=અંતકાળ, ઉલ્લી સલામ, ઉવડના રામસમ. ઉલ્લું ધર=ખાણમાં ઉવડનું ખાતું તે. (૩) ફીને ખીજું લમ ન થાય એટલી મોટી ઉમરે કરેલો સંસાર. ઉલ્લવહેલું=મીથી ઉવડનું. ઉલ્લે પગથિયે =અંતને વખતે. ઉલ્લે પાડલે=એકદમ ઉલ્લી વાતે દતરી પડતું તે. ઉલ્લો અફર =ઉવડની શિખામણ. ઉલ્લી સનંદ=ઉલ્લો નમ; મનુષ્યાવતર. ઉલ્લે ક્યારે પાણી=ઉલ્લા-ધરડપણના દહાડા. ઉલ્લું બોસડ હાસ=ખીજું કંઈ બોસડ કાયદો ન કરે ત્યારે હાસનો પ્રયોગ કરવો.

ઉવડ, ન. અંત; પાર; પરિણામ; આખર. કિ. પ્ર. ઉવડ આવડું=અંત આવવો. ઉવડ લાવડું=પાર લાવવો.

ઉવાડું, વિ. ઉલ્લું; અંતડું; આખ-રડું. (૨) ઉલ ઉડા ઉવડનું; આખળ પાઠ-વનો આધાર ન ઠોપ એવું.

ઉલ, વિશ્વાસવાત; દ્રોહ; દગો; વિ-શ્વાસનાં સખીને 'દારી' નાંખવું તે. (૨) વિશ્વાસમાં સખી હોડી દેવું તે. (૩) ધા;

છોડણુદાર, પુ. છોડાવનારો (૨)
વિ. છોડવનાર.

છોડબાંધ, સ્ત્રી. છોડતું અને બાંધતું તે
છોડવણું, કિ. સ. છોડાવણું; જુ
ઢાવણું; રત્ન આપાવવી.

છોડણું, કિ. સ. છૂટું કરતું. (૨)
કાઢી નાખણું. (૩) મૂકી દેણું. (૪) વ.
હેતું મૂકણું (૫) ત્યાગ કરવો. (૬) ફોડણું.
(૭) ઢવામાં ઉડાડણું. ખતિ આપવી. (૮)
પડણું મૂકણું; જવાદેણું. (૯) બાંધ કરતું;
અટકાવણું. (૧૦) બહાર નીકળણું. (૧૧)
પહોંણું કરણું; ખુલ્લું મૂકણું.

છોડવો, પુ. છોડ; રોપો.

છોડાવણું, કિ. સ. મુકાવણું; છોડવણું.

છોડિયું, ન. ઇસ; છોડું; ત્યાગ

(૨) નાનું છોડું; છોડતું. કિ. મ. ડોટિયા
પાડવાં=લાકડાના જીણા કડો કમાડવા.
(૨) દોષ બતાવવો; સખત ટીકા કરવી.

છોડી, સ્ત્રી. છોડી; છીકરી. (૨) ઢાસી

છોડું, ન. ફળ ઉપરનું ઢાંકણું; ઇસ;

છોડતું. (૨) ઇસનો કડો; ચામડી ઉપ-
રનું પડ. કિ. મ. છોડાં ઉતારવાં=છોડવાં
ઠાઠવાં. (૨) ચામડી વિરાધ નવ એમ
મારણું. છોડાં ઠાટવાં=ચામડી ઉપડે એવા
માર મારવો.

છોડતરું, ન. છોડું; ઇસ; છોડતર.

છોડો, પુ. કુચડો. (૨) છકો

છોડબંધ, વિ. છોથી બાંધેલું; છોડાણું.

છોડાણું, કિ. અ. ચરમાણું; લાજ

આપવી. (૨) આશંકાણું; સરમિદા પડતું;
સાક લાગવી. [સરમિદું.

છોડીણું, વિ. છોણું પહેલું-અમાણું;

છોણું, વિ. સરમિદું; આંખું પડી
મથેલું. (૨) સરમાળ.

છોર, પુ. [સં. છુર] અત્રો;
સલેયો; છર-દાદીએ છોર ઠાવો=અત્રાની
મારફતે બીજા માણસને યથેશાં બંડણુ-
મડનો ચેપ લાગવો તે.

છોર, ન. છોરું; નાનું બાળક; હેણું.
પુ. છોરો. સ્ત્રી. છોરી. કહેવ છોર કહોર
ચાચ પણ માતા કમાતા ન ચાચ=છોરો
કદાપિ ગુણુ ભૂલી બપ પરાંત માતા પોતાના
બાળક પરનો સ્નેહ કદી ભૂલે નહિ (૨) સંતાન.

છોસ, સ્ત્રી. વનસ્પતિની ઉપરની
ત્વચા; ફોતડું; ઇસ. (૨) સૌથી ઉપરની
ઉત્તરી નાનુક પાતળી તે કહણુ ઇસ તે.
(૩) ઝાલીને ઉતારી નાંખેલી ઇસ.

છોડણું, કિ. સ. ઉપણું પડ ઉપડે
એમ કરતું; પડ કાઢ વળગાડ કે એમ ઉચ્ચ-
રડવો (૨) ચાક વગેરેની ઉપલી ઇસ કાઢી
નાખવી. (૩) ઉપર ઉપરનો ભાગ કાપીને
ઝગડી આણવી; નિંદા કરવી; ચુંકું બોલણું.

છોડાણું, કિ. અ. ઉપરની સપાટી
ઉપડવી; ધસણું; છોડિયાં પડવાં.

છોડાણું, વિ. છોડાણું (૨) છોડબંધ.

છોડાવણું, કિ. મે. ચુનો દેવડાવવો.

છોડાણું, કિ. અ. અડાણું; અમ-
ડાવણું; અપરિત્ર ચણું.

છોડું, કિ. સ. અમડાવણું; અપ-
વિત્ર કરતું; અડણું. (૨) મકાનને ડો લગાડવી.

છોડ, પુ. વિકાસ આપીને દૂર મસરી
જતું તે; ઉઠ; દોઢ. (૨) વિચોગ; ત્યાગ.

કાપ; ઝટકો. (૨) જોઈ; હાનિ (૩) બદ-
નામી; બટો. (૪) સજેખમ. કિ. પ્ર.
જાખમ થવો=ધા થવો. જાખમ કરવો=
લાગણી દુઃખવવી. જાખમ રૂઝવો=ધર્મમાં
અંગુર આવવા ને મટવું; લાગણી બુલાકાવવી

જાખમી, વિ. જાખમ નેને થયેલો
હોય તે; ધાયેલ. (૨) સખત લાગણી
થયેલી હોય એવું. [ખાઈ જવું; ભરખવું.
જાખવું. કિ. અ. [સં. જણ]

જગ, ન. [સં. જગત્] વિશ્વ;
જગત. [(૨) બ્રહ્મા.

જગકર્તા, પુ. જગતનો કરનાર; પ્રભુ;
જગચક્ષુ, પુ. [સં.] પ્રવંનાસયજ્ઞ.
જગજીવન, પુ. જગતને જીવક-
નારો; પરમેશ્વર -

જગન, ન. [સં. જગત્] પર-
મેશ્વરે ઉત્પન્ન કરેલું એવું આ ને બધું
તે; વિશ્વ; દુનિયા; ખલક. (૨) પૃથ્વી.
૨. પ્ર. જગતપાણી=ગાંભે ખીવો. રંગ
પાણી. જગતનો વા=દુનિયાંદારીની અસર
કિ. પ્ર. જગત જતવું=જોડામાં યસ
મેળવવો. [કરનારી; દુગાદિવી.

જગતજનેતા, સ્ત્રી. જગતને ઉત્પન્ન
જગતગમ, વિ. જગતમાં સર્વત્ર
ભમી રહેલું. (૨) ના. પરમેશ્વર.

જગતજેતા, પુ. જગતને જીતનારો;
ચક્રવર્તી રાજા.

જગતપ્રસિદ્ધ, વિ. જગતહર; જગ-
તમાં સર્વત્ર જોના પ્રસિદ્ધિ હોય એવું.

જગતસવારો, પુ. બહોંમાં ફરેલી
યવી તે; મેચી ફરેતો.

જગતી, સ્ત્રી. [સં.] જગત. (૨)
પૃથ્વી. (૩) કવિતાના છંદોનો એક વર્ગ તે.

જગતપતિ, પુ. [સં.] જગતનો
સ્વામી; પરમેશ્વર.

જગત્રય, ન. ત્રણ જગત: સ્વર્ગ,
મૃત્યુ ને પાતાળ

જગદંબા, સ્ત્રી. [સં. જગત્+
અંબા] જગતની માતા; દુર્ગા.

જગદંબિકા, સ્ત્રી. [સં.] જગતની
માતા; દેવી.

જગદાત્મા, પુ. [સં. જગત્+
આત્મા] જગતનો જે આત્મા તે;

પરમેશ્વર. [જગતપતિ; પરમેશ્વર.

જગદીશ, પુ. [સં. જગત્+ઈશ]
જગદીશ્વર, પુ. [સં.] પરમેશ્વર.

જગદુદ્ધાર, પુ. [સં. જગત્+
ઉદ્ધાર] જગતનો છુટકારો. (૨)

વિ. જગતને ઉદ્ધારનાર

જગદ્ગુરુ, પુ. [સં.] જગતનો ઉપ-
દેશક. (૨) મહાદેવ. (૩) શાંકરમતના

મુખ્ય આચાર્યની ઉપાધિ

જગદ્દેવ, પુ. [સં.] પરમેશ્વર.

જગદ્દામી, સ્ત્રી. [સં.] જગદંબા, દેવી.

જગદ્વંશ, વિ. [સં.] આખી દુનિ-
યાને વંદન કરવા થોડા.

જગન, પુ. [સં. યજ્ઞ] વૈદિક
ધર્મ પ્રમાણે દેવોને આહુતિનો પહોંચા-
ટવાને મંત્ર લખી લખીને અગ્નિમાં
સળિયાં હોમવાની જે ક્રિયા તે; યજ્ઞ; યાગ.

જગન્નાથ, પુ. [સં.] જગતનો

મુસલમાન રાજકર્તાઓ પરધર્મીઓ પા-
સેથી માયા દીક જે કર લેતા હતા તે.

જાગિયો, જુ. ઉપલો ચબ્દ.

જટક, વિ. જંમણી; અનાડી.

જટા, સ્ત્રી. [સં.] માયાના
પધારેલા વાળનો સમૂહ તે; જાવાઓનો
માયાના વાળનો જાયો. (૧) કેટલીક
વનસ્પતિની ડાલ ઉપર યતા લાંબા એક
ખીલની સાથે મુન્વવલ્લ જયેલા રેસાનો
તે સમૂહ તે. (૩) વડ અથવા પિપર
વગેરેનાં છતકતાં મૂળિયાંનો સમૂહ; વડ-
વાણીઓ. (૪) વેદ આવનો એક પ્રકાર.
કિ. પ્ર. જટા રાખવી=માથે લાંબા વાળ
મધારવા. જટા બાંધવી=વડ વગેરે દુધિયા
વનસ્પતિનું ચીકણું છીર નાખી વાળની
ગાંઠ વાળી દેવી. [સમૂહ.

જટાજુટ, ન. [સં.] જટાનો

જટાધર, વિ. જટા ધારણ કરનાર

(૨) ના. શિવ.

જટાધારી, વિ. જેને માથે જટા
હોય તેવું. (૨) ના. શિવ; વપસ્વી.
(૩) પુ. વડ.

જટામાશી, સ્ત્રી. [સં.] એક
ઔષધિ; જટાશંકરણ; વસદ; વજ.
(એ જિલાડીની પૂછી જેવું ઉપર રેસાવાળું
મૂળ છે. એનો સ્વાદ કડવો અને તીખો
હોય છે. તેમાં સુગંધી હોવાથી ચંદન-
માં જટામાશી વપરાય છે.)

જટાય, ના. એક મોટું પાખી
(પૌરાણિક); અરણ્ય; વિનતાનો પુત્ર જે
સંપાતિનો બાઈ.

જટાસુર, ના. એક રાક્ષસ.

જટિય, ન. જટાની એકાદ શટ.

(૨) વિ જટવાણું.

જટિલ, પુ. [સં.] બ્રહ્મચારી;

(૨) વપસ્વી; જટાધારી સાધુ. [હોજરી.

જઠર, ન. [સં.] પેટ; ઉદર;

જઠરગ્નિ, પુ. [સં. જઠર+
ગ્નિ] પેટની ખોરાક પચાવવાની
જે શક્તિ તે.

જડ, સ્ત્રી. [સં.] મૂળનો જે
ઉદ્ભવો નાનુક મર્મભાગ તે; મૂળ; મુ-
ળિયું. (૨) ખીલી; મેખા; ફાથર. (૩)
ચુની; સ્ત્રીઓને નાકે પહેરવાની નાની
જડ. કિ. પ્ર. જડ કાપડી જવી=સમૂળ
જડું રહેવું; નાશ પામવું.

જડ, વિ. [સં.] અચેતન;
સંસારલિત. (૨) ધન; નકર; સંગીન.
(૩) પગે નહિ એવું. (૪) સુસ્ત; ધીરું.
(૫) અજ્ઞાન; જડી બુદ્ધિનું. (૬) અચ-
ચળ; શૂન્ય લાગણીવાળું. (૭) સ્વબ્ધ;
ચકિત. (૮) મુઠું. (૯) બેડ. (૧૦) જેની
ઉદ્ધિયો તેજ ન હોય એવું.

જડજ, પુ. [સં.] ન્યાયાધીશ.
જડજર, ન. મળતર; પ્રાપ્તિ. (૨)
જડવાની રીત તે; જટાવં લામ; જડવું
તે. [જડય.

જડતર, સ્ત્રી. જડપણું; અજ્ઞાનતા;

જડત્વ, ન. [સં.] પદાર્થનો
અસલ સ્થિતિમાં રહેવાનો ધર્મ તે.

(૨) જડતા.

અતાવવાને માટે સંખ્યાવાચક વિશેષણ સાથે વપરાય છે:-એક જાણુ; બે જાણુ. આમાં સ્ત્રી પુરુષ બેઉનો સમાવેશ થાય છે.)

જાણતર, ન. [સં. જન્] જાણુ તે; પ્રસવ. (૨) જોવાઈ; પરિવાર.

જાણુતી, સ્ત્રી. જન્મ આપનારી; માતા.

જાણુનારી, સ્ત્રી. જન્મ આપનારી;

જનેતા; માતા.

જાણુવડું, કિ. સ. જાણુવડું; ખખર આપવી. (૨) જાણુનારીને જાણુવામાં મદદ મળે એમ કરવું.

જાણુવું, કિ. સ. [સં. જન્] જોએ બાળકને જન્મ આપવો; પ્રસવવું; પેદા કરવું. કહે જાણુ તેના પૂત ને કંતે તેનું સૂત=જે જેની માલીકીનું હોય તેજ તેનું છે. જવયાંને છવાડવાં અને પરવયાંને પાલવવાં એમાં સાનો પાડ ? જાણુનારીમાં જોર નહિ તો સુધાણી શું કરે ?=જેનું કામ હોય તેજે પોતે હિમ્મત ને જોર શખવું જોઈએ.

જાણુશ, [જ. જિનસ] વસ્તુ; ચીજ. (૨) નંગ; કામીનો. (૩) રકમ; સીલક. (૪) અફીણ. (૫) કિંમતી ચીજ.

જાણુશભાવ, સ્ત્રી. સરસાભાવ; દરદાગીનો.

જાણુશાહી, વિ. જાણુશ ઉપર આપેલું-લીધેલું એવું; મરેણાક; જાણુશ ઉપર સેવા આપવાનું.

જાણુવડું, કિ. પ્રે. જાણુ આપ એમ કરવું; કહેવું; ખખર આપવી. (૨) દેતવડું;

સૂચવડું. (૩) જાણુવાના કામમાં મદદ કરવી; પ્રસવ કરાવવો.

જાણુવડું, કિ. અ. ખખર પડવી; માલમ પડવું; જાહેર થવું. (૨) બાસ થવો; કંઈક કંઈક સમજવું. (૩) જન્મ આપવો; પ્રસવ થવો.

જાણુ, સ્ત્રી. જાણુનું નારીનતિ રૂપ.

જાણ, અ. [સં. વત્] સંખ્યા દર્શક શબ્દ. (૨) જો; કારણ કે; એમ કે; આથી જાણુવું કે; એટલે કે (૩) હવે; હવે ત્યારે.

જાણત, ન. [સં. ચરત] સાચવવું તે; સંભાળ રાખવી તે; ખૂબ ધાજી પૂરક તત્ત્વની રાખવી તે.

જાણરડો, પુ. [સં. વંદ્ય] સોના રૂપાના તારને વાણી વાણીને લેંખાવવાનું એક વંદ્ય. જવરડામાં ધાલીને વાણુવું=ખસી રહે નહિ એવી પકડમાં પકડીને જોવડું; બસેખર કાણુમાં ભઈ પછી તેની પાસે કામ કરવડું.

જાણી, પુ. [સં. ચતિ] જૈન શાધુ; ગોરજ. (૨) કવિતાના ચરણમાં વિરામ લેવાનું સ્થાન. કહે જાણુ એમડ ને મુંજો જાણી, એ જેની ઓળખાણ તપી. (૩) ત્યાગી; યુગલુ; યોગી-વેરાળી. કહે જાણુ ઓળખાણે જાણી કરવું=જોડી સંગ્રહ આપવી.

જાણ, સ્ત્રી. [સં.] લાખ. જાણુ-ગૃહ=પાંદવોને બાળી મૂકવા માટે દુર્યોધને લાખનું ગૃહ બંધાવ્યું હતું તે; લાક્ષ

બતાવવાને માટે સંખ્યાવાચક વિરોધી સાથે વપરાય છે:-એક જલ્પ; બે જલ્પ. આમાં સ્ત્રી પુરુષ બેઉનો સમાવેશ થાય છે.)

જલ્પતર, ન. [સં. જન] જલ્પવું તે; પ્રસવ. (૨) ઓલાદ; પરિવાર.

જલ્પતી, સ્ત્રી. જન્મ આપનારી; માતા. જલ્પનારી, સ્ત્રી. જન્મ આપનારી; જનેતા; માતા.

જલ્પવડું, કિ. ય જલ્પાવડું; ખબર આપવી. (૨) જલ્પનારીને જલ્પવામાં મદદ મળે એમ કરવું.

જલ્પવું, કિ. સ. [સં. જન] સ્ત્રીએ બાળકને જન્મ આપવો; પ્રસવવું; પેદા કરવું. કહેવું જલ્પે તેના પૂત ને કાંતે તેનું સંતત્ત્વે જેની માધીકીનું હોય તેજ તેનું છે. જવયાંને છવાડવાં અને પર-પયાંને પાલવવાં એમાં સાને પાડે? જલ્પનારીમાં જોર નહિ તો સ્વપાણી શું કરે? જેનું કામ હોમ તેણે પોતે હિંમત ને જોર રાખવું જોઈએ.

જલ્પશ, [શ્વ. જિનસ] વસ્તુ; ચીજ. (૨) તંગ; હાળીનો (૩) રક્ત; સીલક. (૪) અડીબ (૫) ગિમતી ચીજ. જલ્પશબ્દ, સ્ત્રી. સરસાખાન; દરહાચીનો.

જલ્પશાઉ, વિ. જલ્પના ઉપર આવેલું-હીથેલું એવું; ધરેણાડ; જલ્પના ઉપર લેવા આપવાનું.

જલ્પાવડું, કિ. પ્રે. જલ્પ વાચ એમ કરવું; કહેવું; ખબર આપવી. (૨) વેતવડું;

સુવવડું. (૩) જલ્પવાના કામમાં મદદ કરવી; પ્રસવ કરાવવો.

જલ્પાવું, કિ. અ. ખબર પડવી; માલમ પડવું; બહેર મળું. (૨) ખાસ થવો; કંઈક કંઈક સમજવું. (૩) જન્મ આપવો; પ્રસવ થવો.

જલ્પી, સ્ત્રી. જલ્પવું નારીનતિ રૂપ.

જત, અ. [સં. યત્] સંબંધ દર્શક શબ્દ. (૨) જો; કારણ કે; એમ કે; આથી જલ્પવું કે; એટલે કે (૩) હવે; હવે ત્યારે.

જતન, ન. [સં. યત્] સામ-વડું તે; સંબાધ રાખવી તે; ખૂબ કાળજી પૂરક તત્વથીજ રાખવી તે.

જતરડો, પુ. [સં. યંત્ર] સોના રૂપાતા તારને વાણી વાણીને દંબાવવાનું એક યંત્ર. જતરડામાં ધાણીને વાણીનું ખસી શકે નહિ એવી પકડમાં પકડીને એકવડું; બરોબર કાણીમાં ભઈ પછી તેની ખાસે કામ કરાવવું.

જતી, પુ. [સં. યત્તિ] જૈન શાધુ; જોરજ. (૨) કવિતાના ચરણમાં વિરામ લેવાનું રચાવ. કહેવું વાટવું એસક ને મુંઝવો જતી, એ જેની ઝાળખાણ તથી. (૩) ત્યાગી; મુમુક્ષુ; થાગી-વેરાની. કહેવું પારકાં એકરને જતી કરવાં=ખોરી સલાહ આપવી.

જતું, સ્ત્રી. [સં.] લાખ. જતુ-ગૃહ-પાંડવેને જાણી મૂકવા માટે દુર્યોધને લાખનું ગૃહ બંધાવ્યું હતું તે; લાક્ષા

અવતરવું; પેદાશવું; ઉદ્ભવવું; ઉત્પન્ન
વું; જન્મવું.

જનમારો, જી. જન્મારો.

જનમેજય, પુ. [સં.] અભિમન્યુ
ને ઉત્તરાના પુત્ર પરીક્ષિતનો પુત્ર; પાંડુ-
વંશી રાજાઓનો એક ગોટા પ્રતાપી,
ધાર્મિક, સાહસિક અને સાહિત્યપ્રિય રાજા.

જનમોતરી, સ્ત્રી. જી. જન્મોતરી.

જનયિત્રી, સ્ત્રી. [સં.] જન્મ
આપનારી; માતા.

જનરત્ન, પુ. [અં.] સેના નાયક.
(૨) એક સૈનિક પદવી.

જનરંજન, વિ. [સં] માણ-
સને ખુશી કરે એવું.

જનલોક, પુ. [સં.] પૌરાણિક
સાહિત્ય પ્રમાણે કલ્યાણેલા સાત લોક-
માંનો એક લોક.

જનયાદ, પુ. [સં.] લોકોમાં
હકારી વાત; અકુસ; ગપ. (૨) લોકોમાં
થતી અપકીર્તિ.

જનચર્તા, સ્ત્રી. [સં] લોકોમાં
ચાલતી વાત; દંતકથા.

જનસમુદાય, પુ. [સં.] લોકસમૂહ.

જનસ્થાન, ના. [સં.] દંડકા-
રણ્યનો ગોદાવરીના કિનારાઉપર આવેલો
એક પ્રદેશ.

જનહિત, ન. [સં.] માણસ
નીતિનું જેથી સાફ થાય એવું એ તે;
લોકકલ્યાણ.

જનહિતકારી, વિ. લોકનું હિત કરનાર.

જનહિતેચ્છુ, વિ. લોકનું હિત ઇચ્છનાર.

જનાકારી, સ્ત્રી. (પાં.) વ્યતિચાર;
છિન્નાણું. [ખળ.

જનાખ, જનાક, સ્ત્રી. હીર; સત્ત;

જનાખું, ન. ઇવતર

જનાચાર, પુ. [સં.] લોકાચાર.

જનાજો, [અ. જનાજા] મુ-
સલમાનમાં મદદને દાટવા લઈ જવાની

જે ખાટલી તે; કાંકડી. (૨) ઈલામી-
ઓના મદદ પાછળ જનાજો જે સરખસ તે

જનાદી, [ફા. વીનાર]
હથોળીમતનો એક સિક્કો; પૈસા; દોલિયું.

જનાનખાનું, [ફા. જન +
જાનહ] સ્ત્રીઓ માટેનો ખંડ. (૨)

જોડકમાં રહેનાર સ્ત્રીઓનો સમુદાય તે.
જનાની, વિ. ધૈર્ય સ્વભાવનું; બાથનું.

(૨) સ્ત્રીઓના જેવું સરમાળ અને બીકણું.

(૨) જનાનાને લાગતું. (૪) અંત:પુરમાં
રહેનારું.

જનાનો, પુ. [ફા.] મદદમાં
રહેનારો સહાય. (૨) કુટુંબઃજીવો.

(૩) જોડક; પડો.

જનાખ, વિ. [ફા.] માનવંત;
મહેરખાન; દુપાણ. (૨) મોટા માણસને

સંજોશીને વપરાયું માનનું વિરોધણું.
(વધારે માનથી બેઠવું હોય તો વળી

જનાજે-આલી, એમ કહેવાય છે.)

જનાશાઈ, ના. મોરંગાઈ. જેવી
કાપણની એક લાકડવિ સ્ત્રી. (એ

अक्षर] जन्मकालनां ग्रहस्थिति वगेरे
संबंधी के आंक ते; जन्मपत्रिका;
जन्मकुंडली.

जन्माष्टमी, श्री. [सं. जन्म+
अष्टमी] दृष्ट्युत्पत्ती; श्रावश्च पदि
आश्वमेदे द्विसे दृष्ट्युत्पत्ती नन्म यथा
हते ते सांवत्सरिक द्विसे.

જન્માંતર, પુ. [સં.] એક જન્મ
છાડીને ખીલે જન્મ ધરવો તે; પુનર્જન્મ.
(૨) પરલોક; હવે પછી ગ્રામ યનાદિને
લોક તે. (૩) અ. આ જન્મમાં તે
નહિ એમ.

જન્માંધ, વિ. [જન્મ+
અન્ધ] જન્મથી આંધળું. (૨) ન.
જન્મથી જે આંધળું તે.

જન્મેતરી, એ. [સં. જન્મ+
ઉત્તરી] જન્મ પછી ઉતરોત્તર જ-
નનારા બનાવ વધુવેલા હોય એવી એ
મણિત કરીને ભેશીએ બનાવેલી પત્રિકા
તે; જન્મેતરી, જન્મેતરી.

अन्य, वि. [स.] अभेदः पदार्थयुक्तः.

જાપ, પુ. [સં.] જાપું તે; નામ,
મંત્ર જોડેનું રહત તે; અપર્તન; જાપ.
કિ. પ્ર. જાપ કરવાન્યારવાર યાદ કરીને
અમુક વરતુની રાંઠ લેયા કરવી. (૨)
નિરુદ્ધમી રહી ધ્યેય વરતુની આશા રા-
ખ્યા કરવી. જાપ કરાવવાનુંનાદિકનું
અનુદાન કરાવવું.

जपत्, वि. [फा. जपत्]

કબજે કરેલું; હવાલે લીધેલું. કિ. પ્ર.
જપત કરવું=માલીજી સંભાલવ કરી કબજે
લઈ લેવું.

જાપતી, સી. જાપત કરવું તે; કષ્ટ
લેવું તે; ટાંચ; કિ. પ્ર. જાપતી બેસાડવી =
આધુપાધુ યાય નહિ એવો બંદોબસ્ત
રખાવવો.

જપમાળા, શ્રી. [સં. જપ-
માલા] જપ કરવાનો ખેરખો-માળા
તે; એક એક નામ કે મંત્ર બોલી બોલીને
મણકો મુઠાવ એવી તસબી તે.

જાણું, કિ. સ. કાષ્ઠ ઈંદના નામનું
રત્ન કર્યા કરવું; જાણ કરવો. (૨) રમ-
વું; ચાલ કર્યા કરવું (૩) ધ્યાન ઉપર
રાખવું; એકની એક વસ્તુનું સદા રાખ્યા
કરવું. કદેબ જાવો એટલે જાણે ને જો આવે
તે અપેન્ડાધુતાનો ખાસી હોંમ ખતાવવો.

જવા, સી. [સં.] લાલ ફક્ત બેક
અંક ને તેનાં ફક્ત; જવા. (જવાપુષ્પ કે
જવાપુષ્પ.)

જાપિયો, પુ. કયા વખતે બ્યારની
સામે જામણ લઈને એસનારો બ્રાહ્મણ;
જાપ કરનારો; જાપી, જાપિયો.

वक्र, श्री. [फा.] बुद्धि; स-
पत्नी; वक्रवर्ती.

જામર, શુ, જામર.

જાગરજસ્તી, જાગરદસ્ત; ધિ. યેશ-
વર; મજાનુત; હામાં મોદુ' અને ખૂખ
ભારે હોય એવું. (૨) જુલમગાર; ક્રૂર.

जगन्नाथस्ती, श्री. जगन्नाथ; अ-
पस्ति' लेख कर्तुं ते; सुखम्; सप्तमी.

આ ઝરાનું પાણી ધણું ગરમ રહે છે. ચાખાની પોટલી ખાંધી જામરૂખીમાં ભોળી કાઢતાં ચાખા ચડી જાય છે.)

જામરૂખ, ન. જામરૂખ; પેર (ચેર) જામરૂખડી, સી. જામરૂખી; જામરૂખી જામરૂખી, સી. જામરૂખી. [વચ્ચે. જામસો, પુ. જામસો; એકઠો થયેલો જામવાનું, ન. જામવાના કામનું તે તે; ખાવાનું; ભોજન; ખોરાક. (૨) ખાવાને જવાનું નોતરું; આમંત્રણ.

જામરૂ, કિ. સ. [સં. જમર] સારું સારું ખાવું; ભોજન કરવું. (૨) સારી રીતે હાથ મારવો; ઉચાપત કરવું; ઉઠાવી જવું; ઉપભોગમાં લેવું. (૩) કિ. અ. કરવું; ખંધાવું; નીતારવું; જામરૂ.

જામસેદી-નવરોજ, પુ. [ફા.] ઈરાનમાં થઈ ગયેલા જામસેદ નામના પાદશાહે સૂર્યની ચાલ ઉપરથી વર્ષ ગણવાનો કસબ કરી જે દિવસે મેષરાશિ-માં સૂર્ય દાખલ થાય તે દિવસને વર્ષનો પહેલો દિવસ-નવરોજ કહેવાય તે દિવસે ધર્મની અમુક ક્રિયા કરવાનું-“જામન” રાખવું હઈ તે. ગુજરાતમાં પારસીઓ આ તહેવાર મનાવે છે. જે દિવસે રાત અને દહારો સરખાં હોય છે.)

જામા, સી. [અ.] આવડ; ઉપજ; નીપજ; વસુલ. (૨) એકઠું થવું તે. (૩) અનામત; એકઠી થયેલી રકમોનું એકત્ર પડી રહેવું તે. (૪) ભંડાર; ખજાનો; તિર્મોરી. (૫) ચોપડામાં આવક લખવાની

ડાળી બાલુ તે. (૬) એકઠું; ભેટું. જામા માંડવું=ચાલેલેલું-સખડું. (૭) જામલો; સરવાળો; કુલ રકમ તે. જામા ખરચ=આવક જાવડનો હિસાબ. કિં ૫૦ જામા ખરચ પાડવું=આપણે થયેલી રકમોનો હિસાબ લખવો

જામાઈ, પુ. [સં. જામાત] દીકરીનો વર તે; જામાત.

જામાઉવાર, પુ. આઠવા મયા ના-ણાનો જે રીતસર રખાતો હિસાબ તે. (૨) મેળવવું ને જુમાવવું તે.

જામાખરચ, ન. જામા અને ખરચ તે; ઉપજખર્ચ. કિ. મ. જામાખરચ પાડવું=હિસાબમાં નહિ આવેલી રકમની વ્યવસ્થા કરવી.

જામાડણું, કિ. મ. ખવડાવવું; ભોજન કરાવવું. (૨) લાંચ આપવી; લાભ કરાવવો.

જામાત, સી. [અ.] સમુદાય; સમૂહ. (૨) અમુક વ્યવહાર કરવાને એકઠું થયેલું મંડળ; નાત (૩) સામર્થ્ય; નાત; પત્ર; મુસલમાનોના એકાદ વિભાગનો સંઘ.

જામાદાર, પુ. [ફા. જમાત] સિપાઈએની નાની દુકાનો ઉપરી; એક સમુદાયનો નાથ.

જામાદારી, સી. જામાદારનું કામ તે; જામાદારપણું. (૨) ઉપરીપણું; કામ યેવાની હેસિઆરી.

જામાન, પુ. જામીન.

આ ડરાતું પાણી ધણું ગરમ રહે છે. ચોખાની પોટલી બાંધી જામરૂપીમાં બોલી કાઢતાં ચોખા થડી ભથ છે.)

જામરૂપ, ન. જામરૂપ; પેર (પેર).

જામરૂપડી, સી. જામરૂપી; જામરૂપી.

જામરૂપી, સી. જામરૂપી. [જલ્થો.

જામરૂપી, પુ. જામરૂપી; એકઠો થયેલો

જામરૂપી, ન. જામરૂપી સમનું જે

તે; ખાવાનું; જોગન; ખેરાક. (૨)

ખાવાને જાવાનું જોતરું; આમંત્રણ.

જામરૂપ, કિ. મ. [સં. જમ]

સારું સારું ખાવું; જોગન કરવું. (૨) સારી

રીતે હાથ મારવો; હથાપત કરવું; કડાવી

જવું; હથેલીમાં લેવું. (૩) કિ. અ. કરવું;

બંધાવું; નીતારવું; જામરૂપ.

જામરૂપી-નવરોજ, પુ. [ફા.]

ઈરાનમાં થઈ ગયેલા જામરૂપ નામના

પાદશાહે સૂર્યની આત ઉપરથી વર્ષ

ગણવાનો કરાવ કરી જે દિવસે મેષસંક્રિ-

માં સૂર્ય દાખલ થાય તે દિવસને વર્ષનો

પહેલો દિવસ-નવરોજ કરાવી તે દિવસે

ધર્મની અમુક ક્રિયા કરવાનું-જામરૂપ

રાખ્યું હવે તે. જુજાતમાં પારસીઓ

આ તહેવાર પાળે છે. એ દિવસે રાત

અને દહારો સરખાં હોય છે.)

જામા, સી. [અ.] આવડું; ઉપજ;

નીપજ; વસુલ. (૨) એકઠું થવું તે. (૩)

અનામત; એકઠી થયેલી રકમનું એક

પરી રહેવું તે. (૪) લંડાર; ખામનો;

તિજોરી. (૫) ચોપડામાં આવક લખવાની

દાખી બાજુ તે. (૬) એકઠું; લેવું. જામા

માંડવું=આગેલું-રાખવું. (૭) જામલો;

સરવાળો; કુલ રકમ તે. જામા ખરચ=

આવક બચતો હિસાબ. કિં ૫૦

જામા ખરચ પાડવું=આપણે થયેલી રકમનો

હિસાબ લખવો.

જામાઈ, પુ. [સં. જામાઈ]

દીકરીનો વર તે; જામાઈ.

જામાઈવાર, પુ. આવ્યા ગયા ના-

ણનો જે રીતસર રખાતો હિસાબ તે.

(૨) જોગવડું કે જુખાવડું તે.

જામાખરચ, ન. જામા અને ખરચ

તે; ઉપજખરચ. કિ. મ. જામાખરચ પાડવું=

હિસાબમાં નહિ આવેલી રકમની વ્યવ-

સ્થા કરવી.

જામાડવું, કિ. મ. ખવડાવવું; જો-

ગળ કરાવવું. (૨) હાંચ આપવી; હાલ

કરાવવો.

જામાત, સી. [અ.] સમુદાય;

સમૂહ. (૨) અમુક વ્યવહાર કરવાને

એકઠું થયેલું મંડળ; નાત. (૩) સાતનું;

નાત; પચ; મુસલમાનોના એકાદ વિશા-

ળનો સંઘ.

જામાદાર, પુ. [ફા. જમાત]

સિયાદજાની નાની દુકાનીનો ઉપરી; એક

સમુદાયનો નાયક.

જામાદારી, સી. જામાદારનું કામ તે;

જામાદારપણું. (૨) ઉપરીપણું; કામ

સેવાની હોશિઆરી.

જામાન, પુ. જામાન.

જમીનદાર, વિ. જેતીની જમીન
રાવનાર. (૨) ખેડૂત; પાણીદાર. (૩)

૬. ધણી જમીનનો માલિક; જમીનદાર;
જામગીરાસનો ધણી; તાલુકદાર.

જમીનદારી, સ્ત્રી. જમીનદારપણું.
(૨) જમીનદારની જે હાલત તે (૩) વિ.
જમીનદારના તાબાનું.

જમીનદોસ્ત, વિ. જમીનની ખસખસ
હરી નાખેલું, જમીન ઉપર બાંધેલા બાંધ-
કામને ખોદી પાડીને જમીનસરસું કરી
કરી દીધેલું તે. (૨) પાંચમાલ; હતા ન હતા
જેલું. કિ. પ્ર. જમીનદોસ્ત ધર્મ જલું=
મિટ્ટી મિટ્ટી ધર્મ જલું.

જમ્મેઉધાર, પુ. જમા અને ઉધાર
કરવું તે. (૨) નફોતોટો, પુરુષપાપ,
વગેરેની જે ન્યૂનાધિકતા તે. કિ. પ્ર. જમ્મે
ઉધાર કરી નાખવું=ચોક્કસ કરી નાખવું;
ચતાવી દેવું.

જમ્મેચો, પુ. [અ.] વાંકડા પાનાનું
મૂંઠવાણું હથિપાત્ર; કટાર; જમિયો.

જમ્મ, પુ. [સં.] ખીજની ઉપર છત
મેળવવી તે; છત; ફતેહ; સામાના કરવાં
સરસ થવું તે. (૨) કલ્યાણ; શ્રેય; ખડતી;
સૌખ્યાન્ય. ક. પ્ર. જમ્મજમ્મ=છતની
પુરાણીનો ધન્યવાદ.

જમ્મકામી, વિ. [સં.] જમની-
કાર્તીની ઈચ્છવાણું.

જમ્મદેવ, ના. બંગાળના વીરભૂમિ
પ્રાંતનો કાન્યકુબ્જ વ્યતિનો શાસક ભવિ.
[સિ] બારમા સૈકામાં વિદ્યમાન હતો. એણે

ગીરગોવિંદ અને મસતરાધવ વગેરે
સંસ્કૃત કાવ્યમંથો બનાવેલા છે.)

જમ્મદ્રથ, ના. સિંધુ દેશનો રાજા
અને દુર્યોધનનો બહેની. (તે મહા પરા-
ક્રમી અને દુર્યોધનના જમણા હાથ જેવો
હતો.)

જમ્મમંગળ, પુ. તાબેને ખેતવાનો
મોટો હાથી; હાથીઓમાં ઉત્તમ હાથી.

જમ્મસાળી, વિ. જમ્મવંત; ફતેહમંદ.

જમ્મરિખરી, ના. વનરાજ ચાવ-
ડાનો પિતા (એ કચ્છના રણ નજીક પંચા-
સરમાં આકાશ સૈકામાં રાજ કરતો હતો.)

જમ્મવંત, પુ. હન્દ્રનો પુત્ર.

જમ્મતી, સ્ત્રી. હન્દ્રની પુત્રી. (૨)
મૌરી. (૩) પતાકા. (૪) કોઈ મહાન
વ્યક્તિના સંસ્મરણ નિમિત્તે લેસવાદિ
કરવાં તે (૫) અશ્વમેધના યોજાના કપાળ
ઉપર બાંધાતી દિગ્વિજય પત્રિકા.

જમાનંદ, પુ. [મં.] છતપાપી-
યથેલો જે આનંદ તે.

જમ્મી, વિ. [સં.] છતેલું; જેણે
છત મેળવી હોય તે; વિજયી; ફતેહમંદ.

જમ્મ, વિ. [સં.] છતવા જેવું.
(૨) પુ. જમ.

[મથેલું.]
જર, વિ. ઘસાર્ધ થયેલું; છલું ધર્મ

જર, પુ. સોના રૂપાના તારનું રેશમ
વગેરે સાથે કીરું વણવર તે; કસબ. (૨)

સોનું; ધન; દોસ્ત; પૈસો; નાણું. (૨)
ઝાર; મેલી. કહેવ જર આલે સો કર=

પૈસા હોય તો બધું થાય. જર દેખી

મુનિવર ગજો. જર જમીન ને જોર એ
તથો કનિયાનાં છેવર.

જરકરી, વિ. જરીનું; કસળી; જેમાં
સોનાના તારનું વણતર હોય તેવું.

જરકોસ્ત, પુ. હલકી ધાતુના તારનો
વણાટ તે; ખેટો કસળ.

જરખ, પુ. ગધેડા જેવડું પણ
અત્યંત આળસુ અને ગંદું એક હિંસક
પ્રાણી; ધોરજોડિયો. (આ પ્રાણી ધોરજો-
માંથી માણસ વગેરેનાં મહાં એવી કાઢી
ખાઈ જાય છે. મહારાષ્ટ્રમાં તેને તરસ,
અને હિંદમાં લકઠવાય કે છરાક કહે છે.)

જરજર, વિ. છર્છરું; ધસાઈ ગયેલું;
જડું; ખળખળી ગયેલું.

જરજરિયાન, ન. નાણું, ધરેલું
અને જરકરી કિંમતી વસ્તુનાં પગેરે તે;
જોખમનું હોય એવું ને તે.

જરજરિયું, વિ. છર્છરું થઈ ગયેલું
એવું; આલું એવું.

જરજોખમ, ન. [ફા.] પસે
અને ખીજું ને કઈ કિંમતી અને જોખ-
મવાળું હોય એવું તે.

જરક, વિ. [સં.] વૃદ્ધ; ધરડું;
(૨) પાકું; રીડું. (૩) મજબુત; કઠણ.

જરકોસ્ત, ના. એક મુનિ. (જનમે-
જનના સર્વસત્રમાંથી વાસુકીના કુળને
અચાની લેનાર અસ્તિક મુનિના પિતા)

જરતોસ્તી, વિ. [ફા. જરતો-
સ્ત્ર] જરતોસ્ત પેશંગરના ધર્મને
ગાનનાર; પારસી. (ઈ. પૂ. ચારથી ૭

હજાર વર્ષ કાપર જરતોસ્ત થયા હતા.
તેણે પર્વત ઉપર રહી વધ દરી કરી
સિદ્ધિઓ મેળવ્યા પછી યુસ્તાસ્પના દી-
ગારમાં જઈ પોતાનો ધર્મ તેને અંગીકાર
કરાવ્યો હતો. વળી એ રાત્રની સદાયથી
જરતોસ્તનો ધર્મ ઈસાનમાં અને આસ
પાસના પ્રાંતોમાં પ્રસાર્યો હતો. એમને
પ્રવર્તાવેલા ધર્મ એમના નામ કાપાથી
'જરતોસ્તી' કહેવાય છે.)

જરદ, વિ. [ફા. જર્દ] પીણું;
ઝાંખા પીણા રંજનું.

જરદાહુ, ન. એક નતવું [ન]; આદિ.
(અધ્યાત્મીસ્તાન અને ઈસાનમાં તે પાણી
થાય છે. ઈસ્લામી જરદાહુ વખણાય છે.)

જરદે, પુ. વખાડનાં કુમળાં પાતળાં
પાનાનો ખીચો શુકો. (ખીંટ લોક તેને
ખાંચ કહે છે.)

જરદોજ, પુ. [ફા. જરદૂજ]
સોના રથાના રેસમ સાથે વણેલા તોડ
જરતમમ કરનાર; કસળ બરનાર,
જરીવાળો.

જરખ, પુ. [ફા. જર્ધ] નાસ;
હલેસાત. (૨) દાળ; પાક; સેદ.

જરડું, કિ. અ. [સં. જી] છર્છરું;
ચડું; એકાગ્રીને બળી જડું; ધસાઈ જડું
(૨) પચડું; હજમ ચડું. (૩) ચડડું;
મુલાયમ થઈ જડું; જુદું પડી જડું.

જરડા, સી. [સં.] વૃદ્ધાવસ્થા;
પડપણ; જુડાવો. (૨) છર્છરું. (૩)
છર્છરવ્ય; સાધની કાંચળ.

જરા, અ. લગ્નાયુ ઘોડું. (૨) કંઈક; સહેજ. ૩૦ ૫૦ લગ્નાયુ સહેજ સાબ. જરાક, (જરાએક), અ. લગ્નાયુ; ઘોડુંક.

જરાયત, વિ. [ફા. જરામત] જેને વરસાદનું ખાણી મગરું હોય એવું; ખાકગિયા; વરસાદ હપર જેના પાકો આધાર હોય એવું.

જરાયુ, ન. [સં.] ગર્ભને વિં- ટાયેલું પાતળી ચામડીનું પદ; જેમાંથી પ્રવ્યતિ જન્મ થાય છે તે ચામડીની કાચળી; ઘોર.

જરાયુજ, વિ. [સં.] જરાયુમાંથી જેનો જન્મ થાય છે તે; સચેતન દરમ્યાં જન્મનાં પ્રાણી.

જરાસંધ, ના. [સં.] ચંદ્રવતી મગધના રાજા બહદ્રચનો પુત્ર અને કંસનો સસરા. (તે બે કુટિયાં (કકડા)માં જન્મ્યા હતાં. જરા નામની રાક્ષસીએ એ બે કુટિયાં સાંધી તેને છવતો કર્યા તેથી તે જરાસંધ કહેવાય છે.)

જરિયાન, ન. [ફા.] સોના રૂપાના જલાવના દાગીના; સોનેરી વસ્ત્રો અને બીજું જે કંઈ મૂલ્યવાન હોય તે.

જરી, સ્ત્રી. સોનારૂપાના વાર સાથે વાળેલો તંતુ; કસળ. (૨) અ. લગ્નાયુ.

જરીક, સ્ત્રી. લગ્નાયુ; જરાજરી. જરીપટકો, પુ. ચેથાના સૈન્યનો કસળી વાવડો; કસળી પથાકા.

જરીપુરાણું, વિ. જરીએકું; કુટી- નૃતી ગયેલું હોય એવું; જજરિત નેનુંનું થઈ ગયેલું.

જરીક, સ્ત્રી. [અ. જરીચ] જમીન વગેરેની માપણીનું કામ. (૨) માપણીનું કામ કરનારો.

જરીકઅરડો, પુ. માપણીની તપ- સીલવાળી નોંધપોથી.

જરૂર, સ્ત્રી. [અ.] જેને ધણું કામ હોય તે; અગત્ય; ગરજ; મતલબ.

જરૂર, અ. ગમે તેમ કરીને; નક્કી; અચૂક; ખચીત; અવશ્ય; ખામુખા.

જરૂરિયાત, સ્ત્રી. જરૂર; અગત્ય; આવશ્યકતા.

જરૂરી, વિ. જરૂરનું.

જરૂર, વિ. [સં.] ખજાખજી ગયેલું; છલું; સિધિલયઈ ગયેલું હોય એવું.

જજરિત, વિ. છલું થઈ ગયેલું; હિત્તિત થઈ ગયેલું; જલું જલું થઈ ગયેલું.

જલ, ન. [સં.] પાણી; વારિ; નીર.

જલન, ન. [સં.] જળમાં જન્મેલું તે; કમળ. (૨) રાખ વગેરે.

જલજા, સ્ત્રી. [સં.] લક્ષ્મી.

જલદ, પુ. [સં.] જળ દેનારો તે; મેધ; વરસાદ. (૨) [ફા.] બહુજ આકેલું લીધું; તેજ; કતાવણું.

જલદાગમ, પુ. [સં.] વર્ષાકાળ; આગામું [પાસે તે; જળસમાધી.

જલદાગમ, પુ. રાખને પાણીમાં ફેંકાવે

જલદી, સ્ત્રી. [ફા.] ઝટપટ. (૨) અ. ક્ષતાવળે; તાકીદે; તાબડતોબ; સત્વર.

જલધર, પુ. [સં.] મેધ; વરસાદ.

જલધિ, પુ. [મં.] સમુદ્ર.
રસિયો; સાગર.

જલદંદર, ન. જલોદર.

જલદાદ, પુ. [ફા.] મારો;
સંસિયો; માણસનો શિરચ્છેદ કરનારો મુઠ્ઠા
માણસ. (૨) હસારી; પ્રાણી કાપનારો.

જલદાદી, સ્ત્રી. જલદાદનું જે કામ તે.

જલદાલ, વિ. હમગમનું; હમગમન.

જલદાસી, સ્ત્રી. હમગમનના; લગ્નકો;
બહેનજાણી.

જલદાશય, ન. [સં.] જળનો
જે આશય તે; નવાણ.

જલોધી, સ્ત્રી. એક પદ્ધતિ; ખાવાની
એક મિથ વસ્તુ. (પરંતુ મેંદાની પેણીમાં
શુદ્ધતાં પાડી તળી કાઢેલી અને પછી
ચાસણીમાં જાણેલી ખાજલી.)

જલોદર, ન. [સં.] પાણી
સરાઈને પેઠે મોઢું થાય એવો રોગ.

જલપ, પુ. [સં.] જલપતું તે;
મુઠખડાટ; જેમ તેમ જોડ્યા કરવું તે.
(૧) ચાલુ કામો અવાજ. (૩) જોડાણાત
નહોં તે; લવારો.

જલપણું, કિ. અ. [સં.] અર્થ
સાર વગરનું બહુ જોડવું; બડખડવું;
ધુગાધુવું; લવારો કરવો.

જવ, પુ. [સં. યવ] એક જાતનું
જવ; યવ; સાત. (૧) કાંઈની માફક તે
મીનો પાક છે. એનો છાદ, ઉળી અને
પરંતે મંજતા આવે છે. જવને દળીને

રોટલાં કરાય છે. મુરોપમાં જવમાંથી
'ખીર' નામનો દારૂ બનાવવામાં આવે
છે. જવવડ સાવવાનું મરણક્રિયાની દેવાળી
કરચી. જવવડ મુકવ. જવાઈ સરાવડ.
(૨) વેગ; ગતિ. (૩) આંગળાની કરચી.
માં જવતો જવ જેવો જે રેખાકાર તે.
(૪) જવ જેટલી લંબાઈનું અને વજન
નું માપ તે. (૫) જવના આકારનો
રોવાનો માપ. જવાળી; જવમાળ.
(૬) અ. જવારો; જે વખતે.

જવખાર, પુ. [સં. યવ+ખાર]
જવના ઘાસમાંથી નીકળતો જે ખાર તે.
(આ ખાર જોસડ તરીકે પ્રપ્રાય છે.)

જવન, પુ. [સં. યવન] યવન;
મુસલમાન; ગ્રીક વગેરે પરદેશી ને પરધર્મી.

જવનિકા, સ્ત્રી. [સં.] પડકો;
ચક; ઠનાવ.

જવરચાવર, સ્ત્રી. વારંવાર જવું
આવવું તે; પરિચય; બેઠકબેઠક; જવા
આજવા-મળવાનો સંબંધ-સાદવાસ તે.

જવણી, પુ. [મં. યવણ]
જવજ જેવાં એક ખીજની વનસ્પતિ.
જવના દાણા જેવા જે લાગે તે; મણકો;
જાના પોટલિયા.

જવણી, અ. [ફા.] કવચિત્;
કલિંગ; કઠાચ; કાચી; કદાચિ; રડવુંખડવું.

જવણું, કિ. અ. [સં. જીવ]
જવણું થવું. (૨) જવન થવું; જવનડું;
જવણું; જેલ થવું. (૩) જવણું.

જવાદેવું, કિ. સ. [સં. ચા અને દી] જવ એમ થવા દેવું; નહિ અટકાવવું. (૨) જવું કરવું; હાડી દેવું. માફ કરવું; ક્ષમા આપવી. (૪) હવેલ્લ કરવી; આંખ આડા કાન કરવા. (૫) નહિ સતાવવું; નહિ પીડવું. (૬) રબ આપવી.

જવાન, વિ. જુવાન. જવાનપદો= જુવાન તેમજ પુષ્પ એવું જે તે; જનવાન.

જવાની, સ્ત્રી. જુવાની; યૌવન. ૨૦ પ્ર. જવાની આવવી=નવો ઉત્સાહ ઉત્પન્ન થવો; જુવાનની માફક વર્તવું. =જવાનીનું જોર=જુવાનીના જેવું ખજ કહે. જવાનીનું રાધુ એને પરાધિવાતું હવું ઈસી આવે. જવાની ને દિવાની બેડસરખાં.

જવાખ, પુ. [ફા.] કાઈ કંઈ પૂછે તેની સામે જે કંઈ જુલસાર પડે તે; ઉત્તર. (૨) પ્રતિજ્ઞા; પડયા; પ્રતિ-ધ્વનિ કિ પ્ર. જવાખ દેવો=આવળવધનો દિસાખ આપવો. (૨) ચાલવું; ટકવું (૩) ટકાર લેવી. (૪) જોખમ ભરી આપવું. (૫) હપથોળી થઈ પડવું. જવાખ લેવો=સા-હેલી લેવી; તપાસ કરવી, તુકરાન ભરી લેવું.

જવાખદાર, વિ. જેને માથે જવાખ દેવાનું હોય તે; જુએદાર; જોખમદાર.

જવાખદારી, સ્ત્રી. જવાખ દેવાનું જે જોખમ તે; જુએદારી; જોખમદારી.

જવાખી, સ્ત્રી જવાખદારી. (૨) વિ. જવાખ કષ્ટથી હોય એવી (હું) તે; (૩) જવાખ આપવાની ચતુરાઈ તે; જવાખ દેખાવી રાખી તે; જવાખદારી એકદમ જવાખ દેવાની ચતુરાઈ.

જવારઅવાર, સ્ત્રી. જવરઅવર; પરિચય; સહવાસ.

જનારો, પુ. [સં. ચંચલ] જવ ઇલાહિના તાબ નાના અંકુર; નાના અને કુમળા ફૂલના. (કોઈ ક્ષમક્રિયાના અવસરે એનાજનાએ ફૂલના ઘાટવામાં આવે છે તે)

જવાસો, પુ. રેતાળ ને મુઠી જમીનમાં વગર ખાણીએ ઉછરી એક કાંટાવાળી વનસ્પતિ (હીરા જમીનમાં ઉનાળામાં તે લીલો થાય છે અને વરસાદ પડતાં તે મુઠાઈ બધ છે. આથી જવાસોને અદેખાની ઉપમા આપેલી છે.)

જવાહિર, [અ. જવાહિર] કિંમતી ચીજ; અમોલ વસ્તુ; હીરામાણું-કનું નંગ. (૨) હીરા માણિકી જોડે હાથોને; જેવર; જવેર. (૩) ઉમડા હાથિવાર.

જવાહિરખાનું, ન. જવાહિર રાખવાનો ઓરડો; રત્નખંડાર.

જવાળી, સ્ત્રી. અમુક ઉપરનો એક રેખા (૨) જવના આકારના મોનાના આકારના મણકાની માળા (વાંકજવાળી)

જનાંમરદ, પુ. [ફા.] જુવાન મરદ; બહાદુર માણસ. [(૨) કિંમત.

જનાંમરદી, સ્ત્રી. બહાદુરી; પરાક્રમ.

જવું, કિ. અ. [સં. ચા] એક સ્વલેથી કોઈ પણ રીતે ગતિ કરીને બીજે સ્થળે પહોંચવું. (૨) પાસેથી, જવું રહેવું; ગુમાવવું. (૩) નાશ પામવું. (૪) જતાં જવું; પાસેમાં જવું. (૫) પુરવું; વીંટવું. (૬) માવું; સમાવું. (૭) બોધું

ચતુ. (૮) સોળત કરવી (૯) મુસાફરી કરવી.
જવૈ, જપાઈ, પુ. ક્ષમ કરવાનો
કહેણ સાંઠો.

જશ, પુ. [મ. યજ્ઞ] વંખાણુ.

માન; આભર; કીર્તિ. કિ પ્ર. જશ ગાવઠ
=સારે જોણવું. જશના યવા=નેહ મળવી;
ડંકો પાગવો. જશ મળવો=વખાણુ યવા;
કહેવું જશ તો બનગરો=જશ મેળવવો
એ બહુ મુશ્કેલ કામ છે. જશને જાહેર
જીવિયાં=માન-સાધારી તો આપવી રહી
પણ સામો ઇંપકો મળવો તે.

જશપત, વિ. છતવાથી જેને
શાબારી મળેલી છે તે; વિજેતા; વખણાતો.

જસત, ન. આસમાની રંગની એક
ધાતુ. (અથ ધાતુ ઉછોગની ધણી વસ્તુ-
ઓમાં કામ આવે છે. જેની ભરમ
ઘોસડ તરીકે પણ વપરાય છે. આપણા
ચોક્કસતેનો ભૂકો કે જે કસાંજણુ કહેવાય
છે તે આંખિ આંજવાના કામમાં લે છે.
જો સાગ તાંબુ અને એક જાગ જસત
એકઠું કરતાં પીતળ બને છે. કસાઈ, તાંબુ
અને જસત મળવાથી 'જર્મનસીકવર'
નામની ઘોળા ધાતુ બને છે.)

જસું, વિ. [સં. યાજ્ઞ] જેવું; સરખું;
સમાન.

જહાજ, ન. [ફા. જહાઝ] જહાજ;
દરિયા ઉપર સફર કરનારું મોટું
વહાણ. [ફુનિયાં; જમત.

જહાન, સી. [ફા. જહાન]

જહાનમ, ન. [ફા.] દેવજન;

નરક. કિ પ્ર. જહાનમમાં જવું=મુકું; પોતું;
જવું. (તિરસ્કારમાં એમ કહેવાય છે.)

જહાણ, વિ. ઉદામ; ઉદ્ધત; ઉમ;
આકળું. [(૨) ફુનિયાં.

જહાં, અ. જયાં; જે દેશમાં; જેથી.

જહાંગીરી, વિ. જહાંગીરના વખત-
નું (૨) સી. કલક અમલખતખણી;

સખતાર્થ; જોડકમી; જુલમ. કિ પ્ર

જહાંગીરી ચલાવવી=જોડકમી ચલાવવી;

કહેવું જહાંગીરી ફકીરી=ખૂબ જોડકમી

છીથી રહેવું કે ફકીરની માફક રહેવું;

દોરી લેટા કે ચાલીતકિયા.

જહાંપન્નાહ, વિ. [ફા.]

ફુનિયાનું સરસણ કરનાર; મોટા પાન

સાદને સજોષીને જોણવાની એક મોટી

પદવી. [ભરમ છ જેવું

જસું, સી. ધૂળ; દેત. (૨) શખ;

જહેજ, ન. કન્યાદાન દેવું તે

જહવું, પુ. [સં.] એક મોટો

શબ; મુકોત શબનો પુત્ર. (ભગીરથ

શબ ગંગાને લઈ જતા હતા ત્યારે જહવું

તેને પી ગયા પછી ભગીરથની વિનં-

તિથી તેમણે ગંગાને પુત્રી ગણી પડેલા

દીધા. તેપરથી ગંગાનદીનવી કહેવાય છે.)

જહુનુંકન્યા, સી. [સં.] ગંગા

નદી; સાગીરથી; જહનવી.

જળી, ન. [સં. જલ] પાણી;

નીર; ઉદક; વારિ. (૨) આંતુ. (૩)

નિધમ; ખળ. (૪) બળ; હીર. કિ. પ્ર.

જળ ચડવું=પાણી ચડવું; હારતીના પાણીડું

વધવું. જળજપવું=ખૂંદ શાંત થવું. જળ
ઝીલવું=પાણીમાં નહાતાં નહાતાં રમવું
અને મમત કરવી. જાંબે જળ બરવું=રેણું.
જળ મૂકવું=અમુક કામ નહિ કરવાનો
સંકલ્પ કરવો. જળ રેણવું=પાણી ફરી
વળવાં. જળ સમવું=પાણી ઓસરી જવાં.
જળપોતિયાં કરવાં=નાગા નહાવું. કહે
જળને ઠેકાણે મળ અને યળને ઠેકાણે
જળ=મેટા ફેરફાર થવો તે. જળમાં રહેવું
અને મગર સાથે વેર=જ્યાં રહીએ ત્યાં
મિત્રતા અને સ્નેહ રાખવાં. જળજળ
અખાતર=પાણી ખાણીમય થઈ રહ્યું
હોય એવું.

જળક્રમણ, ન. [સં.] જળમાં
થઈ સુંદર પુણ્ય તે; લાલ અને ધોળી
ધણીક પાંખડીઓનાથું એક ફૂલ. સ્થળ-
ક્રમણ=ગુલાબ.

જળકુંકડી, સ્ત્રી. [સં. જલ-
કુકુહી] જળાસયોમાં વસતી કાળા
રંગનાં પંખીની એક જાતી.

જળકુંડે, ન. [સં. જલ+
કુંદલી] આર્ષા પાણી ભરેલાં વાદળ-
થી ચંદ્રની આસપાસ ને અંધારી જેવું
વર્ણ દેખાય છે તે. (ચંદ્રની આસપાસ
થતા એ કુંડાળાઉપરથી વરસાદ ક્યારે અને
કેવો થશે તે વિશે લોકો અનુમાનો કરે છે.)
(૨) પાણી છાંટીને ખાડેહું વર્ણવ તે. (૩)
સ્થિર પાણીમાં પત્થર નાખતાં એ ગોળ
હલરીઓ ઉપર થાય છે તે.

જળકેલિ, સ્ત્રી. [સં.] જળમાં

હવરી નહાતાં નહાતાં રમતમમત કરવી તે.

જળકીડા, સ્ત્રી. [સં.] નહાતાં
નહાતાં પાણીમાં રમતમમત કરવી તે. (૨)
તરતાં તરતાં-કે હોડકામાં બેસીને જળમાં
ફરવું અને રમવું તે.

જળચક્ષી, સ્ત્રી. [સં. જલ+
ચક્ષી] પાણીના ધક્કાના ભેરથી
ચાલતું યંત્ર; પાણીના ભેરથી ચાલતી ઘડી.

જળચર, ન. [સં. જલચર]
જળમાં રહેનાર પાણી; માછલાં, મગર,
વગેરે. (૨) વિ. પાણીમાં વસનાર.

જળજગવું, કિ. અ. [સં.
જલ] લડકે બળવું; પીડા ધાપ
એમ બળકું. મરચારવું.

જળજંતુ, વિ. જળે ભેરાયેલું હોય
એવું; આંસુમયું-(૨) સંધ્યાકાળનો સમય;
થઈ અંધારો.

જળજંતુ, ન. [સં. જલ+જંતુ]
પાણીના જંતુ; પેસા, માછલાં વગેરે.

જળજંત, પુ. જળચક્ષી (૨) કુવારો.

જળજનમયો, પુ. [સં. જલ-
જન્મુકો] જળમાં થતી એક વનસ્પતિ.

જળણ, ન. [સં. જલણ] બળવું
તે. (૨) ઈર્ષા.

જળતરંગ, પુ. [સં. જલ-
તરંગ] મોળો; લોક; હલરી. (૨)
ચાવમાં પાણી ભરી તેમાંથી સૂર નીકળે
એમ વચાડવાની એક ક્ષામત તે. (૨)
એક બળનો હલેજતો રાગ તે.

જળદાહ, પુ. [સં. જલ+દહ]

સાથને પાણીમાં ઢેકેને પાડવું તે; જળસ્પર્શમાધ.

જળદેવતા, [સં.] જળની જે

એક દેવતા મનાય છે તે; જળદેવવ;

જળદેવતી; વસ્તુ.

જળદેવતી, સ્ત્રી [સં.] જળદેવતા;

જળની અધિપત્ની; જળની રાણી તે.

જળધર, પુ [સં.] જળને ધારણ

કરનાર જે તે; મેધ; વસ્ત્રાદ.

જળધિ, પુ [સં.] સમુદ્ર; દરિયા.

જળધિતનયુ, સ્ત્રી [સં.] સ્વદમ્બી.

જળનિધિ, પુ. [સં.] જળનો

ધાર તે; સમુદ્ર; દરિયા

જળનીલિક્ષ, સ્ત્રી [સં.] સેવાળ.

જળપુટલ, ન. [સં.] જળનો

જે પડદો તે; વાદળા.

જળપતિ, પુ. [સં.] જળ-

પતા; વસ્તુ. (૨) સમુદ્ર.

જળપર્યટન, ન. [સં.] જળમાં

રી આવવું તે; સમુદ્રયાત્રા. વદાણની

સાફી.

જળપાત્ર, ન. [સં.] પાણી

સ્નાનું વાસણ તે; લોટા, વગેરે.

જળપાન, ન. [સં.] પાણી પીવું તે.

જળપ્રલય, પુ. [સં.] અતિ

સાદથી અને જળની ફેલથી દુનિયાનો

ધવો તે. (૨) હિમના પડવાથી પ્રાણી

ફેનો સામ્રો નાશ થવો તે.

જળપ્રવાસ, પુ. [સં.] જળ

ઉપર યજ્ઞને મુસાફરી કરવી તે; સફર.

જળપ્રવાહ, પુ. [સં.] પાણીના

જળાનું વહેવું તે.

જળખિડાડી, સ્ત્રી. પાણીમાં રહેલ

ખિડાડી જેવું એક જળચર પ્રાણી તે.

જળમય, વિ. ખધે પાણી પાણી થઈ

રહેવું હોય એવું.

જળમાણસ, ન. [સં. જલ-

મનુષ્ય] ગાણસના આકારને ઠંઠં

મળવું જળચર પ્રાણી.

જળમાર્ગ, પુ. [સં.] જળ

ઉપર ચઢને જવાનો રસ્તો તે. (અર્થ

ઉલટું-મુસાફી માર્ગ=જમીનમાર્ગ.)

જળચંદ્ર, ન. [સં.] જેથી જળ

ઉજું ચંદ્રે એવી જે જનાવટ તે; કુવાઈ.

(૨) જળના તોરથી ચાલે એવું સાંચાક્રમ તે

જળયાત્રા, સ્ત્રી. [સં.] જળ

ઉપર ચઢને પ્રવાસ કરવો તે; દારિયાની સફર.

(૨) વૈષ્ણવોનો જિહ્વ ઉદ્દેશ; કાકારજીને

જલવિહાર કરાવવાનો દિવસ

જળયાન, ન. [સં.] જળ ઉપર

ચાલે એવું વદાણ વગેરે તે; જળવાહન.

જળવાસ, પુ. [સં.] જળમાં પડવું

તે. (૨) પાણીમાં પડીને ખુદી મરવું તે.

જળધુ, ક્રિ. અ. [સં. ક્ષલ્લ]

ખળવું; સખળવું. (૧) લાગણીવાળી અસર

થવી. (૨) દાહ ઉઠવો; લાગવું; એળ લાગવી.

જળસીચી, વિ. [સં.] જળમાં

રાયન કરનાર; વિષ્ણુ ભગવાન.

જળસ, પુ. નહિ પડેલો ચીજો

મગ તે, મગની પાગ પડતો ચીકણો
પર જોયો વિહાર, આમાગ.

જળસમાધ, સ્ત્રી જળસમાધિ કિ
પ્ર- જળસમાધ મરી=પાણીમા જુડીમરત
જળસમાધિ, સ્ત્રી પાણીમા જુડીને
મરી જતુ તે

જગસોઈ, સ્ત્રી [સં જલ
શાયિન] જળમા હેનટના સહ
જલુ તે જળગાથી થતુ=પાણીમા જુડી
મરતુ તે કિ પ્ર જગસોઈ મરી=મરણ
ની આણી ઉપર આવેલા સાધુ સન્યાસીને
જો પધરા અને ચોખા બાધી પાણીમા
પધરાવી દેવા તે

જળધર, પુ જલધર નામના
મરિ (૨) જલધર (૩) યોગીએક દિના
જળાડિ, વિ જગતજુનરીકેવ રાયએત

જગાંતિમાર, પુ [સ] વાગ વાગ
ધિગાળ કરેલા પો એવો દોષ, મૂલતિસાર
જળાધારી, સ્ત્રી શિવલિંગની
આસપાસ પાણી રહે જેવો ધાટ એમા
ગિવનુહિ । એસાટેતુ હોય તે એક

જગાપો, પુ જગાપો, સત્તાપ,
ગીડા, મ્હાપો

જગાભાર, પુ [મ] જગ
દોષ એમ દેખાતુ તે, મૂલજળ, જળના
જેવો ને જેગે આત્મા થવો તે

જગાશય, ન [સં જલ+
આશય] જગ મ્હેનાવુ કેમણ કેવો,
વગાવ, પથેરે

જગો, સ્ત્રી [સં જલ+કાં]

પાણી અને કાંઈવા થતો એક જવ
કિ પ્ર જગો મુ (વર્ણ-અમોહ) લોહી
જળો વગવાડીને ગુસારી લેનચવત

જગોદર, [સં જલોદર] પાણી
વિધરથી પેટ મોટુ થાય એવો ૭ દોષ તે

જળોધુ, ન જે પાણિયની સાથ
ન દેખાય તેમ જડવાનુ પાતજુ પાણિયું

જગ, પુ [કા] મોગી વડાઈ,
કુવ, મમામ (૨) મોટુ ધિગાળ કિ
પ્ર જગ મનાવરો-દાર્ડ વગી કવી
જગમદાદુર-૧ (૧) મા ગાદુર (૨) શર-
વીરતા દર્શક એક ઉવળ

જગડિયા, પુ સેક નાડ એકગામથી
ખીગેચામ પડોચાથી આપનાગ સિપાઈએ

જગમ, વિ [સ] ગે-હેનણે
થી ખીગે હા જેખસી શ એત, ૫૫ (૨)
સિવલિંગ પૂનાગ બાવાએનો એ વાં

જગવ, ન [સં] માણુમની
વસ્તી વારનો ને પ્રેગ તે, વન, અરણ્ય
(એમા માણુસની વસ્તી ન હોય અને
જ્યાં ખેલીવારી ન બાગ જાડિયા ન દોષ
થજુ પાડી જાડી દોષ એવો ગપા પ્રેગ
જગવ મ્હેનાઈ છે) કિ પ્ર જગમ જલુ-
જાડે-રેવા જતુ જગવ વસાનત
નૈરામ્ય થઈ નવમા નઈ રહેતુ જા
થઈ જલુ=મનુષ્યવસ્તીનો તારા થઈ કુદરતી
રીતે જાડ પાન વની નીકળવા

જગવી, વિ જગવનુ, રાગી,
સસ્તર અને વિવેચિત્તાનુ માલસ, અણુ
પડ, મૂળ (૨) એડયા કે વાંચા વનર
જેમને એમ કા નીખોવુ (ધામ)

જંગલીજટ, વિ. જંગલીમા રહેનાર
માણસના જેવું; છેક અલસમથ્થ. (૨)
ગામડિયું; આલુપટ; જટુંડું

જંગલો, પુ. ચવાનો એક રાગ.

જંગાસ, પુ. [સં.] તાંગાનો
લીલો ખુસે કાટ

જંગાલી, વિ. જંગાલનું

જંગી, વિ. [ફા.] લડાઈનું.
(૧) મોટું; જળર; બારે. જંગી વડાણ=

લડાઈનું વડાણ. જંગી ટોલ=મેટા ટોલ.

જંગોટો, પુ. ખાખી બાપાઓ
ગાંધી જેવી એ લગી પહેરે છે તે.

જંગોટો, પુ. હુતરાને કાને બાહે
છે તે ચેરડીના જેવા એક છવટો; ત્રિંગોટો

જંગા, સ્ત્રી [સં.] બંધ; કમરના
ત્રિંગો અને પગના મૂળનો માંસલ

કામ તે; પગલાયાઓ અંદર પડેલા બાગ

ર; સાથળ (હવિતામાં જવ વપરાય છે.)

જંગર, જંગળ, સ્ત્રી. દારૂ કાંસી
પામે કેંકવાનું તોપથી નાનું અન્ન; મોટી

પાખી ખાય જેવી જંડુક.

જંગળ, સ્ત્રી. ધર, સંસાર વચ્ચેને
મતી એ હુરકેલીઓ તે; ઉપાધિ; અજ

દ; પંચાત્રી; નિડબના; પ્રથમ.

જંગળી, વિ. જેને જંગળ વળેલી
૧૪ તે; સંસારની ઉપાધિવાણ. (૨)
૬ કામકાજના નેપથ્યવાણ; ખટપટી.

જંગર, સ્ત્રી. [ફા.] સાંકળ.
(૧) ખેડ. (૩) પરિણામની કમાન. (૪)
સંસ્કૃતિ. જંગરો મારવાતણી

સાંકળોના કાપકનો માર. (૫) નાનો
તોપ. મોટી જંડુક. જંગરો ગોળો=

ધીંગાળી બોલી દીધેલા બે ગોળ તે.

જંગર, પુ. [ફા.] પાણીમાં
ખાધેલા કિંકી (૨) પંડાવાળી નાની

તોપ. (૩) વનુમાનની સાધનાનો મંત્ર.
(૪) ઘણું બેટ. (૫) અઘોરાની વેશકેમણર.

જંગ, ન. [સં. જંહુ] જંગ;
નાનું છવડું. : છવજંગ.

જંગર, પુ. [સં. ચંત્ર] પુકિત;
પુત્રીદાર ગોઠવણ; સંચો; પંચ. (૨)

ખાટ કે ભોજનન ઉપર ખાતા પાકીને
મંત્ર વચેરે લખેલું ચમત્કારી પત્ર; ચમ

ત્કારસાધક મંત્ર.

જંગ, ન. નાની છવ; હુર છવડું.

જંગુવિધા, સ્ત્રી. [સં.] જંગુને
લગલ સાચ; જેથી શોધ થઈ છે કે,

કેટલાક હરતા રાત્ર અત્યંત બારીક જંગુઓ
મારફેરે દેખત નાચ છે, આ સંજમીની

એ વિધા તે.

જંગ, [સં. ચંત્ર] સંચો. (૨)
જંગર. (૩) એક તંત્રવાણ; સીવાર.

જંગી, [સં. ચંત્ર] પુકિત;
રચના; ગોઠવણ. (૨) જોભર; સંચો.

(૩) મંત્રેથી બાલવાળી ચોટી (૪) કોટો.
જંગી, સ્ત્રી. ચમત્કારિક મંત્ર વચેરે
લખેલી તખતી; તાલીવ. (૨) અમુક

બાળકના ગાંઠકાઓ ગણી રાખીને તેવાર
કરેલા કોટો. (૩) જંગ વચાટનાર. (૪)
જડુગર; ખેલાડી.

જા'પ, પુ. [સં. ચમ્] જા'મળ-
માંથી મનને વાળી લઈ શાંતિ લેવી તે;
નિરાંત; આરામ; શાંતિ. કિં ૩૦ જા'પ
વળવે=શાંતિ મળવી. કહે ૦ સંપ, ત્યાં
જા'પ=ત્યાં સંપ ત્યાં શાંતિ હોય છે.

જા'પણું, કિ. અ. [સં ચમ્]
નિરાંતે રહેવું; શાંત પડવું; સ્વાસ્થ્યથી
બેસવું. (૨) ઉંધવું

જા'ખીર, ન. એક જાતનું ઝાડ અને
તેનું ફળ; કપડીનું ઝાડ અને તેનાં ફળ-
કપડાં. [ફળ. (૨) એક દ્વીપ.

જા'ખુ, ન. જા'ખુનું ઝાડ અને તેનું

જા'ખુક, ન. [સં.] શિખાળ.

જા'ખુત્રીપ, પુ. [સં.] પૌરાણિક
મતે પૃથ્વીના સાત દ્વીપમાંનો એક દ્વીપ.
(હાલના મત પ્રમાણે જા'ખુદ્વીપ તે
એશિયા અને યુરોપનો મધ્ય ભાગ અને
તેમાંના દેશો.) [જોબાર.

જા'ખુર, ન. ખીલા જેવી કાંઠાનું

જા'ખુરીઓ, પુ. નાનો છકરો.

જા'ખુરો, પુ. [પા.] મોટી
તોપ. (૨) ગાજમરનો મદદનીશ છાકરો.

જા'બે, અ. જે બે; જય જય
બે કિં ૩૦ જા'બે જા'બે કરવું=નાચી
હીને આનંદ કરવો.

જા'સા, ન. [સં.] જગાસું;
માં ફાડીને જોડી શ્વાસ મૂકવો તે.

જા'આપ, સી. જા'નું આપવું તે.
(૨) ધક્કો આપવો તે. (૩) યલ્લભેલ;
પરિચય; પેસનીકળ.

જા'પ્ર, સી. [સં. જાતિ] એક
જાતની ટૂલવેલ; (જા'ઈ જા'ઈ એમ બોલાય
છે.) (૨) [સં. જન્] માતા; દેવી.
(૩) વિં જા'પ્રી. :-માનક બહેન. જા'પ્રી,
જા'પ્રી, જા'પ્રી=એક માનવાં સાંકું. માનથી
બહેન=સકોદર બહેન. સામુજ્ય=વર.
(૪) હિતેન્દ્ર; હિમાયતી.

જા'કડસીકડું, વિ. નમળા શરીર-
નું; માંદા નેનું; જાવળું.

જા'કારો, પુ. (જા'નું ઉપરથી) 'જા'
એમ કહેવું તે; અભાવ કે ગુસ્સાથી
કાઠને દૂર થવાનું કહેવું તે; નકાર.

જા'ગ, પુ [સં. યાગ] જાગન;
ચમ; હોમકવન કરવાં તે. (જાગજાગ
એમ સાથે વપરાય છે.) (૨) માનુદેવ-
તા; રત્નાદેવી; માતાના પૂજન અર્થે ઘટ
સ્થાપન કરી જવારા વાવવા તે; આડ
દિવસનું દેવીનું અતુષ્ઠાન.

જા'મતીજોત, સી. જેની જ્યોતિ
જાંધ થતી ન હોય એવી દેવી; માતા.

જા'મતીજોધ; સી. સાવધ અને જીસા-
વર દેવી; તરત પાશુ ખતાવે એવી માતા.

જા'ગતું, [સં. જાગૃ] હિંમમાં
ન હોય એવું; જામત. (૨) સાવધાન;
દેવસિંચાર; સાવધ (૨) તેજદાર; દે-
સાહી; આકાંક્ષ. (૩) તરત જવાબ આપે
એવું; તાત્કાલિક ફળ આપનાર; હાજરાદખુર.

જા'ગરણ, ન. [સં.] જાગવું
તે; જાગવો કરવો તે. (૨) કાઈ દેવ-
તાના પ્રતાદિ નિમિત્તે આખી રાત જાગીને
ભગવત કીર્તન કરવાં તે.

જનગરણિયો, પુ. જનરણ કરનારો.

જનગરિત, (જનગરક), વિ. [સં.]

જનગરું, (૨) સાવધ.

જનગરિયો, પુ. [સં. જાગૃ]

જુવાની સાથે જનરણ કરનારો; સામરીય;

જનગરિયો; પાવડિયો. કહેવ ધરના જુવાને

રના જનગરિયો=માહોમાહોના વખાણનારો.

જનગરક, વિ. જનગરું. (૨) સાવધ;

શિશ્ય; અભ્યાસ.

જનગરતી, સ્ત્રી. [સં. જાગર્તિ]

મતાપણું. (૨) સાવધાનતા. (૩) ખંત;

ક; તપાસ.

જનગરું, કિ. અ. [સં. જાગૃ]

૧ કહેવું. (૨) સાવધ થવું; ચેતના

માં તત્પર થવું; કાળજીથી કામ કરવા

હું. (૩) ચેતી નહું; પામી નહું. (૪)

માત્ર થવું. (૫) તાલ થવું; દિલ્લો

હું. (૬) જાનમાં આવવું.

જનગ, સ્ત્રી. જગ; સ્થાન.

જનગામીકું, ઘોડું જનગું અને ચો.

ઉપર હોય એવું.

જનગીર, સ્ત્રી. [ફા.] સરકાર

ની ગામ જમીન પરેરે આપવામાં

છે તે; વાર્ષિક દત્તવન આગળ

ની જમીન, ગામ કે ગિરાસ તે;

કુદામના ખાસમાં આવેલી દેલુગી.

જનગીરદાર, પુ. જનગીરવાળો; જન-

ગીરનો માધીક-ધણી-જામનાર.

જનગીરી, વિ. જનગીરને લગતું. (૨)

૧ જનગીરદારી.

જનગીર, સ્ત્રી. જનગીર.

જનગી, પુ. જનગીરો. (૨) જનગીર

દાર; માધીકણી; જમીનવાળો. કહે-

નાગી કુદે કે જનગી કુદે=ગામને આવડું

કેવું નહિ એટલે તે બેફિકરો અને જનગી-

જનગીરદાર તેથી તે બેફિકરો એટલે જન

ગીરે તેમ કહે. [(૨) સાવધ; જનગીર]

જનગત, વિ. [સં.] જનગું;

જનગતસ્થા, સ્ત્રી. જનગી દાસી;

સર્વ પરણું જાન હોય એવી ગરસ્થ

તે; જનગતિમાં હોવું તે.

જનગક, પુ. (વિ.) [સં.]

યાચક] ગામનાર; બિખારી. (૨)

અંબાગત; માગણ.

જનગના, સ્ત્રી. [સં. યાચના

અર્થ] તે; માગણ તે; ગરીબાઈ દેખા.

કહે આપવાની માગણી કરવી તે. (૨)

જીખ માગવી તે.

જનગણું, કિ. સ. [સં. યાચ]

ગરીબી દેખાડી આજીવ કરીને મરતકો;

માગણું; ખસીસ લેવાને આજીવ કરવી;

કામકામ મરિ ચિતવવું. (૨) જીખ માગવી.

જનગાવેરો, પુ. માગણી માફ

કરવું તે; માગણવેરો; ખુશામત કરવીને

દેન્ય બતાવવું તે.

જનગીક, સ્ત્રી. જનગી.

જનગું, વિ. માગવા કરનાર; બિહાર;

માગી જાનારો. (૨) ગરીબ; કીન.

જનગમ, સ્ત્રી. જોયપર પાથરવાનું

રમિત નહું કપડું; ચોટરનું પાથરના

ભજરમાન, વિ. [સં. જ્ઞાત્વ-
લ્યમાન] પ્રકાશવું; આંખ નાંખે
એવા તેજવાળું; દેદીધ્યમાન. (૨) તરત
પારખું દેખાડે એવું. (૩) આકાશ મિત્ત-
ળવું; કરડું; વીધું. (૪) દબદબાથી
ભરેલું; ફવાબદાર; પ્રતાપી; પરાક્રમી;
ખાહોશ. (૫) ધણું વધી ગયેલું હોય એવું.

ભજર, પુ. [ફા. જાય+જર] સંગ્રાસ; ઝડે કરવાની બધે જગા; પાવ-
ખાનું; લાજખાનું.

ભજર, વિ. [સં. જર્જર] જર્જરિત થઈ ગયેલું હોય એવું; સહેજ-
માં નાશ પામે એવું; નવરું.

ભટ, પુ. પંતળી રજપુતોની એક
જાત અને તેમાનો પુરુષ તે સ્ત્રી. ભટણ
(૨) ઘેરા અથવા બકરાના બડા વાળ;
ભટું ઢિત.

ભટક, ન. ભટાપણું; ભટું એવું જે તે.

ભટકાઈ, સ્ત્રી. ભટાપણું. (૧) અ-
વિવેકપણું. (૩) શુદ્ધિભાષ; જટલા.

ભટકાશ, સ્ત્રી ભટાપણું. (૨) અ-
જ્ઞાન. (૩) અસિષ્ટતા.

ભટિયું, વિ. ભટું. પુ. ભટિયા

ભટું, વિ. [સં. જઠ] દળ-
દાર; પહોળાઈદાર; વિસ્તારવાળું ને સં-
ગીન. (૨) શરીરે ભારે; માંસલ; હોદિ-
યાળ; માણું; પુષ્ટ; કુલેલું; મજબુત; રમૂજ.
(૩) સખાડ ભરેલું; થાકું; ભરડોપોતનું
(૪) રેહો ચાલે નહિ એવું; માડું. (૫)
નહિ વીધું; રોખડું; ભારે. (૬) મગ્ય;

અસિષ્ટ; મામડિયું. (૭) ઝટ સમજે નહિ
એવું; દમગમલ; રમૂજ શુદ્ધિનું ૩૦ પ્ર૦
ભટુંબદર=ભટા સુતરનું અને વળી કાંસીને
વણિનું હોય એવું; ખાટી જેવું. ભટું
ખંખંભાળું ભટું; ભટુંભમ; ભટુંબોલ.
ભટુંરેક=ભટું ભટું=ભટું પાતળું=પથારપત.
ભટુંભલ, પુ. રજપુતની એક જાતિ.

ભણ, સ્ત્રી. [સં. જ્ઞાન] ભણવું તે; ખબર પડવી તે; માહિતી
મળવી તે; જ્ઞાન. (૨) ઓળખાણ; પરિ-
ચય; સહવાસ (૩) વિ. ભણનાર; કદર
કરનાર; સમજનાર (૪) સાહે બોલું પાર-
ખનાર (૫) ભણીલું; બોમિયું; માહીતગાર.

ભણણુહાર, વિ. ભણનાર.

ભણનાર, વિ ભણતો હોય તે;
કદરદાન; માહીતગાર.

ભણપણ, ન. ભણવાપણું. [(૨)આવડ.

ભણપણું, ન. ભણપણ; માહિતી.

ભણપિછાન, સ્ત્રી. ભણવા અને
પિછાનવાપણું; માહિતી; પરિચય.

ભણપુરુષ, પુ અનુભવી, ભણીતો
અને કિમ્મત કરી નાંખે એવો માણસ ને.

ભણણેદુ, પુ. (વિ.) ભેદ ભણ-
નાર અંદરની વાતની જ્ઞેને ખબર હોય તે.

ભણવાભેગ, વિ. ભણવા જેવું;
જ્ઞાતવ્ય; જેની માહિતીની જરૂર હોય
એવું. (૨) સાંભળવા જેવું; નિશ્ચય.
કરકેરે એવું; સમજવા જેવું.

જાણવું, કિ. સ. [સં. જ્ઞા]
વાચ દ્રવિય અને મન મારફતે શું હે તે
સમજું, જ્ઞાન પામવું તે (૨) જોગખવું
(૩) સંભારવું; માનવું (૪) અનુભવ
હોવો (૫) માહિતી હોવી (૬) જાણવા
હોવું, (૭) ખાસ હોવી (૮) ધારવું;
નિયમ કરવી. [જ્ઞા પશુ

જાણીનેઈ, અ. જાણવા અને જોયા
જાળીપુછ, અ. જાણવા ને સમ-
જ્યા છતી

જાળીવું, વિ. જાણમાં હોય એવું;
જોગખીવું (૨) જોગી માહિતી હોય એવું;
શીજેવું; હોશિયાર. [જનાથી; સહસાજ.
જાણેજાણે, અ. જાણવુંથી; નહિ
જાણેઈ, અ. અમુક રીતે હોય તેમ;
આમ હોય તેમ. (૨) એમ થાય છે કે;
એવો વિચાર આવે છે કે

જાણો, પુ. જાણનારો. (૨) વિ રાણ.
જાણોવાણો, અ. અહીં પડવું જા-
ણવામાં આવે તેમ. (૨) પુ. જાણવું
જાણવું તે.

જાણવીજીવું, વિ. આમ તેમથી
સહેજસાજ જાણેવું સાંભળેવું હોય એવું.

જાત, વિ. [સં. જાતી] જન્મેલું;
નિપત્ત થયેલું; ઉદ્ભવ-પેદા થયેલું
જન્મત=જન્મમાં ઉત્પન્ન થયેલું. જાતપક્ષ
પાંખો આવેલી હોય એવું.

જાત, સી. [સં. જાતિ] વર્ણ-
ભાગ અથવા વર્ગ તે; જાતિ; દેશને
શીને પડેલી જાતે. જેમકે-હિંદુસ્તાની.

જાપાની, પંજાબી અને ગુજરાતી વગેરે
ધર્મને લક્ષીને પડેલી જાતો:-હિંદુ,
મુસલમાન વગેરે અને લક્ષીને પડેલી
જાતો :-ચાલુક્ય, શકિય, વગેરે. પ્રધાને
લક્ષીને પડેલી જાતો :-મોથી, હુદાર,
વગેરે. વર્ણ ઉપરથી. :-ગોરી, કાળી,
વગેરે. જન્મને લક્ષીને :-માણસ, પક્ષી.
(૨) અસત્ત આસિયત તે; અસત્ત જન્મતા
શાવેથી પડેલા બેરોમાના દરેક તે (૩)
સરીર; દેહ જાતે=પોતેજ. ર. પ્ર. જાતવું
અહીં=માંદું. જાતવું=પોતાનું. જાતનત=
જન્મથી જે સાસજોટાપણું તે કિં ૩૦
જાત ચારવી=જાતુ સારીરિક અમ ન હોવો;
જાત તો=વી=જાળ મહેનત કરવી. જાત
જોગથી=દેહને પ્રાપ્ત કરવો. જાત વેચીને
પુત્ર કરવું=પોતાનો દેહ વેચીને ધણ માણ
વગેરે જાત કરવું. જાતેનત જાતી કરવી=
વસ્તુના જાતવાર વિભાજ પાડવા કહે
જાત જાણાય પણ મન ન જાણાય જાત
વિના જાત ન પડે. જાતનતને ખાચ.

જાતકર્મ, ન. [સં.] જન્મેલા
છાકરાને કરવાના હસ સસ્કારમંત્રી
એક સંસ્કાર તે; જન્મેલા છાકરાને તેના
પિતાએ સોનાને ચામને તેની જગ
ઉપર થી લગાડવું તે.

જાતજમાત, સી. અમુક વર્ણનું જે
રાણ અથવા પંચ તે. [માણસ; નાતીલો.
જાતજાઈ, પુ. પોતાની જાતને

જાતરા, સી. [સં. યાત્રા]
પવિત્ર તીર્થસ્થાનોમાં જવું તે; ઉપદેવનાં

રાંન કરવાને જણું તે. (૨) ઉત્સવદિ કરવાને જોગા થવું તે; જોગો; સમારંભ. ૧૦ પ્ર૦ જળજલારાંકારજનું ખાલીમાં પેહાણું તે. જલજલારાંકારજાને જલ આપવું તે. (૩) જમણ; ફરવું તે.

જાતવત, } વિ. જાતવાણું; ફરવું;
જાતવાન, } ખાનદાન

જાતવેદ, પુ. [સં.] અગ્નિ; દેવતા.

જાતા, વિ. જાણેલી; જાણી; પુત્રી.

જાતિ, સ્ત્રી. [સં.] જેમાં જન્મ થયે; હોય તે-વર્મ-વર્ણ; મનુષ્ય, યજ્ઞ, વગેરે પ્રકાર-વર્ગ અને જોડ તે; કુળ; વંશ; વર્ણ; જાતિ. (૨) અશ્વિત-પ્રમાણમાં અમુક આકારો. (૩) જોડ કૂત્રવેલ.

જાતિભેદ, પુ. [સં.] વર્ણભેદ; જાતિભેદ; નાતજાતપણું; જે વિજ્ઞાનેષ વચ્ચેની જુદાઇ.

જાતિભ્રષ્ટ, વિ. [સં.] જાતિમાંથી બહાર નીકળી ગયેલું; જાતના જે આચાર-વિચાર હોય તેનું ઉલ્લંઘન કરીગયેલું; પતિત.

જાતિભ્રંશ, પુ. [સં.] જાતિ-માથી પડી જવું તે.

જાતિપદેવાર, પુ. પોતાના સમુદાય સાથે આપણે કરવાનો સંબંધ તે

જાતિવાચક, વિ. [સં.] જાતિદર્શક.

જાતિવેર, ન. કુદરતી વેર; સ્વાભાવિક દ્વેષભાવ તે; વર્ગ વર્ગ વચ્ચેનું વેર.

જાતિસ્વભાવ, પુ. [સં.] જન્મ-આસિયત; અમુક વર્ગનો જે સ્વભાવ

હોય તે સ્વભાવનું; જાતિએ-ઉતરેલું વલણ તે; જાતિનો એકદો ખાસ ગુણ તે.

જાતિસ્મરણ, ન. પોતાની જાતનું જે સ્મરણ તે; જેના જન્મ સંબંધી યાદ તે.

જાતી, સ્ત્રી. જાત; જાતિ.

જાતીય, વિ. [સં.] જાતનું. સ્વજાતીય=પોતાની જાતનું.

જાતીકું, વિ. પોતાની જાતનું; સ્વજાતીય

જાતુધાન, પુ. [સં. યાતુધાન] રાક્ષસ; નિરાચર. [મેળે.

જાતે, અં. પોતે; સ્વયં; પોતાની જાતે-ધ, વિ. જન્મથીજ આપણું

હોય એવું. [અભિમાન તે. જાતે-અભિમાન, ન. પોતાની જાતિનું જે

જાત્રા, સ્ત્રી. [સં. યાત્રા] તીર્થોમાં મુસાફરી કરવી તે; સમૂહમાં રહી પ્રવાસ કરવો તે. તીર્થયાત્રા=પવિત્ર

ધામોમાં ધર્મ સાધવાને માટે ફરવું તે. (૨) દેવ નિમિત્તે જે ઉત્સવ કરવો તે.

(૩) શરીરનો નિર્વાહ કરવો તે.-દેહયાત્રા. જાત્રાણુ, વિ. જાત્રા માટે ફરવા નીકળેલું; તીર્થ ફરનાર. (૨) બીજા માંથીને

તીર્થોમાં ફરનાર.

જાત્રુ, વિ. યાત્રુ; હમેશા આક્રમક કરે એવું. (૨) આ સદા; હમેશા.

જાત્રુક, વિ. હમેશાનું; સદા આણે એવું. જાદરણી, સ્ત્રી. જાદરી.

જાદર, ન. ધોળા આછા ધણાનું રેરામી કપડું. -જાદર કાંચળી=પરણી

વખતે કન્યાને જે રેરામી કાપડું પહેરાવેછે તે.

ભાદરિયું, ન. ભુવાર કે ધડના
પોંડનો લાડ. [પુરુષ.

ભાદવ, [સં. ચાદવ] મદુર્વશીય
ભાદવાસ્થળી, સ્ત્રી ભાદવો વચ્ચે
માઠોમાંહે ધરેલી લગાઈ; અંદર અંદરની
લપકર લગાઈ.

ભાદા, અ. [ફા.] ખૂબ; વધારે.

ભાદી, સ્ત્રી. [ફા.] ઠાઠરી; બેઠી.
:-સાહેબભદી.

ભાદુ, ન. [ફા.] મંત્ર, વંત્ર,
હાથચાલાકી કે ખીજ કેઈ રીતે ખીલવી
સમભય નહિ અને સૌને આશ્ચર્ય વાગે
એવું તે કામ તે. (૨) ચમત્કારિક કામો
સ્થાપવાની તે વિદ્યા તે; વંત્રવિદ્યા; મંત્ર
શોધિની; કામણ; ઈશ્વર; નમસ્કારથી;
ગારી વિદ્યા; ઈન્દ્રભજ.

ભાદુધ, વિ. ચમત્કારિક; ભાદુસંબંધી.

ભાદુખોર, પુ. ભાદુનો બચની;
ભાદુ નજીવારો.

ભાદુગર, પુ. ભાદુના જેવ કરનારો;
ખાજગર; ખેલાકી; ગારી.

ભાદુગાર, વિ. ભાદુઈ અસર ઉત્પન્ન
કરે એવું; મોહિની લગાડે એવું; વશ કરી
તે એવું; મોહક; માયાવી.

ભાદુમીરી, સ્ત્રી. ભાદુની વિદ્યા તે;
માયા; ઇશ્વર. (૨) ભાદુ કરવાની આવડત.

ભાદુમંતર, પુ. ભાદુ સંબંધી મંત્ર.

ભાદે, અ. જોઈએ તે કરતાં વધારે
દોષ તેમ; વધારે. [ચાદભદો.

ભાદો, પુ. [ફા.] ઠાઠરો; બેઠો-
સ્ત્રી. પરને પરજીવવા જવા-

સજોનો કે સમૂહ તે. ક્રિ. પ્ર.
સોંઠાડવી=જવને એકઠી કરી લઈ
બંને બંધુ=વર પરજીવવાને જઈ; માનવ
પરોણ થવું.

ભાન, પુ. [ફા.] માણ; કામ
છવ. રૂ. પ્ર. છવભન=માણસિય ત્રી
પ્ર ભન આપવો=છવ આપવો. ભન
માણું=માણુ બંતો રહે એવું માણું
ભન લેવો=છવ લેવો. ભન પર આપું
માણુના રક્ષણ માટે તે સામા પડું તે
ભન સંભાળીને કામ કરવું=છવ સાં-
વીને કામ કરવું. (૩) ન. [ફ
જિયાન] પુકાણ; હાનિ; ખે-
જેરાણ. [નાં પુત્રી; સ્ત્રીનાં

ભાનકી, સ્ત્રી. [સં.] જનકરાણ
ભાનપિછાન, ન. નજીવામાં ચો
જોખવામાં દોષ -એવું તે તે સો
પરિચય દોષ તે.

ભાનમાલ, પુ. ભન બને માણસ
જેઠ તે; પ્રજા અને તેની માલમિલકત
ભાનરહી, સ્ત્રી. ભનમાંની, સ્ત્રી.

ભાનપર, ન. [ફા.] ભેનામાં નિ-
ત્ય દોષ એવું પ્રાણી; દોર; પશુ

જાનાં, સ્ત્રી. માણ; ત્રિશ; પારી
જાનિ, પુ. [સં.] પતિ.

જાની, વિ. [ફા.] છવભન; માણ

એવું વહાણ; :-ભની ઠોસ.

જાનીપાસો, પુ. ભનનો કતારો.

જાણુ, સ્ત્રી. [સં.] ભંજ.

જાણુ, પુ. કસપીસનને

જનૈયો, પુ. જનમોનો માણસ.
જનોતાર, સ્ત્રી. જન અને તેમાં
રેલા પરાણાઓ વગેરે તે.

જાપ, પુ. જપ.

જાપક, પુ. જપ કરનારો; જાપકો.

જાપતો, પુ. [ફા. જાવિતા]

ગીલી સંભાળ રાખવી તે; ચોકશી;

હારી; સાવચેતી; પાકે બહોળસ્ત.

પ્ર. જાપતો રાખવો=સખતાઈથી ન.

રાખવી. [સંબંધી.

જાપાની, વિ. જાપાનનું; જાપાન-

જાપ્ય, વિ. [સં.] જાપવાને

થ હોય એવું.

જાફત, સ્ત્રી. [અ. જિયાફત]

જળાની; જળણી; જલસવ. કિ. પ્ર.

જા આપવી=ખુશાલીનું ભોજન આપવું.

જાફરમાની, વિ. [ફા.] કેસર

ના રંગનું; કેસરીઈ

જાફરાન, ન. [ફા.] કેસર. જ્ઞેઠ

એક જાફરાનથી કયા કિંમત.

જાફાદ, ન. બેદરકારીપણું.

જાજાજી, અ. બહુ થઈ બચ તેમ;

શરે પડવું.

જામ, પુ. [ફા.] પટખીવાળું પવાળું;

રો. (૨) હાર પીવાની પિયાલી. (૩)

મરખ (૪) જામનગરના રાજાની અટક.

જામ, પુ. [સં. યામ] દિવસ-

આઠમો ભાગ; ત્રણ કલાક નેટકો

ખત તે; પહોર.

જામગરી, (જામગિરી), સ્ત્રી. તોપ

અને અંદુકના થકે આગળનું ખામણું કે
જ્યાંથી અંદરના કાંચને સળગાવાય છે
તે; કાન. (૨) તોપ અંદુક વગેરેના કાંચને
ચેતાવતારી કે દેવતા પાડવાની દોરી;
ખલીતો. કિ. પ્ર. જામગરી સળગાવવી=
કરકરણી કરવી. જામગરી આંપવી=સડકો
ઊંઠે તેમ કરવું.

જામણ, ન. જામણનાર; કોઈ વસ્તુ.
જામી નય એમ કરે એવું ને તે; મેળવણી.

જામદાજી, ના. [સં.] જામદાજીનું
સંતાન તે; પરશુરામ. [સુતરાક કપડું.

જામદાની, સ્ત્રી. ઉચા વણાટનું

જામદાર, પુ. [ફા.] જામદાર-

ખાનાનો ઉપરી; ખબરચી; કોલીદાર.

જામદારખાણું, ન. [ફા.] જામદાર-
હિર, દામીના અને રોકડ વગેરે રાખવાનું
સ્થાન તે; તિલેરી; ભંડાર.

જામની, સ્ત્રી. [સં. જામિની]

સ્ત્રી. (૨) રાત્રિ.

જામખ, ન. જામખ [જાડ.

જામખી, સ્ત્રી. જામખડી; જામખનું

જામણ, કિ. અ. છુટાં છુટાં તરવાળું

એકત્ર થવું; સંઘટન થવું; મળવું થવું.

ખંધાણું; કરવું; જાગણું. (૨) બરોબર

ચાલી રહેવું; ખૂલ મચવું; ખીલવું. (૩)

ખંધાણું; કરવું. કિં પ્રગ થયો જામવો

=વેપાર સારી સ્થિતિએ પહોંચવો. જામી

જવું=ટપાટપી થવી; ચોંટવું.

જામાઈ, જામાઈ, [સં.] જામાઈ.

જામિની, સ્ત્રી. [સં. યામિની]

રાત્રિ, રાત્રી.

જામીન, પુ [ફા.] અમુક કામ
અમુક ન કરે તો તે કરી આપવાની
જોખમદારી થઈ તે વિશે કસુલત આપ-
નારો; ખોળાધર; જવાબદાર.

જામીનગીરી, સ્ત્રી જામીન તરીકે
કસુલત કરવી-આપવી તે; કોષ્ટની
જોખમદારી માથે લેવી ને, જવાબદારી.
(૨) વિશ્વાસ; ખાતરી

જામી, પુ [ફા.] પુરુષને પહેર-
વાનો હીંચણની બહુ નીચે સખી લગ-
ડતો રહે એવો ધેરદાર ટંગણો કે અંજ-
રખો; વરસાનને પહેરાવવાનો જરીનો
ટંગણો-અંજરખો; ધામો

જામનશીન, પુ. વાલીનારસ; વરો-
જ; કુટુંબના હકદાર પુરુષો

જામપત્રી, સ્ત્રી. [મં. જાતી-
પત્રી] જામકુળ ઉપરનું મુગધિદાર
છાહું; જામતરી; જામત્રી.

જામકુળી, ન. [સં. જાતીફલ]
સોપારી જેવડું પણ મુગધિદાર એક
ફળ એક તેલનો. [વડું; જળી.

જાયા, સ્ત્રી. [સં. જાયા] સ્ત્રી;
જાયા, વિ. [મં. જન] જ-
ન્મેલી; પુત્રી; દીકરી. [અચ્ચું.

જાચું, વિ. જન્મેલું; જન્મ્યું; છાહું;
જાચો, પુ. જન્મેલો; જન્મ્યો; છાહરો;
પુત્ર. માદીજાચો-જામ. સાસુ-જાચો-વર; પતિ.

જાર, સ્ત્રી. જુવાર. (૨) પુ [સં.] જે
પરપુરુષ સાથે જીવે પ્રીતિ હોય તે; આસક.
જારકર્મ, ન. [સં.] ધરાયાં સ્ત્રી

પુત્રે છાપે વહેવાર રાખયો તે; બિલવા
જારકર્મ, વિ. જારીનું કામ કો
નાર; બિલવારી. [જન્મેનું છાહું
જારજ, વિ. [સં.] બિલવાર
જારણ, ન. [સં. જુ] જાનર
થઈ જડુ તે; જાવડું થડું તે (૨) ખો-
લસ છાહું થઈ જાવ એવો જો તો વેક
પ્રથાન તે; મૂક; ચોટ.

જારકુ, ન. જારણ કરડું તે.
જારત, સ્ત્રી. મુસલમાનોમાં મરણને
ત્રીજો દિવસે કરવામાં આવતી ક્રિયા
જારકુશી, સ્ત્રી. જારકર્મ કરતા
બિલવારિણી. [બિલવા

જાચી, સ્ત્રી. જારકર્મ કરડું
જારી, અ. ચાહું રાર [યુક્તિપ્રસૂતિ
જારીપજારી, સ્ત્રી. હુમ્મ્યાઈ, ચાહપ
જારીવિલરી, સ્ત્રી. બિલવાર કરવે
અને વળી તેને કુપાવવા તે; જારકોશ

જાલ, સ્ત્રી. [સં. જાલ] જળી
(૨) છાહું. [(૨) અસહ્ય જાલમી
જાલમ, વિ. દૂર; તોડણ; નિર્દય
જાલમી, સ્ત્રી. જાલમપણું; દૂરતા, જાલમ
જાલિંદર, પુ. સાધુઓની એક ભાત
જાલી, વિ. દૂર; જાલમી.

જામક, વિ. જાદાર, જોખવા
રવાના કરવાનું. (૨) ના. મોકલેલી
મોકલવાની વસ્તુઓ તે. (૩) કપરે
જાલાર જામકે આપાવતે.

જાવકબારનીશી, સ્ત્રી. જાદાર જા
કાવક પત્રોની મોધપોથી.

જાવડલાવડ, અ. જેવડેવડ; તક-
વાદી; આહુ પાતણું; લાગો વખત છે
નહિ એવું. [નવા લગી

જાવત, અ. [મં. ચાવત]

જાવંતરી, સી. [સં. જાતી-
પચી] જાવડળ ઉપરની જાન,
એક ગરમ મશાણો.

જાવંતરી, સી. જાવંતરી

જાવરી, સી. ખચી જાવ એવું
ખાણું; મગની દાળની ખીચડી ફાળ-
લાતા-જાવરીની હાજરી.

જાવડું, વિ. દોહણું; જાવંતરી જાવ
એવું; ફાણજીવર [પાંદડાની સાદી.

જાવડી, સી. જાવડું; જાણુરીના

જાવડું, નિ. જાણું; દોહણું. (૨)
ના પાતળી રાખ; કાજળી,

જાવડું, જાવડું તે. (૨) જાવડું

જાવેદાન, વિ. નિરંતર નીચવા કરે
એવું; કાયમનું. (૨) નવી દુનિયા

જાવેદાની, સી. અનાદ્યંતતા, નિ-
ચયતા, નીચવાન કરે એવી સ્થિતિ તે

જાશક, અ. પુનઃ, જોઈએ તેટલું

જાશકિયાં, ન. બધો બધો થઈ રહે
એવું તે; પુનઃ થઈ પડવું તે [ફૂલવેવ.

જાસવેણ, સી. જાસુદ, જાસવંદ; એક

જાસુ, સી. જાસુદ; એક જાતની
ફૂલવેલ. 'જાસુદ' અને તેના ફૂલ.

જાસુદ, સી. એક જાતની ફૂલવેલ

જાસુદી, સી. જાસુદનો છાંય અથવા
વેલ તે.

જામુસ, પુ. [અ. જામુસ]

જાપા વેધે ફરી જાતમી લાવનારો ફત;
જાતમીદાર; જાપી જાપરો લાવનારો;
ચાર (૨) કાસદ; જાપર કે કામજ લઈ
જનાર લાવનાર; ખેપિયા; ટપાલી.

જાસુસી, સી. જાપી જાતમીઓ
લાવવાનું કામ તે, ચારકમ; ફતનું કામ તે
જામો, પુ. ધમજીના કામજ લાવવા.
જાસી મુજરનારો; મરણિયો. થઈ; પગર વિ-
ચાર્યુને તે કામ કરી નાખનારો, આતતાયી;
ખાસવિયો.

જાસી, [અ.] જીતમ; સખતાઈ;
જોરથી કામ કરાવડું તે; ખારીજીને કામ
હવે તે; જાજોરી કરવી તે. કિ પ્ર.
જાસી મુજરવી=જોરજીતમ કરવો; જ-
ખોતકાર કરવો [જોઈએ તે કરતાં વધારે.

જાસી, અ. જાસાદે; આતિશય;

જાસવંદ, સી. જાસુદનો રાખો અને
તેના ફૂલ તે.

જાહેર, વિ. [ફા. જાહિર]

કોઈથી જાનું નહિ એવું; સી કોઈ જાણે
જાહેર એવું; ખુલ્લું; પ્રકટ; જાહેર, જે જા-
ણવાની, જાણની ને વાપરવાની સીતે
ફટ હોય તે (૨) સાવંજનિક; પ્રવચીય.
કિ પ્ર. જાહેર થવું=જાણમાં આવવું.
જાહેર પડવું=જાણ થવું.

જાહેરખામર, સી. [અ.] એવી

ખામર કે જે સી લોકના જાણવા વાચ-
વામાં આવે તે; જાહેરત; સીના જાણ-
વામાં આવે એવી રીતે કોઈપણ એકાદી
ખાખવ બહાર પાડવી તે.

જાહેરનામું, ન. [ફા.] અમુક

ખાખત કરવી ન કરવી તે સંબંધી સૌ
લોક બહે એમ સર્વેને બધું કરવું તે;
દાંડી પિયત્રીને બહાવવું તે; ઢંઢેરા.
(૨) ચેતવણીનો લેખ. [કરવું તે.

નહેરાત, સી. નહેરખખર; નહેર
નહેરા, [ફા.] ઝટ તપી બધ
એવું; નહાલ; ઉમ; આપણું; કોથી.

નહેરા, જી. નસો

નહેરાજલાલી, સી. [ફા.
જલાલ] દખલખેઃ કાકાકા; પેલવ,
ગીરવ. (૨) રીસિ; આબાદી; પ્રમાણ;
વિભતિ; બેચર્ય.

નળી, સી. [સં. જાલ] મા-
છમાં વગેરેને પકડવાની દોરાની જે
ગ્રંથેલી બળી તે. છટા છટા તાંતણાવાળું
આણું વસ્ત્ર. (૨) ઝટ સમજતી રાક્ષય
એવી પકડવાની ધુમ્મિ; ફાંસો; સકંભો;
છટકું; પેચ (૩) ઝટ સમજતી નદિ એવી
રચના; કુટખાણ. (૪) આદી અવળી
ગોઠવેલી ધણી બાળતોનો સમૂહ; બરબો;
હાથ; પંડિ; સમુદાય. (૫) ભમરડાની
દોરી.

નળીક, પુ. બળ કરનારો. (૨)
નળવનરો. [બાળ; સાચવણી.

નળવણી, સી. નળવણું તે; સં-
નળવણું, કિ. સ. સંભાળીને રાખવું;
પાચવણું. (૨) દાનિ પહેલે નદિ તેમ
પર કરવું; લક્ષ રાખીને કરવું.

નળવાળિયું, ન. આણું કપડું;
લુંગ ઝીણું કપડું.

નળીવાળા, વિ. જેવું પોત કિત-
લિન્ન થઈ ગયું હોય એવું; નળી નથેડું;
નળવાળિયું. (૨) આજ વણાટું.

નળીમાંખરાં, ન. નળીં અને
ખંખરાં તે; એટલીજ સાથે શુંકાઈ ગયેલાં
ઝરડાં અને નળીવગેરેનો જે શુંકાકોતો.

નળીયું, ન. [સં. જાલક]
જેમાં સળિયા નાખેલા હોય એવી છો-
તમાં મૂકેલી નાની બારી; નળીયાળી
બારી. (૨) લાંબ અથવા ધાપામાંડું
નાનું બાકું; ધુમાડિયું. (૩) એક નળી
છાદવો. (જાળનાં પાંદડાંના રસ નાનાં
છાકરને પાથે હોય તે તેમની ધાવીમાં
કંની જે નળ બાજી હોય તે નીકળી
બધ છે.) (૪) વિ. નળીવાણું; આમ
બાકુંબાકુંવાળા વણાટું; નળીદાર.

નળીયો, પુ. કોઈમાં પહેરવાનું
એક નળીદાર ધરણું.

નળી, સી. [સં. જાલ]
વચમાં વચમાં અવકાશ રહેલો હેમ
એવી શુંકણી. (૨) સળિયાઓ ભરેલી
બારી. (૩) અમુક પ્રમાણથી મોડું હોય
તો પસાર થાય નદિ એવી તખતી.
(૪) વાહ; આક; આંતરો. (૫) ભમર-
ડાની દોરી. (૫) ગળણી.

નળીદાર, વિ. નળીવાણું; જેમાં
નળી પહેલી હોય એવું.

નળું, ન. એક ધીબ સાથે શુંકાઈ
બળીને બનેલું જે તે; નાના છાદવા જે
દાળમાં વગેરેનો ધણુંબણે તે; ડાળીનો.

સમૂહ. (૨) જાળીદાર પડ; જળ જેવી
ચુંચણ-રચના. (૩) કંદેળિયો અને તેની
જાતના છવડાએ લાજના તંતુઓની કંદેલી
ચુંચણી; ખાણું. (૪) જાંગની સપાટી
ઉપર આવડું પાવણું પડ; જરી. (૫)
કળિયા કંકાસપી કોઈને કામ સુઝવા દે
નહિ એવું તે. (૬) ફાંસો; પેચ; છડકું.
(૭) ચુંચ; ચુંચવણ. કિ. પ્ર. જાંગાં બાજવાં.
જાંગ, જુ. જાંધ.

જાંગડ, વિ. માત્ર જેવા દેખાડવાને
માટે અદબદ લીધેલું તે. (૨) અ. વાજનો
એવો અવાજ.

જાંગણો, પુ. ટાપીવાળો; ડુરોધિયન.
(૨) જાંગણનો રહેવાસી.

જાંગી, પુ. મોટું દોષ. જાંગી=મોટું.

જાંધ, સ્ત્રી. [સં.] કમર નીચેનો
પગનો માંસજળડો બાજ તે; જાંધા; સાયજ.

જાંધિયો, પુ. જાંગી ઢંકાય એવી
પહેરવાની ચડી; તંત્રિયો; લગેટ.

જાંબુ, ન. [સં. જામ્બુ]
જાંબુડાનું ફળ; પહેલાં ચોમાસામાં મળતો
લીલો મેવો. (૨) કાળો રવંબડો રંગ.
(૩) જાંબુસર તરફના એ જાતના બાલણે.

જાંબુક, ન. શિયાળ; જાંબુક.

જાંબુડી, સ્ત્રી. જાંબુનું તાનું ઝાડ.
(૨) બાળકતા હાથમાં આપવાનું એક રમ-
કડું; ધાવણી. (૩) વિ. જાંબુના જેવા રંગનું.

જાંબુડું, ન. જાંબુ

જાંબુડો, પુ. જાંબુનું મોટું ઝાડ.

(૨) જાંબુના જેવા કાળો રવંબડો રંગ તે.

જાંબુનદ, ન. [સં.] સોનું; સુવર્ણ.

જિંકર, સ્ત્રી. [અ.] છટર;

જેકાની બાળત ઉપર આમદ દર્શા કરવો
તે; હઠ. (૨) આછછ; કાલાવાલા. (૩)
તકરાર; ભાંજવડ; રકત્ર. (૪) પુ. વિવાહ
અને આમદની બાળત. (૫) દમ; છપ;
સરવ. કિં પ્ર. જિંકર કરવી=તકરાર કરી
કરીને ઢંકાવો આપવો. [હૈયું; દિલ.

જિગર, ન. [ફા.] કાળજી;

જિગીષા, સ્ત્રી. [સં.] છતવાની ઇચ્છા.

જિગીષુ, વિ. [સં.] છતવાની
ઇચ્છાવાળું. [વાણું.

જિઘાંસુ, વિ. [સં.] મરવાની ઇચ્છા

જિજ્ઞાસા, સ્ત્રી. [સં.] કંઈ પણ
જાણ લેવાની ને ઇચ્છા તે; બણવાની
આતુરતા; પૂચ્છા.

જિજ્ઞાસિત, વિ. [સં.] બણવા
માનેલું; પૂછેલું; વિચારેલું.

જિજ્ઞાસુ, વિ. [સં.] બણવાની
ઇચ્છાવાળું; પૂચ્છક; આતમજ્ઞાનની નેને
ઇચ્છા રહ્યા કરતી હોય તે.

જિત, વિ. [સં.] છતેલો; પરા-
જીત. રાષ્ટ્રની આગળ પાછળ નેડાતાં
જુદાજુદા અર્થ જતાવે છે. નિતકામ=
છતેલો છે કામ નેલે તે. અને કામ-
નિતકામથી છતાયેલો ને તે. (૨) સ્ત્રી.
જય; ફેતેલ. [એમ કરવું.

જિતાડવું, કિ. [સં.] જિતે

જિતેન્દ્રિય, વિ. [સં.] જિતેલી
છ ઇન્દ્રિયો નેલે તે; સંયમી.

જળતી ચામડી; ખેડિ આંચળ; લાડી.
(૫) બોલવું તે; બોલણ. કિં. ૫૦. અમ
કપડવી=દ્રવ્યની બોલવું. અમ કપડવી=
ખટુ લેવાત કરવું. અમ કપડવી=એ
સાર; મળે કહેવા મેંમાં અમ કપડવી=
મુંગા રહેવું. અમ કપડી યથા ભવી=બોલવાની
મંત્રિ. ૧૮૦ રહેવી; અવસાનની નિરાની
અમ ચત્રાવરી=ખટુ બોલ બોલ કરવું.
અમ બધ કરવી=નિરુત્તર બધાવી રેવું.
અમ કરીને મરી જવું=આપઘાત કરવો.
અમનો કુમો કરવો=કહી કહીને ઘાડી
જવું. અમના કરત કરવા=કચ્ચાર કર-
વાને મુરોની પડવી. અમ વાળવી=ચુદ્ધ
કચ્ચાર કરતાં શીખવું. ક. મ. અમન હોવી
=સાંત રહેવું. અમ લાંબી હોવી=વાચાજ
હોવું. અમની કપડાએ તેમ બોલવાની
કૃષ્ટતા; અમનું વચર અંકુરો લાલવું તે.
ચામડાની અમ=સમજાવવાનો અન્યથ છે
તેને મમે તેમ લાલવા રેવા નહિ અમને
દેરવે=મોડે. અમે સરસ્વતી=બોલવાની
બાહોશી અને ચતુરાઈ. અમે કાંઠા
વાગવા=માહું બોલવું. કહે. અમમાં
ગોળ ને અમમા બેર=અમને લીધે સારું
અને અમને લીધે માહું અને છે

અક્ષરી, સ્ત્રી. [સં. જિહ્વા] અક્ષ.

અક્ષલડી, સ્ત્રી. અક્ષ. (કવિતામાં)

અક્ષાન્તેળી, સ્ત્રી. વચ્ચાર; વાદ;

બોલાબોલી; વિવાદ. [અપરચ્છદ્યુત્ત.

અક્ષાણું, વિ. જુડું; તકાવે; ખતબ.

અક્ષી, સ્ત્રી. અક્ષના આકારનો

વહાણનો મોઢાનો આકાર તે; વહાણની
અક્ષી. (૨.) દેશી વહાણોમાના મધ્ય
સદમાને વચ્ચેના સદ તે (૩) પાતળી
ચપડી અક્ષી જેવું જે તે. (૪) અમ
કપડની કવ કપારવાની ધાતુની પડી.

અમૃત, પુ. [સં.] મેધ; વરસાદ.

(૨) પર્વત.

અમૃત, વિ. [સં. જીર્ણ] જીવું

જમને દસાથ મયેલું; જીવું.

અમૃત, કિ. મ. [સં. જીર્ણ]

અમૃત કરવું; પચવણું (૨) મદલુ કહેલી
વસ્તુનું ચાલ્ય રીતે પાવણ કરવું; સંખિનું.

અમૃત, કિ. અ. ધારણ મયેલું
સંખાનું. (૨) પચાડું.

અમૃત, વિ. વરસાદથીજ એમાં
પાક થાય છે એવી લગ્નિત તે; અમૃત.

અમૃત, સ્ત્રી. શ્રીજ્ઞા દાણાની
કોરની એક ભા.

અમૃત, વિ. અમૃતની વાસનાનું.

(૨) અમૃત.

અમૃત, ન. [સં. જીર્ણ]

વરિયાળીની બનનાં સુગંધિવાળાં બિયા;
એક ભવનો મગાસો

અમૃત, વિ. [સં. જીર્ણ] ખળ-

ભળી મયેલું; જીવું; પસાથ મયેલું

અમૃતા, સ્ત્રી. [સં.] અમૃત; જીવાણું.

અર્થોદ્ધાર, પુ. [સં.] જીના-ખળ-
ભળી મયેલા જાંબકામનો ઉદ્ધાર કરવા
તે; સમારવું તે; મશામલ; સારોદ્ધાર.

જિન, પુ. [સં.] અર્દિત; શુદ્ધ.
જિનેશ્વર, પુ. શુદ્ધ ભગવાન; વિષ્ણુ
ભગવાન; જૈન ધર્મના ઉદ્ધેત્ર.

જિન્નસ, નુ. વાણી.

જિમ, અ. જેમ. (કવિનામાં)

જિયાવર, સી. [જ.] આનંદ
ખાતર બોજન આપવું તથા ચમન કરા-
વવી તે; ઉત્તણી; મિજબાની; ભક્ત.
જિયાવર, [સં. જાયાવર]

કન્યાનો વર. (૨) સુભાગી વર.

જિયો, અ. (જો) - ધાતુ. જોવા
અને સુખી રહો, જોવા અર્થનો ઉદ્દેશ્ય.

જિરાફ, ન. આફ્રિકાનાં જંગલોમાં
ચર્ચે રોજની ભવનું એક જનાવર.

જિષ્ણુ, પુ. વિષ્ણુ ભગવાન; પરમેશ્વર

જિહ્વા, સી. [સં.] જીભ; જીભડી.

જિહ્વાગ્રે, અ. [સં.] જીભની
અણી ઉપર હોય તેમ; મોઢે; પાઠે.

જી, સી. માતા; બા; માતાજી.

જી, અ. હુંકારનો માનસરો હૃદયર;

હાં, હા; આ રહ્યો; વાર, વખેરે ખતા-

વનારો ઉદ્દેશ્ય. (૨) વડીલનું બહુ માન

ખતાવવા સાર શબ્દની આગળ લેવાનો

પ્રત્યય. :- પિતાજી. શબ્દની આગળ માન

દેખાડવાને લેવાનો આગમ. :- જીકા; જી

કામા. (૩) સાસરિયાની સમક્ષ દે-

ખાડનારો પ્રત્યય. :- કાકાજી; મામાજી.

૧. પ્ર. જીવજીવિનયથી અધીન રહેવું તે.

જી, સી. જક; હક; જીહ.

જી, સ. ઉચું કરીને ધજ-

જી. (૨) વપાડીને અંદર નાંખી દેવું
હોમાવવું. (૩) દરારવું; પગાડી નાખવું

જીકાર, પુ. જી, જી, એમ વિરે-
બેર બોલવું તે.

જીજી, સી. જી; બા; માતાજી. (૧)

મોઢાં મા; હાં; નાની. [મોઢી બહેન

જીજીમા, સી. મોઢી નણંદ; વસ્ત્રી

જીજીમા, સી. ધરડીમા; હાં; નાની;

વડિયાઈ. [બાપ; અણે.

જીજી, પુ. હાલો; બાપનો કે માનો

જીતવું, કિ. સ. [સં. જિત

સત્તુની સામે સ્વયં; સામને હરાવવો.

જીહ, સી. [ફા.] જીહ; હાં.

જક; વજાર. [હાંકું

જીહી, વિ. જીહ કરનાર; આગ્રહી;

જીન, પુ. મરીને ભૂત ધણેલો મુસ-

લમાન; ખવીસ. (૨) [અં.] યોગીની

પીઠપર મુકવાનું ચામડાનું સાજ. (૩)

કપાસ લોદવાનું ચંત્ર.

જીનો, પુ. હાદરબારી; હાંકો; હાંકો-

વાળી નીસરણી.

જીભ, સી. [સં. જિહ્વા]

પ્રાણીઓના મોંમનિ એક માંસદ અવ-

યવ; જિહ્વા. (આ અવયવથી પ્રાણીઓ

મોંમાં ચલાતા ખોસકને સહેરે છે, ચાલી

શકે છે અને અવાજ બારી બોલી શકે

છે. (૨) કાઠ અવલસની વચ્ચે આમ

તેમ હાલી શકે એવા લવણનો દંડો કે

પટ્ટી તે. (૩) બહાર નીકળેલી ચપડી

અણી; કપ્પ. (૪) પ્રાણીના ગળીર ઉપર

અભડતી નામડી; ખેડિ અંત્યવ; લાગી
(૧) ખોલવું તે; ખાપણ. કિં. પ્ર. ૭૪
અભડવી=ખટવી ખોલવું. અમ કઢાવવી=
અદુ દેરાન કરવું. અમ હઠાવવી=ખે
સાર; ગાદ હણવા. મોંમાં અમ ધાવવી=
મુંજા રહેવું. અમ દુંડી ચાવવી=ખોલવાની
મીઠી નવી રહેવી; અવસાનની નિરાની.
અમ ચણાવવી=અદુ ખોલ ખેલ કરવું.
અમ બાધ કરવી=નિરતર બનાવી રેવું.
અમ ફરદીને મરી જવું=ખાપણાત કરવો.
અમનો કુદા કરવો=કહી કહીને ધાકી
જવું. અમના કંડકા કરવા= હચ્ચાર કર-
વાને મુશ્કેલી પડવી. અમ પાળવી=શુદ્ધ
હચ્ચાર કરતાં રીખવું. ૩. પ્ર. અમન હોવી
=શાંત રહેવું. અમ લાંબી હોવી=નાવાળ
હોવું. અમની છટ=અમે તેમ ખોલવાની
શૃંષ્ટતા; અમનું વગર અંકુરો હાલવું તે.
આમડાની અમ=સમજ વગરનો અવયવ છે
તેને ગમે તેમ હાલવા દેવા નહિ અમને
ઠેરવે=મોઢે. અમે સરસ્વતી=ખોલવાની
બાહોશી અને ચતુરાઈ. અમે કાંઠા
વાગવા=માહું 'ખોલવું'. કહે ૦ અમમાં
ગોળ ને અમમાં ઝેર=અમને લીધે સારું
અને અમને લીધે માહું બને છે.

અભડી, સીં [સં. જિહ્વા] અભ.

અભલડી, સીં ૦ અભ. (કવિતામાં)

અભાળેળી, સીં ૦ તકરાર; વાદ;

અભાળેલી; વિવાદ. [અપ્રગટ્યુક્ત.

અભાણું; વિ. બુંદું; નકારું; ખસખ.

અભી, સી. અભના આધરનો

વહાણના મોઢાનો આધાર તે; વહાણની
અણી. (૨) દેશી વહાણોમાંના ત્રણ
સડમાંનો વચ્ચો સડ તે. (૩) પાતળી
ચપટી અણી જેવું જે તે. (૪) અમ
ઉપરની કંઠ ઉતારવાની ધાતુની પટ્ટી.

અમત, પુ. [સં.] મેધ; વરસાદ.
(૨) પવંત.

અમણ, વિ. [સં. જીર્ણ] જુનું
અને ધસાધ ગયેલું; જુનું.

અમરડું, કિ. સ. [સં. જીર્ણ]
અણું કરવું; પચવડું. (૨) મદલ કરેલી
વસ્તુનું યોગ્ય રીતે ધારણ કરવું; સંખનું.

અમરણું; કિ. અ. ધારણ થવું;
સંખાવું. (૨) પચાવું.

અમરણ, વિ. વરસાદથીજ નેમાં
પાક થાય છે એવી જમીન તે; જરાવત.

અમરસાળ, સી. ગ્રીષ્મા દાણાની
ડોરની એક ભાવ.

અમરિયું, વિ. અમરેલી વાસવાણું.
(૨) અરે બરેલું.

અરું, ન. [સં. જીરફ]
નરિકાળીની નરતાં મુગંધિવાળાં બિયાં;
એક ભવનો મગાલો.

અણું, વિ. [સં. જીર્ણ] ખળ-
બળી ગયેલું; જુનું; ધસાધ ગયેલું.

અણુંતા, સી. [સં.] અણુંપણું;
જુનાપણું.

અર્થોદ્ધાર, પુ. [સં.] જુના-ખળ-
બળી ગયેલા બાંધકામનો ઉદ્ધાર કરવો
તે; સંભારવું તે; મરામત; સારાદાર.

શ્રુત્યમે, અ. અતિરાય અપીન હોય
એમ; હાજરાહાજુર; તાજે. (૨) પાસે-
દોર; સીધુંસડાડ.

શ્રુત્યો, પુ. [અં. જિહ્વા]
દેશની વ્યવસ્થા કરવા માટે પાડેલા
ભાગોમાંનો એકાદ ભાગ તે; પ્રાત; મુલક.
(૨) શહેરના વિભાગોમાંનો એકાદ તે; તત્તો;
મહોલ્લો. (૩) અમલ ચલાવવા નેટલો
પ્રદેશ; વલીવડનું કામ કરવાનો વિભાગ.
(૪) જે ત્રણ રામના મિત્રશુધી બનતો
ને કાળ તે; મિત્રરાગ.

શ્રુત્ય, પુ [સં.] દેહધારીઓમાં
જણાવું ને ચૈતન્ય તે; પ્રાણીઓમાં રહેલું
કર્મ અને જ્ઞાનની ઉદ્વિધોનું પ્રેરકતત્ત્વ;
પ્રાણ; અણુ; આત્મા; ઉચ્ચરાંસ. (૨)
ચૈતન્ય જેની સાથે મળીને પ્રતીત થાય
છે તે; દેહને નામે ઓળખાતો પદાર્થ; ચૈત-
ન્યવાળો પદાર્થ તે; દેહી; પ્રાણી. (૩)
જેની ઉપર પ્રાણીનો શ્રવણ આધાર હોય
તે; શુભશનનાં સાધન તે. (૪) નાનું
ક્ષુદ્ર પ્રાણી તે; જંતુ. (૫) વસ્તુમાં
રહેલો મુખ્ય શુભ; રક્તિ; તેજ; ધર્મ;
રસ; દમ; બળ. (૬) લક્ષ; જ્ઞાન. (૭)
ગંભીર; સારાસાર વિચારશક્તિ; આંતરંગી;
અંતઃકરણ. (૮) પુંછ; દોલત; પૈસો.
(૯) ઇચ્છા; લાલ; મરજ. (૧૦) નજર.
૨. પ્ર. એકશ્રવણ યજુ=મળતા યજુ;
મહું; એકલિ યજુ. (૨) શ્રવણ
અર્થે યજુ જવો=આતુર બની
દરખાઈ જવું. (૩) શ્રવ

આપવો=મન લગાડીને કામ કરવું; આપ-
વાત કરવા તત્પર થવું. (૪) શ્રવ આપવો
=સશ્રવણ થવું; નિરાંત વળવી. (૫) શ્રવ
ઉદ્વિધો=એકાએક ગમતાર્થ શુન્ય પડી
જવું. (૬) શ્રવ ઉપર આવવું=આપવાત
કરવા તેવાર થવું; શ્રવના જોખમની પાસું
દરકાર નહિ કરવી. (૭) શ્રવ ઉદ્વિધો થવો
=ચિંતાતુર બનવું. (૮) શ્રવ ખાઈ જવો
=પાછળ લાગવું; સુતાવડું. (૯) શ્રવ
ખાઈ થવો=નારાજ થવું. (૧૦) શ્રવ
મતે જવો=સહમતિ થવી. (૧૧) શ્રવ
પાડવો=મન દધીને કામ કરવું. (૧૨)
શ્રવ ચલાવવો=દિશ્મત કરવી. (૧૩)
શ્રવ ચક્રોળે ચડવો=શ્રમિત થવું. (૧૪)
શ્રવ જવો=મરણ જેવું દુઃખ લાગવું.
(૧૫) શ્રવ જોવો=ચરીક્ષા કરવી. (૧૬)
શ્રવ ઓછો ન રહેવો=મન ઉપરનો
અંકુશ જતો રહેવો. (૧૭) શ્રવ ઠાંટો
પડવો=સંતોષ વળવો. (૧૮) શ્રવ ટંગાઈ
રહેવો=આતુર રહેવું. (૧૯) શ્રવ હુડો
થવો=કંજુસ થવું. (૨૦) શ્રવ કરવો=
નિરાંત વળવી. (૨૧) શ્રવ કેશાંત્રે ન
રહેવો=ચિત્ત બમી જવું. (૨૨) શ્રવ
ઝોળાવો=ગમતાર્થ. (૨૩) શ્રવ તલપાપડ
થવો=બહુ આતુર થવું. (૨૪) શ્રવ તલ-
સવો=અભિલાષ થયા કરવો. (૨૫) શ્રવ
તાળવે ટિંગાવો=પોલી ચિંતામાં રહેવું.
(૨૬) શ્રવ તોડવો=આડર રહેવું; બહુ
મહેનત કરવી. (૨૭) શ્રવ થવો=પુંછ
થવી. (૨૮) શ્રવથી મારવું=કાર મારવું.
(૨૯) શ્રવથી જવું=પોતાનો શ્રવ ખોવો.

(૩૦) અવ દર્શને=મન લગાડીને. (૩૧) અવ દાઢવો=મન બળવું. (૩૨) અવ ધરપવો=સ્વસ્થ થવું. (૩૩) અવ નીલ્લા જવો=ધણું ડુંખ થવું. (૩૪) અવના સમ=જાતના સોજન. (૩૫) અવનો વર-વ્યો=સંતાપ્યા કરે એવો. (૩૬) અવપર બેસવું=ઢંઢપી માગવું. (૩૭) અવ પશીકે બપાઈ જવો=ખરાબ પરિણામના કાચની બદુ બારે અસર થવી. (૩૮) અવ રૂવો=સરીરે અસુખ થવું. (૩૯) અવ બળવો=ચિંતા થવી. (૪૦) અવ બાળવો=ચિંતા કરવી. (૪૧) અવ બેસવો=મનની એક-કરતા થવી. (૪૨) અવ બગાડવો=ખરાબ દાનત કરવી. (૪૩) અવ ભરાઈ રહેવો=અભિલાષ રહેવો. (૪૪) અવ મળવો=મૈત્રી બંધાવી. (૪૫) અવમાં અવ આપવો=શાંતિ વાજવી (૪૬) અવ માને નહિ=મન કબુલ કરે નહિ. (૪૭) અવ મોટો કરવો=કદાર થવું. (૪૮) અવ રહી જવો=માવના રહી જવી. (૪૯) અવ રાખવો=કાળજી રાખવી. (૫૦) અવ લઈને નાસવું=મરણનો કાચભેઈને નાસવું. (૫૧) અવ લાગવો=ધ્યાન લાગવું. (૫૨) અવ દેવો=મારી નાખવું; રચવું. (૫૩) અવ લણુક લણુક ચવો=હૃદયમાં મોટી ચિંતા રહ્યા કરવી. (૫૪) અવ નહિ માનવો=મન પ્રસન્ન ન થવું. (૫૫) દોતે અવ આવવો=મરણાંત સંકટ આવી પડવું.

અવતંત, ન. જુ. અવતંતું.

અવતંતું, ન. [સં.] નાના ચોથા

કીડા તે; અવસમૂહ. (૨) એરઝંઝર, વીંછીકૂંછી, કે એવાંજ ખીન નાનાં એરી પ્રાણી તે. (૩) કોઈપણ જાતનાં સાધારણ પ્રાણીઓ તે.

અવજાન, વિ. [ફા.] અવ ને પ્રાણના જેવું વહાવું; અત્યંત પ્રિય; પ્રિય પ્રાણ. [કવિતામાં.]

અવડલો, પુ. અવ; આત્મા; પ્રાણ.

અવડો, પુ. અવ. (૨) કીડો.

અવતલગત, અ. એવે ને જાગે ત્યાં સુધી. [અવ; અવાત.

અવડું, ન. સૂકું અવ; નાનો ગરીબ

અવણુ, ન. અવન. (૨) અવને આધાર આપનાર એવો તે; અવનાધાર; પતિ; ધણી. (૩) શીકુણને માટે ગોપિ-કાવ્યોએ થોભેલો પ્રધાંય. ('અવણુજ' એમ પણ વપરાય છે.)

અવતચરા, સ્ત્રી. [સં. જીવિ-તન્ચર્યા] અવતાંજ મરણોત્તર ક્રિયાઓ કરવી તે.

અવતદાન, ન. [સં. જીવિત-દાન] કોઈને અવતું રાખવું કે રખા-વવું તે; મરણમાંથી બચાવી લેવું તે; અવનવું દાન તે.

અવતર, ન. અંદગીનો કાળ તે; આયુષ્ય કાળ; અંદગી; અવન; જન્મારો; કાલ. (૨) અવતાર; મનખો. (૩) અવતું તે.

અવતું, વિ. અવવાણું; અવન જેનામાં હોય તે; અવધાર; હાથવંચાદતું. (૨) અવણુનો જેમાં સંચાર હોય એવું;

સમય. (ભુગ્ભુગ છે. કુલ ૪૮૦૦ વર્ષનો, ૧૦૦૦ વર્ષનો, ૩૬૦૦ વર્ષનો, ૬૫૫૨ ૨૪૦૦ વર્ષનો અને કલિ ૧૨૦૦ વર્ષનો મહાકાલ છે.) (૨) ચારની સંખ્યા.

ભુગ્ભુગ, અ. ભુગ્ભુગ; ભુદે ભુદે સમે. (૨) જન્મ; અવતાર; ધણા સાંખ્યા વખત લગી; ધણા ભુગો સુધી.

ભુગ્ભુગ, ન. ભુગ્ભુગ. (૨) વિ. ભુગ્ભુગ રમનાર; સંદોરિયું.

ભુગ્ભુગ, ન. ભુગ્ભુગ; સદો; નરજીવ હપર આધાર રાખી હારજીવની રમત રમવી તે.

ભુગ્ભુગ, ઓ. [સં. યુક્તિ] ભુક્તિ; કળા; યુક્તિ. (૨) ખેલ; મપંચ; કાવ. (૩) વિ. ભેડેલું હોવ એવું. (૪) માફક; અનુકૂળ. [તદ્દનીર.

ભુગ્ભુગ, ઓ. [સં. યુક્તિ] કળા; ભુગ્ભુગ, વિ. [સં. યુક્ત] બંધ બેસવું; ધટિવ; યોગ્ય; રોલે એવું; તરફ; માફક.

ભુગ્ભુગ, ઓ. જન્મદંબા.

ભુગ્ભુગ, પુ. જન્મદંબા.

ભુગ્ભુગ, ન. [સં. યુગવલ] સમય; સમયને લઈને જે અસરો થાય તે.

ભુગ્ભુગ, ન. [સં. યુગ] ભેડ; ભેડું.

ભુગ્ભુગ, ન. [સં. યુગ] ભેડ; ભેડું. ભુગ્ભુગ સ્વરૂપ=જે જાણી ભેગી પ્રતિભા વધે તે. :-વાધાદંબ; નરનારાયણ.

ભુગ્ભુગ, ન. જે બાળકની ભેડ; જે તરફ ભુગ્ભુગની ભેડ; ભુગ્ભુગ

દંપતી. (૨) દંપતી બજાવે; જે બાઈ-ઓની ભેડ તે.

ભુગ્ભુગ, [સં. યુગ] અમુક સરતે હારજીવની બાજુ ખેલવી તે; ઘટ; ભુગ્ભુગ; સદો. કિ. પ્ર. ભુગ્ભુગ ખેલવો=વૃત રમવું. ભુગ્ભુગ રમવો= હાર-જીવની બાજુ રમવી.

ભુગ્ભુગ, વિ. ભુગ્ભુગ રમનાર; ભુ-જિથો. (૨) ભુગ્ભુગનો ધંધો કળા તે. (૩) ભુગ્ભુગપણું.

ભુગ્ભુગ, સી. [સં.] નિન્દા. (૨) ચીતરી થઈ એવું તે; ભેડું કે સાંભળવું મને નહિ એવું તે.

ભુગ્ભુગ, વિ. [સં.] નિન્દિત. (૨) કંડાળો આપે એવું.

ભુગ્ભુગ, અ. એક પછી એક આ-પતા ભુગોમાં; હરદંબેસ. [તર; સંદેવ.

ભુગ્ભુગ, અ. હરદંબેસ; નિરં-

ભુગ્ભુગ, ન. [સં. યુગ] ભેડ; ભેડું.

ભુગ્ભુગ, વિ. ભેડું; ભેડું; ભેડું; ભેડું; અલગ; ન્યારું.

ભુગ્ભુગ, વિ. નહવું; માલવગરનું.

ભુગ્ભુગ, સી. ભુગ્ભુગ; અસત્ય જો-લવું તે; ભુગ્ભુગ તે. [અસત્યવાદી.

ભુગ્ભુગ, વિ. ભુગ્ભુગ; ભુગ્ભુગ બોલનાર;

ભુગ્ભુગ, ન. ભેડું; કંડામણ. (૨)

પુ. ભગાઈમાં એકદંબ પછી સમયોચિત બોલનારો માણસ તે; રંગલો; મસ્કરો.

ભુગ્ભુગ, ન. ભેડું. (૨) તરફ; કળા; જાણ.

જુલબોહું, વિ. જે વારંવાર જુલું
બોધતો હોય તે; અસત્ય બોધનાર.

જુલેજુલે, અ. ખોટાખોટું; જુલ સામે
જુલું એમ; નરદમ-સાથ જુલું તે.

જુલું, વિ. અસત્ય; ખોટું; મિથ્યા;
અનૃત. (૨) કલ્પિત; બનાવટી. (૩)
ઝૂલું; અજૂલું; જૂઠું; ખોટું; અશુભિ;
અપવિત્ર. (૫) ના. જુલણું; લખાડી.
(૪) ટોંગ. (૫) બાદલું; નહિ અસહ.

જુલો, વિ. જુલું બોધનારો.
જુલો, સ્ત્રી. [સં. યુજ] સાથે
બાધેલા રેસા વગેરે તે.

જુલો, પુ. [સં. યુજ] ધણી વ-
સ્તુઓ સાથે બાંધીને બનાવેલો જે જત્યો
તે; કુમખું; સમૂહ. (૨) વાળને એકા
કરીને બાંધવા તે; જૂલું; જટાજૂલું; અં-
બોડો. (૩) પુખો. [જેઠેલું.

જુત, વિ. [સં. યુત] વાણું. (૨)

જુતિયાં, ન. જુનાં ખાસડાં; પગ-
રખાં. (૨) સખત કપડો દેવો તે; ટપકાં;
મહેણાં; ટોણાં. ૩. પ્ર. જાતને માથે જુતિયું
=જાતજ હલકી છે, એવો અર્થ બતાવે છે.

જુતી, સ્ત્રી. પગરખી; પેનાર; સ્ત્રી-
ઓને પહેરવાની મોજડીઓ તે.

જુતીઓર, વિ. ખાસડાંખાઈ; નડોર;
નિર્લજ્જ. (૨) જ્યારે ખાસડાં પહે
ત્યારેજ સમજે એવું.

જુતું, ન. ખાસડું; પગરખું. (૨)
અપમાન સાથે નકાર કરવો. તે. કિ. પ્ર.
કપડો મળવો. જુલું મારવું=ખાસડું

મારવું; વચ્ચકરીને કાઢી મૂકવું. ૩. પ્ર.
જુતે મારી=જુતા બગેબર=ખાસડાને તોલે.

જુથ, ન. [સં. યુથ] ભૂથ; ટાણું.
જુથડું, ન. ધણી વસ્તુઓનો જત્યો;
ભૂથ; ટાણું. [સમુદાયનો જમાવ.

જુથેજુથ, ન. ટાળેટાળાં; મોટા
જુદાર્થ, સ્ત્રી. જુદાપણું.

જુદામોરી, સ્ત્રી. જુદાપણું; જુદાર્થ.
જુદાપણું, ન. જુદાર્થ.

જુડું, વિ. [ફા. જુદ] વેગળું;
પૃથક; ભિન્ન; નહિ સંબંધવાળું; અલગ;
નોખું; નિસળું.

જુધ, ન. [સં. યુધ] જુધ્ધ;
સંઘ્રમ; લડાઈ. (૨) મારામારી; વઢવાંડ.
કિ. પ્ર. જુધ મચાવવું=ધિંગાણું કરવું.

જુનવટ, સ્ત્રી. જુનાપણું.

જુનું, વિ. [સં. જીર્ણ] વપ-
ચાયેલું; જૂથું. (૨) નહિ તાજું; આ-
નવા જમાનાનું; પૂર્વનું; આગલું. ૩. પ્ર.
જુના જમાનાનું=આગલા વખતનું. જુનો
પાપી=ધણા લાંબા વખતથી પાપકર્મ
કરતો રહેલો હોય એવો. જુનો મિત્ર=
બાલમિત્ર. જુના વિચાર=અસહ ધરદાંના
જેવા જે વિચારો તે. જુનું વેર=આગલું
વેર. કહેવું જુની આંખે નવા ટમાસા=
ધરડાંએ જુવાનિયાંની રીતસાવના ઢંગ
રંગ એવા તે. જુનું તે સૂનું=જે આગલા
વખતનું છે તે સોના જેવું સારું છે.

જુનુંખખ, વિ. બહુજ જુનું; જૂથું
થઈ ગયેલું હોય એવું.

જુનુંપુરાણું, વિ. જુનું અને ઘણા
વખતનું; વપરાયેલું; ફરવુંદરું હોય એવું.

જુખાન, સ્ત્રી. [ફા.] જીભ; જીભાન;
જખાન. (૨) બાલી.

જુખાની, સ્ત્રી [ફા.] જીભની બા-
લીને જણાવેલી હકીકત તે; જખાની; સાક્ષી.

જુખાં, સ્ત્રી. જુખાન.

જુખીલી, સ્ત્રી. [અં.] હરખનો
હત્તવ તે; પચિરા કે પચાસમા વર્ષનો
હત્તવ તે. (જીવનનાં પચિરા વર્ષ પુરાં થતા
કરવામાં આવતા હત્તવને 'સિદ્ધવર
જુખીલી', પચાસ વર્ષના હત્તવને 'ગો-
દગ્ન જુખીલી' અને સાઠ વર્ષના હત્તવને
'ડાયમંડ જુખીલી' એમ ઇંગ્લેજમાં
કહેવામાં આવે છે.)

જુમખું, ન જુ જુમખું.

જુમકો, પુ. [અ. જુમલ] જુદી
જુદી ધણી રકમો મળીને થયેલી એક સંખ્યા
તે; ધણી રકમોનો સામટો સરવાળો તે.

જુમમસજિદ, સ્ત્રી. [અ.] બંદગી
કરવાની મોટી મસજિદ તે; મુસલમાનોનું
નમાજ પઢવાનું સ્થાન.

જુમેરાત, સ્ત્રી. ગુરવારની રાત, જે
દિવસે બધા મુસલમાનો સાથે મળીને
નમાજ પઢે છે; મોટી બંદગીનો દિવસ.

જુમો, પુ. [અ. જુમ્મ] અમુક
કાગકાગની જે તમામ જોખમદારી તે;
વિશ્વાસના ધર્માર્થ પરિણામનો
બાર તે.

જુરત, સ્ત્રી. [અ.] દિગ્મત; ધેવં;

ઘાટી ચલાવવી તે. [દિગ્મત-

જુરિયત, સ્ત્રી. [અ.] જુરત;

જુલમ, પુ. [અ.] સામા માણ-

સને સંતાવવો તે; ન સહેવાય એવું દુઃખ
દેવું તે; જખરજસ્તી; સખતાઈ; ખખટાર;
જોરાવરી; જળજોરી. (૨) સત્તાનો દોર
ચલાવવો તે; અન્યાય; અધમ.

જુલમગાર, વિ. જુલમ કરનાર;
જુલમી [રવો તે.

જુલમાર, પુ. જુલમ; જુલમ મુલ-

જુલમી, વિ. જુલમગાર; જુલમ
કરનાર (૨) કૂર; નિર્દય હોર. (૩)
એમાં જુલમ ચાલતો હોય એવું

જુલમી, પુ. [અં.] ખ્રિસ્તી વરસ-
નો સાતમો મહિનો.

જુલાય, પુ. જુલાબ; વિચ્ચન.

જુલાખ, પુ. [અ.] જાડા થાય
એવી દવા તે; રેય. (૨) દસ્ત; જાડા
થવા તે. કિ. પ્ર. જુલાખ આપવો=જાડો
થાય એવી દવા આપવી; દમ દેવો.

જુલકાં, ન. વાજનાં ગુંદળાં; લટિયાં.
જુલકાં રાખવાં=વાજના ગુંદળાં રાખવાં.

જુવતી, સ્ત્રી. [મં. યુવતી]
જુવાન સ્ત્રી; નારી.

જુવંતી, સ્ત્રી. [સં.] જુવાન સ્ત્રી.

જુવમ, પુ. છૂત; જુમાર રમવો તે.

જુવાખાનું, ન. જુવા હોય એવું
સ્થળ; દોરનો તબેલો. (૨) જુમારખાનું

જુવાજોર, વિ. જુમારી; છૂત રમનાર.

જુવાન, વિ. [સં.] ૧ સો-

બધી .. ૨૧૭

સંપૂર્ણ ખીલવણીની હાલતે પહેંચેલું;
તરણ; જવાન; ખીલેલું; ઉમરેઆવેલું (૨)
નવાજોસવાણું; સ્થિરવિચારનું નહિ એવું

જુવાનજોધ, વિ. કારજુવાન; વન
મનથી મગ્નહૃત ને ઉત્સાહવાણું.

જુવાની, સ્ત્રી. શરીર ખીલી રહે
એવી જે અવસ્થા તે; તરણાવસ્થા;
જોખન. (૨) યુવાવસ્થાનો વખત તે.
કહેવું જુવાની તે દિવાની=તરણાવસ્થા
દિવાના-ગાંડપણ જેવી છે.

જુધાર, સ્ત્રી. એક ધાન્ય; જર

જુવારા, પુ. [સં. યવસ]
ધાન્યના નાના નાના નવા ફણા; જવારા.
જુવારી, પુ જુગાર ખેલનારો; જુઘારી.

જુવાઈ, ન. મુખ્ય ધગથી જુદા
પડીને માંડેલું જુડું ધર

જુવાળ, પુ. દરિયાના પાણીનો
ચડાવો તે; કસતી. (ચંદ્રના આકર્ષણથી
સમુદ્રનું પાણી પ્રતિદિન જે વાર ચડ
ઉતર થાય છે. એ રીતે પાણી ચડે છે
તેને જુવાળ કહે છે.) [જુગાર

જુધું, ન. [સં. ઘૂત] જુમકું;

જુવો, પુ. [સં. યુવા] ઘેરના
શરીર ઉપર થતી જૂ.

જુસરી, સ્ત્રી. [સં. યુજ]
બળદની ખાંધ ઉપર રહેતો માથે વગેરે-
નો આગસો લાગ; ધુંસરી.

જુસ્સો, પુ. [સં. જુસ્સ]
લાગણીનો ઉઠાણો; ઉત્કેરણી; મનોવિકાર.

જુહાર, જુવાર, પુ. શ્રાવક અને
વલ્લિકોમાં એક જીભને મળતાં વિવેકથી
'વંદન' ને ઠેકાણે વપરાતો વિનયોદ્ગાર;
સલામ; નમસ્કાર. જુહાર પટોળાં=સારાં
વસ્ત્ર પહેરીને આશીર્વાદ લેવાને જે નમન
કરતું તે. [તે; બળતેરી; ઉદ્ઘતતા

જુગાર્થ, સ્ત્રી. જુગારી રીતે વર્તવું

જુગો, પુ. જળદો માણસ; ઉદ્ધત;
લડાયક જુસ્સાનો કિંગ્મો માણસ

જુફુ, કિ. અ બેડા બેડા ઉંધકું
ને બેડાં ખાવાં [મહેનત.

જુબેશ, (ફ) તકરાર; ચર્ચા;

જુ, સ્ત્રી. [સં. યુવા] પર-
સેવાની ચંદ્રીને લીધે વાળમાં અને
સુમણમાં થતો એક છત્તો ટવ (જૂ જે
જાતની થાય છે. એક કાળી ને ખીજીધોળી) .

જૂઈ, સ્ત્રી. એક જાતની ફૂલવેલ.

જૂજ, વિ. બહુ યોદ્ધું; જરા. (૨)
હલકું; વિસાતવગરનું. [લગાં ભિન્ન.

જૂજણું, વિ. જુદું; નોખું; અ-

જૂટ, ન. [સં.] લટનો સમૂહ;

જુડો:—જાડોડો.

જૂલ, ન. બળદની લેટ

જૂલણું, કિ. સ. લેડકું:—ગાડું જૂલું.

જૂથ, ન. [સં.] ટોળું; કારવો; જાથો.

જૂન, પુ. [સં.] ખ્રિસ્તી વરસનો
છઠ્ઠો મહિનો. [ઉત્સાહ; જોમ

જૂમ, સ્ત્રી. કામ કરવાનો અતિશય

જે, પુ. [સં. જય] જય; જીત.

(૨) જય થાય એવા આશીર્વાદાત્મક ઉદ્ગાર.

(૩) વંદનાત્મક ઉદ્દગાર:-કિ. પ્ર. જે માવી
=વખાણ કરવાં. જે બોલાવી=આદં ધમધવું.

જે, સ્ત્રી. [સં. જય] જીતની
આશા આપનારો જે આધારતે; અમ; કાર.

જે, સ. [સં. યત્ર] વસ્તુનો
નિર્દેશ કરી તેનો ખીન સાથે સંબંધ બતાવે

છે. (૨) અ. વાક્ય જોડવામાં વપરાય છે.

જેગોપાળ, પુ. [સં. જયગો-
પાલ] વૈષ્ણવોનો વંદનાત્મક ઉદ્દગાર.

જેજે, અ. [સં. જયજય]
જયાત્મક ઉદ્દગાર. કિ. પ્ર. જેજે કરવી=
સાકં બોલવું (૨) દેવદર્શન કરવાં.

જેજેકાર, પુ. [સં. જયજય-
કાર] જય જયનો જે ઉદ્દેશ્ય તે;
બહુ સારી રીતે પાર પાડવું તે. કિ. પ્ર.
જેજેકાર કરવો=પુરાણી પુરાણી અને આ-
નંદના ઉદ્દગાર કરવા તે.

જેજેવંતી, સ્ત્રી. એક રાગિણી.

જેટલું, વિ. [સં. યાવત્]
સમ, સરખું; જેવા અર્થમાં માપ. વજન,
એને સંખ્યાની હદ દર્શાવે છે. અમુક
માપવું; અમુક સંખ્યાવું; અમુક વજનવું.

જેટલે, અ. જે વખતે; જ્યારે (૨)
અમુક હદ લાગી હોય તેમ.

જેઠ, પુ. [સં. જ્યેષ્ઠ] પોતાની
વરનો મોટો ભાઈ તે. (૨) વિક્રમ
સંવતનો આઠમો મહિનો. (૩) વિ. મોટું;
પૂર્વ જન્મેલું.

જેઠાણી, સ્ત્રી. જેઠની પત્ની તે.

જેઠી, સ્ત્રી. જેઠ મહિનાની પુત્રી.

જેઠીપુત્ર, પુ. વડો પુત્ર; પહેલા
બાળાનો છોકરો.

જેઠીમધ, ન. [સં. યષ્ટિ]
એક જાતની મીઠા સ્વાદવાળી ઔષધિ.
(જેના મૂળના સત્ત્વમાંથી બનાવે;
ઔષધ તે જેઠીમધનો શીરો કહેવાય છે.)

જેઠીમલ, પુ. મુખમલ. (૨) મોઢ
બાહણની એક જાત.

જેઠો, પુ. ગુંદી કાઢવા પહોંનો કમુ-
ખાનો રંગ. (૨) જેઠા નક્ષત્રમાં જન્મેલા
છોકરો તે.

જેઠોણું, ન. જેઠ મહિનાનું જન્મનું
(વરન્ધાનો વિવાહ થઈ ગયા પછી
કન્યાને ત્યાં વરવાળાઓને જે પહેલું
જન્મણુ આપવામાં આવે ■ તે.)

જેળીચમ, અ. જે તરફ; જે બાજુએ.

જેલિન, ન. [અં] જેલિન ના-
મના એક જર્મન રોધકે મોઢના આકારનું
બનાવેલું વિમાન. (અ. વિમાન તેમાં સરેકા
હલકા વાયુને લીધે આકારમાં અદ્દર
રહે છે અને હલકા એન્જિનથી ચાલે છે.)

જેમમાણે, અ. જે રીતે; જે પ્રકારે.

જેખ, પુ. (સ્ત્રી.) [ફા. જૈય]
શોભા; હસમતા; ધન્યતા. કિ. પ્ર. જેખ
આપવી=શોભા આપવી. (૨) તેજ; પ્રકાર.
(૩) જીવન. (૪) જયાબંધ બદાર
બીકળવું તે; ઝરણુ. જેખજેખાં=ગાદુ પર-
સેવો વખરો.

જેમ, અ. જે રીતે; જે પ્રકારે; જે;
માફક. (૨) જેવીને જેવી હાલતમાં. (૩)
રૂચે તેમ; થયા. (૪) ધીરેધીરે; ક્રમે ક્રમે.

જેમકે, અ. આ રીતે; આ પ્રમાણે;
દાખલો કે.

જેમતેમ, અ. જે રીત હોય તે રીતે.
(૨) જેમતેમ; હરકોઈ રીતે; જ્યાં ત્યાં;
સુરાગેલીથી; પરાણે. [તેમજ; ફેરફાર વગર.

જેમનુંતેમ, અ. જેમ અસલ હોય

જેર, વિ. [ફા. જેર] નરમ;
શિથિલ; ઢીલું. (૨) પાયમાલ; જમીન-
દોરત. (૩) કમજોર. (૪) વરા. કિ. પ્ર.
જેર કરવું=પાયમાલ કરવું. (૫) શુકો.

જેરકડી, સી. ધોડાને કબજે સખવા
તેના ચોકડામાં જે કાંટાકાંટાવાળી કડી-
ઓ હોય તે; ચોકડું; લગ્નમ.

જેરણું, ન. માણુ ને ધાસ સાથે
મસળીને બતાવેલું બાણું.

જેરફરત, વિ. [ફા.] કબજામાં
આણેલું; ઢીલું કરેલું. (૨) કમજોર; વશ.

જેરખંડ, પુ. [ફા.] ચામડાને
કોરડો; ચાણક. (૨) ચામડાની લાંબી
પટ્ટી. (૩) ધોડાના તંબની સાથે બાંધ-
વામાં આવતી પટ્ટી. જેરખંધ ખેંચવા-
કોરડાવડે માર મારવો.

જેરવણું, કિ. સ. [સં. જૂ-
જિર] છરવણું; પચાવણું. (૨) સહન
કરવું; ખમવું. (૩) યજ્ઞવણું.

જેરો, પુ. ધનુંબલો; પાસ, હોડ
વગેરેનો સાથે સાથે કબજો સમુદાય; ટાણું;
(૨) તમાકુનાં કુમળાં પાન સુકાકેને
મથેલો શુકો; જરદો. (૩) આમ; લાય.

જેલ, સી. [અં.] દુરંગ; કેદખાનું.
૨. પ્ર. જેલતંતરા=કેદમાં કાંઈ આવવું.

જેલવું, વિ. અમુક કદ કે અમુક
માપનું, એવા અર્થમાં વપરાય છે. (૨)
અમુક વધનું કે વધનું એમ કાળની હદ
દર્શાવે છે.

જેવર, ન. [ફા.] જડિત હામીના;
જવાહિર. (૨) અર્ધકાર; આશુષણ. (૩)
ધુધરિયાળા ઝાંડર. [ધનુષની દોરી.

જેવરી, સી. [સં. જ્યા]
જેવાણી, ન. રસોડાનુંપાણી; ખેલવાડ.
જેવારે, અ. જે વખતે; જ્યારે; જેટામે.

જેવારે, પુ. [સં. જય+ચાર]
જયનો વખત; રંતેલ; વિજય; લાભ થવો તે.

જેવું, વિ. [સં. યાદૃશ]
અમુક સમાન; અમુક તરેહનું, રીતનું,
શીસમનું, એવા અર્થમાં રૂપ, શુભ,
વગેરે બતાવે છે. (જેવુંની સાથે વળતા
અર્થમાં તેવું આવે છે.) કહેવું જેવો
દેરા તેવો વેવ.

જેવે, અ. જે વખતે; જ્યારે. (જેટ-
લેની માફક જે પ્રસંગોના સંધિ ઉપર
આવે છે. જેવે તે વીકળ્યો તેવેજ અણ-
ધાર્યો માતે વીર તેને વાચ્યો.)

જેલિકા, સી. [સં. યલિકા]
લાકડી; સોટી.

જેષ, વિ. [સં. જ્યેષ્ઠ] મોટું;
પહેલું; વડું. (૨) પુ. વિક્રમ સંવત્સરનો
આઠમો માસ; જેઠ.

જેષ્ઠ, પુ. [સં.] એક વડવ.

જેઠુછટ, પુ. [ઝં.] પ્રિસ્તીઓનો
એક સમદાય. (૨) જે સમદાયના
અનુવાર્થીઓ તે.

જેઠ, સ. ઝં. (કવિગ્રામી)

જેઠ, ઓ પૂજા; જા (૨) રાખ; અરમ.

જેળી, ન. [સં. રૂઝલ] તેજ,
સ્વતઃ; સ્વતઃ; પ્રભાવ. (૨) જળીને બ-
રનાવસોય થઇ નહું તે.

જે'સલી, સી. પેડાં વગરનું ઘાન.
(અખૂપકોટ બગદને પકોટવા માટે પડેલા
જે'સલે લેટી રેળવવામાં આવે છે.) (૨)
માર પાડવાનું જેડુતોનું જોભર.

જે'સસી, પુ. બગદને પકોટવાનું સાધન

જે'સ, ઝં. [સં.] બેઠા; છત્તાવે.
(૨) વિજય; ફોટ.

અર્થમાં જે ધાતુના બીજા પુરુષ જે.
વચનના રૂપે વપરાય છે.

જોઈતું, વિ. હાથ ઠેલકું; ધા-
કાટકું. (૨) ધરતું; હાથ. (૩) બ-
ચાઈસર; પુખ્ત; જોઈતું નદિ જેઠ
જોઈલેણું, કિ. બદલે વાત
વિચાર સખવો; અંદાસ રાખવો. (૨)
વખતે જેમ માય તેમ કરવાને રાખ
(૩) અનુભવ રૂપ રાખવું.

જોઈ, ઓ. [સં.] જલ
જળી. (૨) વાણ; સંગ્રહ; વધ.

જોખ, પુ. [સં. જોખ]
માનંદ; મીઠાચણ.

જોખ, પુ. જોખવું
તોલ. (૨) જેથી જે ના.

જોખમદાર, વિ० જેને માથે જોખમ
હોય તે; જ્યાખદાર.

જોખમદારી, સ્ત્રી० જ્યાખદારી.

જોખમાપ, ન० જોખવાનાં અને
બરવાનાં સાધનો.

જોખમાણું, કિં० અ० જોખમ
લાગવું; નુકસાન થવું.

જોખણું, કિં० સ० તોલ કરવું; વ-
જન કરવું (૨) માંડવું; ગાળ બાલવી.
(૩) માર મારવો (૪) સુખ માણવું.

જોખામણુ, ન० જોખવાણું મહેન-
તાણું તે.

જોખામણી, સ્ત્રી० જોખવાની મજૂરી.

જોખિયો, પુ० જોખનારો; મપારો.

જોખો, પુ. [સં. જોષ] જોખ;
સુખ. (૨) આનંદ; ખુશાલી.

જોગ, પુ. [સં. યોગ] જોગણું,
એકા થવું તે; મેજાપ; સંબંધ. (૨)
નિયોજન; વિધાન; ન્યાય. (૩) ઉપાય;
સાધન; બહોબસ્ત; ચોઈ. (૪) અવસર;
વખત; સમો. (૫) વાલ; લાગ. (૬)
તળવીજ; જોગવાઈ. (૭) પંચાંગની રીતે
આરાં માકાં ફજવાળો કાળ. (૮) ખંતથી
મમ્યા રહેવું તે. (૯) વેરાગ્ય લેવો તે;
જોખ. (૧૦) યોગ-એ નામનો વસ્ત્રજ્ઞાન
સંબંધી વિચારોનો એક પ્રકાર.

જોગ, વિ. [સં. યોગ્ય]
સંભાવિત; પ્રતિષ્ઠિત; યોગ્ય. (૨) લા-
યક; દુરસ્ત. (૩) ધરિત નામ અને કિં-

યાની આગળ જોડાય છે:-પરજ્યાજોગ;
કામજોગ.

જોગ, અ. પ્રતિ; તરફ. (૨) ઉપર.
નામજોગ=જેના નામ ઉપર હોય તેનેજ
જોગ. શાહજોગ=જો કોઈ શાહુદાર હોય
તેના ઉપર જોગ. શાહજોગ હુંડી=કોઈ
પણ શાહુદાર જોગ સ્વીકારે એવી હુંડી.

જોગદી, સ્ત્રી. જોગણુ; બાવી; વેરાગણુ
જોગટો, પુ. જોગી; બાવો; વેરાગી,
ભિખારી; ધૂત માગણુ.

જોગણુ, સ્ત્રી. સંસારનો ત્યાગ કરી
બગવાં પહેરી ઈશ્વરજાન વગેરેમાં જીવન
ગાળનારી સ્ત્રી (૨) વેરાગણુ; સાધુદી.
(૩) જોગીની સ્ત્રી તે.

જોગણી, સ્ત્રી. [સં. યોગિની]
ઈશ્વરીશક્તિવાળી કલ્પિત સ્ત્રી; દેવી;
માતા. (૨) દેવતાઈ સ્ત્રી; ચમત્કારી ને
શક્તિ સ્ત્રી વૃત્તિવાળી સ્ત્રી. (જોગ-
ણીએ ચાસક કહેવાય છે.) (૩) ઈશ્વર-
શક્તિ કરનારી-સંસારથી દૂર રહેલી
સ્ત્રી; જોગણુ; વેરાગણુ.

જોગનિદ્રા, સ્ત્રી. [સં. યોગ-
નિદ્રા] સૂઈનો પ્રલય અને પ્રલય
એ બેની વચ્ચે કાળ તે. (૨) લાંબી
અને ચિંતા રહિત શાંત ઉંઘ. (૩) પ્ર-
લય; નાશ. (૪) કચી પણ દિલચાલ
નહિ કરવાં શાંત અને એકાંત બેસી
રહેવું તે.

જોગમાયા, સ્ત્રી. [સં. યોગ-
માયા] સૂઈને ઉત્પન્ન કરનારી
ઈશ્વરની મોટી શક્તિ.

નેચુઈટ, ડુ. [ડું.] ખિસ્તીનેનો
એક સમદાય. (૨) એ સમદાયના
અનુયાયીઓ તે.

નેહ, સ. નં. (સંવિવામાં)

નેહુ, સી. ધૂળ; રા. (૨) રાખ; બરગ.

નેખી, નં. [મં. ડચલ] તેજ,

ખત; સરખ, પ્રભાવ. (૨) નખીને બ-
સ્માવરોપ ઘણું છે.

ને'સદી, સી. પેદાં વચરું વાન.

(અણુપદોદ બળદને પડોટવા માટે પદેશ
નં'સદે લેડી નેખવામાં આવે છે.) (૨)

વાર પાડવાનું ખેડુતોનું બોલાર.

ને'સદો, ડુ. બળદને પડોટવાનું સાધન

નેન, ડુ. [મં.] બેતા; છતનાં.

(૨) વિનય; હિતેક.

નેન, ડુ. [મં.] જિન ધર્મનો અ-

નુયાયી; કાવક. (૨) જિનસંજધી; જિવનું.

નેની, ડુ. નેન. (૨) વિ. નેન

ધર્મ માનનારો નેન ધર્મનું.

નેમિનિ, ડુ. [સં.] એક મોટા

સુનિ. (૫૧) મીમાંસા નામનો તત્ત્વ-

જ્ઞાનનો શાસ્ત્રીય શંક લખનાર.)

ને, ડુ. પેસો; કાવક; દોરિયું;

દોરિયું. (૨) બન; સુષપ્તિ.

ને, અ. [સ. ચદિ] સંસાવ-

રૂપી સંજધી અનુષધ; એ સરત બતાવે

છે અને નેની સાથે તેનો સંજધ રહે

છે. (૨) ધ્યાન દે, એવો અર્થ બતાવે છે.

(૩) હે, અરે એવા ધ્યાન એવવાના

પદસથ છે. (૪) દેખ, એવા

અર્થમાં ને ધાતના ખીલ પુરૂષ એક
વચનના રૂપે વપરાય છે.

નેઈટું, વિ. કામ નેટું; ૧/૨૨

૬/૮૩. (૨) ધટું; ઘાણક. (૩) અ. ન-

ચાંદિસર; પુદ્ગળ; એટું નદિ નેખ.

નેઈલેટું, કિ. બહોલ વાળવાનો

વિચાર રાખવો; અંટસ રાખવો. (૨) ને

વખતે એમ થાય તેમ કરવાને રાખોલેટું.

(૩) અનુભવ રૂપ રાખવું.

નેઈ, સી. [મં. જલૂકા]

જળો. (૨) વરો; સંચલ; નર.

નેખ, ડુ. [મં. જોવ] સુખ;

આનંદ; મેળમજા.

નેખ, ડુ. નેખવાની >> રીત તે;

ટાલ. (૨) એવી દેખાય તે; કાટનાં.

(૩) નેખવાનું ને; ચંચ તે; કાંટા. (૪)

નેખવાની ને કિંવા તે.

નેખમ, નં. [અ.] વૃક્ષસાનની

ધારણી. (૨) વૃક્ષસાન; ખરાબી. (૩)

જુમ્મેદ નવાખદારી. (૪) વૃક્ષસાનની

ધારણીવાળી વસ્તુ (તાલું, ધરેણું, વગેરે)

(૫) બધ. વિ. પ્ર. નેખમ આપવું=

વૃક્ષસાન બરી આપવું. નેખમ ઉતારવું=

વિશેષ ઉતારવો. નેખમ એટું=સાદસ

કરવું. નેખમમાં ઉતારવું=એક સદેવી,

નેખમ પડોસું=વાળદારી માથે લેવી.

નેખમઅરક, વિ. નેખમ કરે

એવું; નવાખદારીવાળું; વૃક્ષસાન પડો-

ચારે એવું. (૨) બર્ચકર.

નેખમધારી, વિ. નેખમવાળું.

જોખમદાર, વિ० જેને માથે જોખમ
હોય તે; જપાળદાર.

જોખમદારી, સ્ત્રી० જપાળદારી.

જોખમાપ, ન० જોખવાનાં અને
બરવાનાં સાધનો.

જોખમાણુ, ક્રિ० અ० જોખમ
લાગવું; નુકસાન થવું.

જોખણુ, ક્રિ० સ० તોડ કરવું; વ-
ચન કરવું (૨) લાંટવું; માળ બોલવી.
(૩) માર મારવો (૪) સુખ માણવું.

જોખામણુ, ન० જોખવાનું મહેન-
તાણું તે.

જોખામણી, સ્ત્રી० જોખવાની મજૂરી.

જોખિયો, પુ० જોખનારો; મપારો.

જોખો, પુ. [સં. જોષ] જોખ;
સુખ. (૧) આનંદ; ખુશાલી.

જોગ, પુ. [સં. યોગ] જોડાણ.
એકઠા થવું તે; મેળાપ; સંબંધ (૨)
નિયોજન; વિધાન; ન્યાય. (૩) ઉપાય;
સાધન; બહોળરત; સોઈ. (૪) અવસર;
વખત; સમો. (૫) તાલ; લાગ. (૬)
તજવીજ; જોગવાઈ. (૭) પચાંગની રીતે
મારાં માઠાં ફળવાળો કાળ. (૮) ખંતથી
મચ્યા રહેવું તે. (૯) વેરાગ્ય લેવો તે;
જોખ. (૧૦) યોગ-એ નામનો વત્સલાન
સંબંધી વિચારોનો એક પ્રકાર.

જોગ, વિ. [સં. યોગ્ય]
સંભાવિત; પ્રતિષ્ઠિત; યોગ્ય. (૨) લા-
યક; દુરસ્ત. (૩) ધર્મિત નામ અને કિ-

યાની આગળ જોડાય છે:-પરપ્રયત્ન;
કામજોગ.

જોગ, અ. પ્રતિ; તરફ. (૨) ઉપર.
નામજોગ=જેના નામ ઉપર હોય તેને
જોમ. શાહજોગ=કોઈ શાહુકાર હોય
તેના ઉપર છે એમ. શાહજોગ હુંડી=કોઈ
પણ શાહુકાર જોગ સ્વીકારે એવી હુંડી.

જોગદી, સ્ત્રી. જોગણુ; બાવી; વેરાગણુ
જોગટો, પુ. જોગી; બાવો; વેરાગી,
બિખારી; ધૂત માગણુ.

જોગણુ, સ્ત્રી. સંસારનો ત્યાગ કરી
બચવાં પહેરી ઈશ્વરમજન વગેરેમાં જીવન
ગાળનારી સ્ત્રી. (૨) વેરાગણુ; સાધુડી.
(૩) જોગીની સ્ત્રી તે.

જોગણી, સ્ત્રી. [સં. યોગિની]
ઈશ્વરીશક્તિવાળી કલ્પિત સ્ત્રી; દેવી;
માતા. (૨) દેવતાઈ સ્ત્રી; ચમાત્રી ને
શક્તિ સ્ત્રી જાણવાળી સ્ત્રી. (જોગ-
ણીનો ચોક્કસ કહેવાય છે.) (૩) ઈશ્વર-
શક્તિ કરનારી-સંસારથી દૂર રહેલી
સ્ત્રી; જોગણુ; વેરાગણુ.

જોગનિદ્રા, સ્ત્રી. [સં. યોગ-
નિદ્રા] સૃષ્ટિનો પ્રલય અને પ્રભવ
એ બેની વચ્ચે કાળ તે. (૨) લાંબી
અને ચિંતા રહિત સાંત કંઈ. (૩) પ્ર-
લય; નાશ. (૪) કયા પણ દિલચાલ
નહિ કરતાં સાંત અને એકાંત બેસી
રહેવું તે.

જોગમાયા, સ્ત્રી. [સં. યોગ-
માયા] સૃષ્ટિને ઉત્પન્ન કરનારી
ઈશ્વરની મોટી શક્તિ:

લોગવટો, પુ. [સં. યોગ+
વૃત્તિ] લોગ ધારણ કરવો તે;
લોગીની સ્થિતિ.

લોગવણું, કિ સ મેળાપ કરવો
(૨) લોગવણું કે માણણું (૩) મોઠવણું
લોગવાઈ, સ્ત્રી લેઈતા સંલોગો-
વાળો અવસ્થા. (૨) મોઠવણું; વાજીન,
બંદોબસ્ત. (૩) અનુકૂળતા (૪) 'કેળણું'
લોગાણું, ન વોડા વગેરેને ખાવાનું
અનાજ; ચડી

લોગાનલોગ, અ અનુકૂળતાએ
મળી આવે તેમ.

લોગાઅભ્યાસ, પુ. [સં.
યોગાભ્યાસ] યોગની પ્રક્રિયાઓ
કર્તા કરવી તે; ધર્મિક સાધનનો અ-
ભ્યાસ તે

લોગિયો, પુ. એક નામનો શાન

લોગી, પુ. [સં. યોમી] યોગ
પ્રક્રિયાથી આત્મકેય સાધવાના ચલ
કરનારો તપસ્વી (૨) ત્યાગી; વૈશાગી.
(૩) ખાખી બાવાઓની એક ભતિ.
(૪) શવજિયાની એક નાત. (૫) એક
શાગિણી.

લોગીઆરાવરી, સ્ત્રી. એકાગિણી.
લોગીટો, પુ. લોગી; બાવો; ત્યાગી.
લોગું, વિ. લાયકનું (૨) અ તર;,
પ્રતિ; બધી.

લોગન, પુ. [સં. યોજન]
બાર ગાડ નેટું અંતર તે.

લોગે, સંજાગએ; ચાહ રાખએ.

લોટડી, સ્ત્રી. પહેલવેતરી ભેંસ

લોટડું, ન જુવાન ઢોર. (૨) વિ.
સચી સમજનું; એનામાં કાઝી પહોંચ
ન હોય એવું

લોટવું, ન સ્ત્રીઓને પગને અ-
ગુંડ પહેરવાનું ધરણું; કરો.

લોટું, ન. જુવાન ઢોર

લોટો, પુ. [સં. જૂટ] જે
સરખે સરખી વસ્તુઓની લોટ તે, જુ-
ગ્ગ, યુગ્મ. (૨) એકને બધી રીતે મ-
ળતી આવતી જે બીજી વસ્તુ તે.

લોટ, સ્ત્રી. સરખે સરખી જે વ-
સ્તુઓ હોય તે; જે સમ વસ્તુઓનો
સમવાય તે; જુગ્ગ; લોટી; યુગ્મ (૨)
સમોવરિયું; બરોબરિયું (૩) સાથે જ-
એલાં જે છાંદરાં તે (૪) તંબુરાન
વચલા જે તાર તે. (૫) મેળાપ. (૬)
બેનો સાપ.

લોટકણું, ન. નવુંજ લોટી કાઢેલું
હોય એવું જે તે. (૨) બનાવડ; લોટ
કાઢેલું એવું જે તે. (૩) ઉપજાવી કાઢેલી
વાત; મપ. (૪) સાચાં જુઠાં. (૫)
પ્રપંગ; તરકટ.

લોટકું, ન. લોટું; યુગ્મ. (૨) એક
બીજાની સાથે વળગેલી એવી જે જે
વસ્તુઓ તે.

લોટણી, સ્ત્રી. નેડવાની જે રીત
તે; મેળવણી. (૨) અક્ષરો, શબ્દો અને
વાક્યોને વાજવાની જે રીત તે.

જોડવું, કિ. સ. [સં. યુજ]

જે જુદી જુદી વસ્તુઓનો એક ખીલની સાથે સંબંધ કરાવવો; એકની સાથે ખીલને લગાડવું; સાંધવું; થોળવું; બાંધવું; બેસું કરવું; યંચવું. (૨) સંઘડ કરવો; એકતું કરવું (૩) સ્નેહ બાધવો. (૪) બાંધવું થોળવું. (૫) જોડવું. (૬) ભરી આપવું; પુર કરી આપવું. (૭) બનાવવું; રચવું. (૮) નમન કરવું. ૩. પ્ર. હાથ જોડવા=આછછ કરવી. જોડી કાઢવું= બનાવટી ઉત્તું કરવું. (૯) સર કરવું. કહેવું હાથ જોડીને બેસી રહેવું=કંઈ પણ ઉદ્દમ કરવો નહિ. (૧૦) ના. જોડું.

જોડા, પુ પહેરવાની ચામડાની બનાવટ; પગરખાં; જોડો; કાટારખા; જુતિયા. કિં પ્ર. જોડા કાઢવા=બહુ ફેરા ખાવા; ખુસામત કરવી. જોડા મારવા= ગુણને બદલે દોષ દેવો; કપકો દેવો. જોડા ખાવા=કપકો ખાવો.

જોડાક્ષર, પુ. [સં. યુક્તાક્ષર]

જોડેલા અક્ષરો તે. [પાસે; સાથે સાથે. જોડાજોડ, અ. એક ખીલની પાસે જોડામણ, ન. જોડવારૂપી જે કામ તે. (૨) જોડવાની મજૂગી; બાહુ.

જોડામણી, સી. જોડામણ; બાહુ.

જોડાવું, કિં અ. સંબંધ કરવો; ભેગા થવું; સંયુક્ત થવું; સંધાવું; થોળવું; સામેલ થવું; મળી જવું.

જોડિયો, પુ. કાઈ પણ કામમાં ચોતાની સાથે રહીને ચોતાના જેવુંજ કામ

કરનારો તે; સાથી; સહયર; મિત્ર. (૨) બરોબરિયો; બાગિયો.

જોડી, સી. બેની જોડ તે; સાથે રહેનારા-કામ કરનારા-ફરનારા જે બેજણા તે. (૨) બેને બખ્ખે ઘોડા જોડાતા હોય એવી ઘોડાવાડી તે. (૩) નાનો જોડો.

જોડીકાઢવું, કિ. સ. નવી બનાવટ બનાવવી; જોડવું. (૨) ખોદું ઉત્તું કરવું.

જોડીદાર, પુ. જોડે કામ કરનાર; બાગિયો. (૨) મિત્ર. (૩) અમુકના જેવુંજ કામ કરી જાણે એવો જે તે.

જોડું, ન. અન્યોન્ય સંઘાય થવાને બંધાયેલી જે બે જણની ટોળી તે; બે જણનું મંડળ; ફંદા; જુગલ; જોડ; વર-વહુ. (૨) અન્યોન્યને સાંઘાયકારક જે જીવ. (૩) જોડે જન્મેલાં બે છોકરાં તે. ૩. પ્ર. સજોડું=છો પુરુષનું સાથે સાથે હોવું તે. [જોડીને.

જોડે, અ. સાથે. (૨) પામે. (૩)

જોડો, પુ પહેરવાની ચામડાની બનાવટ તે; પગરખાં. (૨) સરખા રૂપ ગુણ. સ્વભાવ ચરિત્રનું જે એકાદ જણ તે; જોડો;

જોણું, ન. જોવાનું તે; દરય; જોવા જેવું; ફોટી. (૨) જોવું તે; જોવાની ક્રિયા તે.

જોત, સી. [સં. ય્યોતિ]

અગ્નિની બળતી તેજસ્વર શિખા; તેજનો અગ્રગાટ મારતો ભાગ. (૨) સળગેલો કાકડો. (૩) તેજસ્વિતિ; સ્પિશ્ણસમૂહ. (૪) વજ્રકાટ; તેજ. (૫) બળતો દીવો. ૩.

મ. જગતી જોત=તરત પારખું દેખાડે
જોડું ચમત્કારિક.

જોતજોતામાં, અ. આંખ ઉઘડે ને
મિત્રાચ જોડણમાં; લગાર વારમાં.

જોતર, ન. [સં. યોગ્ર] ધુંસરી
સાથે બળદને જોડનારો પટ્ટો તે; જોતર.

જોતરણું, કિ. સ. [સં. યુજ]
જોતરના પટ્ટાથી પથુને ઘોંસરા સાથે

જોડી દેવું-વળગાડવું; જોતર ચાલવું. (૨)
વાહનને માણ કરવાં. (૩) કાંઈને કંટાળા
ભરેલા કામમાં જોડવું; ધધિ લગાડવું.

જોતરાણું, કિ. અ. જોડાણું; લાગણું;
ફરજમાં પડણું; યુવાણું. જોતરાવણું=જોડાવણું.

જોતરે, ન. જોતર; ધુંસરીની સાથે
બળદને જોડી રાખવાનો પટ્ટો. (૨) લક્ષ્.
કિ. પ્ર. જોતરે બળે ધાલણું=કામનો ભાર
નીખવો. જોતરે જોડાણું=જોખમનો કામ-
માં પડવું.

જોતિષ, ન. જુ. જ્યોતિષ.

જોતી, સી. જોત; જ્યોતિ.

જોતું, જુ. જોઈવું.

જોડી, પુ. [સં. યુગ] લડવૈયો;
સૈનિક; શરવીર; યુદ્ધ કરનારો.

જોડ, પુ. [સં. યુગ] લડવૈયો;
સૈનિક. રૂ. પ્ર. જુવાનજોડ=જુવાન અને

વળી મજબુત બાંધાણું.

જોનાર, પુ. દ્રષ્ટા; શ્રેક્ષ્ઠ; તમાસચીર.

જોની, સી. [સં. યોની]

ઉત્પત્તિસ્થાન. (૨) જોત; અવતાર.

જોખન, ન. [સં. યૌગ્મ]

જુવાનીનો સમય તે; બાળક અવસ્થા
ઉતરીને શરીર અને મનની પુખ્ત ઢાલત-
ની ખીલવણી થાય છે તે અવસ્થા;
વારણ્ય; યૌવન; જુવાની. જોખનનો બ-
હાર=જોખનની પૂર ખીલવણી. જોખન=
જોખન અવસ્થાનો ખરેખરો સમય.

જોખનવંતી, સી. યૌવનાવસ્થામાં
આવેલી સ્ત્રી.

જોખના, સી. જુવાન સ્ત્રી; તરણી.

જોખનિયું, ન. જોખન. (કવિતામાં.)

જોખાણું, કિ. અ. જોખાઈ જવું;

શરીરે પરસેવો થઈ આવી સંજાણું જઈ
રહેવું; જીવ હડો ઉતરી જવો.

જોખા, જોખાન થઈ જવું તે; પર-
સેવો આવી શરીર અને ધંધિયોનું શૈથિલ્ય
આવી જવું તે; જીવ હડો જતો રહેવો
તે. કિ. પ્ર. જોખા આવવો=સંજા જતી
રહેવી; જીવ હડો ઉતરી જવો.

જોમ, ન. મન અને શરીરનું બળ તે;
જુરસી; જોર.

જોમી, વિ. જોમવાણું.

જોયાજોણું, વિ. જોવાને થાગ્ય એવું.

કિ. પ્ર. જોયાજોણું કરવું=ખરાબ દેખાઈ
તેવું કરવું.

જોર, ન. [પા.] શારીરિક કે માન-
સિક બળ; લૈવત; સામર્થ્ય. (૨) કાર્ય-
શુષ્ક-અસર ઉપજાવવાની કોઈ પદાર્થની
શક્તિ તે. (૩) જોસ; બહાર; તેજ. (૪)
દરિયાનું ચારી પેઠે ઉજળું તે. (૫)
શરીરની મજબુતી માટે ઠસરત ડરવી
તે. (૬) ભાર; વજન. (૭) ટકી રહેવા-

ની શક્તિ તે. (૮) ભેસનું વધવું તે.
(૯) જીવમ; ભેરનિસાદ; જળરજ્જવી.
(૧૦) વગવશીલો; સિદ્ધારસ. (૧૧) આ-
મ્રહ; દબાણ. (૧૨) ટેકો; પુષ્ટિ. (૧૩)
પરાક્રમ; દમ. કિ. પ્ર ભેર અજગાવણું=
પોતાનામાં અમુક કાચ કરવાની શક્તિ
છે કે નહિ તેનો અનુભવ કરી ભેવો.
ભેરકરવું=બળ વાપરવું. ભેરકાદવું=શક્તિ
વાપરી ભેવી. ભેર ભેવું=બળની અજ-
મારા ભેવી. ભેર મારવું=પરાક્રમ કરી
બતાવવું. ભેર ચલાવવું=ગતિની અસર
થાય એમ કરવું.

ભેરકસ, વિ. ભેર આણવાને જેણે
કસરત કરેલી હોય એવું, કસાયેવું. (૨)
તેમાં ભેરની કસોટી થાય એવું (કામ)

ભેરજખરી, સ્ત્રી. જળરજ્જવી; જીવમ.

ભેરજીવમ, પુ. પરાણે દબાવીને
કામ ભેવું તે; સખતી વાપરવી તે; બળભેરી.

ભેરતણખી, (સ્ત્રી) ખટણી.

ભેરભેર, અ. ભેરથી; બળ પૂર્વક;
જીરસામાં ને જીરસામાં.

ભેરવાન, વિ. ભેરવાણું; ભેરાવર

ભેરાવર, વિ. ભેરામાં થણું ભેર
હોય તે; ભેરવાણું; જળર; મજાણુ.
(૨) પરાક્રમી; પ્રતાપી. (૩) શુભકારી.
(૪) જીવમગાર. (૫) ખૂબ ભેસવાણું.

ભેરાવરી, સ્ત્રી. જળરજ્જવી; બ-
ળાકાર; જીવમ; ઘણી સખતાઈ. (૨)
આમ્રહ. રૂ. પ્ર. ભેરાવરીનો ચોરો=જળર-
જ્જવીનો સમય તે.

ભેરાળ, વિ. ભેરવાણું.

ભેરાળાપણું, ન. ભેરવાળાહોવાપણું.

ભેરણું, વિ. ભેરવાણું.

ભેરી, વિ. ભેરની બીજનું ભેર હોય એવું.

ભેર, સ્ત્રી. બાઈથી; વહુ; પાની; માર્યા; સ્ત્રી.

ભેરે, પુ. ભેર; દાબ; આમ્રહ (૨)

સત્ય; હુકમ. (૩) જીવમ; સખતી.

ભેવરાવણું, કિ. સ. ભેવરાવણું;

તપાસ કરાવવી; શોધાવવું

ભેવાળેણું, વિ. ભેવાનું મન થાય

એવું; ભેવા સરખું; અભયની ભરેણું.

ભેણું, કિ. સ. [સં. દુશ]

ચહુ છદ્ધિયે કરીને ભણણું; દેખણું. (૨)

દાઢપણુ વિષયનું જ્ઞાન મેળવણું. (૩)

વિચારણું; આચારણું (૪) તપાસણું;

શોધણું. (૫) ધ્યાન આપણું. (૬) અંદરનું

ભણી લેણું. (૭) અનુભવ લેવો; અજ-
મારા કાઢવી. કિ. પ્ર. ભેણેને આતણું=

વિચારીને પગલું ભરવું. ભેણ વિચારીને

આવણું=નજરે ભેઈતપાસીને તથા વિચાર

કરીને કામ કરવું. ઘર ભેણું=પોતાનું મનું

વિચારણું. (૨) કુળ-ખાનદાની વગેરે ભેણું.

નાઢ ભેણી=દોષનો નિર્ણય કરવો. (૨)

ઉઠા ઉતરીને ભેણું.

ભેરાળ, ન. હાથે પકેરવાનું પદેણું.

ભેરી, પુ. ભેષ ભેનારો; મહાદક્ષિ-

ની ચતિ ને જાવ વગેરે ભેષ ભવિષ્ય

કહેનારો; જ્યોતિષ જણનારો; ખગોળ-

વેત્તા; જ્યોત્સી; જ્યોતિષી; ભેષી.

ભેષ, પુ. મહતું સારું, માહું રૂંધું.

જ્ઞાનેન્દ્રિય, સ્ત્રી. [સં.] શરી-
રના તે અવયવો કે જેવડે બહારના
પદાર્થોનું પ્રાણીઓને જ્ઞાન થાય છે. જ્ઞાને-
ન્દ્રિયો પાંચ છે - ૧ ત્વચ્છિન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુ-
શ્ચિન્દ્રિય, ૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૪ રસતોન્દ્રિય
અને ૫ ધ્રાણેન્દ્રિય.

જ્ઞાનોદય, પુ. [સં.] જ્ઞાનનો
ઉદય. [ઉપદેશ

જ્ઞાનોપદેશ, પુ. [સં.] જ્ઞાનનો

જ્ઞાનોપાસના, સ્ત્રી. [સં.] તથા
પ્રકારની ઉપાસનાઓમાંની એક તે; જ્ઞાન
આગે ઉપાસના.

જ્ઞાપક, વિ. [સં.] સમજાવ
સકાય એવું. (૨) જ્ઞાન આપનારો.

જ્ઞાપન, ન. [સં.] જ્ઞાન આપવું
તે; જાપન. [કરાવેલું; શિખવેલું

જ્ઞાપિત, વિ. જણાવેલું; જાહેર
જ્ઞેય, વિ. જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા એવું;

જ્ઞાણી, સકાય તેવું. [તેમ.

જ્યમ, અ. જેમ, અમુક રીતે હોય
જ્યમત્યમ, અ. જેમતેમ

જ્યા, સ્ત્રી. [સં.] ધનુષની
દોરી; પશુછ. (૨) પહોળા કોંચને
છેડા બેંડનારી કીટી.

જ્યામિતિ, સ્ત્રી.

જ્યાંત્યાં, અ. જ્યાં ત્યાં; દરેક
જ્યાએ. (૨) મુશ્કેલીથી. (૩) બરોબર
નહિ તેમ. [જુબીલી.

જ્યુબીલી, સ્ત્રી. [અં.] જુ.

જ્યુરર, પુ. [અં.] ફોજદારી
કેસમાં ન્યાયાધીશને નિર્ણય વિશે સલાહ
આપનાર પંચ અને તેમાંના શ્રેષ્ઠસ્થ.

જ્યુરી, સ્ત્રી. [અં.] ન્યાયાધીશ
આગળ રજુ થતી ખાબતોનો નિર્ણય
આપવાને બેઠેલું પંચ.

જ્યુગું, વિ. જ્યુગા જેવું; જાડું ને
હોંઘણું; છટ્ટ જેવું; બસલ શરીરનું; મજબુત

જ્યેષ્ઠ, વિ. [સં.] મોટું; વડું.
(૨) પહેલું. (૩) ના. પુ. સંવત વર્ષનો
આઠમો મહિનો; બેઠ.

જ્યેષ્ઠા, સ્ત્રી. [સં.] સત્તાવિંશ
નક્ષત્રોમાંનું અઠારમું નક્ષત્ર.

જ્યોતિ, સ્ત્રી. [સં.] જોત;
તેજ; દીપ્તિ; પ્રકાશ; અગ્નિની શિખા;
જ્વાળા. (૨) સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા, નક્ષ-
ત્રાદિ સહો તે. (૨) આખની જે દર્શન-
શક્તિ ને, (૩) ગ્રમગ્રાહ; ચળકાટ. (૪)
વીર્ય.

જુન, ૩ મહાકાલેશ્વર, ૪ ઓંકારેશ્વર, ૫ કેદારેશ્વર, ૬ ભીમાશંકર, ૭ વિશ્વેશ્વર, ૮ અંબકેશ્વર, ૯ વૈદ્યનાથ, ૧૦ નાગેશ્વર, ૧૧ રામેશ્વર, અને ૧૨ ધૃષ્ટેશ્વર.

જ્યોતિર્વિદ્, પુ. [સં.] જ્યોતિષ
જાણનારો; જોશી. [રાશિચક્ર.]

જ્યોતિશ્ચક્ર, ન. [સં.] પ્રહમંડળ;
જ્યોતિરશાસ્ત્ર, ન. [સં.] આકાશમાતા પ્રહ, નક્ષત્ર, તારા વગેરેને લગતી જે વિદ્યા તે; જ્યોતિષ.

જ્યોતિષ, ન. [સં.] તારા, નક્ષત્ર અને પ્રહ વગેરે સંબંધી વિદ્યા તે; પ્રહાદિકની ચાલથી પૃથ્વી અને પ્રાણી ઉપર થતી અસરો સંબંધી વિદ્યા તે. (૨) ખગોળ. (જ્યોતિષના મુખ્ય ત્રણ ભાગ છે:—ગણિત, દ્વંજ અને મુદ્ગર્ત.)

જ્યોતિષી, પુ. [સં.] જોશી;
જ્યોતિષવિદ્યા જાણનારો. (૨) પ્રહાદિક જોનારો તે.

જ્યોતિષ્મત, વિ. [સં.] પ્રકાશ મારતું; અગ્રગણ; જ્યોતિષાણું; જ્યોતિષ્માન.

જ્યોતિષ્મતી, વિ. સ્ત્રી. જ્યોતિષાણી; ચાંદનીવાળી (રાત) (૨) એક ઓપધિ.
જ્યોતેના, સ્ત્રી. [સં.] ચંદ્રિકા; ચાંદની; ચાંદરણું.

જવર, પુ. [સં.] સરીરની સાધારણ ગરમીમાં જે વધારો થાય છે તે; તાવ; તાપ.

જવરદ્ર, વિ. [સં.] જવરનો નાશ કરનાર; તાવને હરનાર.

જવરાંકુશ, ન. તાવને અટકાવનારું એસડ.

[અંશ તે.]
જવરાંશ, ન. [સં.] તાવનો જે જવલન, ન. [સં.] બળવું તે.
(૨) અગ્નિ. (૩) કોડીખાર.

જવલિત, વિ. [સં.] બળવું. (૨) પ્રકાશિત; અગ્નિબળવું.

જવાળા, સ્ત્રી. [સં.] બળતી બાળ; અડકો. (૨) ધગધગતો અગ્નિ તથા તેનો તાપ. (૩) મનને આકર્ષે લાગવું તે; અતિ ક્રોધ. [સળગી ઉઠે એવું જે તે.]

જવાળાચાહી, વિ. [સં.] તરત જવાળામુખી, વિ. જે મુખમાંથી જવાળાઓ નીકળતી હોય એવું. જવાળામુખી પર્વત=જેમાંથી બળતા ભડકા, ધુમાડા, બળતા પથરા ને ધગધગતો રસ વગેરે નીકળતું હોય એવો બળતો પહાડ.

ઝ.

ઝ, પુ. [સં. જ્ઞ] ગુજરાતી ભાષાના મૂળાક્ષરોમાંનો એક અક્ષર.

ઝકઝક, જુ. અગ્રગ. [મરાઠી.
ઝડઝાળ, વિ. ઝાકમઝાળ. ભ-પુર;
ઝકાર, પુ. [સં.] 'ઝ' એવો ઉચ્ચાર-અક્ષર તે.

ઝદોર, સ્ત્રી. ફરફરતું તે; પવનમાં ઉડી રહેતું તે. (૨) માફું. [વાતું તે.]
ઝડોળ, સ્ત્રી. ફરફાર. (૨) પવનનું

તે; ઝમઝમાટ. (૨) જળવાની જરા વધારે પીડા તે. ધમધમાટ; સમસમ લાગણીનો અસર થઈ રહેલી તે.

અણ્ઞણી, સ્ત્રી. ઝણ્ણી; રૂધિરા-શિસરણ અટક્યાથી થઈ આવતી એક અસર; ખાલી. (૨) રીસ; તમતમાટી કિ. પ્ર. ઝણ્ણણી ચટ્ટી=કંપારી આવવી; રીસની વીમ અસર થવી.

અણ્ણણ, અ. તારમાથી ને છુધ-રીઓમાથી નીકળતો એવો અવાજ. (૨) કંપારી ઉત્પન્ન કરે એવી અસર.

અણ્ણકાર, પુ. [સં.] અણ્ણકાર.

અનુન, સ્ત્રી. (ન) [ઓ.] ગરો જુરસો; અત્યંત આકળો ક્રોધ; ધમને માટે ને જવસંત લાગણી થઈ આવવી તે.

અનુની, વિ. અનુનવાણું; ક્રમ ક્રોધથી એકદમ જલેડી જઈ માંડું બનવું હોય તે.

અપલપ, અ. તારતમ; ચપચપ; ઝટઝટ.

અપટ, સ્ત્રી. અપાટો; એકાએક નેરથી તલપ મારવી તે; આક્રેષ; આંચકો. (૨) દોડ; વેગ. (૩) ચાલાકી. (૪) ત્વરા; ઉતાવળ. કિ. પ્ર. અપટ મારવી=જુટ મારવી.

અપટપંખો, પુ. અપાટાળંધ પવન નખાય એવો વિંઝણો કે પંખો.

અપટાણું, કિ. અ. અપટમાં આવવું; અમુકની અસર તળે આવવું. (૨) અંજિરાણું. (૩) કપડામાં આવવું. (૪) સપડાણું; શિડાણું; દલાણમાં આવવું.

અપાઝપી, સ્ત્રી. એક બીજની સમિ સપાટાળંધ મારામારી થવી તે; નાની લડાઈ; કાપાકાપી.

અપાટણું, કિ. સ. લગાવી દેણું; ઠાકણું. (૨) મેણાં ટાણાં મારવાં; ખૂળ કપડો દેવો. (૩) ઉતાવળા ઉતાવળા ખાણું; ચાંપીને જમણું.

અપાટો, પુ. નેરનેર અપટણું લાગવું તે; તમાચો; આંચકો. (૨) સપાટો; અ-ચુકના નેરનો ને આઘાત લાગવો તે. (૩) કાર્ય કરી નાખવાની ત્વરા અને બાહોશી તે.

અપેટ, સ્ત્રી અપાટો.

અપેટણું, નુ. અપાટણું.

અપેટો, પુ. અપાટો.

અપોઅપ, અ. ટપોટપ; એક પછી એક ઝટઝટ ઉઠાવી લેવાય તેમ.

અખ, અ. ઓચિંદું; એકદમ; ઝડપથી અમુક કાર્ય કરાવું હોય તેમ; તરત.

અખકણું, કિ. અ. અખકણું; એક-દમ જાણી ઉઠવું; ચાંકણું. (૨) રહી રહીને ચળકાટ મારવો; ઝણ્ણકું.

અખકારો, પુ. રહી રહીને ઓચિંતો અને એકદમ પ્રકારનો ચળકાટ થવો તે; તેજનો અણુકો. (૨) ભડકી ઉઠવું તે; અમકણું તે; અમકારો થવો તે.

અખકોળણું, કિ. સ. અખકોળેળોળી કાઢવું; કોઈ વસ્તુને પાણીમાં ડુબાડી તરવ કાઢી લેવી; જેમ તેમ ઘોઈ ના-ખવું. (૨) પલાળીને ખાણું.

અખકોળા, પુ. પાણીમાં ભુટાડવું અને તરત પાણું કાઢવું; જેમ ક્યાં કરવું તે.

અણ્ણકું, કિ. અ. રહી રહીને અ-મકણું; .

અબુકો, પુ. અબકોસો; ચળકાટ હોવો તે; એકદમ હવામાં તેજનો લબુકો થઈ તરતજ પાછો ખંધ પડી જવો તે

અબોઅબ, અ. હાથપરી; એકદમ; અપોઅપ.

અબોળણુ, કિ. સ. કોઈ ચીજને વારેવારે પ્રવાહીમાં ઘોળી કાઢવા કરવું.

અબોળિયુ, ન. કોઈ વસ્તુને પાણીમાં ઘોળી કાઢવી તે. (૨) હબકી; પાણીમાં હબકી મારી ઝડ લઈને બહાર નીકળી જવું તે.

અબકુ, ન. નાનાં ઊંડરાંનું ચેરણુ.
૩. પ્ર. ઝમલાં ટોપી=બાળકના વસ્ત્ર

અબ્બો, પુ [ફા. જુલ્લા] ગળાથી પગના નળા લગી રહે એવું છટું ને ઢીલું ટપકું; કંઈ; બમો. (૨) હમંશના સાધારણ પોષાક ઉપર પહેરવાતો ડગલો, કે જે પહેરનારની પદવી વગેરે બતાવે છે.

અમક, સી. [સં. ચમક] સજાતીય શબ્દોચ્ચારથી કંપન થતો જે લક્ષિત બનિ તે; સરખા હચ્ચારના શબ્દોની આદતિ; પ્રાસાદપ્રાસ.

અમકવું, કિ. અ. અમકાર થવો; ખડખડવું; વાગવું.

અમકાર, પુ. અમકારો; રણકો; ઠણકો.

અમકારો, પુ રણકો, બળતી વસ્તુને એકદમ પાણી વગેરેમાં ઘોળવાં થતો અવાજ

અમઅમ, અ. પાણી વગેરે બળતાં થતો એવો અવાજ. (૨) ટીપું તમતમું

ખાવાથી મોઢામાં ગરમી જેવી અસર થાય તે; ચામડી પર થતી એવી અસર; ઝીણી પીડા થવા કરવી તે.

અમઅમ, (અ.) મુસલમાનોમાં પવિત્ર ગણાતો મક્કા શહેરનો કુવો. અમ-અમીએ કુવાનું પાણી રાખવાનું પાત્ર.

અમઅમવું, અ. 'અમઅમ' એમ થવું; ઝીણો ને ધીમે અવાજ થવા કરવો. (૨) રહી રહીને વેદના થવા કરવી; ચણચણવું; તમતમવું. (૩) ઝીણા ધીમા અવાજ સાથે પાણીનું ટપકવું; ઝરવું.

અમઅમાટ, પુ. બળતરા; તીવ્ર વસ્તુની ચામડી ઉપર થતી અસર; ખણખણાટ; ધુવરીઓનો ઝીણો ધીમે અવાજ.

અમરખ, કાચની સુંદર હાંડીઓ-વાળી બત્તી. [બહાર ફૂટી નીકળવું.

અમવું, કિ. અ. ટીપે ટીપે પાણીનું

અમાઅમી, સી એક ખીલની સામે મારતાં ને હાથના ચાળા કરતાં હલવું તે

અમીજવું, કિ. અ. થોડે થોડે અંદરના બધા પ્રવાહીનું નીકળી જવું; ટપકી જવું; ધીરે ધીરે નીતરી જવું. (૨) ઝામી જવું; બાગવું.

અમોર, પુ. [હિં. જમહર] કમકમી છટે એવું મરણ (મરણો) થવું તે; અગ્નિમાં પડીને જવતાં બળી મરવું તે. નહિ એવું ને નહિ સદન કર્યું નથ એવું ને ધારી મરણ-કથ-તે.

અરઠ, સી. હુમડું ફાટતી વખતે થતો એવો અવાજ. (૨) કાંટાવાળાં ઝરડાનો શુકો.

અને આથમ્યા પછી એ થોડો થોડો પ્રકારા
હોય છે તે સમય.

અળઝળું, ન. અળઝળિયું; સુરજ
ઉગતા પહેલાં થતું અને આથમ્યા પછી
રહેતું ને ઝાણું અજવાળું તે.

અળાણું, કિ. [સં. જ્વલ]
જળણું; બળણું; જ્વાળાથી દહાણું

અળાણાણું, કિ. અ. [સં. જ્વલ]
ખૂબ પ્રકારા આપવો; અજવાળું થઈ
રહે તેમ બળણું.

અળાળળ, અ. એકદમ અજાણો થવો તે.

અળામણું, ન. અળવાની મજૂરી
તે. (૨) ને વસ્તુથી અળાય છે તે; અજણ.

અળામણી, સી. અળામણ. (૨)
અળવાની ને ક્રિયા તે.

અળાજણું, કિ. મે. ધાતુના જાતને
સંધાવણું, શય સુકાવણી; અજણ કરાવણું.

અળાંઝળાં, અ. અળહળ થઈ રહેણું
તે; ખૂબ પ્રકારા પડવો તે; અજવાળું
અજવાળું થઈ રહેણું તે; ધોળો અળહળાટ.

અળેળેળ, પુ. [સં. જ્વલન]
જ્વાળા લાગવાથી ચામડી ઉપર ફાટસો
થઈ આવવો તે. (૨) ઉચ્ચ ઔષધોપચાર-
થી ખાણી ઉત્તરાઈને ચામડીનું ઉપસી
આવણું તે.

અંઝાર, પુ. [સં.] અજ્ઞ અજ્ઞ થઈ
તે; ધુધરીનો રણકાર. (૨) નાનાં પંચ-
રની પાંખથી હવામાં થતો ને ઝીણો
અવાજ તે; ગણગણાટ. [અંઝાર.

અંઝતિ, સી. અંઝાર થઈ રહેવો તે;

અંખના, સી. (અંખનું=દર્શન કરવાં.)

અતિ પ્રિય જનને મળવા અથવા જોવાની
મનમાં ને ઉત્કટ અભિલાષા તે. (૨)

કોઈ પણ વાત અથવા વસ્તુનું વારંવાર
રહી રહીને સ્મરણ થયા કરણું તે. (૩)

ફિકર; કાળજી; વ્યગ્રતા; ચિન્તોદ્વિગ (૪)
કોઈ વિષય કે વાતનો સ્વભાવિકમાં ભાસ

થયા કરવો તે. (૫) રતન; તાલાવેલી.

અંખવાણું, વિ. ભોંડું પડી ગયેલું;
શરમિંદું; ખશિયાણું; અંખું; મંદ; ખિત.

અંખવાણું, કિ. અ. તેજની સામે
આંખનું મિચાઈ જવું; મંદ પડી જવું.

(૨) સરમને લીધે ભોંડું ઉતરી જવું.

અંખણું, કિ. સ. જોવાને કે મળવાને
આતુર રહેણું; વારંવાર સ્મરણ કર્યા

કરણું; તલસણું; અંખના કર્યા કરવી.
(૨) રટણું; યાદ કર્યા કરણું; તલસણું;

આતુર રહેણું; વ્યગ્ર રહ્યા કરણું.

અંખાઈજણું, કિ. આંખા પડી જવું;
નહિ દેખાણું; આંખનું મિચાઈ જવું. (૨)

શરમિંદા પડી જવું. (૩) અંજળું જવું;
સામાના પ્રવાપમાં લેવાઈ જવું.

અંખાણું, વિ. અંખવાણું; આંખું
પડેલું; શરમિંદું; ખશિયાણું. કિ. મ.

અંખાણું પડવું=જોવા પડી સરમાઈ જવા
જેવા થવું તે.

અંજણાટ, પુ. તંબ તાર તરછાટ-
વાથી નીકળતો ને અવાજ તે; અજ્ઞાણાટ.

(૨) અજ્ઞાનમાનો જડબાટ.

અંઝા, સી. ખાલી આકાશમાં પવન-

ના સુસવાટથી જે અવાજ ' યાય તે; (૨) ફરફર.

અંકાપાત, પુ. બહુ ભેરથી વાતો જે પવન તે; વટોળિયો; તોળાની પવન; પ્રચંડ વાયુ; વટોળિયા સાથે વરસાદનું પડવું તે. (૨) સુકા દેશોમાં ધૂળના વરસાદ સાથે જે બારે વટોળિયા ચઢે છે તે.

અંકેદો, પુ. એક ભતનો એસડમાં વપરાતો છાંદ; અંધોડો.

અંકેડવું, કિ. સ. ફળ-પુષ્પ વગેરે ગરી પડે એમ હલાવવું; ભેરથી ખંખેરવું. (૨) તરછોડી નાખવું; સખત ઝાટકણી કાઢવી; ખૂબ ઠપકો દેવો.

અંકાજુલણ, જી અંદો.

અંકિયો, વિ. મોટું; ખૂબ ઉઠું; પહોળું ને ભયંકર એવું.

અંડો, પુ. છુંડો; ખંભાડડ. (૨) લઈ

અંદ, સ્ત્રી ઇરાનીઓની પ્રાચીન ભાષા (જેમાં ઇરાનીઓનાં ' અવસ્તા ' વગેરે ધર્મપુસ્તકો લખાયેલાં છે.) [ધર્મપુસ્તક.]

અંદાવ તા, સ્ત્રી. પારસીઓનું મુખ્ય અંપક, પુ. ગાયનમાં એક તાલ.

અંપલાવણું, કિ. અ. યા હોમ કરીને પડવું; સાહસ કરવું; સાહસિક કામદાનમાં પોતે પોતાને નાખવું; ફક્ત પડવું.

અંપલાવું, કિ. અ. યા હોમ કરીને ફક્ત પડવું; ધસવું. (૨) બળતામાં વેસવું; અડપાવું; દહાવું.

અંપાપાત, પુ. [સં.] યા હોમ

કરીને ફક્ત પડવું તે; લેખા વિચાર્યા વગર પડવું મૂકવું તે. ૩. પ્ર. અંપાપાત કરવો= અગ્નિમાં પડીને બળી મરવું; ઉંચેથી પડવું મૂકવું; મોટા ભોખમકારક સાહસમાં પડવું. [માન; ઉગ્ગવળ; સાંસ્કૃત; ચક્રચકિત.

અંકજમાળ, વિ. અગગાટ; દેહીખ્ય. અંકકુટું, ન. ઝાંખો દિવસ; વરસાદ અને ખૂબ શરદીવાળો સમય તે.

અંકમજોળ, સ્ત્રી. આનંદનો ઉભરો; પુષ્કળતાને લીધે થયેલી જે આનંદકારક મનસ્પતિ તે. [દીનો પાટીઓ.

અંકરિયો, પુ. પહોળા મોનો મા-

અંકળ, ન. દિવસે ગરમ થઈ થોડે ઉંચે ચડેલી જે હવા રાતે નીચેની હવાના સંયોગથી લીની થઈ ઠંડી સપાટી ઉપર ઊંચા નળકણ રૂપે કરી નથ છે તે; ઘુપાર; ઠાર; એસ. ૩. પ્ર. અંકળ ઉડાવણું= સુસ્તી કાઢી નાખવી. અંકળતણું=વાહું.

અંકળિયું, વિ. અંકળવાળું; અંકળ ભરેલું. (૨) ચાસિયું; અંકળથી પાકવું.

અંકળી, વિ. અંકળ વરસાવનારો (વાયુ).

અંજ, પુ. નાવિક; ખલાસી; વહાણવદી.

અંજું, વિ. બહુ; ઘણું; પુષ્કળ. કહેઠે આઝી સૂચાણીએ વેતર વઢે=ઘણી સુધા-સુધથી કામ બમડે છે. આઝો મળ્યાં ને ખાવા ટળ્યાં=ઘણાને લીધે કામદાનની વ્યવસ્થા રહેતી નથી. આઝા હાય રજિ-આમણા=સમુદાયના બળથી મોટાંકામ થાય.

તાંગેજી, વિ. ઝાણું; ઘણું; વધારે પડવું; પુષ્કળ. (કવિતામાં)

ઝાટકણુ, ન અનાજ વગેરે ઝાટ-
કતા નીકળેલો કચરો રોફા, ફેતરા

ઝાટકણી, સ્ત્રી ઝાડવું તે (૨)
સખત ઠપકો દેવો તે (૩) ઝડકામણુ

ઝાટકણું, કિ સ ઝાડકણુ, અનાજ
વગેરેને સુપડામા નાખી સોઝુ, હપણુડ
(૨) ઝપટ મારીને હડાડણુ, ખ ખેરણું,
ઝાટ વુ (૩) હવામા ભેરથી તરછેડણુ
(૪) ઝાટકી નાખણુ, ઠપકો આપવો

ઝાટકો, પુ આપટ હઠાળીને હડાકી
મૂડ તે (૨) રહી રહીને ન સડન
થાય એવી તીવ્ર વેદના થઈ આવે છે તે
(૩) મગજ ઉપર જે તીવ્ર અસર થવી
તે, જ્ઞાનતત્ત્વોને જે એકદમ આચમ્ભોર
દુઃખ થઈ આવણુ તે (૪) કંઠણુ વચ
નથી મનમા જે તીવ્ર અસર થાય છે તે,
ચામડા, રોષ (૫) આઘાત, ઝટકો, ધા

ઝંડ, ન. [સં જ્ઞાટ] જમી
નમા હડા મૂળ નાખી ઉની વધતી જે
મોટી વનસ્પતિ તે, વૃક્ષ; વડ (ધણું
કરીને પદર વિરા હાયથી હયા ને
લાળો વખત જીવે એવાની ઝાડમા ગણતા
થાય છે બહુ હયા નહિ અને ઘણા
વર્ષ જીવે પણ નહિ એવા તે છાડ
ગણાય છે) (૨) ઝાડ જેવી લાગે એવી
બનાવટ, હાળા પાખડાવાળી માઈ પણ
આદાત જેમકે:-રોશની કર્કીના ઝાડ,
પેટી ઝાડ કિ પ્ર દુનના ઝાડ ઉચવા
ખાનુ દુ ખ પડણુ ઝાડ થણુ=જનાવરણુ
ખાખવા પમ ઉપર હવા થણુ

ઝાડકણુંકંક, ન ઝાડકણું ને આપ
ટણુ વગેરે તે, સાફસુફ (દાણા વગેરેને)
કરડ (૨) ધવળાર અને સરસામાનને
વાળી આપડીને સાદ વરવો તે.

ઝાડકણુ, ન જુ ઝાટ ણુ
ઝાડકણું, કિ સ સુપડાવતે સોજીને
સાદ કરણું, ઝાટકણું [જે ક્રિયા તે
ઝાડકો, પુ ઝાટ વુ તે, ઝાટકવાની
ઝાડકુંડ, સ્ત્રી ઝડણુ અને જુડણું
તે, સાવચાળીથી વાળીને તથા હુમડાના
વડાથી આપડીને સ રજોર કરણું તે,
સાફસુફ કિ પ્ર ઝાટકુંડ કરવી=સાદ-
સુફ કરવી

ઝાડપાન, ન મોગા ઝાડ, છાડવા
વધાવેલા વગરે વનસ્પતિ તે, કદ્દલિયા

ઝાડપાલો, પુ મોટા ઝાડ અને
નાના પલ્લવવાળી બીજ બધી વનસ્પતિ
તે, ઝાડપાન

ઝાડપિપળી, સ્ત્રી ઝાડ ઉપર અટ
ચઢવા ઉતરવા ને ફૂટી પડવાની એક રમત

ઝાડખીડ, ન ઝાડ અને ધાસ જમ્યા
પુખ્તજ ઉગેના હોય તે (૨) ઝાડ અને
બીજ જમલી વનસ્પતિ-ધાસ વગેરે તે

ઝાડણું, જ નાણુ ઝાડ

ઝાડણું, કિ સ ઝાડથી વાળણું,
ચરો કાઢવો, સાફ કરણુ (૨) આપ-
ટણુ, ખ ખેરણુ (૩) સખત ઠપકો આપવો,
ઝાટકી નાખણું. (૪) મત્ર લાળો બાણીને
હજણી નાખવી વદેગ વગેરે ઉતારી
નાખવા (૫) જેમ કહેણુ હોય તેમ છુટે
મોજે-સંકાય સાખ્યા વગર-કહેણુ.

ઝાડી, સ્ત્રી. ઝાડ, વેણા, ઘસ વગે-
રેના ને બરાબર તે. (૨) જંગલ; વન;
ત્યાં ખીચાખીચ વનસ્પતિ ઉગીને એક
ખીલ સાથે ગુચવાઈ અર્ધ હોય એવું સ્થળ.

ઝાડુ, ન. [પા.] સાવરણી.
(૨) વાળવા—ઝાડવાથી નીકળી
નય એવું ને તે; ક્યારે; પુનઃ.
કિ પ્ર ઝાડુ કાઢવું=વાળવું; સાફ કરવું.
ઝાડુ મારવું=પાડું પાડવું ને ઠપકો
આપવો. ઝાડુ પડવું=ઠપકો મળવો.

ઝાડો, પુ પ્રાણીઓએ ખાવેલા ખો-
રાકનો ને અવશેષ ગુણ વટિ બહાર
નીકળે છે તે; ઘૂ; મળ, દસ્ત; વિષ્ટા;
નરક. (૨) છાણ; હગાર. કિ મ. ઝાડો
આપવો=મળ બહાર નીકળવો. ઝાડે ફરવું
=હગવું. ઝાડે જવું=હગવા જવું. ઝાડો
થઈ જવો=પેટ ફૂટી જવું (૨) બહુજ ડરી
જવું ઝાડો લેવો=ખોજાવેલી વસ્તુને માટે
શકવાળા માણસની તપાસ લેવી; ચોક્કસી
કરવી.

ઝાતકાર, (ઝાતકાર), વિ ઝલુ
ઝણાટ ઉત્પન્ન કરે એવું; આંચકો આણે
એવું; ભ્રમત; હોંસિયાર (૨) સતીરમાં
ગરમીની ઝલુઝણી ઉત્પન્ન કરે એવું;
ચક્રચકિ. (૪) પુ ચમત્કાર; તેજ;
ભગતિ; ઝલુકાર.

ઝાપટ, સ્ત્રી. ઝપટવું તે; અચણવું
તે; ઝપાટો; ફટકો; લપકાક; ઝાપટ;
અડફટ. (૨) ઊળ.

ઝાપટવું, કિ. સ. ઝાપટ મારવી
તે; ઝડવું; ખખેરવું; સાફ કરવું. (૨)
ફટકાવવું; ઝાપટો મારવી (૩) ધમકાવી
નાખવું. (૪) ખૂળ ખાવું.

ઝાપટિયો, પુ. ઝાપટ મારનારો;
ફટકાવનારો; ઝાપટ મારી મારીને ભીડ
ઘોળી કરનારો વેશ્યવર્માદિરોનો એક નોકર.

ઝાપટું, ન. વરસાદનું અપાટખંધ
ઘોડો વખત પડવું તે; સરવટું; આંતરો
લઈ લઈને ને વરસાદ પડે છે તે.

ઝાભો, પુ. ચામડાની નાળચાવાળી ઝારી.

ઝામ, સ્ત્રી. ક્રુમ; લગભગપણું; અચુક
વર્ષ નજીકની વેળા

ઝામર, પુ. એક રોગ, નજીકો.
(ઝામરો રોગ પ્રથમ માયાની નસોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે અને પછી તે વાળ ઉપર,
કાન ઉપર કે આખ ઉપર ઉતરે છે.)

ઝામરોળી, વિ ટમમગડું; પડું પડું
થઈ રહેલું; ડામડોળ (૨) પુ ડોળ;
આડંબર; ખોટો જેખાવ.

ઝામરી, સ્ત્રી ચામડી ઉપર ફાંફીઓ
ફૂટી નીકળવાનો એરો રોગ. (એ ફેલ્ડીની
અંદર નળ મિશ્રિત પર હોય છે. એ ફૂટી
જતાં લાલ લાલ પડે છે ને તેને રાત્રાં
બહુ વાર લાગે છે. નાની ફેલ્ડીઓવાળા
રોગને ઝામરી ને મોટા ફેલ્ડીઓવાળા ઉગ્ર
રોગને ઝામરો કહેવાય છે.)

ઝામરો, પુ. સતીર ઉપર મોટા ઘોળા

આટકણુ, ન. અનાજ વગેરે આટ-
કતાં તીકળેલા કચરો ફેરફાર ફેરફાર.

આટકણી, સ્ત્રી. આટકણું તે. (૨)
સખત ઠપકો દેવો તે. (૩) ઝડકમણ.

આટકણું, કિ. સ. આટકણું; અનાજ
વગેરેને સુપડામા નાખી સોણું; જપણું
(૨) ઝપટ મારીને ઠડાડણું; ખંભેરણું;
આટકણું. (૩) હવામાં ભેરથી તરછોડકણું.
(૪) આટકી નાખણું; ઠપકો આપવો.

આટકો, પુ. આપટ ઉછાળીને ઠડાડી
મૂકણું તે. (૨) રહી રહીને ન સદન
યાવ એવી તીવ્ર વેદના થઈ આવે છે તે.
(૩) મગજ ઉપર જે તીવ્ર અસર થવી
તે; જ્ઞાનતંત્રીને જે એકદમ આંધકાભેર
દુઃખ થઈ આવણું તે. (૪) કઠણુ વચ-
નથી મનમાં જે તીવ્ર અસર થાય છે તે;
ચાટકો; શોષ. (૫) આધાત; ઝટકો; ધા.

ઝંડ, ન. [સં. જાટ] જમી-
નમાં હડાં મૂક નાખી ઉંચી વધતી જે
મોટી વનસ્પતિ તે; ઝડા; તર. (ધણું
કરીને પંદર વિશે હાથથી ઉંચાં ને
લાંબાં વખત છવે એવાંની આડમાં ગણુના
થાય છે. બહુ ઉંચાં નહિ અને ઘણાં
વર્ષ છવે પણ નહિ એવાં તે છાંડ
ગણાય છે.) (૨) આડ જેવી લાંબે એવી
બનાવટ; ટાળાં પાંખડાવાળી કોઈ પણ
આકૃતિ. જેમકે-રોશની કર્ણનાં આડ;
પેટી આડ. કિ. પ્ર. દુઃખનાં આડ ઉંચવાં
અહુ દુઃખ પડવું. આડ મરું=જાતીવરનું
પાછવા પગ ઉપર હોવા થવું.

આટકણુંકડક, ન. આટકણું ને આપ-
ટણું વગેરે તે; સાફસુફ (દાણા વગેરેને)
કરવું. (૨) ધરબાર અને સરસામાનને
વાળી આપટીને સાફ કરવો તે.

આટકણુ, ન. જુ. આટકણુ.
આટકણું, કિ. સ. સુપડાવતે સોણને
સાફ કરવું; આટકણું. [જે ક્રિયા તે.
આટકો, પુ. આટકણું તે; આટકવાની
આટકણી, સ્ત્રી. આટકણું અને ઝુડકું
તે; સાવરણીથી વાળીને તથા દુગડાનાં
કકડાથી આપટીને સાફસુફ કરવું તે;
સાફસુફ. કિ. પ્ર. આટકણું કરવી=સાફ-
સુફ કરવી.

આડપાન, ન. મોગ આડ, છાંડવા
વધા વેલા વગેરેને વનસ્પતિ તે; ઉદ્ભિગ્ન.
આડપાણો, પુ. મોટાં આડ અને
નાનાં પલ્લવવાળી બીજી બધી વનસ્પતિ
તે; આડપાન.

આડપિપળી, સ્ત્રી. આડ ઉપર ઝટ
ચઢવા ઉતરવા ને ફરી પડવાની એક રમત.
આડખીડ, ન. આડ અને ધાસ નધાં
પુખ્ત થયેલાં હોય તે. (૨) આડ અને
બીજી જંગલી વનસ્પતિ-ધાસ વગેરે તે.

આડકણું, ન. નાનું આડ.
આડકણું, કિ. સ. અડધી વાળકું;
કચરો કાઢવો; સાફ કરવું. (૨) આપ-
ટણું; ખંભેરણું. (૩) સખત ઠપકો આપવો;
આટકી નાખણું. (૪) મંત્ર વણી બહીને
ઉંચણી નાખવી; વહેમ વગેરે ઉતારી
નાખવાં (૫) જેમ કહેવું હોય તેમ છુટે
મેચિ-સકોન રાખ્યા વગર-કહેવું.

ઝાડી, સ્ત્રી. ઝાડ, વેણા, ઘાસ વગેરેનો જે ભરાવો તે. (૨) જંગલ; વન; જ્યાં ખીચોખીચ વનસ્પતિ ઉગીને એક ખીલ સાથે ગુચવાઈ ગઈ હોય એવું સ્થળ.

ઝાડું, ન. [પા.] સાવરણી.
(૨) વાળવા—ઝાડવાથી નીકળી નય એવું તે તે; કચરો; પુત્ર. કિ. પ્ર. ઝાડું કાઢવું=વાળવું; સાફ કરવું. ઝાડું મારવું=પાછું પાડવું ને કપકો આપવો. ઝાડું પડવું=કપકો મળવો.

ઝાડો, પુ. પ્રાણીઓએ ખાધેલા ખોરાકનો જે અવશેષ ગુદા વટિ બહાર નીકળે છે તે; મૂ; મળ; દસ્ત; વિષ્ણુ; નરક. (૨) ઘણું; હમાર. કિ. પ્ર. ઝાડો આવવો=મળ બહાર નીકળવો. ઝાડે ફરવું=હાગવું. ઝાડે જવું=હાગવા જવું. ઝાડો થઈ જવો=પેટ છૂંદી જવું. (૨) બહુજ દરી જવું. ઝાડો લેવો=ખોવાયેલી વસ્તુને માટે શકવાળા માણસની તપાસ લેવી; ચોકરી કરવી.

ઝાડકાર, (ઝાકાર), વિ. ઝણુ ઝણાટ હતપત કરે એવું; આવકો આવે એવું; જમત; હોંશિયાર (૨) રાત્રીમાં ગરમીની ઝણઝણી હતપત કરે એવું; ચકચકિત. (૪) પુ. ચમત્કાર; તેજ; જગદિ; ઝણત્કાર.

ઝાપટ, સ્ત્રી. ઝપડાવું તે; અથડાવું તે; ઝપટા; ફટકો; લપડાક; યાપટ; અડફટ. (૨) ઊભ.

ઝાપટવું, કિ. સ. ઝાપટ મારવી તે; ઝડવું; જબરજબ; સાફ કરવું. (૨) ફટકાવવું; ઝાપટો મારવી. (૩) ધમકાવી નાખવું. (૪) ખૂબ ખાવું.

ઝાપટિયો, પુ. ઝાપટ મારનારો; ફટકાવનારો; ઝાપટ મારી મારીને લીધે ઝાછી કરનારો વૈષ્ણવમંદિરનો એક નોકર.

ઝાપટું, ન. વરસાદનું ઝપાટાખંધ થોડો વખત પડવું તે; સરવટું; આંતરો લઈ લઈને જે વરસાદ પડે છે તે.

ઝાલો, પુ. ચામડાની નાળચાવાળી ઝારી.

ઝામ, સ્ત્રી. કુમ; લગભગપણું; અમુક વર્ષ નજીકની વેળા

ઝામર, પુ. એક રોગ; નજલો. (ઝામરનો રોગ પ્રથમ માથાની નસોમાં હતપત થાય છે અને પછી તે વાળ ઉપર, કાન ઉપર કે આંખ ઉપર ઉતરે છે.)

ઝામરોળ, વિ. ટગમગમવું; પડું પડું થઈ રહેલું; ડામાડોળ (૨) પુ. ડાળ; આડંબર; ખોટો દેખાવ.

ઝામરી, સ્ત્રી. ચામડી ઉપર ફોલીઓ ફૂટી નીકળવાનો એરી રોગ. (એ ફોલીની અંદર જળ મિશ્રિત થઈ હોય છે. એ ફૂટી જતાં લાલ ધાત્રે પડે છે ને તેને રાત્રીમાં બહુ વાર લાગે છે. નાની ફોલીઓવાળા રોગને ઝામરી ને મોટા ફોલીવાળા ઉમ રોગને ઝામરો કહેવાય છે.)

ઝામરો, પુ. રાત્રી ઉપર મોટા ઘોળા

પાણી બરેલા ફેંદલા ફૂટી નીકળે છે તે.

અમોરો, સ્ત્રી. આડની ઉક ઉકલી ફૂટી-નાનુક ડાળીઓ.

આર, પુ. રશિયાનો રહેનસાદ.
(અરીનાન્સરિયાની રહેનસાદખાતુ.)

આરપટોળાં, (જુદારપટોળાં), બે-
સતા વધનો-કારતક સુદ ૧ નો દિવસ;
બે દિવસનો ઉત્સવ. એ દિવસે વડીલોને
જુદાર દરવામાં આવે છે, અને વડીલો
તેમને કોટ આપે છે.

ઝાંડુ, કિ. સ. [સં. શાલ]
ગેતું પાણી રેડીને શેકતું. બિના પાણીની
વારપી ધોતું. (૨) અરાનાં કાણાંમાંથી
પાડતું, ટપકાવતું. (૩) ધાતુપાત્રને
સાંધતું; રેણુ ફેડતું; રાય મૂકવી. (૪) આડનાં
ડાળાંપાંખડાં કાપી નાખવાં; ખાંપતું; સોતતું.

ઝાંડી, સ્ત્રી. તાળવાવાળો લેટો. (૨)
(૨) કાણાં કાણાંવાળો તનેથો; નાનો અરો.

ઝાંડું, ન. મોટું ડાણું. (૨) ટોણું; ધાડું.

ઝાંડો, પુ. તાવડામાંથી તળાચેલી
વરતુ કાઢવાનું કાણું કાણાંવાળું રસોઈ-
યાનું ઓભર. (૨) ઝાંડને પાણી સિંચ-
વાનું તાળચા ઉપર નાનાં કાણાં કાણાં-
વાળું સાધન. (૩) તંત્રુસના તાર નીચે
ચોડી ઉપર જે ગાંભો મૂકવામાં આવે છે
તે. (૪) 'ખાતલ' સૂર નીકળે છે તે તાર.

ઝાંડોળા, પુ. જાણણ વાણિયાની
એક નાતનું નામ. [કર્ણદેવ; લોનિયું.

ઝાલ, સ્ત્રી. કાનનું એક જડાવ ધરણું;

ઝાલક, સ્ત્રી. મવાડીનું બહાર કળણી
પડતું તે; ઊભ; ઝલક. ૨. પ્ર. ઝાંપે
ઝાલકો મારવા-જૂળ ખર્ચ કરવું.

ઝાલણુ, ન. રેણુ; રાય. (૨)
ઝાળવું તે; સાંધો પૂરવો તે. (૩) ને-
નાથી વરતુ ઝિલાય ને; મોભ; પાટી.

ઝાલર, પુ. લાંબું ને ચપટું એક
દિલ્લ ધાન્ય. વાલ. (૨) માઝલાં વમેરેનો
શ્વાસ લેવાનો અવવવ.

ઝાલર, સ્ત્રી. કિનારી; બધિલી કોર;
એલ. (૨) કાંસાનું ગોળ ચક્રું (ધડિયાળ).

ઝાલરી, સ્ત્રી. નાની ઝાલર.

ઝાલણું, કિ. સ. પકડવું; ધરણું;
ફેડવું. ૨. પ્ર. હાથ ઝાલવો-સંભાળમાં
લેવું. (૨) પરણવું.

ઝાલણ, પુ. રત્નપૂતળી એક નત.
(ઝાણી-ઝાણા રત્નપૂતળી કીકરી.)

ઝાલણવાડ, પુ. ઝાણા રત્નપૂતળીનો
પ્રાંત. (૨) ન્યાં ઝાણાઓ રહેતા હતા તે
પ્રદેશ; કાઠિયાવાડમાંનો એક પ્રદેશ.
ઝાણવાડી-ઝાણવાડનું. (૩) રત્નપૂતળીના-
માં આવેલું એક રેશી સમ્ય. (તેના
રાત્રકર્તા ઝાણા રત્નપૂત છે. તે રાત્ર્યનું
મુખ્ય સહેર ઝાલણપાટણ છે.)

ઝાણાં, ન. જડાવ, ઢુકમો; શીદિયાં;
મેણાં, ટોણાં.

ઝાવસોઈ, જુ. ઝાળસોઈ.

ઝાવળી, સ્ત્રી. નાનિયેરી અને ખ જુ.

નીની મુકી રાખીએ તે. (૨) પાંદડાની મુઠેલી સાદીએ વગેરે.

ગાંધી, ન. પાણીમાં બૂડતું માણસ જે ફાંફાં મારે તે; આધાર માટે વધખાં મારવાં તે, તરફિયાં; વધખાં.

ગાંધી, સી. [સં. જ્વાલા]
જ્વાલો; કોઈ પદાર્થમાંથી નીકળેલા વાયુનું બહકાભેર હવામાં પ્રગટું તે; જ્વાળા; શિખા. (૨) બળતા દેવતાની દૂરથી લાગતી ગરમી. (૩) મન ઉપર એકદમ આકરી અસર થતી તે. (૪) જળ.

ગાંધી, ન. ગાળવું તે; ગાળવાની જે ક્રિયા તે. (૨) જેણે દરીને ગાળાય તે; રેણુ; રાય. (૩) ઠાંકપિછોડો; યાગડથીગડ.

ગાંધી, કિ. સ. ધાતુપાત્રની તરડ નેડી નાંખવી તે; ધાતુની જે સપાટીએ વચ્ચે રેણુ મૂકીને ગરમ દેશા બોળારે તેને નેડવી. (૨) ગાળવું; બળે એમ કરવું.

ગાંધી, સી. ગાંધી, માલિન્ય; અસ્પષ્ટતા. (૨) ગાંધી દેખાવું તે; વ્યવસ્થાન; છારી. (૩) છાયા; આભાસ. કિ. પ્ર. ગાંધી આવવી=ખાંખે ગાંધી દેખાવા માંડવું. (૪) મંદતા; નિસ્તેજતા. (૫) લાંબન; બટો; ડાં.

ગાંધી, ન. ગાંધી જેવું જે તે; ગાંધી-નિસ્તેજ દેખાવ લાગે તે.

ગાંધી, ન. કાંટાવાળી લીલી મુકી રાખી; બાવળ બેરડી વગેરેનું જૂથ કાંટા-

વાળું મુકું કરવું. (૨) કાંટાવાળાં નાનાં નાનાં ગાંધીવાં તે. (૩) તુચ્છ, નમાલી વસ્તુ. (૪) વળખું છટે નહિ એવું જે તે; લફરું. કિ. પ્ર. ગાંધી ગાંધી=જેમ તેમ કરીને દૂર કરવું. ગાંધી વળગાડવું=લફરું લગાડવું.

ગાંધી, કિ. સ. ગાંધી ગાંધી કરી તાકી લાકીને નેવું; ભાવપૂર્વક નેવું.

ગાંધી, સી. ગાંધીપણું; મસિન-તા; મંદતા.

ગાંધી, સી. દર્શન કરવું તે; ભાવથી નેવું તે. કિ. પ્ર. ગાંધીને નેવું=ટીકી ટીકીને નેવું.

ગાંધી, વિ. નિસ્તેજ; મસિન; ચક-ચકવું ન હોય એવું. (૨) બરાબર રૂપરૂ નહિ એવું; આણું. (૩) રાશિનું, અંજાન બધેણું એવું. કિ. પ્ર. ગાંધી પાડવું=રાશિ માવી નાખવું. ગાંધી પાડવું=તેજ કે સંકીર્ણ નથી રહેવી.

ગાંધી, સી. કાંસીનેડાં; કાંસાની જે ધાતુના પત્રાની ટીકીએ જડેલી લાકડીની નેડીનું એક વાવ. (૨) શુરસો; રીસ.

ગાંધી, સી. [સં. કંઠા]
કોથનું કુંધવાદ બળું તે; મુસ્તાનો આવેશ ચડવો તે; ખીજવાટ. કિ. પ્ર. ગાંધી ચડવી=એકદમ ઉત્કેષણ બળું.

ગાંધી, ન. [સં. કંઠા]
ગાંધીને પગે પહેરવાનું ચીણું ચીણું

હુપરીઓવાણું રૂપાનું એક ધરેણું; નૂપર.
(૨) સીસાની ઝોળીઓ લઈથી પીત્તળની
ચોથી કરવી. (એ ગાયને ધરે પહેરાવ-
વામાં આવે છે.) કિ. પ્ર. કાંઠર જકે-
સ્થાન્નપ્રવાસીનો વેશ લેવો. (૨) કેદી ચડું.

કાંઠરિયાં, ન. કાઠરની ઝોળી તે.
(૨) ઈંછર; બેઠીની સામળ. (૩) કમકમ
આવા કંઠે એવી જતરાંના કંઠા જડેલી
નાશમાંની રચના; ખણખણિયાં.

કાંઠરિયું, ન. કેટિ પહેરવાનો એક
હામીનો. (૨) કાંઠરિયાંની જોડમાંનું એક
કાંઠર તે. (૩) વિ. બળામાળા.

કાંઠરી, સ્ત્રી. ખણખણ ધાય એવું
એક ધરેણું; નાના બાળકનું કાંઠર. (૨)
લાકડીએ બાંધેલી હુપરીઓ; વાળી; કડીઓ.

કાંઠયાં, ન. [સં. હંસા]
ખાસવાળી-સુકા રેતાળ સપાટ ભોંયવાળા
મેહાનમાં તકડી વખતે દૂરથી એ માણી
બરેણું હોય એવું દેખાવ છે તે; મૂન-
નળ. (૨) આંખમાં આણું પાણી ભરાઈ
જવું તે. (૩) અંધારાં; રાતાં પીળાં
દેખાવાં તે; દષ્ટિ આગળ કુંડાળાં વખતાં
દોષ એવું દેખાઈ તે.

કાંઠી, વિ. જેને એકદમ કાંઠ ચડી
જવી હોય એવું; ટીકું; આકળું.

કાંપ, સ્ત્રી. કાંપ. (૨) કાંઠાવાળી
બળ; પારા. (૩) નાની બાળકી.

કાંપડી, સ્ત્રી. કાંપડી; મલિન ભૂત.
મારણ પ્રયોગ કરવાની ક્રિયા.

કિ. પ્ર. કાંપડી મૂકવી=મેકડી મૂકવી.

કાંપડો, પુ. લાંબિયો. (૨) ભૂત
વધેલો લાંબિયો.

કાંપડી, સ્ત્રી. વાંટ કે વાડનું ઝર-
ડાનું બારણું; કાંપાનું કાંકણ તે કાંપડી.

કાંપી, સ્ત્રી. ધાસ કે ખજૂરીની
જાતરીનો વાટવો; ધાસનો હુથેલો નાનો
કરંડિયો.

કાંપો, પુ. આમ, રોરી કે વાડામાંથી
બહાર નીકળવાનો રસ્તો; મોટું કાંડું.
(૨) વાડમાંના મોટા કાંડાનું બારણું.
(૩) ગામની બાજોળ; પાદર; ચણું. (૪)
આંખણું. ૨. પ્ર. કાંપે નોતરાં=ગામનાં
સર્વેને નોતરાં. કિ. પ્ર. કાંપે જૂલો=
એકની એક વાત લ'બાલીને મોટી કરવી.

કાંચ, સ્ત્રી. પ્રતિબિંબ; પડછાયો.

(૨) કળક: તેજ.

કિલાણવો, પુ. છટોનો મૂકો; છાર.

કિણારો, સ્ત્રી. બારીકી; કીણાપણું.

(૨) દોટરદાખણ. [આણું.

કિયાણું, ન. પ્રથમ પ્રસવ પછીનું

કિરાયાણું, ન. પહેલા પ્રસવ પછીનું
આણું તે. (૨) સ્ત્રીનો પહેલા બેબાનું
બાળક લઈને સાસરે જતાં એ પોતાના
ચિથેરથી ઠરીઆવર લઈ બધ છે તે.

કિલાણું, ન. સુપડાથી પાણી કીડ-
વાની એ મોઠવણ તે; ઉલેચીને ઉસરડું
તે. (૨) કિલાણું; પ્રસવ પછીનું આણું.

ઝિઝી, સ્ત્રી. તીલો અવાજ કઢનારાં
ઝવડાંની એક ભતિ; તમરાં.

ઝિંઝોટી, સ્ત્રી. એક રાગિણી.

ઝિંઝરોટો, પુ. એક ઔષધિ.

ઝિંઝવો, પુ. ધાસની એક ભતિ.

ઝિંઝી, સ્ત્રી. જેને ગોળ બોડિયાં પાન
થાય છે એવું એક જડ; આસોદરો.

ઝિંટ, સ્ત્રી. પીડા; લક્ષ્ણ; વળગણ;
પૂંછડું.

ઝિંટવું, કિ. સ. જરડાંને વળગાડવાં
તે; બગાડવું; ચોંટાડવું. (૨) જડવું;
લગણ કરવો.

ઝિંડું, ન. જુઓ ઝિંટ.

ઝીફ, સ્ત્રી. ઝીફું-ખાડવું તે.
(૨) સોના રૂપાના ઝીણા ઓપદાર તારની
ચુંથણીનો કસબ. (૩) ઝીકનો કસબનું
બરત તે. (૪) હાર; પરાજય.

ઝીફણું, ન ઝીફું તે; હારી જડ
તે; પરાજય પામવું. (૨) રજુ કરવું તે.

ઝીફું, કિ. સ. હચમીચે ભેરથી
નીચે નાખવું-અજાણવું. (૨) હોમવું;
નાખવું; રેડવું; સંરોવવું. (૩) માર
મારીને નીચે પાડી દેવું; ઢરાવવું.

ઝીણ, સ્ત્રી. કેરીની ઝોટલીના પાતળાં
પર ઉપર રૂવાં સાથે કઠણાશ આવતી તે;
ભળીદાર પડ. બધાવું તે. (૨) ઝીણાં
ઝીણાં વંટુઓની પાકટ ભજ બધાવા;
માંડવી તે.

ઝીણકું, વિ. નાનું; ઘણું નાનું.

ઝીણપણ, ન. બારીકાથી-ચૂકમ-
તાથી કામ કરવાપણું તે; વિચાર અને
ધીરભાવી હડા ઉતરીને કામ કરવું તે.
કઢાપણ; ચતુરાઈ.

ઝીણવટ, સ્ત્રી. ઝીણાશ; બારીકા.
(૨) ચતુરાઈ; કઢાપણ. (૩) ચોકણાપણું;
દોડદોડાપણ.

ઝીણું, વિ. [સં. ક્ષીણ] બારીક;
બહુજ નાના કણ હોય એવું. (૨)
પાતળું; આધું; નાનું; નારનું; મુશાયમ.
(૩) તીવ્રી ધારવાળું; અણીદાર. (૪)
નાનું; કિંમણું. (૫) ધીર; હળવું. (૬)
બહુ સંભાળથી કરવા જેવું; કારીગરીનું.
(૭) ચતુર; કહેવ; વિચારીને સમ કરે
એવું. (૮) નકશી-ફોતરણીનું; ચુંચનું;
કરકસરથી કામ લેવું તે. કહેવ ઝીણા
પણ સમનો દાણો-નાનું પણ તેજદાર.
ઝીણું ભડું-સાફ જોડું. (૯) આડું;
વાંકું; કલ્પજબરેલું; મોઢમયું.

ઝીપટો, પુ. એક છાંય; જેડીમથ.

ઝીપડું, કિ. સ. અજરથી જડપી
લેવું; ઝીવવું.

ઝીમી, સ્ત્રી. સ્ત્રીઓને ધામરાને બદલે
પહેરવાનું એક ભતનું કાણું કપડું; ઝમી.

ઝીલ, સ્ત્રી. એક રોપો. એનાં દાંતણ
થાય છે. કહેવ દાંતણ કરીએ ઝીલનું તો
પાપ ભય દિલનું. (૨) સાં. લણવાનું
વાંસનું ઝોભર. (૨) તંબુરાનો એક તાર.
(૪) લાખેલી ગોટી બરણી. (૫) ક્રોડ
પાણીની જગ્યા. (૬) છાજ; છાલક.

ઝીલ્લું, કિ. સ. સામેથી આવતી વસ્તુને અદ્ધર-હવામાંથી પકડી લેવી; નીચે પડતા પહેલાં કાઢ વસ્તુને ઉપાડી લેવી. (૨) એક જણનું બોલવું બીજાને ઉપાડી લેવું. (૩) ખમવું; માથે લઈ લેવું. (૪) માણવું; ભાગવડું. (૫) પાણીમાં રમવું; જળક્રીડા કરવી. (૬) કમ્બલ રાખવું.

ઝીલું, ન. નીચેને ઠેકાણેથી ઉચી જગાએ પાણી લઈ જવાની એક રચના તે. કિ. પ્ર. ઝીલું ભેડવું=ખવાલી-દીસો ખોરાક અપાતાખંધ ખાવો.

ઝીલો, પુ. મોટી લાખેલી બરણી.
ઝુંકવું, ય. ઝુંકવું.

ઝુંકારવું, કિ. સ. મૂકે-નમે એમ કરવું; નમાવવું; જાતને બેસાડવું.

ઝુંકાવડા, પુ. જોડાવતા રહેવાની વસ્તિ તે; મન્યા રહેવાપણું.

ઝુંકાવણું, કિ. સ. ઝુંકે એમ કરવું; નમાવવું. (૨) લખડાવવું; લટકી પડે એમ કરવું. (૩) કિ. અ. થા હોમ કરીને પડવું; સાહસ કરવું. [વણું; યકવણું.

ઝુંકાવણું, કિ. સ. લડાવવું; લંકા-

ઝુંકિયું, ન. નહિ સોદેલી ડાળી; નહિ ઊલેલી-ખાંપેલી-જેવી ને તેવી ઝાડની ડાળી; મુદાય એવી ચીજ; ઝુંડવાની લાડી ર. પ્ર. ઝુંડિયાં પડવાં=ખાસડાં પડવાં.

ઝુંડિયા, પુ. ડુંડાં મૂડવાનું જુધું; ડુંડાં, ડાંડિયા.

ઝુંડો, પુ. અભિપ્રાયમાં ધાવવાનો વાળનો જલ્દો; રેશમ અથવા સુતરના તાંતણાનો જલ્દો; જુડો; ઝુંમખો.

ઝુંજુઝુંજુ, અ. એવો થતો અવાજ.
ઝુંપડી, સી. ટોલું; જોડું.

ઝુંમખડાં, ન. તુરિયા ને કુરપાડાની નતનાં વેલા ઉપર થતાં શાકુંળ. (ઝુંમખાળંધ થતાં હોવાથી આ કુંળને બહુ વચનમાં ઝુંમખડાં કહેવામાં આવે છે.)

ઝુંમખડું, ન. ઝુંમખું; જલ્દો; ટોળું.

ઝુંમખું, ન. એકજ નલની ધણી વસ્તુઓને લે સમૂહ તે; બંધ; જલ્દો; ટોળું; સમુદાય.

ઝુંમખો, પુ. જુડો; સમૂહ; ઝુંમખું.

ઝુંમણું, ન. જલ્દાને બારે મૂંઘી પડતું એક ધરણું; મૂંઘતો રહે એવો અલંકાર.

ઝુંમર, ન. સાથે સાથે ધણી દીવા કરાવ અને એક સાથે તે બધા મૂંઘતા રખાય એવી કાચ કે ધાતુની રચના તે; દીવાઓ કરવાનું ઝુંલતું રહેતું ઝાડ. (૨) એક ઝુંલતું રહે એવું ધરણું; મીરનું.

ઝુંરણ, ન. ઝુંરવું તે; તલસવું તે; આતુરતામાં ચિંતા કર્યા કરવી તે; રડવા કરવું તે; પલોપાત.

ઝુંરખો, પુ. રાત્રિ દિવસ તલસ્યા કરવું તે; બજાવો; ચોક; દુઃખ; વિલાપન. (૨) નાજમેદી; નિસાસો. [ઝમણું.

ઝુંલડો, સી. બાળકને ઝુંલતું રહે એવું

બુલભુદાર, વિ. બુલમાં બેસી
હિંચકા ખાનાર. બુલભુદાર=બુલખનાર.

(૨) મોજ કરાવનાર. [મોજ એક છંદ.

બુલભુદાર, પુ. પરભાતિયાના રા-

બુલભુદાર, ન. હિંચકા; હિંચ. (૨)
હિંદોબો; પારણ. (૩) ડોરણ. (૪)
બુલખવું તે; રમાડવું તે; ભાડ; મોજ
મરાવવી તે (૫) બુલતાં રહે એવાં ધરણ.

બુલખિયું, વિ. બુલવું હોય એવું.
(૨) મોજનું; ભાડોડનું. (૩) ન. લટ-
કણિયું; બુલવું રહે એવું ધરણ. (૪)
મનમોહ; મોહક.

બુલખવું, કિ. સ. બુલ એમ કરવું;
હિંચાળવું. (૨) લડાવવું; મોજ કરા-
વવી; હુલાવવું.

બુલો, પુ. બુલાવી રાક્ષસ એવી બેસ-
વાની એક રચના; હિંચકો. (૨) ડોળી.
(૩) બુલસાન; ખાધ. કિ. પ્ર. બુલ ખાવા
=હિંચકા ખાવા. (૨) અથડાયા કરવું.

બુલ્લી, સ્ત્રી. લડાઈ; ટંટો.

બુંટ, સ્ત્રી. એકદમ ધસીને ખુંચવી
લેવું તે; ઝડપ મારીને ખેંચી લેવું તે.
કિ. પ્ર. બુંટ મારવી=ઝપટ મારવી.

બુંભાર, પુ. મોટી લડાઈનો હુમલો;
મોટી લડાઈ. (૨) લડવૈયો; યોદ્ધો; લડ-
વાની ઇચ્છાવાળો.

બુંટવું, કિ. સ. ઝપટ મારીને લઈ
લેવું; ભેર કરીને ખેંચી લેવું; આંચકી લેવું.

બુંટાબુંટ, સ્ત્રી. એકબીજાની ચારોથી

બુંટી લેવું તે; સામે સામે બુંટ ચલા-
વવી તે; હુંટાહુંટ; ખેંચાખેંચ.

બુંટાવવું, કિ. સ. બુંટ મારીને
લઈ લેવું; ખડાવી લેવું; આંચકી લેવું.

બુંડ, [સં. વૂય] ટોળું; સમુ-
દાય; જાતિ; સમૂહ.

બુંડો, પુ. [સં. વૂય] ધન-
વાળો હથોળો પાંચડો તે; નિશાન; ધ્વજ;
ધર્મરાજ્ય કે બળતું ઓળખાણ આપે
એવા ચિહ્નવાળો જે ધ્વજ તે; વાવડો,
કિ. પ્ર. બુંડો લપાડવો=કોઈ કાર્યની આગે-
વાની લેવી. બુંડો લપાડવો=ફતેલ કરવી.
બુંડો રોપવો=મંડાણ કરવું. બુંડો તળે=
આશ્રય; ટરફેણમાં. (૨) કોઈ મોટું કામ;
દિગ્વિજયનું મંડાણ હોય એવા કાર્યનું
હત્યાન તે.

બુંપડી, સ્ત્રી મરીબનું આરામનું સ્થાન;
પાસ વલ્લુથી લીધું ફરેલું નાનું ધર; મહુલી.

બુંપડું, ન. જાળ વગેરેથી બાંધેલું
છાપંડું.

બુંડ, સ્ત્રી. બુંડ બુંડ-ખાવા તે.

બુંડેણ, ન. હથ-સુસ્તી-ચેનનાં જોડાં

બુંડેણ, કિ. અ લંબ, ચેન કે સુસ્તીને
લીલે બેઠાં બેઠાં જોડાં ખાવાં.

બુંસરી, સ્ત્રી. બુંસરી; હળ વગેરેની
જે આડી બળદની બાંધે મૂકવામાં આવે
છે તે.

બુંસરં, ન. કુસ; ધર; બુંસરં.

૪૩૫, કિ. અ. નમી પડતું; લવી
જડું; ઝૂમણું; ઝૂલણું; લટકણું.

૪૩૬, કિ. અ. [સં યુગ]

જુલું કરતું; લડતું; જાડતું (૨) મચ્છી
રહેતું; ઝૂમણું.

૪૩૭, ન. વળતું છટે નહિ એવું
જળચર પ્રાણી; મેટો મચર; આડનક. (૨)
છટે નહિ એવી જે વળચર પક્ષ તે;
મૂડ. (૩) ન છટે એવી જલા. ૩. પ્ર.
હૂડ વળચું=ન છટે તેવો સંખંધ ચેલો.
હૂડ જેવું=વળચુંજ રહે એવું.

૪૩૮, કિ. સ. રડિયાથી મારતું;
છુધાથી ખૂબ મારતું. (૨) ઘોડાથી ઝપ-
ડીને ઘોડું. (૩) ઝપટ મારીને રજ
ફાંડી દેવી. (૪) ખખેરતું; પછડી પછા-
ડીને ઝપડતું. (૫) જોર વાપડાને લેવાય
તેટલું લેતું. (૬) દાખીને ખાતું. કહે-
નીચી બારડી સોઝું=જરીબને સો પળવે.

૪૩૯, સ્ત્રી. ઉશ્કેરણી વગેરેની જે ઉમ
અસર તે; એમ. (૨) ઝુમણું.

૪૪૦, કિ. અ. ઝૂલણું; બહાર ધસી
રહેતું; ટિંગાણું; ઝુમણું. (૨) ટાંપી
રહેતું; આતુરતાથી આસપાસ વિંટબાઈ
રહેતું. (૩) પડંપડું જઈ રહેતું.

૪૪૧, કિ. અ. લલ્લાંત ક્યાં કરતું;
તલસણું; બજાણી કરવે; લિજસણું;
વસોપાત કરવો.

૪૪૨, સ્ત્રી. કોઈ ચીજની કિનારીએ

રાખેલી ચીજ તે; ચોખ્ખા માટિ રાખેલી
કિનારીપરનો જે ઝલતો ભાગ તે. (૨)
ગાયનની અંદર આવતી દલકદાર જે નાની
નાની કવિતાની કીર્તિ.

૪૪૩, વિ કિનારી બહાર લટકણું.
(૨) ઢિંચકા ખાઈ. (૩) રખડણું. (૪)
છૂટું; ખુલ્લું; મોક્ષણું.

૪૪૪, કિ. અ. ઢિંચકા ખાવા;
હંવામાં આમ તેમ હાલ્યા કરતું. (૨)
લટકણું; લબડણું; હોલ્યા કરતું. (૩) કોઈ
પણ કામમાં પડ્યત પડતું; કાર્યસિદ્ધિ
નહિ થવી. (૪) નાચા નખી જડું; લળી
જડું. (૫) કમમગતું રહેતું; હંવામાં ફરકતું.

૩૨, ન. [કા.] પ્રાણીના છવનને
અને તળિયતને દાનિ પહેંચે એવા ગુણ
અસરવાળું દ્રવ્ય; ગરલ; વિપ; જે ખા-
વાથી મરી જાય તે. (૨) અદેખાઈ;
હાખા; દેખ. (૩) વેર; સામાને દાનિ
કરવાની અને ચેતાને યથેલી દાનિનો
બદલો વાળવાની લાગણી તે. (૪) કુસંધ;
સ્નેહજન; લડાઈ. કિ. પ્ર. ૩૨ આપણું=
વિપ ખવરાવણું. ૩૨ ઉતરણું=વિપની
દાનિકારક અસરનું કમી થવું; અદેખાઈ
મરવી. ૩૨ આણું=વિપ લેવું; આત્મપાત
કરવો. (૨) અગ્નિ કે દાનિકારક વસ્તુને
સંલગ્ન કરતી તે. ૩૨ ચડણું=જેરી અસર
થવા માંડવી. (૨) સોળતની ખરાબ
અસર થવા માંડવી. ૩૨ પડું=વેર બં-
ધાણું ૩૨ વાવણું=જેનું પરિણામ સાં-
ન આવે એવું કાર્ય કરતું.

ઝેરકથુરો, પુ. જી. ૦ ઝેરકથોળું.

ઝેરકથોળું, [ઝેરકથોળું] ન. એક વનસ્પતિ. (૨) એ કાટું કાટું અને વિપની અસર કરનારે બિયું. (જોસડ- માં તેનો ઉપયોગ થાય છે. એ અફીસુ- ના જેવું કાટું અને કાલિય વિપ છે. અડધા રીપાથી મરણી નીપજે છે.)

ઝેરકાળજી, સી. લોહીમાંનું વિષ જે પરસેવા રૂપે બહાર નીકળે છે તે; ઝેરી પરસેવા થઈ આવવો તે. કિ. પ્ર. ઝેરકાળજી છુટવી=ઝેર પરસેવા તરીકે બહાર નીકળવું.

ઝેરળી, સી. હાથ કશાની હાથરવાઈ.

ઝેરી, વિ. વિષ ચરે એવું; ઝેરવાળું; ત્યાં ઝેર હોય એવું. (૨) અદેખું; ઈર્ષ્યાળુ; અંટસ થયે એવું.

ઝેરીનાળિએર, ન. દરિયાઈ વન સ્પતિનું એક કોટલું (જેને ફાંદીને નાવડા જેવું બનાવવામાં આવે છે અને તે સાધુ સંન્યાસીઓ પાત્ર તરીકે વાપરે છે)

ઝેરોછું, વિ. ઝેરવાળું; અદેખું; બી- જાનું સાથે નહિ ભેઈ શકે એવું; જેના મનમાં બીજા માટે વેરની વૃત્તિ હોય એવું.

ઝેર, ન. અપહું.

ઝેણ, (જિંણ), સી. અત્યંત ઝીણી રમેટી; બારીક રજકણ. (૨) કોષની પુખ્તરી; ઝંડન. કિ. પ્ર. ૦ ઝેણ કંઠથી= અત્યંત બારીક પરમાણુનું દવામાં ઉપયોગ.

ઝેડ, પુ. ત્યાંજમાં એકાએક કંઈ

વામનું તે. (૨) વાંકું વળકું તે; વક્રણ; ફેર. (૩) ઢળકું-નમનું રહેવું તે; અમુક બાળુ વરદ સહેજ વળકું હોય એવું જે તે. (૪) ઘરવાડો જે વાડામાં બકરાં ને પેટાં વચ્ચે રાખે છે તે વાડો. (૫) બકરાં કે પેટાંનું ટાણું તે. (૬) સુસ્તાન; ખાધ.

ઝેડવું, કિ. અ. ઝોડાં ખાવાં; ઝોડાં ખાવાં; બેઠા બેઠા હંધવું. કિ. સ. ફેં- કવું; હંધું કરીને ઘસેટવું. (૨) નીચા નમવું; વળવું. (૩) લટકવું રહેવું; લળ- ટયા કરવું.

ઝેડંડા, પુ. જમવા ઉપર કે મેળ- મજા ઉપર ખુબ પડવું તે.

ઝેડાવડા, પુ. ઝેડંડા; યા હોમ કરીને કાઈ કામકાજમાં ફરી પડવા વ- ગેરની જે વૃત્તિ તે.

ઝેડાવવું, કિ. અ. ઝંપલાવી પડવું; યા હોમ કરીને ફરી પડવું. (૨) કિ. સ. ફરી પડે એમ કસવડું.

ઝેડું, ન. હંધ, કંઈ કે સુસ્તીથી માથું નમી જવું તે. (૨) કંધ; નિંદ્રા.

ઝેડો, પુ. ઝેડ; ગોડો. (૨) ઝુંડો પડે એમ કરવું તે; ઝુંદાવવું તે; ઝેડો.

ઝોટિંગ, પુ. મરી ગયેલા મુસલ- માનનો જામનો ગ્રવ; જૂત. (૨) રખ- ડતા ફાંક માણસ. (૩) મેકું માણસ. (૪) એકદમ પડાવી લેવું કે ઝેરનુબમ ચલાવવાં તે. ઝોટિંગ ચાલ્યાલી=અંધા- લુધીનું રાજ્ય.

ઝોડ, ન. ભૂત; પિશાચ; વળમણ. (૨) વળમણ હટે નહિ એવું એ ચીકણું માણસ તે. (૩) લક્ષ્મી-હતરઝોડ-કેને હટે નહિ અને કંડાળો આપે એવું એ માણસ તે. કિ. પ્ર. ઝોડ વળમણ=એવા ભૂતના સપાટામાં સપડાવું કે કેમે ક્યું અળખું શય નહિ. (૨) કંડાળો આપે એવા માણસે બાઝી પડવું. ઝોડ દુર્યુ= પીડા ઢળી.

ઝોડલખટ, સ્ત્રી. પિશાચના સપાટ માં આવી જવું તે; ભૂતની ચોટ લાગવી તે. (૨) વળમાડ; ભૂત પ્રેતનું વળમણ તે.

ઝોયણી, (જાલણી), સ્ત્રી. ઝોળી; ખરિયો; કપડાના ચાર ઉડા ભેગા રાખીને બનાવેલી ખલેચી.

ઝોરણો, પુ. ચાર ખડ કે ખાનાં. વાળી ખલેચી; કપડાં વગેરે ભરવાને સારો કાચલો; ઝોલણો.

ઝોરોસ્તર, ન. ઇરાનના એક અસલી રાજવંશનું નામ. (મુર અને અતુર, તેમ અને અંધકારના ઝગમગમાંથી ઝરુ-સ્તે એક તરો મમં ચલાવ્યો તેના અનુયાયીઓ 'ઝોરોસ્તર' કહેવાય ૨. એ ધર્મ પારસીઓ પાળે છે.)

ઝોલણો, પુ. ચોરણો; મોટી ઝોળી. ઝોલણું, કિ. અ. ઝુંલણું; ડોલણું; ઢાલણું. (૨) ઝોડાં ખાવાં.

ઝોડું, ન. ડોળું; ઝુંડ; સમુદાય. (૨) ઝોડું; ડોડું. કિ. પ્ર. ઝોડાં ખાવાં=વળ-

લણું; વળખાં મારતા રહી જવું. (૩) અવકાશ; અંતર; આંતરો; ઉડું. (૩) ઝુંલણું; ડોલણું; ડગમગણું

ઝોલો, પુ. ઝુલો; દિંદોળો. (૨) દિંદોળાનું અકકેક આદોલન તે. (૩) વચમાંથી દીક્ષા પડીને નમી જવું તે. કિ. પ્ર. ઝોલો નાખવો=વચમાંથી ઝુંઘલી-નાખવી નાખવું. (૪) નમણું રખડવા કરવું તે; અધરચ લખડવા કરવું તે. (૫) મોહબાણુ; કમ્પા.

ઝોળ, સ્ત્રી. [સં. જ્યાઝ્ઝા] ઝળ. (૨) હરોઈ વળમણ જેવું તે; ભૂતપ્રેત.

ઝોળણું, કિ. સ. ઝુંલાવણું; ઝોલણું; દિંદોળણું. (૨) આમતેમ હલાવીને રમડી નાખણું; પીચી નાખણું.

ઝોળાણું, કિ. અ. આમતેમ ઝોડાં ખાવાં. (૨) ઢોળાણું; પાર ન પડતાં વચમાં રહી જવું.

ઝોળાવો, પુ. ટીંબાં ને કોતરોવાળો જમીનનો બાગ. (૨) ઢોળાવ. (૩) નમણું ઝોડ; ઝોલો; ખાડ.

ઝોળી, સ્ત્રી. ચારે ઉડા સાથે ખોંધી લઈ વચમાંથી ઝુંલતો રાખેલો હુમડાનો એક ઘાટ. (૨) બાજકને મુલાવવાને ઝુંલવું રહે એમ લાગેલું કપડું તે; ખોડું. (૩) કપડાની સાદી ખલેચી; ઝોળણી; નાનો ખરિયો. ઝોળી ઝોળી=તાના બાજકનું નામ ખાડવી વખતે કરવામાં આવતી એક ક્રિયા. કિ. પ્ર. ઝોળીમાંથી ઝડપાવું=ઝોરો

બાળક હોય ત્યારથી વિવાદની માગણી થઈ જતી. એળી ફેરવવી=છીજ માગવી.

એળો, પુ એણો; લયક; વચમાંથી લખતી પડતું તે. (૨) મોટી એળી; કાઠનો ૩. પ્ર. એળારોક=દવાઈ ચૂર્ણ બાંધેલી પોટલીનો રોક તે.

એંટણું, કિં. અં એંદમ ઝડપ મારીને ઝુંટી લેવું તે; ખુંચાવી લેવું; ઝુટ મારીને લઈ લેવું.

એંટીલેણું, ખુંચાવી લેવું; પડાવી લેવું.

એંસણું, કિ. સ. રીસ કરી તિર-સ્કારથી આપણું; અમાવને છીંચે અજરથી રીસ કરીને ફેરવું.

અ.

અ, પુ. [સં.] ગુજરાતી ભાષાની લિપિના મૂળાક્ષરોમાં એકવિસમો અક્ષર. અ, ઇ, ઋ અને ઌ ની પદ્ધતિ આવતા અનુસ્વારમાં આનો ઉચ્ચાર થતો હોવાથી અનુસ્વારને બહુ સંસ્કૃત લખતી વખતે તે નોંધાય છે. અઽઽઽઽ, ઋઽઽઽઽ, ઌઽઽઽઽ; વગેરે.

ટ.

ટ, પુ. [સં. ટ] ગુજરાતી ભાષાના અક્ષરોમાંનો અનિચારમો અક્ષર.

ટકમડણું, કિં. અં તુટી પડે એમ થઈ જતું; મદમદી જતું; બરચક ભરાઈ જતું. એમનો-પોઠરાં ખસતી ટક પડે છે.

ટક, અં રઢી રટીને ઘનો ટકાર નો અવાજ; ટકાનો રણ.

ટકટક, 'સી. ' ટક ' એમ કરીને વારંવાર થતો એવો અવાજ. (૨) બખ-ટયા કરવું તે; ખોટી તકરાર; બંબકાટ; નકામું યયવું કર્યા કરવું તે. (૩) અ. એક નાનરે બેસા કરવું તે; ટગર ટગર.

ટકટકણું, કિ. ટા. ટકટક યાય એમ વાગવું (૨) બડબડવું; તકરાર કરવી. (૩) મીટ માંડીને બેસા કરવું.

ટકટકાટ, પુ. ટકારાના રણમાર પડયા કરવા તે. (૨) તકરાર કર્યા કરવી તે; બડ-બડયા કે ચણગણ્યા કરવું તે; ટોક ટોક કરવું તે.

ટકટકારો, પુ ટકટક કર્યા કરવું તે; લવારો.

ટકટકિયું, વિ ટકક કર્યા કરે એવું; તકરારી; લવારો કર્યા કરનાર; મણગણ્યા કે બડબડયા કરે એવું.

ટકણું, કિ. અ. સિંચર ઉભા રહેવું. (૨) બી રહેવું; નીબ્યા કરવું. (૩) ખોટી થવું; ઝાઝી વાર શેકાવું. (૪) પલ્લો વખત આવવું; પહોંચવું; નીભવું.

ટકાઉ, વિ. ટકે એવું; લાંબો વખત પહોંચે એવું; મજબુત; ધીરું; ચિરસ્વાયી. ટકાર, પુ. ટ અક્ષર; ટ એવો ઉચ્ચાર.

ટકાવ, પુ. ટકાવણું; ચાલ્યા કરવું તે સ્થિતિ કરીને મક્કમ રહેવું તે; ક-સેટીની વચ્ચે પોતાની સ્થિતિ નાનવી રાખવી તે.

ટકાવવું, કિ. સ. ટકે, પહોંચે, નીભે,

માથે એમ કરવું; ચલાવવું; નિભાવવું.

ટકો, પુ ત્રણ પૈસા તે. (લાલ એમ
“આનો” સખ્ત વપરાય છે તેમ પહેલા
‘ટકો’ મળે વપરાતો) (૨) સોમો બાગ
તે. (૩) ટકાવું બ્યાન=દરમોંઠે દર
માસે એક રૂપિયા પ્રમાણેનું બ્યાન.
[સં. ટંક] છાપવાળો રૂપાનો
સિક્કો; રૂપિયો. કિ. પ્ર. ટકા કરવા=
માત્ર રોકડે વેચા પૈસા એકઠા કરવા ટકા
ચલાવવા=દલાવી=કમિશન વરીકે દર વધારી
કહેવું. (૨) વખાણવું; વચારવું; અતિ-
સંયોજિત કરવી રૂ. પ્ર. ટકાવું માણસ=
ઓછું પાત્ર ટકાના ત્રણ રોડ=કેરા હિસા-
બમાં નહિ એવું; ઘુમ્મ. કહેવું ટકાની
ટોશી અને ટબોના મુંઠામણ=માવની કિ-
મત કરતાં ખરાબત વધારે. ટકો મળે
પણ તક ન મળે=પૈસા કરતાં વખતની
કિમત બહુ મોટી છે.

ટકોટક, બ જુઓ ટકોટક.

ટકોર, સ્ત્રી મરોડની ઓલી; મરક-
સીમાં ટીકા કરવી તે; મેણું મારવું તે;
આકેપ; પરિહાસ; વ્યેક્તિ. (૨) ટોડ;
ટોકણી; ઠપકાનો બવ (૩) તપાસ; કામ
લેવાની ચોકસી; દાખ; ધાક.

ટકોરખાનું, ન-ટકોરા થાડી વખત
જાણવાનારાએને બેસવાનું સ્થાન તે (૨).
આર આર પડીએ ત્રીપટિયાં વગાડનારા-
ઓનું ને ખાતું તે; તેથી બેડીએનો
સમુદાય તે.

ટકોરવું, કિ. સ. ટકોરો મારીને
કહેવું; ટોડવું; ઠપકા દેવો રહેવું; અનક
આપ્યા કરવી; નેવવણ રહેવું; વ્યવસ્થા રાખ-
વું. (૨) ઇસારત કરવી; જાણવડું; પ્રેરવું.

ટકોરી, સ્ત્રી. ટાકરી; ધંટી (૨)
હલકો આધાત; ઠોડ; હલસેલો; આંગળાની
ઠાકર. (૩) ગ્રીલો રજુકો. (૪) નાનો
મુદ્દમર; મોમરી.

ટકોરો, પુ. રજુકો; ઠોડાનો અવાજ.
(૨) મોમરીનો હલકો આધાત, ઠોડ;
ધાપટ. કિ. પ્ર. ટકોરો મારવો=અવાજ
થાય એવો ઠોડ મારવો; તપાસી લેવું.
ટકોને મારી લેવું=ચાંપી ખખડાવી લેવું.
રૂ. પ્ર. બારને ટકોરે=બરોબર બાર વાગે.

ટકર, સ્ત્રી. લક્ષ્મી; તકરાત. એ જણા-
ઓએ બરોબર ટકી રહેવું તે; બાગી
જવું કે પાછા નહિ હડી જવું તે. (૨)
ઠાકર. (૩) કપાળનો એક તરફનો દુખતો
ભાગ તે. કિ. પ્ર. ટકર લેવી=સામો મારો
હિમ્મતથી ઝીલવો. ટકર મારવી=સામાની
કરતાં ચરસ નીવડવું. ટકર ઝીવવી=
સામો હુમલો ઝીલવો.

ટમટમ, બ. એક નજરે લેવા કરવું
તે; ટમરટમર; ટમમમ.

ટમમમ, બ. ટમટમ. (૨) વિ ટયુ-
મયુ; મુશકેલીએ સ્થિત રહેવું; ડગમગ.

ટમર, સ્ત્રી. એક ચરખી નજરે લેવું
તે; ટમસ [માંડીને લેવું તે; ટમટમ
ટમરટમર, બ. એક નજરે; મીટ

ટમરડી, સી. ટંકરીનો આધાર તે; ઉત્તર યગની હોય એવું તે; હંદ-મર્વા-દાની બદાર ધસી રહેલું હોય એવું તે.

ટગરમગર, અ. ટમરટગર.

ટચુમચુ, વિ. અસ્થિર; પરાણે ટપી રાકે એવું; ડમડમતું; ડોલડોલ. (૨) પરાણે-મુસીબતે નીબળું હોય એવું. (૩) ધીમું ધીમું; લેમ તેમ કરીને.

ટચ, અ. લાકડા વનેરે ઉપર ધા પડતાં થતો એવો અવાજ. (૨) લગ્ન વારમાં. (૩) ટચ એવો અવાજ થાય તેમ; ઝટ; એકદમ; ચપટી વખાડતાંની સાથે.

ટચ, સી. કાપવાથી અને ધસવાથી જણાતો ને સોના રૂપાનો ખસે કસ તે; કસોટી; અંશાંશની ને છાપ તે; કાપ; ચિદ્વન; વગેરા. ૧. પ્ર. સો ટચનું સોનું ઘઉંવામાં ઉચું.

ટચકડી, સી. જે આંખગાંભીમાં ટેરવાં નેરબેર દાખીને છુટાં પાડતાં થતો ને અવાજ તે. (૩) ટચકડી, કિંમતી, નીચી, નાની (સી).

ટચકારી, સી. ટચકી. (૨) ટચકારી; જમને ઉંચી ચડાવી એકદમ નીચે પાડવાથી થતો એવો અવાજ.

ટચકાપણું, કિ. સ. ટચકા મારી મારીને કાપણું; ગાપણું; ઘુંઘણું; ઝટકા મારવા.

ટચકિયું, ન. કમરનું એકદમ રહી

જવું તે; સાંધાનું એકદમ અકડાઈ જવું. તે. (૨) સાંધા અને હૃદય એકદમ કામ કરતાં રહી જવાથી થતું મરણ; હુંડિયું.

ટચકું, ન. ટેરવું; ગોળ છેડાનો ગોળ અવચ. (૨) નાનું ટાણું; સાધા-રણ પ્રસંગ; ટાણું ટચકું. (૩) ટીંટણું; કકડો.

ટચકો, પુ. 'ટચ' એવો અવાજ સાથે પડતો ને ધા તે. (૨) ધા પડતાં થતો અવાજ. તે. (૩) માનખંડથી ખોદું. લાગણું તે. કિ. પ્ર. ટચકો લાગવો = વીસ ચડવી.

ટચટચ, અ. એવો અવાજ થાય તેમ.

ટચરો, પુ. ડોસો.

ટચકીઆંગળી, સી. છેછી ને સીધી હુંકી આંગળી તે; કિનિષિકા.

ટચાક, વિ. ખાલી ભભકો કરનાર; રોખીખોર; આપુકણ; કંઈ.

ટચાકડી, સી. ટચાક સી. (૨) ટચકી વચાડવી તે; ચપટીનો અવાજ. (૨) (૩) નાની બંદૂક; ટચ હઈને ભડકો થાય એવો પિચ્છોચ તે.

ટચાકો, પુ. 'ટચ' એવો અવાજ તે; સાંધાનો કડકો કિ. પ્ર. ટચાકા ફેટવા = આંખનાં જેથીને અવાજ કરવો; મુસ્તી કાઢવા અંખ મરોડવાં. (૨) ટચાણું લેવાં.

ટચકડી, સી. નાની. નમો:- ટચકડી સો પાતો.

દદવાણી, સ્ત્રી નાની ઘોડી, દુકુની
ના ઘોડાની માદા

દદકું, વિ નાનુ ઠીગણુ રોડું

દદળકું, કિ અ બુઝુ, ઝંઝુમકું,
ઉપરથી નીચે લગકું, લખકું, અતરણે
રહેકું (૨) આસામે આગામે ઈંદિજા
વસ્તુની આસપાસ ફરકું (૩) તવચકું;
રીખાડ, પીડાડ, ખાતી વધખા મારવા
(૪) કખકણકું, રોકુ ઝંખકું, વધકું
(૫) નિખંડા જડ, ઝી જડ

દદળાદ, પુ ટળકું તે, વનોપાત,
વવખા મારવા, તનસ્યા જરકું તે

દદળાવકું, કિ ને ટળે એમ
કરકું, વનોપાત કરકું આસામાને આસામા
ચાખકું, તનસાવકું, ઝખાવકું, ગિલાવકું

દદાર, વિ સીધુ વગર આધારે ઉભુ
રહેવાની શક્તિવાળું, કીવતવાળું, સગત,
હોશિઆર, લકુરસ્ત (૨) સીધુ, સેડા-
નું, અકડ (૩) તેજ, નામત, સાવ
ધાન કિ મ ઠાર વડ=પોવાના બળ
ઉપર ઉભા રહેવાય એવા થકુ દદાર
ઉભા રહેકું=સીધા ઉભા રહેકું

દદી, સ્ત્રી વાસની સાદડી, આઝે પડદો
કરનાને મામ આવે એવુ ગુથીને બના
વેકું ને પડ તે (૨) જીત તરીકે બહેલા
ને કામડા વોરે તે (૩) સળીએને
પડદો તે, બારી બારણામા રાખવાની
ગુથીની બળી, ચક (૪) વાળા બધવા

જવાસાને ચક, આડ, આતરો (૫)
સંડાસ, જાગર

દદ, ન નાનુ ઘોડું, બટ, નબળું
ઘોડું, ઠીચણુ ઘોડું (૨) ઉપાય, ઈંજાજ,
(૩) ચવણુ, દોર દદું નસાવતું=સાધારણ
રીતે પેઈ પણ કામકાજ મળડાવે જડ

દદો, પુ 'દ' અક્ષર, ટકાર

દડપડ, (દિડપેડ), સ્ત્રી ખાતી દોર-
તોરનો દેખાવ કરવો તે, ડાસ મારવી
તે, જોર બતાવવાનો થત કરવો તે (૨)
ઉદ્ધતાઈ, ડડ, ઈંછાજનાપણુ, ખોગી ધાધદ
(૩) ઉતાવળ, દોડધામ

દડપડાદ, પુ પ્રતિગાર, અવરોધ
(૨) બડબડ (૩) રોખી, ઉદ્ધતાઈ

દલ્લુક, વિ કલા છતાં ચાન ન
લાગે એવો, ડોડ (૨) લાટમણ, અટકચાણુ

દલ્લુકો, પુ બહુ ખોટું લાગતું તે,
લીમ લામણી થવી તે, ઝટકો, ચપગ

દન, પુ [ઝં] વજનનું એ મોટું
પ્રમાણુ (લગભગ ચોપન મણુ વજન)

દપ, અ ઝટ લાઈને દપકું પડે તેવી
રીતે (૨) એવો અવાજ થાય તેમ (૩)
ઝટ, ટાખડતોળ, ટરત

દપકડેપકડ, અ એક થી એક દપકા
પડ્યા કરે તેમ

દેપકડુ, કિ અ દીવારપે ધીમે
ધીમે નીચે પડકું, ગળકું, ચૂક (૨) જોગ-
બોને દીવા દીવા રૂપે વહી જડું.

ટપકાવતું, કિ. સ. ટપકે એમ કરવું.
(૨) હુંદાણમાં લખી લેવું; નોંધ રૂપે લખી રાખવું.

ટપકિયું, ન. ટપ હઈને મરણ થવું તે. (૨) ઘોડા વખતમાંજ મરણ થઈ નય એવો એક રોગ.

ટપકી, સી. ગોળ નાનું બિંદુ; નાનો ચાંસો; બિંદી. (૨) બિનાક્કરી કરેલી અભરખની નાની ગોળ પત્તરી; ટીલડી; ટીપકી. (૩) કસબી ભરતમાં વપરાતો ધાતુનો નાનો ગોળ ચક્રચક્તિ ચાંસો. (૪) કુદડી; ઝીણી ગોળ કુંડાળી

ટપકું, ન. નાનું ગોળ બિંદુ; બિંદી; નાનો ચાંસો. (૨) ટીપું; છાંટો; ફેલું; કણ. (૩) મીંદું; મન્ય; અનુસ્વાર. (૪) ચિહ્ન; નિશાન. (૫) ઘોડું.

ટપકો, પુ. જન્મકાળના મહો વગેરેનું જે ટાચતું તે; જન્મકાલર. (પારસીમાં)

ટપટપ, અ. ટીપાં પડેથી થતો એવો અવાજ. (૨) ચામડાના કડકા ઉપર ચપડી વસ્ત્ર આમ તેમ ફેરવવાથી થતો અવાજ. (૩) ચટચટ; તરત; એકે સપાટે-સામે-એકદમ. (૪) એક પછી એક; ઝટ ઝટ; (૫) સી. પાછલો જડબકાટ.

ટપટપાટ, પુ. જડબકાટ. (૨) ટપ-ટપ એવો અવાજ તે. (૩) ચાપલ્ય. (૪) ખરશમ; ગરબડ; જોશજોશ.

ટપટપિયું, વિ. ટપટપ કરનારું; વડ-રાતો. (૨) ન. ટપટપી; ચામડાની સલાડી.

ટપટપી, સી. ચામડાના જે કડકા

ઉપર દબમો અસાને ટપટપ કરે છે ને.

ટપટી, સી. ધીરે રહીને કાઈ વસ્તુ ઉપર હાથનાં આંગળાં મારવાં તે; હલકી લપાટ; લપટાક; ધીમો તમાચો. કિ. પ્ર. ટપટી મારવી=હલકેથી લપાટ મારવી. (૨) સોહો નક્કી કરવો. (૩) મેલું મારવું. (૪) કપકો દેવો.

ટપણું, ન. કુંભારનું હાંધાં ટીપવાનું એભર; લાકડાની ચપડી હથોડી. ટીપણી.

ટપણો, પુ. મોટી ટપણી. (૨) મેલું; ટોચો. (૩) લહોમત; બકો; આજ; બહ-નામી; હોષ. કિ. પ્ર. ટપણી મારવો=ટોણો મારવો.

ટપડું, કિ. અ. ઉપર થાળે જડું; વધડું; ફૂરી જડું; ટપી જડું.

ટપસટપસ, જુ. ટપુરાટપુરા.

ટપસિયાં, જુ. ટપુસિયાં.

ટપાટપ, સી. ઉપરાઉપર સવાજ જવાબ થવા તે; જોશવાજ; ટપાટપી; લડાલડી. (૨) અ. ટીપાં પડતાં હોય તેમ. (૩) ઝટપટ; તરત; ટપટપ.

ટપાટપી, સી. જોશવાજ; લડાલડી; ટપાટપ. (૨) ચડાઉતરી કરવી.

ટપારડું, કિ. અ. વારંવાર ફેરવું. (૨) મારડું. જુ. ટપેરડું.

ટપાણ, સી. એક ઠેંગણેથી બીજે ઠેંગણે કાચગપત્ર પહોંચાડવાની બચરચા તે; ટાં. (૨) ટપાલકાચ આવેલું જે કાંઈ હોય તે. (૩) કાચગપત્રનો ઠેંગણો; કામ-કાજનું જે લખાયું તે; ચીઠીચપાટી, કાચગપત્ર, પત્રબ્યવહાર પમેરું તે.

ટપાલી, પુ. ટપાલમાં આવેલા કાચબો
વહેંચનારો; એક મામથી જીને ચામ
કાચળપત્ર લઈ જનારો. [ચણું; ટપી જણું.

ટપાવણું, કિ. અ. બીજાથી સરસ
ટપીજણું, કિ. અ. બીજાથી સરસ
ચણું; વધી જણું; ફરી જણું

ટપુરાટપુરા, અ. ટપ ટપ અવાજ
કરે એમ; ધીરધીરે; ઝાઝાં ખાઈ ખાઈને.
(૨) જોડા ટપ ટપ પાનીએ અંધળાવા રહે
એમ થાણવું તે; જોડા ધસડાતાં જાય
તેમ ધીમે ધીમે આવડું તે. (૩) ટપડી
મરાતી જાય અને કાચ થઈ જાય તેમ.

ટપુશિયાં, ન. ફાટ્યાં વૃદ્ધ્યાં ખરા
વગરનાં ખાસડાં; ટપુરાટપુરા ધામ એવાં
ખાસડાં. (૨) અનાજ વગેરે ઝાડકતાં
સુપડાને આમસે બાજે આવતી ખૂળ વડાદી
મૂકવાને જે ઝાડકો દેવામાં આવે છે તે.

ટપેરણું, કિ. અ. ટપલાથી મકેરણું;
દલકે હાથે ટીપણું. (૨) આરણું; કોડણું.
(૩) લોમણું.

ટપોટપ, અ. એક જાણે એક; ઉપ-
રાકપરી; ઝટપટ; ટપટપ.

ટપો, પુ. અમુક લાંબાણનો આંતરો
તે; ઘેડું; અંતર. (૨) અમુક અમુક
અંતરે પડતા વિસાગાતે; મુકમ; મજલ.
(૩) ગાયનમાંનો ઉપજો અને વિરામ લઈ
ઉલટાવવાની દુકાનો કમ તે. (૪) મેણા
-ટોણા રૂપ જોડા; છક્કડ; ચાળખો. (૫)
ધોળાચાડી; ટાંગો.

ટપાટોચ, વિ. વરપુર; જલકાઈ
જાય તે મગજોથરેપકં બેઠેલ

ટપારો, પુ. ધરગદ સરસમાન.
(૨) બહુ સુઅવાઈને સોજમેળ થઈ જાય તે.

ટપુકડિયું ન. ધીર્મા કાલવેલો
જલેળી કે લાકુનો ભુકો; દેલ. (૨) નાનુક;
કોચણું; નાનું; ટપુકડું.

ટપુકી, સી. નાની લોટી; કળસલી.
(૨) ટીંગણી ભાંરો; ટપુકડી.

ટપો, પુ. પાનામાં પરિભ્રાવ સંસિધા.
(૨) દસ્તાવિજિત જંગનાં પાનાંમાં જેતલો
ઉપર સંસિધામાં લખેલી દીકા હોય છે તે.

ટમટમણું, કિ. અ. પડુંપડું થઈ રહેણું;
વરસાદ આવવાની તૈયારી થઈ રહી હોય
એમ વાણવું ઝીલે ઝીલે ફેરે ટપજી
રહેણું; ઝડુમી રહેણું; વૂટી પડે એમ
થઈ રહેણું. (૨) આશાભરે જોવા કરણું;
ઉપર ને ઉપર ફર્યા કરણું.

ટમટમ'ટ, પુ. ઉપરને ઉપર ઝડુમી
રહેણું તે; આશામાં ને આશામાં તલપી
રહેણું તે (૨) 'ટમટમ' એવા અવાજવું
થઈ રહેણું. (૩) ઉતાવળ; ત્વરા.

ટમેટાં, ન. એક નવતું મેળ શાકફળ.

ટરચેનટાઈન, ન. [ઝ.] એક
નવનાં ઝાડોમાંથી કાઢેલું તેલ.

ટહો, પુ. ધક્કો; ટાલ્યો; ઢરસોલો.
(૨) ફેરો; આટો.

ટવળણું, કિ. અ. ટળવળણું; વલવ-
લણું, જંખણું; વલસણું. (૨) રીળાણું;
ગામલું. તેગાન જલ

દશિયો. પુ. લોહીના દીપાદું
બહાર આવવું તે; ટસર; ધાગો; છાંટો;
દીપું. (૨) ટસર, ચીસો [મીટ; સરત
ટસ, શ્રીં બાબુ; કોર. (૨)
ટસટસ, અ. ચુસતાં થતો એવો
અવાજ. (૧) ટમરટમર.

ટસટસણું, કિં. અ. ચુસાણું;
દીપેદીપું તણાઈને જણું. (૨) ટીલું
અને પોણું પોણું થઈ જણું. (૩)
તંગ થઈ જણું; કચકચણું; ચસચસણું.

ટસટસાટ, અ. ચસચસાટ;
તમામ ચુસાઈ બધે તેમ.

ટસટસાવણું, કિં. સ. ચસચ-
સાવણું; તમામ લઈ લેણું.

ટસર, શ્રીં ભેરથી સપાટી ઉપર
ધસી આવેલી લોહી-રસી વગેરે પ્રવા-
હીની રેખા; દશિયો. (૨) રેખા; પ્રણી;
આંખમાં દેખાતી કીણી લાલ નસ.

ટહકારો, પુ. અસહિત અથવા
દુઃખને લીધે શ્વાસ લેતાં ને મૂઠતાં
એની મેળેન થઈ જતો ટહકારો. (૨)
ટહકણું તે, ટહુકો.

ટહુકડો, પુ. કોયલનો લાંબો
સાદ. ટહુકો; ટોકો. (૨) મોરનો લં-
બાઈને તીકળેલો અવાજ; કેસ.

ટહુકણું, કિં. અ. મોર કોયલનું
જોલણું. [તે; ટહુકો.

ટહુકાર, પુ. ટહુ એવો અવાજ
ટહુકો, પુ. ટહુકણું તે; ટોકો;
મોર અને કોયલનું લહેકાવીને લાંબા
સૂરે જોલણું તે. (૨) ચાલતી વાતમાં

હાજિયો પૂરવો તે; ટેક્ર; હુકારો. (૩)
પૂરવણી-પૂરતી; વધારો. (૪) લહેકો.

ટહેલ, શ્રીં ટેલ; વસ્તીને બાધ-
દાયક સુબાધિત સંભળાવીને બીજ
માગવી તે (૨) સુબાધિત લલકારતા
લલકારતા વચ્ચે ફરણું તે.

ટહેલણું, કિં. અ. ટેલણું; ડુ-
લતા ડોલતા ને ગાતા કે વિચાર કરતા
કરતા આંખ તેમ ધીરે ધીરે આંટા મારવા

ટહેલિયો. પુ. ટલિયો; ટહેલ
નાંખીને લીધે માગનારો બ્રાહ્મણ. (૨)
બગર નોતરે જમનારો બ્રાહ્મણ.

ટળવળણું, કિં. અ. ટરફટિયાં
મારવાં; વણખાં મારવાં; ટરફડણું;
વલવલણું; ફાંફાં મારવાં. (૨) રીખાણું;
પીકાણું; હેરાન થણું; દુઃખ મોગવણું.
(૩) ધુરીમરણું; જંખણું.

ટળવળાટ, પુ. ટળવળણું તે;
વલખાં મારવાં તે; ફાંફાં. (૨) વણ-
ખાત કંકળાણું; જંખના; વલવલાટ.
(૩) શોક; સંતાપ; ચિંતા.

ટળણું. કિં. અ. વટણું; ફર થણું;
આણું જણું; જણું રહેણું. (૨) તિર-
સ્કારથી ખસણું. (૩) મટણું; સાઈ
થણું. (૪) જણું; ઘટણું. [મટીજન.

ટળીજણું, કિં. અ. જણું રહેણું;
ટંક, પુ. [મં.] છાપ મારેલો
સિકો, રપિયો. (૨) વેળા; વખત; વાર

ટંકણખાર, પુ. [સં. ટંક+
હાર] ધાતુ વગેરેને ટાંકી-માળી
નાખે એવો એક નવનો ખાર.

ટંકશાળ, [સં. ટંકશાળા]
ચતુષ્વી સિકા ખાડવાનું સરકારી
કારખાનું.

ટંકશાળી. પુ. ટંકશાળનો વડો;
ટંકશાળવાળો. (૨) એક અટક.

ટંકાર, પુ. [સં.] ધનુષની
દોરી તાબીને મૂકી દેવાથી પતો ને
ધ્વનિ તે. (૨) સડાઇની તૈયારી સૂચ-
વનારો હથિયારોનો ને અવાજ તે.
(૩) ઉપોદ્ધાંત; પ્રસ્તાવના; ચેતવણી;
સૂચના. (૪) નિરુમ્બ; અણતકાર.

ટંકાવણું, ક્રિ. સં. ટંકણાથી
ખણાવણું; ખડખડું કરાવણું; ટંક-
ણાથી ટંકવું. (૨) ટંકા મરાવવા;
ટંકાથી સંધાવી નેડી દેવું. (૩)
નોંધાવણું; અક્ષરે ટુંકામાં લખાવણું;
ટપકાવરાવણું.

ટંકિત, વિ. [સં.] ટોકેટું;
ખણેટું; અંકિત; ચિહ્નિત; કોરેટું.

ટંકેટંક, અ. એક ચોક્કસ વખ-
તથી બીજા ચોક્કસ વખત સમી; ફેરેફેરે;
હરવખત; ચોક્કસ વખતેજ. (૧) ટાક્ર-
ટાંક; બરપુર ભરેટું હોય તેમ; હજી
હજી; ટંકોટંક, બરપુર. (૩) વારોવાર;
વખતોવખત

ટંગ, પુ. ટાંગો; ટાંટિયો; પગ.

ટંગડી, સ્ત્રી. પગથી પૂંટણ
સગીનો ને લાંબો અવયવ તે; પગ.

ટંગાણું, ક્રિ. અ. અર્ધર રહેવું;
લખાવું; લટકી રહેવું; ઝૂલી રહેવું. (૨)

રહે એમ મૂકવું. (૩) ફાંસી દેવું;
લખડાવીને મારી નાખવું; હંચે બાંધવું.
(૪) આશ્રિત થઈ રહેવું; કાઠને
આધારે હોવું.

ટંડાખોર, વિ. જ્યાં ત્યાંથી
ટંટો કરે એવું; લડકણું; કનિયાખોર.

ટંટો, પુ. કનિયો; લડાઈ;
અણબનાવ; ટકસાર.

ટંડેર, વિ. મોટું; ખડુ હંચું.

ટંડેલ, પુ. વડાણ હપરનો
મુખ્ય ખવાસી તે; સુઠાની.

ટાઇપ, ન. [અં.] ઉપસેલા
અક્ષરનું બીણું; છાપવાના અક્ષરનો
સિકો; છાપ. (૨) મળતો આકાર.

ટાઇપરાઈટર, ન. [અં.] તમામ
અક્ષરોનાં બીણાંનું એક એવી મોઢ-
વણીવાળુ ચંત્ર કે નેચી માણસ હોયે
લખતો હોય તેમ દરેક બીણા ઉપર
આંગળાએ લાખીને કાગળ છાપી રાકે.

ટાઉટાઉ, અ. ખડુ બંકવાદ
કરવો તે.

ટાકર, સ્ત્રી. ટકોરી; ઠાકર.

ટાકરડી, સ્ત્રી. હલકો આપાત
કરવો તે; ઠાકર. (૨) ઠહણ-રણી
જમીન.

ટાચકટુચક, વિ. ટાપટીપ કરાય
એટલું; ઉપર ટપકે ચાલી રાકે એટલું;
ફાઇલું; મરચુરણું; કામ પુરતું.

ટાચકો, પુ. હાથ પગની આંગ-
ળાઓના સાંધાને એ ચતાં ને અવાજ

છાકરાંને રમવાનું હુમખું; લાકડાના
ગોળ મણકાનું રમકડું. (૩) મેણા-
ટાણાની કે કડવા વચનની જે તીખી
લાગણી થતી તે; રીસ.

ટાટ, સ્ત્રીં શણ અથવા રેસાના
વણાટનું જાડું કપડું; ગુણપાટ. (૨)
મોટી થાળી; તાટ. (૩) વિં અઠડ;
સખટ; સંજગદ; કંઠણ; કંડક. (૪) મત;
ચકચૂર; ખૂબ ચટોલ. (૫) જેરામ;
નિર્લજ્જ. [કપડું.

ટાટપટ્ટી, સ્ત્રીં મુતળીનું જાડું
ટાટણું, નં વાસણ; ઠામ.

ટાટિયાં, નં કમડાનાં ખારણાં.
(૨) ગાડામાં વાંસની ચીપોના કંકડા
ગોઠવીને બનાવેલી જે આડ તે.

ટાટી, સ્ત્રીં ટટી.

ટાડું, નં દર્શની સળંગોનું
આસનિયું. (૨) કામડાં વગેરેની
બનાવેલી નાની સાકડી. (૩) વાંસ,
કામડાં, વગેરેની જાંત-આંતરો તે.
(૪) કામડાનું ખારણું; જાંધિ. (૫)
ધાસની જાંતિનું હુમખું. કિં પ્રં
ટાડું બરડું=આંતરો જરી લેવો; નાનું
હુમખું ઉમું કરવું.

ટાઢ, સ્ત્રીં શરીરને જે કંડકની
અસર લાગે છે તે; શીતલતા; ઠંડી;
શરીરને જે કણકણી ચડી આવે છે તે.
સૈત્ય. કિં પ્રં ટાઢ આવવી=કંડક
લાગતી હોય એવી અસર થતી;
તાવની કણકણી આવવી. (૨) કંપારી
આવવી; નહિ ગમવું. ટાઢ ચડવી=

અણગમો થવો; દુઃખ લાગવું. ટાઢ
પડવી=કંડી લાગવા માંડવી. પ્રં પ્રં
ટાઢવડકો=સમય સમયની સારી માઠી
અસરો તે.

ટાઢક, સ્ત્રીં શીતલતા; ઠંડક.
(૨) ખાણીના અંસથી જે કંડી લાગવી
તે. (૩) નિરાંત-શાંતિ તે; સંતોષ;
સાતા. કિં પ્રં ટાઢક કરવી=કંડા
દ્રવ્યથી તપેલા શ્વેદનનું સાંત કરવું તે;
બરમીના રોગ ઉપર શીતળ ઔષધ
પાવાં તે. (૨) નિરાંત કરવી. ટાઢક
વળવી=અગ્નિ સમવી; ચિંતા મટવી.

ટાઢકિયું, નં કંડક ઉત્પન્ન કરે
એવું લીનું હુમખું; ટાઢક કરે એવી
વસ્તુ તે. (૨) ખાણી કંડું રહે તે માટે
વાસણ ઉપર જે લીનું હુમખું વિંટાળ-
વામાં આવે છે તે.

ટાઢા, પું ડામ. (જેમ તપાવેલા
લોઢાના ગરમ ડામ દેખાય છે તેમ
અત્યંત કંડા લોઢાના પણ ડામ
દેખામાં આવે છે, તે ટાઢા કહેવાય
છે.) (૨) કંડાં પણ અંદરથી બાળી મૂકે
એવાં જે વચન, તે.

ટાઢિયોતાવ, પું નિયમિત
વખતે ટાઢ વાઢને આવતો તાવ તે;
શીતલજન; શ્વેદરિવાનો તાવ. (૨)
લેધનેજ કંટાળો-કણકણી ચડી આવવી
કે તાસકલ્પન થવો તે.

ટાઢી, સ્ત્રીં રાખ; રાખોડી;
વાળી. કિં પ્રં ટાઢી વાળવી=ચિતાની
રાખને વાળી લઈ નદી વગેરેમાં નાખી
દેવાની ક્રિયા કરવી તે.

ટાઢીશીયળ, સ્ત્રીંશીતળા સાતમ; ધાવણ સુદિ કે વદિ સાતમ.

ટાઢું, વિં શીતળ; ઠંઢું; દઝાવ નહિ એવું. (૨) ગરમી ચાંત પાડે એવું; તાપ સમાવનારું; ઠંઢક કરે એવું. (૩) ધીમું; ધીરું; મંદ. (૪) ચંચળ નહિ એવું; ઝટ ઉરકેચ નહિ એવું. (૫) કાંમડું; ગરીબ; મોળું. (૬) પાતું તેજ ન હોય એવું; ઝાંખું; શૂનું. (૭) ધરાયેલું; સંતુષ્ટ; ચાંત. (૮) નરમ; ચાંત. કિં પ્રં ટાઢું કરવું=ચાંત પાડવું. ટાઢું પાણી રેડવું=ઉરકેચણીની અસર દાખી દેવી રૂં પ્રં ટાઢા પહોરવું=હડતા વરંચ જેવું; ગપ જેવું. ટાઢું લોહી=સ્વાભાવિક ચાંતમિલજવું. (૨) ઠંધવું; નિદ્રામાં પડેલું. ટાઢો માર=ઉપરથી દેખાય નહિ પણ બહુજ સાલે એવો માર; છુપોમાર. ટાઢાંડિનાં=ખરવટનાં ખાનપાન તે. (૨) સંસારનાં સુખદુઃખ ટાઢુંબોળ=પ્રશ્ન ટાઢું. ટાઢું મીઠું=આંતરિક સુખ દુઃખવું. ટાઢુંશીળું=ટાઢું અને વારી.

ટાઢો, પું ડામ. કિં પ્રં ટાઢો દેવો=ડામ દેવો. (૨) મેણું મારવાં.

ટાઢોડિહ, નં ટાઢકિયું; બીનું હુગડું. (૨) પાણી ટાઢું કરવાનું પાત્ર. (૩) ઠંઢક કપન કરે એવું જે કંઈ હોય તે. (૪) શરદી; ઠંડીનો વખત તે.

ટાઢોડું, નં આહ વરસાદ ને

લીધે હવામાં થયેલી ને શરદી તે; ટાઢોડિયું.

ટાણું, નં ચોક્કસ વખત; સમ (૨) સંનેમ; સંધિ; લાગ. (૩) સારું માડું કાઠ કાચ કરવા-કાચવાનો વખત; અવસર. કિં પ્રં ટાણું માંડવું=હાથણી કરવી; નાત જમાડવી. સારું ટાણું=સીમંતાદિનો અવસર; ધાર્મિક કે પ્રભાવીય ઉત્સવનો પ્રસંગ; વારત-હેવાર.

ટાણુંટચકું, નં નાનું ટાણું. (૨) વારતહેવારનો પ્રસંગ.

ટાપટીપ, સ્ત્રીં સારું દેખાય તેમ કરવું તે; તાલમેલથી શલ્યમારવું તે; સંસ્કાર; શિક્ષાચાર; વિધિ; આપ આપ. (૨) ઝેળ; દંભ; ભભકો. (૩) ભાગ્યવંતરવું કીકઠાક કરવું તે; યુક્તિ-બંધ ગોઠવી સારું દેખાય ને મજબુત લાગે એમ કરવું તે. કિં પ્રં ટાપટીપ કરવી=ઉપર ઉપરથી સારું દેખાય એમ કરવું; શલ્યમારવું.

ટાપટીપિયું, વિં ખાલી દેખાવ કરનારું; ડોળી; દંભી. (૨) સારું દેખાવાની તબવીબ કરવાની જેને આદત હોય એવું. (૩) તકવાદી.

ટાપલી, સ્ત્રીં ટપલી.

ટાપસી, સ્ત્રીં એક માણસ કંઈક વાત કરવું હોય તેમાં બીનએ ઉમેરો કરવો તે; ટેકો આપવો તે; અનુમોદન આપવું તે. (૨) હાજિયો પૂરવો; હંકારો ભણવો; રસથી સાંભ-

જેવું અને ચાલતી વાતને ઉત્તેજન મળે એમ વચમાં વચમાં બોલ્યા કરવું તે. કિં પ્રં ટાપશી પૂરવી=કમેરણ ચાય એમ કરવું; સાહેલી પૂરવી; ઉત્તેજન આપવું.

ટાપી, સ્ત્રીં ટપવી; ટાપલી, (૨) ટીપવાતું નાનું ઓભર, (૩) હથકી ચાપડ.

ટાપુ, પું જેની ચારે બાજુએ પાણી હોય એવો જમીનનો ભાગ; ખેડા કીપ; નાનો ખેડ.

ટાપવા, પું વલેણા નહિ પણ હાથે ટીપેલા રોટલા. ટાપમ.

ટામેટાં, નં ટમેટા

ટારકું, નં નાનું ઘોડું. ટારડી= નાની ઘોડી. (૨) જેને ત્યાં ઘોડા ઘોડે-સ્વારરહેતા હોય એવો નાનો ગરાસિયો; (મસ્કરીમાં કે તિસ્કરમાં.)

ટાયણું, વિં માસ વગરનું ખાદી બકવું તે; લંબાણુ આપણુ કે લેખ તે કિં પ્રં ટાયણું કરવું= માસ વગરની વાતને લંબાવવી.

ટાલ, સ્ત્રીં માથાના જે ભાગ-માંથી વાળ જતા રહ્યા હોય તે ભાગ. કિં પ્રં ટાલ પડવી=અધિક ભાગ-માંથી વાળનાં મૂળ નાણુદ થતાં. (૨) બોલે ઉપાડી ઉપાડીને માથાના વાળ ઘસાઈ જવા; સારે ગુડસાન થવું.

ટાલકી, સ્ત્રીં ટાલ; નાની ટાલ. (૨) ટાલકી; માથાની વચકી ખોંપરી. ટાલકું, જીં ટાલકું.

ટાળણુ, નં સાડું સાડું 'લઘુ લેઘ રહેવા દીધેલું અવશેષ તે; ટાળી મૂકેલું તે. (૨) ચળામણ; હટકામણ.

ટાળણુટાળણુ, નં જા તરીકે પાણું કાઢી નાખેલું તે; છાંડેલું તે; પાછળ રહેલું કનિકા પ્રકારનું તે.

ટાળણું, કિં સં દૂર કરવું; ખસેડવું; અળચું કરવું; છોડી દેવું; રદ કરવું. (૨) તણ દેવું. (૩) મટાડવું; સારું કરવું; કાઢવું. (૪) નમાડું હોય તે છોડી દેવું. [દીધેલું; છાંડેલું.

ટાળેલું, વિં પડયું રહેવા ટાળો, પું ચાવણ ક્યાં કરવા તે. (૨) ટાળવું તે.

ટાંક, પું [સં. ટંકો પૈસો. (૨) ટંક; રૂપિયો. (૩) એક પૈસાભાર નેટવું વજન તે. (૪) કલમનો લોખંડની ચાંચ; લોખંડનો કિતો. (૫) છાપ; લેખ, સિક્કો. (૬) ટંક; વખત; વાર

ટાંકણી, સ્ત્રીં સોય જેવો નાનો પાતળો અણી ને માથાવાળો સળીયો. (૨) ખોતરવાનું એક હથિયાર. (૩) ટાંકવાનું કામ તે.

ટાંચણું, નં કોતર કામ કરવાનું ગાળ અળીચણું ઓભર; ટાંકવાનું જે ઓભર તે. (૨) સાસા માઠા અવસરનો વખત; ટાણું. (૩) લેખ; લેખનાઈ; સંધિ. (૪) અગત્યનો સમય તે. [રંડીખાજ.

ટાંકર, વિં હુચો; લકંગો;

ટાંકલી, સ્ત્રીનાં હ ટાકુ, ટાકી
(૨) નાની ચમની પળી (૩)
ટાકી, ચાલીનો રોગ

ટાંકણુ, ન નાનું ટાકુ

ટાંકણુ કિં સં ખોદવું, ખાડા
ખાડવા ખણવું (૨) લીસું હોય
તેને ખડખડું બનાવવું. કરકર
કરવું (૩) ટાકા ભરવા, ટેસા દેવા
(૪) સાથે ભેડવું, સામેલ રાખવું.
(૫) વાત વિચાર વગેરેની ટુકી નોધ
કરવી, ટપકાવવું

ટાકી સ્ત્રીં ટાકની નાનું ટાકુ
(૨) પ્રવાહી ભરી રાખવાની ટાકા
ભેલી બનાવટ (૩) ખાણી ભરાઈ રહે
એવી છોખ મ ખાળકુ ડી (૪) ગુણ
અસર (૫) ચાલીનો રોગ

ટાંકું, નં વરસાદનું ખાણી ભરી
મૂકવાને જમીનની અદર બનાવેનો
મકનો (૨) પાકી રી કારે રી ધીની
પતરીઓ (૩) ટાકુ મોટો ગોખતો

ટાંકો, પું ટેલો બખિનો

ટાંગ સ્ત્રીં પગનો નજો (૨)
ધૂંટણની ઉપરનો સાચળનો ભાગ તે
જગ (૩) ટાંગો પગ ચરણ

ટાંગણુ નિં ટકું નાનું નમાણુ
મોકું (૨) ટાંગણુ બેઝોળ માણસ

ટાંગણુ, કિં સં ચોડવું, વળ
ગાડવું, લખડાવવું લટકાવવું

ટાંગાટોળી, સ્ત્રીં ટાટિયા અને
ખમા અડીને લખડતું લખાડવું તે
ટાંગાટોળી

ટાંગો, પું પગ ચરણ, પાદ (૨)
ઘોડા ગાડી ટપ્પા ગાડી

ટાંચ, સ્ત્રીં જપતી, કનમખ ધી
(૨) દલમની અણીપરનો ત્રાસો કાપ
(૩) કસોટી કરવાનો ટચકો, ટાક-
ણનો આધાર (૪) ખૂટ, ધટ,
બોલ, તગી, કસર, ખોટ; કિં મં
ટાચ મારવી=જપત કરવું

ટાંચણુ, સ્ત્રીં ઉપર ટપકે લખી
રાખવું તે, નોધ કરવી તે [નોધ
ટાંચણી, સ્ત્રીં ટાકળી (૨)
ટાંચમ સ્ત્રીં ધટ, ખોટ બોલપ
ટાંચણુ, કિં સં ટાકણુ (૨)

ટેસા દેવા, ટાચ મારવા (૩) અણી
કાપવી છાટવું (૪) છુદવું, ટચકા
મારવા (૫) કસર કરવી

ટાંણુ, વિં ટાચવાણુ, બોલુ,
કમી બીણુ (૨) નં વાકુ આકું,
કિં મં ટાચું પડવું=કમી પડવું,
વાકુ પડવું

ટાંગાટરકું, વિં હિડવા હિડતા
એના પગ મરડાઈ જતા હોય એવું,
રાકું (૨) ચિખાવણુ

ટાટિયો, પું પગનો નજો પગ
ચરણ ૩૦ મં ટાટિયા જોરમા છે=
ઉમ જમા છે. ટાટિયા ભાંગ્યા છે=ના
ઉમેદ થઈ ગયો છે ટાટિયાતોડ=નકામા
પગ તોડવા તે કિં મં ટાટિયા અક-
ડાઈ જવા=જટ હાલે ચાલે નહિ એવા
થઈ જવું ટાટિયા આવવા=નાના બાગ
કને ચાલતા આવડવું, સમિ આવવી
(૨) નવો ઉત્સાહ આવવો ટાટિયા

હાજવા=પગ હાંયા લેવા. દેવાણું
કાઢવું ટાંટિયા કાપવા=મૂળથી છેદન
કરવું. ટાંટિયા ગળે બસાવા=કસાઈ
પડવું; સંકટમાં આવી પડવું. ટાંટિયા
ટકવો=સ્થિર રહેવું. ટાંટિયા વટવા=
પગની પીંડીઓમાં પીડા થવી. ટાંટિયા
પહોળા થઈ જવા=હા-ફીયાથી જવું;
હારી જવું. ટાંટિયા ભાગી નાખવા=
ના હિંમત કરી નાખવું; પાપમાલ
કરવું. [કંપ; હુબરી

ટાંડર, સ્ત્રી ૦ વક્તર; કનિયો. (૨)

ટાંડું, નંમુકામ કરવો તે; પડાવ
નાખવો તે; ઉતરવું તે. (૨) પાઠ;
વણુભર; પશુઓનું ટાણું, (૩) ખાઈ
પીને સારી રીતે મોજમજા કરવાનો
અવસર.

ટાંપ, સ્ત્રી ૦ મીંઠા જેવું નાનું
ચિહ્ન, નિશાન; પૂર્ણ વિરામ.

ટાંપણી, સ્ત્રી ૦ ટાંપી રહેવું તે;
તપર થઈ રહેવું તે; તલપી રહેવું તે.

ટાંપણું, કિં ૦ સં આતુરતાથી
તપર થઈ રહેવું, ટીકી રહેવું; તલપી
રહેવું; તલપ મારવાને લાગ શોધતા
બેસી રહેવું. (૨) ચિહ્ન કરવું; ટાંપ
મૂકવી.

ટાંપાટરડું, વિ ૦ રાંડું.

ટાંપું, નં અમુક અંતરે જઈ
આવવું તે; ફેરો; આટો. કિં ૫૦
ટાંપું કરવું=કાર્ય થાય કે ન થાય
પણ જઈ આવવું તે. ટાપાં ખાવાં=
આવી આવીને ખાલી પાછા જવું.

ટાંપુટાંયું, નં ફેરોઆટો ખાવાનું
કામ કરવું તે.

ટિકાચત, વિ ૦ જેને વડા વરીકે
પહેવું તિલક થઈ હોય તે; મુખ્ય,
વડો. (૨) પાટલી; અભિષેકને યોગ્ય.

ટિકિ, સ્ત્રી ૦ [સં.] ટિકટ; અમુક
છાપ મારેલી કાગળની નાની કાપલી.
(૨) પૈસા લઈ આપેલો પરવાનો. (૩)
ચેડી વગેરે ઉપર ચોડેલી નાની કાપલી
તે; ચીઠી.

ટિકડ, નં જડો રોટલો.

ટિકી, સ્ત્રી ૦ વચ્ચે કાણાવાળી
પાતળી ને મોજ નાની ચર્કતી, ટીલડી.
(૨) જેને મોટે ઉલ્લમ ચળાંચો હોય
તે વસ્તુ પ્રાપ્ત થવી તે. (૩) ગુણ થવો
તે; સારી અસર ઉપજવી તે. (૪) વગ
સિફારરા. (૫) જિંદી, ટપકું; નાનો
ચાંલો.

ટિકકો, પુ ૦ મોહું ટીકું, ચાંલો.
(૨) ભરથી મારીને પાડેલી છાપ તે;
આધાત, મણુ (૩) ડામ. કિં ૫૦
ટિકો કરવો=ડામ દેવો; ચાંલો કરવો;
નિશાન કરવું.

ટિયાણું, કિં ૦ આમ તેમ
રખાવું; ફેરોઆંધ ખાવા પડવા (૨)
અફાણું; ગોળાણું; અયડાણું, કુટાણું.

ટિટોડી, સ્ત્રી ૦ [સં. ટિટિમ]
જળાશય નજીક રહેનાર કાબર જેવડું
એક વંશી.

ટિટોડા, પુ ૦ ટિટોડીનો નર.
ટિપ્પણ, નં [સં.] થોડી સમ-
જીવીવાળી નાની ટીકા (૨) ચાદારત

મોટી કરેલી કુખી મોઢ, ટાયલુ (૩)
દીપ, યાદી (૪) વિજયવાણુ લખાણુ

ટિપ્પો પુ. ટપ એવો અવાજ,
બમરડાનો આધાત (૨) બારે ટપલો
(૩) ટપ દધને દોપ દેખાદી આપવો કે
મેલુ મારવુ તે

ટિસાયત, વિ. તિલકને ચોખ,
મુખ્ય વડુ પાઠવી

ટિખળ, ન. જેમાથી હસવું
આવે અને જ મત યાચ એવુ જોલવું
આલવુ તે એવો ટોગસોજ અથવા
જોવ કે જેમાથી જ મત મળે (૨)
મરકરી મલક (૩) હાસ્યસને હાસ્ય
કરે એવી વાણીની છલ અને અંગનો
આણો તે [ગમતી મરકર.

ટિખળી, વિ. ટિખળ કર એવુ.

ટિખાટોળી, સી. જે જાણે મળી
ગ્રીભના પગ અને ખજા પકડી ધ્રુવતો

હેલેવો તે ટાંગાટોળી (૨) પગ

હેલે અને બન્ને બાજુ જે જણુ

મવમાથી ઉપાડી લે તે

ટિંગાણુ, કિ. અ. હબડણુ,

ક, યુવતા રહેવું, આશયે રહેવું,

ટિંગાણુ [હદગાર તે

ટિટિ, અ. બુ. બુને કે કાચરતાનો

ટિટોર, ન. એક વેલવું સાક-

પિલોડુ થોલુ

ટિખરવો, પુ. ટિખરવુ યાડ

ટિખર ન. ટિખરવાણુ ફળતે

ટિખો, પુ. માટીનો દબ દેકરો,

કુખર દગલો ટિખટિકસ=

જો બાજ તે નાના મોટા ટકરા

(૨) સફો દર બહાર કાઢેલી ખોદા-
ણની માગીનો દબ તે (૩) વસ્તુઓનો
ખૂળ જમાવ દગરો, ખડકલો

ટિહુક, અ. મોરનો એવો અ
વાજ (૨) ચીકવવાને ડેંગો દેખાદી
એવો અવાજ કરવો તે

ટીકણુ, કિ. અ. ધારી ધારીને
લેવુ એકટસે કાઢ સાધુ ભેપા કરવું
બરોબર ભેવામા આવે તેમ લેવુ

ટીકા સી. [સ] કાઢ અધેરો
વિવચ સમભવવાને વરેતુ જે વિવે
ચન તે સમભૂતીનુ લખાણુ ખુલાસો,
વિવરણુ (૨) કલકમા ચર્ચા કરવી તે,
ટાલમા વિરુદ્ધ જોવતુ તે (૩) ઠેકડી,
મલક મરખી વજોણુ નિદા.

ટીકાકાર પુ. [સ] ટીકા કર
નારો વિવચક (૨) મરકરો ટાળી,
મલકી (૩) નિદા

દીચકારી, સી. ચોખાની મલક
મરકરી કરવી તે મગરોભેર હસક
તે (૨) બદાશની ટકાધ કિ. પ્ર. ટો
ચકારીઓ કરવી ચોખામા મમરશ બની
કાઢની મલક કરવી તે

દીચકારો, પુ. દીચવાનો અવાજ
તે (૨) ડચમરો, ટકાધનો અવાજ
૩. પ્ર. દીચકારા=મરસરનો કુ-માદ
કિ. પ્ર. દીચકારા કરવા=મેળની પાછળ
મેળથી હસવુ, ડચકારા કરવા ચોખી
મારવી

દીચકું વિ. ઘણું નાનું. સસ-
સગી કરતા વધારે નાના કદનું કિચ-

છું. (૨) નાનું નાનું શિખર કે મધાણું;
ટરણું; અણિયું.

ટીપ્પણું, કિં સં એ વસ્તુઓ
એક બીજા સાથે અથડાય એમ કરવું.
(૨) અકાળણું; કુટણું; ગોળા ખડે
એમ કરવું. (૩) ભાંગણું; ભેડાળ બ.
નાવી દેવું. (૪) ગળણું; ખાણું;
અકરંતિયાં થઈ ખાણું. (૫) મારણું;
ઠોકણું ધડણું. [પડેલા ખાડો તે.

ટીપ્પણી, પુ. ગોળા ટિપ્પણીથી
ટીટિપ્પણી, પુ. કળિયો; કંકાસ;
સડાણ, બખેરો; બડબડાટ; કંકળાટ.
(૨) રોળની રોળ બોલવાલ ધવા
કરવી તે.

ટીટિપ્પણું, ન. કંકળાણું; બોલા-
બોલ ને રોકટ, કંકેશકંકાસ.

ટીડ, જુ. તીડ. [તીડોનો નાયક.

ટીમરણો, પુ. મોટું તીડ;

ટીપ, સ્ત્રી. ઢુંકી નોધ. ખરેખર;
હવણાણો કામગી; લખણી. (૨)
ટાંચણું; યાદી (૩) ઢુંકી ટીકા; સં-
ક્ષિપ્ત વિવેચન (૪) ઝુનેગારને કર-
વામાં આવતી સભા; સિદ્ધા. (૫)
તંગી; તાણ. (૬) જીવતી વચ્ચેના
સાધાઓમાં યુનો પુરવો તે. કિં'પ્ર. ૦
ટીપ કરાવવી=જીવતી સાધામાં યુનો
સમાડાવવો. (૭) હંથો સૂર લેવા તે
(૮) નાની બાલદી. (૯) અનુકમણી.

ટીપ્પણીયો, વિ. ટીપ્પણું નેક
અવિચ્છેદ સાખી આજીવિકા કરનારો;
નેચી. (૨) ટીપ્પણી કે ટીપ કરનારો.

ટીપ્પણ, સ્ત્રી. [સં.] પાણીની
વખી. અજીત; બીડ. (૨) ટીપણું તે;
સજાનડ થાય તેમ કરવું તે (૪) ટીપ
કરી છંટાના સાંધાઓમાં છે બરવી
તે. (૪) છેને ટીપવાણું કડિયાનું
ઓભર, યાપી.

ટીપ્પણું, ન. [સં. ટિપ્પણી]
તિથિ, વાર, નક્ષત્ર વગેરેની ઢુંકી નોં-
ધણું પંચાંગ. (૨) ઢુંકામાં સર્વ
વિગત ટાંકેલી હોય એવું ટાંચણું તે.
(૩) કામગી સાંધી સાંધીને બનાવેલું
મોટું જુ ગણું તે; લંબાણું પિંજણીની
જેમા નોધ હોય એવું ને તે; જન્મ
સંબંધી નોંધ. (૪) વહી; પેટીનાણું;
લંસાવહી; મોટુંબિલ હમીકલ.

ટીપરી, સ્ત્રી. અરવા ટોરણું માપ;
અનાજ વગેરેનું મુંબાણમા વપરાતું
એક નાણું માપ.

ટીપણું કિં સં હપર ઠોકણું;
મા મારવા; ધડણું. (૧) ચોંટી લય તેમ
ઠોકી બેસાડણું; ટીપી-મારીને બેસા-
ડણું. (૩) ભાંગણું; જુદો કરવો; વાટ-
ણું; ઝીણું થાય એમ કરવું. (૪)
ટપલી મારવી; મારણું; ઠોકણું; ધડણું.

ટીપી નાખણું, મારણું; ખૂબ
ઠોકણું (૨) મારીને બેસાડી દેવું; ઘ-
સવણું; સરણું થઈ બલ એમ કરવું.

ટીપું, ન. કોર; બિંદુ; કણ;
લવ; જુદા કહે. ટીપે ટીપે સરોવર
જસાય અને કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાય.
ટીખ, સ્ત્રી. એક જાતનું બરત.

દીપણ, નં મુસાફરી કરમિયાન
ખાવાને માટે સખેલું. (૨) ખાદું વડું;
લગનને આગલે દહાડે સગાં સંબંધી
વગેરેને જમાડવા તે

દીમર, સ્ત્રી ટંકરી; ટિંગા

દીક્ષી, સ્ત્રી [સં. તિલક]
સ્ત્રીઓના કપાળમાં ચોડવા માટે બના-
વેલી અખરખની નાની દીક્ષી; ચાહા
જેવી ગોળ દીપકી. (૨) બિંદી (૩)
નાનો ચદ્રક; આખ; પિંછામની દીક્ષી
દીલણું, વિં જેના કપાળમાં
દીવાનું ચિહ્ન હોય એવું. (૨)
દીલાં ટપકાં કરનાર.

દીલવે, પુ [સં. તિલક]
તિલક કરવાને યોગ્ય એવા જે તે;
બ્રાહ્મણ; તિલક-દીલું કરનારો તે
દીલવો; તિલકકરના અર્થમાં-અણેલો
ગણેલો કે જ્ઞાની નહિ પણ માત્ર બ્રાહ્મ
ચિહ્નવાળો ભલે બ્રાહ્મણ તે.

દીલી, સ્ત્રી [સં. તિલક]
દીક્ષી; નાના ચાહા જેવી કરેલી અખ-
રખની ગોળ ચકતી; મિનાકારીનો
નાનો ચાંદલો. (૨) વિહૂન; નાનું દીલું;
ડામ; કલંક, લાંછન રૂં મં બાળીદીલી-
લાંછન; અપવાદ; આજ; ખરાબ
આરોપ; અકીર્તિ; અપજ્જા.

દીલું, નં [સં. તિલક] ચંદન
વગેરેનું કપાળમાં જે ચિહ્ન કરવામાં
આવે છે તે; તિલક; ચાંદલો; ત્રિપુંડ્ર-
કિં મં દીલું કરવું=કપાળે કંડુ
વગેરે લગાડવું. (૩) કપાળમાં ચોડવું.

દીલું ચાદી જલું=સામાનું ખાણ જલું;
છેલણું.

દીલો, પુ મોટું દીલું; ચાંદલો.
(૨) ડામ; ડામ. (૩) મોટા લાખોઆંક.

દીશી, સ્ત્રી વનસ્પતિનો નવો-
વાલો ફૂટતો અંકુર; કુંપળ. (૨)
ફૂલની પાંદડીઓની ખીંચ્યા પહેલાંની
અણીદાર કથી. (૩) ટોચ; શિખર;
અણી. (૪) પવરાજ; ખડાઈ; રોખી;
અસિમાન.

દીશીએર, વિં રોખીએર.

દીસો, પુ ગેદીદલાની રમત.

દીલો, પુ ડીલો દેખાડી મોઢેથી
મશકરીનો સીતાર કરવો તે.

દુક, સ્ત્રી ટોચ; શિખર. (૨)

કવિતાની કી; પદ; ચરણ

દુકડાખાઉ, વિં રોટલાના કકડા
માગી ખાનાર; ભિખારી. (૨) હલડું;
હુદ્; ઘૂંટ.

દુકડાખોર, વિં નાં દુકડાખાઉ.

દુકડી, સ્ત્રી ટોળી, એક કપરીના
હાથ તળે મૂકેલા થોડાક સૈનિકોનો
સમૂહ તે. (૨) કકરી; કરચ. (૩)
જલો; વર્ગ; સમાન અવવાસવાળા
થોડા જલુની નાની મંડળી તે.

દુકડો, પુ [સં. રતોક] નાનો
ભાગ; કકડો. (૨) ગ્રાસ; બચકું.

દુકલ, સ્ત્રી (પુ) ગોળ કમા-
નની મોટી પતંગ; બહુ મોટા કલકલો.

દુષ્ટી, સ્ત્રી વચલી આંગળી
અને અંગૂઠાની કરનારાં આંગળી

અવાજ તે; ચપટી. (૨) કાણુ; વિપણ; જરાવાર. (૩) ચપટી.

કુચકે, પુ. નાની વાત; કંકરો. (૨) વિપય. (૩) મંતરજંતર સંબંધી કાણુવામાં આવતાં નાનાં નાનાં વાક્ય તે. (૪) મંતર જંતરનો નાનો પલ્લુ અસરકારક પ્રયોગ; વહેમ મટાડે એવું કંઈક જાદુ અને તેનો પ્રયોગ-અખતરો; ઇલમ. (૫) ઇસારો. (૬) દવાનો નાનો પ્રયોગ. (૭) નાનો કંકરો; અંશ. કુચકે. કિં મં કુચકે કરવો=વહેમ મટવાને માટે જાદુ જેવો નાનો પ્રયોગ કરવો.

કુટક, વિ. વૃદ્ધ હોય એવું; ખંડિત. (૨) બરોબર મજબૂત ન હોય એવું; સંબંધ વગરનું. છુટ્ટું.

કુટકાટ, સ્ત્રીવૃદ્ધી ને કૃદ્ધી જવું તે; છુટ્ટ પડી જવું તે; વિભેદ; કસંપ; કૂટ; અણુબનાવ; વિગ્રહ (૨) સાગી તરડાઈ જવું તે; સાંગકોટ તે; સાગ્યું વૃદ્ધ હોય તે. કિં મં કુટકાટ થવી= મતભેદ પડવો.

કુટણું, કિં અં આખામાંથી જાડું થવું; છુટું પડવું. જાડું પડી જવું; સાંગવું; વૃદ્ધી જવું. (૨) સંધાયેલા અવયવોનું જાડું પડવું તે. (૩) મતભેદ પડવો. (૪) તરડાવું; ચીરાવું. (૫) બંધનું નરમ પડી જવું; સક્રિય થવી. (૬) એકદમ ખસી જવું; કોઈની ઉપર દહલો કરી કતલ ચલાવવી તે. (જુ. તટવું.)

કુટીચાર, વિ. નાડીના બંધ

સિધિલ પડી ગયા હોય એવું; કમજોર; છલુંસરીનું.

કુમકુમી, સ્ત્રી. કુમકુમ એવા અવાજ કાઢનારી-નગારી-યાળી વગેરે તે; કુમકુમી.

કુમજુ, નં જંતરતંતર સંબંધી ને વહેમી ક્રિયા પ્રયોગ વગેરે તે. (૨) રીસ; ઓછપનું વાંકું. (૩) કણક મદકવાનું ને ધી કે તેલ તે.

કુવાલ, પુ. [અ.] રાસીર હુણવાનો જાડા વણાટનો હુમડાનો નાનો કંકરો; અંગુળ.

કુલો, પુ. ખાડો; ગામો. (૨) હંકું દર; લોક; નાર. (૩) ટપકું, બિંદુ. હંકું સ્ત્રીસ્વમાનનો ટક. હું પદ; સ્વાભિમાનની લાગણી. (૨) લાજ; યતન. (૩) હંકું; સંક્ષિપ્ત.

કુંકું, વિ. હંકું; નહિ લાંબું. કુંકાસરીલિપિ, સ્ત્રી. કુંકામાં ઉતાવળે સજ્જ અને લાપણી લખી લેવાની રીત.

કુંકારણું, કિં અં તોછડે જાણાવવું; કુંકારો કરવો.

કુંકારે, પુ. [સં. સ્વંકાર] હું એવા તોછડો જાણ તે; તોછડાઈથી કાઢને સંજોધવું તે.

કુંકું, વિ. લાંબું નહિ એવું; જાડું મોટું નહિ એવું. (૨) નોંધવે તેટલું; સંક્ષિપ્ત. (૩) ઘોડું. જોણું; નાનું. (૪) સરખર ન થઈ રહે એવું; અપૂર્ણ; નહિ પૂરું. (૫)

સાંકડું. કિં પ્રં હુંકું કરવું=હુંકામાં
પતાવવું; કમલી કરવું; હુંકી નાજર=
હૃદયની વિશાળતા નહિ તે. બુદ્ધિ
નહિ દોડાવવી તે. (૨) હંજુઅધ.

કુંદમુદ, વિં હુંટિયાંવાળીને
મુચું મુચું પડી રહેવું (૨) ભાગેલું;
તુટેલું હોય એવું. [ખોડવાળું.

કુંદપુ, વિં હુંકું; હાથે
કુટિયાં, નં દીવલુમાંથી પગ
વાળી રાખવા તે; પગને વાળીને હુંકા
રાખવા તે. કિં પ્રં હુંટિયા વાળવાં=
પગને દીવલુમાંથી વાળી દબને પડી
રહેવું તે (૧) ખોડખે અને કાપું
નહિ કરવું તે.

કુંદિયું, નં તાવ આવે અને
સાધા રહી નય એવો એક સંસર્ગી
મરજી, એક જાતનો છડતો વાતનવાધિ.
(૨) દીવલુમાંથી પગ વાળી રાખવા તે.

કુંકું, વિં મેં રૂઢાં જેને હાથે
ખોડ હોય તે, જેનો પંજો ઘૂટી અથેડો
હોય તે; હુંકું. (૨) જેના હાથના
અવયવો કામ કરી રાકવા ન હોય તે.

કુંકી, સ્ત્રીં કુવામાં રેતીનું પદ
આવતાં કલુડીનાં ખાટિયાનું એક
મોટું ચકરડું કરી અંદર કતારે છે
તે; કુંકી (એ ચકરડું તે હુંકી અથવા
કાનો કહેવાય છે. એના ઉપર પછી
છાંકીથી અણુતર અણુવામાં આવે છે.)

કુંકું, વિં હુંકું; વાંકા હાથનું;
અથવા હાથવાળું; હુંકું.

કુંકી, વિં જાતનુંટા; હુંકા
હાથવાળો. (૨) કમ ધૂત.

કુંકપુ, નં હુંકપું તે; ચુંકી
નાખવું-મૂળમાંથી ખેંચી નાંખવું તે.
(૨) નિંદલ. (૩) ખૂબ ગુંદવું,
મસળવું તે. (૪) કુંકપાનું જેથી
અથવા તેલ તે.

કુંકપુ, નં હુંકપું તે. (૨) કુંક-
વાનું જોનાર (૩) વાળ કુંકવાની ક્રિયા.

કુંકપું, કિં સં વાળ ખેંચી
નાખવા; ખુંટવું; તેડવું. (૨) રૂને
કાઠીમાંથી ચુંકી છૂટું કરવું. (૩)
રાસમિંદું કરવું; નીચું નેવરાવવું;
પીળી નાખવું. (૪) મસળીને ગરકવું;
જામળી આમળીને ખેંચવું અને
કસણવું (કમ્પકને).

કુંકિયો, પું કોટિ પહેરવાનું
ગુંથણીવાળું સોનાનું ઘરેલું; ગજાયવો.

કુંકો, પું હામીને સજ્જડ કરી
નાખવું તે, ગજામાં કંઈ ઉતરે નહિ
એમ હાંકિયો દબાવવો તે, આસ બંધ
થાય તેમ ગજીં દાખીને સજ્જડ કરી
દેવું તે. (૨) જીનથી લાસ લેવાય
નહિ એમ કરવું તે; બધ; દાબ, સખત
પકક; કુંસો કિં પ્રં જો કુંકો
દેવા=હાંકિયો દાખવો.

કુંકો, પું મેલું.

કુંક, સ્ત્રીં રાત, સિખર. (૨)
કવિતાની કહી; પદ; ચરણ.

કુંક, સ્ત્રીં તુટી જવું તે; અણ
જતાવ; વિચલ; વધિ. (૨) કુંક; તરક;

ચીરો (૩) અઘત જોડ કિં ૩૦
દૂદ પડવી=સ ગ પડવો

ટેક પું બોલેલાને ગમે તેમ
કરીને પણ વળગી રહેવાનો આગ્રહ તે
અમુક મુદ્દાની વાતપર મુસ્તાક રહેવું
તે પણ નિશ્ચય (૨) અચળતા,
નિશ્ચલતા દંડતા (૩) આબરુ સાખ
ભાર કવિતામાં રાગનો પહેલો દાળ
ખતાવનારી દુક આસ્વાદ્ય, મુવપદ
૩૦ પ્રં ટેકવું પ્રતણુ=સ્વાભિમાની
એક નિશ્ચયવાળું

ટેકજી, નં ટેકના કામમાં આવે
એવું જે તે ટેકો ઠેરથી અટકજી ફાસ
(૨) અઠિંગણ આધાર આશ્રય

ટેકરી, સ્ત્રી સપાટી ઉપર ઉપસી
રહેલો જમીનનો જાગ નાનો ટકરો
(૨) હું ગર ઉચી જમીન

ટેકરો પું મોટી ટેકરી પૃથ્વીની
સપાટી ઉપર ઉપસી આવેલી અથવા
માણસોએ કરેલી ઉચી જમીન
હું ગરો મોઢ વસ્ત્રનો દમ

ટેકવણ, કિં સં આધારે
મૂકવું ટેકો મળે એમ રાખવું.
ઠેરવણ અર્ધર ઉણ રાખવું, હિંગાઈ
રહે એમ કાવું (૨) મદદ કરવી

ટેકણ, કિં અં અઠિંગણ
આધારે રહેવું (૨) ચોતણ ઉપર
હિંગાઈ રહેવું

ટેકાવણ કિં સં ટેકો આપવો
ખીલને આધારે મૂકવું નિશાવણ,
ચલાવણ

ટેકી સ્ત્રી નાનો ટેકો યાતલી
(૨) ટીકી ટીકડી (૩) ટેકારૂપ થઈ
પડવું આધાર મળવો સારી અસર
થવા માડવી તે (૪) વિં ટેકવાળું,
ટેક મૂકે નહિ એવું પોતાના નિશ્ચયને
વળગી રહેનાર ટેકીદ આગ્રહી કિં
પ્રં ટેકી લાગવી=સારી અસર થવા
માડવી (૨) કાર્ય સફળ થવાને મદદ
મળવી આશ્રય મળવો

ટેકીડું વિં ટેકવાળું, આગ્રહી
એક નિશ્ચયવાળું

ટેકે, પું જેને આધારે કોઈ
વસ્તુ રહે તે, આધાર સ્તંભ યામતો
(૨) આશ્રય આધાર સહાય (૩)
કોઈના બોલવાને સમતિ આપવી તે
અનુમોદન પુસ્તી હાજિયો કિં પ્રં
ટેકો આપવો=સમતિ આપવી ટેકો
કરવો=મદદ કરવી ટેકો રાખવો=
ખતથી મદદમાં રહેવું

ટેચ સ્ત્રી કચકચ તમાર (૨)
અહ વા, ખર્ચ મગરવી

ટેટી, સ્ત્રી નદીના સાઠા ને રેવાળ
જમીનમાં થઈ આરિયા અને તરણ
ચની નવણ એક મીઠું રૂણ સકરટેટી

ટેક નં બરણ મૂળ (૨) પગની
ધુટી અને દીંચણ વચ્ચેનો માસવાળો
અવયવ તે

ટેટા પું વડણ રૂણ (૨)
મોટો ફાકડો (૩) પડ ઉપસીને
બનેતો પોન્ન આધાર

ટેકું, વિં જરાક નમણું રહેવું
હોય એવું મરોડદાર તાનમાં ડગવું

રહેતું; બાંકું. (૨) વળેલું; વાંકું;
કમાન જેવું. (૩) અહંતાના નદવાળું;
મત્સરવાળું; ગર્વી, મિત્રછ. (૪)
વિચિત્ર.

ટેડાઈ, સ્ત્રી ૦ બાંક; વકતા. (૨)
મરોડ; રોક. (૩) બેપરવાઈ. કુમાન;
ગર્વી. (૪) મમત; સેખી. (૫) કડક-
પણું; મિત્રજ.

ટેડાપણું, ન૦ ટેડાઈ.

ટેપ, સ્ત્રી ૦ [અ.] માપણીની
પટ્ટી, રીપ.

ટેમણ, ન૦ [અ.] હંચી પાટ કે
બાંકડા જેવી પાટિયાની બનાવટ, મેજ.

ટેભે, પુ૦ શીવણનો ટંકો;
બખિયો; બે બાળુઓને ભેડવાને
મારેલા ટંકા તે કિં મ૦ ટેભા દેવાન
ટંકા મારવા.

ટેરવણું, કિં સ૦ પાયાને વાર-
વાર હંચા નીચે કર્યા કરવો; બરોબર
આવે એમ કર્યા કરવું. (૨) વખતો
વખત સહાય કર્યા કરવી. (૩) આગળ
ધરવું; અનુમોદન આપવું; પુસ્તી
કર્યા કરવી. ૩૦ મ૦ પાચો ટેરવવા=
સહાય આપવા રહેવું.

ટેરણું, ન૦ પાવળો છોડો; અણી.
૩૦ મ૦ છબને ટેરવે=મોઢે; પાઠે.
આંગળીને ટેરવે=તેવાર. સહેજે કહી
દેવાય એમ.

ટેરો, પુ૦ પડકાર; અંતરપટ (૨)

પાવર જેવું કાણ હોય તે.

ટેલ, સ્ત્રી ૦ જુલું રહેલું

ટેલિગ્રાફ, પુ૦ [અ.] ધાતુના
વાર મારફતે વિજ્ઞાનિક પ્રવાહથી દૂર
સંદેશો મોકલવાનું યંત્ર.

ટેલરું, કિં અ૦ જુલું રહેલું.

ટેલિગ્રામ, પુ૦ [અ.] તારનો
સંદેશો

ટેલિફોન, ન૦ [અ.] એક છેડા,
ઉપર બોલેલું બીજા છેડા ઉપર સંભ-
ળાય એવું ને યંત્ર તે. (૨) એ યંત્ર-
દ્વારા સંભળાયેલો સંદેશો.

ટેલિયો, પુ૦ જુલું રહેલીયો.

ટેવ, સ્ત્રી ૦ શરીર અને મનનું
પરિચયથી અપુરું બામત તરફનું ને
વલણ તે; આહત; મહાવરો; હેવા;
ખાસિયત. (૨) વતંલું; રીતભાત;
વહીવટ; રીત; ગુણ; ખોટી ટેવ=
અસાબ લેત; વ્યસન;

ટેવરાવણું, કિં મ૦ ટેવ પટે
એમ કરવું.

ટેવણું, કિં સ૦ ટેવ પાઠવી;
મહાવરો કરાવવો; પરિચયમાં લાવવું.

ટેવણું, કિં સ૦ ભેષા કરવું.
(૧) 'ગારવું'; અટકળ કરવી. (૩) સહ-
વાસ કરાવવો.

ટેવાણું, કિં અ૦ ટેવ પરી જવી;
કામથી પરિચિત થવું; ઢળવું.

ટે, એવો બીકનો અવાજ (૨)
વિં (અ૦) થાજીને લોચ થઇ ગયેલું;
હારેલું એવું; નિઃસરવ; ખેડાત.

ટેહું, વિં થાજીને લોચથોય

પણ યદ્ય સકે નહિ એવું. (૨) કેફી
ચકચૂર; બેદાલ. (૩) વ્યસની; અન્નીબી
(૪) નિઃસત્વ, કષ્ટ, અને વ્યસનમાં
હુબહુમાં થઈ રહેલો મરાસિયો તે.
(૫) એક વનસ્પતિ ને તેનાં મૂળિયાં.

ટાટ, સીં અલગમાનો બડબ-
હાટ. ચે'ચે. (૨) ખાલી દુઃખ ઉત્પન્ન
કરે એવી દયા બરેલું રડવું તે; શિક્ષા-
રમાં અવાયલા પક્ષીનું રડવું તે.

ટાક, પુ. ટાકણું; ટાકણી; પડ-
પૂછ કરવી-કપકો દેતા રહેવું તે (૨)
નજર; દષ્ટિ.

ટાકણી, સીં વારંવાર ટાકવું
તે; ટાકણું. (૨) નજર લાગવી તે;
ટાકવું તે.

ટાકણું, ન. ટાક; ટાકણી.

ટાકર, સીં ઠાકર; હડકટ;
ઝાચિંતો આધાત; ઠકર; અયડાવું
તે; કેસ. [ધંઠી. (૨) ધંટી છલ.

ટાકરી, સીં નાની ટકારી;

ટાકરો, પુ. મોટો ગ્રામ મણકા
જેવો ધંટ; ઠકરાખંધ વાગે એવો ધાટ.

ટાકવું, કિં સં વારંવાર પડ-
પૂછ કરવી અને કપકો દેતા રહેવું;
ખંડ-સંભાળ રાખવાનું કલા કરવું;
પૂછવું; યાદ આપવું; માગવું; ઉપરાણી
કરતા રહેવું. (૨) કોઈના કોઈ એક
દાર્પતસ્વ વદાલસરી કે અંદેખી આંખે
બેવું; નજર બેસાડવી.

ટાકબો, પુ. મોટી જાડ વડેલીનું.

ટાચ, સીં ઝાડ વગેરેના ઉક
ઉપરો ભાગ; સૌથી ઉંચી શાખા. (૨)
પર્વત મહેલ વગેરેના ઉપરો ભાગ;
શિખર; મથાળું. (૩) ઉલટી ઉંચી
અણી; ઉપર ઉપર જતાં જે
કોઈ વસ્તુનો છેલ્લામાં છેલ્લો ઉપરો
છેલો તે. (૪) મેલું; દુઃખો. (૫)
બોઝ; કાણુ.

ટાચકી, સીં નાનું ટાચકું.

ટાચકું, ન. કોઈ પદાર્થનું ઉપરું
ગ્રામ મથાળું; મોમરો. (૨) માયું;
મસ્તક. (૩) ટીચકું.

ટાચવું, કિં સં ખોદવું; ખોત-
રવું; ઉખાડવું. (૨) ગોદા-ધા મારવા.
(૩) કાગળ વગેરેમાં કાણું પાડવું.

ટોટી, સીં દાબવાથી દાર
સળગી ઉઠે એવી તાંબાની ખોદી.
(૨) હોમાની નેહના મેં ઉપર બેસા
ટેલી નાની ધાતુની કુંગળી. (૩) ડિંઢી;
છાકરાં ચળવી રાકે એવી નળી. (૪)
કાનનું એક ધરેલું.

ટોટો, પુ. વેપાર ધંધામાં જે
તુકસાન બચ ને; ખોટ. (૨) ગળાનો
હરડિયો. (૩) અંતરસખાછની એક
બનાવટ. | પુષ્ટી.

ટોડા, પુ. આખા બાફેલા દાણા;

ટોડર, પુ. ડમરો; ડમરાની માંજર.

ટોડલો, પુ. ટોડો.

ટોડી, સીં માલકેશ રામની
એક રાત્રિગી. (૨) ટોડા રજપૂતની
કુંવરી.

ટાડલો, પુ. બાજુની ભાંત.
(૨) બારસાખની કપડી બે બાજુએ
લાખા રાખેલા ચોરસ ઠોચા; ઘાડલો.
(૩) કુવા તલાવના ઘાટ પરના પ્રવેશ
માર્ગના બે બાજુના કીનારા. (૪)
પુરપને પગે પહેરવાનું સાંકળું. (૫)
નાણા બરેલી કાચળી.

ટાડો, પુ. ટાડલો. (૨) મિનારો
જ્યાંબાદાર ઉચે સ્તાંભ; ઉંચી સિખ-
રખંધી (૩) હસ્તાઈ, અભિમાન,
પ્રિય અને કાર્તિનો અસહ્ય ઉછાળો. (૪)
મોખરો; મોગોળ; અમ્મોગ.

ટાણો, પુ. મેણું.

ટાપ, પુ. સૈનિકને માથે પહેર-
વાની લોખંડની ટોપી. (૨) મોટી
છતરી; છત્ર; છુંપડો. (૩) તપેટું;
પહોળા મોંઘું વાસણ. (૪) સિલીન્દ્ર;
ગિલાડીનો ટોપ.

ટાપરાપાક, પુ. લીલા ટોપરાના
ખમણને વાસણી પાંખ બનાવેલો
ખાવાનો એક પદાર્થ; ટોપરાપાક.
(૨) માર.

ટાપચી, પુ. જુડું તોપચી.

ટાપડું, ન. નાગિયેની અંદરું
ફળ-પડ; ટોપર. ટાપરો=મીઠું;
સ્વાદિષ્ટ; લહેરવદાર.

ટાપલી, સ્ત્રી. વાંસની ચીપોની
મોટી બનાવટ; સુંઢી.

ટાપલો, પુ. મોટી ટાપલી,
સુંઢલો; પહોળા મોંઘું વાંસનો ચીપોનું;
ખત્ર (૨) ભેખમ; જવાબદારી.

ટાપી, સ્ત્રી. કપડાનું શિવેલું
માથાઢાંકણું. (૨) ટાપી પહેરનારી
પ્રત્ન તે. કિં. પ્ર. ટાપી પહેરતી=
નિર્લજ્જ યવત; દેવાળું ઠાડવું.

ટાપીવાળો, પુ. ટાપી પહેર-
નારી પ્રત્નઓમાંનો કોઈ પણ ઇસમ
તે; યુરોપિયન. [નાનો કળશિયો.
ટાયલી. સ્ત્રી. હરાલી; લોટી;
ટાયણું. ન. પહોળા મોંઘું ધી
તેલ વગેરે રાખવાનું વાસણ.

ટાયું. ન. દાણાનું નાટું માપિયું;
ગડીયું. [ઉડાડનારો માણસ.

ટાયો, પુ. જૂમો પાડીને પંખીઓ
ટારપિડો, સ્ત્રી. [કં.] નારા-
કારક દ્રવ્યથી ભરેલું સમુદ્રના પાણીમાં
રહી ફરમતના વહાણનો નારા કરનાર
એક યંત્ર; એ યંત્ર જેમાં હોથ બેરી
જળસંચારી બાક; સબમરિન.

ટાસ, પુ. [કં.] નહેર બાંધ-
કામના વાપર માટે લેવાતો કર તે;
વેરો; દાણ.

ટાલો, પુ. મોટીતૂ. [નિંદાણું.

ટાવાણું, કિં. અ. વગોવાણું;

ટાલ્લો, પુ. ધડિલાળનો ટકોરો;
ખોષ ઉપર મારવામાં આવતો ને

ફટકો તે. (૨) ઉડાડવું તે; વાપરો.

કિં. પ્ર. ટાલ્લે મૂકવું=વિસરી જવું.

ટાલ્લો મારવો=ઉડાડવું, કાઢી મૂકવું.

ટાણું. કિં. સ. જૂમ પાડીને પંખી

જા કે ચમચીવડે

પાણી પાયા

ટાળ, સ્ત્રી (નં) હસવું આવે
અને ગમત મળે એવી ક્રિયા (૨)
મસ્કરી; મનક; ઠૂલ (૩) મડમણ;
છેલ્લી (૪) નકલ; બનાવટ (૫)
ટાળું; સમૂહ; જાણો.

ટાળક પુ. ટાળકિયા બ્રાહ્મણ;
મનોએકાદજલ (૨) વિ. ટાળકિયાતું.
ટાળડી, સ્ત્રી નાની ટાળી;
ચોક્કાજલની મંડળી.

ટાળણું. કિં અ. કામ કરવું.
ટાળિયો, પુ. ટાળ કરનારો;
મસ્કરો; ગમત કરાવે તેવો માણસ
તે; ટિપ્પણી.

ટાળી, સ્ત્રી નાનું ટાળું; મંડળી;
ચોક્કાજલનો સમુદાય. ટાળણી. સમૂહ.

ટાણું, નં ધણાજલતું એકડું.
પું તે મંડળ; ધણા માણસોનો
સમુદાય તે; સંધ; સમૂહ, જાણો.

ટાંચ, સ્ત્રી ટાંચવાથી પહેલો
ખરો-ભોક તે; ટાંચવું તે; આધાત.

(૨) ટાણે; મેણું (૩) ફાવર; ફાંસ.
(૪) ટોર; ઠોકર.

ટાંચણું, નં ટાંચણું.

ટાંચણું. કિં સં ટાંચણાથી
ખોદવું. ટાકા મારવા (૨) ઠપકો
આપવો. (૩) કાગળમાં બીણું કાણું
પાડવું.

ટૌકાર, પુ. ટૌ એવો જવાબ તે.

ટૌકારવ. પુ. મોરનો કે કોયલ
નો સ્વર; હુકુમર.

ટૌકો, પુ. કોયલ અથવા મોરનો
સબ્દ સાદ જૂમ (૨) ચાલતી વાતમાં
હાનિયો બહુવો તે. (૩) ધારો. સાદ.
હાક કિં મં ટૌકો કરવો=ખોલામણું.
ટૌકો પુસ્તો=હાનિયો બહુવો.

ટૌટૌ, અ. કંધ બની રહે નહિ
એવો ખાલી અવાજ તે.

ટૌમચે, સ્ત્રી [અં.] સડ-ઉપર
નાંખેલા લોહના પાટા ઉપર પડુઓથી
અથવા નાનિક સકિતથી ચક્કવવામાં
આવતી માડીએતો ને મોઢણું તે.

: ઠ

ઠ

ઠ, પુ. [સં] જુનસાતી બાપ ની
લિપિનો ખાંચો અજળ

ઠઠઠઠ, અ. ઠોકવાનો એવો
અવાજ તે. (૨) ફરતા પેદાના બાગ-
વાથી થતો અવાજ તે; ઠોક, પરડુ

જમીન જમેરે સાથે રહીરહીને અફળા-
વાથી થવા કરતો ને અવાજ તે.

ઠકરાઇ, સ્ત્રી ઠકોરપણું કરવું
તે ઠક-ન. (૨) શેઠાઇ મોરાઇ. (૩)
અમ-જગવણી બેહુકમી

ઠકરાણું, નં કામગીરી; ઠક-
રાણું. ઠકરાણી; અસહણી.

કકરાણી. સ્ત્રીં કકારાની સ્ત્રી;
ગરાસણી. (૨) અમલ ચલાવનારી;
સેકાણી; બેઠું સ્ત્રીવાળી સ્ત્રી.

કકરાણ, સ્ત્રીં કકરાણ; કકારણ્યું.
(૨) કકાર તરીકે અમલ કરવાની જે
સત્તા તે. (૨) નગીર.

કકરાણાં, સ્ત્રીં કકરાણી. (૨)
નાના નાના કકારોની નગીરો તે.

કકરાણું, નં કકારણું ગામ;
નગીર [હચ્ચાર તે; કકો.

કકાર, પું ક એવો અક્ષર અને
કકકર, વિં કટલીક ભતિઓની
અટકતું ઉપનામ; છુલ્લુ ભતિની
ખાસ અટક. (૨) કકાર.

કકા, વિં કબી લેનાર; કકાર;
હચ્ચું; ખંધું; ધુતાર. (૨) કમ નામની
હુટારાઓની એક ભતિ.

કકાણું, વિં કકાર; કએ એવું.

કકપ્રાણ, સ્ત્રીં કમવાની જે
કળા તે; કમવાની આવડત તે. (૨)
કમાઈનો ધંધો તે; પ્રખં; દગો.

કમવિદ્યા, સ્ત્રીં કમવાની કળા
તે; કમખાણ; કમવાની ચતુરાઈ; કમાઈ
કરવાની આવડત.

કમણું, કિં સં સોજવીને લઈ
લેવું; ખોટું ખરું સમજાવી કાઢતી
ખાસેથી કંઈ પડાવી-છીનવી લેવું;
કપટથી લેવું; છેતરવું; પૂતણું;
ફેસલાવવું.

કમચેહા, પું કમણું કરવું તે;
કમાઈ ચલાવવી તે; કમચી.

કમાઈ. સ્ત્રીં કમણું; કમવિદ્યા.
કમાર, વિં (પું કમારો. સ્ત્રીં
કમારી) કએ એવું જે તે; કમાઈ કર-
નાર; કમાઈથી ભરેલું; પ્રખંથી;
હચ્ચું, ટોંગી.

કમાણું. કિં અં છેતરાવું ધુતાવું;
ભૂલ યાપ ખાવી; ફેસલાઈ જવું.

કઠૂં. સ્ત્રીં મરકરી; ચેષ્ટા. (૨)
અડપણું.

કઠૂંબોર, વિં મરકરી કઠૂં કર-
નાર; મલકી; સામાની મરકરી કરીને
ગમત મેળવનાર.

કઠૂંબાણ. સ્ત્રીં કઠૂં મરકરી કયાં
કરવી તે ટિખળ કયાં કરવાં તે.

કઠો, પું 'ક' કાર.

કઠ, સ્ત્રીં [સ. દયા ઉપરથી]
માણસ વગેરેનો ખૂબ ભરાવો; જમાવ;
ટોણું; સમૂહ; જલ્થો. (૨) કીડ; મીસી.

કઠકારણું, કિં સં કપકો દેવો;
ધધડાવણું. (૨) મારણું.

કઠમઠ, સ્ત્રીં કીકકાક કરી મઠેરી
આપણુ તે કીકકાક કરવાની તજવીજ
તે; લાપટીપ. (૨) કઠવેઠ; સેવા
સંબંધી કામકાજ; સારવાર; વહી-
વટ; કારભાર. (૩) આકરી; બરદાસ;
મહેમાનગીરી; સેવા.

કઠરણું, કિં અં પોતે ને પોતે
કકારો કરવો. (૨) ટાટથી ધુજવું;

કઠણું, કિં અં કાઠ કરવો;
ચણું; બનાવણું.

કઠવેઠ, સ્ત્રીં કઠમઠ; સારવાર;

સરભરા; સેવા; ચાહરી; બરદાસ.

કઠણવું, કિં અં આમ તેમ
દાસ્યા કરવું; નમસ્કૃત રજણવું;
રખડવું. (૨) ખજખણી જવું; જલ્લ
યજજવું; ડડણવું. (૩) ટાઢણી ધુજવું.

કઠાડવું, કિં સં જીભની સાથે
સામેલ કરી દેવું; ભેળવી દેવું. (૨)
ખડ ખાટું નેમ વખતને અનુકૂલ
દોષ તેમ બાકી દેવું; ધુસાડી દેવું;
બંધવેસ્તું કરી નાખવું; અડાવી દેવું.

કઠારવું, કિં અં કઠારો કસવનો;
ડાડમાડ કસવનો; રાણુમારવું; સાડ
દેખાય એમ કરવું. (૨) કનિમ
બનાવવું.

કઠારો, પું સુચોચિત બનાવી
દેવું તે; ખૂબ ઠાઠ કરવો તે, રાણુ-
મારવું તે.

કઠોળી, સીં મરઠરી; કઠોરી.

કણક, સીં ધાતુનો પાટ કપકા-
વાથી જાણ થઈને રહી જતા અવાજોમાંનો
દરેક એક એક રણકો તે. (૨) રહી
રહીને આવવું રૂંડું તે. (૩) રહી રહીને
વામતો ને આમતો કે આપાત તે;
ધનકારો.

કણકવું, કિં અં ખડખડવું;
કણકો-રણકો થવો. (૨) દબકેથી અડ-
જાઈને વાગવું-ઠાગવું. (૩) નરમ
આપાત કે અંદરથી ખીડ થવો; રહી-
રહીને વાગવું-રોડું આવવું.

કણકારવું, કિં સં કણકે એમ
કરવું; કપકો થવો; ખડખડે એમ

કરવું. (૨) આપડવું; કપકો થવો. (૩)
ઠાકવું; મારવું; વગાડવું.

કણકો, પું [સં. ટળસ્કાર]
ધાતુ પાત્ર કપકાવાથી નીકળતો અવાજ;
રણકો. (૨) છાતીને કપકાવીને કાઢ-
વામાં આવતો રૂદનનો અવાજ; કણ-
કો. (૩) ટારની કંધારી; ધુભરી;
કંધ. (૪) સણકો.

કણકણ, સીં ધાતુપાત્રને ઠાક-
વાથી નીકળતો એવો અવાજ. (૨)
ખાલીખમ. રૂં પ્રં કણકણ પાક=માર
પડવો તે. કિં પ્રં કણકણ થવું=
ખડખડવું. કણકણ કરવું=અણગમે
કર્તા કરવો; રોડવું.

કણકણવું, કિં અં કણકણ
એવો અવાજ થવો; ખડખડવું;
વાગવું. (૨) રહીરહીને કણકણ કર્યા
કરવા; રહીરહીને રોડવું.

કણકણાટ, પું કણકણ એવો
અવાજ થવો તે; ખડખડાટ. (૨)
કણકણ કરવા તે; અણગમો; કણ-
કણાટ; રહી રહીને રોડવું તે

કણકાર, પું [સ] કણકણ
એવો અવાજ થવો તે; કણકારો;
રણકાર.

કપ, અં કોઈ વીજ એકદમ
પછડાવાથી નીકળતો એવો અવાજ;
ટપ; ધણ.

કપકવું, કિં અં પડાવું;
કોકાવું; અડગાવું; અથડાવું.

કપકારવું, કિં સં અડાગવું;

અથડાવણું; મારણું; ડીપણું; ઠોકણું.

(૨) ઠપકો દેવો; ખીજણું.

ઠપકો. પુ. ખોટું કામ કરવા મટિ વડણું તે; શિખામણુ દેવી તે; ઠોક દેવો તે (૨) ઉપાલંબ. ઠપકા પાત્ર=દોષી.

ઠપકાણું, કિં. અ. અથડાણું; આડાણું. (૨) ઠપકો ખાવો

ઠપકણું, કિં. અ. અથડાણું.

(૨) રખડણું; ઠપકણું.

ઠપકાણું, કિં. અ. કુટાણું; ખીટાણું; પછડાણું.

ઠપકારણું, કિં. સ. ઉપરથી ઠોકણું; ખેસાડણું. (૨) ઠપકો દેવો; વડણું. ખીજણું.

ઠમક, સ્ત્રી. ઠોકે ઠોકે ઝાંઝર વગેરેના જે અવાજ થાય છે તે. (૨) ઠોક પડે એમ આલવાનો મરોડ; આલવાની એક ઢળ-વરેલું તે; એક પછી એક અવાજ થવો તે; ઠમક; મરોડ; લટક; લહેકો; વરણાગી.

ઠમકઠમક, અ. ઠમકમ થાય તેમ; ખડખડે એમ; ચટક મટક; ફીંચોની ચાલની ઢબબળ.

ઠમકણું, કિં. અ. ઠમકમ થવું; ખડખડવું; રહી રહીને ઠમ ઠમ એમ થવું; ઠોકે વાગવું.

ઠમકારો, પુ. ઠમ એવો ધાણનો જે રણકો તે; ઠમકો.

ઠમકો, પુ. આલતાં થતો કમરનો જે ઝાક અને લટક તે;

મરોડ; ઠમકો; ચાળો; લટકો. (૨)

લહેકાલી ચાલને લીધે મરેણાંનો જે અવાજ થવો તે; લહેક, કિં. પ્ર. ઠમકો કરવો=ધરણાં છુટાં પડેરી અંજ મરોડીને ચાલણું.

ઠમકમણું, કિં. અ. ઠમકમ એવો અવાજ થવો; ઠોક ખાધ ખાધને ખડખડણું; અથડાઈને ખણખણણું.

ઠમકમ, અ. એવો અવાજ તે.

ઠમકમાટ. પુ. ઠમકમ ચડું તે; ખડખડણું તે. (૨) ખાલી ભક્ષો; આડંબર; ધમધમાટ. (૩) પતરાળ; ખાલી દગ. (૪) છણુછણાડ; ધનધનાડ.

ઠમણી, સ્ત્રી. ઠામ ઘોડી; વાંચવાની ચોપડી મૂકવાની ત્રિપાદ.

ઠરઠરાવ, પુ. પાકો કરાર; નક્કી બદોબસ્ત કરવો તે. ઠેકાણું તે.

ઠરઠામ, ન. ઠરીને રહેવાનું

ઠરઠેકાણું ન. નક્કી ઠેકાણું તે; વ્યવસ્થિત રહેવા સુવાનો બદોબસ્ત તે. (૨) વ્યવસ્થા; ગોઠવણ; રચના; બદોબસ્ત. (૩) પતો, વળવીળ; લાળ.

ઠરડ, સ્ત્રી. વક્રતા, મરોડ; કરંડાઈ જવું તે. વાંઝા થઈ જવું તે. (૨) મર્વ; તોર; અભિમાન. (૩) પુ. ધાતુના સળિયાનો જે વાંક તે. ઠરડાટ.

ઠરડાણું, કિં. અ. વંકાણું; વાંકા વળીજણું. (૨) વંકાણું; રીસાણું; વાંકું આલણું; વિરહ રહેવું; મોં મરડીને ચાલણું.

ઠરણું, કિં. અ. [સંસ્થા] સ્થિત

યવું; હસા રહેવું; ચંચળતા મટવી.
 (૨) ધીરું પડવું; ઓછી રહેવું. (૩)
 ચોભવું; ઠકવું. (૪) મુક્તર યવું;
 નિશ્ચય થવો. (૫) ભયવું; એકઠું
 થવું; નીતરીને બેસવું. (૬) ભડું
 થવું; ઘટયવું (૭) ટાડું; પડવું; સાંત
 યવું; થીજવું. (૮) બધાઈ જવું;
 ભેડાવું; બાંધી જવું. (૯) ટાડથી
 સંઘાતાઈ જવું; કંડા થઈ જવાણું;
 ચડી જવું. (૧૦) ભાવ નક્કી થવો;
 નિશ્ચય કરવો. (૧૧) અંદોબસ્ત થવો
 ગોઠવણ થવી (૧૨) મસત્ર થવું; ખુશી
 થવું; સંતોષ વળેલે શાશ્વત્વ. (૧૩)
 મિત્રાણું; ધીન થઈ જવું (૧૪)
 વૃદ્ધિ થવી.

કરાવ, પુ. કરાવણું-નક્કી કરવું
 તે નિષ્ક્રિય; સરકારની આજ્ઞા. (૨)
 સરત કરાર, કમાણો ૩) અંદોબસ્ત
 કરાવપત્ર, ન. કરારનામું; સાહું.
 ઓછી.

કરાવણું, કિં સ. નક્કી કરવું.

કરીકામ, અ. નક્કી ઠેગણે;
 સ્થિર એમ; નિશ્ચયસ્થિતિમા

કરેલ, વિ. બેના વિચારો સ્થિર
 થયેલા હોય એવું શબ્દ મંજીર, પુખ્ત.

કલવણું, કિં કલવણું.

કલવાણું કિં અ. ખાતી થવું;
 એક પાત્રમાળી ખીલ પાત્રમાં પડવું.

કસ, અ. સજડાસજડ થઈ
 મચેલું હોય તેમ; ખીચેખીચ ભરાઈ
 મચેલું હોય તેમ, કસાયેલી દાઘલમાં

હોય એમ, જરાએ માત્ર ન હોય
 તેમ; કસોડસ. (૨) કસ; જડ. નરમ;
 ઢીલું; શિથિલ.

કસકસાજ, વિ. રોફદાર; ગર્વી;
 અભિમાની (૨) ભભકદાર, તેજસ્વી;
 ઢીપણ; ધાંધીલું; કસકાદાર.

કસકાદાર, વિ. રોફદાર; ભભ-
 કદાર (૨) તોર ને અભિમાનનું ભરેલું.
 (૩) ભજરમાન.

કસકો, પુ. અમરીનો છર્જત
 દેખાવ. તોરની અવકાશ, છર; તરંગેડ.
 (૨) કલેડ. ભભક.

કસણિય, ન. અટકણ તરીકે
 વાપરવાનું એકંદ હોય તે; આડનાંધી;
 ઠેસી વાપ ઠેસણિયું.

કસણું, કિં અ. [સ. સ્યા.]
 સ્થિર થઈ બેસવું; સારી પેઠે મનમાં
 ઉતારવું; સજડ ચોટવું; સમજમાં
 આવવું.

કસાકસ, અ. જરા પણ
 માત્ર તથા ન હોય એમ; પૂરેપૂરું;
 સજડાસજડ. કસોડસ.

કસાવણું, કિં સ. મનમાં
 ઉતારવું; પાડું સમજવણું; બપ
 પાડવી. સમજડ કરી નાખવું.

કસોડસ અ. ઠસીને ભરેલું હોય
 એમ. ખૂબ દાઘીને ભરેલું હોય એવું.

કસકાદાર વિ. ગર્વીનાં કલવાણું;
 ભભકદાર. તોર ને ભજરવાણું; કલે
 દદાર; અમરીદાર. રોફદાર; ભજરમાન.

કસાખંધ, વિ. રોફદાર, દમા-

મળંધ. (અ૦) દમભેર; મરોડમાં;
તોરમાં; ગરરીમાં.

હસ્તો. પુ૦ મગરરીનો એ લટકો
તે; રોડદાર દેખાવ કરવો તે લલકની
છટા; લહેરી લટકો, રોળ; શીલ્લ; ઉલાઈ.

હળિયો, પુ૦ ફળમાનો દહણ
બીજાપી ઠણ; ઠીસો; બિયો; બીઓટલો.

હંગરાણું કિં અ૦ હંડું ચણું;
હંગરાણું ઠરી જણું અહડાઈ જણું.

હંઠેરણું, કિં અ૦ ઠાઠાં જાખી
નાખવા ઠાઠણું. મારણ (૨) સાધા-
માંથી. નરમ ઠરી નાખણું. ખ ખેરણું;
હંઠેરણું. (૩) જૂળ ઠપકો આપવો.
૩૦ મ૦ હંઠેરી ઠાટણું=હમેસા માટે
ઠાઠી મૂકણું.

હંઠેરણું, કિં સ૦ ઠાઠાં જાગે
એમ કરણું અધકચરું ઠણું; ખાખરું
ઠણું. (૨) ઉલરણું. (૩) મારીને
ઠાઠી મૂકણું. [રીત્ય; રાતરી.

હંડ, સ્ત્રી૦ હંડી; યદ યદક.

હંડક સ્ત્રી૦ યદક હંડી શીતળતા.
(૨) સાતવા; માંલ, અનુદ્રેમતા. કિં
મ૦ હંડક કરવી=અરમી સાંત પડે
એમ કરણું. (૨) પોતાને જરૂર જોગી
વરણ અને કામ કરી લઈને નિરાતે
બેસણું. હંડક વળવી=અરમી ઓછી
થવી. નિરાંત થવી

હંડકિયં, ન૦ હંડક આરે એણું
બીણું. (૨) વિં એકદમ તપી ન
અય એણું; હંડા મિલજણું.

હંડાઈ, સ્ત્રી૦ ધીમાપણું; યદક;

હંડક. (૨) આજસ; મુસ્તાઈ.

હંડાશ, સ્ત્રી૦ ઢાડક; હંડાપણું.

(૨) ધીમાપણું. હંડક.

હંડિલ ન૦ [સં સ્થાવિલ] વેદી;
ઓતરો હવન કરવાની નાની ઓટલી.

હંઠી, સ્ત્રી૦ હવા ઢાઢી થતી તે;
રીત્ય. યદની એ અસર લાગે છે તે
(૨) રાતરી.

હંડું, વિં હંડીવાણું; ઢાડું;
શીતળ ઓછી ગરમીવાણું. (૨) ધીમું;
મંદ, મોળું. (૩) મુસ્ત, આજમુ. (૪)
વારી. (૫) ઉતાવળ નહિ એણું;
અનુદ્રેમી કિં મ૦ હંડું પડણું=અરમી
ઓછી થઈ જવી મિલજ લેતે બેસવો.
હંડું પાડણું=સાંત કરણું; અરમી
પતાવવો. ૩૦ મ૦ હંડુમાર=અહુજ
હંડું. હંડા લોહીનું=સાંત સ્વભા-
વણું; નિરાંતણું. હંડી મરકરી=અંધાણું
બેસણું. હંડું પાણી રેડણું=કાંઈ વાત
ઢાઢી પડે એમ કરણું. હંડો માલ=
બેઠેલો માલ. હંડું પડણું=રમતી
ધમક આપી થઈ જવી. હંડે પેટે=વગર
અલસાયે; નિરાતે; ધીર રહીને.

હંડાણું કિં અ૦ સજડાસજડ
જણણું. દળાઈને રહેણું; મામ ન હોય
તોપણ કચરાઈને-જહડાઈને રહેણું.
(૨) પરાણે પીવાણું; ન માય એમ
જણાઈ જણું.

હડ, પુ૦ સ્થિરતા; ઠેઠાણું;
રચેયું. (૨) ઠરઠેકાણું. (૩) હંડાણું;
તળીણું.

કાકડીક, વિં બસેબર ગોઠવેલું
હોય એવું; વ્યવસ્થિત- રીતસરનું;
ટાપટીપ બધ; સુધડાઈ-સફાઈવાળું;
સેદરપર નહિ એકું: ઠીકઠીક.

કાકર, નં કાકોર; જમીનદાર;
અસરિયો. (૨) દેર; દીયર.

કાકરડા, પું જમીનદાર અને
વળી થોડોક રાજઅધિકાર ધરાવતા
લોકોના વંશજો; રજપુતની એક જાત.
(૨) બીલ; કોળી ખેરે તે. (સીં
કાકરડી.)

કાકરડાં નં કાકોર ભતિના
રજપૂત વગેરે તે કાકોરનાં સંતાનો
તે. (૨) કકરાણા; કાકોર લોકની
સીમા.

કાકરિયો, વિં (પું) કાકોરનો
રૂપાળો મલ્લનો જીવાન હેલછનાલો
છોકરો; રૂપાળો, હેલછલીલો; વરણા-
ગિયો (૨) રાજમાનને યોગ્ય એવો.
રાજેશી, રાજવી. (૩) વીંછીની
એક જાત;

કાકોર, પું નાના નાના
અસરિયા, બીલ. કોળી અને રજપૂત
રાજાઓના બાપાતો અને વંશજો
તે. (૨) નાનો સભ્ય; આમધણી;
અસરિયો; વાલુકદાર તે. (૩) પૂજવાને
મટિ સખેલી દેવની મૂર્તિ કે છબિ તે.

કાકોરજી, પું વિષ્ણુ, કૃષ્ણ
વગેરે દેવની મૂર્તિ તે.

કાગડી, સીં અહર ને અહર
મારેલી ને ઠાહર તે; હરેલી ગોઠ

પડતા પહેલાં તેને દંડાનો ભેરથી
ફટકો મારવો તે.

કાગુ, નં લૂટના; કાગો દરનાર

કાગો, પું કાગવ; સંતલસ;
સંકેત; અમુક વખતે અને અમુક
જગ્યાએ અમુક કામ કરવાને માટે આ
પ્રમાણે એકઠા થવું એવી ને આગળથી-
કરેલી ગુપ્ત ગોઠવણુ તે. (૨) દંડાથી
મોઢને અહરને અહર ફટકો મારવામાં
આવે તે

કાઠ પું ચક્ષિત બનાવી દે એવી
રચના; દબદબો; ડિમાક; ભભકો.
(૨) રોબા કાકોર. ટાપટીપ રોડ.
(૩) સારી વ્યવસ્થા; યુક્તિદાર
ગોઠવણુ ને સંગવડ તે ધામધુમ;
ખૂબ ભભકાવાળી તૈયારી (૪) દેખાવ;
આલેશ (૫) ધાધણ; આડંબર; ડોળ

કાઠડી, સીં સાખને કમશાને
હંથળી લઈ જવાની વાસની કરકડી;
નનામી જનાલો.

કાઠમાઠ, પું કાકોર; કાઠ ધામ
ધુમ (૨) આડંબર; ડોળ (૩) મોટી-
તૈયારી; દબદબો (૪) રોબા; રાણગાર.

કાઠિયું, નં સખજડખજ ઘડ
ગયેલું જીનું અને લાગ્યુવંટથુ ખાડું.
(૨) જજરિત સાલપોલિયું કિં પ્રં
કાઠિયું બેસી જવું=રોજગાર પડી બાંગવો.

કાઠી વિં કાઠ દરનાર; કાઠવાળુ-
(૨) ભભકાદાર (૩) ડોળી. [આડંબરી
કાઠીયું, વિં કાઠી; દામિક.
કાઠું, નં કચેર; ઘાડાંનું

બંધારણ, હાડપિંજર; કમર અને
છાતીના મોટા હાડકાતું બોણું;
ચોક્કસ પ્રાણીઓનું સરીર જે વડે
ટકવાઈ રહે છે એવી જે હાડકાની
રચના તે (૧) કમરનું મોટું હાડકું
જે તેની સાથે ધમના હાડકા જોડાયેલા
છે તે; હાથનું હાડકું પોણું બોણું (૩)
હીજળ, ધણા વરસાદને નીચે જે ટાઢ પાય
છે તે, ટાટોડિયું (૪) જુની ભાગી
તુટી હાલ, કોઈ પણ ખજખજો ગયેલી
વસ્તુ હાની ગયેલું જાળવિત ચોક્કસ
જે બોણું વગેરે તે (૫) બાજવિયાને
ખડક છોટી નીકળેલા ફણગા તે. (૬)
મોંડાનો પાડવો ભાગ

શીલ્પ નં સં. સ્થાન સ્થાન;
જગા; બ મ તમેલામા જેટલી જગામાં
થોડો બાંધ્યો રહે છે તેટલી જગા તે
(૨) સોં મિભજ, ટળ, -લટકાં નખરા;
તાપડીપ

શીલ્પિયા, પું થોડાનું શીલ્પ સાર-
સુંદર કાનારો, રાવત, થોડાવાળો. (૨)
જેથી ખતિને થોડો. (૩) વિં હુન્ધો;
લક્ષ્મી [બગીચું.

શીલ્પ, વિં માધમ કોષ એવું;
'શીલ્પ, નં (સં સ્થાન) રહેવાયું
કેશલ્પ. મુકામ. (૨) બેસવાની જગા;
આસન, સ્થાન (૩) બાંધ વાસણ;
કેશલ્પ, ખાત. (૪) ગળી-પત્થણી;
બાણું કિં પ્રં શીલ્પ કરવું=ગમે તેમ
કરીને સમાવું; કેશલ્પે પડવું; શીલ્પ
એસવું=નાવે જવું શીલ્પ બેસાડવું

નાતર કરાવી આપવું. ૩૦ પ્રં શીલ્પ
શીલ્પ=કેશલ્પ કેકેકેશલ્પ. શીલ્પે શીલ્પ=
જ્યા ત્યા બેસે કેશલ્પે (૫) વિં દડ;
ચોક્કસ કહેવું શીલ્પ તેવી કીરી ને મા
તેવી કીરી.

શીલ્પ, નં વાસણ; બાંધ પાત.
શીલ્પપાડવો પું શીલ્પ બદલો;
રહેવા સુવાની જગામા ફેરફાર તે.

શીલ્પ, વિં તમામ તદ્દન સાર;
જિલ્લુપ મુદ્દલ । કેશલ્પ

શીલ્પશીલ્પ, અં કેશલ્પે કેશલ્પે;
કાર વિં (નાં) મુદ્દાની અટક.

શીલ્પ, પું ચોક્કસ; માકળ. (૨)
અત્ય ત દાદ પડવી તે (૩) શીલ્પ;

કેશલ્પ; જગા (૪) અં તદ્દન; અવધી.
કિં પ્રં કાર મારવું=અવધી મારવું

કારકરવું=મારી નાખવું (૫) નિ સદ્ય
યથ ગય કોષ નેમ [સ તોષ બાપનાર.

કારક વિં કાનાર દાદક-નુદ્યને
કારક, કિં સં ૧૬૬ પાડવું;

કારક કરવું કરી નવ એમ કરવું.
(૨) કોષવત; સાત પાડવું જુગાવવું.

(૩) સ્થાન નીચે બેસે એમ કરવું;
થટ થાવ એમ કરવું (૪) તિરાંત વળે

એમ કરવું; સ તોખવું પ્રસન્ન કરવું.
કારકે કાર, અં કાને શીલ્પ.

કાલવતું કિં સં ખાલી કરક;
એકમાથી શીલ્પમાં નાખવું. શીલ્પ.

શીલ્પ, નં કર કરી લીધું;
કાર, વિં ખાલી, બધા વગર;
જેમાં કંઈ સત્ય ન કોષ એવું. (૨)

નહિ વાસેલું, આહુ કહેલું. (૩)

નકામું ફોજર અમસ્તુ.

ઠાણું માહું. વિં પ્રાંન, ખાસી;

જેની પાસે કંઈ ન હોય તેવું. (૨)

અમસ્તુ, ખાસી, નકામું.

ઠાવકાઈ, સ્ત્રીં ધીર-ગશીર-

વિવેકી વર્તન તે: ગંભીરાઈ ઠાવકાઈ.

ઠાવકું, વિં ગંભીર; વિવેકી;

મલાલદાર ઠાણું. સાહું.

ઠાણું, વિં ઠાવકું.

ઠાંગરું નં પીરસેલું માહું.

ઠાંગું, વિં પૂર્ત. (૨) નં

સાહું પીરસેલી યાળી ;

ઠાંકું, નં ઠાંકું. (૨) ખાસી

વગર ચડેનો દાણો.

ઠાંકું નં ખીસી ખીસી. પુટા.

ઠાંસી સ્ત્રીં છુખી ઉપરસ અને

તેનો સગરગાટ. (૨) ઠાસણું ધરે તે

(૩) ખોટું અભિમાન; અહ તો

ખાસી ગિલજ મારવો તે અકડાઈ;

અડ ઇ: ૬ બ

ઠાંસણું કિં સં દાગીને બારણું;

પૂરણું મડબરું ચગદીને પાણણું. (૨)

ખૂબ દાગીને ખાણું કે પીણું. હો ચણું;

ગળચણું. (૩) મનમા કલારણું; હસા

ણું. બેસાડણું; બધ હરણું. (૪)

ઉપરસ ખાવી ખોખો હરણું.

ઠાંસી, જુનું ખાંસી.

ઠાંસો, પું મોખી ઉપરસ ખાવી

તે. નેરશી ખોખારણું તે. (૩) ઠાંસ-

વાણુ બોધરે તે.

કિં ઠોળી, સ્ત્રીં ઠોળી; મસ્કરી.

કિં બરાણું. કિં અં અંત્યંત

કંડકથી સંકુચિત યદ જણું. ચટી

જણું. અંધાઈ જણું. (૨) ઠાંકું પડી

જણું; તેજ હડી જળી (૩) મં ઠાઈ

જણું. ન ચડે કે ઓગળે એરા યદ જણું.

(૪) ખૂબ સૈત્વ લાગણું હરી જણું.

કિં ગાઠોળી, સ્ત્રીં એક ખીમની

મસ્કરી કરવી તે: કડાખાણ; આપસ

આપસમાં મદામ લાઈની ગંભવ

કરવી તે. (૨) મસ્કરીઓની વાતો

કરવી અમસ્તો વખત માળવો.

કિં કું નં કોઈપણ ભાગીદારી

વજર (૨) વિં નકામું; કામ વગરણું.

હીક, વિં થકું સાં પણ નહિ

તેમ નકાર એ નહિ એણું તે સામાન્ય;

ખાધારણ. (૨) બેઠાંતે તેણું. કામમાં

આને એણું (૩) અં વાર બચે;

અસ્તુ, કિં પ્રં હીક ચણું=સાં ચણું;

મટણ. હીક હરણું=જેમ ધરે તેમ હરણું;

મટાડણું. સુધારણું. હીક લાગણું=સાં

ચણું જણાણું; સાં દેખાણું. હીક

પડણું=સાં પડણું; ગોઠણું; ફાવણું.

હીક ઠાક, અં જેમ બેઠાંતે તેમ;

બરોબર. થવાવત. કિં પ્રં હીક ઠાક

હરણું=અંથવસ્થા પૂર્વક ગોઠવણું.

હીકરી, સ્ત્રીં માટીના વાસણની

નાની કડી. નાણું હીકરી.

હીકરું. નં માટીના પાંચેવાં

વાસણનો કડો. હીક. કિં પ્રં હીકરી

ફાવણું=માણવિકાણું સાંધન તોળી

નાખણું: રદસ્થ ખુલ્લું કરી દેવું: ધણો
અનુભવ લેવો. (૨) પાત્ર: બાણું:
ચાણી: બિરુપાત્ર. ઠીકરૂં ફેરી નાખણું
=ગુજરાત અટકી નવ એમ કરે. ઠીકરૂં
ફૂલણું =ખાણું ખસાળ ચણું. ઠીકરૂં
મોઢલણું =મરણના સમાચાર મોઢલવા.
ઠીકરૂં ફેરવણું =બીજા માગવી.

ઠીકાઠીક, અ. વાઢવાઢ; ઠીકે
ઠીક. કામચલાઉ; ઉત્તમે નાંદિ અને
કનિષ્ઠ નાંદિ એવું.

ઠીઠી, અ. મરઠરી કરીને અવાજ
ધાપ અમ મોટીથી હસણું તે; દાંત
દેખાય તેમ મોટીથી હસણું તે.

ઠીખ, સી. માટલાનો મોટો
કરો; કલેહું; મોહું પહેણું ને કહું
ઠીકરૂં.

ઠીલો, પુ. કોઇ કળમાંનું કહણું
કોટલાવાણું બી. કળિયો.

ઠીસરૂં, ન. હસીને અકબળું
કરણું તે; મરઠરી.

ઠીસિયારી, સી. મરઠરી: એકા.

ઠીગણું, વિ. નાનું, કુંડું, નીચું
ને નહું. (૨) કરીને અંકાઈ ગયેણું.

ઠુંકવણું, કિ. અ. ટાંટે ચડી
જણું; ટાંડ વાવાથી સંકોચાઈ અને
ધુણ જણું; ટાંડથી પીડાણું.

ઠુંકવો, પુ. અવાજ ધાવ એમ
મોટીથી રોડું તે. કિ. પ્ર. ઠુંકવો
મૂકવો = મોટીથી રોડું.

ઠુંમરો, પુ. પતંગના દોરને
ને એકમ દીલો મૂકવો તે;

આંચકો, ઝાલો દેવો તે કિ. પ્ર.
કુમક દેવો = પતંગને લોટાવી દેવો
વારંવાર આંચકા મારવા. [તરેહનું] નામ.

કુમરી, સી. આવાના એક રાગની
કુમરો. પુ. જરના દાણા જેવો.

પતરના મણકો (૨) છોડી જરને
લાવ; ટાંકા; જરનું ભરકડું.

કુમકી, સી. મારામાંથી
વાણ નીકળતાં થતો ઝીલો કુલાર તે.

કુંગણું, ન. કુંગો કરવો તે;
અફિલિયા લોક ને કંઈ થોડુંક કાચું
કરૂં નાચ છે તે.

કુંગણી, સી. કુંગણું. કુંગો.
કુંગણું, કિ. અ. કાંસીને ખાણું.
(૨) કાચુ કોરૂં ખાણું; અમલ કરીને
મિઠાઈ જગેર ખાવા તે.

કુંગાર. પુ. કુંગણું
કુંગા પુ. અફિલિયા લોક

કસુંબા પીધા પછી ને કંઈક કાચુ કોરૂં
ખાચ છે તે; કુંગાપણી; અમલ કયાં
પછી લેવાનો નાસ્તો.

કુંકું વિ. જુદા દાઢવાણું. (૨)
ધાર ધસાઈ અમ કોચ એણું;
અણી જગરનું; જુકું. (૩) ના. ડાળાં
પાંખડાં દાખી નાખેણું થોડું જાડ (૪)
સાધારણ જાડ. ૩૦ પ્ર. હંકામાં ઠેલણું
= નાંદિ ગણકારણું નાંદિ લેખણું;

કુંડી, સી. હટપચી.

કેશ, સી. કરડા પાણું; લાડકાં
પાંસળાં નરમ થઈ નવ એવી ખૂબ
મહેનત પડતી તે. (૨) ચાસ.

કુંસ. સ્ત્રીઃ અભિમાન; મર્વ;
ખેટા મમત; અહંતા: બદ્ધ.

કુંસલો. પુઃ ઠાંસો: ઠાક; ખેટો:
હડસેલો. (૨) મેલું; ટાલો.

કુંસો. પુઃ મુઠીવાળીને ખેટો
મારવો તે હડસેલો; ઠાંસો.

કુંડિયો [૧૦ ઠેકડા મારનાર.
પુઃ (૨) છાપગરં. બપનારં.

કુંડી. સ્ત્રીઃ મદદરી.

કુંડા. પુઃ કુંડો: છલંગ.

કુંડુ. કિઃ સઃ હથુ હથુવું:

કુંડું: ફાળ ભરવી. (૨) અહું:
આજ મી જલું (૩) છાપવું ઠાકવું

કુંડાણું, નઃ. સ્થાનક] રહે-

વાની જગા. મુઠામ; મર. (૨) સ્થાન;

સ્થળ; જગા. (૩) આરાન, બેઠક.

(૪) રિશાસ; ખાતરી. નિઘય (૫)

રિયરતા; દહતા-અચલતા. (૬) સ્થાન;

અવધાન; લક્ષ. (૭) ખેતો; પગરણ;

મારંભ. (૮) પાયો મૂળ. (૯) બોલવા

કરવામાં ધડમાણું નહિ તે. (૧૦)

સ્ત્રીમા; હડ. (૧૧) વિવેક; સદસદ

વિચાર કરવાની શક્તિ તે. કિઃ મઃ

કુંડાણું કરવું=યોગ્ય સ્થાને બેઠવી

દેવું. ધધે વળગાડવું; મારી નાખવું.

કુંડાણે આવવું=ધાત્રી કળુલ કરવું;

સુધરવું. કુંડાણે કરવું=મારીને કાઢી

વું; વાપરી નાખવું. કુંડાણે રહેવું.=

નીતિના માર્ગ ઉપર રહેવું; ઇચ્છવું.

કુંડાણે મૂકવું=વ્યવસ્થા કરી દેવી.

કુંડાણે લાવવું=સમજાવીને રસ્તા ઉપર

લાવવું. કુંડાણે=બલે; જગાએ.

કુંડાણે પાડવું=ધધે વળગાડવું; વ્યવ-

સ્થા કરી નાખવી. વાપરી નાખવું.

કુંડો. પુઃ નેરશી લાલ દેવો તે;

ઠાક; ઠાકો (૨) ઠાક મારવાનો ને-

ચિરામ તે. (૩) ઠેકડો. (૪)

આંચકો. ઠાક.

કુંડ, અઃ આરપાર; સળંગ;

સાલંત; અંત લગી; એક છેડાથી બીજા

છેડા લગી એમ. (૨) નકો કરેલા છેડા

લગી; મુકર જગા સુધી; ઠેરવેલી

જગાની છેક નજીક લગી (૩) સરખું.

કિઃ મઃ કુંડ જવું=છેડામાં છેલ્લી

હદ લગી જવું. કુંડ પહોંચાડવું=

છેલ્લામાં છેલ્લી કસોટીએ લઈ જવું;

અરેખર વિતાડવું.

કુંડું. વિઃ બધી બાબતનું

નણીવ; ધૂત; કાવાહવાબાજ.

કુંડુ. પુઃ ચોર; મુસાફર જ્યાંથી

નીકળ્યો હોય ત્યાંથીજ તેની સાથે.

નીકળેલો બોમિયો ચોર. (૨) વપાસ

તાખનારો ચોર. (૩) બધી

વાતનો બહુકાર; અથેતિ વિગત

બહુનાર

કુંડુ. નઃ પગની ઠેસ.

કુંડ, અઃ [સ. સ્થલ.] કુંડાણે;

કામે; અમુક જગાએ; ખરી જગાએ;

અચલ સ્થળે (૨) ચલન રહિત હોય

તેમજ કાલકિંમઃ કુંડ કરવું=કારમારવું;

કુંડકર, અઃ સ્થળેસ્થળ; કુંડ.

કુંડાણે; દરેક જગાએ કહેઠું કુંડ

ઠર કુતરાં બસાવવાં=ઠેકેઠેમણે સુરે
બોલાવવાવણું; ઠામેઠામ અલકચણાં
કરવાં

ઠેરવણું. કિં સં ઠરાવણું; નક્કી
કરણું. (૨) સ્થિર કરણું; દાણી નવ
નહિ એમ કરણું (૩) અલકાવણું;
છત્રુ રાખણું; રોકવું.

ઠેરવું કિં અં ઠરણું; ભમણું;
બાણી જવું બંધાઈજવું. (૨) બનવું;
ચણ બધાં લાગવો.

ઠેરાવ, પું ઠરાવ; મુકર-નક્કી
વિચારે તે નિશ્ચય નિર્ણય સિદ્ધાંત;
સંકલ્પ. (૨) ઠરાજ; કબાલો; સારું.
(૩) બંદોબસ્ત.

ઠેરાણું, ઠરાણું; ઠકાણું (૨)
કરણું. સ્થિરવણું.

ઠલામઠલા સ્ત્રીં ધક્કામઠ્ઠી;
હીંકાલીક, ગીરદી (૨) હોંસાઠ્ઠી;
આમલ કિં પ્રં ઠેલમઠેલા કરવી=
એક બીજને ઠેલ્યાં કરણું તે

ઠેલણું. કિં પ્રં હડસેલણું;
ધડેલણું ધડકા મારવો. (૨) દૂર લઈ
જવું. ખસેડણું; ખેચણું; તાણણું.
(૩) ધક્કા મારીને દૂર ઠાકણું. (૪)
થાલણું; નેરથી ડુંકું પેસાડણું.

ઠેલાઠેલ, સ્ત્રીં સામસામું એક
બીજને ઠેલઠેલ કરણું તે; ધક્કા દેવા
તે, ઠેલમઠેલા.

ઠેસ, સ્ત્રીં બામિલી કોઈ વસ્તુ
પગે અથડાવી તે; ઠાકર; ચોટ. (૨)
પગથી કોઈ ચીજને ધીરથી ધકકો

વુઠ્યાની. કિં પ્રં ઠેસ ખાલી=
ઠાકર ખાલી. ઠેસ મારવી=લાઠ
મારવી; વુઠ્યાગળી ઠાકણું. (૫) ફાંસ
મારવી તે; ન સુધરે તેમ કરણું તે.
ઠેસે ચડાવણું=ટોચે ચડાવણું

ઠેસણિયું, નં અટકણિયું, ઠેસ;
અટકણ.

ઠેસણું, નં ઠેસ, ખમનો ગોદો
-ધકકો તે. (૨) ચાલતાં ચાલતા કોઈ
વસ્તુ સાથે પગ અથડાવો તે (૩)
ઠાકર ધકકો.

ઠેસી, સ્ત્રીં અટકણ; હવાળી.
ઠે, અં સ્વબ્ધ થઈ ગયું હોય
તેમ; ધસાયેલું હોય તેમ યાદીને લોપ
થઈ અચેલું હોય તેમ; છક; બાણું.
(૨) વિં અક્ષિત; દિડ મૂક નિઃસત્વ.
કિં પ્રં ઠેં થઈ જવું.

ઠેડ, સ્ત્રીં કુંસ; નિસત્વ થઈ
જવાણું તે; યાદીને લોપ જેવા થઈ
જવાણું તે; ધીરજ જતી રહેવી તે

ઠાક, પું ઠાકણું તે; પ્રહાર;
મહો; અપાટો. (૨) મેલું મારણું
તે; ટપલો; ટાલો; ફટકો; ઝટકો. (૩)
રણકો. મોઝરીના એક ફટકોનો અવાજ
તે. (૪) ઠાકો. (૫) પથરાતા પ શિક્ષા.

ઠાકડેક, સ્ત્રીં હંઈ હંઈ ઠાકાને
મડબડ કરવી તે; ખડખડાટ.

ઠાકમઠાકા, સ્ત્રીં સામ સામે
વારંવાર ઠાકણું તે; ઠાકઠાક.

ઠાકર, સ્ત્રીં બે વસ્તુઓનું

ડાકને પડી જવું તે; મત્તાધાત
લાગવો તે; ઢેસ; ધડકો; હડસેલો.
(૨) નુકશાન; ખોટ; હાનિ. (૩)
થાપડ, ભોધ દાયક શબ્દ; સિદ્ધા;
ખત્તા. કિં ૩૦ ઠાકર ખાવી=શબ્દ
ખાવી. (૧) અથડાઈ પડવું. ઠાકર
મારવી=ઢેસ મારવો. નિષ્ફળ નય એમ
કરવું. (૧) અડઅણુની સામે યદને
સરસ કામ કરી બતાવવું. ઠાકર
વાગવી=અડળાણું, ખત્તાખાવા.

ઠાંકરાણું, કિં ૨૦ ઠાંકર
ખાવી અડળાણું; ઠાંકર લાગવી.

ઠાંકણું, કિં ૨૦ બેરથી અડળા-
વણું; મારણું; ધાત કરવો. (૨) માર-
મારવો; પ્રહાર કરવો મુકો મારવો.
(૩) વગાડવું; બાલવણું. (૪) નસિયત
કરવી. (૫) ખોટી વાત ઉડાડવી (૬)
બેસાડવું. (૭) સંજ કરવો; પ્રેરવું.

ઠાંકાઠાક ઓં વારંવાર ઠાંક-
ઠાંક કરવું તે; ઠાંકમઠાંકા. (૧) ઠાંક-
વાથી થતી ગડબડ તે

ઠાંકારણું, ૧૦ ઠાંકણું.

ઠાંકો, પું આધાત; પ્રહાર;
એક ઠાંક તે; ઠાંકો. (૧) ઠાંકવાથી થતો
અવાજ. (૩) ઠાંકગારો, ભરપુરક.

ઠાં, વિં (નાં) નેનામાં
અમુલ ન દોષ તે; જડ; અણલુ;
મૂર્ખ. બેવડક.

ઠાંકિયું, નં કુલણું ફરસિયું.

ઠાંકણું, નં સાધારણ ઉપયોગનું
ધાતુ અથવા માટીનું વાસણ, દાંડણું.

ઠાંણણું, નં ઠાંખણું (૨) વિં
બેડાળ, ધાટવજનું. ભોજું.

ઠાંખાણી, પું મૂર્ખ, ઠાંક.

ઠાંધો, પું સપાટી ઉપર ઉભો
નીકળી રહેલો ખુટો, ગરબો; કસો.
(૨) ઠાંકર વાગે એવો સપાટી ઉપરનો
છુટો ખીલો; સપાટીની બહાર નીકળ્યા
રહેલો લાકડાનો છેડો; ખીલડો.

ઠાર, પું વળાને ખાંડ ચડાવેલો
નડો ફેરવો. (૨) નં કામ; ઠાંકણું;
જગા. (૩) પું પૈસો. ઠારમુડી=મુડી-
પર મુડી મખાને રમવાની નાનાં
ઠાંકણાંની એક રમત.

ઠારણું, કિં ૨૦ રમતમાં એક
ખીલવા મુડી ઉપર મુડી માડવી તે.

ઠારીલેણું, કિં ઠારણું; ખુંથી
લેવું. (૨) છતીલેણું. [ખાણું.
ઠાલવું, કિં ૨૦ ચુંદી-તોડી
ઠાવાણું, કિં ૨૦ અટકાણું;
લોખણું.

ઠાણું, કિં ૨૦ ફાંકણું.

ઠાળિયાં નં લોળિયાં; ઓળોને
બનતી છુટ પહેરવાનાં બરેણાં.

ઠાળિયું, વિં મૂર્ખ; અણલુ;
અણસમજી ને વળી રખડાટ. (૧)
દંતપડા વગરનું. (૩) ઠટકા મરકરી
કરનાર; મખાણ.

ઠાળિયો, પું મનક—ઠટકા
કરનારો; કંઈ પ્રતિષ્ઠા વગરનો, ઠાંડિયો.
ઠાળિયાખાણું=મરકરી કરવી ને વખલ

કાદવો તે. ઠાલિયાવાલું=નિર્ધન
માખુસલું ઠોડું તે; મરુકસાઓનું
ઠાણું. [મારકુંડ.

દોસાખાલ, સીં ગદ્યામસ્તી;

દોસો, પુ. મૂઠીવાળીને ગોરા
મારવો તે; હડસેવો; ધડકો, કહે
ઠાંસો મારવો ને ઠોસો ખાવો=ચપ.
ઘાસનાં બસેબર રહેવું.

૬

૬

૬, પુ. [સં.] ગુજરાતો મૂળ-
ફારમાનો તેરમો બંધન.

૬કેકે, અ. એવો એક અવાજ;
જીભને ઉંચી કરી નીચે અફાળવાથી
થતો એક અવાજ તે; ડાકણી.

૬કાર, પુ. [સં.] ૬ અક્ષર અને
૬ એવો ઉચ્ચાર તે; ૬કો.

૬કેકે, પુ. [અ.] વહાણોમાં
માલ ચડાવવા ઉઘારવા માટે દરિયા
કિનારે બાંધેલો ને માટ તે; દુરત્તે;
ગોલી. (૧) વહાણો આપીને ઉઘાં
રહે એવો દરિયાનો એવાસ.

૬ખમ, સીં અદ્યયણ; ૬કેકે;
નડતર. (૧) આડખીલી; શાંસ. (૩)
પંચાત્ર પાંચમેષ.

૬ખલિયું, ન. રમડા જેવું લીટું;
સાક અને કઠોળને એકઠાં રાંધી
બનાવેલી નરી દાળ તે; ૬ખ. (૨) વિં
આડખીલી ૧૫ મઠ પડે એવું.

૬ખુ, ન. સાક અને કઠોળને
એમાં રાંધીને બનાવેલો ખાવાનો નરમ
; ૬ખલિયું.

૬ખો, પુ. વચમાં નડે એવું ને
કંધ તે; પંચાલી; ગોડાળો; વાંધો;
આડખીલી; ૬ખડો. (૧) સુંવવણ;
ગડમક; અવ્યવસ્થા; ખીચડો. કિં મં
૬ખો પાલવો=૩મડો નાંખવો કે વાંધો.
મદવો.

૬ખોણવું, કિં સ. પ્રવાહી
પદાર્થને ખૂબ ઉઘાવવો; ડોળી નાખવું;
વલોવણ. (૨) ઉઘાવીને એકડું કરવું.
(૩) સુંધી-સડેલી નાખવું; ધુમરડણ;
જીણવું; વલોખા કરવું.

૬ખ, ન. ૬મણ; ૫મણ.

૬મડમ, ૧૫૦ આમતેમ ૬મી
જાત હોય એવું; ૬મડમડ. (૧) અ
૬મડમડ હોય તેમ. કિં મં ૬મડમ
થવું=આમતેમ ડોલવું. (૨) ૬મડમ
એવો અવાજ થવો.

૬મડમણ, કિં અ. આમ તેમ
ડોલવું; ૬મડમ થવું; ઢાલવું. (૨)
નિઘમ થપર ૬૬ નલિ રહેવું; ૬મ-
પણ થવું.

૬મડમો, પુ. મનમાં એક નિઘમ
નલિ હોવો તે; ખતરો; વહેમ; શંકા.

સંસ્કૃત: દયુપયુ પદ્ય. (૨) અવિચાર; ખાતરી નહિ દોષી તે: દયુષ્ટો.

ડામમગ, અ. ૦ ડામડન: ડામમડોષા

યદુ દોષ તેમ (૨) વિ. ૦ અસ્થિર

ડામમગયુ, કિ. ૦ અસ્થિર નહિ

રહેવું ડામમગ: હાલવું. (૨) દયુપયુ

યયુ: નિયમ ઉપર નહિ રહેવું: દહવા

ઉપર નહિ રહેવું.

ડામમગાટ પુ. ૦ ડામમગયું તે.

ડામરી, સી. ૦ ડામરી: ડામરી.

ડામરો, પુ. ૦ ડામરો: ડામરો.

ડામલી, સી. ૦ નાનાં ડામરાંઓને

પહેરવાની અંગરખી; બહુ બદન:

અસ્તરવાળી બાંધી.

ડામકુ, ન. ૦ ડામ: પગલું: કદમ.

(૨) બે પગલાં વચ્ચેનું અંતર તે.

(૩) એક જગા કે બિંદુથી બે કંઈ

આગળ વધારો કરવો તે. કિ. ૦

ડામકું ઓળખવું=પગલું પારખવું:

વલણ લેવું. ડામકું બરવું=કંઈ કામ

કરવા તાપર યવું: આગળ આવવું. ૩૦

મ. ૦ ભેદને ડામકું બરવું=વિચાર કરીને

કામ કરવું.

ડામલો, પુ. ૦ મળાથી કુટલ

ભગીનું પુરુષને પહેરવાનું શીવેલું

વસ્ત્ર: ડોટ.

ડામડું, કિ. ૦ અ. હાલવું. કુચવુ.

ડામવું: ડામમગયું. (૨) ખસવું: જવું.

(૩) ધાણું ફરવું: હાલવું. (૪)

તાલે યવું.

ડામળવું, ચમળવું.

ડામલી, સી. ૦ નાની ડોંચડી;

ચડડી; કડડી. (૨) ડામળી: મગજની

સમજણશક્તિ.

ડામળું, ન. ૦ વચમાંથી કાઢેલો

ભેદો કડડો ફાડિયું: ચીરો (૨) લગ્ન

કરવાથી પડેલો રોટલા વગેરેનો

ભેદો કડડો

ડામમગ, વિ. ૦ આમ તેમ હાલવું

ડામડનવું. (૨) અસ્થિર: અસ્થિર

અનિશ્ચિત.

દય, અ. ૦ ઇશ યદુભાષીને કરાતો

એવો અવાજ-ડામચાર: દયકારો.

(૨) પુ. ૦ હોવાંડનો રહેવાસી; વલ દો.

દયકારવું, કિ. ૦ અ. ૦ દયકારો

કરીને પ્રેરવું: સાંઘ પાડવું કે અટકા-

વવું: હાંકવું. (૨) ઉશ્કેરવું: પ્રેરવું;

ધસાવવું: ઉત્તેજિત કરવું.

દયકારી, સી. ૦ દયકારાથી કંઈક

ધીમે અવાજ; ડાકવી.

દયકારો, પુ. ૦ મોંની બખોલમાં

ઇશ યદુભાષી યતો એવો અવાજ

તે: મોટી દયકારી કિ. ૦ મ. ૦ દયકારો

કરવો=ફરકેરવું: ઉત્તેજવું.

દયકિયું, ન. ૦ નુ. ૦ દયકું.

દયકું, ન. ૦ મળાની બારીમાંથી

નીકળતો એવો અવાજ; કંઈક મળે

ઉતારવાં મુરકેલી પડવી અને તેને

લીધે દરકિયો ટણાળને યતો અવાજ

તે: પાટ લેવો પડવો તે. (૨) વાગુ

લેતાં મૂકતાં મળું ને દરકિયો.

દયકો, પુ. ૦ ઉપરથી

અદરથી કઠણ દેહું; ગાંઠ દડણું.
(૨) સપાટી ઉપર તરી આવેલી ગાંઠ;
ગડળ તે (૩) લોટો, બટો આટો.

અચુરો, પુ. અનનગ પુરાષ
અયા હોય તેમ ગળું ઓચિંતું સજ્જક
થઈ જવું તે, અનનગળુ જ ધાઈ
ભરાઈ જવું તે; રોક દુઃખ વગેરેના
સાધણને લીધે ઘાતમા રૂધામણુ જેવી
અસર થાય તે. ૧. ગાલો.

અચો, પુ. હટો; દટો. (૨)

અજન, વિ. [જ] બ્રહ્મ; સમુ
દાયમા ખાર, એક જથ્થે ખાર નંગ

અટણુ, વિ. કટણુ; દટાયેલું રહે
એણું; જમીનની અંદરણું.

અદંતર, ન. પૃથ્વી ઉપલપાયલ
થઈ વસ્તીવાળા મટેણે દલાઈ જવા તે;
સહેરો અને ગામડા દલાઈને પાયમાલ
થઈ જવા તે. (૨) વસ્તીના સામટા
નારા કરે એવી સ્થિતિ તે, કેર.

અહણું, કિ. અ. દટણું; જમી-
નમા પુરાણું.

અટ્ટો, પુ. ગ્રાજ નાજઆ જેવા
મો ઉપરના; કાણામાં પાલવાનો
વેસતો લાકડાનો કે બીજો હુચો કે
કઠો; છુચ, દટો.

અટ્ટો, પુ. [સ.] હમર; હ
એવો અક્ષર ને ઉચ્ચાર તે.

અણું ન. બહું ડહણું; બહું
હુંક અને ઝેટાળ લાકડું. (૨) દરાઈ
ગાય લેસને ગમે જાણવાનું બહું
; ટેરા. (૩) ખૂબ બહું ટોકણું.

અપકામણુ ન. ડર દેખાડવો
તે; પ્રમત્રી; ધાક.

અપકો, પુ. પ્રવાહી પદાર્થનું
મોહી ધીપું કે લોટો પડવો તે, મોટો
છાટો, લચકો. (૨) ડાધ; ધાણું.
(૩) વહેમ સંકેત ખતરો; વાધો.
(૪) કાળ. પ્રાસકો; ચરેશો. (૫)
લાછ ને કણકના નાના મોટા તળેલા
ગાળા કે માકલા તે. કિ. પ્ર. અપકો
પડવો=વહેમ પડવો.

અપલ, વિ. દટણું-સંતાડેલું
લોચ એણું. લોચમાં સપેણું; શુભ્ર
અણું; અંડારેણું. (૨) કઠણુ કરી દેવું-
નજરે મટે નહિ એમ કુપાવી દેવું તે-
કિ. પ્ર. અપલીદેણું=સંતાડી દેવું.

અપલણું, કિ. સ. દાટીને સતા-
ડવું; બેવડા ભપલામાં રાખણું;
છુપાવણું; સંતાડી રાખણું. (૨)
લુચ્યાઈથી લાય કરી લેણું; કાઈને
લાય લાગે નહિ એમ કપાઈ કપાઈ
છુપાવી અદરવ કરી દેવું.

અપલીબેસણું, દખાવી બેસણું;
પચાવી પકણું; બચ્ચમાં લાકીદેણું;
હપટેણું.

અપોટા, પુ. મુણપાડનો ખાંડને
કાચળો. (એ ઉપરથી જ માળી ખાંડ
'પુપોટા'ની ખાંડ અને નામે ઓળખાતી)

અફ, ન. [કા] લાકડાની મુઠીપર
મટેણા ચામડાનું એક વાળું; ટોચ. (૨)
એકદમ પોચી વસ્તુમાં બીજા કઠણુ
વસ્તુ ઘાચતાં થતો એવો અવાજ;

ઉદ્ગાવણું, અવાજ થાય તેમ; ઝટ દેખે.
ઉદ્ગાવણું, કિં સં વહાણ-
હોડી હંકારનાં. (૨) ધમકાવણું.

ઉદ્ગાવણું, કિં સં દયાવણું.
(૨) ઉદ્ગાવણું. (૩) ખસાવણું.
કમં કરાવણું.

ઉદ્ગાવણું, નં નાની લાકડી; નડીને
હુંડી લાકડી. (૨) સાધારણ કામ કરે
એણું હથિયાર; નકામા જેવી વસ્તુ.
હંડે તેણે હુંકારે ને ગેરકામે ઉદ્ગાવણું.

ઉદ્ગાવણું, કિં સં ઉદ્ગાવણું.
થાય એમ કરવું. ગોદાટણું; ખાલકાટણી
હથમથાવી દેવું. (૨) પીડાવણું; વિતા-
ડવું; હેમન કરવું; મુશ્કેલીમાં નાખવું.

ઉદ્ગાવણું, વિં બેવડું; મૂર્ખ;
અણસમજ; અભણ; નિરક્ષર. (૨)
ઝટ સમજ શકે નહિ એણું.

ઉદ્ગાવણું, (ઉદ્ગાવણું), વિં વાથી કુલી
ગણે; નિઃસત્ત્વ. (૨) મૂર્ખ; બેવડું.

ઉદ્ગાવણું, કિં અં હુણી મારવી.
(૨) દબાવણું. [તે; થોડું; ધાક.

ઉદ્ગાવણું, નં બીક બતાવવી
ઉદ્ગાવણું, નં હુણી.

ઉદ્ગાવણું, સીં હુણી.
ઉદ્ગાવણું, પું હુણી.

ઉદ્ગાવણું, પું નગારાપર ચામડાં
મટનારી એક ભતિ ને તેમાંના પુરુષ;
ચામડાં છત્રીઓ વગેરે ઉપર સેવાન
અને રંગ ચડાવનારો.

ઉદ્ગાવણું, અં હવાવળે, એક પછી
એક કમે; સપાટમાં; ટપોટપ. (૨)

કામળે કામળે પાણી પિવાય જવાય
તેમ; કામળે કામળે ઝટ ઝટ ખાઈ
જવું તે. [(૨) દાખડી. (૩) કુલી.

ઉદ્ગાવણું, સીં નાનું હુણું; દેડી.
ઉદ્ગાવણું, નં દડણું; દેડું; દબડું.

(૨) કુલું. [બોલ; પોદળા જેવો.
હુણડો, વિં પું કુલી જેવો;

ઉદ્ગાવણું, નં પાતળા પડવું કુલું.
(૨) વિં કીડું; નિઃસત્ત્વ. હુણડો જેવું=

લોહીનું પાણી થઈ જવાથી જેની
ચામડી તમતમતી હોય એણું; થોથર-
વાણું. (૩) હાલી ચાલી શકે નહિ

એણું; મંદ; અચંચલ. [હુણો,
ઉદ્ગાવણું, પું તાંબા પિત્તળનો

ઉદ્ગાવણું, નં હુણડે બતાવેલું
ચામડાનું ચાસણું; કુલું. (૨) વગર

પડવેલું હાંલું.
ઉદ્ગાવણું, કિં અં દબાઈ જવું;

હીઠા-મંદ પડી જવું.
ઉદ્ગાવણું, અં એક પછી એક

એમ; કપો કપ; હુણડા; ઝટ દેખે;
સપાટાળું; હુણડાળું

ઉદ્ગાવણું, કિં સં દબાવણું;
દબાવ તેમ કરવું; અં પાવણું, ચમડણું;

ચાંપણું. (૨) થોડાં લેવું; દાખ દેવો;
ધમકાવણું; બચ દેખાડવો. (૩)

દાખીને ખાવું. (૪) હોથયાં કરી જવું.
ઉદ્ગાવણું, કિં અં દબાવણું;

અં પાવણું. (૨) થોડાં લેવાવું; નરમ
થઈ જવું; દબી જવું. (૩) નુકસાનમાં

આવણું; કોઈ બાર તળે આવી જવું.

ડબીર, પુ. [આ.] ઘખનાર;
મુનસી, હિસાબ રાખનાર.

ડબુક અ. ડુબવું હોય તેમ;
એક પછી એક 'ડબ' એવો અવાજ
થતો હોય તેમ. (૨) ડબ એવા અવાજ
સાથે; વરવજ; જલદી

ડબુચો, પુ. ડુચો; ધાગો. (૨)
મેલાં ફટિલાં છુગડાનો લોચો. [ભાગ.
દુસો, પુ. વડાણનો પાછલો
દબેલ, વિ. દબાયેલું; અપ્રિ-
યાણું. બોસિંગલ; વાજેદાર

ડબોળણું, કિં. સં. પ્રવાહીમાં
છુડાડવું; બોળણું. (૨) અપવિત્ર કરવું;
અગાડવું. [ડબો.

ડબળી, સ્ત્રી. દાબડી; નાનો

ડબળો પુ. દાબળો; આરે વરફેળી
બાંધ કરી સાંધ્ય તેવું વાસણ. (૨)
તેલ બરવાનો ખડિયો. (૩) રાજ્યતાં
ઢોર પુરવાનો વાડો. (૪) મધ્યમ કદનું
ધડિયાળ, (૫) અમદાવાદી ગોળ
પાથડી. (૦૫ંગમાં)

ડબિલન, વિ. એવડા દોરાના
વણાટની ખાત્રી; કાપડખી એક ભત.
(૨) નં. આયર્ષાડનું મુખ્ય શહેર.

ડમકો, પુ. ડંકો; સવારીમાં
ગોડા ઉપર બે બાજુ રાખવામાં
આવતી નગારીઓ; દુંડખી

ડમખળ. નં. તેસ્તાન; રુવા-
રીમાં રાખવામાં આવતાં પશુ અને
સરસામાન વગેરેનો ને સમુદાય
વગેરે તે. (૨) ધાંબલ; ધમાલ; મન

અને સરીરને અસાંતિ અને ધમ
આપે એવું ને પંચાતી બરેલું ધમ
કે વસ્તુઓ ને. (૩) માણસો, સરસા-
માન, પશુઓ વગેરેની પંચાતી તે.

ડમડમ, અ. ટોલનો હવામાં થતો
ધ્રુવતો અવાજ; ધમધમ; ટમટમ.
(૨) નં. ડંકા નિશાનનાં વાજાંમાંનું
એક ટોલ; લશ્કરી ટોલ. (૩) કલ.
કપાની પાસે આવેલું એક લશ્કરી
છાવણીનું નાનું ગામ, એ ગામના દારૂ
ગોળાના કારખાનામાં બનતી બંદુકની
ગોળાઓ.

ડમડમાક, પુ. 'ડમડમ' એવો
અવાજ તે; ટોલનો ને ધમકારો તે.

ડમડોળ, અ. તંગ થયેલું હોય
તેમ; ટમટોલ; સખત થયેલું એવું.
(૨) અસ્થિર; ચંચળ; અદૃઢ. (૩)
અપૂર્ણ હાલતમાં હોય એવું.

ડમણિયું, નં. નાની ને સાઠી
બનાવટની ગાત્રી; ડમણી.

ડમણી, સ્ત્રી. નાની ખુટ્ટી
ગાત્રી; એકડો.

ડમણું, ડમણીયું.

ડમરણું, કિં. અ. ડમરા જેવી
નાની વનસ્પતિને ફૂલ કે માંજરો આ-
વતી; ફાલણું; મોર આવવો.

ડમરૂ, નં. દોરીની ગાંઠના
આધારથી વાગતું ચામડું મટેલું
વાળું; ડાઠલું. રૂ. પ્ર. વિ. છદ્ધિયાને
હાથમાં રાખનારું—ડાણું ડમરૂં.

ડમરો, પુ. એક ભતનો તુલ-

સીની જતનો છાડ; સુજંધિવાળા
રોપાઓમાંનો એક રોપો.

ડમાક, પુ. રોડ; જાળકો; કમીમ;

ડિમાક; કાક

ડર, પુ. ભય; બીક; ભો.

ડરકણ, વિ. બીકણ; બીર.

ડરપણ, કિં. અ. ડરણ; બીર.

ડરપી, વિ. બીકણ; બીર; ડરકણ.

ડરણ, કિં. અ. બીર; ભય
અરણ; ડરપણ; ભો. લાગવો. [મણ].

ડરામણ, વિ. ભયંકર; બિચા-

ડરાવણ, કિં. સ. બીચરાવણ;

ધાસ્તી આપવી. (૨) મર્યાદામાં
રાખવું. રોડ રાખવી.

ડરે, વિ. અપભ્રંશ પદ બંધ
એણું; અસ્થિત; સ્તબ્ધ. (૨) ડરકણ;
બીકણ; બીર.

ડસ્તો, પુ. ફરકો; પું. છ.

ડસકડસક, અ. હસકાં ખાતાં
ખાતાં; એક એકની પાછળ આંસુનાં
દીપાં પડતાં હોય તેમ.

ડસકડો, પુ. લાયકમ બંધાઈ
રહે એવી બેડી; હેડા; ચીર-કેદી વગેરેના
હાથ બંધાઈ રહે એવા લાકડા કે
લોહાનો ચેચ, કઠી; બેડી. (ડસે-
ડંખે તે ડસકડું. પગલા ટડલાં વગેરે
ભારે ધરણને પણ ડસકડાં રહે છે.)

ડસકું, ન. ચોડે ચોડે વખતે
સંબાળુ ડંડા આસ લેવો પડે તે; આસ
લેતાં રહી રહીને ડસકાં ખાવાં પડે તે;
કિં. પ્ર. ડસકાં લેવાં=સંભારી સંભા-

રીને રોપું તે. ડસકે ચડવું=વારંવાર
ડસકાં ખાવાં; વળી વળીને રહી જવાવું.

ડસકસણ, કિં. અ. મનમાં ને
મનમાં રંધાવું; પીલાવું. (૨) રોડે
મુંઝાઈજવું; અડગાઈ રહેવું. (૩)
ડસકાં ખાળી રાખવાં.

ડસણું કિં. સ. કરડણું; ભયકું
ભરણ. (૨) ડેર ચડે એમ કરડણું;
હૃદયને દુઃખની લાગણી થાય એમ
કરડું.

ડહાપણ, ન. [સં. વાક્ષિણ્ય]
વિવેક ને વિનયવાળી રીતભાત. (૨)
આતુષ; પ્રસંગને વિચારી ચાલવાપણું.
કિં. પ્ર. ડહાપણ ડોળવું=કોઈ વાતમાં
માણું મારી પોતાની આવડત બતાવવી.

ડળકડળક, અ. બિંદુરે એક
પછી એક નીકળે તેમ; કપરાકપરી;
ટપટપ.

ડળકણું, કિં. અ. લોલપ થવું;
સળકણું; લીન થઈ જવું; લાલચ થવી.
ડળણું, કિં. અ. લાલચથી
મદ્દમદ થઈ જવું; વિષયોમાં એકતાર
થઈ જવું; ઠંડાણમાં કિતરી જવાવું;
આધીન થઈ જવાવું. (૨) નિશ્ચિય
થઈ જવું; વિલીન થઈ જવું; ભાગી-
ફાટી પડવું; ટંગવો થઈ જવું. (૩)
ખોખાર થઈ જવું; અંદર ધસી પડવું.

ડળી, સી. લોહાના સંજમાંનું
લિનનું બદ્ધં ગોદરી નેણું સાધન. ડળી.

ડંડાપદવી, સી. નગરા કપર
દંડા મારી સમન્નવાની એક સૈનિક,
સાંકેતિક લાયા તે.

૬૩૧, [સં. દુદુમી] સૈન્યમાં
ધારા ૬૫૨ જે બાજુ ગોઠવી વચાક-
વાની મોટી નખરીઓ; હુંદુણી.
(૨) હુગહુગી જેવું બડા સામઢાણું એક
વાણું. (૩) બહેરાણ; હંદેરો. (૪)
ધાક; હાક. કિં પ્રાં ૬૩૧ વચાકવો
અનામના મેળવવી; બહેર કરણું. ૬૩૧
હેવો=વિજય મેળવવો; સ્વારીએ
ચડવું.

૬૩૨, પ્રાં [સં. દંત.] ૬૩૨; ૬૩૨
૬૩૨ તે, કરકણું તે; ચટકા હેવો તે;
ચેક; આપાત; ચોટ; ચટક; ચટકો.
(૧) આંકો; અણી; તીણી અણી-
વાળો વીંછી ને મચ્છર વગેરેનો અવયવ
તે. (૨) ચણચણે-સાથે એવો વાણી
વગેરેનો આપાત તે; ૬૩૨ અંત; કરક
દુખાણું તે. (૪) ઝેરી લાખણી; દેવ;
૬૩૨ વેરભાવના.

૬૩૩, કિં પ્રાં ચટકો અવયવ
૬૩૩ હેવો, ચટકણું; આંકો મારવો;
ટોચણું. (૨) ચીપટી ઘરવી. (૩)
અંત; કરક દુખાણું; મનમાં લાખણી
પણી; ખટકણું. (૪) વેર ઝેરની વીંછી
ચાણ લાગણી રહેવી.

૬૩૪, પ્રાં આચર્યથી દિદ્મૂઠ
બનવું તે; ચકિત; સ્તબ્ધ; ૬૩૪.

૬૩૫, પ્રાં ૬૩૫; બંદ; તોફાન.

૬૩૬, પ્રાં ૬૩૬.

૬૩૭, પ્રાં [સં. દંદ]
બહી હુંકી લાકડી; ધોળો; ડાંગ.

૬૩૮, પ્રાં [સં. દદ] ૬૩૮.

૬૩૯, પ્રાં ૬૩૯.

૬૪૦, સ્ત્રીં ૬૪૦; ૬૪૦; ૬૪૦-
પણું; બ્યવહારથી કલટા ચાલવું તે;
હુચ્ચાક; દોંગાક; ૬૪૦ખાક.

૬૪૧, કિં પ્રાં ૬૪૧; પ્રાં
સાનમાં આવવું; શિક્ષા થવી.

૬૪૨, પ્રાં જે ૬૪૨ જોડીને
જનાવેલો સાલેલો; રાત્રી ભોંય અને
અદર ધોળી લીટીઓ હોય એવું
સ્ત્રીઓને પહેરવાનું હુંગડું; ૬૪૨=
૬૪૨-ચાંબલાપરનું-એક ૬૪૨
મહેલ.

૬૪૩, પ્રાં ૬૪૩; ૬૪૩; ૬૪૩;
નગારું વચાકવાની નાની પાતળી
લાકડી. (૨) વાંસ વગેરેના સાંકાની
જે ગોઠા વચ્ચેનો સ્ત્રીઓ ભાગ તે.

૬૪૪, પ્રાં [સં. દંદ] નાનો
પાતળો લાકડાનો કકો; નાની હુંકી
લાકડી; ૬૪૪.

૬૪૫, પ્રાં [સં. દંદ] ૬૪૫; નાની
હુંકી લાકડી; ૬૪૫; ૬૪૫. (૨)
લાંક; લખ મલી લે એવો ને હુચ્ચા
માલસ; ખાલી દમ ઘરાવી ગુભરો
કરનારો; ૬૪૫; નાજો.

૬૪૬, સ્ત્રીં પોતામાં વખાણ
જાવાં તે; કુલ મારવી તે. (૨) પ્રાં;
જુડી વાળે તકાલે. કિં પ્રાં ૬૪૬
મારવી=પોતાનું પરચમ બતાવવું.

૬૪૭, સ્ત્રીં ૬૪૭; બડાક
મારવી તે.

૬૪૮, પ્રાં [સં.] ડાળ દેખાવ.

(૨) ધટા; ધુંમટ; ઘેસવો. [ને તે.
હંભારણુ, નં હામ પટે એણું
હંભાવણું, કિં સં હામ દેવરા-
વવો; બાળી મૂકવું; અપકા દેવરાવવા;
સાથાં લેવાં,

હંશ, પું કીનો; હંડા વેરનો દાઝ.
હંસ, પું [સં. દસ] હંસ;
હંખ. (૨) કીનો.

હંસણું, જું હંખણું.
હાઈ, સ્ત્રીં હંધાપણું કામ તે.
સારી સમજની મુલેક; સંધિ; સમા-
ધાની

હાધનો ઘોરો, પું છોકરાંને રમ-
વાની એક રમત; હાઈના ઘોરો; હાધ
હાઈ ખાનારો ઘોરો-છોકરો.

હાક, નં [સં. હક્ક] એક
ભાતનું આમકાતું વાળું; હુમકુમિયું;
નાટું ઢોલ; હાકલું.

હાક, સ્ત્રીં હાજળ પત્ર અને મુસા-
ફરોને એક ઠેકાણે પહોંડવાની મોઠ
વણુ તે; ટપાલ. હાક બાલી=ટપાલ લઈ
જનારી બાલી. હાક બંજરો=મુસાફરોને
હિતરવાતું મકાન; ધર્મશાળા; મુસાફર-
રખાતું

હાકચોદી, સ્ત્રીં ટપાલવાળાઓ
અને મુસાફરોને વિશ્રાંતિયેવાતું વાણું;
ટપાલોડી.

હાકદર, પું [સં.] વૈદ; ચિકિ.
તક; હાકવર. (૨) પંડિત; મોટો
વિદ્વાન; કવિવર. [મોટો હાકમાઠ.

હાકમાઠ, પું ઘસકો; રોફ;

હાકમાળ, નં ભાગ્યો તુટ્યો
પરચૂરણુ સરસામાન.

હાકણુ, સ્ત્રીં [સં. હાકિની]
સૌન્દર્યનું એક ભાગંદર ને હડીલું
ભૂલ; પિરાગિણી. (૧) મેલી વિલા
ભણનારી સ્ત્રી; જેની નજર લાગે એવી
સ્ત્રી. (૩) ગામરતું હાકું અને અંદરનો
હાકણુ રેસો. હાકણુ કુંડાણું=દારની
આસપાસ વાળીતું ને કુંડાણું હર-
વામાં આવે છે તે. હાકણુ કોઠા=કોઠા-
રીઓ ધૂળની પાલ કરી સાત કોઠા
પાડી ને રમત રમે છે તેમાંના હરેક
કોઠે તે.

હાકણી, સ્ત્રીં હાકણુ. (૨) વિં
હાકણુ નેવી; નહારી જુખાળની ને બધું
હર સ્ત્રી.

હાકણું, વિં હાકણુ નેણું જુખા-
વણું; નજર લગાડે એણું (માણસ.)

હાકમિયા, પું હાકલું વગાડ-
નારો; જુવાનો સાગરિત.

હાકલી, સ્ત્રીં છાતું.

હાકણું, નં નાના ઢોલના આ-
કારણું વાજું; હાક; જુવા વગેરેને
વગાડવાતું વાજું. કિં મં હાખણું.
જેસાડણું=નવરાત્રિમાં માતાના સ્થા-
પન આગળ હાકણું વગડાવણું તે. (૨)
જુવાને જોવાની ભૂલ ભય નહિ ત્યાં
લગી રોજ વગડાવણું તે.

હાકિયું, વિં હાકણુની આફક
વજને એણું. (૨) જાલ ધરં.

હાકું, નં ભૂટ. (૨) ભૂટારો.

કાકો, પુ. લટ. (૨) લટારો.

કાખલુ', જુ. કાલુ'.

કાખલુ', કિ. અ. નોખલુ; ઉતારી લેલુ; કાખલુ'.

કાગળી, સી. ભેલુ; સારાસાર વિચાર કરીને કાપ કરવાની જે સમજાવિત તે; મગજ. (૨) અકલ; ભુલિ; ભલિ; સમજ રાહિત. (૩) ગોળ દાટા જેવી પટી, થીંગડી; ગાળડી.

કાગળો, પુ. વિદુષ; રંગલો.

(૨) ગાડાનો વાસો. (૩) દટો

કામ, પુ. [સં. દામ] કપડો;

કાંટો; કામ. (૨) કલંક; કાંઠા; આળ; ખટો. (૩) કાનો; વેર; ખાર.

કાધાકુધી, સી. કાંઠા કપડા કે કિસોટા નગેરનાં ધાળાં તે; માલનવા; ગંદવાડ જેવું જે તે; ચહેસયેલું; કાંઠાક ધયેલું.

કાધિયું, વિ. ખારીલું; વેરીલું.

કાધિયા, પુ. મેટા ફાટી આવેલો કુતરો; ઊંચીલો કુતરો.

કાધી, વિ. ખારીલું.

કાધુ, પુ. [સં. કાલક] મડદાને કમશાનમાં લઈ જઈ બાળનારો; ખાંધિયો.

કાલેલ, ૧૦૦ કાપાવાળું. (૨) ખારીલું. (૩) ખલેલું; કાલેલું.

કાલો, પુ. કામ. (૨) વકરેલો કુતરો. (૩) જખસે ને વકરેલો હોય એવો જે તે. (માલુસ)

કાચાકુટ, સી. ખાલી નાલ

બોલ કરવું તે; માયાગ્રીડ.

કાચાખળિયું, વિ. નાલતાં થાકે નહિ એવું; બહુખાલકલું.

કાચું, ન. મે. (૨) કાચું કરે દેખાતું મેં તે. (૩) જડલું; લાંબું મેં.

કાટ, પુ. કાટ; કટંતર; દટાખાળી નારા ચલો તે; કાંધુ વળી જલું તે; સત્યાનારા જલું તે; જેનો ઉપાય થઈ શકે નહિ એવો ભાર આવી પડવો કે ધાણ વળી જવો તે. કિ. ૩૦ કાટ વાળવો=ધુળધાણી કરી નાખવું.

કાટલું, ન. કાટલું કામ કરે એવું જે તે; ખારસાખની ઉપરનું ઉપલા ચોટકામા બેસતું લાટલું તે. (૨) કાટવાળું જે કામ તે.

કાટલું, કિ. સ. કાટલું, ભાંધમાં સંતાટલું; કાળદેલું; નહિ ચર્ચલું કે નહિ ખુલ્લું કરવું.

કાટી, સી. ખારડી; બીડ

કાટો, પુ. કાટો; બાંધ કરવાતું લાકડા કે કપડાનું કાંકલું તે; દટો; કુચો. કિ. ૩૦ કાટો દેવો=ખાંધ કરવું; કાટો કરવા=ઉપવાસની આગ્રહી સાંભળે પેટપૂર આવું.

કાઠ, સી. કાટ [સ. કાંટા] ખોરાક ચાવવા-દળવાના જે દાંત તે. (૨) પકડ. કિ. ૩૦ કાટમાં થાલલું-લેલું=પડાવી લેવાનો કે ખાઈ જવાનો મનસુબો કરવો.

કાઠરખી, સી. અવાળું.

કાઠિયાળો, પુ. કાટીવાળો; જેને

દાદી મૂઠા કુટલાં હોય એવા મરદ;
આદમી.

દાદી, સ્ત્રીં દાદી (૨) હડપચી.

દાદું, નં પુરુષને કાદી ઉપર
આવતા વાળનો જાથો; દાદું;

દાપણુ નં ડહાપણુ; રાણુપણુ.

દાફરિયાં, નં આમ તેમ ભેગા
કૃતપાસ્યા કરવું તે; ફાંફાં.

દાફું, નં કાથું ફાડીને એકદમ
ખચકું બરવા જતું તે. (૨) ખચકું;
કરક. (૩) ચોર.

દાફેરિયાં, નં આમ તેમ
વલખામ. રવાં તે. ફાંફાં; દાફરિયાં.

દામ, પું દાખ; દખાલુ તે;
ધાક. અંકુરા; ખીક; રોહ. (૨)
દાખવું તે.

દાખચિયું, વિંદાખલીના જેવું.

દાખડી, સ્ત્રીં ઠાંકણાવાળું નીચું
પાત્ર; ડખો; દાખડી.

દાખડો, પું ઠાંકણાવાળું મોટું
પાત્ર; ડખો; દાખડો. (૨) ગોળ
પડકી જેવો આખો નખ.

દાખણુ, નં દખાણુ. બાર (૨)
દાખવાની ક્રિયા તે; દાખવાનું ચંત્ર તે;
દાખણિયું.

દાખણિયું, નં દાખવાનું ચંત્ર;
જેનાથી વસ્તુ દખાય તે. (૨) ચોગા
મોનું વાસણ. (૩) બારણાખના
આકાશ ઉપરનું દખાણુ રાખવારું
પાટિયું.

દાખરિયું, નં એક ધાતુ પાત્ર.

દાખલિયાળ, વિં દાખિયાળ;
દાખી બાળુએ રહીને હોંડનાર-કામ
કરનાર; દાખોડી.

દાખવું, કિં સં દાખવું;
ચાંપવું; નીચે જાય એમ કરવું. (૨)
અટકાવવું; બાંધ પાડવું. (૩) છુપા-
વવું; સંતાડવું. (૪) લાંચ આપવી;
નરમ પાડવું; પીસવું; ચગાડવું; ઠેલવું.

દાખાજમણી, અં વારાફરતી
ખને બાળુએ; દક્ષિણ ને કિનાર બને
દિશા તરફ રહે તેમ.

દાખિયેલ, વિં દાખોડી દાખી
બાળુએ જેને કામ કરવું ફાવતું હોય
એવું.

દાખું, વિં પૂર્વ કણી મોં કરી
ઉભા રહેતાં આપળી ઉત્તર તરફનું ને
તે; જમણાથી ઉલટું; સંખ (૨)
અજખામણું; અજખાનીટું; અજણું.

દાખોડી, વિં દાખે હાથે કામ
કરનાર. [કુરા.

દાખ, પું [સં રમું] એક ધાતુ;
દાખડો, પું જંગલી દહાં.

દાખોડિયું, વિં દાખોડી.

દામ, પું [સં. દગ્ધમ્] ગરમ-
ધાતુ કે જેવતા અડકવાથી ચામડી
ખળી જઈ ને કાષ પડે છે તે. અને
તેથી ને તીવ્ર દુઃખ થાય છે તે; ચપકો.
(૨) ટીકો; ચાંલો; ચપકો. (૩)
ટાટો. કિં પ્રં કામ દેવા ગરમ
ચપક ચાંપવા (૨) મેલુ મારવાં.
કામ ચાંપવા=દાખડું ૨૦ પ્રં એને

આપવાનું નથી એવા અર્થમાં એમ કહેવાય છે કે 'એને શું કામ દે'

કામચિયો, પુ. ગાદલા ગોદડાં મૂકવાની લાકડાની પાટ

કામણુ નં ઘોડાને પગે ને દોરકું બાધવામા આવે છે તે. (૨) માળ રાખવા સાર રેંટિયાના આસ વપર ને દોરી બાધવામા આવે છે તે. (૩) અંગરખાની વાળનું ઓઠણુ. (૪) મુઠાનને વાળનું તે

કામર, પુ. લાકડાં અને ખનિજ કાલસાની મુશીમાથી મળતો એક જાતનો કાળો પદાર્થ.

કામણું, કિ. સં. આમડી કપર ચપકો દેવો, દડાણું; બાળણું. (૨) મેણું માસવાં. (૩) પગે કામણુ બાંધણું. [અરિયર.

કામાડોળ, વિ. રુદ્રમણુ;

કામીર, વિ. [જં.] નેને બદનામી લાગેલી હોય તે; ને મુનેમાર હરી દેદખાને જઈ આવેલો હોય તે; બહાલો ચોર. (૨) નાપાક; નીચ.

કામેલ, વિ. કામેલું; નેને કામ ફીવો હોય એવું.

કાયરો, પુ. કાલા માણસોનો ને સમુદાય તે; રાવણું. (૨) નાવ-જમણ.

કાયું, વિ. કાણું; સાણું.

કાયુંદમરું, વિ. ઘણું કાણું; ધીરું;

સરમાળ. [ધમકી; બીક; હલેસત.

કાશી, પુ. ૪૨ દેખાડવો તે;

કાલર, પુ. [જં.] ચીન તરફ આફ્રિકામાં અને અમેરિકામાં ચાલતો ચાંદીનો એક ચલણી સિક્કો.

કાણું, નં. [સં. દહક] વાંસ કે ધાસની ગુંથણીનું કરંડિયા જેવું ટાપલાથી મોટું પાત,

કાલપણુ નં. લંબાપણુ

કાણું, વિ. [સં. દક્ષ] કાલપણુ-વાણું; સાણું; સમજાક. (૨) બહુ ચીકણું; જં. વિચાર કરનાર. ૩૦ પ્ર. દોડાણું=બહુ ચીકણું.

કાળ, નં. મુખ્ય થડમાંથી નીકળતા ફાંટા; સાખા. કિ. પ્ર. કાળે વળગણું=આછવિઝને સાંધને ખાડણું.

કાળખી, સી. નાની કાળી, સાખા.

કાળખું, નં. નાનું કાણું; ધણી કાંખળીઓવાળી સાખા; કાળ.

કાળાંપાંખણાં, નં. પાંખળીઓ સાથે હોય એવાં કાળાં.

કાળી, સી. નાનું કાણું; સાખા.

કાણું, નં. થડમાંથી નીકળેલો ફાંટો; સાખા; કાળ. ૩૦ પ્ર. કાળાં પાંખણાં જુડાં કરવાં=કાળીઓના ફાંટા અને પાંદડાં વચ્ચે છુટું કરી નાખવું. (૨) જિલ જિલ કરી નાખવું.

કાંક, પુ. નં.મની નીચે ને ચક્ર-કિત પવરી મૂકવામાં આવે છે તે (૩) ખાતુના સાંધ પુરવાને ને મુઠી મૂકવામાં આવે છે તે; રાપ.

કાંખળી, સી. નાની કાળી.

(૨) નાની કાળીઓના કકડા તે; ધાસનો

સળાઓ.

ડાંખળું, નં ડાળળું; ડાળી;
કિસલય; કુંપળ (૨) ડાંળીનો મુઝે
કકડો (૩) ડાળીઓના કકડા; ભુકો.

ડાંગ; સ્ત્રીં મોટી લાંબી અને
મજબુત લાકડી; છેડે લોખંડ જડેલી
વાંસની લાકડી

ડાંગર, સ્ત્રીં [સં. કદંબર]
એમાંથી ચોખા નીકળે એવું ખાન્ય;
શાલી; ભાત.

ડાંગેદ, સ્ત્રીં ડાંગર.

ડાંક, પું ડંડાથી કામ લેનારો;
અસલ્ય-લાંક માણસ (૨) જૈસાં
ચોકસાં વગરનો માણસ; છોડે; વાંટો,
(૩) લખાડ; લુચ્ચો; લકુંઓ; મૂલં;
કમ, બેસારમો (માણસ).

ડાંકગાઇ, સ્ત્રીં [સં.] ડાંકાઇ.

ડાંલો, પું [સં.] ડાંક; લાંક;
લુચ્ચો.

ડાંલડી, સ્ત્રીં ડાળી; ડાળળી;
કુમળી કુંપળ (૧) ડાંડી; નાનો હાથો.

ડાંલો, પું ડાંડો; કુમળો સાખા.
(૧) પાનની અંદરનો રેસો; કુમળી
ડાળીનો; ફળીગો; અંકુર. (૩) ડાંડો;
હાથો; પકડ; (૪) વાળાનો હાથો
આંકડો [સાંકા

ડાંલ, પું જુવારના લીલા

ડાંલાઇ, સ્ત્રીં લુચ્ચાઇ; કમવિલા.
(૨) બીવરાવીને કામ કરવાની રીત-
તે; દેંગાઇ, નામાઇ, [સોની મંડળી;
ડાંલિયાટોળી, સ્ત્રીં ડાંડ માણ

ડાંલિયારસ. પું સ્ત્રીં પુરુષો;
એક સાથે ડાંડિયા રમે તે, એક પુરુષ
અને એક સ્ત્રી એમ ગોળ કુંડાએ રહી
ડાંડિયાની રમત રમવી તે; ડાંડિયા
રમવા તે.

ડાંડિયું, વિં ડાંડાઇ કરનારું,
લુચ્ચું; કમારું; ધૂલ. (૨) નં બને
વરૂના જે કકડા સાંધીને બનાવેલું
લુમડું.

ડાંડિયો, પું ડાંડાઇ કરનારો;
ડાંક; લુચ્ચો; લકુંગો. (૨) રોન ફદ-
નારો, ડાંડી પીટનારો. (૩) લાકડોનો
કુલે કકડો; કંકુલો; દંડો.

ડાંડી, સ્ત્રીં ત્રાજવાનાં પકડાં
સમાંતર રહે એમ પકડવાની લાકડી.
(૨) નાજુક પાતલો હાથો. (૩) દંડીનો
માસ્વાથી વાગે એવી યાળી પડિયાળ
કે આમડાવું વાળું તે. ડાંડી પીટવી =
દંડેરો ફેલાવવો. (૪) ધળ ચડાવવાની
લાકડી; વાવસ કાઠી. (૫) એક સરખી
સીધી ધાર તે; નાકની ડાંડી.

ડાંડો, પું લાંબો જડો કકડો;
કંકુલો; હાથો. (૨) લાક; ખરી; ' સફો,
(૩) પરાઈ; મૂચળ. (૪) ફળીગો;
ગરબે; અંકુર.

ડાંલણું, કિં સં ડામણું; દહા-
ડણું. (૨) ચિહાર પાથે નહિ અથવા
ચિહરે નહિ તેમ કરવું. [એક સાજ.

ડાંલો, પું એક વનસ્પતિ છાડ;
ડાંલો, પું ડાંડલો; કુમળો
વનસ્પતિનો અંકુર; કુમળી સાખા.

(૨) દંડ; કંડો. (૩) દાઘો; ખીલડો.
 રાંસ, પુ. ૬૫ દેનાર પાંખો-
 વાળું એક જંતુ; મચ્છર

ડિમાક, પુ. ટોળ; ઠકારો.

દીંગ, ન. (સી.) ખોટી-ખના-
 વદી વાત, ગપ; અકવા; ખાલી બડા-
 ઢનીવાત. કિંમત દીંગ મારવી=ખોટી
 વાત ઉડાવવી; અધિકાર ન હોવા છતાં
 સત્તા ચલાવવી. દીંગમાફ=ખનાવવી
 વાત ઉડાવનાર. [સાક.

દીંગરી, સી. એક ભતની સાણતું

દીંગણું, ન. હંદની બહાર
 દેખાતું અણિયું; અંતભાગ; સિખર;
 ટાચ; મથાણું; માથું. (૨) કોઈ છોડનો
 કુમળો શિખાંતનો ભાગ; નવો કુદી
 નીકળેલો અંકુર. (૩) પાન વગરની
 છોડીરાંદી દૂધ બરેલી સાખા.

દીંગણ, ન. ધણી દિગોનો સમુ-
 દાય તે; ખનાવદી-ખોટી વાતો તે;
 ખનાવદી નોડકણું તે. (૨) ગાયન કે
 ગીતનું સાણું પિંચતે. દિંગણ સાખા
 =ખોટી બનાવટની બાની; દીંગવાણું.

દીંદ, ન. દીંદું; ફળ જે ઠેકાણેથી
 ઘણા સાથે ભેગાયેલું હોય છે તે સામ;
 (૨) મૂળ; ખીજ. કિંમત મૂળ દીંદ જણું
 =જમણથી નારા ઘણ જવો. દીંદ
 કાંડવું=જમણથી ઉખેડી નાખવું.

દીંદડી, સી. સ્તન ઉપરનો

અસ્તિત્વ. જેવો જમણ છે.

દીંદકું. ન. દીંદું; અણિયું;
 અમભાગ.

દીંદણું, કિંમત મૂળ દીંદમાંથી
 તોડવું; ફળ, સિંગ ને ફૂલ વગેરેને
 તેના દીંદથી જુદાં પાડવાં. (૨) ફળને
 ઘાગી રહેલી ધાંખણીઓ તોડી નાખવી.

દીંદી, સી. દીંદડી.

દીંદું. ન. ફળનો તે ભાગ કે જે
 સાખા સાથે લાગેલો હોય છે; સાખા-
 નો અમભાગ. (૨) ફૂલની ધાંખણી.
 (૩) ફલફૂલનું મૂળ

દીંદવાણું, ન. ગોઠાળાવાળું
 હોય એવું; મદ્યપિયું; ખરું ખોટું
 જણાય નહિ એવું; અનિશ્ચિત કામ-
 કાજ વગેરે તે. (૨) ગોઠાળો; ગોઠ-
 માણ; અધિર; ઝેરવહીવટ. કિંમત
 દીંદવાણું ચલાવવું=ખોટું ખોટું
 ચલાવવું તે.

દીંદણ, ન. અંદરથી પોશ-
 પોશું ફળ; ડાંડવું. દિંદણ. (૨)
 વનસ્પતિની કુમળી સાખા અથવા
 તેનો કંકડો.

દીંદણું, ન. દીંદું. (૨) નાની
 ગાંઠ જેવો સોયો સપાટીની બહાર
 નીકળેલો જે ભાગ તે. (૩) ટાચકું;
 સિખર.

દીંદણ, પુ. એક ભવનું પંખી.

દીંદણું, કિંમત મૂળ મુરકેલીથી બન-
 વણું; મહા મહેનતે પુરું કરકું. (૨)
 મારણું; ઠોકણું.

દીંદું, ન. લીલી કુમળા ઘણોનો
 કંકડો. (૨) જહી ને દુંધા લાકડી; નાની
 પડોણી. (૩) લાકડાનો દુંડો નાનો

કકડો; ડકડું. (૪) ભડું અને મજાનુવ.
(માણસ) (૫) ગપ.

કાણું, નં ડચકો; કાચકું; ટેકા.
(૨) બીણું.

કામો, પું કચુરો; કુમો; છાત્રીની
મુંઝવણ તે. (૨) મેટા કામેટા.

કામણું, નં દીમણું; વેદો; લાક.
કાનો બેડાળ કકડો. [મન.

કાલ, નં રારીર; અંગ. (૨) દિલ;
કુઓ, પું કુવો; રંગો; ભડું

મવાહી. (૨) કુઓ; મવાહી પદાર્થ
પીરસવાનું હાથાવાણું વાસણ.

કુકરી, સીં ભુંડણ; કુક્કરી
માદા. [ને બેડો માણસ; દોગો.

કુકરો, પું ભુંડ, શકર. (૨) મદો
કુકાણું, કિં અં ભુલાણું; ડાકાણું.

કુકીજણું, ધામજણું.
કુક્કર, [સં. શૂકર] ભડું જંડું

અને ઘેટા જેવું ચોપણું માણી; ભુંડ;
શૂકર; વરાહ; ચૂવર.

કુગકુગિણું, નં ચામકું મદેણું
દોરી હલાવત; વાગે એણું વાજિત;

કમરું, કાકડું; કુગકુમી.
કુગકુમી, સીં કમરું, નાણું કાકડું.

કુધો, પું મવાહી વસ્તુ પીરસ-
વાનું વાસણ; આપરાજો.

કુચડો, પું કુઓ; ચિંચરાનો
લોચો કે દાટો તે (૨) ગામો; ચિંચ-
રાનો લલો, કુઓ; ભડી પીળી (૪)

મેટા કાળિયો.
કુચણું, કિં સં ધાવને મોટે

માંકણું. (૨) કુચા ભરવા; દાટો
મારવો. (૩) મેટા કાળિયે ખાણું.

કુઓ, પું જુના કુગડાનો ફાટયો—
ફાટયો કકડો; ચિંચરું; ગામો. (૨)

ચિંચરાનો લોચો; લોચાનો દાટો. (૩)
માં ભરાઈ નય એવો મેટા કાળિયો,

કિં મં કુચા કાંઠવાચકવી નાખણું.
કુઓ મારવો=બંધ કરવું; મૌન રહેવું.

(૪) કુઓ, કુચા હરી જવા=જનન
જેટલા કકડા હરી જવા. (૫) વિં અ--

સિસિત; ગામો. (૬) બેડુવ; કણુમી;
ગામડીઓ. [અંદર પેસીજણું તે.

કુખડી, સીં કુખડી; પાણીની.
કુખડો, પું પુરવે ખસે નાખ.

વાણું વસ; ખસ; કુખડો; પિછોડી.
કુખડી, સીં પાણીમાં કુખી રહેવું.

તે; કિં મં કુખડી મારવી=પાણીમાં
પેસવું. (૨) સંતાઈ જવું; ફર પસી

જવું.
કુખણું, કિં અ] પાણીમાં મરક

થઈ જવું. (૨) પાણીમાં ઝુંગળાઈ
મરવું; ભૂડવું. (૩) પાણી થવું. (૪)

સંસારની દુઝાથી રીખાણું. (૫)
દબાઈ જવું; ઝુંગરાનમાં આવવું;

તલલીન થઈ જવું.
કુખાડણું, કિં સં કુખે એમ

કરવું; ભૂડાડવું. (૨) ઝુંગરાન આપવું;
કુખાવણું. (૩) ચકચુર કરી નાખવું;

તલલીન કરવું.
કુખાડુ થ, વિં લગભગ કુખચ

જેવુંજ થઈ રહેલું હોય તેમ કુખડું.

કુળામણી, વિં કુળી જવાય એટલું.

કુળાસ, પું કુળાસ; વડાણનો દલાસ; વડાણનો માસ્તિયો.

કુમચી, સ્ત્રીં [કા.] ઘોઠાના પૂઠડાના મૂળ સાથે બાંધવામાં આવતી સાટ. (૨) ઘોડાનો યાપો. (૩) વિં કુંજરાયેલું.

કુમકુમ, અં ટોલકામાંથી નીકળતો અવાજ.

કુમલ, નં [લા.] શુભકું; કુંમલ.

કુમાસ, નં કુમાસ; એક જાતનું કપડું.

કુમો, પું કુમો; કુખ કે ઘોઠના અતિરાયે છાતી બસાઇ આવવી તે.

કુલજુ, કિં અં જવું રહેવું; ખતમ થઇ જવું; કિંમતે બરપાઇ થઇ જવું. (૨) જુલો-કુળી જવું; ગરક થઇ જવું. (૩) અમુકની આગળ કુલવિસાવમાં નથી એવા અર્થમાં વપરાય છે.

કુલો, પું રમડો.

કુસકું, નં કુસકું; રોઇ રહ્યા પછી રહી રહીને જે કચકાં આવે છે તે.

કુસવું, કિં અં કાળી-એંપીને બરવું; મોટ મોટ કાળિયે ખૂળ આવું; અકરાંતિયાપણે ખાવું કે પીવું તે.

કુંખ, સ્ત્રીં કુમળી પાંખડી; સાખામ. (૨) તાલ બદલ કુમળી સ્થાને કુટતી ડાળખી.

કુંખરાવણું, કિં સં ઘોટા

કાઠીને બીવરાવણું; ટરી નય તેમ બીજવું; ડરાવણું.

કુંગર, પું [સં. તુંગ.] જમીનની સપાટીથી થલો ઉંચો નીકળેલો ટંકરો; પર્વત. કિં પ્રં કુંગર નવરા. જવો=કુંગરપરની વનસ્પતિ બાળી મૂકવી; ફવ લગાડવો.

કુંગરવટ, વિં પદાડી; કુંગરાળ. (૨) ના. કુંગરમાંનો રસ્તો.

કુંગરાળ, વિં પદાડી; જેમાં ઠંકરોહાણે કુંગરા હોય એવા પ્રદેશ.

(૨) કુંગરનું.

કુંગરી, વિં કુંગરમાં થઈ-નીપજવું; કુંગર સંખંધી. (૨) સ્ત્રીં ટંકરી; નાનો કુંગર.

કુંગરો, પું નાનો પર્વત; મેટો ટંકરો. (૨) મેટો ઢમ.

કુંગળાણું, કિં સં ચીમળાણું; કુંજરાઇ જવું. (૨) વેલાનાં ફળ ચીમળાઇ નાનાં થઈ જવાં તે.

કુંજણી, સ્ત્રીં મૂળા વગેરેની જાતિનું એક કંદમૂળ; ખ્યાજ; પહાંકું; ઠાંઠો; કુખ્યાવળી. [ધંતરી; ચલમ.

કુધો, પું માઠીનો કુકો;

કુંદી, સ્ત્રીં કુંદી; નાખી. રં પ્રં કુંદીનો વાળ=જેનો એકે ઉપાય નહિ એવું તે. કહેં કુંદીનો વાળ નહિ તોડવામાં ને નહિ બેડવામાં. કુંદીનો ઉમળકો=અંતરના પ્રેમ લાવનો ઉઘાડો તે. કુંદીનું હસવું=અંતરના લાવનું હાસ્ય તે.

કુંટા, પુ. સપાટી ઉપર તરી નીકળેલો ગાંઠ જેવો બાજ તે; કપકો; ગાંઠો; ઢોલ; કુંડી ઉપરનો ચામડીનો ખેદ.

કુંડ, સ્ત્રી. [સં. કુંદિ-નાભી] પેટની બહાર ધસતી ને લબડતી ફાંદ; કુંદ.

કુંડાણું, વિ. ફાંદવાળું; મોટા પેટનું; કુંદાણું.

કુંડાળો, પુ. મોટી ફાંદવાળો-ગણપતિ; ગણેશ; કુંદાળો.

કુંડી, સ્ત્રી. નાની નગારી; કાંડી. કુંડી પિઠાવળી=કુંડી વગડાવળી અને ભહેર કરવું.

કુંડું, ન. જેમાં અનાજના કણ બાંધે છે તે કણસણું; કણનો ઢોડો. (જેમાં દુધિયા કણ હોય તે કુંડું અને પાકોને કણ કણ થયા હોય તે બાજ-રિયું કે ભરિયું એમ કહેવાય છે.)

કુંડો, પુ. મોટું કુંડું. (૨) ફરમો. (૧) કુંટો.

કુંડારણું, ન. જેનાથી દઝાવાય તેવું ખોયણું; ડામ દેવાનો સળિયો.

કુંમી, વિ. મીઠું; કપટી; મનમાં ને મનમાં વાત રાખે એવું.

કુર, ન. પરાણ; ડાંગરનું ઘાસ.

કુલ, સ્ત્રી. સ્ત્રી પુરુષોને કાને પહેરવાતું એક ધરણું; અક્ષત્રી નીચેનું કુમખું. (૨) ખેતરમાં જગતું એક જાતનું નકામું ઘાસ.

કુરા, સ્ત્રી. કુસ; કુંસ; ધણે પરિ-

શ્રમ પડવાથી શક્તિ ખૂબ કમી થઈ જતી તે. (૨) મુઠાવાટે પેટમાં પાણી ચડાવવાનું ચંચ.

ડેગ, સ્ત્રી. [પા. દેગ] પહોળા મોંનું સાંધવાતું મોઢું વાસણ; દેગ; મોટી દેગડી.

ડેગડી, (દેગડી), સ્ત્રી. નાની દેગ. (૨) પાણી મરમ કરવાતું પહોળા મોંનું વાસણ; પહોળા મોંનો ધણ.

ડેગડો, (દેગડો), પુ. પાણી-ભરવાતું વાસણ; કાંડો.

ડેડકું, ન. દેડકું.

ડેફરાણું, કિ. અ. પેટ ઉપસવું. (૨) લોલીનું પાણી ધઈ જવું; ફેફરા ચડવી.

ડેફરું, ન. મોઢું ઉપસેલું પેટ.

ડેર, પુ. જે લાકડાના કડકામાં સ્વાઈ ફરે છે તે ગોળા ઉપર ઢાંકાઈ રહે એવું લાકડું.

ડેરાણું, કિ. અ. ઉંધથી ઘેરાણું; મંદ થઈ જવાનું; ધોરણું.

ડેરું ન. દેવમંદિર; દેવસ્થાન; દેરું. (૨) અનાર્થ લોકોનો એક દેવ, એક મેલી દેવતા કે જેને તેઓ શત્રુ સામે ઊઠી મૂકતાં તેનો નાશ કરતી કે પીડા દેતી માને છે તે.

ડેરેક, પુ. વંશ; કનાતનું કામ ચલાક ધર. (૨) મુકામ; ઊવણી; પડાવ; સવારી. ડેસ તાડયા=ઊવણી નાખી. કિ. પ્ર. ડેરો કરવો=પડાવ નાખવો. 'ડેસ દેવા=અડગ પયારી

નાખતી તે; (૩) કહેલો; હરાયા
દોરની કાંઠે બાધવામાં આવતું બહું
લાકડું તે.

ડેલી, સીં [ચં. વેદલી] ડેલી;
ખરડી; ધરનો આગલો બાજુ પડાણી,
દેવડી, ચોળના બાગાનો બાજુ, નાનો
ડેલા જેવો રવેરા-આજ

ડેલુ, નં કહેલું, મોટા દરવાજા-
વાળું ઘાઘું મકાન; વખેડો. (૨) નાની
ચોળનો દરવાજો અને તેની ઉપરનું
બાંધણમ તે. (૩) પહોળી બારસાખનો
દરવાજો અને તેનો આવવા જવાનો
માર્ગ તે.

ડેલો, પું જુડું ડેલું.

ડેલકાણી, પું [ફા. વિહવાળું]
ગામડિયો; ખમાર; ખૂરબો;

ડેલકું, નં ખાણીનો આપ.

ડેલો, નં મરડરીમાં અંકડો દે-

ખાંડો તે;

ડેલો, સીં [સં. દર્શી] લાકડાના
દાંધાનું મોટા વાટકો જેવું અથવા
મોટી પળી જેવું પાત્ર તે.

ડેલ, સીંધડ અને માથા વચ્ચે-
નો અવયવ; ગળું; કોટ; મરદન. કિં
મંડોલક થી કરવીઆથે ચલું; કામ-
માથી પરવારડું.

ડેલરી, સીં ડેશી

ડેલડ, વિં ધરડું.

ડેલરો, પું ડેસો.

ડેલડી, સીં ધી તેલ વગેરે
સાંદવાની પળી.

ડેકાખારી, સીં અરધી બારી
(૨) મોટા દરવાજા કે કહેવાની નાની
બારી. [કાંઠેને લેલું; અટકાવતું.

ડેકાવણું, કિં સં ડેકું બદાર
ડેકાણું, કિં જાળ અટકાવતું;
ડેકિયા કર્યા કરવાં.

ડેકિયું, નં ડેક બદાર કાંઠેને
લેલું તે; નજર. કિં મં ડેકિયું
કરવું=નજર દરવી તે; મજબુ; ખખર
કાંઠી. ડેકિયા કરવાં=ડેકાણું રદસ્થ
લેવાને નજર કર્યા કરવી.

ડેકી, સીં ડેક; ગળું; મરદન.

ડેકું, નં ડેક ઉપર રહેલો
શરીરનો જે બાજુ તે માથું મસ્તક;
સિર. કિં મં ડેકું આપવું=માથું
આપવું. ડેકું કાપવું=વિશાસપાત કર-
વો. ડેકું કાપવું=લેવિયું તો ઢાંજર થઈ
જવું. ડેકું કાપવું કરવું=સામે પડે;
કામમાંથી ફારજત થવું. ડેકું ધુણવવું
=ઢા ના કહેવી. ડેકું મૂકવું=જાવવી
દરકાર નહિ રાખવી.

ડેકો, પું કડળનો સડો;
મથોખું. [સાંતું ડેકું.

ડેખણ, નં જુલવાડ; ડેક-
ડેખણી, સીં નાનું ડેખડું.

ડેખણું, નં પહોળા મોંતો
માટીનો ધોલો; ડેખણું. (૨) વિં સાડું;
બોળું; જી ન સમજા કે ચેતી બપ
જેવું (માણસ); ડેખું.

ડેખું, વિં અચતુર; સાબડોખું;
ડેપલી ને રોશરંગ વગરનું.

ઢેધો પુ. મૂરખો; રાજો; બોધ.

ઢેધકું, ન. ઢેધું; માથું. (૨)

ઢેધ: શિખર.

ઢેધ, સ્ત્રી. [સં. ઢુ] ઢેધ; ઢેધી.

ઢેધાવણું, કિં સં ઢેધાવણું;

ઢેધાવણે ઢેધી બધ એમ કરણું;

ઢેધાવણું. [હિમકું; ખાદી.

ઢેધી, સ્ત્રી. એક જાતનું જડું

ઢેધો. પુ. ફટકો; અપાટો.

ઢેડ, સ્ત્રી. ઢેડાં. કોડ.

ઢેડકું, ન. ઘરિયાંની જાતનું
એક શાકફળ; ઢેડા જેવું ફળ તે. ૩૦
મં. ઢેડકાં ઢેડવાં=નવરા બેસી રહેલું.

ઢેડણું, ન. ફટનો ઢેડો; ફટાકર;
નાણું ઢેડું; કણસણું; ઉગરું ફળ.
(૨) ઢેડણું; કાણું; કાણું ફળ. (૩)

એક જાતનું ઢેડકાં જેવું ફળ થાય છે
તે. [યજ્ઞોગ્ય વગર ખીલેલો ગરો તે.

ઢેડવો, પુ. ફળ ફળના સમુદાય.

ઢેડણવાં, ન. ફળી ગયેલાં
આંખના પોપથા. [માંડવા.

ઢેડાણું, કિં. સં ઢેડાં આવવા

ઢેડાણું, વિ. ઢેડાવાણું.

ઢેડિયા, સ્ત્રી ઢેડિયાળા; રજપૂ-
તોની એક જાત. [કુમળી વેલ

ઢેડી, સ્ત્રી. સીમમાં થતી એક

ઢેડી, સ્ત્રી. ઢેડાના જેવા
આકારનું એક ઘરેલું; પોટવિથો.

(૨) આકડાનું ફળ.

ઢેડું, ન. ઢેડીનું ફળ.

ઢેડો, ફળના ગર્ભવાળો નવો

ફટતો અંકુર; ખીજનો કોગ; ફળવાળું
ફટું. (૨) ઢેડા ભરેલી મકાઈ.

ઢેડ, સ્ત્રી. વજની ઢેડ તે. (૨)

૧૫૦ જુ. ઢેડ. [ઢેડાણું.

ઢેડાણું, વિ. ચિખાવણું;

ઢેડાં, ન. ઢેડાં. ઢેડાંના આંક.

ઢેડિયું, ન. પેસો; જાનારી;

વાંખિયો. (૨) ઢેડ પને બનાવેલું

કપડું; સાધો નાખી બનાવેલું વસ્ત્ર.

ઢેડી, સ્ત્રી. ઢેડાં મદિર આગળ
મઢેલી પડાળી-બેસરી તે; દેવડી;
ઢેડી; ઢેલી.

ઢેડું, વિ. ઢેડું; ઢેડમણું.

ઢેડણું, ન. કાગેડું માટીનું
વાસણું.

ઢેડણું, ન. ભેંસ; મદિયી.

(૨) વિ. જડું, ધીમું ને પાકળા

જેવું. (૩) અણસમણું; અચર, કહે

ઢેડાં ચારવાં=જેમાં આવડત ન હોય
જેવું સાદું કામ કર્યા કરવું. ઢેડાં
મુંડવાં=નવરા બેસી રહેલું.

ઢેડણું, ન. ખોઈ; ખાંધવાનું
થોડિયાનું લાકડું; ડંડકો.

ઢેધો, પુ. મોટો ખીસો; ખડાર
નિકળેલો ગરબો; ઢેધનો અથવા ઉલે-

વણુનો હાથો. (૨) ઉલેવણું. ઢેધ.

(૩) નાખીયેરને કોરીને થોડુંક પાણી
રહે જેવું બનાવેલું કામ; ઉલખો

ઢેરણું, ન. બેરિયું.

ઢેલ, સ્ત્રી. કુવામાંથી પાણી
કાઢવાની બેળ. (૨) પાણી ભરવા-

નાખતી તે. (૩) કહેશે; ઠરાયા
ઠારની ઠાટી બાધવામાં અપવૃત્તિ બહુ
લાકડું તે.

ઠેલી, સ્ત્રી. [સં. દેહલી] કહેવી;
ખડી, ધરનો આગવો ભાગ પડાળી;
દેવડી યોગના ખાયાનો ભાગ; નાનો
ઠેલા એવો સ્વેગ-આગ

ઠેલુ, નં. કહેલું, મોટા દરવાજા-
વાળું બાજુ મકાન; તથા. (૨) નાની
યોગનો દરવાજો અને તેની ઉપર
બાધકામ તે (૩) પહોળો બારણાનો
દરવાજો અને તેનો આવવા જવાનો
માર્ગ તે.

ઠેલો, પુ. જુ. ઠેલું,

ઠેકડાણી, પુ. [કા. દિલ્હીના]
ગામડિયો, ગમાર, મુરખ;

ઠંડણું, નં. પાણીનો સાપ.

ઠુંથો, નં. મરકરીમાં અંતરે દે-
ખાડેલો તે;

ઠાઈ, સ્ત્રી. [સં. દર્વી] લાકડાના
હાંપાળું મોટા વાડા જેવું અથવા
મોટી પળી જેવું પાત્ર તે.

ઠાકું, સ્ત્રી. બહુ અને માયા વચ્ચે-
નો અવયવ; મળું; કોટ; ગરબ. કિં
મંડોલકંથી કાઢી-સાથે વડું; કામ-
માથી પરવારણું.

ઠાકરી, સ્ત્રી. ઠાકી

ઠાકરું, વિ. ધરકું.

ઠાકરો, પુ. ઠેસો.

ઠાકડી, સ્ત્રી. ધી તેજ વગર
કાઠવાની પળી.

ઠાકાળા

(
જ

ઠાકિય

ઠા

ઠેલું તે

કરવું ન

કાઠવી, રો.

જેવાને નજ

ઠાકી,

ઠાકું,

સરીરનો જે જા

સિર, કિં પ્ર.

આપણુ. ઠાકું કા

વે. ઠાકું કાઠવું

જવુ. ઠાકું ઉડવું

કામમાથી કારગર

નહી ના કહેવી. ર

દરમર નહિ રાખવ

ઠાકો, પુ.

મણીપું.

ઠાખણ, નં.

ઠાપણી,

ઠાપણું,

માટીનો ધણ;

ભોળું; ચટ ન

જેવું (માણસ

ઠાધું, વિ

ઠાપણી ન

ડોળ, નં ઘાટ; અધાર; કાઠું;
(૨) છપી; ચેરો; સુરત; સ્વરૂપ. (૩)
તરેહ; રીત. (૪) ચેહન; નિશાન.
(૫) ઢંગ; દેખાવ; આડંબર; લસક;
કાઠ. (૬) હિંચકા. ડોળચોચક
કાઠરજને હિંચકે ડોળાવવાનો ઉત્સવ.

ડોળધાણુ, વિં હાંભિક; હંભી
ટાંગી; ડોળી; ખોટા દેખાવ કરનાર.

ડોળચાલણી, સ્ત્રી દાળમાંથી
આખા દાણા જુદા પાડવાની ચાલણી.
ડોળદાર, વિં પાટીકું; સારા
ધાટનું; ડોળવાળું.

ડોળવણું, કિં સં ડોળિયુ
કરવું; અમુકના લેવી રૂપરેખા તાણવી;
ખાટ લાવવો.

ડોળવા, પું ધાણી વગેરેમાં
ફૂટયા વગર રહી ગયેલા દાણા;
ઝોગણા.

ડોળણું, કિં સં ઉપર ઉપરથી
ગળાવી કાઢવું. (૨) વલોવણું; ધુમ-
રણવું. (૩) વિસ્તારવું; ફેલાવણું;
વધારવું.

ડોળિયું, નં મહુડાના ડોળનું
તેલ. (૨) અમુક આકાર કે ધાટનું લે
પૂર્વ રૂપ તે; રૂપરેખા; નમુનાનો નકશો.
(૨) મુસદ્દો.

ડોળિયો, પું ડોળીવાળો; લોહ;
ડોળિયો જળદ=લાંબા શીંગડાવાળો
જળદ.

ડોળી, સ્ત્રી [સં. દોલા]
કુચલી ડોળી; માંચી; પાલખી. (૨)
મોંકાણુ; કાણુ; માડો ખખર. (૩) વિં
દંભી; આડંબરી. (૪) મહુડાનું ફળ.

ડોળું, વિં મેકું; ગંડું; નદિ
નીતરેકું; રમડાવાળું.

ડોળો, પું આંખમાંના કંઈગોળ
અવવવ; આંખનો ગોળો. (૨)
આંખનો વચસો ભાગ. (૩) આંખ;
ચક્ષુ. (૪) દક્ષિ; નજર. (૫) નીધા;
ધ્યાન; લક્ષ; સંભાળ. (૬) ચાંદલો;
પીંછામાંનો ચંદ્રક. કિં પ્રં ડોળા
હવાડવા=સમજ પાડવી; ચાનક લમાડવી.
ડોળા કાઢવા=કેંધ ખતીવવો. ડોળા
હંચે જવા=અર્થ ચડવો. ડોળા ખેંચા-
વવા=રાહ ભેજરાવવી; આંખ તણાવવી.
ડોળા ફેડવા=ભેડવું. કિં પ્રં ડોળો
હોવો=ચોટ હોવી. ડોળો ખુપવો=
લલચાવું. ડોળો દેખાડવો=ધાસ્તી
ખતાવવી. ડોળો રાખવો=નજર રાખવી.
(૭) દોહદ. (૮) ઝોગણું; પહેલું
આણું.

ડોળો, પું રમડો; કસુળો.

ની આંકડીવાળી કુંડી; પવાલી.
ડોલકાચિડો. પુ. નેતું જણું
રાત્ર હોય એવો કાકોડો.

ડોલચી. સ્ત્રી. નાની ડોલ.

ડોલણુ, વિ. ડોલણું.

ડોલણિયું, વિ. યુવક; ડોલ

ડોલ યાય એવું; અસ્થિર; ચંચળ.

ડોલમડોલા, વિ. આમ તેમ

હી જતું હોય એવું; ડગમગ;

અસ્થિર; અદૃઢ, ડગમગ.

ડોલર, ન. એક જાતનું ફૂલ;

બટમોગરો.

ડોલરિયો, પુ. નેની મંજરીઓ

હવામાં આમ તેમ ડોલીને રમણિયતા

હાપન કરતી હોય એવું એક ફૂલગાડ.

ડોલર. (૨) વિ. નેનાં ફૂલ અથવા

છંડમાં હવામાં યુવતાં રહે છે એવો

છાંડ-કપાસ વગેરે. (૩) નેણે મોઝ

રાના કુલના હાર પહેરેલા હોય તે.

ડોલણું, કિ. અ. [મં. દુલ]

આમ તેમ નમી જવું; ડગમગ થવું;

હાલણું. (૨) આમ તેમ યુવણું.

(૩) યુવણું; નમણું ને વળી હંચા

થવું; હાલણું.

ડોલું, ન. યુક્તિને નીચું નમી

જવું તે; ઝાકું. (૨) ગોથું; છક્કડ.

ડોલો, પુ. તાણત; તાણવો. (૨)

મીયાનો; પાલખી.

ડોલાણું, ન. અ. વચર ખચે

આડે આવણું.

ડોણું, કિ. સ. બેળી દેણું; એડ-

મેક કરી નાખવું; રગડો કરી મેલવો;
ફીણવું.

ડોસલાં, ન. પારસીઓ પૂર્વજીની
યાદગીરી માટે ને વાપિંક ક્રિયા કરે
છે તે. (ડોસાં-ધરડોની યાદગીરીની
ક્રિયા તે ડોસલાં.) કિ. પ્ર. ડોસલાં
જેસલાં=પડી ભાગવું; નાસીપાસ થઈ
જવું.

ડોસલી, સ્ત્રી. ડોશી. (તિરસ્કારમાં)

ડોશી, સ્ત્રી. મોટી હાંમરની સ્ત્રી;

દુધ સ્ત્રી; છુટી ઝેરી; દુધા. ડોશી શાસ્ત્ર=

ઝેરકસાસ. ડોશી મારવી=સહેલું મુતર

કામ કરવું તે. ૩૦ પ્ર. ડોશીનો રેટિયો.

=ધીમે ધીમે પણ નિયમિત કામ થયા

જ કરે એવો ને કામ તે. કહેવું ડોશી

ખુઆનો લય નથી પણ જમ પગથાનો

લય છે.

ડોસું, વિ. ધરડું; દુધ.

ડોસું-ડગણું, ન. ડોસો કે ડોશી

ને કોઈ ધરડું હોય તે. (૨) વિ.

ધરડું-ધરડું.

ડોસો, પુ. ધરડો; દુધ.

ડોલ, પુ. હંડા પાણીનો ખાડો;

ધરો.

ડોળ, પુ. કઠોળ ભરડતાં આખો

રહી ગયેલો ને દાણો તે. કિ. પ્ર.

ડોળ પાડવા=પોથું ભરડવું તે. ડોળ

કાઠવા=જાળમાંથી આખા દાણા જુદા

પાડવા. (૨) મહુડાનું ખીજ; ડોળી; (૩)

વિ. મૂળ; અભણ; એછી અક્કલનો;

નહિ સુધરેલો; નેવો ને તેવાજ રહેલો
(માણસ).

ડોળા, નં ૫૫; આકાર; કહું;
(૨) ઝાઝી; ચેરો; સુરવ; સ્વરૂપ. (૩)
તરેહ; રીત. (૪) ચણ; નિરાન.
(૫) દંઝ; દેખાવ; આડંબર; ભભક;
કાઠ. (૬) હિંચકો. ડોળચોન્ચવ=
કાઠોરણને હિંચકે ઝંઘાવવાનો ઉત્સવ.

ડોળધાણુ, વિં દાંભિક; દંભી
ટાંગી; ડોળી; ખેટા દેખાવ કરનાર.

ડોળચાણુલી, સીં દાળમાંથી
આખા દાણા જુદા પાડવાની ચાળણી.

ડોળદાર, વિં પાટીકું; સાસ
ધાટું; ડોળવાણું.

ડોળવણું, કિં સં ડોળિયુ
કરવું; અમુકના જેવી રૂપરેખા વાળુવી;
પાટ સાવવો.

ડોળવા, પું ધાણી વચેરેમાં
ફૂટયા વગર રહી ગયેલા દાણા;
ઓગણા.

ડોળવું, કિં સં ઉપર ઉપરથી
જનકાની કાઠકું. (૨) વલોવણું; ધુમ-
રણવું. (૩) વિસ્તારવું; ફેલાવણું;
વધારવું.

ડોળિયું, નં મહુડાના ડોળવું
તેલ. (૨) અમુક આકાર કે ધાટું જે
પૂર્વે રૂપ તે; રૂપરેખા; નમુનાનો નકશો.
(૨) મુસદ્દો.

ડોળિયો, પું ડોળીવાળો; લોહ;
ડોળિયો બળદ=તાંજા શીંગડાંવાળો
બળદ.

ડોળી, સીં [સં. ડોલા]
મુશતી ડોળી; માંચી; પાકળી. (૨)
મેંકાણુ; કાણુ; માકો ખબર. (૩) વિં
દંભી; આડંબરી. (૪) મહુડાનું ફળ.
ટાણું, વિં મેકું; મંડું; નદિ
નીતરેહ; રમકાવાણું.

ડોળો, પું આંખમાંનો ધંબગાળ
અવલવ; આંખનો ગોળો. (૨)
આંખનો વચસો ભાગ. (૩) આંખ;
ચણ. (૪) દલિ; નજર. (૫) નીધા;
ધ્યાન; લક્ષ; સંભાળ. (૬) ચાંકલો;
ધીંધામાંનો ચંદ્રક. કિં પ્રં ડોળા
લગાડવા=સમજ પાડવી; ચાનક લગાડવી.
ડોળા કાઠવા=કેધ બતાવવો. ડોળા
કંચે જવા=ચર્ચે ચડવો. ડોળા ખેંચા-
વવા=સાદ ભેરસાવવી; આંખ વણાવવી.
ડોળા ફેડવા=ભેલું. ડં પ્રં ડોળો
દોનો=ચોટ દોલી. ડોળો ખુંપવો=
લલચાવું. ડોળો દેખાડવો=ધાસ્તી
બતાવવી. ડોળો રાખવો=નજર રાખવી.
(૭) દોલદ. (૮) ઓગણું; પહેલું
આણું.

ડોળો, પું રમકા મુંખો.

૬

૬

૬, પુ. [સં.] શ્રુતિથી મૂળા-
ક્ષરોમાનો ઔદ્યો ન્યેજન; ઠકાર.
(૨) ઠાઠ; મૂખ; આવડવગરનો.

ઢઉઝો, પુ. ઢણવો; માલ
વગરનો માણસ; પુરુષત્વ ન હોય
એવો માણસ, બડવો.

ઢકાર, પુ. [સં.] ઢોઢ; ઢ એવો
અક્ષર અને ઉચ્ચાર તે.

ઢગ, પુ. ઢગલો; જાણી; એકત્ર
કરેલો ઉંચો દેખાતો ઢેકરો; અત્યંત
એવા અર્થમાં વપરાય છે.

ઢગરાં, ન. ગાંઠની બન્ને
બાજુએ તરફના જે મોટા ને જારે
માંસલ અવયવો તે; કુલા; ધાખા

ઢગૂં, ન. ગાંઠનો જે બાજુએ
જે માંસલ અવયવો હોય છે તેમાંનો
અઠકે તે; કુલો; નિર્ગળ.

ઢગરો, પુ. ઢગ. (૨) ઢલકા
પગારનો સિપાઈ.

ઢગલી, સ્ત્રી. નાનો ઢગલો.

ઢગલેઢગલા, અ. ધણંબે;

ઢગરો, પુ. ઢગરો માણસ; રોસો
(તિરસ્કારમાં)

ઢણપણ, વિ. કરવું કે નહિ
કરવું એવા વિચાર ઉપર રાખેલું;
અનિશ્ચિત; અદબદ રાખેલું; ડગમગ.

ઢચ્ચર, વિ. ટણું; ખોખા
એવું; બદુ ધરકું; ઉતરી ગયેલું.

ઢઢો, પુ. ઢ; ઢકાર; ઢ એવો
અક્ષર અને ઉચ્ચાર તે. (૨) બેવકૂફ;
મૂખ; આવડ વગરનો માણસ; ઠાઠ.
(૩) પતંગ અથવા કનકવામાંનો
વચ્ચો સળિયો.

ઢઢણાવણ, જુ. ઢણુઢણાવણ.
ઢણુકણું, કિ. અ. નકામા કૃત્યા
કરવું; રચણવું; ભરકણું; રખડવું.

ઢણુઢણુ, અ. ઢાલમાંથી નીક.
ળતો એવો અવાજ.

ઢણુઢણુવું, કિ. અ. ઢણુઢણ
વણું; વાગવું. (૨) જોરથી બધું એક
સાથે હાલી ઉઠવું.

ઢણુઢણાવણું, કિ. સ. વગોડવું
(૨) જાણેમાવણું; ગળવણું; ધુળવું

દમદમનું, કિં અં પાણીમાં
તરતાં હાય પણ હવાવવા.

દમનું, કિં અં લોપ થયું,
પુરી જયું; અદરથ થયું. (૨) થોડા
મંદવાડમાં જ મરી જયું.

દખીજયું, મરીજયું.

દખુ. (દખુ), પું તાંખાનો
એવડિયો પૈસો; નહોં જારે પૈસો.
કહેં ટકાની ડોશી ને દખુ મુંડામણ.
(૨) સ્ત્રીં દીંગતી; બાવતી; દખુડી;
બાળતી; ડોકરી.

દખુકનું, ૧૬૦ અં વાગયું;
દોલતુ મળ'યું. (૨) પાણીમાં ફળકાં
ખાવાં [ચિં'યસની દીંગતી.

દખુડી, સ્ત્રીં નાની બાવતી;

દખુરયું, કિં સં કપડાંમાં
ધાલી દેયું; સંતાડયું; છપાવયુ. (૨)
ખૂબ બોડાડીને બાળકને સુવાડયું;
હાંડી દેયું; બોડાડયું.

દખુલો, પું દીંગતો; મોટી
દીંગતી, (૨) નહોં ને જડ માણસ;
અણસમજું; મોહ; ઠોહ.

દખુલો, પું દખુ; એવડો પૈસો.
(૨) ભડવો. (૩) નહોં ને જડ એવો
જે તે. [મૂખં.

દખો; પું ભડવો. (૨) એવકરં:

દમકનું, કિં અં દોલતું વાગયું;
ધમકનું; ગાજયું; અવાજ કરવો;
ધમધમ થયું. [ધમકારો.

દમકારો, પું દોલતો અવાજ;

દમકો, પું દોલમાંથી નીકળતો
ભારે અવાજ તે; દોલની મળ'ના.

દમદમ, અં દોલ—પદ્ધત
વગેરેનો અવાજ.

દમદોલ, વિં બહારથી મોટા
ભારે દેખાવવાયું પણ અંદરથી પોણું
એવું; ઉપરના દેખાવયું. (૨) ખાલી;
મિથ્યા; આડંબરી. કહેં દમદોલ ને
માંહે પોલ.

દમક, અં દોલનો અવાજ.

દરડકો, પું 'દરડ' એવો
અવાજ તે; અવાજવાયુ સરતાં યતો
એવો અવાજ. (૨) પોહળો.

દરડયું, કિં અં અવાજવાયુ
મૂકવો. (૨) તાણુયું; ખેંચયું; ધસડયું.

દસડયું, કિં સં તાણુયું,
ખેંચયું. (૨) તાણી લઈ જયું; ધસડયું.

દસરડયું, કિં સં જમીન સાથે
ધસાતું રહે તેમ ખેંચયું; તાણુયું;
ધસડયું.

દસરડો, પું જ્યાં ત્યાં ખેંચયું
તે; આંખ મોંચીને કામ કરયું તે. (૨)
પુઝળ કામ હોયું તે; એકને એક
નતના કામગજનો જે વાર વણા કરવો
તે; વહેટું-તાણુયું-ખેંચયું તે.

દસણું, વિં દીવા સ્વભાવયું;
પોણું; આળમુ. (૨) સ્વમાનતા લાગણી
વમરણું; સાફું; મોણું; નિર્માની

દણું, નં રેવીનો દડ; ઝીંગી ધૂળ.

દસોર, વિં જેવું મન લાગણી
રહિત ધઈ મવેટું હોંવ'એવું; નિર્ડ.

૬

૬

૬, પુ. [સ.] જનરાણી મૂળા-
ક્ષરોમાનો ચૌદમો વ્યંજન; ટકાર.
(૨) ઠોક; મૂર્ખ; આવડવગરનો.

હઉઓ, પુ. હણવો; માલ
વગરનો માણસ; પુરુષત્વ ન હોય
એવો માણસ, સડવો.

હકાર, પુ. [ઇ.] હઠો; હ એવે
અક્ષર અને હચ્ચાર તે.

હગ, પુ. હગલો; જલ્લો; એકજ
હરેલો હંચો દેખાતો ટકરો; અર્થ'ત
એવા અર્થમાં વપરાય છે.

હગરાં, ન. ગાંડની બન્ને
બાજુઓ તરફના જે મોઢા ને જારે
માંસલ અવધવો તે; કુલા; થાપા.

હગૂં, ન. ગાંડનો જે બાજુએ
જે માંસલ અવધવો હોય છે તેમાંનો
અઠકેક તે; કુલો; નિર્વાળ.

હગરો, પુ. રગર. (૨) હલકા
પગારનો સિપાઈ.

હગલી, ત્રી. નાતો હગલો.

હગલેહમલા, અ. બહુએ;
ચોકેચોક; પુષ્કળ.

હગલો, પુ. ગેટો જલ્લો; મંજ;
સાસિ; હગ; અંબાર; ખૂબ; પુષ્કળ.
(૨) ટકરો. કિં ૫૦ હગલો થઈ જવું
= સારીરને ટ્યાર નહિ સખી ચમકવું.

હગો, પુ. મૂર્ખ; જેવડું માલ
વગરનો માણસ.

હચ્ચરો, પુ. ધરડો માણસ; યેસો
(તિરસ્કારમાં)

હચ્ચપણ, વિ. કરવું કે નહિ
કરવું એવા વિચાર ઉપર રાખેલું;
અનિશ્ચિત; અદબદ રાખેલું; ડગમગ.
હચ્ચર, વિ. જલ્લો; જાખો
જેવું; બદુ ધરડું; ઉતરી ગયેલું.

હઠો, પુ. હ; ટકાર; હ એવો
અક્ષર અને હચ્ચાર તે. (૨) જેવડું;
મૂર્ખ; આવડ વગરનો માણસ; ઠોક.
(૩) પતંગ અથવા કનકવામાંનો
જયલો સળિયો.

હહણાવણ, જી. હણહણાવણ.
હણકણ. કિં અ. નકામા/ક્યા
કરવું; રજણવું; સરકવું; રખડવું.

હણહણ, અ. દોહમાંથી નીક.
જતો એવો અવાજ.

હણહણવું, કિં અ. હણહણ
થવું; વાગવું. (૨) જોરથી બહુ એક
સાથે ઢાલી ઊઠવું.

(૨) * વગોડવું

દેવું; ઘણું

દળ પદ્ધત;

લટણ; ન. પદ્ધતિ

લટણ; છટા;

ચાણો; દીગવ

ચાણો; ધબકવું;

દાળ, પુ. સપાટીનો ઉતાર; દોળાવ; ઉપરથી નિચાણ તરફ દળતી સપાટી. (૨) તરફ; બેવડાર; સંગ્રંધ. (૩) માટ; આકાર; રૂપરૂપ. (૪) શીતભાવ; ચાલ; વર્તણૂક. (૫) કળતર; અંદાજ. (૬) રાહ; ગતિ; દળ. (૭) દંગ. (૮) યોગ; તાલ. કિંમત દાળ પડવો=એક તરફ દળતું રહેવું. દાળ ઉતરવો=યોગ આવી લાગવો. દાળ ઉતારવો=માટ લાવવો. દાળે પાડવું=રાગે પાડવું.

દાળકી, સ્ત્રી. સોના રૂપાને ગાળીને પારેલી સગલી.

દાળકો, પુ. દંગ; વર્તણૂક. (૧) કામદાળની સફાઈ. (૩) સમજણ; ખુદ્દિ. (૪) મોટી દાળકી.

દાળણી, સ્ત્રી. કાપણી; દાળવું તે. (૨) નેમાં સોના રૂપાને રસ દાળવામાં આવે છે તે. (૩) ખીણાં દાળવાની આવડત.

દાળણું, ન. કોળી જગેરે હથકી બંધિતી સીમો સાડલા ઉપર ને આડું ફેગડું બાંધે છે તે.

દાળણું, કિં. સ. કાપણું; કાપણી માની તે. (૨) નીચે નાખણું;

એકજ બાલુવાળું છાપડું.

દાળિયો, પુ. કાપણી કરનાર માણસ. (૨) જેતરમાં પાણી લઈ જવાને બધિલી હંચી પાળી તે. (૩) સોના રૂપાને પાડવો.

દાળો, પુ. વિરુ. મો. (૨) વિશ્રામ; આરામ; જરાક આડા રહી આરામ લેવો તે (૩) દંગ, શીતભાવ; આળો. હાંકણું, ન. આગાહન; આવરણ; પટલ. (૨) રક્ત; સંભાળ સેનાર; સંવરણ કરનાર; રખેવાળ.

હાંકણિયું, ન. દાકણ તરીકે વપરાતી નાની ચીજ. (૧) વિં. હાંકનાર. (૩) જોપરી જેવું હાંકણું; હાંકણી.

હાંકણી, સ્ત્રી. વાસણ હાંકવાનું જાઝરું કોદિયું; ચકોરું; ચપણિયું. હાંકણું, ન. જરોખર બેસણું આવી રહે એવું ને હાંકણું-દંકાય એવું પાત્ર કે ખીલું ને દંધ દેખે તે.

હાંકણિછોડો, પુ. હાંકવાનો ને પિછોડો તે; હાંકવાના ને કાવાદાવા તે; છુપાવવા અટકાવવા કે રાખી દેવાને ચલ કરવો તે; માળડથીજ કરવું તે.

જળ; લાગણીઓ બહેર મારી મચેલી
હોય એવું; નહાર. (૨) દીકું; દાળજી
ન હોય તેવું; એધી; આળસુ

દળકડવું, વિં એક દળજી તરફ
નમતું; વાંકું; આડું પડવું, હમ્મતું;
લખડવું; ગુલડવું; દાળપડવું.

દળકડવું, કિં અં દળતું-નમતું
રહેવું; કુલડવું રહેવું; દાળ પડવું રહેવું;
લટકવું (૨) દાળને લીધે સુંદર દેખાવું;
સારું લાગવું.

દળકડવું, કિં અં પ્રવાહીનું બહા
ર નીકળી જવું; વહેવું. (૨) વાંકું
વળવું; નમવું. (૩) બીજામાં પડવું;
રેડાવું; ઠારવું; લખવું. (૪) સરવું;
લપસવું. દળી પડવું=હમ્મજવું. (૨)
હમ્મજ થઈ જવું. (૩) સમ્મજવું.

દળાવવું, કિં સં ગાળેલી
ધાતુના રસનો આકાર પાડવો; બરા-
વવું. (૨) દોળાય તેમ કરાવવું.

દળિયાં, નં સાડા પાંચના
ગુણકારના આંદોનો ગઈયો તે. (હકાં=
ગા.દી.યાં=જા અને દળિયાં=પા
ગણાય છે.) [ને રેલીનો ગોળો.

દળિયું, નં ટેકું; રોકું; માટી
દંકાવું, કિં અં આચ્છાદિત
યવું, વસાવું; વિંટાવું; આવરણ થવું.
(૨) બંધ થવું; બિડાવું; બંધ રહેવું.

દંગ, પું વર્તન; રીતભાત;
ચાલસલગત; ચેનચાળા; આચાર;
રહેણીકરણી. કિં પ્રં દંગે રહેવું=
રેક-મયાદમાં રહેવું. (૨) કામ

દેખવું; એક સરખી વસ્તી. (૩) વેપ;
પહેરવેસ. દંગવગરનું=વર્તનની
સ્થિતિ વગરનું. દંગધટો=દેખાવું;
વિચાર; નક્કીપણું.

દંદાર, વિં અંદરથી ખાલી
અને જિવામણું; જબરદસ્ત.

દંદેર, વિં દંદાર.

દંદેરો, પું દાંડી પીટી લોહને
એકઠા કરી અમુક ખાખત જણાવવી
તે; દંદેરોપીટવો=લોક જણે તેમ
કરવું. (૨) જાની વાત દયાથી પાડવી.

દંદોળવું, (કં સં ખૂબ દલા-
વવું; આમ તેમ ફેરવવું; હલચલવવું.

દાકડોળ, પું ડોળ; આકાર;
ધાટ.

દાકડોળો, પું રીતભાત; દંગ;
વર્તણૂક; હઠાપણ; સમજદારી. (૩)
સરમ; નમ્રતા; લાજ; વિવેક. (૪)
દેખાવું; બચીવાર. [સીને દાંકવો તે.

દાકોડુમેા, પું સરસામાન વપા-
દાદી, પું ગાંધ બાળવીને આજી
વિકા કરનારા જે લોક તે; એવા લોકો
જે સમુદાય તે. (૨) સરસાધવાળા
જગેરે તે.

દાલ, સીં અટકો સીધવાનું
ચામડાનું સાધન તે. (૨) રાતુના
અપાટા કે ઓટ સામે રક્ષણ આપનાર
જે કંઈ તે; રક્ષણ કરનાર.

દાલગર, પું દાલ બનાવનાર;
એ ધંધો કરનારી એક જાત અને તેમાં
નો કાંઈ માણસ

દાળ, પુ. સપાટીનો ઉતાર; ઢોળાવ; ઉપરથી નિચાણ તરફ ઢળતી સપાટી. (૨) તફો; વ્યવહાર; સંબંધ. (૩) ધાટ; આકાર; સ્વરૂપ. (૪) રીતભાવ; ચાલ; વર્તણૂક. (૫) કબજર; અંદાજ. (૬) રાહ; ગલ; ઢળ. (૭) ઢંગ. (૮) યોગ; તાલ. કિંમત દાળ પાડવો=એક તરફ ઢળતું રહેવું. દાળ ઉતારવો=યોગ આવી લાગવો. દાળ ઉતારવો=ધાટ લાવવો. દાળ પાડવું=રાગે પાડવું.

દાળકી, સ્ત્રી. સોના રૂપાને ગાળીને પાડેલી લગ્નકી.

દાળકો, પુ. ઢંગ; વર્તણૂક. (૨) કામકાજની સફાઈ. (૩) સમજણ; બુદ્ધિ. (૪) ગોઠી દાળકી.

દાળણી, સ્ત્રી. કાપણી; દાવણું તે. (૨) જેમાં સોના રૂપાનો રસ દાળવામાં આવે છે તે. (૩) બીબાં દાળવાની આવડત.

દાળણું, ન. કાળી વગેરે લગ્નકી ભૂતિની સીએ સાડલા ઉપર ને આડું લૂગડું બાંધે છે તે.

દાળણું, કિં. સં. કાપણું; કાપણી કરવી તે. (૨) નીચે નાખણું; સુવાડી રૂંડ; પાવરણું. (૩) ખેરાવણું; ગેરાવણું; ટપકાં પાડવાં; નિગાળણું. (૪) રેડણું; રસ કરી તેને કારવો; નીંમડું; બરડું. (૫) અંદાજ કાઢવો.

દાળિયું, ન. દાળકી. (૨) દાળવાણું ખેતર કે જમીન તે. (૩)

એક જ બાલુવાણું છાપડું.

દાળિયો, પુ. કાપણી કરનારો માણસ. (૨) ખેતરમાં પાણી લઈ જવાને બાંધેલી લેખી પાળી તે. (૩) સોના રૂપાનો ખસલો.

દાળો, પુ. વિકાસ. (૨) વિકાસ; આરામ; ભરાઈ આડા રહી આરામ લેવા તે. (૩) ઢંગ, રીતભાવ; ચાલ. દાંકણ, ન. આજીવન, આવરણ, પરલ. (૨) રક્ષક; સંભાળ લેનાર, સંવરણ કરનાર; રખેવાળ.

દાંકણિયું, ન. દાંકણ તરીકે વપરાતી નાની ચીજ. (૨) વિં. દાંક. નાર. (૩) જોપરી નેવું દાંકણું; દાંકણી.

દાંકણી, સ્ત્રી. વાસણ દાંકવાનું જાણું કોઠિયું; રાંધણું, અપણિયું. દાંકણું, ન. બરોબર ખેસણું આવી રહે એવું ને દાંકણ-દંકાય એવું થાય કે બીજું ને કંઈ હોય તે.

દાંકંપિછોડો, પુ. દાંકવાનો ને પિછોડો તે; દાંકવાના ને કાવાદવા તે; છુપાવવા અટકાવવા કે દાખી દેવાને ચત્ત કરવો તે; થાજડીયોડ કરવું તે.

દાંકણું, કિં. સં. બધ કરવું; વાસણું; આવરણું કરવું; આવરણું. (૨) છાણું. અજાણણું. (૩) સતાવણું; છુપાવણું. જોડણું. (૪) છાણું રાખણું; દાખી દેવું; નહિ ઉધાડું પાડવું.

દાંકણું વિં દાંકણું છુપું; ધાનું.
દાંખર અં દાકર; દોરની
આગળ આવતો સજ્જ-દોરદાખર,
દાંગર, નં આરિયું, ચીલકું.
દાંદુ નં મરી ગયેલું દોર.
દાંદો, પું પુષ્પ કંમરનો બજાર.
દિગાર, પું દગલો, દગ, રાસિ.
દીકલી, સ્ત્રીં લગાઈમા પત્થર
દેંધાનું ચંત્ર, શતની.

દીપ્ય, વિં દીપ્યો એવું બહું તે.
દીપ્યણું, ધીપ્યણું; માર મારવો.
દીપ, સ્ત્રીં સોનાની લગી;
ગાળા. (૨) વિં અર્થેત બહું; સ્વૃષ.
દીપ્યણું. નં લાકડાની ચપડી
ગડ; ખોડણું; નાંદો ને કુંદો લાકડાનો
કકડો. (૨) કચરાની બી કોડી. (૩)
દીંગણું-ગટલી માણસ.

દીપ્યણું, નં રાસીર ઉપર એક
લગાણે આવેલો સોળો; સોળથી કંકણ
યથેલો ને ભાગ તે; ગડ; માંક.

દીમર, પું [સં. ધીવર] માણી;
મચીમાર, માણસ પકડનારો; ધીવર
દીમું, નં દીપ્ય.

દીલ, સ્ત્રીં વાર; વિલંબ; ખોટી.
(૨) દીલું કરવું-મહુડું તે. (૩) વળત
જવા દેવો તે; બિમાર; કંઠારા;
આગમ, કિં પ્રં દીલ કરવી-વાર
લગાડની

દીલગંદું. વિં પોતું; દીલું;
રમ સ્વસ્થાવણું. (૨) બીકણ.
દીલું. વિં વંત નહિ એવું;

નહિ ખેંચવું, યુગલ. (૨) નહિ
સજ્જ એવું; નહિ કરેલું; પોતું. (૩)
રમડા એવું; નરમ; મવાણી (૪) નહિ
કંકણ. પોતું. (૫) પલ્લવે-ખસર કરે
એવું; આદ્રં; ન સદત દરી રાંદે
એલું. (૬) દિંમત રહિત. (૭)
નહિ સખત; નરમ. કિં મં દીલું
પાડવું=રમડા એવું કરવું; પોતું કરવું;
દીલું દસ=અણુ દીલું. [મૂનીનો ધા.

દીંક, સ્ત્રીં લલકો કોસો
દીંકણું, વિં દીંકણું.
દીંકણી, સ્ત્રીં પૌંવા ખાંડવાની
ખાંડણી. [દિલ્લાલું.

દીંકણું, વિં અમુક; એકાદ;
દીંકવો, પું દીંચણું સમાણું
પાણી રહે એવો ખાડો. (૨) નદી કે
લગાવમાંથી પાણી લેવાને કરેલો
ઉલાળિયો તે.

દીંકુડી, સ્ત્રીં નાનો દીંકવો.
દીંગદીંગી, સ્ત્રીં કુંગકુંગી;
એક વાળું.

દીંગલી, સ્ત્રીં હુમડાની બના-
વેલી બાવણી; પુલળી. (૨) નાણું
ખાંધાની દીંગલી સ્ત્રી. (૩) નાની
રૂપાણી રમાડવા એવી છોકરી.

દીંગણું, નં હુમડાનું પુલળું.
(૨) નાનું રમાડવા એવું છોકરું.

દીંગલો, પુરુષ ભતિયું હુમડાનું
પુલળું. (૨) નાનો દીંગલો પુરુષ.
દીંચ પોવાનું અકસંતિયાપણું.

દીચણુ, પુ. ધુ.ટણુ. કિં મં
દીચણુ ભાગવા=કેડી કે ચાવી સકે
નહિ એમ કરવું. (૨) નાહિંમત થઈ
જવું. (૩) છારન સમિત નાસ પામવી.
દીચણુ મોડવા=મોંઝાડિયાં ભર થવું.

દીચણિયું, વિં. દીચણુ નેટવું
કંચું; દીચણુ પુરવું. (૨) નં જમવા
બેસતાં દીચણુ તળે ને ટેકણુ રાખે છે
તે; ટેકણિયું.

દીચણું, કિં સં અકરાંતિયા-
પણે પીવું; વારવાર તેમજ ખૂણ
પાન કરવું.

દીચાં, નં સાડાચારનો આંક.

દુંકણું, કિં નજીક જવું.

દુંકણું, અં પાસે; નજીક;
અતિ દૂર નહિ તે.

દુંગણું, નં કાડના નાના
રોપાની આસપાસ જાંખરાંની ને પાક
કરવામા આવે છે તે. (૨) કડાં
જાંખરાં વગેરેની નાનો મંદુલી નેવું
ને તે.

દુંડણું, કિં સં [સં. દુંડ]
ચોધવું; બોળવું; તપાસ કરવી.

દુંડિયો, પુ. ચોધ કરનારો;
એ નામે બોળખાતા સંપ્રદાયનો અનુ-
યાયી તે; જૈન-ત્રાવકોનો એક સંપ્રદાય;
તે સંપ્રદાયનો ને એકરો માણસ તે.
(૨) મેયો-ગરીબ રહેઘરો માણસ તે.

દુંઢણી, સીં એક ભવની રમત;
ખડિયો; ખાસો. (૨) ડાંગરની એક ભવ.

દુંઢણું, કિં સં દુંઢણું; ચોધવું.
(૨) ખેતરમાથી નિંદામણુ કાઢી
નાખવું; રાંધી દેવી

દુંસું, નં બર બાજનાનું-ફોતરું.
(૨) સરવ વગરની જણસ.

દુંસો, પુ. દુંસાં વગેરે તે. (૨)
પોચો લાકડાં ને પાસનો ખર તે; છુટો.
(૩) લાકડાંનો વહેર અથવા છાદ.
(૪) થકનો મોટો નડો લાખરો.

ટેક, વિં. છેકડું. (છાકરાઓ
રમતમાં વાપરે છે.)

ટેકણી, સીં નાનો ટેકો; નાની
માંક; ગડણ; નાની ટેકવી.

ટેકલો, પુ. ટેકો; લપસી રહેલો
લાકડાં વગેરેનો ટેકરો; ખુંધ.

ટેકુદ, સીં માયાકુદ; માયાઝીક;
કડાકુદ. (૨) પંચાલી.

ટેકો, પુ. સપાટી ઉપર લપસી
રહેલો ને ભાવ તે; ટેકરો. (૧) ખુંધ
(૩) કમરના લાકડાંના અકોડા તે;
જસ્તિ; કુચો. કિં મં ટેકો નમાવવો
=અંબ વાળીને મહેનત કરવી. દેખ=

ખાડાખેવા; નીચી હંચી જમીન તે.
દેખાળી, સીં ઇકનો છુટો;
ઇશ્ના કંકડા.

દેખાળો, પુ. ઇકનો મોટો
કંકડો; ખડિત થયેલી અને અડગાવી
છટ; રોડું. (૨) કંઈ નહિ; ચંચળ.-
એને શું મગવાનું છે, દેખાળો ?
૩૦ મં દેખાળાનો પેકે અર્થડાણું=કંઈ
મણુની વગર અ્યાં ત્યાં રખડવા કરવું.

હાંકયું વિં હાંકયું; છુપું; જાનું.
 હાંખર અં હાંકર; દોરની
 આમળ આવતો સખ્ત-દોરહાંખર.
 હાંગર, નં આરિયું, ચીલકું.
 હાંદુ નં મરી મયેકું દોર.
 હાંદો, પું પુષ્પ હંમરનો જગદ.
 દિગાર, પું દગલો; દગ, રારિ.
 હીંકલી, સ્ત્રીં લડાઈમા પત્યર
 દેંકવાનુ યંત્ર; રાતની.

હીંચ, વિં હીંમચા જેવું જડું તે.
 હીંચણું, ધીંબણું; માર મારવો.
 હીંમ, સ્ત્રીં સોનાની લગ્નદી;
 જાળી. (૨) વિં અત્યંત જડું; સ્થૂલ.
 હીંમથું, નં લાકડાની ચપટી
 ગડ; ખેડયું; જડો ને કુંડો લાકડાનો
 કડો. (૨) કચરાની જડી કોડી. (૩)
 હીંમથું-ગટકી માણસ.

હીંમથું, નં સરીર ઉપર એક
 લગ્નજો આવેલો સોનો; સોનથી કંઠ
 યથેલો જે ભાગ તે; ગડ; ગાંઠ.

હીંમર, પું [સં. ધીવર] માળી;
 મરહીમાર; માલકાં પકડનારો; ધીવર.
 હીંમું, નં હીંમથું.

હીંલ, સ્ત્રીં વાંર; વિજંબ; ખેડી.
 (૨) હીંલું કરવું-જડવું તે. (૩) વજત
 જવા દેવો તે; પિમાસ; હંડાસ;
 આજમ. કિં મં હીંલ કરવી-વાર
 લગાડવી.

હીંલગંડું. વિં પોચું; દીકું;
 નરમ સ્વભાવનું. (૨) જીલ્લ.
 હીંલું, વિં વંત નહિ એવું;

નહિ એવેયું; કુદર્થ. (૨) નહિ
 સજ્જડ એવું; નહિ કસેડું; પોચું. (૩)
 રમડા જેવું; નરમ; મવાહી. (૪) નહિ
 કંઠણ, પોચું. (૫) પદજો-અસર કરે
 એવું; આદ્રે; ન સદન હરી રાકે
 એવું. (૬) હિંમત રહિત. (૭)
 નહિ સખત; નરમ. કિં મં હીંલું
 પાડવું-રમડા જેવું કરવું; પોચું કરવું;
 હીંલું-સખતજી હીંલું. [મૂળીનો પા.

હીંક, સ્ત્રીં હલકા કોંસો.
 હીંકકું, વિં હીંકણું.
 હીંકણી, સ્ત્રીં પોંવા ખાંડવાની
 ખાંડણી. [ફાણું.

હીંકણું, વિં અમુક; એકાક;
 હીંકવો, પું હીંચણું સમાણું
 પાણી રહે એવો ખાડો. (૨) નદી કે
 વળાવમાંથી પાણી લેવાને કરેલો
 ઉલાનિયો તે.

હીંકુડી, સ્ત્રીં નાનો હીંકવો.
 હીંમટીંચી, સ્ત્રીં હુગકુડી;
 એક વાળું.

હીંગલી, સ્ત્રીં લુગડાની બના-
 વેલી બાવલી; પુતળી. (૨) નાનુકે
 બાંધાની હીંગણી સ્ત્રી. (૩) નાની
 રૂપાળી રમાડવા જેવી ઊંઠરી.

હીંમણું, નં લુગડાનું પુતળું.
 (૨) નાનું રમાડવા જેવું ઊંઠરું.

હીંમણો, પુરુષ ભવિતું લુગડાનું.
 પુતળું. (૨) નાનો હીંમણો પુરુષ.

હીંચ. પીવાનું અકરાંતિયાપણું.

દીચલુ, પુ. ધુ.ટલુ. કિ. પ્ર. ૦
દીચલુ ભાગવા=ડડી કે ચાવી રાકે
નહિ એમ કરવું. (૨) નાહિંમત થઈ
જવું. (૩) જીવન સક્રિય નામ પામી.
દીચલુ માડવા=માંખોડિયાં બર થવું.

દીચણિયું, વિ. દીચલુ નેટલું
કંચું; દીચલુપુરતું. (૨) ન. જમવા
બેસતાં દીચલુ તળે નેટલું રાખે છે
તે; ટકણિયું.

દીચણું, કિ. સ. અકરાંતિયા-
પણે પીડું; વારવાર તેમજ ખૂણ
પાત કરવું.

દીચાં, ન. સાડાચારનો આક.
કુંકણું, કિ. નજીક જવું.
કુંકડું, અ. ખાસે; નજીક;
અતિ દૂર નહિ તે.

કુંગણું, ન. જાડના નાના
રોપાની આસપાસ કાંખરાંની ને વાક
કરવામાં આવે છે તે. (૨) જરડાં
કાંખરાં વગેરેની નાની મટલી નેવું
ને તે.

કુંડણું, કિ. સ. [સં. કુંદ]
ચોધડું; ખોળડું; તપાસ કરવી.

કુંડિયો, પુ. ચોધ કરનારો;
એ નામે એળખાતા સંપ્રદાયનો અનુ
યાયી તે; જૈન-ભાવકોનો એક સંપ્રદાય;
તે સંપ્રદાયનો ને એકાદો માણસ તે.
(૨) મેલો-અલીચ રહેલો માણસ તે.

કુંદણી, સી. એક ભલની રમત;
ખડિયો; ખાડો. (૨) ડાંગરની એક ભલ.

કુંદણું, કિ. સ. કુંદણું; ચોધણું.
(૨) ખેતરમાંથી નિંદામણ દાદી
નાખણું; રાંપી દેવી.

કુંસું, ન. ભરખાજરાનું ફેલર.
(૨) સ્વ વચરની જાણ.

કુંસો, પુ. કુંસાં વગેરે તે. (૨)
ચોચો લાકડાં ને વાસનો ગર તે; છોકો.
(૩) લાકડાંનો વહેર અથવા છાલ.
(૪) પડનો મોટો ભડો ભાખરો.

કેક, વિ. છેલ્લું. (છાકરાઓ
રમતમાં વાપરે છે.)

કેકલી, સી. નાનો ઢોકો; નાની
ગાંઠ; મડખ; નાની ટકરી.

કેકલો, પુ. ઢોકો; ઉપસી રહેલો;
લાકડા વગેરેનો ટકરો; કુંધ.

કેકુટ, સી. માયાકુટ; માયાલીક;
કડાકુટ. (૨) પંચાતી.

કેકો, પુ. સપાટી ઉપર ઉપસી
રહેલો ને ભાગ તે; ટકરો. (૨) કુંધ
(૩) કમરના લાકડાના અકોડા તે;
ખરિત; કુચો. કિ. પ્ર. ઢોકો નમાવનો
=અંચ વાળીને મહેનત કરવી. ઢોકા=
ખાડાખેલા; નીચી કંચી જમાન તે.

કેખાણી, સી. છટનો છોકો;
છટના કકડા.

કેખાણો, પુ. છટનો મોટો
કકડો; ખરિત થયેલી અને અફળાતી
છટ; રાકું. (૨) કંઈ નહિ; ય.ચ.-
એને કું મળવાનું છે, કેખાણા ૧
૩૦ પ્ર. કેખાણાનો પેઠે અર્થડાવું=કંઈ
અણની વચર જ્યાં ત્યાં રખડવા કરવું.

(૨) કંઈ હિસાબના નહિ એમ-
ટેખાણાની માફક રવડે છે.

ટેડ, પુ. એ નામની-અસ્પર્શ.
ભતિના લોકનો એક સમૂહ-નાત તે;
એ નાતનો માણસ (૨) પાછ અને
મધીન વૃત્તિનો માણસ; લડવાડિયો;
નીચ સ્વભાવનો માણસ. (૩) કોધ.
(૪) વિ. બ્રહ્, સંકર; ગંદું. ટેડ
ફોળેલી=ભહેરમા એક ખીલના દોષ
કાઢીને લડતું તે.

ટેડ ગુજરાતી, વિ. અશુદ્ધ
અસંસ્કારી ગુજરાતી ભાષા.

ટેડફોલો, સ્ત્રી. તકરાર કરી
એક ખીલની ફોળેલી કરવી તે.

ટેડવાડો, પુ. ટેડ લોકને રહે-
વાનો મહોલો તે; ટેડવાસ. (૨)
ગંધી અસ્પર્શ જગા; કંટાળો અને
ચીતરી થઈ એવી ખરાબ જગા તે.
ગંદછી ક્યાં કરે એડું ને (માણસ
વગેરે) તે. (૩) ગંદછી; કચરો પુત્રો
વગેરે; પીડાકારી એડું ને તે.

ટેડાઉ, વિ. ટેડ સંખંધી; ટેડ
વણેલું-ખનાવેલું તે; ભડું; નહિ
સફાઈદાર, ગામડી.

ટેડિઉ, વિ. ટેડ સંખંધું; નીચ.
ટેડીયા, પુ. ટેડ.

ટેડી, સ્ત્રી. ટેડની સ્ત્રી.

ટેડું, ન. ટેડ ધત્તાકિતું ટાણું;
ટેડ વાધરી ને હાલકાં જિખારી વગેરે

(૨) માફું; ટાણું. (૩) વિ. ટેડાઉ.
પુ. ટેડ.

ટેડો, પુ. ટેડ.

ટેપલી, સ્ત્રી. નાની ચપટી ચેપ-
લી, ચપડું ટેડું.

ટેપણું, ન. નાનું ટેડું; ચોસડું;
ચકડું. (૨) મુળેલો શરીરનો ભાગ.

ટેપું, ન. [સં. સ્તેપ] ફળડું;
ખાતી મયેલું મટોડું; ચોસડું; ચકડું;
ગડખ; રોડું; ફમડું.

ટેકું, ન. ટેપું.

ટેભરિયો, વિ. ટેખરાં લઈને
આવેલો (સંધ).

ટેખરું, ન. તળાને અથવા તેલ
કે ધી લગાડીને ખનાવેલો રોટલો;
ટીમણના રોટલા. ૩૦ પ્ર. ટેખરાં ખાં-
ધીને=ગાકડું ગોપીચંદન ખરચીને.

ટેખો, પુ. શરીરની સપાટી
કપડેલો ને ભાગ તે; ટકરો; સોલો,
ગડખ.

ટેમણો, પુ. એક ઔષધિ.

ટેર, પુ. ટમલો.

ટેરી, સ્ત્રી. ટમલી.

ટેલ, સ્ત્રી. મયૂરી; મોરની માદા.

ટેલડી, સ્ત્રી. નાની મયૂરી

ટેશકું, ન. પાદમો (૨) કંઈ.

ટેસકાં, ન. લોળિયાં.

ટેસરો, પુ. ટોર ને પાદમો.

મુકયો હોય તે.

ટેંક, વિ. તાણું; ગળ્ગર, મૂલું

ખરેડું.

ટેંગી, વિ. આગસુ; મુસ્ત; બેટી-

ટેચવો, પુ. લાંબી ધુઈ
નાનો કાળો જંગલી ચકલો.

દેડ, વિ. ખૂબ નગી-તરડાઈ-
ગયેલું:-વાંકુંદેડ.

દેચું, ન. માટીની ગડબ; ભેખડ.
(૨) પાણીમાંનો ખાસો.

દેચો, પુ. ટમલો; ભેખડોનો
ઢગ; ટકરો; ટકાદેચો. (૨) ખાસો; ખાંચો.

દોકળાં, ન. લોટને પલાળી
આલો આણીને બનાવેલો ખાવાનો
એક પદાર્થ. (૨) વચમાંથી ભડાં
દખડાં.

દોકળિયું, વિ. જેની વચમાં
કુલેલી દોઢળી નીકળેલી હોય એવું
(વેલણ). (૨) વચમાંથી ભડું ને
કુલેલું હોય એવું; દોકળી જેવું તે.

દોકળી, સ્ત્રી. ભડી ને ઉપસેલી
નાની ગોળ દળડી; ચકલી; ભડી નાની
ડીકડી. (૨) દાળમાં ચઢાવેલી ખાવા-
ની ભડી રોટલી. (૩) માંસના
લોચાની ગાંઠ; ગડબ; નાનો ગોઠલો.
(૪) સાંકડા પક્ષની ઈંટ; દાળ દોક-
ળી=દાળ અને દાળમાંજ ખાફેલી
દોકળી. [નાનો લોટકો.

દોચકી, સ્ત્રી. માટીના સાદો
ટાઢો પુ. વાજામાં ભરવાની
કેકડી. દોઢા ભરવા=વાણને માટે
ખરના દકડા ઉપર તાર વિંટાળી
આપવા.

દોર, ન. પશુ: ગાય, ભેંસ,
વગેરે ચોપણું માણી. (૨) જતાવર;

જંગલમાં ધાસ વગેરે ચરીને રહેનારાં
માણી; મનુષ્યના જેવી જેને વાણી
અને વિચાર કરવાની શુદ્ધિ નથી તે.
(૨) વિવેક—વિચાર રહિત; અણસ-
મણ; મૂખ.

દોરહાંખર, ન. દોર વગેરે.
દોલ, ન. અંદરથી પાણા ખો-
ખાને થોંચે ભડું ચામડું નીને
બનાવેલું વાણું; નગારું; પટલ. કિ.
મ. દોલ વાગણું=ભરેર થણું. દોલ
વગાડણું=દોલ વગાડી ભરેર કરણું;
ચાલન કરણું. વાગતે દોલે જણું=
ચાલન જણું.

દોલક, ન. નાનું દોલ; પખાજ.
દોલકી, સ્ત્રી. નાનું દોલ; નગારી..
કિ. મ. દોલકી બલવવી=નાચને
અનુકૂળ નગારું વગાડણું. (૨) ખુશા-
મત માટે દાલ દા કરણું; બંને દર-
કૂની દોલકી બલવવી=એક પક્ષને
સારું સારું કલ્યા કરણું.

દોલકું, ન. હલકું નગારું; જેણું
તેણું નાનું દોલ. કિ. મ. દોલકું ફેડણું=
ભવાં ત્યાં ખરું ખોડું દાલ દા કરણું;
જેમ કુશ્યું તેમ બોલણું.

દોલણી, (દોલડી), સ્ત્રી. નાનો
રંગિત ખાટલો; પલંગડી.

દોલાણુ, પુ. દોળાંવ; દાળ; ઢળેલો.
બખાગ. [ખાટલો; પલંગ.

દોલિયો, પુ. મેરિ રંગિત.
દોલી, પુ. દોલ વગાડવાનો ધધે.
કરનારો; રાવણિયા વગેરે.

દોહો, પુ. [સં નાયક નાય-
કનુ હોહ ને પ્રિયાણું ઘણ-વેણુ પ્રાદ-
તમા આદેશ રૂપે થાય છે] પ્રિયતમ,
નાયક; વર, ધણી. (૨) મૂર્ખ. કંઈ
સમજે નહિ એવો, અચતુર; ખાઈ
પીને ભેસી રહે એવો; સૂઘ; સારો
દેખાવડો પણ અંચળ નહિ એવો.

દોહો, પુ. નડો ભાખરો.

દોહો, પુ. તાંબાપીતળ ઉપર
સોના રૂપાની જે ઝળકી ચઢાવવામાં
આવે છે તે; પડ; ધર; પાસ; ટાપટીપ;
આડંબર. દંભ, જોટી શોભા. કિં
મ્ર. દોહ ચઢાવવો=ઉપર ઉપરથી
સારું ભલકાદાર દેખાવ તેમ કરવું;
ઓપ આપવો. (૨) દોહાવ; ઢાળ
પડતી જમીન.

દોહણું, ન. ઢાળી પડે એવું
દોચકું; અનિશ્ચિત સ્વભાવનું માણસ.

દોહણું, કિં સં રેડવું; વહે-
વરાવવું; છાટવું; અભિવેક કરવો; ઢળે
તેમ કરવું. (૨) વિંચવું; ઢલાવવું;
પવન નાખવો. (૩) બરબાદ કરવું;
હોટી દેવું; નિરર્થક ગણી કાઢીનાખવું

દોહાવ, પુ. ઢળતો પ્રદેશ; ઢાળ.
(૨) ઉતરતા ઢાળવાળો જે ધાટ તે; ધ્રુ
ગમતી બાજીઓનો ઉતરતો ઢળતો ધાટ.

દોહાણું, કિં અ. રેડાણું;
છંદાણું; ઢળણું. (૨) વિંચણું; વેડણું;
આસપાસ ધ્રુમાણું.

દોહીપાણું, કિં સં ખીચે
દેવું; પકડે' મારીને મુવાઢી

દેવું; ઢળી પડે એમ કરવું. (૨) ઢાળને
માથે નાખી દેવું; પોતાનો દોષ
બીજાની ઉપર મૂકી દેવો; જોખમ
ઓઢાડવું, બીજાને શિર ઓળવવું.
(૩) જમીનદોસ્ત કરી નાખવું; નાશ
કરવું; બરબાદ કરવું.

દોહો, પુ. ઢાળ; દોહાવ; ઢાણ.

દોંગ, પુ. જોટા દેખાવ કરવો
તે; દંભ; આડંબર; દેખાવ (૨)
ધુતારાપણું; કપટીપણું; પ્રપંચ. (૩)
ચાળા; મનક; ઢઠક; પરિહાસ. (૪)
બહાનું; મિથ. (૫) વેપધારીપણું;
વેચ; ખેલ; રમત. (૬) જોટું ધ તિંગ
જોટારું. કિં મ્ર. દોંગ કરવો=જોટા
દેખાવ કરવો; દોંગ ચલાવવો=અંદ-
રથી સાર-સત્ત્વ સંવિત પણ બહારથી
જોટા આડંબરવાળું ધતિંગ ચલાવવું.
દોંગ માંડવો=સામું માણસ અંનંદ
ભય એવું જોટું કિંજાણું મચાવવું

દોંગી, વિ. દોંગ કરનાર; દંભી;
આડંબરી. (૨) ધુતારો; અંદરથી
એક અને બહારથી બીજો દેખાવ
કરનાર; નહિ સાચો; દિમાકી.

દોંચ, વિ. છણું; ખળખળી
ગવેણું; ખખ.

દોંચરું, ન. દોરચર; જોટું;
ખાણ; ઢાઢું અને સ્વાદ સંવિત ખાનું)
તે. (૨) વિં બહુ ઢાઢું; પાસી;
બેસ્વાદ; જોટા જેવું.

દોંડોડોડો, પુ. [મ.] પાંચર
ફોડનારો તે; સલાટ.

દોડો, પુ. પત્થર; પંદાલો. (૨)
મેટા અને ધરડો ખખ ખખડ (૩)
વિ. મોટા હંથા હાડપિંજરવાળો;
ખૂબ મેટા; ઉમર લાયક; પ્રૌઢ. (૪)
મૂર્ખ; અક્ષય વગરનો; બેવકૂફ; બુદ્ધિ
વગરનો.

દોંછું, ન. દોયછું; મોઢ પહોળી
સળવાનો દંડિકા
ઢોલો પુ. ઢોલો; બડલો, બેઅ-
દલા, બેચા કરે એવો માણસ, ગોલો;
નામરદો; પોતાની સ્ત્રીને પોતાના
કાણુમા રાખી રહે નહિ એવો; ઢોલો.

છુ

છુ પુ. [સં.] ગુજરાતી ભાષાનો
પંદરમો વ્યંજન.

આ અક્ષરથી રચે થતો મોઢ પહોળો
રાખે ગુજરાતી ભાષામાં નથી.